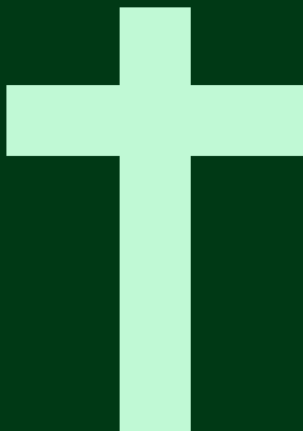

GALA Σευεί

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA S_EV_EI
Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la Guinée
Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Zenze	1
Ɛgezode	66
Leevi	121
Gaalu Sevei	158
To Sevei Velesiei	214
Zozuwe	263
Tukpɔɔaaleve Nuiti	295
Lute	329
1 Samiyele	334
2 Samiyele	377
Tene Faalaaliiti	413
Misee	459
Naɔuume	470
Aɔakuke	475
Sofoni	481
Azee	487
Zakali	490
Malasi	505
Keewotiiti	510

Zenze Fai Kpein Tɔɔzeizu

Sɛvei ɔe nui: Moize ve.

Sɛvei nii zu vai ma boe ungi: faiti kpein tɔɔzeizu.

Sɛvei nii ɔe ziegi: kona waagila unnaani puulɔlu (1 450), ɛ zeeli kona waagila unnaani puugo (1 410) ɔɔ, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Zenze ɔa ga kpeteaniiti kpein tɔɔzeizu ma zɛvei. E la kpelani nɔ ga ɛ geegɔlogi ta zooiti kpete vai wo, ta guluiti, ta suaiti, ta nuiti kpete vai. Kele toɔa nubuseiti ta-vaiti tɔɔzei velei wosu, ɛ ti yɔɔɔzu ɔilibai lɔɔzei velei le.

Gaagwesu mɔungi ɛ li puugo maazu ɔilagi (11) zu: eteai nii de yenvuzu su, ɔa zoo ɔale ɛ naa nɔ-fai ɔaagɔ? Be ɔa ɛ ga nui? Nui losuve ɔa ga mini eteai zu? Lee vaa zu nuiti ti yɔɔɔzu ɔilibaiti ti ɔlogɔolosu? Leeni ɔa a ɔe ga zaɔui, nii pagai, ɛ lo naama vai va?

Gaazaɔagi naati ka ti wosu zaagaza. Naati ma ka Zenze zɛvei ɔilazuve ma mɔungi googaaɔotegi veezu, ɛ lo ti va: zunui ta anzanui, GALA nɔ-kpeteaniiti saama (gaagwesu mɔungi ɛ zeeli felegɔi ɔɔ), ti yɔɔɔzuleve vai ta GALA (gaagwesu savagɔ), Kayen ta Abele ta-vai (gaagwesu naanigɔ), Nowe nɔ-foloji, undaavili tona wolai ma ziegi zu (gaagwesu lɔzita ɛ li taavuuɔi ɔɔ), woiti supu voloi nuiti ta-zangaso velei lo siegi zu (gaagwesu puugo maazu ɔila (11)).

E zo gaagwesu puugo maazu felegɔi (12) ma, eyesu ɛ li puulɔlugɔi (50) zu, ta bosu ti de e egbevelei GALA ge vaa la ga kizogi nubuseiti pɔ, ta ɛ Izelayele memewolai ma mɔungiti toli nɔ-botii ma: Abalaame nii ɛ veteni nɔ-kidaalevei ta nɔ-womenigi maavele ma, keeve sienɔpe su ga lɔɔɔ vago nu, nii nu a vɔkɔɔ ma.

Nɔ-doun zunui Izaake, ta Zakɔbe, nii ɛ ga nɔ-dounloin naa ɔa (gaagwesu 25:19–37:1 zu), ɛ daaseigi zɔɔɔni ga: «Izelayele.» Zozefe, nii ɛ ga Zakɔbe nɔ-doun zunui ta, koizeizu felegɔi ma ɔewolai, naa ɔa faiti kpein saama, toɔa ɛ vaani ga Zakɔbe, ta nɔ-doin zoiti ɛ ve ta-veleyeɔeiti ba, ga ti li, ti ze Ezipete yooi zu.

Zenze zɛvei ɔa de ɛ ga kalagi, ɛ vile naa va, nii GALA ge kea. E tɔɔzei ve ga boga ga GALA ka ɛ eteai betea, naa ɔa ɛ kulazu kelema ga GALA boɔɔve, kele nii a ke ti pe ti ɔolo GALA be.

Sɛvei ɔa wooi ɔaabelazu ga GALA nɔ-minazeɔe gooi ɛ boga ga: toɔa yeeye nɔ-nubuseiti ba ɔɔ. E zo tɔɔzei ɛ li gaabelazu, GALA ka ɛ ga sɛvei nii zu vaa biin golai: toɔa boɔɔ ɔilazu kelema, ɛ ɔa tukɔi ɔaaleve, toɔa losu nɔ-nubuseiti tuɔɔ, ɛ ɔa bo ti va, toɔa ɛ nɔ-nubuseiti ta-etea ziei ɔe vele betezu. Ma wooɔaaɔote pagɔi ɔa ga: GALA beɔe ɔa ba ga: nu la tɔun da, ɛ la nɔ-minazeɔegiti da, nu nɔ-deveiti so, ta nɔ-tɔgiti.

ETEAI TA NUBUSEI TA-VAI LɔɔZEI VELEI

(1:1–11:32)

Geegɔlogi ta zooi bete vai

¹ Tɔɔzeizu mounpa GALA ge geegɔlogi ta zooi beteni. ² Kevele ɔila ge la ɔeni zooi va, supakai ɔeni de. Kpidii veeni zie wolai ɔa. GALA Zenvui ɔeni levetevesu ziei ɔa.

³ GALA ge ɣɛni ma: «Wozakalagi ɣɛla.» Wozakalagi ma ge ɣɛla. ⁴ GALA ge kaani ga wozakalagi vaɣɛ. GALA ge wozakalagi ta kpɔdii yeeɣaaɣweɛni. ⁵ GALA ge wozakalagi laasei pɛɛni ga foloi, ɛ kpɔdii laasei pɛɛ ga kuai. Kpɔdii vɛɛni, geelaalao: naa ɣɛni ga folo mɔungi.

⁶ GALA ge ɣɛni ma: «Zɔɣɔzu ɣɛ zɛiɛti ba, ɛ zɛiɛti zeeɣaaɣwe ta zɛiɛti.» ⁷ GALA ge zɔɣɔzu ɣɛni zɛiɛti ba, niiti ti bu vɛlei, ta niiti ti maazu vɛlei. Naa ɣɛni ɣana nɔ. ⁸ GALA ge zɔɣɔzuɛ laasei pɛɛni ga geeɣɔlɔgi. Kpɔdii vɛɛni, geelaalao: naa ɣɛni ga foloi vɛlesiɛi.

⁹ GALA ge ɣɛni ma: «Zɛiɛti ti geeɣɔlɔgi wu, naati ti ɣaale ba ada ɣɛla, ada vɔɔi ɣɛla keɛma.» Naa ɣɛni ɣana nɔ. ¹⁰ GALA ge ma vɔɔi laasei pɛɛni ga zɔɔi. Zɛiɛti ti ɣaalɛai ba, ɛ naati daasei pɛɛ ga kpolodeiti. GALA ge kaani ga naa vaɣɛ. ¹¹ Naa vɔlu GALA ge ɣɛni ma: «Zɔɔi pɔnɔba aniiti kula, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣɛ ga ma zuwui.» Naa ɣɛni ɣana nɔ. ¹² Zɔɔi pɔnɔba aniiti kulani, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣɛ ga ma zuwui. GALA ge kaani ga naa vaɣɛ. ¹³ Kpɔdii vɛɛni, geelaalao: naa ɣɛni ga foloi zavasɛiɛi.

¹⁴ GALA ge ɣɛni ma: «Wozakalagiti ti ɣɛ geezuve geei ɣaaɛ, ti foloi ta kuai yeeɣaaɣwe. Naati ti ɣɛ ga poogiti, ɛ lo siegiti ba, ta foloiti, ta konagiti, ¹⁵ ti ɣɛ ga wozakalagiti geei ɣaaɛ, ti eteai zuɣala.» Naa ɣɛni ɣana nɔ. ¹⁶ GALA ge wozakala gola felegɔiti kɔɔɛni, ma wola gelei da zeɪ foloi unda, ma go gelei da zeɪ kuai unda. E somideɣaiti ɔalaa kɔɔɛni. ¹⁷ GALA ge ti zɛɛni geei ɣaaɛ ga ti da eteai zuɣala, ¹⁸ ti zeɪ foloi ta kuai unda, ti wozakalagi ta kpɔdii yeeɣaaɣwe. GALA ge kaani ga naa vaɣɛ. ¹⁹ Kpɔdii vɛɛni, geelaalao: naa ɣɛni ga foloi naanisɛiɛi.

²⁰ GALA ge ɣɛni ma: «Ziɛ wu ani vuluiti ti wola mɔin zɛiɛti bu, wɔniiti ti da ɣove geezuve, zɔɔi maazu.» ²¹ GALA ge kpolode wu zua wolaiti kɔɔɛni, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la, ta zɛnvu anii ma ziiti kɔɔɛni, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la, niiti ti levetevesu zɛiɛti bu. E wɔniiti kɔɔɛni, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vaɣɛ. ²² GALA ge tuya looni ti vɛ, ɛ ɣɛ ma: «À buɣu, wo mɔin, wo kpolodeiti buulaave, wɔniiti ti mɔin eteai zu.» ²³ Kpɔdii vɛɛni, geelaalao: naa ɣɛni ga foloi lɔlusɛiɛi.

²⁴ GALA ge ɣɛni ma: «Zɔɔi fuluaniiti kula, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la: toganiiti, ta kpokpo ganiiti, ta dɔɔɔ zuaiti, eɣɛvɛlei ti ɣɛlagɛlagi ti-ma ziiti ti la.» Naa ɣɛni ɣana nɔ. ²⁵ GALA ge dɔɔɔ zuaiti kɔɔɛni, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la, toganiiti eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la, ta kpokpo ganiiti pɛ, eɣɛvɛlei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vaɣɛ.

²⁶ GALA ge ɣɛni ma: «Ade nuɔusei ɔɛɛ ga ade-maaniinigi, ɛ ɣɛ ga de-vaɔɣulabai, ɛ zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta toganiiti, ta eteai pɛ, ta aniiti kɔɔɛni ti ɔkɔposu zɔɔi ma.»

²⁷ GALA ge nuɔusei ɔɛɛni ga tɔ ɔɣɔɔi maaniinigi, ɛ kɔɔɛni ga GALA maaniinigi. E zunui ta anzanui ɔɛɛni.

²⁸ GALA ge tuya looni ti vɛ, ɛ ɣɛ ti ma: «À buɣu, wo mɔin, wo eteai laave, wo maɔɣolo. A zeɪ kaleiti unda, ta wɔniiti, ta suai kɔɔɛni ɛ yɛnvuzu zɔɔi ɣa.» ²⁹ GALA ge ɣɛni ma: «Wɛɛ, tufai nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, zɔɔi ɣa ná pɛ, gɛ naa vea wo vɛ, ta gului nii ma waai su a ɣɛ ga ma zuwui, naa ɣa ɣɛ ga wolaamianigi. ³⁰ Gɛ tufa undui vea ga daamianigi zou ɣa zuaiti pɛ ɔɛ, ta wɔniiti, ta nii kɔɔɛni ɛ ɔkɔposu zɔɔi ma, nii nɔpɛ zɛnvu viilei su.» Naa ɣɛni ɣana nɔ.

³¹ GALA ge kaani ga nii kpein é kpɛtɛai, ti wola vage. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi lɔzitasiei.

2

¹ Pele ɣana geegɔlogi bɛtɛ vai benii la ta zooti, ta ti zu aniiti kpein. ² Foloi lɔfelasiei, GALA kpegai ma ga ná-botii ɣaabelaa, é loogɔni ná-botii pɛ ba, nii é keɛni. ³ GALA ge tuya looni foloi lɔfelasiei vɛ, é make bɔɔɔ vɛ, tɔɔzei naama voloi é loogɔni, é lo ná-botii pɛ ba, aniiti kpɛtɛ vai zu é keɛni.

Eteai ta nuɓusei ti bɛtɛ velei yɔɔɔzule vai

⁴ Geegɔlogi ta zooti ti-lɔɔzeigi ɣa é ga nii, siegi zu ti bɛtɛni la.

Siegi zu Gooɔɔ GALAGI zooti ta geegɔlogi bɛtɛni la, ⁵ dɔɔɔ ɣila kpalaa ge la ɣeni de eteai zu, tufa ɣila kpalaa ge la ɣeni de vɔnɔni, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI la ɣeni de tona vuuni zooti ma, nu la ɣeni de ná negelein, é va da boti ɣe zooti ma.

⁶ Kele bumugi ɣeni wuzegɛzu, é da zooti ma yebe. ⁷ Gooɔɔ GALAGI zooti ma vɔlɔi zegeni, é kpɛtɛ ga zunui, é zɛnvu viliei vu sokpayɛgeiti su, zunui ɣe ga zɛnvu su anii.

⁸ Naa volu Gooɔɔ GALAGI kpelei leveni Edɛn yooi zu, folo ɣulazu velei. E zunui vileni su, nii é kpɛtɛai. ⁹ E gului ma zii kpein pɔnɔni zooti ɣa, ti vɛtega maaneai, ti-ma waaiti neai. Zɛnvu wului ɣeni loni kpelei zaamaɓe, naa vɛɛ gului va, nii é faa vagoi ta faa noi yɔɔɔzule ɓe pelei leɛzu.

¹⁰ Zie wolai ɣeni ɣulazu Edɛn yooi zu, é da vu kpelei ma. Kulaai ma ná va, gaagwɛɛni su ga ma beke naanigo. ¹¹ Ma mɔungi laaseigi ɣeni ga Pison, naa ɣa kakuɣakugai Gavila yooi ná pɛ su. Zanugi ɣa da ɣa zooti naa zu, ¹² zanugi nii pagai. Nu ɣa da gulu mana maku neɛnɛgi baalaa ɣa ná, daa ga bedeliwume, ta kɔtu zɔngɔ baagi, daa ga wɔnikese. ¹³ Felesiei laaseigi ɣeni ga Giyon, naa ɣa kakuɣakugai Kuse yooi ná pɛ su. ¹⁴ Savasiei laaseigi ɣeni ga Tigele, naa ɣa yeizu Asuul laai zu folo ɣulazu velei. Zie wolai naanisiei ɣa é ga Ufelate.

¹⁵ Gooɔɔ GALAGI zunui zegeni, é pile Edɛn kpelei zu, ga é tii ɣe ná, ta é make. ¹⁶ E devei nii veeni zunui ya, é ɣe ma: «Da zoo è guluuti kpein ma waaiti ta mi, niiti ti kpelei zu, ¹⁷ kele nii é faa vagoi ta faa noi yɔɔɔzule ɓe pelei leɛzu, mina naama waai ta mi, mazɔɔɔ voloi da naa ta miina la, da za.»

¹⁸ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «É la vani ga zunui ɣila ko ye de. Ná kpɔba nu vago bɛtɛzu be.» ¹⁹ Gooɔɔ GALAGI dɔɔɔ zuaiti ta wɔniiti kpɛtɛni ga pɔlɔi. E vaani ga tiye zunui vɔ, é pɛtɛ, velei a ti-laaseigiti pɛ la, naa ɣa a ke ti kpein ti daaseigi zɔɔɔ, nii zunui a pɛɛ ti va. ²⁰ Zunui daaseigiti pɛɛni toganii pɛ ba, ta wɔniiti, ta dɔɔɔ zuaiti kpein. Kele zunui la ɣeni kpɔba nu vago zɔɔɔni. ²¹ Gooɔɔ GALAGI niimɛni wolai lɔɔni zunui ɣaazu, é ni. É kaka ɣaegi gila segeni, é ma zuai laagulu pogi zu. ²² Gooɔɔ GALAGI anzanui bɛtɛni ga naama ɣaka ɣaegi, nii é segeni, é kula zunui ɣakai zu, é vaani la zunui vɔ.

²³ Zunui ɣeni ma:

«Niizu nii ɣa é ga kaei, nii é ga mà ɣaei,

kpusei nii é ga kpusei.

Daaseigi ɣa vɛɛ ga anzanui,
mazɔɔɔ kulavɛ zunui zu.»

²⁴ Naa ɣa é ba, zunui ɣa zege keɛge ta dee va, é ɣili anzai va, ti ɣe ga kpuse ɣila. ²⁵ Zunui ta anzai ti felego ti ɣabei ɣeni de, kele ti la ɣeni unfesu bɔɔɔ ɣaazu.

3

Nui loo vai kotoi zu

¹ Kaalii ʒeʒeʒelega ʒeni de, é leʒe dɔbɔ zuaiti kpein ba, niiti Gɔɔgɔ GALAGI ti beʒeni. E ʒeni anzanui ma: «GALA ge boge nei ga ʒite, ga wo mina guluiti kpein ma waai mi, niiti ti kpelei zu?»

² Anzanui kaalii woɔʒaavoteni, é ʒe ma: «Gá zoo gi kpelei zu wuluiti ma waai mi. ³ Kele nii é ga gului é loni kpelei zaamave, naa ma waai, GALA ge ʒeni ma: «A mina ta mi, wo mina ʒɔɔɔɔ ba, naa ʒa a ke wo mina za.» »

⁴ Kaalii ʒeni anzanui ma: «Wo la zaa ʒeʒein! ⁵ Kele GALA ge kwee ga foloi nɔpe wo ta miizu la, wo-ʒaazuveti ta zede ma, wa ʒe eʒe GALA, wa faa ʒagɔi ta faa ʒai ʒɔɔɔɔɔɔɔɔ.»

⁶ Anzanui kaani ga gului naa ma waaiti peʒe ga maaneʒe, ta page ga nu mi, fizoge ga é keʒeʒeʒe ge nu ya. E ma waai ta ʒulani, é mi. Naa ʒolu é ta veeni sinigi ya, nii é ʒeni koba, naa ʒalaa ge miini. ⁷ Ti felego ti-ʒaazuveti ti zede ma. Ti kwee ni ga ti ʒabei ve. Ti kooleʒoole gului ma laaiti daʒani, ti gili ʒɔɔɔ ma.

⁸ Kpɔkɔ leileigi, ti Gɔɔgɔ GALAGI lugi menini, é da ziezié kpelei zu. Zunui ta anzai ti ʒɔɔɔuni poun Gɔɔgɔ GALAGI va kpele zu wuluiti saama. ⁹ Gɔɔgɔ GALAGI zunui lolini, é ʒe ma: «Mini ʒa é ná?»

¹⁰ E goɔʒaavoteni, é ʒe ma: «Gè è-lugi menige kpelei zu. Dùʒe, mazɔɔɔ kabei ve, naa ʒa é kea ge ʒɔɔɔɔ.» ¹¹ Gɔɔgɔ GALAGI ʒeni ma: «Be ʒa keai é ma, è ʒabei ve? E gulu waai naa ta mia ʒaa, nii ge ʒeni é ma, mina ta mi?»

¹² Zunui goɔʒaavoteni, é ʒe ma: «Anzanui nii é fea zèa, ga gi eteai zie ʒɔɔɔma, naa ʒa é gulu waai vea zèa, ge ta mi.»

¹³ Gɔɔgɔ GALAGI ʒeni anzanui ma: «Leeni vaa zu é naa ʒeai?» E goɔʒaavoteni, é ʒe ma: «Kaali ʒa é yàava, ge gulu waai ta mi.»

¹⁴ Gɔɔgɔ GALAGI ʒeni kaalii ma:

«Tei é naa ʒea, ge è ʒotoa,
toganiiti kpein ta dɔbɔ zuaiti saama.
Da da ʒokpo è-ʒogɔ ma,
è da ʒɔɔi mi, è-zii ma voloi pe su.

¹⁵ Nà kpaai lo wo ʒɔɔɔ zu wa anzanui,
naa ʒa ʒe mavofodai ta dɔnɔi ti ʒɔɔɔ zu.
Nɔnɔi ʒa dɔungi maawana,
dɔun da kɔɔɔ libiligi maawana.»

¹⁶ E ʒeni anzanui ma:

«Nà ta la da-ʒɔɔi ma, kogi a ʒena é ma,
da ʒɔɔ pe, da va dointi ʒɔɔɔ.
E yiima vai ʒa é meen è-zinigi ʒɔ pelei,
toʒa zeí é unda.»

¹⁷ E ʒeni zunui ma:

«Tei é woiloga è-anzai wooi ma,
è gulu waai mi, nii ge ʒeni é mina mi,
zooi ʒa ʒoto é maavele ma.
Keni é zuvikei ʒula, è ʒɔɔ pe,
é va leʒa è-laamianigi ʒɔɔɔ, è-zii ma voloi pe su.

¹⁸ Toʒa ʒaingiti pɔnɔ è laalɔɔma.

Da zooi ʒa lufaiti miizu.

¹⁹ Da è-laamianigi ʒɔɔɔ,

kele keni fɔdɔi ɟula è-lovalave,
 eyesu è ɟale ma zooli wu,
 ve è zegeni ná.
 Mazɔɔ è betewe ga pɔɔi,
 da ɟale ma pɔɔi zu.»

²⁰ Adama anzai laasei pɛeni ga Eve,* mazɔɔ toɟa é ɟeni ga nu vuluiti kpein ti-lee. ²¹ Gooɟo GALAGI sua ɟɔɔi beteni ga seɟei Adama ta anzai ve, é too ti ɟɔba.

²² Gooɟo GALAGI ɟeni ma: «Pete, zunui ɟea eɟe ade taɟila, faa vagoi ta faa nɔi yooɟozuɟwee fai zu. Ade pele leve tuɟo niina, é mina yeemaale, é va zenvu wului ma waai ɟula, a va mi, a va ye vulua ɟooɟo.» ²³ Gooɟo GALAGI zunui ɟulani Eden kpelei va, ga é da zooli woli, ve kulaai ná. ²⁴ E Adama beai ma, geezuɟeelaiti ti-laaseigi ga seelubein, é naati toni Eden kpelei zu folo ɟulazu velei, ta boɟa zokpɔi nii abui ba, é da lati, ti da zenvu wului ma velei make.

4

Kayenni ta Aɓele ta-vai

¹ Zunui anzai Eve laani volu, naa kogi zeɟe, é sɔɔɔ ga Kayen, é ɟeni ma: «Gè zunu zɔɔɔga ga Gooɟo GALAGI ná-kpɔbai maavele.» ² Naa volu, é deɟei Aɓele zɔɔɔni. Aɓele ɟeni ga baala make nui, Kayen ɟe ga tii ɟee nui. ³ Yeeɟeɟalalai ta laawu, Kayen vaani ga zooli va lɔnɔgi tanigaa, é ke ga vebeanii Gooɟo GALAGI ve. ⁴ Aɓele balaagi vaani ga ná-baala kpulugi ma yiɔo mɔungi tanigaa, é ti-ma zuai vasuveiti kula ga zalaɟai. Gooɟo GALAGI yeezeini Aɓele ta ná-vebeanii wu ga pagɔ. ⁵ Kele é la ɟeni yeezeini Kayen ta ná-vebeanii wu. Kayen wola yiiɟaawanani, gaazuɟili.

⁶ Gooɟo GALAGI ɟeni Kayen ma: «Lee vaa zu è yiiɟaawanaai, è ɟaazuɟili? ⁷ Gaaɟalage ga ni da faa vagoi ɟeena, da ɟaazuve wuzede, kele ni da faa nɔi ɟeena, kotoi ɟa laani da-velelave. Ziima vai ɟa ɟe ga é zeí è unda, kele doun, voni ma.»

⁸ Kayen bɔeni deɟei Aɓele ɔɔ, tei ti ɟeni dɔɔi zu, Kayen valani Aɓele va, é paa. ⁹ Naa voluma, Gooɟo GALAGI ɟeni Kayen ma: «È-leɟei Aɓele ɟa mini?» E gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Gè la kwee. Ná ɟa ge ga deɟei make nui baa?» ¹⁰ Naa ɟeni ma: «Lee ɟa è keai? E-leɟei ma namai bain gooi ɟa zeelizu mà, é zeɟe zooli ma. ¹¹ Niizu è ɟotove zooli ɟa, nii é laalaoga, é è-leɟei ma namai bɔle, é paai. ¹² Siegi zu è boti ɟeezu la zooli ma, é la mɔ ná-kulanuma vea è ya. Da ɟe ga pela nu, è da lebetewe eteai zu.»

¹³ Kayen ɟeni Gooɟo GALAGI ma: «Nà-faa nɔi ma bakɔi wola wuiwe ga gè va zie bu. ¹⁴ Wele, da kpèezu za tii ɟee yooi ma, gè maagooza, gè loɟu è va. Ná ɟe ga pela nu, gè da lebetewe eteai zu. Ni nu na kàana, toɟa paa.»

¹⁵ Gooɟo GALAGI ɟeni ma: «Ba-o! Ni nui ta a Kayen vaana, Kayen nɔnɔi voto ka ɟula naama nui ma, ná zeizu ɟe lafela.» Gooɟo GALAGI poogi veeni Kayen va ga nu nɔpe ka kaana, é mina paa. ¹⁶ Naa volu, Kayen maagoozani Gooɟo GALAGI va, é li, é zeí Nɔde yooi zu, Eden folo ɟulazu velei.

Kayen mavofodai

¹⁷ Kayen anzai laani volu, naa kogi zeɟe, é Geenake zɔɔɔ. E taai loni, é ná-doun zunui laaseigi ve ba. ¹⁸ Geenake Iilade zɔɔɔni, Iilade Meɟuyaye le zɔɔɔ, Meɟuyaye le Metusaye le zɔɔɔ, Metusaye le Leemeke zɔɔɔ.

* **3:20** Eve: daaseigi nii ti maaɟuɟaai va ta «zenvu.»

¹⁹ Leemeke anza felego zeini. Gilagi laaseigi feni ga Ada, zoi laaseigi fe ga Sila. ²⁰ Ada Ya bale zoloni. To fa e ga naati ti-memewolai, niiti ti zeini seje gotaiti bu, ti da toganiiti make. ²¹ Dejei laaseigi feni ga Yubale. To fa e ga naati kpein ti-memewolai, niiti ti konigi feinsu, ti da koolei ve. ²² Sila balaagi Tubale-Kayen zoloni, naa fa e feni ga kolu boigi ta kolu aniiti kpein gain nui. Tubale-Kayen deje anzanui feni ga Naama.

²³ Leemeke feni anzaiti ma:

«Ada ta Sila, a woilo gdoi ma,
Leemeke anzaiti, a woilo ga pagu gdoi ma.
Ge zunui vaani maawana vai zu,
ta zunu loungoi na-palai vaa zu.

²⁴ Potokulai a fena Kayen ma, na zeizu fe lofela,
Leemeke noni zeizu fa fe ga puulofela (70).»

Sete zolofai

²⁵ Adama anzai laani volu mona, naa kogi zeje, e doun zunu zoloo, e daasei pee ga Sete, mazoloo e fe ma: «GALA ge doun zunu gili fea zea Abele votogi zu, nii Kayen paani.»

²⁶ Sete doun zunu zoloni balaa, e daasei pee ga Enose. Nazuve fa ti tozeini la ga Goofo GALAGI valia.

5

E zo Adama mavofodai ma,

e li Nowe noni va

(1 Dolo Sevei 1:1-4)

¹ Adama mavofodai ma zevi fa. Siegi zu GALA ge nui beteni la, e kpeteni ga GALA baafulabai. ² E zunui beteni ta anzanui, e tuya looni ti ve, e ti-laasei pee ga nubusei, ti bete voloi na.

³ Adama na-konagi feai ma ga ungila puusavago (130), e doun zunu zoloni, nii e feni ga baafulabai, ta maaniinigi, e daasei peeni ga Sete. ⁴ Sete zoloo ga voluma, Adama kona undosava (800) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zoloni. ⁵ Adama zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo puusavago (930), naa volu e zaani.

⁶ Sete na-konagi feai ma ga ungila dolugo (105), e Enose zoloni. ⁷ Enose zoloo ga voluma, Sete kona undosava kona dofela (807) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zoloni. ⁸ Sete zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo puugo maazu felego (912), naa volu e zaani.

⁹ Enose na-konagi feai ma ga puutaavuugo (90), e Keenan zoloni. ¹⁰ Keenan zoloo ga voluma, Enose kona undosava puugo maazu lolugo (815) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zoloni. ¹¹ Enose zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo kona dolugo (905), naa volu e zaani.

¹² Keenan na-konagi feai ma ga puulofela (70), e Magalaleyale zoloni. ¹³ Magalaleyale zoloo ga voluma, Keenan kona undosava puunaanigo (840) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zoloni. ¹⁴ Keenan zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo kona puugo (910), naa volu e zaani.

¹⁵ Magalaleyale na-konagi feai ma ga puulozita maazu lolugo (65), e Yeelede zoloni. ¹⁶ Yeelede zoloo ga voluma, Magalaleyale kona undosava puusavago (830) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zoloni.

¹⁷ Maɗalaleyεle zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona undɔsava untaavuu maazu lɔɔlugo (895), naa volu ε zaani.

¹⁸ Yeelede nά-konagi ɣeai ma ga unɗila puulɔzita maazu felegɔ (162), ε Geenoke zɔɔɓni. ¹⁹ Geenoke zɔɔɓga voluma, Yeelede kona undɔsava (800) ɗili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɗiligaa zɔɔɓni. ²⁰ Yeelede zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuuɗo puulɔzita maazu felegɔ (962), naa volu ε zaani.

²¹ Geenoke nά-konagi ɣeai ma ga puulɔzita maazu felegɔ (62), ε Matuzalεme zɔɔɓni. ²² Matuzalεme zɔɔɓga voluma, Geenoke kona unsavagɔ (300) ɗili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɗiligaa zɔɔɓni. ²³ Geenoke zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona unsavagɔ puulɔzita maazu lɔɔlugo (365). ²⁴ Geenoke ziɗni ga GALA ziimai, ε la ɣeni yeni nά, tɔɔzei GALA ge seɣeni.

²⁵ Matuzalεme nά-konagi ɣeai ma ga unɗila puulɔsava maazu lɔfela (187), ε Leemeke zɔɔɓni. ²⁶ Leemeke zɔɔɓga voluma, Matuzalεme kona undɔfela puulɔsava maazu felegɔ (782) ɗili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɗiligaa zɔɔɓni. ²⁷ Matuzalεme zii ma voloi kpein ge ɣeni ga untaavuuɗo puulɔzita maazu taavuuɗo (969), naa volu ε zaani.

²⁸ Leemeke nά-konagi ɣeai ma ga unɗila puulɔsava maazu felegɔ (182), ε doun zunu ɗila sɔɔɓni. ²⁹ E daasei pεeni ga Nowe.* E ɣeni ma: «Nii ɗa ade ɗaanεnε ada-wotiiti ta ada-ɓɔɔiti kpein faa zu, ε zɔɔɓsu zɔɔi va, nii ɗooɗo GALAGI foovoi.» ³⁰ Nowe zɔɔɓga voluma, Leemeke kona undɔɔlugo puutaavuu maazu lɔɔlugo (595) ɗili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɗiligaa zɔɔɓni. ³¹ Leemeke zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona undɔfela puulɔfela maazu lɔfela (777), naa volu ε zaani.

³² Nowe nά-konagi ɣeai ma ga undɔɔlugo (500), ε Sεme ta Same ta Zafeteni sɔɔɓni.

6

Nuiti mɔin vai

¹ Siεgi zu nuiti ti tɔɔzeini la ga mɔinda zɔɔi ɗa, ti doun anzanuiti sɔɔɓni, ² GALA doun zunuiti ti kaani ga nuiti ti-loun anzanuiti page, ti tanigaani seɣeni, ti ti ɗe ga ti-anzaiti, naati saama, niiti ti yiimazeɣeni ga tiye. ³ Nάzu ɗa ɗooɗo GALAGI ɣeni ma la: «Nά-zenvui la yeɗa nuɓusei zu ɗo, mazɔɔɔ nui ɗa ga saa ani nɔ, sii ma voloi ɗa ɗe ga kona unɗila puufelegɔ (120) nɔ.» ⁴ Kooza nuiti ti ɣeni eteai zu naama ziegiti su. Uele nɔ ɗana ε ɣeni la, GALA doun zunuiti pilega voluma nuiti ti-loun anzanuiti polu. Naati ti dointi sɔɔɓni ti ve, naama nu wolaiti ka ti-lɔɗo ɗulani wɔɔwɔɔi zu.

⁵ ɗooɗo GALAGI kaani ga nuɓuseiti ta-vaa ɗɔi wola wɔɔɓni zɔɔi ɗa, ti-yiimave ma ɗisiεiti ti ɣeni losu nɔ faa ɗɔi va folo-o-folo. ⁶ ɗooɗo GALAGI yiigolɔɗoloni nuɓusei beɗe vai zu, ε pile zɔɔi ɗa, gola ɗaazuɗilini. ⁷ E ɣeni ma: «Nά nuɓusei ma zuwu ɗaalevezu zɔɔi ɗa, nui nii ge kpεtai, naa ve toganiiti ba, ta kpokpo ganiiti, ta wɔniiti, mazɔɔɔ ziiɗolɔɗologe ga leeni vaa zu ge ti beɗtai.» ⁸ Kele Nowe zaalai zɔɔɓni ɗooɗo GALAGI ɗaazu.

Nowe nά-fai

* 5:29 Nowe: daaseigi nii ti maaɗuɗaai va ta «gaanεnci.»

⁹ Nowe mavofodai vete. Nowe feni ga telebo nu ta sole nu na-siegi zu nubuseiti saama. Nowe feni ziezu ga GALA ziimai. ¹⁰ Nowe doun zunu savago zoloni: Seme, ta Same, naa ve Zafete va.

¹¹ Eteai fologoloni GALA gaazu, daave ga toomai. ¹² GALA ge eteai veteni, e ka ga e fologologa, mazoloo nubuseiti kpein ti zie velei fologoloni eteai zu.

¹³ GALA ge feni Nowe ma: «Ge devea ga ge kpeteanii kpein sii gaabela, mazoloo nui ti eteai laavega ga toomai. Naa ja e ba, na ti undaavilisu zoi ja.

¹⁴ Keingi bete ga gulu vagoi. Da teveleve su ga pele goiti, e managi zie koozuve ta poluve. ¹⁵ Wele velei da ke la: keingi zakpai ja ge ga metele ungila puuloolugo (150), kogi ge ga metele vuufelego maazu loolugo (25), ta gaalagai ge ga metele puugo maazu loolugo (15).

¹⁶ Da fiile zosuve ge ba maazuve kavagi wu, e jaku ma, nii tiegi a ge ga metele valisaamai liegi. Da daave jula kakamave. Da sangasoi lo suve, ma velei ge bogo maazu ga savago. ¹⁷ Non na, na vaazu ga zieve golai zoi ja, ga e fuluaniiti kpein kologolo, niiti kpein ti zoi ja, ti unda ja vili.

¹⁸ Kele na na-minazefegi fenzu de yagzu, da le keingi zu, da-o, e-loun zunuiti-yo, e ve e-anzai ta e-loun anzaiti ba. ¹⁹ Da suai ma zii velefelegi le keingi zu balaa, ga e ti-ma vului make goba. Da ke ga ma zine jila ta ma zaa jila. ²⁰ Ma zine ta ma zaa, ma zii jilagilagi ja va e vo be, waniiti su, toganiiti

balaa su, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, ga ti pe ti yenvui make. ²¹ Da daamianigiti kpein sefe, e make goba, naa ja a ke e ge ga daamianigi e ve ta tiya balaa be.» ²² Naa ja Nowe keni. E naati kpein keni, nii GALA ge ma levei veeni zea.

7

Nowe le vai keingi zu ta zieve golai vaa vai

¹ Goofo GALAGI feni Nowe ma: «Le keingi zu, da-o, da-veleyefei-yo, mazoloo ge e vetege ga telebo nu niima yeegefajalai zu nubuseiti saama. ² Suai niiti ti jadegai, da ma zii jilagilagi zefe, ma zine lofela, ta ma zaa lofela, kele suai niiti ti gozai, da naama zii ge ga ma zine ta ma zaa no. ³ Waniiti balaa, da ma zii jilagilagi zefe, ma zine lofela, ta ma zaa lofela, naa ja a ke e ti-ma zuwui make eteai zu na pe. ⁴ Mazoloo e yega ga folo lofela, ge tonai vu eteai zu, folo vuunaanigo (40) ta kpidi vuunaanigo (40) laawu, fuluaniiti kpein ge ti beteai, ge ti-ma zuwu jaaleve zoi ja.» ⁵ Nowe naa kpein keni, nii Goofo GALAGI ma levei veeni zea.

⁶ Nowe kona undozita (600) zoloni niina, siegi zu zieve golai vaani la eteai zu. ⁷ Nowe keni keingi zu ta na-doun zunuiti, ta anzai, ta na-doun anzaiti, ga ti gizo zieve golai ma. ⁸ Suai niiti saama, ti jadegai, ta niiti ti gozai, naa ve waniiti kpein ba, ta suai niiti kpein ti bokposu zoi ma, ⁹ ti kpein ti zeelini Nowe ma keingi vo be ga felefelegi, ma zine jila ta ma zaa jila, egevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. ¹⁰ Folo lofela voluma, zieve golai eteai maaboleni.

¹¹ Nowe zii ma gona undozitai (600), ma alu felesiei, ma volo puugo maazu lofelasiei (17) ma, naama voloi zoi wu de wolaiti ma d'ungiti kpein daaleveni, ta geefologi ma velelaveti balaa daalaoni. ¹² Tonai toozeini ga vaa eteai zu, eyesu folo vuunaanigo (40) ta kpidi vuunaanigo (40). ¹³ Naama voloi bogoi no ja Noweni ti keni la keingi zu, toun be, Seme ve, Same ve, ta Zafete, e bo anzai va ta na-doun anza savagoti, ¹⁴ naa ve d'obo zuai ma zii kpein ba, ta toganiiti, ta aniiti kpein ti bokposu zoi ma, e bo waniiti kpein ba, ta

kove ganiiti kpein. ¹⁵ Anii vului ma ziiti kpein, ma zine ma zaa, ti vaani ga felefelegi Nowe vɔ be, ga ti le keingi zu. ¹⁶ Ti gɔlagilagi leeni ma zine ma zaa, ti ma ziiti kevelei, egevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. Naa volu Goofo GALAGI daagfuluni ma.

¹⁷ Zieve golai yeni leezu, e ke ga folo vuunaanigo (40) eteai zu. Ziei veni, e keingi wuzege zoi maazu. ¹⁸ Ziei veni, e wola le su eteai zu. Keingi gɛni zieu ziei ga. ¹⁹ Ziei gɛni leezu su no, eyesu e gize gaagoozagiti pe maabole geeɔlɔgi wu eteai zu na pe. ²⁰ Ziei leeni gizeiti maazu ga mete le bɔfela gɛgala, ti pe maalɔɔfuni. ²¹ Nii kpein e gɛni ga fuluanii eteai zu, ti pe ti zaani, wɔniiti, toganiiti, dɔbɔ zuaiti, nii kpein e gɛni bokposu, ta nubusei kpein. ²² Nii kpein e gɛni yenvuzu zou vɔoi ma, naa pe ge zaani. ²³ GALA ge fuluanii kpein suwuɔaaleveni zoi ga: nubusei ta suaiti, naa ve kpokpo ganiiti ta wɔniiti ba. Nowe no ga e yeni na, ta niiti ti gɛni ba keingi zu.

²⁴ Zieveli yeni eteai zu eyesu folo ungila folo vuulɔɔlugo (150).

8

Nowe gɛla vai keingi zu

¹ GALA ge gɛzeni Nowe zu, ta dɔbɔ zuaiti pe, ta toganiiti ti gɛni ba keingi zu. GALA ge fiilei leveni eteai zu, zieveli tɔzeini ga maa da yei. ² Zoi wu deungiti ta geeɔlɔgi ma vɛlelaveti daagfuluni, tonai teve. ³ Ziei maa gɛni yeizu vaa, e da zege zoi ma, maalini folo ungila folo vuulɔɔlugo (150) laawu. ⁴ Alu dɔfelasiei ma volo puugo maazu bɔfelasiei (17) ma, keingi lɔni gizei ma, nii daaseigi ga Alalate. ⁵ Ziei gɛni ba maa da yei, eyesu alugi vuusiei. Naama alugi ma volo mɔngi, gizeiti tungiti ti gɛlani kelema.

⁶ Folo vuunaanigo (40) levegai ma, Nowe fenetele laalaoni, nii e kpeteni keingi va. ⁷ E kalawonii vileni, naa gɛla, e da li, e da gaagale ma, na zeizu gɛ mɔinmɔin. E na maabɔunni, eyesu ziei vɔ zoi ga. ⁸ Naa volu e poopogi balaa vile, ga e pete, ni ziei maayeida zoi ga. ⁹ Kele poopogi la gɛni zeizu zɔlɔni, e gɛlani ma pɔ be keingi zu, mazɔbɔ ziei gɛni zoi ma na pe. Nowe yeeɔlani, e so, e te bɔfo ma keingi zu. ¹⁰ E folo bɔfela gɛligaa maabɔunni mɔnɔ, naa volu e yeeveni poopogi va, e gɛla keingi zu. ¹¹ Kpɔkɔmave, poopogi gɛlani ma, e va pɔ be. Pete, wolive wului gaalaagi gila ge gɛni dakulugi ga. Nowe kwɛeni naazu ga ziei maalida gɛni de niina zoi ga. ¹² E folo bɔfela gɛligaa maabɔunni mɔnɔ, naa volu e poopogi vileni. Kele naa la mɔ gɛni gɛlani ma volu pɔ be.

¹³ Nowe zii ma gona undozita maazu gɛlani (601) ma alu mɔngi ma volo mɔngi, ziei vɔni zoi ga. Nowe keingi lakulugi zefeni da. E wɛleni, e ka ga zoi gaave vɔni niina. ¹⁴ Alugi velesiei ma volo vuufelego maazu bɔfelasiei (27) ma, zoi vɔni niina kpaankpaan.

¹⁵ GALA ge bɛni Nowe vɔ, e gɛ ma: ¹⁶ «Gɛla keingi zu, wa e-anzai, wa e-loun zunuiti, ta e-loun anzaiti. ¹⁷ Fuluanii ma zii kpein kula, niiti ti e goba: wɔniiti, suaiti, ta kpokpo ganiiti, ti vaza eteai zu, ti buɔ, ti mɔin na.» ¹⁸ Nowe gɛlani keingi zu, ta na-doun zunuiti, ta anzai, ta na-doun anzaiti. ¹⁹ Suai ma zii gɛlagilagi kpein ge gɛlani keingi zu, ani niiti ti bokposu, wɔniiti ta nii kpein e vɛla eteai zu.

²⁰ Nowe zalaɔa gɛlazuve bɛtɛni Goofo GALAGI ve. E ta zefeni suaiti su, niiti ti padagai, ta wɔniiti su, niiti ti padagai, e ti gɛ ga gala zalaɔai, zalaɔa gɛlazuve. ²¹ Goofo GALAGI zalaɔai naama maku neɛnɛgi menigai ma, e boni yimave, e gɛ ma: «Gɛ la mɔ eteai gɛtoa nui maavele ma, anɛ balaa nui yimave ma

ɣisieiti toge faa ɲai va, é loozei ma loungo ziegi zu ma. Gè la mɔ fuluanii kpein kologologa, eɣevelei gè keai la.

²² Ni nɔ eteai ɣa de ná,
anii vaza fai ta teve vai,
diegi ta kɔɔlei,
foɣoi ta samai,
foloi ta kpiddii,
naati ti la bega ɲegelein.»

9

GALA ná-minazeɣeji Nowe ve

¹ GALA ge tuya looni Nowe ve ta ná-doun zunuiti, é ɣeni ti ma: «À buɣu, wo mɔin, wo eteai laave. ² Fuluaniiiti kpein ta lua wo va, ti zasu da bali, é zo suaiti ma ti eteai zu, é li wɔniiti pɔ, ta kpokpo ganiiti, ta kaleiti: ti pe feevɛ wo ya. ³ Gè fuluaniiiti kpein fea wo ve ga daamianigi. Eɣevelei gè tufa lɛtɛi veai la wo ve, gè ti pe fea wo ve ɣana. ⁴ Anɛɛ naa ve, à mina suai mi, ma ɲamai va ye su, naa ɣa é ga zenvui. ⁵ A suɣwɛɛ balaa ga wo-ma ɲamai ɣa é ga wo-yenvui, ná maagaaazaɣabo. Ná maagaaazaɣabo naa ma, nii nɔpe a nu ɲamai vu, é ɣeni ga suai, baa é ɣeni ga nui. Ná nui ɣilagilagi ɣaazaɣa keeɣɛloin ma ɲamai ma.

⁶ Zoi a nu ɲama vu,
to balaa nu ɣili ka ma ɲamai vu,
mazɔɔɔ GALA ge nui betɛve
ga maaniinigi ɣevele.

⁷ Wɔun wa, à buɣu, wo mɔin eteai zu.»

⁸ GALA ge boeni Nowe vɔ ta ná-doun zunuiti, é ɣe ti ma: ⁹ «Wele, gè minazeɣea wo ve, wa wo-mavofodai, ¹⁰ naa vɛɛ nii kpein ba é vulua wo ɣoba, wɔniiti, toganiiti, ta doɔɔ zuaiti, wa niiti kpein wo ɣulaai keingi zu vɔɔma, ti vaazu yenvuzu eteai zu. ¹¹ Gè minazeɣea wo ve ga: fuluanii pe undaa la mɔ viliga ga zieve golai, zieve gola la mɔ ɣea ná, é va eteai ɣologolo.»

¹² GALA ge ɣeni ma mɔnɔ: «Nii ɣa é ga minazeɣeji ma vooigi eyɛsu ɣɔ, gè keɛzu ade yɔɣɔzu, ná-o, wa-o, ta anii kpein ti yenvuzu wo ɣoba. ¹³ Gè ná-kpazamanamanagi zeida tonabiingi zu, toɣa ɣe ga minazeɣeji ma vooigi gi yɔɣɔzu gá eteai. ¹⁴ Siegi zu gè tonabiingiti gaalezu ba la, é zele zooli maazu, kpazamanamanagi a ɣulana kelema tonabiingi zu, ¹⁵ ná ɣize ná-minazeɣeji zu, é ade yɔɣɔzu, ná-o, wa-o, ta nii kpein é vulua. Ziei la mɔ vega, é va fuluanii kpein kologolo. ¹⁶ Kpazamanamanagi ɣa ɣe tonabiingi zu, ná wɛlena ba, ná ɣize ɣoɣɔ minazeɣeji zu, nii é gi yɔɣɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

¹⁷ GALA ge ɣeni Nowe ma mɔnɔ: «Naa ɣa é ga minazeɣeji ma vooigi, nii gè kea gi yɔɣɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

Nowe ná-doun zunu savagɔiti ta-vai

¹⁸ Nowe ná-doun zunuiti ti ɣulani keingi zu, ti ɣeni ga niiti: Seme, Same, ta Zafete. Kanaan keeɣe ɣeni ga Same. ¹⁹ Naati ka ti ga Nowe ná-doun zunu savagɔiti, ti-mavofodai ɣa é eteai laavegai.

²⁰ Nowe ɣeni ga tii ɣee nu mɔungi, nii é leezen belei leveni. ²¹ E ma looi bozeni, naa so, é la ga ɣabei ná-seɣe ɣotai wu. ²² Same, nii é ga Kanaan keeɣe, naa keeɣe ɣabei ɣaani, é liini eteave, é bo dieni felegɔ ma. ²³ Seme ta Zafete ti tookɔba wolai zegeni, ti pee ɣoma, ti zie ga volu velei, ti pee ti-ɣee ma, kabei looɣu. Tei ti voluavega ɣeni de, ti la ɣeni ti-ɣee ɣabei ɣaani ɲegelein.

²⁴ Siegi zu Nowe wuunni da, é ǵula ná-dɔɔzodai zu, é naa menini, nii ná-doun zunu ǵaabelagi keeni la, ²⁵ é zeba é ǵe ma: «Kanaan ǵotove! Togǵa ǵe ga keeǵeleaiti ta-luɔiti tɔnɔ ma luɔi!» ²⁶ Naa volu é ǵeni ma: «Mamagi ǵa Ǵooǵo GALAGI ve, Seme ná-GALAGI, Kanaan ǵa ǵe ga Seme ná-duɔi! ²⁷ GALA ge Zafete zeizuve maawɔɔɔ, é zeɪ Seme ná-seǵe ǵotaiti bu, Kanaan ǵa ǵe ga ná-duɔi!»

²⁸ Zieɛve golai voluma, Nowe keeni ga kona unsavagɔ puulɔɔlugo (350). ²⁹ Nowe zii ma voloi kpein ge ǵeni ga kona untaavuugo puulɔɔlugo (950), naa volu é zaani.

10

Ziiti tɔɔzei velei

(1 Dɔɔɔ Sevei 1:5-23)

¹ Zieɛve golai leɛvega voluma, Nowe ná-doun zunuiti, Seme, Same ta Zafete, ti dointi sɔɔɔni. Ti-mavofodaiti daaseigiti ti ǵeni ga:

² Zafete mavofodaiti ti ǵeni ga: Gɔmeel, Magoge, Madayi, Yavan, Tuǵale, Meeseke, ta Tilase. ³ Gɔmeel mavofodaiti ti ǵeni ga: Asekeenaze, Lifate, ta Tɔgaalema. ⁴ Yavan mavofodaiti ti ǵeni ga: Elisa, Taalesise, Kitime, ta Dɔdanime. ⁵ Ti-mavofodaiti kaa, ti zeini zie zaama yooiti su, ta zieleave yooiti. Ti vazage zooiti su, eǵevelei ta-veleyeǵeiti, ta ti-laawooiti ta ti-ma ziiti ti la.

⁶ Same mavofodaiti ti ǵeni ga: Kuse, Miselayime, Pute, ta Kanaan. ⁷ Kuse mavofodaiti ti ǵeni ga: Seba, Gavila, Sabeta, Layema, ta Sabeteeka. Layema mavofodaiti ti ǵeni ga: Saǵa ta Dedan.

⁸ Kuse Nimelɔde zɔɔɔni, naa ǵa é ǵeeni ga zebesu nu wola mɔungi zooi ǵa. ⁹ E ǵeni ga doso wola Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, naa ǵa é ba, a da wo da ga: «Doso wolai Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, eǵe Nimelɔde.» ¹⁰ Ná-masadaɪ ma laa wola mɔungiti ti ǵeni ga Baǵeleni ta Eleke, naa veɛ Akade va, ta Kalenee, niiti ti Sineyaal yooi zu. ¹¹ Naama yooi voluma, Nimelɔde liini Asiili yooi zu, é Ninive laa wolai lo, ta Leǵɔɔte-iil, ta Kala, ¹² naa veɛ Leesɛn va, nii é Ninive ta taa wolai Kala ti yɔǵzuve.

¹³ Miselayime mavofodaiti ti ǵeni ga: Lude nuiti, Aname nuiti, Leǵaǵe nuiti, Nafetu nuiti, ¹⁴ Pateluse nuiti, Kaselu nuiti, ta Kafetɔɔɔ nuiti. (Kaselu nui naati ka Filiseti nuiti kulaai ti zu).

¹⁵ Kanaan ná-doun zunu mɔungi é sɔɔɔni, naa ǵa é ǵeni ga Sidɔn, naa volu geleɪ ǵe ga Ǵete. ¹⁶ Kanaan mavofodaiti ti ǵeni ga: Yeebuse nuiti, Amɔɔɔ nuiti, Giilegase nuiti, ¹⁷ Ǵeeve nuiti, Aaleke nuiti, Sine nuiti, ¹⁸ Aalevade nuiti, Semaal nuiti, ta Ǵamate nuiti. Naa voluma Kanaan nuiti ta-veleyeǵeiti ti vazani. ¹⁹ Kanaan nuiti ta-you ǵwɛgi liini eyɛsu Sidɔn, Geelaal letema velei, eyɛsu é zeeli Gaza, ta Sɔdome velei, é veɛ Gɔmɔɔɔ velei va, é li Adema ta Seǵoyime, eyɛsu é gaabela Leesa yooi ma. ²⁰ Same mavofodaiti kana, eǵevelei ta-veleyeǵeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

²¹ Seme doun zunuiti balaa sɔɔɔni, togǵa é ǵeni ga Eǵeel lointi kpein ti-memɛwolai, Zafete nɔnɔ liei. ²² Seme mavofodaiti ti ǵeni ga: Elame, Asuul, Aalepakesade, Lude, ta Alame. ²³ Alame mavofodaiti ti ǵeni ga: Use, Gule, Geetɛɛl, ta Mase. ²⁴ Aalepakesade Seela zɔɔɔni, ta Seela Eǵeel zɔɔɔni. ²⁵ Eǵeel zunu loun felegɔ zɔɔɔni: Gilagi laaseigi ǵeni ga Peleǵe, tɔɔzei ná-siegi zu ǵa zooi ǵa nuɔuseiti zeeǵaǵwɛeni la, ta keeǵeloin laaseigi ǵeni ga Yɔketan. ²⁶ Yɔketan mavofodaiti ti ǵeni ga: Alemɔdade, Seeleefe, Gasaalemavete, Yeela,

27 Gadlame, Uzale, Dikela, 28 Wobale, Abimayele, Saba, 29 Wofil, Gavila, ta Yobabe. Niima nuiti pe ti gjeni ga Yoketan mavofodaiti. 30 Ti zeini Meesa ta Sefaal gize yooi yodzu, nii e folo gulazu velei. 31 Seme mavofodaiti kana, egvelei ta-veleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

32 Nowe ná-doun zunuiti ta-veleyegeiti keveleiti kana, egvelei ti-mavofodaiti ti la, ti-ma ziiti saama. Tiya ga ziiti kpein kulaai ti zu, ti vazagai eteai zu zieve golai levega voluma.

11

Nubusei gaka fai Babel

1 Eteai pe ge gjeni zii woo gilagi wosu, ti gjeni boezu ga woo gilagi. 2 Ti zegeni ga folo gulazu velei, ti neme wola gila kaani Sineyaal yooi zu, miná ga ti zeini ná. 3 Ti gjeni bozo ma: «Ade li, ade bilikiiti doja, ade ti gála abui zu.» Bilikii gjeni ti ve ga pele lo kotui, ti da sei ga managi. 4 Ti gjeni bozo ma mōno: «Ade li, de taai ta lo bozo ve, ta pele gaafoozagi nii nōungi a zei geei va. Ade bozo bozo gula, naa ga a ke ade mina vaza zoi ga ná pe.»

5 Goozo GALAGI yeini taai vetesu ta pele gaafoozagi, nii nuiti ti gjeni tosu. 6 Goozo GALAGI gjeni ma: «Wele, ta ga zii gilagi na, woo gilagi na ga e ti-la. Ni ta tozeina gani, ani nape ge la mo pele besaga ti lugō naa gee vai zu, nii a ge ti gisu. 7 Ade yei, de li, de ti-laawooi zupu, naa ga a ke, ti mina bozo laawooiti meni.»

8 Goozo GALAGI ti zuvazani, ti maafoza ná va, ti li eteai zu ná pe. Ti loofoni taai lo fai va. 9 Naa ga e keai taai naa laasei peai ga Babel, * mazolo miná ga Goozo GALAGI eteai kpein gooi zupuai ná. Ná ga Goozo GALAGI ti zuvazani ná, ti li eteai zu ná kpein.

Memewolaiti daaseigiti e zo Seme ma, e zeeli Abalame ma (1 Dolo Sevei 1:24-27)

10 Seme mavofodai gaa: Zieve golai levegai ma, e ge ga kona felego, Seme ná-konagi gjeni ga ungila (100), e Aalepakesade zolōni. 11 Aalepakesade zolōga voluma, Seme kona undoolugo (500) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

12 Aalepakesade ná-konagi gēai ma ga puusavago maazu loolugo (35), e Seela zolōni. 13 Seela zolōga voluma, Aalepakesade kona unnaanigo kona savago (403) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

14 Seela ná-konagi gēai ma ga puusavago (30), e Ebeel zolōni. 15 Ebeel zolōga voluma, Seela kona unnaanigo kona savago (403) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

16 Ebeel ná-konagi gēai ma ga puusavago maazu naanigo (34), e Peelege zolōni. 17 Peelege zolōga voluma, Ebeel kona unnaanigo puusavago (430) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

18 Peelege ná-konagi gēai ma ga puusavago (30), e Leyu zolōni. 19 Leyu zolōga voluma, Peelege kona unfelego kona taaouugo (209) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

20 Leyu ná-konagi gēai ma ga puusavago maazu felego (32), e Seluge zolōni. 21 Seluge zolōga voluma, Leyu kona unfelego kona dofela (207) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui ta giligaa zolōni.

* 11:9 Babel: daaseigi nii ti maabugaai va ta «faazupui.»

²² Seluge ná-konagi g̃eai ma ga puusavagɔ (30), é Naɖɔal zɔlɔɔni. ²³ Naɖɔal zɔlɔɔga vɔluma, Seluge kona unfelegɔ (200) ɖili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɖiligaa zɔlɔɔni.

²⁴ Naɖɔal ná-konagi g̃eai ma ga puufelegɔ maazu taaɔuuɔ (29), é Teela zɔlɔɔni. ²⁵ Teela zɔlɔɔga vɔluma, Naɖɔal kona ungila puugɔ maazu taaɔuuɔ (119) ɖili kɛeni. E doun zunui ta doun anzanui taɖiligaa zɔlɔɔni.

²⁶ Teela ná-konagi g̃eai ma ga puulɔfela (70), é Aɖalameni sɔlɔɔni ta Naɖɔal ta Galan.

²⁷ Teela mavofodai g̃aa: Teela Aɖalameni sɔlɔɔni ta Naɖɔal, ta Galan. Galan Lɔte zɔlɔɔni. ²⁸ Galan zaani kɛɛgɛ Teela luɖɔ, sɔlɔ zɔɔi zu, ve ná ga Uul, Kaledɛe yooi zu. ²⁹ Aɖalame ta Naɖɔal ti anzaiti seini. Aɖalame anzai laaseigi g̃eni ga Salayi. Naɖɔal anzai laaseigi g̃e ga Mileka. Mileka ta Yisekani ti-g̃e g̃eni ga Galan. ³⁰ Salayi maaloni, doun la g̃eni be negelein. ³¹ Teela ná-doun zunui Aɖalame zegeni, ta ná-doun loin Lɔte, Galan ná-doun zunui, ta Salayi, ná-doin Aɖalame anzai. Ti ɖulani vɔɔma Uul va Kaledɛe yooi zu, ti li Kanaan yooi zu vele. Ti zeelini Galan, ti zeí ná.

³² Teela zii ma voloi kpein ge g̃eni ga kona unfelegɔ kona dɔɔlugo (205), naa vɔlu Teela zaani Galan.

ABALAME NA-FAI

12

(12:1–25:18)

Aɖalame loli fai

¹ Gɔɔgɔ GALAGI g̃eni Aɖalame ma: «Zegɛ da-yooi zu, da-wolodai zu, è ɖula è-g̃e velei wu, li zɔɔi naa zu, ve gè ná lɛɛzu ga de.

² Nà vaazu zii wola ɖulazu è zu, nà tuya loo è ve, gè è-laaseigi wɔlɔ. Nà tuya loo zɔiti be ga è maavele.

³ Nà tuya loo naati be, niiti ta tuya loo è ve, nà naati foovo, niiti ta è voovo, etea veleyeg̃ei kpein ka tuyai zɔlɔ è maavele ma.»

⁴ Aɖalame liini, eɖevelei Gɔɔgɔ GALAGI boni ma la, Lɔte vileni polu. Aɖalame ná-konagi g̃eni ga puulɔfela maazu lɔɔlugo (75), siegi zu è ɖulani la Galan taai va. ⁵ Aɖalame anzai Salayi zegeni ta Lɔte, nii è g̃eni ga degɛ loin, è veɛ zeaɖiligiti kpein ba, ta botidɛ nui, é ti zɔlɔɔni Galan. Ti wuzegeni, ti li Kanaan yooi zu. Ti zeelii ma Kanaan yooi zu. ⁶ Aɖalame ná zubizeni, eyɛsu é li adaɔve ná laaseigi ga Sikeme, eyɛsu é zeeli Mɔlee, sene gului vɔ be. Kanaan nui ka ti g̃eni naama yooi zu názu.

⁷ Gɔɔgɔ GALAGI ɖulani kelɛma Aɖalame ve, é g̃e ma: «Nà zɔɔi nii veezu è-mavofodai ya.» Aɖalame zalaɖa ɖulazuve beteni ná Gɔɔgɔ GALAGI ve, nii é ɖulani be kelɛma. ⁸ Naa vɔlu, é zegeni ná, é li ga gize yooi zu velei, Beetele folo ɖulazu velei. E ná-sege ɖotai loni Beetele folo liizu velei ti yɔɖzuve ta Ayi, nii é folo ɖulazu velei. E zalaɖa ɖulazuve beteni ná Gɔɔgɔ GALAGI ve, é woɔɖula Gɔɔgɔ GALAGI ma. ⁹ Aɖalame g̃eni liizu bekpɛ ga lekpɛmave nu yeezazu velei.

Aɖalame yeeɖegala go g̃e vai

Ezipete yooi zu

¹⁰ Pului looni zɔɔi zu, Aɖalame yeini Ezipete ga é lago zeí ná, mazɔlɔ pului wola wɔlɔni zɔɔi zu. ¹¹ Siegi zu è g̃eni vaazu maaɔɖuɖazu la Ezipete va, é g̃eni

anzai Salayi ma: «Wɛle, gè kwɛɛ da ga anzanui nii pagai. ¹² Siɛgi zu Ezipete nuiti ti è ɔaazu la, ta ɔɛ ma: «Anzai ve!» Ta paa, ti è yɛ vulua. ¹³ Da ɔɛ ti ma mu, da ga baazeelai, naa ɔa a ke ti so ga pagɔ è maavele ma, zɛnvui yɛ zèa è-zaalai zu.»

¹⁴ Siɛgi zu Aɓalame zeelini la Ezipete yooi zu, Ezipete nuiti ti kaani ga anzai wola vage. ¹⁵ Falaɔɔn ná-nu wolaiti ti kaai ma, ti maamusɛni Falaɔɔn ɔaazu. Ti liini ga anzanui masagi ná-pɛlei wu. ¹⁶ E Aɓalame zoni ga pagɔ anzanui maavele ma. Aɓalame togani goiti ta togani wolaiti sɔɔni, naa vɛɛ soovalegiti ba, ta botiɔɛ zunuiti ta botiɔɛ anzanuiti, ta soovale saaiti ta jɔmɛiti.

¹⁷ Kɛle ɔɔɔɔ GALAGI maanɔɔɔ vaa wolaiti pɛɛni Falaɔɔn ta ná-pɛleyɛɛi va, Salayi maavele ma, nii é ga Aɓalame anzai. ¹⁸ Falaɔɔn zɛba é Aɓalame loli, é ɔɛ ma: «Leeni ɔa è kɛai ga ze? Lee vaa zu è la boni mà ga è-anzai ve? ¹⁹ Lee vaa zu è ɔɛai mà: «Baazeelai ve?» Naa ɔa é kɛai gè seɛai ga ànza. E-anzai ɔaa niina, seɛena, è li!»

²⁰ Falaɔɔn devei veeni ná-nuiti zea ga ti zɛ ná, é li, ta anzai, é vɛɛ naati kpein ba, ti ɔɛni ga nɔnɔ.

13

Aɓalame ɔale ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Aɓalame zɛɛni Ezipete yooi zu, é lɛ volu Kanaan yooi zu, lɛkpɛmaɛ nu yeezazuɛ, tɔun be-o, anzai ve-o, ta niiti kpein ti ɔɛni ga nɔnɔ. Lɔte ɔɛni ba. ² Aɓalame wola ɓɛɛni, toganiiti su, ta walii, ta zanugi.

³ E yeni lɛzu ɓɛkpe, é zo lɛkpɛmaɛ nu yeezazuɛ yooi zu, eyɛsu é li Beetele, vɛ ná-seɛe ɔɔtai ɔɛni ná mɔunpa, Beetele ta Ayi ti yɔɔzuvɛ, ⁴ vɛ é zalaɔa ɔulazuɛ loni ná mɔunpa. Miná ɔa Aɓalame woɔɔulani ná, ɔɔɔɔ GALAGI ma.

Aɓalame ta deɛe loin Lɔte

ti vali fai ma

⁵ Lɔte, nii é ɔɛni Aɓalame maazaasu, baalagiti ti ɔɛni zea ɓalaa, naa vɛɛ boliiti ba, ta nikiiti, ta seɛe ɔɔtaiti, ⁶ zooli la ɔɛni kula ɔɛa ti va, ga ti va zeɛi ada ɔila, mazɔɔɔ ti-yeaɔɔligiti ti wola mɔinni gola, ti la ɓena zoo ti va zeɛi ada ɔila. ⁷ Naa volu ɓalaa, Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ti ɔɛni zeini ma yooi zu naama zɛɛgi zu. Kpɛi leɛni Aɓalame ná-togani make nuiti zɔɔɔzu ta Lɔte ná-togani make nuiti.

⁸ Aɓalame ɔɛni Lɔte ma: «Nà è maanɛɛɛɛzu, maɔɔaali mina ɔɛ de yɔɔɔzu da de, ɓaa ná-togani make nuiti ta dɔnɔiti zɔɔɔzu. Mazɔɔɔ da ga kɛɛɔlɔinti. ⁹ Zooli kpein ka è ɔakala. De ɔaɔɔwɛɛna ma mu, ni da liina ga nu ɔvɛɛzu vɛlei, nà li ga nu yeezazu vɛlei, ni da liina ga nu yeezazu vɛlei, nà li ga nu ɔvɛɛzu vɛlei.»

¹⁰ Lɔte ɔaazuwuzɛɛni, é wɛle, é Zuludɛn nɛmɛ wolai ɔa, nii zɛɛɛa ɔɛni de jɛɛɛɛɛɛ. ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛɛɛɛɛ è va Sɔɔɔme ta ɔɔmɔɔ ɔɔɔɔɔɔ, ná ɔɛni eɛɛ ɔɔɔɔ GALAGI ná-kpelei, eyɛsu é zeeli Sɔwaal, kulaa ga Ezipete yooi ɔvɛɛ. ¹¹ Lɔte yiimazɛɛni ga Zuludɛn ma nɛmɛ wolai kpein, é liini ga folo ɔulazu vɛlei. Uɛle ɔana ti felegɔ ti ɔaɔɔwɛɛni ma la. ¹² Aɓalame zeini Kanaan yooi zu, Lɔte zeɛi nɛmɛ zu laaiti su, é ná-seɛe ɔɔtaiti toni Sɔɔɔme letema vɛlei. ¹³ Sɔɔɔme nuiti ti wola zupɔuni, ti ɔɛni ga kotoba nu wolaiti ɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma.

*Gooḡo GALAGI ná-minazefegi**Aḡalame ve*

¹⁴ Gooḡo GALAGI b̄eni Aḡalame v̄o, L̄ote zef̄ea v̄oluma polu, é ḡe ma: «Aḡave é ná loni, ḡaazuwuzef̄e, é wele, nu ḡv̄ezu v̄elei ta nu yeezazu v̄elei, folo ḡulazu v̄elei ta folo liizu v̄elei. ¹⁵ Mazoḡo, zoi nii kpein é p̄esu, ná v̄aazu feezu é v̄e, wa é-mavofodai, eyesu ḡo. ¹⁶ Ná é-mavofodai ḡe eḡe zoi ma vufiligi, nii nu la zooga é va gaalu, eḡe pelegi nu la zooga la é va zoi ma vufiligi ḡaalu. ¹⁷ Wuzeḡena v̄e, é zoi zubiḡe, é z̄ie sakpai ta kogi ma, mazoḡo ná v̄aazu feezu é v̄e.»

¹⁸ Aḡalame ná-seḡe ḡotaiti seḡeni, é li, é z̄ei Mamelee ná-sene guluiti bu, ḡeebel̄on ḡobave. E zalaḡa ḡulazuv̄e loni ná Gooḡo GALAGI v̄e.

14*Aḡalame L̄ote unmoḡo fai*

¹ Naama z̄ieḡi zu, Sineyaal masagi Amelaf̄ele, ta Elazaal masagi Aliȳoke, ta Elame masagi Ked̄oḡ-Law̄m̄eel, ta ḡoyime masagi Tideyale, ² yeeta naati ti k̄oi v̄eni S̄oḡome masagi Beela va ta ḡom̄oḡ masagi Biilesa, ta Adema masagi Sineyaḡe, ta Seḡoyime masagi Seemeyeb̄eel, ta Beela masagi (taai naa laa ḡa ga balaa S̄owaal). ³ Naati kpein ti ḡaaleeni ba Sidime n̄eme wolai zu, nii maab̄oḡegai za ga Kpoloḡ Wanai. ⁴ Kona puuḡo maazu feleḡo (12) laawu, ti ḡoloa ḡeni de Ked̄oḡ-Law̄m̄eel v̄e, keḡe kona puuḡo maazu zavasiḡi (13) ma, ti bakani.

⁵ Kona puuḡo maazu naanis̄ieḡi (14) ma, Ked̄oḡ-Law̄m̄eel ta masagiti ti ḡeni polu, ti vaani, ti zobo s̄oḡo Leefa mavofodaiti ma Asetel̄ote-Kaalenayime, ta Zuze mavofodaiti ti ḡame, ta Eme mavofodaiti ti Savee-Kiliyatayime, ⁶ ta ḡoḡo n̄uiti ti ta-ḡizeiti su Seyiil, eyesu é zeeli Palan sene guluiti p̄o b̄e, nii é tevb̄ebai ḡobave. ⁷ Naa v̄olu, ti ḡaleni ma, ti li En-Misepate, nii é ga Kadese, ti zobo s̄oḡo Amaleke n̄uiti ma, ta-yooi ná p̄e su, é v̄ee Am̄oḡo n̄uiti ba, ti ḡeni zeini ḡasason-Tamaal.

⁸ Názuve ḡa S̄oḡome masagi, ta ḡom̄oḡ masagi, ta Adema masagi, ta Seḡoyime masagi, ta Beela masagi nii é ga S̄owaal, naati ti k̄oi ḡevele b̄eten̄i la ti laaloḡoma Sidime n̄eme wolai zu. ⁹ Elame masagi Ked̄oḡ-Law̄m̄eel, ta ḡoyime masagi Tideyale, ta Sineyaal masagi Amelaf̄ele, ta Elazaal masagi Aliȳoke, ti ḡeni ga masa naaniḡo, d̄oḡluḡo laaloḡoma. ¹⁰ Mana zef̄eḡi wola m̄oinni Sidime n̄eme zu, S̄oḡome masagi ta ḡom̄oḡ v̄ele geleiti ti ḡeni v̄elazu, ti da li, ti da loo zef̄eḡi naati su. M̄otaiti ti v̄elani, ti li gizeḡi ma. ¹¹ Niiti ti zoboḡi z̄oḡo, naati ka ti S̄oḡome ta ḡom̄oḡ naavoloiti kpein seḡeni, ta daamiani makeḡaiti, naa v̄olu ti li. ¹² Ti Aḡalame deḡe loin L̄ote ta k̄oligiti soni, ti li ga tiye, mazoḡo L̄ote ḡeni zeini S̄oḡome.

¹³ Pela nu ḡila ge vaani, é daazeeli Eḡulu nui Aḡalame ma, nii é ḡeni zeini Am̄oḡo nui Mamelee ná-sene guluiti saama. Mamelee ḡeni ga Esek̄oleni ta An̄eel ti-ḡeeloin, niiti ti minazef̄eni Aḡalame v̄e. ¹⁴ Aḡalame m̄aniḡai ma ga deḡe loin zoḡe, é ná-botiḡe nu unsav̄aḡo nu puuḡo maazu l̄osava (318) maḡilini, niiti ti zuzeel̄iai k̄oḡo vai ma, ti z̄oḡoḡai ná-pelei wu, naati ti v̄ileni masagiti polu, eyesu ti zeeli Dan. ¹⁵ E ná-botiḡe n̄uiti balini su, é sili n̄uiti so kpidii. E zobo s̄oḡo niiti ma, é ye ti v̄olu, ti zeeli ḡoḡa, nii é Damase ḡv̄ezu v̄elei. ¹⁶ E ḡaleni ma ga k̄ozoganiiti kpein. E ḡaleni ma balaa ga deḡe loin L̄ote, ta zeaḡoligiti, ta anzanuiti balaa, ta k̄o luḡiti.

¹⁷ Naa voluma, A6alame ɣaleni ma, é zobogi zolobgai ma Kedool-Lawomel ma, ta masagiti ti ɣeni polu. Sodomé masagi ɣulani, é daaɣomi Savee nemel zu, nii é ga Masa Nemel.

¹⁸ Melekizeedke, Salame masagi vaani ga bului ta dooi. E ɣeni ga GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa ná-zalaɣa ɣula nui. ¹⁹ E tuya looni A6alame ve, é ɣe ma: «GALA ge tuya loo A6alame ve, GALAGI nii é Anii-Pe-Unda, é geɣɣɣlɣi ta zoi beɣeai! ²⁰ Mamagi ɣa GALA be, nii é Anii-Pe-Unda, nii é vaa bu, é zobogi zolob é zili nuiti ma!» A6alame koozoganiiiti pe ma vuusiei veeni zea.

²¹ Sodomé masagi ɣeni A6alame ma: «Nuiti fe zèa, è naavoloiti ta soolaiti seɣe ve.»

²² A6alame ɣeni Sodomé masagi ma: «Gè ɣonaa ɣooɣo GALAGI ma, nii é Anii-Pe-Unda, é geɣɣɣlɣi ta zoi beɣeai, ²³ nii doin é ga donoi, gè la ani nape seɣea naa va, anee geze ɣaali ɣilagi baa savala galu ɣilagi, naa ɣa a ke é mina ɣe ma: «Gè A6alame ɣeeve ga kpete nu.» ²⁴ Gè la ani nape makesu ná boɣoi be, keni niigi zunu loungoiti ti miai, ta zunui naati tonoi, niiti gi ɣea siei zu, Anel ta Esekole ta Mamelee, naati ta tonozefe.»

15

GALA ná-minazefegi

A6alame ta mavofodai ve

¹ Naama vaiti poluma, ɣooɣo GALAGI boeni A6alame vo segi zu, é ɣe ma: «A6alame, mina lua negelein, ná ɣa gè ga é make nui, da-ɣulanumai ɣa woolo.»

² A6alame gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Màliɣii, ɣooɣo GALAGI, lee ɣa é feezu zèa? Toozei doun la zèa, ná-pelei wu vogani zefe nui ɣa é ga Eliyezee, Damase nui.»

³ E ta laani ma mono, é ɣe ma: «È la mavofoda beteni, zoi solobgai ná-pelei wu, naa ɣa é ɣeezu ga ná-pogani seɣe nui.» ⁴ ɣooɣo GALAGI boeni po, é ɣe ma: «Ba-o, naa laade, é va ɣe ɣeezu ga da-vogani zefe nui, keke keni zoi é ɣulazu é ɣoozu, naa ɣa a ɣe ga da-vogani zefe nui.» ⁵ Naa volu GALA ge ɣulani la eteave ná-seɣe ɣotai voluve, é ɣe ma: «Geɣɣɣlɣi ɣaave vete, è somideɣaiti gaalu, ni da zoo è ti ɣaalu.» E ɣeni ma mono: «Zekana è-mavofodaiti tiegoi a ɣe la.» ⁶ A6alame laani ɣooɣo GALAGI la, naa naa leveni be ga telebodai.

⁷ E ɣeni ma: «Nà ɣa gè ga ɣooɣo GALAGI, nii é é ɣula Uul taazuve Kaledée yooi zu, gè niima yooi ve é ya ga dono.» ⁸ A6alame gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Màliɣii, ɣooɣo GALAGI, ná kwee ɣale ɣiteɣite ga ná solobsu?»

⁹ GALA ge ɣeni ma: «Li, è kona savago nike beai zo, ta kona savago woli zaai, ta kona savago vaala sine wolai, è kpo kpumagoi va, ta poopogi, è ti ɣula ga zalaɣai.» ¹⁰ A6alame naama zuaiti kpeini seɣeni, é ti valivali su, é ma zeeviti gaaote boɣo ma, ma nekppe ga fele, keke é la ɣeni wóniiti balivalini su. ¹¹ Sua mii wóniiti ti ɣeni vuuzu ti-ma voomaiti ma, keke A6alame ti beeni.

¹² Foloi liizuve, jiiimèni wolai leveni ga A6alame, dualuagi so, kpidi boii ve ma. ¹³ ɣooɣo GALAGI ɣeni A6alame ma: «Sugwee ga è-mavofodaiti ta ɣe ga seikooɣoma nuiti zoi taɣili su, ta ɣe ná ga duaiti, ti ti zopele joo kona unnaanigo (400) laawu. ¹⁴ Keke ná zii naa lukpoɣaaleve, nii ta dualai ɣe zeeru, naa voluma, naavolo wolaiti ta ye tiya, ti ɣula zeeru. ¹⁵ Doun da, da li è-memewolani po ziileigi zu, è maa ɣa ɣulu, è volozafaga voluma, undaaneei zu. ¹⁶ E-mavofodai ma yamanii naanisiei ɣa va volu ve, mazolob Amool nuiti ta-vaajaaza golai laa la de zeelini.»

¹⁷ Siegi zu foloi liini la, kpidi ɔɔi ɔɔeni, digfi nii é duului ɔulazu, ta ɔɔmɔgi é zosu, naati ti leɔeni sua ɔaafwɛaiti zɔɔɔzuɔɔ. ¹⁸ Naama yee ná, ɔɔɔɔ GALAGI minazegeni Aɔalame ɔɔ, é ɔɔ ma: «Gè niima yooi kpein fea è-mavofodai ɔɔ, é zo Ezipete ɔɔ wolai ma, é zeeli zɔɔ wolai Ufelate ma, ¹⁹ Ken nuiti ta-yooi, Keenize nuiti, Kademɔn nuiti, ²⁰ ɔɔete nuiti, Feeleeze nuiti, Leefa mavofodaiti, ²¹ Amɔɔl nuiti, Kanaan nuiti, Giilegase nuiti, ta Yeeɔuse nuiti.»

16

Agaal ná-fai

ta Isemayeɔle zɔɔɔ fai

¹ Aɔalame anzai Salayi la ɔɔeni doun zɔɔɔni be ɔɔegɛɛin. Keɔe duɔ anzanui ta ɔɔeni zea, daaseigi ɔɔeni ga Agaal, é ɔɔeni ga Ezipete yooi zu nu. ² E ɔɔeni Aɔalame ma: «È kaa ga ɔɔɔɔ GALAGI la vaani bu ga gè doun zɔɔɔ. Li, è ɔɔile ná-duɔ anzanui ɔɔlu, tanisu ná doun zunu zɔɔɔ ga maavele.» Aɔalame zieni ga anzai Salayi ná-tɛne gooi. ³ Aɔalame anzai Salayi ná-duɔ anzanui, Ezipete nui Agaal zegeni, é fe sinigi Aɔalame ya ga anza. Aɔalame zeini niina Kanaan yooi zu, é ke ná ga kona puugɔ. ⁴ E ɔɔilɛni Agaal ɔɔlu, naa kogi zegɛ. Siegi zu é ɔɔɔɔ ɔɔai ma ga kogi ɔɔa ma, é ɔɔeni beɔelɔla wɛɛi wosu ná-duɔ deei ɔɔa.

⁵ Salayi ɔɔeni Aɔalame ma: «Poomugi é zeelizu má, ɔɔa ɔɔa é unma ɔɔasɔ ɔɔe. Ná ɔɔɔɔi ɔɔa gè ná-duɔ anzanui zegɛa, gè da è ɔɔlu, siegi zu é kaa la ga kogi ɔɔa ma, é ɔɔa beɔelɔla wɛɛi wo ga ze. ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔe ga tukpɔɔaaleɔe nui de yɔɔɔzu.» ⁶ Aɔalame Salayi woogaaɔoteni, é ɔɔe ma: «Da-luɔ anzanui ɔɔa è yeezu. So, eɔɔeɔeɛi nɛai la è ɔɔe.» Salayi zɛba é ɔɔa sopele ɔɔu, eyesu naa ɔɔela ba.

⁷ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeɛlai kaani zɔɔeungi ɔɔobaɔe teɔebai zu, nii é Suul ɔɔeɛi zu. ⁸ E ɔɔeni ma: «Salayí ná-duɔ anzanui Agaal, mini ɔɔa è zegɛai ná, mini ɔɔa è liizu ná?» E googaaɔoteni, é ɔɔe ma: «Ná ɔɔelazu ná-duɔ deei Salayi ɔɔa.» ⁹ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeɛlai ɔɔeni ma: «Gale ma ɔɔa-luɔ deei ɔɔ be, é ɔɔɔɔ unmaayeɛi be.» ¹⁰ ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeɛlai ɔɔeni ma mɔnɔ: «Ná è-mavofodai mɔinzu, toɔa mɔin gola, nu nɔɔe ge la zooga é ɔɔa gaalu.» ¹¹ E ɔɔeni ma mɔnɔ: «Wɛɛe, ɔɔa doun zɔɔɔsu, toɔa ɔɔe ga zunu loun. Da daasei ɔɔe ga Isemayeɔle,* mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI è woomenini ɔɔa-ɔɔoozuɔiligi zu. ¹² Toɔa ɔɔe ga ɔɔɔɔi zu zoovalegi, toɔa ɔɔe eɔe ɔɔe ɔɔe daalɔɔɔma, eɔe ɔɔe ge ɔɔe daalɔɔɔma, toɔa zɛe keɔeɔelointi ɔɔe ba, é zɛi ye.»

¹³ Agaal ɔɔɔɔ ɔɔaazagani, é ɔɔe ma: «Gè GALA ɔɔɔɔi ɔɔaɔe nei ɔɔa, nii é nɔn kaazu?» ɔɔɔɔ GALAGI nii é ɔɔeni tɔn ɔɔ, é naa laasei ɔɔeni ga Ata-Ele-Lɔyi.† ¹⁴ Naa ɔɔa é ba, ma ɔɔɔɔyeɔeɛi laasei ɔɔai ga, Laɔfayi-Lɔyi ɔɔɔɔyeɔeɛi,‡ Toɔa Kadɛseni ta Beeɔede zɔɔɔzuɔɔ.

¹⁵ Agaal doun zunu zɔɔɔni Aɔalame ɔɔe, naa daasei ɔɔeni ga Isemayeɔle. ¹⁶ Aɔalame ná-konagi ɔɔeni ga puulɔsava maazu lɔzita (86), siegi zu Agaal Isemayeɔle zɔɔɔni la be.

17

Minazefegi ma ɔoogi

* **16:11** Isemayeɔle: daaseigi nii ti maaɔuɔaai ɔa ta «GALA ge menige.» † **16:13** Ata-Ele-Lɔyi: daaseigi nii ti maaɔuɔaai ɔa ta «ɔa ga GALAGI nii é kaaazu.» ‡ **16:14** Laɔfayi-Lɔyi ɔɔɔɔyeɔeɛi: daaseigi nii ti maaɔuɔaai ɔa ta «nii é vulua, é ɔa ká, naa ná-kɔɔyeɔeɛi.»

¹ Abalame ná-konagi ǵeai ma ga puutaavu u maazu taavu (99), Ǵooǵo GALAGI ǵulani be kelema, é ǵe ma: «Nà ǵa gè ga GALA Zebei-Pe-Maliǵii. Da-eteai zie ǵaazu ga pago, zelilomazu mina ǵe è va. ² Nà minazegezu è ve, nà è-mavofodai moinsu gola.»

³ Abalame maaveeni, é nàko zoi ma, GALA ge ǵeni bœezu pœ, é ǵe ma: ⁴ «Wele, nà-minazegegi ǵaa, gè keezu è ve: da ǵeezu ga zii moinsingaa ti-ǵee. ⁵ Za voluma, é la mo loliga ga Abalame,* kele è-laaseigi ǵa ǵe ga Abalaame,† mazolœ nà è ǵeezu ga zii moinsingaa ti-ǵee. ⁶ Nà è-mavofodai ǵaawœlo gola, da ǵe ga zii moinsingaa tœzeizu, masagiti ta ǵula è-mavofodai zu. ⁷ Nà nà-minazegegi zo è letema eyesu ǵo, nà ke ǵana nœ è-mavofodai kpein be. Niima minazegegi maavele ma, nà ǵe ga da-GALAGI, ta è-mavofodai nœnœ è zedea voluma ná. ⁸ Nà Kanaan yooi kpein fe è ve, da-o, è-mavofodaiti-yo, ve è ná ga seikœfoma nui niizu. Toǵa ǵe ga wœnœ eyesu ǵo. Nà ǵe ga è-mavofodai ná-GALAGI.»

⁹ GALA ge ǵeni Abalaame ma mœnœ: «Dœun, da nà-minazegegiti make, wa è-mavofodaiti kpein. ¹⁰ Nà-minazegegi ǵa é ga nii, nii wa so kpaan ade yœǵo, da-o, è-mavofodaiti-yo: zunuiti kpein ti wo zaama, ti lati pelevolu. ¹¹ Walatipelevolui ǵa ǵe ga minazegegi ma voogi ade yœǵo. ¹² Zunuiti kpein ta ǵe wo zaama, wa da ti lati pelevolu foloi lœsavasi ma, é ǵe ǵana wo-mavofodaiti kpein su, é zœlœni pelei wu, baa é ǵeyani ga walii, weeni é ga duœi, niiti ti la ga è-mavofoda. ¹³ Ti pe, zeeǵaawœezu la ba, ta lati pelevolu, é zœlœni da-velei wu, baa é ǵeyani ga da-walii, nà-minazegegi ma voogi ǵa ǵe wo-busei ma zuai va. Naa ǵa é ga ǵooǵo minazegegi. ¹⁴ Zunui nii é la latini pelevolu kpuœi zu, naa be ka leve ná-nufuseiti ba, tœzei é nà-minazegegi ǵoloǵologa.»

¹⁵ GALA ge ǵeni Abalaame ma: «È la mo è-anzai Salayi loliga ga Salayi, kele daaseigi ǵa ǵe ga Sala. ¹⁶ Nà tuya loo be, nà doun zunu ve é ya ga tœun maavele, nà tuya loozu be, toǵa ǵe ga zii moinsingaa ti-lee, nufuseiti ma moinsingaa ta-masagiti ta ǵula tœun su.»

¹⁷ Abalaame maaveeni, é nàko zoi ma, é ǵe yimave: «Doun zunu ǵa zœlœ nei zunu va, nii é kona ungila (100) keai na? Ta anzai Sala é kona vuutaavuugœ (90) ǵeai na, naa ǵa zoo é doun zœlœ baa?» ¹⁸ Abalaame ǵeni GALA ma: «Nii gè falizu è ma, naa ǵa é ga Isemayele ǵula su, è make ma kpaan.»

¹⁹ GALA ge ǵeni ma: «Ba-o, è-anzai Sala ǵa doun zunu zœlœsu è ve, da daasei pee ga Izaake. Nà-minazegegi ǵa ǵe ga ǵooǵo faa, gi yœǵo gá tœ, ta gi yœǵo gá mavofodaiti. ²⁰ Isemayele letemazu, gè da-vali wooi menige ná-faa zu. Ungo, nà tuya loo be. Toǵa buǵu, nà mavofodai ǵaawœlo gola. Masa puugœ maazu felegœ (12) ǵa ǵula tœun su, toǵa ǵe ga zii wola ma memewolai. ²¹ Kele nà nà-minazegegi ǵe gi yœǵo gá Izaake, doun zunui nii Sala zœlœsu è ve, niima yeedǵalai nœ zu, konagi nii é vaazu.» ²² Siegi zu GALA ge beni la ga bœe Abalaame vœ, é zedeni ná, é li.

²³ Abalaame ná-doun zunui Isemayele zedeni, ta nii kpein é zœlœni ná-pelei wu, ta nii kpein é ǵeyani ga walii, zunuiti kpein ná-pele wu nuiti saama, é ti latini pelevolu naama voloi, eǵvelei GALA ge devei veni la zea. ²⁴ Abalaame ná-konagi ǵeni ga puutaavu u maazu taavu (99), siegi zu é latini da pelevolu. ²⁵ Ná-doun zunui Isemayele ná-konagi ǵeni ga puugœ maazu savagœ (13) niina,

* 17:5 Abalame: daaseigi nii ti maabuǵaai va ta «ǵeedei unfemai be.» † 17:5 Abalaame: daaseigi nii ti maabuǵaai va ta «nu moinsingaa keeǵe.»

siegi zu é latini da pelevolu. ²⁶ Abalaame ta ná-doun zunui Isemayele ti latini pelevolu naama voloi nɔ zu. ²⁷ Zeno ɣana é ɣeni la ga ná-pele wu zunuiti kpein, niiti ti zɔbɔni ná-pele wu, ta weɛinti ti ɣeyani ga walii, ti pe ti latini pelevolu ta tiye.

18

Izaake zɔbɔ fai laazeeli vai

¹ Gooɣɔ GALAGI ɣulani keɛma Abalaame ve Mamelee ná-sene guluiti kobave. Abalaame ɣeni zeini ná-seɣe ɣotai laave. Folo kpaai ɣeni de. ² E ɣaazuwuzegeni, é wele. E zunu savagɔiti kaani loni, ti lago maaɣoozaa ba. E ti ɣaai ma, é zo ná-seɣe ɣotai laave, é bizeni, é ti laaɣomi, é maaveeni, é nɔko zooi ma. ³ E ɣeni ti ma: «Maliɣii, ná è maaneɛɛzu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nii gè zaalai zɔbɔgɛ è ɣaazu, mina leve, è va maaɣooza ba. ⁴ A va bu ga gè va ga ziei tago, wo ɣɔɣoiti maagba, wo lago looɣo gulu wolai tei bu. ⁵ Ná liizu, gè va ga bulu go wo ɔɔ, wo zebe zɔbɔ ɔɔlu, naa ɔlu wa li niina, naa ɣa a ke wo mina leve ɣana nɔ pɔ be, nɛi gè ga wa-wotigɛ nui.» Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ungo, ke, eɣevelei è bogai la.»

⁶ Abalaame liini gaamago nɔ ná-seɣe ɣotai wu, é ɣe Sala ma: «Suvile, è kaɣɔ ganii je savago zegɛ bulu vukɔi zu, è gaayo, è bulu vevɛɛɛgiti kpete.» ⁷ Abalaame bizeni ná-togani bulugi ɔɔ be, é nike yivoi yɔbugi zegɛ nii pagai, é fe botigɛ nui ta ya, naa suvile ga kpetea. ⁸ E nike niimi dei ma wuloi ta nɔnɔi zegeni, é pɛɛ nike yivoi va, ti kevele beteni, é vaa la ti ɔɔ. E loni ti ɣoba tɔ bɔɣɔi, gulu wolai wu, ti ɣeai ma laamiizu.

⁹ Naa ɔlu ti ɣeni ma: «Mini ɣa è-anzai Sala ná?» E ti woogaaavoteni, é ɣe ti ma: «Toɣa ve seɣe ɣotai wu.» ¹⁰ Gila ge ɣeni ma: «Konagi nii é vaazu, niima yeeɣɛɣalai zu, ná vaazu ɔlu è ɔɔ be, è-anzai Sala ɣa doun zunu zɔbɔ.»

Sala yɛni poluve seɣe ɣotai wu, é niima wooiti meni. ¹¹ Abalaame ta Sala ti ɔbɔzafaga ɣeni de niina, ti kona mɔinmɔin kula. Sala buɛni niina doun zɔbɔ siegi maaazu. ¹² Sala jeɛi woni ɣoozu, é ɣe ma: «Niizu gè ɔbɔzafaga, zini pele wu wɔin ɣa ɣe mà mɔnɔ baa? Maliɣii balaa ɔbɔzafaga.»

¹³ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Abalaame ma: «Lee vaa zu Sala jeɛi wogai, é da ɣe: <Gaama ve nei baa, ga ná doun zunu zɔbɔsu, nɛigi pɔbɔzafagai na?> ¹⁴ Faa ɣa ná nei baa, nii Gooɣɔ GALAGI la zooga keɛzu? Konagi nii é vaazu, niima yeeɣɛɣalai nɔ zu, ná vaazu ɔlu è ɔɔ be, Sala ɣa doun zunu zɔbɔ.» ¹⁵ Sala luani, é zɛi wo, é ɣe ma: «Gè la jeɛ woni.» Kele Gooɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ga ɣite, è jeɛi woge.»

Abalaame ná-GALA fali vai

Sɔdɔme ve

¹⁶ Zunuiti ti wuzegeni ga ti li, ti wele ga Sɔdɔme vele. Abalaame ti ɔuuni ga pele, é vali ti ma. ¹⁷ Gooɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Gè la naa bɔɣufuzu Abalaame va, nii gè vaazu keɛzu. ¹⁸ Zii wolai nii zeeɣaabaai, toɣa ɣɛɛzu ga naa memewola. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔbɔ maavele ma. ¹⁹ Mazɔbɔ gè yiimazegɛve la, nii a ke, é devei ve ná-dointi zea, ta mavofodaiti, ga ti Gooɣɔ GALAGI yiimai ɣe, ti ye sɔledai ta telebodai ɣɛɛzu, naa ɣa a ke gè minazegɛgiti daazeeli, niiti gè ti woni be.»

²⁰ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Abalaame ma: «Sɔdɔme ta Gɔmɔl ti maalɔ beɛ wooi zuwɔbɔa, ta-ɣotoi baagɔa gola. ²¹ Naa ɣa é ba, ná yeizu, gè pɛte, ni ti ɣɛɛve eɣevelei ma wooi vaa la, é zeeli mà, baa ni é la ɣana, ná kwɛɛ.»

²² Zunui naati ti liini ga Sɔdɔme vele, siegi zu Aɔbalaame ɣeni loni la de Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu. ²³ Aɔbalaame maaɔɔɣani ba, ɛ ɣe ma: «Da telebo nui ɔɔ nu ɔɔi va, ɛ ti undaavili ɔaa?» ²⁴ Tanisu telebo nu vuulɔɔlugɔ (50) ɣa taai zu, da naati balaa undaavilisu, ɛ la taai zuvaayega telebo nu vuulɔɔlugɔ (50) maavele ma, ti ti zaama? ²⁵ E la zooga ɛ va naa ɣe! E la telebo nui ta nu ɔɔi zoga ga ɣevele, ɛ va telebo nui ɔɔ faa ɔɔi ɣe nui va, ɛ va ti vaa! E la zooga ɛ va naa ɣe! Dei ɛ eteai kpein tukpɔɔaalevɛzu, ɛ la telebodai ɣea ɔaa?» ²⁶ Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ni na telebo nu vuulɔɔlugɔ (50) ɣaana Sɔdɔme taazuve, na taai kpein suvaaye ti maavele ma.»

²⁷ Aɔbalaame kpɛi zɛɣeni vɔlu, ɛ ɣe ma: «Wele, na zoosu ge ɔɔe Mɔliɣii vɔ, nei ge ga ɔɔi nɔ, ta zuvui. ²⁸ Tanisu telebo nu vuulɔɔlugɔ (50) ɣaagaaavoola ga dɔɔlugɔ, dɔɔlugɔ vai zu, da taai kpein suɣolɔɣologa ɔaa?» Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ge la taai zuɣolɔɣologa, ni na telebo nu vuunaanigɔ maazu lɔɔlugɔ (45) ɣaana na.»

²⁹ Aɔbalaame kpɛi zɛɣeni vɔlu mɔnɔ, ɛ ɣe ma: «Tanisulu telebo nu vuunaanigɔ (40) nɔ ɣa ɛ na.» Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ge la suɣolɔɣologa naama nu vuunaanigɔ (40) maavele ma.»

³⁰ Aɔbalaame ɣeni ma: «Mɔliɣii, soma kae ɛ mina yiiɣaawana, tɔɔzei na ɣilizu faa ɣilagi va. Tanisu telebo nu vuusavagɔ (30) ɣa ɛ na.» Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ni na telebo nu vuusavagɔ (30) ɣaana na, ge la taai zuɣolɔɣologa.»

³¹ Aɔbalaame ɣeni ma: «Wele, na zoosu ge ɔɔe Mɔliɣii vɔ. Tanisu telebo nu vuufelegɔ (20) ɣa ɛ na.» Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ge la taai zuɣolɔɣologa nu vuufelegɔ (20) maavele ma.»

³² Aɔbalaame ɣeni ma: «Mɔliɣii, soma kae ɛ mina yiiɣaawana, ge la mɔ kpɛ ɣili nɔɔe bosu, ɛ ɣula nii vɔlu. Tanisu telebo nu puugɔ ɣa ɣe na.» Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Ge la Sɔdɔme zuɣolɔɣologa naama nu puugɔiti maavele ma.» ³³ Siegi zu ti beni la ga yeɔe ta Aɔbalaame, Gɔɔɣɔ GALAGI liini. Aɔbalaame balaagi ɣaleni ma seizuve.

19

Sɔdɔme ta Gɔmɔɔl ɣolɔɣolo fai

¹ Geezuɣeela felegɔiti ti zɛɣeni Sɔdɔme kpɔkɔmave. Lote ɣeni zeini Sɔdɔme taa zigɣidave. Siegi zu Lote ti ɣaani la, ɛ wuzɛɣeni, ɛ ti laaɣomi, ɛ maaveeni, ɛ nɔkɔ zɔoi ma. ² E ɣeni ti ma: «Na wo maaneɛɛɛzu, mɔliɣiiti, a ɣale ma, wo ɔi na-pelei wu, nei ge ga wa-wotigɛ nui. Wa zoo wo wo-ɣɔɣɔiti maagba na, wo ɔi piin, sobui wo wuzegɛ, wo da li wo-liizu vele.» Ti ɣeni ma: «Ba-o, ga ɔiizu koi zaamaɛ nɔ.» ³ Kele Lote ɣilini ti ma gola, ti vaani bu, ti li na-pelei wu. E daamianigi beteni ti ve, ɛ peɛ bului va, nii leve la su. Ti laamiini.

⁴ Aisa ti va la, Sɔdɔme taazuve zu nuiti kpein ti vaani, ti ɣaku pelei ma, zunuiti kpein ti vaani, ɛ zo zunu loungoiti ma, ɛ li kewolaiti pɔ, ti pe ɔeɣelein ti vaani na. ⁵ Ti Lote lolini, ti ɣe ma: «Zunuiti ta mini, niiti ti vaai ɛ vɔ be kpidi? Ti ɣula, ɛ va ga tiye gi vɔ, gi beɛe ɣula ga tiye.»

⁶ Lote ɣulani pelevave, ɛ daaɣulu ga vɔlu vele. ⁷ E ɣeni ti ma: «Ba, keɛleaiti, na wo maaneɛɛɛzu, a mina faa ɔi ɣe. ⁸ A woilo, dɔun anzanu felegɔiti ti na, ti la vɔɔ zunu vaa ɣweɛ. Na vaazu ga naati wo vɔ eteave, wo naa ɣe ga tiye, nii neai wo ve. Kele a mina vɔɔɣu zunui niiti ba, tɔɔzei ti vaave, ti laazuve na-pelei wu.»

⁹ Ti ɣeni ma: «Zege lee ve!» Ti ɣeni ma mɔnɔ: «Dei è ga seikɔɣɔma nu nɔ, è vaai, da pɔ è ɣe ga tukpɔɣaaleve nu! Be nɔ, nii gi keezu ga de, naa ɣa jɔu tɔnɔi va.» Ti Lote bakpani ga jɔuda, ti maaɔɣani kpogi va, ga ti koloɣolo. ¹⁰ Zunu felegɔiti ti ɣeni Lote vɔ be, ti soni, ti mɛen pelei wu, ti pelei laaɣulu. ¹¹ Ti yeezieni nuiti gaazu, niiti ti ɣeni lɔni pelelave, ti ɣaazuɣole, è zo zunu loungoiti ma, è li kewolaiti pɔ, naa ɣa è keeni ti la mɔ ɣeni pelelave ɣaazu.

¹² Zunu felegɔiti ti ɣeni Lote ma: «Begele ɣa è ya ve mɔnɔ? E-nekoiti, è-loun zunuiti, è-loun anzanuiti, nii kpein é ga ɔnɔ taazuve ve, ti pe kula niima adave va. ¹³ Mazɔɔ ɣá ga va niima laai ɣologolosu, tɔzei maalɔ be woowi wɔɔɔve, é zeelizu ɔɔɔɣ GALAGI ma. Naa ɣa é ba, ɔɔɔɣ GALAGI gi levege ga gi taai tei koloɣolo.»

¹⁴ Lote ɣulani, é li, é ɔɔe naati pɔ, niiti ti ná-doun anzanuiti maazoni, é ɣe ti ma: «À wuzegé, wo ɣula niima adave va, mazɔɔ ɔɔɔɣ GALAGI ɣana va taai ɣologolosu!» Kele naati ti naama wooviti kaani ga jeevae faa nɔ.

¹⁵ Geelaalao siegi zu, geezuɣelaiti ti ɣilini Lote ma, ti da ɣe ma: «Wuzegé, è-anzai zege ta è-loun anzanu felegɔiti niiti ti ve, naa ɣa a ke è undaa mina vili taai ná-undaaviligi zu.» ¹⁶ Tei è ɣeni nekesu, zunu felegɔiti ti soni zeei va, tɔun be-o, anzai ve-o, ta ná-doun anzanu felegɔiti be-o, mazɔɔ ɔɔɔɣ GALAGI ɣeni pɔ ga é baa ti maazu, ti liini ga tiye, ti ti ye taa voluve. ¹⁷ Ti ɣulaai ma taai va, geezuɣelai gila ge ɣeni ma: «Bize, è è-yenvui ɣizo! Mina wele volu, mina lo nemei zu ada nɔpe! Vela, è le gizei ma, ni da pɔ ga è undaa mina vili.»

¹⁸ Lote ɣeni ma: «Ba-o, málíɣíí! ¹⁹ Nèi gè ga da-wotigé nui, gè zaalai zɔɔɔge è ɣaazu, è ɣeeve ga nu vago wola bè, è zènvui ɣizo fai zu. Gè la zooga gè va vela, gè va le gizei ma, ná ɣe gè za, undaavili. ²⁰ Wele, taai tei tago maaɔɣave, ga gè bize gè zeeli ná. Dɔve, ná zoo gè vela, gè li ná, zènvui ɣizo! Taai naa la ɔini baa?» ²¹ Geezuɣelai ɣeni ma: «Wele, gè vaa naa wu, ga gè ke è ve ga faaɔɣɔ, gè la taai tɔna koloɣologa, nii è ná-fai wosu. ²² Suvile, è vela, è li ná, mazɔɔ gè la zooga gè va faa nɔpe ke, eyesu è zeeli ná.» Naa ɣa é kea, ti taai naa laasei pɔai ga Sɔwaal.*

²³ Folo tee ziegi zu ɣa Lote zeelini la Sɔwaal. ²⁴ Názu ɣa ɔɔɔɣ GALAGI timini abui vuuni la Sɔɔme ta Gɔmɔɔ, eɣe tonai, é ɣulazu geezuve. ²⁵ E taai naati koloɣoloni, naa veɛ maaɣoolii ma nemei kpein ba, ta ma nuɔuseiti, naa veɛ siinziin ganigiti ba. ²⁶ Lote anzai weleni ga volu vele, é voteni ga kpolo zifigi.

²⁷ Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, ga é li naama adave, ve è ɣeni lɔni ná ɔɔɔɣ GALAGI ɣaazu. ²⁸ E ɣaazuzieni Sɔɔme ta Gɔmɔɔ letema vele, ta nemei maaɣoolii ma yooi kpein su, peɛ, é duului ɣaani, é da wuzegé zoi ma, eɣe abu zulugi ma luului.

²⁹ Siegi zu GALA ge neme zu laaiti suɣologoloni la, é ɣizeni Abalaame zu, é Lote ɣula faaɔaagi zaama, nii é taaiti tokani da, ve Lote ɣeni zeini ná.

Lote ta ná-doun anzanuiti ta-vai

³⁰ Lote zegeni Sɔwaal, é li, é ze gizei ma, ta ná-doun anzanu felegɔiti, mazɔɔ é luani gè è mina ye Sɔwaal. E zeini pugi zu ta ná-doun anzanu felegɔiti. ³¹ Yeeta, nu ɣite gelei ɣeni loungo gelei ma: «De-ɣeɛ vɔɔzaɣaga, zunu la zou yɔɣazuve ve, nii a vile de volu, eɣevelei de ɣula de ka la etea. ³² De li, de ɔɔi vu de-ɣeɛ la. De la koba, naa ɣa a ke, de-ɣeɛ mavofodai ɣe ná.» ³³ Ti ɔɔi

* 19:22 Sɔwaal: daaseigi nii ti maaɔɣaai va ta «ɔɔi.»

vuuni ti-gɛɛ la kpɔdii naa, nu ɣite gelei liini, é la keɛɣɛ ɣoba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzeɣe la.

³⁴ Naa volu zobui, nu ɣitei ɣeni loungo gelei ma: «Wele, dàave kɛɛ ɣoba kpɔko ná. De dɔɔi vu da maɔɔ za kpɔkɔi, è li, é la koba, naa ɣa a ke de-gɛɛ mavofodai ɣe ná.» ³⁵ Ti dɔɔi vuuni ti-gɛɛ la maɔɔ kpɔkɔi tɔna. Loungo gelei liini, é la koba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzeɣe la.

³⁶ Lɔte ná-doun anzanu felegɔiti ti kɔgi zɛɣeni ti-gɛɛ va. ³⁷ Nu ɣite gelei doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Moaɓe.† Zaaɣaza toɣa é ga Moaɓe nuiti timemɛwolai. ³⁸ Loungo gelei balaagi doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Bene-Ami.‡ Zaaɣaza toɣa é ga Aman nuiti timemɛwolai.

20

Abalaame lii vai Geelaal

Aɓimeeleke vo be

¹ Abalaame zɛɣeni niima yooi zu, é li ga lekɛmave nu yeezazu velei, é zeini Kadɛsɛni zɔɣɔzuvɛ ta Suul, é lago zeini Geelaal. ² Abalaame a la ɣena bɔɛa, é lo anzai Sala va, é ɣeni ɣɛɛzu ma: «Toɣa ga bàazeelai.» Geelaal masagi Aɓimeeleke Sala zɛɣeni. ³ Naazu, GALA ge ɣulani keɛma segi zu Aɓimeeleke ve kpɔdii, é ɣe ma: «Wele, ɗa vaazu zaazu, tɔɔzei anzanui naa ná-faa zu, nii è seɣeai, mazɔɔ zini ka bɛ.»

⁴ Aɓimeeleke la ɣeni de daani volu, é gooɣaavoteni, é ɣe: «Màlɣii, ɗa sɔbalala nuiti paa baa? ⁵ Sinigi bɔɣɔi lei keai mà: «Bàazeelai ve?» Ta anzanui bɔɣɔi balaa boge ga: «Diei ve?» Gè keɛve kisie vagoi zu, ta sɔbalalai zu.»

⁶ GALA ge ɣeni ma segi zu: «Gè kwɛɛ gè ɣe è keɛve zii vagolai zu, naa ɣa é kea gè pele besagai é luɣɔ ga è mina koto ɣe dàalɔɣɔma. Naa ɣa é ba, gè la vaani bu ga é va da volu. ⁷ Niizu zunui nii anzai ve zea, mazɔɔ toɣa ga GALA goo wo nui. Toɣa maanɛnei wo è ve, ɗa ye vulua. Kele ni è la teveni pɔ, suɣwɛɛ ga ɗa za, ɗa-o, ɗa-nufuseiti-yo.»

⁸ Aɓimeeleke wuzeɣeni sobuzobui, é ná-botigɛ nu wolaiti toli, é naama vaiti pɛ bo ti ma, ti wola luani. ⁹ Aɓimeeleke Abalaame balaa tolini, é ɣe ma: «Lee ɣa è keai ga giye? Kotoi begele ɣa gè keai è laalɔɣɔma, ná-o, ná-masadaï-o, é gi bai kotoi nii zu? E zie velei é lo nɔnɔn ba, nu maa la nɛɛni ga é va naa ɣe.»

¹⁰ Aɓimeeleke ɣeni Abalaame ma: «Leeni ɣa é ɣea é ɣisu, é niima vai ɣeai?»

¹¹ Abalaame gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè ɣeni ɣisiesu, gè ɗa ɣe bɔɣɔ ma, zɛɣema nɔpɛ ge la ba, ta vaazu pàazu ànzai vai zu, tɔɔzei GALA gaazuluaba ɣila kpalaa ge la niima yooi zu. ¹² Gaama ve, toɣa ga bàazeelai, é ga kɛɛ ná-doun anzanui, keɛ deè ná-doun anzanu laade. Toɣa ga ànzai. ¹³ Siegi zu GALA ge kɛɛni la ga tevetevɛ nu, gè ɣula kɛɛ ná-peleyeɣei wu, gè ɣeni Sala ma: «Uɛ nɔpɛ de liizu ná, keni è ɗa màalobo, è ɗa ɣe ti ma: Diei ve.»

¹⁴ Aɓimeeleke toɣanii tanigaa zoni baalagiti saama, ta boliiti, ta nikeiti, é ti ve Abalaame ya, é pɛɛ botigɛ zunuiti ba, ta botigɛ anzanuiti. E anzai Sala balaa teveni pɔ. ¹⁵ E ɣeni ma: «Nà-zooi laalaoge é luɣɔ, zeï ve nɔpɛ ná nɛɛzu è ve.» ¹⁶ E ɣeni Sala ma: «Gè wali ɣaei waagila (1 000) fea è-liɛ ya, é ɣe ga poogi ga é la ga sɔba nu niima vaiti su, è-maaɣoolli zu nuiti gaazu.»

¹⁷ Abalaame GALA falini. GALA ge Aɓimeeleke ɣɛɛni, ta anzai, ta ná-botigɛ anzanuiti, ti zooni ti ɗa dointi sɔɔɔ volu. ¹⁸ Mazɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI Aɓimeeleke

† 19:37 Moaɓe: daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «nii kulaai keɛɣe zu.» ‡ 19:38 Bene-Ami: daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «detoï ná-doun zunui.»

ná-peleyefei wu anzanuiti pɛ keeni ga doun zolɔɔtala nuiti, Aɓalaame anzai Sala ná-faa zu.

21

Izaake zolɔɔ fai

¹ Gooɔɔ GALAGI Sala maawɔɔɔŋgaani, é naa laazeelini be, nii é minazefeni la. ² Aɓalaame ɔɔɔzaɔɔɔgai ma, anzai Sala kogi zefeni, é doun zunu zolɔɔ be, naa ɔɔɔni é zoloo GALA ná-ku logai ma, nii é boni ma. ³ Doun zunui nii Sala ɔɔɔni be, Aɓalaame daasei pɛɛni ga Izaake.* ⁴ Aɓalaame ná-doun zunui Izaake latini pelevolu, ɔɔɔɔ foloi ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, eɔɔɔɔɔɔɔɔ GALA ge ma levei veeni la zea. ⁵ Aɓalaame ná-konagi ɔɔɔni ga ungila (100), siegi zu ná-doun zunui Izaake ɔɔɔni da.

⁶ Sala ɔɔɔni ma: «GALA ge zobo fea ga gè ɔɔɔni wo ga koozunɛɛi, nu-o-nu nii a nii menina, naa ɔɔɔni da ɔɔɔni nɔ kpaain.» ⁷ E ɔɔɔni ma: «Be ɔɔɔni a la ɔɔɔni Aɓalaame ma, Sala ɔɔɔni ɔɔɔni wu dounɔɔni ya? Tama gè zunu loun zolɔɔɔni be ɔɔɔni ɔɔɔni zu.»

Aɓalaame Agaal ta ná-doun zunui

Isemayeleni kɔɔɔni vai

⁸ Dounɔɔni wɔɔɔni, Sala daaɔɔɔni ɔɔɔni va. Aɓalaame feti wolai ɔɔɔni naama voloi. ⁹ Ezipete anzanui Agaal ná-doun zunui é ɔɔɔni Aɓalaame va, Sala naa ɔɔɔni, é da ɔɔɔni wo. ¹⁰ Sala ɔɔɔni Aɓalaame ma: «Doo anzanui nii be ta ná-doun zunui, mazɔɔɔni niima luɔ anzanui ná-doun zunui ti la ɔɔɔni poganii ma, ta doun zunui Izaake.»

¹¹ Niima wooi wanani Aɓalaame ma gola, ná-doun zunui maavele ma. ¹² Kele GALA ge ɔɔɔni Aɓalaame ma: «Mina nii wana ɔɔɔni ma da-luɔ anzanui ná-doun zunui vaa zu. Naa pɛ ke Sala ve, nii é bosu é ma. Mazɔɔɔni Izaake ɔɔɔni é-mavofodai a ɔɔɔni su. ¹³ Anɛɛ naa ve, ná da-luɔ anzanui ná-doun zunui ɔɔɔni ga zii ta memewola, mazɔɔɔni to balaa ɔɔɔni é zu.»

¹⁴ Poluma zobui, Aɓalaame wuzefeni ga sobuzobui, é bului zefɛ ta kɔɔni woolei ziei su, é seɛ Agaal baki ba, é zunu lounɔɔni balaa ve zea, é vali ma. E liini, é leveteve Beel-Seeɔa tevebai zu. ¹⁵ Siegi zu kɔɔni woolei zu ɔɔɔni benii da, é zunu lounɔɔni yɛni laani gulu goi ta wu, ¹⁶ é li, é zei to ɔɔɔni ɔɔɔni, ná tago maaɔɔni nɔ ɔɔɔni, mazɔɔɔni é ɔɔɔni ɔɔɔni ma: «Gàazu la yɛsu doin va, é va da za.» E zeini to ɔɔɔni ɔɔɔni, é da balakpala, é da wɔɔni.

¹⁷ GALA ge zunu lounɔɔni wooi menini, GALA ná-geezuɔɔni yɛni geezuve, é Agaal loli, é ɔɔɔni ma: «Agaal, leeni ɔɔɔni é è ya? Mina lua, mazɔɔɔni ve é dounɔɔni yɛgai ná, GALA ge goomenigé ná. ¹⁸ Wuzefɛ, é zunu lounɔɔni zefɛ, é gaanɛɛni. Mazɔɔɔni ná zii wola ɔɔɔni ba.» ¹⁹ GALA ge gaazuɔɔni ma, é kɔɔni yefei ɔɔɔni, é li, é kɔɔni woolei laave ga ziei, é ta ve zunu lounɔɔni ya, é ɔɔɔni.

²⁰ GALA ge ɔɔɔni zunu lounɔɔni va, é da wɔɔni. E zeini tevebai zu, é ɔɔɔni ga kile pili nu vagoi. ²¹ E zeini Palan tevebai zu. Dee anzanui ta ɔɔɔni be, é sei, naa ɔɔɔni ga Ezipete yooi zu nu.

Aɓalaame ná-minazefegi Aɓimeeleke ve

²² Naama ziegi nɔ zu, Aɓimeeleke ná-kooɔɔɔni Pikole oileni polu, ti va, ti Aɓalaame ɔɔɔni, é ɔɔɔni ma: «GALA ka naa pɛ suɔɔni, nii é keezu. ²³ Gona bè niina ga GALA daaseigi, ga è la yàava, ɔɔni dɔinti, ɔɔni mavofodaiti, kele da yɛ da-woɔɔni ɔɔɔni nɔ ɔɔni nɔn be, ta niima yooi nii é lago zeizu su,

* **21:3** Izaake: daaseigi nii ti maaɔɔni va ta «toɔni ɔɔɔni.»

egfevelei gè gɛa la è ve.» ²⁴ Abalaame ɣeni ma: «Gè konai naa woga.» ²⁵ E baazafani Abimeeleke ma koloyegei ná-fai zu, nii naa ná-botigɛ nuiti ti segeni ga zeeɣaabaai. ²⁶ Abimeeleke googaaɔoteni, é gɛ ma: «Gè la kwɛɛ bɛ ɣa é naa gɛa. Da boɣɔi è la ɣeni naa woni mà, za ɣa gè meniga da.» ²⁷ Abalaame baalagi tanigaa zegeni, ta boliiti, ta nikiiti, é ti ve Abimeeleke ve, ti felego pe ti minazegegi ɣeeni boɣo ve. ²⁸ Abalaame baala zivo zaa lofela makeni ye ma bulugi zu. ²⁹ Abimeeleke ɣeni Abalaame ma: «Leeni vaa zu è niima vaala zivo zaa lofelaiti makegai ye?» ³⁰ E googaaɔoteni, é gɛ ma: «Yeezei baala zivo zaa lofelai niiti bu, gè feezu è ya, naa ɣa gɛ bɛ ga zeele wooi ga ná ɣa gè niima ɣoloyegei wɔa.» ³¹ Naa ɣa é ba, ti naama adave laaseigi vɛeni la ga Beel-Seeba (nii poluve ga «minazegɛ koloyegei»), tɔzei miná ɣa ti felego ti minazegeni ná boɣo ve. ³² Ti minazegeni boɣo ve Beel-Seeba. Naa vóluma Abimeeleke wuzegeni ta ná-kooɣulubai Pikole, ti gale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. ³³ Abalaame gului ta ziinni Beel-Seeba, nii ti ɣɛɛzu ma tamalise, náve ɣa é Gooɣo GALAGI valini ná, GALA nii é ná eyɛsu ɣo. ³⁴ E lɛbini zeini Filiseti nuiti ta-yooi zu.

22

Abalaame zuɣoɣo fai

¹ Niima vaiti pe poluma, GALA ge Abalaame zuɣoɣoni, é gɛ ma: «Abalaame!» Naa googaaɔoteni, é gɛ ma: «Nà ɣaa!» ² GALA ge gɛ ma: «È-loun zunu ɣila kpegi Izaake zege, nii è neai ve, è li Moliya yooi zu, è kula ga gala zalaɣai gizei naa ma, nii ná yeelo ba.»

³ Abalaame wuzegeni ga sobuzobui, é ná-soovalegi ɣasɔɣili, é ná-botigɛ nu felego zegeni ta ná-doun zunui Izaake. E kovii valivalini gala zalaɣai vaa ma, é li naama adave, ve GALA ge yeeloni ná va. ⁴ Foloí zavasiei ma, Abalaame ɣaazuwuzegeni, é naama adave ɣa ɣoozama. ⁵ E ɣeni ná-botigɛ nuiti ma: «À ye ve soovalegi ɣoba. Ná-o, zunu loungoi-o, gá liizu munu, gi noko GALA bu, naa vóluma gi va wo ɣoba.»

⁶ Abalaame gala zalaɣai ma ɣovii zegeni, é ná-doun zunui Izaake laale bu, é abui ta boɣai zege. Ti felego ti da zie vɔɔma, ti da li. ⁷ Izaake boeni keɛɣɛ Abalaame vɔ, é gɛ ma: «Kèè!» E googaaɔoteni, é gɛ ma: «Nà ɣaa, doun zunu.» Izaake gɛ ma: «Abui ta koviiiti kaa, keɛ mini ɣa baala zivoi ná, gala zalaɣai vaa zu?» ⁸ Abalaame googaaɔoteni, é gɛ ma: «Doun zunu, GALA boɣoɣoi ɣa va ga baala zivoi, gala zalaɣai vaa zu.» Ti felego ti ɣeni ziezɔ vɔɔma, ti da li.

⁹ Ti zeeliai ma naama adave, ve GALA ge ná lɛeni, Abalaame zalaɣa ɣulazuve beteni, é kovii la maazu ga pagɔ. E ná-doun zunui Izaake yeeti ta kooɣiti suɣilini, é da zalaɣa ɣulazuve kovii maazu. ¹⁰ Naa vóluma Abalaame boɣai zegeni ga é ná-doun zunui ɣoɔaaleve. ¹¹ Gaamago nɔ, Gooɣo GALAGI ná-geezugeelai yeni geezuve, é toli, é gɛ ma: «Abalaame! Abalaame!» E googaaɔoteni, é gɛ ma: «Nà ɣa!» ¹² Geezugeelai ɣeni ma: «Mina yeevɔɔɣu zunu loungoi va, è va faa nɔpe ke la. Mazɔlɔ gè kwɛɛni niina ga da luazu GALA ba, è la kòmani ga è-loun zunu ɣila kpegi.» ¹³ Abalaame ɣaazuwuzegeni, é baala sine wolai ɣa voluve, mineiti sogai dɔbo goi zu, é bata. E baala sine wolai zoni, é kula ga gala zalaɣai ná-doun zunui vɔtogi zu. ¹⁴ Abalaame naama adave laasei peeni ga Adɔnayi-Yiileyee (nii poluve ga «Gooɣo GALAGI nii é nu ɣulazu faa zu»). Naa ɣa é ba, zaafaza ti ɣɛɛzu ná ma: «Gooɣo GALAGI ná-gizei ma, da ɣula su.»

¹⁵ Gooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai yeni geezuwe, é Aḡalaame loli ná zeizu velesiei, ¹⁶ é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI laawooi ḡaa: ná ḡonazu ná boḡoi ma, tei è naa ḡea, è la kòmani ga è-loun zunu ḡila kpegi, ¹⁷ ná tuya loozu è we, ḡè è-mavofodai ḡaawòòò, eḡe pelegi somideḡaiti ti mòindaì la geezuwe, ta eḡe naḡaegi nii é kpolodei ḡobawe. E-mavofodai ḡa zobo sòòò sili nuiti ma. ¹⁸ Ziiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zòòò è-mavofodai maavele ma, tózei è ḡòoi zoge.»

¹⁹ Aḡalaame ḡaleni ma ná-botigē nuiti pò pelei, naa volu ti vileni pelei ma, ti da li uòòma Beel-Seeḡa. Miná ḡa Aḡalaame ḡeni zeini ná.

²⁰ Naama vaiti pē poluma, Aḡalaame menini ga, Mileka ḡalaagi doun zunua zòòòni keeḡeloin Naḡòòò we. ²¹ Use ḡa é ga ná-doun mōungi, naa deḡeiti ti ḡe ga Buze, ta Kemuwele nii é ga Alame keeḡe, ²² Keeseede, ḡazo, Piledase, Yidelafe, ta Betuwele. ²³ Betuwele ḡa é Eleḡeka zòòòni. Naama loun lōsavaiti ka Mileka ti zòòòni Aḡalaame keeḡeloin Naḡòòò we. ²⁴ Anza ḡiligi nii é la ḡeni vuluni ga zai ḡevele, nii daaseigi ḡeni ga Leyuma, naa dointi sòòòni, ti-laaseigiti ti ḡeni ga: Teeba, Gaḡame, Taḡase, ta Maaka.

23

Sala zaa vai

¹ Sala zii ma voloi kpein ge ḡeni ga kona ungila puufele maazu lōfela (127). ² E zaani Kiliyate-Aaleḡa, nii é ga Geeḡelōn, Kanaan yooi zu. Aḡalaame ná-saa vai ḡeeni, é ma wòòi wo. ³ Naa volu Aḡalaame wuzegēni, é anzai ma uòòmai ya laani, é li, é bōe ḡete nuiti pò, ⁴ é ḡe ti ma: «Nà ga weein, ḡè zeini wo zaama. A maḡulu bosu ve zèa, ḡè ànzai maḡulu, nii saai.»

⁵ ḡete nuiti ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: ⁶ «Woilo gi-woo ma, m̀lìḡii. GALA ge è ḡeeve ga nu wola ḡi zaama. E-anzai maḡulu ḡa-ḡabayegēiti ma vḡoi zu. Gi tanpē ge la è ḡoma ga ná-kabayegē ve vaa è ya è-anzai maḡulu vai zu.»

⁷ Aḡalaame wuzegēni, é maavee zou nuiti be, ḡete mavofodaiti. ⁸ E bōe ti uò, é ḡe ti ma: «Ni wo vaa bu ga ḡè ànzai maḡulu, à Sòḡaal ná-doun zunui Efelon maaneene bē, ⁹ ga é Makepeela vugi ve zèa, toḡa nōnò ve, nii é ná-kpala kpelamave. E ze zèa ga sōngò ḡitei nò wo ḡaazu, naa ḡa a ke é ḡe zèa ga maḡulu bosuwe.»

¹⁰ Efelon ḡeni zeini ḡete nuiti saama. E Aḡalaame woḡaavoteni ḡete nuiti gaazu, ta niiti kpein ti ḡeni leezu taazu ga sigida velei. ¹¹ E ḡe ma: «Ba-o, m̀lìḡii, woilo mà! ḡè ná-kpalagi vea è ve, ta pugi nii é ná. ḡè fea è ve ga faane, ná-nubuseiti gaazu, ga è è-anzai maḡulu ná.» ¹² Aḡalaame maaveeni zou nuiti be. ¹³ E Efelon woḡaavoteni, nii a ke ti pē ti gooi menì, é ḡeni ma: «Woilo deḡe ḡòoi ma, da ḡalaagi. Va bu ḡè kpalagi zōngoi ve è ya. Yeezei bu bē, ná ànzai maḡulu ná niina.»

¹⁴ Efelon Aḡalaame woḡaavoteni, é ḡe ma: ¹⁵ «M̀lìḡii, woilo ḡòoi ma, leeni ḡa a ḡe ga naa de yōḡozu da de, zōoi naa vaa zu nii sōngoi ga wali ḡae unnaanigò (400)? E-anzai maḡulu ná.» ¹⁶ Aḡalaame vaani naa wu, nii Efelon boni, é wali ḡaei ḡaaluni, nii naa boni ma ḡete nuiti gaazu, é lo wali ḡae unnaanigoi (400) va, eḡevelei falibogi laave ḡeni la yaaḡoiti zea.

¹⁷ Zekana Efelon ná-kpalagi é Makepeela, Mamelee letemave, kpalagi ta pugi é ná, guluiti ti kpalagi zu, kwēpelemave maḡoolii zu, ¹⁸ naati pē ti ḡeeni niina ga Aḡalaame nōnò, ḡete nuiti gaazu, naati kpein gaazu, niiti ti ḡeni leezu taazu ga sigida velei. ¹⁹ Naa vòluma Aḡalaame anzai Sala maḡuluni Makepeela ḡalagi ma vugi zu, Mamelee letema velei, nii é ga Geeḡelōn,

Kanaan yooi zu. ²⁰ Kpalagi ta pugi nii é ná, ti ɣeni ga Abalaame nɔnɔ, naa ɣe ga kabamaɓe, é ɣyani ɔete nuiti ma.

24

Izaake anza zeɪ vai

¹ Abalaame wola ɔɔɔzaɣaga ɣeni de na, ta ɔɔɔɔ GALAGI tuya looni be faiti kpein su. ² Abalaame ná-botifɛ zunui lolini, nii ɔɔɔzaɣagai é leve ti pe ba ná-pelei wu. Toɣa é ɣeni zeagɔligiti kpein unda, é da make. E ɣeni naa ma: «Yeelo kpálai wu, ³ da ɣonazu bè ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, geeɣɔlɔgi ta zooli ma GALAGI, ga è la anza ɣaiziaa doun zunui ve Kanaan anzalopoiti saama, ve gè zeini ná. ⁴ Kele da liizu ná-zooli zu, ná-bolodai zu, è anzai zefɛ ná doun zunui Izaake ve.»

⁵ Botifɛ zunui gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Tanisu anzanui la kea, é va vile ɔɔlu, é va va niima yooi tei su, keni mu gè li ga è-loun zunui zooli naa zu, ve è ɣulaai ná ɔaa?» ⁶ Abalaame gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Dama, è mina li ga doun zunui ná. ⁷ ɔɔɔɔ GALAGI, é ga geeɣɔlɔgi ma GALAGI, nii é kùla kèe velei wu, ta kèe ná-zooli va, nii é ɔɔeni ɔɔ, é ɣonani bè, ga toɣa zooli nii ve màvofodai ya, to ɔɔɔɔ ɣa ná-geeɣeelai leve è luɣɔ, è anzai zefɛ ná doun zunui ve. ⁸ Ni anzanui la ɔɔ, é va vile è ɔɔlu, da vie naazu konai vaa zu, nii è bogai bè. Kele aneɛ naa ve, mina li ná nɔ ga doun zunui.» ⁹ Botifɛ nui yeɛi ɔɔni maliɣii Abalaame balai wu, é ɣona be ga toɣa ná-deveiti so.

¹⁰ Botifɛ nui ɔɔme puugo zefeni maliɣii ná-ɔɔmeiti saama, é liini ga maliɣii yeagɔligi ma zii moinmoin. E wuzefeni, é li Meezɔɔtami, Naɣɔɔ ná-taazuve. ¹¹ Seelii ma ná, é ɔɔmeiti pileni niibiɣa taa ɔɔluve zieyeɣei ɣobaɓe, kpɔkɔmave ma ziegi zu, yeɣɣeɣalai zu nii anzanuiti ta da ɣula la, ti li zie zaɣazuve. ¹² Naa ɔɔlu é ɣeni ma: «ɔɔɔɔ GALAGI, maliɣii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è da-wooɣɣiladai ɣula keɣema maliɣii Abalaame ve za, ga gè ɣomi ga naa, nii gè gaiziezu. ¹³ Ná ɣa, gè loni ve zieungi ɣobaɓe, taa nui ti-loun anzanuiti ta vaazu ɣulazu ga ti va ti ziei zaɣa. ¹⁴ Anzalopoi nɔpe gè ɣeezu ma: «Nà è maaneɛɛzu, da-de liɣii yei leɛ, gè ɔɔɔle,» a gooɣaavotena ga: «ɔɔɔle, ná zie veezu balaa ɔɔmeiti zea, ti ɔɔɔle,» naa ɣe ga naama anzanui, nii è devea da-wotifɛ nui Izaake ve. Nà kweɛ ga naa maavele ga è da-wooɣɣiladai ɣula keɣema maliɣii ve.»

¹⁵ E ɣeezu é be ga ɔɔe, Elebeka vaani, ná-zie liɣii zeini kɔma. E ɣeni ga Betuwele ná-doun anzanui, Abalaame keɣɣeloin Naɣɔɔ ta anzai Mileka ti-lounloin. ¹⁶ E ɣeni ga anzalopoi nii gola ɔani gola, kpea ɣeni de na, zunu nɔpe ge la ɣeni kweɛ. E yeini zieungi zu, é ná-zie liɣii laave, é le ɔɔlu.

¹⁷ Botifɛ nui bizeni, é daaɣomi, é ɣe ma: «Nà è maaneɛɛzu, da-de liɣii zu dei ta ve zea, gè ɔɔɔle.» ¹⁸ E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «ɔɔɔle, maliɣii!» E ná-zie liɣii maayeini gaazuvilei zu, é ziei ve zea, é ɔɔɔle. ¹⁹ Siegi zu é beni la ga ziei ve zea ga é ɔɔɔle, é ɣeni ma: «Nà vaazu ziei zaɣazu balaa da-ɔɔmeiti be, eyesu ti ɔɔɔle gola ga pagɔ.» ²⁰ E ɣaazuvileni, é ná-zie liɣii zuwo toganiiti ta-ɔɔɔle wosuɓe, é bizeni zieyeɣei ɔɔ be mɔnɔ, é ziei zaɣa ɔɔmeiti kpein be. ²¹ Zunui la ɣeni faa nɔpe boni, é ɣeni nɔ ɔɔɔɔ ɣaazaɣasu, é da wele, ni ɔɔɔɔ GALAGI ɣa ná-siei neɛzu, ɔaa ni é la neɛzu.

²² Siegi zu ɔɔmeiti ti beni la ga ɔɔɔle, zunui zanu balaɣae gila seɣeni, nii buɣegi a la ɣe ga galamu ɔzita, ta zanu bala felegɔ ti ɣilagilagi wuɣegi ga galamu ungila (100) keɣala maazu ba, é ti veeni zea ga é ti lo yeɣɣɔdaveti. ²³ E ɣeni ma: «Be ná-doun anzanu ɣa é ga de? Bo deɛ mà, ná è maaneɛɛzu. Gá

laazu zoloo nei è-geɛ ná-pelei wu, ga gi ni ná?» ²⁴ Eleɛka googaaɔtoneni, é ge ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Mileka ta Naɔɔol ti-loun zunui.» ²⁵ E ɣeni ma mɔno: «Suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ɣa gi ɔ be ga bɔɔla, nu laazuve ɣa ná balaa.»

²⁶ Zunui nɔkɔni Gooɔɔ GALAGI wu, ²⁷ é ge ma: «Mamagi ɣa Gooɔɔ GALAGI ve, mǎliɣii Abalaame ná-GALAGI, nii é la beni ná-nuɔɔɔɔlai ɔa ta ná-woodeɣiladai mǎliɣii letegi! Nà-siei nii zu, Gooɔɔ GALAGI lia ga ze mǎliɣii keeɣelointi ta-velei wu.»

²⁸ Anzalopoi bizeni, é li dee ɔ be, é naama vaiti kpein suɣula ma. ²⁹ Eleɛka diei ta ɣeni ná, daaseigi ga Laɓan. Laɓan bizeni, é ɣula eteave, é li zunui ɔ be zieungi ɣoba. ³⁰ E balaɣaegi ɣaani, ta balaiti baazeelai Eleɛka yeeɣɔdavei, é naa kpein menini, nii zunui boni ma. E ɔaani zunui tei pɔ be, nii é ɣeni loni jɔmeiti kobaɔve, zieungi ɣoba. ³¹ E ɣeni ma: «Ɔa, ɔei Gooɔɔ GALAGI tuya loai é ve! Lee vaa zu é yesu eteave? Gè pelei wu ɣevele betea, ta adave ve jɔmeiti ta ɣe ná.»

³² Botiɣe nui leeni pelei wu, Laɓan jɔmeiti daayeini, é suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ve ti ya, é ziei ve zunui ya ga ti ɣɔɣɔiti maagba ta maazaa nuiti. ³³ Naa volu ti daamianigi veeni zea. Kele é ɣeni ma: «Gè la daami wosu pe, keni ná naa wona, nii é bè ga gè bo.» Laɓan ge ma: «Ooluvaawona.»

³⁴ E ɣeni ma: «Nà ga Abalaame ná-botiɣe nui. ³⁵ Gooɔɔ GALAGI tuya loove gola mǎliɣii ve, é ɣea ga zebesu nu. Gooɔɔ GALAGI baalagiti feeve zea, boliiti ta nikiiti, walii ta zanugi, botiɣe zunuiti ta botiɣe anzanuiti, jɔmeiti ta soovalegiti. ³⁶ Mǎliɣii anzai Sala ɔɔɔzaɣagai ma, é zunu loun zolooɣe mǎliɣii ve. E soloo ganiiti kpein feeve doun zunui naa ya. ³⁷ Mǎliɣii ɣeni mǎ: «Gonana, é ge mǎ, è la anzanu zeeɣa doun zunui ve Kanaan anzalopoit saama, niiti gè zeini ti zaama ta-yooi zu. ³⁸ Kele da liizu kee veleyeɣei wu, ná-bolodai zu, miná ɣa ɔa anzai zeeɣe ná doun zunui ve.» ³⁹ Gè ɣeni mǎliɣii ma: «Tanisu anzanui la kea, é ɔa vile pòlu.» ⁴⁰ E googaaɔtoneni, é ge mǎ: «Gooɔɔ GALAGI nii gè ziaa gaazu ga pagɔ, naa ɣa ná-geezuɣeelai vile é volu, toɣa da-ziei nee, da anzai zeeɣe doun zunui ve ná-bolodai zu, kee veleyeɣei wu. ⁴¹ Sieɣi zu é liizu la ná-bolodai zu, ni ta ɣelena, ti la anzalopo veeni é ya, da vie minazeɣegi vaa zu, è bosu bè.»

⁴² «Sèliai ma zieungi ma, keeve ma: «Gooɔɔ GALAGI, mǎliɣii Abalaame ná-GALAGI, va bu, è ná-siei nee, nii gè ma ɣani. ⁴³ Nà ɣa gè loni zieungi ɣobaɔve, anzalopoi nii é ɔaazu ga é ziei zaɣa, nii ná ge ma é ná-zie liɣii zu ɔei tago ve zèa, gè bɔɔle. ⁴⁴ Ni a googaaɔtonena ga: Bɔɔle da ɔɔɔɔi, ná zoo balaa gè ziei zaɣa ɔa-jɔmeiti be, naama anzalopoi ge ga anzanui naa, nii Gooɔɔ GALAGI devea mǎliɣii ná-doun zunui ve.» ⁴⁵ Gè ɣeezu gè be ga ɔɔe ziimave, Eleɛka ɣanu é ɔaazu, ná-zie liɣii zeini kɔma, é yei zieungi zu, é ziei zaɣa. Keve ma: «Nà è maaneɛezu, ziei ve zèa, gè bɔɔle.» ⁴⁶ E ɣaazuvileve ga é ná-zie liɣii maayeii, nii é ɣeni zeini kɔma, é ge mǎ: «Bɔɔlena, ná ziei veezu balaa ɔa-jɔmeiti zea, ti bɔɔle.» Gè bɔɔleve, é ta ve jɔmeiti zea, ti bɔɔle balaa. ⁴⁷ Gè gaazaɣage, gè ge ma: «Be ná-doun anzanu ɣa ga de?» E googaaɔtege ga: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Naɔɔol ta Mileka ti-lounloin.» Gè balaɣaegi loove sokpai ɔa, gè balaiti ɔ zeeiti ba. ⁴⁸ Naa volumna, gè maaveve, gè noko Gooɔɔ GALAGI wu, gè Gooɔɔ GALAGI mama, nii é ga mǎliɣii Abalaame ná-GALAGI, nii é loga tuɣo woodeɣiladai zu, naa ɣa a ke gè mǎliɣii keeɣeloin ná-dounloin zeeɣe ná-doun zunui ve. ⁴⁹ Niizu, ni wa nuɔɔɔɔlai ɣeezu ta woodeɣiladai mǎliɣii ve, à naa wo mà, ni mɔno naa laade, wo naa balaa bo mà, gè li ada ɣili.»

⁵⁰ Laβan ta Betuwele ti googfaavoteni, ti gfe ma: «Niima vai zefevu Goofo GALAGI vo, gi la zooga gi va boe e vo ga taali jili. ⁵¹ Elebeka vete, e e gakala, sege, e lii la, e gfe ga e-maligi ni-doun zunui anzai, egevelei Goofo GALAGI bogai la.»

⁵² Siegi zu Abalaame na-botigfe zunui ti-wooit menini da, e nakoni zooni ma Goofo GALAGI gaazu. ⁵³ Botigfe zunui wali zoolaiti kulani ta zanu soolaiti, ta segeiti, e ti ve Elebeka ya, e faanee wolaiti keeni die ve ta dee balaagi. ⁵⁴ Naa voluma, to-o, maazaa nuiti-yo, ti daamii woni, ti boole, ti jii na.

Sobui, siegi zu ti wuzegeni la, botigfe zunui gfeni ma: «A yeebe ba niina, ge gale ma maligi vo be.» ⁵⁵ Elebeka die ta deeni ti gfeni ma: «Bede anzalopoi ye gi va yeedegala laawu, folo puugo degala, naa volu wa li niina.» ⁵⁶ Kele e ti woogfaavoteni, e gfe ma: «A mina ma volo li, tozei Goofo GALAGI na-siei nea. A yeebe ba, ge li, ge gale ma maligi vo be.» ⁵⁷ Ti gfeni ma: «Ade anzalopoi lolina, ade gaaza ga to bogoi.» ⁵⁸ Ti Elebeka lolini, ti gfe ma: «Da po wo li, wa zunui nii?» E ti woogfaavoteni, e gfe ma: «Ungo, ga li.»

⁵⁹ Ti vaani bu ga ti-vaazeelai Elebeka li ta anzanui nii e gfeni sosu, ta Abalaame na-botigfe zunui, e ve e na-nuiti ba, ti gfeni polu. ⁶⁰ Ti tuya looni Elebeka ve, ti gfe ma:

«Dei e ga gi-vaazeelai, da gfe ga waawaagiti ti-lee!
E-mavofodai zobo soloo silijogoti ma faan!»

⁶¹ Elebeka wuzegeni ta na-botigfe anzanu loungoiti, ti ze jomeiti koma, ti vile zunui volu, ti da li. Botigfe zunui Elebeka zegeni, e lii la.

⁶² Izaake vaani, e zefe Lagayi-Loyi gloyegei vo be, lekpehave nu yeezazuve yooi zu. ⁶³ Kpokomave ta, Izaake gulani, e da ziezie ddoi zu, e gaazuwuzegeni, e wele, e jomeiti kaa, ti da va. ⁶⁴ Elebeka gaazuwuzegeni balaa, e Izaake ga, e zefe jomei gma, e vile. ⁶⁵ E gfeni botigfe zunui ma: «Be ga e ga zunui tei, e ddoi zu, e vaazu ade laagomisu?» Botigfe zunui googfaavoteni, e gfe ma: «Maligi ve.» Gaamago no, e na-bazai veeni gaazu. ⁶⁶ Botigfe zunui faiti kpein boni Izaake ma, niiti e ti gfeni. ⁶⁷ Naa volu, Izaake loni Elebeka lugfo, e lii la dee Sala nasege gotai wu. E Elebeka zegeni, naa gfe ga anzai, e neeni ve. Pele gana Izaake gaaneenei zoloni da, balaga voluma dee ma.

25

Abalaame zaa vai ta mavofodai e soloni Ketula va (1 Dolo Sevei 1:32-33)

¹ Abalaame anzai ta zegeni mono, nii daaseigi gfeni ga Ketula. ² Dointi e ti zoloni be ti-laaseigiti ti gfeni ga: Zimelan, Yokesan, Medan, Madiyan, Yisebake, ta Sua. ³ Yokesan Saβa ta Dedanni soloni. Dedan mavofodaiti ti gfeni ga: Asuul nuiti, Letuse nuiti, ta Leyume nuiti. ⁴ Madiyan mavofodaiti ti gfeni ga: Efa, Efeel, Geenoke, Abida, ta Eledaa. Niima nuiti pe ti gfeni ga Ketula mavofodaiti.

⁵ Abalaame yeaogligiti kpein feeni Izaake ya. ⁶ Anza giligiti niiti ti la gfeni vuluni ga zaiti kevele, e vebaniiti feeni ti-loun zunuiti be. Keai ma vulua de, e ti leveni folo gulazu velei, e ti maafoozaa na-doun zunui Izaake va.

⁷ Abalaame zii ma voloi kpein ge gfeni ga kona ungila kona vuulofela maazu bolu (175). ⁸ Abalaame yii looni, e zaani polozagaga voluma undaanezi zu,

é ləbini gola sii zuḡooza, naa ʋolu é liini mɛmɛwolani pɔ, ti zaai. ⁹ Ná-doun zunuiti Izaake ta Isemayele ti maaḡuluni Makepeela ʋugi zu, Efelon ná-kpalagi zu, Gete nui Sɔḡaal ná-doun zunui, Mamelee letemavɛ. ¹⁰ Naama ɓalagi ɗa Aɓalaame geyani Gete nuiti ma. Miná ɗa Aɓalaameni ta anzai Sala ti maaḡuluni ná. ¹¹ Aɓalaame zaa ʋoluma, GALA ge tuya looni ná-doun zunui Izaake ʋɛ, é ɗeni zeini Laḡayi-Lɔyi ɗɔlɔyɛɗei ɗɔbavɛ.

Isemayele mavofodai

(1 Dɔlɔ Sevei 1:28-31)

¹² Aɓalaame ná-doun zunui Isemayele mavofodai ɗaa, tɔ ɗa Agaal, Ezipete anzanui é ga Sala ná-duɔ anzanui sɔlɔni Aɓalaame ʋɛ. ¹³ Isemayele ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡvelei ti-mavofodaiti ti la: Nebayɔte, Isemayele ná-doun zunu mɔungi, ta Keedaal, Adebeyele, Miɓesame, ¹⁴ Misema, Duma, Masa, ¹⁵ ɗadade, Teema, Yetuul, Naḡise, ta Keedema. ¹⁶ Isemayele ná-doun zunuiti ta ti-laaseigiti kana, eḡvelei ta-ɗwɛpelegiti ta ti ʋuu ʋeleiti ti la. Kundigi puuḡ maazu felegiti (12) kaa, ti ɗeni ta-nubuseiti unda. ¹⁷ Isemayele zii ma ʋoloi kpein ge ɗeni ga kona ungila puusavagɔ maazu lɓfela (137). Zii looni, é za, é li mɛmɛwolani pɔ ti zaai. ¹⁸ Isemayele mavofodaiti ti zeini, é zo ɗavila, eyɛsu é zeeli Suul, Ezipete yooi letema ʋelei, nu ɗa ɗena lia ga Asiili ʋele. Ti zeɗeni ti-ɗɛɛlɔinti pɛ ba, ti zeii yɛ.

ZAKOBE NA-FAI

(25:19–36:43)

Izaake mavofodai

¹⁹ Aɓalaame ná-doun zunui Izaake mavofodai ɗaa: Izaake keeɗe ɗeni ga Aɓalaame. ²⁰ Izaake ná-konagi ɗeni ga puunaanigɔ (40), siegi zu é Laɓan baazeelai Eleɓeka zɛɗeni la ga anzai, Alame nui Betuwele ná-doun anzanui, nii é Padan-Alame. ²¹ Izaake ɗooḡo GALAGI maaneneni anzai ná-faa zu, mazɔlɔ é ɗeni ga doun zɔlɔtala nu. ɗooḡo GALAGI gooḡaavoteni, anzai Eleɓeka kogi zɛɗeni. ²² Dointi ti ɗeni zigazu ɓoḡo ʋa koozu, é ɗeni ma: «Leeni ɗa é ɗɛɛzu ga ze?» E liini, é ɗooḡo GALAGI ɗaazaɗa. ²³ ɗooḡo GALAGI ɗeni ma: «Zii felegɔ ɗa é é goozu, nubuseiti ma zii felegɔ ɗa ɗaagwɛɛzu, ta ɗena zɔlɔga, ti ɗula é goozu. Gilagi zɛɓɛi ɗa wɔlɔ é leve zoi ʋa, nu ɗitei ɗa lɔ loungoi yeezu.»

²⁴ Doun zɔlɔ foloi zeeliai ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɗeni koozu. ²⁵ Ma mɔungi é ʋaani, maaɓaikpɔini, deɗai ɗɛ ma eḡe sua ɗɔlɔ. Ti daaseigi ʋɛɛni ga Ezawu.* ²⁶ Naa ʋoluma, deɗei zɔlɔni, zeei Ezawu ɗoḡo libiligi zogai. Ti daaseigi ʋɛɛni ga Zakɔbe.† Kona ʋuulɔzita (60) ɗa Izaake keeni kpein, ti zɔlɔ siegi zu.

Ezawu doun mɔun tosuve ʋodi vai

Zakɔbe ma

²⁷ Doun zunu felegɔi niiti ti kulasui woni. Ezawu ɗeni ga dosoi zeeletagai, ta dɔbɔ zie nui, keɛ Zakɔbe ɗeni ga zunui ná-fai ɗaaleidai, é neeni be ga é ye nɔ seɗe ɗotaiti bu. ²⁸ Izaake Ezawu neeni ʋɛ, tɔzei dɔbɔ zuai neeni be. Keɛ Eleɓeka Zakɔbe neeni ʋɛ.

* **25:25** Ezawu: daaseigi nii ti maaɓuɗaai ʋa ta «deɗaleɗagi.»

† **25:26** Zakɔbe: daaseigi nii ti

maaɓuɗaai ʋa ta «tibiligi» ɓaa «yaavai ɗɛ.»

²⁹ Foloi ta, Zakóbe ɣeai ma tɔɔfi bɔlɔzu, Ezawu zegeni dɔbɔi zu, gola bɔlɔai. ³⁰ Ezawu ɣeni Zakóbe ma: «Tɔɔɔ bɔi kpɔlɔi nii ta ve zèa, gè mi, mazɔlɔ kpɔlɔve gola.» Naa ɣa é kɛeni ti Edome[‡] laaseigi vɛeni la Ezawu va. ³¹ Zakóbe goɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Da-loun moun tosuve vɔdi mà de.» ³² Ezawu ɣeni ma: «Wɛle, nà ga va zaazu ga pului, naama loun moun tosuve ɣa leeni ɣe bɛ?» ³³ Zakóbe ɣeni ma: «Gonana de bɛ.» Ezawu ɣonani bɛ, é ná-doun moun tosuve vɔdi Zakóbe ma. ³⁴ Názu ɣa Zakóbe bului ta tɔɔfi bɔlɔiti feeni la Ezawu ya. E daamii woni, é bɔɔle. Naa vɔlu é wuzegeni, é li. Zekana Ezawu doun moun tosuve vɛlevɛleni da.

26

Izaake ta Abimeeleke ta-vai

¹ Pului taɣili ge looni zooi zu, é ɣula zoi vɔlu, é looni Abalaame ná-siegi zu. Izaake liini Geelaal, Filiseti nuiti ta-masagi Abimeeleke vɔ bɛ. ² Gɔɔɔ GALAGI ɣulani bɛ keɛma, é ɣe ma: «Mina yei Ezipete yooi zu, keɛ zeɪ zooi naa zu, nii gè deɛzu ga de. ³ Yeeɣɣɣala ɣe niima yooi zu. Nà ye é va, gè tuya loo é vɛ, mazɔlɔ nà niima you yɔɔɔzuveti kpein feezu é vɛ, wa è-mavofodai. Nà nà-minazegɛgi zo kpaan, nii gè kɛeni è-ɣɛɛ Abalaame vɛ. ⁴ Nà è-mavofodai mɔin zu, eɣe geeɣɣɔlgi ma zomideɣaiti, nà niima you yɔɔɔzuveti kpein fe è-mavofodai ya. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔlɔ è-mavofodai maaɛve ma. ⁵ Tɔɔzei Abalaame gɔoi zoni, é nà-deveiti so, ta tenegiti gè ti woni la, ta nà-tɔgiti.» ⁶ Naa ɣa é kɛeni, Izaake zeini la Geelaal.

⁷ Siegi zu naama adave nuiti ti ɣeni gaazaɣagi wosu da, é lo anzaɪ va, é ɣeni ɣɛɛzu ti ma: «Bàazeelai vɛ.» E ɣeni luazu ga a ɣɛena anzaɪ vɛ, náve nuiti ti mina paa Elebɛka ná-faa zu, tɔɔzei gola vani. ⁸ Tei ná-sei yeeɣɣɣalai zu ɣeni ɣoozazu náve, foloi ta ɣeni de Filiseti nuiti ta-masagi Abimeeleke wɛleni feneteɛli la, é Izaake ɣa ta anzaɪ Elebɛka, ti da zeevɔegi ɣe. ⁹ Abimeeleke Izaake lolini, é ɣe ma: «Gaamai zu, è-anzaɪ vɛ! Lee vaa zu é ɣeni ma: «Bàazeelai vɛ?» » Izaake goɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Kpɔvɛ ɣana, nii a ke gè mina za maaɛve zu.» ¹⁰ Abimeeleke ɣeni ma: «Lee ɣa é keai ga giye? Ná tago nɔ ɣea de nuɔuseiti saama, zunui taɣila ge va la ga è-anzaɪ, è ɣea vaazu gi ɣɛɛzu ga sɔba nuiti.» ¹¹ Abimeeleke niima levei vɛeni nuɔuseiti kpein zea ga: «Nu nɔpe a faa ɣɔu ɣɛna ga zunui tei ba anzaɪ, ta naama nui vaa.»

¹² Izaake tii ɣeni zooi naa zu, é betɛ, é ma vɛɛda ungilagi (100) zɔlɔni naama ɣonagi, mazɔlɔ Gɔɔɔ GALAGI tuya looni bɛ. ¹³ Zunui nii betɛni, é ɣeni liizu nɔ ga betɛa, eyesu é ɣe ga kpeɛ nu wola. ¹⁴ Togani bulugiti ti ɣeni zea, nikeiti, baalagiti, boliiti, ta botiɣe nu mɔinmɔingiti. Filiseti nuiti ti ɣeni toloi ɣulazu la. ¹⁵ Kɔlɔyegɛiti kpein keɣɣɣ Abalaame ná-botiɣe nuiti ti ti wɔɔni ná-siegi zu, ti naati daaveni ga pɔlɔi. ¹⁶ Abimeeleke ɣeni Izaake ma: «Liina, è zegɛ gi vɔ bɛ, mazɔlɔ é yeeɣaaba, é leve gi va.»

¹⁷ Izaake zegeni ná, é li, é vɔuzuve ɣe ga Geelaal nɛmɛi zu, miná ɣa é zeini ná. ¹⁸ Izaake zieyegɛiti bɔɔni vɔlu ga niine, niiti ti wɔɔni keɣɣɣ Abalaame ná-siegi zu, niiti Filiseti nuiti ti ti laaveni Abalaame ná-saai vɔluma. E naama laaseigiti nɔ vɛeni ti va, niiti keɣɣɣ ti vɛeni ti va. ¹⁹ Izaake ná-botiɣe nuiti ti ta wɔɔni mɔnɔ nɛmɛi zu, ti zieunɣi ɣaani ná. ²⁰ Baala make nuiti ti ɣeni Geelaal, ti kpɔɛi vɛeni Izaake ná-baala make nuiti ba, ti ɣe ma: «Ziei ɣa ga ɣonɔ!» E zieyegɛi laasei pɛeni ga Eске (nii poluve ga «maaɣaali»), tɔɔzei ti kpɔɛi vɛeni ba

‡ 25:30 Edome: daaseigi nii ti maaɣaɣaai va ta «ma ɔoigi.»

ziyegefe ná-faa zu. ²¹ Ná-botigfe nuiti ti ziyegefe gili bəoni, nii ti sakpeni mənə ná-faa zu, é daasei pəeni ga Sitena (nii poluue ga «sakpegi»). ²² E zegeni miná, é li, é ziyegefe tađili bə, niigi kpəe vaa la ġeni wuzegeni, é va lo ba. E naa laasei pəeni ga Leđəbəte (nii poluue ga «suwəolə»), mazələ é ġeni ma: «Niizu, Ğoođo GALAGI suwəolə gi ve, gi undaa ġa nēe zooti zu niina.»

²³ E zegeni ná, é le ga Beel-Seeba vele. ²⁴ Ğoođo GALAGI ġulani be kelema naama bidii, é ġe ma: «Nà ġa gè ga è-ġee Abalaame ná-GALAGI. Mina lua, mazələ nà é va. Nà tuya loozu é ve, gè è-mavofodai moinzu su ná-botigfe nui Abalaame maavele ma.» ²⁵ Izaake zalaġa ġulazuve loni náve, é woogula Ğoođo GALAGI ma. E ná-seġe ġotai loni ná balaa. Ná-botigfe nuiti ti ziyegefe ġila bəoni ná.

²⁶ Abimeeleke vaani pə be, é zeġe Geelaal, ta ná-tene bo nui Aġuzate, ta Pikole, nii é ġeni ga ná-kəođo ġundigii. ²⁷ Izaake ġeni ti ma: «Lee vaa zu wo vaazu pə, tama wo da wəinzeġe, wo da kpè wo və beti?» ²⁸ Ti gooġaavoteni, ti ġe ma: «Gá petesu ga Ğoođo GALAGI ġa é va. Naa ġa é ba, gi ġeezu, minazeġegi ġe ade yəđəzu, gá-o, dá-o, ade minazeġe bəođo ve. ²⁹ Da ġonazu ga é la faa nju nape kea ga giye, eġevelei gi la é zopele nju ni la neġelein, ke ni faa vagoi nə ġa gi kea é ve, gi é yeni ná, é li ziileigi zu. De i tuya zələogai Ğoođo GALAGI ya.»

³⁰ Izaake daamii ġevele beteni ti ve. Ti laamiini, ti bəole. ³¹ Ti wuzegeni sobuzobui, ti ġona bəođo ve. Naa volu Izaake valini ti ma, ti li ziileigi zu.

³² Naama voloi nə zu, Izaake ná-botigfe nuiti ti vaani, ti voluvaawo ma, é lo kəlyeġei va, ti ġeni bəozu, ti ġe ma: «Gi ziei ġaave.» ³³ Izaake daasei pəeni ga Siġa (nii poluue ga «minazeġegi»). Naa ġa é ba, ti taai laasei pəai ga Beel-Seeba (nii poluue ga «minazeġe kəlyeġei»), eyesu zaaġaza.

Ezawu ná-vulu ġee vaiti

³⁴ Ezawu ná-konagi ġeai ma ga puunaanigə (40), é Ğete nui Beeli ná-doun anzanui Zudite zegeni ga anza, ta Ğete nui Elon ná-doun anzanui Basemate.

³⁵ Ti felegə pə ti ġeni Izaake ta Elebəkani zii bəozu ti ġoozu.

27

Tuyai lati fai é ġe ga Zakəbe nənə

¹ Izaake ġeni volozafasu, gaazuve ti maa ġeni bidizu, é la mə ġeni wozaġaazu neġelein. E ná-doun zunu məungi Ezawu lolini, é ġe ma: «Dəun zunu!» Naa gooġaavoteni, é ġe ma: «Nà ġaa!» ² Izaake ġeni ma: «Nà ġaa, gè volozafaga, gè la zaa volo ġwee. ³ Da-losə zəolaiti ti ga da-meen vu bəbi, ta da-ġilegiti, ti zegena, é li dəbi zu, é sua ġaizie bə. ⁴ Daamiani nēene kpəte bə, eġevelei neai la bə, é vaa la pə, gè mi, naa ġa a ke gè tuya loo é ve pə, gè va leġa za.»

⁵ Elebeka ġeni naa menisu, nii Izaake ġeni bosu ná-doun zunui Ezawu ma. Ezawu liini dəbi zu sua ġaiziezuvə, é va vaa la. ⁶ Elebeka ġeni ná-doun zunui Zakəbe ma: «Wele, gè è-ġee woomenige, é da bəe è-liē Ezawu və, é ġe ma: ⁷ «Va bə ga sua, é daamiani nēene kpəte bə, nii nà mi, nà tuya loozu é ve Ğoođo GALAGI ġaazu pə, gè va leġa za.» ⁸ Woilo deē ġooi ma, doun zunu, nii gè bosu é ma, é naa nə ġe. ⁹ Li bə togani bulugi zaama, é boli yi və vago felegə zo, é vaa la, nà ti betzu è-ġee ve ga daamiani nēeneġi, eġevelei neai la bə. ¹⁰ E lii la è-ġee və, é mi, nii a ke é tuya loo é ve pə, é va leġa za.»

¹¹ Zakəbe dee woogəavoteni, é ġe ma: «Ungo, kele diē Ezawu ġa ga deġaleġa nu, nənə nà, gè la ga naama nu. ¹² Tanisu kēē ġa yeevepəe bə, nà ġe gaazu ga

woya nu, náma su, ná foovooi maaloli bɔɔɔ ma, tuyai ɔotogi zu.» ¹³ Dee ɔeni ma: «Dòun zunu, naama voovooi ye ga ze! Woilo nɔ gòoi ma, è li, è va ga tiye pɔ.»

¹⁴ Zakɔbe liini, é ti zeɔe, é va ga tiye dee ɔɔ. Naa daaɔolii woni, eɔevelei neai la keeɔe ve. ¹⁵ Naa ɔolu, Elebeka ná-doun zunu mɔungi Ezawu ná-segeiti seɔeni, niiti ti wola vaga ɔeni de, ti ɔeni pelei wu, é ti loo ná-doun zunui loungo gelei Zakɔbe ɔaba. ¹⁶ E zeeiti ta kɔgi maavelevele ga boli yiɔoi ma ɔɔlɔiti, tɔzei deɔai la ɔeni náti ma. ¹⁷ Daamiani neɛneɔgi ta bului niiti é ti beɛni, é naati feeni ná-doun zunui Zakɔbe ya.

¹⁸ Naa liini keeɔe ɔɔ be, é ɔe ma: «Kèè!» Izaake ɔe ma: «Nà ɔaa! Be ɔa é ga de, dòun zunui?» ¹⁹ Zakɔbe keeɔe woogaaɔoteni, é ɔe ma: «Nà ga Ezawu, è-loun zunu mɔungi. Gè naa ɔea, nii è bogai mà. Nà è maanɛɛnezu, wuzegé, è ze, è ná-sua beɛni mi, naa ɔa a ke è tuya loo bè.» ²⁰ Izaake ɔeni ná-doun zunui ma: «È keuve ɔale, dòun zunu, è suai ta zɔɔɔgai gaamanɔ?» Zakɔbe googaaɔoteni, é ɔe ma: «Gɔɔɔ GALAGI ɔa-GALAGI ɔa é vaa la pɔ.»

²¹ Izaake ɔeni Zakɔbe ma: «Maabuɔa lee bà, dòun zunu, gè yeevɔɔɔ ɔe è va, gè ɔe kwee, ni da ga dòun zunui Ezawu, ɔaa ni é la ga tɔun.» ²² Zakɔbe maabuɔani keeɔe Izaake va, naa yeeveɛɛɛ ba, é ɔe ma: «Kpɔe velei ɔa ga Zakɔbe bɔe velei, keɛe zeeiti ta ga Ezawu yeeiti.» ²³ E la ɔeni ɔweesu ɔaani ba, tɔzei deɔai ɔeni zeeiti ma, eɔe die Ezawu yeeiti. E tuya looni be. ²⁴ E gaazaɔani de, é ɔe ma: «Da ɔa neɛi è ga dòun zunui Ezawu ɔaa?» Zakɔbe googaaɔoteni, é ɔe ma: «Nà ve.»

²⁵ Izaake ɔeni ma: «Dòun zunu, ɔa-zuai ta veena zèa, naa ɔa a ke gè mi, gè tuya loo è ve.» Zakɔbe feeni zea, é mi, é va pɔ ga dɔɔi ɔalaa, é kpɔle. ²⁶ Naa ɔolu keeɔe Izaake ɔeni ma: «Dòun zunu, maabuɔa bà, è neɛne ga daave komagai.» ²⁷ Zakɔbe maabuɔani ba, è neɛne ga daave komagai. Izaake ná-segeiti makugi menini. Naa ɔoluma, é tuya looni be, é ɔe ma:

«Ungo, dòun zunui makugi ɔeeve eɔe kpalagi makugi,
nii Gɔɔɔ GALAGI tuya loi be.

²⁸ GALA ge geegɔlɔgi ma nɔɔai ve è ya,
ta zɔoi ma ɔulanumai,
é moloi ta dɔɔi ve ga mɔinda.

²⁹ Nuɔuseiti ti ɔolo è ve,
ziiti ti boti ɔe è ve.

E ɔe ga è-ɔeeleaiti ti-maligi,
è-leelointi ti boti ɔe è ve.

Zɔi a è voovo, naa ɔa voovo,
zɔi a tuya loo è ve, tuya ɔa naa ve.»

³⁰ Izaake beni nɔ ga tuya loo Zakɔbe ve, Zakɔbe zegɔezuve nɔ feya keeɔe Izaake ɔɔ be, die Ezawu ɔa unkula, é zeɔe doso zie bosuve. ³¹ Tɔ balaagi é daamiani neɛneɔgi ɔevele beɛni, é vaa la keeɔe ɔɔ be, é ɔe keeɔe ma: «Kèè, wuzegena, è è-loun zunui ná-suai ta mi, naa ɔa a ke è tuya loo bè.» ³² Keeɔe Izaake ɔe ma: «Be ɔa é ga de?» E googaaɔoteni, é ɔe ma: «Nà ga è-loun zunu mɔungi Ezawu.» ³³ Izaake ɔeni wola unga wuulee, é ɔa wola ɔali, é ɔe ma: «Be ɔa ga naa deɔemu, nii è suai zogai, é vaa la pɔ? Gè ti pe ta miai, è ɔeezu è va, gè tuya loa be. Toɔa tuyai zɔɔɔ.»

³⁴ Siegi zu Ezawu keeɔe woointi menini da, é ɔainni ga woo wola, é ziiɔaawana beei wola looni, é ɔe keeɔe ma: «Kèè, tuya loo bè, ná balaagi!» ³⁵ Izaake ɔeni ma: «È-leɔei vaaɔe ga yaavai, é ɔa-luyai zeɔe.» ³⁶ Ezawu ɔeni

ma: «Τει daaseigi veai ga Zakobe, naa ga é yàavaai la ná zeizu ge fele baa? E nà-doun moun tosube zegēa, é vaa mōnō niizu, é nà-tuyai zegē!» E gēni keēge ma: «È la tuyai ta makēni bè baa?»

³⁷ Izaake gēni Ezawu ma: «Wēle, gē seida ga è-maliḡii, gē keēgelointi kpein kea ga ná-botigē nui, gē moli ta dōoi vea zea. Lee ga degēmu nà zoo gē ke é ve, dōun zunu?» ³⁸ Ezawu keēge woogaaḡoteni, é gē ma: «Naama luya ḡilagi nō ga é é ya baa, kēē? Nà balaa tuya loo bè, kēē!» Ezawu tōzeini ga bainga, é da wolo. ³⁹ Keēge Izaake googaaḡoteni, é gē ma:

«Pete, è-zeizuve ga vala zooi ma ḡulanumai ma, ta geēḡolgi ma nōdagi ma.

⁴⁰ Da-woḡa zōkpōi ga a gē ga è-ḡōnō gaizie anii, ḡa gē ga è-ḡēloin ná-botigē nui, keē ḡa gēna zieziga bōḡo yeema, ḡa ná-unbawului ḡaleḡale, è kula bōḡo ḡōba.»

Zakobe vela vai

⁴¹ Ezawu Zakobe wōinzegēni, tōzei tuyai va keēge boni be, é ḡa gē yimave: «Kēē zaa voloi maa ḡana buḡa, nà degēi Zakobe vaa naama yeei.» ⁴² Ti Elebeka ná-doun zunu mōungi Ezawu wooiti boni ma. E ná-doun zunui loungo gelei Zakobe lolini, é gē ma: «Wēle, è-lie Ezawu ḡa ḡēezu é potokulai gē, é é vaa.

⁴³ Woilo ḡōoi ma niizu, dōun zunu! Wuzegē, è vela, é li diē Laḡan vō be Galan yooi zu. ⁴⁴ E ye koba yeeḡeḡala laawu, eyesu è-lie yiimaalēi. ⁴⁵ Siegi zu è-lie ná-ziiḡaawanai buḡezu la é maazu, é yeema naa ma, nii é keai la, nà é ḡaḡale ma naazu niina. Leeni vaa zu nà vala wo felegō ma vōoma, folo ḡilagi zu?»

⁴⁶ Elebeka gēni Izaake ma: «Zenvui wōinzegēa mā, Gēte ná-doun anzanui niiti ta-vaa zu. Ni Zakobe balaa ka zooi niizu anzanui ta zegēna, zenvui ḡa bè ga leeni názu?»

28

¹ Izaake Zakobe lolini, é tuya loo be, é devei nii ve zea, é gē ma: «Mina anzanu zegē Kanaan anzanu lointi saama. ² Wuzegēna, é li Padan-Alame è-lee keēge Betuwele vō be, é anza ḡaizie è-ḡēke Laḡan ná-doun anzanui saama, é sei.

³ GALA Zēbe-Pē-Maliḡii tuya loo è ve, é é gē ga kpuḡu nu, ḡa ḡa ga nubuse mōinmōin mēmewola. ⁴ E Abalaame ná-tuyai ve é ya, é vee è-mavofodai va, nii a ke zooi é zeini su ga seikōḡoma nui, è naa zōlō, zooi nii GALA ge feeni Abalaame ya!» ⁵ Izaake Zakobe leveni ga é li Padan-Alame, Alame nui Betuwele ná-doun zunui Laḡan vō be, Zakobe ta Ezawu ti-lee Elebeka diēi.

⁶ Ezawu kaani ga Izaake tuya looni Zakobe ve, é teve Padan-Alame ga é anza zegē ná. E mēnini balaa ga keai ma tuya loozu be, é devei nii veeni zea ga: «Mina anza zegē Kanaan anzanu lointi saama.» ⁷ E kwēni balaa ga Zakobe ḡoloni keēge ta dee ve, é li Padan-Alame. ⁸ Ezawu gaḡaani ga Kanaan anzanu lointi maayo ge la gēni keēge Izaake ve. ⁹ Ezawu liini Abalaame ná-doun zunui Isemaye vō be. E Isemaye ná-doun anzanui Maḡalate zegēni ga anza, nii é ga Nebayōte baazeelai, zōoma anzaiti poluma ti gēni zea.

Zakobe ná-segi, é boni Beetele

¹⁰ Zakobe zegēni Beel-Seeḡa, é li Galan. ¹¹ E zeelini adave ta, ve é ḡiini ná, mazōlō foloi liini niina. E náve ḡōtui ta zegēni, é da unbu, é ḡiini naama adave. ¹² Ná-segi zu, é kaḡagi ḡaani loni zooi ma, nōungi zēidai geei va. Pete, GALA ná-geezuḡelaiti ti gēni lēezu, ti da yeei kaḡagi naa zu. ¹³ Pete,

¹⁵ Naa voluma, Laban ġeni Zakōbe ma: «Nà-nui ġa ga de, da yesu boti ġeezu bē ġana nō baa? Nii a ġe ga è-zalai, naa le ga ze.»

¹⁶ Tama anzanu loun felego ġeni Laban ya. Ma mōungi laaseigi ġeni ga Lea, loungo gelei laaseigi ġe ga Lasele. ¹⁷ Lea la ġeni wola vāni, kele Lasele wola vāga ġeni de. ¹⁸ Lasele maayo ge ġeni Zakōbe ve. E ġeni Laban ma: «Nà boti ġe è ve ga kona dōfela, è-loun anzanui loungo gelei ná-faa zu.» ¹⁹ Laban ġeni ma: «Ye pō be, neve bē ga gē fe è ya, gē va ve liizu feezu zunu ġili zea.» ²⁰ Uele ġana Zakōbe boti ġeni la kona dōfela zu Lasele ná-faa zu, kele ti ġeni gaazu, egē foloi tanigaani nō, tōzei maayo ge ġeni be.

²¹ Naa volu Zakōbe ġeni Laban ma: «Ānzai veena zēa, mazōlō nà-botigē voloi laazeelia, nà pō ga gē vile polu.» ²² Laban nāve nuiti kpein gaaleeni ba, ti daamii ġoozunēi wo. ²³ Kpōkōi zeeliai ma, é ná-doun anzanui Lea zēġeni, é lii la Zakōbe vō, naa vileni polu. ²⁴ Laban botigē anzanui Zilepa zēġeni, é fe ná-doun anzanui Lea ya, ga naa ġe ga ná-botigē anzanui.

²⁵ Ma ġeelaalaogai ma, Zakōbe da wēle, é Lea ġa, é ġe Laban ma: «Lee ġa è keai ga ze? Lasele ná-faa ġa gē boti ġeai ma è vō be. Lee vaa zu è yāavaai?» ²⁶ Laban ġeni ma: «Naa la da ga ġea gi vō be pōlomazu, ga è loungoi ve zini be, nu ġitei luġo. ²⁷ A dōġoi ġaabelā wa nii, nà zoi balaa ve è ya, è botii ġe mōnō pō be kona dōfela ġiligaa laawu.»

²⁸ Zakōbe vaani bu, ti dōġoi ġaabelā ta Lea. Naa volu Laban ná-doun anzanui Lasele zēġeni, é fe Zakōbe ya ga anza. ²⁹ Laban botigē anzanui Bileġa zēġeni, é fe ná-doun anzanui Lasele ya ga ná-botigē anzanui. ³⁰ Zakōbe Lasele balaa daani volu, nii gola neeni be, é leve Lea va. E botii ġeeni mōnō Laban vō be kona dōfela ġiligaa laawu.

Zakōbe ná-dointi sōlō fai

³¹ Tei Ġōoġo GALAGI kaani ga tiba la ġeni Lea va, é naa ġeeni ga kpugū nu, Lasele ma ge ġeni ga doun zōlōtala nu. ³² Lea kogi zēġeni, é zunu loun zōlō. E daasei pēeni ga Luβen,* tōzei é ġeni ma: «Ġōoġo GALAGI nà-bōġomaayēii veteġa, sīnigi ġa nēve niina niizu.» ³³ E kogi zēġeni mōnō, é zunu loun zōlō, é ġe ma: «Ġōoġo GALAGI menigē ga tiba la bā, é nii balaa fea bē.» E naa laasei pēeni ga Simiyōn.† ³⁴ E kogi zēġeni mōnō, é zunu loun zōlō, é ġe ma: «Sīnigi ġa ġili bā niina niizu, mazōlō gē zunu loun savāġo zōlōga be.» Naa ġa é keeni ti daasei pēeni ga Leevi.‡ ³⁵ E kogi zēġeni mōnō, é zunu loun zōlō, é ġe ma: «Nà Ġōoġo GALAGI lebizu niina niizu.» Naa ġa é keeni, é daasei pēeni ga Zuda.§ E beeni niina doun zōlōgi va.

30

¹ Tei Lasele kaani ga é la doun zōlōsu Zakōbe ve, é toloi ġulani ga baazeelai, é da ġe Zakōbe ma: «Dounġa ve bē, ni naa laade, keeni gē za!» ² Zakōbe yīġaawanani Lasele ma, é ġe ma: «Nà ġa gē GALA potogi zu baa, é pele levezu dā-loun zōlōgi luġo?» ³ Lasele ġeni ma: «Nà-botigē anzanui Bileġa vete, vilena naa volu, é doun zōlō kōġo ma, tōun maavele ma gē doun zōlō, nà balaa.» ⁴ E ná-botigē anzanui Bileġa zēġeni, é fe be ga anza. Zakōbe vileni naa volu. ⁵ Bileġa kogi zēġeni, é doun zunu zōlō Zakōbe ve. ⁶ Lasele ġeni ma: «GALA ge

* **29:32** Luβen: daaseigi nii ti maaβuġaai va ta «à doun zunui vete.» † **29:33** Simiyōn: daaseigi nii ti maaβuġaai va ta «menigē.» ‡ **29:34** Leevi: daaseigi nii ti maaβuġaai va ta «ġilibai.» § **29:35** Zuda: daaseigi nii ti maaβuġaai va ta «lebiyai.»

nà-gaamai vea zèa, é gòoi meniga, nà balaagi, é doun zunu vea bè.» Naa gfa é ba, é daasei pɛɛni ga Dan.* 7 Lasele ná-botigɛ anzanui Bilegfa kogi zegeni mɔnɔ, é doun zunui velesiei zɔlɔɔ Zakɔbe ve. 8 Lasele gɛni ma: «Gè nɛpi baaba kɔa baazeelai laalɔgɔma, gè zobo sɔlɔgɛ.» E daasei pɛɛni ga Nefetali.†

9 Lea kaai ma ga é bɛga doun zɔlɔɔgɛ va, é ná-botigɛ anzanui Zilepa zegeni, é fe Zakɔbe ya ga anza. 10 Lea ná-botigɛ anzanui Zilepa doun zunu zɔlɔɔni Zakɔbe ve. 11 Lea gɛni ma: «Niima undaanɛɛ gfa lee!» E daasei pɛɛni ga Gade.‡ 12 Lea ná-botigɛ anzanui Zilepa doun zunui velesiei zɔlɔɔni Zakɔbe ve. 13 Lea gɛni ma: «Ga-o, kòozunɛa! Uun, anzalopoiti ta gɛ mà koozunɛɛ nui.» E daasei pɛɛni ga Aseel.§

14 Luβɛn gɛlani moloi é ga bɛleegi, naa lɔvɛ ziegi zu. Siinziin ganigi daaseigi ga mandelagɔlegi, é naati kaani kpalagiti su, é ti zegeni, é va ga tiye dee Lea vɔ. Lasele gɛ Lea ma: «Nà è maanɛɛnezɔ ga è-loun zunui ná-mandelagɔlegi* ta ve zèa.» 15 Naa gooɣaaivoteni, é gɛ ma: «Faa go gɛna nei baa, ga é sinigi zegɛa, é va li mɔnɔ doun zunui ná-ani waaiti segezu?» Lasele gɛni ma: «Kii baa! Zakɔbe gfa la é goba za bidii, è-loun zunui ná-mandelagɔlegiti ma vaa zu.»

16 Krɔkɔi Zakɔbe gɛai ma vaazu, é zegɛ kpalagave, Lea gɛlani, é daagomi, é gɛ ma: «Pò bɛ gfa é vaazu ná za bidii, mazɔlɔɔ gè è gɛyavɛ ga doun zunui ná-mandelagɔlegiti, é maazɔlɔɔ fai zu.» E niini pò bɛ naama bidii. 17 GALA ge Lea woɣaaivoteni, é kogi zegɛ, é doun zunui lɔlusiei zɔlɔɔ Zakɔbe ve. 18 Lea gɛni ma: «GALA ge ná-kulanumai vea, tɔzei gè ná-botigɛ anzanui veeni sinigi ya.» E daasei pɛɛni ga Isakaal.† 19 Lea kogi zegeni mɔnɔ, é doun zunui lɔzitasiei zɔlɔɔ Zakɔbe ve. 20 Lea gɛ ma: «GALA ge vebeani vago vea bè niizu, sinigi gfa vaazu zeizu pò, mazɔlɔɔ gè doun zunu lɔzita zɔlɔɔga bɛ.» E daasei pɛɛni ga Zabulon.‡ 21 Naa vɔlu é doun anzanu zɔlɔɔni, nii é daasei pɛɛni ga Dina.

22 GALA ge gɛtooni Lasele zu, é gooɣaaivote, é ke ga kpuɣu nu. 23 E kogi zegeni, é doun zunu zɔlɔɔni, é gɛ ma: «GALA ge ná-unfegi zegɛa mà.» 24 E daasei pɛɛni ga Zozefe.§ E GALA falini, é da gɛ ma: «Gɔɔgɔ GALAGI doun zunu gɛla kpɔ ba bè!»

Zakɔbe bɛtɛ vai toganii zu

25 Siɛgi zu Lasele Zozefe zɔlɔɔni da, Zakɔbe gɛni Laβan ma: «Bena bà, gè gɛle ma, gè li nà-taazu, nà-zooi zu. 26 Anzaiti feena zèa, ta dòinti, niiti gè botii gɛa è ve ti-ma vaa zu, gè va gè li, mazɔlɔɔ è kwɛɛ da bɔɣɔi botii niiti gè ti gɛa è ve.» 27 Laβan gɛni ma: «Ni da keɛna, woillo gòo ma. Nà-galagiti ti dɛɛvɛ ga ze ga Gɔɔgɔ GALAGI tuya loovɛ bè, doun è maavele ma. 28 E-zalai lɛ ga ze, nà feezu è ya.»

29 Zakɔbe gɛni ma: «È kwɛɛ da bɔɣɔi, eɣvelei gè botii gɛai la è ve, velei da-logani bulugi gɛai la zèa. 30 Mazɔlɔɔ nii goi é gɛni è ya, aisa gè va va è vɔ bɛ, naa wola gfaawɔlɔa. Gɔɔgɔ GALAGI tuya loa è ve, kaite kòɣɔi vɛlɛ folo ma è vɔ bɛ. Niizu, siɛgi bɛgele gfa nà botii gɛɛ la nà-pɛlei ve?» 31 Laβan gɛni ma: «Leeni gfa nà

* 30:6 Dan: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «gaamai ve.» † 30:8 Nefetali: daaseigi nii ti maaɓuɣaai

va ta «nɛpi.» ‡ 30:11 Gade: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «undaanɛɛl.» § 30:13 Aseel: daaseigi

nii ti maaɓuɣaai va ta «koozunɛɛvɛ.» * 30:14 mandelagɔlegi: Tanigaa ta-gɛsiei zu, siinziin gani naa

gfa da gɛ ga zaɓu anzanui kogi zegɛ. † 30:18 Isakaal: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «zunui nii é ga

ná-kulanumai.» ‡ 30:20 Zabulon: daaseigi nii ti maaɓuɣaai va ta «sei.» § 30:24 Zozefe: daaseigi

nii ti maaɓuɣaai va ta «é ta bɔ ba.»

fe é ya?» Zakóbe googaaavoteni, é gfe ma: «È la ani nɔpfe feezu zèa. Ni da vaana naa wu, nii gè bosu é ma, nà da-logani bulugi gɔnɔkula mɔnɔ, gè make. ³² Nà ziezu za da-logani bulugi zaama. Gè naati pu ye, toganiiti saama, nii kpein pɔnɛai, ta ti vodapodagai, ta baala zivoi nii kpein teidai, gè ke gana nɔ boliiti saama, nii kpein podapodagai ta ti vɔnɛai. Naati ka ta gfe ga sàlai. ³³ Nà-ladalaí gá googaaavotegi ve bè lina, siegi zu é vaazu la, é sàlai gá. Nii kpein é la vɔneni, baa é la vodapodani, boliiti su, ta ti la leini baala zivoiti su, naa ta a gáana zèa, naati ti unmaue.» ³⁴ Laβan gfeni ma: «É gfe gana, egfevelei é bogai la.»

³⁵ Naama volo ná nɔ, Laβan boli zineiti puuni ye, niiti ti vɔneni ta ti vodapodagai, ta boli zaaiti ti vɔnɛai, ti vodapodagai, niiti kpein kolezu gfeni ti va, ta niiti kpein ti leidai baala zivoiti su. E naati kalivaani ná-doun zunuiti ma. ³⁶ Naa vɔlu é folo savagɔ gɛgala zie wosu yeni ti yɔgɔzu ta Zakóbe, nii é gfeni Laβan ná-togani bulugi mɔtai gɔnɔkulazu, é da make.

³⁷ Gului niiti ti ga pepele ta amande ta pelatanegiti, Zakóbe naati ma beke undui tanigaani teveni, é maagɔlɔgi naa tanigaa gɔla ma, naa gá a ke ma gɔlegi naa tanigaa ti gɔla kelema. ³⁸ Naa vɔlu, gulu bekegi niiti é maagɔlɔgi gɔlani ti ma, é ti zefeni, é ti vilepile kpɔɔle wosuue, ti gfe toganiiti gaazu, ti vaazu bɔɔlezu, niiti ti bɔɔgai, ti da ka, ta vaana bɔɔlezu. ³⁹ Toganií nii kpein kpɔɔgai, ti gfeni levesu gulu bekegiti kakalave, ti bena yivoiti pu, ti vɔnɛai, baa ti vodapodagai. ⁴⁰ Zakóbe gfeni togani yivoiti zeeɔaagwɛɛzu, kele é togani bulugi mɔtai puuni, ti da wele Laβan ná-togani bulugi va, niiti ti vɔnɛai, ta nii kpein teidai. Pele gana Zakóbe ná-togani bulugi puuni la bɔɔɔ ma ye, é la ti bɔni su ta Laβan ná-togani bulugi. ⁴¹ Siɛnɔpɛ su toganiiti ti maanɛai, ti gfeni pɛɛpolui wosu da, Zakóbe gfeni gulu bekegiti pɛlesu kpɔɔle wosuue, toganiiti gaazu, nii a ke ti bɔɔgai da leve gulu bekegiti kakalave. ⁴² Siegi zu toganiiti ta la gɔnana la, é la gfeni gulu bekegiti pɛlesu, naa gá a ke, niiti ti gɔnaai, naati ti gfe ga Laβan nɔnɔiti, niiti ma ti maanɛai, naati ti gfe ga Zakóbe nɔnɔiti. ⁴³ Zakóbe ná-kpetei tanɔ gá é gfeni laazu ma. E togani goiti sɔbɔni ga mɔinda, ta botigɛ anzanuiti, naa vɛɛ botigɛ zunuiti ba, ta jɔmeiti, ta soovalegiti.

31

Zakóbe gale ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Zakóbe Laβan ná-doun zunuiti goomenini, ti da gfe ma: «Nii kpein é gfe ga gi-gfe nɔnɔi, Zakóbe naati segea, gi-gfe gɔlɔgi gá é niima betei zɔɔɔgai su.»

² Zakóbe Laβan gaaazuue veteni, é la mɔ gfeni gfeeni, egfevelei é gfeni la mɔungi zu.

³ Názu gá Gɔɔgɔ GALAGI gfeni la Zakóbe ma: «Gale ma è-mɛmɛwolani ta-yooi zu, da-velɛyɛgei wu, nà gfe é va.»

⁴ Zakóbe Laseleni ta Lea lolini, ga ti va dɔbɔi zu, vɛ é gfeni ná, ná-togani bulugi gɔba. ⁵ E gfeni ti ma: «Nà kaazu ga wo-gfe gaaazuue la mɔ ga egfevelei é gfe la nɔnɔn tetema mɔungi, kele kèè ná-GALAGI yege nɔnɔn ba. ⁶ Wa bɔɔgɔgoi wo kwɛeni ga gè botii gfeeni wo-gfe vɛ ga sùvikei kpein. ⁷ Kele wo-gfe yaavai gfeeni ga ze, é sàlai valiboni ná zeizu gfe puu. GALA ge la gfeni vaani bu, é va faa jɔu gfe ga ze. ⁸ Siegi zu é gfeni gfezu la mà: «Ma vodapodagiti ta gfe ga è-zalai,» toganiiti ti bena pu ga ma yivoiti ti vodapodagai. Ta siegi zu a la gfeni la mà: «Ma vɔnɛgiti ta gfe ga è-zalai,» toganiiti kpein ti bena sɔbɔga ma yivo vɔnɛgiti. ⁹ GALA ka é wo-gfe ná-togani bulugi gɔlani zea, é fe bè.

¹⁰ «Siegi zu toganiiti ti gfeni vɛɛzu la bɔɔɔ vɔlu, gè gaaazuwuzegeni, segi zu gè kaani ga boli zineiti ti gfeni vɛɛzu ma zaaiti polu, ti vɔneni, ti vodapodage.

¹¹ GALA ná-geezufelai feni mà segi zu: «Zakóbe.» Gè goofaavoteni, gè gè ma: «Nà gaa.» ¹² E gè mà: «Gaazu wuzefé, è wéle, boli zineiti kpein ti véezu ma zaaiti polu, ti vónévé, ti vodapodage, mazólóò gè naa kpein kaa, nii Laβan keai ga fé. ¹³ Nà gá gè ga Beetele GALAGI, vé è gulóì zieni ná kotui ma, è gaaló ga gízésui, vé è minazefeni ná bè. Niizuvé wuzeféna, gúla niima yooi va, è gále ma è zóló zóoi zu.»

¹⁴ Lasele ta Lea ti goofaavoteni, ti gè ma: «Leeni gá è gi vé mánó ga gónó baa pogani gi-géé ná-peleí wu? ¹⁵ E la gi zoni nó egé wéén anzanuiti baa? Tóozei é gi vódia, é gi-zóngóì mi. ¹⁶ Naavoloi kpein GALA ge kulaai gi-géé ya, ta ga gónó gá gi-lointi. Defému, niizu, naa kpein ké, nii GALA ge boga è ma.»

¹⁷ Zakóbe wuzefeni, é ná-dointi ta anzaiti té, é ti zeì jóméiti kóma. ¹⁸ E liini ga ná-togani bulugi kpein, ta kólígiti é ti zólóoni, togani bulugi é feni zea, é ti zólóoni Padan-Alame. E wuzefeni, é li kéégé Izaake vó bé, Kanaan yooi zu.

¹⁹ Názuve gá Laβan liini la ná-baalagiti maalegáiti tevézu. Lasele kéégé ná-peleí wu zaleiti unmani. ²⁰ Zekana Zakóbe Alame nui Laβan yaavani la, é la faa nòpé boni ma, é dá vela. ²¹ E velani ga naa kpein, nii é feni ga nónó. E liini, é zie wolai Ufelate búde, naa volu é leteni Galaade gize yooi vó peleí ma.

Laβan ta Zakóbe ti yóǵózubéte vai

²² Foloi zavásiéi ma ti daazelini Laβan ma ga Zakóbe véla. ²³ E péle wu nuiti sefeni, ti vile Zakóbe volu, folo lófela laawu ti dá zie. Ti kóǵózuméenni Galaade gize yooi zu. ²⁴ Kéle GALA ge gúlani kélema kpidii segi zu Alame nui Laβan vé, é gè ma: «Dama, mina bóé Zakóbe vó ga jnúda.»

²⁵ Laβan zeelini Zakóbe ma. Zakóbe ná-segé gótai loni gize yooi zu. Laβan véé ná-peleí wu nuiti ba, ti tonóì loni balaa Galaade gize yooi zu. ²⁶ Laβan feni Zakóbe ma naazu: «Lee gá è keai? Lee vaa zu è yávaavaì, è liizu ga dónun anzanuiti, egé ta gè ga duóiti, ti zogai kóoi zu? ²⁷ Leeni vaa zu è vélaai dóǵófuzu, è nòun yaava, è la tòoni gísu lago pa? Nà la bé è va, è li koozunééi zu, gúye wooiti saama, ta tamadegiti, ta kónígiti gooiti. ²⁸ E la zèni ná, gè va dónunlonti ta dónun anzanuiti nééne ga daavé komagai! Gimalala vaa gá è keai niima geleí zu. ²⁹ Zobogi gá bè, gè faa jnú gè ga woye, kéle wo-géé ná-GALAGI feni mà wogi bidii: «Dama, mina bóé Zakóbe vó ga jnúda.» ³⁰ Niizu è lia niina, tóozei è-géé véleí gá wóin gèa è ma, kéle lee vaa zu è ná-galagiti unmaai!»

³¹ Zakóbe Laβan woofaavoteni, é gè ma: «Dualuagi gá è feni sù, gè dá gísié ga tanisu dá vaazu è-loun anzanuiti kulazu zèa ga zeeǵaabaai! ³² Kéle nui nòpégi è vaazu dá-galagiti kaazu zea, naa la mó zenvui ta woga! Adaveti pé féǵéleféǵéle dá-veleí wu nuiti gaazu, è naa zefé, nii é ga dónóì.» Zakóbe la feni súǵwéé ga Lasele ti unmani.

³³ Laβan léeni Zakóbe ná-segé gótai wu, ta Lea ná-segé gótai, ta botigé anzanu felegóiti ta-zefé gótai wu, é la ani nòpé kaani. E gúlani Lea vó bé, é lé Lasele ná-segé gótai wu. ³⁴ Lasele péle wu zaleiti sefeni, é ti la jóméi ná-kpókpógi wu, é zeì maazu. Laβan weleni segé gótai kpein bu, é la ani nòpé kaani. ³⁵ Lasele feni kéégé ma: «Màligíi, mina yíiǵaawana, ni gè la zooni gè va wuzefé dónun è gákalá, mazólóò nii a dá gè ga anzanuiti pólómazu, naa gá è bá.» E péle wu zaleiti gaizieni, é la ti gáani jégelein.

³⁶ Zakóbe yíiǵaawanani, é kpóéi laale Laβan wu. E feni ma: «Nama ba vai bégele gá gè keai, ná-kotoi gá ga bégele, è vilésu póló ga zeliloma wolai nii ma zii? ³⁷ Siégi zu è ná-kasoiti kpein féǵéleféǵéleni la, leeni gá è kaai ga dá-veleí wu

zoolai? Dee lee nà-pele wu nuiti ta da-vele wu nuiti gaazu, ti ge ga de zuvaa wo nui. ³⁸ Wele kona buufelego (20) ga ge keeni è vo be, da-vaala saaiti ta da-woli zaaiti ta go ge la zefeni ma, ge la da-logani bulugi ma vaala sinèiti ta miini. ³⁹ Ge la vaani è vo ga togani, nii suaa ti baliai ga, naama vai ghenina no bà. Nii ta la unma zèa, foloi baa kpiddii, è geni naama songoi gfulazu zèa. ⁴⁰ Diegi geni zeizu mà, è da kpòlo foloi, kòlei geni vaazu mà kpiddii, niimeni nape ge la geni bosu. ⁴¹ Kona buufelego (20) ga ge keai da-vele wu, ge botii geeni è ve ga kona puugo maazu naanigo (14) è-loun anzanu felegoiti ta-vaa zu, ge ke da-logani bulugi make fai zu ga kona dozita, è salai valiboni ná zeizu ge puu. ⁴² Ni kee ná-GALAGI la geni vaani, è va lo bè, Abalaame ná-GALAGI nii Izaake luazu ba, è bena zè gena, ge fale ma ga zeajakai. Kele GALA ge nà-kpòbi jaani, ta nà-botii gevelei, è zaamazu logi wo de yogozu, wogi bidii.»

⁴³ Laban Zakòbe woogaavoteni, è ge ma: «Anzanu lointi ta ga ndun doun anzanuiti, doin niiti ta ga ndun dointi, niima logani bulugi ga ga nà-togani bulugi, nii kpein è kaazu, naa ga ga ndò. Leeni ga nà zoo ge ke za doun anzanuiti be, ta ti-lointi, ti ti zoologai? ⁴⁴ Niizu de minazefegi wo bogò ve, nà-o, da-o, naa ge ga zeelei de yogozu de felego.»

⁴⁵ Zakòbe kotu gila segeni, è gaalo. ⁴⁶ Zakòbe geni ná-pele wu nuiti ma: «À kotuiti zeye.» Ti kotuiti gaaleeni ba, ti ma zigigi lo. Ti daamii woni náve, kotu zigigi gòbave. ⁴⁷ Laban daasei peeni ga Yegaal-Safaduta, Zakòbe ma ge daasei pee ga Galeede. * ⁴⁸ Laban geni ma: «Niima gotu zigigi gea ga zeelei de yogozu za.» Naa ga è ba, ti daaseigi veeni ga Galeede. ⁴⁹ Ta da toli balaa ga Misepa,† tòzei Laban geni ma: «Gòogò GALAGI da wele de ma, nà-o, da-o, siegi zu de gaaazuzegezu la bogò va de felego. ⁵⁰ Ni da doun anzanuiti sopele jouna, ni da anza giligaa zefena mònò, nu laade è va ge loozu de yogozu, kele dama, GALA ka è geezu de yogozu ga zeelei.» ⁵¹ Laban geni Zakòbe ma: «Wele kotu zigigi va ta kotu gaalagai, niiti ge ti logai de yogozu. ⁵² Kotu zigigi nii ta kotu gaalagai nii ta ga zeeleiti, ga eyesu pe ge la budea ti maazu, ge va li è vo pelei, è va faa jòu ge ga de, ta eyesu pe è la budea ti maazu, è va va pò pelei, è va faa jòu ge ga ze. ⁵³ Abalaame ta Nagòol ta-GALAGI, ti-gee ná-GALAGI ge ga tukpòjaaleve nui de yogozu.» Zakòbe gonani GALAGI naa ma, nii Izaake geni luazu ba.

⁵⁴ Naa volu Zakòbe zalağai gfulani gizei ma, è keefeleaiti toli ga ti daamii wo. Ti laamiini, ti ji gizei ma.

32

¹ Laban wuzefeni ga sobuzobui, è ná-dounlointi ta ná-doun anzanuiti neene, è tuya loo ti ve. Naa volu è fale ma, è li zeizuve.

*Zakòbe gevele bete vai ga
ti gomi ta Ezawu*

² Zakòbe vileni pelei zu, è da li. GALA ná-geezugeelaiti ti vaani, ti daagomi.

³ Zakòbe ti gaa ma, è geni ma: «GALA ná-kòlağai ga!» E naama adave laasei peeni ga Mağanayime (nii poluve ga «kòlağa felegoi»).

⁴ Zakòbe keelaiti teveni luğò die Ezawu ma, Seyiil yooi zu, Edome gòvii zu.

⁵ E devei nii veeni ti ya, è ge ti ma: «Wele nii ga wa bo màligii Ezawu ma: «Pele ga da-wotige nui Zakòbe bòezu la: Ge zeini Laban vo be, zège ná eyesu niizu

* **31:47** Alame wooi zu, Yegaal-Safaduta voluve ga ga «zele woo gotu zigigi,» egevelei è la ga Galeede Efulu wooi zu. † **31:49** Misepa: daaseigi ti maafuğai va ta «gwelma wosuve.»

zeeli. ⁶ Nikeiti ta zèa, ta soovalegiti, ta baalagiti, ta botiḡe zunuiti, ta botiḡe anzanuiti. Gè keelaiti tevege ga ti naama wooi laazeeli è ma, mǎligii, naa ḡa a ke gè zaalai zolò è ḡaazu.» »

⁷ Keelaiti ti ḡaleni ma Zakòbe vò bε, ti ḡe ma: «Gi liive è-liε Ezawu vò bε, ta vaazu è laaḡomisu, ta zunu unnaanigò (400).» ⁸ Zakòbe wola luani, zii ḡa zoole. Nuiti ti ḡeni polu, é naati balini su ga seizu felegò, é vεε baalagiti ba, ta nikeiti, ta nòmeiti. ⁹ E ḡeni ma: «Ni Ezawu a vaana, é seizu ḡilagi zo, zoi é yeṣu ná, naa ḡa zoo è vεla.»

¹⁰ Naa voluma Zakòbe maaneεnei woni, é ḡe ma: «Kεε Abalaame ná-GALAGI, ta kεε Izaake ná-GALAGI, ḡooḡo GALAGI, ḡei é ḡeni mà: «Galena ma da-yooi zu, da-veleyeḡei wu, na faa vago ḡevele bεtezu è vε.» ¹¹ Gè la kulani su, gè va nuḡoḡlai kpein sòlò, ta woḡeḡiladai kpein nii è kea nòun tetema, nèi gè ga ḡa-wotiḡe nui, mazolò kèai ma Zuluden tei kpudezu, nà-tukpòi nò ḡa é ḡeni zèa, keε niizu, nà niina nuḡuse vεbe zeizu felegò unda. ¹² Nà è maaneεnezu, kizo, è kùla ḡe Ezawu ya. Mazolò nà luazu ga é mina va, é va pàa, ḡa doun deeti ta dointi. ¹³ Da ma, è ḡeni mà: «Nà faa vago ḡevele bεtezu è vε, gè è-mavofodai ḡe eḡe kpolodei ḡoba naḡaegi, é wola mǎin su, nu la zooga é va gaalu.» »

¹⁴ Naama adave tona ka Zakòbe jiini ná. Nii é vaani la ga kòligi, é naa ta zεḡeni ba ga baḡo maazoloogi, é teve ḡe Ezawu vò: ¹⁵ boli zaa unfelegò (200) ta boli zine vuufelegò (20), baala saa unfelegò (200) ta baala sine wola vuufelegò (20), ¹⁶ nòme zaa vuusavago (30), é vεε ti-yivoiti ba, ti ḡeni jiimii bòlezu, nike zaa vuunaanigò (30) ta nike zine puugò (10), soovale saa vuufelegò (30) ta soovale sine puugò (10). ¹⁷ E ti ḡalivaani ná-botiḡe nuiti ma, togani bulugi yeeḡaḡwea ḡeni de su kpeḡe. E ḡeni ná-botiḡe nuiti ma: «À leve tḡoḡ, wo zḡoḡzu ḡe togani bulugi ḡilagilagi va.» ¹⁸ E niima levei veeni ma mǎungi ya, ga: «Sieḡi zu ḡe Ezawu wo laaḡomisu da, é wo ḡaazaḡa ga: «Da ga bε ná-nu? Mini ḡa è liizu ná?» A ḡena ma: «Bε nòno ḡa ga togani bulugi, nii é è ḡakala?» ¹⁹ ḡa gooḡavote ga: «Da-wotiḡe nui Zakòbe nòno vε, é tevege mǎligii Ezawu ma ga sabai. Wele tò baḡoḡo va, é vaazu gi volu vεlei.» »

²⁰ Naama leve ḡilagi nò ḡa é feeni felesiei ya, ta savasiei, ta naati kpein niiti ti vileni togani bulugiti polu, é ḡe ti ma: «Dele ḡana wa bòe la Ezawu vò, sieḡi zu wa ḡomina da. ²¹ Wa ḡeezu ma balaa: «Wele, da-wotiḡe nui Zakòbe va, é vaazu gi volu vεlei.» » Mazolò é ḡeni ḡeezu ma: «Nà ziileizu ga baḡo maazoloo gani, nii é liizu tḡoḡ, naa volu nà gaazuve vεte niina, tanisu toḡa yeezei bù ga pagò.» ²² Baḡo maazoloo ganiiti ti liini tḡoḡ vεlei, tò baḡoḡo jiini kotai wu naama bidii. ²³ E wuzεḡeni naama bidii nò, é li ga anza felegòiti, ta botiḡe anzanu felegòiti, ta ná-doun puugò maazu ḡilagiti (11), é buḡe zie wolai Yaḡoke maalevesuve. ²⁴ E ti zεḡeni, é ti buḡe zie wolai maazu, nii kpein é ḡeni ga nòno, é naa pe kpudeni.

Zakòbe ná-nepi ḡò vai

²⁵ Zakòbe ḡila ko yeṣu ná. Ti kòoni naazu ta zunui ta, yeṣu geelaalao. ²⁶ Zunui kaai ma ga é la ziezu Zakòbe wu, é doḡani kpala ḡaei losuve kpogḡi ḡaei va. Kpala ḡaei zieni su kpogḡi ḡaei losuve, sieḡi zu ti ḡeni nepii ḡoozu la. ²⁷ Zunui ḡeni Zakòbe ma: «Bena bà, gè li, mazolò woza ḡana ḡala.» Zakòbe gooḡavoteni, é ḡe ma: «Gè la besu è va pe, è va li, ni è la tuya looni bε.» ²⁸ Zunui ḡeni ma: «È-laaseigi ḡa ga lee?» E gooḡavoteni, é ḡe ma: «Zakòbe.» ²⁹ Zunui

ɣɛni ma mɔnɔ: «È-laaseigi la mɔ ga Zakɔbe, keke toɣa na ga Izelayele,* mazɔɔ è nepii ɣa GALA daalɔɣɔma, ta nuiti, è pile sɔɔɔga.»³⁰ Zakɔbe gaazaɣani, é ɣɛ ma: «Nà è maaneɛɛɛzu, è-laaseigi le ga ze.» E gooɣaavoteni ga: «Leeni vaa zu è daaseigi maagaazaɣabosu?» E tuya looni be náve nɔ.

³¹ Zakɔbe naama adave laasei pɛɛni ga Penuwele,† mazɔɔ é ɣɛni ma: «Gè GALA kaave ga ɣaazuni ta ɣaazu, zènvui ɣizo.»³² Foloji leeni niina, siegi zu é ɣɛni levesu la Penuwele va. Zakɔbe ɣɛni lekpuzu, é da yei balai ma fifi.³³ Naa ɣa é ba, zaagaza, Izelayele nuiti ti la da ga sua natai mia, nii é kpalai zu, é leezu kpoɣi ɣaei lodazuve, mazɔɔ Zakɔbe loɣani natai va, é kpala ɣaei lodazuve.

33

Zakɔbe ta die Ezawu

ti yɔɣɔzuɔɔɛ vai

¹ Zakɔbe ɣaazuwuzegeni, é wele, é Ezawu ɣa, é da va, zunu unnaanigo (400) polu. E dointi gaagwɛɛni Leani zɔɣɔzu ta Lasele ta botiɣe anzanu felegoiti.² E botiɣe anzanuiti ta ti-lointi toni velelave ti untuɣɔ, naa volu Lea ta ná-dointi, gaabelasu ɣe ga Lasele ta Zozefe.³ To ɔɣɔi leveni ti luɣɔ velei, é nɔkɔni zooi ma ná zeizu ɣe lofela, eyesu é zeeli die Ezawu ɣobave.⁴ Ezawu ɔizeni, é daagomi, é velevele ga kɔgi, é neɛɛ. Ti felego ti tɔozeini ga wɔɔa.⁵ Naa volu, Ezawu ɣaazuwuzegeni, é anzanuiti ka ta dointi, é ɣɛ ma: «Beni kanu ti è yeema loni munu?» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Dointi kana, niiti GALA ge ti veai ná-zaalai zu da-wotiɣe nui ya.»⁶ Botiɣe anzanuiti ti maabuɣani, tiya-o, ti-lointiyo, ti nɔkɔ.⁷ Lea ta ná-dointi ti maabuɣani balaa, ti nɔkɔ. Naa volu Zozefe ta Lasele ti maabuɣani, ti nɔkɔ.

⁸ Ezawu ɣɛni ma: «Leeni ɣa è keɛzu ga nuuma vɛbeiti, gi ɣomigai ga tiye?» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Gè è zabave, naa ɣa a ke, gè zaalai zɔɔɔ málígíi è ɣaazu.»⁹ Ezawu ɣɛ ma: «Anii voovave zèa, kèeloun, donoi kpein make.»¹⁰ Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ba-o, ná è maaneɛɛɛzu, ni gè zaalai zɔɔɔge è ɣaazu, ná-soloo ganii zo. Mazɔɔ gwèleve è-ɣaazuve va, eɣevelei nu a wele la GALA gaazuve va, tama è yeezeive bù ga pagɔ.¹¹ Deɣemu, ná-soloo ganii zo, nii feai è ve, tɔzei GALA gè zaalaiti daavege bè, gè la valani ani nɔpe ma.» E ɣilini Ezawu ma, eyesu naa yeezei bu.

¹² Ezawu ɣɛ ma: «Ade liina, ade vilena pelei zu. Ná liizu è luɣɔ.»¹³ Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Málígíi kwɛɛ ga doungoiti ta-vai baave, ta togani yivoiti ti niimii ɔɔlezu. Ni nu a ɔɔina ti la, folo ɣila su ga ti zie vai, togani bulugi kpein undaa ɣa vili.¹⁴ Málígíi lo velela nɔun tuɣɔ, nèi gè ga ná-botiɣe nui. Nɔun ná, ná vilusu ti volu, gi da li vaa, é zoloo togani bulugi ná-sie ma, nii é kákala, ta é zoloo doungoiti ta-ziei ma, eyesu gè zeeli málígíi ɔɔ be Seyiil.»¹⁵ Ezawu ɣɛ ma: «Nà po toun gè ná-nubuseiti ɣilazuve ye è va.» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Lee vaa zu naa a ɣe? Gè zaalai zɔɔɔ nɔ málígíi ɣaazu!»

¹⁶ Naama volo ná nɔ, Ezawu ɣaleni ma ga Seyiil vele.¹⁷ Kele Zakɔbe liini Sukote, é pelei loni ɔɣɔ ve, é kotaiti to ná-togani bulugiti be. Naa ɣa é ba, adave ná laasei pɛai la ga Sukote (nii poluve ga «kotaiti»).

¹⁸ Zakɔbe zɛɣeai ma Padan-Alame, é zeelini ga pagɔ Sikeme taazuve, Kanaan yooi zu. E zeini taa loave.¹⁹ Ué è ná-seɣe ɣotai loni ná, é naama you buɣai ɣeyani Sikeme keɣɣe Gamɔɔl ná-doun zunuiti ma, ga wali ɣae ungila

* **32:29** Izelayele: daaseigi nii ti maabuɣaai va ta «toɣa nepii ɣoɔzu GALA daalɔɣɔma.» † **32:31** Penuwele: daaseigi nii ti maabuɣaai va ta «GALA gaazuve.»

(100). ²⁰ Miná ɟa é zalaɟa ɟulazuwe beteni ná, nii é daasei peeni ga Ele-Elɔfee-Izelayele (nii poluwe ga «GALA ka ga Izelayele ná-GALAGI»).

34

*Kpɛ wola leve vai,
é lo Dina va*

¹ Yeeta, Lea ná-doun anzanui Dina, nii é solɔni Zakɔbe va, naa ɟa é ɟulani zooi zu anzanu lointi pete fai ma. ² Zou ɟundigii Geeve nui Gamɔl ná-doun zunui Sikeme kaani, é vala ba, é ma bea zefɛ. ³ E ɟilini Zakɔbe ná-doun anzanui Dina va ga zii pe. Anzalopoi neeni be, é bɔeni naa vo ga é kigi lati.

⁴ Sikeme ɟeni keɛɛɛ Gamɔl ma: «Anzalopoi nii ɟaizie bè ga anza.»

⁵ Zakɔbe menigai ma ga é baagɟulaɔwé ná-doun anzanui Dina ma, tei ná-doun zunuiti ti ɟeni dɔbɔi zu ga ná-togani bulugi, é maaɟeni kpɔ, eyesu ti va. ⁶ Sikeme keɛɛɛ Gamɔl liini, é bɔe Zakɔbe vo. ⁷ Naa laa yɔɟɔzu, Zakɔbe ná-doun zunuiti ti vaani, ti zefɛ dɔbɔi zu. Ti menigai ma, ti yiiɟaawanani, ti yiiɟula, tɔzei Sikeme kɔzɔba vai ɟeɛni Izelayele nuiti saama, daa vai zu ga Zakɔbe ná-doun anzanui, nii maa la neeni ga é va ɟe. ⁸ Gamɔl bɔeni ti vo, é ɟe ti ma: «Wo-loun anzanui wola neɛɛɛ doun zunui Sikeme ve, ná wo maaneɛɛɛzu ga wo fe be niina ga anza. ⁹ A ɟili gi va vulu vai zu, wo da wo-loun anzanuiti fe gi ve, wo da ɟonɔiti seɟe. ¹⁰ Wa zeɪ gi zaama, zooi laa ɟa lao wo luɟɔ ga wo zeɪ ná, wo wa-wotii ɟe su, wo ná tanigaa ɟeya bɔɟɔ ve.»

¹¹ Sikeme ɟeni anzanu lounɔi keɛɛɛ ta dieni ma: «À niima vaaɔɔɟɔi ɟe bè, ná naa ve wo ya, nii wa bona ga gè fe. ¹² A kákala la ga vulu anii, nii bɔɔɔɔi, ta faaɔɔɟɔi anii mɔinmɔin, ná naa ve, nii wa bo mà, keɛɛ à va bu ga anzalopoi ɟe ga ànza.»

¹³ Zakɔbe ná-doun zunuiti ti Sikeme ta keɛɛɛ Gamɔl woɔɟaavoteni ga keɛɛɛle, tɔzei é baagɟulani ti-vaazeelai Dina ma. ¹⁴ Ti ɟeni ti ma: «Faa ɟana, nii gi la zooga gi va ke, ga gi gi-vaazeelai ve zunu ve, nii é la latini pelevolu, mazɔɔɔ toɟa ɟe ga baagɟulama vaa gi ve. ¹⁵ Gá va niima vai wu, keɛɛ keni wa ɟena ga gi ɟevele, ga wo zaama zunuiti kpein ti lati pelevolu. ¹⁶ Naazu, gá gi-loun anzanuiti fe wo ya, gi wo-loun anzanuiti seɟe ve, gá zeɪ wo zaama, ade ɟe ga nuɔuse ɟila. ¹⁷ Keɛɛ ni wo la vaani tatipelevolu vai wu, gi bogai, gá gi-vaazeelai zefɛ, gi li.»

¹⁸ Gamɔl ta Sikeme ti yeezeini naama wootti bu, ti boni. ¹⁹ Zunu lounɔi la ɟeni suɟoozani, é naama vai ɟe, nii ti boni, mazɔɔɔ é ɟeni Zakɔbe ná-doun anzanui vo. Toɟa ti ɟeni woilosu goo ma gola keɛɛɛ velei wu. ²⁰ Gamɔl ta ná-doun zunui Sikeme ti liini taa zigidaɔve, ti bɔe ɟani ta-laazu nuiti pɔ, ²¹ ti ɟe ma: «Nui niiti ta ga ziilei bea ade letegi, de va bu, ti zeɪ zooi zu, ti da suɟani ɟaizie, weɛ zooi zuwɔɔɔɔve ta-vaa zu, naati kpein nɔ. Da ti-loun anzanuiti sei, de dɔnɔiti fe ti ya. ²² Keɛɛ zunui naati ti la vaa bu, ti va zeɪ ade zaama, de va ɟe ga nuɔuse ɟila, keni ade zaama zunui kpein ge lati pelevolu, eɟevelei tiya bɔɔɟɔi ti la, ti latigai da pelevolu. ²³ Ta-logani bulugiti, ti-yeaɟoligiti ta ta-loganiiti kpein ti la ɟea ga dɔnɔ baa? Ade yeezei nɔ ta-levei wu, nii a ke ti ye ade va.» ²⁴ Niiti kpein ti ɟeni taa zigidaɔve, ti Gamɔl ta ná-doun zunui Sikeme wooi meni, ti yeezeini ti-wooi wu. Taazuɔve zunuiti kpein ti latini pelevolu.

²⁵ Foloi zavasiɛi ma, siegi zu ti ɟeni taɟai zu la, Zakɔbe ná-doun zunu felegɔiti Simiyɔn ta Leevi, Dina dieiti, ti ta-woɟa zɔkpɔiti seɟeni, ti loo taai zu, ve ziileigi ɟeni ná, ti zunuiti kpein paa. ²⁶ Ti Gamɔl ta Sikemeni balaa paani ga boɟa

zokpoi, ti le, ti Dina gfula Sikeme ná-pelēi wu, ti gfula ná va. ²⁷ Zakóbe ná-doun zunui zóiti ti vaani, ti nu boomaiti zeafóligiti sege, ti taazuve zóolaiti sege, tózei ti baafúlani ti-vaazeelai ma. ²⁸ Ti togani goiti ta ma wolaiti segeni, é ve soovalegiti ba, nii kpein nò é gfeni taazuve, ta balaçaiti su. ²⁹ Ti liini ga ta-naavoloiti kpein, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ta nii kpein é gfeni pelēiti bu, ti naati kpein segeni.

³⁰ Zakóbe gfeni naazu Simiyon ta Leevi ma: «Wa kpòlòzu, wo màayosege zooti zu nubuseiti be, niiti ti ga Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti. Nubuse go nò gfa é zèa, ta vaazu gfaaleezu ba dàalògoma, ti kózi ve bà, ti kòlogolo, nà-o, nà-peleyegei-yo.» ³¹ Ti googaavoteni, ti gfe ma: «Lee vaa zu gá gi-vaazeelai ye ná, ti so ege kologolo anzanu?»

35

Zakóbe zefē vai Sikeme, é le Beetele

¹ GALA ge gfeni Zakóbe ma: «Wuzefē, è le Beetele, è zèi ná. Da zalaça gfulazuve ta bete ná GALAGI ve, nii é gfulani è ve kelema, siegi zu è gfeni velazu la è-lie Ezawu va.» ² Zakóbe gfeni ná-peleyege wu nuiti ma, ta niiti kpein ti gfeni ba: «À kògò ganigiti kula bògò zaama, wo bògò jade, wo wa-zegeiti maavalibo. ³ Ada wuzefezu, ade le Beetele. Nà zalaça gfulazuve betezu GALA be náve, nii é googaavoteni, siegi zu gè gfeni la kpalai zu, é gfeni bà nà-siei zu, kèai ma pelei zu, gè da li.» ⁴ Ti kògò ganigiti kpein feeni Zakóbe ya, niiti ti gfeni ti ya, ta goizu anigiti ti gfeni ti woizu. Zakóbe zefēi wòoni, é ti vu su, é pòlò vu ti ma sene gului wu, Sikeme gòbave. ⁵ Naa voluma, ti zefēni ná, ti li. GALA ge dualuagi lóoni ná maafóolii zu laaiti nubuseiti su, nu nòpe ge la mò gfeni Zakóbe ná-doun zunuiti saçalaboni.

⁶ Zakóbe zeelini Luze, taai nii é Kanaan yooi zu, naa gfa é ga Beetele, ta ná-siepoluiti kpein. ⁷ E zalaça gfulazuve beteni ná, é naama adave laasei pèeni ga Ele-Beetele (nii poluve ga «Beetele GALAGI»), mazólò miná gfa GALA ge gfulani be ná kelema, siegi zu é gfeni velazu la die Ezawu va.

⁸ Deebola, anzanui nii é gfeni ga Elebeka zo nui, naa zaani. Ti maafúluni Beetele, sene gului wu. Ti ná laasei pèeni ga: «Gòlò wo sene gului.»

⁹ GALA ge gfulani monò kelema Zakóbe ve, siegi zu é vaani la, é zefē Padan-Alame, é tuya loo be. ¹⁰ GALA ge gfeni ma: «È-laaseigi gfa ga Zakóbe, kele è la mò loli ga Zakóbe laaseigi, è-laaseigi gfa gfe ga Izelayele.» E daasei pèeni ga Izelayele. ¹¹ GALA ge gfeni ma: «Nà ga GALA Zebēi-Pe-Maligi. Bugu, è gaaawòlò, ziiti ta zii moinmoin ka gfula è zu, masagaa ta gfula è gfoozu. ¹² Zooti naa gè feeni Abalaame ve ta Izaake, nà naa veezu è ve, wa è-mavofodai.»

¹³ Naa volu GALA ge wuzefēni, é zefē koba, naama adave ve é gfeni bœezu pò ná. ¹⁴ Zakóbe kòtúi gfaalòni, ve GALA ge bœeni pò ná, é puya zalaçai vuuni maazu, ta é guloi vu ma. ¹⁵ Zakóbe naama adave laasei pèeni ga Beetele, ve GALA ge bœeni pò ná.

Benjamin zólò fai ta Lasele zaa vai

¹⁶ Zakóbe ta ná-nuiti ti zefēni Beetele. Aisa ti va zeeli Efelata, ti lago maafóozaa gfeni de de ná va, eyesu Lasele dá doin zólò. Ná-doun zólò fai baani. ¹⁷ Doun zólò koozuwanai ma ziegi zu, maavie bo anzanui gfeni ma: «Mina lua, è doun zunu zólòga mònò.» ¹⁸ Kele zii loozuve, é va za, é daasei pèeni

ga Bene-Wōni (nii poluve ga «màanogɔ loun zunui»), kele keɛɛɛ daasei pɛeni ga Benzamen (nii poluve ga «zeezazu loun zunui»).¹⁹ Lasele zaani, ti maaɣulu Efelata pelei zu, naa ɣa é ga Beteleyeme.²⁰ Zakɔbe kɔtu zidigi loni ná-kabai ma ga ɣizesui. Zaaɣaza ta ɣɛɛzu ma, «Lasele ná-kabama ɣizesu ɣotui.»

²¹ Izelaye wuzegeni, é li, é ná-seɣe ɣotai lo Mighedale-Edɛɛɛ volu vele. ²² Siegi zu Izelaye ɣeni zeini la naama yooi zu, Luβen liini, é la ga Bileɣa, keɛɛɛ anza ɣiligi nii é la ɣeni vuluni ga zoi ɣevele. Izelaye ma woi menini.

Zakɔbe ná-doun zunuiti tieɣoi ɣeni ga puugo maazu fele (12).²³ Lea ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Luβen, Zakɔbe ná-doun zunu mɔungi, ta Simiyon, Leevi, Zuda, Isakaal, ta Zabulon.²⁴ Lasele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Zozefe ta Benzamen.²⁵ Lasele ná-botiɣe anzanui Bileɣa ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Dan ta Nɛfetali.²⁶ Lea ná-botiɣe anzanui Zilepa ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Gade ta Aseɛ. Zakɔbe ná-doun zunuiti kana, é ti zɔlɔni Padan-Alame.

Izaake zaa vai

²⁷ Zakɔbe ɣaleni ma, é va keɛɛɛ Izaake va be, Mamelee, nii é ga Kiliyate-Aaleɣa, daasei peai ga ɣeeβelɔn, ve Abalaameni ta Izaake ti seikɔɣɔmai ɣeni ná.²⁸ Izaake zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona unɣila kona vuulɔsava (180).²⁹ Naa volu zii looni, é za, é li memɛwolani pɔ ti zaai. E vɔlɔzaɣani, sii zuɣooza. Ná-doun zunui Ezawuni ta Zakɔbe ɣa ti maaɣuluni.

36

Ezawu mavofodai

(1 Dolo Sevei 1:34-37)

¹ Ezawu nii é ga Edome mavofodai ɣa. ² Ezawu anzanu savagɔ zegeni, é sei, Kanaan anzanu lointi saama: Ada, Elon ɣete nui ná-doun anzanui, Wɔɣɔlibama, Ana ná-doun anzanui, Sibeyon Geeve nui ná-dounloin,³ Basemate, Isemayele ná-doun anzanui, Nebayote baazeelai. ⁴ Ada Elifaze zɔlɔni Ezawu ve, Basemate Leyuwele zɔlɔ be. ⁵ Wɔɣɔlibama Yeyuse zɔlɔ, ta Yalame, ta Kɔla. Ezawu ná-doun zunuiti kana, é ti zɔlɔni Kanaan yooi zu.

⁶ Ezawu anzaiti seɣeni, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-pele wu nuiti kpein, ta ná-togani bulugiti, ta ná-toganii kpein, naavoloi kpein é zɔlɔni Kanaan yooi zu, é li, é ze zoi ɣili su, é maaɣooza deɣei Zakɔbe va. ⁷ Tɔozei naavoloi wola ɣaawɔlɔni, ti la bena zoo zeizu vuoma ada ɣila, ta zoi zu, ve ti seikɔɣɔmai ɣeni ná, naa la mɔ bena kula ɣe ti va, tɔozei ta-logani bulugiti faa va. ⁸ Zekana Ezawu zeini la Seyiil ɣize yooi zu. Ezawu ɣa é ga Edome.

⁹ Ezawu mavofodai ná-fai ɣaa: Edome nuiti ti-memɛwolai, é ɣeni Seyiil ɣize yooi zu. ¹⁰ Ezawu ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Elifaze, Ezawu anzai Ada ná-doun zunui, Leyuwele, Ezawu anzai Basemate ná-doun zunui. ¹¹ Elifaze ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Teeman, Wɔmaal, Sefo, Gayetame, ta Kenaze. ¹² Ezawu ná-doun zunui Elifaze anza ɣiligi ɣeni ga Timena, nii é la ɣeni vuluni ga zoi ɣevele, naa doun zunui zɔlɔni be ga Amaleke. Ezawu anzai Ada ná-dounlointi kana. ¹³ Leyuwele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Naɣate, Zeela, Sama, ta Miza. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana. ¹⁴ Ezawu anzai Wɔɣɔlibama, é ga Ana ná-doun anzanui, Sibeyon ná-dounloin, naa ɣa é Yeyuse zɔlɔni be, ta Yalame, ta Kɔla.

¹⁵ Bolodama ɣundiɣiiti kaa, ti ɣulani Ezawu ná-doun zunuiti saama. Ezawu ná-doun mɔungi Elifaze, ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: kundigii Teeman,

kundiŋŋi Wɔmaal, kundiŋŋi Sefo, kundiŋŋi Kenaze, ¹⁶ kundiŋŋi Kɔla, kundiŋŋi Gayetame, ta kundiŋŋi Amaleke. Elifaze nɔnɔ ma wolodama ɣundiŋŋiiti kana Edame yooi zu. Ada nɔnɔ-dounlointi kana. ¹⁷ Ezawu nɔnɔ-doun zunui Leyuwele nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: kundiŋŋi Naɣate, kundiŋŋi Zeela, kundiŋŋi Sama ta kundiŋŋi Miza. Leyuwele nɔnɔ ma wolodama ɣundiŋŋiiti kana Edame yooi zu. Ezawu anzai Basemate nɔnɔ-dounlointi kana. ¹⁸ Ezawu anzai Wɔɣɔlibama nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: kundiŋŋi Yeyuse, kundiŋŋi Yalame, ta kundiŋŋi Kɔla. Ana nɔnɔ-doun anzanui Wɔɣɔlibama, Ezawu anzai nɔnɔ ma wolodama ɣundiŋŋiiti kana. ¹⁹ Ezawu nii ɛ ga Edame nɔnɔ-doun zunui ti kana, ta ma wolodama ɣundiŋŋiiti.

Gɔɔl nui Seyiil mavofodaiti
(1 Dɔɔl Sevei 1:38-42)

²⁰ Gɔɔl nui Seyiil mavofodaiti kaa, ti ɣeni ga sei nu mɔungiti zooi zu: Lɔtan, Sɔbale, Siɣeyon, Ana, ²¹ Dison, Eseel, ta Disan. Naati ka ti ga Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundiŋŋiiti, Seyiil nɔnɔ-doun zunui, Edame yooi zu. ²² Lɔtan mavofodaiti ti ɣeni ga: Gɔli ta Geemame. Lɔtan baazeelai laaseigi ɣeni ga: Timena. ²³ Sɔbale mavofodaiti ti ɣeni ga: Alevan, Manaɣate, Eɔale, Sefo ta Wɔname. ²⁴ Siɣeyon nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: Aya ta Ana. Ana tɛi ka ɛ zɛungɛ ɣaani teɔebai zu, nii kpadiyai, siegi zu ɛ ɣeni daamianigi veezu la keɛɛɛ nɔnɔ-soovalegiti zea, ɛ da ti make. ²⁵ Ana nɔnɔ-dointi ti ɣeni ga: nɔnɔ-doun zunui Dison ta nɔnɔ-doun anzanui Wɔɣɔlibama. ²⁶ Dison nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: Gɛmedan, Eseɣan, Yitelan ta Kelan. ²⁷ Eseel nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: Bileɣan, Zaavan ta Akan. ²⁸ Disan nɔnɔ-doun zunui ti ɣeni ga: Use ta Alan. ²⁹ Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundiŋŋiiti ti ɣeni ga: kundiŋŋi Lɔtan, kundiŋŋi Sɔbale, kundiŋŋi Siɣeyon, kundiŋŋi Ana, ³⁰ kundiŋŋi Dison, kundiŋŋi Eseel ta kundiŋŋi Disan. Tiya ɣa ti ɣeni ga Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundiŋŋiiti Seyiil yooi zu.

Edame masagiti
(1 Dɔɔl Sevei 1:43-54)

³¹ Masagiti daaseigiti kaa, niiti ti masadai ɣɛɛni Edame yooi unda, aisa masa ge va zɛi Izelayele unda. ³² Beyɔɔl nɔnɔ-doun zunui Beela masadai ɣɛɛni Edame unda, nɔnɔ-taai laaseigi ɣeni ga Dinaɔa. ³³ Beela zaai ma, Bɔsela nui Zeela nɔnɔ-doun zunui Yɔɔbaɛe masadai ɣɛɛni potogi zu. ³⁴ Yɔɔbaɛe zaai ma, Teeman nuiti ta-you zu nui ɣusame masadai ɣɛɛni potogi zu. ³⁵ ɣusame zaai ma, Bedade nɔnɔ-doun zunui ɣadade masadai ɣɛɛni potogi zu. Tɔun ka ɛ vɔnini Madiyan nuiti ma Moaɛe yooi zu. Nɔnɔ-taai laaseigi ɣeni ga Avite. ³⁶ ɣadade zaai ma, Maseleeka nui Samela masadai ɣɛɛni potogi zu. ³⁷ Samela zaai ma, Sayile masadai ɣɛɛni potogi zu. E ɣeni ga Leɣɔbɔte taa wolai zunu, zɛi wolai laave. ³⁸ Sayile zaai ma, Akeɔɔɔl nɔnɔ-doun zunui Baale-ɣanan masadai ɣɛɛni potogi zu. ³⁹ Akeɔɔɔl nɔnɔ-doun zunui Baale-ɣanan zaai ma, ɣadaal masadai ɣɛɛni potogi zu. Nɔnɔ-taai laaseigi ɣeni ga Pau. Anzai laaseigi ɣeni ga Meɣetaɔeyele, Mateleede nɔnɔ-doun anzanui, ɛ ga Meezaɣaɛe nɔnɔ-dounloin.

⁴⁰ Ezawu nɔnɔ-bolodama ɣundiŋŋiiti daaseigiti kaa, eɣɛvelei ti-zeizuweti ti la, ta eɣɛvelei ti-laaseigiti ti la: Timena, Aleva, Yeteete, ⁴¹ Wɔɣɔlibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaze, Teeman, Miɣesaal, ⁴³ Magediyele, ta Iilame. Edame ɣundiŋŋiiti kana, eɣɛvelei ti-zeizuweti ti la, zooi zu nii ti sɔɔɔni. Ezawu ɣa ɛ ga Edame memɛwolai.

37

(37:1--50:26)

Zozefe ná-segiti

¹ Zakóbe zeini Kanaan yooi zu, ve keeǵe seikóǵmai ǵeni ná. ² Zakóbe ná-peleyeǵei ná-fai vete. Zozefe kona puugo maazu lofela (17) ǵulaai ma, ti ǵeni togani bulugi makesu ta dieni keeǵe anzai Bileǵa ná-doun zunuiti ta Zilepa ná-doun zunuiti. Zozefe ǵeni ti maalózu, é da ti zie vele ǵaiti bo ti-ǵee ma. ³ Zozefe neeni Izelaye ve, é leve zóma lointi ba, mazóó é naa zóóni polózaǵa siegi zu. E seǵe vone papa feeni be. ⁴ Dieni ti kaani ga neeve ti-ǵee ve, é leve ti kpein ba. Ti woinzegeni, ti la ǵeni zoosu ti va bóe pǵ ga neeneǵi.

⁵ Zozefe segi ta woni, é da li, é suǵula dieni ma, naati ti woinzegeni mǵno volu. ⁶ E ǵeni ti ma: «À woilo segi naa ma, nii gè bogai! ⁷ Gè ade ǵaani, de da molo ǵili ba kpalagave. Nà-molo ǵilii wuzegeni, é lo, wǵno ma molo ǵiliiti ti ǵoolini ma, ti da nǵkó bu.» ⁸ Dieni ti ǵeni ma: «Da kaazu ga da ǵeezu ga masagi, é ze gi unda, é da gi leve?» Ti woinzegeni mǵno sese, ná-segiti ta daawooiti maavele ma.

⁹ E segi taǵili boni mǵno, nii é suǵulani dieni ma. E ǵeni ti ma: «Gè segi ta woge mǵno. Gè foloi ǵaani, ta alugi, ta somideǵa puugo maazu ǵilagiti (11), ti vaani, ti nǵkó bú kákalave.» ¹⁰ E suǵulani keeǵe ta dieni ma, naa zeli lo ma, é ǵe ma: «Segi naa voluve ǵa ga lee, nii è bogai? Da kaazu ga ná-o, è-lee-o, gá è-lieni, gi kpein gá vaazu, gi nǵkó è wu?» ¹¹ Dieni ti ǵeni toloi ǵulazu la, kele keeǵe naama vaiti makeni ǵigi zu.

Zozefe vǵdi vai

¹² Zozefe dieni ti liini Sikeme lugiti su vele, ga ti ti-ǵee ná-togani bulugi make. ¹³ Izelaye ǵeni Zozefe ma: «Nà pǵ gè è leve è-lieni pǵ be, ti togani bulugi makesuve Sikeme.» E goǵaavoteni, é ǵe ma: «Kèe, ná ǵaa.» ¹⁴ Izelaye ǵeni ma: «Li, è è-lieni pete, ni ti ǵedeǵe, ta ni faa nǵpe ge la toganiiti ba, é ǵale ma, é va ga ti-maawoo vǵgoi pǵ.» E Zozefe leveni ǵana, é zeǵe Geebelon nemei zu, é li Sikeme vele zǵli.

¹⁵ Ti ǵomini ta zunui ta, é da dieni ǵaizie dǵbǵi zu. E gaazaǵani, é ǵe ma: «Leeni ǵa è ǵaiziezu?» ¹⁶ Zozefe goǵaavoteni, é ǵe ma: «Nà dieni ǵaiziezu. Nà è maanezezu, ná le ga ze, ve dieni ti togani bulugi makesu ná.» ¹⁷ Zunui ǵeni ma: «Ti zeǵeve, ti li, tǵzei gè menini, ti da ǵe: «Ade li Dǵtan.» » Zozefe vileni dieni kǵǵ vǵgi va, é da li, é ti ǵa Dǵtan.

¹⁸ Ti kaai ma ǵoozama, keezu é maabuǵa ti va, ti yaavai ǵilini ma ga ti paa. ¹⁹ Ti ǵeni bóǵo ma: «Se bo nui vete, é vaazu. ²⁰ A va, ade paa, de pili zeǵezaǵai taǵila su. Ada ǵe ma nǵ sua vilei ta ǵa é sogai, da pete naazu velegi ná-segiti ti vaazu ǵeezu la.»

²¹ Siegi zu Luβen naa menini la, é Zozefe maaloboni, é ǵeni pǵ, é kula ti ya. E ǵeni ti ma: «Ade mina zenvui ǵula zea.» ²² Luβen ǵeni ti ma mǵno: «À mina jamai vu! A seǵe, wo pili zeǵezaǵai nii zu, é tevebai zu, kele à mina yeeloo ma.» E ǵeni ǵisiezu ga é kizo, nii a ke é gaǵale ma, é li keeǵe vǵ be.

²³ Siegi zu Zozefe zeelini la dieni pǵ be, ti ná-seǵe vǵneǵi ǵulani ma. ²⁴ Ti soni, ti seǵe, ti pili zeǵezaǵai bógi zu, nii sunakai ǵeni de, zie nǵpe ge la ǵeni su.

²⁵ Ti zeini naa vǵluma, ti da daamii wo. Ti ǵaazuwuzegeni, ti wele, ti Isemayele nuiti ma vǵbei ǵa, ti da va, ti zeǵe Galaade, ta-ǵǵmeiti kasǵǵilii ga gulu mana maku neeneǵi ma aniiti, ti ǵeni liizu ga tiye Ezipete yooi zu. ²⁶ Ná nǵ, Zuda ǵe keeǵeleaiti ma: «Lee ǵulanuma ǵa da sóó, da de-leǵei vaana, de

ma jama! loofu? ²⁷ Ade li, de pɔdi Isemaye le nuiti ma, de mina yeevooɔɔɔ ba, mazɔɔ de-leɣei ɔa ga de-ma jama! ta!» Keeɣeleaiti ti woiloni goo ma. ²⁸ Yaaɔoiti ti ɣeni zeɣezu Madiyan, naati tevesuɔe, ti Zoze fe mɛenni, ti te, ti kula zeɣezaɣai zu, ti pɔdini Isemaye le nuiti ma ga wali ɣae vuufelego (20), naati ti lii la Ezipete yooi zu.

²⁹ Siegi zu Luɛn vaani la volu zeɣezaɣai laave, Zoze fe la mo ɣeni su. E ɣɔba zeɣeiti balini ga, iɔo ge leve. ³⁰ E ɣaleni ma keeɣeleaiti pɔ be, e ɣe ti ma: «Doungoi la mo na! Leeni ɣa na ke?» ³¹ Ti Zoze fe na-segei zeɣeni, ti boli zine ɣɔdaaleve, ti do ma jama! wu. ³² Ti na-segei vonegi leveni ti-ɣee ma, ti ɣe ma: «Wele nii ɣa gi kaai! Pete, ni e-loun zunui na-segei laade.» ³³ Zakobe kweeni, e ɣe ma: «Doun zunui na-segei ve! Sua vile ta soga! Zoze fe valivalia ga!» ³⁴ Zakobe na-segeiti balini ga, e zaamaɣili ga saa wolo wo segei, e folo moimmoim keeni na-doun zunui na-saa wolo ɣa. ³⁵ Na-doun zunuiti ta na-doun anzanuiti kpein ti vaani gaaneɛezu, kele e la ɣeni yeezeini gaaneɛne nape bu. E ɣeni ɣeezu ti ma: «Na yesu wolo zu, eyesu ge yei doun zunui vo be govealaazu!» E ɣeni ba no, e da wolo na-doun zunui zaa vai zu.

³⁶ Madiyan nuiti ti Zoze fe vɔdini Ezipete yooi zu Potifaal ma, Falaɣon na-kundiɣi zeidai ta, masagi make nuiti ta-ɣundiɣi.

38

Zuda ta Tamaal ta-vai

¹ Naama ziegi zu, Zuda zeɣeni keeɣeleaiti ba, e li, e ze Adulame zunui ta vo be, nii daaseigi ɣeni ga Giila. ² Nave Zuda Kanaan anzalopoi ta ɣaani, nii keeɣe laaseigi ɣeni ga Sua. E seɣeni ga anza, e vile polu. ³ E kogi zeɣeni, e doun zunui zolo be. E daasei peeni ga Eel. ⁴ E kogi zeɣeni mono, e doun zunui zolo, e daasei pee ga Wonan. ⁵ E doun zunui zavasiei zolo ni volu, e daasei pee ga Seela. Zuda ɣeni Keziɔe siegi zu anzai solo ni da.

⁶ Zuda anzanui ta zeɣeni na-doun zunui moingui Eel ve, daaseigi ɣeni ga Tamaal. ⁷ Eel ɣeni ga nu joo Gooɣo GALAGI gaazu. Gooɣo GALAGI paani. ⁸ Zuda ɣeni naazu Wonan ma: «Li, e vile e-lie anza volu, e-nimooɣo ve, sei, e pɔo to e-lie va.» ⁹ Kele Wonan kweeni ga naama lointi ti la ɣeezu ga toun mono. Naa ɣa e ba, a la ɣena beɔeɔa die anza ma, e ɣeni gaabelazu ga e ma dei vu zooi ma, nii a ke e mina mavofoda zolo die ve. ¹⁰ Nii e ɣeni keezu, naa wola jouni Gooɣo GALAGI gaazu, naa to balaa paani. ¹¹ Zuda ɣeni naazu na-doun anza Tamaal ma: «Yena ga poanza e-ɣee vellei wu, eyesu doun zunui Seela wolo.» E ɣeni boezu ɣana ga Seela mina za ga dieni kevele. Tamaal liini, e ze keeɣe vellei wu.

¹² Suɣoozani folo moimmoingaa ti leve naa ma, Sua na-doun anzanui, e ga Zuda anza, naa zaani. Siegi zu Zuda na-golo wo foloiti ti leveni da, e leeni ga Timena vele ta bolai Giila, Adulame nui, na-baalagiti maaleɣa levezuve. ¹³ Ti ɣeni Tamaal ma: «Wele, e-ɣee moim ɣa leezu Timena, na-baalagiti maaleɣa levezuve.» ¹⁴ E na-poanza zeɣeiti puuni, e segei veleveleni boɣo ma, e boɣo ɣaazumaaloɔɔɔ, e le, e ze Enayime nu leezuve Timena vellei zu. Mazolo e pezeni ga Seela wolo ni niina, kele ti la ɣeni feeni naa ya ga anza.

¹⁵ Zuda Tamaal ɣaani ga koloɣolo anzanui ta ve, mazolo e ɣaazuve maaloɔɔɔfuni. ¹⁶ E maaɔɔɔfani ba pele ɣobaave, e ɣe ma: «Va bu, ge la ga de.» Mazolo e la ɣeni kweeni ga na-doun anza ve. Naa ɣeni ma: «Leeni ɣa da fe zea, da vilena polu?» ¹⁷ E gooɣaavoteni, e ɣe ma: «Na boli yivo ɣila teve e ma, e

gula nà-togani bulugi zu.» Naa ɣeni ma: «Zèe ɣa bu, keɛ ɗa kpɔnma ve zèa, eyesu é teve.»¹⁸ E googaaɔoteni, é ɣe ma: «Leeni ɣa nà fe é ya ga kpɔnmai?» E ɣeni ma: «Nii ɗa ɗa yeeooze da aniiti ba, naa ve zèa, ta ɗa-ɣalui, é ve ɗa-lukpɔi va.» Naa volu é vileni polu, naa kogi zefeni.¹⁹ E wuzefeni, é li, é ná-segei vu, nii é ɣaazumaalɔɣuni la, é ná-poanza zefei segeni.

²⁰ Zuda boli yivoi leveni bɔlai Adulame nui vɔ ga é lii la, é kpɔnma aniiti kula anzanui ya. Keɛ é la ɣeni anzanui ɣaani mɔnɔ.²¹ E náve nuiti gaazafani, é ɣe ti ma: «Mini ɣa kologolo anzanui ná, nii é ɣeni losu pele ɣobave Enayime?» Ti googaaɔoteni, ti ɣe ma: «Kologolo anzanu la de niima ada yɔɣɔzuve.»²² E ɣaleni ma, é li, é ɣe Zuda ma: «Gè la kaani, náve nuiti ti ɣeeve mà: «Kologolo anzanu la de ná yɔɣɔzuve negelein.» »²³ Zuda ɣeni ma naazu: «É make naa va, nii é zea, de mina bɔɣo lo neɣɣulasu zu. Wele, ndun gè boli yivoi nii levega pɔ, keɛ é la kaani.»

²⁴ Alu savago ɣeɣala levegai ma, ti vaani, ti ɣe Zuda ma: «È-loun anzai Tamaal kologologi ɣea, tɔ vɔɔ kogi ɣa ma, kologologi maavele ma.» Zuda ɣe ma: «À ɣula la, é ɣala.»²⁵ Ti ɣeai ma ɣulazu la eteave, é nu leveni keemɔɔin ma, é bo ma ga: «Zunui nii po ge ga niima ɣɔligiti, naa ɣa ná-kogi mà. Nà é maaneɛezu, ti vete deɛ, be ɣa nɔnɔ ga anii, nii nu a da yeeooze da aniiti ba, ta galui, ta tukpɔi niiti?»²⁶ Zuda ti ɣaai ma, é ti ɣweeni, é ɣe ma: «Tɔun sɔlege, é leve ndun ba, é naa ɣeeve, tɔozei ba ga, gè la vaani bu, é va zei doun zunui Seela ve.» E la mɔ ɣeni keeni, é va laa la.

²⁷ Ná-doun zɔɔɔ siegi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti ɣeni koozu.²⁸ Doun zɔɔɔ yeeɣeɣalai zeelii ma be, gilagi yeei ɣulani keɛma. Maavie bo anzanui soni, é geze bɔigi ɣili zeei va, é ɣe ma: «Niima gelei ɣa é ɣulazu mɔunpa.»²⁹ Keɛ é yeei ɔɔɣuni mɔnɔ, bɔlai ɣula etea mɔunpa. Maavie bo anzanui ɣeni ma: «È ɣulave ga zeeɣaabaai!» Ti daasei peeni ga Peelese (nii poluve ga «kulazuve»).³⁰ Naa voluma bɔlai zɔɔɔni, nii geze bɔigi ɣilini zeei va. Ti naa laasei peeni ga Zeela.*

39

Zozefe ɣee vai Pɔtifaal vɔ be

¹ Ti yeini ga Zozefe Ezipete yooi zu. Ezipete nui Pɔtifaal, masagi Falaɣɔn make nuiti ta-ɣundiɣii, naa ɣa é Zozefe ɣeyani Isemayele nuiti ma.² Gooɣo GALAGI ɣeni Zozefe va, naa maavele ma, é ɣeni undaanɛi zɔɔɔsu naa kpein su, nii é bena ke. E ɣeni maliɣii Ezipete nui ná-pelei wu.³ Naa peteni ga Gooɣo GALAGI ɣa tɔun ba, nii nɔpegi é ɣeni keezu, Gooɣo GALAGI ɣeni naa betezu zeema.⁴ Zozefe zaalai zɔɔɔni maliɣii ɣaazu, é dɔɔni ná-botii zu, é sei ná-pelei unda. Nii kpein é ɣeni zea, é naati kalivaani ma.⁵ E zo naama voloi ma, Pɔtifaal seidai ma ná-pelei unda, ta nii kpein é ɣeni zea, Gooɣo GALAGI tuya looni Ezipete nui Pɔtifaal ná-pelei ve, Zozefe maavele ma. Gooɣo GALAGI ná-tuyai ɣeni zeaɣɔligiti kpein ba, é ɣeni ga pelei wu, ɓaa kpalagaveti.⁶ Niiti kpein ti ɣeni ga zeaɣɔli, é ti yeini Zozefe yeezu, é la mɔ ɣeni faa ɣili keezu, keeni é ná-daamianigi zefɛ nɔ.

Zozefe ɣeni ga zaalamai gola vagai.⁷ Naama vaiti pee poluma, Zozefe maliɣii anzai ɣaazuɣulani ba, é ɣe ma: «Laa ga ze.»⁸ E ɣeleni, é ɣe maliɣii anzai ma: «Pelei wu vai leve ga kɔɣo felegɔ, maliɣii la faa nɔpe kwɛe ta zu, é ti pe zefɛ

* **38:30** Zeela: daaseigi nii ti maaɗuɣaai va ta «ma ɓai sɔsɔgi é volozu.»

zèe zu. ⁹ E la wòlòni ǹun ba niima vèlèi wu, é la tò seini faa ǹpè ma, keni dá ǹ, t̀zèi dá ga anzai. Nà naama vaa j̀ou wolai g̀eezu g̀ale, gè kòto zègè GALA daalgòma?» ¹⁰ Folo-o-folo é g̀eni b̀oizu Zozefe la, é da faa g̀ilagi ǹ wo ma, kèlè naa la g̀eni woilosu ta ma, é g̀eleni ná-dakoba vai va, ga a va vilè polu.

¹¹ Foloi ta, Zozefe vaani, é lè pèlèi wu, ga é ná-botii g̀e. Nu ǹpè ge la g̀eni ná, pèlèi wu nuiti su. ¹² E soni ná-segèi va, é g̀e ma: «La ga ze!» Zozefe ná-segèi yèni zea, é vèla, é g̀ula etea vèlèi. ¹³ Siègi zu é kaani la ga naa ná-segèi yèga zea, é vèla, é li ga etea vèlèi, ¹⁴ é ná-pèlè wu nuiti tolini, é g̀e ti ma: «Sinigi vaa ga Èbulu nui ade v̀, é da baa g̀ula ade ma. Paa vè p̀, é g̀e é la ga ze, keni kp̀aingai. ¹⁵ Siègi zu é kaai la ga gè woog̀ula ga kpeei, é ná-segèi yègè v̀uuni kòbavè, é vèla, é li ga etea vèlèi.»

¹⁶ E Zozefe ná-segèi yèni g̀obavè, eyèsu sinigi vaa pèlèi wu. ¹⁷ E faa g̀ilagi ǹ woni ma, é g̀e ma: «Èbulu nui é ga duoi, nii é vaai la ade v̀, paa vè p̀ ga é baa g̀ula mà. ¹⁸ Kèlè tei gè woog̀ulaai ga kpeei, é ná-segèi yègè kòbavè, é vèla, é li ga etea vèlèi.» ¹⁹ Kpegai ma ga anzai b̀vè wooiti menì, é da g̀e ma: «Wèlèna, naa g̀a dá-luoi kèa,» Zozefe malig̀ii wola yiig̀aawanani. ²⁰ E Zozefe zoni, é pili kasoi g̀a, vè masagi ná-kasog̀a nuiti ti makèni ná. Miná g̀a Zozefe g̀eni ná kasoi g̀a.

Zozefe g̀ee vai kasoi g̀a

²¹ G̀oo g̀o GALAGI g̀eni Zozefe va, é woog̀e g̀iladai g̀e bè, nii a kè naa zaalai zòlò kaso g̀undig̀ii ya. ²² Kaso g̀undig̀ii kasog̀a nui zòiti kpein kalivaani Zozefe ma. Faa ǹpè ge la g̀eni g̀eezu t̀un polu. ²³ Kaso g̀undig̀ii la m̀ g̀eni wèlèzu naama vai tanpè ma, nii é g̀eni g̀eezu Zozefe yèezu, mazòlò G̀oo g̀o GALAGI g̀eni ba. E vaani bu, naa pè subète, nii é g̀eni kèezu.

40

Fala g̀on ná-botig̀e g̀undig̀i feleg̀oiti ta-zegiti

¹ Naama vaiti poluma, Ezipete masagi Fala g̀on ná-kp̀olèbòle gani wotig̀e nuiti ta-g̀undig̀ii ta ná-daa g̀oli wotig̀e nuiti ta-g̀undig̀ii ti baa g̀oni ti-malig̀ii, Ezipete masagi ma. ² Fala g̀on yiig̀ulani niima g̀undig̀i feleg̀oiti daalgòma, kp̀olèbòle gani wotig̀e nuiti ta-g̀undig̀ii ta daa g̀oli wotig̀e nuiti ta-g̀undig̀ii. ³ E ti vilini kasoi g̀a, masagi make nuiti ta-g̀undig̀ii ná-pèlèi wu, vè Zozefe makega g̀eni de ná. ⁴ Naa ti g̀alivaani Zozefe ma, ga é da wèlè ti ma. Ti yee g̀e g̀alalai ta g̀eni kasoi g̀a sè.

⁵ Kpidii ta, Ezipete masagi ná-kp̀olèbòle gani g̀undig̀ii ta ná-daa g̀oli g̀undig̀ii, ti g̀eni kasoi g̀a, ti feleg̀o pè ti segi woni, eseni ta ǹnò ma zègi, polu vè g̀eni ti g̀ilagilagi va. ⁶ Naa vòluma zobui, Zozefe vaai ma ti v̀ bè, é wèlèni ti va, ti pè ti g̀aazu g̀ilalai. ⁷ E Fala g̀on ná-botig̀e g̀undig̀iiti gaazagani, ti g̀eni t̀un ba malig̀ii ná-pèlèi wu kasoi g̀a, é g̀e ti ma: «Lee vaa zu za wo-g̀aazu vèti j̀oudai?» ⁸ Ti goo g̀aavoteni, ti g̀e ma: «Gi segi wogè, kèlè nu ǹpè ge la ná, nii a polu vè wo gi ma.» Zozefe g̀eni ti ma: «GALA tei a zoo é segiti polu vèti bo baa? A wa-zegiti su g̀ula lèè mà.»

⁹ Kp̀olèbòle gani g̀undig̀ii laalòni ná-segi zu, é su g̀ula Zozefe ma, é g̀e ma: «Nà-segi zu, wèlè, ansa g̀o t̀kulugi g̀eni kàkalavè. ¹⁰ Ansa g̀o t̀kulugi naama bèke savagò g̀eni ba. Siègi zu é letèni la, ma v̀uai g̀ulani, ta ma g̀p̀ogiti ti lee zèn b̀oigi vè. ¹¹ Fala g̀on ná-kp̀olè ẁwòi g̀eni zèa zoni, gè lee zèinti segèni, gè ti lu b̀a Fala g̀on ná-kp̀olè ẁwòi zu, gè kp̀olè ẁwòi vè Fala g̀on ya.»

¹² Zozefe ɣeni toun ma: «Poluwe ɣaa: ma beke savagɔiti ta ga folo savagɔiti. ¹³ Folo savago a levena, Falaɣɔn ɣa ɔungu wuzeɣe, e e ɣaaɣale ma da-wotii zu. Da na-kpɔle wɔwɔi zeizu zeezaamaɓe, eɣevelei e ɣeni keezu la, siegi zu e ɣeni la ga na-kpɔleɓale ganiiti ma ɣundiɣii. ¹⁴ Kele na e maaneɛɛzu, ɣize su, siegi zu e undaaneɛzu la, nuɓɔɣola ɣe be, e na-faa vago wo Falaɣɔn ma, nii a ke e kula niima ɣasoi ɣa. ¹⁵ Mazɔɔo ti kulave Ebulu nuii ta-yooi zu ga zeeɣaaɓaai, ve balaagi ge la faa nɔu nɔpe keeni, nii na vili kasoɣa ma vaa zu.»

¹⁶ Siegi zu daaɣoli wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii kaani la ga Zozefe segi volu vago woge, e ɣeni ma: «Na balaa ge segi ta woge, bulu ɓɔɓ savago ɣeni zeini unma. ¹⁷ Kpɔlɔgi nii gaagoozaa ɣeni de, daamianigi ma zii kpein ge ɣeni su Falaɣɔn ve, kele woniiti ti ɣeni miizu kpɔlɔgi zu, e zeini unma.»

¹⁸ Zozefe goɣaaavoteni, e ɣe ma: «Poluwe ɣaa: kpɔɓ savagɔiti ta ga folo savagɔiti. ¹⁹ Folo savago a levena, Falaɣɔn ɣa ɔungu leve e va, e e zele gului va, woniiti ta e-ma zuai mi.»

²⁰ Foloi zavasiei ma, Falaɣɔn zɔɔo fai ma ɣoozune yeei, e daamii neene wolai beteni, e fe na-botiɣe nuii kpein be. Na-botiɣe nuii gaazu, e kpɔleɓale gani wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii ɣulani, ta daaɣoli wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii. ²¹ E kpɔleɓale gani ɣundiɣii vileni monɔ na-botii ma, e da kpɔle wɔwɔi ze Falaɣɔn yeezaama. ²² Kele e daaɣoli wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii zeleni gului va. Faiti pe ti vileni su, eɣevelei no Zozefe ta-zegiti poluweti boni la. ²³ Kele kpɔleɓale gani wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii la ɣeni ɣizeni Zozefe zu, e yeemani ma.

41

Masagi Falaɣɔn na-segiti

¹ Kona felego levegai ma, Falaɣɔn segi ta woni. Pete: e ɣeni zie wolai Nile ɣobave. ² E nike zaa lofela ɣaani, ti wola vagai, ti lɔɔai. Ti leeni, ti ɣula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa letei zu, zie ɣobave. ³ Nike zaa lofela ɣiligaa ti ɣulani zie wolai wu zɔiti poluma, ti nɔudai, ti ɣana, ti lo ti ɣobave, zie wolai laave. ⁴ Nike zaaiti ti nɔudai ta ti ɣanaai, naati ti nike zaa lofelaiti miini, niiti ti vagai, ti lɔɔai. Falaɣɔn wuunni.

⁵ E niini volu, e segi velesiei wo. E weleni, e anii ɣɔɔo ɔofela ɣa, ti ɣezeai, ti vagai, ti ɔonɔgai ma lɔkulu gilagi va. ⁶ Naa voluma, ani ɣɔɔo ɔofela ɣiligaa ti ɔonɔni zɔiti poluma, ti ɔooveai, ti ɔooloai ga folo ɣulazu vele viilei. ⁷ Ani ɣɔɔogiti ti ɔooveai, naati ti ani ɣɔɔo ɔofela vagɔiti kpɔleni, niiti ti ɣezeai, ti laavegai. Falaɣɔn wuunni, e gaagɣa ga e ɣea segi zu.

⁸ Sobui, Falaɣɔn ɣeni unga wuulee, e Ezipete molikulagiti ta ma ɣima nuii kpein tolini, e segiti suɣula ti ma. Kele nu nɔpe ge la ɣeni zooni, e va ti voluwo Falaɣɔn ma. ⁹ Kpɔleɓale gani wotiɣe ɣundiɣii kpɔei zegeni, e ɣe Falaɣɔn ma: «Kigi loa na-faagaaazagi zu za. ¹⁰ Yeeta ɣeni de, Falaɣɔn yiifaawanani na-botiɣe nuii ma, e ndun pilini kasoi ɣa masagi make nuii ta-ɣundiɣii na-pelei wu, na-o, daaɣoli wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii-yo. ¹¹ Kpidi ɣilagi zu, gi felego pe gi segiti boni, poluwe ɣeni ti va. ¹² Ebulu zunu loungoi ta ɣeni gi va nave, masagi make nuii ta-ɣundiɣii na-duɔi, gi ga-zegiti suɣulani ma, e ese nono voluwoni ma. ¹³ Ti pe ti vileni su no, eɣevelei e polu woni gi ma la. Falaɣɔn pileni volu na-botii ma, e daaɣoli wotiɣe nuii ta-ɣundiɣii zele gului va.»

*Zozefe Falaɣɔn na-segiti
poluwe wo fai*

¹⁴ Falaḡon Zozefe lolini, ti kulani kasoi ḡa ga gaazuvilei. E nɔungi woni, é ná-segeiti maavalibo, é li Falaḡon ɔɔ be. ¹⁵ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Gè se boge, nu nɔpe ge la zooni poluɔe wosu, keke gè menige ga da da segi voluɔe wo, ni nu a suḡulana è ma.» ¹⁶ Zozefe Falaḡon woɔḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà laade, keke GALA ka a gooḡaavote pagɔi ve Falaḡon ya.»

¹⁷ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Nà-segi zu, gè ḡeni loni zie wolai Nile laave. ¹⁸ Gè nike lɔfela ḡaani, ti lɔɔai, ti wola vagai. Ti leeni, ti ḡula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa leteti zu zie ḡobave. ¹⁹ Naa ɔolu, nike zaa lɔfela ḡiligaa ti ḡulani, ti le zɔiti polu velei, ti ḡaḡaai, ti wola ḡuɔɔai, ti-ḡɔlɔgi ḡulaai ti ma, gè la de ti ḡeḡala ḡaani ḡoi zu Ezipete yooi kpein su. ²⁰ Nike zaaiti ti ḡɔlɔgi ḡulaai ti ma, ti wola ḡuɔɔai, naati ti nike zaa lɔfela mɔungiti miini, niiti ti lɔɔa ḡeni de. ²¹ Ti ti boleni, ti yei ti ḡoozu, nu la volɔ kwεεga ga ti lɔɔe ti ḡoozu. Nike zaa ḡaḡaaiti ti ḡuɔni nɔ, eḡevelei ti ḡeni la mɔunpa. Eyesi gè wun. ²² Naa ɔolu zegi mɔnɔ, ani ḡɔɔɔ dɔfela ti laavegai, ti vagai, naati ti ɔɔnɔni ma lɔkulu gilagi va. ²³ Naa voluma, ani ḡɔɔɔ dɔfela ḡiligaa ti ɔɔnɔni zɔiti poluma, ti ɔooveai, ti zunakai, ti ɔooloai ga folo ḡulazu vele viilei. ²⁴ Ani ḡɔɔɔgiti ti ɔooveai, naati ti ani ḡɔɔɔ dɔfela vagoiti kpɔleni. Gè suḡulaa molikulagiti ma, keke nu nɔpe ge la poluɔe woni mà.»

²⁵ Zozefe ḡeni Falaḡon ma: «Segi bogai è ve, toḡa ga faa ḡila nɔ. Nii GALA ge vaazu keezu, naa ḡana é kula kelema Falaḡon ve. ²⁶ Nike zaa lɔfela vagoiti ta ga kona dɔfelaiti, ani ḡɔɔɔ dɔfela vagoiti ta ga kona dɔfelaiti. Se gila kpegi nɔ ve. ²⁷ Nike zaa lɔfelaiti ti ḡaḡaai, ti ḡuɔɔai, ti ma mɔungiti poluma, naati ta ga kona dɔfela balaa, ta ani ḡɔɔɔ dɔfelaiti ti zunakaiti, ti ɔooloai ga folo ḡulazu vele viilei, ta ḡeezu ga kona dɔfela vului. ²⁸ Eḡevelei nɔ gè boga da Falaḡon ma, nii GALA ge vaazu keezu, naa ḡa é kulaa kelema Falaḡon ve. ²⁹ Pete, kona dɔfela laawu, daamianigi wola ḡa mɔin Ezipete yooi kpein su. ³⁰ Pului ma ḡona dɔfelai ḡa va naati poluma, nu ḡa yeema anii mɔin ziegi naa ma Ezipete yooi zu. Pului ḡa zooi ḡologolo. ³¹ Pului naa é vaazu, toḡa ɔoi, nu ḡi ge la mɔ loa su volɔ ga ni daamiani ge ɔoovani zooi zu. ³² Ni Falaḡon segi ḡaa, ná zeizu ḡe fele, naa ḡa ga faa ve deveai niina GALA be, é vaazu ḡeezu ga suvile.

³³ «Falaḡon faa ḡila keena niizu, wele vaa ga ḡima nui ta, nii keleḡelegai, è seḡe, è sei Ezipete yooi unda. ³⁴ Keni Falaḡon ani make nui sei zooi zu, ga ti Ezipete moloi zeizu lɔlusiei zeḡe ba, ani mɔin ḡona dɔfelaiti ma zieḡiti zu. ³⁵ Kona pagɔiti su ti vaazu zeelizu, ti naama laamianigiti kpein gaale ba, Falaḡon ná-devei wu, ti moloiti gaale ba taaiti su, molo makesuveti, ti da wele ti ma. ³⁶ Daamianigi naati ta ḡe ɔuuni ná zooi ve, pulu ḡona dɔfelaiti be, ti vaazu Ezipete yooi zu, naa ḡa a ke nuḡuseiti ti mina za ga pului zooi zu.»

Zozefe zei vai ga kundigɔ wolai Ezipete yooi unda

³⁷ Naama wootti ti wola neeni Falaḡon ta ná-botiḡe nu wolaiti kpein be. ³⁸ Falaḡon ḡeni ti ma: «Ada zoo nu ḡili sɔɔɔsu nei ɔaa ga nii ḡevele, nii GALA Zenvui a ḡe zeini su?» ³⁹ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Tei GALA ge niima vaiti dea ga de, nu nɔpe ge la ná nii a ḡeleḡele, é ḡe ga ḡima nu balaa ga è ḡevele. ⁴⁰ Da ḡa è ḡeezu ná-peleyeḡei unda, ná-nuḡuseiti kpein ta ḡolo da-lɔgiti be. Nà ɔoḡoi nɔ ḡa tevegai è va, ta gè ḡe è maazu ga masa kpɔkpɔgi maavele.» ⁴¹ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «Wele, gè è zeida Ezipete yooi kpein unda, devei ḡa da nɔ è ya.»

⁴² Falaḡon ná-masa balaḡaegi ḡulani yee va, é dɔ Zozefe yeei va. E seḡei looni kɔba, nii é ga geze vaḡɔi. E zanu kɔbu ansai vilini kɔbu. ⁴³ E tɛeni ná-wotoloi velesié zu. Tevesuve, ti da zeze kakala velei, ti da ḡe: «À vile niibigá!» Zekana Falaḡon Zozefe zeini la Ezipete yooi kpein unda. ⁴⁴ Falaḡon ḡeni mɔno Zozefe ma: «Nà ḡa gè ga Falaḡon! Ni da laade, nu nɔpe ge la yeevua faa wu Ezipete yooi kpein su.» ⁴⁵ Falaḡon Zozefe laasei pɛeni ga Safenate-Payeneya. E Azenate zeḡeni, é fe zea ga anza, ḡalagí daa ga Won, naa ná-zalaḡa ḡula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui. Zozefe liini, é leveteve, é wɛɛ Ezipete yooi ná kpein su.

⁴⁶ Zozefe ná-konagi ḡeni niina ga puusavagɔ (30), siegi zu é liini la, é lo Ezipete masagi Falaḡon ḡaazu. Seḡeai ma Falaḡon vɔ be, é Ezipete yooi kpein subizeni. ⁴⁷ Kona dɔfelaiti daawu, niiti daamianigiti ti beḡeni su, zoi ba lɔnagi veeni ga poovamai. ⁴⁸ Zozefe kona dɔfelai ma laamianigiti kpein gaalɛni ba Ezipete yooi zu, é daamianigiti maaḡoni, é pu taaiti su. E naa vuuni taai ḡilagilagi ḡoozuvɛ, nii é ga maaḡoolii zu yooi ná-daamianigiti. ⁴⁹ Zozefe moloi ḡaalɛni ba, gola mɔin eḡe kpoloḡe ma jaḡaegi. Naama vuovamai maavele ma, ti looḡoni gaalu fai va, tɔzei nu la mɔ ḡeni zoosu é va gaalu, tiegi latevega ḡeni de.

Zozefe ná-dointi ta-vai

⁵⁰ Pulu ḡona mɔunpagi yeelugɔ, Won ná-zalaḡa ḡula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate zunu loun felegɔ zɔlɔni Zozefe ve. ⁵¹ Zozefe doun mɔungi laasei pɛeni ga Manasee,* mazɔlɔ é ḡeni ma: «GALA ge zɛema ná-kpɔlɔiti kpein ma, ta kɛè ná-peleyeḡei kpein ma.» ⁵² E felesie laasei pɛeni ga Efelayime.† E ḡeni ma: «Mazɔlɔ GALA ge kɛà ga kpuḡu nu, zoi naa zu, ve gè ziiḡolɔ zɔlɔni ná.»

Pului

⁵³ Kona dɔfelai niiti aniiti ti wola beḡeni su Ezipete yooi zu, naati ti leveni. ⁵⁴ Kona dɔfela vuluiti ti tɔzeini ga vaa, eḡevelei Zozefe boni la. Pului looni zoi kpein su, kɛɛ daamianigi ḡeni Ezipete yooi pɛ su. ⁵⁵ Siegi zu pului a la Ezipete yooi kpein sona da, nubusiti ti bena kpeei loo Falaḡon woizu ga ti daamianigi zɔlɔ. Falaḡon ḡeni Ezipete nui kpein ma: «À li Zozefe vɔ be, nii é bosu wo ma, wo naa ḡe.» ⁵⁶ Pului looni zoi kpein su. Zozefe daamiani makɛsuvɛti kpein daalaoni, é da moloi vɔdi Ezipete nuiti ma. Pului ḡeni liizu ga ḡɔida Ezipete yooi zu. ⁵⁷ Nui ḡeni zeḡezu zoi kpein su, ti da va Ezipete, Zozefe vɔ be, ga ti moloi ḡeya, mazɔlɔ pului wola ḡɔini zoi kpein su.

42

Zozefe kɛḡeleaiti ti vaa laa mɔungi

Ezipete yooi zu

¹ Zakɔbe kaai ma ga moloi ḡa Ezipete yooi zu, é ḡeni ná-doun zunuiti ma: «Lee vaa zu wo wɛɛzu ḡɔḡ va wo ḡilagilagi? ² Gè menige ga moloi ḡa Ezipete yooi zu. A yei, wo ta ḡeya ná ade ve, nii a kɛ ade yɛ vulua, ade mina za.»

³ Zozefe kɛḡeloun puugɔiti ti yeini Ezipete yooi zu molo ḡeyazuvɛ. ⁴ Zakɔbe la ḡeni Zozefe deḡei Benzamen vileni ti volu, é ḡeni luazu ga faa nɔu mina ḡe la. ⁵ Izelaye ná-doun zunuiti ti ḡeni zɔiti saama, niiti ti yeini molo ḡeyazuvɛ, mazɔlɔ pului ḡɔini Kanaan yooi zu.

* **41:51** Manasee: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «é nu yeemazu.» † **41:52** Efelayime: daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «kpuḡui.»

Zozefe keeġġeleaiti poluġula vai

⁶ Zozefe ġa é ġeni devei wosu zooi zu ná kpein. Tò ġa é ġeni moloí vòdizu nuḅusei kpein ma. Zozefe keeġġeleaiti ti vaani, ti nòkò bu, ti unpilè zooi ma.

⁷ Zozefe keeġġeleaiti kaani. E ti ġwæni, kele é bòġġ ġæni, eġé é la ti ġwæ. E la ġeni bœni ti vò fœn, é ġeni ti ma: «Mini ġa wo zeġeai ná?» Ti gooġaavoteni, ti ġe ma: «Gá zeġezu Kanaan yooi zu, gi vaave daamiani geyazu.»

⁸ Zozefe keeġġeleaiti kwæni, kele tiya mu ti la ġeni tœun kwæni. ⁹ Zozefe ġigi looni segiti su, é boni, é vile ti va. E ġeni ti ma: «Wa ga nenegiti! Wo vaave ga wo zooi ná-zobotalazuveti sum.» ¹⁰ Ti gooġaavoteni, ti ġe ma: «Ba-o, maligġii, ġei gi ga da-wotiġe nuiti, gi vaave nò ga gi molo ġeya. ¹¹ Gi kpein gá nò ga zunu ġila kpegi ná-doun zunuiti, gá ga sòbelama nuiti, da-wotiġe nuiti gi la ga nenegaa n.» ¹² E ġeni ti ma: «Kpele-o, wo vaave zooi ná-zobotalazuveti sumœsu n.»

¹³ Ti gooġaavoteni, ti ġe ma: «Da-wotiġe nuiti gá ga keeġġeloun puuġo maazu feleġo (12), zunu ġila kpegi ná-doun zunuiti Kanaan yooi zu. Loungo gelei, naa yeġe gi-ġeε vò be za, gila ge ġeni ná, naa la mò vulua.» ¹⁴ Zozefe ġeni ti ma: «Naa mu ka gè bosu wo ma, gè ġe, wa ga nenegiti. ¹⁵ Wele, velegi gè vaazu wo voluġulazu la. Nà ġonazu Falaġon ma, nii é vulua, wo la ġulazuvè neġelein, ni wo-leġei la vaani ve. ¹⁶ Wo zaama, à gila teve, é li, é va ga wo-leġei. Wa ma, wo ye kasoi ġa eyesu wo bœ wooiti poluġula, ná kwæ ni gaamai ġa wo bosu. Ni naa laade, gè ġonaa Falaġon ma, nii é vulua, wa ga nenegiti.» ¹⁷ E ti kpein dœni vœma kasoi ġa folo savago laawu.

¹⁸ Foloi zavasiei ma, Zozefe ġeni ti ma: «Nòun nà luazu GALA ba. Nii gè bosu wo ma, à naa ġe, wa zenvvui wo. ¹⁹ Ni wa ga sòbelama nuiti, wo-ġeεloin ta ye kasoi ġa, ve wo ná, wœun, wo li ga moloí, wo wa-veleyeġeiti kœnœkula la, ²⁰ naa volu wo va pò ga wo-leġei, naa ġa a ke wa-bœeiti poluġula, wo mina za.» Ti yeezeini naa wu, ti naa ġe.

²¹ Ti ġeni ġeεzu bœġo ma: «Ungo, ade ġeεve ga sœba nu de-leġei letegi, mazœlœ de ná-ziizoolei ġaani, siegi zu é ġeni de maanenezu la, de la ġeni woiloni ma neġelein! Naa ġa é kea niima maanœġo vai zeelia ade ma la.» ²² Luœen kpœei zeġeni, é ġe ti ma: «Gè la ġeni bosu wo ma baa, ga: «A mina nama ġula gaazu vaa ġe ga dounġoi nii?» Kele wo la ġeni woiloni gœo ma neġelein. Ma namai ġa niizu maaġaazaġa ge wosu de ma.» ²³ Ti la ġeni suġwæε ga Zozefe ġa gaagaaazu, mazœlœ é bona daawooleve nui ġe ti yœġozu.

²⁴ Zozefe maaġoozani ti va, é li, é lo, é da wœlœ. E vaani volu, é bœe ti vò, é Simiyœn ġulani ti zaama, é gili ti ġaazu. ²⁵ Zozefe deveni ga ti ta-bœlœiti daave ga moloí, ti eεe ná-walii la ná-bœlœi zu, ti daamiani fe ti ya, ta mi pelei zu. Naa ġa ti keeni. ²⁶ Ti ta-zoovalegiti kasœġilini ga moloí, ti li.

²⁷ Ti taġila ge ná-molo bœlœi laalaoni ga é daamianigi ve ná-soovalegi ya, ve ti niini ná, é weleni, é ná-walii ġa ná-bœlœi laave. ²⁸ E ġeni keeġġeleaiti ma: «Nà-walii ġaagalege ma volu, wele leε ba ná-bœlœi zu!» Ti ġoozuvilini, ti da lua, ti da ġe bœġo ma: «Leeni ġa GALA ge kea ga adeye?»

²⁹ Ti zeelini ti-ġeε Zakœbe vò be, Kanaan yooi zu. Ti naa kpein suġulani ma, nii é ġeni ga tiye. ³⁰ Ti ġeni ma: «Zunui nii é ga zooi maligġii, kpœeve gi vò ga nœuda, é gi zoge, eġe ġe ġe ga nenegiti. ³¹ Gi ġeεve ma: «Gá ga sòbelama nuiti, gi la ga nenegaa. ³² Gá ga keeġġeloun puuġo maazu feleġo (12), gi pœε ga keeġġei ma. Gilagi la mœ ná, dounġo gelei ġa gi-ġeε vò be za, Kanaan yooi zu.» ³³ Zunui naa é ga zooi maligġii, keεve gi ma: «Pete vœlei ná kwæε da ga wa ga sòbelama nuiti. A wo-ġeεloin gila ze kœba. A daamianigi zeġe wa-veleyeġeiti faa ma. Tœœzei

pului ɔɔɔ. ³⁴ A li, wo ɔa ga wo-legei pɔ. Nà kwɛɛ ga naa maavele ga wo la ga nɛnɛgaa, keɛ wa ga sɔbelama nuiti. Nà wo-ɔɛloin ve wo ya, wa zoo wo ziezie zooli zu, maagili la ɔɛa wo ma.» »

³⁵ Siɛgi zu ti ta-boloiti suwoni da, ɛɛ ná-wali ɔuun ge ɔɛni laani ná-bɔli zu. Tiya-o, ti-ɔɛ-o, ti wɛleni, ti ta-wali ɔuungi ɔa, eyɛsu ti da lua. ³⁶ Ti-ɔɛɛ Zakɔbe ɔɛni ti ma: «Wa bálasu dɔinti ma! Zozefe la mɔ ná, Simiyɔn la mɔ ná mɔnɔ, wa ga Benzamen zeɛ mɔnɔ, wo lii la! Nà nɔ ɔa naa kpein ge yɛsu ga ze.»

³⁷ Luɛn ɔɛni keɛɛ ma: «Da dɔun zunu felegɔiti paa, ni gɛ la ɔɛleni ma è ɔa ga Benzamen. Kaliva mà, ná ɔale ma la, gɛ ɔaa la è ɔa.» ³⁸ Zakɔbe ɔɛni ma: «Ba-o! Wo la lia ɔɔma pɛ wa dɔun zunui, mazɔɔɔ die zunui zaa, tɔ ɔila kpe nɔ ɔa è zèa niina. Ni faa nɔu a maazɔɔɔna siɛi zu, wo la ɔaazu bosu, wa nɔundeɔa ɔolegiti zeizu ɔɔɛalaazu soolei zu.»

43

Zakɔbe vaa vai Benzamen lii vai wu

¹ Pului ɔɛni liizu ga wola ɔɔɔa zooli zu. ² Siɛgi zu ti ɔeni la ga moloi mi, nii ti zɛɛni la Ezipete yooi zu, Zakɔbe ɔɛni ná-doun zunuiti ma: «À ɔale ma, wo li, wo daamianigi tago ɔɛya ade ɔɛ.»

³ Zuda gooɔaavoteni, è ɔɛ ma: «Zunui naa boni, è maabakpa, ga: «Wo la mɔ ɔaazulaa ɔaazuɔɛ ma, keni wo-legei a yɛ ná wo ɔolu, wo ɔa.» ⁴ Ni da yeebena gi-legei ɔa, gi li ɔɔma, gá li naazu Ezipete yooi zu, gi daamianigiti geya è ɔɛ. ⁵ Keɛ ni è la pɔ, è ɔa tɔɔɔ, gi la kea, gi ɔa yei pɛ, mazɔɔɔ zunui naa ɔɛɔɔɔ gi ma: «Wo la mɔ ɔaazulaa ɔaazuɔɛ ma, keni wo-legei a yɛ ná wo ɔolu, wo ɔa.» »

⁶ Izelaye ɔɛni ma: «Lee vaa nɔu mu kana wo keai ga ze, wa ɔena lia ɔɛɛzu zunui naa ma, wo-ɔɛloin tagili kana mɔnɔ?» ⁷ Ti gooɔaavoteni, ti ɔɛ ma: «Zunui naa gi ɔaazaɔaɛ ga feɛfeɛfeɛlegi gá-vaiti ma, ta gá-ɔɛɛyeɛɛ vaiti, è ɔɛ ma: «Wo-ɔɛ ɔa de vulua baa? Keɛɔɔɔloun ɔili ka wo ɔɛ?» Gá ma, gi gooɔaavotegi veeni naati pɛ su, gá la zoo ɔale gi kwɛɛ ga toɔa ɔɛ gi ma: «A li, wo ɔa ga wo-legei zunui?» »

⁸ Zuda ɔɛni keɛɛ Izelaye ma: «Doungoi yɛ ná, è li pɔ, naa ɔa a ke, gi wuzeɛ, gi li, ada zoo de zɛnvui wo, ade mina za, da-o, gi-lointi-yo, giya-o. ⁹ Nà ɔa gɛ ga zeelagai, ga ná baazu tɔun maazu, da maɔaazaɔaɔa mà, ni gɛ la ɔaani la ɔolu è ɔa, gɛ ɔa pile è ɔakala si, gɛ ɔɛ è ya ga sɔba nu eyɛsu ɔɔ. ¹⁰ Ni gi la ɔɛni leɔini eyɛsu niizu zeeli, è ga gi zie ná zeizu ɔɛ ɔɛɔala fele.»

¹¹ Ti-ɔɛ Izelaye ɔɛni ti ma: «Tei è ɔɛa ɔana, à nii ɔɛna mu. A zooli ma zɔɔɔ gani ɔaɔiti seɛna, wo ti ɔu wa-bɔloiti su, wo lii la ga sabalivai zunui naa ɔa, gulu maku nɛnɛgi tago, ta koin gulo tago, ta gulu mana maku nɛnɛgi, ta miilegi, ta gulu waai ma ɔɛɛiti, niiti ti ga pisetasegiti ta amandegiti. ¹² A walii ma ɔɛɛda felegɔi zeɛ, wo ɔale ma ga walii ti daani wa-bɔloiti daaɔɔ, tanisu kaka faa nɔ ɔɛni de. ¹³ A wo-legei zunui zeɛ, wo wuzeɛ, wo ɔale ma zunui naa ɔa ɔɛ. ¹⁴ GALA Zeɛi-Pɛ-Maliɔi zaalai ve wo ya zunui naa ɔaazu, è va bu, è yeeɔe wo-ɔɛloin zɔi ɔa, ta Benzamen, ga ti ɔale ma wo ɔa. Nɔun ná, ni ná ɔalasu dɔinti ma, gɛ ɔala ti ma!» ¹⁵ Ti sabalivai zeɛni, ti walii ma ɔɛɛda felegɔi seɛ ya, ti li ga Benzamen ɔalaa. Ti yeini Ezipete yooi zu, ti li, ti ɔɔɔɔ le ga Zozefe.

¹⁶ Zozefe weleni, é Benzamen ɔa ti va, é ɔe ná-naavolo unda nui ma: «Nui niiti te ná-pelei wu, suai ta vaa, é kpete, é daamii ɔevele bete, mazoloo niima nuiiti ta vaa zu laamiizu pò be folo gaalogai ma.» ¹⁷ Zunui naama vaiti kpein keeni, niiti Zozefe deveni ti ma, é liini ga numaiti Zozefe ná-pelei wu. ¹⁸ Ti luani siegi zu ti liini ga tiye la Zozefe ná-pelei wu, ti ɔeni ma: «Walii vaa ve, é ɔeni ada-bolbiti su zoizu. Naa ɔa ti liizu ga adeye ma, ti vala ade va ga maaɔaai, ti de ɔe ga duɔiti, ti da-zoovalegiti seɔe.» ¹⁹ Ti maaɔuɔaai ma Zozefe ná-naavolo unda nui va, ti boeni pò nu leezuve pelelave. ²⁰ Ti ɔeni ma: «Gi maavaaye, málígíi! Gi vaa ná zeizu ɔe ɔila, ga gi daamianigiti geya. ²¹ Siegi zu gi zeelii ma ve maaneni ga gi ni ná kpidií, gi gá-bolbiti daalaoni, ese ge weleni, é ná-walii ɔa ná-bolbi laave, é ɔeni nò kpein ga walii naa liegoi, gi pòdii looni la. Gi vaave la volu. ²² Gi vaave balaa ga wali ɔiligaa, ga gi daamianigiti geya. Gi la kwee be ɔa é gá-walii laani gá-bolbiti su.»

²³ Naavolo unda nui ti woɔɔaavoteni, é ɔe ma: «À yiilei, wo mina lua! Wa-GALAGI ve, wo-ɔee ná-GALAGI, nii é naavoloi laani wa-bolbiti su. Wa-walii zeelini zèa.» Naa volu é yeebeni Simiyon va, é lii la ti vo. ²⁴ E ti leeni Zozefe ná-pelei wu, é va ga ziei ti vo, ti ɔoɔɔiti maagba. E daamianigi veeni balaa ta-zoovalegiti zea. ²⁵ Ti ɔeni sabaliavaiti kevele betezu, ti da Zozefe maaɔoun, é ɔeezu é va folo gaalogai ma, mazoloo é woni ti ma ga ta daami wosu voooma ta tiye.

²⁶ Siegi zu Zozefe vaani la ná-pelei wu, ti sabalivai veeni zea, nii é yeni ti ya, ti vaa la, ti nokoni bu zoi ma. ²⁷ E ti ɔaazaɔani velei ti ɔevelei la, é ɔe ti ma: «Wo-ɔee ma volozagagi, nii wo ná-fai woni, kedegé? Toɔa de vulua?» ²⁸ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Da-wotiɔe nui gi-ɔee ɔedege, toɔa de vulua.» Ti maaɔeeni, ti noko bu. ²⁹ Zozefe weleni, é Benzamen ɔa, nii é ɔeni ga deɔei, dee ná-doun zunui. E gaazaɔani woni, é ɔe ma: «Wo-leɔe zunu ɔaabelagi ɔaa, nii wo ná-fai woni má?» E ɔeni naa ma: «GALA ge é ɔaazumaawoingɔa, doun zunu!» ³⁰ Zozefe ɔulani ga suvile, mazoloo deɔei ɔaa vai zu be, naa keeni wuulee, golo woin soni. E leeni daa velei wu, é wolo. ³¹ Naa volu é ɔaazuve gbani, é ɔula ná. E ɔaabaani é boɔɔo zuzo, é ɔeni ma: «À va ga daamianigi.»

³² Ti Zozefe nonoi veeni zea ye, keeɔeleaiti tonoi ɔe ye, Ezipete nuiiti ti ɔeni laamiizu pò be, naati balaa tonò veeni ti ya ye, mazoloo Ezipete nuiiti ti la ɔeni kea, ti va laami voooma ta Ebulu nuiiti, ti ɔaazu kozoɔa va ɔeni ga naa. ³³ Zozefe keeɔeleaiti ti zeini gaazu ga ti zoloo pelei, é zo ma moungi ma, é li ma ɔaabelagi vo. Ti ɔeni welezu boɔɔo va, ti laavoi, ti ɔilagilagi. ³⁴ Zozefe daamianigiti teveni ti vo, niiti ti ɔeni ná-tabalii ɔa. Benzamen ɔeni soɔoosu, ná zeizu ɔe lolu, é leve zoiti ba. Ti booleni, ti ɔoozuné ta tiye.

44

Unma vai ye fai ga Benzamen

¹ Zozefe devei nii veeni ná-naavolo unda nui ya, é ɔe ma: «Niima zunuiti ta-bolbiti daave ga daamianigiti, eɔevelei ta zie bu la, é ese ná-wali la ná-bolbi la. ² Ná-kpoole wawoi, nii é ga walii, da naa la loungo gelei ná-bolbi la, é pee ná-molo zongoi va.» Pele ungi Zozefe ná-deveiti keeni.

³ Sobui, geelaalaogai ma, ti yeebeni nui niiti ba ta ta-zoovalegiti, ti li. ⁴ Ti ɔulaai ma taai va, ti maa la ɔeni de ɔoozani, Zozefe ɔeni ná-naavolo unda nui ma: «Wuzegé, li, é vile nui niiti polu. Siegi zu é ti ɔoɔɔozu meensu da, da ɔe ti ma: «Lee vaa zu wo faa vagoi zuloozu ga faa ɔoi? ⁵ Leeni vaa zu wo málígíi

ná-kpɔɔle wɔwɔi unmaai, nii a da bɔɔle su, é da sege, é adɔi bɛɛ la velela vele vai zu? Faa nɔu wola gana wo keai ga ná.» »

⁶ Pɛɛ ungi ti gɔgɔzumɛɛnni, é bɛɛ ti vɔ, egevelei nɔ maliɣii boni la ma. ⁷ Ti googaaɔoteni, ti ge ma: «Leeni vaa zu maliɣii bɛɛzu gana ga naama zii? Da-wotiɣe nuiti ti la de naama gisɛ nɔpe boni ga ti naa gɛgala vaa nɔu ge! ⁸ Wali gi kaani gá-bɔɔbiti daave, gi vaave ga naa volu é vɔ, gi zege la Kanaan yooi zu. Lee vaa zu gá li mɔnɔ walii baa mu zanu unmazu é-maliɣii ná-pɛɛi wu. ⁹ Da-wotiɣe nuiti gi zaama, zɔi nɔpe kpɔɔle wɔwɔi gɔlazu zeevo su, naama nui gá za, giya bɔgɔi gá ge ga maliɣii ná-duɔiti!» ¹⁰ Pɛɛ ungi gɛni ti ma: «Naa zolooga egevelei wo bogai la. Zɔi nɔpe a gɔla zeevo su, naama nui gá ge ga ná-duɔi, naazu wɔun, wa ge ga sɔbalala nuiti.»

¹¹ Eɛe ge gaazuvilɛni, é ná-bɔɔi vile zooi ma, é daalao. ¹² Pɛɛ ungi ta-bɔɔbiti suveeleni, é tɔzeini ti-ma bakologi va, é gaabɛla ti-ma loungoi ma. Kpɔɔle wɔwɔi gaaani Benzamen ná-bɔɔi zu. ¹³ Ti ta-zegeiti balini ga, eɛe ge ná-soovale kasɔgɛli volu, ti gale ma taazu.

¹⁴ Zuda ta keɛgeleaiti ti zeelini Zozefe ná-pɛɛi wu, naa gɛni de ná-pɛɛi wu, ti nɔkɔni bu zooi ma. ¹⁵ Zozefe gɛni ti ma: «Leeni vaa gá wo keai ga nii? Wo la kwɛɛni baa, ga zunui egevelei gɛ la, gɛ ungaizɛi wo, é lo velela vele vaiti ba?» ¹⁶ Zuda googaaɔoteni, é ge ma: «Lee gá gá bo maliɣii ma? Gá bɔɛ gale? Gá bɔgɔ maalobo gale? GALA ge da-wotiɣe nuiti ta-vaagaaazagi gɔla keɛɛma. Giya gaa, gi gɛa ga maliɣii ná-duɔiti, giya-o, zɔi kpɔɔle wɔwɔi gaa zea-o.» ¹⁷ Keɛ Zozefe gɛni ma: «Gɛ gɔzo naa ma, gɛ va naa gɛgala vaa ge! Nui nii kpɔɔle wɔwɔi gaa zea, naa gá a ge ga ná-duɔi. Keɛ wɔun, á li wo-gɛɛ vɔ ziileigi zu.»

¹⁸ Zuda maaɔufani Zozefe va, é ge ma: «Maliɣii, soma, é va bu da-wotiɣe nui bɛɛ é vɔ, naa mina ge ga da-yiigaaawana vaa wola da-wotiɣe zunui laalɔgɔma, mazɔɔ é gɛɛve ege Falagɔn. ¹⁹ Mounpa, maliɣii da-wotiɣe nuiti gaazafani, é ge gi ma: «Keɛge gá wo ve nɛi, baa wo-gɛɛloin taɣili?» ²⁰ Gi maliɣii woogaaɔote ga, gi-gɛɛ ma vɔɔzaɣagi gá ná, ta gi-lege zunu gɔlagi, nii é sɔɔɔgai pɔɔzaɣagai ma, naa diei zaa. Nii gɔla kpe ka zegai dee ya, keɛge gola nɛai ve. ²¹ E gɛni da-wotiɣe nuiti gi ma: «A li, wo vaa la pɔ, gɛ ka ga gaazuve ná bɔgɔi.» ²² Gi maliɣii woogaaɔoteni ga, zunu loungoi la zooga é va zege keɛge va, nii naa laade, keɛge gá za. ²³ E gɛni da-wotiɣe nuiti gi ma: «Ni wo-legei la yeni wo volu, wo va va, wo la mɔ gaazulaa gaazuve ma pɛ.» ²⁴ Siegi zu gi leai ma la mɔ volu da-wotiɣe nui gi-gɛɛ vɔ bɛ, gi maliɣii wootti boni ma.

²⁵ «Siegi zu gi-gɛɛ gɛni ma la: «A gale ma, wo li, wo daamianigi ta gɛya ade ve.» ²⁶ gi googaaɔoteni, gi ge ma: «Gi la zooga galesu ma ná, kɛni ni gi-lege zunui gá gi va, gá yei naazu, mazɔɔ ni gi-lege zunui la gi va, gi la zooga gi va gaazula zunui naa gaazuve ma.» ²⁷ Da-wotiɣe nui gi-gɛɛ gɛni gi ma: «Wo kwɛɛni ga ánzai Lasɛle doun zunu felegɔ zɔɔɔni bɛ. ²⁸ Gilagi gɔlani zɛa, ná gisɛzu ga, gɛtegeitegi zu, dɔɔɔ zuai ta gá é soni, é balivali ga, tɔzei gɛ la mɔ gɛni kaani eyɛsu zaagaza. ²⁹ Wa niima gelei zegena mɔnɔ, wo lii la, wo maagooza la bá, faa nɔu a gɛna la, wa nɔundeɣa gɔlegi yeizu gɔvealaazu soolei zu.»

³⁰ «Niizu, ni ná galena ma da-wotiɣe nui kɛɛ vɔ bɛ, zunu loungoi la yeni gi volu, gi va li, ta nii ti gɔlii bɔgɔ va, ³¹ toɣa za. Da-wotiɣe nuiti gá ge ga sɔba nuiti, ni gá da-wotiɣe nui gi-gɛɛ nɔundeɣa gɔlegi yeina gɔvealaazu soolei zu. ³² E bude naa maazu, nɛi gɛ ga da-wotiɣe nui, gɛ yeelaani doungoi ná-fai gá. Gɛ gɛni kɛɛ ma: «Ni gɛ la vaani la volu é vɔ, ná ge ga sɔba nu é letema eyɛsu gɔ.»

³³ «Màlìqíi, nà è maanɛɛɛɛzɛ, nèi gè ga ɗa-wotigɛ nui, nà yɛ zunu loungoi votogi zu, gè gɛ ga màlìqíi ná-duɔi, zunu loungoiti ti li ta diɛni. ³⁴ Nà zoo lɛɛzu gale kɛɛ wɔ bɛ, ni zunu loungoi la liini pòlu? Ee! Gè mina nimizai gɛ, nii é vaazu zeelizu kɛɛ ma!»

45

Zozefe ɓɔɓɔ lɛɛ vai ga kɛɛgɛleaiti

¹ Zozefe la mɔ gɛni zieni ná wu, é va ɓɔɓɔ zuzo naati kpein gaazu, ti gɛni loni maaɓoolii zu. E woogulani, é gɛ ma: «À nuiti kpein kula!» Nu nɔpɛ ge la gɛni yɛni Zozefe gɔba, siegi zu é gɛni ɓɔɓɔ lɛɛzu la ga kɛɛgɛleaiti. ² E wola woogulani ga gɔbi, eyɛsu Ezipete nuiti ti mení, ma wooi zeelini Falaɓɓon ná-pɛleyɛgei ma.

³ Zozefe gɛni kɛɛgɛleaiti ma: «Nà ga Zozefe! Kɛɛ gɛ nɛi de vulua?» Kele kɛɛgɛleaiti ti la gɛni zooni ti va tɔun googaaɓote, mazɔɔɔ ti gɛni luazu ba, ti zasu da bali gaazu. ⁴ Zozefe gɛni kɛɛgɛleaiti ma: «Nà wo maanɛɛɛɛzɛ, à maaɓuɓa bà.» Ti maaɓuɓani ba. E gɛni ti ma: «Nà gɛ gè ga Zozefe, wo-gɛɛloin, nii wo pɔdini, ti vaa la Ezipete yooi zu. ⁵ Niizu, naa mina gɛ wo vɛ ga ziiɓɔɔ vaa, naa mina wo yiiɓaawana ga tei wo pɔdini. Pàaɓe vɛ, nu yɛnvui make vai gɛ é kea GALA ge tɛve vɛ wo luɓɔ. ⁶ Mazɔɔɔ kona felego gaa na, pului loai zooi zu, kona dɔɔluɓɔ gɛ de ná ɓolu, wozawoli la gɛa, ɓaa molo leve vaa. ⁷ GALA ge tɛvege wɔun wo luɓɔ, nii a ke wo yɛ vulua zooi gɛ, wo-yɛnvui make, naa gɛ ga kpɔba vaa wola. ⁸ Naa gɛ é ba, wa laade, wo va tɛve vɛ, kele GALA be. E sɛiɓe ga Falaɓɓon kɛɛgɛ, é kè ga ná-pɛlei maligii, é kɛɛvɛ ga Ezipete yooi kpein ma gɛndigɛ wolai.

⁹ «À gale ma fala, wo li kɛɛ gɔba. Wa gɛ ma: «E-loun zunui Zozefe gɛ é niima wooi laazeelizu è ma: «GALA ge sɛida ga Ezipete yooi kpein maligii. Suvile, è va pɔ bɛ! ¹⁰ Da vaazu zeizu Gɔsen yooi zu, é gɛ kɔbaɓe, ɗa-o, è-loun zunuiti-yo, è lounlointi-yo, wa ɗa-vaalagiti, ta ɗa-nikeiti, é vɛɛ nii kpein ba, é ga è-gɔligiti. ¹¹ Miná gɛ ná è-maavai pɛ ke ná, naa gɛ a ke è la vala ga ani nɔpɛ ma, ɗa-o, ɗa-ɓɛleyɛgei-yo, ta nii kpein é ga ɗɔnɔi, mazɔɔɔ kona dɔɔluɓɔ ɓului gɛ de vaazu.»

¹² «Wa ɓɔɓɔi wo kaa ga gaaɓuɓe, dɛgɛi Benzamen ɓalaa kaa ga gaaɓuɓe, ga ná ɓɔɓɔgoi gɛ gè ɓɛɛzu wo ɓɔ. ¹³ Gaazu unfegi kpein é bɛ Ezipete yooi zu, à li, wo naa zuɓula kɛɛ ma, nii kpein wo kaa ga gaaɓu, wo naa wo ma. A suvile, wo vaa ga kɛɛ vɛ.»

¹⁴ Naa ɓolu, é yeevilini dege zunui Benzamen gɔgi zu, é wɔɔɔ. Benzamen yee yɛni kɔgi va, é da wɔɔɔ. ¹⁵ E kɛɛgɛleaiti kpein nɛɛnɛni ɓalaa, é da wɔɔɔ. Naa vɔluma, kɛɛgɛleaiti ti yɛpɛni tɔun pɔ.

Falaɓɓon Zakɔbe loli fai

Ezipete yooi zu

¹⁶ Zozefe kɛɛgɛleaiti paa vai ma wooi vazani Falaɓɓon ná-pɛlei wu. Naa nɛɛni Falaɓɓon vɛ ta ná-botigɛ nu wolaiti. ¹⁷ Falaɓɓon gɛni Zozefe ma: «Gɛ è-gɛɛleaiti ma: «A wa-loganiiti kasɔɓili, wo li Kanaan yooi zu, ¹⁸ wo wo-gɛɛ zɛge ta wa-ɓɛleyɛge wu nuɓuseiti, naa ɓolu wo gale ma, wo va pɔ bɛ. Nà zooi ɓasuveiti fe wo ya Ezipete yooi zu. Wa zooi ná-kulanuma ɓagoiti sɔɔɔ, wo mi.» ¹⁹ Da devei nii ve ti ya, é gɛ ti ma: «A wotoloiti sege Ezipete yooi zu, wo-lointi bɛ ta wo-anzaiti. Wa wo-gɛɛ ɓalaa sege, wo va. ²⁰ Wo-yii mina gɔlogɔlo wo-gɔligiti faa zu, mazɔɔɔ anii ɓagoiti ti Ezipete yooi zu, naati ta gɛ ga wɔnɔ.» »

²¹ Izelayele ná-dointi ti kɛɛni gana nɔ. Zozefe wotoloiti feeni ti ya, egevelei Falaɓɓon ná-devei gɛni la. E daamianigiti feeni ti ya ɓalaa, nii ta mi pelei

zu. ²² E sege niinei veeni ti gɪlagilagi ya. E wali gɛae unsavagɔ (300) veeni Benzamen ya, ta sege niine lɔɔlugɔ. ²³ E soovale sine puugɔ leveni keɛgɛ ma, ti gɛsɔgɪliai ga Ezipete anii vapagiti, ta soovale saa puugɔ ti gɛsɔgɪliai ga moloɪ, ta bului, ta daamianigiti keɛgɛ nɔ-sie vai zu. ²⁴ Naa volu, ɛ yeebeni keɛgɛleaiti ba, ti li, ɛ gɛ ti ma: «À mina bɔe pelei zu.»

²⁵ Ti gɛni ma, ti zege Ezipete yooi zu, ti le Kanaan yooi zu ti-gɛɛ Zakɔbe vɔ be. ²⁶ Ti gɛni ma: «Zozefe gɛ de vulua, toɟa ɛ Ezipete yooi kpein unda.» Kele Zakɔbe gɛaleini nɔ tɔɔn, mazɔɔɔ ɛ la gɛni laani ti la. ²⁷ Ti wooiti kpein daazeelini ma, niiti Zozefe ti woni ti ma. Zakɔbe wotoloiti kaani, niiti Zozefe ti leveni sege vai zu. Nɔzu gɛ ti-gɛɛ Zakɔbe yiileini la bɔɟɔ ma. ²⁸ Izelayele gɛni ma: «É zolooga! Dòun zunui Zozefe gɛ de vulua! Nà liizu, gɛ pete, aisa gɛ va za.»

46

Zakɔbe yei vai Ezipete yooi zu

¹ Izelayele vileni pelei zu, ɛ da li, ɛ vɛɛ naati kpein ba, ti gɛni ga nɔnɔɪ. Siegi zu ɛ zeelini la Beel-Seeba, ɛ zalaɟaiti kulani keɛgɛ Izaake nɔ-GALAGI vɛ. ² GALA ge bɔeni Izelayele vɔ kulakelɛmaiti su kpidii naa. E tolini, ɛ gɛ ma: «Zakɔbe! Zakɔbe!» Izelayele gooɟaavoteni, ɛ gɛni ma: «Nà gɛaa!» ³ GALA ge gɛni ma: «Nà ga GALA, ɛ-gɛɛ nɔ-GALAGI. Mina lua ɛ lii vai zu Ezipete yooi zu, mazɔɔɔ nɔvɛ gɛ gɛ ɛ gɛɛzu nɔ ga zii wola. ⁴ Nà bɔɟɔɪ gɛ gɛ yesu ɛ va, de yei Ezipete yooi zu, nà bɔɟɔɪ nɔ gɛ mɔnɔ gɛ vaazu leɛzu ga de, gɛ ɛ gɪla nɔvɛ. Da zaana, Zozefe gɛ ɛ vaazu ɛ-gaazuveti pɛɛzu ma ga tɔ bɔɟɔɪ zeei.»

⁵ Zakɔbe zegeni Beel-Seeba. Izelayele nɔ-down zunuiti ti ti-gɛɛ Zakɔbe zegeni, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ti ti le wotoloiti su, niiti Falaɟɔn ti leveni ga ti ti zege ti zu. ⁶ Ti ta-logani bulugiti segeni balaa, ta ti-yeaɟɪligiti kpein, ti ti zɔɔɔni Kanaan yooi zu. Pele gɛna Zakɔbe zeelini la Ezipete yooi zu, ɛ vɛɛ nɔ-peleyeɟei kpein ba. ⁷ E liini ga nɔ-peleyeɟei kpein Ezipete yooi zu: nɔ-down zunuiti, ta naati ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti, ta nɔ-down anzanuiti.

Zakɔbe nɔ-peleyeɟei, nii ɛ yeini Ezipete yooi zu

⁸ Izelayele nɔ-down zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti yeini Ezipete yooi zu, Zakɔbe ta nɔ-down zunuiti.

Zakɔbe nɔ-down zunu mɔungi, ɛ sɔɔɔni, daaseigi gɛni ga Luβɛn. ⁹ Luβɛn nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Geenɔke, Palu, Gɛselon, ta Kaalemi.

¹⁰ Simiyɔn nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Yemuwɛle, Yamin, Wɔɟade, Yakin, Sɔɟaal, ta Sayile, nii ɛ ga Kanaan anzanui nɔ-down zunui.

¹¹ Leevi nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Gɛleson, Keɟate, ta Melali.

¹² Zuda nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Eɛl, Wɔnan, Seela, Peelɛse, ta Zeela. Kele Eɛl ta Wɔnanni ti zaani Kanaan yooi zu. Peelɛse nɔnɔ ma loun zunuiti ti gɛni ga: Gɛselon ta Gamule.

¹³ Isakaal nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Tɔla, Puva, Yɔbe, ta Simelon.

¹⁴ Zabuɔn nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Seelede, Elon, ta Yaaleyele.

¹⁵ Zunu lointi kana Lea ti zɔɔɔni Zakɔbe vɛ Padan-Alame, ɛ vɛɛ ti-loun anzanui Dina va. Ti-vofodaiti pɛ ti gɛni ga nu vuusava maazu sava (33).

¹⁶ Gade nɔ-down zunuiti ti gɛni ga: Sifyon, Gagi, Suni, Eseβon, Eli, Alɔdi, ta Aleeli.

¹⁷ Aseel ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Yimena, Yiseva, Yisevi, Belia, ta ti-vaazeelai Seela. Belia ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Geebeel ta Malekiyele.

¹⁸ Zakóbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Zilepa, botiɣe anzanui nii Laβan feeni ná-doun anzanui Lea ya. Ti pe ti ɣeni ga nu puugo maazu lɔzita (16).

¹⁹ Zakóbe anzai Lasele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Zozefe ta Benzamen.

²⁰ Won ná-zalaɣa ɣula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate doun felegɔ zɔlɔni Zozefe ve Ezipete yooi zu: Manasee ta Efelayime.

²¹ Benzamen ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Beela, Beekael, Asebele, Geela, Naaman, Eyi, Lɔse, Mupime, ɠupime, ta Aalede.

²² Zakóbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Lasele. Ti pe ti ɣeni ga nu puugo maazu naani (14).

²³ Dan ná-doun zunui ɣeni ga: Gusime.

²⁴ Nefetali ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Yaaseyele, Guni, Yeesel, ta Sileeme.

²⁵ Zakóbe mavofodaiti kana ti yɔɔɔzu ta Bileɣa, botiɣe anzanui Laβan feeni ná-doun anzanui Lasele ya. Ti pe ti ɣeni ga nu lɔfela.

²⁶ Nuiti ti yeni Zakóbe va, ti va Ezipete yooi zu, ti ɣulaai tɔun su, ti kpein kpɔga ɣeni ga nu vuulɔzita maazu lɔzita (66), Zakóbe ná-doun zunuiti ti-anzaiti ti la naama ɣaalugi zu. ²⁷ Zozefe ná-doun zunuiti ti zɔlɔni Ezipete yooi zu: nu felegɔ. Zakóbe ná-peleyeɣei ma nuɓusei lieɣi é yeini Ezipete yooi zu, é ɣeni ga nu vuulɔfela (70).

Zakóbe zeizu ɣula vai

Gɔsen yooi zu

²⁸ Zakóbe Zuda leveni luɣɔ velei Zozefe vɔ be, é bo ma ga é daaɣomi Gɔsen. Ti zeeliai ma Gɔsen yooi zu, ²⁹ Zozefe ná-wotoloi ɣevele βeteni, é le su, é li Gɔsen, keeɣe Izelayele laaɣomisu. E kaai ma nɔ feya, é vele ga kɔgi, é lebi wɔlɔzu zeei naa ɣɔgi va. ³⁰ Izelayele ɣeni Zozefe ma: «Nà zoo zaazu niina, tɔɔzei ge è-ɣaazuve ɣaa, da de vulua!»

³¹ Zozefe ɣeni keeɣeleaiti ma, ta keeɣe ná-peleyeɣei: «Nà liizu, ge Falaɣɔn loo ɣisu, ge ɣe ma: «Kèeleaiti ta kèe velayeɣei, niiti ti ɣea Kanaan yooi zu, ti va, ti zeelia mà. ³² Niima nuiti ta ga togani make nuiti, mazɔlɔ togani lo nuiti be, ti vaave ga ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-nikeiti, ta nii kpein é ga ti-ɣɔligiti.»

³³ Siegi zu Falaɣɔn a wo lolina da, é ɣe wo ma: «Begele ɣa wa da ke?» ³⁴ wa gooɣaavote ga: «Da-wotiɣe nuiti gá ga togani lo nuiti, é tɔɔzei gi-ma lounge yeei ma, eyesu niizu, giya-o, gi-memwolani-yo.» Naa ɣevele ma, toɣa vaazu bu, wo zeii Gɔsen yooi zu, mazɔlɔ togani lo nuiti belezeɣeve Ezipete nuiti be.»

47

Lebiyai Zakóbe ná-peleyeɣei sɔlɔni

¹ Zozefe liini, é Falaɣɔn loo ɣisu, é ɣe ma: «Kèe ta kèeleaiti ti vaa, ti zefɔ Kanaan yooi zu, é vele ta-logani wolaiti ta ma goiti ba, ta nii kpein é ga tɔnɔi. Pete, ti lia Gɔsen yooi zu.» ² E nu lɔlugo zefeni keeɣeleaiti su, é li, é ti le ga Falaɣɔn. ³ Falaɣɔn Zozefe keeɣeleaiti gaazaɣani, é ɣe ti ma: «Wa-wotii ɣa ga begele?» Ti Falaɣɔn woɣaavoteni, ti ɣe ma: «Da-wotiɣe nuiti gá ga togani lo nuiti, eɣevelei gi-memwolani ti ɣeni la.» ⁴ Ti ɣeni mɔnɔ Falaɣɔn ma: «Gi vaave lago zeizu zooi zu, tɔɔzei daamiani ge la mɔ da-wotiɣe nuiti ta-logani bulugiti zea, mazɔlɔ pului wola βɔiye Kanaan yooi zu. Va bu, da-wotiɣe zunuiti gi zeii Gɔsen yooi zu.»

⁵ Falaḡon ḡeni Zozefe ma: «È-ḡee ta è-ḡeeleaiti paave è ḡoba. ⁶ Ezipete yooi ḡa è yeema. E-ḡee ta è-ḡeeleaiti sei zooi ʋasuve. Ti zeì ḡasen yooi zu. Ni è kwee ga soḡelama zunua ta ti zaama, ti zeì nà-togani ḡulugiti unda.»

⁷ Zozefe ʋaani ga keeḡe Zakóbe, é dee ga Falaḡon. Zakóbe tuya looni Falaḡon ʋe. ⁸ Falaḡon ḡeni Zakóbe ma: «È-zii ma voloi ma ḡonagiti ti ḡea ga dielego?» ⁹ Zakóbe Falaḡon woogaaʋoteni, é ḡe ma: «Sii ma voloi ma ḡonagiti ti ḡeai sieziēgi zu, ta ga kona ungila puusava (130). Sii ma voloi ma ḡonagiti ti la moinni, ti ḡʋuve, ti la zeelini neḡelein mēmewolani ti-zii ma voloi ma ḡonagiti su, tóno ma zieziē voloiti.» ¹⁰ Zakóbe tuya looni móno Falaḡon ʋe, é zeeḡe naa ʋo be, é li.

¹¹ Zozefe keeḡe ta keeḡeleaiti seizu ḡulani, é naa ta veeni ti ya ga tóno Ezipete yooi zu, zooi ʋasuve, Lamesese yooi zu, eeḡevelei Falaḡon ma levei veeni la zea. ¹² Zozefe keeḡe ta keeḡeleaiti kónokulani, é ti laazobo, ta keeḡe ná-peleyeḡei kpein, eeḡevelei dointi tieḡoi ḡeni la.

Zozefe ná-botii ḡevelei pului ma ziegi zu

¹³ Daamiani ge la mo ḡeni zooi zu ná kpein, mazólo pului wola boini. Nuḡuseiti ti ḡañani, Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, pului maavele ma. ¹⁴ Zozefe walii kpein gaaleeni ba, é kula Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi, moloi volu vele zu ti ḡeni geyazu. E naama walii leeni Falaḡon ná-pelei wu. ¹⁵ Siegi zu walii beni da Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, Ezipete nuiiti ti ʋaani Zozefe ʋo be, ti ḡe ma: «Daamianigi ve gi ya! Keni no gi za è ḡaazu, tózei walii bega?» ¹⁶ Zozefe ḡeni ma: «Ni wali la mo ná, à wa-loganiiti fe, ná daamianigi ve wo ya wa-loganiiti potogi zu.» ¹⁷ Ti ḡeni ʋaazu ga ta-loganiiti Zozefe ʋo. Zozefe daamianigi veeni ti ya, ta-zooiti potogi zu, ta ta-nikeiti, ta ta-ʋaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-zoovalegiti. E daamianigi veeni ti ya ḡana naama ḡonagi, ta-loganiiti kpein potogi zu.

¹⁸ Siegi zu naama ḡonagi leveni da, ti ʋaani po be poluma ḡonagi, ti ḡe ma: «Gi la dooguzu neḡelein máliḡii ʋa ga walii bega gi ya, ta gi ʋaa ga togani ḡulugi máliḡii ʋo, naa bega, é yega gi ma no ga gi ʋaa ga gi-buseiti ta gá-yooiti, gi fe máliḡii ya. ¹⁹ Lee ʋaa zu gá li zaazu è ḡaazu, giya-o, gá-yooiti-yo? Gi ʋeena gá-yooiti ba, è gi ḡeya daamianigi ʋotogiti su, gá ḡe ga Falaḡon ná-duoiti, giya-o, gá-yooiti-yo. Nii balaa gá faza, naa ve gi ya, naa ḡa a ke gi ye vulua, gi mina za, gá-yooiti gaa ḡakai mina ye.»

²⁰ Zozefe Ezipete yooi kpein geyani Falaḡon ʋe, mazólo Ezipete nuiiti ti ta-balagiti pòdini, ti ḡilagilagi, tózei pului boini ti la. Zooi ḡeni ga Falaḡon ʋogi. ²¹ E nuḡuseiti gaaleeni ba, é ti ʋu taa wolaiti su Ezipete ḡwepelemaveiti, é zo zóla vele, é li zóla vele. ²² Kee é la ḡeni zalaḡa ḡula nuiiti ta-yooi ḡeyani, tózei Falaḡon to seini zalaḡa ḡula nuiiti ta-ʋaa zu. Ti-ḡónogi ḡeni ga nii Falaḡon ḡeni feezu ti ya. Naa ḡa é ba, ti la ḡeni ta-yooiti pòdini neḡelein.

²³ Zozefe ḡeni nuḡuseiti ma: «Gè wo ḡeyave za Falaḡon ʋe, wo ʋee wa-yooiti ba. Ani zuwui ʋete, wa zoo wo faza, wo boli wa-yooiti ba. ²⁴ Molo leve ziegi zu, wa seizu ḡolusiei ve Falaḡon ya, seizu naansiei zóiti ti ḡe ga wóno, é ḡe ga kpalagiti ba zuwui, é wo ḡónokula wa wo-lointi, ta niiti kpein ti wa-ʋeleyeḡeiti bu.» ²⁵ Ti ḡeni ma: «Da ḡa è gi-yenvui yega gi ya, mazólo gi zaalai zóloḡe máliḡii è ḡaazu, gá ḡe ga Falaḡon ná-duoiti.» ²⁶ Zozefe naa ḡeeni ga togi Ezipete yooi kpein su, naa yeḡe ma zaaḡaza, Ezipete yooiti ma zólo gani

zeizu lóolusiéi ǵa ga Falaǵon nónó. Kéni nó zalaǵa ǵula nuiti ta-yooiti ka ti la ga Falaǵon nónó.

Zakóbe zii ma ǵona gaabelagiti

²⁷ Izelayele nuiti ti zeini Ezipete yooi zu, Gósen yooi zu. Ti ǵóǵó zólóoni, ti ǵuǵu, ti wola ǵaawóó. ²⁸ Zakóbe kona puugó maazu lófela ǵéni Ezipete yooi zu. Zakóbe zii ma voloi kpein ge ǵéni ga kona unghila puunaani maazu lófela (147).

²⁹ Siégi zu saa voloi maaǵuǵani la, é ná-doun zunui Zozefe lolini, é ǵé ma: «Ni dá va bu, é faaǵóǵó ǵé bè, ná é maanénézu, yeei ló kpálai wu, é minazeǵé bè, é néeséi ǵula kélema bè, ta woóǵéǵiladai, ga é la màaǵulua Ezipete yooi zu.

³⁰ Siégi zu gè liizu la mèmewolani pó, ti zaai, dá kúla Ezipete yooi va, é li ga ze, é màaǵulu ta-ǵabayéǵéi zu.» Zozefe goóǵaavoteni, é ǵé ma: «Nà ké ǵana, eǵévelei é bogai la.» ³¹ Izelayele ǵéni ma: «Gona bè.» Zozefe ǵonani bé. Naa volu Izelayele nókóni ná-betei unbuave.

48

Zakóbe tuya loo vai

Zozefe ná-doun zunu felegóiti bε

¹ Naama vaiti poluma, ti vaani, ti ǵé Zozefe ma: «Wéle, é-ǵéé ǵa zeebézu.» E ná-doun zunu felegóiti séǵeni ya, Manasee ta Efelayime. ² Ti liini, ti daazeeli Zakóbe ma ga: «È-loun zunui Zozefe ǵa vaazu é vó bε.» Izelayele zúvikéiti kpein gaaléni ba, é wuzéǵé, é zéi ná-betei zu. ³ Zakóbe ǵéni Zozefe ma: «GALA Zébeí-Pé-Maliǵii ǵulani bè kélema Luze, Kanaan yooi zu, é tuya looni bè. ⁴ E ǵéni má: «Nà é ǵéézu ga kpuǵu nu, gè é ǵaawóó, gè é ǵé ga zii moinmoin. Nà niima yooi vé è-mavofodai vé, doun dá zéǵena ná, toǵa ǵé ǵó ga è-mavofodai nónó.» ⁵ Doun zunu felegóiti ti zólóǵai é vé Ezipete yooi zu, aisa gè va va é vó bε, Efelayime ta Manasee, naati ta ǵé ga nónóiti, eǵévelei nó Luβen ta Simiyónni ti la zèa. ⁶ Kéle, dointi é ti zólóǵa niiti poluma, naati ta ǵé ga dónóiti. Ta tónó ma voganii zóló ti-liéni ta-yooi zu. ⁷ Mazóló gè ǵéni ǵalesu ma, gè da zéǵé Padan-Alame, Lasele zaani pelei zu kòbave, Kanaan yooi zu, ná maa la ǵéni ǵoozani gola Efelata va. Miná ǵa gè màaǵuluni ná, Efelata pelei zu.» (Efelata é lolisu balaa ga Beteleyéme.)

⁸ Izelayele wéleni Zozefe ná-doun zunuiti ba, é ǵé ma: «Beni ka ga niiti?»

⁹ Zozefe kééǵé woóǵaavoteni, é ǵé ma: «Ddoun zunuiti kana, GALA ge ti vea zèa vé.» Izelayele ǵéni ma: «Nà é maanénézu, ti maaǵuǵa léé bà, ga gè tuya loo ti vé.»

¹⁰ Izelayele ǵaazuveti maaβidini pólózaǵagi maavele ma, é la mó ǵéni wozaǵaazu fón. Zozefe ti zéǵeni, é ti maaǵuǵa ba. Izelayele laavéni ti-ǵomagaveti, é ti nééne. ¹¹ Izelayele ǵéni Zozefe ma: «Gè la ǵéni ǵísiézu ga ná è-ǵaazuvé ǵa volu mónó, kéle wéle, GALA ge vaa bu vóló gè ǵaazula è-lointi ma.»

¹² Zozefe ná-doun felegóiti kulani kééǵé niibiiti zóǵózu, é nókó zóoi ma.

¹³ Naa voluma Zozefe ti felegó pε séǵeni, é Efelayime zoni ga zeezai, é naa lo Izelayele ǵóvézu vélei, é Manasee zo ga ǵóvéi, é naa lo ga Izelayele yeezazu vélei, é ti maaǵuǵa ba. ¹⁴ Kéle Izelayele zeezai maaleni, é péé Efelayime unma, véi é ǵéni ga lounǵoi, é ǵóvézu véle yeei wuzéǵé, é péé Manasee unma. E zeeiti gaavolani ba, ané ni Manasee ǵa é ǵéni ga doun mounǵi.

¹⁵ E tuya looni Zozefe vé, é ǵé ma:

«GALAGI niigi kèé Aǵalaame ta kèé Izaake ti zieni gaazu,

GALAGI nii togai tũgũ sũi ma voloi p̄e su eȳesu za,

¹⁶ geezuŋeelai nii é k̄izoga faa ɲ̄oi kpein ma,
naa tuya loo niima zunu loungoiti b̄e.

Ti da ti loli ga d̄aaseigi, ta k̄eni daaseigi, Ābalaame ta Izaake,
ti wola ḡaaw̄oɔɔ z̄ooi zu ná p̄e.»

¹⁷ Zozefe kaani ga k̄eeŋe ḡa yeezai laazu Efelayime unma, naa la ḡeni n̄eeni
b̄e. E k̄eeŋe yeei zoni ga é seŋe Efelayime unma, é lii la Manasee unma velei.

¹⁸ Zozefe ḡeni k̄eeŋe ma: «Mina k̄e ḡana k̄e, maz̄oɔɔ nii ma gelei ḡa é ga doun
m̄ungi. E-yeezai la n̄ungi ma.»

¹⁹ K̄eeŋe ḡleni, é ḡe ma: «Ḡe kw̄ee, d̄oun zunu, ḡe suḡw̄ee. T̄o b̄alaagi toŋa
vaazu ḡeezu ga nuɓuse m̄oinm̄oin, gaaw̄oɔɔ. K̄e deŋe zunu ḡa w̄oɔɔzu, é
leve t̄oun ba, mavofodaiti ta ḡe ga zii wola.» ²⁰ Naama volo ná, é tuya looni ti
feleḡo v̄e, é ḡe ma: «Izelaye nuɓuseiti ta wo-laaseigi wo ta-luyai zu, ti ḡe ma:
«GALA ge é ḡe ga Efelayime ta Manasee ḡevele.» » Zekana é Efelayime leveni
da Manasee luŋo.

²¹ Izelaye ḡeni Zozefe ma: «S̄aa yeei ḡana va zeelizu, wele GALA ka ḡeezu
wo va, toŋa wo ḡaaḡale ma, é li ga woye, wo-m̄em̄ewolani ta-yooi zu. ²² N̄oun
ná, ná Sikeme yooi zeŋezu, ḡe da d̄on̄i ma, é leve è-ḡeelointi t̄on̄i va, nii ḡe
kulani Am̄oɔɔ n̄uiti zea, ga ná-boŋa z̄okp̄oi, ta ná-kilegi.»

49

Zak̄obe tuya loo vai

n̄a-doun zunu puuḡo maazu feleḡoiti (12) b̄e

¹ Zak̄obe ná-doun zunuiti tolini, é ḡe ti ma: «À ḡaale ba, ḡe faiti bo wo ma,
niiti ti vaazu ḡeezu ga woye velela velei.»

² A ḡaale ba, wo woilo mà ga paḡo, Zak̄obe ná-doun zunuiti!
A woilo wo-ḡee Izelaye wooi ma!

³ Luβ̄en, da ḡa é ga d̄oun m̄ungi,
ná-z̄eb̄ei ta s̄uv̄ikei ma m̄ungiti,
è-losūve w̄oɔɔbai ti p̄e ba,
è-z̄eb̄ei w̄oɔɔbai ti p̄e ba.

⁴ E yeeŋaabaai eŋe zievegi,
é la m̄o nu ḡitela losūve z̄oɔɔga,
maz̄oɔɔ è l̄eeve è-ḡee laa v̄etei zu,
é ná-betei ḡoz̄ove è l̄ee vai zu ná.

⁵ Simiȳon ta Leevi ta ga k̄eeŋelointi,
ta-woḡa z̄okp̄oiti ta ga tooma aniiti.

⁶ Zii mina v̄oɔp̄ee ta-yaava vai va ɲ̄egelein,
ná-kisiei mina ḡili ta-ḡaaleb̄ai va!
Maz̄oɔɔ ti nu vaani ta-yiiŋulagi zu,
ti n̄ikeiti k̄oŋoɔolu ɲ̄ataiti teveni ta-unsuɲ̄oi zu.

⁷ Ta-yiiŋulagi ḡotove, maz̄oɔɔ gola ɲ̄oūve,
ta-yiibadii ḡotove!
N̄a ti ḡaaḡw̄e Zak̄obe n̄on̄oiti saama,
ná ti vaza Izelaye zaama.

⁸ Zuda, da ḡa è-ḡeelointi ti vaazu è maamusezu.

E-yeei ɔa ɔe è zili nuiti kɔ poluue.

E-ɔee ná-doun zunuiti ta ɔe nəkɔsu è wu.

⁹ Zuda, doun zunu, ɔa ga zala zine goi,
nii é zeɔezu paa wosuue!

E jiiibiiti peɛ su, é uee, eɔe zalai,

eɔe zala zaai, be ɔa a zoo é buzeɔe peɛzuue?

¹⁰ Kundigilai ma lukpɔi la ɔulaa Zuda veleyeɔe va pe,
aneɛ tɔgi maazuɔaa nui ná-poogi la ɔulaa kɔɔɔ yɔɔɔzuueti,
eyesu nii tukpɔi ga nɔnɔ naama nui va,
nuiti ti ɔolo be.

¹¹ Toɔa ná-soovalegi ɔili leezen lokulugi va,
é ná-soovale saai ma yivoi ɔili ma lokulu pagɔi va.

Toɔa ná-seɔe gba dɔɔ ɔei wu,
é ná-seɔe maazu zeɔe gba leezin ma jamai wu.

¹² Gaazuɔeɔeiti kpɔiue su ga dɔɔi,
nɔnɔi jiiigaiti koleue.

¹³ Zaɔulɔn ɔa zeɔi Kpoloɔe Wolai ɔobave yooiti su,
toɔa zeɔi zieleave, ɔatoiti tosuue,
ná-zou ɔwepelemauɔe ta zeeli Sidɔn yooi vɔ pelei.

¹⁴ Isakaal ɔa ga soovale sinei suɔaai,
é laani togani make zasa felegɔiti zɔɔɔzuue.

¹⁵ E ɔa ka ga ná-dooɔo bosuue vage,
zooi wola vage.

E ɔa ɔili kasɔi wu,
é ɔa ɔɔɔ lɔ duɔlai ma wotii zu.

¹⁶ Dan ɔa ná-nuɔuseiti tukpɔɔaaleve,
eɔe Izelayeɔe ná-bolodai ɔila.

¹⁷ Dan ɔa ɔeezu pelei zu ga kaalii,
é ɔe ga peɔɔaalii pele goi zu,
é sooi jii kɔɔɔ libiligi va,
soo ɔoma nui loo daazei.

¹⁸ Ee, ɔooɔo GALAGI, kitoge ɔa-ɔizo fai va!

¹⁹ Toosu nuiti ta va Gade laalɔɔma,
keɔe toɔa wuzeɔe, é laale ti wu, é ti ziga ga ɔɔɔoi.

²⁰ Aseɔe ná-zooi zu ɔa daamianigi a ɔe ná ga ɔoolɔa.
Toɔa masa daamiani pagɔi kpein kula.

²¹ Neɔetali ɔa ga dopai, é ɔɔɔ yeema, é ɔa vili,
é ɔa zivo vagoiti pu.

²² Zozeɔe ɔa ga gwaa wulu vagoi ma vɔnɔbai,
gwaa wulu vagoi ma vɔnɔbai, é zieungi ɔobave.
Ma bekegiti buzeɔe, ti zeɔe sigigi maazu.

²³ Ti ɔaaɔoge ma, ti kilɔgiti pili ma.
Kile pili nuiti ti ɔeni ga toun sili nuiti.

²⁴ Kεε ε ná-kilegi zoge kpaan tɔ bɔɔɔi, zeeiti suloge ga Zakɔbe ná-Zεbe-Su-GALAGI yeeiti, nii é ga Izelayele make nui ta ná-fasai.

²⁵ E-ɣεε ná-GALAGI zaalai zu, nii é ga da-bɔba nui, GALA Zεbei-Pε-Maliɣii, nii a tuya loo é ve, da tuyaiti sɔlɔɔ, ti zegezu maazuve geeɣɔlɔgi zu, ta tuyaiti ti ɣulazu zie bomaυe zooli wu, ta doun mɔinmɔingiti ta togani bulugiti.

²⁶ E-ɣεε ná-tuyaiti zeeɣaaabaυe, ti leve sɔlɔɔ nuiti tɔnɔiti ba, eyεsu é zeeli ɣɔɔɣɔ gizeiti kwεgi. Tuyai naati ti yei Zozefe unma, é yei, é la keεɣelointi ta-ɣundigii losaamaυe!

²⁷ Benzamen ɣa ga zuluɔui, nii é anii valizu ga, sobui é ná-ani zogai mi, kpɔkɔi, é kɔɔzoganii ɣaaɣwe.

²⁸ Naati kpein ka ti ga Izelayele ná-boloda puugɔ maazu felegɔiti (12), pele ɣana ti-ɣεε naama bɔeiti boni la ti ma, é da tuya loo ti ve. E tuya looni ti ve, εεε gilagilagi ta nɔnɔ ma luyai.

Zakɔbe zaa vai

²⁹ Naa volu é nii ma levei veeni ti ya ga: «Nà ga va liizu kèeni pɔ, ti zaai. Wa maaɣulu mèmewolani kobave, pugi zu, é ɣete nui Efelon ná-kpalagi zu,

³⁰ Makepeela balagi ma vugi zu, Mamelee ɣobaυe, Kanaan yooi zu. Kpalagi naa ɣa Abalaame geyani ɣete nui Efelon ma, é ɣε be ga maaɣulu bosuυe. ³¹ Ná nɔ ɣa ti Abalaame ta anzai Sala maaɣuluni ná. Ná nɔ ɣa ti Izaake ta anzai Elebeka maaɣuluni ná. Ná nɔ ɣa gè Lea maaɣuluni ná. ³² Kpalagi ta pugi é ɣeni su, ti ɣeyaa ɣeni de ɣete nuiti ma.»

³³ Siegi zu Zakɔbe benii da ga deveiti fe ná-doun zunuiti zea, é laani volu betei zu, zii looni, é za, é li mèmewolani pɔ ti zaai.

50

Zakɔbe maaɣulu vai

¹ Zozefe ɣizini keεɣe ɣaazuυe ma. E wɔlɔni ma, é neεne ga daυe komagai.

² Naa volu Zozefe devei veeni dɔɣtɔlɔiti zea, niiti ti ɣeni ga ná-botiɣe nuiti, ga ti keεɣe ɣevele bete faɔn. Dɔɣtɔlɔiti ti Izelayele ma voomai wɔɔni, ti da gulo maku neεnɛgi ɣɔfɔ ma. ³ Keni ta la ke ga folo vuunaanigo (40), yeeɣɣalalai naa ɣa maanɛeni, é ɣε, poomai da vɔ, guloɔi da ɣɔfɔ ma. Ezipete nuiti ti ná-wɔlɔi woni folo vuulɔfela (70) laawu.

⁴ Siegi zu saa wɔlɔi ma voloiti ti leve ni da, Zozefe liini, é bɔε Falaɣɔn ná-koizuυe nuiti pɔ, é ɣε ti ma: «Ni wa va bu, wo faabɔɣɔ ɣε bε, nà wo maanɛεnezu ga wo li, wo niima wooiti bo Falaɣɔn ma: ⁵ «Kèε ɣeni gè ɣona be, é ɣeni mà: Nà ga va zaazu. Da maaɣulu kabayeɣei zu, nii gè bɔɔni Kanaan yooi zu. Nà pɔ gè le ná, gè kèε maaɣulu, naa volu, nà ɣalesu ma, gè va.» ⁶ Falaɣɔn googaaυoteni, é ɣε ma: «Le, è è-ɣεε maaɣulu, eɣevelei è ɣonani la tɔun be.»

⁷ Zozefe leeni ga é keεɣe maaɣulu, Falaɣɔn ná-botiɣe nuiti kpein ti vileni polu, ta ná-koizu ɣewolaiti, ta Ezipete yooi zu ɣewolaiti kpein, ⁸ ta Zozefe ná-peleyeɣei kpein, keεɣeleaiti, ta keεɣe ná-peleyeɣei, doungoiti nɔ ɣa ti ti yenii

Gasen yooi zu, é veé ta-logani goiti ta ma wolaiti ba. ⁹ Wotoloiti ta soo nuiti ti gëni Zozefe volu balaagi, naa gá é keeni bebei wola laa6aa6oni. ¹⁰ Ti zeelini Atade molo lo6azuve, nii é zie wolai Zuluden volu velel, ti ma maagulu bo fai w66oni, ti maawui. Zozefe kee6e lebini, é ke ga folo lo6ala, é da kee6e zaa w66i wo. ¹¹ Kanaan nuiti ti gëni zeini zooi zu, ti gidaani saa vai naa gëvelei wu, nii é gëni Atade molo lo6azuve, ti gëni ma: «Saa w66 biin ka ga nii kpaai Ezipete nuiti ma.» Naa gá é ba, ti naama molo lo6azuve laasei peeni ga A6ele-Miselayime.* Adave ná gá zie wolai Zuluden volu velel. ¹² Dele gana Zak6be ná-doun zunuiti ti ti-gëe ná-deveiti keeni la. ¹³ Ná-doun zunuiti ti liini la Kanaan yooi zu, ti maaguluni Makepeela balagi ma vugi zu, nii A6alaame geyani Gëte nui Efelon ma, ga é gë ga n66 ma maagulu bosuve, Mamelee g6baave. ¹⁴ Zozefe begai ma ga kee6e maagulu, é g6aleni ma Ezipete, ta kee6eleaiti, ta niiti kpein ti leeni v66ma kee6e maaguluzuve.

Ininegi gëe vai

Zozefe kee6eleaiti ba

¹⁵ Zozefe kee6eleaiti ti kaai ma ga ti-gëe zaa, ti gëni ma: «Ni sei Zozefe a gëna, é gë ga ade zili nu, faa j66i kpein de keeni la, é ti votokula ade ma!» ¹⁶ Ti keela wooi leveni Zozefe ma, ti gë ma: «Aisa è-gëe va za, é niima levei veeni, é gë ma: ¹⁷ «Wa b66 Zozefe v66 g6ani ga: Ná è maanënezu, è-gëeleaiti ta-jamaba vai zuvaaye, ta ta-g6toi, maz666 ti faa j66i gëeve ga de.» Gá è maanënezu, è-gëe ná-GALAGI ná-botigë nuiti gá-g6toi zuvaaye niizu!» Zozefe w66oni, siegi zu ti b66eni p66 la gana. ¹⁸ Kee6elointi ti vaani tiya b666i, ti la k666wu, ti gë ma: «Giya g6aa, gá ga da-wotigë nuiti.» ¹⁹ Zozefe gëni ti ma: «À mina lua, ná gá gë GALA potogi zu 6aa? ²⁰ Wo gisieni ga wo faa j66u gë ga ze, ke6e GALA ge naa valiboni, é ke ga faa vago, ga naa laazeeli, nii é gëezu za, naa gá a ke nu6use m66nm66in zenvui g6izo. ²¹ Niizu, degëmu à mina m66 lua, ná wo-maavaiti pe keezu, ta w66ointi t666i.» E ti g6aanëneni, kp66e velel ma ti v66 ga pag66.

Zozefe zaa vai

²² Zozefe zeini Ezipete, ta ná-peleyegëi. E yenl vulua, ná-konagi gë ga ungila puug66 (110). ²³ Zozefe Efelayime mavofodaiti kaani, eyësu é zavagi g6a. Manasee ná-doun zunui Makiil ná-doun zunuiti ti z6666ni balaa k6666 ma. ²⁴ Zozefe gëni kee6eleaiti ma: «Nà ga va zaazu. Ke6e GALA ka vaazu wo g6ulazu niima yooi tei su, é li ga woye m666 z66i naa zu, nii é ma minazegëgi woni, é ma g6ona wo A6alaame ve, ta Izaake, ta Zak66e.» ²⁵ Zozefe gëni Izelaye lointi ma: «Kenl wo g6ona, GALA ka vaazu wo maalobosu, zegëma n66pe ge la ba, wa le ga mà g6aeti, wo ti maag6ooza ve va.» ²⁶ Zozefe ná-konagi gëai ma ga ungila puug66 (110), é zaani. Ti ma v66mai v666ni, ti da g6ulo maku neënegi j6666 ma, ti da p66oma gësu zu Ezipete yooi zu.

* **50:11** A6ele-Miselayime: daaseigi nii ti maag6aai va ta «Ezipete nuiti ta-zaa w666 vai.»

Egezode

Sevei nii laaseigi ɔa ga: Egezode

Poluve ɔa ga: Gula

Toɔa Izelayele nuiti kula vai wosu Ezipete yooi va, ve ti ɔeni ná Zozefe nɔnɔ ma ziegi zu, ti yeni ná, GALA ge tuya loo ti ve, ti wola buɔu. Kεε masa niine ɔili ge zeini Ezipete nuiti unda, nii é la ɔeni faa nɔpe kwεε, é va vile Zozefe va. E tɔozeini ga ti ɔɔla, é ti zo ga duoiti.

Gaaɔwεsu 20:2 zu, nii é Egezode zεvei zaamave, GALA ge bogε Izelayele nuiti ma, é ɔe ti ma: «Nà ɔa gè ga è-Maliɔii, da-GALAGI, nà ɔa gè è ɔula Ezipete yooi va, ve è ɔeni ná duɔlai zu.»

Wooi naati ti puuzu felegɔi zu, ta Egezode zεvei ma ɔεε ungi ɔulazu keɔema, ta suvaa biin golai, ga GALA ka é ga: Ná-nuɔuseiti unmoɔ GALAGI.

Naa volu, ma puuzu ɔilagi nɔ ɔa é ga: «Tɔ puugɔiti» ma ɔozeigi, GALA ná-nεεbei maavele ma, é Izelayele nuiti unmoɔga, toɔa pɔ niina ga naati ti ta-nεεbei ɔula keɔema tɔun be, ga ti da ná-tɔgiti so.

Izelayele nuiti ti begai ma ga zeizu zɔɔɔ ga pagɔ Ezipete yooi zu, ti buɔuni, ti ɔe ga nuɔuse mɔinmɔin kona mɔinmɔin daawu, (Zeneze 45:17 é li 20; ta 47:11), keɔe ti ɔɔɔ veɔeni ga ti laa duɔlai zu Ezipete masa niinei yeezu.

GALA ge la ɔeni yeni nɔ wεlezu Izelayele nuiti ba ta-ɔɔlai zu, ti ɔeni su, é va ɔe ti ɔulazu su.

E yiimazeɔeni ga ti taɔila, daa ga: Moize, ga é ɔe ga ta-lotuɔɔi, naa volu GALA ge ti maaloboni ná zeizu ɔe mɔinmɔin ga ná-zeeɔaabaai.

E ɔoini Ezipete nuiti da, eyεsu Izelayele nuiti ti ɔula ti ya duɔlai zu, ti ɔɔɔ yeemalai zɔɔɔ, ti li ta-yooi zu (1:1–15:21).

GALA kpegai ma ga lo ti luɔɔ, é ti make, eyεsu ti ɔe ga Sinayi gizei ma leveba wolai maazuɔude, (15:22–18:27). GALA ge Izelayele ɔeɔeni ga ná-nuɔusei, naama minazeɔegi maavele ma, é keɔeni Izelayele ve Sinayi gizei ma, ta ná-tɔgiti é deɔeni ga tiye (19:1–24:18).

Eyεsu Moize ɔa kalagiti sɔɔɔ, niiti ti losu GALA seizu ɔadegai ma zege veɔei lo fai va, (25:1–31:18) Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ GALA baaɔulaba ɔetezu ɔɔɔ ve, ti zanugi ɔete ga nike yivoi ɔevelei, naa ɔa é vaani ga GALA ná-ziiɔaawana wolai ti laaɔɔma (32:1–34:35).

Sevei ɔa wooi ɔaabelazu ga GALA seizu ɔadegai ma zege veɔei lo fai, ve GALA a da va, é ɔula keɔema ti ve ná (35:1–40:38).

GALA GE IZELAYELE NUITI KULA VAI EZIPE TE YOOI VA

(1:1–15:21)

*Izelayele nuiti ɔɔ vai duɔlai zu
Ezipete yooi zu*

¹ Izelayele ná-doun zunuiti kaa, ti yeni Zakɔɔe volu, ti va Ezipete yooi zu, εεε ta ná-peleyeɔei: ² Luɔen, Simiyɔn, Leevi ta Zuda, ³ Isakaal, Zaɔulon ta Benzamen, ⁴ Dan, Nefetali, Gade ta Aseel. ⁵ Zakɔɔe mavofodaiti tieɔi ɔeni ga nu vuulɔfela (70). Zozefe ɔeni niina Ezipete yooi zu.

⁶ Zozefe zaani, keeɣeleaiti kpein balaa, ta ti-ma ɣeɣalamaiti kpein. ⁷ Izelayele nuiti ti buɣuni, ti mɔin, ti ɣaawɔɔɔ, ti da ɣe nɔ ga zobobe nuiti. Zooi zulaaveni ga tiye.

⁸ Masa niine zeini Ezipete yooi unda, nii é la ɣeni Zozefe ɣwee. ⁹ E ɣeni ná-nubuseiti ma: «À wele, Izelayele nubuseiti ti mɔinda de va, ti-zebei wɔɔɔɔ dɔnɔi va. ¹⁰ Ade li, de ɔɔɔɔ le ga da ga kelegele nuiti ta-vaa zu. De pele besa ta-buɣu vai luɣɔ, mazɔɔɔ ni kɔɔ a vaana, ti mina ɔɔ de wɔinzeɣe nuiti ba, ti va de zakpe, ti va ɣula zooi va naa volu.»

¹¹ Názu ɣa ti gwelɛma nuiti seini la Izelayele nuiti unda, ti da ti ɔɔɔ ga boti baagiti, ti ɣeni feezu ti ya ga maaɓaai. Pele ɣana ti taa wolaiti toni da Falaɣɔn ve, niiti ti ga Pitome ta Lamesese, anii makesuɔeti. ¹² Kele tɔun ta la ɣena ti ɔɔɔzu, ti maa bena mɔin nɔ, ti ɣaa da wɔɔɔ, eyesu Ezipete nuiti ti ti wɔinzeɣe. ¹³ Ezipete nuiti ti Izelayele nuiti gola zopele nɔuni, ti wee ti unga ga duɔla ɓaabaagi. ¹⁴ Ti eteai ɓaani ti ma ga boti ɓaabaagiti ti ɣeni keezu, pɔɔ ɣaayo faiti, ɓiliki loɣa vaiti, ta kpalaga wotiiti kpein, nii nɔ da ɣe ma wotii kpein, ti ti pe daani ti unma ga maaɓaai.

¹⁵ Ezipete masagi ɔɔeni Eɓulu nuiti ta-maavie bo anzanuiti pɔ, gilagi laaseigi ɣeni ga, Sifela, zɔi ɣe ga Pua, ¹⁶ é ɣe ti ma: «Siegi zu wo maaviegi wosu da Eɓulu anzanuiti pɔ be, ni zunu loun ve, à naa vaa. Ni anzanu loun ve, à naa ye ná, é ye vulua.»

¹⁷ Kele maavie bo anzanuiti ti ɣeni luazu GALA ba, ti la ɣeni keeni, eɣevelele Ezipete masagi boni la, ti ɣeni doun zunuiti zesu vulua. ¹⁸ Ezipete masagi maavie bo anzanuiti tolini, é ɣe ti ma: «Lee vaa zu wo naa ɣeezu, wo da doun zunuiti ze vulua?» ¹⁹ Maavie bo anzanuiti ti Falaɣɔn woɔɣaavoteni, ti ɣe ma: «Eɓulu nuiti ti-anzaiti ti la ga Ezipete anzanuiti kevele, ti zuloge, ta doin zɔɔɔsu pe, maavie bo anzanui mu ge va zeeli ná.»

²⁰ GALA ge tuya looni maavie bo anzanuiti be. Nubuseiti maamɔinni, ti-zebei wɔɔɔ. ²¹ Tei maavie bo anzanuiti ti luani GALA ba, GALA ge timavofodai ɣaawɔɔɔ. ²² Názu ɣa Falaɣɔn niima levei veeni la ná-nubusei kpein zea ga: «Zunu lointi kpein ta zɔɔɔ, wa naati pili ya zie wolai Nile wu, kele anzanu lointi kpein wa naati ze vulua.»

2

Moize zɔɔɔ fai ta ná-doungo ziegi

¹ Leevi ná-peleyeɣei wu zunui ta liini, é anzanui ta zeɣe ná-bolodai zu, é sei ga anza. ² Naama anzanui kogi zeɣeni, é doun zunu zɔɔɔ. E kaani ga doungoï vage, é seɣeni, é dɔɔɔɔ alu savagɔ laawu. ³ Tei é la mɔ ɣeni zooga é va dɔɔɔɔ, é temu ɔɔɔɔ zeɣeni, é managi zie ba. Naa volu é doungoï zeɣeni, é da su, é li, é sei seeligiti saama zie wolai Nile ɣobave. ⁴ Doungoï die anzanui liini, é lo ɣoozama tago, nii a ke é kwee, nii é vaazu ɣeezu la.

⁵ Falaɣɔn ná-doun anzanui yeini zie wolai Nile vɔ pelei ga é maagba, ta ná-botiɣe anzanuiti, ti ɣeni zieziesu zie wolai Nile laave. E weleni, é temu ɔɔɔɔ ɣa seeligiti saama, é ná-botiɣe anzanui leveni ga é li, é seɣe. ⁶ E daalaoni, é doungoï ɣa laani su. Zunu loungoï ɣeni de, é da wɔɔ. Naa maawɔin soni, é ɣe ma: «Eɓulu nuiti ti-loin ta ɣaa.»

⁷ Doungoï die anzanui ɣeni Falaɣɔn ná-doun anzanui ma: «Nà zoo nei gè li, gè doun ɣulasu anzanui ta loli é ve, Eɓulu anzanuiti saama, naa ɣa a ke é da niimii ve doungoï nii ya é ve?» ⁸ Falaɣɔn ná-doun anzanui gooɣaavoteni, é ɣe

ma: «Li!» Anzanu loungoi liini, é doungoi dee loli. ⁹ Falaḡon ná-doun anzanui ḡeni ma: «Li bè ga doungoi nii, é da niimii ve zea, ná vaazu è zalazu.» Anzanui doungoi zeḡeni, é kula su. ¹⁰ Sieḡi zu doungoi wɔɔloni la, é liini la Falaḡon ná-doun anzanui vɔ. Naa seḡeni, é ke ga ná-doun zunu. E daasei pɛɛni ga Moize,* mazɔɔ é ḡeni ma: «Gè kulave ziei ḡa.»

Moize vela vai, é li Madiyan

¹¹ Naama zieḡi zu, Moize wɔɔlai ma, é liini ná-nubuseiti pɔ be, é weleni, é naati ta-woti baagiti pete. E Ezipete nui ta ḡaani, é da keḡḡeloin Ebulu nui ta loḡa. ¹² E weleni ḡoba, é kaai ma ga nu nɔpe ge la ḡeni ná, é Ezipete zunui zoni, é paa, é dɔɔḡu naḡaegi zu. ¹³ E ḡulani naa vɔluma zobui, pete, Ebulu zunu feleḡ ḡeni ná, ti da kɔ. Zoi é la ḡeni veeni, é ḡeni naa ma: «Lee vaa zu è è-ḡeḡeloin loḡazu?» ¹⁴ E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Be ḡa é è zeida ga kundigfi ta tukpɔḡaaleve nui gi unda? Da ḡisiezɔ ga è paa, eḡevelei è Ezipete nui vaani la?» Moize luani, é ḡe bɔḡo ma: «Gaamazu fai nii ḡwɛɛge na.» ¹⁵ Falaḡon naa menini, nii é ḡeɛni, é ḡeni pɔ ga é Moize vaa.

Kele Moize velani Falaḡon va, é li poun, é zeɔ Madiyan yooi zu. Keai ma zieyegɛi ta ḡobaɛ, ¹⁶ anzanu loun lofela ti vaani zie zaḡazuve. Ti ḡeni ga Madiyan zalaḡa ḡula nui ná-doun anzanuiti. Ti toganiiti ta-bɔɔle wosuɛti daaveni, ti ti-ḡeɛ ná-togani bulugiti kɔ. ¹⁷ Kele togani make nuiti ti vaani, ti ti bɛ. Moize wuzegeni, é ti maalobo, é ta-logani bulugiti kɔ. ¹⁸ Sieḡi zu ti ḡaleni ma la ti-ḡeɛ Leyuwele vɔ be, naa ti ḡaazaḡani, é ḡe ti ma: «Lee vaa zu wo vaai fala za?» ¹⁹ Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ezipete zunui ta ḡa é gi maalobogai, é gi ḡula togani make nuiti zea, é ziei zaḡave vɔlo gi ve, é togani bulugi ḡo.» ²⁰ E ḡeni ná-doun anzanuiti ma: «Mini ḡa é ná? Lee vaa zu wo zunui naa yeḡai mu? A toлина, é daamianigi ta mi.»

²¹ Moize yeezeini bu ga é zeɔ zunui naa vɔ be, naa ma ge ná-doun anzanui Seefɔla zeḡe, é fe be ga anza. ²² E doun zunu zɔɔoni. Moize daasei pɛɛni ga Geelesome (nii poluve ga «seikɔḡomai»), mazɔɔ é ḡeni ma: «Ná ga seikɔḡoma nui, gè zeini zou ḡili su.»

GALA ge Izelayeɛ nuiti kpain gooi mɛni fai

²³ Suḡoozaai ma, Ezipete masagi zaani. Izelayeɛ nubuseiti ti ḡeni balasu nɔ de duɔlai zu, ti ḡeni kpeei loozu. Kpeei ti ḡeni toozu duɔlai zu, naa zeelini GALA ma. ²⁴ GALA ge ti bala gooi mɛnini. GALA ge ḡizɛni ná-minazegɛgi zu, é boni Abalaame ve, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. ²⁵ GALA ge weleni Izelayeɛ nubuseiti ba, ti maawɔin so.

3

Moize loli fai GALA be

¹ Moize ḡeni nekoi Zeetelo ná-togani bulugi makesu, nii é ḡeni ga zalaḡa ḡula nui Madiyan yooi zu. E liini ga togani bulugi teebai vɔlu velei, eyɛsu é li GALA ná-gizei ma, Gɔɔlebe. ² Gɔɔḡo GALAGI ná-geezuḡelai ḡulani be kelema abuzogɛi zaama, kpɔvɔ goi zaamaɛ. Moize weleni, pete, abui soni kpɔvɔ goi va ná kpein, kele kpɔvɔ goi la ḡeni ḡalazu neḡelɛin. ³ Moize ḡeni ma: «Ná latisu, gè li, gè niima laavɔɔ vaa wolai ḡa, lee vaa zu kpɔvɔ goi la ḡalazu neḡelɛin.»

* **2:10** Moize: daaseigi nii ti maabuḡaai va ta «kula.»

4 ƆooƆo GALAGI kaani ga toƆa na lati ga é ná Ɔa. GALA ge yeŋi kpɔvɔ goi zaamaɓe, é toli, é Ɔe ma: «Moize! Moize!» E gooƆaavoteni, é Ɔe ma: «Nà Ɔaa!»

5 GALA ge Ɔeni ma: «Mina maabuƆa ve va, ɔa-zavalaƆiti kula ƆoƆoɔa, mazɔɔɔ adave ve è loni ná, zou ve gè maɓɓe veai ba.» 6 E Ɔeni ma volu: «Nà Ɔa gè ga è-Ɔe ná-GALAGI, ta è-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-ƆALAGI.» Moize Ɔaazuve looƆuni, mazɔɔɔ é Ɔeni luazu ga é mina wele GALA ba.

7 ƆooƆo GALAGI Ɔeni ma: «Gè nà-nubuseiti ta-bɔɔɔi Ɔaa Ezipete yooi zu, gè ta-bee wooi meniga, ti toozu ta-welema nuiti zea, gè ta-bɔɔɔi Ɔwee. 8 Gè vaa ga gè ti unmoɔ, gè ti Ɔula Ezipete nuiti zea, gè le ga tiye zou vagɔi zu, suwoɔɔai, ve nonɔi ta kɔin gulɔi voovaaí ná, zoi nii Kanaan nuiti ti zeini su, ta Ɔete nuiti, ta Amɔɔɔ nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. 9 Niizu Izelayele nubuseiti ta-bee wooiti ti zeelia mà, gè nimizai Ɔa, nii Ezipete nuiti ti seizu ti ma. 10 Naa Ɔa é ba, nà è levesu FalaƆon vɔ be, è nà-nubusei Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.»

11 Moize Ɔeni GALA ma: «Be Ɔa é ga ze, gè liizu FalaƆon vɔ be, ga gè Izelayele nubuseiti kula Ezipete yooi va?» 12 GALA ge Ɔeni ma: «Nà Ɔe è va, wele nii é Ɔeezu ga poogi ga ná Ɔa gè è levesu: Siegi zu ɔa nubuseiti kulana la Ezipete yooi va, wa nako bù gizei nii ma.»

13 Moize Ɔeni GALA ma: «Nà liizu Izelayele nubuseiti pɔ be, gè Ɔe ti ma: «Wo-memewolani ta-ƆALAGI tèvege wo vɔ be.» Kele ni ta gaazaƆana ga «daasei ka lee?» Nà ti woƆaavote Ɔale?»

14 GALA ge Ɔeni Moize ma: «Nà ga naa, nii é ná.» E Ɔeni ma mɔno: «Pele Ɔa ɔa Izelayele nuiti gooƆaavote da: «Zoi é lolisu ga: Nà ná, naa Ɔa é tèvegai wo vɔ be.» » 15 GALA ge Ɔeni Moize ma mɔno: «Da ɔɔe Ɔani Izelayele nuiti pɔ: «ƆooƆo GALAGI, é ga wo-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-ƆALAGI Ɔa é tèvegai wo vɔ be.» Daaseigi Ɔana eyesu Ɔo, pele Ɔana gè pɔ ga ti da woofula mà la, yeeƆeƆalaiti pe su. 16 Li, è Izelayele Ɔewolaiti gaale ba, è Ɔe ti ma: «ƆooƆo GALAGI, wo-memewolani ta-ƆALAGI Ɔulave bè kelema, nii é ga Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake, ta Zakɔbe. E Ɔe ma: Gè wele wo ma, gè naa Ɔaa gaamazu, nii ti daazu wo ma Ezipete yooi zu. 17 Gè devea ga ná vaazu leezu ga woye, gè wo Ɔula Ezipete yooi va, ve wo ná kpɔɔi zu, gè li ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Ɔete nuiti, ta Amɔɔɔ nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ve nonɔi ta kɔin gulɔi voovaaí ná.» 18 Ta woilo è-woo ma. «Da-o, Izelayele Ɔewolaiti-yo, wa li Ezipete masagi vɔ be, wo Ɔe ma: «ƆooƆo GALAGI, Ebulu nuiti ta-ƆALAGI vaave gi vɔ. Va bu niizu, gi folo savago zie wo tebeai zu, ga gi li, gi zalaƆaiti kula ƆooƆo GALAGI ve, é ga Ɔa-ƆALAGI.» 19 Gè kweeni ga Ezipete masagi la vaazu yeebesu wo va, wo va li, ni naa la Ɔe ni ga zeemabai. 20 Nà yeemaalesu, gè Ezipete yooi loƆa ga maabele vai ma ziiti kpein, gè vaazu keezu ti zaama. Naa vɔluma, toƆa vaazu yeebesu wo va, wo li. 21 Nà fai ta Ɔe, nii a ke niima nubuseiti ti Ɔaazu unfe sɔɔɔ Ezipete nuiti gaazu. Siegi zu wo vaazu liizu la, wo la lia ga yeapaka neƆelein. 22 Izelayele anzanui Ɔilagilagi Ɔa wali anɔɔakaiti, ta zanu anɔɔakaiti, ta seƆeiti fali seiƆoƆi ma, ta naama anzanui ma, nii é ná-pele wu, wo wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti maƆili la. Wa ti Ɔula Ezipete nuiti zea, wo ti maavo.»

4

1 Moize googfaavoteni, é gfe ma: «Ti la vaazu laazu dà, ti la woiloga gdoi ma. Kele ta vaazu gfezu mà: <Gooḡo GALAGI la ḡulani è ve kelema.> » 2 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Lee ḡa é zoni é ya?» E googfaavoteni, é gfe ma: «Tukpoi ve.» 3 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Pili ya zooli ma.» E pilini ya zooli ma, naa latini, é gfe ga kaalii. Moize velani ba. 4 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeemaale, é so wəḡngi va.» E yeemaaleni, é so, naa latini, é gfe volu ga tukpoi zea. 5 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Da naa ḡe, naa ḡa a ke, ti la da ga Gooḡo GALAGI, ti-memewolani ta-GALAGI ḡulaḡe kelema è ve, nii é ga Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI.»

6 Gooḡo GALAGI ḡeni ma mənə: «Yeeḡe è-ḡakai zu.» E yeei veeni ḡakai zu. Naa volu é seḡeni ná, peḡe, geei ḡulani zeei maave pe, koleai eḡe kobe kolegi. 7 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Yeei veḡe volu è-ḡakai zu.» E yeei veeni volu kakai zu. Naa volu é yeei zegeni ḡakai zu, é latini, é gfe volu ga koləgi ḡevelei. 8 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ni ti la laani è la, ti la ḡisəḡəni poogi ma məḡngi ma, ta la poogi velesiei la. 9 Ni balaa ti la laani poo felegəi naati da, ti la woiloni è-wooi ma, da zie wolai Nile ma deḡi ta zegfe, è pu ya zooli ma. Ziei è vaazu seḡezu zie wolai Nile ḡa, naa ḡa lati, é gfe ga namai zooli ma.»

10 Moize ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Ee, Məliḡii, gè la ga zunui nii daaḡəḡəi, naa ma ge la təzeini bə wogi, baa veleina, anee voloi naa è təzeida la ga bəea pə, nəi gè ga da-wotiḡe nui, mazəḡə dāave ta nəḡi ti ḡilivə.» 11 Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Be ḡa é nu vului laave beḡea? Be ḡa a dā nui ḡe ga bəḡoi, baa goizuḡə nu, baa é ke ga wozəḡa nu, baa gaazuḡole nu? Nā nə laade baa, nəi gè ga Gooḡo GALAGI? 12 Liina deḡemu ḡani, nā bəḡəi ḡa ḡe ḡeezu è va, da ḡena bəea, nii è vaazu bosu, nā è ḡala ga naa.» 13 Moize ḡeni ma: «Ee, Məliḡii, nu ḡili teve, nii è pə è teve.»

14 Gooḡo GALAGI yiḡfaawanani Moize ma, é gfe ma: «È-lié Aalon, Leevi nui, ḡa ná. Gè kwee ga daaḡəḡəḡe. Wele tə bəḡəḡo va, é vaazu è laaḡomisu. Siḡi zu é è ḡaazu la, gola ḡoozu ḡa nee, ga ziimaḡe pe. 15 Da bəe pə, è wooyi pu da. Nəun nā, nā ḡe wo va, wa ḡena bəea, nā wo ḡala ga naa, nii wa ke. 16 Toḡa bəe è ve nubuseiti pə, é ḡe ga è-laave, dəun da ḡe GALA tosuḡe təun be. 17 Tukpoi nii zegfe ya, nii è vaazu poogiti keezu la.»

Moize ḡale fai ma Ezipete yooi zu

18 Moize ḡaleni ma, é li nekoi Zeetelo və be, é ḡeni naa ma: «Nā pə gè li keḡeaiti pə be, niiti ti Ezipete yooi zu, gè peḡe ni ta de vulua.» Zeetelo ḡeni ma: «Li ziileigi zu.»

19 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma Madiyan yooi zu: «ḡale ma, è li Ezipete yooi zu, mazəḡə niiti kpein ti ḡea pə ti è vaa, naati ti zaa.» 20 Moize anzai ta ná-doun zunuiti seḡeni, é ti zeḡi soovale sinei ḡoma, ti pele zo, ti dā li Ezipete yooi zu. Moize GALA ná-tukpoi zegeni ya.

21 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Da ḡalena ma Ezipete yooi zu, keni è maaḡele vaiti kpein ke Falaḡon ḡaazu, nii gè ma zobogi veai è ya. Nəun nā, nā vaazu kigi baazu, è la vaazu yeeḡesu nubuseiti ba, ti va li. 22 Da ḡeezu Falaḡon ma: <Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: Izelayeḡe ḡa ga dəun zunu məḡngi. 23 Gè bo è ma: Be dəun zunui va, é li, é boti ḡe bə. Ni è la ḡe keeni, è va be ba, é va li, nā è-loun zunu məḡngi undaavili.> »

²⁴ Siegi zu Moize ġeni siei ma la, é ġulani adave ta, ve é ġiini ná, Ġooġo GALAGI daaġomini, é ġeni pə ga é paa. ²⁵ Seefəla dodo ġotui zegeni, é ná-doun zunui ná-zunu anii ma ġolo yəkpəgi levega, é fəoġu Moize kəligi va, é ġe ma: «Da bè ga zinigi gè sələoġai ga ġamai.» ²⁶ Ġooġo GALAGI zeni ná. Názu ġa anzanui ġeni ma la: «Zinigi sələoġai ga ġamai,» tatipelevolui maavele ma.

²⁷ Ġooġo GALAGI ġeni Aalən ma: «Li tevebai zu, è Moize laaġomi.» Aalən liini, é Moize laaġomini GALA ná-gizei ma, é nəene. ²⁸ Moize wooi kpein deeni ga Aalən, nii Ġooġo GALAGI teveni pə, ta poogiti kpein é deveni ga é ke. ²⁹ Moize ta Aalən ti liini, ti Izelayele ġewolaiti kpein gaale ba. ³⁰ Aalən voluvaawoni ga naama vaiti kpein, niiti Ġooġo GALAGI ti woni Moize ma. E poogiti keeni nuɓuseiti gaazu. ³¹ Nuɓuseiti ti laani da. Ti kwεεgai ma ga Ġooġo GALAGI vaave Izelayele nuiti pə, ga é wele ti ma, é ta-maanəoġi ġa, ti ɓoġomaayeini, ti nəko bu.

5

Moize ta Aalən ti lii laa məungi

Falaġən və be

¹ Naama vaiti tevegai ma, Moize ta Aalən ti liini Falaġən və be, ti ġe ma: «Ġooġo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ġaa: «Be nə-nuɓuseiti ba, ti li, ti fetii ġula tevebai zu daaseigi lebi vaa ma.» » ² Falaġən ti woogaaɓoteni, é ġe ti ma: «Be ġa é ga Ġooġo GALAGI, ga gè ġolo be, gè be Izelayele nuiti ba, ti li?» Gè la Ġooġo GALAGI ġwee, gè la yeebega Izelayele nuiti ba pe, ti va li.» ³ Ti ġeni ma: «Eɓulu nuiti ta-GALAGI ġula ve kelema gi ve. Va bu gi folo savagə zie wo tevebai zu, gi li, gi zalaġaiti kula gá-GALAGI, Ġooġo GALAGI ve, naa ġa a ke, é mina va seebe wola veezu gi va, baa a va kəo ve gi va.» ⁴ Ezipete masagi ġeni ti ma: «Moize ta Aalən, leeni vaa zu wo nuɓuseiti seġezu ta-wotiiti ma? A ġale ma, wo wa-wotiiti ke.» ⁵ Falaġən ġeni ma: «Niizu, niima nuɓuseiti ti məinda zoi zu, wa ta-wotiiti suġoloġolu!»

Falaġən ta ɓə fai

Izelayele nuiti ta-wotii va

⁶ Naama voloi nə, Falaġən niima levei veeni nuɓuseiti ta-welema nuiti zea, ta ta-wotiġe ġundiġiiti, é ġe ti ma: ⁷ «À mina mə tufa ve nuɓuseiti zea, eġvelei é ġea ġeezu la məungi zu, ga ti va bilikii loġa, ti da li niina, tiya ɓoġi ti da tufai yev. ⁸ Anε naa ve, bilikii lieġi ti ġea doġazu məungi zu, wa naa nə la ti ġakala. A mina ta ġula naa la ga tago balaa, mazələo ta ga doo ve nuiti, naa ġa é keezu, ti kpee loozu, ti da ġe: «Be gi va, gi li, gi zalaġaiti kula gá-GALAGI ve.» ⁹ A nui niiti kasəġili ga botii, ti-un ka ye naa ma, ti mina woilo zeε ɓəezuġulaiti ma.»

¹⁰ Nuɓuseiti ta-welema nuiti, ta ta-wotiġe ġundiġiiti ti liini, ti ġe nuɓuseiti ma: «Falaġən wooi ġaa: «Gè la mə tufa veezu wo ya. ¹¹ Wa ɓoġi, à li, wo tufai ġaizie ɓoġo ve, ve nəpe wa ka ná. Anε naa ve, tanəpe ge la ġulazu wa-wotii la.» » ¹² Nuɓuseiti ti vazani Ezipete yooi zu ná pe, ti da tufa unkpulugiti zεve tufai ɓotogi zu. ¹³ Ta-welema nuiti ti ġeni ɓəizu ti la, ti da ġe: «À wa-volo ġila kuġui be, eġe nə siegi zu tufai ġeni la wo ya.» ¹⁴ Ti ġeni Izelayele nuiti ta-wotiġe ġundiġiiti doġazu, niiti Falaġən ná-gwelema nuiti ti ti zeini ti unda. Ti ġeni ġeezu ti ma: «Lee vaa zu wo la beni ga wogi ta za bilikii lieġi loġa, daai wo ġakala, eġvelei é laani la wo ġakala məungi zu?»

¹⁵ Izelayele nuiti ta-wotigfe fundigfiiti ti liini, ti baazaɗa Falaɗon ma, ti ɗe ma: «Lee vaa zu e gi zosu ɗani, ɗei gi ga da-wotigfe nuiti? ¹⁶ Ti la mo tufa veezu gi ya, ɗei gi ga da-wotigfe nuiti, ti da ɗe gi ma: «A bilikiiti dogfa! ɗei gi ga da-wotigfe nuiti, ta gi loɗazu, tama da-nubuseiti ka ti faaɗaazagi ɗeai.» ¹⁷ Falaɗon ti woogaaivoteni, e ɗe ma: «Wa ga doobe nuiti, doobe nu wolaiti! Naa ɗa e keezu, wo ɗeezu ma: «Be gi va, gi li, gi zalaɗaiti kula ɗooɗo GALAGI ve.» ¹⁸ Niizu, a li, wa-woti ɗeezuve, nu la mo tufa veezu wo ya jeelein, keke wa bilikii liegoi no ve, nii wo ɗeni feezu.»

¹⁹ Izelayele nuiti ta-wotigfe fundigfiiti ti kaani ga ta ti maanooɗu no sese, ti da ɗe ma: «Wo la tanope kulazu bilikii liegoi la, nii e veezu folo-o-folo.»

²⁰ Ti ɗulazuve Falaɗon vo be, ti zeelini Moize ta Aalon vo be, naati ti ɗeni ti maaɓunsu. ²¹ Ti ɗeni ti ma: «ɗooɗo GALAGI ɗa wo ɗaazu, toɗa wo lukpaɗaaleve! Wo gi maayogi zeɗea Falaɗon ta na-botigfe nuiti be. Wo boɗa zokpaɗi laa ti-yeenzaamave, ga ti gi vaa la.»

²² Moize ɗaleni ma ɗooɗo GALAGI vo be, e ɗe ma: «Maliɗii, lee vaa zu e faa noi ɗea ga niima nubuseiti? Lee vaa zu e tevegai? ²³ Kaipa ge liini Falaɗon vo be, ge boe po e-laaseigi zu, toɗa faa noi ɗeezu no ga niima nubuseiti, da ma, e la da-nubuseiti unmooni pe, e va ti ɗula zea.»

6

GALA ge Izelayele nuiti unmooni fai laazeeli vai

¹ ɗooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Da vaa zu petesu niizu, nii ge vaa zu keezu ga Falaɗon. Na-zeeɗaaba woi maavele ɗa e vaa zu besu la Izelayele nuiti ba, ti li, toɗa ti beezu, e ti ɗula na-zooi va.»

² GALA ge boeni mooni Moize vo, e ɗe ma: «Nun na, na ga ɗooɗo GALAGI. ³ Ge ɗulani kelema Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe, ga GALA Zebai-Pe-Maliɗii, keke ge la ɗeni boɗo leeni ga tiye ga daaseigi ɗa ga ɗooɗo GALAGI. ⁴ Ge minazefeni ti ve, ga na Kanaan yooi veezu ti ve, zooi naa, nii ti su ga seikooɗoma nuiti. ⁵ Nun na, ge Izelayele nuiti kpala gooi menige, niiti ti ga Ezipete nuiti ta-luuti. Ge ɗizege na-minazefegi zu. ⁶ Naa ɗa e ba, ɗe Izelayele nuiti ma: «Na ga ɗooɗo GALAGI, na wo viesu, ge wo ɗula boti baagi laawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. Na wo unmoosu, wo ɗula duɗai zu, nii wo su ti ya. Na wo unmoosu ga na-zeeɗaabaai, naa ɗa ɗe ga tukpaɗaaleve woi ti laalooɗoma. ⁷ Na wo zegezu, wo ɗe ga na-nubuseiti, na ɗe ga wa-GALAGI. Wa sugwee ga na ɗa ge ga ɗooɗo GALAGI, wa-GALAGI, nii e wo unmoosu, e wo ɗula boti baagiti daawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. ⁸ Na leezu ga woye zooi naa zu, nii ge ma ɗonai woni ga na fe Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe. Nun na, na feezu wo ya, e ɗe ga wano. Na ɗooɗo GALAGI ve.»

⁹ Moize naama woiti boni Izelayele nuiti ma, keke naati ti la ɗeni woiloni goo ma, mazabo ti ɗeni joteve woi zu, duɗa baabaai golai maavele ma, nii ti ɗeni su.

¹⁰ ɗooɗo GALAGI boeni Moize vo, e ɗe ma: ¹¹ «Li, e boe Falaɗon vo, Ezipete masagi, e be Izelayele nuiti ba, ti li, ti ɗula na-zooi va.» ¹² Moize ɗooɗo GALAGI woogaaivoteni, e ɗe ma: «Izelayele nuiti ti la woiloni gooi ma. Falaɗon ɗa zoo gale woilosu goo ma, nei kpɗela baai?»

¹³ ɗooɗo GALAGI boeni Moize ta Aalon vo, e deveiti fe ti ya, e vile Izelayele nuiti ba ta Ezipete masagi Falaɗon, Izelayele nuiti kula vai zu Ezipete yooi va.

Moize ta Aalón ti-memewolaiti

¹⁴ Izelayele nuiti ta-veléyeféiti ma ǵundǵiiti ti ǵeni ga: Izelayele ná-doun zunu mǵungi é zǵǵǵni, daa ga Luben. Naa ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Geenǵke, Palu, Ǵeselon, ta Kaalemi. Luben nǵnǵ ma veléyeféiti kana.

¹⁵ Simiyǵn ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Yemuwele, Yamin, Wǵǵfáde, Yakin, Sǵǵaal, ta Sayile, Kanaan anzanui ná-doun zunui. Simiyǵn ná-peléyeféiti kana.

¹⁶ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eǵevelei ti-mavofodaiti ti la: Ǵeleson, Keǵate, ta Melali. Leevi zii ma ǵonagiti ti ǵeni ga kona ungila puusavǵǵ maazu lǵfela (137). ¹⁷ Ǵeleson ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Libeni ta Simeyi, ta ta-veléyeféiti. ¹⁸ Keǵate ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Amelame, Yiseǵaal, Ǵeebelǵn, ta Uziyǵle. Keǵate zii ma ǵonagiti ti ǵeni ga kona ungila puusavǵǵ maazu lǵfela (137). ¹⁹ Melali ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Maali ta Musi. Naati ka ti ga Leevi ná-peléyeféiti, eǵevelei ti-mavofodaiti ti la.

²⁰ Amelame nazai Yǵkeefede zeini ga anza, naa doun zunuiti sǵǵǵni be: Aalón ta Moize. Amelame zii ma voloi kpein ge ǵeni ga kona ungila puusavǵǵ maazu lǵfela (137). ²¹ Yiseǵaal ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Kǵlee, Neefǵge, ta Zikeli. ²² Uziyǵle ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Mikayele, Elesafan, ta Siteli.

²³ Aalón Naason baazeelai Eliseeǵa zeini ga anza, nii é ga Aminadaǵe ná-doun anzanui, naa doun zunuiti sǵǵǵni be: Nadaǵe, Abiyu, Elezaal, ta Itamaal.

²⁴ Kǵlee ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Asiil, Elekana, ta Abiazafe. Kǵlee ná-doun zunuiti ta-veléyeféiti kana.

²⁵ Aalón ná-doun zunui Elezaal, Putiyǵle ná-doun anzanui zeini ga anza, naa doun zunu zǵǵǵni be, é daasei pǵeni ga Finease. Naati ka ti ga Leevi lointi ta-veléyeféiti ma ǵundǵiiti, eǵevelei ta-veléyeféiti ti la.

²⁶ Aalón ta Moize naati ka Ǵǵǵǵ GALAGI ǵeni ti ma: «À li, wo Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va, wo ti zeǵ kpasu ga pagǵ.» ²⁷ Moize ta Aalón ǵa ti liini, ti bǵe Ezipete masagi Falaǵǵn vǵ, ga ti Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.

Ǵǵǵǵ GALAGI ná-minazefǵgi niine vai Moize ve

²⁸ Siǵgi zu Ǵǵǵǵ GALAGI bǵeni la Moize vǵ, Ezipete yooi zu, ²⁹ é ǵeni ma: «Nǵ ga Ǵǵǵǵ GALAGI. Li, é bǵe Ezipete masagi Falaǵǵn vǵ, naama vaiti kpein bo ma, nii ǵe bosu é ma.» ³⁰ Kele Moize Ǵǵǵǵ GALAGI woǵǵaavoteni, é ǵe ma: «Nǵn ná ǵa kpǵela baai, Falaǵǵn ǵa woilo ǵale ǵǵo ma?»

7

¹ Ǵǵǵǵ GALAGI ǵeni Moize ma: «Wele, ná è losu GALA tosuve Falaǵǵn ve, è-lie Aalón ǵe ga è laavaawo nui. ² Doun, da naati kpein bo, nii ǵe vaazu è levezu ma. E-lie Aalón ǵa lati, é ti wo volu Falaǵǵn ma, ga é be Izelayele nuiti ba, ti ǵula ná-zooi va. ³ Ná na, nǵn, ná Falaǵǵn ǵigi baazu, ná ná-poogiti ta ná-laavǵ vaiti ke, ná zeizu ǵe mainmǵin Ezipete yooi zu. ⁴ Kele Falaǵǵn la vaazu woilosu wo-wooi ma. Názuve, ná yeveezu Ezipete yooi ma, ǵe ná-nu bulugiti kula Ezipete yooi va, ná-nubuseiti ti ga Izelayele nuiti, ga tukpǵǵaaleve wolai maavele. ⁵ Ezipete nuiti ta vaazu kwǵesu naazu ga, ná ga Ǵǵǵǵ GALAGI, siǵgi zu ǵe vaazu yeemaalesu da Ezipete yooi maazu, ǵe Izelayele nuiti kula ti zaama.»

⁶ Moize ta Aalón ti naa ǵeni, eǵevelei nǵ kpein Ǵǵǵǵ GALAGI devei veeni la ti ya. ⁷ Moize ná-konagi ǵeni niina ga puulǵsava (80), Aalón ná-konagi ǵe ga puulǵsava maazu savǵǵ (83), siǵgi zu ti liini la, ti bǵe Falaǵǵn vǵ.

*Aalɔn nɔ-tukpɔi lati fai,
ɛ ɔe ga kaalii*

⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ta Aalɔn ma: ⁹ «Ni Falaɔn a bɔɛna wo ɔɔ, ɛ ɔe wo ma: «A laavɔɔ vaa ɔila ke,» da ɔe Aalɔn ma: «Da-lukpɔi zeɔe, ɛ pili Falaɔn ɔakala zɔoi ma.» Toɔa ɔe ga kaalii.» ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti liini Falaɔn ɔɔ be, ti naa ɔeɛni, nii Gɔɔɔɔ GALAGI valini la ti ma. Aalɔn nɔ-tukpɔi vilini zɔoi ma Falaɔn ɔakala ta nɔ-botiɔe nu wolaiti, naa latini, ɛ ɔe ga kaalii. ¹¹ Kele Falaɔn molikulagiti tolini, ta zoɔoiti. Tiya balaa, ti naa ɔeɔalɔi ɔeɛni ga ta-zoɔolaiti maavele. ¹² Ti kpein ti ta-lukpɔiti pilini zɔoi ma, naati ti latini, ti ɔe ga kaaliiti. Kele Aalɔn nɔ-tukpɔi ta-lukpɔiti kpɔleni. ¹³ Falaɔn ɔigi baani, ɛ la ɔeni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma pe, eɔeɔelei nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI boni la.

*Maanɔɔɔ mɔungɔ:
Zisi lati fai, ɛ ɔe ga namai*

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Falaɔn ɔigi baa, ɛ la keɛzu, ɛ va be nuɔuseiti ba, ti va li. ¹⁵ Li Falaɔn ɔɔ be sobui nɔ, toɔa ɔulazu, ɛ da li zie wolai Nile laave. Tukpɔi zo ya, nii ɛ latini, ɛ ɔe ga kaalii. ¹⁶ Da ɔeɛzu Falaɔn ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI, tɛvege ɛ ɔɔ be ga ge bo ɛ ma ga ɛ be nɔ-nuɔuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti deɔi teɔebai zu. Kele dɔun, zaɔɔaza ɛ la de keɛni. ¹⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «Da vaazu kwɛɛsu nii maavele ma, ga toɔa ga Gɔɔɔɔ GALAGI. Na vaazu zie wolai Nile loɔazu ga tukpɔi ɛ zoni zɛa, toɔa vaazu latisu, ɛ ɔe ga namai. ¹⁸ Kaleiti kpein ti zie wolai Nile wu, ta za, zie wolai Nile makugi ɔa ɔula, Ezipete nuiti ta ɔaaɔa wafuun ga ti zie wolai Nile ta bɔle.» » ¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Ge Aalɔn ma: «Da-lukpɔi zeɔe, ɛ yeemaale Ezipete nuiti ta-deiti ma: ta-de wolaiti, ta-ma bekegiti, ta-ɔoigiti, ta ta-de yeɔe goiti. Ta ɔe ga namai, namai ɔa ɔe Ezipete yooi kpein su, gulu anɔnakaiti su ta koɔu anɔnakaiti.» »

²⁰ Moize ta Aalɔn ti naa ɔeɛni, nii Gɔɔɔɔ GALAGI valini la ti ma. E tukpɔi wuzegeni, ɛ zie wolai Nile loɔa Falaɔn ɔaazu, ta nɔ-botiɔe nu wolaiti gaazu, Nile deɔi kpein ge latini ga namai. ²¹ Kaleiti ti zaani zie wolai Nile wu. Zie wolai Nile makugi ɔulani, Ezipete nuiti ti la mɔ ɔeni zoosu ti va zie wolai Nile bɔle. Namai ɔeni Ezipete yooi kpein su. ²² Kele Ezipete molikulagiti ti naa ɔeɔalɔi ɔeɛni ga ta-zoɔolaiti maavele. Falaɔn ɔigi baani, ɛ la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eɔeɔelei nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI boni la. ²³ Falaɔn ɔaleni ma, ɛ li nɔ-masa pelei wu, ɛ la vɔɔ ɔisɔɔɔni niima vai ma negelein.

²⁴ Ezipete nuiti kpein ti zeɔeiti bɔɔni zie wolai Nile maɔfooli zu, ga ti kpɔɔlede zɔɔɔ, mazɔɔɔ ti la ɔeni zoosu ti va zie wolai Nile ta bɔle. ²⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI zie wolai Nile ɔoɔoɔoɔgai ma, ɛ keɛni su ga folo lofela.

*Maanɔɔɔi velesiei:
Zɔɔɔgiti ti zɔoi maabɔle fai*

²⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Li Falaɔn ɔɔ be, ɛ ɔe ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «Be nɔ-nuɔuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti deɔi. ²⁷ Ni ɛ la ɔe keɛni, ɛ va be ti va, ti va li, na vaazu da-yooi kpein suɔoɔoɔoɔosu ga zɔɔɔgiti. ²⁸ Zie wolai Nile wuulaa ɔa ve ga zɔɔɔgiti, ta ɔula bu, ti le da-masa pelei wu, ti lo ɛ laa velei wu, ta da-ɔetei zu, ti le da-wotiɔe nuiti ta-veleiti bu, ta da-nuɔuseiti pɔ beɔi, ta vu da-bulu mɔ zeɔeiti su, ta da-bulu vuko ɔaayɔ anɔnakaiti su. ²⁹ Zɔɔɔgiti ta le wo ma, wa da-nuɔuseiti, ta da-wotiɔe nuiti kpein.» »

8

1 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Gε Aalɔn ma: <Yeemaale ga da-lukpɔi zie wolaiti ma, ta ma bekegiti, ta kpoigiti, zɔlogiti ti le Ezipete yooi ḡa.> » 2 Aalɔn yeemaaleni Ezipete deiti ma. Zɔlogiti ti leeni, ti Ezipete yooi maaḡoale. 3 Kele molikulagiti ti naa ḡeḡalai ḡeeni ga ta-zoḡolaiti maaḡe. Ti zɔlogiti puuni balaḡai Ezipete yooi ḡa.

4 Falaḡɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, ε ḡe ti ma: «λ Gooḡo GALAGI maaneene, naa ḡa a ke ε zɔlogiti maaḡooza gi va ga na-nuḡuseiti. Na besu wa-nuḡuseiti ba, ti li, ti zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI ve.» 5 Moize ḡeni Falaḡɔn ma: «Masagi, va bu da ḡoḡoi ε kui le ga ze, yeei ḡe vaazu Gooḡo GALAGI maaneenezu la ε ve, wa da-wotiḡe nuiti, ta da-nuḡuseiti, nii a ke ε zɔlogiti maaḡooza ε va, ta da-veleiti? Taḡila kpalaa ge la yeḡa na, ke ni zie wolai Nile nɔ wu.» 6 Falaḡɔn goḡaaḡoteni, ε ḡe ma: «Lina nɔ.» Moize ḡeni ma: «Toḡa ḡe ḡana, eḡevelei ε faliai la, naa ḡa a ke, ε kwεε ga gala kili ge la ḡulani ga Gooḡo GALAGI, ḡa-GALAGI. 7 Zɔlogiti ta maaḡooza ε va, ta da-veleiti, ta da-wotiḡe nuiti, ta da-nuḡuseiti, taḡila kpalaa ge la yeḡa na, ke ni zie wolai Nile nɔ wu.»

8 Moize ta Aalɔn ti zεḡeni Falaḡɔn vɔ be, Moize woḡḡulani Gooḡo GALAGI ma, zɔlogiti ta-vaa zu, niiti ε ti leveni Falaḡɔn laalḡoma. 9 Gooḡo GALAGI naa ḡeeni, nii Moize falini ma. Zɔlogiti ti zaani peleiti bu, ta koizuveti, ta doḡoiti su. 10 Ti ti ḡaaleeni ba kpifɔkpifɔ, makugi ḡeni ḡulazu zooi zu na pe. 11 Kele Falaḡɔn kaai ma ga faiti ti zolooga, ε ḡoḡo ḡikpaani, ε la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eḡevelei Gooḡo GALAGI bogai la.

*Maanḡoḡi zavasiei:**Sosoligiti*

12 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Gε Aalɔn ma: <Da-lukpɔi maale, ε zooi ma vufiligi loḡa. Toḡa latusu ga sosoligiti Ezipete yooi zu na kpein.> » 13 Zekana ti keeni la. Aalɔn yeemaaleni ga na-tukpɔi, ε zooi ma vufiligi loḡa la. E ḡeni ga sosoligiti, ε vu nuiti ma, ta suaiti. Zooi ma vufiligi kpein ge ḡeni ga sosoligiti, Ezipete yooi kpein su. 14 Molikulagiti ti ta-zoḡolaiti kpein keeni, ga ti va sosoligiti kula, kele ti la ḡeni zooni. Sosoligiti ti vuuni nuiti ma ta suaiti. 15 Nazu ḡa molikulagiti ti ḡeni la Falaḡɔn ma: «GALA ḡoḡoi yee vogi ve!» Kele Falaḡɔn ḡigi baani, ε la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eḡevelei Gooḡo GALAGI bogai la.

*Maanḡoḡi naanisie:**Deḡiti puu vai*

16 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Wuzεḡe ga sobuzobui, ε li, ε lo Falaḡɔn ḡakala, siegi zu ε ḡulazu la ga ε li ziave, da ḡe ma: <Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: Be na-nuḡuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti deḡi. 17 Ni ε la beni na-nuḡuseiti ba, ti va li, na vaazu ε laalḡoma ga deḡiti ti laabadiiai, wa da-wotiḡe nuiti, ta da-nuḡuseiti, naa ve da-veleiti ba. Ezipete nuiti ta-veleiti buulaa ḡa ve ga deḡiti, ta zooi balaa laa ḡa ve. 18 Kele naama volo na, na zeeḡaaḡwezu ḡe Gɔsen yooi va, ve na-nuḡuseiti ti zeini na, deḡiti ti la ḡea miná neḡelein, naa ḡa a ke ε kwεε ga na ga Gooḡo GALAGI, na naama yooi zu. 19 Na zeeḡaaḡwezu ḡeezu na-nuḡuseiti ta da-nuḡuseiti ba. Laavɔ vai ma vooḡi naa ḡa ḡula kelema lina.> » 20 Gooḡo GALAGI keeni ḡana. Deḡiti ti laabadiiai, naati ma ḡulugi vaani Falaḡɔn na-masa pelei wu, ta na-botiḡe nuiti ta-veleiti bu, ta Ezipete yooi kpein su. Zooi ḡoloḡoloni deḡiti zea.

²¹ Falaḡon Moizeni ta Aalon lolini, é ḡe ti ma: «À li, wo zalaḡaiti kula wa-GALAGI ve zooli zu.» ²² Moize googaaʋoteni, é ḡe ma: «É la zolooni lagooni pa ga é ḡe ḡana, mazɔɔɔ gá ʋaazu zalaḡaiti kulazu Gooḡo GALAGI ve, gá-GALAGI, ti ga kɔzɔba aniiti Ezipete nuiti be. Ni gá zalaḡaiti kulana Ezipete nuiti gaazu, ti ga kɔzɔba aniiti ti ve, ti la gi zaa ga kɔtui ɔaa?» ²³ Gá folo savago zie wosu tevebai zu, gi zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI ve, gá-GALAGI, eḡevelei é bogai la gi ma.» ²⁴ Falaḡon ḡe ma: «Nɔun ná, ná yeebesu wo ʋa, wo li tevebai zu, wo zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI ve, wa-GALAGI. Kele wa ḡena lia, à mina maagooza. A maaneneni wo be.» ²⁵ Moize googaaʋoteni, é ḡe ma: «Peḡe, ná ga ḡula é ʋo be, ná Gooḡo GALAGI maanenenu é ve. Lina, deḡiti ta maagooza Falaḡon ʋa, ta ná-botiḡe nuiti, ta ná-nubuseiti, kele Falaḡon mina ye gi yaavazu, é ʋa be yeebesu nubuseiti ba, ti ʋa li, ti ʋa zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI ve.» ²⁶ Moize ḡulani Falaḡon ʋo be, é Gooḡo GALAGI maanene. ²⁷ Gooḡo GALAGI keeni eḡevelei Moize falini la ma, deḡiti ti maagoozani Falaḡon ʋa, ta ná-botiḡe nuiti, ta ná-nubuseiti. Gila kpalaa ge la ḡeni yeni ná. ²⁸ Kele niizu mɔno, Falaḡon ɔḡo ḡigi ɔaani, é la yeebeni nubuseiti ba, ti ʋa li.

9

Maanḡoɔi loolusiei:

Dḡo zeebei veɛ vai suaiti ba

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Li Falaḡon ʋo be, é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ḡaa: Be ná-nubuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti dèbi. ² Ni é la ḡe keeni, é ʋa be ti ʋa, ti ʋa li, da ti zona, ³ Gooḡo GALAGI yeei ḡa ḡe da-loganiiti daalḡoma, niiti ti dɔɔiti su, sooiti, ta soovalegiti, ta nɔmeiti, ta nikiiti, ta baalagiti, ta boliiiti. Toḡa ḡe ga dɔɔi, é wola nɔu. ⁴ Kele Gooḡo GALAGI ḡa zeeḡaḡweezu ḡe Izelayele ná-toganiiti ba ta Ezipete nuiti ta-loganiiti. Niiti ti ga Izelayele nuiti tɔnɔi, gila kpalaa ge la zaa ti ʋa.» ⁵ Gooḡo GALAGI kui levea ba, é ḡe: «Lina, Gooḡo GALAGI ḡa naa ḡe zooli zu.»

⁶ Gooḡo GALAGI keeni ḡana nɔ, poluma voloi. Ezipete nuiti ta-loganiiti kpein ti zaani, kele sua ḡila kpalaa ge la ḡeni zaani Izelayele nuiti ta-loganiiti su. ⁷ Falaḡon keelai leveni ga ti gaazaḡagiti bo, peḡe, Izelayele ná-toganiiti gila kpalaa ge la ḡeni zaani. Falaḡon ḡigi ɔaani, é la ḡeni beni Izelayele nuiti ba, ti ʋa li.

Maanḡoɔi lozitasiei:

Divologiti ti lo fai nuiti ta suaiti ba

⁸ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ta Aalon ma: «À yeelaave ga diḡi losuve ma yuui, Moize fobe geezu velei Falaḡon ḡaazu. ⁹ Toḡa ḡe ga fufiligi, é veɛ Ezipete yooi pe ma, é ḡe ga divologi, é lo nuiti ta suaiti ba, é ḡula ti ma, Ezipete yooi zu ná pe.» ¹⁰ Ti fuului ma yuui zegeni, ti li, ti lo Falaḡon ḡakala. Moize fobeni geezu velei, é ḡeni ga divologiti, keai ga kula ma anii nuiti ta suaiti ma. ¹¹ Molikulagiti ti la ḡeni zooni ti ʋa ʋa Moize ḡakala, tɔzei divologiti ba, mazɔɔɔ divologiti ti ḡeni molikulagiti ba, eḡevelei é ḡeni la Ezipete nuiti kpein ba. ¹² Gooḡo GALAGI Falaḡon ḡigi ɔaani, Falaḡon la ḡeni woiloni Moizeni ta Aalon wooi ma, eḡevelei Gooḡo GALAGI bogai la Moize ma.

Maanḡoɔi lofelasiei:

Sakotuiti puu vai

13 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Wuzegē ga sobuzobui, ē li, ē lo Falaḡon ḡakala. Da ḡeezu ma: <Gooḡo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ḡaa: Be nā-nuḡuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti dēbi. 14 Mazələo niizu, nā vaazu ga maanogḡo vaiti kpein da bōḡoi ē laalōḡoma, ta da-wotiḡe nuiti daalōḡoma, ta da-nuḡuseiti daalōḡoma, naa ḡa a ke, ē kwēe ga kēḡala nōpe ge la nā eteai zu nā kpein. 15 Ni gē yeemaalen, gē ē loḡa ga saai, da-o, da-nuḡuseiti-yo, ē ga wo neēlea etea. 16 Kele gē ē yege vulua, naa ḡa a ke, ē nā-zēbi ḡa, ta ti dāaseigi wo eteai zu nā pe. 17 Da ba, ē da pele besa nā-nuḡuseiti dii vai luḡo. 18 Naa ḡa ē ba, lina, niima lēlei ma, nā sakōtui vuuzu zeeḡaaba, nii kēḡala nōpe ge la de ḡeeni Ezipete yooi zu, ē zo naa bēte volo ma, eyesu niizu. 19 Deḡemu, da-loganiiti makesu bētena ga pagō, ta nii kpein ē ga donō, ē ē ya eteave. Sakōtui ḡa vaazu vuuzu nuiti kpein ma ta suaiti, niiti ti vaazu yesu eteave, ti la bōḡuni peleiti bu, naati ta za.»

20 Falaḡon nā-botiḡe nuiti saama, niiti ti luani Gooḡo GALAGI laawooi va, naati ti ta-wotiḡe nuiti ta ta-loganiiti tēeni peleiti bu ga gaazuvilei. 21 Kele niiti ti la ḡeni Gooḡo GALAGI laawooi lōni yiima, ti va ke ḡaazu ma ga faa, naati ti ta-wotiḡe nuiti ta ta-loganiiti zeni eteave.

22 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeemaale geeḡolōgi vō pelei, sakōtui vu Ezipete yooi kpein su nuiti ma, ta suaiti, ta tufaiti kpein dōbōiti su, Ezipete yooi zu.» 23 Moize nā-tukpōi leteni geeḡolōgi vō pelei. Gooḡo GALAGI tona kpune tugi leveni, ta sakōtui, geeḡadei yeini eteai zu. Gooḡo GALAGI sakōtui vuuni Ezipete yooi zu. 24 Sakōtui vuuni, mainmain ḡeni saḡazu, geeḡadei da loo sakōtuiti saama, gola yeeḡaabaani, kēḡala la de ḡeeni Ezipete yooi zu, kaipa ē ḡeeni ga bōḡo you. 25 Sakōtui vuuni, ē zeelini Ezipete yooi kpein ma ga nōuda, nii kpein ē ḡeni eteave, ē zo nuiti ma, ē zeeli suaiti ma. Sakōtui vuuni tufaiti kpein ma dōbōiti su, ē guluiti sugolōḡoloni dōbōiti su. 26 Keni nō ve Izelayele nuiti ti ḡeni nā, Gōsen yooi zu, minā ḡa sakōtui la ḡeni zeelini nā.

27 Falaḡon Moizeni ta Aalōn lolini, ē ḡe ti ma: «Gē kotoi ḡea niizu. Gooḡo GALAGI ḡa soḡgai, nā-o, nā-nuḡuseiti-yo, gi la vēeni. 28 A Gooḡo GALAGI maanenena, nii a ke tona kpune tugi mina mō ḡula, ta sakōtui mina mō vu. Nā besu wo va, wo li, nu la mō yeeviliga wo zu mōnō.» 29 Moize ḡeni ma: «Siegi zu gē ḡulazu la taai va, nā zeeiti tēezu Gooḡo GALAGI ma. Tona kpune tugi maa ḡa leve, ta sakōtui, naa ḡa a ke ē kwēe ga Gooḡo GALAGI ḡa po ge ga eteai. 30 Kele gē kwēe ga da-o, da-wotiḡe nuiti-yo, wo la de luazu Gooḡo GALAGI va.»

31 (Gezei ta wōlezeḡi ti ḡolōḡoloni, tōzei wōlezeḡi ḡulaa ḡeni de su ga niine, gezei vua ḡeni de ga niine. 32 Beleegi ta epotelegi ti la ḡeni ḡolōḡoloni, tōzei ti nekege.)

33 Moize ḡulani Falaḡon vō be, ē li taa vōluve, ē yeeti tēeni Gooḡo GALAGI ma, tona kpune gooi ta sakōtuiti maaleveni, tonai la mō ḡeni vuuni zōoi ma. 34 Falaḡon kaai ma ga tonai, ta sakōtui, ta tona kpune goōiti maalevea, ē ḡeni nō ba, ē da kotoi ḡe, ē bōḡo ḡigi baani, tō-o, nā-botiḡe nuiti-yo. 35 Falaḡon ḡigi baani, ē la ḡeni beni Izelayele nuiti ba, ti va li, eḡevelei nō Gooḡo GALAGI puuni la Moize la, ē bo.

10

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Li Falaḡon ʋo be, mazɔɔ nà ḡa gè kigi baai, ta ná-botiḡe nuiti zii, nii a ke gè nà-poogiti kula keɓema ti zaama. ² Toḡa balaa ga è suḡula è-lointi ma, ta ti-lointi, pelei gè Ezipete nuiti sogai da, ta poogi ma ziiti gè ti ḡulaai keɓema ti zaama. Wa kwεε naa maavele ma ga nà ga Gooḡo GALAGI.»

³ Moize ta Aalɔn ti liini Falaḡon ʋo be, ti ḡe ma: «Gooḡo GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ḡaa: «Da yɛsu ḡeɓezu eyɛsu siɛgi begele zu, ga è la bɔḡo unmaayeida bè? Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti dɛbi. ⁴ Mazɔɔ ni è la ḡe keeni, è ʋa be nà-nubuseiti ba, ti ʋa li, wele, nà ʋaazu lina ga kotogiti da-yooi zu. ⁵ Ta zooi maabɔɔle, nu la zooga é ʋa zooi ḡa, ti anii mɔtaiti mi nii é ná, nii sakɔtui zegai wo ya, guluiti kpein ti beɓezu wo ʋe dɔbɔiti su, ta naati kpein miizu. ⁶ Ta da-ʋeleiti buulaave, ta da-wotiḡe nuiti kpein ta-ʋeleiti, ta Ezipete nuiti kpein ta-ʋeleiti. E-ḡeeni, ta è-ḡeeni ti-ḡeeni ti la ḡeni naa ḡeḡala ḡaani, kaipa ti ḡulani, ti da yɛnvu zooi nii zu, eyɛsu niima voloi.» » Moize ʋoluaveni, é ḡula Falaḡon ʋo be.

⁷ Falaḡon ná-botiḡe nuiti ti ḡeni ma: «Zunui nii ḡa ḡeɓezu ga balii ḡale ade ʋe, eyɛsu siɛ kpegele zu? Bena nui niiti ba, ti li, ti Gooḡo GALAGI lebi, ta-GALAGI. E la de suḡwεε baa ga Ezipete undaa ḡana ʋili?» ⁸ Ti ʋaani ʋolu ga Moize ta Aalɔn Falaḡon ʋo be, naa ḡe ti ma: «À li, wo Gooḡo GALAGI lebi. Kele beɓeni ka ti liizu?» ⁹ Moize goḡaavonui, é ḡe ma: «Gá liizu ga ḡá-nu niineiti ta ḡá-nu ʋɔbɔiti, ḡá liizu ga gi-loun zunui ti gi-loun anzanui, é ʋe ḡá-logani goiti ta ma wolaiti ba, mazɔɔ keni gi fetii ḡula Gooḡo GALAGI lebi vaa ma.» ¹⁰ Falaḡon ḡeni ti ma: «Gooḡo GALAGI ye wo ʋa, ni nà beɓa wo ʋa, wo li, wa-o, wo lointi-yo! A dama ga bɔḡo, tɔzei maanḡɔi ḡa wo ḡaizizu! ¹¹ Kele é la ḡeɓezu ḡana! Zunui à li, wo Gooḡo GALAGI lebi, mazɔɔ naa ḡa wo maḡaazaḡaboni!» Ti ti beeni Falaḡon ʋo be.

¹² Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeei maale Ezipete yooi maazu, nii a ke kotogiti ti ʋa, ti ʋu Ezipete yooi zu, ti zooi ḡa lufaiti kpein mi, nii kpein sakɔtui zegai.» ¹³ Moize ná-tukḡɔi maalenii Ezipete yooi maazu, Gooḡo GALAGI ʋaani ga folo ḡulazu ʋele ʋiilei zooi zu, naama voloi pe ta ma bidii pe. Sobui, folo ḡulazu ʋiilei ʋaani ga kotogiti. ¹⁴ Kotogiti ti leeni Ezipete yooi kpein ga, ti ʋuuni Ezipete yooi ḡa adave pe, naa wola bɔini, é leʋe mɔungi ʋa, koto ge la de mɔinni ḡana, keḡala la mɔ ḡea ʋelela ʋelei eyɛsu ḡo. ¹⁵ Ti zooi maave kpein seḡeni, zooi maaḡidini. Ti tufai kpein miini zooi ḡa, ta gulu waaiti kpein, nii kpein sakɔtui zeni ná. Daa undu ḡila kpalaa ge la ḡeni yeni guluiti ga, anɛ tufaiti balaa dɔbɔiti su, Ezipete yooi kpein su.

¹⁶ Falaḡon Moizeni ta Aalɔn lolini ga gaazuvilei, é ḡe ti ma: «Gè koto ḡea Gooḡo GALAGI laalɔḡoma, wa-GALAGI, ta wo laalɔḡoma. ¹⁷ Kele nà-kotoi zuvaaye na, niima gelei nɔ zu. Gooḡo GALAGI maanɛne bè, wa-GALAGI, nii a ke é saa maanḡɔi nii maḡooza bà niizu.» ¹⁸ Moize ḡulani Falaḡon ʋo be, é Gooḡo GALAGI maanɛne. ¹⁹ Gooḡo GALAGI ʋaani ga folo liizu ʋele ʋiilei, gola yeeḡaabaai, é li ga kotogiti, é ti ʋili Seeli Kpolodei wu. Kotogi ḡila kpalaa ge la ḡeni yeni Ezipete yooi ná tanɔpe. ²⁰ Kele Gooḡo GALAGI Falaḡon ḡigi baani, Falaḡon la ḡeni beɓeni Izelayele nuiti ba, ti ʋa li.

Maanḡɔi laavusiei:

Kpidii ʋe vai Ezipete yooi ma

²¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeei maale geḡḡɔlɔgi ʋo pelei, kpidii ʋe Ezipete yooi zu, kpidii nu yeei a ʋɔḡu ba.» ²² Moize yeei maalenii geḡḡɔlɔgi

vo pelei, kpidii veeni Ezipete yooi zu ná pe, nii gola gaaɗɗiligi, naa ɗeeni folo savago laawu. ²³ Nu la ɗeni boola gaaazu, nu nɔpe ge la ɗeni zegeni zeizuve folo savago laawu. Kele wozakalagi ɗeni adaveti pe, ve Izelayele nuiti ti ɗeni náti.

²⁴ Falaɗɗon Moize lolini, é ɗe ma: «À li, wo ɗooɗɗo GALAGI lebi. Wo-lointi ta zoo ti wile wo volu, keni wa-logani goiti ta ma wolaiti nɔ ɗa wa ti ye ve.»

²⁵ Moize googaavoteni, é ɗe ma: «Keni è gá-loganiiti ze gi ya, nii a ke gi zalaɗaiti ta gala zalaɗaiti kula ɗooɗɗo GALAGI ve. ²⁶ Gá liizu ga gá-logani bulugiti, ma voloka gila kpala ge la yege, mazalɔ toɗa gi ta zeɗezu, gi ɗooɗɗo GALAGI lebi la, gá-GALAGI. Eyesi gi zeeli ná, gi la kwee, nii lieɗi gá kula ga zalaɗai ɗooɗɗo GALAGI lebi vai ma.» ²⁷ Kele ɗooɗɗo GALAGI Falaɗɗon ɗigi baani, Falaɗɗon la ɗeni keeni, é va be ti va, ti va li.

²⁸ Falaɗɗon ɗeni Moize ma: «Gula pò be! Dama ga boɗɗo, é va gaaazuve ɗa mɔno, mazalɔ voloi da gaaazuve vete da, da za.» ²⁹ Moize ɗeni ma: «È boga! Gè la mɔ è-gaaazuve ɗaa pe.»

11

Maanɗo ɗaabelagi ma wooi wo fai

¹ ɗooɗɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Nà vaazu ga maanɗo ɗaabelagi Falaɗɗon vo ta Ezipete yooi. Naa a ɗeena, toɗa besu wo va, wo ɗula ve va. Siegi zu é besu la wo va ga wo li, toɗa wo be ve tete. ² Bɔe nuɓuseiti pɔ ga, zunui ɗilagilagi ta anzanui ɗilagilagi wali anɗakaiti ta zanu anɗakaiti fali seiɗɗo ma.» ³ ɗooɗɗo GALAGI keeni ɗana, eyesu nuɓuseiti ti gaaazu unfe solɔ Ezipete nuiti gaazu, Moize boɗɗi ɗeni ga nui nii unfemai ɗeni veezu be gola Ezipete yooi zu, Falaɗɗon ná-botigé nuiti zea, ta nuɓuseiti pe.

⁴ Moize ɗeni: «ɗooɗɗo GALAGI wooi ɗaa: «Kua zaamai ma yeedeɗalai, ná vaazu, gè leve Ezipete yooi zu. ⁵ Doun zunu mɔungi kpein ka za Ezipete yooi zu, Falaɗɗon é zeini masa kpɔkpɔgi ɗa, é zo naa ná-doun zunu mɔungi ma, eyesu é zeeli botigé anzanui ná-doun zunu mɔungi ma, nii é moloi zigazu, eyesu é zeeli toganiiti ti-yivo zine mɔungiti kpein ma. ⁶ Kpee wola ɗa loo Ezipete yooi kpein su, nii keɗala la de ɗeeni kaipa, ta keɗala la mɔ ɗea pe. ⁷ Kele Izelayele nuiti pɔ be, nu la ɗite balaa gile bozo woomeniga nu ma, baa nu sua ma, naa ɗa a ke wo kwee ga ɗooɗɗo GALAGI zoɗɗo ɗeeve Ezipete va ta Izelayele.» ⁸ Naazu, da-wotigé nuiti kpein ta va, ti nɔko bù, ti ɗe ma: «Gula ve va, wa nuɓuseiti pe, niiti ti è volu!» Naa voluma ná ɗula, gè li.» Moize ɗulani Falaɗɗon vo be ga ziiɗaawana wolai.

⁹ ɗooɗɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Falaɗɗon la woiloga wo-woo ma, naa ɗa a ke gè ná-maabele vaiti ke ga mɔinda Ezipete yooi zu.» ¹⁰ Moize ta Aalɔn ti naama maabele vaiti kpein keeni Falaɗɗon gaaazu, kele ɗooɗɗo GALAGI Falaɗɗon ɗigi baani, é la beni Izelayele nuiti ba, ti va li, ti va ɗula ná-zooi va.

12

Pake fetii lazei velei

¹ ɗooɗɗo GALAGI ɗeni Moize ta Aalɔn ma, Ezipete yooi zu: ² «Niima alugi ɗa ɗe wo ve ga alugiti ma mɔungi, toɗa ɗeezu wo ve ga konagi ma alu mɔungi. ³ A ɗe Izelayele vebai ma: «Niima alugi ma volo puugoi ma, peleyeɗe ɗila baala zivo ɗila, baa koi ɗila baala zivo ɗila, naa ɗa wa kula. ⁴ Ni peleyeɗe liive baala zivoi

ma, wa sege ti ve ta kobave gelei, egevelei nuiti tiegoi la, wa baala zivoi naa gaaɔwe ga nii nu gɪlagilagi a zoo é mi. ⁵ Toɔa ɔe ga baala zivoi, nii neevuzu la ba, é ga ma zinei, é kona gila kulaai. Wa zoo wo baala zivoi ɔaa boli yivoi zeɔe. ⁶ Wa make, wo da pete eyesu alugi ma volo puugo maazu naanisiei (14), Izelayele vebai kpein ka ti ɔdaaleve kpɔkɔi. ⁷ Wa ma ɲamai zo, wo ta zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti, ve a mi ná. ⁸ Naama bidii nɔ, wa ma zuai mi, mɔgai abui ɔa. Wa mi ta bului nii leve la su, ta tufa wanaiti. ⁹ A mina ma undu mi, ɔaa wo va gili ziei wu, keke toɔa mɔ abui ɔa, nɔungi ve ma beɔaiti ba ta koozu aniiti. ¹⁰ A mina tanɔpe ze ná sobu va zeeli. Ni ta a yena ná sobui zeeli, wa naa ɔala. ¹¹ Wele vebai wa mi la: saamaɔligi ɔa ɔe wo zaama, wa-zavalagiti ti ɔe wo-ɔɔgoiti ga, wa-lukpoi ɔe zoni wo ya. Wa mi ga gaazuvile. ɔɔgoɔ GALAGI ná-Pakegi ve. ¹² Naama bidii, ná ziezuz Ezipete yooi zu, ge Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti kpein paa, é zo nuiti ma, é li toganiiti pɔ. Ná Ezipete yooi ná-galagiti kpein tukpɔaaleve. Ná ga ɔɔgoɔ GALAGI. ¹³ Namai ɔa ɔe ga poogi wo ve peleiti ma, ve wa ɔe ná. Ná ɲamai ɔaana, ná buɔe wo maazu, maanɔgo la zeelia wo ma, nii a wo ɔologolo, siegi zu ge vaazu Ezipete yooi loɔazu la.

Bului nii leve la su, naama vetii

¹⁴ « Naama voloi ɔa ɔe wo ve ga ɔizesu, wa ma ɔoɔzunɛɛi wo ɔɔgoɔ GALAGI lebi vaa ma, é ɔe ga ɔɔgoɔ togi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁵ Folo lofela laawu, wa ve bului miizu, nii leve la su. Folo mɔungi ma, wa levei ɔula wa-veleiti bu tete, mazɔɔɔ, nu nɔpe a bului miina, nii levei su, é zo folo mɔungi ma, é li folo lofelasiei vɔ, naa be ka leve Izelayele va. ¹⁶ Folo mɔungi, wa gaaleba ɲadegai wo, dofelasiei wa gaaleba ɲadegai wo. Nu nɔpe ge la boti nɔpe kea naama voloiti su. Wa zoo nɔ wo nu gɪlagilagi ná-daamianigi beɔe. ¹⁷ Bului nii leve la su, wa naama vetii voloi make, mazɔɔɔ naama voloi ɔɔgoi nɔ ɔa ge wa-nu bulugiti kulazu la Ezipete yooi va, wa naama voloi make, é ɔe ga ɔɔgoɔ togi, wo-mavofodaiti kpein be. ¹⁸ Alugi ma mɔungi, ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma ɔɔkɔi, wa buluiti mi nii leve la su, eyesu folo vuufelego maazu ɔilasiei (21) ma ɔɔkɔi. ¹⁹ Folo lofela laawu, leve nɔpe ge mina ɔa wa-veleiti bu, mazɔɔɔ nu nɔpe a bulu miina levei su, naa be ka leve Izelayele vebai va, é ɔeni ga seikɔɔma nu ɔaa zou loun. ²⁰ A mina bulu mi nii levei su. Ada vetii kpein wo zeini náti, wa buluiti mi nii leve la su. »

Maanɔgoi vuusiei: Doun mɔungiti saa vai

²¹ Moize Izelayele ɔewolaiti kpein tolini, é ɔe ti ma: « À li, wo togani goi zeɔe wa-veleyeɔeiti be, wo paa Pakegi vaa zu. ²² Wa ɔizɔope tufa biɔgi zeɔe, wo do ɲamai wu, nii é ɔeezu kokoi zu, wa kokoi zu ɲamai zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti. Wo tanɔpe ge mina ɔula ná-pelei wu eyesu sobui zeeli. ²³ Siegi zu ɔɔgoɔ GALAGI vaazu ziezuz la Ezipete yooi zu, ga é paai wo, a ɲamai ɔaana daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti, ɔɔgoɔ GALAGI ɔa buɔe kpogi maazuve, é la bega faa zuɔologolo geezuɔeelai va, é va le wa-veleiti bu, é va wo vaa.

²⁴ « Wa niima vai make kpaan ɔɔgo ve ta wo-lointi be ege togi eyesu ɔa. ²⁵ Siegi zu wo leezu la zooi naa zu, nii ɔɔgoɔ GALAGI feezu wo ve, egevelei ná-minazeɔegi la, wa make niima vai ma. ²⁶ Siegi zu wo-lointi ta ɔena la wo ma: « Niima vai voluve ɔa wo ve ga begele? », ²⁷ wa goodaavotegi ve, wo ɔe ma:

«Pakegi ma zalaɣai ve, Gooɣɔ GALAGI lɛbi vai ma, nii é buɗeni Izelaye nuiti ta-veleiti maazu Ezipete yooi zu, siegi zu é Ezipete nuiti paani la, é ada-veleiti make.» » Nuɓuseiti ti maayeini, ti nɔkɔ. ²⁸ Izelaye nuiti ti liini, ti naa ɣe, eɣvelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ta Aalɔn ya.

²⁹ Kua zaamai, Gooɣɔ GALAGI doun zunu mɔungiti kpein paani Ezipete yooi zu, é zo Ezipete masagi Falaɣɔn ná-doun zunu mɔungi ma, é li kasoga nui ɔ, naa ná-doun zunu mɔungi, ta toɣaniiti ti-yivo zine mɔungiti kpein.

³⁰ Falaɣɔn wuzegeni kpidi, tɔ ve, ná-botigɛ nuiti kpein be, ta Ezipete nuiti kpein. Kpee wolaiti ti looni Ezipete yooi zu ná kpein, mazɔlɔ pɛle ɣila kpalaa ge la ɣeni ná, ve nu la zaani ná.

³¹ Naama bidii nɔ zu, Falaɣɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é ɣe ti ma: «À wuzegɛ, wo ɣula ná-nuɓuseiti saama, wa Izelaye nuiti. A li, wo Gooɣɔ GALAGI lɛbi, eɣvelei wo boni la. ³² A wa-logani goiti seɣe, ta wa-logani wolaiti, eɣvelei wo boni la. A li, à tuya loo ná balaa bè.» ³³ Ezipete nuiti ti ɣeni ɔɔizu nuɓuseiti da, ti balani ga ti ɣula zooi ɔa, mazɔlɔ ti ɣeni ɣeezu ma: «Gi kpein gi undaa ɣana vili.»

³⁴ Nuɓuseiti ti liini ga ta-bulu vukɔ ɣaayɔgai, nii é la ɣeni de bokoloni. Ti bulu vukɔ ɣaayɔ anɔnakaiti maaveleveleni ta-zegɛiti su, ti ti la ɣomaveti.

³⁵ Izelaye nuiti ti naa ɣeeni, nii Moize boni ti ma: ti wali anɔnakaiti falini Ezipete nuiti ma, ta zanu anɔnakaiti, ta seɣeiti. ³⁶ Gooɣɔ GALAGI keeni ɣana eyɛsu nuɓuseiti ti ɣaazu unfe sɔlɔ Ezipete nuiti gaazu: nii ti falini ti ma, ti naa veeni ti ya. Ti naati kulani Ezipete nuiti zea, ti ti maavo.

Izelaye nuiti kula vai

Ezipete yooi va

³⁷ Izelaye nuiti ti zegɛni Lamesese, ti li Sukɔte. Zunuiti ti ɣeni ziezu ɣɔɣɔa, naati ti ɣeni ga nu waaroundzita (600 000) ɣeɣala, doungoiti ta anzanuiti ti la naama ɣaalugi zu. ³⁸ Nui ma zii laalitaaligi kpein ge vileni ti volu, toɣanii wola mɔinni ti ya, ma goiti ta ma wolaiti. ³⁹ Ti bulu velevelegiti mɔni, nii leve la su, ga bulu vukɔ ɣaayɔgai, ti zegɛni la Ezipete yooi zu, é la ɣeni bokoloni, mazɔlɔ ti ti beeni Ezipete yooi zu, ti la bena neke, ta ti la ɣeni zooga daamiani kpetezu ɔɔɣɔ ve, nii ta mi velela velei.

⁴⁰ Yeeɣeɣalal lieɣɔi Izelaye nuiti ti keeni Ezipete yooi zu, naa ɣeni ga kona unnaanigo kona vuusavagɔ (430). ⁴¹ Kona unnaanigo kona vuusavagɔ (430), naama ɣona pileɗa voloi nɔ ɣa, Gooɣɔ GALAGI ná-nuɓuse bulugiti kpein ti ɣulani la Ezipete yooi va. ⁴² Yeei Gooɣɔ GALAGI ti ɣulani la Ezipete yooi va, é niigaazuɣai ɣeni naama bidii. Izelaye nuiti ta ti-mavofodaiti kpein balaa, keni ti niigaazuɣai ɣe naama bidii, Gooɣɔ GALAGI lɛbi vai ma.

Tɔgi é lo Pakegi ɣula vai va

⁴³ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ta Aalɔn ma: «Wele tɔgi va, Pakegi ma vaa zu: Wɛen ɣila kpalaa mina ma anii ta mi. ⁴⁴ Duɔi kpein nii geyaa ga walii, ta tatigai pelevolu, toɣa zoo é ta mi. ⁴⁵ Seikɔɣɔma nui ta botigɛ nui é zalazu, naati ti mina ta mi. ⁴⁶ Wa mi pelei nɔ wu. A mina ɣula ga ma zuai tanɔpe pelei va. A mina ma ɣaei tanɔpe gale. ⁴⁷ Izelaye vebei kpein ka Pake fetii ɣula. ⁴⁸ Ni wɛen é zeini wo ɣɔɣɔma, naa ɣa pɔ é Pake fetii ɣula Gooɣɔ GALAGI ve, keni zunu kpein é ná-pelei wu, ti lati pelevolu, naazu toɣa va, é fetii ɣula. Toɣa ɣe naazu eɣe zou loun, kele tatipelevolulala nu nɔpe ge mina ta mi. ⁴⁹ Tɔ gilagi naa nɔ ɣa é zeizu zou loin ma, ta seikɔɣɔma nui.»

⁵⁰ Izelayele nuiti ti keeni gana no, egevelei Goofo GALAGI devei veeni la Moize ta Aalon ya. ⁵¹ Naama voloi bofoi no ga, Goofo GALAGI Izelayele nuiti kulani la Ezipete yooi va, egevelei ti-ma bulugiti ti zeini la kpasu ga pago.

13

Devei e lo Pakegi ta doun maungiti ta-vai va

¹ Goofo GALAGI beni Moize vo, e ge ma: ² «Doun zunu maungi kpein fe be, niiti ta zobo Izelayele nuiti saama, nubuseiti ta toganiiti. Ma maungi kpein Izelayele nuiti po be, ta ga ndo.»

³ Moize geni nubuseiti ma: «A gize naama voloi zu, yeei wo gulari la Ezipete yooi va, duola velei wu, mazobo Goofo GALAGI na-zeejaaabaai ga e wo gulari la. Nu mina bului mi nii levei su. ⁴ Wa gulari za Ezipete yooi va, molo gulari alugi ma, wo li. ⁵ Siegi zu Goofo GALAGI leezu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Gete nuiti, ta Amool nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, nii e ma gonai woni wo-memewolani be ga e fe wo ve, ve noni ta kon guloi vooabaai na, wa niima lebiyai ve Goofo GALAGI ve, niima alugi bofoi no ma. ⁶ Folo lofela laawu, wa ge buluiti miizu nii levei la su. Folo lofelasi ma, fetii ga ge Goofo GALAGI lebi vaa ma. ⁷ Wa buluiti mi folo lofela laawu, nii levei la su. Bului nii levei su, naa mina ga wo-zeizube, nu mina levei ga wo vo be wa-yooi ga na pe.

⁸ «Naama voloi zu, wa sugula wo-loun zunui ma ga: «Tofa ga naama vai, nii Goofo GALAGI keeni be, siegi zu ge gulari la Ezipete yooi va.» ⁹ Tofa ge wo ve wo-yeei va ga poogi, ta tookisui wo-lovalave, naa ga a ke Goofo GALAGI na-tagi ge wo-laave, mazobo Goofo GALAGI wo gulari Ezipete yooi va ga na-zeejaaabaai. ¹⁰ Wa niima levei zo, wo ke ma yeejegalai ma kona-o-kona.

¹¹ «Siegi zu Goofo GALAGI leezu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, egevelei e ma gonai woni la wo ve, ta wo-memewolani be, ga tofa vaazu feezu wo ve, ¹² wa doun zunu maungi kpein fe Goofo GALAGI ve, anee toganiiti ti-yivoi ma maungiti ti sobosu, ma zineiti ta ga Goofo GALAGI nono. ¹³ Wa soovale zivo maungi kpein unmo ga baala zivoi. Ni wo la unmoni, wa kotofaue wolo. Wa doun zunu maungi kpein unmo, wo-loun zunuiti saama. ¹⁴ Siegi zu wo-loun zunuiti ti wo gaazafasu la lina ga lina, ga: «Naa volube ga ga begele?», wa googaavote ga: «Goofo GALAGI na-zeejaaabaai maavele ga e ade gulari la Ezipete yooi va, duola velei wu. ¹⁵ Tei Falafon geni felezu ga kikpaai, ga e mina be ade va, de va li, Goofo GALAGI doun zunu maungi kpein paani Ezipete yooi zu, e zo nuiti ti-loun zunu maungiti ma, e li suaiti ti-ma yivo zine maungiti po. Naa ga e keezu, ade ma zine maungiti kpein kulazu la ga zalaai Goofo GALAGI ve, ta de doun zunu maungiti kpein unmo su la.» ¹⁶ Tofa ge ege poogi wo-yeei va, ta wo-lovalave, mazobo Goofo GALAGI ade gulari Ezipete yooi va ga na-zeejaaabaai.»

Seeli Kpolodei maazubude vai Izelayele nuiti be

¹⁷ Siegi zu Falafon beni la nubuseiti ba ga ti li, GALA ge la geni liini ga tiye Filiseti nuiti ta-yooi zu vele, anee ni naa wola maabufani, mazobo GALA ge geni geezu ma: «Nubuseiti ti ijo ka leve, ti fale ma Ezipete yooi zu, ta gena kooi gaa.» ¹⁸ Kele GALA ge ti gaagalani ma, e li ga tiye ga tevebai zu velei, Seeli Kpolodei vo pelei. Izelayele nuiti ti gulari Ezipete yooi va, ti gasogilii ga pago.

19 Moize Zozefe ma gaeiti sefeni ya, mazoloo Zozefe feni Izelayele ná-doun zunuiti ma: «À gónana, wo gē, GALA ka vaazu bōsu wo va, wa le ga mā gaeiti ya, wo ti maagōoza ve va.»

20 Ti zefeni Sukote, ti li, ti vu Etame tevebai laave. 21 Gōogō GALAGI feni liizu ti luğō foloi tonabiingi zu, é lo ti luğō pelei zu, ta kpidií é lo ti luğō ga abuzogi, é ti maagala, naa gā a ke ti zie folo veé kpidi va. 22 Tonaabiingi la feni zefezu nuḅuseiti tuğō foloi laawu, abuzogi balaa la feni zefezu ti luğō kpidií laawu.

14

Falağon ná-kōḅvebeiti pile fai Izelayele nuiti polu

1 Gōogō GALAGI bōeni Moize vō, é gē ma: 2 «Bōe Izelayele nuiti pō ga ti gale ma, ti vu Pi-Gağilote gākalave, Mighedole ta kpolodei ti yōğōzuve, Baale-Sefon letemave. Naama adave letemave gā wa vu ná, kpolodei gōbave. 3 Falağon gā vaazu gēezu ma: «Izelayele nuiti ti loa ya zōoi zu, tevebai ti maaḅōlega.» 4 Nā Falağon gīgi baazu, toğā vaazu vilēsu ti volu, kele ná vaazu lebiyai zōlōsu ga Falağon ta ná-kōḅvebeí maavele. Ezipete nuiti ta kwēe ga ná ga Gōogō GALAGI.» Izelayele nuiti ti keeni gāna nō.

5 E woni Ezipete masagi ma ga Izelayele nuḅuseiti ti vela. Názu gā Falağon ná-kisiei ta ná-botigē nuiti ta-gīsiei latini la, é lo nuḅuseiti ta-vai va. Ti feni ma: «Leeni gā ade keai, ga de be fai Izelayele nuḅuseiti ba, ti li, da-wotiiti ti la mō gēa?» 6 Falağon ná-wotoloi gēvele beḅeni, é ná-kōḅvebeí vile volu. 7 E wotolo biin gola undōzita (600) zefeni ta Ezipete wotoloiti kpein, kōogō nuiti ti feni ti zu ga nu zavasavagi. 8 Gōogō GALAGI Ezipete masagi Falağon gīgi baani, Falağon vile Izelayele nuiti polu. Izelayele nuiti ti gūlani ga zēbeí. 9 Ezipete nuiti ti vilēni ti volu, sooiti kpein, ta Falağon ná-wotoloiti, ta ná-soo bize zalavusuiti, ta ná-kōḅgi, ti zeelini ti ma, názu ti vuuni kpolodei gōbave, Pi-Gağilote vele, Baale-Sefon letemave.

10 Falağon feni maaḅugazu ti va. Izelayele nuiti ti gāazuwuzefeni, wēle Ezipete nuiti ba, ti vaazu ti volu veleí. Izelayele nuiti ti wola luani, ti kpeei looni, ti woogūla Gōogō GALAGI ma. 11 Ti feni Moize ma: «Kabayegēa ti la Ezipete yooi zu baa, é vaazu ga giye ga gi za tevebai zu? Lee gā è keai ga giye, é gūlazu ga giye Ezipete yooi va? 12 Naa laade gi bēna bo è ma Ezipete yooi zu baa ga: «Gi ye ná, gi botii gē Ezipete nuiti be?» Mazoloo fizoge gi ma ga gi botii gē Ezipete nuiti be, é leve gi zaa vai va tevebai zu.» 13 Moize nuḅuseiti googaavoteni, é gē ti ma: «À mina lua. A ye zeini ve, wo wēle, veleí Gōogō GALAGI vaazu wo gīzosu la za. Mazoloo Ezipete nuiti wo ti gāazu za, wo la mō ti gāa eyesu pē. 14 Gōogō GALAGI gā kōoi gō wo ve. Wōun, à ná lei tōn.»

15 Gōogō GALAGI feni Moize ma: «Lee vaa zu è woogūlazu mā ga kpeei? Bōe Izelayele nuiti pō, ga ti da nō li. 16 Dōun, da-lukpoi wuzegē, yeemaale kpolodei ma, è balí su. Izelayele nuiti ta lōzu kpolodei zaamave ga gōgōa vōi. 17 Nōun ná, ná vaazu Ezipete nuiti kigi baazu, ga ti vile ti volu. Ná vaazu lebiyai zōlōsu Falağon ta ná-kōḅgi ná-faa zu, ta ná-wotoloiti, ta ná-soo bize zalavusuiti. 18 Ezipete nuiti ta kwēe ga ná ga Gōogō GALAGI, siegi zu Falağon ta ná-wotoloiti ta ná-soo bize zalavusuiti, ta ná-lebiyai gūlana la kelema.»

19 GALA ná-geezufeelai nii é feni liizu Izelayele vebeí luğō, naa leveni ga ti volu veleí. Tonaabiingi zefeni balaa ti gākala veleí, é li, é lo ti volu veleí. 20 E loni Ezipete nuiti ta-vebeí ta Izelayele nuiti ta-vebeí ti zōğōzuve. Tonaabiingi feni ga

kpidii ɓɔii gilazu ɓelei ɓe, ta é ɗa wozaɗala kpidiu zu zoɗla ɓelei ɓe. Ti la ɗeni maaɓuɗani ɓɔɗɔ va ɓegelein kpidiu.

²¹ Názu ɗa Moize yeemaaleni la kpoloɗei ma, Ɔoɗɔ GALAGI kpoloɗei ɗaaɗaleni ma kpidiu ɓegelein ga folo ɗulazu ɓele viilei, nii gola yeegaabaai. E kpoloɗei ɓɔni, ziei ɓali su. ²² Izelayele nuiti ti laɓni kpoloɗei zaamave ga ti-ɗɔɗa ɓɔai. Ziei ɗaalɛeni ba, é ɗe ga siɗigi ti-yeezazuɓe ta ti-ɗɓeɓeɓe. ²³ Ezipete nuiti ti ɓilɛni ti ɓolu kpoloɗei zaamave ga Falagɗon ná-sooiti kpein, ta ná-wotoloiti, naa ɓee ná-soo ɓize zalavusuiti ba. ²⁴ Ma ɗeelaalaasuɓe sobui, Ɔoɗɔ GALAGI yɛni abuzogi ta tonabiingi letemaɓe, é welɛni Ezipete nuiti ma ɓulugi ɓa, é Ezipete nu ɓulugiti ke wuulee. ²⁵ E ta-wotoloiti kaɗoiti kulani ba, ti zie vai ɓaa. Ezipete nuiti ti ɗeni ma naazu: «Ade ɓela Izelayele nuiti ba, mazɔɔɔ Ɔoɗɔ GALAGI ɗa kaɗi ɗɔɔzu ti ɓe de laalɔɗɔma.»

²⁶ Ɔoɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: «Yeei maale kpoloɗei ma, ziei ɗa ɗaaɗalesu ma Ezipete nuiti ma, ta ta-wotoloiti, ta ta-zoo ɓize nuiti.» ²⁷ Moize yeemaaleni kpoloɗei ma. Sobui zeelizuɓe, kpoloɗei ɓaani daazuɓe ɓolu. Ezipete nuiti ti ɓizeni maaɓuɗazuɓe ti va, keɓe Ɔoɗɔ GALAGI Ezipete nuiti tooni kpoloɗei zaamave. ²⁸ Ziei ɗaaɗaleni ma, é wotoloiti maaɓɔɓe, ta soo ɓize zalavusuiti, ta Falagɗon ná-kaɗɓɔgi kpein. Niiti ti laɓni kpoloɗei zaamave Izelayele nuiti polu ɓelei, gila kpalaa ge la ɗeni ɗulani. ²⁹ Keɓe Izelayele nuiti ti zieni ga ɗɔɗa ɓɔɔiti kpoloɗei zaamave. Ziei ɗaalɛeni ba eɗe siɗigi, ti-yeezazuɓe ta ti-ɗɓeɓeɓe.

³⁰ Naama voloi Ɔoɗɔ GALAGI Izelayele ɗizoni, é kula Ezipete nuiti zea. Izelayele Ezipete nuiti ma ɓoomaiti kaani laani kpoloɗei laaɓe. ³¹ Izelayele Ɔoɗɔ GALAGI ná-zeeɗaaabaai ɗaani, é keɛni Ezipete nuiti daalɔɗɔma. Nuɓuseiti ti luani Ɔoɗɔ GALAGI ɓa. Ti ɗidaaleɓeni Ɔoɗɔ GALAGI ma, ta ná-botigɗe nui Moize.

15

Unmɔ guyei

¹ Názuɓe, Moize ta Izelayele nuiti ti niima wuyei looni Ɔoɗɔ GALAGI ɓe, ti ɗe ma:

«Nà guyei loozu Ɔoɗɔ GALAGI ɓe, mazɔɔɔ é ná-fanifaamai ɗulave keɓema, é sooi ta kpize nui ɓiliga kpoloɗei wu.

² Ɔoɗɔ GALAGI ɗa ga sùvikɛi ta ná-maamuse wuyeiiti ma ungi, toɗa é ga ná-kizogi.

Toɗa ga ná-GALAGI, ná ɓɔɓɔ.

Toɗa ga keɛ ná-GALAGI, ná maamusezu.

³ Ɔoɗɔ GALAGI ɗa ga kaɗɗuluɓai.

Daaseigi ɗa ga Ɔoɗɔ GALAGI.

⁴ E Falagɗon ná-wotoloiti ta ná-kaɗɓɔgi ɓiliga kpoloɗei wu, ná-kaɗɗuluɓa ɗezeiti maaɓɔɓega Seeli Kpoloɗei wu.

⁵ Zie lakpatakpagiti ti ti maaɓɔɓeni, ti yeini ziei ɓomaveti eɗe kaɗui.

⁶ Ee, Ɔoɗɔ GALAGI, è-yeezai maayikiɓe ga suvikɛi.

Ee, Ɔoɗɔ GALAGI, è-yeezai ɗa é è zili nui ɗaayɔni.

⁷ Ee, è ɗaazu unfegi wɔɔɓe!

Da naati tokasu, niiti ti wuzeɗezu é laalɔɗɔma, ɗa yeeɓesu ɗa-yiigaawana wolai ɓa, é ti ɗala eɗe kpakui.

8 Ziei ma zigfigiti ti loni ga è-zokpa zu viileiti maavele.

Ziei gaałeni ba egf sigfigi,
paliiti ti baani kpe kpolodei zaamave.

9 Sili nui gfeni gfezu ma: «Nà vile ti volu, gè ti zo.

Nà ta-naavoloi gaağwe, gè ta mi.

Nà boğa zokpoi meen, gè yeei ve ti ma.»

10 E laavuuvuuni, kpolodei ti maaɔɔleni.

Ti gfeni loozu egf kena kpui ziei wu, ti wola yeeğaaɔaai.

11 Ee, Gooğo GALAGI, be gfa é ga è gfevele galagiti saama?

Be gfa é ga è gfevele, maayikiiai ñadedai zu,

ğaazu unfegi be, maamusei zoloogai ma,

é laavɔɔ vaiti keezu?

12 E yeezai maalenii nɔ,

zooi gi be nuiti kpole.

13 Nuɔuseiti é ti unmooni, è loni naati tuğo ga da-woogefiladai,

da losu ti luğo ga è-zuvikei, è li ga tiye è-zeizu ñadegai.

14 Nuɔuseiti ti menini, ti zuɔali,

dualuagi Filiseti nuiti soga.

15 Edome gundiğiiti sasu gfa balizu,

sasuɔalii Moaɔe gɔɔğfuluɔaiti soni,

Kanaan ze wo nuiti dɔɔzulevea.

16 Maalua vai ta dualuagiti ta zeeli ti ma.

E-yeelokoi ná-ɔɔɔɔni maavele ma, ta gfezu ga ɔoɔoiti egf kɔtui,

ee, Gooğo GALAGI, eyesu da-nuɔuseiti ti leve,

da-nuɔuseiti è ti geyaa.

17 Da liizu ga tiye, è ti ze da-ğize ma,

ee, Gooğo GALAGI, adave è ná beɔea ga è-zeizuve,

ee, Maligii, seizu ñadegai, nii è-yeeiti ti kpeteni.

18 Gooğo GALAGI gfa masadai gfezu eyesu gɔ.»

19 Mazɔɔɔ Falağon ná-sooiti, ta ná-wotoloiti ta ná-soo ɔize zalavusuiti ti ɔɔni kpolodei zaamave. Gooğo GALAGI kpolodei gaağale ma ti ma, keke Izelayele nuiti ti zieni ga gɔğa vooi kpolodei zaamave.

20 Miliyame é ga GALA goo wo anzanui, Aalon baazeelai, tamadegi zefeni. Anzanuiti kpein ti vileni polu ga tamadegiti, ti da kuai wo. 21 Miliyame gfeni guyei laazosu, é da gfe ma:

«À guyei loo Gooğo GALAGI ve, mazɔɔɔ é ná-ɔɔɔɔlai gɔla keɔema,
é soo ta kpize nui viliga kpolodei wu.»

IZELAYELE NUITI TA-ZIEI TEUEBAI ZU

(15:22–18:27)

Mala dei vo be

22 Moize liini ga Izelayele nuiti, ti zefge Seeli Kpolodei vo be. Ti Suul tevebai zu velei zefeni, ti zieni tevebai zu ga folo savago, ti la gfeni zie gfaani ñegelein.

23 Ti zeelini Mala, keke ti la gfeni zooni, ti va Mala dei ta ɔole, tɔzei é wanani. Naa gfa é keeni, naama laaseigi veeni ba ga Mala (nii poluve ga «wanave»).

24 Nuɔuseiti ti zelii loni Moize ma, ti gfe ma: «Leeni gfa gá kpole?» 25 Moize woogfulani Gooğo GALAGI ma. Gooğo GALAGI gului ta leeni la. E ma buğai ta vilini ziei wu, ziei neeni.

Miná ɔa Ɔooɔɔ GALAGI tɔgiti ta deveiti feeni ná-nuɔuseiti zea ná. Miná ɔa é ti ɔoluɔɔlani ná. ²⁶ E ɔeni ma: «Ni wa woilona ɔoo ma ga pagɔ, nɛi gɛ ga Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI, ni wa naa ɔeena, nii solegai ɔaazu, ni wa woilona ná-deveiti ma, ta ni wa ná-tɔgiti kpein sona, gɛ la seebeiti taɔila kpalaa pea wo ɔa, nii gɛ pɛeni Ezipete nuiti ba, mazɔɔɔ ná ga Ɔooɔɔ GALAGI, nii é wo ɔeɔesu.»

²⁷ Ti zeelini Elime, ɔe zieu puugɔ maazu felegɔ (12) ɔeni ná, ta doo wulu ɔuulɔfela (70). Ti ɔuuni miná zielave.

16

Manegi ta kakalogiti

¹ Izelayele ɔebeɪ kpein ge zɛɔeni Elime, ti li, ti zeeli Sin teɔebai zu, nii é Elime ta Sinayi ti yooɔɔɔɔɔ, folo puugɔ maazu loolusiei (15) ma, alugi velesiei ma, ti ɔulaai ma Ezipete yooi ɔa. ² Izelayele ɔebeɪ kpein ge zeliɪ loni Moize ta Aalɔn ma teɔebai zu. ³ Izelayele nuiti ti ɔeni ti ma: «Leeni vaa zu gi la zaani Ɔooɔɔ GALAGI yeezu Ezipete yooi zu, siegi zu gi ɔeni la sua liɔiti koba, siegi zu gi ɔeni la bului miizu, gi yiɔo kpe? Kele wo ɔaave ga giye teɔebai niizu ga wo ɔebeɪ nii kpein paa ga pului.»

⁴ Ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Nà ɔaazu bului ɔuuzu, é zeɔe geezuɔe. Nuɔuseiti ta ɔaazu ɔulazu, ti da zeɔe folo-o-folo nii lieɔoi a kula ɔe, naa ɔa a ke gɛ ti ɔoluɔɔla, gɛ pete ni ta zie ga ná-tɔgi, ɔaa ni ti la ziaa la. ⁵ Folo lozitasiei, siegi zu ti naa ɔeɔele ɔetezu la, nii ti ɔaazu la, nii ta da zeɔe folo-o-folo, toɔa ɔe ga ná zeizu felegoi.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti ɔeni Izelayele nuiti ma: «Za kpɔkɔi, wa ɔaazu kwɛesu ga Ɔooɔɔ GALAGI ɔa é wo ɔula Ezipete yooi ɔa. ⁷ Sobu, wa Ɔooɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɔa, tɔzeɪ é wa-yelilomaiti menige, wo keai Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔma. Mazɔɔɔ gá ga leeni, wo zeliɪ losu gi ma?» ⁸ Moize ɔeni ma: «Ɔooɔɔ GALAGI ɔa suai veezu wo ya za kpɔkɔi, wo mi, sobui é bului ve wo ya, wo mi, wo yiɔo. Ɔooɔɔ GALAGI zeliɪomaiti menige, wo ti ɔeai daalɔɔma, mazɔɔɔ gá ga ɔeɔele? Giya lei wa-yelilomaiti ti ɔa ɔe ɔeezu gi laalɔɔma, Ɔooɔɔ GALAGI ɔa ti ɔeezu daalɔɔma.»

⁹ Moize ɔeni Aalɔn ma: «Bo Izelayele ɔebeɪ ma, ga ti maabuɔa Ɔooɔɔ GALAGI ɔa, mazɔɔɔ é ta-yelilomaiti menige.» ¹⁰ Siegi zu Aalɔn ɔeni ɔeezu la Izelayele ɔebeɪ kpein pɔ, ti ɔaavoteni ga teɔebai ɔo pelei, pete, Ɔooɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɔulani kelema tonabiingi na.

¹¹ Ɔooɔɔ GALAGI ɔeeni Moize ɔo, é ɔe ma: ¹² «Gɛ Izelayele nuiti ta-yelilomaiti menige. Ɔe ti ma: «Kpɔkɔi wa suai miizu, sobui wa yiɔo ga bului, wa ɔaazu kwɛesu ga ná ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.»

¹³ Kpɔkɔi, wɔniiti ti ɔaani, ti-ma zii ɔeai eɔe kakalogi, ti ti-ɔuuzuɔe maaɔidi. Sobui, nɔɔagi ɔeni ɔeeni ti-ɔuuzuɔe maaɔoolii zu. ¹⁴ Siegi zu naama nɔɔagi ɔeɔeni la, ani goi ta ɔeni teɔebai zu eɔe ani waa, eɔe kobe kolegi ma ɔuun goiti, é zooi ma. ¹⁵ Izelayele nuiti ti weleni ba, ti ɔe ɔooɔ ma ti ɔilagilagi: «Leeni ɔa ga nii?» Mazɔɔɔ ti la ɔeni kwɛe, nii é ɔeni de. Moize ɔeni ti ma: «Bului ɔe Ɔooɔɔ GALAGI fea wo ya ga daamianigi. ¹⁶ Pete nii Ɔooɔɔ GALAGI deveai: Eɔe gilagilagi naa yeɔe, nii a zoolo ga ná-daamianigi, kooɔ ganiɪ ɔe gila nu ɔila, eɔeɔelei wa-nuiti tieɔoi la. Eɔe ge ta zeɔe naati ɔe, niiti ti ná-seɔe ɔotai wu.»

¹⁷ Izelayele nuiti ti keeni ɔana. Tanigaa ti zeɔeni ga gola, tanigaa ma ti zeɔe

ga tago. ¹⁸ Ti ɣeni kɔɣɔsu kɔɣɔ gani zu, zoi é ɣeni zɛvɛzu ga mɔinda, é la ɣeni ɔɔɔvazu naa ya, zoi ma é ɣeni tago nɔ yɛvɛzu, naa la ɣeni ɔalasu. Eɛe ge ɣeni zɛvɛzu, é zoloo nɔ ná-daamianigi ma.

¹⁹ Moize ɣeni ti ma: «Nu nɔpɛ ge mina ta ye ná, é va yɛsu sobui.» ²⁰ Nui tanigaani ti la ɣeni woiloni Moize woo ma, ti ta yɛni ná eyɛsu sobui. Kele kɔgiti ti ɔuuni su, naa makugi ɣulani. Moize yiiɣaawanani naama nuiti ma. ²¹ Sobu ɣilagila, eɛe ge ɣeni naa yɛvɛzu, nii a zoloo ga ná-daamianigi. Siegi zu foloi ma liegi a la ɔaana la, gaa ɣeni wuunsu.

²² Foloi lɔzitasiei, ti ɣeni daamianigi zeizu felegɔi yɛvɛzu, wɔmɛɛl zu felegɔ nu ɣila. Bebei ma ɣundigiti kpein ti ɔaani, ti suɣula Moize ma. ²³ Moize ɣeni ti ma: «Naa ɣa ɔɔɔɣɔ GALAGI bogai, lina ɣa ga dooɣɔ folo ɣadɛgai ɔɔɔɣɔ GALAGI ɔɛ. A naa mɔ, nii é wo ya ga wo mɔ. A naa ɔɔɔ, nii é wo ya ga wo kpɔɔ, mɔtai nii kpein é yɛsu, wo naa make eyɛsu sobu.» ²⁴ Ti zɛni ná eyɛsu sobui, eɣɛvɛlei Moize devei veeni la. Naa maku ge la ɣeni ɣulani, ta koegaa ti la ɣeni ɔuuni su ɣeɣɛɛin. ²⁵ Moize ɣeni ma: «À mi za, mazɔɔɔ dooɣɔ foloi ɔɛ ɔɔɔɣɔ GALAGI ɔɛ. Za, wo la ta ɣaa adavɛ tanɔpɛ eteavɛ. ²⁶ Folo lɔzita laawu, wa ɣɛ zɛvɛzu, kele foloi lɔfelasiei ɣa ga dooɣɔ foloi, ta la ɣɛa ná, naama yeei.»

²⁷ Foloi lɔfelasiei ma, nuɔusei tanigaani ti ɣulani ga ti ta yɛvɛ, kele ti la ɣeni ta ɣaani. ²⁸ Názu ɣa ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Eyɛsu sie kpɛgele zu ɣa wo yɛsu ɣɛɛzu la ná-deveiti ta ná-tɔgiti so fai va? ²⁹ A kwɛɛ ga ɔɔɔɣɔ GALAGI dooɣɔ foloi veeve wo ya, naa ɣa é ba, folo lɔzitasiei ma, toɣa folo felegɔ laamianigi veezu wo ya. Eɛe ge ye zeizuvɛ, nu mina zeɣe zeizuvɛ folo lɔfelasiei ma.» ³⁰ Nuɔuseiti ti dooɣɔ foloi maɣɛɛni, ti looɣɔ folo lɔfelasiei ma.

³¹ Izelaye ɔɛɛyɛɣei naama laamianigi laaseigi ɔɛɛni ga manegi. E ɣulani ga kɔliandelegi ma ɣaei, é ɣoleni, é nɛɛ ga gatoi ɣɛvɛlei, nii kɔin guloi ba.

³² Moize ɣeni ma: «Wɛɛɛ nii ɔɔɔɣɔ GALAGI devea: A kɔɣɔ ganii zu ɣila make manegi zu, wo-mavofodaiti be, lina ɣa lina, naa ɣa a ke ti ɔului ɣa, nii gɛ feeni wo ya, wo mi tevbai zu, siegi zu wo ɣulani la Ezipete yooi va.» ³³ Moize ɣeni Aalɔn ma: «Digii zeɣe, é kɔɣɔ ganii ɣe ɣila pu su manegi zu, é sei ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke é make wo-mavofodaiti be lina ɣa lina.» ³⁴ Eɣɛvɛlei devei la, ɔɔɔɣɔ GALAGI feeni Moize ya, Aalɔn seini zeele woo zɛvɛi ma ɣɛsui ɣakalavɛ, naa ɣa a ke, é make. ³⁵ Izelaye nuiti ti manegi miini kona ɔuunaaniɔ (40) laawu, eyɛsu ti zeeli zooi naa zu, ɔɛ nua ti ɣeni zeini ná. Ti manegi miini, eyɛsu ti zeeli Kanaan yooi ɣwɛgi ma.

³⁶ (Nu ɣilagilagi ɣɔnɔgi ɣeni ga kɔɣɔ ganii zu ɣila. Kɔɣɔ ganii nii daaseigi ga wɔmɛɛlegi, naa ɣa ga eɣagi ma ɣaaɣwɛsu puugoi.)

17

Ziei ɣula vai ɔɔɔɛbe vasai va (Gaalɔ Sevei 20:1-13)

¹ Izelaye ɔɛbe kpein ge zeɣeni Sin tevbai zu, eɣɛvɛlei ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, é ɔile ta-zie vai va, ti liini, ti ɔu Lefidime. ɔɛ nuɔuseiti ti la ɣeni zie zɔɔɔni ná, ti va ɔɔɔɛ. ² Názu ɣa nuɔuseiti ti wuzɛɣeni la Moize laalɔɣma. Ti ɣɛ ma: «À ziei ve gi ya, gi ɔɔɔɛ.» Moize ti woɣaavoteni, é ɣɛ ti ma: «Leeni vaa zu wo wuzɛɣe zu dáalɔɣma? Leeni vaa zu wo ɔɔɔɣɔ GALAGI zuɣɔɣsu?» ³ Nuɔuseiti ti ɣeni ná, kpɔɔɛ wɔin ɔa ɔa ti la, ti ɔa zɛlii lo Moize ma. Ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «Lee vaa zu é gi ɣulaai Ezipete yooi va, ga é gi vaa ga kpɔɔɛ wɔin, giya-o, gi-lointi-yo, ta gá-loganiiti-yo?» ⁴ Moize woɣulani ɔɔɔɣɔ GALAGI ma,

é gɛ ma: «Leeni gɛ nà nà ke, é lo niima nuɓuseiti ba? Ná tago no ɓe, ti va ti sòo ga kòtui.»

⁵ Gooɗo GALAGI gɛni Moize ma: «Leɓe nuɓuseiti kakala ɓelei, è Izelayele gɛwolai tanigaani sege, da-lukpoi balaa sege, nii è zie wolai Nile loɗani la, è li luɗo ɓelei. ⁶ Wele, nà liizu, gè lo è luɗo Gooɗe gɛtui ma, da kòtui loɗa, ziei gɛ gɛla ba, nuɓuseiti ta ɓooɓe.» Zekana Moize keeni la, Izelayele gɛwolaiti gaazu. ⁷ E naama adave laasei pɛeni ga Masa ta Meeliɓa (niiti ti-uɓuɓeti ga «suɗɗoɗoɗi» ta «maaɗaali»), tɔzei Izelayele nuiti ti maaɗaali gɛeni ná, ti Gooɗo GALAGI zuɗoɗo, ti da gɛ ma: «Gooɗo GALAGI gɛ ade zaama nei, ɓaa é la ná?»

Izelayele nuiti ti pile sɔɓɔ fai

Amaleke nuiti ma

⁸ Amaleke nuiti ti ɓaani, ti kooi ɓee Izelayele nuiti ba Lefidime. ⁹ Moize gɛni Zozuwe ma: «Yimazege ga zunui tanigaa ade ɓe, wo li, wo vala Amaleke nuiti ba. Lina, nà liizu, gè lo gize unmaɓe, GALA ná-tukpoi zoni zèa.» ¹⁰ Zozuwe naa gɛeni, nii Moize boni ma, ga é Amaleke zakpe. Moize ɓee Aalɔn va, ta Guul ti leeni gizei unmaɓe. ¹¹ Siegi zu Moize a la yeei wuzegɛna la, Izelayele gɛni pile sɔɓɔsu, keɓe siegi zu a la yeei yeina la, Amaleke gɛni pile sɔɓɔsu. ¹² Tei Moize yeeiti suɓɔɓni, ti kòtui zegeni, ti da bu, é zeei maazu. Aalɔn ta Guul ti zeeiti soni, gilagi lo kakamaɓe, zoi lo zɔɓa ɓelei, zeeiti maalegai yeni de kpaan eyesu foloi da. ¹³ Zozuwe pile sɔɓɔni Amaleke ma ta ná-nuɓuseiti, ga boɗa zɔkpɔ gaaɓi.

¹⁴ Gooɗo GALAGI gɛni Moize ma: «Niima vaiti seɓe seɓei zu, é gɛ ga gɛzesu vaa, è bo Zozuwe ma ga, nà Amaleke ma zuwui gaaɓeɓe geegɔɓoɗi wu, nu la ma gɛsɛa ti zu.»

¹⁵ Moize zalaɗa gɛlazuɓe ta loni, é daasei pɛeni ga: «Gooɗo GALAGI gɛ ga ná-dalapai.» ¹⁶ E gɛni ma: «Tɔzei nui ta yeei wuzegɛna Gooɗo GALAGI ná-masa kpɔkpɔgi laalɔɗoma, Gooɗo GALAGI ná-kooi gɛ gɛ Amaleke laalɔɗoma, yeeɗeɗeɗe gɛ su.»

18

Moize nekoi Zeetelo

na-daalima vai

¹ Moize nekoi Zeetelo, Madiyan zalaɗa gɛla nui, naa kpein menini, nii GALA ge keeni Moize ɓe ta ná-nuɓusei Izelayele nuiti, naa gɛ é gɛni ga Gooɗo GALAGI Izelayele nuiti kula vai Ezipete va. ² Moize nekoi Zeetelo Moize anzai Seefɔla zegeni, nii Moize yeeɓeni ba, é li keegɛ ɓo be ɓolu, ³ ta ná-doun zunu felegoiti balaa, gilagi laaseigi gɛni ga Geesomeso (nii poluɓe ga «seikɔɗomai»), mazɔɓɔ Moize gɛni ma: «Nà ga seikɔɗoma nui, gè zeini zou gɛli su.» ⁴ Zoi laaseigi gɛni ga Eliyezɛɛl (nii poluɓe ga «ná-GALAGI ɓoge bà»), mazɔɓɔ é gɛni ma: «Kèe ná-GALAGI ɓoge bà, é unmaɓɓ, é kula Falaɗon ná-boɗa zɔkpɔ ya.»

⁵ Moize nekoi Zeetelo liini teɓebai zu ga Moize ná-doun zunuiti ta anzai, ɓe é gɛni ɓuuni ná, GALA ná-gizei gɔba. ⁶ E wooleɓeni Moize ma, é gɛ ma: «Nɔn na, è-nekoi Zeetelo, paaɓe è ɓo be, ga è-anzai, é ɓee ná-doun zunu felegoiti ba.» ⁷ Moize gɛlani é nekoi laaɗomi, é noko bu, è neɓe ga daave komagai. Ti ɓoɗo gaaɗaɗani ta-gɛɗeyaiti ma vaa ma, naa ɓolu ti leeni Moize ná-sege gɔtai wu. ⁸ Moize naa kpein suɗulani nekoi ma, nii Gooɗo GALAGI keeni ga Falaɗon ta Ezipete yooi Izelayele ná-faa zu, kpɔɓoiti kpein ti zeelini ti ma pelei zu, ta ɓelei Gooɗo GALAGI ti gɛlani la ti zu. ⁹ Zeetelo goozunɛeni faa ɓagɔi kpein ma vaa zu Gooɗo GALAGI keeni Izelayele nuiti be, ta eɗɓeɓeɓe é ti unmaɓɓni la, é ti

gula Ezipete nuiti zea. ¹⁰ Zeetelo gjeni ma: «Mamagi gja Gooḡo GALAGI ve, nii é wo gula Ezipete nuiti zea, ta Falaḡon ya, nii é nuḡuseiti kula Ezipete nuiti ta-zobogi ya! ¹¹ Gè kwεεga niizu ga Gooḡo GALAGI wooḡove, é leve galagiti kpein ba, é naa ḡulani kelema, siḡi zu Ezipete nuiti ti gjeni gaazumaavoo vaiti keezu la ga Izelayele nuiti.» ¹² Moize neḡkoi Zeetelo gala zalaḡai ta zalaḡaiti kulani GALA be. Aalon ta Izelayele ḡewolaiti kpein ti naama laamii woni vooḡa ma Moize neḡkoi, GALA gaazu.

¹³ Poluma zobui, Moize zeini ga é nuḡuseiti ta-lukpooiti gaaleve. Nuḡuseiti ti loni Moize ḡakala, é zo sobui ma, eyesu kpokozi zeeli. ¹⁴ Nii kpein Moize keeni nuḡuseiti be, neḡkoi naa gjaani, é ḡe ma: «Lee gja é keezu niima nuḡuseiti be? Lee vaa zu é zeizu da ḡila, nuḡuseiti kpein ti loni é ḡakala, é zo sobui ma, eyesu kpokozi zeeli?» ¹⁵ Moize neḡkoi woḡfaavoteni, é ḡe ma: «Toḡa ga nuḡuseiti ka ti vaazu pò ga ti GALA gaazaḡa. ¹⁶ Siḡi zu fai ta ḡeezu la ti ya, ta vaazu pò, gè tukpoi ḡaaleve ti yooḡzu, gè GALA ná-deveiti ta ná-togiti deε.»

¹⁷ Moize neḡkoi gjeni ma: «Nii é keezu, naa la vani. ¹⁸ Da boḡo suvikei besu fala, ta niima nuḡusei balaa é è va, mazooḡo fai nii wuive è-zebai ma. Da ḡila é la zooga é va ke. ¹⁹ Niizu, woilona ḡooi ma, ná è lenesu, GALA ge ḡe è va! Ge ga nuḡuseiti gaazuve GALA koba, da boḡoi é li ga nuḡuseiti ta-vaiti GALA po. ²⁰ Deveiti ta togiti gaale ga tiye, pelei le ga tiye, nii maaneai ti vile ba, ta keewotii nii maaneai ti ke. ²¹ Yiimazeḡe ga soḡelama zunuiti nuḡuseiti kpein saama, ti luazu GALA ba, zunuiti ti ḡiliai gaamai va, ti lobeanii woinzeḡezu, é ti zeḡe, é ti ze nuḡuseiti unda ga nu waagilagila kundigiti, nu ungilagila kundigiti, nu vuulooludoolu kundigiti, ta nu vuupuu kundigiti. ²² Ti da nuḡuseiti ta-lukpoi ḡaaleve sienope, ti va ga faa biingiti é vo, tiya boḡoi ti faa goiti ma lukpoi ḡaaleve. Ta ḡula dá-ḡasoi ma, wo seḡe vooḡa. ²³ Ni da naa ḡeena, GALA ge deveiti fe é ya, da zoo é zie bu ga pagoo, niima nuḡuseiti kpein ta zeeli ziileigi zu ti vo be.»

²⁴ Moize woiloni neḡkoi wooi ma, é naa kpein keeni, nii naa boni ma. ²⁵ Moize yiimazeḡe ga soḡelama zunuiti, Izelayele nuiti kpein saama, é ti ze nuḡuseiti unda ga nu waagilagila kundigiti, nu ungilagila kundigiti, nu vuulooludoolu kundigiti, ta nu vuupuu kundigiti. ²⁶ Ti gjeni nuḡuseiti ta-lukpooiti gaalevezu sienope, ti gjeni vaazu ga faa biin golaiti Moize vo be, tiya boḡoi ti bena fai motaiti ma lukpoi ḡaaleve.

²⁷ Moize beni neḡkoi va, é li, naa liini ná-zooi zu.

GALA NA-MINAZEGEḡI IZELAYELE NUITI BE

19

(19:1–24:18)

Izelayele zeeli vai

Sinayi gizei vo be tevebai zu

¹ Alugi zavasiεi ma, ti ḡula voluma Ezipete yooi va, Izelayele nuiti ti zeelini Sinayi tevebai zu naama voloi. ² Ti zeḡeni Lefidime, ti liini, ti zeeli Sinayi tevebai zu, ti vuuni tevebai zu. Izelayele vuuni miná, gizei ḡakalave.

³ Moize leeni GALA po pelei, Gooḡo GALAGI tolini gizei unmave, é ḡe ma: «Wele, nii gja da bo Zakobe ná-peleyeḡe ma, é daazeeli Izelayele nuiti ma. ⁴ Wa boḡogoi wo naa gjaani, nii gè keeni ga Ezipete nuiti, gè wo zeḡeni koḡe ḡovegiti su, gè va ga woye pò pelei. ⁵ Niizu, ni wa woilona ḡooi ma, ni wa makena ná-minazegēgi ma, wa ḡe ga nōno ḡiteḡiteḡiti, nuḡuseiti kpein saama. Aneε ni

eteai kpein ka ga n̄n̄o, ⁶ woun wa, wa ɣe b̄e ga zalaɣa ɣula zii, nii ɲadegai. Wooiti kana da ti wo Izelayele nuiti ma.»

⁷ Moize liini, é nuɓuseiti ta-ɣewolaiti toli, é wooi nii kpein daani ti ve, eɣevelei Ɔooɣo GALAGI devei veeni la zea. ⁸ Nuɓuseiti kpein ti zolooni faa ɣila ma, ti ɣe ma: «Gá naa kpein ke, nii Ɔooɣo GALAGI bogai.» Moize nuɓuseiti gooi laazeelini Ɔooɣo GALAGI ma. ⁹ Ɔooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Wele, nà vaazu è v̄o tonabiin gaagiligi zu, naa ɣa a ke, siegi zu gè b̄eɣu la è v̄o, nuɓuseiti ti meni, ti la è la ɣo.» Moize nuɓuseiti gooi laazeelini Ɔooɣo GALAGI ma.

GALA kula vai kelema

Sinayi gizei ma

¹⁰ Ɔooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Li nuɓuseiti p̄o be, è ti ɲade za ta lina, ti ta-zegēiti gba. ¹¹ Ti ɣevele betēai ɣele foloi zavasiei ma, mazal̄o foloi zavasiei ma, Ɔooɣo GALAGI ɣa vaazu yeizu nuɓuseiti kpein gaazu, Sinayi gizei ma. ¹² Da nuɓuseiti kw̄esuv̄e leve ba gizei maagoolii zu, è ɣe ma: «A dama, wo mina le gizei ma, wo mina v̄ooɣu dakol̄ogave va. Nu n̄ope a v̄ooɣuna gizei va, ta naama nui vaa. ¹³ Nu la yeev̄ooɣua ba, keke toɣa zoo ga kotui, ɓaa ti b̄o ga meeinti, é ɣeni ga sua, ɓaa nu, é la yega vulua ɲegelein.» Siegi zu baala sine minei ma v̄uvugi a v̄eena la, tanigaa ta le gizei ma názu.»

¹⁴ Moize yeini nuɓuseiti p̄o pelei, é zegē gizei ma, é nuɓuseiti ɲadeni. Naati ti ta-zegēiti gbani. ¹⁵ E ɣeni nuɓuseiti ma: «À ɣevele bete folo savago laawu. A mina maabuɣa anzanu ɣila kpala ba.»

¹⁶ Foloi zavasiei, ma zobui, tonai kpuneni, mainmainti ti da saɣa, ta tonabiin gaagiligai ɣeni gizei ma, puvu gooi wola ɣulani. Nuɓuseiti kpein ti ɣeni zeini ti-v̄uvuz̄u, ti t̄oozeini ga sasubalii, dualuagi maavele ma. ¹⁷ Moize nuɓuseiti kulani ti-v̄uvuz̄u, ti GALA daaɣomi. Ti liini, ti lo gizei ɣooɣave. ¹⁸ Sinayi gizei kpein ge ɣeni ga duulu letele, t̄oozei Ɔooɣo GALAGI yeini ná, abui zaama. Naama luului ɣeni ɣulazu eɣe abu zulugi zu luului, gizei kpein ge ɣeni balizu ga zeeɣaabaai. ¹⁹ Puvu gooi ɣeni leɣzu, tugi da zizi. Moize ɣeni b̄eɣu, GALA ge ɣeni gooɣaavotesu ga woo wola. ²⁰ Zekana Ɔooɣo GALAGI yeini la Sinayi gizei ma, gize losaamave. Moize leeni ná.

²¹ Ɔooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Yei, è nuɓuseiti kw̄eteve, ta mina bude, é va va Ɔooɣo GALAGI v̄o pelei, faazuɓeewo faa ma, ma m̄oinm̄oin undaa mina va vilisu ti zaama. ²² Zalaɣa ɣula nuiti b̄ooɣi ti maaɓuɣazu Ɔooɣo GALAGI va, ti b̄ooɣo ɲade, Ɔooɣo GALAGI mina va ta zegēzu ti va.» ²³ Moize ɣeni Ɔooɣo GALAGI ma: «Nuɓuseiti ti la zooga ti va le Sinayi gizei ma, mazal̄o è gi lenege ga gi kw̄egi la gizei maagoolii zu, maɲeei v̄e ba.» ²⁴ Ɔooɣo GALAGI ɣeni ma: «Li, è yei, da leɣzu volu wa Aal̄on. Kele zalaɣa ɣula nuiti ta nuɓuseiti ti mina bude ɲegelein, ti va le Ɔooɣo GALAGI v̄o be, nii a ke saa mina va loozu ti zaama.» ²⁵ Moize yeini nuɓuseiti p̄o be, é b̄oɣe ti v̄o.

20

GALA nd-to puugaiti

(To Sevei Velesiei 5:6-21)

¹ GALA ge niima wooiti kpein boni, é ɣe ma: ² Nà ga Ɔooɣo GALAGI, da-GALAGI, nii é é ɣulani Ezipete yooi va, duɗla v̄elei wu.

³ Gala kiligaa ti mina ɣe è v̄e n̄un polu.

⁴ Mina ani maaniini safa bōḡo ve negelein, ta ani nōpe baafulaba, niiti ti geegōlogi zu, baa niiti ti zōoi ma, baa niiti ti zieiiti bu zōoi wu. ⁵ Mina nōko ti wu negelein, mina ti lebi negelein, mazōḡo nā, Gōḡo GALAGI, da-GALAGI, nā ga GALAGI toloai, nii a da geegēiti ta-vaa joi votokula ti-lointi ma, eyesu é zeeli yamanii zavasiei ta naanisieii ma, niiti ti māayosegezu ve. ⁶ Kele nā da woogēgiladai ḡe, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti nēezu ve, ta ti nā-deveiti sosu.

⁷ Mina Gōḡo GALAGI, da-GALAGI laaseigi wo fuun negelein, mazōḡo Gōḡo GALAGI ḡa naama nui leve ga saba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

⁸ Gize doogō foloi zu, é maape. ⁹ Da botii ḡe folo lōzitati zu, é da-wotii kpein ke. ¹⁰ Kele folo lōfelasiei ḡa ga Gōḡo GALAGI, da-GALAGI, nā-dooḡo foloi. Mina boti nōpe ke ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, da-wotiḡe zunuiti-yo, da-wotiḡe anzanuiti-yo, da-logania-o, ta weeinti niiti ti zeini é ḡōḡoma. ¹¹ Mazōḡo folo lōzita laawu Gōḡo GALAGI geegōlogi beteni, ta zōoi, ta kpolodēi, ta ti zu aniiti kpein, é loogoni foloi lōfelasiei ma. Naa ḡa é ba, Gōḡo GALAGI tuya looni doogō foloi ma, é make bōḡo ve.

¹² E-ḡee lebi ta è-lee, naa ḡa a ke è-zii ma voloiti suḡooza, naama yooi zu nii Gōḡo GALAGI, da-GALAGI feezu è ve.

¹³ Mina nu vaa negelein.

¹⁴ Mina weenziē bo negelein.

¹⁵ Mina unma wo negelein.

¹⁶ Mina zee zee woo wo negelein è-zeijnōḡoi laalōḡoma.

¹⁷ Mina ḡaazuḡula negelein è-zeijnōḡoi ná-pelei va. Mina ḡaazuḡula negelein è-zeijnōḡoi anzai va, baa ná-botiḡe zunui, baa ná-botiḡe anzanui, baa ná-nikei, baa ná-soovalegi, baa ani nōpe é ga è-zeijnōḡoi nōno.

Moize, GALA daa vaa wo nui (To Sevei Velesiei 5:23-33)

¹⁸ Nuḡuseiti kpein ti tona kpune tugiti menini, ti mainmainti kaa, ti puugi wooi meni, ti gizei ḡa abuzogi ba. Nuḡuseiti ti naati kaai ma, ti zasubalini, ti lo ḡoozama. ¹⁹ Ti ḡeni Moize ma: «Da bōḡoi è da bōe ḡi vō, ḡa woilo ma, kele GALA ge mina bōe ḡi vō, ḡa va za.» ²⁰ Moize ḡeni nuḡuseiti ma: «À mina lua, mazōḡo GALA paave ga é wo voluḡula, naa ḡa a ke, wo lua ba, wo mina koto ḡe.» ²¹ Nuḡuseiti ti ḡeni loni ḡoozama. Kele Moize maaḡufani tonabiingi va, ve GALA ge ḡeni ná.

Tōgi é lo zalaḡa ḡulazuve va

²² Gōḡo GALAGI ḡeni Moize ma: Uele ḡa da bōe la Izelayele nuiti pō: Wo peḡeḡe ga zēḡe geegōlogi zu, ḡe bōe wo vō. ²³ A mina galagaa bete bōḡo ve ga walii baa zanugiti, wo va ti vōkōḡo mā. A mina naa ta ḡe bōḡo ve negelein. ²⁴ Wa zalaḡa ḡulazuve lo bè ga pōloi, nii wa gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kula maazu, ga wa-vaalagiti ta wa-nikeiti. Ue nōpe ḡe ḡulazu ná kelema, nā va wo vō be, ga ḡe tuya loo wo ve. ²⁵ Ni wa zalaḡa ḡulazuve lona bè ga kōtui, à mina to ga kotu zaḡai, mazōḡo wa wa-zōlaiti pēena kōtui va, wa kōzo. ²⁶ A mina nā-zalaḡa ḡulazuve lo, wo va nu lēezuve bete ba, nu a ḡena lea ga, kabei mina ḡula kelema.

21

*Togiti é lo duwiti ba**Ebulu nuiti saama**(Leevi Nuiti 25:39-46;**Tō Sevei Velesiei 15:12-18)*

¹ Togiti pete, da dee ga tiye: ² Ni wa Ebulu nui ta geyana ga duwi, toga botii ge kona dozita laawu, keke defelasiei, toga gfula, é wolyayi zoloo, é mina ani nape sala. ³ Ni to gila ka é vaani, to gila ka a li, ni anza geeve zea, ta li ta anzai. ⁴ Ni maligii ga é anzai veeni zea, é doun zunuiti ta doun anzanuiti soloo, anzanui ta ná-dointi ta ge ga maligii nono, to gila ka a li názu. ⁵ Ni duwi a gēna ma: «Maliigii neeve be, ta anzai ta dointi balaa, ge la po ge va ge bogō yeema,» ⁶ naazu maligii ga lii la GALA kakala, é maabuga pelelave va, baa daamasagi va. Maligii ga goii wo ga kolu gaazobagi. Duwi ga ye ná-botii zu gō.

⁷ Siegi zu zunui ta a ná-doun anzanui wodina la, ga é ge ga duwi, é la gfula duwai zu, egevelei zunuiti ta gfula la. ⁸ Ni woin a zegena maligii ma, nii é gēa deveni ga é sege ga anza, toga ze ná, nu gili ge unmo, keke zobo ge la gēa zea ga é va pōdi zii gili ma, a naa gēna é gēa ga yaava nu anzanui letema. ⁹ Ni a devena ga é fulu ná-doun zunui ve, toga ke be, egevelei soloogai la anzanu lointi ma. ¹⁰ Ni a anza gili segēna, é la ta gfula ma mōungi ná-daamianigi la, ta ná-segei, ta é la gēlea naa ná-dakobai va. ¹¹ Ni é la ge naama vaa savagōiti keeni be, toga zoo é li, é mina ani nape sala.

*Togiti é lo doğa vai**ta nu maawana vaiti ba*

¹² Zoi nape a nu loğana, é za, ta naama nui vaa. ¹³ Ni é la woya beteni tugō, ni GALA ge kea é ge zea ga tevezēa vaa, na ada betezu wo ve, ve a vela, é li, é loğū ná. ¹⁴ Keke siegi zu nu a gaagilina la ma, é wuzegē seingōbi laalōğoma, é kelegele joi ge ga é paa, anee ni diive, é loğū ná-zalağa gfulazuve, wa kula naa va, wo paa.

¹⁵ Zoi nape a keegē loğa, baa dee, ta naama nui vaa.

¹⁶ Zoi nape a nubuse unma, é pōdi, baa é make ya, ta naama nui vaa.

¹⁷ Zoi nape é keegē baa dee gōtozu, ta naama nui vaa.

¹⁸ Siegi zu nua ti bōezu la, gila ge seingōbi zōo ga kōtui, baa é doğa ga zeebuin, ni é la gēni ga saa vaa, keke naa ma ge la ga seebei, ¹⁹ ni toga zoo é ná-tukpōi zēge, é ziezie eteave, zoi é doğai wogai, faa la mo gēa naa va, keke ná-botii koloğologai ma, toga naa zala, é lati, é naa zale, eyesu é gēde.

²⁰ Siegi zu zunui ta ná-duwi loğazu la ga tukpōi, zunu baa anzanu, eyesu duwi za zea, ta potokula ma.

²¹ Ni a yēna vulua folo gila, baa felegō, ti la potokulaa ma, mazoloo ná-walii ve.

²² Ni zunua ta bōena, ti ziga anzanui ta va kogi ma, é doin zoloo, faaba kili ge la solōni, ta alamanii zala nii anza zinigi deezu, ta sala faawo bo nuiti kakala.

²³ Keke ni faaba ka gfulana su, zenvui voto ka ge ga zenvui, ²⁴ nu gaazuğezēgi voto ka ge ga nu gaazuğezēgi, nu niiga voto ka ge ga nu niiga, nu yei voto ka ge ga nu yei, nu gōğōi voto ka ge ga nu gōğōi, ²⁵ abu valai voto ka ge ga abu valai, maawanai voto ka ge ga maawanai, maaologi voto ka ge ga maaologi.

²⁶ Ni zunui ta a ná-duwi loğana gaazuğezēgi gilagi va, é gēni ga zunu baa anzanu, é naa vala gaazuğezēgi ma, toga yeebe ba, é li, é gfula duwai zu, gaazuğezēgi zalai gēna. ²⁷ Ni a ná-duwi niigai gila kulana da, é gēni ga zunu baa anzanu, toga yeebe ba, é li, é gfula duwai zu, niigai zalai gēna.

²⁸ Ni nikei a nu zigana ga minei, zunu baa anzanu, naa za, nikei ga zoo ga kotui, nu mina ma zuai mi pa. Nike nui la mo faa zolooaga. ²⁹ Kele ni kaite, nikei geeve ba, e da nuiti sigi ga minei, ti da nike nui lena, e la welezu ma, siegi zu a zunu baa anzanu vaana la, nikei ga zoo ga kotui, e za. Ta nike nui balaagi vaa. ³⁰ Ni ta zenvui unmo salai levena ma, toga naa kpein sala, nii a leve ma. ³¹ Siegi zu nikei a zunu loun baa anzanu loun zigana la, naama logi no ga a zie. ³² Kele siegi zu nikei a duoi zigana la, zunu baa anzanu, wali gae vuusavago (30) ga a zo duo keegei ya, nikei ga zoo ga kotui.

Togiti e lo nu glogiti ba

³³ Ni zunui ta a zieyefei laalaogai yena de, baa ni zunui ta a zieyefei ta wonna, e la daagfuluni, nikei loo su, baa soovalegi, ³⁴ zieyefei nui ga toganii liego ma walii zala kee nui ma, sua voomai ga ge ga toun nono.

³⁵ Ni nui ta na-nike zine a nui tagili na-nike zine zigana ga mineiti, naa za, ta nike zinei vadi, nii e vulua, ti walii gaagwe va, ti lati, ti nike voomai balaa gaagwe va. ³⁶ Kele ni kweege ga nikei e tagili paai, keeve sigai wosu, ma nui la weleni ma neglein, ma nui ga potogi leve ga nikei no, nike voomai ge ga nono.

³⁷ Ni nui ta a nike baa baala unmana, ni a kodaalavena, baa e podi, toga nike zine lolugo ve nike gilagi votogi zu, ta baala naanigo baalagi votogi zu.

22

¹ Ni unma nui a zona unma wosu ga maabaai, nu dogi, e za, ti la gea ga soba nu neglein, toun tetema saa vai zu. ² Kele ni foloi a teena, ta ge ga soba nu toun tetemazu paa vai zu.

Unma nui kpein ka naa votogi ve, nii e unmaai. Ni ani la zea, ta podi na-unma vai zu. ³ Ni nii e unmaai, nikei baa soovalegi, baa baalagi, naa ga de vulua zea, toga naa votogi ve ga ma vedai.

⁴ Ni zunui ta a faa zujologolo keena kpalagi ta zu, baa kpelei ta zu, e be na-toganiiti ba, ti daami wo seinjogoi na-kpalagi zu, toga ma vaa zu betei ge ga na-kpalagi zu ani vagoi, baa na-leezen belei zu ani vagoi.

⁵ Ni abui a levena, e so doboi va, moloi nii daa ga belee, e so naama gili va, baa nii e ma bagai ga, baa e kpalagi gala, zoi e abui loga, naa ga naama vai bete ga e potogi ve.

⁶ Ni nui ta a walii baa ani giliga ga galivaana nui ta ma ga e make, ni ta ti unmana naa na-pelei wu, unma nui ga ma vedai gaagale ma, ni ta sona. ⁷ Ni unma nui la zoni, pele nui ga lo GALA gaazu, e dee ga e la yeezelini seinjogoi glogi ma. ⁸ Maagaali vaa kpein, e lo nike vaa va, baa soovale faa, baa baala faa, baa sege vaa, baa tooya ani vaa, nii nu a ge ma: «Nii ve,» naama nu zeizu felegiti ta-vai laa ga zeeli GALA ma. Zoi GALA ka peelalana, naa ga seinjogoi nonoi gaagale ma ga ma vedai.

⁹ Ni nui ta a soovale, baa nikei, baa baalagi, baa togani nape feena nui ta ya ga e make ba, suai zeba e za, baa nata gale ba, baa e neele, nu nape ge la kaani, ¹⁰ konai ga wo Goojo GALAGI laaseigi zu ti felego yogozu, zoi e suai makegai, naa ga bo ga e la yeeveni seinjogoi glogi va. Togani nui ga yeezei konai naa wu, zoi la ani nape gaagalega ma neglein. ¹¹ Kele ni suai unma ve po be, toga potogi ve ma nu ya. ¹² Ni suai balivalive ga, toga dee, e ge ga zeele wooi, e la mo naa voto fea, nii balivaliai ga.

¹³ Ni nui ta a togani ziingona seinjogoi ma, nata gale suai naa va, baa e za, ma nui gaazu la na, toga potogi ve. ¹⁴ Ni ma nui ga na, poto ge la vea. Ni suai zala vaa geeve de, sala zongoi ga kula ge.

*Pelei nu a GALA dɛbi la
ta nuɓuseiti*

¹⁵ Ni zunui ta a anzalopo beai ta neɛneɛsona, nii maa la dɛ zoni, ɛ la koba, toɗa fulu naavoloi gɗula, ɛ seɗe ga anza. ¹⁶ Ni doun keɛɗɛi a gɗelena, ɛ va fe zea, nii anzalopoi ta da vulu la, toɗa naa lieɗo zala ga walii.

¹⁷ A mina moɗa anzanui ye na, ɛ va ye vulu.

¹⁸ Nu-o-nu a la ga suai, ta naama nui vaa.

¹⁹ Zoɪ a zalaɗaa gɗula gala kiligaa ve, ɛ gɗula Gooɗo GALAGI gɗila kpe polu, naa undaa gɗa vili.

²⁰ A mina seikooɗoma nui zo pele jɗu jɛgelein, wo va suziɗa, mazaloo wo gɗeni ga seikooɗoma nuiti Ezipete yooi zu.

²¹ A mina poanzai baa podoin yiiɓolo vaa gɗe jɛgelein. ²² Ni wa ti yiiɓolna, ti woodɗula ma ga kpeei, na ti bain gooi meni. ²³ Na wola yiiɗaawana wo laaloɗoma, na wo vaa ga kooi, wo-anzaiti ta gɗe ga poanzaiti, ta wo-lointi ti gɗe ga podointi.

²⁴ Ni wa wali gɗuye veena na-nuɓuseiti ta ma, mone nui ɛ wo vo be, a mina gɗe be eɗe kuye veɛ nu, wo mina talama maaloli ma jɛgelein. ²⁵ Ni wa wo-zeiɗooɗo na-seɗe zeɗena ga kpounmai, wa fe zea, aisa foloi va li. ²⁶ Mazaloo na-seɗe gɗilagi ve, ɛ peɛzu boɗo ma. Ni naa a gɗulana zea, lee gɗa a peɛ boɗo ma? A woodɗulana ma ga kpeei, na gooi meni, mazaloo na da nu maawainɗa.

²⁷ A mina GALA koto, wo mina woo jɗu wo wa-nuɓuseiti ta-gundigii ma.

²⁸ Wo maanɛɛve, wo va be ga wa-molo leɓea mɔungiti, wo ke ga zalaɗai, ta wa-leezen dɛ mɔungiti.

Wa wo-loun zunu mɔungi ve zɛa. ²⁹ Zekana wa ke la wa-logani wolai ta wa-logani goiti ta-vaa zu. Ma mɔungi gɗa ye dee va folo lɓfela zu. Foloi lɓavasiei, wa fe zɛa.

³⁰ Wa gɗe be ga nu jadegaiti. A mina sua mi, nii balivaliai ga doɓo zu. Wa naa vili ya gilɛiti bu.

23

Tɔgi ɛ lo telebodai gɗe vai va

¹ A mina tiɗe woo vaza. A mina bo nu jɗu va, wo va zee zeele woo wo. ² A mina vile bebei volu ga wo va faa jɗu gɗe. Ni wo lolige ga wo zeele wooi ve, a mina lo naati polu, niiti ti moindai, wo va telebodai maave. ³ A mina lo mone nui volu na-faawogi zu.

⁴ Ni wa gɗomina ga wo zili nui na-nikei baa na-soovalegi toai ya, keni wo vaa la po. ⁵ Nui ɛ wo woinzeɗezu, wa na-soovalegi gɗaana, toai na-kasɔi wu, wa ma, wa inɛnesu ga daayeɪ vai, wa veɛ ba, wo daayeɪ.

⁶ A mina mone nui na-gaamai maave na-tukpɔi zu. ⁷ Keni wo beteɓe zee boɗe wo fai va. A mina soɓalala nui vaa ta telebo nui. Mazaloo gɗe la soɓa nui vetega eɗe telebo nui. ⁸ A mina lobɛani zo, mazaloo lobɛaniiti ta da naati gaazuɗole, niiti ti gaazuzɛɛai ma, ta ti telebo nuiti kpɛ wootti maave.

⁹ A mina seikooɗoma nui maanooɗo. Wo kwɛeni wa boɗoɓi nii seikooɗoma nui a da suzo, mazaloo wo gɗeni ga seikooɗoma nuiti Ezipete yooi zu.

*Tɔgiti ɛ lo konagiti ba
ta dooɗo foloi*

¹⁰ Kona dozita laawu, wa ani zuwui vaza wa-yooi ma, wo ba lonogi zoloo.

¹¹ Kele wa yeebe ba, wo ze gɗana no, kona dofelasiei, ɛ naa gɗe dooɗogi zu. Mone

nuiti ti wa-nuḅuseiti saama, naati ti naa mi, nii ta ka, ta dɔḅo zuaiti ti naa mi, nii é yesu. Wa ke ḡana ga wa-leezen bele, ta wa-wolive wuluiti.

¹² Folo lozita laawu, wa wa-wotii ḡe. Kele folo lofelasiei, wa looḡo, naa ḡa a ke wa-wotiḡe nikiiti ta wa-zoovalagiti ti looḡo, ta wa-luaiti ta seikodḡoma nuiti ti lago looḡo.

¹³ A naa kpein so, nii gè bogai wo ma. A mina gala kiligaa laasei bo neḡelein, nu mina ta meni neḡelein, é va ḡula wo-laaḅe.

Konagi zu veti wola savagoti
(Egezode 34:18-26;

Tɔ Sevei Velesiei 16:1-17)

¹⁴ Ná zeizu ḡa ḡe sava konagi zu, wo da fetiiti kula dāaseigi lēbi vai zu.

¹⁵ Bului nii lēve la su, wa naama vetii make. Folo lofela laawu, naama ziegi deveai molo ḡulasu alugi ma, wa bului mi, nii lēve la su, eḡevelei gè ma levei veai la wo ya, mazolḅo naama alugi ma ḡa wo ḡulani la Ezipete yooi va. Nu nɔpe ge mina ḡula kelema gāazu ga yeapaka. ¹⁶ Wa molo moḅo vetii make, wa-wotii zulḅo mōungiti, nii wa faza kpalagave. Wa molo leve vetii make kona ḡaabelagi zu, siegi zu wo besu la ga wa-wotii zulḅnagi ḡaale ba. ¹⁷ Ná zeizu ḡa ḡe sava konagi zu, zunuiti kpein ti ḡula kelema gāazu, nēi gè ga wo-Maliḡii Ḣooḡo GALAGI.

¹⁸ Bului nii lēvei su, à mina naa ḅo suai va, wo va kula ga nā-zalaḡai. A mina nā-fetii ma zalaḡai ma wuloi make kpidii laawu, é va yesu sobu va zeeli. ¹⁹ Wa va ga wa-yooi va lḅo mōungiti Ḣooḡo GALAGI, wa-ḢALAGI nā-pelei wu.

A mina boli yivoi ḡili ga dee nā-niimi dei.

Kanaan yooi zolḅo fai
ma minazeḡegi

²⁰ Nḅun nā, nā geezuḡelai ta levesu wo luḡo, é wo make pelei zu, é wo laazeeli naama adave, gè nā beḡeai. ²¹ A dama, wo ḅoḡo zo gaazu, wo ḡolo gooi ve. A mina ziiḅolo vaa ḡe, tḅozei é la wa-ḡotoiti suvaayega, mazolḅo dāaseigi ḡa tḅun ba. ²² Kele ni wa ḡolona gooi ve, ta ni wa naa kpein keena, nii gè bosu wo ma, nā ḡe ga wo zili nuiti sili nui, ta wo maayoseḡe nuiti maayoseḡe nui.

²³ Nā-geezuḡelai ḡa lo wo luḡo, é li ga woye Amḅol nuiti pḅe, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta nā ti-ma zuwui ḡaaleve. ²⁴ A mina nḅko ta-ḡalagiti bu, wo mina ti lēbi. A mina vokḅoḡo naama nuḅuseiti ma ti zie velei zu. Kele wa ti ḡologolo, wo ta-zale ḡḅo ḡḅuiti kpezeḡele. ²⁵ Wa dēbi, nēi gè ga Ḣooḡo GALAGI wa-ḢALAGI. Nā tuya loo wa-laamianigi ma, ta wa-ḅḅole dei. Nā seeḅei ḡula wo zaama, gè maaḡooza wo va. ²⁶ Anzanu la ḡea wa-yooi zu, nii kogi a zeḡe ma, ḅaa doun zolḅotala anzanu. Nā wo-zii ma ḡonagi zuḡooza.

²⁷ Aisa wo va zeeli, nā dualuagi vu zooi zu nuiti su. Nā nuḅuseiti kpein daavili, gè ti zeḡe pelei zu wo luḡo, niiti wa zeeli ti vḅ be. Nā wo zili nuiti kpein kpe, ti vela wo va. ²⁸ Nā kaogiti tevesu wo luḡo, ta Geeve nuiti kpe, ta Kanaan nuiti, ta Ḣete nuiti, ti maaḡooza wo va. ²⁹ Gè la vaazu ti beezu kona gila su, ti va maaḡooza wo va, naa ḡa a ke, zooi zu, nakai mina ye, dḅḅo zuaiti ti mina moin wo laalḅoma. ³⁰ Nā ti beezu vaavaa, ti maaḡooza wo va, eyesu wo da wola moin, wo zoo wo zooi zolḅo ga wḅnḅ.

³¹ Nā wa-ḡwepelemaveti daazu, é zo Seeli Kpolodei ma, é zeeli Kpolode Wolai ma, ta é zo teḅebai ma, é zeeli zie wolai ma. Mazolḅo nā zooi ḡa nuiti dḅḅo zu wo yeezu, wa ti be luḡo. ³² A mina minazeḡe ke yoḡo zu wa tiye, ḅaa

wa ta-ɟalagiti. ³³ Ti mina zeɪ wa-yooi zu, naa ɟa a ke ti mina wo lo kotoi zu daalɔɟoma, mazɔlɔ wa ta-ɟalagiti deɓi, naa ɟa ɟe ga balii wo ve.

24

Minazefegi ma woolaamai

¹ GALA ge ɟeni Moize ma: «Le ɔɔɟo ɔ GALAGI vo be, da boɟoi wa Aalɔn, ta Nadaɓe ta Aɓiyu, ta Izelayele ɟewola volo vuulɔfela (70), wo ye ɟoozama, wo noɔko. ² Da ɟila kpe no ɟa da maaɓufa ɔɔɟo GALAGI va. Zoiti ti mina maaɓufa ba, nuɓuseiti ti mina ye e volu, ti va le.» ³ Moize baani, e ɔɔɟo GALAGI woiti kpein bo nuɓuseiti ma, ta toɟiti kpein. Nuɓuseiti kpein ti gooɟaavotegi veeni ga woo ɟila, ti ɟe ma: «Ga naa kpein ke, nii ɔɔɟo GALAGI boga.» ⁴ Moize ɔɔɟo GALAGI woiti kpein seɓeni. Naa volu e wuzefeni ga sobuzobui, e zalaɟa ɟulazuve lo gizei ɟoɟɔave, e koɗu puugo maazu felegoiti (12) pileni ga ɟizesui Izelayele na-boloda puugo maazu felegoiti (12) faa zu. ⁵ E Izelayele zinipoiti teveni, ga ti gala zalaɟaiti kula ɔɔɟo GALAGI ve, ta ti nika zineiti kula ga ziilei zalaɟaiti. ⁶ Moize namai ma lukpegi zefeni, e pu kokoiti su, e ma lukpegi zo zefeni, e pili zalaɟa ɟulazuve ma. ⁷ E minazefegi ma zefei zefeni, e kala nuɓuseiti gaazu. Ti ɟeni ma: «Ga naa kpein ke, nii ɔɔɟo GALAGI boga, ga ɟolo gooiti be.» ⁸ Moize namai zefeni, e faza nuɓuseiti ma, e ɟe: «Nii ɟa e ga namai nii e minazefegi maaɓakpasu, nii ɔɔɟo GALAGI kea wo yoɟozu, eɟevelei niima boeiti kpein ti la.»

Moize lee vai Sinayi gizei ma

⁹ Moizeni ti leeni gizei ma ta Aalɔn, ta Nadaɓe, ta Aɓiyu, e veɛ Izelayele ɟewola volo vuulɔfela (70) va. ¹⁰ Ti Izelayele na-GALAGI jaani, koɟoiti bu ɟeai eɟe koɗu nii daaseigi ga safilegi, kpiiniai eɟe geɟɔloɟi. ¹¹ ɔɔɟo GALAGI la ɟeni faa noɗu noɗe keeni ga Izelayele nu biingiti. Ti GALA kaani, naa volu ti daamii woni, ti boole.

¹² ɔɔɟo GALAGI ɟeni Moize ma: «Le po be gizei ma, e ye na. Na koɗu ɟokologiti feezu e ya: toɟi ta deveiti ge ti zefei Izelayele nuiti be, ti ɟala fai zu.» ¹³ Moize wuzefeni, ta Zozuwe, nii e ga na-botige nui, Moize leeni GALA na-gizei ma. ¹⁴ E ɟeni kewolaiti ma: «A gi maaɓoun ve, eyesu gi ɟale ma volu wo vo be. Wele, Aalɔn ta Guul ta yesu wo va ve, ni faaɟaafulaba a ɟena ta ya, toɟa bo ti ma.» ¹⁵ Moize leeni gizei ma, tonabiingi veeni gizei ma. ¹⁶ ɔɔɟo GALAGI na-lebiyai yeini, e veɛ Sinayi gizei ma, tonabiingi veeni ma folo lozita laawu. Foloi lofelasiei, ɔɔɟo GALAGI Moize lolini tonabiingi zaamaɓe. ¹⁷ ɔɔɟo GALAGI na-lebiyai ɟevelei ɟeni Izelayele nuiti gaazu, eɟe abuzogi gize unmaɓe. ¹⁸ Moize looni tonabiingi zaama, e le gizei ma. Moize keeni gizei ma ga folo vuunaanigo (40) ta kpidi vuunaanigo (40).

GALA NA-SEGE UELE NADEGAI

**LO FAI
MA LEVEITI**

25

(25:1--31:18)

*Seŋe veŋe ɲadegai
ma veɓɛaniiti
(Egezode 35:4-9)*

¹ Gooŋo GALAGI ɓɛni Moize ɔɔ, ɛ ɟe ma: ² Bo Izelaye nui ma, ti ɔa pɔ ga veɓɛaniiti. Wa so, ɛ ɟula nui kpein zea, nii faaneɛ ɟigi bɛ. ³ Weŋe veɓɛanii ɔa, nii wa so, ɛ ɟula ti ya: zanugi, ta walii, ta kɔlu ɓoigi, ⁴ ta geze ɓiinii, ta ma ɓoigi, ta ma ɓoi sɔsɔgi, ta geze ɔagɔi kpaliai, ta boli leɟai, ⁵ ta baala sine ɟɔloiti, ti loai ga ma ɓoigi, ta nuni ɟɔloiti, ta akasia wului, ⁶ ta fitina wuloi, ta tufa maku neɛneɟiti ti ga siema wulo ɲadegai ta ani maku neɛneɟi ɔe, ⁷ ta kɔtu zɔngɔ ɓaagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ ɓaa kiligiti zalaɟa ɟula zeɟei ma vaa zu, ta ma ɟakazu zeɟei. ⁸ Ta seizu ɲadegai lo bɛ, na ze ti zaama. ⁹ Wa ti kpein ke ga seŋe veŋe ɲadegai ɟazavi pelei, ɛ ɟe ga sɔlai kpein kazaavi pelei, nii ge ɔaazu deɛzu ga da.

*Kesui
(Egezode 37:1-9)*

¹⁰ Ta kesui ɓete ga akasia wului. Sakpai ɟa ɟe ga metele ɟila taata, kogi ɟe ga metele ɟaagwɛsui, ta sɔligo ɟe ga metele ɟaagwɛsui. ¹¹ Da zanu kitei zie koozuɔe ta poluɔe, ɛ daabegi ɟe ga zanugi, ɛ ɟaku ma. ¹² Da zanugi ɟaawun, ɛ bala naanigoiti kpete be, ɛ ti vili goizu naanigoiti ba, bala felegɔ gilazu ɔelei ta bala felegɔ zɔla ɔelei. ¹³ Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, ɛ zanugi zie ti ma. ¹⁴ Da gulu zɔkpɔiti dɔ balaiti su, kesui ɟakamaɔeti, ti kesui ɔa, kesui da zeɟe ga tiye. ¹⁵ Gulu zɔkpɔiti ta ye kesui na-balaiti su, ti mina ɟula na. ¹⁶ Zeele woo zɛɔei ge feezu ɛ ya, da da kesui zu. ¹⁷ Da kesui lakulugi ɓete ga zanu kitei. Sakpai ɟa ɟe ga metele ɟila taata, kogi ɟa ɟe ga metele ɟaagwɛsui. ¹⁸ Geezuɟeela felegoiti ti laaseigi ga seeluɓein, da naati kpete ga zanu doɟai, ɛ ti vile kesui lakulugi laabe felegoiti ga. ¹⁹ Da seeluɓein gila kpete daabegi ɟilazuɔe ɟa, seeluɓein gila daabegi zɔla ɔelei ɟa. Da seeluɓein felegoiti ta kesui lakulugi ɓete ga ani ɟila no. ²⁰ Seeluɓeinti ta ti-ɟoɔegiti suvie maazuɔe, ti kesui lakulugi maalɔɟu ga ti-ɟoɔegiti, ta ɟaavote ɓɔɟu ma. Seeluɓeinti ta ɟaavote kesui lakulugi ma. ²¹ Zeele woo zɛɔei ge feezu ɛ ya, da da kesui zu. Da kesui laaɟulu. ²² Minɔ ɟa na ɟe ɟulazu na keɛma ɛ ɔe, kesui lakulugi maazuɔe seeluɓein felegoiti zɔɟɔzuɔe. Na ɟa ge ɔaazu ɓɔɛzu na ɛ ɔɔ, ɛ lo na-deveiti kpein ba, Izelaye nui faa zu.

*Bului nii feai GALA be,
naa ma laɓalii
(Egezode 37:10-16)*

²³ Da taɓalii ɓete ga akasia wului. Sakpai ɟa ɟe ga metele ɟila, kogi ɟe ga metele lukpegi, sɔligo ɟe ga metele ɟaagwɛsui. ²⁴ Da zanu kitei zie ma, ɛ daabegi ɓete ga zanugi, ɛ ɟaku ma. ²⁵ Da kakamaɔeti kpete ga nu yeave liego ɟeɟala, ɛ naa laabegi balaa kpete ga zanugi, ɛ ɟaku ma. ²⁶ Da zanu bala naanigoiti to goizu naanigoiti ba, ti ɟe kooŋo naanigoiti tetege. ²⁷ Balaiti ta ɟe kakamaɔeti ba, gulu zɔkpɔiti ta lo ti zu, taɓalii zeɟe vai zu. ²⁸ Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, ɛ zanugi zie ti ma, ti ɟe ga taɓalii zeɟe aniiti. ²⁹ Da diɟiiti kpete, ta tazaiti, puya zalaɟai vaa zu, naa ɔe ziawoiti ta kokoiti ba. Da ti ɟe ga zanu kitei. ³⁰ Da buluiti da taɓalii ɟa, niiti ti veai bɛ, ti ɟe na gaazu yeenɔpe.

*Fitina zeizuɔe
(Egezode 37:17-24)*

³¹ Da fitina zeii anii beɛ ga zanu kitei doɣaai. Ti pe ti ɣe ga ani ɣila: koɣoi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɣili zoolaiti ti ɣulaai ga gulu vuai. ³² Fitina zeii anii ma beke dozitaiti ta ɣula kakamave, ma beke savago ɣa ɣeezu kakamave gilazuve, ta ma beke savago ɣe kakamave zoola velei. ³³ Maaɣili zoolai ɣa ɣe sava ma beke dozitai ɣilagilagi pe ba, ti ɣulaai ga amandegi ma vuai. ³⁴ Maaɣili zoola naanigo ɣa ɣe fitina zeii anii ma wului va, ti ɣulaai ga amandegi ma vuai. ³⁵ Maaɣili zoolai gila ka ɣe ma beke felefelegiti todazuve. ³⁶ Fitina zeii anii ɣa ɣe ga zanu kitei doɣaai. Baalobazuveti pe ti ɣe ga ani ɣila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɣili zoolaiti. ³⁷ Da na-fitina lofelaiti kpete, ti zeizu maazuve, nii a ke e da wozafala gaazu. ³⁸ Na-salava zo zoolaiti ta na-salava zefe aniyakaiti, ta ɣe ga zanu kitei. ³⁹ Da kilo vuusavago (30) zefe zanu kitei zu, e kpete ga fitina zeii anii ta ma zoolaiti kpein. ⁴⁰ Dama, e ke ga naama ɣazavigi no, nii e leeni ga de gizei ma.

26

Sege vele nadegai ma landaiti

ta ma veemazefei

(Egezode 36:8-19)

¹ Da sege vele nadegai beɛ ga tanda puugo, ga geze vagoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi. Da suu ga seelubeinti ma votoi. ² Tanda ɣilagi zakpai ɣa ɣe ga metele puugo maazu naanigo (14), kogi ɣe ga metele felego. Koɣoi ɣa ɣe ga ani ɣila no tandaiti kpein faa zu. ³ Tanda loolugoitii ta zeii boɣo la, zo loolugoitii balaa ta zeii boɣo la. ⁴ Da galu biiniiti giligili tandai ma bosu moungi laamave. Da ke ɣana no ga tandai ma bosu velesiei laamave. ⁵ Da galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu moungi laamave va, e galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu velesiei laamave va. Naama ɣaluuti ta zolo boɣo ma ga felefele. ⁶ Da zanu kala puuloolugo (50) beɛ, e tandai ma bosuuti giligili boɣo va ga tiye. Sege vele nadegai ɣa ɣe ga ani ɣila kpe no.

⁷ Da boli leɣa landa puugo maazu ɣila (11) kpete, ti veɛ sege vele nadegai ɣoma. ⁸ Tanda ɣilagi zakpai ɣa ɣe ga metele puugo maazu loolugo (15), kogi ɣe ga metele felego. Koɣoi ɣa ɣe ga ani ɣila no tanda puugo maazu ɣilagiti (11) be. ⁹ Da tanda loolugoitii giligili boɣo va, ta e zo lozitaiti giligili boɣo va. Da tandai lozitasiei veɛ su fele sege velei laave. ¹⁰ Da galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu moungi laamave, da galu vuuloolugo (50) balaa giligili tandai ma bosu velesiei laamave. ¹¹ Da kolu boi kala puuloolugo (50) beɛ, e kalagiti do galuuti unsu. Da tanda ma bosuuti sei boɣo la ɣana, ti ɣe ga ani ɣila no. ¹² Sege velei ma landaiti ta vaazu vuovazu ma ga ta tukpe, naa ɣa yei, e vu ga sege vele nadegai volu velei. ¹³ Metele ɣaafwesui e yesu kakamave gilazu velei, ta metele ɣaafwesui e yesu zoola velei, niiti ti yesu volu sege velei zakpai ma, naati ka ti yeizu sege vele nadegai ɣakama felegoitii, ti veɛ ma. ¹⁴ Da baala sine ɣolbiti kpete ga peemazefei, toai ga ma boigi, sege velei vaa zu, e nuni ɣolbiti ma veemazefei veɛ maazu.

Sege vele nadegai

ma bedegiti

(Egezode 36:20-38)

¹⁵ Da kpedegiti kpete sege vele nadegai ve ga akasia wulu zeveti, ti loobado sege velei zuzo fai zu. ¹⁶ Kpedegi zoligoi ɣa ɣe ga metele loolugo, kogi ɣe ga metele ɣaafwesui. ¹⁷ Kpedegi ɣilagilagi pe kpadozuve ɣaa ɣa zoba ma wulu zev

felegoi va. Zekana da ke la sege vele nadegai ma bedegiti kpein ba. ¹⁸ Da kpede uuufelego (20) bete sege vele nadegai ve, ti geezu nu yeezazu vele. ¹⁹ Da dabu uuunaanigoi (40) kpete ga walii, ti va la kpede uuufelegoi (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoi be. ²⁰ Da kpede uuufelego (20) bete balaa sege vele nadegai ve, nu govezu vele. ²¹ Da dabu uuunaanigoi (40) kpete balaa ga walii, ti va la kpede uuufelegoi (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoi be. ²² Da kpede dozita bete sege vele nadegai bogave, folo liizu vele. ²³ Da kpede felego bete sege vele nadegai ma zoko felegoi be, ti kpogave. ²⁴ Ta gili kpedegi zoi ba, e zo buuve, e zeeli bala mounji ma ungave. Vele gana a ge la ga ti felego, ti vilegai soko felegoi su. ²⁵ Kpede dosava ga naazu, e geezu sege vele nadegai bogave, e ve ta-labu puugo maazu lozita (16) ba, ti betai ga walii, kpede gila dabu felego.

²⁶ Da gulu zokpo lolugo bete kpedegiti be ga akasia wului, ti besa sege vele nadegai gakamave dilagi, ²⁷ ta gulu zokpo lolugo sege vele nadegai gakamave zola vele ma bedegiti be, ta gulu zokpo lolugo sege vele nadegai bogave ma bedegiti be, folo liizu vele. ²⁸ Zaamazu wulu zokpoi ga kpedegiti maaleve, e zo kwegi ma, e li zola vele. ²⁹ Da zanugi zie kpedegiti ma. Da ta-valaiti kpete ga zanugi, ga gulu zokpoi ti lo ti zu. Da zanugi zie naama wulu zokpoi ma. ³⁰ Da sege vele nadegai lo, egevelei ma gjavigi lani la ga de gize ma.

Sege vele nadegai

ma zefe zufoozu golai

³¹ Da sege zufoozu golai bete ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai. Da suvu ga seelubeinti ma votoi. ³² Toqa zele ga zanu kalagiti ti tokpala naanigoi ba, ti betai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma, ti badaai dabu naanigoi ma, niiti ti betai ga walii. ³³ Da sege zufoozu golai zele kalagiti buuve. Sege zufoozu golai goozu vele, miná ga da zeele woo gesui le ná. Sege zufoozu golai ga ge wo ve ga ada nadegai ta ada nadega wolai ti yeefaagwezuve. ³⁴ Da zeele woo gesui laafulu, ada nadega wolai vo be. ³⁵ Da tabalii vile sege zufoozu golai gakalave, sege vele nadegai wu, lekpehave nu govezuve. Fitina zeii ani ge tabalii letemave, lekpehave nu yeezazuve.

³⁶ Da sege zufoozu golai tagili kpete sege vele laave ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai, e ge ga sege zuvuai. ³⁷ Toqa zele ga zanu kalagiti ti tokpala lolugoi ba, ti betai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma. Da kolu boigi gaawun, e ge ti ve ga ta-labu lolugoi.

27

Zalafa fulazuve

(Egezode 38:1-7)

¹ Da zalafa fulazuve bete ga akasia wului. Sakpai ga ge ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ge ga metele felego ta tukpe (2,5). Zalafa fulazuve ga ge ga seki naanigi, soligoi ge ga metele gila ta tukpe (1,5). ² Da mineiti kpete goizu naanigoi ba, ma mineiti ta bo ba, ti ge ga ani gila no. Da kolu boigi zie ti ma. ³ Da anjakaiti kpete zuvui zo fai zu, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zoo mite wolaiti, ta abu zefe aniiti. Da soolai naati kpein kpete ga kolu boigi. ⁴ Da kolu veleai bete ga kolu boigi zalafa fulazuve. Da kolu boi balaiti to kolu veleai va, goizu naanigoi su. ⁵ Da pile zalafa fulazuve lakologave wu, e zo buuve, eyesu e zeeli zalafa fulazuve zoligoi zaamave. ⁶ Da gulu zokpoi kpete zalafa fulazuve ve, ga akasia wului, e kolu boigi zie ti ma. ⁷ Gulu zokpoi ta lo balaiti su. Gulu zokpoi naati ta ge zalafa fulazuve gakama felegoi, siegi zu a gena

va zezezu la. ⁸ Da zalaḡa ḡulazuve beṭe ga gulu zεveiti, zeḡei ḡe koozu. Toḡa ḡe eḡvelei é leeni la ga de gize ma.

Seḡe vele nadegai

ma ḡoizuve

(Egezode 38:9-20)

⁹ Da seḡe vele nadegai ma ḡoizuve beṭe. Lekpemaṭe nu yeezazuve, maazasa ga seḡei é ga geze vaḡoi kpaliai. Sasai zakpai ḡe ga meṭele vuulooluḡo (50) naama ḡakama mounḡi. ¹⁰ Tɔkpala vuufelegoiti (20) ta lo dabu vuufelegoiti (20) ga, ti beṭeai ga kolu boigi. Tɔkpalaiti ma ḡalagiti ta ti zele koluiti ta ḡe ga walii. ¹¹ Lekpemaṭe nu ḡovezuvε, sasai zakpai ḡa ḡe miná ḡalaa ga meṭele vuulooluḡo (50), naa ḡe ga seḡei, ta tɔkpala vuufelegoiti (20), ta ta-labu vuufelegoiti (20), ti ga kolu boigi. Tɔkpalaiti ma ḡalagiti ta ti zele koluiti ta ḡe ga walii. ¹² Folo liizu velei, sasai ḡogi ḡa ḡe ga meṭele vuufelego maazu looluḡo (25), naa ḡe ga seḡei, ta ta-lokpala puuḡo ta ta-labu puuḡoiti. ¹³ Folo ḡulazu velei, sasai ḡogi ḡa ḡe ga meṭele vuufelego maazu looluḡo (25). ¹⁴ Nu leezuvε ḡobave ḡilazuve, sasai ḡa ḡe ga meṭele lofela ta tukpe (7,5), naa ḡe ga seḡei, ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁵ Nu leezuvε ḡobave zoola velei, sasai ḡa ḡe miná ga meṭele lofela ta tukpe (7,5), naa ḡe ga seḡei, ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁶ Sasai laave vaa zu, seḡe zuḡooza golai ḡa ḡe ga meṭele puuḡo, é ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vaḡoi kpaliai, suvuai, ta tɔkpala naanigo, ta ta-labu naanigoiti. ¹⁷ Sasai ma lokpalaiti ma ḡalagiti ta ti zele koluiti kpein ta ḡe ga walii. Ta-labuiti kpein ta ḡe ga kolu boigi. ¹⁸ Sasai zakpai ḡa ḡe ga meṭele vuulooluḡo (50), kogi ḡe ga puufelego maazu looluḡo (25), soligoḡi ḡe ga meṭele felego ta tukpe (2,5). Seḡeiti ta ḡe ga geze vaḡoi kpaliai, ta dabuiti ta ḡe ga kolu boigi. ¹⁹ Soḡlai kpein deveai seḡe vele nadegai ma wotii vaa ma, ta suzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti kpein ta ḡe ga kolu boigi.

Deveiti é lo seizu nadegai

ná-fitinaiti ba

(Leevi Nuiti 24:1-4)

²⁰ Da devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va é vɔ ga wolive wulo vaḡoi, kpeṭeai fitinai vaa zu, naa ḡa a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenɔpe ti mina za. ²¹ GALA daaḡomi seḡe velei wu, seḡe zuḡooza golai ḡakalave, nii é zeele woo ḡesui ḡakalave. Miná ḡa Aalon ta ná-doun zunuiti ta sei ná, fitinaiti ti zo, é zo kpɔkɔi ma, eyesu geelaalao, Gooḡo GALAGI ḡaazu. Toḡa ga ḡooḡo tɔgi Izelayele nuiti ti-mavofodaiti kpein be, ti maaneai, ti so.

28

Zalaḡa ḡula zeḡeiti

(Egezode 39:1-7)

¹ Da è-lie Aalon maaḡuḡa boḡo va, ta ná-doun zunuiti, ti zeḡe Izelayele nuiti saama, ga è ti ve be, ná-boti vai zu, é ga zalaḡa ḡula vai, Aalon ta ná-doun zunuiti, Nadaḡe ta Aḡiyu, ta Elezaal ta Itamaal. ² Da zalaḡa ḡula zeḡeiti kpeṭe è-lie Aalon ve, ti ḡe ga tosuve ta ná-lebiyai ma voogi. ³ Da boe naati kpein pɔ, ti ga neeliḡi nuiti, niiti gè ti laavegai ga ḡima yenvui, ta Aalon ná-seḡeiti kpeṭe, naa ḡa a ke é ve be, é ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁴ Wele seḡeiti ba, ta ti beṭe: kakazu zeḡe ḡila, zalaḡa ḡula zeḡe ḡila, tookoba wola ḡila, seḡewuzeḡe ḡila nii suvuai, boḡo ḡila, ta saamaḡili ḡila. Ta zalaḡa ḡula zeḡe nadegaiti kpeṭe è-lie Aalon ta

ná-doun zunuiti be, naa ja a ke ti ná-zalağa ğula wotii ğe. ⁵ Ta zanugi zege ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sósogi, ta geze vagoi kpaliai.

Zalağa ğula zegei

⁶ Ta zalağa ğula zegei be te ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sósogi, ta geze vagoi kpaliai. Ta suvu ga zanu galui. ⁷ Ta kpakiga zege felegoiti kpete, ti ze zalağa ğula zegei gaabelasu felegoiti da. ⁸ Zalağa ğula zegei ma lokoi ja be te ga ma zii no. Toja ğe ga zanugi, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sósogi, ta geze vagoi kpaliai. Ta ğe ga ani ğila ta zalağa ğula zegei.

⁹ Kotu zongó baagi nii daaseigi ga wónikese, da naa felego zege, è Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve ti ma, ¹⁰ ti-laasei dozita ja zeve kotu ğilagi ma, zoma laasei dozitaiti ti ğe kotui velesie ma, eġevelei ti zoloo pelei la. ¹¹ Da Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve kotu felegoiti ma, eġevelei nu a da kotui zağa la, eġe zeevozeba aniiti. Da ti bata ti-lózuveti ba, ti ga zanugi. ¹² Da ti ğili zalağa ğula zegei ma bakiga zegeiti ba, ti ğe ga Izelaye ná-doun zunuiti ta-ġizesui, nii Aalon segezu baki felegoiti ga, ga ti-laaseigi Gooġo GALAGI ġaazu. ¹³ Da doozuveti felego be te ga zanugi. ¹⁴ Da zanu galu felegoiti fele, è ti lo doozuveti ba.

Kakazu zegei

(Egezode 39:8-21)

¹⁵ Da kakazu zegei be te, nii deveiti ti zegezu la, ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sósogi, ta geze vagoi kpaliai. Da suvu ga zanu galui, ga zalağa ğula zegei ġevelei. ¹⁶ Kakazu zegei ja ve su fele, é ğe ga seki naanigi. Sakpai ğe ga zeelo gila, kogi ğe ga zeelo gila. ¹⁷ Da kotu zongó baagiti nekpe ba, ma nekpe naanigoi zu: ma nekpe mungi zu, saaledoane gila, topaze gila, ta emelode gila, ¹⁸ ma nekpei velesie zu, gelenate gila, safiil gila, ta diama ğila, ¹⁹ ma nekpei zavasie zu, wopale gila, agate gila, ta ameeisete gila, ²⁰ ma nekpei naanisie zu, kelizolite gila, wónikese gila, ta zasepe gila. Naama ġotu zongó baagiti ta bata ti-lózuveti ba, ti ga zanugi. ²¹ Da Izelaye ná-doun zunuiti daaseigiti seve kotu puugo maazu felegoiti (12) ma, eġevelei nu a da kotui zağa la, eġe zeevozeba aniiti. Boloda puugo maazu felegoiti (12) daaseigiti ta ğe ti ma, kotu ğila, gila daasei, kotu ğila, gila daasei. ²² Da zanu galuiti to kakazu zegei va, ti velei ga zanu kitei. ²³ Da zanu balaġae felegoiti kpete, è ti lo kakazu zegei woizu felegoiti ba. ²⁴ Da zanu galu felegoiti to balaġae felegoiti ba, kakazu zegei woizu felegoiti. ²⁵ Da zanu galu felegoiti sokpaiti to doozuveti felego va, niiti ti ğilii zalağa ğula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, nii a ke kakazu zegei ye velelaue. ²⁶ Da zanu balaġae felego be te mono, è ti lo kakazu zegei woizu felego zóiti ba, koozu velei, ná veezu zalağa ğula zegei ma. ²⁷ Da zanu balaġae felego ğiligaa be te, è ti lo zalağa ğula zegei ma bakiga zege felegoiti ba, buuve, velela velei, ti-lodazuve ġobave, zalağa ğula zegei ma lokoi maazu. ²⁸ Kakazu zegei ná-balaġaegiti ta ğili zalağa ğula zegei ná-balaġaegiti ba, ga galu biinii, naa ja a ke, kakazu zegei ğe zalağa ğula zegei ma lokoi maazu, ti yeeġaa mina ġwe ta zalağa ğula zegei.

²⁹ Siegi zu Aalon lezu la ada nađegai, Izelaye ná-doun zunuiti daaseigi ja ğe zillave, seveai kakazu zegei ma, nii deveiti ti zegezu la, ga é ma ġizesui make yeenope Gooġo GALAGI ġaazu. ³⁰ Anii niiti ti-laaseigi ga wuulimegi ta tumimegi, naati pu kakazu zegei zu, nii deveiti ti zegezu la, ti ġeezu Aalon

yiilave, siegi zu é léezu la Gooḡo GALAGI ḡaazu. Uele ḡana Aalón a pée la yiilave yeenəpə, nii a ke é ḡe Gooḡo GALAGI yiima vai ḡwée, é lo Izelaye le nuiti ba.

Zalaḡa ḡula zəḡei zəiti
(Egezode 39:22-31)

³¹ Da zalaḡa ḡula zəḡei ma lookəba wolai ḡe ga geze biinii, ³² da koteve zaamazue, nəungi da lo ná, è daaḡale é ḡaku ma ga seḡe velei taḡili, naa ḡa a ke é mina vali ga. ³³ Gului nii daa ga gelenadegi, da naama waa ma votoi ḡili daamave, é ḡaku ma ga geze biinii, ta ma boḡi, ta ma boi səsəḡi, zanu tala koiti ti ḡe ti yəḡozuveti, ³⁴ zanu tala ko ḡila, gelenade ḡila, zanu tala ko ḡila, gelenade ḡila, naa ḡaku tookəba wolai laamave ma. ³⁵ Aalón ḡa boḡo maaḡili la, é da botii ḡe, tala koiti gooi ḡa ḡe menisu, siegi zu é léezu la ada naḡegai, Gooḡo GALAGI ḡaazu, ta siegi zu é ḡulazu la ná, é la zaa názu.

³⁶ Da zanu kitei ma zəve goi bəte, è sevei ḡe ma ga: «Feai Gooḡo GALAGI ve.» Sevei eḡevelei nu a da zeevozeba anii maazaḡa la. ³⁷ Da ḡili boḡoḡi va ga galu biinii, kakala velei. ³⁸ Toḡa ḡe Aalón lovalave yeenəpə, siegi zu é losu la ḡaazu, nəi ḡe ga Gooḡo GALAGI. Naa maavele ma, na yeezei Izelaye le nuiti ta-vebeani naḡegaiti bu, ane ni ta faaḡaazagiti keezu, ta ḡena ti vea zəa.

³⁹ Seḡewuzəḡei ta boḡoḡi bəte ga geze vagoi, è saamaḡiligi bəte, è suvu.

⁴⁰ Da seḡewuzəḡeiti kpete Aalón ná-doun zunuiti bə, è saamaḡiligiti kpete ti ve, è boḡoḡiti kpete ti ve, ti ḡe ga ti-losuve ta ta-lebiyai ma voogi. ⁴¹ Da è-lie Aalón ta ná-doun zunuiti maaḡili la. Da guloi zie ti ma, è ti ve bə, è ti naḡe, naa ḡa a ke ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁴² Da vele kpuḡagi bəte ti ve ga gezei, é ti-maḡakaiti doḡu, toḡa zo ti-zaamave, é yei ti-balaiti ma. ⁴³ Aalón ta ná-doun zunuiti ta ti le boḡo ma, siegi zu ti léezu la GALA daaḡomi seḡe velei wu, ba siegi zu ti maaḡuḡazu la zalaḡa ḡulazuve va, ti va botii ḡe ada naḡegai, naazu ti la ḡe ga saba nua neḡelein, ta ti la zaa. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡo toḡi Aalón ve ta mavofodaiti kpein bə.

29

Zalaḡa ḡula nuiti fee vai
GALA bə
(Leevi nuiti 8:1-36)

¹ Wele, nii da ke, Aalón ta ná-dointi fee vai zu bə, naa ḡa a ke ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. Nike zine bokpa ḡila seḡe, ta baala sine felegə, nəevuzu mina ḡe ti va, ² ta bului nii leve la su, ta bulu velevelegiti leve la su, gaayḡai ga guloi, ta bulu leveiti, leve la su, guloi vuai ma, è ti bəte ga bulu vuko vagoi. ³ Da ti vu kpəlo ḡila su, è va ga tiye kpəloḡi naa zu, è ti le, da ḡena nike zinei ta baala sine felegəiti kulaa ga zalaḡai. ⁴ Da li ga Aalón ta ná-doun zunuiti GALA daaḡomi seḡe velei laave, è ti maagba ga ziei. ⁵ Da seḡeiti seḡe, è Aalón maaḡili ga seḡewuzəḡei, ta tookəba wolai, ta zalaḡa ḡula zəḡei, ta kakazu zəḡei, è saamaḡili ga zalaḡa ḡula zəḡei ma lokoi. ⁶ Da boḡoḡi lo nəungi va, è zanu seve goi ḡili kakalave, nii é ga fee vai ma voogi GALA bə. ⁷ E siema wulo naḡegai zəḡe, è ta vu nəungi zu, è ta zie ma. ⁸ Da va ga ná-doun zunuiti, è ti maaḡili ga seḡewuzəḡeiti. ⁹ Da ti zaamaḡili ga saamaḡiligiti, è boḡoḡiti do təungiti ba. Ta ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe, toḡi ḡana eyesu ḡo. Da Aalón ta ná-doun zunuiti fe bə.

¹⁰ Da va ga nike zine bokpəgi GALA daaḡomi seḡe velei ḡakalave, Aalón ta ná-doun zunuiti ti-yeeiti pée nike zinei unmave. ¹¹ Da nike zinei ḡodaaleve Gooḡo GALAGI ḡaazu, GALA daaḡomi seḡe velei laave. ¹² Da nike zinei ma

ɲamai zeɣe, è ta zie zalaɣa ɣulazuwe ma minɛiti ma ga è-yeɛbɛɣai. Da ɲamai mɔtai vu ya zalaɣa ɣulazuwe ɣɔɣɔaɛ. ¹³ Da ma wulɔi kpein seɣe, nii felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuwe, ta ma lɔɣɔ felegoiti ma, ta gulɔi é ti maave ɲegelein, da naa ɣala zalaɣa ɣulazuwe. ¹⁴ Kele da nike zinei mɔtai ɣala wo-vuuzuwe voluwe: ma zuai, ta ma ɣɔlɔi, naa we ma ɔoɔiti ba. Toɣa ga koto gba zalaɣai.

¹⁵ Da baala sinei taɣila seɣe, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeiti pɛɛ baala sinei unmaɛ. ¹⁶ Da baala sinei ɣɔdaalewe, è ma ɲamai zeɣe, è pili zalaɣa ɣulazuwe ma, é ɣaku ma kpoloo. ¹⁷ Da baala sinei levelewe, è kpulukpulu, è koozu zɔɔlaiti ta kɔɣɔiti gba, è ti la kpulukpulugai ta ma ungi ma. ¹⁸ Da baala sinei pɛ ɣala zalaɣa ɣulazuwe. Toɣa ga gala zalaɣai ɔooɣɔ GALAGI we, zalaɣai we, nii abui galazu, makugi neai ɔooɣɔ GALAGI we.

¹⁹ Da zɔɔma vaala sinei zeɣe. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta yeeiti pɛɛ baala sinei unmaɛ. ²⁰ Da baala sinei ɣɔdaalewe, è ma ɲamai ta zeɣe, è sie Aalɔn yeezazu wele woi yɔkpɔgi ma, ta ná-doun zunuiti zeezazu wele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinekpɔtogiti ma, ta ti-yeezazu ɣɔɣɔzinekpɔtogiti ma. Da ɲamai mɔtai vili zalaɣa ɣulazuwe ma, é ɣaku ma kpoloo. ²¹ Da ɲamai ta zeɣe, nii a ɣe zalaɣa ɣulazuwe, ta siɛma wulɔ ɲadegai ta, è ti vaza Aalɔn ta ná-seɣeiti ma, naa we ná-doun zunuiti ta ta-zeɣeiti ba. Pele ɣana da Aalɔnni fe la bè, ta ná-seɣeiti, naa we ná-doun zunuiti ta ta-zeɣeiti ba.

²² Da baala sinei ma wulɔi zeɣe, ta ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuwe, ta ma lɔɣɔ felegoiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, ta zeezazu balai, mazɔɔɔ toɣa ga ti zeɣe vai ma vaala sinei. ²³ Bului leve la su, naama ɔɔɔngi, nii seidai ɔooɣɔ GALAGI ɣakala, da bulu ɣila seɣe naama ɔɔɔngi zu, ta bulu welelele gila gulɔi ba, ta bulu levelele ɣila. ²⁴ Da ti kpein pu Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu, ti ti lateɣe vai ma voogi ɣe ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu. ²⁵ Naa voluma, da ti ɣula niina ti ya, è ti ɣala zalaɣa ɣulazuwe, gala zalaɣai maazu. Toɣa ga zalaɣai, nii abui galazu, makugi neai ɔooɣɔ GALAGI we.

²⁶ Da Aalɔn zeɣe vai ma vaala sinei ma ɣekegi zeɣe, è dateɣe vai ma voogi ɣe ɔooɣɔ GALAGI ɣaazu. Naa ɣa ɣe ga ɔnɔi. ²⁷ Da ti zeɣe vai ma vaala sinei ma ɣekegi zeɣe ba ta ma balai, niiti ti ɣula ga dateɣe vai ma voogi, ti zeɣe ba Aalɔn we ta ná-doun zunuiti. ²⁸ Ta ɣe ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ, naa ɣa ɣe ga ɣooɣɔ tɔgi, nii Izelayele nuiti ta so, mazɔɔɔ veɛanii ɣana seɣeai ba Izelayele nuiti ta-yiilei zalaɣaiti su. Naa ɣa ɣe ga ɔooɣɔ GALAGI nɔnɔ.

²⁹ Aalɔn a zaana, ná-zalaɣa ɣula zeɣeiti ta ɣe ga ná-doun zunuiti tɔnɔ, ta ti loo ɣɔba, siegi zu ti gulɔ ɲadegai ziezu la ti ma, ti zeɣe vai zu. ³⁰ Ná-doun zunuiti su, nii a ɣe potogi zu, zalaɣa ɣula vai zu, naa ɣa too ɣɔba folo lɔfela laawu, siegi zu é ɣeezu leezu la GALA daaɣomi seɣe wele wu, ga é botii ɣe ada ɲadegai.

³¹ Da ti zeɣe vai ma vaala sinei zeɣe, è ma zuai ɣili ada ɲadegai ta. ³² Baala sinei ma zuai ta bului a ɣe kpɔɔngi zu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti mi, GALA daaɣomi seɣe wele laawe. ³³ Nii keai ga koto gba anii, ta naa mi ɣana, naa ɣa a ke ti ve bè, ta ti ti zeɣe. Nu ɣili nɔpɛ ge la ta mia, mazɔɔɔ ti ɲadegɛ. ³⁴ Ni ti zeɣe vai ma zalaɣa zuai ɔaa ma bului ta ɣa yena ná eyesu sobui, nu la mɔ mia ɲegelein, mazɔɔɔ ti ɲadegɛ. Nii é yesu, da naa ɣala.

³⁵ Da zie ga deveiti kpein, gè ti vea é ya Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-vaa zu. Da folo lɔfela ɣe ti zeɣe vai zu. ³⁶ Folo-o-folo, da nike zine ɣila kula ga zalaɣai koto gba vai zu. Da zalaɣa ɣulazuwe ɲade ga naama ɣoto gba vai, è gulɔi zie ma ga é ɲade. ³⁷ Folo lɔfela laawu, da koto gba vaiti ke zalaɣa ɣulazuwe, é ɲade,

zalaḡa ḡulazuve wola ḡa ḡade. Nii kpein a vɔɔḡu zalaḡa ḡulazuve va, naa ḡa ḡade.

*Gala zalaḡai,
nii a ḡe ḡulazu folo-o-folo
(Gaalu Sevei 28:1-8)*

³⁸ Folo-o-folo, da da kona gila baala sine felego ḡula ga zalaḡai zalaḡa ḡulazuve. ³⁹ Da baala zivoi ḡilagi ḡula ga zalaḡai sobui, e zɔɔma vaala zivoi ḡula ga zalaḡai kpɔkɔi. ⁴⁰ Da baala zivo mɔungi ḡula ga zalaḡai, e peɛ bulu vukɔ vagoi kilo savago va, gaayogai ga wolive wulo vagoi ma litele ḡila ta tukpe (1,5), naa veɛ dɔoi litele ḡila ta tukpe (1,5) ba. ⁴¹ Da baala zivoi velesiei ḡula ga zalaḡai kpɔkɔi, e peɛ veɛani ḡila ba, ta puya zalaḡai, eḡevelei sobu gelei la. Zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooḡo GALAGI ve. ⁴² Toḡa ḡe ga gala zalaḡai, wo-mavofodaiti kpein ta ḡe kulazu folo-o-folo, gaazu, nei ge ga Gooḡo GALAGI, GALA daagomi seḡe velei laave, miná ḡa na ḡe ḡulazu ná kelema wo ve, ge da boɛ e vo. ⁴³ Miná ḡa na ḡe ḡulazu ná kelema Izelayele nuiti be, naama adave ḡa ḡade ga ná-lebiyai. ⁴⁴ Ná GALA daagomi seḡe velei ta zalaḡa ḡulazuve ḡade. Ná Aalɔn ta ná-doun zunuiti ḡade, ti da ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe. ⁴⁵ Ná zeI Izelayele nuiti saama, ge ḡe ga ta-GALAGI. ⁴⁶ Ta kwɛɛ ga ná ga Gooḡo GALAGI, ta-GALAGI, nii e ti ḡulani Ezipete yooi va, ná zeI ti zaama. Ná ga Gooḡo GALAGI, ta-GALAGI.

30

*Ani maku neɛɛḡiti
ma zalaḡa ḡulazuve
(Egezode 37:25-28)*

¹ Da zalaḡa ḡulazuve gila kpete ani maku neɛɛḡiti gala vai zu. Da kpete ga akasia wului. ² Toḡa ḡe ga seki naanigi, sakpai ḡe ga metele valisui, kogi ḡe ga metele valisui, soligoi ḡe ga metele ḡila. Ma mineiti ti ḡeezu ba, ta ḡe ga ani ḡila. ³ Da zanu kitei zie ma, gaave, ta kakamaveti, e ḡaku ma, ta ma mineiti ma ná pe. Da daabegi beɛ ga zanugi, e ḡaku ná pe ma. ⁴ Da zanu bala felego lo ba daabegi wuve, kakama felegoiti, gulu zɔkpɔiti ti da lo ti zu, seḡe vai zu. ⁵ Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, e zanugi zie ti ma. ⁶ Da zalaḡa ḡulazuve lo seḡe zugooza gɔlai ḡakalave, nii e zeele woo jesui ḡakalave, kesui lakulugi ḡaazu letemave, nii e zeele woo zɛvei maazuve, ve ná ḡe ḡulazu kelema ná e ve. ⁷ Miná ḡa Aalɔn a da ani maku neɛɛḡiti gala ná. Toḡa ḡe ta ḡalazu sobu-o-sobu, siegi zu a ḡe fitinaiti kevele beɛɛzu la. ⁸ Aalɔn ḡa ḡe ta ḡalazu kpɔkɔi, siegi zu a ḡe fitinaiti kevele beɛɛzu la. Ani maku neɛɛḡi ve, a ḡe ḡalazu yeenɔpe Gooḡo GALAGI ḡaazu, wo-mavofodaiti kpein su. ⁹ A mina ani maku neɛɛɛ ma zii ḡili kula ga zalaḡa, zalaḡa ḡulazuve, anɛɛ gala zalaḡa ḡili be, baɛ veɛani ḡili. A mina puya zalaḡa ḡila kpalaa pu ya ná. ¹⁰ Aalɔn ḡa da koto gba vaiti ke zalaḡa ḡulazuve mineiti maazu, naa ḡe ḡila kona-o-kona. Toḡa ke ga koto gba zuai ma ḡamai, naa ḡe ḡila kona-o-kona, wo-mavofodaiti kpein su. Zalaḡa ḡulazuve naa ḡa ḡe ga faa ḡadega wola Gooḡo GALAGI ḡaazu.

*Seizu ḡadegai
ma mulu ḡula vai*

¹¹ Gooḡo GALAGI boeni Moize vo, e ḡe ma: ¹² «Siegi zu e Izelayele nuiti gaalusu da, ti ḡilagilagi ta boḡo unmoɔ ganii zala Gooḡo GALAGI ma, naa ḡa

gɛ gaalugi ma ziegi zu, naa ɟa a ke maanɔɟɔ mina zeeli wo ma. ¹³ Niiti kpein ti ɟaalusu, naati ta vaazu wali ɟaei galamu lɔzita veezu, eɟevelei seizu ɲadegai ma wali ɟaei la. Naa ɟe ga vebɛanii, ɛ zɛɟe ba ɔooɟɔ GALAGI ve. ¹⁴ Nu-o-nu ɛ ɟeezu gaalugi zu, ɛ zo kona vuufelegɔ (20) ma, ɛ le zeemaazu, naa ɟa vebɛanii zala, nii ɛ veezu ɔooɟɔ GALAGI ve. ¹⁵ Naavolo nui la salaa, ɛ va vuova ma, mɔne nui balaa la salaa, ɛ va yei bu. Vebɛani ve, ɛ veezu ɔooɟɔ GALAGI ve, ga ti bɔɟɔ unmɔɔ. ¹⁶ Da unmɔɔ walii ɟula Izelayele nuiti zea, ɛ do GALA daaɟomi seɟe velei ma wotii zu. Toɟa ɟe ga kizesu vaa Izelayele nuiti be ɔooɟɔ GALAGI ɟaazu, nuɓuseiti unmɔɔ fai zu.»

Maagba anɲakai (Egezode 38:8)

¹⁷ ɔooɟɔ GALAGI bɔeni Moize vu, ɛ ɟe ma: ¹⁸ «Da maagba anɲakai bɛte ga kɔlu bɔigi, nɔ-seiga anii balaa ɟa ɟe ga kɔlu bɔigi, maagba vaiti su. Da pile GALA daaɟomi seɟe velei ta zalaɟa ɟulazuve ti yɔɟɔzuve, ɛ ziei vu su. ¹⁹ Naa ɟa Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ta ɟe yeeiti ta ɟɔɟɔiti maagbazu la. ²⁰ Siegi zu ti leeze la GALA daaɟomi seɟe velei wu, ta bɔɟɔ maagba ga naama ɟei, naa ɟa a ke ti mina za, ta siegi zu ti maaɓɟazu la zalaɟa ɟulazuve va, ga ti botii ɟe, ti zalaɟaiti gala ga abui ɔooɟɔ GALAGI ve. ²¹ Ta ti-yeeiti ta ti-ɟɔɟɔiti maagba, naa ɟa a ke ti mina za. Naa ɟa ɟe ga ɟooɟɔ tɔgi, Aalɔn ve ta nɔ-doun zunuiti, ta ti-mavofodaiti kpein be.»

Gulɔ ɲadegai ta ma maku neene kelei

²² ɔooɟɔ GALAGI bɔeni Moize vu, ɛ ɟe ma: ²³ «Da ani maku neene papagiti seɟe: miile gulɔ maku neene kilo lɔzita, ta sinamome maku neene kilo savago, ta seeli maku neene kilo savago, ²⁴ ta kasegi kilo lɔzita, eɟevelei seizu ɲadegai ma ɟɔɟɔgi la, ta wolive wulɔi litelɛ lɔzita. ²⁵ Da naa ɟe ga siema wulɔ ɲadegai, eɟevelei gulɔ maku neene kpete nui a da kpete la. Naa ɟa ɛ ɟeezu ga siema wulɔ ɲadegai.

²⁶ «Naa ɟa da ta zie GALA daaɟomi seɟe velei ma, ta zeele woo ɟesui, ²⁷ ta taɓalii ta nɔ-sɔɔlaiti, ta fitina zai anii, ta nɔ-sɔɔlaiti, ta ani maku neeneɲegiti ma zalaɟa ɟulazuve, ²⁸ ta ɛ sie gala zalaɟaiti kulazuve ta nɔ-sɔɔlaiti kpein ma, ta maagba anɲakai, ɛ veɛ nɔ-seiga anii va. ²⁹ Da niima aniiti kpein fe bɛ, ti wola ɟa ɲade, nii kpein a vuɔɟu ti va, naa ɟa ɲade. ³⁰ Da gulɔ ɲadegai zie Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ma, ɛ ti ve bɛ, naa ɟa a ke ti nɔ-zalaɟa ɟula wotii ɟe.

³¹ «Da bɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɟe ti ma: «Naa ɟa ɟe bɛ ga siema wulɔ ɲadegai, wo-mavofodaiti kpein su. ³² Nu mina ta zie busei ma, ɲegelein. A mina ma zii bɛte ga kevele. Nadege, wa da pɛte ga ɲade ganii. ³³ Nu-o-nu a ma zii bɛtena, baa ɛ ta zie nu ɟili ma, ɛ la ga zalaɟa ɟula nu, naa be ka leve nɔ-nuɓuseiti ba.» »

Ani maku neeneɲegi

³⁴ ɔooɟɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Ani maku neeneɲegi naati seɟe, ti ɟe tie: setaketegi, ta wɔnikeseɟi, ta galebanumegi, ta gulu mana maku neeneɲegi. ³⁵ Da naa ɟe ga ani maku neeneɲegi, supuai, eɟevelei gulɔ maku neene kpete nui a da kpete la, kpɔloi ɟe ba. Toɟa ɟe ga ma ɟitei, ɛ ɲade. ³⁶ Da ke ga ma vukɔi, ɛ sei zeele woo ɟesui ɟakalave, GALA daaɟomi seɟe velei wu, ve nɔ ɟe ɟulazu kelema nɔ ɛ ve. Toɟa ɟe wo ve ga anii gola ɲadegai. ³⁷ A mina ani maku neene kpete bɔɟɔ ve ɲegelein ga nii ɟevele, siema vaa zu. Wa pɛte ga ani ve ɲadegai, makeɟai

Gooḡo GALAGI ḡila kpe nɔ ve. ³⁸ Nu nɔpɛ a naa ḡeḡala βetɛna, ga é da maku, naa βe ka leve ná-nuβuseiti ba.»

31

Seḡe vele nadegai

ma nɛliḡi nuiti

(Egezode 35:30--36:1)

¹ Gooḡo GALAGI βɛni Moize vɔ, é ḡe ma: ² «Wele, ḡe yimazegɛve ga Besaleyɛle, nii é ga Uli ná-doun zunui, ḡuul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³ Gè daaveḡe ga GALA Zenvui, ta ḡimalai, ta kelegɛlegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu, ⁴ é zoo faiti kazavisu, é zanugi βete, ta walii, ta kɔlu βoḡi, ⁵ é kɔtu zɔngɔ baagiti saḡa, é ti nɛkpe ti-ɔɔzuveti, é gului zaḡa, é botii ma zii kpein ke. ⁶ Gè kpɔba nu vɛvɛ ba, nii é ga Wɔḡɔliyabe, Ayizamake ná-doun zunui, é ḡula Dan ná-bolodai zu. Gè kelegɛlegi vuuve naati kpein ziimave, niiti ti zoogai faa la, ga ti naa kpein ke, nii ḡe é leveai ma, ⁷ é zo GALA daaḡomi seḡe velei ma, é li zeele woo ḡesui vɔ, ta dakulugi, ta seḡe velei ma zɔɔlaiti kpein, ⁸ ta taβalii ta ná-ɔɔlaiti, ta fitinai zei anii é ga zanu kitei, ta ná-ɔɔlaiti kpein, ta ani maku nɛnɛḡiti ma zalaḡa ḡulazuve, ⁹ ta gala zalaḡaiti kulazuve ta ná-ɔɔlaiti kpein, ta maagba aninakai ta ná-seiga anii, ¹⁰ ta botiḡe zegɛiti, niiti ti ga zalaḡa ḡula nui Aalon ná-zalaḡa ḡula zegɛiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegɛiti zalaḡa ḡulazuve ma woti vai ma, ¹¹ ta siɛma wulo nadegai, ta ada nadegai ma ani maku nɛnɛḡi. Ta naa kpein ke, eḡevelei ḡe deveai la.»

Dooḡo foloi

¹² Gooḡo GALAGI βɛni Moize vɔ, é ḡe ma: ¹³ «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, è ḡe ti ma: <Wa ná-dooḡo foloiti maape, mazɔɔ naa ḡa a ḡe nɔn nà, ta wa, ade yɔḡɔzu, wo-mavofodaiti kpein saama, é ḡe ga poogɛ, nii nu a kwɛɛ la ga ná ga Gooḡo GALAGI, nii é wo nadesu. ¹⁴ Wa dooḡo foloi maape, mazɔɔ toḡa ḡe wo ve ga faa nadegai. Zoi a kɔzona, ta naama nui vaa. Nu nɔpɛ a boti ḡɛna naama voloi ma, naa βe ka leve ná-nuβuseiti ba, é ḡula ti zaama. ¹⁵ Folo ɔzita laawu, nu ḡa boti ḡe, kele foloi ɔfelasiei ḡa ḡe ga dooḡo foloi, feai Gooḡo GALAGI ve. Zoi nɔpɛ a boti ḡɛna dooḡo foloi, ta naama nui vaa. ¹⁶ Izelayɛle nuiti ta dooḡo foloi maape, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, é ḡe ga ḡooḡo minazegɛḡi. ¹⁷ Toḡa ḡe ga poogɛ, ná-o, Izelayɛle nuiti-yo, gi yɔḡɔzu, eyesu ḡo, mazɔɔ folo ɔzita laawu, Gooḡo GALAGI geeḡɔlɔḡi ta zoi βetɛni. Folo ɔfelasiei é βeni ná-botii va, é looḡo.> »

Tɔḡi ma ḡtu ḡokologiti

¹⁸ Siɛḡi zu Gooḡo GALAGI βeni la ga βɛ Moize vɔ Sinayi gizei ma, é zeele woo ḡokolo felegaiti feeni zea, kɔtu ḡokologiti, GALA ge sevei ḡeai ti ma ga tɔ βoḡɔ zeeβeḡai.

**MINAZEGEGE ḡOLOGOLO FAI
TA NIINE VAI**

32

(32:1--34:35)

Nike yivoi maaniinigi βete vai

ga zanugi

(Tɔ Sevei Velesiei 9:6-29)

1 Nuḅuseiti ti kaai ma ga Moize lebiga, é la yeini, é va zeḡe gizei ma fala, ti ḡaaleeni ba Aalɔn maagoolii zu, ti ḡe ma: «Wuzegena, é galagiti kpete gi ve, ti lo gi luḡɔ, mazɔlɔɔ Moize nii, zunui tei é gi ḡulaai Ezipete yooi va, gi la kwεε nii keai la.» 2 Aalɔn ḡeni ti ma: «À zanu goizu anigiti kula wo-anzaiti goizuveti, ta wo-loun zunuiti goizuveti, ta wo-loun anzanuiti goizuveti, wo va ga tiye pò.» 3 Nuḅuseiti kpein ti zanu goizu anigiti kulani woizuveti, ti va ga tiye Aalɔn vò. 4 E yeezeini zanugi wu, ti feeni zea. E gaawuunni, é pu zanu kpete ḡokologi zu, é kpete ga nike yivoi maaniinigi. Naa vòlu, ti ḡeni ma: «Izelayele nuiti, à wele wa-ḡalagi va, é wo ḡulaai Ezipete yooi va.» 5 Siegi zu Aalɔn miná ḡaani la, é zalaḡa ḡulazuve ta beteni nike yivoi maaniinigi ve. E woofulani, é ḡe ma: «Feti wola ḡa ḡe ga lina ḡooḡɔ GALAGI lebi vai ma!» 6 Ma ḡeelaalaogai ma, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kula. Nuḅuseiti ti zeini, ti daamii ta kpòlei wo. Naa vòlu, ti wuzegeni, ta da ḡaḡo.

7 ḡooḡɔ GALAGI ḡeni Moize ma: «Yei, è li, mazɔlɔɔ da-nuḅuseiti, è ti ḡulani Ezipete yooi va, ti bɔḡɔ ḡɔzɔa. 8 Ti zeḡea gaamago nɔ naama velel va, nii gè deai ga tiye. Ti nike yivoi maaniinigi betea bɔḡɔ ve, ga zanu gaawuungai, ti nɔkɔ bu, ti zalaḡaiti kula be, ti ḡeni ma: «Izelayele nuiti, à wele wa-ḡalagi va, é wo ḡulaai Ezipete yooi va.» 9 ḡooḡɔ GALAGI ḡeni Moize ma: «Nà kaazu ga niima nuḅuseiti ta ga nuḅuseiti ti zuvai. 10 Niizu, zè deε ná! Nà-ziiḡaawanai ḡa vaazu ti laalɔḡoma, nà ti-ma zuwui ḡaalevezu, kele nà è ḡεezu ga zii wola.»

11 Moize ná-GALAGI maanɛnɛni, ḡooḡɔ GALAGI, é ḡe ma: «Ee, ḡooḡɔ GALAGI, lee vaa zu da yiiḡaawanai vaazu da-nuḅuseiti daalɔḡoma, niiti è ti ḡulaai Ezipete yooi va, ga da-zebe wolai, ta zeeḡaabaai? 12 Ni da naa ḡεena, Ezipete nuiti ta ḡe ma: «Ti maanɔḡɔ vai ḡa é ti ḡulaai ma, ga é ti vaa gizeiti su, é ti-ma zuwu ḡaaleve eteai zu.» Da-yiiḡaawana wolai ye ná, è mina faa ḡɔu ḡe ga da-nuḅuseiti. 13 Gize Abalaame zu, ta Izaake, ta Izelayele, da-wotigε nuiti, niiti è ḡonani bɔḡɔ ma ti ve ga: «Nà wo-mavofodai mɔin eḡe geegɔlɔgi ma zomideḡaiti, zooi nii kpein gè bɔezu ná-faa zu, ga nà fe wo-mavofodai ya, ta sɔlɔ, é ye ti ya ḡɔ.» 14 ḡooḡɔ GALAGI zegeni faa ḡɔi vòlu, nii è ḡeni pò é ke ga ná-nuḅuseiti.

Moize ná-ziiḡaawanai

15 Moize yeini, é zeḡe gizei ma, zeele woo ḡokolo felegoiti ti zoni zea, seveḡe ḡεeni ti-ḡakama felegoiti, ti zεveni zɔla vele ta zɔla vele. 16 GALA ka é kokologiti kpeteni, GALA ná-seve ḡeai ḡa é ḡeni ti ma, pɔneai kokologiti ma.

17 Zozuve nuḅuseiti gooi menini, ti da zɔngɔ, é ḡe Moize ma: «Kɔɔ bee wooi ḡa nuiti puuzuve.» 18 E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Pile sɔlɔɔ nua ta-bee woo laade, pile sɔlɔɔtala nua ta-bee woo laade, guye woo ḡa gè menisu.»

19 Tei é ḡeni maabugazu ti-ɔuuzuve va, é nike yivoi ḡaani, nuiti ti ḡeni kuai wosu. Moize wola yiiḡaawanani. E kɔtu ḡokologiti pilini zooi ma, é ti wolowolo gize ḡḡɔvave. 20 E nike yivoi zegeni, nii ti kpeteni, é gala. E fukɔni, é ke ga fufiligi, é ma vukɔi vaza ziei ḡa, é to Izelayele nuiti da, ti kpòle.

21 Moize ḡeni Aalɔn ma: «Leeni ḡa nuḅuseiti ti keai ga de, è ti yeḡai ná, ti niima ḡoto wolai ḡe?» 22 Aalɔn gooḡaavoteni ga: «Màliḡi, ná-ziiḡaawanai mina wɔlɔ. Da bɔḡɔ è niima nuḅuseiti kwεε, faa ḡɔi ḡa ti polu. 23 Ti ḡeni ma: «Galagiti kpete gi ve, ti lo gi luḡɔ, mazɔlɔɔ Moize nii, zunui tei é gi ḡulaai Ezipete yooi va, gi la kwεε nii keai la.» 24 Gè ḡeni ti ma: «Niiti zanugi ti ya, ti kula bɔḡɔ ma.» Ti feeni zèa, gè pilini abui zu, niima nike yivoi ḡulani su.»

²⁵ Moize peteni ga nubuseiti ti laoni faazupui zu, Aalon ti yeni faazupui naa zu, eyesu ti bogfo lo ti maayosege nuiti ta-jeeffulasui zu. ²⁶ Moize loni ti-uuuzube ma velelaue, e ge ti ma: «A va po, waiti wo ga Goofo GALAGI nonoiti!» Leevi na-bolodamaiti kpein ti gaaeeni ba koba. ²⁷ E geni ti ma: «Goofo GALAGI, Izelayele na-GALAGI wooi gaa: «Wo gilagilagi na-bogfa zokpo la goba, a levetebe nuiti puuzube, wo lati naa ma, e zo zoma velelaue, e li zola velel, ese gilagilagi keefeloun vaa, baa boolai, baa na-nul.» » ²⁸ Leevi nuiti ti keeni, egevelei Moize boni la, zunu waasavago (3 000) gefala ga e zaani nubuseiti saama naama voloi. ²⁹ Moize geni ma: «Za, wo vea Goofo GALAGI ve, mazolo wo gilagilagi la ineineni na-doun zunui baa keefeloin gula vai zu ga zalaqai, nii a ke e tuyai yei wo ma za voloi.»

Moize na-GALA maaneeni

³⁰ Poluma zobui, Moize geni nubuseiti ma: «Wo koto wola geeve. Na vaazu leezu niizu Goofo GALAGI vo be. Tanisu na wa-gotoi ma zuvaayegi zolo.» ³¹ Moize galeni ma Goofo GALAGI vo be, e ge ma: «Ee! Niima nubuseiti ti koto wola geeve. Ti zanugi betebe bogfo ve ga galagi. ³² Soma kae, e ta-gotoi zuvaaye! Ni naa laade, na e maaneenu, daaseigi gaaava, e gula da-zeevi zu, e keai.» ³³ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Zoi e kotoi geai daaloboma, naa ga na daaseigi gaaava, e gula na-sevi zu. ³⁴ Li niizu, e li ga nubuseiti, ve ge na leeni ga de. Wele, na-geezugeelai ga lo e lugfo. Kele na-potokula voloi, ta ta-gotoiti suboloi goma.» ³⁵ Goofo GALAGI nubuseiti dogani, tazzei nike yivoi va, nii ti geni Aalon ma, e kpete ti ve.

33

Siei wuzefe vai volu

¹ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Li, zefe ve, da-o, nubuseiti-yo, niiti e ti gula Ezipete yooi va. Le zooli vo pelei, nii ge ma minazegeni ga na feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe, ge ge ma: «Na feezu e-mavofodai ya.» ² Na geezugeelai ta levesu e lugfo, na Kanaan nuiti kpeezu e lugfo, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ³ Le naama yooi zu, ve nono ta koin guloi vooava na. Kele ade la leezu voma, ge mina wo undaavili pelei zu, mazolo wa ga suvoo nubuseiti.»

⁴ Siegi zu nubuseiti ti naama boe joiti menini da, ti gaaeeni. Nu nape ge la geni bogfo maaqilini ga na-zola vago. ⁵ Goofo GALAGI geni Moize ma: «Ge Izelayele nuiti ma: «Wa ga nubuseiti ti zuvooi. Ni ge leeni wo zaama yeegefala go laawu, na la wo undaavili. Niizu, a wa-maaqili zola vagoiti kula bogfo ma, na pete, nii ge vaazu keezu wo ve.» » ⁶ Izelayele nuiti ti maaqoozaa ma Goolobe gizee va, ti la mo geni ta-maaqili zola vagoiti toozu goba.

GALA daaqomi sege velel

⁷ Ta la ti-uuuzube betena, Moize bena sege vele padegai zefe, e to ti-uuuzube volube, tago maaqooza. E daasei peeni ga GALA daaqomi sege velel. Nu-o-nu nii e geni po ga e Goofo GALAGI gaaazaqa, naa geni gfulazu, e li GALA daaqomi sege velel vo pelei, nii e geni ti-uuuzube volu velel. ⁸ Siegi zu Moize geni liizu la sege vele padegai wu, nubusei kpein ge geni wuzegezu, ese ge geni losu na-sege velel laave, e faazulo Moize va, eyesu e le sege vele padegai wu. ⁹ Siegi zu Moize geni leezu la sege vele padegai wu, tonabiingi geni yeizu, e lo sege vele padegai laave, Goofo GALAGI geni boezu Moize vo. ¹⁰ Nubusei kpein ge geni tonabiingi

ɟaazu, é ɗa lo seɟe vele naɗegai laave, naazu nuɓusei kpein ge bena wuzeɟe, é ye ná-seɟe velei laave, é nɔkɔ GALA bu. ¹¹ Gooɟɔ GALAGI ɟeni ɓɔɛzu Moize ɔɔ ɟaazuni ta ɟaazu, eɟevelei nu a ɗa ɓɔɛ la ɓɔla ɔɔ. Naa ɔɔlu Moize bena ɟale ma ti-ɔɔuzuve, keɛ ná-botiɟe zunu loungoɔ Zozuwe, Nun ná-doun zunui la ɟeni zeɟezu seɟe vele naɗegai ɟoozu vele.

Gooɟɔ GALAGI ɟula vai keɛma

Moize ve

¹² Moize ɟeni Gooɟɔ GALAGI ma: «Wele, è ɟeeve mà: «Lo niima nuɓuseiti tuɟɔ, è le ga tiye,» ɗa ma, è la naama nui leeni ga ze, nii gá li, é máaza! Anɛɛ naa ve, è ɟeni mà: «Gè è ɟweɛ ga è-laaseigi, è zaalai zɔɓɔge gáazu.» ¹³ Niizu, ni gè zaalai zɔɓɔge è ɟaazu, ɗa-veleiti deɛna ga ze, naazu ná è ɟweɛ, gè zaalai zɔɓɔ è ɟaazu mɔnɔ. Wele, zii tei ka ga ɗa-nuɓusei.» ¹⁴ Gooɟɔ GALAGI gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Nà losu è luɟɔ, nà ɓɔɟɔi. Nà dooɟɔ feezu è ve.»

¹⁵ Moize ɟeni ma: «Ni ɗa ɓɔɟɔi è la losu gi luɟɔ, mina gi zeɟe ve. ¹⁶ Toɟa ɟweɛ ɟale ga gaama, ga gè zaalai zɔɓɔge è ɟaazu, nɔn nà-o, ɗa-nuɓuseiti-yo? Siɛgi zu laade, ade ziezɔ la ɔɔma, ta siɛgi zu nà-o, ɗa-nuɓuseiti-yo, zɔɟɔzu ɟeezu la gi va ga nuɓuseiti kpein ti eteai zu?» ¹⁷ Gooɟɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Nà naa ɟe, nii è maɟaazaɟaboga mà, mazɔɓɔ è zaalai zɔɓɔge gáazu, gè è ɟweɛ ga è-laaseigi.»

¹⁸ Moize ɟeni ma: «Soma kae, è ɗa-lebiyai le ga ze!» ¹⁹ Gooɟɔ GALAGI gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Nà levesu è ɟakalave, gè nà-padaɔ kpein deɛ ga ɗe, gè dàaseigi le ga ɗe, nii é ga Gooɟɔ GALAGI. Nà zaalai la naa ma, nii gè pɔ gè zaalai la ma. Nà maawɔɔɔɔɔɔɔɔ ɟe naa ve, nii gè pɔ gè maawɔɔɔɔɔɔɔɔ ɟe be.» ²⁰ E ɟeni ma mɔnɔ: «È la zooga è va gáazuve ɟa, mazɔɓɔ nui la zooga káazu, é va ye vulua.» ²¹ Gooɟɔ GALAGI ɟe ma: «Wele adaɓe ta va, kɔbaɓe, ɗa lo fasai ma. ²² Siɛgi zu ná-lebiyai levesu ɗa, nà è ɓɔɔzu fasa yeɟe ta zu, gè è maalɔɔɟu ga zèe, eyesu gè leve. ²³ Naa ɔɔlu, nà yee ɟaaɟale ma niina, ɗa pɔlu veleɔ ɟa, keɛ gáazuve la zooga ɟaazu.»

34

Tɔgi ma ɟokolo niineiti saɟa vai

(Tɔ Sevei Velesiei 10:1-5)

¹ Gooɟɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Kɔtu ɟokolo felegɔ zaɟa ga ma mɔungiti keɛle. Nà wooiti seɓezu naama ɟɔtu ɟokologiti ma, wooi niiti ti ɟeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni. ² Sobuzobui, ɟevele ɓete, sobui nɔ, è le Sinayi gizei ma, ɗa losu náve kákala, gizei unmaɓe. ³ Nu nɔɓe ge mina vile è ɔɔlu, wo va le. Nu nɔɓe ge mina ɓɔɟɔ le gizei ma ná tanɔɓe. Toganii ma go ɓaa ma wola mina ɓalaa daami wo gizei ma, ma lugi zu kpein.»

⁴ Moize kɔtu ɟokolo felegɔi zaɟani, eɟevelei ma mɔungiti ti ɟeni la. Moize wuzegeni sobuzobui, è le Sinayi gizei ma, eɟevelei Gooɟɔ GALAGI devei veeni la zea, è kɔtu ɟokolo felegɔiti seɟeni ya.

⁵ Gooɟɔ GALAGI yeini tonaɓiingi zu, é lo ná kobaɓe, é Gooɟɔ GALAGI laaseigi leeni. ⁶ Gooɟɔ GALAGI leveni kakalave, é woogulani, é ɟe: «Gooɟɔ GALAGI, Gooɟɔ GALAGI, maawɔɔɔɔɔɔɔɔ GALAGI, nii é zaalai veezu, zii la ɟula fala, kɓeteai nuɓɔɟɔlai ta woogɛɟiladaɔ zu, ⁷ é woogɛɟiladaɔ ɟeezu, eyesu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, é faa ɔɔi zuvaayesu, ta tɔ kologologiti, ta kotoi, keɛ é

la saba nui zoga ga sabalala nu, a da g̃eeg̃eiti ta-vaa noi votokula ti-lointi ma, ta ti-lounlointi ma, eyesu é zeeli yamani zavasiei ta naanisiei ma.»

⁸ Moize zivileni ga maavea zooli ma, é noko. ⁹ E g̃eni ma: «Maliqii, ni gè zaalai zolooḡe è gaazu, g̃e gi zaama. Anee ni suvoo nuḡuseiti be, gá-vaa noi suvaaye, ta gá-gotoiti, gi zeḡe, è gi g̃e ga dono.»

G̃ooḡo GALAGI ná-minazeg̃egi

(Egezode 23:14-19;

Tó Sevei Velesiei 10:1-5;
16:1-17)

¹⁰ G̃ooḡo GALAGI goḡaavoteni, é g̃e ma: «Nà boḡo ná minazeg̃egi g̃eezu wo ve. Nà laavoo vaiti keezu dá-nuḡuseiti kpein gaazu, niiti ti ta la de g̃eni eteai zu ná tanope, ziiti kpein saama. Nuḡuseiti kpein wo zeini ti zaama, ta G̃ooḡo GALAGI ná-keewotii g̃a, keewotii nii maaluaai, nii ná ke ga è maavele.

¹¹ «À dama ga devei gè feezu wo ya za. Nà vaazu Amool nuiti kpeezu wo luḡo, ta Kanaan nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeḡuse nuiti. ¹² A dama, wo mina minazeg̃e ke zooli zu nuḡuseiti be, ve wo vaazu zeizu ná, naa g̃a a ke, ti mina g̃e ga balii wo zaama. ¹³ Kele, keni wo ta-zalaḡa ḡulazuveti golo, wo ta-zale ḡoo ḡotuiti kpezeḡele, wo ta-zale ḡoo wuluiti teve ga. ¹⁴ A mina noko gala kili bu, mazoolo ná, n̄i gè ga G̃ooḡo GALAGI, dáaseigi g̃a ga «nii toloai.» Nà ga tolo GALAGI.

¹⁵ «À mina minazeg̃e ke zooli zu nuḡuseiti be, naa g̃a a ke, ta kologologi g̃eena ta ta-ḡalagiti, ti ti ḡo ga zalaḡaiti, ti mina wo loli, wo va ta mi. ¹⁶ A mina ti-loun anzanuiti seḡe wo-loun zunuiti be, ti-loun anzanuiti ta kologologi g̃eena ta ta-ḡalagiti, ti mina wo-loun zunuiti maalele ga ti va da naa ta g̃e.

¹⁷ «À mina kolui ḡaawun, wo va kpete boḡo ve ga galagi.

¹⁸ «Bului nii leve la su, wa naama vetii make, folo lofela laawu, molo ḡulasu zieg̃i ma yeeḡeḡalai zu, teveai ba, wa buluiti mi nii leve la su, eḡevelei gè devei veeni la wo ya, mazoolo molo ḡulasu alugi ma g̃a wo ḡulani la Ezipete yooi zu.

¹⁹ «Down m̄ungi kpein ka ga n̄no, anee toganii ma yivo m̄ungi ma zinei, é g̃eni ga n̄ke yivo, ba baala zivo. ²⁰ Wa soovale zivo m̄ungi unmoḡo ga baala zivoi. Ni wo la unmoḡoni, wa kotogave wolo. Wa zunu loun m̄ungi kpein unmoḡo. Nu n̄pe ge mina ḡula kelema gaazu ga yeapaka.

²¹ «Wa botii g̃e folo lozita laawu, wo looḡo folo lofelasiei, anee wozawoli ta molo leve zieg̃i zu ve.

²² «Wa doḡoiti ma vetii ḡula, ga moloi é ga beleegi ma moḡo m̄ungi, ta molo leve vetii konagi a b̄ena. ²³ Ná zeizu g̃a g̃e sava konagi zu, zunuiti kpein ti ḡula kelema Maliqii gaazu, G̃ooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI. ²⁴ Mazoolo ná ziiti kpeezu wo luḡo, ná wa-ḡwepelemaveti boḡozu. Nu n̄pe gaazu la ḡulaa wa-yooi va, sieḡi zu wo leezu la ga wo ḡula kelema G̃ooḡo GALAGI, wa-GALAGI gaazu, ná zeizu g̃a g̃e sava konagi zu.

²⁵ «Bului nii levei su, à mina naa bo suai va, wo va kula ga ná-zalaḡai. A mina Pakegi ná-fetii ma zalaḡai make kp̄idii laawu, é va yeḡe sobu va zeeli.

²⁶ «Wa va ga wa-yooi va loḡo m̄ungiti G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-pelei wu. «À mina boli yivoi ḡili ga dee ná-jiimi dei.»

²⁷ G̃ooḡo GALAGI g̃eni Moize ma: «Wooi niiti seve, mazoolo minazeg̃egi gè keezu è ve, ta Izelayele ve, toḡa zoloosu niima woointi ma.» ²⁸ Moize keeni G̃ooḡo GALAGI ḡoba náve ga folo vuunaanig̃o (40) ta kp̄idi vuunaanig̃o (40). E la

daami woni, ta é la zie ɓoleni. E minazegfe gooiti seɓeni kokologiti ma, ti ga to puugoi ma wootti.

Moize gaazuwe volo vai

²⁹ Moize yeini, é zegfe Sinayi gizei ma, zeele woo gɔkolo felegaiti ti gɛni zea, zeizuwé é zegfe gizei ma. E la gɛni kwée ga gaazuwe gɛni volo zu, tɔzei ti yɛpɛni ta Gooɔɔ GALAGI. ³⁰ Aalɔn ta Izelayele nuiti kpein ti wɛleni Moize va, pɛte, gaazuwe gɛni volo zu, ti gɛni luazu ga ti va maaɓuɓa ba. ³¹ Moize ti lolini. Aalɔn ta bebɛiti ta-gundijiti kpein ti vaani pɔ bɛ, é bɔeni ti ɔɔ. ³² Naa ɔluma, Izelayele nuiti kpein ti maaɓuɓani ba. E deveiti kpein feeni ti ya, niiti é ti zɔlɔni Gooɔɔ GALAGI ya, Sinayi gizei ma. ³³ Siegi zu Moize ɓeni la ga bɔe ti ɔɔ, é segei ɔɛni gaa zu. ³⁴ Siegi zu Moize a la gɛna lea la Gooɔɔ GALAGI ɔɔ bɛ, ga é bɔe pɔ, é gɛni segei gɔlazu gaa zu, eyɛsu é gɔla. Siegi zu a la gɔlana la, é gɛni naa wosu Izelayele nuiti ma, nii é ga devei é veeni zea. ³⁵ Izelayele nuiti ti gɛni wɛlezu Moize gaa zu, ti kaani ga gaazuwe gɛni volo zu, Moize gɛni segei ɔɛ zu gaa zu ɔlu, eyɛsu é le, é bɔe Gooɔɔ GALAGI ɔɔ.

**GALA NA-SEGE VELE NADEGAI
LO FAI**

35

(35:1–40:38)

Deveiti é lo dooɔɔ foloi va

¹ Moize Izelayele ɔɛbei kpein tolini, é gɛ ti ma: «À pɛte, faiti Gooɔɔ GALAGI ti leveai ga ti gɛ: ² Folo lɔzita laawu, nu gɔa boti gɛ, kele folo lɔfelasiɛi gɔa gɛ ga dooɔɔ foloi, feai Gooɔɔ GALAGI ɔɛ. Zɔi nɔpe a boti gɛna naama voloi, ta naama nui vaa. ³ A mina abu gaa zu dooɔɔ foloi, wo-zeizuwé tanɔpe.»

*Sege vele nadegai
ma veɓaniiti*

(Egezode 25:1-9)

⁴ Moize bɔeni Izelayele ɔɛbei kpein pɔ, é gɛ ti ma: «Wɛle, nii gɔa Gooɔɔ GALAGI deveai: ⁵ A veɓaniiti zegfe wo-gɔligiti ba, Gooɔɔ GALAGI ɔɛ. Nu nɔpe faanɛɛ gɔigi bɛ, naa gɔa va ga veɓaniiti nii Gooɔɔ GALAGI ɔɛ: zanugi, ta walii, ta kɔlu ɔɔigi, ⁶ ta geze ɔini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze ɔagɔi kpaliai, ta boli leɓai, ⁷ ta baala sine gɔlɔiti, ti loai ga ma ɔɔigi, ta nuni gɔlɔiti, ta akasia wului, ⁸ ta fitina wului, ta tufa maku nɛnɛgiti ti ga siema wulo nadegai, ta ani maku nɛnɛgi ɔɛ, ⁹ ta kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti zalaɓa gɔla zegfe ma vaa zu, ta ma gɔkazu zegfe.

*Sege vele nadegai
ma zɔlɔiti*

(Egezode 39:32-43)

¹⁰ «Wo zaama, niiti kpein ti zoogai faa la, jɛeliɓi vai zu, ti va, ti naa gɛ, nii Gooɔɔ GALAGI deveai: ¹¹ sege vele nadegai, ta ná-sege vele, ta ma ɔɛmazegfe, ta ma gɔlagiti, ta ma ɔɛdegiti, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-tɔkpalaiti, ta ná-dabuiti, ¹² ta kesui ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta dakulugi, ta sege zuɔɔoza golai, ¹³ ta tabalii, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔlɔiti kpein, ta ɔluiti ti veai GALA bɛ, ¹⁴ ta fitina zeɔ anii, ta ná-sɔlɔiti, ta ná-fitinaiti, ta gulo fitina vaa zu, ¹⁵ ta ani maku nɛnɛgiti ma zalaɓa gɔlazuwe, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta siema wulo nadegai ta ani maku nɛnɛgi, ta pelelawé ma zegfe zuɔɔoza golai, nu lezuwe

sefe vɛlɛ ɲadegai wu, ¹⁶ ta gala zalaɣfai ti kulazuve, ta kɔlu vɛlɛai é ga kɔlu ɔɔgi, ta ná-gulu zɔkpɔiti, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ta maagba anɲakai ta ná-seiga anii, ¹⁷ ta kɔii ma zasai ma zegeiti, ma lokpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zege zuɣooza golai, ¹⁸ ta sefe vɛlɛ ɲadegai zuzo kɔluiti, ta kɔii ma zasai zuzo kɔluiti, ta ta-ɣaluiti, ¹⁹ ta zalaɣa ɣula zegeiti ada ɲadegai vaa ma, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-segeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zegeiti zalaɣa ɣulazuve ma wotiiti faa zu.»

Izelaye nuiti ta-veɛaniiti

²⁰ Izelaye vɛbei kpein ge zeɣeni Moize vɔ be. ²¹ Niiti kpein é beɛeni ti yiima, faanɛɛ ɣigi ɣeni ti ve, ti vaani ga veɛanii Ɔooɣɔ GALAGI ve, GALA daaɣfomi sefe vɛlɛi ma wotii ma vaa zu, ná-botii kpein faa zu, ta zalaɣa ɣula zegeiti faa zu. ²² Zunuiti ti vaani, anzanuiti ɓalaa, nu-o-nu nii faanɛɛ ɣigi a la ɣɛ be, naati ti ɣeni vaazu ga kɔbu aniiti, goizu anigiti, balaɣaegiti, ta balaiti, ta zanu ganiiti ma zii kpein. Eɛe ge zanu veɛanii veeni Ɔooɣɔ GALAGI ve. ²³ Niiti kpein segeiti ti ɣeni ti ya, geze ɓiinii, ta ma ɔɔgi, ta ma ɓɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi, ta boli leɣai, ta baala sine ɣɔlɔiti toai ga ma ɔɔgi, ta nuni ɣɔlɔiti, ti vaani ga tiye. ²⁴ Niiti kpein walii ta kɔlu ɔɔgi ma veɛanii ɣeni ti ya, naati ti vaani ga tiye Ɔooɣɔ GALAGI vɔ. Niiti kpein akasia wului ɣeni ti ya, a zoo beɛezu ma vaa ma, ti vaani ga tiye. ²⁵ Anzanui niiti kpein ti zooni faa la, naati ti gezei ɓalini ga yeei, ti vaani ga gezei nii ti kpalini, geze ɓiinii, ta ma ɔɔgi, ta ma ɓɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai. ²⁶ Anzanui niiti kpein ti-yii ɣɛvele beɛeni ga pagɔ, ti zoogai faa la, naati ti boli leɣai ɓalini. ²⁷ Nubuseiti ta-ɣundiɣiiti ti vaani ga kɔtu zongɔ ɓaagi, nii daaseigi ga wonikese, ta kɔtu zongɔ ɓaa kiligiti, zalaɣa ɣula zegei ma vaa zu, ta ma ɣakazu zegei. ²⁸ Ti vaani ga tufa maku neɛɛgiti ta gulɔi, fitinai ná-fai zu, ta siema wulo ɲadegai ta ani maku neɛɛgiti kpeɛe vai zu. ²⁹ Izelaye nuiti kpein, zunuiti ta anzanuiti, niiti faanɛɛ ɣigi ɣeni ti ve, ga ti va ga ani Ɔooɣɔ GALAGI vɔ, ná-botiiti faa zu é ma levei veeni Moize ya, naati ti vaani ga veɛaniiti Ɔooɣɔ GALAGI vɔ.

Sefe vɛlɛ ɲadegai ma ɲɛliɣi nuiti (Egezode 31:1-11)

³⁰ Moize ɣeni Izelaye nuiti ma: «À wele, Ɔooɣɔ GALAGI yeeloge ɓesaleyɛle va, nii é ga Uli ná-doun zunui, Ɔuul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu. ³¹ GALA ge daavege ga GALA Zenvui, ta ɣimalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu: ³² é zoo faiti kazavisu, é zanugi beɛe, ta walii, ta kɔlu ɔɔgi, ³³ é kɔtu zongɔ ɓaagiti saɣa, é ti ɲɛkpe ti-lɔɔzuveɛi, é gului zaɣa, ta é ɲɛliɣi wotii ma zii kpein ke. ³⁴ E kalagi ma veɛanii veve be, zekana ɓalaa é keai la Wɔɣɔliyaɓe ve, Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu. ³⁵ E ti laavege ga ɣimalai, ga ti botii ma ziiti kpein ke, nii é ɣeni ga ɲɛliɣi vai, ta faa niine laaɣula vai, ta sege zuvu vai ga geze ɓiinii, ta ma ɔɔgi, ta ma ɓɔi sɔsɔgi, ta geze vaɔgi kpaliai, ta sefe vɛlɛ vai. Ti zoogai ɲɛliɣi vai ma zii kpein da, ta faa niine laaɣula vai ma zii kpein.

36

¹ «ɓesaleyɛle ta Wɔɣɔliyaɓe, ta zunuiti kpein ti zooni faa la, niiti Ɔooɣɔ GALAGI ɣimalai ta kelegelegi vuuni ti-yiimave, ti zoo ti botii ɣɛ, eɣevelei seizu ɲadegai naama wotii kpein ga ɣɛ la, ti lɔɔni botii zu, eɣevelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la.»

² Moize Besaleyele ta Wɔɔɔliyaabe lolini, ta zunuiti kpein ɔɔi ɔɔeni ti ma, niiti Gooɔɔ GALAGI kelegelegi ɔɔuuni ti-yiimave, niiti kpein ti-ɔɔigiti kevele beteni ga ti ɔɔolo botiiti kee vai zu. ³ Ti vebaniiti kpein seɔeni Moize ɔɔaazu, niiti Izelayele nuiti ti daani ɔɔisu, ti vaa la, naa ɔɔa a ke, seizu ɔɔadegai ma wotii ɔɔe. Sobu-o-sobu, nuiti ti ɔɔeni vaaazu ga vebaniiti Moize vɔ be mɔno. ⁴ Nazu ɔɔa ɔɔeɔliɔɔi nuiti kpein ti ɔɔeni seizu ɔɔadegai ma wotii ɔɔeezu, ti ɔɔilagilagi ti botiiti zeni na la, niiti ti ɔɔeni ti ɔɔeezu, ⁵ ti vaani, ti ɔɔe Moize ma: «Nubuseiti ta wola vaaazu la, e vooova botiiti kee vai ma, nii Gooɔɔ GALAGI deveai ga e ɔɔe.» ⁶ Moize devei woni ga ti sezei wo ti-vuuzuve, ga: «Nu nope, zunu ɔɔaa anzanu, ta mina mo vebani ɔɔevele bete seizu ɔɔadegai vaa zu.» Zekana ti pele leveni la nubuseiti tuɔɔ, ti va va ga ta. ⁷ Soɔlaiti ti ti beteni, ti kula ɔɔeeni, e vooova botii kpein ma, e ɔɔeni ɔɔeezu.

*Seɔe vele ɔɔadegai
ma landaiti
ta ma veemazeɔeiti kpete vai
(Egezode 26:1-14)*

⁸ Zunuiti saama, niiti kpein ti zoogai faa la, ɔɔeɔliɔɔi vai zu, ti seɔe vele ɔɔadegai beteni ga tanda puugo, ga geze vagoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi soɔsogi. Ti suvuni ga seelubeinti ma votoi. ⁹ Tanda ɔɔilagi zakpai ɔɔeni ga meteɔe puugo maazu naanigo (14), kogi ɔɔe ga meteɔe felego. Kooɔɔi ɔɔeni ga ani ɔɔila no tandaiti kpein faa zu. ¹⁰ Ti tanda loɔlugoitii seini boɔɔ la, ti zo loɔlugoitii balaa sei boɔɔ la. ¹¹ Ti galu biiniiti giliɔɔilini tandai ma boosu mɔungi laamave. Ti keeni ɔɔana no ga tandai ma boosu velesiei laamave. ¹² Ti galu vuuloɔlugo (50) giliɔɔilini tandai ma boosu mɔungi laamave va, ti galu vuuloɔlugo (50) giliɔɔilini tandai ma boosu velesiei laamave va. Naama ɔɔaluuti ti zolooni boɔɔ ma ga felefele. ¹³ Ti zanu kala vuuloɔlugo (50) beteni, ti tandai ma boosuiti giliɔɔilini boɔɔ va ga tiye. Seɔe vele ɔɔadegai ɔɔeni ga ani ɔɔila kpe no.

¹⁴ Ti boli leɔa landa puugo maazu ɔɔila (11) kpeteni, ti ti vee seɔe vele ɔɔadegai ɔɔma. ¹⁵ Tanda ɔɔilagi zakpai ɔɔeni ga meteɔe puugo maazu loɔlugo (15), kogi ɔɔe ga meteɔe felego. Kooɔɔi ɔɔeni ga ani ɔɔila no tanda puugo maazu ɔɔilagiti (11) be. ¹⁶ Ti tanda loɔlugoitii giliɔɔilini boɔɔ va, ta ti zo loɔzitaiti giliɔɔilini boɔɔ va. ¹⁷ Ti galu vuuloɔlugo (50) giliɔɔilini tandai ma boosu mɔungi laamave, ti galu vuuloɔlugo (50) balaa giliɔɔilini tandai ma boosu velesiei laamave. ¹⁸ Ti kolu boi kala vuuloɔlugo (50) beteni, naa ɔɔa a ke tandai ma boosuiti ti ze da ga tiye, ti ɔɔe ga ani ɔɔila no. ¹⁹ Ti baala sine ɔɔlobiti kpeteni ga peemazeɔeiti, toai ga ma boigi, seɔe velei ve, ti nuni ɔɔlobiti ma veemazeɔeiti vee maazu.

*Seɔe vele ɔɔadegai
ma bedegiti kpete vai
(Egezode 26:15-37)*

²⁰ Ti kpedegiti kpeteni seɔe vele ɔɔadegai ve ga akasia wulu zeveti. Ti loɔbadoni seɔe velei zuzo fai zu. ²¹ Kpedegiti zoɔligo ɔɔeni ga meteɔe loɔlugo, kogi ɔɔe ga meteɔe ɔɔaagwesui. ²² Kpedegiti ɔɔilagilagi pe kpadozuve ɔɔaazobani ma wulu zeeve felego va. Zekana ti keeni la seɔe vele ɔɔadegai ma bedegiti kpein ba. ²³ Ti kpede vuufelego (20) beteni seɔe vele ɔɔadegai ve, ti ɔɔeni nu yeezazu velei. ²⁴ Ti dabu vuunaanigoitii (40) kpeteni ga walii, ti va la kpede vuufelegoitii (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoitii be. ²⁵ Ti kpede vuufelego (20) beteni balaa seɔe vele ɔɔadegai ve, nu ɔɔovezu velei. ²⁶ Ti dabu vuunaanigoitii (40) kpeteni balaa ga walii, ti va la kpede vuufelegoitii (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoitii be. ²⁷ Ti

kpɛdɛ dɔzita βɛtɛni sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai βogavɛ, folo liizu vɛlɛi. ²⁸ Ti kpɛdɛ felegɔ βɛtɛni sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai ma zoko felegɔiti bɛ, ti kpogavɛ. ²⁹ Ti ɣilini kpɛdɛgi zɔiti ba, ɛ zo buuvɛ, ɛ zeeli bala mɔungɪ ma unɔavɛ. Uvɛlɛ ɣana ɛ ɣɛni la ga ti felegɔ, ti vilɛgai soko felegɔiti su. ³⁰ Kpɛdɛ dɔsavɛ ɣa naazu, ɛ ɣɛni sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai βogavɛ, ɛ vɛɛ ta-labu puugɔ maazu lɔzitaiti (16) ba, ti βɛtɛai ga walii, kpɛdɛ gila dabu felegɔ.

³¹ Ti gulu zɔkpɔ lɔlugu βɛtɛni kpɛdɛgiti bɛ ga akasia wului, ti besa sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai ɣakamavɛ ɣilagi, ³² ta gulu zɔkpɔ lɔlugu sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai ɣakamavɛ zɔla vɛlɛi ma βɛdɛgiti bɛ, ta gulu zɔkpɔ lɔlugu sɛgɛ vɛlɛ ɲadɛgai βogavɛ ma βɛdɛgiti bɛ, folo liizu vɛlɛi. ³³ Ti zaamazɔ wulu zɔkpɔi βɛtɛni, ga ɛ kpɛdɛgiti maalevɛ, ɛ zo kwɛgi ma, ɛ li zɔla vɛlɛi. ³⁴ Ti zanugi ziɛni kpɛdɛgiti ma. Ti tabalaiti kpɛtɛni ga zanugi, ga gulu zɔkpɔiti ti da lɔ ti zu. Ti zanugi ziɛni naama wulu zɔkpɔiti ma.

³⁵ Ti sɛgɛ zuɣooza golai βɛtɛni ga geze biinii, ta ma βoigi, ta ma βoi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai. Ti suvuni ga seelubɛinti ma votoi. ³⁶ Ti akasia wulu lɔkpala naanigɔ βɛtɛni bɛ, ti zanugi zie ti ma. Zanu kalagiti ti ɣɛni ti va. Ti walii ɣaawuunni, ti kpɛtɛ ga ma labu naanigɔiti. ³⁷ Ti sɛgɛ zuɣooza golai taɣili kpɛtɛni sɛgɛ vɛlɛi laavɛ, ga geze biinii, ta ma βoigi, ta ma βoi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai, ɛ ɣɛni ga sɛgɛ zuvuai. ³⁸ Ti nɔ-tɔkpala lɔluguɔiti ta ta-ɣalagiti kpɛtɛni. Ti zanugi ziɛni ti-unsuvɛti ma, ta ti ti zɛlɛ koluiti kpɛtɛ ga zanugi. Ta-labu lɔluguɔi ɣɛni ga kɔlu βoigi.

37

Kesui βɛtɛ vai

(Egezode 25:10-22)

¹ Besaleyɛlɛ kesui βɛtɛni ga akasia wului. Səkpai ɣɛni ga mɛtɛlɛ ɣila taata, kogi ɣɛ ga mɛtɛlɛ ɣaagwɛsui, sɔligɔi ɣɛ ga mɛtɛlɛ ɣaagwɛsui. ² E zanu kitei ziɛni koozuvɛ ta poluvɛ, ɛ dakɔlogi ɣɛ ga zanugi, ɛ ɣaku ma. ³ E zanugi ɣaawuunni, ɛ bala naanigɔiti kpɛtɛ bɛ. E ti vilini goizu naanigɔiti ba, bala felegɔ gilazu vɛlɛi ta bala felegɔ zɔla vɛlɛi. ⁴ E gulu zɔkpɔiti kpɛtɛni ga akasia wului, ɛ zanugi zie ti ma. ⁵ E gulu zɔkpɔiti dɔɔni balaiti su, kesui ɣakamavɛti, kesui zɛgɛ vai zu. ⁶ E kesui lakulugi βɛtɛni ga zanu kitei. Səkpai ɣɛni ga mɛtɛlɛ ɣila taata, kogi ɣɛ ga mɛtɛlɛ ɣaagwɛsui. ⁷ E seelubɛin felegɔiti kpɛtɛni ga zanu doɣai, kesui lakulugi laabɛ felegɔiti ga. ⁸ Seelubɛin gilagi ɣɛni daabɛgi gilazuvɛ ɣa, seelubɛin gilagi ɣɛ daabɛgi zɔla vɛlɛi ɣa. E seelubɛin felegɔiti ta kesui lakulugi βɛtɛni ga ani ɣila nɔ. ⁹ Seelubɛinti ti ti-ɣovɛgiti suvieni maazuɛ, ti kesui lakulugi maalɔɔɣu ga ti-ɣovɛgiti, ti ɣaavote βɔɣɔ ma. Seelubɛinti ti ɣaavoteni kesui lakulugi ma.

Tabalii βɛtɛ vai

(Egezode 25:23-30)

¹⁰ E tabalii βɛtɛni ga akasia wului. Səkpai ɣɛni ga mɛtɛlɛ ɣila, kogi ɣɛ ga mɛtɛlɛ lukpɛgi, sɔligɔi ɣɛ ga mɛtɛlɛ ɣaagwɛsui. ¹¹ E zanu kitei ziɛni ma, ɛ daabɛgi βɛtɛ ga zanugi, ɛ ɣaku ma. ¹² E kakamavɛti kpɛtɛ ga nu yeavɛ lieɣɔi ɣɛɣala, ɛ naa laabɛgi βɛtɛ βalaa ga zanugi, ɛ ɣaku ma. ¹³ E zanugi ɣaawuunni, ɛ kɛ ga balaiti tabalii vɛ. E ti loni goizu naanigɔiti ba, kɔɣɔ naanigɔiti tetegi. ¹⁴ Balaiti ti ɣɛni kakamavɛti ba, gulu zɔkpɔiti ti lɔɔni ti zu, tabalii zɛgɛ vai zu. ¹⁵ E gulu zɔkpɔiti kpɛtɛni ga akasia wului, ɛ zanugi ziɛni ti ma, ti ɣɛ ga tabalii zɛgɛ aniiti. ¹⁶ E anɲakaiti kpɛtɛni ga nu da ti zɛi tabalii ɣa: digiiti, ta tazaiti, puya zalagai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawɔiti. E ti βɛtɛni ga zanu kitei.

*Fitina zeii anii ɓete vai
(Egezode 25:31-40)*

¹⁷ E fitina zeii anii ɓeteni ga zanu kitei doɗaai. Ti pe ti ɗeni ga ani ɗila: koɗoi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zolaiti ti ɗulaai ga gulu vuai. ¹⁸ Fitina zeii anii ma beke dozitaiti ti ɗulani kakamaveti, ma beke savago ɗeni kakamave gilazuve, ta ma beke savago ɗe kakamave zola velei. ¹⁹ Maagili zolai ɗeni sava ma beke dozitai ɗilagilagi pe ba, ti ɗulaai ga amandegi ma vuai. ²⁰ Maagili zola naanigo ɗeni fitina zeii anii ma wului va, ti ɗulaai ga amandegi ma vuai. ²¹ Maagili zolai gila ge ɗeni ma beke felelegiti todazuve. ²² Fitina zeii anii ɗeni ga zanu kitei doɗaai. Baalobazuveti pe ti ɗeni ga ani ɗila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maagili zolaiti. ²³ E na-fitina lofelaiti kpeteni, ta na-salava zo zolaiti, ta na-salava zeɗe anijakaiti, ti pe ti ga zanu kitei. ²⁴ Kilo vuusavago (30) ɗa e segeni zanu kitei zu, fitina zeii anii, ta ma zolaiti kpein kpete vai zu.

*Ani maku neenengi
ma zalaɗa ɗulazuve ɓete vai
(Egezode 30:1-5)*

²⁵ E ani maku neenengiti ma zalaɗa ɗulazuve ɓeteni ga akasia wului. E ɗeni ga seki naanigi, sakpai ɗe ga metele valisui, kogi ɗe ga metele valisui, soligoi ɗe ga metele ɗila. Ma mineiti ti ɗeni ba, ti ɗe ga ani ɗila. ²⁶ E zanu kitei zieni gaave, ta kakamaveti, e kaku ma, ta ma mineiti ma. E daabegi ɓeteni ga zanugi, e kaku ma. ²⁷ E zanu bala felego loni ba, daabegi wuve, kakama felegoiti, gulu zokpoiti ti da lo ti zu, seɗe vai zu. ²⁸ E gulu zokpoiti kpeteni ga akasia wului, e zanugi zie ti ma.

*Siema wulo ɓete vai
(Egezode 30:22-38)*

²⁹ E siema wulo ɗadagai ɓeteni, ta ani maku neenengiti, eɗevelei gulo maku neene kpete nui a da kpete la.

38

*Gala zalaɗaiti kulazuve ɓete vai
(Egezode 27:1-8)*

¹ E gala zalaɗaiti kulazuve ɓeteni ga akasia wului. Sakpai ɗeni ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ɗe ga metele felego ta tukpe (2,5). E ɗeni ga seki naanigi, soligoi ɗe ga metele ɗila ta tukpe (1,5). ² E mineiti kpeteni goizu naanigoiti ba, ma mineiti ti bo ba, ti ɗe ga ani ɗila no. E kolu boigi zieni ti ma. ³ E zalaɗa ɗulazuve ma zolaiti kpein kpeteni: zuvu zo anijakaiti, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zoo mite wolaiti, ta abu zeɗe aniiti. E soilai naati kpein kpeteni ga kolu boigi. ⁴ E kolu veleai ɓeteni ga kolu boigi zalaɗa ɗulazuve. E pileni zalaɗa ɗulazuve lakolobave wu, e zo buuɓe, eyesu e zeeli zalaɗa ɗulazuve zoligoi zaamave. ⁵ E kolu boi balaiti kpeteni, e ti lo kolu veleai va, goizu naanigoiti su, gulu zokpoiti ti va da lo su. ⁶ E gulu zokpoiti kpeteni ga akasia wului, e kolu boigi zie ti ma. ⁷ E gulu zokpoiti dooni balaiti su, zalaɗa ɗulazuve ɗakamaveti, ti ɗe ga seɗe aniiti. E zalaɗa ɗulazuve ɓeteni ga gulu zeweiti, e zeɗe ɗe koozu.

*Maagba anijakai ɓete vai
(Egezode 30:17-21)*

⁸ Anzanuuti niiti ti ɣeni botii ɣeezu GALA daaɣomi seɣe velei laave, naati ti vaani ga ta-ɣolu ɔai petegiti. Naati ka é ti beteni ga maagba anɔpakai, é ɣeni ga kolu ɔaiɣi. Ná-seiga anii balaa ɣeni ga kolu ɔaiɣi.

Seɣe velei ɔadegai

ma ɣoizuve beteni vai

(Egezode 27:9-19)

⁹ E koizuve beteni. Nu yeezazu velei, seɣei é ga geze vagoi kpaliai ɣa é ɣeni ná ga sasai. Sasai zakpai ɣeni ga metele vuuloolugo (50). ¹⁰ Tɔkpala vuufelegoiti (20) ti ɔoni dabu vuufelegoiti (20) ga, ti ga kolu ɔaiɣi. Tɔkpala ma ɣalagiti ta ti zele koluiti ti ɣeni ga walii. ¹¹ Lekpemaɔve nu ɣovezuve, sasai zakpai ɣeni miná balaa ga metele vuuloolugo (50), naa ɣe ga seɣei, ta tɔkpala vuufelego (20), ta ta-labu vuufelegoiti (20), ti ga kolu ɔaiɣi. Tɔkpala ma ɣalagiti ta ti zele koluiti ti ɣeni ga walii. ¹² Folo liizu velei, sasai ɣogi ɣeni ga metele vuufelego maazu loolugo (25), naa ɣe ga seɣei, ta ta-lokpala puugoiti ta ta-labu puugoiti. Tɔkpala ma ɣalagiti ta ti zele koluiti ti ɣeni ga walii. ¹³ Folo ɣulazu velei, sasai ɣogi ɣeni ga metele vuufelego maazu loolugo (25). ¹⁴ Nu leezuve ɣobave ɣilazuve, sasai ɣeni ga metele lofela ta tukpe (7,5), naa ɣe ga seɣei, ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁵ Nu leezuve ɣobave zoola velei, sasai ɣeni miná ga metele lofela ta tukpe (7,5), ta tɔkpala savago, ta ta-labu savagoiti. ¹⁶ Seɣei niiti kpein ti ɣeni ga sasai, naati ti ɣeni ga geze vagoi kpaliai. ¹⁷ Tɔkpala ma labuiti ti ɣeni ga kolu ɔaiɣi. Tɔkpala ma ɣalagiti, ta ti zele koluiti ti ɣeni ga walii, ta walii ɣeni veeni ti-unsuɔeti ma.

¹⁸ Sasai laave ma zeɣe zuɣooza golai zuvua ɣeni de ga geze biinii, ta ma ɔaiɣi, ta ma ɔai ɔosogi, ta geze vagoi kpaliai. Sakpai ɣeni ga metele puugo. Soligo ɣeni ga metele felego ta tukpe (2,5), eɣevelei sasai ma zeɣei la. ¹⁹ Sasai laave ma lokpala naanigoiti ma labu naanigoiti ti ɣeni ga kolu ɔaiɣi. Tɔkpala ma ɣalagiti, ta ti zele koluiti ti ɣeni ga walii, ta walii ɣeni veeni ti-unsuɔeti ma. ²⁰ Seɣe velei ɔadegai zuzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti kpein ti ɣeni ga kolu ɔaiɣi.

Seɣe velei ɔadegai lo ganiiti

gaalu fai

²¹ Seɣe velei ɔadegai lo ganiiti ma ɣaalugi vete, seɣe velei nii zeele woo ɣesui ɣeni bu, é loni Moize ná-devei wu, ga Leevi nuiti ta-ɣaabaai, Itamaal ná-totugolai zu, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui. ²² Uli ná-doun zunui Besaleyele, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu, é naa kpein keeni, nii ɣooɣo GALAGI ma levei veeni Moize ya. ²³ Woɣoliyaabe, naa ɣeni polu, é ga Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu, nii é ɣeni ga neeligɔi nui, faa niine laaɣula nui, ta seɣe zuvu nui ga geze biinii, ta ma ɔaiɣi, ta ma ɔai ɔosogi, ta geze vagoi kpaliai.

²⁴ Zanugi liego nii é ɔoni seizu ɔadegai ma wotiiti kpein su, é ɣeni ga kilo waagila (1 000) keɣala, eɣevelei seizu ɔadegai ma ɣooɣo la. ²⁵ Nuɔuseiti ti ɣaaluni, naati ta-walii ɣeni ga kilo waasavago unnaani puunaanigo (3 440) ɣeɣala, eɣevelei seizu ɔadegai ma ɣooɣo la. ²⁶ Nu ɣilagilagi ɣeni wali ɣaei ma vali saamai veezu, eɣevelei seizu ɔadegai ma wali ɣaei la. Zunu ɣilagilagi naa ɣeɣeni, niiti kpein ti ɣaaluni, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, naa ɣa é ɣeni ga zunu waaundozita maazu savago undoolu puuloolugo (603 550). ²⁷ Walii kilo waasavago unnaani puufelego (3 420), naa ɣa gaawuunni, é ɣe ga seizu ɔadegai ma labuiti, ta seɣe zuɣooza golai ma labuiti. Dabuiti ti beteni

ga walii nii, naati ti ɸeni ga ungila (100). ²⁸ Walii kilo ɔuufelegɔi (20) mɔtai zɔiti, naati ka ɛ ti ɸaawuunni. E kalagiti ta sele kɔluiti kɸeteni la tɔkpalaiti be, ta ɛ ti-unsuɔeti pɛɛ la. ²⁹ Kɔlu ɔɔigi ɛ ɸeni ga vɛɛani, ɛ ɸeni ga kilo waafelegɔ unnaanigo puufele maazu ɸila (2 421) keɸala. ³⁰ Ti GALA daaɸomi seɸe vɛɛi laave ma labuiti kɸeteni ga naama ɸɔlu ɔɔigi, ta zalaɸa ɸulazuve, ta nɔ-kɔlu vɛɛai, ta zalaɸa ɸulazuve nɔ-sɔɔlaiti kɸein, ³¹ ta kɔii ma zasai ma labuiti kɸein, ta sasai laave ma labuiti, ta seɸe vɛɛi naɸegai zuzo kɔluiti kɸein, ta sasai zuzo kɔluiti.

39

Zalaɸa ɸula zeɸeiti kɸete vai (Egezode 28:1-14)

¹ Gezei niiti ti loai ga ma ɔiini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, naa ɸa ti kɸeteni ga zalaɸa ɸula wotii ɸe zeɸeiti ada naɸegai ma vaa ma. Ti ti ɔeteni ga zalaɸa ɸula zeɸe naɸegaiti Aalon vɛ, eɸe vɛɛi ɸooɸo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

² Ti zalaɸa ɸula zeɸe ɔeteni ga geze ɔiini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kɸaliai. Ti suvuni ga zanu galui. ³ Ti zanugi ma seɸegiti sumaaleni, ti te vɛɛve eɸe galui, ti geze zuuu ga zanu galui, geze ɔiini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kɸaliai. ⁴ Ti kɸakiga zeɸeiti kɸeteni ba, ti zeini zalaɸa ɸula zeɸe ɸaabelasu felegɔiti da. ⁵ Ti zalaɸa ɸula zeɸe ma lokoi ɔeteni ga ma zii nɔ, eɸe vɛɛi ɸooɸo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. E ɸeni ga zanugi, ta geze ɔiini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kɸaliai. Ti ɸeni ga ani ɸila ta zalaɸa ɸula zeɸe. ⁶ Ti kɔtu zɔngɔ ɔaa felegɔiti kɸatani ti-lɔɔzuɔeti ba, ti ga zanugi, kɔtui nii daaseigi ga wɔnikese, niiti Izelaye nɔ-doun zunuiti daaseigiti ti ze vɛni ti ma, eɸe vɛɛi nu a ɸa kɔtui zaɸa la, eɸe zeevɔzeba anii. ⁷ Ti ti ɸilini zalaɸa ɸula zeɸe ma ɔakiga zeɸe felegɔiti ba, ti ɸe ga Izelaye nɔ-doun zunuiti ta-ɸize sui, eɸe vɛɛi ɸooɸo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kakazu zeɸe ɔete vai (Egezode 28:15-30)

⁸ Ti kakazu zeɸe ɔeteni ga geze ɔiini, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kɸaliai. Ti suvuni ga zanu galui, ga zalaɸa ɸula zeɸe ɸe vɛɛi. ⁹ Kakazu zeɸe vɛɛni su fele, ɛ ɸe ga seki naanigi. Sakpai ɸeni ga zeelo gila, kɔgi ɸe ga zeelo gila. ¹⁰ Ti kɔtu zɔngɔ ɔaagiti ɸekɸeni ba, ma ɸekɸe naanigɔi zu: ma ɸekɸe mɔungi zu, saaledoane gila, tɔpaze gila, ta emelode gila, ¹¹ ma ɸekɸe vɛɛisei zu, gelenate gila, safiil gila, ta diama ɸila, ¹² ma ɸekɸe zavasiɛi zu, wɔpale gila, agate gila, ta amɛtiseɸe gila, ¹³ ma ɸekɸe naanisɛi zu, kelizɔlite gila, wɔnikese gila, ta zasepe gila. Niima ɸɔtu zɔngɔ ɔaagiti ti ɔatani ti-lɔɔzuɔeti ba, ti ga zanugi. ¹⁴ Ti Izelaye nɔ-doun zunuiti daaseigiti se vɛni kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) ma, eɸe vɛɛi nu a ɸa kɔtui zaɸa la, eɸe zeevɔzeba aniiti. Boloda puugɔ maazu felegɔiti (12) daaseigiti ti ɸeni ti ma, kɔtu ɸila, gila daasei, kɔtu ɸila, gila daasei.

¹⁵ Ti zanu galu felegɔiti toni kakazu zeɸe va, ti vɛɛai ga zanu kitei. ¹⁶ Ti zanu ɔɔzuve felegɔiti kɸeteni ta zanu balaɸae felegɔiti. Ti balaɸae felegɔiti toni kakazu zeɸe woizu felegɔiti ba. ¹⁷ Ti zanu galu felegɔiti toni balaɸae felegɔiti ba, kakazu zeɸe woizu felegɔiti. ¹⁸ Ti zanu galu felegɔiti sokpaiti toni ɔɔzuɔeti felegɔi va, niiti ti ɸilii zalaɸa ɸula zeɸe ma ɔakiga zeɸe felegɔiti ba, nii a ke kakazu zeɸe ye vɛɛlelave. ¹⁹ Ti zanu balaɸae felegɔi ɔeteni mɔnɔ, ti ti

lo kakazu zefei woizu felegoi zaiti ba, koozu velei, ná veezu zalaḡa ḡula zefei ma. ²⁰ Ti zanu balaḡae felego ḡili kpeteni, ti ti lo zalaḡa ḡula zefei ma bakiga zeḡe felegoit ba, buuve, velela velei, ti-lodazuve ḡobaue, zalaḡa ḡula zefei ma lokoi maazu. ²¹ Ti kakazu zefei ná-balaḡaegiti gilini zalaḡa ḡula zefei ná-balaḡaegiti ba, ga galu biinii, naa ḡa a ke kakazu zefei ḡe zalaḡa ḡula zefei ma lokoi maazu, ti yeedḡaa mina ḡwe ta zalaḡa ḡula zefei. E ḡeeni, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Zalaḡa ḡula zefei zaiti kpete vai
(Egezode 28:31-43)

²² Ti zalaḡa ḡula zefei ma lookoba wolai beteni, felai neḡelein no ga zeze biinii. ²³ Tookoba wolai naa ḡo tevezuue ḡeni saamaue, daaḡaleai é ḡaku ma ga seḡei taḡili, naa ḡa a ke é mina vali ga. ²⁴ Gului nii daa ga gelenadegi, naama waai ma votoi ḡa ti gilini tookoba wolai laamaue, ga zeze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta zeze vaḡoi kpaliai. ²⁵ Ti zanu kitei ma lala koiti kpeteni, ti ti ḡili gelenadegiti zoḡozuueti, é ḡaku tookoba wolai laamaue, gelenadegiti zoḡozuueti, ²⁶ tala ko ḡila, gelenade gila, tala ko ḡila, gelenade gila, é ḡaku tookoba wolai laamaue ma, botii ma vaa zu, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²⁷ Ti seḡewuzefei kpeteni Aalɔn ta ná-doun zunuiti be, ga zeze vaḡoi, ²⁸ ta boḡlogiti ga zeze vaḡoi, ta vele kpuḡagiti ga zeze vaḡoi kpaliai, ²⁹ ta saamaḡiligiti ga zeze vaḡoi kpaliai, é ga zeze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, suua. Ti naa pe kpeteni, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁰ Ti zanu kitei ma zeeve goi beteni masa boḡlo padegai va, ti seveini ga: «Feai ḡooḡo GALAGI ve.» Seveai eḡevelei nu a da zeevozeba anii maazaḡa la. ³¹ Ti galu biinii lo ba, nii a ke ti gili boḡlogi va, maazuue, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Seḡe vele padegai
ma wotii be fai
(Egezode 35:10-19)

³² Uele ḡana seḡe vele padegai ma wotii kpein ge beni la, GALA daaḡomi seḡe velei. Izelayele nuiti ti naa kpein keeni, nii ḡooḡo GALAGI ma levei veeni Moize ya, ti keeni ḡana no. ³³ Ti vaani ga seḡe vele padegai Moize vo: ná-seḡe velei, ta ná-solaiti kpein, kalagiti, kpedegiti, gulu zokpoiti, tokpalaiti, ta dabuiti, ³⁴ ta baala sine ḡolbi ma veemazeḡei toai ga ma boigi, ta nuni ḡolbiti ma veemazeḡei, ta seḡe zuḡooza golai, ³⁵ ta zeele woo ḡesui ta ná-gulu zokpoiti, ta dakulugi, ³⁶ ta tabalii, ta ná-solaiti kpein, ta buluiti ti veai GALA be, ³⁷ ta fitina zeini anii é ga zanu kitei, ta ná-fitinaiti, ta ná-solaiti kpein, ta fitina ná-gulbi, ³⁸ ta zalaḡa ḡulazuue nii zanugi ziini maave, ta siema wulo padegai, ta ani maku neeneḡi, ta seḡe zuḡooza golai é nu leezuue seḡe velei wu, ³⁹ ta zalaḡa ḡulazuue é ga kolu boigi, ta kolu velei é ga kolu boigi, ta ná-gulu zokpoiti, ta ná-solaiti kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, ⁴⁰ ta koi ma zasai ma zeḡeiti, ta ma lokpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zeḡe zuḡooza golai, ta ná-galuiti, ta ná-suzo koluiti, ta seḡe vele padegai wu wotiḡe zolaiti kpein, GALA daaḡomi seḡe velei vaa zu, ⁴¹ ta zalaḡa ḡula zeḡeiti ada padegai vaa ma, zalaḡa ḡula nui Aalɔn ná-seḡeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zeḡeiti zalaḡa ḡulazuue ma wotiiti faa zu.

⁴² Izelayele nuiti ti naama wotiiti kpein keeni, é zoloo ma, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴³ Moize botii kpein fegelefegeleeni. E kaani ga ti keeve, egevelei Goofo GALAGI deveni la. Názu ga Moize tuya looni la ti ve.

40

*Sege vele padegai lo fai
ta fee vai GALA be*

¹ Goofo GALAGI boeni Moize vo, é ge ma: ² «Alu mounji ma volo mounji, da sege vele padegai lo, GALA daagomi sege vele. ³ Da zeele woo gesui ze bu, é maaloofo ga sege zufoosa golai. ⁴ Da va ga tabalii, é ná-solaiti sei ga. Da va ga fitina zeii anii, é fitinaiti kevele bete. ⁵ Da ani maku neenegi ma zalafo gfulazuve vile, nii zanugi zienu maave, zeele woo gesui fakalave. Da sege zufoosa golai zele nu leezuve sege vele padegai wu. ⁶ Da gala zalafoiti kulazuve vile sege vele padegai fakalave, GALA daagomi sege vele. ⁷ Da maagba anijakai ze GALA daagomi sege vele ta zalafo gfulazuve ti yofozuve, é ziei vu su. ⁸ Da koi ma zasai lo, é maagooli ná pe, é sege zufoosa golai zele sasai laave.

⁹ «Da siema wulo padegai zefe, é ta zie sege vele padegai ma, ta nii kpein a ge ná, é ti pade, ta ná-anijakaiti kpein. Toja pade. ¹⁰ Da gulo padegai zie gala zalafoiti kulazuve ma, ta ná-solaiti. Da zalafo gfulazuve ve bè, naa ga a ke, zalafo gfulazuve wola pade. ¹¹ Da gulo padegai zie maagba anijakai ma, é ve ná-seiga anii va, é pade.

¹² «Da Aalon ta ná-doun zunuiti maabufa nu leezuve va, GALA daagomi sege vele fakalave, é ti maagba ga ziei. ¹³ Da Aalon maagfili ga zalafo gula zefeiti. Da gulo padegai zie ma, é fe bè, é zalafo gula losuve ma wotii ge bè. ¹⁴ Da va ga ná-doun zunuiti, é sefewuzefei loo ti goba. ¹⁵ Da gulo padegai zie ti ma, egevelei è guloi ziezula ti-gee ma, naa ga a ke ti ná-zalafo gula wotii ge. Guloi a zienu ti ma, naa maavele ma, zalafo gula vai ma losuve ga ge ti ya, ti-mavofodaiti kpein su.»

¹⁶ Moize naa kpein keeni, nii Goofo GALAGI ma levei veeni zea. Zekana é keeni la. ¹⁷ Konagi velesiei ma alu mounji ma volo mounji ga sege vele padegai loni la. ¹⁸ Moize sege vele padegai loni, é ma labuiti kpete, é ma bedegiti pile, é gulu zokpaiti do ti zu, é tokpalaiti to. ¹⁹ E tandai zuvieni, é pee sege vele padegai ma. ²⁰ E zeele woo fokolo felegoi zefeni, é ti la kesui zu. E gulu zokpaiti dooni kesui ma valaiti su. E kesui lakulugi zeini kesui la. ²¹ E liini ga kesui sege vele padegai wu. E sege zufoosa golai zeleni, nii a ke é zeele woo gesui maaloofo, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la zea. ²² E tabalii vileni GALA daagomi sege vele wu, nu gbovezu vele, sege zufoosa golai fakalave. ²³ E buluiti puuni ga ga pagoo Goofo GALAGI gaazu, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁴ E fitina zeii anii vileni GALA daagomi sege vele wu, nu yeezazu vele, tabalii letemave. ²⁵ E ma vitinaiti kevele beteni, Goofo GALAGI gaazu, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la zea. ²⁶ E zalafo gfulazuve vileni, nii zanugi zienu maave, GALA daagomi sege vele wu, sege zufoosa golai fakalave. ²⁷ E ani maku neenegiti galani ga, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la zea.

²⁸ E sege zufoosa golai zeleni nu leezuve sege vele padegai wu. ²⁹ E gala zalafoiti kulazuve vileni sege vele padegai fakalave, GALA daagomi sege vele.

E gala zalaɣai ɣulani ná ta vebɛaniiti, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ E maagba anijnakai zeini GALA daaɣfomi seɣe vɛɛi ta zalaɣa ɣulazuve ti yɔɣɔzuve. E ziei vuuni su maagba vaiti su. ³¹ Moize ta Aalɔnni, ta ná-doun zunuiti, ti ɣɔɣɔiti ta ti-yeeiti maagbani náve. ³² Ta la ɣena lea GALA daaɣfomi seɣe vɛɛi wu, baa ti va maabuɣa zalaɣa ɣulazuve va, ti ɣeni ɓɔɣɔ maagbazu, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³³ E koi ma zasai loni seɣe vɛɛe ɲadegai ta zalaɣa ɣulazuve maaɣoolii zu, é seɣe zuɣooza golai zɛɛe sasai laave. Zekana Moize beni da ga botii ɣe.

Ɔooɣɔ GALAGI ná-ɛbiyai

(Gaalu Sevei 9:15-23)

³⁴ Tonaɓiingi vɛɛni GALA daaɣfomi seɣe vɛɛi ma, Ɔooɣɔ GALAGI ná-ɛbiyai seɣe vɛɛe ɲadegai wuulaaveni. ³⁵ Moize la mɔ ɣeni zoosu é va le GALA daaɣfomi seɣe vɛɛi wu, mazɔɔɔ tonaɓiingi ɣeni vɛɛni ma, Ɔooɣɔ GALAGI ná-ɛbiyai ɣeni nɔ seɣe vɛɛe ɲadegai laavesu ɣɔ. ³⁶ Siɛgi zu tonaɓiingi ɣeni wuzegɛzu la, é zeɣe seɣe vɛɛe ɲadegai maazu, názu ɣa Izelayele nuiti ti bena siɛi wo da, ti zeɣe ti-vuuzuve. ³⁷ Ni tonaɓiingi la de wuzegeni maazu, ti la ɣeni liizu, eyesu voloi a la wuzegena la. ³⁸ Mazɔɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI ná-tonaɓiingi ɣeni seɣe vɛɛe ɲadegai maazu foloi, kɛɛe kpidii, abui ɣeni zosu tonaɓiingi zu, Izelayele nuiti kpein ti ɣeni kaazu kpezekele. Zekana é ɣeni ɣɛɛzu la ta-zie yeɣɛɣalal kpein su.

Leevi Nuiti Ta-Zευει

Puuzu m̄aungi ǵa d̄εεzu ga GALA ka yesu GALA daaǵomi seǵe v̄elei wu, é Moize loli, é b̄oe p̄o. Sevei naati k̄pein su, GALA ka toǵiti ta deveiti ma m̄ainmain feezu Moize ya, Izelayele nuiti ta-vaa zu, minazeǵegi ǵe ba ga zoi n̄ape a zie ga tiye toǵa z̄envui wo (18:5, boge W̄ol. 10:5).

Ti pe su, GALA ka Izelayele nuiti kalasu ga v̄elei ta faaǵaazagiti maala la, ti n̄εε GALA be, ti b̄o faa ma, nii a ǵe seǵe v̄elei ǵe ga komi bosuve ǵiteǵitegi.

Ken̄i niiti ti zalaǵaiti kulazu, ti ke eǵev̄elei deveiti ti la (1:1--7:38).

Unfemai ve zalaǵa ǵula nuiti be, ti luva v̄elei ǵe ga l̄ebiya vaa (8:1--10:20).

Ni toǵa zoo ǵεεzu, nūbusei ǵilagilagi beteve kpusei zu ǵoz̄oba vaiti ba (11:1--16:34).

Ta z̄envu zuǵologologi, ta kala n̄oiti k̄pein (17:1--27:34).

Nade GALAGI, n̄εεbe GALAGI, z̄envu su GALAGI, ǵa p̄o é ná-nūbuseiti p̄ōp̄eé ná-nadedai va (19:2), naa ǵa a ke ti li ga z̄envu vai ta n̄εεbe vai, ti daazeeli.

Naama ǵis̄iei zu, é devei nii woni Izelayele nuiti ma, nii Yesu b̄alaagi ma vaa wolai looni nuiti kisu ga: «Wo ǵilagilagi maan̄εεve é seijn̄oǵoi n̄εε ve, eǵe to b̄oǵoi» (19:18, Mat. 22:39).

Toǵi naati ta ǵulazu niima yeeǵeǵalai zu z̄εve ǵala nuiti filiba, keke toǵa kidaaleve nuiti toozu ǵisu folo-o-folo, é maabakpa, ga wooiti k̄pein ta n̄εεbe b̄ōfaamai GALA p̄o, toǵa ga z̄envu su vai nii nūbusei b̄edei ba.

TOǴITI E UILE ZALAǴAITI BA

(1:1--7:38)

Gala zalaǵaiti

¹ Ḡooǵo GALAGI Moize lolini, é b̄oe p̄o GALA daaǵomi seǵe v̄elei wu, é ǵe ma: ² «B̄oe Izelayele nuiti p̄o, é ǵe ti ma: Sieǵi zu nui ta veb̄eanii veezu la Ḡooǵo GALAGI ve, toǵa seǵe toǵanii ma wolaiti b̄aa ma goiti saama. ³ Ni ná-veb̄eanii ǵa ga toǵani wolai, é ga gala zalaǵai, toǵa ma zinei ta ve, n̄εεvuzu mina ǵe ba. Toǵa kula GALA daaǵomi seǵe v̄elei laave, ga Ḡooǵo GALAGI daazo. ⁴ Toǵa yeev̄εε gala zalaǵa loganii unmave, naa ǵa n̄εε Ḡooǵo GALAGI ve, ga é ǵe t̄oun be ga koto gba vai. ⁵ Toǵa n̄ike zinei ǵ̄ōdaaleve Ḡooǵo GALAGI ǵaazu. Zalaǵa ǵula nuiti, Aal̄n ná-doun zunuiti, ta ma n̄amai le ga Ḡooǵo GALAGI, ti pili zalaǵa ǵulazuve ma, é ǵaku ma k̄poloo, é GALA daaǵomi seǵe v̄elei laave. ⁶ Toǵa gala zalaǵa loganii ǵ̄ōb̄o, é teveleve, é kpulukpulu. ⁷ Zalaǵa ǵula nui Aal̄n ná-doun zunuiti ta abui la zalaǵa ǵulazuve, ti kovii vu abui ǵa. ⁸ Zalaǵa ǵula nuiti, Aal̄n ná-doun zunuiti, ta ma b̄ulukpulgiti, ta ma ungi, ta ma wul̄oiti da kovii maazu, zalaǵa ǵulazuve abui ǵa. ⁹ Toǵa koozu z̄ōlaiti ta k̄ōǵoiti gba ga ziei. Zalaǵa ǵula nui ǵa ti k̄pein gala zalaǵa ǵulazuve. Gala zalaǵai ve, nii abui galazu, makugi n̄eai Ḡooǵo GALAGI ve.

¹⁰ «Ni ná-veb̄eanii a ǵena ga gala zalaǵai, é ga toǵani goi, baala zivoiti b̄aa boli yivoiti, toǵa ma zinei ǵula ga zalaǵai, n̄εεvuzu mina ǵe ba. ¹¹ Toǵa kodaaleve zalaǵa ǵulazuve ǵ̄ōv̄εεzuve, Ḡooǵo GALAGI ǵaazu. Zalaǵa ǵula nuiti, Aal̄n ná-doun zunuiti, ta ma n̄amai v̄ili zalaǵa ǵulazuve ma, é ǵaku ma k̄poloo. ¹² Toǵa teveleve, é kpulukpulu, ta ma ungi, ta ma wul̄o. Zalaǵa ǵula nui ǵa ti la kovii maazu, puai abui ǵa, zalaǵa ǵulazuve. ¹³ Toǵa koozu z̄ōlaiti,

ta ma ɔɔɔfoiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔɔɔɔ nui ɔa ti kpein kula ga zalaɔai, ɛ gala, zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ. Gala zalaɔai ɔe, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.

¹⁴ «Ni ná-vebeanii ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe, a ɔena ga gala zalaɔai, ɛ ga wɔnii, toɔa ɔa ga kpumagoi ɔaa poopo kpokpaki. ¹⁵ Zalaɔa ɔɔɔɔ nui ɔa ɔa ga wɔnii zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ. Toɔa nɔungi volo ba, ɛ gala, zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ. Toɔa ma ɔamai leda zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ laamaɔe. ¹⁶ Toɔa ma ɔɔɔɔɔɔ ta su aniiti kula su, ɛ ti ɔili ya zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔaɔe, folo ɔɔɔɔɔ ɔeɔe, zuɔu ɔilisuɔe. ¹⁷ Toɔa wɔni laaɔali kovegiti zɔɔɔɔɔɔ, keɔe ɛ mina teɔe su. Zalaɔa ɔɔɔɔ nui ɔa wɔni ɔala zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ, kɔvii maazu, puai abui ɔa. Gala zalaɔai ɔe, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.

2

Vebeaniiti ti ga ma vukɔi

¹ «Siegi zu nui ta vebeani veezu la ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe, ná-vebeanii ɔa ɔe ga ani vukɔ ɔaɔɔi. Toɔa gulɔi ɔu ma, ɛ ani maku neɔneɔi ɔɔ ba. ² Toɔa ɔaa la zalaɔa ɔɔɔɔ nuiiti ɔɔ, Aalɔn ná-doun zunuiti. Zalaɔa ɔɔɔɔ nui ɔa zeeɔe gila seɔe ani vukɔi zu, nii gulɔi ɔuai ma, ɛ ɔɔ ani maku neɔneɔi kpein ba, ɛ gala, zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ ga ɔizeɔui. Zalaɔai ɔe, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe. ³ Nii ɛ yesu vebeanii ɔolu, naa ɔa ɔe ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ. Toɔa ga anii ɔadega wola zalaɔa aniiti saama, ti ɔalazu abui ɔa, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.

⁴ «Ni vebeani ɔe, nii ɛ mɔsu fuului zu, ɛ ɔe ga bulu veɔveɔegiti leɔe la su, ɛ kpeɔe ga bulu vukɔ ɔaɔɔi, gaayɔgai ga gulɔi, ɔaa bulu leɔveɔi leɔe la su, gulɔi ɔuai ma.

⁵ «Ni vebeani ɔe, nii ɛ ɔeesu kɔlui maazu, toɔa ɔe ga bulu vukɔ ɔaɔɔi leɔe la su, gaayɔgai ga gulɔi. ⁶ Toɔa ɔaleɔale, ɛ bulukpulu, gulɔi ɔu maazu. Toɔa ga vebeanii.

⁷ «Ni vebeani ɔe, nii ɛ ɔeesu kɔlu liɔii ma, toɔa ɔe ga bulu vukɔ ɔaɔɔi, gaayɔgai ga gulɔi.

⁸ «Ta ɔa ga vebeanii ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ, nii kpeɔai ga naama aniiti. Toɔa ve zalaɔa ɔɔɔɔ nui ya, ɛ ɔaa la zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ. ⁹ Nii maaneai, ɛ ɔɔla ga ɔizeɔui, zalaɔa ɔɔɔɔ nui naa zeɔe ba, ɛ gala, zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ. Zalaɔai ɔe, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe. ¹⁰ Nii ɛ yesu vebeanii ɔolu, naa ɔa ɔe ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ. Toɔa ga anii ɔadega wola zalaɔa aniiti saama, ti ɔalazu abui ɔa, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.

¹¹ «Vebeanii tanɔɔe wo ɔeezu feezu ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe, ta la ɔeɔe ga leɔe, mazɔɔɔ wo la ani nɔɔe gala, nii leɔe a ɔe su, ɔaa kɔin gulɔi, vebeaniiti saama, ti ɔalazu abui ɔa, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe. ¹² Wa zoo wo ta ɔɔla ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe, ga zooi ɔa lɔnɔ mɔungiti ma vebeanii, keɔe ɛ mina ɔala zalaɔa ɔɔɔɔɔɔ, eɔe vebeanii makugi neai.

¹³ «Wa kpɔloi ɔu wa-vebeaniiti kpein ba. Kpɔloi mina ɔala wa-vebeanii zu, wa-GALAGI ná-minazeɔeɔe ma ɔoogi ɔe. Keni kpɔloi ɔu wa-vebeaniiti kpein ba.

¹⁴ «Ni wa zooi ɔa lɔnɔ mɔungiti ma vebeanii veena ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe, wa ani ɔɔɔɔ niinɔiti gee de, naa ɔolu wo ti wolowolo, ma vukɔi ɔɔla. ¹⁵ Wa gulɔi ɔu ma, ta ani maku neɔneɔi. Vebeani ɔe. ¹⁶ Zalaɔa ɔɔɔɔ nui ɔa ma vukɔi ɔilazuɔe ɔala, ta gulɔi, ɛ ɔe ani maku neɔneɔi kpein ba, ɛ ɔe ga ɔizeɔui. Zalaɔai ɔe, nii abui galazu, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.

3

Ziilei zalaŋai

¹ «Ni nui ta ná-vebeanii a ǵena ga ziilei zalaŋai, ni toǵa ga togani wolai, toǵa ma zinei ǵaa ma zaai ǵula, neevuzu mina ǵe ba, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ² Toǵa yeevee zalaŋa loganii unmaue, é kodaaleve GALA daaǵomi seǵe velei laave. Zalaŋa ǵula nui, Aalón ná-doun zunuiti, ta ma ǵamai vili zalaŋa ǵulazuue ma, é ǵaku ma kpoloo. ³ Naama yiilei zalaŋai zu, nii a kula ba ga zalaŋai, é ǵalazu abui ǵa, Ǵooǵo GALAGI ve, naa ǵa é ga: ma wuloi felevelegai koozu zoolaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁴ ta ma loǵo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalokaeiti ma, ta ma mǵoin vasuve, a kula ma loǵoiti kobave. ⁵ Aalón ná-doun zunuiti ta naa vee gala zalaŋai va, nii a ǵe kovii maazu, ti gala zalaŋa ǵulazuue. Zalaŋai ve, nii abui galazu, makugi neai Ǵooǵo GALAGI ve.

⁶ «Ni toǵa ziilei zalaŋai ǵulazu Ǵooǵo GALAGI ve, ga togani goi ta, toǵa ma zinei ǵaa ma zaai ǵula, neevuzu mina ǵe ba. ⁷ Ni baala zivoi ǵa a kula ga zalaŋai, toǵa vaa la Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ⁸ Toǵa yeevee zalaŋa loganii unmaue, é kodaaleve GALA daaǵomi seǵe velei laave. Aalón ná-doun zunuiti ta ma ǵamai vili zalaŋa ǵulazuue ma, é ǵaku ma kpoloo. ⁹ Naama yiilei zalaŋai zu, nii a kula ba ga zalaŋai, é ǵalazu abui ǵa, Ǵooǵo GALAGI ve, naa ǵa é ga: ma wuloi, ta wǵongi kpein, a kula saamalokaei va, ta ma wuloi felevelegai koozu zoolaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁰ ta ma loǵo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalokaeiti ma, ta ma mǵoin vasuve, a kula ma loǵoiti kobave. ¹¹ Zalaŋa ǵula nui ǵa naa ǵala zalaŋa ǵulazuue. Daamiani zalaŋai ve, nii abui galazu, Ǵooǵo GALAGI ve.

¹² «Ni ná-vebeanii a ǵena ga bolii, toǵa kula Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ¹³ Toǵa yeevee zalaŋa loganii unmaue, é kodaaleve GALA daaǵomi seǵe velei laave. Aalón ná-doun zunuiti ta ma ǵamai vili zalaŋa ǵulazuue ma, é ǵaku ma kpoloo. ¹⁴ Nii a kula ba ga zalaŋai, é ǵalazu abui ǵa, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, naa ǵa é ga: ma wuloi felevelegai koozu zoolaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ¹⁵ ta ma loǵo felegoiti, ta ma wuloi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalokaeiti ma, ta ma mǵoin vasuve, a kula ma loǵoiti kobave. ¹⁶ Zalaŋa ǵula nui ǵa naa ǵala zalaŋa ǵulazuue. Daamiani zalaŋai ve, nii abui galazu, makugi neai. Ma wuloi kpein ka ga Ǵooǵo GALAGI nǵoi.

¹⁷ «Nii ǵa ga ǵooǵo toǵi wo-mavofodaiti kpein be, ve nǵpe wa zeí ná: Wo la sua wuloi ta ǵamaí mia pe.»

4

Koto gba zalaŋai

¹ Ǵooǵo GALAGI ǵoeni Moize vo, é ǵe ma: ² «Bǵe Izelayele nuii pa, é ǵe ti ma: Sieǵi zu nui ta kotoi ǵeezu la, é la keeni ga gaadilimai, Ǵooǵo GALAGI ná-devei ta laalǵoma, é fai ta ǵe, nii maa la neeni ga é va ǵe, ³ ni zalaŋa ǵula nui ve, gulǵo naǵegai ziaai ma, é nuǵuseiti ke ga soba nu, ná-kotoi é keai naa maavele ma, toǵa niki zine bokpagi ǵula ga zalaŋai, nii neevuzu la ba, Ǵooǵo GALAGI ve, é ǵe ga koto gba zalaŋai. ⁴ Toǵa va ga niki zinei GALA daaǵomi seǵe velei laave, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, é yeevee niki zinei unmaue, é kodaaleve Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. ⁵ Zalaŋa ǵula nui gulǵo ziaai ma, naa ǵa niki zinei ma ǵamai ta zefge, é lii la GALA daaǵomi seǵe velei wu, ⁶ toǵa yeebeǵai lo ǵamai wu, é ǵamai vaza daa ǵe lofela, seizu naǵegai ma zefge zuǵooza golai letemave, Ǵooǵo GALAGI ǵaazu.

⁷ Zalaŋa ɣula nui ɣa ŋamai ta zie ani maku neenegiti ma zalaŋa ɣulazuwe ma mineiti ma, nii é Gooŋɔ GALAGI ɣaazu, GALA daaŋomi sege velei wu. Toŋa nike zinei ma ŋamai mɔtai vu ya gala zalaŋaiti kulazuwe ɣoŋɔawe, nii é GALA daaŋomi sege velei laawe. ⁸ Toŋa koto gba nike zinei ma wulɔi kpein kula: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba, ⁹ ta ma loŋɔ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalokaeti ma, ta ma mɔɔɔn vasuwe, a kula ma loŋɔiti kobawe. ¹⁰ Zalaŋa ɣula nui ɣa tobazuwe naati kula, egevelei ti ɣulazu la ziilei zalaŋa nike zinei va, é ti ɣala, gala zalaŋaiti kulazuwe. ¹¹ Kele nike zinei ma ɣɔɔi, ta ma zuai kpein, é veɛ nɔungi va, ta koŋɔiti, ta ma ɣoozu zɔɔlaiti, ta ma booiti, ¹² woo zubuŋa su, nii kpein zɛgai voluzu nike zinei va, toŋa li ga naa ti-vuuzuwe voluwe, ada ŋadegai ta, zuvu vilisuwe, é gala abui ɣa, kovii maazu. Toŋa gala zuvu vilisuwe.

¹³ «Ni Izelaye vebei kpein ka é kotoi ɣea, ti la gaafilini ma, ti la sugweeni, ti naa ɣe Gooŋɔ GALAGI ná-toŋi taŋila daaloŋoma, fai nii ti maa la neeni ga ti va ke negelein, ti boŋɔ ɣe ɣana ga soba nu, ¹⁴ kotoi ti keai, naa a ɣulana kele zu, bebei ɣa nike zine bokpa gila kula ga koto gba zalaŋai, ta vaa la GALA daaŋomi sege velei laawe. ¹⁵ Izelaye ɣewolaiti ta yeevee nike zinei unmaɛ, ti kɔdaaleve Gooŋɔ GALAGI ɣaazu. ¹⁶ Zalaŋa ɣula nui nii gulɔi ziaai ma, naa ɣa li ga nike zinei ma ŋamai ta GALA daaŋomi sege velei wu, ¹⁷ toŋa yeebeŋai lo ŋamai wu, é faza, ná zeizu ɣe lofela Gooŋɔ GALAGI ɣaazu, sege zuŋooza golai letemawe. ¹⁸ Toŋa ŋamai ta zie zalaŋa ɣulazuwe ma mineiti su, nii é Gooŋɔ GALAGI ɣaazu GALA daaŋomi sege velei wu, ta toŋa ŋamai mɔtai vu ya gala zalaŋaiti kulazuwe ɣoŋɔawe, nii é GALA daaŋomi sege velei laawe. ¹⁹ Toŋa nike zinei ma wulɔi kpein kula, é gala, zalaŋa ɣulazuwe. ²⁰ Toŋa nike zinei naa ɣe, egevelei no koto gba nike zinei ɣeezu la. Toŋa ke ɣana no. Zekana zalaŋa ɣula nui a koto gba vai ɣe la ti ve, suvaa ɣa ye ti ve. ²¹ Toŋa li ga nike zinei ti-vuuzuwe voluwe, é gala, egevelei é nike zine mɔungi ɣalani la. Koto gba zalaŋai ɣana bebei ná-faa zu.

²² «Siegi zu kundigii ta a kotoi ɣeena la, é la gaafilini ma, é ke ná-GALAGI, Gooŋɔ GALAGI ná-devei ta laaloŋoma, é fai ta ɣe, nii maa la neeni ga é va ɣe, é boŋɔ ɣe ɣana ga soba nu, ²³ a ná-kotoi ɣweena, nii é keai, toŋa boli zinei ɣula ga zalaŋai, nii neevuzu la ba. ²⁴ Toŋa yeevee boli zinei unmaɛ, é kɔdaaleve, gala zalaŋa loganiiti kɔdaalevezuwe, Gooŋɔ GALAGI ɣaazu. Koto gba zalaŋai ve. ²⁵ Zalaŋa ɣula nui ɣa koto gba zalaŋai ma ŋamai ta zɛge ga yeebeŋai, é ta zie gala zalaŋaiti kulazuwe ma mineiti ma, toŋa ŋamai mɔtai vu ya gala zalaŋaiti kulazuwe ɣoŋɔawe. ²⁶ Toŋa ma wulɔi kpein gala zalaŋa ɣulazuwe, egevelei ziilei zalaŋai ma wulɔi la. Zekana zalaŋa ɣula nui a koto gba vai ɣe la kundigii naa ve, ná-kotoi vaa zu, suvaa ɣa ye be.

²⁷ «Ni nui ta ve, nuɔuseiti saama, é kotoi ɣeai, é la gaafilini ma, é naa ɣe Gooŋɔ GALAGI ná-toŋiti ta laaloŋoma, é fai ta ɣe, nii maa la neeni ga é va ɣe negelein, é boŋɔ ɣe ga soba nu ɣana, ²⁸ a ná-kotoi ɣweena, é keai, toŋa boli zaai ɣula ga zalaŋai, nii neevuzu la ba, kotoi vaa zu nii é keai. ²⁹ Toŋa yeevee koto gba loganii unmaɛ, é kɔdaaleve, gala zalaŋa loganiiti kɔdaalevezuwe. ³⁰ Zalaŋa ɣula nui ɣa suai ma ŋamai ta zɛge ga yeebeŋai, é ta zie gala zalaŋaiti kulazuwe ma mineiti ma, é ŋamai mɔtai vu ya zalaŋa ɣulazuwe ɣoŋɔawe. ³¹ Toŋa ma wulɔi kpein kula, egevelei ziilei zalaŋai ma wulɔi ɣulazu la, é gala, zalaŋa ɣulazuwe, toŋa ɣe ga ani maku neengi Gooŋɔ GALAGI ve. Zekana zalaŋa ɣula nui a koto gba vai ɣe la be, suvaa ɣa ye be.

³² «Ni sɔba nui a vaana ga baalagi ga koto gba zalaɗai, toɗa ɗe ga ma zaai, nii neevuzu la ba. ³³ Toɗa yeevee koto gba zalaɗa loganii unmaɓe, e kɔdaaleɓe, gala zalaɗa loganiiti kɔdaaleɓezuve. ³⁴ Zalaɗa ɗula nui ɗa suai ma jamai ta zeɗe ga yeebegai, e ta zie gala zalaɗaiti kulazuve ma mineiti ma, e jamai mɔtai vu ya zalaɗa ɗulazuve ɗoɗɔɓaɓe. ³⁵ Zalaɗa ɗula nui ɗa ma wuloi kpein kula, eɗevelei ziilei zalaɗa vaala guloi ɗulazu la, e gala, zalaɗa ɗulazuve, naa veɗe gala zalaɗai zoiti ba, ti ɗalazu ɗooɗo GALAGI ve. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la zunui naa ve, na-kotoi vaa zu e keai, suvaa ɗa ye be.

5

Kotoi niiti ti zuvaayesu ga koto gba zalaɗai

¹ «Ni nui ta a faa ɗaana, baa e faa meni, naa volu e toligi meni ga zeeleiti ti va, keɗe e la keeni, nii e kwee, e va naama zeele wooi wo, na-faaɗaaza golai ma ɗasoi ɗa la unma.

² «Siegi zu nui ta vooɗufuzu la koɗɔba anii ta va, e la sugwee, koɗɔba zuai ta ma voomai, e ɗeni ga doɗo zua, baa toganii ta, baa kpokpo ganii, to boɗoi ɗa ɗoɗo, e ɗe ga sɔba nu.

³ «Ni a vooɗuna nui ta ma zii nope ba, koɗoai, nii a zoo to balaa koɗoɗu, a sugweena no feya, toɗa ɗe ga sɔba nu nazu.

⁴ «Ni nui ta a boena soleyai zu, e ɗona ga toɗa faa noo ɗeezu baa faa vagoi, e la ɗidaani bu, a sugweena no feya, toɗa ɗe ga sɔba nu nazu.

⁵ «Deɗemu, zoi e ɗeezu ga sɔba nu niima vaiti gila su, toɗa la zo ga ga na-kotoi.

⁶ Naa voluma na-kotoi vaa zu e keai, toɗa va ga baala saa ɗila baa boli zaa ɗila, e ɗe ga koto gba zalaɗai, faazuɓete vai zu ɗooɗo GALAGI letema. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la be, na-kotoi vaa zu.

Bala nuiti ta-zalaɗai

⁷ «Ni ani la nu ya, a baala saai zoɗo da, baa boli zaai, na-kotoi vaa zu e keai, toɗa va ga kpumago felego, baa poopo kpokpa felego, faazuɓete vai zu ɗooɗo GALAGI letema. Gilagi ɗe ga koto gba zalaɗai, zoi ɗe ga gala zalaɗai. ⁸ Toɗa va ga tiye zalaɗa ɗula nui vo, naa ɗa naa ɗula ga zalaɗai mounpa, nii maaneai e ɗe ga koto gba zalaɗai. Zalaɗa ɗula nui ɗa koigi vee ga, keɗe e mina noongi ɗula ga.

⁹ Toɗa ma jamai ta vaza zalaɗa ɗulazuve laamaɓe, e jamai mɔtai leda zalaɗa ɗulazuve ɗoɗɔɓaɓe. Koto gba zalaɗai ve. ¹⁰ Toɗa zooma woni ɗe ga gala zalaɗai, eɗevelei deveai la togi zu. Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la zunui naa ve, na-kotoi vaa zu e keai, suvaa ɗa ye be.

¹¹ «Ni ani la nu ya, nii a kpumago felego zoɗo da, baa poopo kpokpa felego, toɗa va ga vebeanii na-kotoi ma vaa zu, ga kilo savago bulu vuko vagoi zu. E mina gulo vu ma jeelein, ta e mina ani maku neene pee ba balaa, mazoo toɗa ga koto gba zalaɗai. ¹² Toɗa vaa la zalaɗa ɗula nui vo. Zalaɗa ɗula nui ɗa zeeje gila sege ga gizesui, e gala, zalaɗa ɗulazuve, naa veɗe zalaɗai zoiti ba, ti ɗalazu ɗooɗo GALAGI ve. Koto gba zalaɗai ve. ¹³ Zekana zalaɗa ɗula nui a koto gba vai ɗe la zunui naa ve, na-kotoi vaa zu e keai, e lo naama vaiti taɗila ba, suvaa ɗa ye be. Nii a ye voluzu, naa ɗa ɗe ga zalaɗa ɗula nui nono, eɗevelei a ɗa ɗe la ga vebeanii ma zalaɗai.»

Faazuɓete zalaɗai

¹⁴ Gooḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma: ¹⁵ «Siegi zu nui ta ḡeezu la ga ladalala nu, é kotoi ḡe, é la gaaḡilini ma, é make aniiti ba b̄oḡo v̄e, niiti ti veai Gooḡo GALAGI v̄e, toḡa baala sinei zeḡe, nii neevuzu la ba, é kula ga faazubete zalaḡai Gooḡo GALAGI v̄e, ná-kotoi vaa zu, eḡevelei songoi la, é lo seizu ḡadegai ma wali vaiti kevelei v̄a. Faazubete zalaḡai v̄e. ¹⁶ Toḡa fe zalaḡa ḡula nui ya, é p̄ee anii ná zeizu l̄olugoi ḡilazuve v̄a, nii feai GALA b̄e. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la b̄e ga baala sinei, nii kulaai ga faazubete zalaḡai, suvaa ḡa ye b̄e.

¹⁷ «Ni nui ta a koto ḡeena, é la suḡwee, é naa ḡe Gooḡo GALAGI ná-devei gila daal̄oḡoma, fai niiti maa la neeni, ti va ḡe negelein, toḡa b̄oḡo ḡe ga s̄oba nu, ná-faaḡaaza golai ma ḡasoi ḡa la unma. ¹⁸ Toḡa va ga baala sinei, nii neevuzu la ba, é fe zalaḡa ḡula nu ya, ga faazubete zalaḡai, é seḡe togani bulugi zaama, eḡevelei songoi la. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la b̄e, ná-kotoi vaa zu é keai, é la suḡwee, suvaa ḡa ye b̄e. ¹⁹ Faazubete zalaḡai v̄e, zunui naa b̄oḡo ḡeeni ḡiteḡite su ga s̄oba nu Gooḡo GALAGI letemazu.»

²⁰ Gooḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma: ²¹ «Siegi zu nui ta koto ḡeezu la, é ḡe ga ladalala nu Gooḡo GALAGI letemazu, é zeei wo seinj̄oḡoi ma, kaliva ma vaa zu, anii é kalivaa ma ga é make, anii unmaai, baa ta ḡulaai su ga yaavai, ²² baa é laamaḡa ga tooya anii ḡaa vai, baa é zee ḡonai wo, é lo kotoi tan̄ope ba, nuḡusei a zoo keezu, ²³ siegi zu a kotoi ḡeena la ḡana, é b̄oḡo ḡe ga s̄oba nu, anii nii é unma, baa é ta ḡula su ga yaavai, toḡa naa v̄otogi ve, baa anii é ḡalivaani ma, baa anii toai ya, é ka, ²⁴ baa anii-yo-anii nii é zee ḡonai wosu, é lo ba. Toḡa gaav̄onigai ve, é seizu l̄olusiei ḡilazuve ḡila p̄ee ba, é teve anii kee nui v̄o, naama voloi n̄o ma, yeei é ná-faa zubete zalaḡai ḡulazu la. ²⁵ Toḡa va zalaḡa ḡula nui v̄o ga ná-faa zubete zalaḡai, ná-kotoi vaa zu, Gooḡo GALAGI ḡaazu, ga baala sinei nii neevuzu la ba, é ḡula togani bulugi zu, eḡevelei songoi la. ²⁶ Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la b̄e Gooḡo GALAGI ḡaazu, suvaa ḡa ye b̄e, é ḡeni ga faaḡaazagi ma zii n̄ope, é b̄oḡo ḡeai su ga s̄oba nu.»

6

Gala zalaḡaiti ta vebeaniiti ma l̄ogiti

¹ Gooḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma: ² «Niima levei ve Aal̄n ta ná-doun zunuiti zea, é ḡe ti ma: Gala zalaḡai ma l̄ogi ḡaa: Gala zalaḡai ḡa ye zalaḡa ḡulazuve ma lutui zu, kp̄idii negelein eyesu sobui, zalaḡa ḡulazuve ma abui ḡa ye sosu. ³ Sobui, zalaḡa ḡula nui ḡa ná-seḡei loo ḡoba, é v̄ele kp̄uḡagi le b̄oḡo ma, niiti ti ga gezei. Toḡa zuvui ḡula, nii abui kulaai gala zalaḡai ḡalazuve, toḡa sei zalaḡa ḡulazuve ḡoba. ⁴ Naa voluma toḡa ná-seḡeiti pu, é taḡiligaaloo, ga é li ga zuvui ti-vuuzuve voluue, ada ḡadegai ta zu. ⁵ Abui ḡa ye sosu zalaḡa ḡulazuve, é mina za negelein. Sobu-o-sobu, zalaḡa ḡula nui ḡa abui lo kovii v̄a, é gala zalaḡai b̄ete, é ziilei zalaḡaiti ma wuloi ḡala. ⁶ Abui ḡa ye sosu ḡo zalaḡa ḡulazuve, é mina za.

⁷ «Vebeanii ma l̄ogi ḡaa: Aal̄n ná-doun zunuiti ta kula Gooḡo GALAGI ḡaazu, zalaḡa ḡulazuve ḡakalave. ⁸ Zalaḡa ḡula nui ḡa zeeḡe gila seḡe ani vukoi zu, nii guloi vuai ma, é p̄ee ani maku neeneḡi kpein ba. Toḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve ga ḡizesui, makugi neai Gooḡo GALAGI v̄e. ⁹ Aal̄n ta ná-doun zunuiti ta vebeanii m̄otai mi. Ta mi ada ḡadegai ta, GALA daaḡomi seḡe v̄elei ma goizuve, kele leve mina ḡe ba. ¹⁰ Nu mina leve vu ma, é va m̄o da. T̄onoi ḡana

gè feai ti ve nà-vebeaniiti su, ti g̃alazu abui g̃a. Ani ve gola ñadegai, ege koto gba zalaḡai 6aa faazuβete zalaḡai. ¹¹ Zunui kpein ka ta mi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama. Tɔgi g̃ana wo-mavofodaiti kpein be eyesu g̃ɔ, é lo vebeaniiti ba, ti g̃alazu Gooḡɔ GALAGI ve. Nu-o-nu a vɔɔḡu ba, naa g̃a ñade.»

¹² Gooḡɔ GALAGI ɔeni Moize ɔ, é ge ma: ¹³ «Wele vebeanii va, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta fe Gooḡɔ GALAGI ve, foloi ta gulo ñadegai ziena la ti ma: kilo savagɔ bulu vukɔi vagɔi zu, gilazuve sobui, gilazuve kpɔkɔi, ege folo-o-folo vebeanii. ¹⁴ Bulu vukɔi g̃a g̃aayo ga gulɔi, é la gee kolui maazu. Da geegai ta teveleveai g̃ula ga zalaḡai, makugi neai Gooḡɔ GALAGI ve. ¹⁵ Zalaḡa g̃ula nui niigi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama, gulo ñadegai a zie ma ga é zeipotogi zu, naa balaa g̃a vebeanii naa g̃ula. Gooḡɔ tɔgi ve. Tog̃a g̃ala ñegelein Gooḡɔ GALAGI g̃aazu. ¹⁶ Zalaḡa g̃ula nui ná-zalaḡai kpein ka g̃ala ñegelein, tanɔpe ge la mia.»

Koto gba zalaḡai

¹⁷ Gooḡɔ GALAGI ɔeni Moize ɔ, é ge ma: ¹⁸ «Bɔe Aalɔn ɔ ta ná-doun zunuiti, é ge ti ma: Koto gba zalaḡai ma logi vete. Adave gala zalaḡai g̃ɔdaalevezu ná, miná g̃a koto gba zalaḡa zuai g̃ɔdaalevezu ná, Gooḡɔ GALAGI g̃aazu. Ani ve gola ñadegai. ¹⁹ Zalaḡa g̃ula nui é koto gba zalaḡai g̃ulazu, naa g̃a mi. Tog̃a mi ada ñadegai ta, GALA daagomi sege velei ma g̃oizuve. ²⁰ Nu-o-nu a vɔɔḡu ma zuai va, naa g̃a ñade. Ni ma ñamai a vazana sege ma, ve fazagai ná ma, miná g̃a gba ada ñadegai ta. ²¹ Pɔlɔ lig̃ii a g̃ili su, naa g̃a wolo. Ni kolu ɔi dig̃ii g̃a a g̃ili su, su g̃a bale, é gba ziei wu. ²² Zunui kpein é ga zalaḡa g̃ula nui, naa pe ka ta mi. Ani ve gola ñadegai. ²³ Kele nu la zalaḡa zua nɔpe mia, nii ma ñamai a va GALA daagomi sege velei wu, ga koto gba vai va ge ada ñadegai. Ma zuai g̃a g̃ala.

7

Faazuβete zalaḡai

¹ «Wele faazuβete zalaḡa logi va: Ani ve gola ñadegai. ² Adave ti gala zalaḡai g̃ɔdaalevezu ná, miná g̃a faazuβete zalaḡa zuai g̃ɔdaalevezu ná. Ma ñamai g̃a vili zalaḡa g̃ulazuve ma, é g̃aku ma kpoloo. ³ Ta ma wulɔi kpein kula: ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ⁴ ta ma lɔḡɔ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma lɔḡɔiti kobave. ⁵ Zalaḡa g̃ula nui g̃a naa g̃ala zalaḡa g̃ulazuve. Faazuβete zalaḡai ve, nii abui galazu, Gooḡɔ GALAGI ve. ⁶ Zunuiti kpein ti wo zaama ga zalaḡa g̃ula nuiti, naati ta ta mi, é mi ada ñadegai ta. Ani ve gola ñadegai.

⁷ «Tog̃a ge g̃ana faazuβete zalaḡai vaa zu, egevelei nɔ é la koto gba zalaḡai vaa zu. Tɔgi naa g̃a ga faa g̃ila nɔ zalaḡa felegɔi naati faa zu, ma zuai g̃a ge ga zalaḡa g̃ula nui nɔnɔ, nii é kotoi gbazu. ⁸ Zalaḡa g̃ula nui é vaazu gala zalaḡai g̃ulazu, nui ta ve, nɔnɔi g̃a ge ga gala zalaḡai ma g̃ɔlɔgi, nii é kulaai ga zalaḡai. ⁹ Vebeanii kpein mɔgai fuului zu, 6aa anii gee kolu lig̃ii ma, 6aa anii gee kolui maazu, naa g̃a ge ga zalaḡa g̃ula nui nɔnɔ, nii é kulaai. ¹⁰ Vebeanii kpein gaayogai ga gulɔi, 6aa ma vɔɔi, naa g̃a ge ga Aalɔn ná-doun zunuiti kpein tɔnɔ, ti g̃ilagilagi pe.

Ziilei zalaḡai

11 «Ziilei zalaŋai ma lōgi vete, nii nu a kula Gōoŋo GALAGI ve: 12 Ni nui ta a ziilei zalaŋai ŋulana ga mama fee zalaŋai, toŋa kula ga bulu velevelegiti leve la su, gaayōgai ga guloi, é veé bulu levei va, nii leve la su, guloi vuai ma, ta bulu velevelegiti, kpeteai ga bulu vuko vagoi, gaayōgai ga guloi. 13 Toŋa bului ŋula balaa, nii levei su, é pee ná-ziilei zalaŋai va, mama fee vai zu. 14 Vebēani ŋilagilagi tago ŋa ŋula ma Gōoŋo GALAGI ve. Naa volu ta ŋe ga zalaŋa ŋula nui nōno, nii é ziilei zalaŋai ma ŋamai viliai. 15 Ziilei zalaŋa zuai ŋa mi, naama voloi nō é ŋulazu la mama fee vai zu. Nu mina tanōpe ze sobu va zeeli.

16 «Ni nui ta a zalaŋa ŋulana minazeŋe daazeeli vaa zu, baa vebēanii vaa zu é daai ŋisu, ma zuai ŋa mi, naama voloi nō é kulazu la, nii a ye voluzu, naa ŋa mi poluma zobui. 17 Nii é yesu ga zalaŋa zuai motai foloi zavasiē, naa ŋa ŋala. 18 Ni nu a naama yiilei zalaŋa zuai ta miina foloi zavasiē, zalaŋai laa la mō zoga, é la faa vaa naa ma, nii é kula. Toŋa ŋe ga anii kōzōai, nu-o-nu a ta miina, ná-faaŋaaza golai ma ŋasoi ŋa la unma.

19 «Ma zuai fōoŋuai kōzōba anii ta va, nu mina naa mi ŋegelein. Ma zuai ŋa ŋala.

«Nui niiti kpein ti la ŋōzōni tōgi letemazu, naati ta zoo ti ziilei zalaŋa zuai ta mi. 20 Kele nui nii kōzōai tōgi letemazu, naa a ziilei zalaŋa zuai ta miina, é ga Gōoŋo GALAGI nōno, naama nui be ka leve ná-nuŋuseiti ba. 21 Zoi a vōoŋuna anii ta va, nii kōzōai, nuŋusei kōzōai, baa suai kōzōai, baa ani nōpe é ga kōzōba anii, é ziilei zalaŋa zuai mi, é ga Gōoŋo GALAGI nōno, naama nui be ka leve ná-nuŋuseiti ba.»

Tōgi é lo sua wuloi ta ŋamai mii vai va

22 Gōoŋo GALAGI bōeni Moize vō, é ŋe ma: 23 «Bōe Izelayele nuiti pō, é ŋe ti ma: A mina nīke, baa baala, baa boli wuloi mi ŋegelein. 24 Suai saai bōoŋo ve, baa dōbo zuai ta paai, naama wuloi ŋa zoo é ŋe ga wo-maavai ta ŋee anii nō, kele wo la nui ŋegelein. 25 Zoi a suai ma wuloi ta mi, é ŋulazu ga zalaŋai, é ŋalazu abui ŋa Gōoŋo GALAGI ve, naama nui be ka leve ná-nuŋuseiti ba. 26 Ve nōpe wa ŋe ná, à mina ŋamai mi, wōnii nōno, baa suai nōno. 27 Zoi nōpe a ŋamai mi, ma zii nōpe, naama nui be ka leve ná-nuŋuseiti ba.»

Zalaŋa ŋula nuiti ti-laamiizuve

28 Gōoŋo GALAGI bōeni Moize vō, é ŋe ma: 29 «Bōe Izelayele nuiti pō, é ŋe ti ma: Zoi a ná-ziilei zalaŋai ŋula Gōoŋo GALAGI ve, toŋa Gōoŋo GALAGI nōno zeŋe ba. 30 Zalaŋai nii maaneai é ŋala abui ŋa, Gōoŋo GALAGI ŋaazu, toŋa va ga naa bōoŋo ve, ma wuloi, ta ma ŋekegi, é ti lateŋe vai ma vōogi ŋe Gōoŋo GALAGI ŋaazu. 31 Zalaŋa ŋula nui ŋa ma wuloi ŋala zalaŋa ŋulazuve. Ma ŋekegi ŋa ŋe ga Aalōn ta ná-doun zunuiti tōno. 32 Wa-yiilei zalaŋaiti ka, wa ma yeezazu balai ve zalaŋa ŋula nui ya. 33 Aalōn ná-doun zunuiti su, zoi a ziilei zalaŋai ma ŋamai ta ma wuloi ŋulana, naa ŋa ma yeezazu balai zōbo, é ŋe ga nōno. 34 Mazōbo ziilei zalaŋaiti su, nii Izelayele nuiti ti kulazu, ma ŋekegi ta ma balai niiti ta da ŋula ga datēŋe vai ma vōogi, ná ti zeŋe, gē ti ve zalaŋa ŋula nui Aalōn ya ta ná-doun zunuiti zea, ga ŋōoŋo tōgi Izelayele nuiti ta so.»

35 Daamiizuve ŋana, Aalōn ta ná-doun zunuiti ti sōbōsu, zalaŋaiti su ti ŋalaai abui ŋa, Gōoŋo GALAGI ve, é zo naama voloi ma, yeei ti leezu la ga ti zalaŋa ŋula wotii ŋe. 36 Naa ŋa Gōoŋo GALAGI Izelayele nuiti devezu la, ga é ve ti ya,

é zo naama voloi ma, yeei gulɔ ɲadegai ziaa la ti ma. Toɣa ɣe ga ɣooɣɔ tɔgi ti-mavofodaiti kpein be.

³⁷ Gala zalaɣai ma lɔgiti kana, ta vebɛanii, ta koto gba zalaɣai, ta faazuɓete zalaɣai, ta nu zai vai ma zalaɣai, ta ziilei zalaɣai. ³⁸ ɣooɣɔ GALAGI ma leveiti feeni Moize ya, Sinayi gizei ma, voloi é devei veeni la Izelayele nuiti zea, ga ti ta-veɓanii ve ɣooɣɔ GALAGI ve Sinayi teɓebai zu.

ZALAGA ɣULA NU MɔUNGITI FEE VAI GALA BE

8

(8:1–10:20)

Aalɔn ta ná-doun zunuiti

fee vai GALA be

(Egeɗode 29:1-37)

¹ ɣooɣɔ GALAGI ɓɛeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ² «Aalɔn zeɣe ta ná-doun zunuiti ɔɔɔma, ta zalaɣa ɣula zeɣeiti, ta siema wulo ɲadegai, ta koto gba nike zinei, ta baala sine felegaiti, ta ɓului leve la su, naama ɓɔɔgi. ³ Bebei kpein toli GALA daaɣomi seɣe velei laaɔe.» ⁴ Moize naa ɣeeni, nii ɣooɣɔ GALAGI deveni ga é ke. E bebei ɣaalɛeni ba GALA daaɣomi seɣe velei laaɔe.

⁵ Moize ɣeni bebei ma: «À peɗe, nii ɣooɣɔ GALAGI deveai ga é ɣe.» ⁶ Moize ɔaani ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti, é ti maagba ga ziei. ⁷ E seɣewuzeɣei looni Aalɔn ɣɔba, é saamaɣili ga saamaɣiligi. E tookɔba wɔai looni kɔba, é zalaɣa ɣula zeɣei loo maazu, é gili ga zalaɣa ɣula zeɣei ma lokoi. ⁸ E kakazu zeɣei vilini kɔbu, é wuulimegi ta tumimegi ɔu kakazu zeɣei zu. ⁹ E ɓɔɔgi looni nɔngi ɔa, é zanu seɓe goi ɣili kakalɔe, nii é ga fee vai ma ɔoogi GALA be, eɣvelei ɣooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹⁰ Moize siema wulo ɲadegai zeɣeni, é sie seɣe veɗe ɲadegai ma, ta aniiti kpein ti ɣeni ná, veɗe ɣana é ti veeni la GALA be. ¹¹ E faza daa ɣeeni lofela zalaɣa ɣulazuɓe ma. E gulɔ zieni zalaɣa ɣulazuɓe ma, ta ná-ɔɔlaiti kpein, ta maagba anijakai ta ná-seiga anii, naa ɣa a ke é ti ve GALA be. ¹² E siema wulo ɲadegai ɔuuni Aalɔn nɔngi zu, é ta zie ma, nii a ke é fe GALA be. ¹³ Moize ɔaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é ti maagili ga seɣewuzeɣeiti, é ti zaamaɣili ga saamaɣiligiti, é ɓɔɔgiti ɗo ti unba, eɣvelei ɣooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

¹⁴ E ɔaani ga koto gba nike zinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti peeni koto gba nike zinei unmaɓe. ¹⁵ Moize kɔdaaleveni, é ɲamai zeɣe, é ta zie ga yeeɓeɣai zalaɣa ɣulazuɓe ma minɛiti ma, é zalaɣa ɣulazuɓe ɲade. E ɲamai mɔtai ɔuuni ya, zalaɣa ɣulazuɓe ɣɔɣɔɔɔe, é ɲade ga koto gba vai ɗa ɣe ná. ¹⁶ E ma wulo kpein seɣeni, nii fevelegai koozu ɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin ɔaɔɓe, ta ma loɣo felegaiti, é ɓo ti-ma wuloiti ba, é naa ɣalani zalaɣa ɣulazuɓe. ¹⁷ Keɗe é nike zinei mɔtai ɣalani ti-ɔuuzuɓe ɔoluɓe, eɣvelei ɣooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea: ma zuai, ta ma ɣɔbi, naa veɗe ma ɓooiti ba.

¹⁸ E ɔaani ga gala zalaɣai ma ɔaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeiti peeni baala sinei unmaɓe. ¹⁹ Moize kɔdaaleveni, é ma ɲamai vili zalaɣa ɣulazuɓe ma, é ɣaku ma kpoloo. ²⁰ E baala sinei leveleveni, é kpulukpulu. E ma ungi ɣalani, ta ma ɓulukpulgiti, naa veɗe ma wuloi ɔa. ²¹ E koozu ɔɔlaiti gbani ga ziei, ta koɣɔiti. E baala sinei pe galani zalaɣa ɣulazuɓe. Gala zalaɣai

ḡeni de, zalaḡai nii abui galaai, makugi neai Ḡooḡo GALAGI ve, eḡvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²² E vaani ga zooma vaala sinei, ti ze i vai ma vaala sinei. Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ti yeeiti pɛeni baala sinei unmaue. ²³ Moize baala sinei ḡodaaleveni, ɛ ma namai ta zeḡe, ɛ sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔḡi ma, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, ta zeezazu ḡḡḡzine kpotogi ma. ²⁴ E vaani ga Aalɔn nɔ-doun zunuiti, ɛ namai zie ti-yeezazu velei woi yɔkpɔḡiti ma, ta ti-yeezazu yeezine kpotogiti, ta ti-yeezazu ḡḡḡzine kpotogiti. E namai mɔtai vilini zalaḡa ḡulazuve ma, ɛ ḡaku ma kpoloo. ²⁵ E ma wuloi zegeni, ta ma wɔngi, ta ma wuloi kpein felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuue, ta ma loḡo felegiti, ɛ bo ti-ma wuloi va, ta zeezazu balai. ²⁶ Bului leve la su, naama boḡi, nii seidai Ḡooḡo GALAGI ḡakala, ɛ bulu ḡila sefeni naama boḡi zu, ta bulu velevele gila guloi ba, ta bulu levele ḡila, ɛ ti vuuni zalaḡa zuai ma wuloi ma, ta ma yeezazu balai ma. ²⁷ E naama aniiti kpein puuni Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti zea waa, ga ti ti lateḡe vai ma voogi ḡe Ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ²⁸ Naa volu, Moize ti ḡulani ti ya, ɛ ti ḡala, zalaḡa ḡulazuve, gala zalaḡai maazu. Ti ze i vai ma zalaḡai ḡeni de, zalaḡai nii abui galaai, makugi neai Ḡooḡo GALAGI ve.

²⁹ Moize ti ze i vai ma vaala sinei ma ḡekegi zegeni, ɛ dateḡe vai ma voogi ḡe Ḡooḡo GALAGI ḡaazu. Moize nɔnɔi ḡeni ga naa, eḡvelei Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ Moize siema wulo ḡadegai ta zegeni, ta namai ta, nii ɛ ḡeni zalaḡa ḡulazuve. E ti vaza Aalɔn ta nɔ-seḡeiti ma, naa veɛ Aalɔn nɔ-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba. E Aalɔn veeni GALA be, ta nɔ-seḡeiti, naa veɛ nɔ-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba.

³¹ Moize ḡeni Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ma: «À suai ḡili GALA daaḡomi seḡe velei laave. Miná ḡa wa mi ná, ɛ veɛ bului va, nii ɛ wo ze i vai ma boḡi zu, eḡvelei ḡe deveni la, ḡe ḡe ma: «Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ta ml.» ³² Suai ta bului mɔtai ɛ yesu, wa naa ḡala. ³³ Wa ye GALA daaḡomi seḡe velei laave eyesu folo lofela, wo mina zeḡe ná, eyesu wo ze i voloi lieḡoi laazeeli, mazɔlo folo lofela ḡa ɛ ḡeezu ga wo ze i voloi. ³⁴ Nii keai za, Ḡooḡo GALAGI deveve ga naa ḡe wo ve ga koto gba vai. ³⁵ Wa yesu deḡemu GALA daaḡomi seḡe velei laave folo lofela, folo veɛ kpidi va, wa Ḡooḡo GALAGI nɔ-deveiti so, naa ḡa a ke wo mina za, mazɔlo naa ḡa ma levei veeni zɛa.» ³⁶ Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ti naama vaiti kpein keeni, nii Ḡooḡo GALAGI ma levei veeni ga Moize maavele.

9

Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ti lo vai botii zu

¹ Foloi lo savasiɛi ma, Moize Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti tolini, ta Izelayele ḡewolaiti, ² ɛ ḡe Aalɔn ma: «Nike yivo zine ḡila seḡe koto gba zalaḡa vai zu, ta baala sine ḡila gala zalaḡa vai zu, neevuzu mina ḡe tanɔpe ba, ɛ ti lo Ḡooḡo GALAGI ḡaazu. ³ Da boɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ḡe ti ma: «A boli zine ḡila seḡe koto gba zalaḡai vaa zu, ta nike yivo ḡila, ta baala zivo ḡila, kona gila keleti, neevuzu mina ḡe ti va, gala zalaḡai vaa zu, ⁴ ta nike zine ḡila, ta baala sine ḡila ziilei zalaḡai vaa zu, naa ḡa a ke, ti ḡula ga zalaḡai Ḡooḡo GALAGI ḡaazu, ta vebeanii, nii ɛ ga ani vukoi, gaayogai ga guloi. Mazɔlo za Ḡooḡo GALAGI ḡa ḡulazu kelema wo ve.» »

⁵ Nii Moize deveni, ti vaani ga naa GALA daagfomi sege velei laave. Bebei kpein ge maaɓufani ná va, ti lo Gooɓɓ GALAGI ɓaazu. ⁶ Moize ɓeni ma: «Wa naa ɓe, nii Gooɓɓ GALAGI deveai, Gooɓɓ GALAGI ná-lebiyai ɓa vaazu ɓulazu kelema wo ve.» ⁷ Moize ɓeni Aalɔn ma: «Maaɓufa zalaɓa ɓulazuve va. Da-ɓotoi gba zalaɓai ɓula, ta da-ɓala zalaɓai, e koto gba vai ɓe ɓoɓɓ ve, ta nuɓuseiti be. Nuɓuseiti ta-veɓeanii ɓula, e koto gba vai ɓe ti ve, eɓevelei Gooɓɓ GALAGI deveni la.»

⁸ Aalɔn maaɓufani zalaɓa ɓulazuve va, e nike yivoi ɓodaaleve to ɓoɓɓi ná-kotoi gba vai zu. ⁹ Aalɔn ná-doun zunuiti ti ɓamai veeni zea. E yeeɓeɓai looni ɓamai wu, e ta zie zalaɓa ɓulazuve ma mineiti ma. E ɓamai motai uuuni ya zalaɓa ɓulazuve ɓoɓɓave. ¹⁰ E ma wulɔi ɓalani zalaɓa ɓulazuve, ta ma loɓɓiti, ta koto gba zalaɓa zuai ma mooin vasuve, eɓevelei Gooɓɓ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Kele e ma zuai ta ma ɓoɓɓi ɓalani abui ɓa, ti-uuuzuve voluve.

¹² Aalɔn gala zalaɓa loganii ɓodaaleveni. Ná-doun zunuiti ti ɓamai veeni zea, e pili zalaɓa ɓulazuve ma, e ɓaku ma kpoloo. ¹³ Ti gala zalaɓai veeni zea, teveleɓeai, e ɓulukpulu, e veɛ ma ungi va, e ti ɓala zalaɓa ɓulazuve. ¹⁴ E koozu zolaiti ta koɓɓiti ɓbani, e ti ɓala zalaɓa ɓulazuve, gala zalaɓai maazu.

¹⁵ Naa volu, e nuɓuseiti ta-zalaɓai ɓulani. E boli zinei zeɓeni nuɓuseiti ta-ɓoto gba zalaɓai, e kodaaleve, e kula koto gba vai zu, eɓevelei zalaɓa zua moongi ɓeni la. ¹⁶ E gala zalaɓai ɓulani, eɓevelei deveai la togi zu. ¹⁷ E veɓeanii ɓulani, e zeeɓe gila sege su, e naa ɓala zalaɓa ɓulazuve. Naa la ɓoni gala zalaɓai va, nii kulaai sobui.

¹⁸ E nike zinei ɓodaaleveni, ta baala sinei ga ziilei zalaɓai, nuɓuseiti faa zu. Aalɔn ná-doun zunuiti ti ɓamai veeni zea, e pili zalaɓa ɓulazuve ma, e ɓaku ma kpoloo. ¹⁹ Ti nike zinei ta baala sinei ma wulɔi veeni zea: ma woongi, ta ma wulɔi e koozu zolaiti maavelevelegai, ta ma loɓɓiti, ta ma mooin vasuve. ²⁰ Ti ma wulɔiti puuni ma ɓekegiti su, e ma wulɔi ɓala zalaɓa ɓulazuve. ²¹ Aalɔn ma ɓekegiti ta zeezazu ɓalai zeɓeni, e ti lateɓe vai ma voogi ɓe Gooɓɓ GALAGI ɓaazu, eɓevelei Moize ma levei veeni la.

²² Aalɔn yeeiti teeni geezu nuɓuseiti po pelei, e tuya loo ti ve. Kpegai ma ga koto gba zalaɓai ɓula, ta gala zalaɓai, naa veɛ ziilei zalaɓai va, e zeɓeni zalaɓa ɓulazuve, e yei. ²³ Moize ta Aalɔn ti leeni GALA daagfomi sege velei wu. Siegi zu ti ɓulani la ná, ti tuya looni nuɓuseiti be. Gooɓɓ GALAGI ná-lebiyai ɓulani kelema nuɓuseiti kpein be. ²⁴ Abui ɓulani Gooɓɓ GALAGI vo be, e gala zalaɓai ɓala, ta ma wulɔiti, niiti ti ɓeni zalaɓa ɓulazuve. Nuɓuseiti kpein ti kaani. Ti kpeediti tooni ga koozuneei, ti noka.

10

Aalɔn ná-doun zunu felegɔiti saa vai

¹ Aalɔn ná-doun zunuiti Nadaɓe ta Aɓiyu ti ta-ani maku neene gala ligiiti seɓeni, ti abulekaiti pu ti zu, ti ani maku neeneɓi vu maazu. Naazu ti vaani ga abu ɓiligi Gooɓɓ GALAGI ɓaazu, niigi GALA ge la ɓeni ma leve veeni. ² Gaamago no, abui ɓulani Gooɓɓ GALAGI vo be, e ti ɓala. Ti zaani Gooɓɓ GALAGI ɓakala.

³ Moize ɓeni Aalɔn ma: «Naa ɓa Gooɓɓ GALAGI boni, siegi zu e ɓeni la: «Niiti ti maaɓufazu ba, keni ti unfe ná-ɓadedai ma. Ná lebiyai zoloo nuɓuseiti kpein gaazu.» » Aalɔn maaɓeni kpo.

4 Moize Mikayele lolini ta Elesafan, Uziyele ná-doun zunuiti, nii é ga Aalón keeǵe keeǵeloin, é ǵe ti ma: «À maabuǵa bà, wo wo-ǵeelointi seǵe, wo li ga tiye ade-uuuzuwé voluwé, wo ti maagooza seizu ñadegai va.» 5 Ti maabuǵani ba, ti ti zeǵe ta-zeǵewuzegfeiti su, ti li ga tiye ti-uuuzuwé voluwé, eǵevelei Moize boni la.

6 Moize ǵeni Aalón ma, ta Eleazaal, ta Itamaal, Aalón ná-doun zunuiti: «À mina woundefaiti ze yaǵaba, wo mina wa-zeǵeiti bali ga, saa wóló vai zu, naa ǵa a ke, wo mina za, wo va GALA ná-ziiǵaawanai maaloli bebei kpein ma. A wo-ǵeelointi Izelayele veleyegfeiti kpein ze ná, ti wóló naati ta-vaa zu, niiti Ǵooǵo GALAGI ti ǵalaai ga abui, nii é gaazogai. 7 A mina zeǵe GALA daaǵomi seǵe velei laave, naa ǵa a ke wo mina za, mazóló Ǵooǵo GALAGI ná-siema wulo ñadegai ǵa wo ma.» Ti naa ǵeni, nii Moize bogai.

*Devei tanigaani,
é lo zalaǵa ǵula nuiti ba*

8 Ǵooǵo GALAGI bóeni Aalón vó, é ǵe ma: 9 «Mina dóo bóle, baa kpólebóle ani nǵpe, nii a nu ǵaazulati, dá-o, è-loun zunuiti-yo, sieǵi zu wa ǵe leezu la GALA daaǵomi seǵe velei wu, naa ǵa a ke wo mina za. Naa ǵa ǵe ga ǵooǵo tǵi wo-mavofodaiti kpein be. 10 Mazóló keni wo zoo zeeǵaagwéezu ǵwéesu ani ñadegai ta ñadetala gelele va, ta nii kózóai ta nii é la ǵózóni. 11 A Izelayele nuiti kala ga tǵi kpein, nii Ǵooǵo GALAGI feeni ti ya ga Moize maavele.»

12 Moize ǵeni Aalón ma, ta doun zunu felegoiti ti yeni zea, Eleazaal ta Itamaal: «À vebéanii mótai zeǵe, nii é la ǵalani abui ǵa Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. A mi zalaǵa ǵulazuve ǵobave, leve mina ǵe ba, mazóló ani ve ñadegai. 13 Wa mi ada ñadegai ta, naa ǵa é ga wo-laamiizuwé, wa è-loun zunuiti, zalaǵa aniiti saama, ti ǵalazu abui ǵa Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, mazóló devei ǵa naa, é veeni zèa. 14 Ma ǵekegi ta ma balai niiti ti ǵula ga dateǵe vai ma voogi, wa naati mi ada ñadegai ta, dá-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-loun anzanuiti ti è vó be, mazóló ti veeve wo ve, ga é leve dóun è ve, wa è-loun zunuiti, Izelayele nuiti ta-yiilei zalaǵaiti su. 15 E ǵula gulóiti polu, ti maaneai ti ǵala, Izelayele nuiti ta va ga ma ǵekegi ta ma balai. Ti ǵulaai ma ga dateǵe vai ma voogi, ta ǵe ga dóno, wa è-loun zunuiti, ti è va, ǵooǵo tǵi ǵa ǵe ga ná, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI deveni la.»

16 Moize koto gba woli zinei ǵaizieni, kele galaa ǵeni de niina. E yiiǵaawanani naazu Eleazaal ma, ta Itamaal, Aalón ná-doun zunuiti ti yeni ná, é ǵe ma: 17 «Leeni vaa zu wo la koto gba zalaǵa zuai miini ada ñadegai ta? Toǵa ga anii gola ñadegai, Ǵooǵo GALAGI feai wo ve, naa ǵa a ke wo bebei ná-faaǵaazagi zeǵe, naa ǵa a ke wo ná-kotoi gba be Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. 18 Wele, wo la liini ga zalaǵa zuai ma ñamai seizu ñadegai ǵoozuvé. Wo maaneeni, wo zalaǵai ma zuai mi ada ñadegai ta, eǵevelei gé ma levei veai la.» 19 Aalón ǵeni Moize ma: «Wele, ti ta-ǵoto gba zalaǵai ǵulaa za, ta ta-ǵala zalaǵai Ǵooǵo GALAGI ǵaazu. E suǵwéeni só, nii keai ga ze. Ni za gé ǵea koto gba zalaǵai miini, naa a la ǵe ga faa vago Ǵooǵo GALAGI ǵaazu baa?» 20 Moize naama wooiti menini, é yeezei ti wu.

**KÓZÓBA VAI
TA ÑADE FAITI**

*Sua nadegaiti
ta kəzəba geleiti*

(*To Sevei Velesiei 14:3-21*)

¹ Gəɔɔɔ GALAGI bəeni Moize ʋə ta Aaləɔ, é ɔɔ ti ma: ² «À bəe Izelayele nuiti pə, wo ɔɔ ti ma: Suaiti kpein saama, niiti ti eteai zo, wɛle niiti ka wa zoo wo ti mi. ³ Wa zoo wo suai ma zii pɛ mi, nii polokagi ɔaʋaliali, é miizu, é da te ʋolu. ⁴ Kele niiti wo la ti mia, anɛɛ ni ti-ʋolokagi ɔaʋaliʋe, ɔaa ti miizu, ti da te ʋolu, naati ta ga niiti: ɔəmei, anɛɛ ni toɔa miizu, é da te ʋolu, kele polokagi ɔaa la ʋalini. Wa deve ga kəzəʋe. ⁵ Fasa wolii balaa, a miizu, é da te ʋolu, kele polokagi ɔaa la ʋalini, wa deve ga kəzəʋe. ⁶ Zafei balaa, a miizu, é da te ʋolu, kele polokagi ɔaa la ʋalini, wa deve ga kəzəʋe. ⁷ Boigi balaa, polokagi ɔaʋaliʋe, kele é la miizu, é ʋa da te ʋolu, wa deve ga kəzəʋe. ⁸ A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina ʋəɔɔɔ ti-ma ʋoomai ta ʋa. Wa ti leve ga ti ɔzəʋe.

⁹ «Zie wu zuaiti kpein su, wɛle niiti ka wa zoo wo ti mi: niiti ma woekegi ti ʋa, ta maafalati ti ma, ti zieiti bu, é ɔɔni ga kpolodeiti ɔaa zie wolaiti. ¹⁰ Kele wa naati deve ga ti ɔzəʋe, niiti kpein ma woekge la ti ʋa, ɔaa maafala la ti ma, ti kpein saama, ti yɛnvuzu ziei wu, é ɔɔni ga kpolodeiti ɔaa zie wolaiti. ¹¹ Wa ti leve ga ti ɔzəʋe. A mina ti-ma zuai ta mi, wa ti-ma ʋoomai leve ga ti ɔzəʋe. ¹² Wa naati kpein deve ga ti ɔzəʋe wo ɔaazu, niiti ti zieiti bu, ma woekge la ti ʋa, maafala la ti ma.

¹³ «Wəniiti saama, wɛle niiti ka wa ti leve ga ti ɔzəʋe, nu la ti mia: duai ma zii pɛ, koɔɔi ma zii pɛ, ¹⁴ seeʋei ma zii pɛ, ¹⁵ kalawəni ma zii pɛ, ¹⁶ sizigo ma zii pɛ, buungi ma zii pɛ, ¹⁷ kpolode laaʋe wəni ma zii tanigaa, ¹⁸ zie wəni ma zii tanigaa, ¹⁹ ta zəɔɔelutugi, ta deʋei.

²⁰ «Fuluani goi kpein kovegi ba, é da zie ɔɔɔɔiti ga, wa naati deve ga ti ɔzəʋe wo ɔaazu. ²¹ Kele fuluaniiti kpein saama, ti ɔɔʋesu, ti da zie ɔɔɔɔiti ga, wa zoo wo naati mi, niiti ti-beɔɔaiti ti ti-ɔɔɔɔzapalagiti maazuʋe, ti da ʋili zoi ma. ²² Pɛte nii wa zoo wo mi: kotogi ta kpazinegi, ta ti-ma ziiti. ²³ Wa fuluani zoiiti deve ga ti ɔzəʋe, niiti ti ɔɔʋesu, ta kəɔi ti ʋa.

²⁴ «Suai tanigaa ta ná, ta zoo ti wo ɔzə, nu-o-nu a ʋəɔɔɔ ti-ma ʋoomai ta ʋa, naa ɔa ɔzə eyɛsu kpəkəi zeeli. ²⁵ Nu-o-nu a ti-ma ʋoomai ta zɛɔɔ, keni é ná-seɔɔeiti gba. Kəzəai ɔa ye de, eyɛsu kpəkəi. ²⁶ Wa suai naa kpein deve ga kəzəʋe, nii polokagi ba kele kəɔi ɔaa la ʋalini, ɔaa é la miizu, é ʋa da te. Nu-o-nu a ʋəɔɔɔ ti ʋa, toɔa ɔzə. ²⁷ Wa naati kpein deve ga ti ɔzəʋe, niiti ti-ɔɔɔi naani, ti ziezu ti-ɔɔɔzapalagiti ga. Nu-o-nu a ʋəɔɔɔ ti-ma ʋoomai ta ʋa, toɔa ɔzə eyɛsu kpəkəi zeeli. ²⁸ Nu-o-nu a ti-ma ʋoomai ta zɛɔɔ, keni é ná-seɔɔeiti gba. Kəzəai ɔa ye de, eyɛsu kpəkəi. Wa ti leve ga ti ɔzəʋe.

²⁹ «Pɛte, sua goiti saama, ti ɔokposu zoi ma, niiti wa ti leve ga ti ɔzəʋe, naati ta ga: inɛgi ma zii pɛ, ³⁰ ta zeegi, ta koolo ma zii pɛ. ³¹ Wa ti leve ga ti ɔzəʋe, sua goiti saama. Nu-o-nu a ʋəɔɔɔ ti-ma ʋoomai ta ʋa, toɔa ɔzə eyɛsu kpəkəi zeeli. ³² Səla kpein, ti-ma ʋoomai ta a ʋəɔɔɔ ba, naa ɔa ɔzə: gulu anijakai, ɔaa seɔɔi, ɔaa kəɔ, ɔaa bəɔ, ɔaa anijaka kpein nu a bɛde ɔula su. Keni é gba ga ziei, kele kəzəai ɔa ye de eyɛsu kpəkəi zeeli, naa ʋolu toɔa ɔaa niina. ³³ Ni ti-ma ʋoomai a loona pəɔ ligii zu, su anii ɔa ɔzə, wa anijakai naa wolo. ³⁴ Daamiani kpein a ɔɔ ga nu mi, ni pəɔ ligii naa zu dei ta a ʋuuna ma, naa ɔa ɔzə. Ni ti-ma ʋoomai a loona anijakai nɔpɛ su, kpəle ani kpein, nii a ɔɔ su, naa ɔa ɔzə. ³⁵ Səla kpein, ti-ma ʋoomai ta a ʋəɔɔɔ ba, naa ɔa ɔzə. Ni a ɔena ga fuului ɔaa abu laazuʋeti, wa ti ɔolɔɔolo. Ti ɔzəʋe, wa ti leve ga ti ɔzəʋe. ³⁶ Ni a ɔena ga zieungi ɔaa zie makesuʋeti, naati ti la ɔzə, ti nadegai

ɣa ye de, keɛ zoi nɔpe a vɔɔɣu ti-ma ɔoomai ta va, naa ɣa ɣɔzɔ. ³⁷ Ti-ma ɔoomai ta a loona ani zuwu ma, nii é vazasu, naa ɣadegai ɣa ye de. ³⁸ Keɛ ni nu a ziei ɔuuna ani zuwui ma, ta ti-ma ɔoomai ta loo ani zuwui naa ma, wa deve ga kɔzɔɔe.

³⁹ «Suaiti ti ɣeezu wo ve ga daamianigi, naa ta a zaana, zoi a vɔɔɣu ma ɔoomai va, toɣa ɣɔzɔ eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁴⁰ Zoi a ma zua ɔoomai ta mi, keni é ná-seɣeiti gba. Kɔzɔai ɣa ye de, eyesu kpɔkɔi. Zoi a ma ɔoomai zeɣe, keni é ná-seɣeiti gba. Kɔzɔai ɣa ye de, eyesu kpɔkɔi.

⁴¹ «Wa sua goi naati kpein deve ga ti ɣɔzɔɔe, niiti ti bokposu zoi ma. Nu mina ta mi ɣeɣelein. ⁴² A mina sua goi naa tanɔpe mi ɣeɣelein, niiti ti bokposu zoi ma, anee niiti ti bokposu ɣogi ma, anee niiti ti ziezu ɣɔɣɔ naanigoiti ga, ɔaa ɣɔɣɔ mɔinmɔingiti ga, mazɔɔɔ wa ti leve ga ti ɣɔzɔɔe. ⁴³ A mina ɔɔɣɔ ɣɔzɔ ga naama zuaiti ti bokposu. A mina ɔɔɣɔ ɣe ga ɣadetala nu ga ti maavele. ⁴⁴ Mazɔɔɔ ná ga ɣɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɣALAGI. A ɔɔɣɔ ɣade, wa ɣade, mazɔɔɔ nɔun ɣadeɣe. A mina ɔɔɣɔ ɣɔzɔ ga naama zua goiti, ti bokposu zoi ma. ⁴⁵ Mazɔɔɔ ná ga ɣɔɔɣɔ GALAGI, nii é wo ɣula Ezipete yooi va, ga gè ɣe ga wa-ɣALAGI. A ɣade, mazɔɔɔ nɔun ɣadeɣe.»

⁴⁶ Tɔɣi ɣana, é vile suaiti ta-vai va, ta wɔniiti, ta fuluaniiti kpein ti vulua, ti yenvuzu zieiti bu, ta fuluaniiti ti bokposu zoi ma, ⁴⁷ naa ɣa a ke wo zɔɣɔzu ɣwee ani ɣadegaiti ba, ta niiti ti ɣɔzɔai, suai nu a mi, ta suai nu la mia.

12

Anzanui a doin zɔɔɔna, naa ɣade fai

¹ ɣɔɔɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, é ɣe ti ma: Siegi zu anzanui a kogi zeɣena la, é doun zunu zɔɔɔ, toɣa ɣɔzɔ folo lofela laawu. Toɣa ɣɔzɔ eɣe ná-alu kaa ziegi ma yeeɣeɣalai. ³ Foloi loɔsavasiei ma, dounɔgoi ɣa lati pelevolu. ⁴ Toɣa ye de mɔnɔ ɔɔɣɔ ɣadesu folo ɔuusavago maazu savago (33) laawu, ná-ɣamai vaa zu, é mina vɔɔɣu ani ɣadega ɣila kpalaa ba, é mina li seizu ɣadegai, eyesu ná-ɣade foloiti daazeeli.

⁵ «Ni a anzanu loun zɔɔɔna, kɔzɔai ɣa ye de ɔɔɔɣɔ felegɔ laawu, eɣe ná-alu kaa ziegi ma yeeɣeɣalai. Toɣa ye ɔɔɣɔ ɣadesu folo ɔuulɔzita maazu lozita (66) laawu.

⁶ «Siegi zu ná-ɣade foloiti daazeelizu la, zunu loin ná-faa zu, ɔaa anzanu loin ná-faa zu, toɣa va ga kona gila baala zivoi zalaɣa ɣula nui ɔɔ, GALA daaɣomi seɣe velei laave, ga é ke ga gala zalaɣai, ta poopɔ kpokpa gila, ɔaa kpumago ɣila, é ke ga koto gba zalaɣai. ⁷ Zalaɣa ɣula nui ɣa ti ɣula ɣɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, é koto gba vai ɣe be. Toɣa ɣade naama ɣama ɣula ba vai ma keai la. Tɔɣi ɣana anzanui ná-faa zu, nii é zunu loin zɔɔɔɔsu, ɔaa anzanu loin. ⁸ Ni ani la nu ya, a baala zivoi zɔɔɔ da, toɣa kpumago felegɔ zeɣe, ɔaa poopɔ kpokpa felegɔ, gilagi ɣa ɣe ga gala zalaɣai, zoi ɣe ga koto gba zalaɣai. Zalaɣa ɣula nui ɣa koto gba vai ɣe be, toɣa ɣade.»

13

Tɔɣiti é lo kulama zeeɣeiti ba

¹ ɣɔɔɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalon ɔɔ, é ɣe ti ma: ² «Siegi zu nui ta ɣɔɔɔgi maaɔokolosu da, ɔaa poopɔɣulɔi ɣe ma, ɔaa geɣeɣeɣe, nii é ɣeezu ga kulama zeeɣe kɔɔɔgi ma, ta lii la zalaɣa ɣula nui Aalon ɔɔ, ɔaa ná-down zunui taɣila

pá. ³ Zalaḡa ḡula nui ḡa seebei ḡevele vete, nii kulaai kólógi ma. Ni ma leḡai ḡoleve su, é yei, suḡooza kólógi va, toḡa ga kulama zeebei ma zii ta. Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete, é dee ga nui naa ḡózove. ⁴ Ni ani ḡolekolegi é kólógi ma, é la yeini, su va ḡooza kólógi va, ma leḡai la ḡoleni, zalaḡa ḡula nui ḡa naama nui le pelei wu, é daaḡulu ma, é ye ná folo lófela laawu. ⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete foloi lófelasiei ma. Ni seebei la ḡe liini luḡama, ta é la vazani kólógi ma, zalaḡa ḡula nui ḡa te pelei wu mono ná zeizu velesiei, é daaḡulu ma folo lófela laawu. ⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete, ná zeizu velesiei foloi lófelasiei ma. Ni tago zuzasaga, é la vazani kólógi ma, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga nui naa ḡadege, povoḡuloi ve. Toḡa ná-seḡeiti gba, toḡa ḡade. ⁷ Kele ni povoḡuloi a vazana kólógi ma, é bōḡo lea voluma ga zalaḡa ḡula nui, naa dee ga ḡadege, toḡa bōḡo le ga zalaḡa ḡula nui ná zeizu velesiei. ⁸ Naa ḡa kevele vete. Ni povoḡuloi vazage kólógi ma, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kózove. Kulama zeebei ma zii ta ve.

⁹ «Siegi zu kulama zeebei ma zii ta ḡeezu la nui ta va, ta lii la zalaḡa ḡula nui vo. ¹⁰ Naa ḡa kevele vete. Ni kólógi maaḡokologe, é ḡole, ta maaḡokolosuve ma leḡai ḡole, ta ma zua letegi ḡokolo su, ¹¹ kulama zeebei ve é naama nui ḡólógi wu. Zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kózove, é la tea pele wu, é va daaḡulu ma, mazóló kózove. ¹² Ni kulama zeebei a ḡulana ma, é kólógi maazeḡe, é zo nōungi ma, eyesu é zeeli kōḡoiti ma, veti zalaḡa ḡula nui ḡaazulosu naati ba, ¹³ naa ḡa kevele vete. Ni a kaana ga kulama zeebei kólógi maave pe seḡe, toḡa dee ga nui nii seebei ba, ḡadege, tōzei maave ḡolea ḡegelein, ḡadege. ¹⁴ Kele voloi ta ma zua letegi ḡaa la toun ba, toḡa ḡózo. ¹⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni a ma zua letegi ḡaana, toḡa dee ga kózove. Ma zua letegi ḡózove, kulama zeebei ma zii ta ve. ¹⁶ Ni ma zua letegi a valibona, é ḡole, toḡa li zalaḡa ḡula nui vo be. ¹⁷ Naa ḡa kevele vete. Ni kólógi maaḡolea, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga nui nii seebei ba, ḡadege.

¹⁸ «Siegi zu divologi losu la nui ta va, divologi zeḡe ba, é ḡede, ¹⁹ ve divologi ḡeni ná, ani budó ḡole ga ḡulana ná, baa ani ḡolegi maaḡoikpōigai, naama nui ḡa bōḡo le ga zalaḡa ḡula nui. ²⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni seebei yeive, suḡooza kólógi va, ta ma leḡai ḡole, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kózove. Kulama zeebei ma zii ta ve, nii kulaai divologi zu. ²¹ Kele ni zalaḡa ḡula nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su va ḡooza kólógi va, ma leḡai va ḡole, toḡa nui naa le pelei wu, é daaḡulu ma folo lófela laawu. ²² Ni seebei a vazana kólógi ma, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kózove. Kulama zeebei ma zii ta ve. ²³ Kele ni seebei a yena ada ḡilagi nō, é la vazani maave, toḡa ga divologi ma vilii. Zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga ḡadege.

²⁴ «Siegi zu abui nui ta maaḡalazu la, geḡeḡele kolegi ḡula galazuve vogi zu, baa koleai maaḡoikpoi, ²⁵ zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni ma leḡai a ḡolena geḡeḡelegi zu, é yei suḡooza kólógi va, kulama zeebei ve, nii kulaai gala vilii zu. Zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga nui naa ḡózove. Kulama zeebei ma zii ta ve. ²⁶ Kele ni zalaḡa ḡula nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su va ḡooza kólógi va, ma leḡai va ḡole, toḡa nui naa le pelei wu, é daaḡulu ma folo lófela laawu. ²⁷ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete foloi lófelasiei ma. Ni seebei vazaga kólógi ma, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kózove. Kulama zeebei ma zii ta ve. ²⁸ Kele ni seebei a yena ada ḡilagi nō, é la vazani kólógi ma, susasaga, gala vilii maaḡokologi nō ve, zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga ḡadege, mazóló gala vilii ve.

²⁹ «Siegi zu seebei ḡeezu la zunui ta baa anzanui ta nōungi zu, baa nekpei va, ³⁰ zalaḡa ḡula nui ḡa seebei ḡevele vete. Ni zeive, suḡooza kólógi va, ma leḡai ma

boikpoigi ɟa su, pelevelagai, zalaɟa ɟula nui ɟa dɛɛ ga nui naa ɟɔzɔvɛ. Gelegɛlegi ve, kulama zeebei ma zii ta ve é nɔungi zu, ɟaa é nekpei va. ³¹ Ni zalaɟa ɟula nui a kaana ga seebei la yeini, su va ɟooza kɔɔɟi va, ma leɟa vago la ná, toɟa te pelei wu, é daaɟulu ma folo lofela laawu. ³² Zalaɟa ɟula nui ɟa seebei ɟevele vete foloi lofelasiei ma. Ni ma leɟai ma boikpoi ge la su ɟegelein, seebei la vazani ma, é va yei, su va ɟooza kɔɔɟi va, ³³ zoi seebei ma, naa ɟa nɔungi wo ta kpelei, kele é la miná woga, ve seebei ná. Zalaɟa ɟula nui ɟa te pelei wu monɔ ná zeizu velesiei, é daaɟulu ma folo lofela laawu. ³⁴ Zalaɟa ɟula nui ɟa seebei ɟevele vete foloi lofelasiei ma. Ni seebei la vazani ma, é va yei, su va ɟooza kɔɔɟi va, zalaɟa ɟula nui ɟa dɛɛ ga ɟadege. Toɟa ná-segeiti gba, toɟa ɟade. ³⁵ Kele ni seebei a vazana kɔɔɟi ma, dɛai voluma ga ɟadege, ³⁶ zalaɟa ɟula nui ɟa kevele vete. Ni seebei vazage kɔɔɟi ma, zalaɟa ɟula nui la mo welea ga ma leɟa boikpoi faa, kɔzɔvɛ. ³⁷ Ni seebei la liini luɟoma gaazu, ma leɟa vagoiti ti vɔnɔga, seebei ɟedega, é ɟadega. Zalaɟa ɟula nui ɟa dɛɛ ga ɟadege.

³⁸ «Siegi zu geleɟele kolegiti ti ɟulazu la zunui ta ɟaa anzanui ta maave, ³⁹ zalaɟa ɟula nui ɟa kevele vete. Ni geleɟelegi ɟaaɟolekolege, seebei ve, é la ɟouni, nui naa ɟadege.

⁴⁰ «Siegi zu zunui ta ɟɛɛzu ná la, undeɟa la unma, toɟa ga kpaana nui, ɟadege. ⁴¹ Ni undeɟa la unma tosaamave, é va továla velei, kpaana nui ve kakala velei, ɟadege. ⁴² Kele ni seebei koleai maa-boikpoi naa ɟa kpaanagi zu, kakala velei ɟaa polu velei, kulama zeebei ɟana, kulaai kpaanagi zu. ⁴³ Zalaɟa ɟula nui ɟa kevele vete. Ni seebei bokologe, é ɟole, maa-boikpoi kpaanagi zu, polu velei ɟaa kakala velei, kulaai ga kulama zeebei kɔɔɟi ma, ⁴⁴ kulama zeebei ma zii ta ve, kɔzɔvɛ. Zalaɟa ɟula nui ɟa dɛɛ ga kɔzɔvɛ. Nɔungi zu ɟa seebei ná.

⁴⁵ «Seebe nui ɟa ná-segei vali ga, é too ɟɔba, é noundɛgaiti ze yaɟaba, é daave maaloɟu, é da kpeei loo, é da ɟe: «Kɔzɔvɛ! Kɔzɔvɛ!» ⁴⁶ Eyesu seebei be ba, toɟa ye kɔzɔyai zu. Toɟzei kɔzɔvɛ, to ɟila ka a ze ye, seizuɔe ɟa ɟe ga ti-vuuzuɔe voluɔe.

Fuinfunngiti maɟili zɔɔlaiti ma

⁴⁷ «Siegi zu fuinfunngi vogi a ɟena la segei zu, baala deɟa zeɟei zu, ɟaa geze zeɟei zu, ⁴⁸ ɟaa fele zeɟei zu, ɟaa kɔɔ zeɟei ta va, ɟaa kɔɔ zɔɔlai tanɔpe ba, ⁴⁹ ni fuinfunngi vogi a ɟiinkpiinna ɟaa é boikpoi segei zu, ɟaa kɔɔi zu, fuinfunngi ve, maaneai é le ga zalaɟa ɟula nui. ⁵⁰ Zalaɟa ɟula nui ɟa kevele vete. Toɟa naama anii le pelei wu, é daaɟulu ma folo lofela laawu. ⁵¹ Toɟa kevele vete foloi lofelasiei ma. Ni fuinfunngi vogi a vazana segei zu, ɟaa kɔɔi ma, toɟa ga fuinfunngi, é sumiizu, anii naa ɟɔzɔvɛ. ⁵² Toɟa segei ɟala, ɟaa kɔɔi, niigi fuinfunngi vogi ba, mazɔɔɔ fuinfunngi ve, é sumiizu. Toɟa ɟala.

⁵³ «Kele ni zalaɟa ɟula nui a kaana ga fuinfunngi vogi la vazani segei zu, ɟaa kɔɔi, ⁵⁴ zalaɟa ɟula nui ɟa devei ve ga ti naa gba, nii fuinfunngi veai ba. Toɟa te pelei wu, é daaɟulu ma ná zeizu velesiei folo lofela laawu. ⁵⁵ Zalaɟa ɟula nui ɟa fuinfunngi naa vete, anii naa ɟaaai voluma. Ni fuinfunngi vogi la zeɟeni ɟevele ma, anɛ ni é la vazani, anii naa ɟɔzɔvɛ. Toɟa ɟala, anɛ ni fuinfunngi ɟa gaazu vagoi ɟaa gaazu ɟoi ma. ⁵⁶ Ni a kaana ga fuinfunngi vogi ɟaazasaga, anii naa ɟaaai voluma, toɟa ná leve segei va, ɟaa kɔɔi. ⁵⁷ Ni fuinfunngi vogi a ɟulana monɔ kelema segei ma, ɟaa kɔɔi, fuinfunngi ve, é sumiizu. Nii fuinfunngi veai ba, naa ɟa ɟala. ⁵⁸ Segei ɟaa kɔɔi nii ɟaaai, fuinfunngi vogi zeɟe ba, naa ɟa gba volu ná zeizu velesiei, toɟa ɟade.»

⁵⁹ Tõgi ǵana,   v le ani n pe ba, nii maave vuinfuinsu,   ǵeni ga baala dega zefei,  aa geze zefei,  aa f le zefei,  aa k ls zefei,  aa k ls z lai tan pe, pelegi a ǵwee da ni  adegge,  aa ni k z ve.

14

Tõgi   lo kulama zeebei ma  ade fai va

¹ Gooǵo GALAGI  eni Moize v ,   ǵe ma: ² «Wele pelegi tõi a ǵe la,   v le kulama zeebe nui va, n - ade foloi vaa zu. Ta vaa la zalaǵa ǵula nui v . ³ Toǵa ǵula ti-vuuzuve va,   kulama zeebe nui ǵevele vete. Ni kulama zeebe nui ǵedege, ⁴ zalaǵa ǵula nui ǵa devei ve ga ti w ni felego zefge, ti vulua, ti  adegai, ta s dele gulu  ufai, ta geze  oi s s gi, ta ǵiz ppe tufa  ifogi, n - ade fai zu. ⁵ Toǵa devei ve ga ti w nii gila k daaleve p ls liǵii maazu, daavegai ga zieungi zu  ei. ⁶ Toǵa w ni vului zefge, ta s dele gulu  ufai, ta geze  oi s s gi, ta ǵiz ppe tufa  ifogi,   ti l  w nii ǵdaalevei ma  amai wu. ⁷ Toǵa faza daa ǵe  fela naa ma, nii kulama zeebei ǵea ma, maan ai ga    ade. Naa v lu toǵa dee ga  adegge,   yeebe w ni vului va,   li d boi zu.

⁸ «Zoi    oǵo  adesu, naa ǵa n -segeiti gba,    oǵo maaleǵai kpein bo, a maagbana ziei wu, toǵa  ade. Naa v lu toǵa zoo   le ti-vuuzuve, kele   la zeida n -sege ǵotai wu, eyesu folo  fela leve. ⁹ Folo  felasiei, toǵa maaleǵai kpein bo m no, n ungi ta kpelei, ta gaazu ǵo poluveti. Toǵa n -segeiti gba,   busci maagba ga ziei, toǵa  ade niina.

¹⁰ «Foloi  savasiei, toǵa baala zivo zine felegoiti seǵe, niiti neevuzu la ti va, ta kona gila baala saai, nii neevuzu la ba, ta bulu vuko vagoi kilo taavuugo, nii gaayogai ga guloi, ta guloi lilele ǵaagwesui,   ǵe ga veb anii. ¹¹ Zalaǵa ǵula nui nii    ade fai ǵeezu, naa ǵa zunui ǵula kelema, nii    oǵo  adesu, ta naama aniiti kpein Gooǵo GALAGI ǵaazu, GALA daagomi seǵe velei laave. ¹² Zalaǵa ǵula nui ǵa baala zivo zineiti gila seǵe,   kula ga faazubete zalaǵai,   vee guloi lilele ǵaagwesui va. Toǵa ti lateǵe vai ma voogi ǵe Gooǵo GALAGI ǵaazu. ¹³ Toǵa baala zivoi ǵdaaleve, ve ta da koto gba zalaǵa zuaiti k daaleve n , ta gala zalaǵaiti, ada  adegai ta, maz ls faazubete zalaǵai ma zuai ǵa ga zalaǵa ǵula nui n no, eǵevelei koto gba zalaǵai ma zuai la, ani ve gola  adegai. ¹⁴ Zalaǵa ǵula nui ǵa faazubete zalaǵa zuai ma  amai ta zefge,   sie naa yeezazu woi y kp gi ma, nii    oǵo  adesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ǵoǵozinekpotogi va. ¹⁵ Toǵa guloi ta zefge,   pu ǵovezu yeei ǵa. ¹⁶ Toǵa yeebeǵai l  guloi wu, nii   k vezu yeei ǵa,   guloi vaza daa ǵe  fela ga yeebeǵai Gooǵo GALAGI ǵaazu. ¹⁷ Toǵa guloi ta zefge, nii   k vezu yeei ǵa,   sie naa yeezazu woi y kp gi ma, nii    oǵo  adesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ǵoǵozinekpotogi va, ve faazubete zalaǵa zuai ma  amai ziaai n . ¹⁸ Zalaǵa ǵula nui ǵa guloi m tai zefge, zegai zea,   sie naa n ungi ma, nii    oǵo  adesu, naa ǵa a ke   koto gba vai ǵe t un be Gooǵo GALAGI ǵaazu. ¹⁹ Naa v luma, toǵa koto gba zalaǵai ǵula,   koto gba vai ǵe naa ve, nii    oǵo  adesu n -k z ba vai ma. Naa v lu toǵa gala zalaǵa loganii ǵdaaleve. ²⁰ Toǵa gala zalaǵai ta veb anii ǵula zalaǵa ǵulazuve. Toǵa koto gba vai ǵe zunui naa ve, naa ǵa  ade.

Nadedai   lo bala nui va, nii kulama zeebei ba

²¹ «Ni toǵa ga bala nui, n -s l ogiti ti la kula ǵea su, toǵa baala zivo zine ǵila n  zefge, nii a ǵula ga faazubete zalaǵai,   dateǵe vai ma voogi ǵe, koto gba

vai ɔe la toun be. Toɔa bulu vukɔ vagɔi kilo savagɔ zeɔe, gaayɔgai ga gulɔi, ta gulɔi litɛle ɔaagwɛsui, ɛ ɔe ga vɛɛanii. ²² Toɔa kpumago felegɔ zeɔe balaa, ɔaa poopo kpokpa felegɔ, eɔvelelel nɔ-sɔlɔgiti ti la. Gilagi ɔe ga koto gba zalaɔai, zoi ɔe ga gala zalaɔai. ²³ Folo losavasiei, toɔa va ga naama aniiti kpein zalaɔa ɔula nui vɔ, GALA daagomi seɔe vɛlele laave, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, nɔ-ɔade fai zu. ²⁴ Zalaɔa ɔula nui ɔa faazuɔete zalaɔai ma vaala zivoi zeɔe ta gulɔi. Toɔa ti lateɔe vai ma vooɔi ɔe Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ²⁵ Toɔa faazuɔete zalaɔai ma vaala zivoi ɔdaaleve. Zalaɔa ɔula nui ɔa faazuɔete zalaɔa zuai ma ɔamai ta zeɔe, ɛ sie naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɔadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ɔɔɔzine kpotogi va. ²⁶ Toɔa gulɔi ta vu ɔvɛzu yeei ɔa. ²⁷ Toɔa yeeɔefai lo gulɔi ɔa, nii ɛ kavɛzu yeei ɔa, ɛ gulɔi vaza daa ɔe lofela ga yeeɔefai Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ²⁸ Toɔa gulɔi ta zeɔe, nii ɛ kavɛzu yeei ɔa, ɛ sie naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɔadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ɔɔɔzine kpotogi va, ve faazuɔete zalaɔa zuai ma ɔamai ziaai nɔ. ²⁹ Zalaɔa ɔula nui ɔa gulɔi mɔtai zeɔe, zegai zea, ɛ sie naa nɔungi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɔadesu, naa ɔa a ke ɛ koto gba vai ɔe toun be Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. ³⁰ Naa vɔlu toɔa kpumagoiti gila kula ga zalaɔai, ɔaa poopo kpokpagiti gila, nii ɛ zooga ɛ sɔlɔ, ³¹ gilagi ɔa ɔe ga koto gba zalaɔai, zoi ɔe ga gala zalaɔai, ɛ vee vɛɛanii va. Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba vai ɔe Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, naama nui ve, nii ɛ ɔɔɔɔ ɔadesu.»

³² Nadedai ma loɔi ɔana, naama nui vaa zu, nii kulama zeeɔei ba, tama sɔlɔgiti ti la kula ɔea su.

Fuinfuin pelei nade fai

³³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ ta Aalon, ɛ ɔe ti ma: ³⁴ «Siegi zu wo loɔu la Kanaan yooi zu, nii ge feezu wo ya ga wonɔ, ni na fuinfuini vɛɛna pelei ta va, zoi zu wo sɔlɔsu, ³⁵ zoi nɔnɔ ga pelei, naa ɔa li, ɛ daazeeli zalaɔa ɔula nui ma, ɛ ɔe ma: «Nɔ fuinfuini vogi vɛtesu nɔ-pelei va.» ³⁶ Aisa zalaɔa ɔula nui va le, ɛ va nɔ ɔvele vete, toɔa devei ve ga ti pelei zuwo, naa ɔa a ke, bu anii pe ge mina leve ga ti ɔzɔve. Naa vɔluma zalaɔa ɔula nui ɔa le pelei wu, ɛ nɔ ɔvele vete.

³⁷ «Toɔa fuinfuini vogi ɔvele vete. Ni a kaana ga naa vogi ɔa pelei va ga zeɔezegigiti subeingai, ɔaa ti maaɔɔkpɔigai, ti wɔai pelei zu suɔooza, ³⁸ toɔa ɔula pelei wu, ɛ lo daave, ɛ daagulu, ɛ ke ga folo lofela. ³⁹ Zalaɔa ɔula nui ɔa ɔale ma nɔ, foloi lofelasiei ma. Ni a kaana ga fuinfuini vogi vazage pelei ma, ⁴⁰ toɔa deve ga ti kɔui naati kula nɔ, niiti ti vuinfuini, ti ti vili ya ti-vuuzuve vɔlube, ada ɔzɔai ta. ⁴¹ Toɔa pelei ɔoozube kpein ɔoin, fuiligi kpein ti kpalesu, ta naa vili ya ti-vuuzuve vɔlube, ada ɔzɔai ta. ⁴² Ta kɔuiti maaleve ga ma niine filigaa, ti pɔloi zeɔe, ti pelei zie.

⁴³ «Ni fuinfuini vogi a ɔaagalena ma, ɛ ɔula pelei ɔoozube ma, kɔuiti kulaa vɔluma nɔ, maavoin, ta pelei zie vɔlu, ⁴⁴ zalaɔa ɔula nui ɔa ɔale ma nɔ vɔlu. Ni a kaana ga fuinfuini vogi vazage pelei ɔoozube, fuinfuini ve, ɛ sumiizu. Pelei ɔzɔve. ⁴⁵ Ta pelei wolo, ti ma ɔɔuiti seɔe, ta guluiti, ta sie vɔlɔiti kpein, ti li ga tiye ti-vuuzuve vɔlube, ada ɔzɔai ta. ⁴⁶ Zoi a le pelei wu, siegi kpein su daagulugai la, naa ɔa ɔzɔo eyesu kpɔkɔi. ⁴⁷ Zoi a le laani pelei naa wu, naa ɔa nɔ-segeiti gba. Zoi a laamiina pelei naa wu, naa balaa ɔa nɔ-segeiti gba.

⁴⁸ «Ni zalaɔa ɔula nui nii ɛ ɔalegai ma pelei wu, naa a kaana ga fuinfuini vogi la vazani, pelei ziaa vɔluma, toɔa deɛ ga pelei ɔadege, mazɔlɔ fuinfuini bega. ⁴⁹ Pelei nade fai zu, toɔa wɔni felegɔ zeɔe, ta seɔele gulu buɔai, ta zeze

boi säsögi ta gízöope tufa bifögi. ⁵⁰ Toğa wöni gila kodaaleve pölo liqii maazu, daavegai ga zieungi zu dei. ⁵¹ Toğa sēdele gulu buğai zege, ta gízöope tufa bifögi, ta geze boi säsögi, ta wöni vului, é ti lo wöni gōdaaleveai ma jamai wu, é faza daa ge lofela pelei wu. ⁵² Zekana a pelei nade da, ga wöni ma jamai, é vee zieungi zu dei va, ta wöni vului, naa vee sēdele gulu buğai ta gízöope tufa bifögi va, ta geze boi säsögi. ⁵³ Toğa yeebe wöni vului va, é li ti-vuuzuve voluve, döböi zu. Zekana a koto gba vai ge la pelei ve. Pelei ga nade.»

⁵⁴ Toği gana kulama zeebei kpein faa zu, ta gelegele faiti, ⁵⁵ ta fuinfuingi é gūlazu segeiti su, baa peleiti ma, ⁵⁶ ta ada bokolo ba vaiti, ta povogulöiti, ta gelegelegiti, ⁵⁷ é kalagi wo, siegi zu anii gōzöai la, ta siegi zu nadeagai la. Toği gana kulama zeebei vaa zu.

15

Zunui ná-ñadetala vai

¹ Gōöğö GALAGI böeni Moize ta Aalon vo, é ge ti ma: ² «À böe Izelayele nuiti pö, wo ge ti ma: Zunu nōpe kalaja kolegi ba, kōzöve naa maavele ma. ³ Ná-kalaja kolegi maavele ga kōzöai la, é gēni gūlazu kpusei va, baa suzo pa de, kōzöve. ⁴ Bete nōpe a la su, naa gōzöve, ta ani nōpe a zei ma, naa ga gōzö. ⁵ Zöi a vōögu ná-betei va, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ⁶ Zöi a zeina ani ma, niigi é gea zeini ma, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ⁷ Zöi a vōögu kpusei va, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ⁸ A laadei uuuna nu ma, nii nadeagai, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ⁹ Seima ani nōpe a zei ma togani gōma, naa ga gōzö. ¹⁰ Zöi a vōögu ani nōpe ba, nii é gea toun bu, naa gōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. Zöi a naama anii ta zegenā, kēni é ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ¹¹ Nu-o-nu nii kalaja kolegi ba, é la yeagbani, a vōöguna nu va, kēni naama nui ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ¹² Pölo liqii kpein toun ka vōöguna ba, kēni naa wolo, gulu aninakai kpein ka gba ziei wu.

¹³ «Siegi zu ná-kalaja kolegi a bena la, toğa folo lofela gāalu ná-nade fai zu, é ná-segeiti gba, é maagba ga zieungi zu dei. Naa volu toğa nade. ¹⁴ Folo lāsavasiei ma, toğa kpumago felego zege, baa poopo kpokpa felego, é li Gōöğö GALAGI gākala, GALA daagfomi sege veei laave, é ti ve zalağa gūla nui ya. ¹⁵ Naa ga gilagi ge ga koto gba zalağai, é zöi ge ga gala zalağai, é koto gba vai ge toun be Gōöğö GALAGI gāazu, ná-kalaja kolegi vaa zu.

¹⁶ «Zunui nii maagfologolosu, kēni é busei kpein gba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ¹⁷ Segei kpein, ta kolöi kpein a vu ti ma, naati ta gba ziei wu. Ti gōzöai ga ye de, eyesu kpökoi.

¹⁸ «Ni zunui ta anzanui ta laana, ta maagba ti gīlagilagi. Ti gōzöai ga ye de, eyesu kpökoi.

Anzanui ná-ñadetala vai

¹⁹ «Anzanui nii jamai gūlazu ba, tōzöei ná-alugi ga é kaazu, toğa ye ná-nadetalai zu folo lofela laawu. Nu-o-nu a vōögu ba, naa gōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ²⁰ Bete nōpe a la su ná-ñadetala ziegi zu, naa ga gōzö. Ani nōpe a zei ma, naa ga gōzö. ²¹ Nu-o-nu nii a vōögu ná-betei va, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu kpökoi. ²² Nu-o-nu nii a vōögu anii ta va, nii é gea zeini ma, kēni naa ná-segeiti gba, é maagba. Kōzöai ga ye de, eyesu

kpəkoi. ²³ Ni anii ɔa betei ɔa, ɔaa ve seidai nā, zoi a vooɔɔu ba, koozoi ɔa ye de, eyesu kpəkoi. ²⁴ Ni zunu a laana ga anzanui naa, nā-koozoi vea toun ba. Koozoi ɔa ye de, folo lofela laawu. Bete nope a la su, naa ɔa ɔoozoo.

²⁵ «Anzanui nii namai a ye ɔulazu ba folo moimoin daawu, e ɔula nā-alu kaa yeeɔeɔgala zoloogaiti polu, ɔaa namai lebi ɔulazu ba, e leve pɔlɔmai va, koozoi ɔa ye de, nā-nama vuu ziegi kpein su, eeɔvelei no nā-alu kaa yeeɔeɔgalai la. ²⁶ Bete nope a la su, naama nama ɔula ziegi laawu, naa ɔa ɔoozoo eeɔe nā-alu kaa vetei, ani nope nii a zeina ma, naa ɔa ɔoozoo, eeɔe nā-alu kaa ziegi zu no. ²⁷ Nu-ou-nu a vooɔɔu ba, naa ɔa ɔoozoo, keni e nā-segeiti gba, e maagba. Koozoi ɔa ye de, eyesu kpəkoi.

²⁸ «Siegi zu e nadesu la nā-nama vui ma, toɔa foloi ɔaalu ga dofela. Naati poluma, toɔa nade. ²⁹ Foloi loɔavasi ei ma, toɔa kpumago felegoo zege, ɔaa poopo kpokpa felegoo, e li ga tiye zalaɔa ɔula nui vo, GALA daagomi sege velei laave. ³⁰ Zalaɔa ɔula nui ɔa gilagi ɔula ga koto gba zalaɔai, e zoi ɔe ga gala zalaɔai. Zalaɔa ɔula nui ɔa koto gba vai ɔe be ɔooɔoo GALAGI ɔaazu, nama vui ma vaa zu, nii e ɔea koozoo.

³¹ «Wa Izelayele nuiti maagooza faiti kpein ba, ta ti ɔoozoo, naa ɔa a ke ti mina za ta-ɔoozoo vaiti su, ni ta nā-sege velei nadeɔai ɔoozoo, nii e ti zaama.»

³² Toɔi ɔana naama zunui ve, nii kalaja kolegi ba, ɔaa maagolooɔolooɔai, e ɔoozoo, ³³ ɔaa anzanui, nii koozoi ga nā-alu kaa namai, ɔaa zunui, ɔaa anzanui, nii namai ɔulazu ba, ɔaa zunui, nii e laazu anzanui ɔoba, koozoi.

16

Toɔi e lo koto gba vai va konagi zu

¹ ɔooɔoo GALAGI boeni Moize vo, Aalon nā-doun zunu felegoiti saa voluma, niiti ti boɔoo leeni ga ɔooɔoo GALAGI. ² ɔooɔoo GALAGI ɔeni Moize ma: «Boe e-lie Aalon vo, naa ɔa a ke, e mina da le yeenope ada nadeɔa wolai, sege zuɔooza golai voluve, kesui lakulugi ɔakalave, nii e minazege kesui la, naa ɔa a ke e mina za, mazoo nā ɔulazu kelema tonabiingi zu kesui lakulugi maazuve.

³ «Pete velegi Aalon a zoo leezu la ada nadeɔa wolai: Toɔa nike zine bokpa gila sege ga koto gba zalaɔai, ta baala sine ɔila ga gala zalaɔai. ⁴ Toɔa seɔewuzeege nadeɔai loo ɔoba, e ga gezei, e ma vele kpufagi le boɔoo ma, e zaamaɔili ga geze zaamaɔiligi, e ma wooɔooɔi lo unba. Zalaɔa ɔula zeegeiti kana, niiti a boɔoo maɔili ga tiye, e maagba voluma. ⁵ Toɔa boli zine felegoo ɔula Izelayele vebei ya ga koto gba zalaɔai, ta baala sine ɔila ga gala zalaɔai.

⁶ «Aalon ɔa koto gba vai ɔe ga nā-nike zinei, toɔa nā-kotoi gba ta nā-peleyeɔei. ⁷ Toɔa boli zine felegoiti sege, e va ga tiye ɔooɔoo GALAGI ɔakala, GALA daagomi sege velei laave. ⁸ Aalon ɔa kpakutoomai ɔe ga boli zine felegoiti, gilagi ɔe ga ɔooɔoo GALAGI nanai, gilagi ɔe ga nii kotoi yesu da, e li la. ⁹ Aalon ɔa boli zinei maaɔufa va, niigi kpakui loozu ma ɔooɔoo GALAGI ve, e naa ɔula ga koto gba zalaɔai. ¹⁰ Boli zinei niigi kpakui loozu ma, ga kotoi ye da, e lii la, naa ma vului ɔa vile ɔooɔoo GALAGI ɔakala, naa ɔa a ke, e koto gba vai ɔe, ta yeebe ba, e li tevebai zu, kotoi ye da.

¹¹ «Aalon ɔa koto gba vai ɔe ga nā-nike zinei. Toɔa koto gba vai ɔe to boɔoo ve, ta nā-peleyeɔei. Toɔa nā-koto gba nike zinei ɔoɔaaleve. ¹² Toɔa ani maku neene gala liɔii ta zege, daaveɔai ga abulekaiti, seɔeai zalaɔa ɔulazuve ɔooɔoo GALAGI ɔaazu, ta e zeepe felegoo zege ani maku neeneɔi ma vukoi zu. Toɔa li ga

naama aniiti seŋe zuŋooza golai voluŋe. ¹³ Toŋa ani maku neeneŋi vu abui ɣa Ɔooŋɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a ke ani maku neeneŋi ma luului kesui lakulugi maalooɣu, nii é zeele woo ɣesui maazu, naazu é la mo za pe. ¹⁴ Toŋa nika zinei ma ɣamai zeŋe, é faza ga yeebeŋai kesui lakulugi ɣakala velei, folo ɣulazu velei, é ɣamai vaza ga yeebeŋai, ná zeizu ɣe lofela, kesui lakulugi ɣakala velei. ¹⁵ Toŋa koto gba woli zinei ɣodaaleve nuɓuseiti be, é li ga ma ɣamai seŋe zuŋooza golai volu velei. Velei no é keai la ga nika zinei ma ɣamai, zekana no a kee la ga naa ma ɣamai, toŋa faza kesui lakulugi ma ta kakala velei.

¹⁶ «Dele ɣana a koto gba vai ɣe la ada ɣadega wolai ve Izelayele nuii ta-ɣozoba vaiti faa zu, ta ta-lo kologologiti kpein maavele zu, ti kotoi ɣeai ga ti maavele. Toŋa ke ɣana no GALA daaɣomi seŋe velei ve, mazaloo toŋa koɣoba nuɓuseiti saama. ¹⁷ Nu nope ge la ye ga GALA daaɣomi seŋe velei wu, siegi zu é leezu la ga é koto gba vai ɣe ada ɣadega wolai, eyesu é ɣula ná. Toŋa koto gba vai ɣe to ɓoŋo ve, ta ná-peleyeŋe, ta Izelayele vebei kpein be.

¹⁸ «A ɣena ɣulaa, toŋa li zalaɣa ɣulazuve, nii é Ɔooŋɔ GALAGI ɣakala, é koto gba vai ɣe, zalaɣa ɣulazuve ve, é nika zinei ta boli zinei ma ɣamai zeŋe, é sie zalaɣa ɣulazuve mineiti ma, maagoolii pe su. ¹⁹ Toŋa ɣamai vaza ga zeebeŋai, ná zeizu ɣe lofela, zalaɣa ɣulazuve ma. Toŋa kole, é ɣade, Izelayele nuii ta-ɣozoba vaiti faa zu.

²⁰ «Siegi zu é besu da ga koto gba vai ɣe ada ɣadega wolai ve, ta GALA daaɣomi seŋe velei ve, ta zalaɣa ɣulazuve ve, toŋa boli zinei ma vului maabuɣa va. ²¹ Aalɔn ɣa yee felegoiti pee boli zinei ma vului unmaŋe, é la zo ga maazu ga Izelayele nuii ta-vaa noiti kpein, ta ta-lo kologologiti kpein, niiti ti kotoi ɣeai ga ti maavele. Toŋa ti la boli zinei unma, naa volu, é kpe, é li tevebai zu, zunu ɣila ge bo ba, nii kevele beɣeai. ²² Ta-vaa noiti ta ye boli zinei va, ti kpe, é li tevebai zu, é li zoi naa zu, ve ná nakai.

²³ «Aalɔn ɣa le GALA daaɣomi seŋe velei wu, é geze zeŋeiti kula, niiti é ɣea ti looni teezuŋe ada ɣadega wolai. Toŋa ti la ná. ²⁴ Toŋa maagba ada ɣadega ta, é ná-seŋeiti seŋe volu. Naa volu toŋa ɣula, é ná-gala zalaɣai ɣula, ta nuɓuseiti ta-ɣala zalaɣai, é koto gba vai ɣe ɓoŋo ve, ta nuɓuseiti be. ²⁵ Toŋa koto gba zuai ma wuloi ɣala zalaɣa ɣulazuve.

²⁶ «Zoi a bolii be, nii kotoi yeŋai da, naa ɣa ná-seŋeiti gba, é maagba, naa voluma toŋa le niina ti-vuuzuŋe. ²⁷ Koto gba zalaɣai ma nika zinei ta koto gba woli zinei niiti ti ti-ma ɣamai zeŋeai, ti vaa la ada ɣadega wolai koto gba vai zu, ta li ga tiye ti-vuuzuŋe voluŋe, ti ma ɣaloiti gala abui ɣa, ta ma zuai, ta ma ɓooiti. ²⁸ Zoi a gala, naa ɣa ná-seŋeiti gba, é maagba. Naa volu toŋa le niina ti-vuuzuŋe.

²⁹ «Nii ɣa ɣe wo ve ga dooŋo togi, alugi lofelasiei ma volo puugo ma, wa zugi zo, wo la boti nope kea, é ɣeni ga zou loun, ɓaa weein nii é ga seikoɣoma nui wo zaama. ³⁰ Mazaloo naama volo ná, ta koto gba vai ɣe wo ve, naa ɣa a ke wo ɣade. Wa ɣade wa-ɣotoiti kpein faa zu, Ɔooŋɔ GALAGI ɣaazu. ³¹ Toŋa ɣe wo ve ga dooŋo folo wolai, wa zugi zo. Toŋa ɣe wo ve ga dooŋo togi.

³² «Koto gba vai ɣa ɣe zalaɣa ɣula nui ya, nii guloi ziaai ma, feai be ga é vile keeɣe votogi zu zalaɣa ɣula vai zu. Toŋa ɓoŋo maagili ga zalaɣa ɣula zeŋeiti, ti ga zezei. ³³ Toŋa koto gba vai ɣe ada ɣadega wolai ve, ta GALA daaɣomi seŋe velei ve, ta zalaɣa ɣulazuve ve. Toŋa koto gba vai ɣe ɓalaa zalaɣa ɣula nuii be, ta nuɓuseiti kpein be.

34 Toġa ġe wo ve ga ġooġo tōgi, koto gba vai ġa ġe, naa ġe ġila kona-o-kona, Izelayele nuiti ta-ġotoiti kpein faa zu.»

Naa ġeeni, nii Ġooġo GALAGI ma levei veeni Moize ya.

IZELAYELE NUITI TA-NADEDAL

17

(17:1--27:34)

Zalaġa ġulazu ġila kpegi

1 Ġooġo GALAGI bōeni Moize vō, é ġe ma: 2 «Bōe Aalōn vō, ta ná-doun zunuiti, ta Izelayele nuiti kpein, é ġe ti ma: Wēle, nii ġa Ġooġo GALAGI deveai:

3 «Ni Izelayele nui ta a nikel baa baalagi, baa bolii ġōdaalevena ga zalaġai ti-vuuzuve, baa ti-vuuzuve voluve, 4 é la liini la GALA daaġomi seġe velei laave, é va ke ga vebēanii Ġooġo GALAGI ve ná-seġe vele ġadegai ġakalave, naama nui ġa ġe ga sōba nu, tōzei é ġamai vaa. Kpe ka leve ná-nubuseiti ba, é ġula ti zaama. 5 Naa ġa a ke, Izelayele nuiti ti mina mō ta-zalaġa aniiti kula dōboiti su, kele ti da va ga tiye zalaġa ġula nui vō, Ġooġo GALAGI ġakala GALA daaġomi seġe velei laave, é ti ġula ga zalaġai Ġooġo GALAGI ve, ga ziilei zalaġaiti. 6 Zalaġa ġula nui ġa ma ġamai vaza Ġooġo GALAGI ná-zalaġa ġulazuve ma, GALA daaġomi seġe velei laave, é ma wulōi ġala, nii makugi a nee Ġooġo GALAGI ve. 7 Ti la mō ta-zalaġaiti kulaa zee ġalagiti be, niiti ti-vaaġulabaiti ti ga boli zineiti, niiti ti ġea bōġo ġozzu ga tiye. Toġa ġe ga ġooġo tōgi ti ve, ta ti-mavofodaiti kpein.

8 «Da ġe ti ma mōnō: Ni Izelayele nui ta, baa seikōġoma nui ta, é ti zaama, a gala zalaġai ġulana, baa zalaġai taġili, 9 é la liini la GALA daaġomi seġe velei laave, é va kula ga zalaġai Ġooġo GALAGI ve, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.

Tōgi é lo ġama mii vai va

10 «Ni Izelayele nui ta, baa seikōġoma nui ta, é ti zaama, a ġamai ma zii tanōpe miina, nā voluave naama nui va, nii é ġamai miizu, nā naama nui beteve balaa ná-nubuseiti ba, é ġula ti zaama. 11 Mazōlō ġamai ġa é ga kpeitanii kpein zenvui. Ġe feeve wo ya, ga wo koto gba vai ġe la zalaġa ġulazuve, wo-yenvuiti faa zu, mazōlō tei é ga zenvui ma vooġi, naa maavele ġa ġamai a kotoi gba la. 12 Naa ġa é ba, ġe boge Izelayele nuiti ma ga, nu nōpe ge mina ġamai mi wo zaama, anee seikōġoma nui ve, é mina ġamai mi. 13 Ni Izelayele nui ta, baa seikōġoma nui ta, é ti zaama, a sua zona dōbo zie su, baa wōnii, nii nu a mi, toġa ma ġamai vō zooi ma, é fufiligi vō gaazu. 14 Mazōlō kpeitanii kpein, ni nō toġa vulua, zenvui ġa ma ġamai zu. Naa ġa é ba, ġe boge Izelayele nuiti ma ga, wo la kpuſei tanōpe ma ġamai mia, mazōlō kpeitanii kpein zenvui ġa ná-ġamai zu, nu nōpe a ta miina, naa be ka leve Izelayele nubuseiti ba.

15 «Nu nōpe, é ġeni zou loun zu, baa seikōġoma nuiti su, a sua miina saai bōġo ve, baa balivaliai ga, toġa ná-seġeiti gba, é maagba. Kōzōai ġa ye de, eyesu kpōkōi. Naa volu, toġa ġade. 16 Ni é la ná-seġeiti gbani, é va maagba, ná-faaġaaza golai ma ġasōi ġa la unma.»

18

*Daa koba vai
ma maq̄eei tanigaani*

¹ Ḡooḡo GALAGI b̄oeni Moize uo, é ḡe ma: ² «B̄oé Izelayele nuiti po, è ḡe ti ma: Nà ga Ḡooḡo GALAGI, wa-ḠALAGI. ³ A mina naa ḡe, nii é ḡeezu Ezipete yooi zu, ve wo ḡeni zeini ná. A mina naa ḡe, nii é ḡeezu Kanaan yooi zu, ve ḡe liizu ga woye ná. A mina vile ta-l̄ogiti polu. ⁴ A ḡolo nà-deveiti be, wo make nà-t̄ogiti ma, wo vile ti volu. Nà ga Ḡooḡo GALAGI, wa-ḠALAGI. ⁵ A ḡolo nà-t̄ogiti be, ta nà-deveiti, nii nii a z̄iena ga tiye, naa ḡa z̄envui wo naa maavele ma. Nà ga Ḡooḡo GALAGI.

⁶ «Wo tan̄oḡe ge mina la ga anzanu, ta nii ti logai b̄oḡo va. Nà ga Ḡooḡo GALAGI.

⁷ «Mina la è-lee ḡoba. Toḡa ḡe ga è-ḡee unfe faa. Toḡa ḡe balaa ga è-lee unfe faa, maz̄oḡo è-lee ve.

⁸ «Mina la è-ḡee anzai taḡili koba. Toḡa ḡe ga è-ḡee unfe faa.

⁹ «Mina la è-vaazeelai ḡoba, è-ḡee ná-doun anzanui ve, baa è-lee ná-doun anzanui, anee ni kula ve su peleyeḡei taḡili bu.

¹⁰ «Mina la ga è-loun zunui ná-doun anzanui, baa è-loun anzanui ná-doun anzanui, maz̄oḡo da-unfe faa ve, da b̄oḡoi.

¹¹ «Mina la ga è-ḡee anzai taḡili ná-doun anzanui. Toḡa ga è-ḡee ná-doun anzanui. Toḡa ga è-vaazeelai.

¹² «Mina la ga è-ḡee vaazeelai. Toḡa ga è-ḡee ná-nu ḡiteḡitegi.

¹³ «Mina la ga è-lee die baa deḡe anzanu, maz̄oḡo è-lee ná-nu ḡiteḡitegi ve.

¹⁴ «Mina la ga è-ḡee die baa deḡe zunui anzai, maz̄oḡo toḡa ga è-lee.

¹⁵ «Mina la ga è-loun anzai. Toḡa ḡe ga è-loin unfe faa.

¹⁶ «Mina la ga è-ḡeeloin anzai. Toḡa ḡe ga è-ḡeeloin unfe faa.

¹⁷ «Mina la ga anzanui, ta ná-doun anzanui. E la ná-doun zunui ná-doun anzanui z̄eḡea, baa ná-doun anzanui n̄oḡo ma loun anzanui, maz̄oḡo ta ga ná-nu ḡiteḡitegi, naa ḡa ga faa ḡoḡu wola.

¹⁸ «Ni è-anzai ḡa de vulua, mina die baa deḡe anzanui ta z̄eḡe ga è-anza. Da toloi lo ti yoḡoḡu.

¹⁹ «Mina la ga anzanui ná-alu kaa z̄iegi zu, nii é toun k̄oḡoḡu.

²⁰ «Mina la ga è-z̄eiḡoḡoi anzai, da b̄oḡo ḡoḡo la.

²¹ «Mina è-loin tan̄oḡe kula ga zalaḡa, é va ḡala k̄oḡo ganigi ve daa ga M̄oḡke, debi vaa ma, è la da-ḠALAGI loḡoi ḡoloḡologa. Nà ga Ḡooḡo GALAGI.

²² «Mina la ga zunu, eḡevelei nu a laa la ga anzanui. Naa ḡa ga k̄oḡoḡa vaa.

²³ «Mina la ga sua, è va b̄oḡo ḡoḡo. Anzanu mina la sua ḡoba. Baaḡulama vaa ve.

²⁴ «À mina b̄oḡo ḡoḡo ga naama z̄ie velei tan̄oḡe, maz̄oḡo ziiti ḡe ti b̄eezu wo luḡo, naati ti b̄oḡo ḡoḡo ve ga naama z̄ie veleiiti k̄pein. ²⁵ Zooi k̄pein ge ḡoḡoḡa, ḡe ti maḡolo ta-vaaḡaaza golaiti faa zu, zooi unpiliga ga ná-nubuseiti.

²⁶ «Woun wa, wa ḡolo nà-t̄ogiti be, ta nà-deveiti, wo mina naama ḡoḡoḡa vai tan̄oḡe ke, é ḡeni ga zou loun, baa seik̄oḡoma nui, nii é wo zaama. ²⁷ Maz̄oḡo k̄oḡoḡa vaiti k̄pein kana, zooi zu nubuseiti ti ḡeni keezu, niiti ti ḡeni zeini zooi ḡa m̄ungi wo luḡo, zooi ḡoḡoḡa. ²⁸ Naa a ḡeena, zooi la m̄o unpiliga ga woye, t̄oḡzei wa-ḡoḡoḡa vaiti ba, eḡevelei é unpilini la ga ziiti, ti ḡeni woun wo luḡo ná ve. ²⁹ Maz̄oḡo niiti k̄pein ti vaazu naa ḡeḡala ḡoḡoḡa vaiti ta ḡeezu, ti be ka leve ta-nubuseiti ba, ti ḡula ti zaama.

30 «Wa ɣolo nà-deveiti be, naa ɣa a ke, wo la mɔ naama vaa jɔɔ wo laiti tanɔpe kea, nii é ɣeni ɣeezu wo luɣɔ, wo la bɔɣɔ ɣɔzɔa ga naa ta. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɔALAGI.»

19

Aɣade, mazɔɔɔ ɣɔdege

1 ɔɔɔɣɔ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, é ɣe ma: 2 «Bɔe Izelayele vebei kpein pɔ, é ɣe ti ma: Aɣade, mazɔɔɔ ɣɔdege, nà, ɔɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɔALAGI.

3 «Ese gilagilagi ɣa unfe dee ta keeɣe ma, é nà-dooɣɔ foloiti maɣe. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɔALAGI.

4 «À mina ɣaavote kooɣɔ ganigiti ma. A mina galagaa bete bɔɣɔ ve ga kɔlu ɣaawuungi. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɔALAGI.

5 «Siegi zu wa ziilei zalaɣai ɣulana la ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, wa ke, nii a ke é daazo. 6 Ma zuai ɣa mi foloi wo kulazu la ga zalaɣai, baa poluma zobui. Nii é yesu ná yesu foloi zavasiei, naa ɣa ɣala. 7 Foloi zavasiei, ni nu a ta miina, toɣa ɣe ga anii kɔzɔai, zalaɣai laa la mɔ zoga. 8 Zɔi a ta miina, ná-faaɣaaza golai ma ɣasɔi ɣa la unma, mazɔɔɔ toɣa naa ɣɔzɔzu, nii feai ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, naama nui be ka leve ná-nubuseiti ba.

9 «Siegi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelama ve ye ná, wo mina ná leve, wo mina ɣale ma posuyevei ma. 10 A mina ani ɣɔpɔgiti kula balaa, niiti ti yegai wa-leezen belei zu. A mina ma waaiti zeeve, niiti ti loozu. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seikooɣma nuiti. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI, wa-ɔALAGI.

11 «À mina unma wo. A mina zee wo, baa wo va woya bete, wo ɣilagilagi wo-zeiɣɔɣɔi laalooɣma. 12 A mina zee ɣona wo daaseigi zu, mazɔɔɔ wa wa-ɔALAGI bɔɣɔi ɣologolo. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI.

13 «À mina wo-zeiɣɔɣɔi maanooɣɔ vaa ɣe, wo mina unma wo. A mina ɣata nu ná-sala wali ma, é va yesu poluma zobui. 14 A mina goizu bɔɔɔ nui ɣoto, wo mina ani nɔpe kpesa gaazugole nui luɣɔ, nii a ɣooɣɔziɣa ba, keke wa ɣe ga GALA gaazuluaba nu. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI.

15 «À mina telebotala vaa nɔpe ke tukpooɣaaleveiti su. A mina topolu ɣe bala nui baa nu wolai ve. Keke wa wo-zeiɣɔɣɔi lukpooɣaaleve ga soledai. 16 A mina bɔɣɔ jɔɔ vaa ve wa-nubuseiti ta va. A mina zee zeele woo wo wo-zeiɣɔɣɔi laalooɣma, a ɣe ga saa zaɔu. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI.

17 «À mina wo-ɣeeloin woinzege wo-yiimave. A dama, wa ɣena zeli loga wo-ɣeeloin ma, wo mina koto la bɔɣɔ unma toun ná-faa zu. 18 A mina nɔno votokula vaa ɣe, wo mina faa ze yiima wa-nubuseiti ta laalooɣma. Wa wo-zeiɣɔɣɔi nee ve, eɣe wa bɔɣɔi. Nà ga ɔɔɔɣɔ GALAGI.

19 «Wa ɣolo nà-deveiti be. A mina sua ma zii felego vu bɔɣɔ ma, ti va pɛɛpolu wo. A mina ani zuwu zii felego woli wa-balagi va. A mina sege loo ɣɔba feleai ga gezei ma zii felego.

20 «Siegi zu zunui ta a laana ga duɔ anzanui ta, nii maazogai zunu ɣili be, é la unmooɣi, é la bɔɣɔ yeema, ta faa zuɣologologi bete, keke ti la ti vaa, mazɔɔɔ anzanui naa la bɔɣɔ yeema. 21 Zunui ɣa va ga baala sine ɣila, ɔɔɔɣɔ GALAGI ɔɔ, ga ná-faa zu bete zalaɣai GALA daaɣomi sege velei laave. 22 Zalaɣa ɣula nui ɣa koto gba vai ɣe toun be, ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣakala, ná-kotoi vaa zu é keai, é ke ga baala sinei, é kulazu ga faazu bete zalaɣai, kotoi naa é keai, suvaa ɣa ye be.

²³ «Siegi zu wo liizu la zooli ná zu, wa bena ga gwaa wului ma zii pe siin, wa ti-ma waaiti pete kona savago laawu ga ti gʒɔʒɔve, à mina ta mi jɛgelein.

²⁴ Konagi naanisiɛi ma, wa ti-ma waaiti kpein fe Ɔooɔɔ GALAGI ná-maamuse vaa zu. ²⁵ Konagi baalusiɛi ma, wa zoo wo ma waaiti ta mi. Ni wa naa ɣɛɛna, wa-ɣulanumai ɣa li ga wooba. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

²⁶ «À mina sua nɔpe mi, nii jamaɪ su. A mina baɔɔ lo zoɔɔ vaa zu, ta ungaizie vaa nɔpe. ²⁷ A mina wɔungiti buuwo, wo mina wo-bakalagiti bo. ²⁸ A mina wɛn dɔ wo-ɔɔloɔgi ma gɔve ve, wo mina pɔɔpale lo baɔɔ ma. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI.

²⁹ «À mina wo-loun anzanui ɣaazu unfe seɣe ga wo va dɔ koloɔɔlogi zu, galagi tanɔpe deɔbi vaa ma, naa ɣa a ke zooli zu nuɔuseiti ti mina lo koloɔɔlogi zu, ná zula a va ve ga kɔzɔba vai. ³⁰ Wa ná-dooɔɔ foloiti maɣe, wo unfe seizu jadegai ma. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI.

³¹ «À mina li, wo va gɔve laawooleve nuiti gaazaɣa, baa niiti gɔveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma. A mina ti ɣaizie, wo mina baɔɔ ɔɔzɔ ga tiye. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

³² «Wa wuzɛɣe un kolegiti kpein be, wo kewola vɔɔbi lebi. Wa lua wa-ƆALAGI va. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI.

³³ «Ni seikɔɔɔma nui ta a vaana wo zaama wa-yooi zu, à mina suziɣa. ³⁴ Wa seikɔɔɔma nui zo ga pagɔ, eɣe pelegi wo zou loin zosu da. Wa nee ve eɣe wa baɔɔɔi. Mazɔɔɔ wo ɣeni ga seikɔɔɔma nuiti Ezipete yooi zu. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.

³⁵ «À mina telebotala vaa ɣe, tukpɔɔfaaleveiti su, anee kɔɔɔgiti su, baa aniiti sɔloɔgiti su, baa aniiti bujɛgiti su. ³⁶ Keni wa-ɔɔɔ ganiiti ti zole, bui velei zoloo. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI, nii é wo ɣulani Ezipete yooi va. ³⁷ Wa ná-deveiti kpein so, ta ná-togiti, wo ti make, wo zie ga tiye. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI.»

20

Kotoiti ma zalai

¹ Ɔooɔɔ GALAGI baeni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Ɔe Izelayele nuiti ma: Nu-o-nu é ɣeni Izelayele nuiti saama, baa seikɔɔɔma nu, nii a ná-doin ta ɣulana ga zalaɣa salei ve, daa ga Mɔlɔke, ta naama nui vaa. Zooli zu nuɔuseiti ta sɔ ga kɔtui, é za. ³ Nɔn ná vɔluave naama nui va, gɛ kpeteve ná-nuɔuseiti ba, tɔzei ba é ná-doin ta levege salei Mɔlɔke vɔ, é seizu jadegai ɔɔzɔve, é dáasei jadegai ɔɔɔɔɔ. ⁴ Ni Izelayele nuiti ta gilina ba, ti ɣaazuvee ma naama nui letegi, nii é ná-doin ta levege salei Mɔlɔke vɔ, ni ti la paani, ⁵ nɔn, ná vɔluave ma nui va, ta ná-peleyegɛi, ná kpeteve ná-nuɔuseiti ba, é vee naati kpein ba, niiti ti kɔɔɔ gani kɔɔ vai ɣeezu, eɣevelei é keezu la salei Mɔlɔke ve.

⁶ «Ni nui ta a liina, é gɔve laawooleve nuiti gaazaɣa, baa niiti gɔveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, nii é ga kɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zii, ná vɔluave naama nui va, gɛ kpeteve ná-nuɔuseiti ba. ⁷ A baɔɔ jade, wa jade, mazɔɔɔ ná ga Ɔooɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI. ⁸ A ná-deveiti make, wo zie ga tiye. Nà ga Ɔooɔɔ GALAGI, nii é wo jadesu.

⁹ «Zoi nɔpe é keeɣe baa dee ɣotozu, ta naama nui vaa, tɔzei é keeɣe baa dee ɣotoa, ma jamaɪ ɣa la tɔ baɔɔ unma.

¹⁰ «Siegi zu zunui ta a wɛenziɛ bona la ga seijɔɔɔi ta anza, wa wɛenziɛ nuiti felegɔ pe paa.

11 «Ni zunui ta a laana ga keeɛɛ anzai, é keeɛɛ ɣaazu unfe seɣea, wa naama zunui ta naama anzanuiti paa. Ti-ma ɲamai ɣa la ti unma. 12 Ni zunui ta a laana ga ná-doun anzai, wa ti felegoɔi pɛ paa. Ti unfetala vai ɣea, ti-ma ɲamai ɣa la ti unma.

13 «Ni zunui ta a laana ga zunui ta, ti kɔzɔba vai ɣea, wa ti vaa. Ti-ma ɲamai ɣa la ti unma.

14 «Ni zunui ta a anzanui ta dee zɛɣena, é ti felegoɔi zɛi ga anza, naa ɣa ga faa ɲou wola. Ta ti savago ɣala, naa ɣa a ke faa ɲou wolai naa mina ye wo zaama.

15 «Ni zunui ta a laana ga suai, wa zunui naa vaa, wo suai balaa paa. 16 Ni anzanui ta a maaɓɓɔjana suai ta va, é la koba, wa anzanui vaa, wo suai vaa. Ta ti pɛ paa, ti-ma ɲamai ɣa la ti unma.

17 «Ni zunui ta a ná-seelai zeina ga anza, keeɛɛ ná-doun anzanui, ɓaa dee ná-doun anzanui, é naa unfega, ta é ɓɔɣɔ unfega. Unfetala vaa wola ɣana, ti ɓe ka leve ta-nuɓuseiti ba, naa ɣa ɣe ta-nuiti pɛ gaazu. Zunui naa é ná-seelai unfegai, ná-faaɣaaza golai ma ɣasoi ɣa la unma.

18 «Ni zunui ta a laana ga anzanui ta, é ná-alugi ɣaai, ti felegoɔi pɛ ti ɓe ka leve ta-nuɓuseiti ba, mazɔɔɔ ti ná-alugi ma ɲamai ɣaa.

19 «À mina la ga wo-lee die ɓaa deɣe anzanui ta, ɓaa wo-ɣee ná-seelai ta. Ni zunui ta a laana ga ná-nu ɣiteɣitegi ta, ta-vaagaaza golai ma ɣasoi ɣa la ti unma.

20 «Zunui ta a laana ga keeɛɛ die ɓaa deɣe zunui ta anza, é zunui naa ɣaazu unfe seɣea. Ti felegoɔi ta ta-ɣotoi ma ɣasoi zɛɣe, ta za ɣana no, ti la doun zɔɔɔga.

21 «Ni zunui ta a keeloin anzai zeina, kɔzɔba vaa ɣana, é keeɛɛloin unfega, ti la doun zɔɔɔga.

22 «Wa make ná-deveiti ma, ta ná-togiti, wo ti zo kpaan, naa ɣa a ke zooli ve gɛ vaazu liizu ga woye ná, ga wo zɛi ná, é la unpiliga ga woye. 23 A mina zie ga zii naati ta-lubai, niiti gɛ vaazu ti ɓeezu wo luɣo, mazɔɔɔ ti naama ɣeeɓotiti kpein keɓe, naa velezɛɣe bɛ. 24 Gɛ boga wo ma: Wa ɣa wo ta-yooi zɔɔɔsu, ná feezu wo ve ga wɔno, zooli ve, ve nonoi ta koin guloi ɓoobaai ná. Ná ga Gooɣo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo yeeɣaagwea, wa zɔɔma ziiti. 25 Wa zɔɣɔzu ɣe kɔzɔba zuaiti ta sua ɲadegaiti ba, ta kɔzɔba wɔniiti ta wɔni ɲadegaiti ba, naa ɣa a ke wo mina ɓɔɣɔ ɣe ga kɔzɔba vea, ga suaiti, ɓaa wɔniiti, ɓaa ga naati kpein, niiti ti ɓokposu zooli ma. Gɛ ti yeeɣaagwea, ta suai zɔiti, nii a ke wo kwee ga ti ɣɔzɔve.

26 «À ɲade nɔn bɛ, mazɔɔɔ ɲadeɣe, nɔn ná, Gooɣo GALAGI, gɛ wo yeeɣaagweeɓe wa zɔɔma ziiti, naa ɣa a ke, wo ɣe ga nɔnoiti.

27 «Zunui ɓaa anzanui nii é ga gɔve laawooleve nui, ɓaa nii gɔveiti ti velela vele vaiti bosu ma, wa so ga kotui, é za. Ma ɲamai ɣa la unma.»

21

Deveiti

é lo zalaɣa ɣula nuiti ba

1 Gooɣo GALAGI ɣeni Moize ma: «Bɔe zalaɣa ɣula nuiti pɔ, Aalɔn ná-doun zunuiti, é ɣe ti ma: Zalaɣa ɣula nui la ɓɔɣɔ ɣɔzɔa ná-nuɓuseiti saama gɔve maaɓe ma. 2 E ɣula ná-nu ɣiteɣitegi polu, dee, ɓaa keeɛɛ, ɓaa ná-doun zunui, ɓaa ná-doun anzanui, ɓaa keeɛɛloin, 3 ɓaa ná-seelai, nii é la de zeini zunu ve. Togfa zoo é ɓɔɣɔ ɣɔzɔ ná-seelai naa ve, tɔzei naa ɣa ná-peleyeɣe wu, é la de leeni zunu ɣili ná-pele wu. 4 Togfa ga kundigii ná-nuɓuseiti saama, é la ɓɔɣɔ ɣɔzɔa, é va luɣoi ɣologolo.

⁵ «Ni saa ǵa lona zalaǵa ǵula nuiti ma, ti la kpaana pɛa tɔngi zu, ti la bakalagiti boga, ti la pɔlɔpale ba bɔǵɔ ma. ⁶ Ta ɲade ta-GALAGI ve, ti mina ta-GALAGI lɔǵɔi ǵologolo, mazɔlɔ ta zalaǵaiti kulazu Ǵɔɔǵɔ GALAGI ve, ná-daamianigi ve é ǵalazu abui ǵa. Ti maaneve, ti ɲade. ⁷ Ti la kologolo anzanu zeida, ɓaa nii tɔǵɔi ǵologologai. Ti la anzanu zeida, nii sinigi ǵeleai ba, mazɔlɔ zalaǵa ǵula nui ɲadeǵe ná-GALAGI ve. ⁸ Wa pɛte ga ɲade nu, mazɔlɔ toǵa é daamianigi ǵulazu ga zalaǵai wa-GALAGI ve. Toǵa ǵe ga ɲade nu wo ve, mazɔlɔ nɔun ɲadeǵe, nɛi ǵe ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI, nii é wo ɲadesu. ⁹ Ni zalaǵa ǵula nui ná-doun anzanui a lɔǵɔi ǵologolona ga é lɔ kologologi zu, toǵa keeǵe lɔǵɔi ǵologolosu, ta gala, é za.

¹⁰ «Zalaǵa ǵula nui nii kundigilai zea, keeǵelointi maazu, nii gulo ɲadegai ziaai ma, ta nii zalaǵa ǵula zeǵeiti toai kaba, é la noundeǵaiti zega yaǵaba, ta é la ná-seǵeiti balia ga. ¹¹ E la lia pooma ǵoba, é la bɔǵɔ ǵɔzɔa, anɛɛ ni keeǵe a zaana, ɓaa dee. ¹² E la ǵula seizu ɲadegai va, naa ǵa a ke é mina seizu ɲadegai ǵɔzɔ, mazɔlɔ feeve bɛ ga ná-siema wulo ɲadegai maavele. Nà ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI.

¹³ «Zalaǵa ǵula nui naa mina anzanu ze, nii é zunu vaa ǵwɛɛ. ¹⁴ E la poanza zeida, ɓaa anzanui nii sinigi ǵeleai ba, ɓaa kologolo anzanu, ɓaa nii tɔǵɔi ǵologologai, keke anzanui a ǵe seizu, keni é ǵe ga ná-bolodai zu anzalopo ɓeai, é la de zunu vaa ǵwɛɛ. ¹⁵ Zalaǵa ǵula nui naa la mavofodai lɔǵɔ ǵologologa ná-bolodai zaama, mazɔlɔ nà ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI, nii é toun ɲadesu.»

¹⁶ Ǵɔɔǵɔ GALAGI ɓɛni Moize ɔɔ, é ǵe ma: ¹⁷ «Bɛ Aalɔn ɔɔ, è ǵe ma: E-mavofodai zu zunui tanɔpe, nii neevuzu ba, naa mina maaɓuǵa ga é ná-GALAGI ná-daamianigi ǵula ga zalaǵai. ¹⁸ Zunui tanɔpe, nii neevuzu a ǵe ba, naa la maaɓuǵaa ná va: gaazuǵole nu, ɓaa meǵele nu, ɓaa nii sokpai maavegai, ɓaa baalobazuve ta zeǵeai kevele ma, ¹⁹ ɓaa zunui ta, nii kɔǵɔi ǵaleai, ɓaa zeei, ²⁰ ɓaa zunui ta, nii ǵɔǵɔi polu, ɓaa é ga kutui, ɓaa gaazu wana nu, ɓaa dɔǵɔi ma, ɓaa kulama zeebei ba, ɓaa nii pɔlɔǵezɛǵain woloai. ²¹ Zalaǵa ǵula nui Aalɔn mavofodai zu, zunui tanɔpe nii neevuzu ba, naa mina maaɓuǵa ga é va zalaǵaiti kula, ti ǵalazu abui ǵa. Tei neevuzuve ba, é mina maaɓuǵa, é va ná-GALAGI ná-daamianigi ǵula ga zalaǵai. ²² Toǵa zoo é ná-GALAGI ná-daamianigi ta mi, aniiti ti wola ɲadegai, ta ani ɲadegaiti. ²³ Keke é la lia seǵe zuǵooza golai ɔɔ pelei, ta é la maaɓuǵaa zalaǵa ǵulazuve va, mazɔlɔ neevuzuve ǵa ba. E la ná-ada ɲadegai ǵɔzɔa ta ma zɔlɔlaiti, mazɔlɔ nà ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI, nii é ti ɲadesu.»

²⁴ Moize naama woiti daazeelini Aalɔn ma ta ná-doun zunuiti, é veɛ Izelayele nuiti kpein ba.

22

Maɲɛɛi é lo zalaǵa aniiti fai va

¹ Ǵɔɔǵɔ GALAGI ɓɛni Moize ɔɔ, é ǵe ma: ² «Aalɔn ta ná-doun zunuiti kala ga fai niiti ta ti maɲɛ, é lo vɛɛani ɲadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti ǵulazu bɛ, naa ǵa a ke ti mina dáasei ɲadegai ǵologolo. Nà ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI.

³ «Ǵɛ ti ma: Wo-mavofodaiti saama, zunu nɔpe kɔzɔai a ye de, é maaɓuǵa vɛɛani ɲadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti veezu bɛ, naama nui ǵa ɓe, é zeǵe ǵàazu. Nà ga Ǵɔɔǵɔ GALAGI. ⁴ Nu-o-nu Aalɔn mavofodai zu, kulama zeebei a ǵe ba, ɓaa kalajna kolegi, naa la vɛɛani ɲadegaiti ta mia, eyɛsu é ɓe ga ɲade. Zekana é la ga zoi a vɔɔǵuna nui ta va, kɔzɔai ga poomai, ɓaa é

60đo maafologologai. ⁵ Zoi a voođfuna kpokpo ganii ta va, é koozi maazoboo, 6aa nu vului ta, nii koozoba anii ma zii tanope a veena ba, é ɔbo ga naa, ⁶ zoi a voođfuna ta va, naa ɔa ye koozoyai zu eyesu kpokoi, é la vebeani ɔadegaiti ta mia, keni é maagba. ⁷ Foloi a bena ga da, toɔa ɔade, naa volu toɔa zoo niina é vebeani ɔadegaiti ta mi, mazoboo ná-daamianigi ve. ⁸ E la sua voooma mia, 6aa nii balivaliai ga, nii a ke é mina 60đo ɔbo ga naa. Nà ga ɔoođo GALAGI.

⁹ «Zalaɔa ɔula nuiti ta ná-deveiti make, naa ɔa a ke ti mina kologolo, koto va la ta unma, ti mina va zaazu. Nà ga ɔoođo GALAGI, nii é ti ɔadesu.

¹⁰ «Izelayele nu nape ge mina vebeani ɔadegai ta mi, ni é la ga zalaɔa ɔula nu. Anee zalaɔa ɔula nui ma weein ta ná-botigé nui, ti la vebeani ɔadegai ta mia.

¹¹ Kele duoi nii zalaɔa ɔula nui geyai, naa ɔa zoo é ta mi, ta nii balaagi sobogai ná-pelei wu, ta ná-daamianigi ta mi. ¹² Zalaɔa ɔula nui ná-doun anzanui, sinigi la ga zalaɔa ɔula nu, naa la naa ta mia, nii segeai vebeani ɔadegaiti ba.

¹³ Kele zalaɔa ɔula nui ná-doun anzanui, nii é ga poanzai, 6aa nii sinigi ɔeleai ba, é la doun zoboni, ta nii é vaazu ɔalesu ma, é ye keeɔe ná-pelei wu, egevelei é ɔeni ná la, ná-nu niinelai zu, naa ɔa zoo é keeɔe ná-daamianigiti ta mi. Nu nape ge la ta mia, ni é la ga zalaɔa ɔula nu.

¹⁴ «Ni nui ta a vebeani ɔadegai miina, ki ge la ba, toɔa vebeanii lieoi naa ve zalaɔa ɔula nui ya, é ta ve ba ga gaadwesu bobugoi zeizu ɔilagi. ¹⁵ Zalaɔa ɔula nuiti ti mina Izelayele nuiti ta-vebeani ɔadegaiti koozoo, nii naati ti segezu ba ɔoođo GALAGI ve. ¹⁶ Ni naati ta ta-vebeani ɔadegaiti miina, ta ta-vaagaa za golai la 60đo unma, ti ɔe ga soba nuiti, mazoboo ná ga ɔoođo GALAGI, nii é ti ɔadesu.»

Suai niiti ta zoo ɔulazu ga zalaɔai

¹⁷ ɔoođo GALAGI 6oeni Moize vo, é ɔe ma: ¹⁸ «Boe Aalon ta ná-doun zunuiti po, naa ve Izelayele nuiti kpein ba, é ɔe ti ma: Nu kpein é ga Izelayele nu, 6aa ti ga seikoooma nu Izelayele yooi zu, niiti ta gala zalaɔai ɔula ɔoođo GALAGI ve, minazege daazeeli vaa zu, 6aa vebeanii vaa zu ti daai ɔisu, ¹⁹ nii a ke daazo, toɔa va ga togani zine ɔila, nii neevuzu la ba, é kula nikeiti saama, 6aa baalagiti, 6aa boliiti. ²⁰ A mina ani nape kula ga zalaɔai, nii neevuzu a ɔe ba, mazoboo daa la zoga wo ve. ²¹ Ni zunui ta a toganii ma wolai 6aa ma goi ta ɔulana ga ziilei zalaɔai, é ɔeni ga minazege daazeeli vai, 6aa é ɔeni ga vebeanii nii é daai ɔisu, neevuzu mina ɔe zalaɔa anii va, naa ɔa a ke daazo. Neevuzu nape ge mina ɔe ba. ²² A mina sua nape kula ga zalaɔai ɔoođo GALAGI ve, nii gaazugoleai, 6aa maaleɔefegai, 6aa koliiti ti ba, 6aa kavai ɔulaai ma, 6aa geleɔelegi ɔulaai ma. A mina naa ɔala zalaɔa ɔulazuve ɔoođo GALAGI ve. ²³ Nike zinei 6aa baala zivoi nii baalobazuve ta ɔoozaai, 6aa ta buɔa, wa zoo wo naa ɔula ga zalaɔai 6aa vebeanii, nii wo daai ɔisu, kele naa ɔeɔala zuai ma zalaɔai la daazoga minazege daazeeli vaa zu. ²⁴ A mina sua ɔula ga zalaɔai ɔoođo GALAGI ve, nii polooɔezefain woloai, 6aa kulaai su, 6aa teveai ga. A mina naa ta ɔe ga zalaɔa wa-yooi zu. ²⁵ A mina suai naa ma zii tanope geya ween ma, wo va kula wa-GALAGI ve ga zalaɔai. Mazoboo ti maaleɔefege, neevuzuve ɔa ba, daa la zoga wo ve.»

²⁶ ɔoođo GALAGI 6oeni Moize vo, é ɔe ma: ²⁷ «Siegi zu nikei a zobona da, 6aa baalagi, 6aa bolii, toɔa ye ma leei va, é ke ga folo lafela. E zo folo lasavasiei ma, eyesu zooma voloiti, a ɔulana ga zalaɔai, nii abui galazu ɔoođo GALAGI ve,

daa ɟa zo. ²⁸ A mina togani leei ta ma yivoi vaa uɔɔma folo ɟila nɔ. ²⁹ Wa ɟena mama fee zalaɟai ɟulaa Ɔooɟo GALAGI ve, wa kula vele bete, nii a ke daazo. ³⁰ Wa ti pe mi ma voloi nɔ ma, wo la ta ye ga ná, é va yesu sobui va zeeli. Nà ga Ɔooɟo GALAGI.

³¹ «Wa nà-deveiti so, wo zie ga tiye. Nà ga Ɔooɟo GALAGI.

³² «À mina dàasei ɲadegai ɟologolo, nà-ɲadedai ɟa maamusei zɔɔɔ Izelayele nuiti saama. Nɔun nà Ɔooɟo GALAGI, nii é wo ɲadesu, ³³ nɛi gè wo ɟulaai Ezipete yooi va, ga gè ɟe ga wa-ƆALAGI. Nà ga Ɔooɟo GALAGI.»

23

Feti voloiti

¹ Ɔooɟo GALAGI ɔɔeni Moize uɔ, é ɟe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɟe ti ma: Feti voloi ɟa ga niiti, wo maanɛai wo ti ɟula, ti ga nà-feti voloiti. Naati ma vaa zu, wa nuɓuseiti toli, ti gaaleba ɲadegai wo.

³ «Ese ka ná-boti ɟe folo lɔzita laawu, keke foloi lɔfelasiei ɟa ga dooɟo foloi, gaaleba ɲadegai ɟa wo ma. Wo la boti nɔpe kea naama voloi. Dooɟo foloi ɟa ɟe de Ɔooɟo GALAGI lebi vai ma, ve nɔpe wa zei ná.

⁴ «Wele Ɔooɟo GALAGI ná-feti volo ɟiligi tanigaa va, niiti wo maanɛai wo nuɓuseiti toli ma, ti gaaleba ɲadegai wo naama ɟuiti ma, ti logai.

*Pakegi ta bului leve la su,
naati ma vetii*

(Gaalu Sevei 28:16-25)

⁵ «Alu mɔungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma ɔkɔi, kpidii a vɛena, naa ɟa é ga Ɔooɟo GALAGI ná-Pakegi. ⁶ Alugi naa ma volo puugo maazu lɔlusiei (15), naa ɟa ɟe ga bului nii leve la su, naa ma vetii, Ɔooɟo GALAGI lebi vai ma. Folo lɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. ⁷ Folo mɔungi, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eɟevelei wa ɟa ke la. ⁸ Folo lɔfela laawu, wa zalaɟai ɟula, nii abui galazu, Ɔooɟo GALAGI ve. Folo lɔfelasiei ma, wa nuɓuseiti toli, wo gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eɟevelei wa ɟa ke la.»

*Zooi va lɔnɔ mɔungiti
ma vetii*

⁹ Ɔooɟo GALAGI ɔɔeni Moize uɔ, é ɟe ma: ¹⁰ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɟe ti ma: Siegi zu wo vaazu lɔzu la zooi zu, nii gè feezu wo ya, wa moloji levena, wa va ga ma ɟili ɟila, zalaɟa ɟula nui uɔ, wa-molo levea mɔungi zu. ¹¹ Dooɟo foloi vɔluma zobui, zalaɟa ɟula nui ɟa molo ɟilii lateɟe vai ma uoogi ɟe, Ɔooɟo GALAGI ɟakala, naa ɟa a ke daazo wo ve. ¹² Voloi wo vaazu molo ɟilii lateɟe vai ma uoogi ɟeezu la, wa kona gila baala sinei zo, nii neevuzu la ba, wo kula ga gala zalaɟai Ɔooɟo GALAGI ve. ¹³ Wa bulu vuko vagoi kilo lɔzita vɛe ba, gaayɔgai ga gulo, eɟe vɛɛanii galaai abui ɟa, makugi nɛai Ɔooɟo GALAGI ve, ta puya zalaɟai litɛɛ ɟila ta tukpe (1,5) dɔɔi zu. ¹⁴ Aisa naama voloi va zeeli, wo vaazu ma ga vɛɛanii wa-ƆALAGI uɔ, à mina bulu mi, ɓaa ani ɟɔpɔ geega, ɓaa molo niine. Naa ɟa ga ɟooɟo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wa zei ná.

Pantekote voloi

(Gaalu Sevei 28:26-31)

¹⁵ «Wa dɔɔɟi ɟaalu ga dɔfela, é zo dooɟo foloi vɔluma voloi ma, yeei wo vaazu la ga molo ɟili, wo dateɟe ma. ¹⁶ E zo dooɟo foloi ma voloi ma, wa

folo vuuloolugō (50) g̃aalu, wo molo niinei ma veβani g̃ili kevele βete Gōoḡō GALAGI ve. ¹⁷ Wa va ga bulu felegō, wo zeḡe la wo-zeizuve, wo ti lateḡe, ti ḡilagilagi ḡa βete ga bulu vukō vagoi kilo lazita, ti mō ga levei. Naati ta ga zooi va lōnō maungiti Gōoḡō GALAGI ve. ¹⁸ Bului naati poluma, wa kona gila baala zivo lofela ḡula ga zalaḡai, neevuzu mina ḡe ti va, ta nike zine bokpa gila ta baala sine felegō, ti ḡula ga gala zalaḡai, é veβ ta-veβanii va, ta ta-buya zalaḡai. Zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai Gōoḡō GALAGI ve. ¹⁹ Wa boli zinei ḡula ga koto gba zalaḡai, ta kona gila baala sine felegō, wo kula ga ziilei zalaḡai. ²⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa ti lateḡe vai ma voogi ḡe, Gōoḡō GALAGI ḡakala, é veβ zooi va lōnō maungiti ma bului va, é veβ baala zivo felegoiti ba. Ta zeḡe, ti ve Gōoḡō GALAGI ve, ti ḡe ga zalaḡa ḡula nui nōnōi. ²¹ Naama voloi nō, wa nuβuseiti toli, ti gaaleba ḡadegai wo. Wo la boti nōpe kea, eḡevelei wa ḡa ke la. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡō tḡi wo-mavofodaiti kpein be, ve nōpe wa zeí ná. ²² «Sieḡi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamave ye ná, wo mina ná leve, wo mina ḡale ma posuyevei ma. Wa naa ye ná bala nuiti be, ta seikōḡoma nuiti. Ná ga Gōoḡō GALAGI, wa-GALAGI.»

Puvu feβ vetii

(Gaalu Sevei 29:1-6)

²³ Gōoḡō GALAGI βōeni Moize vo, é ḡe ma: ²⁴ «Bōe Izelayele nuiti pō, è ḡe ti ma: Alugi lofelasiei ma volo maungi ma, toḡa ḡe ga dooḡō folo wola wo ve, wo ḡitoo sū, wa puugiti fe, wo gaaleba ḡadegai wo. ²⁵ Wo la boti nōpe kea, eḡevelei wa ḡa ke la. Wa zalaḡai ḡula, nii abui galazu, Gōoḡō GALAGI ve.»

Koto gba voloi

(Gaalu Sevei 29:7-11)

²⁶ Gōoḡō GALAGI βōeni Moize vo, é ḡe ma: ²⁷ «Alugi lofelasiei ma volo puugōi ma, naa ḡa ḡe ga koto gba voloi. Wa gaaleba ḡadegai wo, wo zugi zo, wo zalaḡai ḡula, nii abui galazu, Gōoḡō GALAGI ve. ²⁸ Wo la boti nōpe kea naama voloi, mazōlō koto gba voloi ve, yei koto gba vai maanai é ḡe la wo ve, Gōoḡō GALAGI ḡaazu, wa-GALAGI. ²⁹ Nu-o-nu nii é la zugi zoni naama voloi, naa βe ka leve ná-nuβuseiti ba. ³⁰ Nu nōpe a boti ḡeena naama voloi, ná undaavili ná-nuβuseiti saama. ³¹ Wo la boti nōpe kea. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡō tḡi wo-mavofodaiti kpein be, ve nōpe wo zeizu ná. ³² Toḡa ḡe wo ve ga dooḡō folo wolai, wa zugi zo. E zo alugi ma voloi laavuusiei ma βōkōi ma, é li poluma zobui ma βōkōi vo, keni wo looḡo.»

Kota lo fetii

(Gaalu Sevei 29:12-39)

³³ Gōoḡō GALAGI βōeni Moize vo, é ḡe ma: ³⁴ «Bōe Izelayele nuiti pō, è ḡe ti ma: Ma alugi lofelasiei nō ma volo puugo maazu loolusiei (15) ma, naa ḡa ḡe ga kota vetii Gōoḡō GALAGI ve, folo lofela laawu. ³⁵ Folo maungi, gaaleba ḡadegai ḡa wo. Wo la boti nōpe kea, eḡevelei wa ḡa ke la. ³⁶ Folo lofela laawu, folo-fofo wa gala zalaḡai gila kula, Gōoḡō GALAGI ve. Foloi losavasiei, wa gaaleba ḡadegai wo, wo gala zalaḡaiti kula Gōoḡō GALAGI ve. Toḡa ḡe ga gaaleba ḡadegai GALA ḡebi vai ma. Wo la boti nōpe kea, eḡevelei wa ḡa ke la.

³⁷ «Feti voloiti kana, Gōoḡō GALAGI lebi vai ma, niiti wo maanai wo nuβuseiti toli ti ma, ti gaaleba ḡadegai wo. Ti zalaḡaiti kula, ti ḡalazu abui ḡa, ta veβaniiti, ta zalaḡaiti, ta puya zalaḡaiti, é zoloo foloi ḡilagilagi ma leveiti ma. ³⁸ Wa Gōoḡō GALAGI ná-dooḡo foloiti maḡe, wo ti la wa-veβaniiti

maazu, ta wa-minazegegiti, ta wa-vebeaniiti kpein wo ti laai gisu, niiti wo ti veezu Gooḡo GALAGI ve.

³⁹ «Alu dafelasiei ma volo puugo maazu lolusiei (15) ma, siegi zu wo zoi zu ani waaiti kulazu la, wa fetii gila Gooḡo GALAGI lebi vai ma. Wa naa ge folo lbfela laawu. Folo moungi ga ge ga doogogi, dɔsavasiei balaa ge ga doogogi. ⁴⁰ Folo moungi, wa gulu vagoiti ma waai zefe, ta dɔ laagiti, ta gulu bekegiti, ti gaaibiiliai, ta ziela gulu bekegiti. Wa goozunɛ Gooḡo GALAGI gaazu, wa-GALAGI, wo naa ge folo lbfela laawu. ⁴¹ Kona-o-kona wa fetii naa gila Gooḡo GALAGI lebi vai ma, folo lbfela laawu. Toḡa ga gooḡo togi wo-mavofodaiti kpein be. Wa ge kulazu alu dafelasiei ma. ⁴² Wa ze kotaiti bu folo lbfela laawu. Izelayele yooi zu, zou lointi kpein ta ze kotaiti bu, ⁴³ naa ga a ke, wo-mavofodaiti ti kwee ga ge Izelayele nuiti seini kotaiti bu, ge ti gilaai ma Ezipete yooi va. Na ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

⁴⁴ Vele gana Moize kalagiti feeni la Izelayele nuiti zea, e vile Gooḡo GALAGI na-feti voloiti ba.

24

Deveiti

e lo seizu nadegai na-fitinaiti ba

(Egezode 27:20-21)

¹ Gooḡo GALAGI bɔeni Moize vo, e ge ma: ² «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va e vo ga wolive wulo vagoi, kpeteai fitinai vaa zu, naa ga a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenope ti mina za. ³ GALA daagomi sege vele wu, sege zuḡooza golai gkalave, nii e zeele woo gsesui gkalave, minɔ ga Aalon a sei na, fitinaiti ti so, e zo kpakoi ma, eyesu geelaalao, Gooḡo GALAGI gaazu. Toḡa ga gooḡo togi, wo-mavofodaiti kpein be. ⁴ Toḡa fitinaiti kevele bete, fitina ze anii ga, e ga zanu kitei, ti da zo yeenope Gooḡo GALAGI gaazu.

Bului e geni veezu GALA be

⁵ «Da bulu vuko vagoi zefe, e bulu puugo maazu felego (12) bete, bului gilagilagi ga ge ga kilo lazita. ⁶ Da ti gvele bete zanu kitei ma labalii ga, Gooḡo GALAGI gaazu, ga seizu felego. ⁷ Da ani maku neene kitei ta vu seizu gilagilagi ma. Naa volu da ani maku neene kitei gala Gooḡo GALAGI gaazu, bului votogi zu, ege gizesui. ⁸ Dooḡo foloi gilagilagi, ta da bului naati kevele bete yeenope Gooḡo GALAGI gaazu. Toḡa ga minazegegi e yesu na gɔ, Izelayele nuiti ta-vaa zu. ⁹ Bului naati ta ge ga Aalon ta na-doun zunuiti tonɔ, ta ti mi ada nadegai ta, mazolo toḡa ge ti ve ga vebeani nadega wolai, naati saama, niiti ti galazu, Gooḡo GALAGI gaazu. Toḡa ga gooḡo togi.»

Woo nou wo nuiti

ta nu vaa nuiti so pelei

¹⁰ Yeeta, Izelayele anzanu gila ta Ezipete zunu gila, ti-loun zunui vaani Izelayele nuiti saama. Kpoei leveni ti-vuuzuve, Izelayele anzanui naa na-doun zunui ta Izelayele zunui ta ti yogzu. ¹¹ Izelayele anzanui naa na-doun zunui woo noiti boni GALA daalɔgoma, e koto. Ti vaani la Moize vo. Dee laaseigi geni ga Selomite, Diбели na-doun anzanui, Dan na-bolodai zu. ¹² Ti makeni ga pagɔ, eyesu deve zolo Gooḡo GALAGI ya.

¹³ Gooḡo GALAGI bɔeni Moize vo, e ge ma: ¹⁴ «A woo nou wo nui gila wo-vuuzuve va. Niiti kpein ti gooi menigai, naati ti yeeti pee unma, naa voluma

bɛbɛi kpein ge sɔ ga kɔtui, ɛ za. ¹⁵ Da bɔɛ Izelayele nuiti pɔ ga, nu-o-nu a nɔ-GALAGI ɔtona, naama nui ɔa nɔ-kotoi ma ɔasɔi zege. ¹⁶ Zɔi nɔpɛ a woo jɔu wona ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi laalɔɔɔma, ta naama nui vaa, bɛbɛi kpein ka sɔ ga kɔtui, ɛ za, ɛ ɔɛni ga seikɔɔɔma nu baa zou loun, tɔzei ɛ woo jɔi woga GALA daaseigi laalɔɔɔma.

¹⁷ «Zɔi a nu vaana, ta naama nui vaa. ¹⁸ Zɔi a sua vaana, toɔa potogi ve ga suai ta. Zenvui voto ka ɔe ga zenvui. ¹⁹ Ni nui ta a seijɔɔɔi maawanana, toɔa ɔe la, eɔvelei tɔ bɔɔɔi ɛ kea la ga zɔi. ²⁰ Nii a nu ɔaei ɔale, naama nui ɔaei ɔa ɔale, nu ɔaazuɔeɔeigi voto ka ɔe ga nu ɔaazuɔeɔeigi, nu jiiiga voto ka ɔe ga nu jiiiga. Ta naama maawanai ɔeɔalɔi ɔe ga naa, nii ɛ kea ga zɔi. ²¹ Zɔi a sua vaana, toɔa potogi ve. Kele zɔi a nu vaana, ta naama nui vaa.

²² «Tɔ gilagi nɔ ɔa seidai wo ma, seikɔɔɔma nu vɛɛ zou loun va, mazɔɔɔ nɔ ga ɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.»

²³ Moize bɔɛni Izelayele nuiti pɔ. Ti woo jɔu wo nui ɔulani ti-vuuzuvɛ va, ti sɔ ga kɔtuiti, ɛ za. Izelayele nuiti ti keɛni ɔana, eɔvelei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

25

Zooi nɔ-dooɔo konagi

(Tɔ Sevei Velesiei 15:1-11)

¹ ɔɔɔɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ Sinayi gizei ma, ɛ ɔe ma: ² «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu wo vaazu leezu la zooi naa zu, ge feezu wo ve, wa da zooi ye nɔ, ɛ da looɔo yeeɔeɔalɔi tanigaa zu, naa ɔa ɔe ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-lebiyai vaa ma. ³ Kona dɔzita laawu, wa wa-ani zuwui vaza wa-balagiti su. Kona dɔzita laawu, wa wa-leezen beleiti subete ga pagɔ, wo gaawaai ɔula. ⁴ Kele kona dɔfelasiei, dooɔoigi ɔa ve zooi ya, dooɔoigi ɔa ɔe ɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma. Wo la ani zuwu vazaga wa-balagiti ba. Wo la wa-leezen beleiti subetea. ⁵ Wo la molo ɔɔɔɔvulu levea, wo mina leezen ɔula kpelei zu, nii su la bɛɛni. Naa ɔa ɔe ga dooɔoigi negelein zooi ve. ⁶ Zooi nɔ-dooɔoigi zaala zu, wa ɔonɔgi zɔɔɔ, wɔun wa, wa-wotige zunuiti, ta wa-wotige anzanuiti, ta nui nii wo salazu folo-fole, ta weɛn ɛ zeini wo ɔɔɔɔma, ⁷ ta wa-loganiiti, ta suaiti ti wa-yooi zu, zooi va lɔnɔgi kpein ka ɔe ga daamianigi.

Bɔɔɔyeemai ta unmdɔ konagi

⁸ «Wa dooɔo kona dɔfela ɔaalu, kona dɔfela zeizu lɔfela, naa ɔa ɛ ga kona vuunaanigo maazu taavuuɔo (49). ⁹ Alu dɔfelasiei ma voloi vuusiei ma, wa puuugi ve, gooɔula, koto gba voloi, wa puuugi ve wa-yooi kpein su. ¹⁰ Wa kona vuulɔlusiei (50) naa leve ga kona jadegai, wo bɔɔɔyeemai laazeeli zooi zu ze i wo nuiti kpein ma. Toɔa ɔe wo ve ga bɔɔɔyeema ɔonagi, eɛe gilagilagi nɔ-zooi ɔa ɔaɔale ma pɔ, ta eɛe ka ɔale ma nɔ-peleyeɔeigi wu. ¹¹ Kona vuulɔlusiei (50) ɔa ɔe wo ve ga bɔɔɔyeema ɔonagi: wo la ani zuwu vazaga, wo mina molo ɔɔɔɔvulu leve, wo mina leezen ɔula kpelei zu, nii su la bɛɛni. ¹² Mazɔɔɔ bɔɔɔyeema ɔonagi ve. Wa deve ga jadegɛ. Anii niiti ti vɔnɔsɔ bɔɔɔ ve kpalagi zu, wa naati mi.

¹³ «Bɔɔɔyeema ɔonagi naa zu, eɛe gilagilagi nɔ-zooi ɔa ɔaɔale ma pɔ. ¹⁴ Ni wa zou vɔdina, baa wo geya Izelayele nui ta ma, a mina tooma vaa ɔe. ¹⁵ Wa zou vɔdi zɔngɔi baa geya zɔngɔi ɔweteve, ɛ tɔzei bɔɔɔyeema ɔona gaabelagi ma, konagi lieɔi tevegai, ta molo levei lieɔi a ɔe, aisa bɔɔɔyeema ɔonagi va zeeli. ¹⁶ Konagi ta a ɔena laa ta ma, wa sɔngɔi ta la ma, konagi ma ge la ɔe de

mōinni, wo ta gūla sōngōi la. Mazōlōo molo lebe laa liegōi gā, é pōdizu wo ma. ¹⁷ Wo tanōpe ge mina loo seijnōgōi ma. Wa lua wa-ĠALAGI va, mazōlōo nā ga Ġōogō GALAGI, wa-ĠALAGI.

¹⁸ «Ā nā-tōgiti so, ta nā-deveiti, wo ti make, wo zie ga tiye, wa ze i zooi zu ziileigi zu. ¹⁹ Zooi gā nā-kulanumaiti fe, wa daami wo, wo yigō, wo ze i ziileigi zu. ²⁰ Ni wa gēna ma: «Leeni gā gā mi konagi lofelasiei, mazōlōo gi la tii gēeni, gi la vaazu ani zuwu ma lōnō kulazu?» ²¹ Nā, nā-tuyai loo wo ve, konagi lōzitasiei, nii a kona savagō molo lebei liegōi ve wo ya. ²² Wa tii gē konagi losavasiei ma, ta wa molo vōlōmai mi, eyesu molo lebea niinei zeeli, wa gē ma vōlōmai miizu.

Poganiiti unmoō fai

²³ «Zooi la vōdia, é va yesu gō, mazōlōo zooi gā ga nōnō, wa pō bē ga wēeinti, egē nuiti ti vaai zeizu zooi zu yeegegāla go laawu. ²⁴ Zooi zu nā kpein, ve wo vaazu zeizu nā, é gē ga wōnō, wa tōgi ze i, é zobogi veezu ese pe bē ga é nā-zooi unmoō.

²⁵ «Ni Izelayele nui ta a gēna zeapakalai zu, é nā-zooi ta vōdi, nii maaneai ga é lo unmoō fai gā, é ga nā-nu gitegitegi, naa gā va, é naa unmoō, nii keeloin pōdia. ²⁶ Ni nui ta gā nā, nu la zea, maaneai ga é lo unmoō fai gā bē, ni a ani zōlōna bōgō ve, nii a nā-unmoō fai gē la, ²⁷ togā tōzei ga konagiti gaaluga, é zo pōdi voloi ma, é naa vōtogi ve, nii é laazu maazu geya nui ve, nā-zooi gāgāle ma pō. ²⁸ Ni é la ani zōlōni, a potogi lebe da, zooi gā ye geya nui yeezu, eyesu bōgōyeema gōnagi zeeli. Togā gāgāle ma, é gē zeezu, é gē ga nōnō nāzu.

²⁹ «Ni nui ta a daa vōlei vōdina taai ta zu, maalatigai ga sigigi, togā zoo é unmoō kona gila daawu, é zo pōdi voloi ma. Nā-unmoō fai gā lebisu ga kona gila nō. ³⁰ Kele pele i naa togai taai ta zu, maalatigai ga sigigi, ni naa la unmoōni kona gilagi gēezu é pile da, togā gē ga geya nui nōnō niina eyesu gō, ta nōnō mavofodai, ti la mō tevoga, anee bōgōyeema gōnagi a zeelina. ³¹ Peleiti ti taaiti su, sigi ge la ti ma, naati ta leve, egēvelei zooi ma lōgiti ti la. Pōdi nui gā zoo é unmoō, ni naa laade pele i gā lebe ma nui vō bōgōyeema gōnagi.

³² «Nii é ga Leevi nuiti ta-vōleiti ta-vai, niiti ti ta-laaiti su, Leevi nuiti ta zoo ti unmoō fai gē eyesu gō. ³³ Zōi a pele i ta geyana Leevi nu ma taai zu, togā gūla pele i naa wu, pōdiai ma, bōgōyeema gōnagi ma. Mazōlōo Leevi nuiti ta-vōleiti ta-laaiti su, ta ga ta-voganii Izelayele nuiti saama. ³⁴ Kpalagiti ti ta-laaiti maagoolii zu, naati maa la neeni, ti va vōdi, mazōlōo tiya gā ta-voganii ve eyesu gō.

Tōgi é lo bala nuiti maafuyeyiti ba

³⁵ «Ni Izelayele nui ta a gēna ga zeapaka nu wo gōba, aniiti balagai zea, wa yeezei bu, egēvelei wo keezu la wēeinti baa seikōgōma nuiti bē, naa gā a ke é zenvui wo wo gōba. ³⁶ A mina talama maaloli ma, baa kulanumai, wa lua wa-ĠALAGI va, wo-gēeloin zenvui wo wo gōba. ³⁷ A mina kuye veē ga wa-walii, wo va ta la ma. Wo la wa-laamianigi vea zea ga lōdōgi, wo va ta la ma. ³⁸ Nā ga Ġōogō GALAGI, wa-ĠALAGI, nii é wo gūla Ezipete yooi va, ga é Kanaan yooi ve wo ya, naa gā a ke gē gē ga wa-ĠALAGI.

*Tōgi é lo
nubuseiti unmoō fai va
(Egezode 21:2-6;
Tō Sevei Velesiei 15:12-18)*

39 «Ni Izelayele nui ta a gēna ga zeapnaka nu wo gōba, é bōđō vōdi wo ma, à mina duōla wotii la unma. 40 Tođa đe wo vō bē, eđe nui é botii đeezu, wo đa sala, é đe eđe seikōđōma yeeđeđala go nō zu. Tođa ye wa-wotii laawu eyesu bōđōyeema đonagi zeeli. 41 Tođa zefē nāzu wo vō bē, tō-o, ná-dointi-yo, é đale ma ná-bolodai zu, keeđe voganii zaama. 42 Mazōlō nā-botigē nuiti be, gē ti đulaai Ezipete yooi va, ti la vōdia, eđevelei duōiti ta vōdi la. 43 E la zeida unda ga maađa, kele wa lua wa-GALAGI va.

44 «Ziiti ti wo-maagoolii zu, naati saama đa wa duō zunui baa duō anzanui zefēna, ti đe ga wōnō, tiya đa wa duōiti geya ti zu. 45 Niiti ti vaai zeizu wo zaama, yeeđeđala go laawu, wa zoo wo naati geya, ta ti-mavofodaiti. Ta đe ga wōnō. 46 Wa ti ye ná, wa zefēna ná, ti đe ga pogani wo-loun zunuiti bē, ti đe ga tōnō. Wa zoo wo ti make, ti đe ga duōiti eyesu đō. Kele wo-đeelointi tetemazu, ti ga Izelayele nuiti, wo tanōpe ge mina ze keeđeloin unga ga maađa.

47 «Ni wēen baa seikōđōma nu, a gēna ga kpete nui, Izelayele nui ta đe ga zeapnaka nu koba, ni a bōđō vōdina wēen naa ma, baa seikōđōma nui naa ma, baa wēen ná-bolodai zu nui ta ma, 48 unmmōgi ma zobogi maanēve é đe bē, anē ni é bega ga bōđō vōdi. Keeđeloin ta đa zoo é unmmō. 49 Keeđe die baa deđe zunui ta, baa naa ná-doun zunui ta, baa ná-nu giteđitegi ta, é ná-bolodai zu, naa đa zoo é unmmō. Baa ni sōlō gani đa ná, nii zeelaai ma, tođa bōđō unmmō. 50 Ta geya nui ta konagi đaalū, é zo pōdi voloi ma, é zeeli bōđōyeema đonagi ma. Unmmō salai đa leve, é zoloo nui ná-folo gila wotigē zalai ma, naa đa gaalusu, é zoloo konagi liegōi ma. 51 Ni konagi wola mōinve de, ná-unmmō fai zu, tođa letemave ma walii đula, nii zunui naa geyaa la. 52 Ni kona mōinmōin ge la mō yēni, eyesu bōđōyeema đonagi zeeli, tođa gaalugi đe, é letemave ma walii đaagale ma, ná-unmmō fai zu, é zoloo naama đonagiti ma. 53 Tođa đe maligii vō bē eđe botigē nu, é đa zalai zefē konagi laawu. Naa la zeida unda, é va sopele jōu ga maađa. 54 Ni é la unmmōni ga naama velei tanōpe, tođa ye ná, eyesu bōđōyeema đonagi zeeli, é đe bōđō yeema, tō-o, dointi-yo. 55 Mazōlō Izelayele nuiti ta ga botigē nuiti bē, tōzei gē ti đulani Ezipete yooi va. Nā ga Gōođō GALAGI, wa-ĠALAGI.»

26

Tuyaiti

(Tō Sevei Velesiē 7:12-24;

28:1-14)

1 «À mina kōođō ganigiti kpete bōđō ve. A mina vololiba vile, baa sale đōo đōtu. A mina kōtui tanōpe sađa, wo va đa nōkō bu wa-yooi zu, mazōlō nā ga Gōođō GALAGI, wa-ĠALAGI.

2 «Wa ná-doogō foloiti maaje, wo unfe seizu jadedgai ma. Nā ga Gōođō GALAGI.

3 «Ni wa ziena ga ná-deveiti, wo gōlo ná-tōgiti bē, ni wa ti zona, 4 nā tonaiti fe wo ya ma yeeđeđalai ma, zōoi đa ná-kulanumaiti fe, guluiti ta waa. 5 Wa ye đō moloi lođazu, eyesu dōo bēte yeeđeđalai zeeli, wo ye đō dōo bēte vai đeezu, eyesu ani zuwu vaza yeeđeđalai zeeli. Wa daamianigi zōlō ga mōinda, wo ze ga pago zilleigi zu, wa-yooi zu. 6 Nā zilleigi lō zōoi zu, wa jiiemenii wo, faa nōpe ge la wo bōlōa. Nā sua vileiti kpein kula wa-yooi va, kōo la đōa wa-yooi zu. 7 Wa vile wo zili nuiti polu, wo zobo sōlō ti ma ga wa-wōđa zōkpōi, ti loo. 8 Wo zaama, nu lōlugō đa pile sōlō nu ungila (100) ma, ta nu ungila

(100) ka nu waapuugo (10 000) 6ε. Wa-wogfa zəkpəi ɟa ɟε wo zili nuiti toozu bu. ⁹Nā yeeyε wo va, gε wo ɟε ga kpuɟu nu, wo wola mɔin. Nā nā-minazeɟegi make kpaan wo ve. ¹⁰Wa molo vɔlɔmai mi, wo mətai likpi vɔlɔ, nii a ke wo ma niinei vuuzu zɔlɔ. ¹¹Nā sɛizuvε betε wo zaama, gε la mɔ ɟεlεa wo va pe. ¹²Nā zie wo zaama, gε ɟε ga wa-GALAGI, wo ɟε ga nā-nubuseiti. ¹³Nā ga Gooɟo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ɟulani Ezipete yooi va, é wo ɟula duɔlai zu. Gε wa-unbawuluiti galeɟaleni, wo zie unbuzεɟei zu.

Foovooiti

(Tɔ Sevei Velesiei 28:15-68)

¹⁴«Kεlε ni wo la woiloni gɔo ma, wo va zie ga devei niiti kpein, ¹⁵ni wa nā-deveiti wɔnzegena, wo ɟεlε nā-tɔgiti ba, wo la zieni ga nā-deveiti kpein, wo nā-minazeɟegi ɟologolo, ¹⁶à wεlε velegi gε vaazu wo zosu da: Nā ziiɔlɔi lɔ wo zaama, kɔsɔ kolegi ta kɔlɔkpadimai da wo zo, ti da wo-ɟaazuveti maabidi, ta da ɟula wo-zii la. Wa wa-ani zuwuiti faza fuun nɔ, mazɔlɔ wo zili nuiti ta wa-molo leveaiti seɟe. ¹⁷Nā ɟale ma wo laalɔɟoma, wo-ɟɔɔɟoɟoiti ta zobo sɔlɔ wo ma. Niiti ti wo wɔnzεɟezu, naati ta zeii wo unda. Wa vεla, anεε ni nu la vileni wo vɔlu, é va da wo 6ε.

¹⁸«Ni naa pe poluma, wo la woiloni gɔo ma, nā wo maɟolo nā zeizu ɟε lɔfela wa-ɟotoiti faa zu. ¹⁹Nā wa-wasogi ma zεbei ɟologolosu, geezuvε ɟa baa wo ma eɟε kɔlui, wa-yooi ɟε eɟε kɔlu ɔɔigi. ²⁰Wo-zuvikei ɟa 6ε, é ɟula wo ya fuun, wa-yooi la mɔ nā-kulanumaiti fea, zooi ɟa wuluiti ti la mɔ waa.

²¹«Ni wa ɟelena, wo la kɛeni, wo va woilo gɔo ma, nā wo loɟa nā zeizu ɟε lɔfela, eɟεvelei wa-ɟotoiti ti la. ²²Nā dɔbɔ zuaiti teve wo laalɔɟoma, ti wo-lointi paa, ti wa-loganiiti suwuɟaaleve, ti wo maalɔi, wa-veleiti ta vaazu ɟεezu ga tevebaiti.

²³«Ni, anεε naa ve, wo la vaani bu, gε va wo maɟolo, wa sàkpena, ²⁴nā balaa, nā wo zakpe, gε wo loɟa nā zeizu ɟε lɔfela mɔnɔ, wa-ɟotoiti faa zu. ²⁵Nā kɔzɔi teve wo laalɔɟoma, tɔzεi wo minazeɟegi ɟologologa. Wa ɟaalεna ba wa-laaiti su, gε ɔfɔ zeebei lɔ wo zaama, wa lɔ wo zili nuiti zeezu. ²⁶Siegi zu gε wo valasu la wo-ɟonagi ma, anzanu puugo ɟa bului mɔ fuulu ɟila su, ti vaa la wo vɔ, gaa a ɟwεena, wa daami wo, wo la yiɟoa.

²⁷«Ni, anεε naa ve, wo la woiloni gɔo ma, wa sàkpena, ²⁸nā balaa, nā wo zakpe ga ziiɟaawanai, gε wo loɟa nā zeizu ɟε lɔfela mɔnɔ, wa-ɟotoiti faa zu. ²⁹Wa wo-loun zunuiti ma zuaiti mi, wo wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi. ³⁰Nā wa-zalaɟa ɟula adaveti kologolo, ta wa-ani maku nεεnεgiti ma zalaɟa ɟulazuveti, gε wo-ma vooimaiti pu wa-ɟɔɔɟo ganigiti ma vooimaiti ma, nā ɟεlε wo va. ³¹Nā wa-laaiti ke ga tevebai, gε wa-ada ɟadegaiti faza, wa-zalaɟa maku nεεnεgiti ti la mɔ ziileida. ³²Nā ɔɔɟi, nā zooi zuɟologolo, wo zili nuiti ti vaai, ti zeii nā, naati koozu ɟa vili, ti laavɔ. ³³Nā wo vaza ziiiti saama, gε vile wo vɔlu ga boɟa zəkpəi. Wa-yooi zu ɟa ɟologolo, wa-laaiti ta ɟε ga tevebai.

³⁴«Naazu zooi ɟa dooɟo sɔlɔ, siegi kpein é keezu gaalei zu, wa ɟεzu wo zili nuiti ta-yooi zu. Zooi ɟa looɟo nāzu. ³⁵Siegi kpein é keezu gaalei zu, toɟa dooɟogi zɔlɔ, nii é la ɟεa sɔlɔsu wa-looɟo konagiti su, siegi zu wo zeini la nā.

³⁶«Wo zaama, niiti ti ɟεezu zeini ti zili nuiti ta-yooiti su, nā ti-yiiti daave ga dualuagi. Daai é niikpisi, naa lugi ɟa ti maalua. Ta vεla, eɟεvelei nu a da vεla la sili nui nā-boɟa zəkpəi va. Ta loo, anεε ni nu la vileni ti vɔlu. ³⁷Ta bunεsu ɔɔɟo ma, eɟεvelei nu a ɟε la boɟa zəkpəi ɟakala, anεε ni nu la vileni ti vɔlu. Wo la ungalɔga wo zili nuiti kakala. ³⁸Wo undaa ɟa vili zii ɟiligiti saama.

Wo zili nuiti ta-yooi ɟa wo maabili. ³⁹ Niiti ta ye vulua wo zaama, naati ta ɓoɟo undaavili ti zili nuiti ta-yooi zu, ta-vaaɟaaza golaiti ta ti-memewolani ta-vaaɟaaza golaiti faa zu.

*Ɔooɟo GALAGI ɟa
ná-minazeɟegi make kpaan*

⁴⁰ «Ta la zo ga, ga ta-vaaɟaaza golaiti, ta ti-memewolani ta-vaaɟaaza golaiti, é lo wooveledaiti ba, ti ti ɟeeni ga ze, ta sakpegi ti bogai ga ze, ⁴¹ naa ɟa é kea gè ti zakpeni, gè li ga tiye ti zili nuiti ta-yooi zu. Ni ta ɓoɟomaayeina, ta ti ta-vaaɟaaza golai ma ɟuyei zala, ⁴² nà ɟize nà-minazeɟegi zu, gi yooɟu gá ti-memewolani, Zakobe, Izaake, ta Abalaame, nà ɟize balaa zooi zu. ⁴³ Mazoɓo ta ɟula zooi va, naa ɟa dooɟo sɓoɓo názu, siegi zu é gaalei zu la, ti maaɟoozaai ba. Ta ta-vaaɟaaza golai ma ɟuyei zala, tɔzei ti ɟeleni nà-deveiti ta nà-tɔgiti ba. ⁴⁴ Kele siegi zu ti ɟeezu la, ti zili nuiti ta-yooi zu, gè la ɟelea ti va ɲegelein, gè la ti-ma zuwu ɟaalevea, gè la nà-minazeɟegi ɟologologa ti letemazu, mazoɓo nà ga Ɔooɟo GALAGI, ta-GALAGI. ⁴⁵ Nà ɟizesu nà-minazeɟe mɔngi zu ti-memewolani tetemazu, niiti gè ti ɟulani la Ezipete yooi va, ziiti gaazu, ga gè ɟe ga ta-GALAGI. Nà ga Ɔooɟo GALAGI.»

⁴⁶ Kalagiti kana, ta deveiti, ta tɔgiti, niiti Ɔooɟo GALAGI ti zeini, ti yooɟu ta Izelayele nuiti, Sinayi gizei ma ga Moize maavele.

27

Minazeɟe daazeeli zongɔi

¹ Ɔooɟo GALAGI ɓoeni Moize ɓo, é ɟe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti ɓo, é ɟe ti ma: Ni nui ta a minazeɟena ga é nui ta ɟe ga Ɔooɟo GALAGI nɔnɔ, toɟa ná-minazeɟegi laazeeli ga songɔi, ³ a lona zunui ta va, nii é kona ɓuufelego (20) zɔɓɔga, eyeɓu é zeeli kona ɓuulɔzita (60) ma, songɔi ɟa ɟe ga wali ɟaei ɓuulɔlugɔ (50), é zoloo seizu ɲadegai ma walii ma. ⁴ Ni anzanu ɓe, songɔi ɟa ɟe ga wali ɟae ɓuusavago (30). ⁵ Zunu loungoi, é zo kona dɔɔlugɔ ma, é li kona ɓuufelego (20) ɓo, songɔi ɟa ɟe ga wali ɟae ɓuufelego (20), anzanu loungoi ma zongɔi ɟa ɟe ga wali ɟae puugo. ⁶ E zo alu gila ma, é li kona dɔɔlugɔ ɓo, zunu loungoi ma zongɔi ɟa ɟe ga wali ɟae ɓoɓo, anzanu loungoi ma zongɔi ɟa ɟe ga wali ɟae savago. ⁷ E zo kona ɓuulɔzita (60) ma, é le zeemaazu, zunui ma zongɔi ɟa ɟe ga wali ɟae puugo maazu ɓoɓo (15), ta anzanu ma zongɔi ɟa ɟe ga wali ɟae puugo. ⁸ Ni zoi é minazeɟegi ɟeai, naa ɟa ga zeapaka nu, é la zooga é va songɔi zala, toɟa va ga zoi nii é kalivaai, é deɛ ga zalaɟa ɟula nui. Naa ɟa deve, é soloo ná-ɓoɓo ɟevelei ma.

⁹ «Ni nu a minazeɟena ga é suai ta ve Ɔooɟo GALAGI ɓe, nii a zoo ɟulazu ga zalaɟa, naa veeve Ɔooɟo GALAGI ɓe. ¹⁰ Nu la maavaliboga, nu la ma vagoi votogi ɟea ga ma ɲoi, baa ma ɲoi votogi ɟe ga ma vagoi. Ni nu a suai votogi ɟeen ga taɟili, ti felego ta ve Ɔooɟo GALAGI ɓe.

¹¹ «Ni nu a minazeɟena ga é sua ɟɔɔai ta ve Ɔooɟo GALAGI ɓe, nii é la zooga ɟulazu ga zalaɟa, toɟa le ga zalaɟa ɟula nui, ¹² naa ɟa songɔi leve, é zoloo pa pelei baa ɲou velei ma, ná-devei ɟa ta yeezei bu. ¹³ Ni fee nui ɟa ɓo é unmoɔ, toɟa ta la ma ga dɔɔlugɔi zeizu ɟilagi.

¹⁴ «Ni nui ta woinve ga é ná-pelei ve Ɔooɟo GALAGI ɓe, é ke ga nɔnɔ, zalaɟa ɟula nui ɟa songɔi leve, é zoloo ná-pagi baa ná-ɲoi ma, ta yeezei naa wu, songɔi

nəpɛ é devezu. ¹⁵ Ni zoi nii é feai, toġa pə é unmə, toġa sɔngɔi ma ġaaġwɛsu ləɔlugɔi ġilazuve la sɔngɔi ma, naa ġa ġe ga nɔnɔ vɔlu ga niine.

¹⁶ «Ni nui ta a ná-kpalagi veena Ġooġɔ GALAGI ve, sɔngɔi lieġɔi ġa ġwɛɛ, é zoloo ani zuwui lieġɔi ma, nii a vaza ba, wali ġae vuuləɔlugɔ (50) mɔloi é ga wəlezegi naama ġilo unsavagɔ (300). ¹⁷ Ni a ná-kpalagi veena bəġɔyeema ġonagi ləzɛigi, ta va sɔngɔi lieġɔi wu. ¹⁸ Ni toġa ná-kpalagi ve bəġɔyeema ġonagi a levena, zalaġa ġula nui ġa sɔngɔi ġaalu, é zoloo konagi lieġɔi ma, nii zegai ná, eyɛsu bəġɔyeema ġonagi zoi zeeli, ta ta ġula sɔngɔi lieġɔi la. ¹⁹ Ni kpala nui ġa pə é ná-kpalagi unmə, toġa sɔngɔi ma ġaaġwɛsu ləɔlugɔi ġilazuve ve ba, eġevelei zalaġa ġula nui a ġida la sɔngɔi lieġɔi wu, toġa kpalagi zɛġe vɔlu. ²⁰ Ni é la kpalagi unməni, é vɔdi zunui taġili ma, zobo ge la mə ná, é va unmə, ²¹ bəġɔyeema ġonagi a zeelina, kpalagi naa ġa ġe ga Ġooġɔ GALAGI nɔnɔ, é ġe ga zalaġa ġula nui nɔnɔ, eġe kpalagi nii feai Ġooġɔ GALAGI ve eyɛsu ġɔ.

²² «Ni nui ta a kpalagi veena Ġooġɔ GALAGI ve, nii é geyaa, é la veeni ná-poganiiti ba, ²³ zalaġa ġula nui ġa ġida sɔngɔi lieġɔi wu, é zoloo konagi lieġɔi ma, a ye ná, eyɛsu bəġɔyeema ġonagi zoi zeeli. Zou vee nui ġa naama walii lieġɔi zala, naama voloi nɔ yei deveai la, mazəɔɔ kpalagi veeve Ġooġɔ GALAGI ve. ²⁴ Kele bəġɔyeema ġonagi ma, kpalagi ġa ġaaġale ma naa ma, nii é ġeyani ma, nii zoi bəġɔi ġea zea ga poganii.

²⁵ «Sɔngɔi kpein ka wo é zoloo seizu ġadegai ma walii ma, nii ma ġae ġilagi wuɲɛgi ga ġalamu puugɔi.

²⁶ «Nu nəpɛ ge la zooga é va ná-togani ma yivo məungi ve Ġooġɔ GALAGI ve, mazəɔɔ ma məungi kpein ka niina ga Ġooġɔ GALAGI nɔnɔi, é ġeni ga togani goiti baa ma wolaiti ti-ma yivoiti. ²⁷ Ni toġa ġe ga sua ġəzəi ta, é la ġulaa ga zalaġa, toġa unmə, eġevelei sɔngɔi la, é sɔngɔi ma ġaaġwɛsu ləɔlugɔi ġilazuve zɛġe, é pɛɛ ba. Ni é la unməni, toġa vɔdi, eġevelei sɔngɔi la.

²⁸ «Naa vɔluma, nii kpein nu a kona Ġooġɔ GALAGI ma, kəligaa zaama ti ga nɔnɔi, naa la zooga vɔdizu, baa é va unmə, é ġeni ga nu vului, baa toġanii, baa kpalagi é ga zeaġɔligi. Nii kpein a ġona Ġooġɔ GALAGI ma, naa ġa ġe ga nɔnɔ ta anii gola ġadegai. ²⁹ Anɛɛ ni nubusei ve a kona, nu la zooga é va unmə, ta naama nui vaa.

³⁰ «Zoi ná-puusieiti, é ġeni ga zoi va lənɔgiti, baa guluiti gaawaaiti, ta ga Ġooġɔ GALAGI nɔnɔ, ani ve feai Ġooġɔ GALAGI ve. ³¹ Ni nui ta ġa pə é ná-puusieiti ma anii ta unmə, toġa sɔngɔi ma ġaaġwɛsu ləɔlugɔi ġilazuve zɛġe, é pɛɛ ba. ³² Puusie vai, nii é vilesu nikeiti ba, ta baalagiti, ta boliiti, toġanii a levena puu, tukpəi wu, puusie ġa ve Ġooġɔ GALAGI ve. ³³ Toġani nui la zooga é va ziimazɛġe ke, ma vəġɔi ta məni zu. Nu la ta maavaliboga ga taġili. Ni nu a ta vɔtogi ġeena ga taġili, ti felegɔ ta ġe ga ani ġadegai, ti la zooga unməsu.»

³⁴ Deveiti kana Ġooġɔ GALAGI ti veeni Moize ya, Izelayele nuiti ta vaa ma, Sinayi ġizei ma.

Gaalu Sevei

Sevei nii laaseigi veeve ga gaalu sevei, taa'zei to'ga Izelayele nuiti gaalu fai wosu ná zeizu moin. Izelayele nuiti kpegai ma ga tógiti kpein soloo, GALA ge feeni ti ya Sinayi gizei ma, ti g'eni g'evele b'etezu ga ti vil'e pelei zu, nii é liizu zooti zu, nii GALA ge ma minaze'jeni Izelayele nuiti be (1:1--10:10). Ta-zie'i g'a de liizu ga tiye Kadese-Baalenea, nu loozuve bo'g'oi zooti ná zu.

Kele ti luani ga ti le'e vai zooti ná zu, k'eni mu naazu ti kona vuunaanigo (40) g'e teubai zu, ti g'ale ma, ti li volu ga lek'pema velei nu yeezazuve, nii a k'e ti Moabe yooi maazoloo gaabelasu, ti kaku sie g'oozagiti bo, k'polode'i vo pelei folo g'ulazu velei (10:11--21:35).

Gaag'wesu gaabelagiti ta faiti ma ziiti de'ezu, niiti ti bogi zeidai Moabe yooi va. Miná g'a Izelayele a zoo é lo ga ná velei Kanaan yooi zu (22:1--36:13).

Sevei nii g'a vilesu Egezode ta Leevi nuiti ta-z'ev'e ti polu, é GALA ná-nubuseiti kevelei le, ta-nubuselai zu, ve lada vai ta ine'ine faiti ti ná, ta in'odooi ta in'otevei, ta bo'loi ta unmaayei. To'ga GALA ná-woog'e'giladai le'ezu balaa, nii é la latiga, é va g'e ga ma j'ou, ná-nubuseiti tetema, woog'e'giladai nii é la ná-to kpaangi ta ná-telebodai ze'gea ma.

Moize g'a tosuve ná baai Malig'ii ta ná-nubuseiti zo'g'ozu, GALA ná-faiti maa'bakpa fai, to'ga ga naama g'eelai, ta nii ne'ebe g'ilibalai su, to'ga losu toun kakala balaa, é g'e ga maalobo nui, nii é la bo'ba woovele nubuseiti ta-vaa zu.

IZELAYELE NUI TI KEAI MA SINAYI TEUBAI ZU

(1:1--10:10)

Izelayele nuiti gaalu faa m'oungi

¹ Goo'gi GALAGI bo'eni Moize vo Sinayi teubai zu, GALA daag'omi se'ge velei wu, alugi velesiei ma volo m'oungi ma, ti g'ulaa ma Ezipete yooi va, ma gonagi velesiei. E g'eni ma: ² «À Izelayele nubuseiti kpein gaalu, e'g'evelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleye'geiti, wo zunuiti kpein gaalu, ³ é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, nii doin seeliai koo'go vai ma Izelayele nuiti saama. Wa Aalon, wa ti g'aalu ga koo'vebei g'evelei.

⁴ «Zunu g'ilagila ka g'e wo va, é g'ula bolodai g'ilagilagi zu, zunui nii a g'e ga peleye'ge g'undig'ii. ⁵ Wele zunuiti daaseigiti ba, niiti ta bo wo va:

Lu'ben vo be, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui,

⁶ Simiyon vo be, Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui,

⁷ Zuda vo be, Naason, Aminada'be ná-doun zunui,

⁸ Isakaal vo be, Netaneyele, Suaal ná-doun zunui,

⁹ Za'bulon vo be, Elia'be, Geelon ná-doun zunui,

¹⁰ Zozefe ná-doun zunuiti po be,

Efelayime vo be, Elisama, Amiyude ná-doun zunui,

Manasee vo be, Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui,

¹¹ Benzamen vo be, A'fidan, Gideyoni ná-doun zunui,

¹² Dan vo be, Ayiyee'el, Amisadayi ná-doun zunui,

¹³ Asee'l vo be, Pagiyele, Wokelan ná-doun zunui,

¹⁴ Gade vo be, Eliazafe, Deyuwele ná-doun zunui,

¹⁵ Nefetali vo be, Ayila, Enan ná-doun zunui.»

¹⁶ Naati ka ti feni ga nubuseiti gaazuweti, ti ti lolini. Ti feni ga ta-wolodamaiti ta-lotufoiti. Tiya ga ti feni balaa ga Izelayele fofofogi ma fundiifiiti.

¹⁷ Moize ta Aalon ti zunui niiti kpɔni bofo va, niiti ziimazefegi feni ga tiye ga ti-laasegiti. ¹⁸ Ti nubuseiti pe gaaleeni ba, alugi velesie ma volo mɔungi ma. Ti Izelayele nuiiti kpein gaaluni, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti. Ti zunuiiti daasegiti seveni ga gilagila, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, ¹⁹ egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Zekana Moize ta-gaalugi woni da Sinayi tevebai zu.

²⁰ Luβen, Izelayele na-doun zunui mɔungi, mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ²¹ Luβen na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuunaani maazu lozita undoolugo (46 500).

²² Simiyon mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ²³ Simiyon na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuuloolu maazu taavuu unsavago (59 300).

²⁴ Gade mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ²⁵ Gade na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuunaani maazu loolu undozita puuloolu (45 650).

²⁶ Zuda mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ²⁷ Zuda na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuulofela maazu naani undozita (74 600).

²⁸ Isakaal mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ²⁹ Isakaal na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuuloolu maazu naani unnaani (54 400).

³⁰ Zabulon mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ³¹ Zabulon na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuuloolu maazu lofela unnaani (57 400).

³² Zozefe na-doun zunui Efelayime mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave.

³³ Efelayime na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuunaani undoolu (40 500).

³⁴ Manasee mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ³⁵ Manasee na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuusava maazu fele unfelego (32 200).

³⁶ Benzamen mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koamave. ³⁷ Benzamen na-bolodai zu nii gaaluni, naa feni ga zunu waavuusava maazu loolu unnaanigo (35 400).

³⁸ Dan mavofodaiti tetemazu, ti zunuiiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेgefeiti, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu,

niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ³⁹ Dan ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gɛni ga zunu waavuulɔzita maazu fele undɔfela (62 700).

⁴⁰ Aseel mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei talwolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ⁴¹ Aseel ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gɛni ga zunu waavuunaani maazu gila undɔlugɔ (41 500).

⁴² Nefetali mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei talwolodamaiti ti la, ta ta-veleyegeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave. ⁴³ Nefetali ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gɛni ga zunu waavuulɔlu maazu sava unnaanigo (53 400).

⁴⁴ Naati tiegoi ga Moizeni ta Aalon ti gaaluni. Zunu puugo maazu felegɔiti (12) niiti ti gɛni ga Izelayele woloda gundiɔiti, naati ti boni ti va. ⁴⁵ Izelayele niiti saama, niiti kpein ti ti gaaluni, egevelei ta-veleyegeiti ti la, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave, ⁴⁶ ti gɛni ga zunu waaundɔzita zunu waasavago undɔlu puulɔlu (603 550).

Leevi nuiti ta-vai

⁴⁷ Leevi nuiti ta-wolodai zu, ti-gɛe veleyegeiti bu, ti gaa la gɛni luni ti zaama. ⁴⁸ Goofo GALAGI boni Moize vo, é ge ma: ⁴⁹ «Mina Leevi nuiti ta-wolodamaiti gaalu, mina ti gaalu Izelayele nuiti saama jɛgelein. ⁵⁰ Sege vele jadegai, nii zeele woo gɛsui bu, naa ma wotii ve Leevi nuiti zea, ta ma zɔɔlaiti kpein, ta nii kpein é ga naama vai. Ta sege vele zefe, ta ná-sɔɔlaiti kpein, ti ná-botii gɛ, ti vu sege vele jadegai maagoolii zu. ⁵¹ Siegi zu sege vele jadegai a gena zefea la losuve, é va li ada gili, Leevi nuiti ta kulakula ba, ti to volu ga niine, ve ta ge zeizu ná. Zoi nɔpe a maaɔufana ná va, nii é la ga Leevi ná-bolodai zu nui ta, ta naama nui vaa. ⁵² Izelayele nuiti ta vu ti-vuuzuve ti gilagilagi, ná-bolodai ná-poogi gɔbave. ⁵³ Kele Leevi nuiti ta vu sege vele jadegai maagoolii zu, nii zeele woo gɛsui bu, naa ga a ke ná-ziiɔaawanai mina vuka Izelayele vɛbei ma. Leevi nuiti ta ge sege vele jadegai make su.»

⁵⁴ Izelayele nuiti ti gɔloni, ti deveiti kpein so, niiti Goofo GALAGI ti veeni Moize ya.

2

Izelayele nuiti puu vele

¹ Goofo GALAGI boni Moize ta Aalon vo, é ge ti ma: ² «Izelayele nuiti ti gilagilagi ga vu ná-bolodai ná-poogi gɔbave, ta-veleyegeiti ta-voogi wu. Ta vu GALA daagomi sege vele letema, ta maagoolii zu.

³ «Zuda ná-bolodai ga vu folo gulazu vele, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔbɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ga ge ga Naason, Aminadaɓe ná-doun zunui. ⁴ Ná-kɔɔbɔgi liegoi ga ge ga zunu waavuulɔfela maazu naani undɔzita (74 600). ⁵ Isakaal ná-bolodai ga vu kobave. Ná-kundiɔii ga ge ga Netaneyele, Suaal ná-doun zunui. ⁶ Ná-kɔɔbɔgi liegoi ga ge ga zunu waavuulɔlu maazu naani unnaanigo (54 400). ⁷ Zaɓulon ná-bolodai ga vu zɔɔla vele. Ná-kundiɔii ga ge ga Eliaɓe, Geelon ná-doun zunui. ⁸ Ná-kɔɔbɔgi liegoi ga ge ga zunu waavuulɔlu maazu puula unnaanigo (57 400). ⁹ Zuda ná-kɔɔbɔgiti ti-liegoi ga ge ga zunu waangila puulɔsava maazu lɔzita unnaanigo (186 400). Naati ka ta lo siei ma vele la.

¹⁰ «Lubeɓe ná-bolodai ga vu nu yeezazu vele, ná-poogi wu, ga ná-kɔɔbɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ga ge ga Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui. ¹¹ Ná-kɔɔbɔgi liegoi ga ge ga zunu waavuunaani maazu lɔzita undɔlugɔ (46 500). ¹² Simiyon

ná-bolodai ɔa vu kobave. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui. ¹³Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuuloo lu maazu taavuu unsavago (59 300). ¹⁴Gade ná-bolodai ɔa vu zoola velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Eliazafe, Leyuwele ná-doun zunui. ¹⁵Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuunaani maazu loo lu undozita puuloo lu go (45 650). ¹⁶Luɔen ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waauŋila puuloo lu maazu ɔila unnaani puuloo lu go (151 450). Naati ka ta ɔe velelaiti poluve sie wo fai zu.

¹⁷«Naa voluma, Leevi nui ti ta vile ti volu ga GALA daaɔomi seɔe velei, sie wo fai zu. Ta ɔe kooɔ felego mounɔgiti ta kooɔ felego ɔaabelagiti zɔɔɔzu. Uelei ti vu velei la, pele ɔana ta lii la, eɔe ge ye losu, ti ɔilagilagi, ta ta-voogiti.

¹⁸«Efelayime ná-bolodai ɔa vu folo liizu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Elisama, Amiyude ná-doun zunui. ¹⁹Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuunaani undoo lu go (40 500). ²⁰Manasee ná-bolodai ɔa vu kobave. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui. ²¹Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuusava maazu fele unfelego (32 200). ²²Benzamen ná-bolodai ɔa vu zoola velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Aɔidan, Gideyoni ná-doun zunui. ²³Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuusava maazu loo lu unnaanigo (35 400). ²⁴Efelayime ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waauŋila maazu losava unɔila (108 100). Naati ka ta ɔe liizu togi zavasiɔi zu.

²⁵Dan ná-bolodai ɔa vu nu ɔovuzu velei, ná-poogi wu, ga ná-kooɔɔgiti kevelei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Ayiyeeɔeɔ, Amisadayi ná-doun zunui. ²⁶Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuuloozita maazu felego undofela (62 700). ²⁷Aseɔe ná-bolodai ɔa vu kobave. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Pagiyele, Wokelan ná-doun zunui. ²⁸Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuunaani maazu ɔila undoo lu go (41 500). ²⁹Nefetali ná-bolodai ɔa vu zoola velei. Ná-kundiɔii ɔa ɔe ga Ayila, Enan ná-doun zunui. ³⁰Ná-kooɔɔgi lieɔi ɔa ɔe ga zunu waavuuloo lu maazu sava unnaanigo (53 400). ³¹Dan ná-kooɔɔgiti ti-lieɔi ɔa ɔe ga zunu waauŋila puuloo lu go maazu lofela undozita (157 600). Naati ka ta li ga gaabelagi ta ta-voogiti.»

³²Izelayele nuɔuseiti ti ti ɔaaluni ga peleyeɔe, ta ta-ɔooɔgiti kevelei, ti-lieɔi ɔeni ga zunu waaunderzita zunu waasavago undoo lu puuloo lu go (603 550).

³³Leevi nui ti gaa la ɔeni luni Izelayele nui zɔiti saama, eɔe velei ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁴Izelayele nui ti zieni ga deveiti pe, eɔe velei ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Naa ɔa e keeni, ti ɔeni vuuzu ta-voogi ɔoba. Ta ɔena ziaa, ti lo ga ta-woloda velei, ta peleyeɔe velei.

3

Aalɔn ná-doun zunuiti ta-wotii

¹Aalɔn ta Moize ti-mavofodai vete, siegi zu ɔooɔɔ GALAGI ɔeni la Moize vu Sinayi gizei ma.

²Aalɔn ná-doun zunuiti daaseigiti kaa: ma mounɔgi laaseigi ɔeni ga Nadaɔe, naa volumai Aɔiyu ta Elezaal, ta Itamaal. ³Ti ɔeni ga zalaɔa ɔila nui ti, gulo naɔegai zieni ti ma, zobogi ve ti ya, ga ti zalaɔa ɔila wotii ɔe. ⁴Kele Nadaɔe ta Aɔiyu ti zaani ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu Sinayi tevebai zu, toozei ti vaani ga abu ɔiligi. Ti la ɔeni dounɔa zoloani. Elezaal ta Itamaal ti zalaɔa ɔila wotii ɔeni, ti-ɔee Aalɔn da wele ti ma.

*Leevi nuiti kee vai
zalaḡa ḡula nuiti ta-wotii zu*

⁵ Gooḡo GALAGI bōeni Moize vō, é ḡe ma: ⁶ «Da ga Leevi mavofodai, é ma nuḡuseiti pu zalaḡa ḡula nui Aalōn yeema, ga ti da bō ba. ⁷ Ta ḡeezu ná-botii zu, ta nuḡuseiti ta-wotii, GALA daaḡomi seḡe velei ḡakala, ti ti-losuḡeti kpein ke, ti daazeeli, é lo seḡe vele ḡadegai va. ⁸ Ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei wu zōlāiti ma, ti ti make, ti ḡe Izelayele nuiti ta-wotii zu, ti ti-losuḡe kpein ke, ti daazeeli, é lo seḡe vele ḡadegai vai va. ⁹ Da Leevi nuiti fe Aalōn ta ná-doun zunuiti zea. Ta veezu be ḡegelein, ti ḡe ga Izelayele nuiti gaazuve. ¹⁰ Da Aalōn ta ná-doun zunuiti sei, ti zalaḡa ḡula wotii ḡe. Zoi nōpe a maabuḡana seḡe vele ḡadegai va, nii é la ga ta-veleyeḡei wu nui ta, ta naama nui vaa.»

¹¹ Gooḡo GALAGI bōeni Moize vō, é ḡe ma: ¹² «Wele, ḡe yimazeḡea ga Leevi nuiti, Izelayele nuiti saama, doun zunu mōungiti kpein potogi zu, Izelayele anzanuuti ti-loun mōungiti. Ta ga nōnōiti. ¹³ Doun zunu mōungi kpein ka ga nōnō, é zo naama voloi ma, yeei ḡe Ezipete yooi zu loun zunu mōungiti paani la, ḡe Izelayele loun zunu mōungiti makēni bōḡo ve, é zo nuiti ti-lointi ma, é li suaiti ti-yivoiti pō. Ta ga nōnō. Nā ga Gooḡo GALAGI.»

Leevi nuiti gaalu fai

¹⁴ Gooḡo GALAGI devei veeni Moize ya, Sinayi teḡebai zu, é ḡe ma: ¹⁵ «Leevi mavofodaiti gaalu, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la, ta ta-wolodamaiti. Da zunuiti kpein gaalu, é zo alu gila ma, é le zeemaazu.» ¹⁶ Moize ti ḡaaluni Gooḡo GALAGI ná-devei zu, eḡevelei é ma levei zōbōni da.

¹⁷ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti ti ḡeni ga: Geeleson, Keḡate ta Melali. ¹⁸ Geeleson ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Liḡeni ta Simeyi. ¹⁹ Keḡate ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Amelame, Yiseḡaal, Geeḡelōn, ta Uzিয়ে. ²⁰ Melali ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la: Maali ta Musi. Leevi ná-bolodamaiti kana, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la.

²¹ Geeleson mavofodaiti ti ḡeni ga Liḡeni ná-bolodamaiti ta Simeyi nōnōiti. ²² Ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waadōfela undōlugō (7 500), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. ²³ Geeleson ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ḡeni ga seḡe vele ḡadegai volu velei, folo liizu velei. ²⁴ Geeleson ná-bolodamaiti ta-ḡundiḡii ḡeni ga Eliazafe, Layele ná-doun zunui. ²⁵ Ti-losuḡe ḡeni ga ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei vaalobazuve niiti ma: seḡe vele ḡadegai, ta ma veemazeḡei, ta seḡe zuḡooza golai, nii é GALA daaḡomi seḡe velei laave, ²⁶ ta koi ma zasai laave ma zeḡe zuḡooza golai, ta sasai ma zeḡeiti, nii é seḡe vele ḡadegai ta zalaḡa ḡulazuve maḡoolii zu, é veḡ ta-ḡaluiti ba. Tiya ḡa ti-ḡasō ḡeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba.

²⁷ Keḡate mavofodaiti ti ḡeni ga Amelame ná-bolodamaiti, ta Yiseḡaal nōnōiti, naa veḡ Geeḡelōn ta Uzিয়ে tōnōiti ba. ²⁸ Ti-lieḡoi ḡeni ga zunu waadōsava undōzita (8 600), é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti pe ka ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii zu. ²⁹ Keḡate ná-bolodamaiti ti-vuuzuve ḡeni ga nu yeezazu velei seḡe vele ḡadegai ḡilazuve. ³⁰ Keḡate ná-bolodamaiti ta-veleyeḡeiti ta-ḡundiḡii ḡeni ga Elisafan, Uzিয়ে ná-doun zunui. ³¹ Ti-losuḡe ḡeni ga ti ḡaaḡa GALA daaḡomi seḡe velei ma zōlāi niiti ma: minazeḡe kesui, ta tabalii, ta fitina zei anii, ta zalaḡa ḡulazuḡeti, ta seizu ḡadegai ma zōlāiti kpein, niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ta seḡe zuḡooza golai. Tiya ḡa ti-ḡasō ḡeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba. ³² Leevi nuiti ta-ḡundiḡi wolai ḡeni

ga Eleazaal, zalaḡa ḡula nui Aalɔn ná-doun zunui. Togá é ḡeni welezu Leevi nui ti ma, niiti ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii zu.

³³ Melali mavofodaiti ti ḡeni ga Maali ná-bolodamaiti ta Musi nɔnɔiti. ³⁴ Ti-liegɔi ḡeni ga zunu waadɔzita unfelegɔ (6 200), é zo alu gila ma, é le zeemaazu.

³⁵ Melali ná-bolodamaiti ta-veleyeḡeiti ta-ḡundiḡii ḡeni ga Suliyele, Aḡiyayile ná-doun zunui. Ti-uuuzuve ḡeni ga seḡe vele ḡadegai ḡilazu vele nu ḡvvezuve.

³⁶ Ti-losuve ḡeni ga ti ḡaaba GALA daaḡomi seḡe vele vaalobazuve niiti ma: seḡe vele ḡadegai ma beḡeḡiti, ta ma wulu zɔkpɔiti, ta ma lɔpkalaiti, ta ta-labuiti, ta ta-zɔɔlaiti kpein niiti botii ḡeni ḡeezu ga tiye, ³⁷ ta tɔkpalaiti ti ḡeni ga kooi ma zasai, é ḡooli ma, é ve ta-labuiti ba, ta ti zuzo koluiti, ta ta-ḡaluiti.

³⁸ Moize-o, Aalɔn ta ná-doun zunuiti-yo, ti uuuni seḡe vele ḡadegai ḡakalave, folo ḡulazu vele, GALA daaḡomi seḡe vele laave. Ti ḡeni seizu ḡadegai ma wotii ḡeezu Izelayele nui daaseḡi zu. Zoi nɔpe a la maabuḡana ná va, ta naama nui vaa.

³⁹ Leevi nui ti kpein, niiti Moizeni ta Aalɔn ti ti ḡaaluni, zunuiti, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ná-devei ḡeni la, é lo peleyeḡeiti ba, ti ḡeni ga zunu waavuufele maazu felegɔ (22 000).

Doun mɔungiti unḡo fai

⁴⁰ ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Doun zunu mɔungiti kpein gaalu Izelayele nui saama, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, é ti-laaseḡiti seve. ⁴¹ Da Leevi nui ti fe bɛ, Izelayele nui ti-loun zunu mɔungiti potogi zu. Ná ga ḡooḡo GALAGI. Leevi nui ti ta-loganiiti ta ḡe ga nɔnɔ, Izelayele nui ti ta-logani zine mɔungiti potogi zu.» ⁴² Moize doun zunu mɔungiti kpein gaaluni Izelayele nui saama, eḡevelei ḡooḡo GALAGI ma levei veeni la zea. ⁴³ Doun zunu mɔungiti kpein gaaluni, é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti-liegɔi ḡeni ga waavuufele maazu fele unfele puulɔfela maazu savagɔ (22 273).

⁴⁴ ḡooḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma: ⁴⁵ «Leevi nui ti fe bɛ, Izelayele nui ti-loun zunu mɔungiti potogi zu, ta Leevi nui ti ta-loganiiti, Izelayele nui ti ta-loganiiti potogi zu. Leevi nui ti ta ḡe ga nɔnɔ. Ná ga ḡooḡo GALAGI.

⁴⁶ Izelayele nui ti-loun zunu mɔungiti, zunu unfele puulɔfela maazu savagɔ (273) unḡo fai zu, nii daai ma, ti yɔḡɔzu ma ta Leevi nui ti, ⁴⁷ naa ḡa ga ḡa wali ḡae lɔɔludɔlu kula ti ḡilagilagi unḡo fai zu. Wali ḡaei naa zoolo seizu ḡadegai ma walii ma, nii buyeḡi ga galamu puugɔ. ⁴⁸ Da walii naa ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, ga naati unḡo gani, niiti ti-liegɔi a leve Leevi nui ti tieḡi vɔ.» ⁴⁹ Moize unḡoḡi ma walii zoni, é ḡula naati zea, niiti ti-liegɔi buḡeni Leevi nui ti maazu, ti unḡoḡai, ⁵⁰ é walii zoni, é ḡula Izelayele nui ti-loun zunu mɔungiti zea, é ḡe ga wali ḡaei waagila unsava puulɔzita maazu lɔɔlugɔ (1 365), eḡevelei seizu ḡadegai ma walii la. ⁵¹ Moize unḡoḡi ma walii veeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, é zoolo ḡooḡo GALAGI ná-devei ma, eḡevelei ḡooḡo GALAGI Moize bɔḡoiveni la.

4

Keḡate ná-doun zunuiti ta-wotii

¹ ḡooḡo GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, é ḡe ti ma: ² «Keḡate mavofodaiti gaalu, Leevi ná-doun zunuiti saama, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeḡeiti, ³ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpeḡi a zoolo GALA daaḡomi seḡe vele ma wotii ta ḡee vai ma.

⁴ «Kefate mavofodaiti ta-wotii vete, ta gfe keezu GALA daagfomi sege velel wu: ada jadega wolai ma gasoi ga gfe ti unma. ⁵ Siegi zu ta gfe liizu la, ti zege ti-vuuzuve, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta sege zuḡooza golai ḡula, ti zeele woo ḡesui maavelevele la, ⁶ nuni ḡlobi vee ma, ti sege biinii vee maazu, naa volu ti kesui zege wulu zɔkpoiti to ba.

⁷ «Ta sege biinii vee tabalii ma, nii bului laazu ga GALA be, ti digiiti sei maazu, ta tazaiti, puya zalaḡai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawoiti. Buluiti ti veai GALA be, naati ta ye ná tabalii ga. ⁸ Ta peemazeḡe boi sosogi vee ma aniiti ma, naa volu ti nuni ḡlobi velevele ti ma, naa volu ti tabalii zege wulu zɔkpoiti to ba.

⁹ «Ta sege biinii zege, ti felevele fitina zeii anii ma, wozagala fai zu, ta ná-fitinaiti, ta ná-salava zo soolaiti, ta ná-salava zege anijakaiti, ta ná-gulo anijakaiti, ná-botii gfee vai ma. ¹⁰ Ta ti maavelevele, ta ná-soolaiti kpein, nuni ḡlobi zu, ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹¹ «Ta peemazeḡe biinii vee zalaḡa ḡulazuve ma, nii zanugi zieni maave, ti maavelevele ga nuni ḡlobi, naa volu ti sege wulu zɔkpoiti to ba. ¹² Ta anijakaiti kpein sege, niiti ti botii gfee zu ga tiye seizu jadegai zu, ti ti vu sege biinii zu, ti ti maavelevele ga nuni ḡlobi, naa volu ti ti la kasɔ zege wului ma.

¹³ «Ta zalaḡa ḡulazuve ma yuvui ḡula su, ti peemazeḡe boigi vee niina gaazu, ¹⁴ naa ga ti soolaiti kpein puuzu maazu, niiti ti ga ná-botigfe aniiti: abu zege aniiti, sua zɔɔ mitɛ wolaiti, peluiti, ta kokoiti. Naa voluma ta nuni ḡlobi vee ti pe maazu, ti sege wulu zɔkpoiti to ba.

¹⁵ «Siegi zu Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti besu la ga seizu jadegai ta soolaiti maavelevele, ti lii ziegi zu, ti va zege vuuzuve, Kefate ná-nuiti ta va niina, ti ti zege. Kele ti mina yeevɔɔḡu ada jadegai ma anii ta va, ti va za. Kefate mavofodaiti tosuve ḡana, GALA daagfomi sege velel ná-fai zu.

¹⁶ «Zalaḡa ḡula nui Aalɔn ná-doun zunui Elezaal losuve ga ga, é da wele fitinai ná-gulɔi ma ta ani maku neeneḡi, ta vebaniii é ḡulazu folo-o-folo, ta siema wulɔ jadegai. Toḡa sege velel jadegai ma welema vai kpein ke, ta bu anii kpein, ta seizu jadegai, é vee ma zoolaiti kpein ba.»

¹⁷ ḡooḡo GALAGI boeni Moize ta Aalɔn vɔ, é gfe ti ma: ¹⁸ «À mina va bu ga Kefate nuiti ta-wolodai ma velelyeḡeiti ma zuwu ḡaaleve Leevi nuiti saama. ¹⁹ Wele pelegi maaneai wo ke la ti ve, nii a ke ti zenvui wo, ti mina za: Siegi zu ti vaazu la ani jadegaiti pɔ be, dei é ga Aalɔn, wa è-loun zunuiti, wa le, wo ese tosuve lee la, nii maaneai é ke. ²⁰ Kefate nuiti ti maa la neeni, ti va le ada jadegai eyesu pe, naa vete faa zu, anee yeeḡeḡala go no laawu, ti va za.»

Geeleson nuiti ta-wotii

²¹ ḡooḡo GALAGI boeni Moize vɔ, é gfe ma: ²² «Geeleson mavofodai ḡaalu, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velelyeḡeiti. ²³ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuulɔlugo (50) vɔ, nii nɔpegi a zoloo GALA daagfomi sege velel ma wotii ta gfee vai ma. ²⁴ Wele nii ga é gfee zu ga Geeleson nuiti ta-velelyeḡeiti tosuve, nii ta ke, ta nii ta sege: ²⁵ ta dá sege velel jadegai ma landaiti sege, ta GALA daagfomi sege velel, ta ma vee mazeḡeiti, ta nuni ḡlobi é vee zu ti maazu, ta sege zuḡooza golai é GALA daagfomi sege velel laave, ²⁶ ta koi ma zasai, nii é sege velel jadegai ta zalaḡa ḡulazuve maaḡoolii zu, ta sasai laave ma zege zuḡooza golai, é vee ta-ḡaluiti ba, ta naama zoolaiti kpein. Ta botii kpein ke, nii togai naa va. ²⁷ Geeleson mavofodaiti ta ta-wotii kpein ke Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-levei wu, ti naama gasoi zege, nii maaneai ti sege, ti ti-losuve laazeeli. ²⁸ Pele ḡana Geeleson nuiti ta-velelyeḡeiti ta-wotii a gfe la,

é lo GALA daafomi seŋe velei vai va. Ta ke, ti daazeeli zalaŋa ŋula nui Aalón ná-doun zunui Itamaal ná-devei wu.

Melali nuiti ta-wotii

²⁹ «Da Melali mavofodaiti gaalu balaa, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti. ³⁰ Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii naŋeŋi a zoloo GALA daafomi seŋe velei ma wotii ta ŋee vai ma.

³¹ «Wele, nii ŋa maaneai ga ti da seŋe, GALA daafomi seŋe velei ma zoolaiti su: seŋe vele naŋeŋi ma beŋeŋi, ta ma wulu zokpoiti, ta ma lokpalaiti, ta ma labuiti, ³² ta tokpalaiti ti ŋeni ga koi ma zasai, é ŋooli ma, é ve ta-labuiti ba, ta ti zuzo koluiti, ta ta-ŋaluiti, ta soolai nii kpein fi zoŋai ti loda vai zu. Wa ese ná-soola lee la, nii a ŋe seŋezu. ³³ Pele ŋana Melali nuiti ta-veleyeŋeiti ta-wotii a ŋe la, ta ti-losuve, é lo GALA daafomi seŋe velei vai va. Naa ŋa ta ŋe keezu Itamaal yeezu, nii é ga zalaŋa ŋula nui Aalón ná-doun zunui.»

Leevi nuiti gaalu fai, nuiti ti ŋeni botii zu

³⁴ Moize ta Aalón ta nuŋuseiti ta-ŋundiŋiiti ti Keŋate mavofodaiti gaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti, ³⁵ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii naŋeŋi a zoloo GALA daafomi seŋe velei ma wotii ta ŋee vai ma. ³⁶ Nii gaaluni ta-wolodamaiti su, naa ŋeni ga zunu waafelego undofela puuloolugo (2 750). ³⁷ Keŋate ná-bolodamaiti kana, ti ti ŋaaluni, nii kpein é ŋeni botii ŋeezu GALA daafomi seŋe velei wu. Moize ta Aalón ti ti ŋaaluni, eŋevelei ŋooŋo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁸ Geeleson mavofodaiti ti ŋaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti, ³⁹ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii naŋeŋi a zoloo GALA daafomi seŋe velei ma wotii ta ŋee vai ma, ⁴⁰ nii gaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti, naa ŋeni ga zunu waafelego undozita puusavago (2 630). ⁴¹ Geeleson ná-bolodamaiti kana, ti ti ŋaaluni, nii kpein é ŋeni botii ŋeezu GALA daafomi seŋe velei wu. Moize ta Aalón ti ti ŋaaluni, eŋevelei ŋooŋo GALAGI ma levei veeni la ti ya.

⁴² Melali ná-bolodamaiti ti ŋaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti, ⁴³ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii naŋeŋi a zoloo GALA daafomi seŋe velei ma wotii ta ŋee vai ma, ⁴⁴ nii gaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, naa ŋeni ga zunu waasavago unfelego (3 200).

⁴⁵ Melali ná-bolodamaiti kana, ti ti ŋaaluni. Moize ta Aalón ti ti ŋaaluni, eŋevelei ŋooŋo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴⁶ Leevi nuiti, Moize ta Aalón ta Izelaye nuiti ta-ŋundiŋiiti ti ti ŋaaluni, eŋevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeŋeiti, ⁴⁷ é zo kona vuusavago (30) ma, é li kona vuuloolugo (50) va, nii naŋeŋi a zoloo GALA daafomi seŋe velei ma wotii ta ŋee vai ma, ⁴⁸ ti-lieŋo ŋeni ga zunu waadavava undoolugo puuloolugo (8 580). ⁴⁹ ŋooŋo GALAGI ŋa é devei veeni ga ti ti ŋaalu, Moize ese ná-boti leeni la, nii maaneai é ke, ta kasoi nii maaneai é seŋe, eŋevelei ŋooŋo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹ Gooḡo GALAGI bɔɛni Moize vɔ, ɛ ɣɛ ma: ² «Devei ve Izelayɛle nuiti zea ga ti naati kpein kula bɔḡo zaama ti-vuuzuve, niiti ti ɣɔzɔai ga gee zeebɛi, baa kalajna kolegi, baa ti vɔɔḡuai poomai ta va. ³ E ɣɛni ga zunu baa anzanu, wa ti ɣula wo-vuuzuve va, ti mina wo-vuuzuve ɣɔzɔ, ve gɛ zeini ná wo zaama.» ⁴ Izelayɛle nuiti ti woozogi ɣɛeni, ti naama nuiti kpein kulani ti-vuuzuve va, ti li ná voluve, eɣɛvelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Unmai ma vaazubɛtɛi

⁵ Gooḡo GALAGI bɔɛni Moize vɔ, ɛ ɣɛ ma: ⁶ «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, ɛ ɣɛ ti ma: Ni zunu baa anzanu a baaḡona nui ta ma, toɣa ɣɛ ga ladalala nu Gooḡo GALAGI letema, kɛni ɛ leve ga sɔba nu. ⁷ Toɣa la zɔ ga ga kotoi ɛ keai. Toɣa ma anii ɣaaɣale ma naa vɔ, nii ɛ baaḡogai ma, ɛ kpɔ ba ga ma gaagwɛsu loolugɔi zeizu ɣilagi. ⁸ Ni nui nii kpaagɔmai wogai la, naa za, tama ná-pogani zeɣe nu la ná, nii faazubɛtɛi a wo zeezaama, aniiti kpein ta ve Gooḡo GALAGI ve, naa ɣa ga zalaɣa ɣula nui ɣa ta ve zea, ɛ bɔ baala sinei va, ɛ ga koto gba zalaɣai sɔba nui ve. ⁹ Vebeani jadegai kpein Izelayɛle nuiti ta kula, faanɛɛ gelei nii a zeɣe ba, ɛ ve zalaɣa ɣula nui ya, naa ɣa ɣɛ ga naa nɔnɔ. ¹⁰ Nii nui feezu Gooḡo GALAGI ve, naa ɣa ve zalaɣa ɣula nui ya, nii nui a fe zalaɣa ɣula nui ya, naa nɔnɔ ɣana.»

Tolo vai ɛ vile anzanui va

¹¹ Gooḡo GALAGI bɔɛni Moize vɔ, ɛ ɣɛ ma: ¹² «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, ɛ ɣɛ ti ma: Wele nii maanɛai wo ke, ni anzanui ta a sinigi yaavana, ɛ ɣɛ be ga ladalala nu. ¹³ Ni zunu ɣili ka laana la, sinigi la ɣoleni ma, tɔɔɛi ɛ bɔḡo ɣɔzɔve dɔɔḡuzu, zeele la ná, a zeele woo wo daalɔḡoma, tama ɛ la zoni ná keɛzuve, ¹⁴ siegi zu tolo ɣigi ɣɛɛzu la sinigi ve, ɛ zoovi anzai ma, ɛ ɣɛni ga ɣite vaa baa zɛɛ, ¹⁵ toɣa vaa la zalaɣa ɣula nui vɔ be, moloi nii ɛ ga wɔɔlezegi, toɣa naama ɣɛzei kilo saavɔ zɛɣe, ɛ ke be ga zalaɣai, ɛ mina gulo vu ma, ɛ mina ani maku neɛɛ pu ma, mazɔɔ toɣa ga tolo zalaɣai, vebeanii nii ɛ faaɣaaza golai ma vai loozu nu ɣisu.

¹⁶ «Zalaɣa ɣula nui ɣa maabuɣa ga anzanui seizu jadegai va, ɛ lo Gooḡo GALAGI ɣakala. ¹⁷ Toɣa zie jadegai zaɣa pɔɔ liɣi zu, ɛ seɣe vele jadegai ma vufiligi yɛve, ɛ pu su. ¹⁸ Toɣa anzanui ɣaalɔ Gooḡo GALAGI ɣaazu, ɛ nɔungi vie, ɛ vebeanii ve zea, nii ɛ ná-faaɣaazagi ma ɣizɛsui wosu, naa ɣa ɛ ga tolo zalaɣai, kele zalaɣa ɣula nui bɔḡoi ɣa foovoo de wanai zo ya. ¹⁹ Toɣa ɣɛ anzanui ma: «Da ɣonazu ga: Ni zunu ɣili ge la de laani ga de, ɛ la de bɔḡo ɣɔzɔni, ɛ va è-zinigi yaava, kaipa ɛ zeini be, naazu foovoo de wanai nii mina faa ɣu nɔpe ke ga de. ²⁰ Kele tama, ɛ zɛidai ma zini be, ni ɛ è-zinigi yaava, ɛ bɔḡo ɣɔzɔ, ɛ la zunu ɣili koba, ²¹ da ɣonazu, ɛ yeezei niima voovooiti bu: Gooḡo GALAGI è-balaiti fɔ, ɛ è-ɣogi le da, eyesu da-nubuseiti ta taana foovoo loa, ti pokɔḡo ɛ ma. ²² Foovoo dei tei ge lo ɛ ɣoozu, ɛ è-ɣogi le da, ɛ è-balaiti fɔ!» Anzanui ɣa gooɣaavote, ɛ ɣɛ ma: «Ungo, ɛ ɣɛ ɣana!»

²³ «Zalaɣa ɣula nui ɣa foovoo vai niiti seve sevei zu, ɛ gba zie wanai wu. ²⁴ Toɣa zie wanai naa lo anzanui la, nii ɛ ga foovoo dei, ɛ kpɔle, ɛ yei koozu. ²⁵ Aisa naa va ɣɛ, zalaɣa ɣula nui ɣa tolo zalaɣai zeɣe anzanui ya, ɛ dateɣɛ vai ma voogi ɣɛ Gooḡo GALAGI ɣaazu, naa volu ɛ vaa la zalaɣa ɣulazuve. ²⁶ Zalaɣa ɣula nui ɣa zeeɛe gila seɣe ba, ɛ make ga ɣizɛsui, ɛ gala, zalaɣa ɣulazuve, naa voluma, ɛ zie ve anzanui ya, ɛ kpɔle. ²⁷ Ni gaama ve ga ɛ bɔḡo ɣɔzɔve, ɛ ɣɛ ga ladalala nui sinigi ve, foovoo dei ɣa yei koozuve, ɛ naa wona, kogi le da, kpalaity ta vɔ, eyesu ná-nubuseiti ta ɣena foovoo loa, ti pokɔḡo ma. ²⁸ Kele ni

anzanui la ɓoɓo ɓɔzoni, ni ɓadege, faa ɓou nɔpe ge la ɓea la, toɓa zoo é dounda zoloo volu.

²⁹ «Naa ɓa é ga togi é vile tolo vai va, siegi zu anzanui é zini be, é sinigi yaavazu la, é ɓoɓo ɓɔzo, ³⁰ ɓaa ni tolo yii a loona zunui ta yiima, é zooni anzai ma kologolo fai zu. Toɓa ɓula la ɓooɓo GALAGI ɓakala. Zalaɓa ɓula nui ɓa naa ɓe, nii kpein sevei togi zu. ³¹ Anzazini ɓa ɓe ge ga sobalala nu naazu, anzanui ná-faaɓaaza golai ma ɓasai ɓa la to ɓoɓo unma.»

6

Nuiti ti ɓoɓo ɓalivaazu

ɓooɓo GALAGI ma

¹ ɓooɓo GALAGI ɓoeni Moize u, é ɓe ma: ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɓe ti ma: Siegi zu zunui ta, ɓaa anzanui ta ɓoɓo ɓalivaazu la ɓooɓo GALAGI u, é ɓoɓo ɓalivaa minazegegi wo, ³ keɓi é ɓoɓo zo, é mina dɔɔ ɓole, ɓaa kpɔle ani nɔpe a nu ɓaazulati, é mina dɔɔ laɓa ɓole, anee kpɔle ani laɓai ta ma zii nɔpe nii a nu zo, é mina leezɛin ma ɓei ta ɓole, é mina leezɛin ta mi, ma undui ɓaa ma vɔɔi. ⁴ Eyesi kalivaa ziegi be, é mina leezɛin vaalobazuve tanɔpe mi, é zo ma ɓaei ma, é li ma ɓolɔ pɔ.

⁵ «Naama yeedeɓalai kpein daawu, niiti kalivaai ti zu ɓooɓo GALAGI ma, nɔngi mina wo, eyesu naama yeedeɓalaiti daazeeli, toɓa ɓade niina, é noundeɓai ta kpeleiti ze ná.

⁶ «Yeedeɓalai kpein daawu, é deveai ga é ɓoɓo ɓaliva ɓooɓo GALAGI ma, é mina maaɓuɓa nu uuma va. ⁷ E mina ɓoɓo ɓɔzo togi letemazu, keeɓe u, ɓaa dee, ɓaa keeɓeloun zunu u, ɓaa baazeela u, ni naa ta a zaana, mazoloo ná-kalivaa vai GALA ma, naama uoogi ɓa unmau. ⁸ Kalivaa ziegi kpein daawu, toɓa ga nu ɓadegaɓi ɓooɓo GALAGI u.

⁹ «Ni nui ta a zaana koba kpaun, nɔngi é kalivaai, naa ɓɔzoa, toɓa nɔngi wo ta kpelei, folo lofelasiei ma, ná-ɓade foloi. ¹⁰ Foloi loɓavasiei, toɓa li ga kpumago felegɔ ɓaa poopo kpokpa felegɔ zalaɓa ɓula nui u, GALA daagomi sege velei laave. ¹¹ Zalaɓa ɓula nui ɓa gila kula ga koto gba zalaɓai, é zoi ɓe ga gala zalaɓai, kotoi keai ga é yeevɔɓɔu poomai va, naa gbaai ɓana. Naama voloi no zu, toɓa nɔngi ɓaliva mɔno ga niine. ¹² Toɓa ɓoɓo ɓaliva volu ga niine ɓooɓo GALAGI ma, ná-kalivaa yeedeɓalaiti faa zu é ɓea deveni. Toɓa kona gila baala sinei ɓula ga faazuɓete zalaɓai. Foloi ti levegai, é mina mo naati gaalu, toozei ná-kalivaa voloi ti ɓɔzoni.

¹³ «Toɓi uete é vile ɓoɓo ɓalivaa vai va: foloi ná-kalivaa vai besu la, naama voloi ta uaa la GALA daagomi sege velei laave. ¹⁴ Toɓa ná-zalaɓai ɓula ɓooɓo GALAGI u: kona gila baala sine ɓila, nii neevuzu la ba, naa ɓa ɓe ga gala zalaɓai, ta kona gila baala saa ɓila, nii neevuzu la ba, naa ɓa ɓe ga koto gba zalaɓai, ta baala sine wolai, nii neevuzu la ba, naa ɓa ɓe ga ziilei zalaɓai. ¹⁵ Bului leve la su, toɓa va ɓalaa ga naama ɓolɔgi: bului kpeteai ga bulu vukɔ vagoi, gaayogai ga gulɔi, ta bulu leveiiti leve la su, gulɔi vuai ma, é ɓo ta-vebeaniiti ba, ta ta-puya zalaɓaiti. ¹⁶ Zalaɓa ɓula nui ɓa va ga ti pe ɓooɓo GALAGI ɓakala, é ná-koto gba zalaɓai ɓula, ta ná-gala zalaɓai. ¹⁷ Toɓa baala sine wolai ɓula ga ziilei zalaɓai ɓooɓo GALAGI u, ta bului leve la su, naama ɓolɔgi, é kpɔ ná-vebeanii va ta ná-puya zalaɓai. ¹⁸ Nui kalivaai, naa ɓa nɔngi wo, GALA daagomi sege velei laave. Toɓa noundeɓai zege ta kpelei, é ti vili abui ɓa, nii é ziilei zalaɓai wu. ¹⁹ Zalaɓa ɓula nui ɓa baala sine wolai ma ɓakigi zege,

nii giliai, ta bulu gɪla leɛve la su, ta bulu leɛve gɪla leɛve la su, é fe nui naa ya, nii é ɓɔɔɔ ɔalivaai, naa a ɓena ga nɔungi wo. ²⁰ Naa ɔolu, zalaɔa ɔula nui ɔa ti lateɔe vai ma ɔoogi ɔe ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu. Daamianigi naati naɔege, ta ɔe ga zalaɔa ɔula nui nɔno, é ɓɔ ma ɔekegi ta ma ɓalai va, niiti ti ɔula ga dateɔe vai ma ɔoogi. Naa ɔea ɔoluma, nii é ɓɔɔɔ ɔalivaai, naa ɔa zoo é ɔooi ɓole niina.

²¹ «Tɔgi ɔana é ɔile naama nui va, nii é ɓɔɔɔ ɔalivaazu, é minazefegi ɔeai, nii maaneai é kula ga zalaɔai ɔooɔɔ GALAGI ɔe kaliva vai zu, gaalu ge la naa va, nii a ɔe ga faaneai ma zobogi ɓe ga é ke. Toɔa ke eɔevelei a minazefe la, é ɓɔ naa va, nii tɔgi bogai, é ɔile nui ɔalivaa vai va.»

Tuyai loo velei

²² ɔooɔɔ GALAGI ɓɔeni Moize ɔo, é ɔe ma: ²³ «Bɔe Aalon ta ná-doun zunuiti ɔo, é ɔe ti ma: «Wele, vele ɔa wa ɔe tuya loozu la Izelayele nuiti ɓe, wa ɔe ti ma:

²⁴ ɔooɔɔ GALAGI tuya loo wo ɔe, é wo make!

²⁵ ɔooɔɔ GALAGI yeezei wo wu ga pago!

E zaalai la wo ma!

²⁶ ɔooɔɔ GALAGI wele wo ma!

E ziileigi ve wo ɔe!»

²⁷ Zekana ta woɔfula la mà, Izelayele nuiti ta-vaa zu, nòun nà, nà tuya loo ti ɔe.»

7

Botii loozei vai

seɔe vele naɔegai wu

¹ Yeei Moize ɓeni da ga seɔe vele naɔegai lo, é gulo naɔegai zieni ma, é fe GALA ɓe. E keeni ɔana nɔ ga ma zoolaiti, naa ɔee zalaɔa ɔulazuve va, ta ma zoolaiti. ² Peleyefe ɔundiɔiiti, ti ga bolodaiti ta-ɔundiɔiiti ti maabuɔani. Teiti ti loni gaalugi untuɔo. ³ Ti vaani ga veɓeaniiti ɔooɔɔ GALAGI ɔe: wotolo ɓzita ti maazuveai, ta nike puugo maazu felego (12), kundigi felego wotolo ɔila, nike ɔilagila. Ti vaani ga tiye seɔe vele naɔegai laave.

⁴ ɔooɔɔ GALAGI ɓɔeni Moize ɔo, é ɔe ma: ⁵ «Ta-veɓeaniiti so. Wotoloi niiti, ta nikei niiti, ta lo GALA daaɔomi seɔe velei ma wotii zu. Da kaliva Leevi nuiti ma, eɔevelei ti ɔilagilagi ta-wotii ɓedema vai la.» ⁶ Moize yeezeini wotoloiiti bu, ta nikeiti, é ti ɔaaɔwe Leevi nuiti ba. ⁷ E wotolo felego zefeni, ta nike naanigo, é fe Geleson ná-nuiti zea, eɔevelei ta-wotii ɓedema vai ɔeni la. ⁸ E wotolo naanigo ta nike ɓsava ve Melali ná-nuiti zea, tɔozei botii liegoi va, ti ɔeni keezu Itamaal yeezu, zalaɔa ɔula nui Aalon ná-doun zunui. ⁹ E la ɔeni ta veeni Kegate ná-nuiti zea, mazolo naati ka ani naɔegaiti ma ɔasoi ɔeni ti unna, keeni ti ɓena ti zefe ɔoma.

Zalaɔa ɔulazuve laalao fai

ma veɓeaniiti

¹⁰ Kundigiiti ti vaani ga ta-veɓeaniiti, voloi ti zalaɔa ɔulazuve veeni la GALA ɓe, ti daalao, ti gulo naɔegai zie ma. Kundigiiti ti vaani ga ta-veɓeaniiti zalaɔa ɔulazuve ɔakalave. ¹¹ Názu ɔa ɔooɔɔ GALAGI ɔeni la Moize ma: «Kundigiiti ti va ga ta-veɓeaniiti, ti ɔilagilagi pe, nu ɔila, folo ɔila, zalaɔa ɔulazuve laalao fai zu.»

¹² Folo mɔungi, Naason, Aminadaɓe ná-doun zunui vaani, é ná-veɓeaniiti le. Naa ɔa é ɔeni ga Zuda mavofodai nɔnɔi. ¹³ E vaani ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undosava

(800), eḡevelei seizu naḡegai ma ḡḡḡḡi ḡeni ḡeezu la, ti felego pe daavega ḡeni de ga bulu vuko vaḡoi, gaayogai ga guloi, é va ḡe ga vebeanii, ¹⁴ ta zanu aninaka ḡila, buḡegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneḡi. ¹⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ḡila, ta kona gila baala sine ḡila, gala zalaḡai vai zu, ¹⁶ ta boli zine ḡila, koto gba zalaḡai vai zu, ¹⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ḡe ga ziilei zalaḡai. Aminadaḡe ná-doun zunui Naason ná-vebeanii ḡeni ga naa.

¹⁸ Foloi velesiei, Netaneyele, Sual ná-doun zunui, Isakaal mavofodaiti ta-ḡundiḡii vaani, é ná-vebeanii le. ¹⁹ E ḡeni ga tazai, é ga walii, buḡegi ga kilo ḡila ta tukpe (1,5), ta koko ḡila, é ga walii, buḡegi ga galamu undosava (800), eḡevelei seizu naḡegai ma ḡḡḡḡi ḡeni ḡeezu la, ti felego pe daavega ḡeni de ga bulu vuko vaḡoi, gaayogai ga guloi, é va ḡe ga vebeanii, ²⁰ ta zanu aninaka ḡila, buḡegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneḡi. ²¹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ḡila, ta kona gila baala sine ḡila, gala zalaḡai vai zu, ²² ta boli zine ḡila, koto gba zalaḡai vai zu, ²³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ḡe ga ziilei zalaḡai. Sual ná-doun zunui Netaneyele ná-vebeanii ḡeni ga naa.

²⁴ Foloi zaasiei, Eliaḡe, Geelon ná-doun zunui, Zaḡulon mavofodaiti ta-ḡundiḡii vaani, é ná-vebeanii le. ²⁵ E ḡeni ga tazai, é ga walii, buḡegi ga kilo ḡila ta tukpe (1,5), ta koko ḡila, é ga walii, buḡegi ga galamu undosava (800), eḡevelei seizu naḡegai ma ḡḡḡḡi ḡeni ḡeezu la, ti felego pe daavega ḡeni de ga bulu vuko vaḡoi, gaayogai ga guloi, é va ḡe ga vebeanii, ²⁶ ta zanu aninaka ḡila, buḡegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneḡi. ²⁷ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ḡila, ta kona gila baala sine ḡila, gala zalaḡai vai zu, ²⁸ ta boli zine ḡila, koto gba zalaḡai vai zu, ²⁹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ḡe ga ziilei zalaḡai. Geelon ná-doun zunui Eliaḡe ná-vebeanii ḡeni ga naa.

³⁰ Foloi naanisiei, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui, Luḡen mavofodaiti ta-ḡundiḡii vaani, é ná-vebeanii le. ³¹ E ḡeni ga tazai, é ga walii, buḡegi ga kilo ḡila ta tukpe (1,5), ta koko ḡila, é ga walii, buḡegi ga galamu undosava (800), eḡevelei seizu naḡegai ma ḡḡḡḡi ḡeni ḡeezu la, ti felego pe daavega ḡeni de ga bulu vuko vaḡoi, gaayogai ga guloi, é va ḡe ga vebeanii, ³² ta zanu aninaka ḡila, buḡegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneḡi. ³³ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ḡila, ta kona gila baala sine ḡila, gala zalaḡai vai zu, ³⁴ ta boli zine ḡila, koto gba zalaḡai vai zu, ³⁵ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ḡe ga ziilei zalaḡai. Sedeyuul ná-doun zunui Elisuul ná-vebeanii ḡeni ga naa.

³⁶ Folo loolusiei, Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui, Simiyon mavofodaiti ta-ḡundiḡii vaani, é ná-vebeanii le. ³⁷ E ḡeni ga tazai, é ga walii, buḡegi ga kilo ḡila ta tukpe (1,5), ta koko ḡila, é ga walii, buḡegi ga galamu undosava (800), eḡevelei seizu naḡegai ma ḡḡḡḡi ḡeni ḡeezu la, ti felego pe daavega ḡeni de ga bulu vuko vaḡoi, gaayogai ga guloi, é va ḡe ga vebeanii, ³⁸ ta zanu aninaka ḡila, buḡegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neeneḡi. ³⁹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ḡila, ta kona gila baala sine ḡila, gala zalaḡai vai zu, ⁴⁰ ta boli zine ḡila, koto gba zalaḡai vai zu, ⁴¹ ta

nikε felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti gε ga ziilei zalaƒai. Sulisadayi nά-doun zunui Selumiyele nά-vebeanii gεni ga naa.

⁴² Foloi lozitasiei, Eliazafe, Deyuwele nά-doun zunui, Gade mavofodaiti ta-ƒundigii vaani, ε nά-vebeanii le. ⁴³ E gεni ga tazai, ε ga walii, buɲegi ga kilo ƒila ta tukpe (1,5), ta koko ƒila, ε ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), eƒevelei seizu ɲadegai ma ƒoƒoƒi gεni ƒεεzu la, ti felego pe daavega gεni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, ε va gε ga vebeanii, ⁴⁴ ta zanu aninaka ƒila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neεnegi. ⁴⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ƒila, ta kona gila baala sine ƒila, gala zalaƒai vai zu, ⁴⁶ ta boli zine ƒila, koto gba zalaƒai vai zu, ⁴⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti gε ga ziilei zalaƒai. Deyuwele nά-doun zunui Eliazafe nά-vebeanii gεni ga naa.

⁴⁸ Foloi lofelasiei, Elisama, Amiyude nά-doun zunui, Efelayime mavofodaiti ta-ƒundigii vaani, ε nά-vebeanii le. ⁴⁹ E gεni ga tazai, ε ga walii, buɲegi ga kilo ƒila ta tukpe (1,5), ta koko ƒila, ε ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), eƒevelei seizu ɲadegai ma ƒoƒoƒi gεni ƒεεzu la, ti felego pe daavega gεni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, ε va gε ga vebeanii, ⁵⁰ ta zanu aninaka ƒila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neεnegi. ⁵¹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ƒila, ta kona gila baala sine ƒila, gala zalaƒai vai zu, ⁵² ta boli zine ƒila, koto gba zalaƒai vai zu, ⁵³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti gε ga ziilei zalaƒai. Amiyude nά-doun zunui Elisama nά-vebeanii gεni ga naa.

⁵⁴ Foloi losavasiei, Gameliyele, Peedaasuul nά-doun zunui, Manasee mavofodaiti ta-ƒundigii vaani, ε nά-vebeanii le. ⁵⁵ E gεni ga tazai, ε ga walii, buɲegi ga kilo ƒila ta tukpe (1,5), ta koko ƒila, ε ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), eƒevelei seizu ɲadegai ma ƒoƒoƒi gεni ƒεεzu la, ti felego pe daavega gεni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, ε va gε ga vebeanii, ⁵⁶ ta zanu aninaka ƒila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neεnegi. ⁵⁷ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ƒila, ta kona gila baala sine ƒila, gala zalaƒai vai zu, ⁵⁸ ta boli zine ƒila, koto gba zalaƒai vai zu, ⁵⁹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti gε ga ziilei zalaƒai. Peedaasuul nά-doun zunui Gameliyele nά-vebeanii gεni ga naa.

⁶⁰ Foloi laavuusiei, Abidan, Gideyoni nά-doun zunui, Benzamen mavofodaiti ta-ƒundigii vaani, ε nά-vebeanii le. ⁶¹ E gεni ga tazai, ε ga walii, buɲegi ga kilo ƒila ta tukpe (1,5), ta koko ƒila, ε ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), eƒevelei seizu ɲadegai ma ƒoƒoƒi gεni ƒεεzu la, ti felego pe daavega gεni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, ε va gε ga vebeanii, ⁶² ta zanu aninaka ƒila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neεnegi. ⁶³ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola ƒila, ta kona gila baala sine ƒila, gala zalaƒai vai zu, ⁶⁴ ta boli zine ƒila, koto gba zalaƒai vai zu, ⁶⁵ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti gε ga ziilei zalaƒai. Gideyoni nά-doun zunui Abidan nά-vebeanii gεni ga naa.

⁶⁶ Foloi vuusiei, Ayiyezeel, Amisadayi nά-doun zunui, Dan mavofodaiti ta-ƒundigii vaani, ε nά-vebeanii le. ⁶⁷ E gεni ga tazai, ε ga walii, buɲegi ga kilo

gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), egevelei seizu ɲadegai ma ɔɔɔɔgi ɔeni ɔeezu la, ti felego pe daavega ɔeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, é va ɔe ga vebeanii, ⁶⁸ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁶⁹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɣai vai zu, ⁷⁰ ta boli zine gila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷¹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɔe ga ziilei zalaɣai. Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezeel ná-vebeanii ɔeni ga naa.

⁷² Folo puugo maazu ɣilasiei (11), Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui Aseel mavofodaiti ta-ɣundiɣii vaani, é ná-vebeanii le. ⁷³ E ɔeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), egevelei seizu ɲadegai ma ɔɔɔɔgi ɔeni ɔeezu la, ti felego pe daavega ɔeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, é va ɔe ga vebeanii, ⁷⁴ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁷⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɣai vai zu, ⁷⁶ ta boli zine gila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁷⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɔe ga ziilei zalaɣai. Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-vebeanii ɔeni ga naa.

⁷⁸ Folo puugo maazu velesiei (12), Ayila, Enan ná-doun zunui, Neɣetali mavofodaiti ta-ɣundiɣii vaani, é ná-vebeanii le. ⁷⁹ E ɔeni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), egevelei seizu ɲadegai ma ɔɔɔɔgi ɔeni ɔeezu la, ti felego pe daavega ɔeni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, é va ɔe ga vebeanii, ⁸⁰ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi. ⁸¹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɣai vai zu, ⁸² ta boli zine gila, koto gba zalaɣai vai zu, ⁸³ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ɔe ga ziilei zalaɣai. Enan ná-doun zunui Ayila ná-vebeanii ɔeni ga naa.

⁸⁴ Voloi ti zalaɣa ɣulazuve lateɣeni la ɔooɔ GALAGI ma, ti gulo ɲadegai zie ma, kundigiiti ta-vebeaniiti ti ɔeni ga: wali laza puugo maazu fele (12), wali ɣoko puugo maazu fele (12), zanu aninaka puugo maazu fele (12). ⁸⁵ Wali laza ɣilagilagi wuɲegi ɔeni ga kilo gila ta tukpe (1,5), wali ɣoko ɣilagilagi ɔeni ga galamu undɔsava (800), nii ti kulani, ti pe ge ɔeni ga kilo vuufele maazu lofela ta tukpe (27,5) walii zu, egevelei seizu ɲadegai ma ɔɔɔɔgi la. ⁸⁶ Zanu aninakai ɣilagilagi wuɲegi ɔeni ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɲegi, nii ti kulani, naa kpein ge ɔeni ga galamu waagila unsavago (1 300) zanugi zu, egevelei seizu ɲadegai ma ɔɔɔɔgi la. ⁸⁷ Nii ti vaani la ga gala zalaɣai, naa ɔeni ga: nike zine puugo maazu fele (12), baala sine wola puugo maazu fele (12), kona gila baala sine puugo maazu fele (12), é ve vebeaniiti ba, ti ɔeni peezu ti va. Ti vaani balaa ga boli zine puugo maazu fele (12), koto gba zalaɣai vai zu. ⁸⁸ Ziilei zalaɣai ma vai zu, nii ti kulani, naa ɔeni ga: nike zine vuufele maazu naanigo (24), baala sine wola vuulozita (60), boli zine vuulozita (60), ta kona gila baala sine vuulozita (60). Vebeaniiti keni ga naati, ti ɣulani zalaɣa ɣulazuve laalaosuve, ti begai ma ga fe GALA be, ti gulo ɲadegai zie ma.

⁸⁹ Siēgi zu Moize ɣeni lēezu la GALA daaɣomi seɣe vɛlei wu, ga é va bɔe ɔoɣɔ GALAGI vɔ, é ɣeni wooi mēnisu, é da bɔe pɔ, é zeɣe kesui lakulugi maazuve seelubein felegoiti zoɣɔzuve, ti zeidai zeele woo ɣesui maazu. E ɣeni bɔezu pɔ.

8

Fitinaiti sei vɛlei ti-zeizuveti

¹ ɔoɣɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Bɔe Aalɔn vɔ, é ɣe ma: Siēgi zu é fitina lafelaiti seizu la ti-zeizuveti, da ti zeɣe ga pago, nii a ke ti-ma zezei da ɣula fitina zeɣe anii ɣakala, vɛlela vɛlei.»

³ Aalɔn keeni ɣana. E fitinaiti seini, fitina zeɣe anii ɣa vɛlela vɛlei, eɣevɛlei ɔoɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ⁴ Petɛ vɛlei fitina zeɣe anii beɣeni la, é ɣeni ga zanu doɣai, é zo kɔɣoi ma, é le ma wulu vuaiti pɔ. Ti fitina zeɣe anii beɣeni, é zoloo naama ɣazavigi ma, nii ɔoɣɔ GALAGI deeni ga Moize.

Leevi nuiti fee vai GALA be

⁵ ɔoɣɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma: ⁶ «Leevi nuiti seɣe Izelaye le nuiti saama, é ti ɣade. ⁷ Wele vɛlegi da ti ɣade da. Da ziei vaza ti ma, nii é ga ɣade dei, ti kpekai zeɣe, ti ti-busei maave pe bo da, ti ta-zeɣeiti gba. Toɣi letemazu ti ɣadegai ɣana. ⁸ Ta nike zine bokpa gila seɣe, é vɛe vɛbeanii va, nii soloogai ma, naa ɣa é ga bulu vukɔ vagoi, gaayogai ga gulɔi. Dɔun da nike zine bokpangi vɛlesiei zeɣe, é ɣe ga koto gba zalaɣai. ⁹ Da li ga Leevi nuiti GALA daaɣomi seɣe vɛlei laave, é Izelaye le nuɣuseiti kpein toli. ¹⁰ Da Leevi nuiti maabuɣa ɔoɣɔ GALAGI va, Izelaye le nuiti ti yeei la ti ma. ¹¹ Aalɔn ɣa Leevi nuiti fe nɔun be, ɔoɣɔ GALAGI, Izelaye le nuiti be, ta lo niina na-botii zu. ¹² Leevi nuiti ta yeei vɛe nike zine felegoiti unmaave. Da ti ɣula ga zalaɣai, gilagi ɣe ga koto gba zalaɣai, zoɣe ga gala zalaɣai, naa ɣa a ke koto gba zalaɣai ɣula Leevi nuiti be, eɣevɛlei toɣi la. ¹³ Da Leevi nuiti to Aalɔn ta ná-doun zunuiti kakala, é ti ve ɔoɣɔ GALAGI vɛ. ¹⁴ Pele ɣana, da Leevi nuiti sei la ye, Izelaye le nuiti saama, ta ɣe ga nɔnɔiti. ¹⁵ E zo názu ma niina, ta lo botii zu, ti da ke GALA daaɣomi seɣe vɛlei wu.

«Maaneve é Leevi nuiti ɣade, é ti ve bɛ ɣana. ¹⁶ Mazɔlɔo ti veeve bɛ ɣegelein Izelaye le nuiti saama, ga Izelaye le nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogɔi. Gɛ Leevi nuiti seɣevɛ ga nɔnɔiti. ¹⁷ Mazɔlɔo doun zunu mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, Izelaye le nuiti saama, nuiti ti-lointi, ta suaiti ti-ma yivoiti. Voloi gɛ doun zunu mɔungiti paani la Ezipete yooi zu, naama yeei ɣa gɛ ti makeni la bɔɣɔ vɛ. ¹⁸ Gɛ Leevi nuiti seɣevɛ, ga Izelaye le nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogɔi. ¹⁹ Gɛ ti veeve Aalɔn ta ná-doun zunuiti be Izelaye le nuiti saama, ga ti Izelaye le nuiti ta-wotii ɣe GALA daaɣomi seɣe vɛlei wu, ta botii ɣe ti ya, koto gba vai zu. Naazu faa ɣau la ɣea ga Izelaye le nuiti, mazɔlɔo ti la maabuɣazu seizu ɣadegai va.»

²⁰ Moize ta Aalɔn, ta Izelaye le nu vɛbei kpein, ti naa ɣeeni Leevi nuiti ta-vaa zu, nii kpein ɔoɣɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya, é vɛle ti va. ²¹ Leevi nuiti ti bɔɣɔ ɣadeni, ti ta-zeɣeiti gba. Aalɔn ti veeni ɔoɣɔ GALAGI vɛ, é toɣi ma ɣade fai laazeeli koto gba vai zu ti vɛ, nii a ke ti ɣade. ²² Naa vɔluma, Leevi nuiti ti loɔni botii zu, GALA daaɣomi seɣe vɛlei wu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu. Ti keeni ta-vaa zu, eɣevɛlei nɔ ɔoɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Leevi nuiti ta-wotiɣe ɣonagi lieɣi

²³ Gooḡo GALAGI bōeni mōno Moize uo, é ḡe ma: ²⁴ «Leevi nuiti ti kona uuufelego maazu loolugoi (25) zolooḡai, eyesu é le zeemaazu, ta lo botii zu, ti da ke GALA daaḡomi seḡe velel wu. ²⁵ Zoi a kona uuuloolugoo (50) zolooḡa, naa ná-botii ḡa ḡwe niina, é la mo botii ḡea. ²⁶ Toḡa zoo é da bo keeḡeleaiti ba GALA daaḡomi seḡe velel wu, naati ta-wotiiti su, kele to bōḡoi la mo botii ḡea. Pele ḡana da Leevi nuiti ta-boti vaiti so da.»

9

Pake fetii ḡula vai tevebai zu

¹ Konagi velesiei ma alu mōungi ma, ti ḡula uoluma Ezipete yooi va, Gooḡo GALAGI bōeni Moize uo, Sinayi gizei ma levebai zu. E ḡeni ma: ² «Kenii Izelayele nuiti ti Pake fetii ḡula ma ḡu logai ma. ³ Wa ma vetii ḡula niima alugi ma volo puugo maazu naaniseiei (14) ma, kpokoi. Wa ma vetii ḡula, eḡevelei no deveiti ta toḡiti feai la, é lo ba.»

⁴ Moize bōeni Izelayele nuiti po ga ti Pake fetii ḡula. ⁵ Ti ma vetii ḡulani Sinayi tevebai zu, alu mōungi ma volo puugo maazu naaniseiei (14) ma, kpokoi, ti ke no kpein, eḡevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Nuiti ti la padeni,

é va zoloo toḡi ma

⁶ Nui tanigaani ti ḡeni ná, ti la zooni ti va Pake fetii ta ḡula, toozei ti bōḡo ḡoḡoni ga ti vooḡu vai poomai ta va. Ti liini ma volo ná no Moize uo be ta Aalon, ⁷ ti ḡe ma: «Toḡi maavele ma gi bōḡo ḡoḡove, toozei gi vooḡuve poomai va. Leeni vaa zu gi maa la neeni, gi va va ga gá-vebeanii, gi va fe Gooḡo GALAGI ve uoḡama, gá Izelayele nui zoiti, ma ḡu logai ma?» ⁸ Moize ḡeni ti ma: «À maaḡoun ve, ḡe li, ḡe woilo Gooḡo GALAGI wooi ma, nii é bosu wa-vaa zu.»

⁹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ¹⁰ «Boe Izelayele nuiti po, é ḡe ti ma: Ni nui ta a ḡena ná wo zaama, niizu baa yeeḡeḡalaiti su ti vaazu, a bōḡo ḡoḡona toḡi letemazu, toozei fōoḡuve poomai ta va, baa é sie ma ḡoozama, toḡa zoo no é Pake fetii ḡula Gooḡo GALAGI lebi vai ma. ¹¹ Alugi velesiei ma volo puugo maazu naaniseiei (14) ma, kpokoi ḡa ta Pake fetii ḡula la, ti baala zivoi mi, ta bului nii leve la su, ti pee tufa wanaiti ba. ¹² Ti mina tanope ze sobu va zeeli, ti mina ma ḡaei tanope gale. Ta zie eḡevelei deveiti ti la, é lo Pakegi va. ¹³ Kele zoi nōpe padegai toḡi letemazu, é la sie ma, é Pake feti vai ḡe ga faalakobai, naa be ka leve ná-nubuseiti ba, ná-faagazagi ma ḡasoi ḡa la unma, toozei é la ná-vebeanii veeni Gooḡo GALAGI ve ma ḡui ma. ¹⁴ Ni weein ta ḡa zeini wo zaama, é po é Gooḡo GALAGI ná-Pake fetii ḡula, toḡa zie eḡevelei Pakegi ma logi la ta ma leveiti. Seikōḡoma nu ve zou nu va, niima lo gila kpe no ḡa a ze ti ma.»

Tonabiingi nii é ḡeni ga poogi ga

GALA ka ti zaama

(Egezode 40:34-38)

¹⁵ Voloi seḡe vele padegai ḡaaloni da, nii zeele woo ḡesui ḡeni bu, tonabiingi veeni ma. Kpokoi, eyesu sobui, é ḡeni seḡe vele padegai ma eḡe abuzogi. ¹⁶ E ḡeni ḡana no yeenope su: Foloi, tonabiingi ḡeni veezu seḡe velel ma, kpidiu ma ziegi zu, é ḡeni ḡulazu eḡe abuzogi. ¹⁷ Siegi zu tonabiingi ḡeni wuzegezu la, é zeḡe seḡe velel maazu, názu ḡa Izelayele nuiti ti bēna lii la, ve a la lona ná, ti vu miná. ¹⁸ Gooḡo GALAGI ná-devei ḡa Izelayele nuiti ti bēna zeḡe la ti-uuuzuve, a la ná-devei veena, ti vu mōno. Ni no tonabiingi ḡa de veeni seḡe vele padegai

ma, ti la ɣeni zeɣezu ná. ¹⁹ Anɛɛ tonabiingi a la lɛbi pa seɣe veɛɛ naɣɛgai maazu suɣooza, Izelayele nuiti ti ɣeni ɣolozu ɔooɣɔ GALAGI wooi ve, ti la ɣeni liizu. ²⁰ Tanisu tonabiingi ɣeni foloi tanigaani nɔ ɣɛɛzu seɣe veɛɛ naɣɛgai maazuve, sienɔpe su, ti ɣeni nɔ ɔooɣɔ GALAGI ná-devei maabɔunsu, ti va vu ti-vuuzuve, ɓaa ti va wuzeɣe ti-vuuzuve. ²¹ Tanisu ɓalaa tonabiingi bena ye adave ta nɔ kpɔkɔi eyesu geelaalao, ɓaa é ke nɔ ga folo ɣila, kpidi ɣila, é bena wuzeɣe no feya, Izelayele nuiti ti wuzeɣe ti-vuuzuve. ²² Ni a la yena seɣe veɛɛ naɣɛgai ma, é ke ga folo felegɔ, ɓaa alu gila, ɓaa é wola lɛbi suɣooza, Izelayele nuiti ti la ɣeni ti-vuuzuve valibosu, eyesu tonabiingi wuzeɣe. ²³ ɔooɣɔ GALAGI bena devei ve pe, Izelayele nuiti ti va vu ti-vuuzuve, ɓaa ti va wuzeɣe ti-vuuzuve. Ti ɣeni ti-losuɓeti kpein keɛzu, ti ɣolo ɔooɣɔ GALAGI ná-deveiti be, eɣevelei é devei veeni la Moize ya.

10

Puvu felegɔiti ti ɓɛɛni ga walii

¹ ɔooɣɔ GALAGI ɓɛɛni Moize vɔ, é ɣe ma: ² «Puvu felegɔ ɓɛɛɛ ga wali loɣai. Ta ɣe é ya, è da bebei loli da, é ɣe ga poogi nuiti be sie wo fai zu, wa ɣena zeɣea wo-vuuzuve. ³ Ta puvu felegɔiti feɛna vɔɔma, bebei kpein ka maabɔ è vɔ be, GALA daaɣomi seɣe velei laave. ⁴ Ni ta puvu gilagi nɔ veɛna, Izelayele ɣundiɣiiti, bolodama ɣundiɣiiti nɔ ɣa, ta maabɔ è vɔ be. ⁵ Siegi zu wo feɛzu la ga goo ɣaaɓaɓingai, niiti ti vuuni folo ɣulazu velei, naati ta wuzeɣe, ti siei loozei. ⁶ Siegi zu wo feɛzu la ga goo ɣaaɓaɓingai, ná zeizu velesiei, niiti ti vuuni nu yeezazu velei, naati ta wuzeɣe, ti siei loozei. Puvu goo ɣaaɓaɓingai ɣa ɣe ga sie wo fai ma vooi. ⁷ Wa da fe ɓalaa bebei loli fai ma, keɛ názu wo la puugi vea ga goo ɣaa va bain.

⁸ «Zalaɣa ɣula nuiti ti ga Aalɔn mavofodaiti, naati gila nɔ ɣa ta da puugiti fe. Naa ɣa ɣe ga ɣooɣɔ taɣi, wo-mavofodaiti kpein be.

⁹ «Siegi zu wa ɣena la wa-yooi zu, wa ɣena lia kɔɔmave wo zili nuiti daalɔɣoma, ti laale wo wu, wa puugi ve, wo goo ɣaaɓain, naazu ná ɣize wo zu, nɛi gè ga ɔooɣɔ GALAGI wa-GALAGI. Ná wo unmɔɔ, gè wo ɣula wo zili nuiti zea. ¹⁰ Wa puugi ve, wa-ɣoozunɛɛ voloiti, ta wa-volo wolaiti, ta alugi ma volo mɔungiti, siegi zu wo gala zalaɣaiti kulazu la, ta ziilei zalaɣaiti. Toɣa ɣe ga zabui, wa-GALAGI ɣize wo zu. Ná ga ɔooɣɔ GALAGI, wa-GALAGI.»

SIEI E ZO SINAYI GIZEI MA, E ZEELI MOABE ɔWEPELEMAU

(10:11–21:35)

Izelayele nuiti seɣe vai

Sinayi gizei vɔ be

¹¹ Konagi velesiei, ma alugi velesiei ma volo vuufelegɔi (20) ma, tonabiingi zeɣeni seɣe veɛɛ naɣɛgai maazu, nii zeele woo ɣesui ɣeni bu. ¹² Izelayele nuiti ti zegeni Sinayi teɓebai zu, ti li, eɣevelei devei veeni la, é vile ta-zie vai va. Tonabiingi lɔni Palan teɓebai zu. ¹³ Ma mɔun ge ɣeni ga nii ti va zeɣe ti-vuuzuve, eɣevelei ɔooɣɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, nii ti solɔni Moize ya.

¹⁴ Nu ɓulugi nii gaaleai ba Zuda ná-poogi wu, naa mɔunpa ka é vileni pelei ma. Zuda mavofodaiti ta-nu ɓulugiti ti ɣeni Aminadaɓe ná-doun zunui Naason ná-deveiti bu. ¹⁵ Isakaal mavofodaiti ta-nu ɓulugi ɣeni Suaal ná-doun

zunui Netaneyele ná-deveiti bu. ¹⁶ Zaḅulɔn mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Geelon ná-doun zunui Eliabe ná-deveiti bu.

¹⁷ Naa ḅoluma, ti seḅe vele ḅadegai ḅulakulani ba, Geeleson mavofodaiti ta Melali mavofodaiti ti seḅe, ti vile pelei ma.

¹⁸ Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Luḅen ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Luḅen mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Sedeyuul ná-doun zunui Elisuu ná-deveiti bu. ¹⁹ Simiyon mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Sulisadayi ná-doun zunui mavofodai Selumiyele ná-deveiti bu. ²⁰ Gade mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-deveiti bu.

²¹ Naa ḅolu, Keḅate mavofodaiti ti ada ḅadegai ma zɔlaiti seḅeni, ti vile pelei ma. Leevi nui zɔiti ti ḅeni seḅe vele ḅadegai vepeezu ba, ti to, aisa Keḅate nui ti va va.

²² Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Efelayime ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Efelayime mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-deveiti bu. ²³ Manasee mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-deveiti bu. ²⁴ Benzamen mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Gideyoni ná-doun zunui Abidan ná-deveiti bu.

²⁵ Naa ḅolu, nu ḅulugi nii gaaleai ba Dan ná-poogi wu, naa ḅeni ga voluzui, é vile pelei ma. Dan mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezel ná-deveiti bu. ²⁶ Aseel mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-deveiti bu. ²⁷ Nefetali mavofodaiti ta-nu ḅulugi ḅeni Enan ná-doun zunui Ayila ná-deveiti bu.

²⁸ Izelayele nui ta-nu ḅulugiti ta-zeikpasui ḅeni ga ná, siegi zu ta la ḅena siei woga da, ti va zeḅe ti-ḅuuzuve.

Ti zeḅe vai Sinayi

²⁹ Moize ḅeni nekoi, Madiyan nui Leyuwele ná-doun zunui Gɔḅabe ma: «Gá ga li zoi naa zu, nii Gooḅɔ GALAGI minazeḅeni la gi ve, ga toḅa fe gi ve. Va, ade li, da ḅe gaane zu, mazɔɔɔ Gooḅɔ GALAGI minazeḅeni ga toḅa faa vaḅo ḅe Izelayele ve.» ³⁰ Gɔḅabe ḅeni ma: «Gè la vilesu è volu. Ziimai ḅa ga gè fale ma ná-zooi zu, ná-nuḅuseiti pɔ be.» ³¹ Moize ḅilini ma, é ḅe ma: «Nà è maaneezu, mina zeḅe gi volu, mazɔɔɔ è tevebai nii zuḅwee gola, ta adaveti gá zoo gi vu ná, da ḅe gi ve ga toḅɔi. ³² Ni da gi maazaana, da dɔnɔ zɔɔɔ naama ani vaḅɔiti kpein su, nii Gooḅɔ GALAGI vaazu ti veezu gi ve.»

³³ Izelayele nui ti liini, ti zeḅe Gooḅɔ GALAGI ná-gizei ma, ti folo savagɔ ziei woni. Naama volo savagɔiti daawu, Gooḅɔ GALAGI ná-minazeḅe kesui ḅeni loni ti luḅɔ, é da ada ḅaizie ti ve, ve ta looḅɔ ná. ³⁴ Siegi zu ta la zeḅena la ti-ḅuuzuve, Gooḅɔ GALAGI ná-tonaḅiingi ḅeni zelesu ti maazu foloi.

³⁵ Minazeḅe kesui lii la ḅilagila, Moize ḅeni GALA falii ḅeezu, é da ḅe: «Wuzeḅe Gooḅɔ GALAGI, è zili nui ti vaza, niiti ti è woinzeḅezu, naati ti vela è va!»

³⁶ Siegi zu ta la zeina la, é ḅeni ḅeezu ma: «Va volu Gooḅɔ GALAGI, da-nuḅuse bulu moinmɔingiti saama, ti ga Izelayele nui!»

11

Izelayele nui ta-unsuyeli lo fai

¹ Foloi ta, nuḅuseiti ti unsuyelii loni, ti daazeeli Gooḅɔ GALAGI ma. Siegi zu Gooḅɔ GALAGI naa menini da, é yiiḅaawanani. Gooḅɔ GALAGI ná-abui soni ti-ḅuuzuve, é naa ḅɔbave ḅala. ² Nuḅuseiti ti woogulani Moize ma, naa

Gooḡo GALAGI maaneene, abui za. ³ Ti naama adave laasei peeni ga Tabeyela (nii poluve ga «ada ḡalai»), mazoboo ná ḡa Gooḡo GALAGI ná-abui soni ná ti-uuuzuve.

Bebei suai maaloli fai

⁴ Nu ḡiligiti ti ḡeni ga weeinti Izelayele nuiti saama, naati ti-yiimave laaveni ga gaazuḡlapo vaiti. Názu ḡa Izelayele nuiti ti toozeini la ga kpeei loa, ti da ḡe: «Ni gá la zoo gi da sua zoboo, gi mi! ⁵ Gá ḡitoozu kalei zu, gi ḡeni miizu Ezipete yooi zu, geya la ba, ta kilikamaiti, ta pasetekegiti, ta yava laa kpaazagiti, ta yava baazagiti, ta yava velevelegiti! ⁶ Niizu gá ga ḡana. Gi valage anii kpein ma, keni no manegi, yeenope no manegi!»

⁷ Manegi ma ḡazaviḡi ḡeni eḡe koliandelegi ma ḡaei, gaazuve ḡe eḡe gulu mana maku neeneḡi, daaseigi ga bedeliwume. ⁸ Nuḡuseiti ti bena ḡula, ti vaza, ti da zeye, ti da golowolo ga daamiani siḡa ḡotui, baa ti siḡa kodai zu, ti gili diḡni zu, ti ke ga bulu velevelegi. Ná-neei ḡeai eḡe bulu velevelegi guloi ba. ⁹ E ḡeni uuuzu kpidii ti-uuuzuve, ta nodai.

¹⁰ Peleyeḡei ḡilagilagi uuuni ná-seḡe ḡotai laave, é da kpeei loo. Moize nuḡuseiti gooi menini, ti da wolo. Gooḡo GALAGI wola yiḡaawanani. Moize wola ḡaazuḡilini. ¹¹ E ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Lee vaa ḡou ḡa é keezu ga ze, nei ḡe ga da-wotiḡe nui? Lee vaa zu ḡe la zaalai zolooni é ḡaazu? Da zoo ḡale é niima nuḡuseiti kpein ta-ḡasoi la ndun unma? ¹² Ná ḡa ḡe niima nuḡuseiti kpein sobooḡa baa? Ná ḡa ḡe ti vilega etea baa, é ḡeezu má: «Ti ve yii la, eḡevelei doun deei a da ná-niimibolegi zo la,» ḡe naa ḡe eyesu gi zeeli naama yooi zu, nii é ma minazeḡe boni ti-memewolani be, ga da feezu ti ya? ¹³ Mini ḡa ná suai zolobona, ḡe va gaafwe niima nuḡuseiti kpein ba, ti wobozu koba, ti da ḡe ma: «Suai ve gi ya, gi mi!» ¹⁴ ḡe la zooga, ná ḡila ko, ḡe va niima nuḡuseiti kpein ta-ḡasoi zeḡe. Gola wuive má! ¹⁵ Ni da po é zaalai la má, zenvui zeḡe, aisa é va so ḡani, ḡe mina ná-maanoboi ḡa!»

Kundiḡi vuulḡelaiti (70) peei vai

Moize va

¹⁶ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Zunu vuulḡela (70) ḡaale ba bè, é ti ḡula Izelayele ḡundiḡiiti saama, zunui niiti é ti ḡwee ga ta ga sobelama nua, nuḡuseiti ta-ḡundiḡiiti. Va ga tiye GALA daaḡomi seḡe velei laave, wo lo ná vooḡa, wa tiye. ¹⁷ Ná yeizu ná, ḡe boe é vo, ná ta zeḡe zenvui naa va, nii é é va, ḡe fe ti ya, naa ḡa a ke, wo niima nuḡuseiti ta-ḡasoi zeḡe vooḡa, da ḡila é mina no seḡe. ¹⁸ Da ḡe nuḡuseiti ma: «A boḡo jade lina voloi vaa zu, wa vaazu suai miizu, toozei wo wobove Gooḡo GALAGI woizu ga: Ee, ni gá la zoo gi sua mi! Gi ḡea gaane zu Ezipete yooi zu! Naa ḡa é ba, Gooḡo GALAGI ḡa vaazu suai veezu wo ya, wo mi. ¹⁹ Wa vaazu miizu ḡo, é la no ga folo ḡila faa, baa folo felego, baa folo bobugoo, baa folo puugo, baa folo vuufelego (20). ²⁰ Kele wa yesu miizu eyesu alu gila, eyesu é ḡula wo-zokpai zu, unpili woin da wo zo. Mazoboo wo Gooḡo GALAGI veleviliga, nii é wo zaama, wo woba gaazu, wo ḡe ma: Leeni vaa zu deḡemu gi zeḡeai Ezipete yooi zu?»

²¹ Moize goodaavoteni, é ḡe ma: «Niima nuḡuseiti ḡe ti zaama, gá ga zunu waaundozita (600 000), é minazeḡe naati be ga ta suai mi alu gila daawu neḡelein! ²² Ta baalagiti paa ti ve, ta nikeiti, é va kula ḡe ti va? Anee ni nu ḡa kpolodei wu ḡaleiti kpein kpeezu ti ve, toḡa kula ḡe nei?»

²³ Gooḡo GALAGI gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI yee ḡa wola buḡa baá? Su la má ḡoozani, dá naa ḡa, ni ḡite ve, baá zee ve, ga ni nii ná bo, toḡa dá vile su.»

GALA Zenvui yei vai kundigí vuulʹfelaiti (70) ma

²⁴ Moize ḡulani, é Gooḡo GALAGI laawooi wo nuḡuseiti ma. Naa volu, é zunu vuulʹfelaiti (70) gaaleeni ba, ta-ḡundigíiti saama, é ti lo seḡe velei maḡoolii zu.

²⁵ Gooḡo GALAGI yeini tonaḡiingi zu, é bɔe pɔ. Zenvui nii é ḡeni Moize va, é ta zegeni naa va, é fe kundigí vuulʹfelaiti (70) zea. Sieḡi zu zenvui yeini la ti ma, ti tɔzeini ga bɔea eḡe GALA goo wo nua, kele ti la ḡeni leḡini ga.

²⁶ Zenvui yeini baalaa zunu felego ma ti-vuuzuve, gilagi laaseigi ḡeni ga Eledade, zoi laaseigi ḡe ga Meedade. Zenvui yeini ti ma, mazɔɔ ti-laaseigi zeveni zunu vuulʹfelaiti (70) saama, kele ti la ḡeni zegeni ti-vuuzuve, ti va li seḡe velei vɔ be. Ti tɔzeini ga bɔea eḡe GALA goo wo nua. ²⁷ Zunu lounḡoi ta bizeni, é li, é bo Moize ma, é ḡe ma: «Eledade ta Meedade ta GALA ná-kulakelema vaiti bosu ade-vuuzuve.» ²⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, nii é ḡeni ga Moize ná-kpɔba nui, é zo ná-doungo zieḡi zu ma, naa ḡeni ma: «Maliḡii, Moize, pele leve ti luḡo, ti be naa ḡeezu!» ²⁹ Moize ḡeni ma: «Da mà lolo ḡulazu? Gooḡo GALAGI ná-Zenvui yei Izelaye nuḡuseiti pe ma, ti ḡe ga GALA goo wo nuiti!» ³⁰ Moize ta Izelaye ḡundigíiti ti ḡaleni ma ti-vuuzuve.

Kakalogiti

³¹ Gooḡo GALAGI fiilei leveni kpolodei ḡa, é va ga kakalogiti, ti vu ti-vuuzuve maḡoolii zu, é ḡaku ná ma ga folo ḡila sie lieḡo. Ti zoi maaḡidini, eyesu é le ga metele ḡila soligɔ. ³² Nuḡuseiti ti loni ḡḡoḡma naama voloi, ta ma bidii kpein, ta mɔnɔ poluma voloi neḡelein, ti dá kakalogiti so. Nu nɔpe ge la ḡeni seḡeni, é va yei kilo waasavagɔ (3 000) zeeḡḡḡwu. Ti ti zuvieni, ti dá fɔ ti-vuuzuve maḡoolii kpein su. ³³ Suai naa yeini nɔ ti-laave, ti la de numani, eyesu Gooḡo GALAGI yiḡaawana ti ma, é maanḡoi vee nuḡuseiti ba. ³⁴ Ti naama adave laaseigi veeeni ga Kibelote-Gataava (nii poluve ga «gaazuḡulapo ḡabayegéiti»), mazɔɔ miná ḡa ti naati ma moinmoin maḡuluni ná, niiti daamii vai ma ḡaazuḡulapoi ti zoni.

³⁵ Nuḡuseiti ti siei lozeini, ti zeeḡe Kibelote-Gataava, ti va Gaseelote, ti vu miná.

12

Miliyame ta Aalɔn ti vaa vai Moize ma

¹ Moize Kuse anzanui ta zegeni ga anza. Miliyame ta Aalɔn ti ḡeni vaazu ma. ² Ti ḡeni ma: «Moize ḡila nɔ lei Gooḡo GALAGI bɔeai pɔ! Kpɔeve ḡá balaagi ḡi vɔ!» Gooḡo GALAGI ti-wooi menini. ³ Tama Moize ḡeni ga bɔḡoḡmaayeini nu gola, é leve nui pe ba etei zu. ⁴ Gaamago nɔ, Gooḡo GALAGI Moize lolini, naa vee Aalɔn va, ta Miliyame, é ḡe ti ma: «À ḡomi, wo savagɔ, GALA daaḡomi seḡe velei vɔ be.» Ti liini ná. ⁵ Gooḡo GALAGI yeini tonaḡiingi zu, é lo seḡe velei laave maazuve. E Aalɔn ta Miliyamini tolini. Ti felego ti vaani. ⁶ E ḡeni ti ma: «À woilo, nii é bè, ḡe bo wo ma! Sieḡi zu GALA goo wo nu a ḡena la wo zaama, ná, Gooḡo GALAGI, ná dá bɔḡo lee la kulakelemai zu, ḡe bɔe pɔ segi zu. ⁷ Kele é la ḡana ga ná-botigé nui Moize, nii é ga lada nui ná-pelewu vai kpein su. ⁸ Ná

da 60e p0 ga wooi koleai, faa zu6idi laade, g0 60g0 l0e la, 0 k0. Lee vaa zu wo la luani, wo da va na-boti0e nui Moize ma?»

9 G00g0 GALAGI yii0aawanani ti laal0g0ma, 0 li. 10 Tona0iingi zegeni n0 feya se0e u0ei maazu0e, geei u0e Miliyame ma m0e, koleai e0e kobe kolegi. Aalon w0leni ba, 0 ka ga 0 0ea ga gee nu. 11 Aalon 0eni Moize ma: «Soma m0ali0ii, 0 mina g0-g0toi ma 0as0i la gi unma, gi keai 0imalalai zu! 12 Ee, de-vaazeelai mina 0e e0e doin saai, 0 va z0l0, nii kpusei ta luulaai, aisa 0 va z0l0.»

13 Moize woo0ulani G00g0 GALAGI ma, 0 0e ma: «Ee, GALA, na 0 maan0e0ezu, ke0e!»

14 G00g0 GALAGI 0eni Moize ma: «Ni kee0e a la 0eni laadei uuuni gaazu0e, 0 la bena ye ma unfegi zu, eyesu folo l0fela? A kpe, 0 0ula wo-uuuzu0e va, 0 ke su ga folo l0fela, naa uoluma, wa yeezei bu niina, 0 va wo zaama.»

15 Miliyame 0ulani ti-uuuzu0e va, 0 ke ga folo l0fela. Nu0useiti ti yeni ti-uuuzu0e, eyesu 0 va, 0 l0 ti zaama m0n0. 16 Naa uoluma, ti zegeni Gaseelote, ti li, ti vu Palan te0ebai zu.

13

Kanaan yooi zu0ete fai (T0 Sevei Velesiei 1:19-33)

1 G00g0 GALAGI 00eni Moize u0, 0 0e ma: 2 «Zunuiti te0e, ti Kanaan yooi zu0ete, g0 feezu Izelayele nuiti 0e. Yeelo nu 0ila ba, bolodai 0ilagilagi zu, se0eai kundii0iiti saama.»

3 Moize G00g0 GALAGI wooi zoni, 0 zunuiti te0eni, ti ze0e Palan te0ebai zu. Izelayele nuiti ta-0undi0iiti ti 0eni ga tiye.

4 Ti-laaseigiti ti 0eni ga:

Lu0en na-bolodai n0n0i 0eni ga: Samua, Zakuul na-doun zunui.

5 Simiy0n na-bolodai n0n0i 0eni ga: Safate, G0li na-doun zunui.

6 Zuda na-bolodai n0n0i 0eni ga: Kale0e, Yefunee na-doun zunui.

7 Isakaal na-bolodai n0n0i 0eni ga: Yigale, Zozefe na-doun zunui.

8 Efelayime na-bolodai n0n0i 0eni ga: G0sea, Nun na-doun zunui.

9 Benzamen na-bolodai n0n0i 0eni ga: Paleti, Lafu na-doun zunui.

10 Zabul0n na-bolodai n0n0i 0eni ga: Gadiyele, S0di na-doun zunui.

11 Zozefe na-bolodai ta Manasee, t0n0i 0eni ga: Gadi, Susi na-doun zunui.

12 Dan na-bolodai n0n0i 0eni ga: Amiyele, Gemali na-doun zunui.

13 Asee1 na-bolodai n0n0i 0eni ga: Setuul, Mikayele na-doun zunui.

14 Nefetali na-bolodai n0n0i 0eni ga: Naabi, V0fesi na-doun zunui.

15 Gade na-bolodai n0n0i 0eni ga: Geyuwele, Maki na-doun zunui.

16 Zunuiti daaseigiti kana, niiti Moize ti leveni ga ti Kanaan yooi zu0ete.

Moize Nun na-doun zunui G0sea laasei p0eni ga Zozuwe.

17 Moize ti le0egai ma ga ti Kanaan yooi zu0ete, 0 0eni ti ma: «0 leve ga lekpe0ave nu yeezazu0e yooi zu 0ele, wo zeeli gize yooi u0 pelei, 18 wo 0ida zooi na-fai wu. Wo ka 0elei 0 la, ta nuiti ti zeini na, wo ti 0ete ni ti zuloge, 0aa ni ze0e la ti ya, ni ti m0inu0e, 0aa ni ti la m0inni. 19 Wo zooi 0ete, 0e ti zeini na, ni page, 0aa ni n0u0e, ta-laa wolaiti ta 0ale, ni sidigi 0a ti ma, 0aa ni 0 la ti ma, 20 ani 0ete you 0e, 0aa ani la 0etea ga, gulua ta ga, 0aa ti la na? A yiil00! A zooi zu wulu waai tanigaa ze0e.»

E 0eni ga leezen waa m0ungi ma yee0e0alai.

²¹ Zunui naati ti liini, ti zoi zuvete, é tózei Sin tevebai zu eyesu Legóbe, Lebo-Gamate gobaue. ²² Ti leeni lekpemaue nu yeezazuve yooi zu, ti zeeli Geebelon. Ayiman ta Seesayi ta Talemayi nuiti ti zeini ná, Anake mavofodaiti. Geebelon laai loni, é ke ga kona dofela aisa Soan va lo, nii é Ezipete yooi zu. ²³ Ti zeelias ma Esekole nemei zu, ti leezen ansagógi ma beke gila teveni ba, nii leezen górogí gjeni zeleni ba. Bui velei ma, ti dóoni gului gja, nu felego da goma, ti sege. Ti gelenade wului ma waaiti segeni balaa, ta kooléfoolegiti. ²⁴ Ti naama adave laasei peeni ga Esekole nemei (nii poluve ga «anii górogí ma nemei»), tózei leezen górogí va, Izelayele nuiti ti teveni ná. ²⁵ Ti galeni ma, ti zege zoi vetesuve, folo vuunaanigo (40) gja ti keeni.

Nene puugo maazu felegóiti (12)

ta-voluvaawo gooi

²⁶ Ti vaani, ti Moize gja, ta Aalon, ta Izelayele vebei kpein, Palan tevebai zu Kadese. Ti voluvaawo ti ma ga nii kpein ti kaani, ti zoi zu wulu waaiti dee ga tiye. ²⁷ Wele poluvaawo gooi va, ti boni Moize ma: «Gi zeelini zoi naa zu, ve é gi leveni ná. Gaama zu, zou ve, ve nonoi ta koin guloi vuovaai ná, naa wulu waaiti pete. ²⁸ Kéle-o, nuiti ti zeini ná, ti wola zuabaue. Taaiti baólave, sígigi ti ma. Gi Anake mavofodaiti balaa petege ná. ²⁹ Amaleke nuiti ta zeini nu yeezazu velei. Géte nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta Amool nuiti ta zeini gize yooi zu. Kanaan nuiti ta zeini Kpolode Wolai laave, ta Zuluden nemei zu.»

³⁰ Názu gja Kalebe gjaabaani la ga é nu'buseiti gaa'be, niiti ti tózeini niina ga wuzegéa Moize laalógoma. E gjeni ti ma: «Ade li ná! Ada voni zoi ma, de sege. Mazóló ma gjaabaai gja ade ya.»

³¹ Kele zunuiti ti gjeni ga ná-siepoluiti, naati ti gjeni gjeezu ma: «Ma zobo ge la de ve, de va laale nuuma nu'buseiti bu, mazóló ti zu'baave de va.» ³² Ti tózeini Izelayele nuiti gaazu ga zoi naa ná-fai zuvalaga, nii ti liini ti ka, ti gjeni ma: «Zoi nii gi subizaai, gi suvete, to'ga ga zoi nii é naati paazu, niiti ti vaazu, ti zeí ga. Nuiti kpein gi ti gjaai ná, ta ga nu góozagiti. ³³ Gi kooza nuiti kaaue ná balaa, Anake mavofodaiti, nu góozagiti ma zuwuzui. Gi gjea ti goba, é gje gi gjaazu, ege gá gje ga kotogiti nó, tiya balaa, ti gjaazu, gi gjeni ege kotogaa nó!»

14

Izelayele nuiti kpaka fai

¹ Izelayele nu'buseiti kpein ti kpeei looni, ti nii wólózu naama bidii. ² Ti unsuyeli loni Moize ta Aalon laalógoma. Nu'buseiti kpein ti gjeni ti ma: «Ni su'gila gi zaani Ezipete yooi zu, baa tevebai zu! ³ Leeni vaa zu Góogó GALAGI pó ga é va ga giye niima yooi zu, ti va gi vaa ga kooi, gi-anzaiti, ta gi-lointi, ti va gje ga gi zili nuiti daamianigi? E la gjea gi ve ga faa vagó baa, ga gi gale ma Ezipete yooi zu?» ⁴ Ti gílagilagiti ti gjeni gjeezu bógó ma: «Ade yeelo kundigí gila ba, de gale ma Ezipete yooi zu!»

⁵ Moize ta Aalon ti looni zoi ma, ti laavee Izelayele nu'buseiti kpein gaazu, ti gjaaleai ba. ⁶ Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, nu felegó naati, ti gjeni zóiti ba, teiti ti liini zoi zuvetesu, ti felegó ti ta-zegeiti balini ga, ⁷ ti gje Izelayele nu'buseiti kpein ma: «Zoi nii gi subizaai, gi suvete, to'ga ga zou vagó wola. ⁸ Ni Góogó GALAGI gja ade ve, to'ga ade ló zoi naa zu, é fe de ve, ve nonoi ta koin guloi vuovaai ná. ⁹ To'ga nó ga, à mina wuzegé Góogó GALAGI laalógoma. A mina lua zoi naa zu nuiti ba, mazóló ta gjeezu nó ga

ade-gfɔnɔ, niinigi é gɛa ti makɛsu, naa maagfoozu ti va, tama Gooɔfo GALAGI gɛa ade va. Degɛmu, à mina lua ti va pa!»

¹⁰ Nuɓuseiti kpein ti gɛni gɛɛzu, ti ti zɔɔ ga kɔtui, ti ti vaa, kele gaamanɔ Gooɔfo GALAGI ná-lebiyai gɔlani kelema Izelayele nuiti be GALA daagomi sege velei maazu. ¹¹ Gooɔfo GALAGI gɛni Moize ma: «Niima nuɓuseiti ta yesu bɛlevilisu eyesu siagi begele zu? Ta yesu gɛlezu ga ti mina la dà, eyesu siagi begele zu? Anɛ gè poo gola mɔinmɔin kea ti zaama. ¹² Nà dɔfo zeebei veezu ti va, gè ti-ma zuwu gaaave, naa volu nà zii betezu, é gɔla è zu, nii sebei a wɔɔɔ, ta é mɔin Izelayele va!»

¹³ Moize Gooɔfo GALAGI woogaaivoteni, é gɛ ma: «Ezipete nuiti ti kwɛɛ ga da gɛ è niima nuɓuseiti kula ta-yooi va ga da-zebɛi. ¹⁴ Ti bogɛ niima you zu nuiti kpein ma. Ti menige ga da, Gooɔfo GALAGI, da niima nuɓuseiti saama, da bɔfo lɛzu kpezekete. Ti menige ga da-lonabiingi gɛa zeleni ti maazu, da losu ti lufo foloi tonabiingi zu, ta kpidi abuzogi zu. ¹⁵ Ni da niima nuɓusei kpein paana ege nu gɛla, zooiti ti è-gɛɛvaiti ma woomeniga, è ti gɛai, naati ta vaazu gɛɛzu ma: ¹⁶ «Gooɔfo GALAGI la bɛna zobo sɔɔɔ, é va li ga nuɓusei teiti zoi naa zu, nii é ma gɔna woni ga é fe ti ya, naa gɛ é keai é ti vaa teebai zu.» ¹⁷ Niizu Málifii, nà è maanɛnezu, da-zobogi gɔla kelema ga zebɛi pɛ, egevelei è boni la gi ma ga: ¹⁸ «Gooɔfo GALAGI yii la da ga gɔla fala, kpeteve woogɛgɛladai zu, toɔa da faagaaza golai zuvaaye ta to kologologi. Kele é la da ga sɔba nui levea ga sɔbalala nu, toɔa doun keegɛiti ta-vaagaaza golai zala ti-lointi ma, eyesu yamani zavasiee baa naanisiei.» ¹⁹ Nà è maanɛnezu, niima nuɓuseiti suvaaye ga ta-vaagaaza golai, da-woogɛgɛladai maavele ma, egevelei nɔ è niima nuɓuseiti suvaayesu da, è zo ti gɔla voloi ma Ezipete yooi va, é zeeli za ma.»

²⁰ Gooɔfo GALAGI gɛni ma: «Gè ti maavaayega, egevelei è falia la. ²¹ Kele egevelei gè vulua la ga gɛte, nɛi gè ga Gooɔfo GALAGI, ná-lebiyai eteai pɛ daavegai, gè gɔnaa ga: ²² Nui niiti ti ná-lebiyai gɛani, ta poo golaiti gè ti gɛni Ezipete yooi zu, ta teebai zu, ti sɔgɔfo daa gɛa puu, ti la gɔloni bɛ, ²³ ti taɔila kpala, ti la zoi naa gaa, nii gè ma minazege boni, gè gɔna su ti-memɛwolani bɛ. Teiti kpein ti bɛleviligai, taɔila kpala ge la lɛa ná. ²⁴ Kele ná-botigɛ nui Kalebe, gɛ kili ka é gɛni naa ve, keeve bɛ ga woogɛgɛla nu eyesu fo. Naa gɛ é ba, ná lɛ ga naa, ma yooi zu, ve é liini ná, mavofodaiti ta naa zɔɔɔ. ²⁵ Tei Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti zeini nɛmɛi zu, lina sobu nɔ, wa nuiti gaagalesu ma teebai zu, wo li ga Seeli Kpoloɔɛi vɔ pelei.»

²⁶ Gooɔfo GALAGI gɛni Moize ta Aalon ma: ²⁷ «Nà niima nuɓusei nɔiti zesu ná, ti da unsuyelii lo dàalɔgɔma, eyesu yeele? Mazɔɔɔ gè Izelayele nuiti ta-unsuyeliiti menige, ti tosu dàalɔgɔma. ²⁸ Gɛ ti ma: «Gooɔfo GALAGI wooi gaa: Egevelei gè vulua la ga gɛte, nà wo zosu, egevelei wo wooiti bogai la gɔizu. ²⁹ Wa za teebai tei su, wo-ma voomaiti ti la ná. Wɔiti dɔin ti wo gaaaluni, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, mazɔɔɔ wo unsuyelii logɛ dàalɔgɔma, ³⁰ wo la mɔ laa zoi naa zu, nii gè ma minazefegi woni, gè gɔna ga wa ze ga, kei Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui. ³¹ Kele wo-lointi, wo gɛni gɛɛzu ma ta gɛ ga wo zili nuiti daamiani, ná liizu ga tiye ma yooi zu, ta zoi naa gɛwe, nii wo bɛleviligai. ³² Kele woun, wa zaazu teebai tei su. ³³ Wo-lointi ta gɛɛzu ga teveteve nuiti, kona vuunaanigɔ (40) laawu. Ta wa-woovaladai ma zalai zɔɔɔ gɛana, nii wo kea ga ze, eyesu wo pɛ wo za teebai zu. ³⁴ Folo vuunaanigɔ (40) gɛa wo keeni zoi zuvetesuve, tama, wa

wa-vaaɟaaza golai ma zalai zɔɔɔ kona ɔuunaanigɔ (40) laawu, kona gila, folo ɟilagi ɔotogi zu. Wa kwɛɛ naazu ga wa ɟelɛna b̄a, wa ɓala. ³⁵ N̄a, Ɔooɟɔ GALAGI, n̄a ɟa kp̄ɔɛai. Ungo, zekana ḡe ɔaazu niima nuɓuse ɲɔiti sosu da, ti ɟililai ɔa, ti wuzeḡe d̄aalɔɟoma. Ta ɲɛɛlezu teebai t̄ei su, ti za n̄a.»

³⁶ Zunuiti Moize ti leveni ga ti zoi zuvete, ti ɟalegai ma ma, ti nuiti unsuleveni, ti unsuyelii lo daalɔɟoma, ga zoi zu vaiti suvala pelei. ³⁷ Ɔooɟɔ GALAGI zunui naati doɟani, ti za, t̄oozei ti zoi n̄a-fai zuvalani. ³⁸ Zunuiti ti liini zoi zuvetesu, ti p̄e ti zaani, keni Zozuwe, Nun n̄a-doun zunui, ta Kalɛbe, Yefunee n̄a-doun zunui, naati n̄o ɟa ti yeni vulua.

Woozotala niinci

(Tɔ Sevei Veles̄ei 1:41-46)

³⁹ Siegi zu Moize Ɔooɟɔ GALAGI laawooi woni da Izelayele nuiti ma, nuɓuseiti gola ɟaaleini. ⁴⁰ Poluma zobui, ti wuzeḡeni ga sobuzobui, ti le gize yooi ɔo pelei, ti ɟe ma: «Gi koto ɟea, keke ḡa ga le, ɔe Ɔooɟɔ GALAGI ɔɛai, e vile n̄a ɔa.»

⁴¹ Moize ɟeni ti ma: «Leeni vaa zu wo zefezu Ɔooɟɔ GALAGI wooi ɔolu? Wo la zobo s̄alɔɟa! ⁴² A mina le, mazɔɔɔ Ɔooɟɔ GALAGI la wo zaama. Wo zili nuiti ti mina wo ɔaa fuun. ⁴³ Mazɔɔɔ wa Amaleke nuiti kaazu luɟɔ, ta Kanaan nuiti, wa ɔooɟɔ ɔaa. Uelei wo ɔoluavegai da Ɔooɟɔ GALAGI ɔa, e la m̄o ɟea wo ɔa.»

⁴⁴ Ti daani m̄ee, keni ti leeni gize yooi ɔo pelei, keke Ɔooɟɔ GALAGI n̄aminazeɟe kesui la ɟeni liini, ta Moize ɓalaa, ti ɔa ɟula ti-ɔuuzɔue ɔa. ⁴⁵ Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti ɟeni ɔuuni gize yooi zu, naati ti yeini, ti Izelayele nuiti sakpe, ti ti ɟoloɟolo, ti vile ti ɔolu, eyesu ti li, ɔe n̄a laaseigi ga Ɔoolema.

15

Tɔgi e lo veb̄eaniiti ba, ta puya zalaɟaiti

¹ Ɔooɟɔ GALAGI ɔɛni Moize ɔo, e ɟe ma: ² «B̄ɔe Izelayele nuiti p̄o, e ɟe ti ma: Siegi zu wo zeelizu la zoi naa zu, ḡe ɔaazu feezu wo ɔe ga wo ze n̄a, ³ wa ɟena p̄o wo zalaɟaiti kula Ɔooɟɔ GALAGI ɔe, nii abui galazu, gala zalaɟai, ɓaa minazeɟe daazeeli zalaɟai, ɓaa veb̄eanii nui daai ɟisu, ɓaa zalaɟai nii e vilesu wa-GALA fai ma veti voloi ta ɔa, wa ke ga n̄ikei, ɓaa baalagi, ɓaa bolii, nii e ɟalazu, makugi n̄eai Ɔooɟɔ GALAGI ɔe. ⁴ Wa veb̄eaniiti kp̄o zalaɟa zua ɟilagilagi p̄e ba. Wa bulu vuko ɔaḡoi kilo savago ɔo ba, gaayogai ga gulɔi litelɛ ɟila ta tukpe (1,5), ⁵ ta puya zalaɟai ɟe ga d̄ooi litelɛ ɟila ta tukpe (1,5), ni zalaɟa zuai ɟa ga baala yiivoi. ⁶ Ni baala sine wolai ɔe, wa veb̄eanii ɟe ga bulu vuko ɔaḡoi kilo l̄ozita, gaayogai ga gulɔi litelɛ felego, ⁷ ta puya zalaɟai ɟe ga d̄ooi litelɛ felego. Naama zalaɟaiti makugi ɟa n̄ee Ɔooɟɔ GALAGI ɔe. ⁸ Ni n̄ike zinei ɟa wo kulazu ga zalaɟai Ɔooɟɔ GALAGI ɔe, e ɟe ga gala zalaɟai, ɓaa minazeɟe daazeeli zalaɟai, ɓaa e ɟe ga ziilei zalaɟai, ⁹ wa bulu vuko ɔaḡoi kilo taauugo ɔo ba ga veb̄eanii, gaayogai ga gulɔi litelɛ savago, ¹⁰ ta puya zalaɟai ɟe ga d̄ooi litelɛ savago. Zalaɟai ɔe, nii abui galazu, makugi n̄eai Ɔooɟɔ GALAGI ɔe.

¹¹ «Pele ɟana wo maaneai wo n̄ike zine zalaɟai ɟula la, ɓaa baala sinei, ɓaa baala sine yiivoi, ɓaa boli yiivoi. ¹² Toganii moin ɔa vele-o-vele, veb̄eanii ɟa ɔee ti ɟilagilagi ɔa. ¹³ Izelayele nu ɔooɟɔgi kpein maaneɔue e naama l̄ogi zo, a ɟena zalaɟai ɟulaa, nii abui galazu, makugi n̄eai Ɔooɟɔ GALAGI ɔe. ¹⁴ Tɔ gilagi naa

nɔ ɔa a zeɪ nuʋuseɪ pɛ ma, ga faa ɔila nɔ anɛɛ wɛɛin ɛ ga seikɔɔfɔma nui, ɔaa nɔ-pɛleyeɔgeɪ wo zaama wo-mavofodaiti kpein su, ni ta pɔ ti zalaɔa ɔula, nii abui galazu, makugi nɛai ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ. ¹⁵ Nuʋuseɪ pɛ ka tɔgi naa zo, ga faa ɔila nɔ toɔa la ɛɛ gilagilagi pɛ ma, Izelayele nu ɔɛ seikɔɔfɔma nu ɔa. Naa ɔa ɔɛ ga ɔooɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein bɛ, ta seikɔɔfɔma nui, ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu. ¹⁶ Tɔ gilagi, ta deve ɔilagi nɔ ɔa a ɔɛ nɔ wo pɛ bɛ, wa seikɔɔfɔma nui.»

Bulu mɔungiti ma veɛanii

¹⁷ ɔooɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: ¹⁸ «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔɛ ti ma: Siegi zu wo zeelizu la zooi zu, ɔɛ gɛ losu wo luɔɔ, wo li nɔ, ¹⁹ wo ma you zu ɔului miizu, wa gilazu zeɔe ba ga veɛanii ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ. ²⁰ Siegi zu wo ɔului mɔsu da, wa ma mɔungi zeɔe ba, wo kula bɛ ga zalaɔai, eɔvelei wa ɔa molo niinei nɔnɔi zeɔe ba la. ²¹ Veɛanii ɔana, wa fe ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ, ɛ ɔula wa-vuului nɔ-botii ɔɛa mɔungi zu, wo-mavofodaiti kpein su.

Teveza ɔotoi ma zalaɔai

²² «Ni wa koto ɔɛɛna, wo la gaaɔilini ma, wo la tɔgi niiti kpein soni, niiti ɔooɔɔ GALAGI ti veai Moize ya, ²³ ɛ zo naama voloi ma ɔooɔɔ GALAGI deveiti feeni la, eyesu ɛ li wo-mavofodaiti pɔ ɔelesa ɔelesi, ²⁴ ni faaɔaazagi a ɔɛɛna, ɛ la ɔɛɛni ga gaaɔilima, ɛ ɔɛ ga nuʋuseiti kweɛtala zu vaa, nuʋusei kpein ka nika zine ɔokpa gila kula ga zalaɔai, makugi nɛai ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ, ɛ ɔo veɛanii ɔa, ta puya zalaɔai, eɔvelei deveai la tɔgi zu, ta boli zinei, nii a ɔɛ ga koto gba zalaɔai. ²⁵ Zalaɔa ɔula nui ɔa kotoi gba Izelayele nuʋuseiti kpein bɛ, suvaa ɔa ye ti ɔɛ, tɔzei faaɔaazagi ɔɛ, ti keai, ti la gaaɔilini ma. Siegi zu ti vaazu la ga ta-zalaɔai, nii abui galazu, ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ, ta koto gba zalaɔai ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu, tɔzei ta-vaagaazagi vaa ɔa, ti keai, ti la gaaɔilini ma, ²⁶ suvaa ɔa ye Izelayele nuʋuseiti kpein bɛ, ta seikɔɔfɔma nuiti, mazɔɔ nuʋuseiti ti naama vaagaazagi ɔɛɛɛ, ti la gaaɔilini ma.

²⁷ «Ni nu ɔila kpe nɔ ɔɛ, ɛ kotoi ɔɛai, ɛ la gaaɔilini ma, toɔa kona gila boli zaai ɔula ga koto gba zalaɔai. ²⁸ Zalaɔa ɔula nui ɔa kotoi gba ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu, nui naa ɔɛ, nii ɛ kotoi ɔɛai, ɛ la gaaɔilini ma. Siegi zu ɛ kotoi gbazu la bɛ, naa zuvaa ɔa ye bɛ. ²⁹ Siegi zu nu a koto ɔɛɛna la, nii ɛ la gaaɔilini ma, to gilagi nii nɔ ɔa a zeɪ nui pɛ ma, Izelayele nuiti ti ga zou lointi, ta seikɔɔfɔma nuiti.

³⁰ «Kele nu-o-nu, nii a gaaɔili ma, ɛ kotoi ɔɛ, Izelayele nui, ɛ ga zou loin, ɔaa seikɔɔfɔma nui, ɛ ɔooɔɔ GALAGI ɔooɔɔ ɔologologo, kpe ka leve nɔ-nuʋuseiti ba, ɛ ɔula ti zaama. ³¹ E GALA daawooi ɔeɔviliiga, ɛ nɔ-deveiti koloɔolo, keɪni kpe ge leve nɔ-nuiti ba. Nɔ-faaɔaaza golai ma ɔasɔi ɔa la unna.»

Dooɔo foloi zo fai

³² Tei Izelayele nuiti ti ɔɛni tevebai zu, ti zunui ta ɔaani, ɛ ɔa kovii ɔale dooɔo foloi. ³³ Teiti ti soni nɔ, ti ɔaani la Moize ɔo ta Aalon, ta nuʋuseiti kpein pɔ. ³⁴ Ti makeni ma ga pagɔ, tɔzei faa nɔpɛ ge la ɔɛni de leveni, ɛ ɔa vilɛ naa ɔa, nii a zoo ɛ ɔɛ la. ³⁵ ɔooɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: «Ta naama zunui vaa. Wa lii la wo-ɔuuuzɔɔe ɔoluɔɔe, nuʋusei kpein ge sɔ ga kotui.» ³⁶ Nɔzu ɔa nuʋuseiti ti ɔulani la la, ti-ɔuuuzɔɔe ɔoluɔɔe, ti sɔ ga kotui, eyesu ɛ za, eɔvelei ɔooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Geze yiizayiizagi ma levei

³⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: ³⁸ «Bo Izelayele nuiti ma ga, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti geze yiizayiizagiti lo ta-veekoma zegeiti goizuve, ta geze ḡaali biinii. ³⁹ Siegi zu wo geze yiizayiizagiti kaazu la, wa ḡize Gooḡo GALAGI ná-deveiti su, wo da ke, wo la boḡo ḡakaga, wo va vile wo yiima vaiti polu, ta wa-ḡaazuḡulapoiti, niiti ti wo lozu woosaladai zu. ⁴⁰ Naazu wa ḡize ná-deveiti kpein su, wo ḡolo ti ve. Wa ḡade wa-GALAGI ve. ⁴¹ Ná ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ḡulaai Ezipete yooi va, ga é ḡe ga wa-GALAGI. Ungo, ná ga Gooḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

16

Kólee baka fai

¹ Kólee, Yiseḡaal ná-doun zunui, Keḡate ná-peleyeḡei wu, Leevi ná-bolodai zu zunui ta ḡeni de, é Luḡen ná-bolodai zu zunu savago veeni boḡo va, Datan ta Aḡilame, Eliaḡe ná-doun zunuiti, ta Won, Peelḡte ná-doun zunui, ² ti wuzegeni Moize laalḡoma, ti Izelayele nuiti nu unfelego puuloolugo (250) veeni boḡo va, niiti ti ḡeni ga nubuseiti ta-ḡundiḡiiti, ti ḡeni ga balaa nuiti tene nuiti maaḡogiti su, ti ga nuiti unfemai ti ve. ³ Ti ḡaaleeni ba Moize ta Aalónni daalḡoma, ti ḡe ti ma: «É kula ḡea! Nubusei kpein ka ḡadegai, Gooḡo GALAGI ḡa ade pe ba. Zobogi beḡele ḡa é wo ya, ga wo zei Gooḡo GALAGI ná-bebei ḡa nii?»

⁴ Siegi zu Moize naama yelilomaiti menini da, é laaveeni zoi ma. ⁵ Naa volu é boeni Kólee vo, ta polu nuiti, é ḡe ma: «Lina sobu, Gooḡo GALAGI ḡa naa le, nii é ga nóni ta nii ḡadegai, a zoo maaḡuḡazu ba, nii é yiimazeḡezu la. ⁶ Wele nii wo vaazu keezu, Kólee ta polu nuiti kpein ta ani maku neene gala liḡiiti seḡe, ⁷ ti ti laave ga abulekaiti, ti ani maku neeneḡi vu ga, Gooḡo GALAGI ḡaazu. Nii Gooḡo GALAGI a yiimazeḡe la, naa ḡa ḡadegai. E kula ḡea, Leevi ma zuwuzuiti!»

⁸ Moize ḡeni Kólee ma móno: «À woilo ḡoi ma ga pagḡo, Leevi nuiti! ⁹ Naa ḡa wo ḡaazu ga faa go baa, ga Izelayele ná-GALAGI yiimazeḡe ga woye ye, Izelayele nubuseiti saama, é zobo fe wo ve, wo maaḡuḡa ba, wo da botii ḡe Gooḡo GALAGI ná-seḡe vele ḡadegai wu, wo lo nubuseiti untuḡo, wo botii ḡe toun be? ¹⁰ E ma zobogi veeve wo ve ga wo da maaḡuḡa ba, wa è-ḡeḡeaiti, Leevi nuiti. Naa ḡa wo zalaḡa ḡula nui losuve ḡaiziezu móno? ¹¹ Naa ḡa é kea da-o, da-nuiti-yo, wo ḡilia ba, wo wuzegḡe Gooḡo GALAGI laalḡoma! Mazolḡo Aalón ḡa ga be, wo va ḡe unsuyelii losu daalḡoma?»

¹² Moize nu leveni ga ti Datan loli ta Aḡilame, Eliaḡe ná-doun zunuiti. Keḡe ti ḡeni ma: «Gi la liizu! ¹³ E ḡi ḡula zou vagoi va, ve nóni ta koin guloi voovaai ná, é va ga giye tevebai zu ga gi za, faa go ḡana baa? Da ḡeezu móno, è zeḡi gi unda baa? ¹⁴ E la vaani ga giye zou zu, ve nóni ta koin guloi voovaai ná! E la kpalagaa veeni ḡi ya, baa kpelea ga ḡóno. Da niima nuiti kpein kaazu ga gaazuḡole nuiti? Ba-o, gi la liizu pe!» ¹⁵ Moize wola yiḡaawanani, é ḡe Gooḡo GALAGI ma: «Mina yeeze ta-veveanii wu! Gè la ta-ḡoli noḡe kulani zea, folo ḡila balaa, ane soovale ḡila pa, gè la de faa ḡou ḡeeni ga taḡila balaa!»

¹⁶ Moize ḡeni Kólee ma: «Da-o, é volu nuiti-yo, é bo Aalón va, à ḡula kelema lina Gooḡo GALAGI ḡakala. ¹⁷ Wo ḡilagilagi, ani maku neene gala liḡi zeḡe, é ani maku neeneḡi vu su, è va Gooḡo GALAGI ḡakala. Wa va ga ani maku neene gala liḡi unfelego puuloolugo (250), da-o, Aalón-o, wo ḡilagilagi ḡa nóni zo ya.»

18 Ti ɣilagilagi, ti ta-ani maku neene gala ligii zefeni, ti abulekaiti pu su, ti ani maku neeneɣi vu ga. Ti pe ti loni GALA daaɣomi sege velei laave, Moize balaagi ta Aalɔn. 19 Kɔlee bebei ɣaalɛni ba ti laalɔɣoma GALA daaɣomi sege velei laave.

Naazu, ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-lebiyai ɣulani kelema bebei kpein be. 20 ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni Moize ta Aalɔn ma: 21 «À ɣula niima nuɔuseiti saama, ná ti undaavilisuu ɣaniganigi nɔ!» 22 Kele Moize ta Aalɔn ti laaveeni zooli ma, ti maaneeni wo, ti ɣe ma: «Ee, GALA! GALAGI nii deve kpetaniiti kpein zenvui ma, da vaazu bebei kpein sosu ga nu ɣilagi ná-kotoi?»

23 ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: 24 «Bɔe nuɔuseiti pɔ, è devei ve ti ya ga ti maaɣooza Kɔlee ta Datan ta Aɔilamɛni ta-zeɣe ɣotaiti ba.»

25 Moize wuzefeni zooli ma. Izelayele ɣundigiiti ti vileni polu, ti li Datan ta Aɔilame vu be. 26 E ɣeni nuɔuseiti ma: «À maaɣooza kotoba nui teiti ta-zeɣe ɣotaiti ba. A mina vɔɔɣu ti-yeaɣligi tanɔpe ba, ni wo la wɔinni, wo undaa va vili ta-ɣotoiti faa zu!» 27 Naazu, ti maaɣoozani Kɔlee ta Datan ta Aɔilamɛni ta-zeɣe ɣotaiti ba.

Datan ta Aɔilame ti ɣulani, ti lo ta-zeɣe ɣotaiti daave, ta ti-anzaiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun lointi. 28 Moize ɣeni ma: «Nii ɣa wa kwɛɛ da ga ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa é tɛvɛga, ga gɛ keɛwotii niiti ke, gɛ la faa nɔpe keɛzu bɔɔɣ ve ɣana nɔ. 29 Ni niima nuɔuseiti ta zaana ga nu zaa vele nɔ, eɣevelei deveai la nuɔusei ma ga é za, naazu ɔɔɔɣɔ GALAGI laade é va vali mà, é va tɛve. 30 Kele ni ɔɔɔɣɔ GALAGI a fai ta ɣɛna, nii keɣala la de ɣɛni, ni zooli a laalaona, é ti bɔle ta ti-yeaɣligiti kpein, ti ma vului yei ɣovealaazu, wa kwɛɛ naazu ga nui niiti ti jɛɣɣulave ɔɔɔɣɔ GALAGI zu.»

31 Moize beni nɔ ga woo ɣaabelaa, zooli valini ga Datan ta Aɔilamɛni kɔɣwu. 32 Zooli laalaoni, é ti bɔle, ta ta-veleyeɣeiti, ta Kɔlee ná-nuiti, ta ti-ɣɔligiti. 33 Naama nuiti ti yeini ɣovealaazu ga ti ma vului, ta tɔnɔiti kpein. Zooli laaɣuluni ti ma volu. Pele ɣana ti ɣaalani da, nuɔuseiti saama. 34 Ta-bee wooi menigai ma, Izelayele nuiti kpein ti ɣeni loni ná maaɣoolii zu, ti bizeni, ti da kpeei loo, ti ɣe ma: «Ade bize, zooli mina ade bɔle, ada balaa!» 35 Abui ɣulani ɔɔɔɣɔ GALAGI vu be, é zunu unfelegɔ puulɔlugɔiti (250) gala, niiti ani maku neeneɣi ɣeni ti ya.

17

Be ɣa a zooli é maaɣuɣa GALA ba?

1 ɔɔɔɣɔ GALAGI bɔeni Moize vu, é ɣe ma: 2 «Bɔe Eleazaal vu, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-down zunui, bo ma ga é ani maku neene gala ligiiti kula abui zu, é abulekaiti pu ya ɣoozama, mazɔɔɔ digii naati ti jɔadega. 3 Nui niiti, ti zaai ta-ɣotoi maavele ma, à ta-ani maku neene gala ligiiti sege, wo ti loɣa, wo ti bɛte ga kɔlu bɔi sepeɣiti, nii a veɛ zalaɣa ɣulazuve ma. Digii naati ti jɔadega, mazɔɔɔ ti vaave ga tiye pɔ. Ta ɣe ga poogi Izelayele nuiti be.»

4 Zalaɣa ɣula nui Eleazaal ani maku neene gala ligiiti segeni, niiti ti ga kɔlu bɔigi, zunuiti niiti ti vaani ga tiye, abui naati galani. Ti ti loɣani, ti ti ɣe ga ma zɛpeɣiti, ti peɛ zalaɣa ɣulazuve ma. 5 Naa ɣa é ga ɣizesui Izelayele nuiti be, ga nu nɔpe nii é la ga Aalɔn mavofodai, maa la neeni, é va maaɣuɣa ɔɔɔɣɔ GALAGI va, é va ani maku neene kula ga zalaɣai gaazu, a va ɣe eɣe Kɔlee ta ná-nuɔuseiti, eɣevelei ɔɔɔɣɔ GALAGI devei veeni la Moize ya ga é bo ma.

*Nubuseiti ti zeli lo fai
Moize ta Aalón ma*

⁶ Poluma zobui Izelayele nubuseiti kpein ti feni zeli losu Moize ta Aalón ma, ti fe ma: «Wo Góogó GALAGI ná-nubuseiti paave!» ⁷ Ti maaḅoni ba Moize ta Aalón maagoolii zu. Ti feni ma latisu GALA daagómi sege velei vó pelei, pte, tonaḅiingi veeni ma, Góogó GALAGI ná-lebiyai gulaní kelema. ⁸ Moize ta Aalón ti liini, ti lo GALA daagómi sege velei laave. ⁹ Góogó GALAGI feni Moize ma: ¹⁰ «À gula bebei tei saama, ná ti-ma zuwu gaalevezu fani nò.» Ti laaveeni zooli ma. ¹¹ Naa volu Moize feni Aalón ma: «Da-ani maku neene gala liqii zefé fala, abulekaiti sege zalaḅa gúlazuve, é pu su, é ani maku neeneḅi vu ga. Suvile, é lii la nubuseiti pò be, é koto gba vai fe, mazóló Góogó GALAGI ná-ziiḅaawanai lokolevea, niizu maanóḅi tózeida.»

¹² Aalón naa feni, nii Moize boni ma. E ani maku neene gala liqii zefeni, é bize, é li nubuseiti saama. Naazu maanóḅi tózeini niina ga zelia nubuseiti ma. E ani maku neeneḅi galani, é koto gba vai fe nubuseiti be. ¹³ E loni nuiti saama, niiti ti zaa feni de na, ta niiti ti feni vulua, maanóḅi beni. ¹⁴ Nui lieḅi é zaani naama maanóḅi zu, é feni ga nu waapuugó maazu naanigó undófela (14 700), é gula niiti polu, ti undaavilini Kolee ná-fai zu. ¹⁵ Aalón gʻaleni ma Moize vó be GALA daagómi sege velei laave, sieḅi zu maanóḅi beni la.

Aalón ná-tukpó

¹⁶ Góogó GALAGI bʻeni Moize vó, é fe ma: ¹⁷ «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga bolodama gundigii gilagilagi tukpó gʻila fe é ya. Tukpó puugó maazu felegó (12) gʻa bolodama gundigiiti ta fe é ya. E ti gilagilagi laaseigi zeve ese nóno ma. ¹⁸ Da Aalón laaseigi zeve Leevi ná-bolodai ná-tukpó ma, mazóló bolodama gundigii gilagilagi ná-tukpó gʻa fe ná. ¹⁹ Da ti la GALA daagómi sege velei wu, zeele woo gʻesui gʻakalave, ve ada fe gʻomisú ná. ²⁰ Zunui nii gʻe yimazeḅe zu la, naa ná-tukpó gʻa vóno ba, naa gʻa a ke gʻe Izelayele nuiti ta-unsuyelii be, nii ti bosu góizu yeenópe wo laalóḅma.»

²¹ Moize naama leveiti feeni Izelayele nuiti zea. Bolodama gundigiiti gilagilagi tukpó gilagila feeni zea, é fe ga tukpó puugó maazu felegó (12). Aalón ná-tukpó feni tónoiti saama. ²² Moize ti laani Góogó GALAGI gʻaazu, sege velei wu, nii zeele woo gʻesui feni bu.

²³ Poluma zobui, Moize leeni sege velei wu. E kaani ga Aalón ná-tukpó, nii é laani Leevi ná-bolodai laaseigi zu, é vónoni ba, fulbólóti gaavuye, gulu waai é ga amandegi, naa ma bʻoigi feni ba. ²⁴ Moize tukpó kpein segeni volu sege velei wu, Góogó GALAGI gʻaazu, é li, é deḅe ga Izelayele nuiti. Ti naa gʻaani nii keai, ese ge ná-tukpó zefeni.

²⁵ Góogó GALAGI feni Moize ma: «Aalón ná-tukpó la volu zeele woo gʻesui gʻakalave. Toḅa makesu ná eḅe poogi niiti be, ta fe ti baka, naa gʻa a ke é ti beveve unsuyeli lo fai va gʻaazu, ti va za.» ²⁶ Moize keeni gʻana. E Góogó GALAGI wooi zoni, eḅevelei naa deveni la.

²⁷ Izelayele nuiti ti feni Moize ma: «Wele, gi loa ya, gʻa zaazu neḅein! ²⁸ Nu-o-nu a maaḅuḅa Góogó GALAGI ná-sege velei va, naa gʻa zaazu! Zekana gi pe gi gʻaabelazu la?»

18

*Zalaḡa ḡula nuiti
ta Leevi nuiti tosuve*

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «Da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-ḡee mavofodaiti, faaḡaaza golaiti kpein ti ḡeezu seizu ḡadegai laalɔḡoma, ma ḡasɔi ḡa la wo unma. Da-o, è-loun zunuiti-yo, faaḡaaza golaiti kpein ti ḡeezu, wa-zalaḡa ḡula wotii ma ziegi zu, wa ḡa naama ḡasɔi a la wo unma. ² E-ḡeeleaiti maabuḡa bɔḡo va, Leevi ná-bolodai, è-ḡee ná-bolodai, ti ḡili è va, ti bɔ è va, wa è-loun zunuiti wo ḡe botii zu seḡe velei wu, nii zeele woo ḡesui bu. ³ Ta da-levei zo, ti da seḡe velei kpein make, keḡe ti la maabuḡaa seizu ḡadegai ma zɔɔlaiti ba, anee zalaḡa ḡulazuve balaa, wa va lia zaazu, tiya-o, wa-o. ⁴ Ta ḡe wo va, da-wotii zu, ta ḡe GALA daaḡomi seḡe velei wu wotii kpein su, ti da botii pe ke, nii maaneai ga ti ke. Keḡe nu ḡili nɔpe ge la maabuḡaa wo va. ⁵ Wa ḡa seizu ḡadegai ma ḡasɔi a ḡe wo unma, ta zalaḡa ḡulazuve, ná-ziiḡaawanai loko la levea naazu, è va yei Izelaye nuiti daalɔḡoma. ⁶ A wele, ḡe yimazegeni ga wo-ḡeeleaiti, Leevi nuiti, Izelaye nui zɔiti saama, ta ga nɔnɔi, ḡe ti veeve wo ya ga ti GALA daaḡomi seḡe velei ma wotii ḡe. ⁷ Dɔun da Aalɔn, wa è-mavofodaiti, wa wa-zalaḡa ḡula wotii ḡe, naa kpein su nii é vilesu zalaḡa ḡulazuve va, ta nii é ada ḡadega wolai, seḡe zuḡooza golai voluve, wo-ḡasɔi ḡana. Ge wa-zalaḡa ḡula wotii veeve wo ve ga faaneai. Zɔi nɔpe a maabuḡana ná va, ga wo ḡevele, ta naama nui vaa.»

Zalaḡa ḡula nuiti ti-laamiizuve

⁸ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalɔn ma: «Woi, nii dɔin Izelaye nuiti ti kulazu vebeani ḡadegaiti ba, ná bɔḡoḡi ge naa make fai ḡaliva è ma. Ge fea è ve, wa è-mavofodaiti, wɔnɔi ḡa ná, naa ḡa ḡe ga ḡooḡo tɔgi. ⁹ Wele nii a ḡe ga wɔnɔi vebeani ḡadegaiti su, nii é ga nɔnɔi, naa a zegena ba, é ḡala: nii dɔin Izelaye nuiti ti keezu bɛ ga vebeaniiti moloi zu, ta koto gba zalaḡaiti, ta ná-faa zubete zalaḡaiti, ti vaazu ga tiye pɔ. Naama ani ḡadega wolaiti ta ḡe ga dɔnɔ, wa è-loun zunuiti. ¹⁰ Wa ti mi ada ḡadegai ta. Zunuiti nɔ ḡa ta mi. Ta ḡe ga ani ḡadega wolaiti wo ve.»

¹¹ «É bude naa maazu, vebeanii niiti Izelaye nuiti ti feezu bɛ, da naa ḡilazuve zeḡe. Ge naa kpein fea è ve, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzanuiti, naa ḡa ga ḡooḡo tɔgi. Nuiti kpein ta ḡe da-velei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi. ¹² Zooi va lɔnɔ mɔungiti ti feezu bɛ, ge naati balaa fea wo ve, naa ḡa é ga gulbi, ta dɔɔ niinei, ta moloi, ¹³ zooi va lɔnɔ mɔungi kpein ti vaazu la Gooḡo GALAGI vɔ. Nuiti kpein ta ḡe da-velei wu, ti la tɔ kologoloni, ta zoo ti ta mi.»

¹⁴ «Nii kpein Izelaye nuiti ta konana mà ga nɔnɔi, naa ḡea balaa ga wɔnɔ. ¹⁵ Doun mɔungiti, ta togani mɔungiti, ta ti ve Gooḡo GALAGI ve, naati ta ḡe ga dɔnɔ. Keni è doun zunu mɔungi unmɔɔ, è togani yivo zine mɔungi balaa unmɔɔ, nii é la zooga é va ḡula ga zalaḡa. ¹⁶ Zunu loin unmɔɔ ganii ḡa ḡula, a alu gila sɔbɔna, sɔngɔi ḡa ḡe ga wali ḡae lɔlugɔ, seizu ḡadegai ma valibogi zu, naama wali ḡaei ḡilagi ḡa ga galamu puugɔ. ¹⁷ Keḡe mina va bu, ti va nike yivo mɔungi unmɔɔ, baa baala zivo mɔungi, baa boli yivo mɔungi, ta ga zalaḡa ani ḡadegaiti. Wa ti-ma ḡamai vaza zalaḡa ḡulazuve ma, wo ti-ma wulɔi ḡula ga zalaḡa, nii abui galazu, makugi neai Gooḡo GALAGI ve. ¹⁸ Ti-ma zuai ḡa ḡe ga dɔnɔ, eḡevelei zalaḡa zuaiti ta da ḡe la, ma ḡekegi ta ma balai é ga zeezazu velei, niiti ti ḡula ga dateḡe vai ma voogi. ¹⁹ Ani ḡadegaiti kpein Izelaye nuiti ti seḡezu ba Gooḡo GALAGI ve ta-vebaniiti su, ge naati fea wo ve, da-o, è-loun

zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, naa ɔa ga ɔoɔɔ ɔɔgi. Toɔa ga minazefegi é la ɔololologa ta é la valiboga, wo yɔɔɔzu wa ɔoɔɔ GALAGI ta è-mavofodaiti.»

²⁰ ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Aalɔn ma: «È la zou zɔɔɔga, ga è ɔoɔɔ gele, Izelayele yooi zu, ɔɔnɔ nɔpe ge la ɔea ná, ti zaama. Nà ɔa gè ga ɔɔnɔi ta ɔa-betei Izelayele nuiti saama.

Leevi nuiti ti-laamiizuve

²¹ «Puusiei nii kpein Izelayele nuiti ti kulazu, gè naa vea Leevi nuiti be ga ɔɔnɔ, botii vaa zu ti keezu, nii ti keezu GALA daaɔomi sege velei wu. ²² Izelayele nuiti ti la mɔ maabuɔaa GALA daaɔomi sege velei va, ti va koto zefge, ti va za. ²³ Leevi nuiti nɔ ɔa ta ɔe GALA daaɔomi sege velei wu wotiiti keezu, ni faaɔaaza gola ɔa ɔeena ná, tiya ɔa ma ɔasɔi a la ti unma. Toɔa ɔe ga ɔoɔɔ ɔɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. Ti la zou zɔɔɔga Izelayele nuiti saama, ²⁴ mazɔɔ nà puusiei kpein feezu Leevi nuiti be ga ɔɔnɔ, nii Izelayele nuiti ti kulazu ɔoɔɔ GALAGI ve. Naa ɔa é kea, gè boni ti ma ga ti la zou zɔɔɔga Izelayele nuiti saama.»

Leevi nuiti ta-vuusiei

²⁵ ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: ²⁶ «Bo Leevi nuiti ma ga: <Siegi zu Izelayele nuiti ti vaazu ga puusieiti wo ɔɔ, gè feezu wo ya ga wɔnɔ, wa puusiei ɔula ba ga veɔeanii ɔoɔɔ GALAGI ve, naa ɔa é ɔeezu ga puusiei ma vuusiei. ²⁷ Wɔnɔ ma ɔuladai naa ɔa levezu ga, eɔevelei naa la, nii é ɔulazu molo loɔazuve ta ɔɔ ɔetezuve. ²⁸ Pele ɔana wa ta ɔula da la, wa balaagi, é ɔe ga veɔeanii ɔoɔɔ GALAGI ve, é ɔula puusiei kpein ba, wo sɔɔɔsu Izelayele nuiti zea. Wa fe zalaɔa ɔula nui Aalɔn ya, é ɔe ga zalaɔai ɔoɔɔ GALAGI ve. ²⁹ Faanɔei kpein wo sɔɔɔsu, wa veɔeanii zefge ba ɔoɔɔ GALAGI ve, wa ma vaɔɔi zefge ba, é ɔe ga ma vaɔɔ ɔadegai segeai ba ye.»

³⁰ «Da ɔe ti ma mɔnɔ: <Wa ma vaɔɔi ɔulana ba, mɔtai ɔa ɔe wo ve, Leevi nuiti, eɔevelei naa la, nii é ɔulazu molo loɔazuve ta ɔɔ ɔetezuve. ³¹ Wa mi, ve nɔpe ná neai wo ve, wa wa-veleyefgeiti, mazɔɔ wo-zalai ɔana, botii kpein faa zu nii wo keezu GALA daaɔomi sege velei wu. ³² Wo la faaɔaaza nɔpe kea ga naa, ɔɔzei wo ma vaɔɔi zefgeve ba bè. Naazu wo la Izelayele nuiti ta-veɔeani ɔadegaiti kɔzɔa megelein, wo va za.»

19

Nade dei ná-fai

¹ ɔoɔɔ GALAGI ɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, é ɔe ti ma: ² «Pete, devei nii ɔa é ɔoɔɔ GALAGI ná-ɔɔgi zu: A bo Izelayele nuiti ma, ti va ga nike zaa ɔoigi, nii neevuzu la ba, ɔaa maa va leɔefe, nii é la de wozawolini. ³ Wa fe zalaɔa ɔula nui Elezaal ya. Naa balaagi ɔa lii la wo-vuuzuve voluve, ti kɔdaaleve gaazu. ⁴ Toɔa ma ɔamai ta zo, é yeebɔɔgai ɔɔ bu, é faza ná zeizu ɔe lofela GALA daaɔomi sege velei letema velei. ⁵ Naa volu, ta nike zaai naa ɔala gaazu: ma ɔɔɔi, naa veɔe ma zuai va, ta ma ɔamai, naa veɔe ma ɔooiti pe ba. ⁶ Naa volu, zalaɔa ɔula nui ɔa seɔele gulu buɔai zefge, ta ɔizɔɔpe tufa biɔɔgi, ta geze ɔoi sɔɔɔgi, é ti vili abuzogi zaamave, ve nike zaa ɔoigi ɔalazu ná. ⁷ Naa pe poluma, zalaɔa ɔula nui ɔa ná-segeiti gba, é ɔoɔɔ maagba, aisa é va ɔale ma wo-vuuzuve, anɔe naa ve, kɔzɔai ɔa ye de ɔoigi letemazu eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁸ Zoi balaagi a nike zaai ɔala, naa ɔa ná-segeiti gba, é ɔoɔɔ maagba, kɔzɔai ɔa ye de eyesu kpɔkɔi zeeli. ⁹ Zunu ɔila nii ɔadegai ɔoigi letemazu, naa ɔa nike zaai ma yuvui ɔaale ba, é lii

la wo-vuuzuve volu vele, é pu ada padegai ta, ve a make ná Izelayele nuɓuseiti be, jade dei bete vai zu, koto gba vai zu. ¹⁰ Zoi a nike zaai ma yuvui gaale ba, naa balaa ga ná-segeiti gba, kɔzɔai ga ye de eyesu kpɔkɔi zeeli. Izelayele nuiti ta seikɔɔma nuiti, ta tɔgi nii zo eyesu ɔ.

¹¹ «Nu-o-nu a vɔɔɔɔ nu voooma va, kɔzɔai ga ye de, tɔgi letemazu, folo lofela laawu. ¹² Ni a bɔɔɔ padena foloi zavasiei ta dafelasiei, ga niima dei, toga jade. Ni naa la gɛeni, kɔzɔai ga ye de. ¹³ Nu-o-nu nii a vɔɔɔɔ nu voooma va, é la bɔɔɔ jade fai gɛeni, toga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-sege vele padegai ɔzɔzu. Naama nui be ka leve Izelayele nuiti ba. Tɔzɔzei jade dei la vazani ma, kɔzɔai ga ye de.

¹⁴ «Tɔgi bete, nii maaneai ga wo so: Ni nu a zaana sege ɔotai wu, niiti kpein ti leezu ná, ta niiti kpein ti gɛni ná, ti ɔzɔzɔai ga ye de folo lofela laawu. ¹⁵ Anɔɔkakai kpein daalaogai, dakulu ge la veeni da, naa ga ɔzɔ. ¹⁶ Ni nu a vɔɔɔɔɔ nu voooma va dɔbɔi zu, nu paa, baa é za bɔɔɔ ve, baa é vɔɔɔɔ nu gaei baa kabai va, kɔzɔai ga ye de folo lofela laawu.

¹⁷ «Nii a ke é jade, ta nike zaai ma yuvui zege, nii kulaai ga zalaɔai, é gala, koto gba vai zu, ti pu anɔɔkakai zu, ti zieunɔgi zu dei vu ma. ¹⁸ Zunui nii padegai tɔgi letemazu, naa ga ɔizɔɔpe tufa bifɔgi gila sege, é dɔ ziei wu, é ta vaza sege ɔotai wu, ve nui ta zaai ná, ta anɔɔkakai ma, ta nuiti kpein ma ti gɛni ná. Toɔa ke gana nɔ naama nui ve, nii fɔɔɔɔɔ nu gaeiti ba, baa nu vooomai va, nii nui ta paai, baa saai bɔɔɔ ve, baa nii fɔɔɔɔɔ kabai va. ¹⁹ Nui nii padegai tɔgi letemazu, naa ga a ziei vaza zoi ma nii kɔzɔai. Toɔa naa ge foloi zavasiei ta dafelasiei ma. Folo lofelasiei, zunui kɔzɔai, naa ga ná-segeiti gba, é bɔɔɔ maagba. Kpɔkɔi, toɔa jade.

²⁰ «Kele ni zunui nii kɔzɔai, é la bɔɔɔ padeni, kpe ka leve Izelayele nuiti ba, mazɔɔ toɔa Gɔɔɔɔ GALAGI zeizu padegai ɔzɔzu. Tɔzɔzei jade dei la vazani ma, kɔzɔai ga ye de.

²¹ «Izelayele nuiti ta niima logi zo eyesu ɔ. Zoi a jade dei vazana, naa ga ná-segeiti gba. Zoi a vɔɔɔɔɔ naama dei va, naa ga ɔzɔ eyesu kpɔkɔi zeeli. ²² Zunui kɔzɔai, anii kpein a vɔɔɔɔ ba, naati ta ɔzɔ, nu-o-nu a vɔɔɔɔ nui va, nii kɔzɔai, tɔ bɔɔɔi ga ɔzɔ eyesu kpɔkɔi.»

20

Miliyame zaa vai ta Meeliba dei (Egezɔde 17:1-7)

¹ Konagi ma alu mɔunɔgi, Izelayele nuɓuseiti ti zeelini Sin tevebai zu, ti vu Kadese. Miná ga Miliyame zaani ná, ti maagfulu ná.

² Zie la gɛni ná. Nuɓuseiti ti gaaleeni ba Moize ta Aalɔn laalɔɔɔma. ³ Ti kpɔei veeni Moize va, ti ge ma: «Ee, ni gá la gɛni zaani, siegi zu gi-gɛleaiti ti gɛni zaazu la, Gɔɔɔɔ GALAGI gaazu!» ⁴ Leeni vaa zu wo vaai ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɓuseiti niima leebai zu, gi za gá gá-loganiiti? ⁵ Leeni vaa zu wo zegeai ga giye Ezipete yooi zu, wo va ga giye niima ada ve nimizai zu? Nu la zooga é va ani nɔpe sin ve. Nu la kooleɔoole gulu gaazu ve, baa kpelei, baa gelenade gului. Zie vɔɔ ga é la ná, nu va bɔɔle.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti maagfoozani bebei va, ti li GALA daagomi sege velei laave, náve ga ti looni ná, ti laavee zoi ma. Názu ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɔɔlani la ti ve kelema. ⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ge ma: ⁸ «Da-lukpoi zege, wa

è-lié Aalón, wo nuḅuseiti gaale ba. Wa ɔɛ fasa ɔtúi vɔ ti ɔaazu, é ziei ve. Da ziei ɔulazu fasa ɔtúi naa va, é fe nuḅuseiti zea, ti ɔɔle ta ta-loganiiti.»

⁹ Moize liini, é ná-tukpɔi zeɣe ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, eɣevelei naama levei veeni la zea. ¹⁰ Moize ta Aalón ti bebei lolini fasa ɔtúi vɔ be, nii é leeni ga tiye. Moize ɣeni ti ma: «À woilo, woiti wo ga kololala nuiti! Wo laaɔe da ɔaa, ga gá zoo gi ziei ɔula fasa ɔtúi tɛi ba wo vɛ?» ¹¹ Moize yeewuzegeni, é fasa ɔtúi loɣa la ɣe fele ga ná-tukpɔi. Ziei ɔulani ga ɔɔɔa. Nuḅuseiti ta toganiiti ti zooni ti ɔɔle.

¹² Kele ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ta Aalón ma: «Tɔɔzei wo la laani dà, wo va ná-ɲadedai wɔɔɔ Izelaye le nuiti gaazu, naa maavele ma, wa la mɔ de, wa lo niima vɛbei luɣɔ, wo va lii la naama yooi zu, nii gè feezu ti vɛ.»

¹³ Meeliɔa ɔɛiti kana, Meeliɔa laaseigi ɣa é ga «sakpegi.» Ná ɣa Izelaye le nuiti ti kpɔei vɛeni ná ɔɔɔɔ GALAGI va. Ná ɣa mɔnɔ é ná-lebiyai ɔulani ná kelema ti vɛ.

Edome masagi ɣele vai

Izelaye leve fai va ná-zooi zu

¹⁴ Moize keelai ti teveni, ti zeɣe Kadese, ti li Edome masagi vɔ be. Ti ɣeni ma: «È-ɣɛloin Izelaye le ɣe, é kpɔɔiti kpein kwɛɛ, nii gi ɔɔɔgai. ¹⁵ Kaite gi-mɛmɛwolani ti liini Ezipete yooi zu, gi zeini ná kona mɔinmɔin daawu. Kele Ezipete nuiti ti gi zopele ɲuni, eɣevelei ti gi-mɛmɛwolani sopele ɲuni la. ¹⁶ Gi ɔainni ɔɔɔɔ GALAGI woizu, é gi woomɛni. E ná-geezuɣeelai leveni, é gi ɔula Ezipete yooi va. Niizu gá Kadese, taai nii é vuuni da-yooi ma ɣwepelemave. ¹⁷ Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la ziezɔ kpalagaa zu, ɔaa kpelea, gi la wa-ɣɔɔyɛɣe de ɔɔlezu. Gá vilɛsu nɔ pele wolai nɔ ma, gi la zeɣezu ba, gi va li ga yeezazu vele, ɔaa ɣɔvɛzu vele, eyɛsu gi da-yooi maazuɔude.»

¹⁸ Edome masagi gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Wo la levesu ná-zooi zu. Ni naa laade, ná kɔɔi vɛe wo va.»

¹⁹ Izelaye le ɣelaiti ti ɣeni ma: «Gá ziezɔ nɔ ga pele wolai, ni gá da-ɔɛi ta ɔolena, gá gá-loganiiti, gá songoi ve é ya. Gi la faa ɣili nɔpe maɣaazagabosu é ma, keni nɔ é va bu, gi zie ɣɔɣɔa, gi leve da-yooi zu.»

²⁰ Masagi ti woogaaavoteni, é ɣe ti ma: «Wo la levesu vɛ!»

Edome nuiti ti Izelaye le laaɣomini ga kɔɔɔgi, ti wola mɔin, ti wola yeeɣaabaai, ²¹ ti pele ɔsa ti luɣɔ, ti va leve ta-yooi zu, naa ɣa é keeni Izelaye le nuiti ti liini la ga pele ɣili.

Aalón zaa vai

²² Izelaye le nuḅuseiti kpein ti zeɣeni Kadese, ti zeeli ɔɔɔl gizei ma. ²³ ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛeni Moize ta Aalón vɔ, ɔɔɔl gizei ma, Edome yooi ma ɣwepelemave, é ɣe ti ma: ²⁴ «Aalón ɣana va liizu mɛmɛwolani ɔɔ, ti zaa. E la ɔɔzu zooi naa zu, nii gè vaazu feezu Izelaye le nuiti zea, mazɔɔɔ wo woɔzotalai ɣɛni ga ná-deveiti, Meeliɔa ɔɛi ná-faa zu. ²⁵ Aalón zeɣe ta ná-doun zunui Eleazaal, é le ga tiye ɔɔɔl gizei ma. ²⁶ Da Aalón ná-zalaɣa ɔula zeɣeiti kula kɔba, é ti loo ná-doun zunui Eleazaal ɣɔba. Naazu Aalón ɣa li niina mɛmɛwolani ɔɔ, toɣa za miná.»

²⁷ Moize naa ɣɛeni, nii ɔɔɔɔ GALAGI deveni la. Ti savagɔ, ti leeni ɔɔɔl gizei ma, nuḅuseiti gaazu. ²⁸ Moize Aalón ná-segeiti kulani kɔba, é ti loo ná-doun zunui Eleazaal ɣɔba. Aalón zaani ná, gize unmaɔe. Moize ta Eleazaal ti yeini, ti zeɣe gize unmaɔe. ²⁹ Izelaye le nuḅuseiti kpein ti suɣweeni ga Aalón zaa. Nuḅuseiti kpein ti ná-wɔɔi woni folo vuusavagɔ (30) laawu.

21

*Izelayele nuiti ti zobo sɔɔɔ fai**Kanaan nuiti ma*

¹ Masagi Alade, Kanaan nui, é ɣeni zeini lekɣemave nu yeezazuve yooi zu, é mɛnini ga Izelayele nuiti ta levesu ga Atalime velei. E laaleɛni ti wu, é tanigaa zo ti zaama ga duɔi. ² Izelayele nuiti ti minazegeni Gooɔɔ GALAGI ve, ti ɣe ma: «Ni da niima nuɔuseiti dɔɔna gi yeezu, gá ta-laaiti kpein kologolo mɛtu.» ³ Gooɔɔ GALAGI Izelayele nuiti gooi zoni, é zobogi ve ti ve, ti pile sɔɔɔ Kanaan nuiti ma. Izelayele nuiti ti ti zuwuɣaaleveni, ti ta-laaiti kologolo. Ti naama adave laaseigi veeni ga Gooɔɔlema (nii poluve ga «é ɣologologo»).

Kaali ɣoiti ta-vai

⁴ Izelayele nuiti ti zegeni Gooɔɔ gizei ma, ti li ga Seeli Kpolodei vo pelei, nii a ke ti Edome yooi maala. Kele nuɔuseiti iɣo ge leveni pelei zu. ⁵ Ti tɔɔzeini ga bɔea GALA daalɔɔɔma ta Moize, ti da ɣe ma: «Lee vaa zu wo gi ɣulaai Ezipete yooi va, wo va ga giye, gi va za tevebai zu? Mazoɔɔ bulu la ná, zie la ná, niima maanɔɔɔ laamianigi woinzeɣeja gi ma!»

⁶ Názu ɣa Gooɔɔ GALAGI kaali ɣoiti teveni la nuɔuseiti daalɔɔɔma, ti da ti ɣi. Izelayele nuɔusei zaani ga gola. ⁷ Nuɔuseiti ti vaani, ti Moize ɣa, ti ɣe ma: «Gi kotoi ɣeɛni, siegi zu gi bɔea la Gooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma ta da bɔɔɔi. Niizu, soma é Gooɔɔ GALAGI maanɛɛɛ, é kaali teiti kula gi ma!» Moize maanɛɛɛni woni nuɔuseiti be.

⁸ Gooɔɔ GALAGI gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kaalii bete ga kɔlui, é sele gulu ɣoozagi va. Zoi nɔpe kaali a ɣiina, é ɣaazuwuzegɛ, é wele kaalii tona ba, naa la zaa.» ⁹ Moize kaalii beteni ga kɔlu bɔigi, é sele gulu ɣoozagi va. E zo názu ma, nu nɔpe kaalii a la ɣiina, é ɣaazuwuzegɛ, é wele kaalii va, é ga kɔlu bɔigi, naa la mɔ ɣeni za.

Minazegɛ zooi ma ɣwepelemave

¹⁰ Naa voluma, Izelayele nuiti ti zegeni ti-vuuzuve, ti li, ti vu Wɔɔbɔte. ¹¹ Ti zegeni miná, ti li Iye-Aɔalime, nii é tevebai zu, gaavotegai Moabe yooi ma, folo ɣulazu velei. ¹² Naa voluma, ti liini, ti vu Zeelede nɛmɛi zu, ¹³ naa volu ti liini, ti vu zie wolai Aalenɔn volu velei, ziei naa ɣa é yeizu tevebai zu, é da ɣula Amɔɔɔ nuiti ta-yooi zu, é ga kwɛpelegi Moabe yooi ta Amɔɔɔɔ nuiti ta-yooi yooɔzu. ¹⁴ Naa ɣa é ba, boge é ɣole, Gooɔɔ GALAGI ná-koo vaiti ma zɛvei zu ga: «Wafɛbe nii é Sufa, ta ba bekegiti, ta Aalenɔn, ¹⁵ é bɔ ma bekegiti ba, ti yeizu Aal taai vo pelei, tiya ɣa ti ga Moabe ɣwepelegiti.»

¹⁶ Ti zegeni miná, ti li Beel. Kɔɔyeɣeji naa ná-fai ɣa é keeni Gooɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Nuɔuseiti gaale ba, ná ziei veezu ti ya.» ¹⁷ Izelayele nuiti ti niima wuyei looni, ti ɣe ma:

«Ziei ɣula kɔɔyeɣeji zu, é le!

A maamusei wo!

¹⁸ A kɔɔyeɣeji bete,
nii kundigiti ti bɔɔni,
nii nu wolaiti ti bɔɔni
ga ta-lukɔi ta ta-bakɔiti.»

Ti zegeni tevebai zu, ti li Matana, ¹⁹ ti li Naɣaliyele, ta Bamote. ²⁰ Ti liini nɛmɛi zu, nii é Moabe yooi zu, gizei nii daaseigi ga Pizega, naa unmaave, ve ná zeleɣai tevebai maazu.

*Izelayele pile sɔlɔ fai masagi**Sifon ma ta masagi Wɔge**(Ta Sevei Velesie 2:26--3:11)*

²¹ Izelayele nuiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiti ta-masagi Sifon ma, ti ɔe ma: ²² «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la ziezu kpalagaa zu, ɔaa kpelea, gi la wa-ɔlɔyeɔe de ɔlezu. Gá vilesu nɔ pele wolai nɔ ma, eyesu gi da-yooi maazuɔude.»

²³ Anee naa ve, Sifon ɔeleni, é la beni ti va, ti va zie ná-zooi zu. E ná-kɔɔɔɔ nuiti pe gaaleeni ba, é li Izelayele nuiti daalɔɔɔma tevebai zu, é kɔɔi ve ti va Yaɔase. ²⁴ Kele Izelayele nuiti ti vɔnini ma, ti ná-zooi pe seɔe, é zo zie wolai Aalenɔn ma, nu yeezazu velei, é li zie wolai Yaɔɔke ɔɔ pelei, nu ɔvɔvɔvɔve, eyesu é li Amɔn nuiti ta-ɔwepelemave, folo ɔɔulazu velei, ná makega ɔeni de kpekpe. ²⁵ Izelayele Amɔɔl nuiti ta-laaiti kpein soni, é ze ti zu, Geseɔon taai la ma mee, ta maaɔoolii zu geleiti pe. ²⁶ Mazɔlɔ Geseɔon ɔeni ga taa wola, ve Amɔɔl nuiti ta-masagi Sifon ɔeni zeini ná, é zo naama ziegi zu ma, é kɔɔi veeni la Moaɔe masagi va, é zooi kpein seɔeni, é zeeli zie wolai Aalenɔn ma. ²⁷ Naa ɔa é ba, faaɔwe nuiti ti boni la, ti ɔe ma:

«À va Geseɔon!

Sifon ná-taai lo ɔolu,

é lo ɔolu!

²⁸ Mazɔlɔ abui ɔa vukazu, é ɔa ɔula Geseɔon, abuzogi vazaga, é ɔa ɔula Sifon ná-taazuve, é Aal ɔala Moaɔe yooi zu, ta Aalenɔn ada ɔaaɔoozagiti maligiiti.

²⁹ Maanɔɔɔi ɔa é ve, Moaɔe!

E loa ya, Kemɔse ná-nubusei!

E-loun zunuiti ti vela.

E-loun anzanuiti ti ɔea ga

Amɔɔl nuiti ta-masagi ná-duɔiti,

ungo, Sifon masagi.

³⁰ Gi gá-meinti pilini Amɔɔl nuiti ma!

Niizu zooi pe ge ɔologologa,

é zo Geseɔon, eyesu é zeeli Diɔon.

Eyesu é li Nɔfa, é li ɔite Meedeɔa,

gi ti kpein kologoloni!»

³¹ Zekana Izelayele nuiti ti zeini la Amɔɔl nuiti ta-yooi zu. ³² Moize zou zuvete nuiti teveni, ti li, ti Yazee taai vete. Taaiti kpein ti ɔeni ba, Izelayele nuiti ti naati soni, ti Amɔɔl nuiti kpe ná.

*Izelayele nuiti ti pile sɔlɔ fai**Basan masagi Wɔge ma*

³³ Naa ɔolu ti latini, ti li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge ɔulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ti laaɔomi, ti va kɔɔi ve ti va Edeleyi. ³⁴ Gooɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Mina lua toun ba, mazɔlɔ ge ɔaa é yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, é ve ná-zooi va. Da so, eɔvevelei é Amɔɔl nuiti ta-masagi Sifon zoni da, nii é ɔeni zeini Geseɔon.»

³⁵ Izelayele nuiti ti Wɔge vaani ta ná-doun zunuiti, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein. Nu ɔila kpalaa ge la ɔulani. Ti ná-zooi zoni.

IZELAYELE NUITI KEAI MA MOABE NEMEI ZU

22

(22:1--36:13)

Balaame ta Balake ta-vai

¹ Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ, ti vu Moabe nemei zu zie wolai Zuludɛn folo gɔlazɔ vɛlei, Zeeliko letemavɛ. ² Sipɔɔl ná-doun zunui 'Balake naa kpein kaani, nii Izelayele keɛni ga Amɔɔl nuiti. ³ Moabe nuiti ti wola luani nuɔuseiti mɔin vai va. Moabe nuiti sasubalini Izelayele nuiti tugɔ. ⁴ Ti ɔɔɔɔ ɔaani ta Madiyan nuiti ta-gundigiiti, ti ɔɛ naati ma: «Niima vɛvɛ wolai ɔa vaazu, ti zɔoi ta maaɔoolii kpein koloɔolo, eɔvɛvɛlei nikɛiti ta da tufaiti gaamii la dɔɔɔiti su.» Naama ziegi zu Sipɔɔl ná-doun zunui 'Balake ɔeni masadai ɔɛɛzu Moabe yooi unda. ⁵ E keelaiti tevɛni Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ma Petɔɔl, zie wolai Ufelate ɔobavɛ, zɔoi naa ɔa é zɔɔɔni su, é ɔɛ naa ma: «Wɛle nuɔuseiti kulavɛ Ezipete! Ti vazaga adavɛ pɛ, ti zeida ná-zooi letemavɛ. ⁶ Niizu ná è maanɛnɛzu ga è va. Niima nuɔuseiti foovo bè, mazɔɔɔ ti-zɛvɛi wɔɔɔvɛ nɔnɔi va. Tanisu ná zoo naazu gè vala ti va, gè voni ti ma, gè ti ɔɛ, ti ɔɔla zɔoi va. Mazɔɔɔ gè kwɛɛ, zɔi da tuya loo bɛ, tuyai ɔa naa vɛ, zɔi da foovo, naa vooovooɛ.»

⁷ Moabe ɔɛwolaiti ta Madiyan ɔɛwolaiti ti liini ga lobɛanii, ungaizie vai zu, ti va fe Balaame ya. Ti zeelini Balaame vɔ bɛ, ti 'Balake laawooi wo ma. ⁸ Balaame ti woɔɔavoteni, é ɔɛ ma: «À yɛ vɛ za kpɔkɔi. Lina, ná ná-goɔɔavotegi ve wo ya, eɔvɛvɛlei Gooɔɔ GALAGI a ɔɔɛ la pɔ.» Moabe ɔundigiiti ti niini pɔ bɛ.

⁹ GALA ge vaani Balaame vɔ bɛ, é gaazaɔa, é ɔɛ ma: «Nui ɔɛgele ɔa ga niiti ti è vɔ bɛ?»

¹⁰ Balaame goɔɔavoteni, é ɔɛ ma: «Nuiti be Sipɔɔl ná-doun zunui 'Balake, Moabe masagi ti levɛgai, ga ti ɔɛ ma: ¹¹ «Nuɔuseiti ti ɔɔlaai Ezipete yooi va, niizu ti vɛa zɔoi zu mɛɛ. Va, è ti vooovo bè, tanisu ná zoo naazu gè ti zakpe, gè ti ɔɛ.» ¹² Kele GALA ge ɔɛni Balaame ma: «Mina vile ti volu, wo va li. E la niima nuɔuseiti foovoa, mazɔɔɔ tuyai ɔa ti ma.»

¹³ Poluma zobui, Balaame liini, é ɔɛ kundigiiti ma, niiti 'Balake ti levɛni: «À gale ma wa-yooi zu, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI la yeezeini bu ga gè vile wo volu.»

¹⁴ Moabe zou zu ɔundigiiti ti wuzɛɔeni, ti ɔale ma 'Balake vɔ bɛ, ti ɔɛni ma: «Balaame la keɛni, è va vile gi volu, gi va va.»

¹⁵ 'Balake kundigi ɔiligaa levɛni, ti mɔin gola, é leve ma mɔungi va, ta unfemai veezu ti vɛ, é leve mɔun keleiti ba. ¹⁶ Ti vaani Balaame vɔ bɛ, ti ɔɛ ma: «Sipɔɔl ná-doun zunui 'Balake ɔɛ: «Soma, è mina ɔɛle, è va è ɔɔ ba. ¹⁷ Ná è wola wɔɔɔ, ná naa pɛ ke, nii da maaɔaazaɔabɔ mà. Kele keni è va, è nuɔusei teiti foovo bè.»

¹⁸ Balaame 'Balake ná-botigɛ nuiti goɔɔavoteni, é ɔɛ ti ma: «Anɛ ni 'Balake ɔa vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pɛlei laavɛgai, é fe zèa, gè la Gooɔɔ GALAGI, ná-GALAGI ná-devei tanɔpɛ koloɔologa, ma wola, ɔaa ma go. ¹⁹ Kele tama, wa ɔalaa, à yɛ vɛ za kpɔkɔi. Ná pɔ gè naa ɔvɛɛ, nii Gooɔɔ GALAGI ɔa pɔ é fai ta wo mà de.» ²⁰ Kpidii GALA ge vaani, é ɔɛ 'Balaame ma: «Ni niima zunuiti ti vaa è lolisu, à li wa tiye. Kele mina faa nɔpɛ ke, keni nii ná bona è ma.» ²¹ Balaame wuzɛɔeni sobui, é ná-soovale saai maaɔili, ti li ta Moabe ɔundigiiti.

Geezuŋgeelai pele leve vai

Balaame luŋo

²² GALA ge yiiŋaawanani sie vai naa zu. Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai loni pelei zu, é besa tuŋo. Balaame ŋeni ná-soovale saai ŋoma, ná-botigŋe nu felego vilegai polu. ²³ Soovale saai geezuŋgeelai ŋaani, boŋa zokpoɪ zea, kulaai maalaŋagi zu, é loni pele zaamave. E zefeni pelei va, é li ga doɓoɪ zu vele. Balaame taaezini ga doŋaa, é vaa la pelei zu.

²⁴ Geezuŋgeelai liini, é lo ŋoozama pele zokogi zu, leezɛn beleiti zɔŋozu, kotu zigigi zoolo vele, é zoolo vele. ²⁵ Soovale saai Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai ŋaani, é zigŋa kotu zigigi va, é Balaame ŋoŋoɪ bata kotu zigigi va. Naa balaa taaezini ga doŋaa.

²⁶ Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai leveni ti va mono, é li, é lo pele boŋologi zu, ve nu la zooga é va leve ná, ga nu yeezazu vele, baa nu ŋovezu vele. ²⁷ Siegi zu soovale saai kaani la, é veeni zooi ma, Balaame wu. Balaame yiiŋaawanani, é taaezi ga sulooŋaa ga ná-tukpoɪ. ²⁸ Ŋooŋo GALAGI soovale saai laave vieni, é boe Balaame vo, é ŋe ma: «Leeni ŋa gè keai ga de, è doŋa ná zeizu ŋea sava?» ²⁹ Balaame gooŋaavoteni, é ŋe ma: «Mazolo è neeŋulave su. Ee, ni boŋa zokpoɪ ŋeni zea, gè ŋea é vaazu ŋani no!» ³⁰ Soovale saai gooŋaavoteni, é ŋe ma: «Nà laade gè va ŋe ga da-zoovale saai, nii da da zei koma yeenope? Zekaa nei ná da è zo da polomazu baa?» E gooŋaavoteni, é ŋe ma: «Ba!»

³¹ Gaamago no, Ŋooŋo GALAGI Balaame ŋaazuve zefeni ma, é Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai ŋa, é loni pele zaamave, ná-boŋa zokpoɪ zea, kulaai maalaŋagi zu. Balaame vileni jiiibigŋa, é noko, é unpile zooi ma. ³² Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai ŋeni ma: «Leeni vaa zu è da-zoovale saai loŋaai ná zeizu ŋe sava? Nà ŋa paai, gè pele leve é luŋo, mazolo siei nii è taaezidai, undaavili pelei ve. ³³ Soovale saai kaaave, é maala ná zeizu ŋe sava. Ni é la ŋeni maalaani, é ga gè è vaa, gè toun ze vulua.»

³⁴ Balaame ŋeni Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai ma: «Gè gaazave, mazolo gè la ŋea kwee ga da loni tuŋo pelei zu. Ni siei nii wanaave è ma, gè ŋale ma.»

³⁵ Ŋooŋo GALAGI ná-geezuŋgeelai ŋeni ma: «À li wa zunui teiti, keke keeni no è da woo ŋilagi no wo, nii ná bo è ma.» Balaame ta kundigiti Balake ti leveni, ti vileni pelei zu, ti da li.

³⁶ Siegi zu Balake menini da ga Balaame vaa, é liini, é daaŋomi Moafe taa wolai zu, nii é zou ŋwemave ŋobaave, zie wolai Aalenon ŋobaave. ³⁷ Balake Balaame ŋaazaŋani, é ŋe ma: «Gè la keela mɔungiti teveni baa, ga è va? Leeni vaa zu è la vaani gaamago no pɔ be? E ŋeni ŋisiezu ga gè la zooga gè va è wolo?»

³⁸ Balaame Balake wooŋaavoteni, é ŋe ma: «Wele, gè vaa è vo be. Da kaazu niina ga ná zoo boezu è vo boŋo ve ŋana no? Wooi nii GALA ka pu dà, naa no ŋa ná bo è ma.»

³⁹ Balaame vileni Balake volu, ti li Kiliyate-Gutesote. ⁴⁰ Balake nikeiti ta baalagiti kulani ga zalaŋai, é Balaame nonoi leve ma, ta kundigiti ti yeni polu, ti va.

Balaame tuya loo vai

Izelayele nuiti be

⁴¹ Poluma zobui, Balake vaani, é Balaame laaŋomi, ti le Bamote-Baale, ve é ŋeni Izelayele nubusei ŋilazuve ŋaazu ná.

23

¹ Balaame ġeni Balake ma: «Zalaġa ġulazu lofela lo bè ve, è nike zine lofela ta baala sine lofela ġevele beɛe bè ve.» ² Balake naa ġeni, nii Balaame boni. Balake ta Balaame ti nike zine ġila ta baala sine ġila kulani ga zalaġai, zalaġa ġulazuve ġilagilagi. ³ Balaame ġeni Balake ma: «Gaal, è lo da-ġala zalaġai ġoba. Nà maagoozazu, tanisu Ġooġo GALAGI ġa vaazu è ddaġomi. Nà naama wooi laazeeli è ma, nii a kula kelema bè.» E liini gizezi ta ma, nii gulu la ma. ⁴ GALA ge ġulani kelema Balaame ve, naa ġeni ma: «Gè zalaġa ġulazu lofela loge, gè nike zine ta baala sinei ġulave ga zalaġai, zalaġa ġulazuve ġilagilagi.»

⁵ Ġooġo GALAGI wooi vuuni Balaame la, è ġe ma: «Gale ma Balake vo be, è bœ po ġani.» ⁶ Balaame ġaleni ma Balake vo be, nii è ġeni ná-gala zalaġai ġoba, ta Moabe ġundiġiiti. ⁷ Balaame faalaalii nii woni, è ġe ma: «Moabe masagi Balake zeġeve ga ze Siili yooi zu gizeiti su.

E ġe mà: «Va, è Zakobe mavofodai voovo bè!
Va, è da-yiigfaawanai yei Izelayele laalġoma!»

⁸ Nà naa voovoozu ġale, nii GALA ge la foovooni?

Nà yiiġula ġale nubuseiti ma, siegi zu Ġooġo GALAGI yii la ġulani la?

⁹ Nà yesu fasa ġizeiti unmave, gè peɛe,
nà yena gizeiti unmave, gè peɛe,
nubuse ve è zeizu ye,
zoġozu ġa ti va ta zii zoiti.

¹⁰ Be ġa a zoo è Zakobe mavofodai ma vebei ġaalu,
baa è Izelayele nu bulugi ġaalu?
Gè za, eġevelei sole nui zaa velei la.
Gaabela velei ġe ga nonoi ġevelei.»

¹¹ Balake ġeni Balaame ma: «Leeni ġa è kea ga ze? Gè è zeġeve ga è sili nuiti foovo, wele da ba, è da tuya loo ti ve!» ¹² E ġeni ma: «Nà ġena bœa, gè la naa woga baa, nii Ġooġo GALAGI pua dà?»

Balaame ná-tuyai velesiei

¹³ Balake ġe ma: «Va pò be, de li ada taġili, ve da ti ġa ná. Da ti ġilazuve no ġa, è la ti pe kaa, miná ġa da ti voovo ná n̄un be.»

¹⁴ E liini la Sofime kpalagave, Pizega gizezi unmave, è zalaġa ġulazu lofela lo, è nike zine ġila ta baala sine ġila kula ga zalaġai, ti ġilagilagi maazu. ¹⁵ Balaame ġeni ma: «Lo ve da-ġala zalaġai ġoba, gè li munu, gè Ġooġo GALAGI laaġomi.»

¹⁶ Ġooġo GALAGI ġulani kelema Balaame ve, è wooi vu da, è ġe ma: «Gale ma Balake vo be, è bœ po ġani.» ¹⁷ Balaame ġaleni ma Balake vo be, naa ġeni loni ná-gala zalaġai ġoba, ta Moabe ġundiġiiti. Balake ġeni ma: «Leeni ġa Ġooġo GALAGI bogai?»

¹⁸ Balaame faalaalii nii woni, è ġe ma:
«Balake wuzegje, è woilo!

Sipɔl ná-doun zunui, woilo ġoio ma!

¹⁹ GALA ge la ga nubusei, è va zeei wo,
baa nu vulu, è va zeġe kpoɛ wooi va.

Nii è bogai, è la naa ġea baa?
Toġa woo wo, è la su vai ġea?

²⁰ Wele, gè devei zoɔoga ga gè tuya loo,
GALA ge tuya loa, gè la seġezu ma.

²¹ E la telebotala vaa g'aani Zakóbe va,
é la sòletala vaa g'aani Izelayele nu'buseiti ba.
Góogó GALAGI, é ga ná-GALAGI, naa g'a toun polu,
to'ga masadai ma g'oozunééi zóloó ti vó be.

²² GALA ge ti g'ulani Ezipete yooi va,
suvikei g'ulave ga tegui zuvikei ti ve.

²³ Zog'olai la ga faa n'ópe Zakóbe mavofodai g'aazu,
baa adóbeé vai Izelayele laaló'foma.
Yeeg'efala vag'oi ma, to'ga da wo Zakóbe ta Izelayele ma,
nii kpein GALA ge kéézu.

²⁴ Niima nu'buseiti ta wuzeg'ezu eg'e zalai,
to'ga g'aalósu eg'e zalai,
é da ná-sua zogai mi,
é da ná-sua zogai ma jamai bóle,
naa voluma g'a niina a da laa la.»

²⁵ Balake g'eni Balaame ma: «Ni é la ti voovooni, mina tuya loo ti ve, ga tago balaa.» ²⁶ Balaame goog'aavoteni, é g'e ma: «Gè la boni é ma baa ga ná naati kpein nó g'e, nii Góogó GALAGI bosu?»

Balaame ná-tuyai zavaséi

²⁷ Balake g'eni Balaame ma: «Da de'gemu, ná liizu ga de adave tag'ili, tanisu GALA ka pete názu ga da nu'busei niiti foovo n'oun be. ²⁸ Balake liini ga Balaame Peyóol gizei unma'be, nii é z'eleni te'ebai maazu. ²⁹ Balaame g'eni Balake ma: «Zala'ga g'ulazu lófela lo bè, è n'ike zine lófela ta baala sine lófela g'evele b'ete bè ve.» ³⁰ Balake naa g'eeni, nii Balaame boni. E n'ike zine g'ila ta baala sine g'ila kulani ga zala'gai, zala'ga g'ulazuve g'ilagilagi.

24

¹ Balaame peteni ga ne'uve Góogó GALAGI ve ga tuyai loo Izelayele ve, é la m'ó g'eni liini kulakeléma g'ili gaiziezu, eg'e pelegi é g'eni kéézu la zóoma ziegiti su, kéle é g'aazu latini te'ebai letema velei. ² E g'aazuwuzeg'eni, é Izelayele g'a uuuni, eg'evelei ná-bolodaiti ti la. Názu g'a GALA Zenvui yeini la toun ma.

³ Balaame faalaalii nii laazeelini, é g'e ma:

«Beyóol ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi g'aa,
zunui nii gaazuzeg'ei ma, ná-keela wooi g'aa,

⁴ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi g'aa,
é Z'ebéi-P'e-Mali'g'ii ná-kulakelémai g'aazu,
siegi zu é loozu la suf'ili, gaazuzeg'e ma:

⁵ Ee Zakóbe, da-zeg'e g'otaiti wola vage,
ta è-niizuveti balaa, Izelayele!

⁶ Ti da yei ga zuviega eg'e laasamagiti,
eg'e kpeleiti, ti zie g'obave,
eg'e alówe gului, Mali'g'ii siingai,
eg'e se'ele gului, ti zielave.

⁷ Zie'i g'a yeizu, é da g'ula seizuve,
zie m'oinm'ingiti ta ná-ani zuwuiti fae.
Ná-masagi g'a zobogi zóloó Agage ma,
ná-masadai z'ebéi g'a wólo.

⁸ GALA ge kulave Ezipete yooi va,
tegui z'ebéi g'ef'alai g'a é zea,

toġa zobo sɔɔɔ ziiti ma, ti ga sili nuiti,
 é ti-ma ġaeiti golowolo,
 é ti zo ga ná-mɛɛinti.

⁹ Toġa bili, é vɛɛ eġe zala zinei,
 eġevɛlei zala zaai la,
 bɛ ġa a kata ga é wuzeġe?

Nui nii a tuya loo é vɛ, tuya ġa naa vɛ,
 nui nii a é voovo, foovooi ġa naa zo.»

¹⁰ Balake yiiġaawanani Balaame ma, é yealofani, é ġeni Balaame ma: «Gè è lorige ga è va, è sili nuiti foovo, wɛɛ, ná zeizu ġea sava, è da tuya loo ti vɛ. ¹¹ Tɛi é ġea ġana, liina da-yooi zu! Gè boni ga ná faanɛɛ mɔinmɔin kɛ è vɛ, kɛɛ Gooġo GALAGI è valage faanɛɛiti sɔɔɔ fai ma.»

*Balaame GALA ná-kulakeɛmaiti bo fai
 Izelayɛle ná-faa zu*

¹² Balaame Balake woogaaivoteni, é ġe ma: «Gè bɔɛni ġani keelaiti pɔ, è ti leveni ma: ¹³ Anɛɛ ni Balake ġa vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pɛɛi laavegai, é fe zèa, gè la zooga faa nɔpɛ kɛɛzu ga ma vago, baa ma jɔu, Gooġo GALAGI ná-devei laalɔġoma. Nà naa nɔ wo, nii Gooġo GALAGI a bo mà.» ¹⁴ Niizu nà ga li nà-nubuseiti pɔ. Va, nà naa lɛɛzu ga de, nii Izelayɛle nubuseiti ti vaazu kɛɛzu ga da-nubuseiti, yeeġɛġalaiti su ti vaazu.» ¹⁵ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ġe ma:

«Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ġaa,
 zunui nii gaazuzeġeai ma, ná-keela wooi ġaa,

¹⁶ nui nii é GALA gooiti mɛnisu, naa ná-keela wooi ġaa,
 nii é Anii-Pɛ-Unda ná-faaġwɛgiti feai zea,
 é Zebei-Pɛ-Maliġii ná-kulakeɛmai ġaazu,
 siɛgi zu é loozu la suġili, gaazuzeġe ma:

¹⁷ Nà pɛɛsu, kɛɛ niizu laade de,
 nà sumɔsu, kɛɛ maa la de buġani,
 vɛɛɛɛ vɛɛɛ, somideġai ta ġa ġulazu Zakɔbe mavofodai zu,
 masadai ma lukpɔi ġa ġe Izelayɛle zaama,
 nii a ġe Moaɛbe nuiti goizu loġazu,
 toġa Sete ná-doun zunuiti kpein doġa tɔungi zu.

¹⁸ Toġa Edɔme yooi zo, é ġe ga nɔnɔ,
 sili nuiti su, Seyiil yooi ġa zo,
 Izelayɛle ġa ná-zeeġaabaai lɛ.

¹⁹ Nui nii é ġulazu Zakɔbe mavofodai zu, naa ġa masadai ġe,
 toġa naati undaavili, niiti ti vɛɛɛɛ, ti ġula taaiti ba.»

*Balaame Izelayɛle zili nuiti
 kologolo fai wo fai*

²⁰ Balaame Amaleke ġaani. E faalaalii nii laazeelini, é ġe ma:
 «Amaleke ġa é ga ziiti pɛ ti-ma mɔungi.
 Kɛɛ gaabelasu, toġa ġologolosu.»

²¹ E Ken nuiti kaani. E faalaalii nii laazeelini, é ġe ma:
 «È-zeizuvɛ logɛ kpe,
 è-laġagi logɛ fasa ġizei ma.

²² Kɛɛ Ken nuiti ta ġe ga abui laamianigi.
 Gaabelasu, Asuul nuiti ta li ga woye, ti wo ġe ga kasofa nuiti.»

²³ Gaaβelasu, é faalaalii nii laazeelini, é gɛ ma:

«Ee, maanɔɔɔi nii é vaazu! Be gɛ a ye vulua GALA ná-keewotii luɔɔ?»

²⁴ Kele keingiti ti ziei gɛ, ti vaazu, ti zege Kitime,

ta Asuul nuiti maanɔɔɔ, ti Eβeel nuiti maanɔɔɔ.

To balaa toɔa liizu undaaviligi zu.»

²⁵ Balaame liini, é gɛle ma ná-zooi zu. Balake balaagi liini ga vo pelei.

25

Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ loo vai

kooɔɔ gani koo vaiti su

¹ Izelayele nuiti ti zeini Sitime. Nuβuseiti ti taozeini ga ɔɔɔɔ loa kologologi zu, ta Moabe anzanu lointi. ² Naati ti ti lolini ga ti zalaɔaɔi gɛla ta-galagiti be. Nuβuseiti ti vaani bu, ti zalaɔa laamii wo, ti noko naati ta-galagiti bu.

³ Ti voapeeni naati ta-galagi Baale-Peyool lebi vai va. Naama vai Gooɔɔ GALAGI yiiɔaawanani ta laalɔɔma. ⁴ Gooɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Nuβuseiti kpein gaale ba, é ta-gundiɔiiti sele guluiti ba, foloi gɛ, gaazu, naa gɛ a ke ná-ziiɔaawanai zege Izelayele maala.» ⁵ Moize gɛni Izelayele lukpooɔaaleve nuiti ma: «Wo gɛlagilagi ná-nuiti paa, niiti ti voapeai Baale-Peyool lebi vai va.»

⁶ Zunu gɛla ge gɛni Izelayele nuiti saama, é vaani ga Madiyan anzanu gɛla keeɔɔlointi saama, Moize ta Izelayele vebei kpein gaazu, naazu naati ti da wolo, GALA daaɔomi sege velei laave. ⁷ Zalaɔaɔi gɛla nui Aalon ná-doun zunui Eleazaal ná-doun zunui Finease naama vai ɔaai ma, é wuzegeni bebei zaama, é kpein zege, ⁸ é vile Izelayele zunui volu ná-sege ɔotai wu, é ti felego pe so vooma, kpein zunui volokula, é anzanui zo kobuve. Naazu nimiza vai beni Izelayele nuiti saama. ⁹ Nu waavuufelego maazu naanigo (24 000) gɛ é zaani nimizai naa zu.

¹⁰ Gooɔɔ GALAGI ɔeni Moize vo, é gɛ ma: ¹¹ «Zalaɔaɔi gɛla nui, Aalon ná-doun zunui Eleazaal ná-doun zunui Finease gɛ é ná-ziiɔaawanai zegea Izelayele nuiti maala, ná-ziiɔooli gɛ é ma ti zaama, naa gɛ é kea, nei gè ga GALAGI, ná po ga ti ná gɛla no debi, ná-ziiɔaawanai zu, gè la mo Izelayele nuiti ma zuwu ɔaaleveni. ¹² Naa gɛ é ba, da gɛ ma: «Gè minazeɔegɛi gɛa toun be, nii a gɛ ga ziileigi ma ungi. ¹³ Toɔa gɛ ga toun nono, ta mavofodaiti. Zalaɔaɔi gɛla wotii gɛ gɛ ga toun, yeeɔɔɔalai pe su, taozei é ná-ziiɔooli gɛla ve kelema ná-GALAGI ve, é koto gba vai gɛve Izelayele nuiti ta-vaaz zu.»

¹⁴ Izelayele zunui ti paani ta Madiyan anzanui vooma, daaseigi gɛni ga Zimeli, Salu ná-doun zunui. E gɛni ga Simiyon ná-peleyege gundiɔii ta. ¹⁵ Madiyan anzanui nii ti paani, daaseigi gɛni ga Kozebi, keeɔɔ laaseigi gɛni ga Suul, nii é gɛni ga bolodama moimoin ma gundiɔii, kulaai bolodai gɛla su Madiyan yooi zu.

¹⁶ Gooɔɔ GALAGI ɔeni Moize vo, é gɛ ma: ¹⁷ «Vala Madiyan nuiti ba, é ti-ma zuwu ɔaaleve. ¹⁸ Mazolo ti gɛni ga wo zili nuiti, ti laavegai ga kelegele noi, Peyool ná-fai zu, ta Kozebi, nii é gɛni ga Madiyan gundiɔii ta ná-doun anzanui, nii é zaani, Peyool ná-nimiza voloi.»

Izelayele nuiti gaalu daa velesiei

¹⁹ Nimiza vai naa levega volumna,

26

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ta zalaḡa ḡula nui Elezaal ma, nii é ga Aalón ná-doun zunui: ² «À Izelayele vɛbei kpein gaalu, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, eḡvelei ta-veleyeḡeiti ti la, Izelayele nui ti kpein su, niiti ta zoo ti li koomave.» ³ Moize ta zalaḡa ḡula nui Elezaal, ti bɛeni ti vɔ Moabe nemei zu, Zuludɛn ḡobave, Zeeliko letemave, ti ḡe ma: ⁴ «Ada vaazu gaalugi wosu, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, eḡvelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Izelayele nubuseiti pete, niiti ti ḡulani Ezipete yooi va:

⁵ Izelayele nii daa ga Zakobe, ná-doun zunui mɔungi é sɔbɔni, daaseigi ḡeni ga Luβen. Luβen ná-doun zunui ti-mavofodaiti, ti ḡeni ga: Geenoke mavofodaiti, Palu mavofodaiti, ⁶ Gɛselon mavofodaiti, ta Kaalemi mavofodaiti. ⁷ Luβen mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuunaani maazu savago undɔfela puusavago (43 730). ⁸ Palu ná-doun zunui ḡeni ga Eliaβe. ⁹ Naa ḡa é ḡeni ga Nemuwele keeḡe, ta Datan, ta Aβilame. Datan naa, ta Aβilame ti ḡeni ga kundigiiiti bebei untuḡo, ti wuzegeni Moize ta Aalón laalḡoma, ta Kolee ná-nu βulugiti, siegi zu ti wuzegeni la Gooḡo GALAGI laalḡoma. ¹⁰ Zooi laavalini, é ti maalɔḡu, ta Kolee, siegi zu ná-nu βulugiti ti zaani la, ta siegi zu abui zunui unfelego puulɔlugɔ (250) ḡalani la. Ti ḡeni nubuseiti be ga kizesu vai. ¹¹ Kele Kolee ná-doun zunui ti la ḡeni zaani.

¹² Simiyɔn ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Nemuwele mavofodaiti, Yamin mavofodaiti, Yakin mavofodaiti, ¹³ Zeela mavofodaiti, ta Sayile mavofodaiti. ¹⁴ Simiyɔn mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuufele maazu fele unfelego (22 200).

¹⁵ Gade ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Sefon mavofodaiti, Gagi mavofodaiti, Suni mavofodaiti, ¹⁶ Wɔzeni mavofodaiti, Eli mavofodaiti, ¹⁷ Alɔde mavofodaiti, ta Aleeli mavofodaiti. ¹⁸ Gade mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuunaanigo undɔlugɔ (40 500).

¹⁹ Zuda ná-doun zunui ti ḡeni ga Eel ta Wɔnan. Eel ta Wɔnan ti zaani Kanaan yooi zu. ²⁰ Zuda ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Seela mavofodaiti, Peelɛse mavofodaiti, ta Zeela mavofodaiti. ²¹ Peelɛse ná-doun zunui ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Gɛselon mavofodaiti ta Gamule mavofodaiti. ²² Zuda mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuulɔfela maazu lɔzita undɔlugɔ (76 500).

²³ Isakaal ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Tɔla mavofodaiti, Puva mavofodaiti, ²⁴ Yasube mavofodaiti, ta Simelon mavofodaiti. ²⁵ Isakaal mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuulɔzita maazu naani unsavago (64 300).

²⁶ Zabulɔn ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Seelɛde mavofodaiti, Elon mavofodaiti, ta Yaaleyɛle mavofodaiti. ²⁷ Zabulɔn mavofodaiti tieḡo ḡeni ga zunui waavuulɔzita undɔlugɔ (60 500).

²⁸ Zozefe ná-doun zunui ti la, ti ḡeni ga: Manasee ta Efelayime. ²⁹ Manasee ná-doun zunui ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Makiil mavofodaiti, Galaade mavofodaiti, nii é ḡeni ga Makiil ná-doun zunui. ³⁰ Galaade ná-doun zunui ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Yeezeel mavofodaiti, Geeleke mavofodaiti, ³¹ Aseliyele mavofodaiti, Sikɛme mavofodaiti, ³² Semida mavofodaiti, ta Geefeel mavofodaiti. ³³ Geefeel ná-doun zunui Selɔfɛḡade la ḡeni doun zunua ɔbɔni, kele é doun anzanui ɔbɔni, ti-laaseigiti kaa:

Maala, Noa, Gogela, Mileka ta Tiilesa. ³⁴ Manasee mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuulɔɔlugɔ maazu felegɔ undɔfela (52 700).

³⁵ Efelayime ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Suteela mavofodaiti, Beekɛɛl mavofodaiti, ta Taɣan mavofodaiti. ³⁶ Suteela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Elan mavofodaiti. ³⁷ Efelayime mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuusavagɔ maazu felegɔ undɔɔlugɔ (32 500). Zozɛfe ná-doun zunuiti kana, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la.

³⁸ Benzamɛn ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Beela mavofodaiti, Aseɓele mavofodaiti, Ayilame mavofodaiti, ³⁹ Sufame mavofodaiti, ta ɠufame mavofodaiti. ⁴⁰ Beela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Aalede mavofodaiti ta Naaman mavofodaiti. ⁴¹ Benzamɛn mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuunaani maazu ɓɔɔlugɔ undɔzita (45 600).

⁴² Dan ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Suɣame mavofodaiti. ⁴³ Suɣame mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuulɔzita maazu naanigɔ unnaanigɔ (64 400).

⁴⁴ Aseɛl ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Yimena mavofodaiti, Yisevi mavofodaiti, ta Belia mavofodaiti. ⁴⁵ Belia ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Geeɓɛɛl mavofodaiti ta Malekiyele mavofodaiti. ⁴⁶ Anzanu loun ɣeni Aseɛl ya, daaseigi ɣeni ga Seela. ⁴⁷ Aseɛl mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuulɔɔlugɔ maazu savagɔ unnaanigɔ (53 400).

⁴⁸ Nɛfetali ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Yaaseyele mavofodaiti, Guni mavofodaiti, ⁴⁹ Yeeseɛl mavofodaiti, ta Sileeme mavofodaiti. ⁵⁰ Nɛfetali mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waavuunaanigɔ maazu ɓɔɔlugɔ unnaanigɔ (45 400).

⁵¹ Izelayeɛle nuiti tiegɔi ɣeni ga zunu waaundɔzita maazu ɣila undɔfela puusavagɔ (601 730).

Zooi ɣaaɣweɛ vai

⁵² Gooɣɔ GALAGI ɓɛɛni Moize ɔɔ, é ɣɛ ma: ⁵³ «Zooi ɣaaɣweɛ bolodaiti ba, é zoloo nuiti tiegɔiti ma. ⁵⁴ Bolodaiti ti mɔɛndai, da zooi ve ti ya ga ɓɔɔɓa, niiti ti ɓɔɔɓa, è zooi tago ve ti ya. Eɛɛ gilagilagi ná-zooi ɣa ve zea, é zoloo ti-liegɔi ma. ⁵⁵ Kele zooi ɣaa ɣa ɣwe ga kpakutoomai. Ta ti zɔɔɔ ga tɔɔɔ, eɣevelei ti-ɣɛɛni ta-wolodaiti daaseigi la. ⁵⁶ Zooi ɣaa ɣa ɣwe ga kpakutoomai, naati zɔɣɔzu, niiti ti wola mɔɛndai, ta niiti ti wola la mɔɛnni.»

Leevi nuiti gaalu daa velesici

⁵⁷ Leevi nuiti, ti ɣaaluni, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Geeleson mavofodaiti, Keɣate mavofodaiti, ta Melali mavofodaiti. ⁵⁸ Leevi mavofodaiti ti ɣeni ga: Liɓeni mavofodaiti, Geeɓelɔn mavofodaiti, Maali mavofodaiti, Musi mavofodaiti, ta Kɔlee mavofodaiti. Keɣate Amelame zɔɔɔni. ⁵⁹ Amelame anzai laaseigi ɣeni ga Yɔkeeɓede, Leevi ná-doun anzanui, nii é zɔɔɔni Leevi ve Ezipete yooi zu. E dounɣa zɔɔɔni Amelame ve ga Aalɔn ta Moize, ta Miliyame, nii é ɣeni ga ti-ɔaazeelai. ⁶⁰ Niiti ti zɔɔɔni Aalɔn ve ti ɣeni ga Nadaɓe, Aɓiyu, naa veɛ Elezaal ɔa, ta Itamaal. ⁶¹ Nadaɓe ta Aɓiyu ti zaani, naa ɣeni siegi zu ti ɔaani la ga abu ɣiligi Gooɣɔ GALAGI ɣakala.

⁶² Niiti ti ɣaaluni, zunuiti kpein é zo alu gila ma, é le zeemaazu, zunuiti ta zunu lointi, ti ɣeni ga zunu waafelegɔ maazu savagɔ (23 000). Ti la ɣeni ti veɛni Izelayeɛle nuiti ba, ti ɔa ti ɣaalu, mazɔɔɔ zou la ɣeni veeni ti ya Izelayeɛle nuiti saama.

Gaalugi unseizuve

⁶³Naati ka Moize ta Elezaal ti ti gʻaaluni Moaʻbe nemeiti su, Zuluden gʻobaʻe, Zeeliko letemaʻe. ⁶⁴Niiti kpein Moize ta zalaɣa gʻula nui Aalon ti ti gʻaaluni Sinayi tevebai zu, naa ta nɔpe ge la mɔ ɣeni niiti saama. ⁶⁵Mazɔlɔ Gooɣɔ GALAGI ɣeni ti ma: «Ta zaazu tevebai zu.» Gila kpalaʻa ge la ɣeni yeni vulua, e ɣula Yefunee ná-doun zunui Kaleʻbe volu, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe.

27*Tɔgi é lo anzanuiti
ta-vogani zefe vaiti ba*

¹Anzanu loun lɔɔlugɔ ɣeni ná, ti-laaseigi ga: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Ti-gʻee laaseigi ɣeni ga Selifefade, Geefeeɛ ná-doun zunui. Keeɣe wolani ti ɣeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee, ta Zozefe. Anzanu naati ka ti vaani, ²ti lo Moize ɣakala, ta Elezaal, ta kundigʻiiti, ta bebei kpein, GALA daagʻomi seɣe velei laaʻe, ti ɣe ma: ³«Gi-gʻee zaave tevebai zu, keɛ é la ɣeni naati ta-bɔgi zu, niiti ti wuzegʻeni Gooɣɔ GALAGI laalɔɣoma, Kalee ná-nu bulugiti, keɛ é zaani ga kpɔɣɔ ɣotoi maavele, doun zunu la ɣeni zea. ⁴Leeni vaa zu gi-gʻee laaseigi a ɣula ná-bolodai zaama, tɔzei doun zunu valagi maavele ma? Gi-vɔɔda ve, gi-gʻee keeɣelointi saama.»

⁵Moize liini ga ti-maavai Gooɣɔ GALAGI ɣakala. ⁶Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: ⁷«Gaamai ɣa Selifefade ná-doun anzanuiti ti bosu. Da zooi ve ti ya, e ɣe ga tɔnɔi, ti-gʻee keeɣelointi saama. Tiya ɣa da ti-gʻee nɔnɔi leve ti vɔ. ⁸Da bɔe Izelayele nuiti pɔ, e ɣe ti ma: Siegi zu zunui ta zaazu la, e la doun zunu yeni, wa ná-poganii ve ná-doun anzanui ya. ⁹Ni doun anzanu la zea, wa ná-poganii ve keeɣelointi zea. ¹⁰Ni keeɣeloungʻa ti la be, wa ná-poganii ve keeɣe keeɣelointi zea. ¹¹Ni keeɣeloungʻa ti la keeɣe ve, wa ná-poganii leve ná-nu ɣiteɣitegi ta vɔ bolodai zu, naa ɣa a ye zea. Toɣa ɣe ga devei ta tɔgi Izelayele nuiti be, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

*Zozuwe ɣee vai ga Moize votogi**(Tɔ Sevei Veleɛ 31:1-8)*

¹²Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Le Abalime ɣizeɛ nii ma, e wele zooi va, ge feezu Izelayele nuiti be. ¹³Da welezu ba, keɛ da balaagi da zaazu, e li e-memewolani pɔ, ti zaai, eɣevelei e-gʻeeɛ lɔin Aalon zaani la, e li memewolani pɔ ti zaai. ¹⁴Mazɔlɔ wo ɣeeʻe ga kololala nuiti ná-devei laalɔɣoma, Sin tevebai zu, siegi zu bebei zu nuɔuseiti ti maagʻaalii ɣeeni la, ti kpɔei ve ba. Wo la ɣeni ná-padedai maawuini nuɔuseiti gaazu, e lo ziei vai va, ti ɣeni maalolisu.» (Naa ɣeni ga Meeliɔa dei ná-fai e ɣeni Kadese, Sin tevebai zu.)

¹⁵Moize bɔeni Gooɣɔ GALAGI vɔ, e ɣe ma: ¹⁶«Gooɣɔ GALAGI e ga kpusei kpein ta-zenvuiti ta-GALAGI, da bɔɣɔi yimazeɣe ga nu, e sei bebei unda, e ɣe ga kundigʻii, ¹⁷nui nii a ɣe losu ti untuɣɔ kɔɔɣɔzuveti, e da li ga tiye, e da va ga tiye, nii a ke Gooɣɔ GALAGI ná-nuɔuseiti ti mina ɣe eɣevelei baalagiti ti la, ti make nu la ná.»

¹⁸Gooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Nun ná-doun zunui Zozuwe zefe, zunu ve nii zenvui zeini su, da yeela ma. ¹⁹Da lii la, e sei zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, ta bebei kpein, e deveiti fe zea ti gaazu. ²⁰Da da-ɣundigʻilai ma zobogi ta ve zea, naa ɣa a ke Izelayele vebei ɣolo be. ²¹Toɣa zeɛ zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, naa ɣa da gaazaɣa tɔun be, ga anii nii daaseigi ga wuulimegi.

Nii nɔpe a bona, vele ɣana Zozuwe ta Izelayele nubuseiti ta ta-ɣooɣo vaiti so da.»

²² Moize keeni, eɣevelei Ɔooɣo GALAGI ma levei veeni la zea. E Zozuwe zeini zalaɣa ɣula nui Elezaal ɣakala, ta bebei kpein. ²³ E yeeiti daani ma, é deveiti fe zea, eɣevelei Ɔooɣo GALAGI boni la ma.

28

Tɔgi é lo zalaɣaiti ba (Egeɣode 29:38-46)

¹ Ɔooɣo GALAGI boeni Moize vo, é ɣe ma: ² «Niima levei laazeeli Izelayele nuiti ma, é ɣe ti ma: Wa dama kpe, wo nɔno ma vebeanii ve, yeedeɣala vagoi zu, é ga ná-zalaɣaiti, daamianigiti ti ɣalazu abui ɣa, ti bè ga ani maku neai. ³ Da ɣe ti ma: Folo-o-folo, wa kona gila baala sine felego ɣula, nii neevuzu la ba, Ɔooɣo GALAGI ve ga gala zalaɣai, nii abui galazu. ⁴ Da baala zivo ɣilagi ɣula ga zalaɣai sobui, é zɔoma vaala zivoi ɣula kpəkoi, ⁵ naa ve vebeanii va, nii é ga bulu vuko vagoi kilo savago, gaayogai ga wolive wulo vagoi litele ɣila ta tukpe (1,5). ⁶ Gala zalaɣai ɣana, folo-o-folo, nii é ɣeezu ɣulazu, eɣevelei deveai la Sinayi gizei ma. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Ɔooɣo GALAGI ve. ⁷ Wa puya zalaɣai bo baala zivo mɔungi va, ga doo baagi litele ɣila ta tukpe (1,5), ada madegai zu ɣa wa puya zalaɣai naa ɣula ná, ga doo baagi Ɔooɣo GALAGI ve. ⁸ Baala zivoi velesiei ɣa ɣula ga zalaɣai kpəkoi, vebeanii ta puya zalaɣai, niiti ti boɣai sobu gelei va, naa ma ziiti no bo ba. Zalaɣai ve, nii abui galazu, makugi neai Ɔooɣo GALAGI ve.

Dooɣo foloi ma zalaɣaiti

⁹ «Dooɣo foloi, wa baala zivo felego ɣula ga zalaɣai, niiti ti kona gila no ɣea, neevuzu nɔpe ge la ba, é vebeanii vu ma ga bulu vuko vagoi kilo lozita, gaayogai ga guloi, puya zalaɣai vu ma. ¹⁰ Wa gala zalaɣai naa ɣula dooɣo foloi ɣilagilagi. Naa kpein ge bo gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɣai.

Alugi laaɣulazuve ma zalaɣai

¹¹ «Alugi laaɣulazuve, wa nike zine bokpa felego ɣula ga gala zalaɣai Ɔooɣo GALAGI ve, ta baala sine ɣila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina ɣe ti va. ¹² Wa vebeanii ve ga gala zalaɣa zuaiti ba, toɣa ɣe ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei ɣilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ¹³ ta kilo savago baala zivoi ɣilagilagi ve. Gala zalaɣai ve, zalaɣai nii abui galazu, makugi neai Ɔooɣo GALAGI ve. ¹⁴ Puya zalaɣaiti ta ɣeezu ga doo litele savago, é ve nike zine ɣilagi va, litele felego ve baala sinei va, ta litele ɣila ta tukpe (1,5) ge ve baala zivoi va. Gala zalaɣaiti kana, ta ɣe ɣulazu alugi laaɣulazuve, alu-o-alu, konagi zu. ¹⁵ Wa boli zinei ɣula balaa ga koto gba zalaɣai Ɔooɣo GALAGI ve. Naa kpein ge bo gala zalaɣai va, é ɣulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɣai.

Pakegi ma zalaɣaiti (Leevi Nuiti 23:5-14)

¹⁶ «Alu mɔungi ma volo puugo maazu naanisiei (14) ɣa ɣeezu ga Ɔooɣo GALAGI ná-Pakegi.

¹⁷ «Alugi naa ma volo puugo maazu loolusiei (15) ɣa fetii loozeizu ma. Bului nii leve la su, naa ɣa wa ɣe miizu eyesu folo lofela. ¹⁸ Folo mɔungi, wa gaaleba madegai wo, wo la boti nɔpe kea, eɣevelei wa da ke la, ¹⁹ wa nike zine bokpa

felego g̃ula ga gala zalaƣai Gooƣo GALAGI ve, ta baala sine g̃ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina g̃e ti va. ²⁰ Wa vebeanii vee gala zalaƣa zuaiti ba, toƣa g̃e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei g̃ilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ²¹ ta kilo savago baala zivoi g̃ilagilagi ve. ²² Wa boli zine g̃ila kula ga koto gba zalaƣai, naa g̃a a ke koto gba vai g̃e wo ve. ²³ Naati kpein ta laazu gala zalaƣai maazu, e g̃ulazu sobu-o-sobu. ²⁴ Folo-o-folo, folo lofela laawu, wa naama laamianigiti kula, nii abui galazu, makugi neai Gooƣo GALAGI ve. Wa ti g̃ula ga zalaƣai, e bo gala zalaƣai va, e g̃ulazu folo-o-folo, ta na-puya zalaƣai. ²⁵ Foloi lofelasiei, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nape kea, egevelei wa da ke la.

Pantekote voloi ma zalaƣaiti
(Leevi Nuiti 23:15-22)

²⁶ «Zooi va lonɔ mɔungiti ma g̃oozunee voloi, wo vaazu vebeanii veezu la Gooƣo GALAGI ve, ga ani niineiti, dooƣoiti ma vetii, wa gaaleba ɲadegai wo, wo la boti nape kea, egevelei wa da ke la. ²⁷ Wa nike zine bokpa felego g̃ula ga gala zalaƣai, ta baala sine g̃ila, ta kona gila baala sine lofela, makugi neai Gooƣo GALAGI ve. ²⁸ Wa vebeanii vee gala zalaƣa zuaiti ba, toƣa g̃e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei g̃ilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ²⁹ ta kilo savago baala zivoi g̃ilagilagi ve. ³⁰ Wa boli zinei g̃ula balaa, naa g̃a a ke koto gba vai g̃e wo ve. ³¹ Wa suai niiti kula, neevuzu mina g̃e ti va, ta ta-vuya zalaƣaiti. Naa kpein ge bo gala zalaƣai va, e g̃ulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii.

29

Puvu fee vetii ma zalaƣaiti
(Leevi Nuiti 23:23-25)

¹ «Alugi lofelasiei ma volo mɔungi, wa gaaleba ɲadegai wo. Wo la boti nape kea, egevelei wa da ke la. Toƣa g̃e wo ve ga puvu fee yeei. ² Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalaƣai, ta baala sine g̃ila, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina g̃e ti va, makugi neai Gooƣo GALAGI ve. ³ Wa vebeanii vee gala zalaƣa zuaiti ba, toƣa g̃e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ⁴ ta kilo savago baala zivoi g̃ilagilagi ve. ⁵ Wa boli zine g̃ila kula ga koto gba zalaƣai, naa g̃a a ke koto gba vai g̃e wo ve. ⁶ Naama zalaƣaiti ta bo gala zalaƣaiti ba, niiti ti g̃ulazu alu-o-alu ta folo-o-folo, ta ta-vebeaniiti, ta ta-vuya zalaƣaiti, egevelei deveai la togi zu ta-vaa zu. Zalaƣaiti be, niiti abui ti g̃alazu, makugi neai Gooƣo GALAGI ve.

Koto gba voloi ma zalaƣaiti
(Leevi Nuiti 23:26-32)

⁷ «Alugi lofelasiei ma volo puugoi ma, wa gaaleba ɲadegai wo. Wa zugi zo, wo la boti nape kea. ⁸ Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalaƣai, ta baala sine g̃ila, ta kona gila baala sine lofelaiti, neevuzu mina g̃e ti va, makugi neai Gooƣo GALAGI ve. ⁹ Wa vebeanii vee gala zalaƣa zuaiti ba, toƣa g̃e ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugo nike zinei ve, ta kilo lozita baala sinei ve, ¹⁰ ta kilo savago baala zivoi g̃ilagilagi ve. ¹¹ Wa boli zinei g̃ula balaa ga ga koto gba zalaƣai. Naa kpein ge bo koto gba zalaƣai va, nii e g̃ulazu koto gba voloi, ta gala zalaƣai, nii e g̃ulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta ta-vuya zalaƣaiti.

*Kota lo fetii ma zalaɗfai**(Leevi Nuiti 23:33-44)*

12 «Alugi lofelasiei ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma, wa gaaleba nadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eɗevelei wa da ke la. Wa fetii ɗula ɓooɗo GALAGI lebi vai ma, wa naa ɗe folo lofela laawu. 13 Wa nike zine bokpa puugɔ maazu savagɔ (13) ɗula ga gala zalaɗai, ta boli zine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va, makugi neai ɓooɗo GALAGI ve. 14 Wa vebeanii veɛ gala zalaɗa zuaiti ba, toɗa ɗe ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugɔ nike zinei ɗilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ɗilagilagi ve, 15 ta kilo savagɔ baala zivooi ɗilagilagi ve. 16 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

17 «Foloi velesiei ma, wa nike zine bokpa puugɔ maazu felegɔ (12) ɗula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 18 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 19 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

20 «Foloi zavasiei ma, wa nike zine puugɔ maazu ɗila (11) kula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 21 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 22 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

23 «Foloi naanisiei ma, wa nike zine puugɔ ɗula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 24 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 25 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

26 «Foloi loolusiei ma, wa nike zine taavuugɔ ɗula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 27 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 28 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

29 «Foloi lozitasiei ma, wa nike zine losava ɗula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 30 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 31 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

32 «Foloi lofelasiei ma, wa nike zine lofela ɗula ga zalaɗai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugɔ maazu naanigɔ (14), neevuzu mina ɗe ti va. 33 Wa vebeanii ta puya zalaɗfai peɛ zalaɗa zuaiti ba, koɗɗogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eɗevelei deveai la togi zu. 34 Wa boli zinei ɗula balaa ga koto gba zalaɗai. Naa kpein ge bo gala zalaɗai va, e ɗulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaɗai.

³⁵ «Foloi lɔsavasiɛi ma, wa GALA dɛbi ɟaalebai wo. Naama voloi, wo la boti nɔpɛ kea, eɟevelei wa da ke la. ³⁶ Wa nɛke zɛne ɟɪla kula ga gala zalaɟai, baala sinɛ ɟɪla, ta kona gɪla baala sinɛ lɔfela, nɛɛvuzu minɛ ɟɛ ti va, makugi nɛai ɔɔɔɟɔ GALAGI vɛ. ³⁷ Wa vɛɛaniiti ta puya zalaɟaiti pɛɛ zalaɟa zuaiti ba, kɔɟɔgi lieɟɔi zoloo ti-lieɟɔi ma, eɟevelei deveai la tɔgi zu. ³⁸ Wa boli zɛnɛ ɟɪla balaa ga koto gba zalaɟai. Naa kpein ge bɔ gala zalaɟai va, ɛ ɟɪlazɔ folo-o-folo, ta nɔ-vɛɛaniiti, ta nɔ-puya zalaɟai.»

³⁹ «Naa ɟa wa ke ɔɔɔɟɔ GALAGI vɛ, wa-vɛti voloiti su, ɛ ɟɪla wa-vɛɛaniiti polu, wo ti laai ɟɪsu, ta wa-minazeɟe daazeeli zalaɟaiti, ti ga wa-ɟala zalaɟaiti, ta wa-vɛɛaniiti, ta wa-ɔuya zalaɟaiti, ta wa-yiilei zalaɟaiti.»

30

¹ Moize devei naati kpein boni Izelayɛle nuiti ma, niiti ɔɔɔɟɔ GALAGI ti veeni zea.

Tɔgi ɛ lo minazeɟegiti ba

² Moize bɔɛni Izelayɛle nuiti ma wolodama ɟɪndiɟiiti pɔ, ɛ ɟɛni ti ma: «Devei vɛtɛ, nii ɔɔɔɟɔ GALAGI feai: ³ Siɛgi zu zunui ta minazeɟɛzu la ɔɔɔɟɔ GALAGI vɛ, baa ɛ konai wo, ɛ vɛle fai ta va, nii ɛ pɔ ga ɛ ke, ɛ la mɔ daawooi zɛɟea ma. Toɟa naa kpein ke, niiti ti ɟɪlaai da, ɛ bo.»

⁴ «Ni anzalopɔi ta, nii ɛ keɛɟɛ nɔ-pɛlei wu dɛ, a minazeɟe keɛna ɔɔɔɟɔ GALAGI vɛ, ɛ bɔɟɔ ɟɪli ga naa, ⁵ ni keɛɟɛ a nɔ-minazeɟe fai ta nɔ-kona vai zuɟwɛɛna, ɛ bɔɟɔ ɟɪliai la, ni keɛɟɛ a maɟɛna kpɔ, ɛ la faa woni tɔun tetegi, nɔ-minazeɟegiti ta nɔ-konaiti kpein ta yɛ ma, niiti ɛ bɔɟɔ ɟɪliai ga tiye. ⁶ Kele ni keɛɟɛ la yeezeini bu, yeei nɔ ɛ faa ɟɪwɛɛgai la su, minazeɟegiti ta konai kpein ɛ bɔɟɔ ɟɪliai la, naati ti la mɔ yɛga ma. ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟa suvaayɛ, mazɔɔɔ keɛɟɛ la yeezeini ti wu.»

⁷ «Ni toɟa zini bɛ, ɛ minazeɟɛgaa ɟɛai na, baa ɛ bɔɟɔ ɟɪliai na, ga kpɔɛi ta nii kulaai na da, ɛ bo, ⁸ ta sinigi a faa ɟɪwɛɛna su, ɛ maɟɛ kpɔ tɔun tetegi voloi nɔ ɛ faa ɟɪwɛɛgai la su, nɔ-minazeɟegiti ta yɛ ma, ta konaiti ɛ bɔɟɔ ɟɪliai ga tiye, ta yɛ ma. ⁹ Kele ni sinigi la yeezeini bu, voloi nɔ ɛ suɟwɛɛsu da, ɛ minazeɟɛgi ɟaava, nii ɛ keai, ta kpɔɛi kulaai daavɛ, niiti ɛ bɔɟɔ ɟɪliai ga tiye, ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟa suvaayɛ.»

¹⁰ «Poanzai, baa anzanui ti ɟɛleai ba, minazeɟɛgi naa a bo, baa konai nɔpɛ kulaai daavɛ, nii ɛ bɔɟɔ ɟɪlizɔ la, ɟɪliai ɟa yɛ dɛ.»

¹¹ «Anzanui nii ɛ zini bɛ, naa a minazeɟɛgaa ɟɛɛna, baa ɛ bɔɟɔ ɟɪli ga konai ta, ¹² sinigi a faa ɟɪwɛɛna su, ɛ maɟɛ kpɔ, ɛ la yeeɟulani bu, ɛ va ɟɛle, nɔ-minazeɟegiti kpein ta yɛ ma, ta kona wooi nɔpɛ ɛ bɔɟɔ ɟɪliai la. ¹³ Kele ni sinigi a ɟɛlena, voloi nɔ ɛ suɟwɛɛsu da, nɔ-minazeɟɛgi kpein ta kona wooi kpein ɛ lo tɔ bɔɟɔi va, baa daawooi va, naati ti la yɛga ma. Sinigi ti ɟaavaa, ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟa suvaayɛ. ¹⁴ Sinigi ɟa zoo ɛ ti yɛ ma, baa ɛ minazeɟɛgi kpein kologolo, baa konai kpein nii a zoo ɟɛlezu la anii ta va. ¹⁵ Ni sinigi la ɟɛleni, a maɟɛna kpɔ eyesu poluma zobui zeeli, anzaɪ ɟa ɟɪli minazeɟɛgi kpein su, ta kona wooiti kpein su, ɛ ti woga. E vaa bu ga ɛ ti make, tɔɔzei ɛ maɟɛga kpɔ, ɛ la faa woni, foloi ɛ meniga da. ¹⁶ Kele ni toɟa ti zɛɟe ma, foloi tanigaani tevɛga voluma, kpega voluma ga suɟwɛɛ, toɟa anzaɪ nɔ-faɟaaza golai ma ɟasɔi zɛɟe.»

¹⁷ Tɔgiti kana, niiti ɔɔɔɟɔ GALAGI ti veeni Moize ya, ɛ vɛle zunui ta anzaɪ ti yɔɟɔzuve va, doun keɛɟɛi ta nɔ-doun anzanui ti yɔɟɔzuve va, siɛgi zu ɛ ga nu niineɪ, ɛ keɛɟɛ nɔ-pɛlei wu dɛ.»

31

Pile sɔlɔ fai Madiyan nuiti ma

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize ɔɔ, ɛ ɔɔ ma: ² «Izelayele nuiti tɔnɔi ɔtokula Madiyan nuiti ma, naa ɔɔlu, ɔa li niina ɛ-memewolani pɔ, ti zaai.»

³ Moize bɔeni nuɔuseiti pɔ, ɛ ɔɔ ti ma: «À zunui tanigaani maaɔili ga kɔɔɔɔ zɔɔlaiti wo zaama, ti li Madiyan nuiti daalɔɔɔma, naa ɔa a ke, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-potokulai laazeeli Madiyan nuiti ma. ⁴ Bolodai ɔilagilagi zu, wa zunu waagila (1 000) kula ti zaama, wo ti leve kɔɔmaɔe.»

⁵ Ti ziimazegɛgi woni Izelayele nuɔuseiti saama, bolodai ɔilagilagi zu, zunu waagilagila (1 000), ti-liegɔi ɔeni ga zunu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) ti maaɔilii kɔɔɔɔ vai ma. ⁶ Moize ti leve ni kɔɔmaɔe, ɛ Finease ɔɔe ti ɔa, zalaɔa ɔula nui Eleazaal ná-doun zunui, naa ɔa ɛ ɔeni seizu ɔadegai ma zɔɔlaiti seɔezu, ta puugiti ɛ ɔa ɔa puogiti ɔɔe la.

⁷ Ti kɔɔɔɔ zɔɔlaiti seɔeni, ti li Madiyan nuiti daalɔɔɔma, eɔɔɔɔɔe Gɔɔɔɔ GALAGI devei veeni la Moize ya. Ti zunuiti kpein paani, ⁸ ɛ ɔɔ Madiyan nuiti ta-masa ɔɔlugɔ ɔa, ti ga: Evi, Leekeme, Suul, ɔul, ta Leeɔa. Ti Beyɔɔ ná-doun zunui Balaame balaagi ɔaani ga ɔɔga zɔkpɔi. ⁹ Izelayele nuiti ti Madiyan anzanuiti ta ti-lointi soni ga ɔɔiti, ti li ga tiye. Ti ta-zuaiti soni, ta ta-logani bulugiti kpein, ɛ ɔɔe ti-yeaɔɔligi kpein ba. ¹⁰ Ti abui loni ta-laaiti kpein ba, ɔɔti ti ɔeni zeini ná, ta ti-ɔuuzɔɔɔti kpein. ¹¹ Ti liini ga aniiti kpein ti ti zoni kɔɔmaɔe, nuiti ti ɔɔe toganiiti ba. ¹² Ti liini ga ɔɔiti, ta kɔɔzoganiiti, ta kɔɔi zu aniiti Moize ɔɔ, ta zalaɔa ɔula nui Eleazaal, ta Izelayele ɔɔɔɔ, naati ti ɔeni ɔuuni Moaɔe neɔeɔi zu, Zuludɔn ɔɔaɔe, Zeeliko letemaɔe.

Kɔɔɔɔ nuiti ɔade fai

¹³ Moize ta zalaɔa ɔula nui Eleazaal ta ɔɔɔɔ ná-kundiɔiiti kpein ti wuzegeni, ti li, ti laaɔomisuɔe, ti-ɔuuzɔɔɔ ɔɔlu ɔɔɔe. ¹⁴ Moize yiiɔaawanani kɔɔɔɔɔubaiti ma, nu waagilagila kundiɔiiti, ta nu ungilagila kundiɔiiti, niiti ti ɔaani, ti zɔɔe kɔɔmaɔe. ¹⁵ Moize ti ɔaazagani, ɛ ɔɔ ti ma: «Lee vaa zu wo niima anzanuiti kpein zɔɔgai vulua? ¹⁶ A ɔiɔe su ga, tiya ɔa ti Balaame ná-tɔne gooi zoni, ti Izelayele nuiti ɔɔ woɔɔaladai zu, Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, Peyɔɔ ná-fai zu, naa ɔa ɛ ɔaani ga maanɔɔɔi Gɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɔuseiti saama. ¹⁷ Niizu niina, à zunu loungoiti kpein paa, wo anzanui kpein paa, niiti ti zunu vaa ɔɔweɔɔgai na. ¹⁸ Anzanu loungoiti, niiti ti la ɔɔe zunu laakoba vaa ɔɔweɔe, naati no ɔa wa ti ye ná, wo ti make ɔɔɔɔ ɔɔe.

¹⁹ «Wɔun wa, à li, wo ɔu ada ɔila ade-ɔuuzɔɔɔ ɔɔluɔe, wo ye ná folo ɔfela laawu, wɔiti wo nu ɔaai, ɔaa wo ɔɔɔɔɔ pooma ɔa, wa ɔɔɔɔ ɔade foloi zaɔasiɔi, ta foloi ɔfelasiɔi, wa-o, wa-luɔiti-yo. ²⁰ Wa seɔeiti kpein ɔade balaagi, ɔɔla kpein kpeɔeai ga kɔɔi, ɔaa boli leɔa zɔɔe kpein, ta aniɔaka kpein ɛ ga gului.»

²¹ Zalaɔa ɔula nui Eleazaal bɔeni kɔɔɔɔ nuiti pɔ, ti zɔɔeni kɔɔmaɔe, ɛ ɔɔ ti ma: «À wele faazeikpasui ɔa, ɛ tɔgi zu, Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veai Moize ya: ²² zanugi, walii, kɔlu ɔɔigi, kɔlui, ɔɔfagi, ta ɔɔɔɔɔi, ²³ anii kpein nii a zɔɔ ɔɔzu abui ɔa, ɛ la ɔala, wa naa ɔ abui ɔa, ɛ ɔade. Naa ɔɔlu, wa ti ɔ balaa zie ɔadegai wu. Kele, ɔɔla kpein ɛ la zɔɔga ɔɔzu abui ɔa, wa naati ɔɔ no zie ɔadegai wu. ²⁴ Wa wa-zɔɔeiti gba, foloi ɔfelasiɔi, wa ɔade niina, naa ɔɔluma, wa zɔɔ ɔɔzu ade-ɔuuzɔɔɔe.»

Kɔɔzoganiiti gaagɔwe vai

²⁵ Góogó GALAGI feni Moize ma: ²⁶ «Zalaŋa fula nui Elezaal zeŋe, é veé é va, ta nuḅuseiti ta-veleyeŋeiti ma gundigiti, wo koozoganiiiti gaalu, duḅiti ta toganiiti. ²⁷ Da koozoganii naati gaafwe su fele, ma vali saamai ve kooŋo nuiiti zea, ma vali saamai ve nuḅusei zoiti kpein zea. ²⁸ Nii é gfezu ga kooŋo nuiiti tḅoi, veḅanii fā zeŋe ba, é gfe ga Góogó GALAGI nḅoi, nu fūla ka zeŋe nu undoolugoi (500) zaama, togani fūla ka zeŋe togani undoolugoi (500) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama. ²⁹ Ma vali saamai nii feai ti ya, da seŋe naa va, é fe zalaŋa fula nui Elezaal ya, é gfe ga veḅanii seŋeai ba Góogó GALAGI ve. ³⁰ Ma vali saamai nii é gfezu ga Izelaye nuiiti tḅoi, da nu fūla seŋe nu uuloolugoi (50) zaama, é togani fūla seŋe togani uuloolugoi (50) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama, é ti ve Leevi nuiiti zea, niiti Góogó GALAGI ná-seŋe vele padegai make fai fāliivaai ti ma.»

³¹ Moize ta zalaŋa fula nui Elezaal ti keeni, eŋevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³² Koozoganiiiti niiti kooŋo nuiiti ti vaani la, naa feni ga: baalagi ta bolii waaundzita waaḅuulofela maazu loolu (675 000), ³³ nike waaḅuulofela maazu felego (72 000), ³⁴ soovale waaḅuulozita maazu fūla (61 000), ³⁵ anzanu loungoi niiti ti la feni de zunu laakoba vaa gwee, naati ti feni ga nu waaḅuusavago maazu felego (32 000).

³⁶ Ma vali saamai nii é feni ga kooŋo nuiiti tḅoi, tiegoi feni ga: baalagi ta bolii waaunsavago waaḅuusavago maazu lofela undoolu (337 500), ³⁷ naa fā undozita puulofela maazu loolugoi (675) zegeni ba, é gfe ga Góogó GALAGI nḅoi, ³⁸ nike waaḅuusavago maazu lozilai (36 000), naa fā puulofela maazu felegoi (72) zegeni ba, é gfe ga Góogó GALAGI nḅoi, ³⁹ soovale waaḅuusavago undoolugoi (30 500), naa fā puulozita maazu fūlagi (61) zegeni ba, é gfe ga Góogó GALAGI nḅoi, ⁴⁰ nuḅuse waapuugo maazu lozilai (16 000), naa fā nu uusavago maazu felegoi (32) zegeni ba, é gfe ga Góogó GALAGI nḅoi. ⁴¹ Veḅanii kpein é feni ga Góogó GALAGI nḅoi, Moize naa zegeni, é pu zalaŋa fula nui Elezaal yeezu, eŋevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la zea.

⁴² Ma vali saamai é feni ga Izelaye nuḅuseiti tḅoi, nii Moize puuni ye, kooŋo nuiiti tḅoi voluma, ⁴³ naa feni ga: baalagi ta bolii waaunsavago waaḅuusavago maazu lofela undoolu (337 500), ⁴⁴ nike waaḅuusavago maazu lozilai (36 000), ⁴⁵ soovale waaḅuusavago undoolu (30 500), ⁴⁶ nuḅuse waapuugo maazu lozilai (16 000).

⁴⁷ Ma vali saamai é feni ga Izelaye nuiiti tḅoi, Moize nu fūlagilagi zegeni nu uulooludoolugi (50) kpein ba, é togani fūlagilagi fūla togani uulooludoolugi (50) kpein saama, é ti ve Leevi nuiiti zea, niiti ti Góogó GALAGI ná-seŋe vele padegai makesu, eŋevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la zea.

Faanee wuuŋwee fai ma veḅaniiti

⁴⁸ Kooŋogiti deve gundigiti, waagilagila kundigiti, ta nu ungilagila kundigiti, naati ti vaani naazu, ⁴⁹ ti gfe Moize ma: «Gei gi ga da-wotigfe nuiiti, gi kooŋo nuiiti gaaluga, niiti ti fēa gá-leveiti bu, ti gaaḅonige, zunu fūla kpala ge la ye ni ná volu gi zaama. ⁵⁰ Gi fūlagilagi gá vaazu ga zanu soolaiti Góogó GALAGI vo, ti gfe ga veḅaniiti, nii gi ka, zanu balaiti, yooloŋoiti, balaŋaegiti, goizu anigiti, ta kḅu ansaiti, é gfe ga koto gba anii togi letemazu, gi-ḅuseiti faa zu, Góogó GALAGI fāazu.»

⁵¹ Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal ti yeezeini naama zoolaiti bu, ti ti veeni ti ya, ti 6εεai ga zanugi. ⁵² Zanugi kpein nu waagilagila kundiqiiti ta nu ungilagila kundiqiiti ti gaaluni Gooḡo GALAGI ve, buḡegi ḡeni ga kilo ungila puulɔsava maazu naanigɔ (184). ⁵³ Kooḡo nui ti εεε ge ná-koozoganii zεḡeni 6oḡo ve. ⁵⁴ Moize ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal ti zanugi zεḡeni, nu waagilagila kundiqiiti ta nu ungilagila (kundiqiiti zea, ti lii la GALA daaḡomi seḡe velei wu, é ḡe ga ḡizesui Izelayele nui ti be, Gooḡo GALAGI ḡaazu.

32

Galaade yooi vee vai

Gade ta Luβen mavofodaiti zea

(Tɔ Sevei Velesie 3:12-22)

¹ Togani bulu golai ḡeni Luβen mavofodaiti ta Gade mavofodaiti zea. Ti kaani ga Yazεel yooi ta Galaade yooi ta ḡa ada vaḡo toganiiti to fai zu. ² Ti vaani, ti zeeli Moize ma, ta zalaḡa ḡula nui Eleazaal, ta nuβuseiti ta-ḡundiqiiti, ti ḡe ti ma: ³ «Taaiti ti ga, Atalote, Diβon, Yazεel, Nimela, Gεseβon, Elealee, Sebame, Neeβo ta Beyon, ⁴ zooi nii Gooḡo GALAGI feai Izelayele ve, toḡa ga zooi pagai togani lo fai ma. Tama, toganii wola moinve gi ya ḡei gi ga da-wotiḡe nui ti.» ⁵ Ti ḡeni ma: «Ni gi zaalai zolooḡe é ḡaazu, yeezei bu, é zooi nii ve gi ya, ḡei gi ga da-wotiḡe nui ti. Mina gi bude ga Zuluden volu velei.»

⁶ Moize holodama feleḡo niiti gooḡaavoteni, é ḡe ti ma: «Wa pɔ wo ye ve, wo-ḡεelointi ta ḡεena lia kooḡave, naa ḡa ḡe ḡale? ⁷ Lee vaa zu wo pɔ Izelayele nui ti iḡoteve ti lee vai zu zooi zu, nii Gooḡo GALAGI feezu ti ya? ⁸ Zekana kpein nɔ wo-ḡεeni ti keeni la, sieḡi zu ḡe ti leveni la, ti zεḡe Kadese-Baalenea, ti li, ti zooi veεe. ⁹ Ti leeni, ti zeeli Esekale nemei zu, ti beḡai ma ga zooi veεe, ti Izelayele nui ti iḡoteveni ga ti mina li zooi zu, nii Gooḡo GALAGI feezu ti ya. ¹⁰ Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani naama voloi, é ḡona, é ḡe ma: ¹¹ «Zunui niiti ti ḡulaai Ezipete yooi va, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é le zeemaazu, naati ti la ḡaazulaa zooi ma, nii ḡe ma ḡona woga ga ná feezu Aβalaame ya, ta Izaake, ta Zakɔbe, mazolɔo ti la vileni ḡooi volu, ti va ḡolo bε, ¹² é ḡula Kaleβε volu, Yefunee ná-doun zunui, nii é ga Keenize nui, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, niiti ti vileni Gooḡo GALAGI laawooi volu, ti ḡolo be.»

¹³ «Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani Izelayele nui ti ma, é ti leveteve tevebai zu kona vuunaanigɔ (40) laawu, eyεsu naama yamanii kpein ge zεḡe ná, niiti ti Gooḡo GALAGI wanama vai ḡεeni. ¹⁴ Wele, wa ḡa wo wo-ḡεeni tosuve zεḡea, eḡevelei wo la ga kotoba nui ti zolooḡai, wo Gooḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai ḡaalεezu ba Izelayele laalooḡama. ¹⁵ Mazolɔo ni wo la ḡe keeni, wo va ḡolo toun be, toḡa Izelayele ye nɔ tevebai zu, wa ḡe ga zaβui wo niima nuβusei kpein undaavili.»

¹⁶ Ti Moize woḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ba-o, ḡá sasaiti nɔ losu ve, ḡá-logani bulugiti faa zu, gi taaiti to ḡá-veleyeḡeiti be. ¹⁷ Goun gi letegi, ḡá 6oḡo maḡḡili ga kooḡo zoolaiti gaazuvilei zu, gi lo Izelayele nui ti untuḡo, eyεsu gi lo ga tiye naama adave, ve ná veai ti ya. ḡá-veleyeḡeiti gila nɔ ḡa ta ḡe yesu taaiti su, siḡigiti ti ti ma, nii a ke ti maalooḡu zooi zu nuβuseiti ba. ¹⁸ Gi la ḡalega ma ḡá-veleiti bu, eyεsu Izelayele nui ti gilagilagiti ti tɔno ma yooiti soloo. ¹⁹ Kele gi la mo zou zolooḡa Zuluden volu velei, anεε ná maḡḡooza va, tɔzei gi ḡono ma yooi zolooḡa Zuluden ḡakamave folo ḡulazu velei.»

²⁰ Moize ʒeni ti ma: «Ni wa minazeʒe gooi naa laazeelina, ni wa ɔɔʒo maagilina ga wo kooi ʒo ʒooʒo GALAGI ʒaazu, ²¹ ni wa-ʒooʒo nuiti kpein ta ɔɔʒo maagili, ti Zuluden bude, ʒooʒo GALAGI ʒaazu, eyesu é sili nuiti kpein kpe ʒaazu, ²² ni wa ʒale ma, siegi zu no zooi maagolozu la ʒooʒo GALAGI ʒaazu, faa la mo ʒea wo va, wa vie naazu ʒooʒo GALAGI ʒaazu, ta Izelayele letegi. Naazu, niima ada yooʒozuve ʒa ʒe ga wono ʒooʒo GALAGI ʒaazu. ²³ Kele ni wo la ʒe keeni ʒana, wo koto ʒea ʒooʒo GALAGI laalɔʒoma. A suʒwee ga wa-ʒotoi ʒa wo ʒooʒozumen! ²⁴ A taaiti to wa-veleyeʒeiti be, wo sasaiti to wa-logani bulugiti be. Nii é ʒulaa wo-la, wo bo, à zie ga naa.»

²⁵ Gade mavofodaiti ta Luʒen mavofodaiti ti ʒeni Moize ma: «Da-wotiʒe nuiti gá ke, eʒevelei máliʒii devei wogai la. ²⁶ Gi-lointi, gi-anzaiti, gá-loganiiti, ta gá-logani bulugiti ta ye Galaade taaiti su. ²⁷ Gei gi ga da-wotiʒe zunuiti, gi pe gi maagilii ga kooʒo zoolaiti, gá Zuluden bude, gi kooi ʒo ʒooʒo GALAGI ʒaazu, eʒevelei máliʒii bosu da.»

²⁸ Moize devei veeni ta-vaa zu zalaʒa ʒula nui Eleazaal ya, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é veé Izelayele wolodama veleyeʒe ʒundiʒiiti ba. ²⁹ E ʒeni ti ma: «Ni wa Gade mavofodaiti ta Luʒen mavofodaiti, wa Zuluden maazubudena uɔɔma, ti maagilii ga kooʒo zoolaiti, ti kooi ʒo ʒooʒo GALAGI ʒaazu, eyesu zooi maagolo wo ve, wa Galaade yooi ve ti ya ga tono. ³⁰ Kele ni ti la Zuluden budeni, ti ʒevele beʒeai va ʒe de, ga wo kooi ʒo uɔɔma, ta ze wo zaama Kanaan yooi zu.»

³¹ Gade mavofodaiti ta Luʒen mavofodaiti ti gooʒaavoteni, ti ʒe ma: «Gá naa ʒe, nii ʒooʒo GALAGI bogai gi ma, gei gi ga da-wotiʒe nuiti. ³² Gá bude, gi maagilii ga kooʒo zoolaiti, ʒooʒo GALAGI ʒaazu, Kanaan yooi zu, kele gá ʒonoi ma yooi zoloo Zuluden ʒakala velei.»

³³ Amool nuiti ta-masagi Siʒon, ta Basan nuiti ta-masagi Woge, Moize naati ta-masadaí ta ta-yooiti feeni Gade mavofodaiti zea, ta Luʒen mavofodaiti, é veé Manasee ná-bolodai ʒilazuve va, nii é ga Zozefe ná-doun zunui, é veé ta-laaiti ba, ta ma yooiti ti ʒeni ti va.

³⁴ Taai niiti Gade mavofodaiti ti ti loni, ti ʒeni ga: Diʒon, Atalote, Aloweele, ³⁵ Atelote-Sofan, Yazeele, Yooʒeʒeʒa, ³⁶ Beʒe-Nimela, ta Beʒe-Galan, taaiti siʒigi ti ma. Ti sasaiti toni togani bulugiti faa zu.

³⁷ Taai niiti Luʒen mavofodaiti ti ti loni, ti ʒeni ga: Geeseʒon, Elealee, ta Kiliyatayime, ³⁸ Neebo, ta Baale-Meyon, naati ti-laaseigi valiboni, ta Siʒema. Ti daaseigiti peeni taaiti ba, niiti ti ti loni.

³⁹ Makiil mavofodaiti, nii é ga Manasee ná-doun zunui, naati ti liini Galaade laalɔʒoma, ti voni ma, ti zobo soloo Amool nuiti ma, ti ʒeni zeini ná, ti ti zeʒe. ⁴⁰ Moize Galaade yooi veeni ti ya, ti zeini ná. ⁴¹ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa wuzegeni, é li, é ɔalaʒaiti so, é ti-laasei peeni ga Yayiil ná-taaiti. ⁴² Nɔɔa laaleeni Kenate wu, é so, ta taaiti ti ʒilini ba, é to ɔooʒi daaseigi veé ti va.

33

Izelayele nuiti tevesuʒeti

¹ Peleiti peʒe Izelayele nuiti ti leʒeni da, ti ʒulaai ma Ezipete yooi va, ti zeidai kpasu, Moize ta Aalon ti loni ti luʒo. ² Moize ti-uuzuzuʒeti ta ti-ziezuzuʒeti seʒeni, eʒevelei ʒooʒo GALAGI ná-devei ʒeni la.

³ Alu mɔ̀ngi ma volo puugɔ maazu lɔ̀lugɔi (15) ma, Pakegi ɔ̀luma zobui, ti liini, ti zege Lamesese. Izelayele nuiti ti gɔ̀lani ɔ̀ɔ̀ɔ̀ yeema zooli va, Ezipete nuiti kpein gaazu gɛni ti va. ⁴ Ezipete nuiti ti gɛni ti-loun zunu mɔ̀ngiti maafuluzu, niiti Gɔ̀ɔ̀ɔ̀ GALAGI ti vaani. Tukpɔi gɛna ɛ daaleɛni ta-galagiti bu.

⁵ Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li, ti vu Sukote. ⁶ Ti zegeni Sukote, ti li, ti vu Etame, nii ɛ tevebai gaaɛelazuve. ⁷ Ti zegeni Etame, ti gaaɛale ma ga vogi Pi-Gaɛilote vele, Baale-Sefon folo gɔ̀lazu vele, ti li, ti vu Migeɔ̀le letemave. ⁸ Ti zegeni Pi-Gaɛilote, ti leve Seeli Kpoloɛi zaamave, tevebai ɔ̀ pelei. Ti folo savago zie woni Etame tevebai zu, ti li, ti vu Mala. ⁹ Ti zegeni Mala, ti zeeli Elime, ve zie un puugɔ maazu felegɔ (12) gɛni na, ta dɔ̀ wulu ɔ̀uulɔ̀fela (70), miná gɛ ti ɔ̀uuni na. ¹⁰ Ti zegeni Elime, ti li, ti vu Seeli Kpoloɛi gɔ̀bave. ¹¹ Ti zegeni Seeli Kpoloɛi gɔ̀bave, ti li, ti vu Sin tevebai zu. ¹² Ti zegeni Sin tevebai zu, ti li, ti vu Dɔ̀feka. ¹³ Ti zegeni Dɔ̀feka, ti li, ti vu Aluse. ¹⁴ Ti zegeni Aluse, ti li, ti vu Lefidime, ve nuɔ̀seiti ti la gɛni zie zɔ̀ɔ̀ni na ga ti va ɔ̀ɔ̀le.

¹⁵ Ti zegeni Lefidime, ti li, ti vu Sinayi tevebai zu. ¹⁶ Ti zegeni Sinayi tevebai zu, ti li, ti vu Kibelote-Gataava. ¹⁷ Ti zegeni Kibelote-Gataava, ti li, ti vu Gaseelote. ¹⁸ Ti zegeni Gaseelote, ti li, ti vu Litema. ¹⁹ Ti zegeni Litema, ti li, ti vu Limon-Peelase. ²⁰ Ti zegeni Limon-Peelase, ti li, ti vu Liɛna. ²¹ Ti zegeni Liɛna, ti li, ti vu Lisa. ²² Ti zegeni Lisa, ti li, ti vu Kegeelata. ²³ Ti zegeni Kegeelata, ti li, ti vu Safɛel gizei ma. ²⁴ Ti zegeni Safɛel gizei ma, ti li, ti vu Galada. ²⁵ Ti zegeni Galada, ti li, ti vu Makeelote. ²⁶ Ti zegeni Makeelote, ti li, ti vu Tagate. ²⁷ Ti zegeni Tagate, ti li, ti vu Tala. ²⁸ Ti zegeni Tala, ti li, ti vu Miteka. ²⁹ Ti zegeni Miteka, ti li, ti vu Gasemona. ³⁰ Ti zegeni Gasemona, ti li, ti vu Mɔ̀seelote. ³¹ Ti zegeni Mɔ̀seelote, ti li, ti vu Benee-Yaakan. ³² Ti zegeni Benee-Yaakan, ti li, ti vu Gɔ̀ɔ̀l-Gidegade. ³³ Ti zegeni Gɔ̀ɔ̀l-Gidegade, ti li, ti vu Yotebata. ³⁴ Ti zegeni Yotebata, ti li, ti vu Abelona. ³⁵ Ti zegeni Abelona, ti li, ti vu Esiyon-Geeɛel. ³⁶ Ti zegeni Esiyon-Geeɛel, ti li, ti vu Sin tevebai zu, toga ɛ ga Kadese. ³⁷ Ti zegeni Kadese, ti li, ti vu Gɔ̀ɔ̀l gizei ma, Edome yooi gɛwemave.

³⁸ Egevelei Gɔ̀ɔ̀ɔ̀ GALAGI na-devei woni da, zalaɛa gɔ̀la nui Aalɔn leɛni Gɔ̀ɔ̀l gizei ma, ɛ za, Izelayele nuiti kulaai ma Ezipete yooi va ma gɔ̀nagi ɔ̀uunaanisiei (40) ma, alugi lɔ̀lusiɛi ma volo mɔ̀ngi ma. ³⁹ Aalɔn na-konagi gɛni ga kona ungiɛlɛi ma ɔ̀uufeɛle maazu savago (123), siegi zu ɛ zaani la Gɔ̀ɔ̀l gizei ma.

⁴⁰ Naɔu gɛ Alade masagi, Kanaan yooi zu nui, nii ɛ gɛni zeini zooli unda lekɛmave nu yeezazuve, naa menini da ga Izelayele nuiti ta vaazu.

⁴¹ Ti zegeni Gɔ̀ɔ̀l gizei ma, ti li, ti vu Salemona. ⁴² Ti zegeni Salemona, ti li, ti vu Punon. ⁴³ Ti zegeni Punon, ti li, ti vu Wɔ̀ɔ̀te. ⁴⁴ Ti zegeni Wɔ̀ɔ̀te, ti li, ti vu Iye-Abalime, Moaɛe kwepelemave. ⁴⁵ Ti zegeni Iye-Abalime, ti li, ti vu Diɔ̀n-Gade. ⁴⁶ Ti zegeni Diɔ̀n-Gade, ti li, ti vu Alemon-Diɔ̀latayime. ⁴⁷ Ti zegeni Alemon-Diɔ̀latayime, ti li, ti vu Abalime gizeiti zɔ̀ɔ̀zɔ̀ve, Neeɔo gizei gɛkalave. ⁴⁸ Ti zegeni Abalime gizeiti ma, ti li, ti vu Moaɛe nemei zu, Zuluden gɔ̀bave, Zeeliko letemave. ⁴⁹ Ti ɔ̀uuni Zuluden gɔ̀bave, ɛ zo Bete-Gayesimote, ɛ li Aɛele-Sitime, Moaɛe nemeiti su.

Kanaan yooi zo fai ma levei

⁵⁰ Gɔ̀ɔ̀ɔ̀ GALAGI ɔ̀ɔ̀ni Moize ɔ̀, Moaɛe nemeiti su Zuluden gɔ̀bave, Zeeliko letemave, ⁵¹ ɛ gɛ ma: «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ gɛ ti ma: Siegi zu wo Zuluden

budezu la, wo lo Kanaan yooi zu, ⁵²wa zooi zu nuiti kpein kpe lufo, wo ta-goofo ganigiti kpein kologolo, ti ti betai ga kotui, wo ta-vololibaiti kpein kologolo, ti betai ga kolui gaawungai, wo ta-zalafo gula adaveti kpein kologolo. ⁵³Wa zooi zefo ga wano, wo zei na, mazolo ge zooi vea wo ya, e fe ga wano. ⁵⁴Wa zooi gaafwe va, wa ke ga kpakutoomai, egevelei wa-wolodamaiti ti la. Niiti ti moindai, wa ta-yooi wolo, wo fe ti ya, niiti ti la moinni, wa ta-yooi ve ti ya, kele gola mina wolo. Ese ka naa zolo, nii a ve zea ga kpakutoomai, wa ti zefo ga wano, egevelei wo-geeni ta-wolodamaiti ti la. ⁵⁵Kele ni wo la zooi zu nuiti kpeeni lufo, ti zaama, niiti wa ti ye na, ta geezu ga gadingi, ti da vu wo-gaazuveti, ta ani gaazobagiti ti da wo-fo kakamaveti kpota, ta fe ga wo zili nuiti zooi naa zu, ve wo vaazu zeizu na. ⁵⁶Nazu ga na wo zo da, egevelei ge deveni la ga ge ti zo da.»

34

Kanaan yooi ma gwepelegiti

¹Goofo GALAGI boeni Moize vo, e fe ma: ²«Devei nii ve Izelayele nuiti zea, e fe ti ma: Siegi zu wo vaazu leezu la Kanaan yooi zu, wele zooi va, nii e vaazu veezu wo ya ga wano, Kanaan yooi, e ve na-kwepelegiti ba. ³Lekpema ve nu yeezavu, wa-you gwegi lo ga zei Sin tebeba zu, e le ga Edome yooi zakpai. Folo gulazu velei, wo-gwegi sogai lekpe ma ve nu yeezavu, naa ga liizu, e lo Kpolofe Wanai va, ⁴wo-gwegi zu ga bilisu gize yofozu ve Akelafime, lekpe ma ve nu yeezavu, e leve ga Sin vele, e zeeli Kadese-Baalenea, lekpe ma ve nu yeezavu. E li ga Gasaal-Adaal vele, e leve ga Asemon vele, ⁵e zo Asemon, e lati, e li, e zeeli Ezipete gotudei ma, e vile Kpolofe Wolai va.

⁶«Wa-gwepelema ve e folo liizu velei, naa ga fe ga Kpolofe Wolai.

⁷«Wele nii e geezu ga wa-gwepelema ve lekpe ma ve nu govezu, e zo Kpolofe Wolai ma, wa kwegi la, eyesu e zeeli Gool gizei ma. ⁸Wa gwegi la, e zo Gool gizei ma, e li Lebo-Gamate, e vile Sedade va, ⁹e zo mina, e li ga Zifelon vele, e li, e vile Gasaal-Enan va. Lekpe ma ve nu govezu vele gwepelegi gana.

¹⁰«Wa gwepelema ve leve ba folo gulazu velei, e zo Gasaal-Enan, e li Sefame vele, ¹¹e zo mina, e yei Libela, Ayen folo gulazu velei, kwepelema ve ga yeizu, e vile Kineelate bolodei va, folo gulazu velei, ¹²e yei mono ga zie wolai Zuluden, e vile Kpolofe Wanai va. Wa-yooi gwegiti kana.»

¹³Moize Izelayele nuiti kalani ga niima vaiti, e fe ti ma: «Zooi gana nii wo vaazu gaafweezu ga kpakutoomai, Goofo GALAGI deava ga e ve boloda taavugoi ta ma lukpegi ya. ¹⁴Mazolo LuBen nuiti ta-wolodamaiti, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ti ta-yooiti segea, ta Gade nuiti ta-wolodamaiti balaa, egevelei ta-veleyegeiti ti la, Manasee na-bolodai gilazuve balaagi na-zooi zefea. ¹⁵Boloda felegoi naati ta boloda lukpegi, ti tonoi zefea Zuluden volu velei, Zeeliko letema ve, folo gulazu velei.»

Seikpasui e lo

zooi gaafwe va

¹⁶Goofo GALAGI boeni Moize vo, e fe ma: ¹⁷«Wele zunuiti daaseigiti ba, ti vaazu zooi gaafweezu wo yofozu: zalafo gula nui Elezaal, ta Nun na-doun zunui e ga Zozuwe. ¹⁸Wa bolodama gundiigi gilagilagi zefo ga ti zooi gaafwe. ¹⁹Naama zunuiti daaseigiti ta ga:

Zuda na-bolodai zu, Yefunee na-doun zunui Kalabe,

²⁰Simiyon nonoi, Amiyude na-doun zunui Samiyele,

- 21 Benzamen nɔnɔi, Kiselon ná-doun zunui Elidade,
 22 Dan nɔnɔi, Yɔgeli ná-doun zunui Buki é ga kundigii,
 23 Zozefe mavofodaiti su,
 Manasee nɔnɔi, kundigii Ganiyele, Efɔde ná-doun zunui,
 24 Efelayime nɔnɔi, kundigii Kemuwɛle, Sifetan ná-doun zunui,
 25 Zabulon nɔnɔi, kundigii Elisafan, Paalenake ná-doun zunui,
 26 Isakaal nɔnɔi, kundigii Paletiyele, Azan ná-doun zunui,
 27 Aseel nɔnɔi, kundigii Ayyiude, Selɔmi ná-doun zunui,
 28 Nefetali nɔnɔi, kundigii Pedafele, Amiyude ná-doun zunui.»

29 Naati ka Goofo GALAGI devei veeni ti ya, ga ti Kanaan yooi gaaɣwe Izelayele nuiti zofozu.

35

Leevi nuiti ta-laaiti

1 Goofo GALAGI boeni Moize bo, Moabe nemɛiti su, Zuluden gɔbave, Zeeliko letemave. 2 E feɛni ma: «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va bu, ti taai tanigaa ve Leevi nuiti zea ta-yooi zu, nii ti solɔɔgai ga tɔno, veti ta zoo ti zeɛ nati. Wa nati maafooliiti fe Leevi nuiti zea. 3 Naama laaiti ta fe ga ti-zeizuwe. Ti-maafooliiti su fe ga ta-logani losuɔeti, ti-yeafoɔligiti ti fe na, ta ta-logani bulugiti. 4 Taaiti maafooliiti su, niiti wo ti veezu Leevi nuiti zea, zooi ga fe ba, é gaku ma ga meteɛ undɔɔlugo (500), é tɔzei sigigiti ma, é li polu velei maafoolii kpein su. 5 Wa kɔfo, wo kweɛgi la taa volu velei, ga meteɛ waagila (1 000), é gaku ma kpooɔ, taai ga fe zaamazuwe. Vele gana zooi a fe la, ta-laaiti maafoolii zu. 6 Wa yeelo taa lozita va, wo fe Leevi nuiti be, ti fe ga maavela wosuɔe, nui niiti ti nu vaazu, ti la gaafilini ma, ta zoo ti vela, ti li na, é veɛ taa vuunaanigo maazu felego (42) giligaa va. 7 Taaiti wo vaazu ti veezu Leevi nuiti be, tiegoi ga fe ga puunaanigo maazu losava (48), é veɛ ti-maafoolii ma yooiti ba, ti gilagilagi pe. 8 Taaiti wo vaazu ti zegezu Izelayele nuiti ta-yooiti su, moinda ga gɔla naati zea, niiti gola ti ya, tago no ga a gɔla naati zea, niiti é la moinni ti ya. Bolodai gilagilagi ga ná-taai ta ve Leevi nuiti be, egevelei a zoloo da solɔɔgi ma, é vaazu bosu.»

Maavela laaiti

(Tɔ Sevei Velesiɛ 4:41-43;

19:1-13;

Zozuwe 20:1-9)

9 Goofo GALAGI boeni Moize bo, é fe ma: 10 «Boɛ Izelayele nuiti po, é fe ti ma: Siegi zu wo Zuluden buɛzu la, wo le Kanaan yooi zu, 11 wa yeelo taai tanigaani ba, ta fe wo ve ga maavela laaiti, ni nu a nu vaana, é la gaafilini ma, é vela, é li na. 12 Naama laaiti ta fe wo ve ga maavela laaiti, namai votokula nui va, naa ga a ke nu vaa nui mina za, aisa é va gɔla keɛma nuɔuseiti gaazu, ná-tukpɔi gaa va leve. 13 Wa yeelo taa lozita va, ti fe ga maavela laaiti, 14 wa taa savago ve Zuluden volu velei, wo taa savago ve Kanaan yooi zu. Naati ta geezu ga maavela laaiti. 15 Naama laa lozitaaiti ta geezu ga maavela laaiti Izelayele nuiti be, ta weɛinti, naa veɛ seikɔfoɔma nuiti ba, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaafilini ma, miná ga a vela, é li na.

16 «Ni zunui ta a seɛnofoi lojana ga kɔlu ani, naa za, tofa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. 17 Ni a soona ga kɔtu, naa za, tofa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. 18 Ni a dogana ga gulu, naa za, tofa ga nu vaa nu. Ta nu vaa nui naa vaa. 19 Namai votokula nui ga nu vaa nui naa vaa, siegi zu é maazɔɔsu

da. ²⁰ Ni zunui ta a zoonna seiṅṅofɔi va ga wɔinzeḡemai, ɓaa é ani zeḡe, é pili ma ga kisie ṅɔi, saa vaa ḡula su, ²¹ ɓaa ni a doḡana ga yeei, sili vaa zu, saa vaa ḡula su, toḡa ga nu vaa nu, ta paa. Namai votokula nui naa ḡa nu vaa nui naa vaa, sieḡi zu é yeezeelizu la ma.

²² «Kele ni zunui ta a zoonna seiṅṅofɔi va, é la gaagilini ma, é la daani ḡisu, ɓaa é anii ta vili ma, é la daani ḡisu, ²³ ɓaa é la naa ḡaazu, eyesu é kotui loo ma, naa volu ḡe ga saai, é la ga siliṅṅofɔ, é la faa ṅɔu beṡeazu daalɔḡma, ²⁴ nuḡuseiti ta tukpɔḡaaleve, é zoloo toḡi ma, nu vaa nui ta namai votokula nui zu zɔḡɔzu. ²⁵ Nuḡuseiti ta nu vaa nui ḡizo, ti kula namai votokula nui ya. Nuḡuseiti ta gaagale ma maavela laai zu, ve pelaai, é li ná. Toḡa ye ná eyesu zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai, nii gulo ṅadegai ziaai ma, naa za.

²⁶ «Ni nu vaa nui a budena maavela laai ma ḡweḡiti maazu, ve pelaai, é li ná, ²⁷ ni ta gomina ta namai votokula nui taa voluve, naa paa, é la ḡea ga sɔba nu, nu vaa vaa zu. ²⁸ Mazɔɔɔ, nu vaa nui maaneve, é ye maavela laai zu, eyesu zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai za. Zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai zaa voluma, nu vaa nui ḡa zoo é ḡale ma ná-poganii unda.

²⁹ «Deveiti kana wo ma vaa zu, wo-mavofodaiti kpein su, ve nɔpe wa zeí ná. ³⁰ Ni nui ta a nu loḡana, é za, ta nu vaa nui vaa, zeeleiti gooi ma. Kele zeele ḡila ge la kula ḡea, peelalai va ve nui ya ga ti paa.

³¹ «À mina yeezei walii wu, nu vaa nui yenvui vaa zu, nii maaneai ga é za, mazɔɔɔ keni ti naama nui vaa. ³² A mina yeezei walii wu, wo va pelei ve zea, é va ḡula maavela laai va, é va ḡale ma ná-zooi zu, aisa zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai va za. ³³ A mina zooi ḡɔzɔ, ve wo vaazu zeizu ná, mazɔɔɔ namai ḡa da zooi ḡɔzɔ. Koto gba vaa la ḡea namai ná-faa zu nii puai, keni naama nui namai, nii é namai vuai. ³⁴ Wo la zooi naa ḡɔzɔa, ve wo vaazu zeizu ná, ve ná balaagi gè vaazu zeizu ná, mazɔɔɔ ná ga ḡooḡo GALAGI, nii é zeini Izelayele nui saama.»

36

Toḡi é lo peleyeḡeiti ta-you vaiti ba

¹ Peleyeḡe ḡundiḡiiti ti ḡulaai Galaade ná-bolodai zu, Makiil ná-doun zunui, Manasee ná-doun zunui, Zozefe ná-doun zunui ta-wolodamaiti saama, ti vaani Moize vɔ be, ti ɓe pɔ, ta Izelayele nui ta-veleyeḡe ḡundiḡiiti, ² ti ḡe ti ma: «ḡooḡo GALAGI devei veeni mǎliḡii ya, ga é zooi ḡaaḡwe Izelayele nui ta ba ga kpakutoomai. Naa voluma, mǎliḡii devei zɔɔɔni ḡooḡo GALAGI ya, ga é ḡi-ḡeeloín Selofeḡade ná-poganii ve ná-doun anzanuiti zea. ³ Ni ta vuluna Izelayele nui ta-wolodamai taḡili ma, ta-voganii ḡa zeḡe ḡi-meḡwolani ta-voganii va, é veɛ bolodai naa, ná-poganii va, nii ti ḡilii ba, naa maavele ma, ta ḡa ḡulazu poganii la, nii gaagweai gi va ga kpakutoomai. ⁴ ɓoḡoyeema ḡonagi a zeelina Izelayele nui ta be, ta-voganii ḡa veɛ bolodai naa nɔnɔi va, nii ti ḡilizu ba, toḡa zeḡe ḡá-wolodai nɔnɔ ma gelei va.»

⁵ Moize ḡooḡo GALAGI ná-deveiti daazeelini Izelayele nui ta, é ḡe ti ma: «Zozefe mavofodaiti ta-wolodai ḡa gaamai wosu. ⁶ Peṡe nii ḡooḡo GALAGI deveai Selofeḡade ná-doun anzanuiti ma: Ta zeí naama nui ta be, niiti ta ḡe ti vɔ, ni nɔ ta zeí ti-ḡeeni ta-wolodai zu. ⁷ Izelayele yooi zu, poganii tanope ge la ḡulaa bolodai ta zu, é va li bolodai zoi zu, kele Izelayele nui ḡilagilagi ḡa ḡili keeḡeni ta-wolodai ma voganii va. ⁸ Anzanu loín ḡilagilagi kpein poganii

a gɛ zea, Izelayele nuiti ta-wolodaiti su, keɲi naa zeɪ zini be, keɛgɛ ná-bolodai zu, naa ɟa a ke Izelayele nuiti gilagilagiti ti ti-memewolani ta-voganii zɔɔɔ. ⁹ Poganii tanɔpɛ ge la ɟulaa bolodai ta va, é va li bolodai taɟili su, keɛ Izelayele nuiti ta-wolodaiti ta ɟili ti ɟilagilagi ta-voganii va.»

¹⁰ Selɔfɛɟade ná-doun anzanuiti ti keɲeni, eɟɛvelei ɢɔɔɟɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ¹¹ Selɔfɛɟade ná-doun anzanuiti ti ga Maala, Tiilesa, ɢɔgela, Mileka ta Noa, ti zeini ti-ɟɛɛ keɛɟɛlointi ti-loun zunuiti be, ¹² ti zeini Zozɛfe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti be, ta-voganiiti ti yeɲi ti-ɟɛɲeni ta-wolodai zu.

¹³ Deveiti ta tɔgiti kana, niiti ɢɔɔɟɔ GALAGI feeni Izelayele nuiti zea, ga Moize maavele, Moaɓe neɲei zu, Zuludɛn ɟɔbaɓe, Zeeliko letemaɓe.

Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi Sɛvɛi lɔɔzeizuvɛ ma woo mɔungɪ

Gaalu Sɛvɛi ɟaabelazuvɛ ɟa dɛɛzu ga adeye, ga Izelayele nuiti ti zeelia zou ɟwɛmavɛ, ti lɔɔ vai ve niina minazeɟe zooli zu. Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi ɛ vilɛsu polu, Moize bɔɛ la ɟɛni su sava Izelayele nuiti pɔ (1:1–4:43; 4:44–28:68; 28:69–30:20). Moize ti looni ɟɪsu ga GALA nɔ-kɛɛwotiiti, nɔ-nɛɛbɛi zu, nii kwɛ ge la ba, ɛ kɛɛni nɔ-nubuseiti tetegi: ɛ minazeɟe bo ti vɛ, ɛ lo ti luɟɔ kona vuunaanigo (40) laawu tevbai zu, ɛ ti make ti zili nuiti ti la ziɛni ti wu, ɛ nɔ-deveiti ta nɔ-minazeɟegiti fe ti ya.

Anɛɛ naa vɛ, ɛ la nɔ ga faiti ti ɟɛai, baɔ tɔgi ɛ veeni naa ɟwɛɛ fai nɔ volu. Kɛɛ Moize ɟa bɔɛzu eɟɛ tɛnɛbo nui, nii zɛbɛi ba, ɛ ti loli ga ti ɟɪɛ ti-Maliɟɪ nɔ-woodɟɪladai zu, ti lo naa ma, ti GALA kitei nɔ-kpɔfaamai ɟaizɛ. «Woiilo, Izelayele! ɔɔɔɟɔ GALAGI ada-GALAGI ɟa ɛ ga GALA gila kpegi. Da ɔɔɔɟɔ GALAGI da-GALAGI nɛɛ vɛ ga ɛ-yii pɛ, ta ɛ-yɛnvui pɛ, ta ɛ-zuvikɛi pɛ» (6:4-5, bogɛ Mat 22:37 zu). Niima wooi ɟa kɛai ga dɔlɔgi lɔɔzeizuvɛ Izelayele nuiti bɛ, ɛ lo kidaalevɛ vɛlei va, ta folo-o-folo GALA fali vai.

Sɛvɛi nii ma ɟaagwɛsu naanigoɪ ma ɟaabelagiti, felegoɪ ɟa koozuɟele bɔɛi wosu, ta kizɛsu vaa felego: mɔunpa maamuse wuyɛi ɛ lolisu ga «Moize nɔ-guyɛi» (ɟaagwɛsu 32), ta tuyai Moize tooni Izelayele woloda puugɔ maazu felegoiti (12) bɛ (ɟaagwɛsu 33), naa volu, vɛ nɔ dɛɛzu vɛlei ziimazeɟegɪ ɟɛni la ga Zozuwe, ɛ lo Moize vɔtogi zu, ɛ va li ga Izelayele minazeɟe zooli zu (ɟaagwɛsu 31), ta Moize nɔ-saa vai (ɟaagwɛsu 34).

Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi tɛi su vaa wolai ɟa ga, «Tɔ sɛvɛi,» nii ɛ ɟaani GALA sei vɛlei wu Zeeluzalɛmi, masagi Zɔziase nɔ-masadaɪ ma ziɛgi zu (2Ma 22), naa ɟa ɛ ɟɛni ga faiti falibo fai lɔɔzeigi GALA pelei ma, nii masa niɛni tɔɔzeini. Su wooi ɟa ɟalasu sɛvɛ mɔɪnmɔɪn su minazeɟe pɔbi zu (Masagiti, Zeeleemi), eyɛsu ɛ zeeli minazeɟe niɛni zu (Mat 4:4, 7, 10; Mak 12:32).

Niiti ti kalasu niizu, ta mɔun keleti, Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi ɟa dɛɛzu ga undaanɛi nii nubusei pɛ ge ɟaizɛzu, kɛni nu ɟolo GALA bɛ pɛ, nii ɛ ga Kizo Nui ta Unmɔɔ Nui, ɛ va leɟa sɔlɔ, fai pɛ su.

MOIZE NA-KPɔɛZUGULA MɔUNGI

(1:1–4:44)

¹ Sɛvɛi nii ɟa wooiti bosu, niiti Moize ti laazeelini Izelayele nuiti kpein ma, Zuluden folo ɟulazu vɛlei, tevbai zu, petu nɛmɛi zu Sufe letemavɛ. Nɛmɛi naa ɟa Palanni zoɟɔzuvɛ ta taa naanigoɪ zoiti: Tɔfele ta Laban, naa vɛɛ ɔaselele ta Di-Zaɟabe va. ² (Folo puugɔ maazu ɟila (11) sie ɟa ɛ nɔ, ɛ zo ɔɔɔɛbe gizei ma, ɛ va ga Seyiil ɟizei ma vɛlei, ɛ zeeli Kadɛse-Baalɛna.) ³ Kona vuunaanisɛi (40) ma alu puugɔ maazu ɟilagi (11) ma volo mɔungɪ ma, ti ɟula voluma Ezipete yooi va, Moize bɔɛni Izelayele nuiti pɔ, eɟɛvɛlei ɔɔɔɟɔ GALAGI devei veeni la zɛa ta-vaa zu. ⁴ Naa ɟɛni, siegi zu ɛ ɛni da ga vɔni Amɔɔl nuiti ta-masagi Siɟon ma, nii nɔ-taa wolai ɟɛni ga ɔɛsɛbɔn, ta Basan masagi Wɔge, nii ɛ ɟɛni zeini Asetalɔte ta Edeleyi.

⁵ Zuluden volu vɛlei, Moabe yooi zu, minɔ ɟa Moize tɔɔzeini nɔ ga tɔgi nii yɔɟɔzulea ga tiye, ɛ ɟɛ ti ma:

⁶ ɔɔɔɟɔ GALAGI da-GALAGI bɔɛni de vɔ ɔɔɔɛbe gizei ma, ɛ ɟɛ ma: «Wo wola lebige zeini gizei nii vɔ bɛ. ⁷ A latina, wo li Amɔɔl nuiti ta-ɟɪɛ yooi zu, ta nɔ

maafooliiti su, ve Kanaan nuiti ti zeini ná, Zuluden ma vetu nemei zu, ta gizeiti ma, naa ve zieleave ma nemei zu va, ta lekpehave nu yeezavu, ta Kpolode Wolai gjobaeti, eyesu é zeeli Liban gizeiti ma, ta zie wolai Ufellate ma. ⁸ A pete, gè zoi tei fea wo ve. A li, wo zoi naa zege ga wano, nii ndun ná Goofo GALAGI gè ma gona woni wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa ve Zakobe va, ga gè fe ti ve, ta ti-mavofodaiti, ta zegena ná.»

Moize tukpogaaleve nuiti sei vai
(Egezode 18:13-27)

⁹ Moize gèni ma mōno: naama ziegi zu, gè bōeni wo vō gani, ga: «Gè la zooga, nà gila, gè va lo wo lufo. ¹⁰ Goofo GALAGI wa-GALAGI, wo maamōinda, za wo mōinda ege geegōlōgi ma zomidegaiti. ¹¹ Goofo GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI, ta bō wo va ná zeizu gè ga waagila (1 000), é tuya loo wo ve, egevelei é minazegeni la! ¹² Nà gila, nà wa-gasoi zege fale, gè wa-vaiti gaafula ba, ta wa-bōe vaiti? ¹³ A yeelo zunui tanigaani ba, wa-wolodaiti su, ti ga gima nuiti, ti gelegelegai, ta lofo vagoi ti va, gè ti ze wo unda.» ¹⁴ Wo gōogaavoteni, wo gè mǎ: «Nii é gisaa su ga é ke, naa ga ga faa vagō.» ¹⁵ Gè wa-wolodama fundiiti segeni, gima nuiti, lofo vagoi ti va. Gè tanigaa ze wo unda ga nu waagilaga kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu vuulooludoolu kundigiiti, ta nu vuupuu kundigiiti. Gè zōiti ke ga faagaafulaba nuiti wa-wolodaiti su. ¹⁶ Gè devei veeni naama ziegi zu, wa-lukpogaaleve nuiti zea, gè gè ti ma: «À woilo wo-gēleaiti goo ma, wo ti lukpogaaleve ti yōfozu vaiti su, ta ti-gēleaiti, ta wēinti, ga telebodai. ¹⁷ A mina zeelōzōfozu gè nuiti su, wa woilo mōne nuiti goo ma, ta zobobe nuiti. A mina lua nu nōpe ba, mazōlō GALA ka po ge ga tukpogaaleve vai. Ni fai ta a baana wo ya gola, wa vaa la pō be, gè gaafula ba.» ¹⁸ Pele gāna naama ziegi zu gè devei veeni la, ga nii kpein wa ke.

Kpakagi é gēni Kadese
(Gaalu Sevei 13:1-33;

14:20-45)

¹⁹ Ade zegeni Goolebe gizei vō be, de zie teveba wolai zu, nii maayikiai, de li ga Amool nuiti ta-gize yooi zu velei, egevelei Goofo GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadese-Baalenea. ²⁰ Gè gèni wo ma: «Wo zeelia Amool nuiti ta-gize yooi zu, nii Goofo GALAGI da-GALAGI fea de ve. ²¹ Pete, Goofo GALAGI wa-GALAGI zoi laa wo gākala. A le, wo sege ga wano, egevelei Goofo GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI boni la wo ma. A mina lua. A mina bali.»

²² Wo pe wo maabugani bā, wo gè mǎ: «Ade zunui tanigaa leve, ti zoi zuvete, ti va, ti voluvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti ve da li ná, ti naati dee.» ²³ Wo gisu vai naa neeni bē. Naa gā é keeni, gè yeelo zunu puugo maazu felegō (12) va wo zaama, boloda gila, zunu gila. ²⁴ Ti liini, ti le ga gize yooi vō pelei, eyesu ti li Esekole nemei zu, ti náti sumōni. ²⁵ Ti vaani ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti dee ga adeye, ti voluvaawo, ti gè ma: «Zou vagō ve, nii Goofo GALAGI da-GALAGI feezu de ve.»

²⁶ Kele wo la keeni, wo va le. Wo bakani wa-GALAGI Goofo GALAGI ná-devei laalōfōma. ²⁷ Wo bōeni unsu wa-zege gotaiti bu, wo gè ma: «Tei ade wōinzegēa Goofo GALAGI ma, naa gā é de gūlaai la Ezipete yooi va, é va de lo Amool nuiti zeezu, ti de undaavili. ²⁸ Mini gā ade liizu ná? Ade-gēleaiti ti de ipotevea, ti gè ma: «Nubusea ve ti wola mōindai, ti wola gōozakoozagai ade va, taaiti be ti wola wōlōbai, sigigi ti ma, é ze gēi va, gi Anake mavofodaiti kaave ná gite.» »

²⁹ Gè ɣeni wo ma: «À mina ɓali. A mina lua ti va. ³⁰ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI, nii é loni wo luɔɔ, tɔ ɓɔɔɔi ɣa a kooi ɣɔ wo ve, eɣevelei é keeni la wo ve, wo ɣaazu, Ezipete yooi zu, ³¹ naa ɔolu teɓebai zu, wo kaani miná, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo zegeni, eɣevelei zunui a ɗa ná-doun zunui zegɛ la, pelei kpein su, eyesu wo zeeli niima adaɗe.» ³² Anɛɛ naa ve, wo la ɣeni laani Gooɔɔ GALAGI la, wa-GALAGI, ³³ nii é ɣeni losu wo luɔɔ pelei zu, ga é wo-ɔuuзу ɣaizie, é ɣeni losu wo luɔɔ kpidií abuzogi zu, é pelei le ga woye, nii wo ziezú la, foloi é lo wo luɔɔ tonabiingi zu.

³⁴ Gooɔɔ GALAGI wo ɣisu vai ɣweeni, é yiiɣaawana, é minazegɛ ɣani: ³⁵ «Niima yamanii zu nuɓuse ɲoiti taɣila kpalaa ge la zooi naa ɣaa, nii gè ma ɣona woga ga gè fe wo-memewolani zea, ³⁶ keni Kaleɓe, Yefunee ná-doun zunui, tɔ ɣa a ka. Ná zooi naa ve zea, nii siaai su, ta ná-doun zunuiti, tɔzei sieɓe ga ziiimai.»

³⁷ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani mà ɓalaa wa-vaa zu, é ɣe mà: «Da ɓalaagi, é la mɔ lea ná. ³⁸ Kele Nun ná-doun zunui Zozuwe, ɗa-ɓɓa nui, naa ɣa le ná. Naa iɲoɗɔ, mazɔɔɔ toɣa é ɓaazu losu Izelayele nuiti tuɔɔ zooi zo fai zu. ³⁹ Wo-lointi, wo ɣeni ɣeezu ma ta ɣe ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa ɓagoi ta faa ɲoí yooɔɔɣwee za, naati ka ti leezu ná, naati ka gè feezu ti ve, ti seɣe ga tɔno. ⁴⁰ Kele woun, à ɣale ma, wo li ɔolu teɓebai zu, Seeli Kpoloɗeí ɔɔ pelei.»

⁴¹ Wo gɔoɣaavoteni, wo ɣe mà: «Gi koto ɣea Gooɔɔ GALAGI laaloɣɔma. Gá leezu, gi kooi ɣɔ, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI devei vea la gi ya.» Wo ɣilagilagi wo wa-ɣooɔɔ zɔɔlaiti seɣeni, wo ka ga faa go, wo leɛ vai gize yooi zu.

⁴² Kele Gooɔɔ GALAGI ɣeni mà: «Gɛ ti ma: A mina le, ta à mina koo ɣɔ, mazɔɔɔ gè la wo zaama ɲegelein, wo zili nuiti ta wo ɣoloɣolo nɔ fuun.» ⁴³ Anɛɛ naa ve, gè ɓɓɓni ga ɓɓɓa wo ɔɔ, wo la woiloni, wo ɓakani Gooɔɔ GALAGI ya, wo leeni ga goizuɓɓi gize yooi zu. ⁴⁴ Názu ɣa Amɔɔ nuiti ti zeini gize yooi zu, ti ɣulani, ti wo laaɣomi, ti uile wo ɔolu eɣe kɔingiti, ti laale wo wu, é zo Seyiil lugi zu, eyesu é zeeli Gooɓema.

⁴⁵ Wo ɣalegai ma ma, wo wɔloni Gooɔɔ GALAGI ɣakala, kele Gooɔɔ GALAGI la ɣeni woiloni wo-wooi ma, é woizuɓɓɓni. ⁴⁶ Naa ɣa é keeni wo yeɩi Kadese, wo wola lebi ná.

2

Edme ta Moaɓe ta Amɔn yooiti

maazubude vai

¹ Ade latini, de li ga teɓebai zu vele, de Seeli Kpoloɗeí ma veleɩ zo, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI boni mà la. Ade folo mɔinmɔin keeni, de ɗa lati Seyiil ɣize yooi ma.

² Gooɔɔ GALAGI ɣeni mà: ³ «Wo lebiga latisu gize yooi tɛi ma. A latina ga lekɓemave nu ɣɔɓezu veleɩ. ⁴ Deveɩ nii ve nuɓuseiti zea, ga wa ɓaazu leɓesu wo-ɣeeleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ta-ɣwepelemave, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo ɓa, kele à dama ga ɓɔɔɔ. ⁵ A mina laale ti wu, mazɔɔɔ gè la wo-ɣooɔɔ losu nɔɓe feezu ta-yooi zu, tɔzei gè Seyiil ɣize yooi veeɓe Ezawu ve ga nɔno. ⁶ Wa daamianigi zɔɔɔ ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anɛɛ ziei wa ɣe kpɔlezu, wa ɔɔɔɔ ti ya ga wo geya ga walii.»

⁷ Mazɔlɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loove wo ve, wo-yeavaiti pe su, gwelewe wo ma wa-ziei zu, teveba wolai nii zu. Kona vuunaanigo (40) ɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo va, wo la valani ani nɔpe ma.

⁸ Ade-ɔeeleaiti Ezawu na-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yeni ɔoozama, de leve ti va, de ligo maaɔoozani Zuluden ma vetu nemei zu veleɪ va, ta Elate, ta Esiyon-Geebeel. Naa volu, ade latini, de li ga Moaɔe tevebai zu veleɪ.

⁹ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «À mina laale Moaɔe nuiti bu, wo mina koo veɛ ti va, mazɔlɔɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya ná-zooi zu, Lote na-doun zunuiti ka gè Aal yooi veai ti ya ga tɔnɔ.»

¹⁰ (Eme mavofodaiti ka ti ɔeni zeini ná mɔungi, ma nuɔuseiti ti wɔɔlɔni, ti wola mɔin, ti ɔoozakooza eɔe Anake mavofodaiti. ¹¹ Tiya ɔalaagi ti ɔeni ti vetesu eɔe Leefa mavofodaiti, veleɪ nɔ Anake mavofodaiti ti la, keɔe Moaɔe nuiti ti ɔeni ti lolisu ga Eme mavofodaiti. ¹² Gooɔɔ nuiti ka ti ɔeni zeini Seyiil, Ezawu na-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɔaaleve luɔɔ, ti zeɪ ti-voɔogi zu, eɔeveleɪ Izelayele keeni la zooi naa zu, nii é zea, nii Gooɔɔ GALAGI feeni zea.)

¹³ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma mɔnɔ: «À wuzegena niizu, wo Zeelede ɔɔtudeɪ buɔe.» Názu ɔa ade Zeelede ɔɔtudeɪ buɔeni la. ¹⁴ Yeeɔeɔɔalalade ade keeni, de ɔa zie, é zo Kadese-Baalenea, é li Zeelede ɔɔtudeɪ maazuɔude voloi vo, é ɔeni ga kona vuusava maazu lɔsava (38), eyesu zunuiti ti zeelini kooɔɔ vai ma, naati kpein ti ɔeele de zaama, eɔeveleɪ Gooɔɔ GALAGI ma ɔonai woni la ti ve. ¹⁵ Gooɔɔ GALAGI ɔooɔi ɔeni ti laalɔɔɔma, é ɔa ti vaa, eyesu ti ɔeele de zaama.

¹⁶ Siegi zu kooɔɔɔ nuiti kpein ti ɔeele ni la nuɔuseiti saama ga ti za, ¹⁷ Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: ¹⁸ «Wa Moaɔe ɔwepelemave maazuɔudezu za, wo leve ga Aal taai ɔoba veleɪ, ¹⁹ wa vaazu maabuɔɔazu Amɔn nuiti ba. A mina laale ti wu, wo mina koo veɛ ti va, mazɔlɔɔ gè la ada nɔpe feezu wo ya Amɔn nuiti ta-yooi zu, Lote na-doun zunuiti ka gè naa veai ti ya ga tɔnɔ.»

²⁰ (Naama adave leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ɔeni zeini ná mɔungi, Amɔn nuiti ti ɔeni ti lolisu ga Zamezume nuiti, ²¹ ti ɔeni ga nuɔuseiti ti wɔɔlɔni, ti wola mɔin, ti ɔoozakooza eɔe Anake mavofodaiti. Gooɔɔ GALAGI ti ɔoloɔoloni Amɔn nuiti, naati ti ti zo, ti zeɪ ti-voɔogi zu. ²² Vele ɔana Gooɔɔ GALAGI keeni la Eɔome nuiti be, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siegi zu é Gooɔɔɔ nuiti koloɔoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti zeɪ ná ti-voɔogi zu, eyesu zaaɔɔa. ²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyesu é zeeli Gaza, Kafetɔɔɔ nuiti ti vaani, ti naati koloɔolo, ti zeɪ ti-voɔogi zu.)

²⁴ Gooɔɔ GALAGI ɔe ma: «À wuzegɔe, wo pele zo, wo zie wolai Aalenɔn buɔe. Wele, gè Geseɔon masagi Siɔon Amɔɔɔ nui laa wo yeezu, ta ná-zooi. A tɔɔzei ga kooi veɛ ba, wo ná-zooi zeɔe ga wɔnɔ. ²⁵ Za, ná tɔɔzeizu ga wo-vaaluabai laa nuɔuseiti kpein su, niiti ti zeini geegɔlɔgi wu, ta lua wo va. Siegi zu ti wo-maawooi menisu da, ta ɔali, ti ɔe nɔ unga wuulee wo luɔɔ.»

Geseɔon masagi Siɔon ná-zooi zo fai

(Gaalu Sɛveɪ 21:21-30)

²⁶ De yeni Kedeemote tevebai zu, gè keelaiti teve Geseɔon masagi Siɔon ma, ga ziilei kpɔeiti. Gè boni ma ga: ²⁷ «Va bu, gi leve ɔa-yooi zu. Gá leveɔu ga pele zakpai nɔ, gi la zeɔeɔu ba, gi va li ga yeezazu vele, ɔaa ɔovezu vele. ²⁸ Daamiani kpein gá mi, ɔa ti ɔodi gi ma, ziei nii kpein gá kpole, ɔa ti ɔodi gi ma, gá leveɔu nɔ ná ɔooɔa. ²⁹ Naa ɔa Ezawu na-doun zunuiti ti keeni gi ve, niiti ti zeini Seyiil, zenɔ ɔana Moaɔe nuiti ti keeni la gi ve, niiti ti zeini Aal taazuve. Va bu gi leve,

eyesu gi Zuluden maazuɓude, gi lɔ zooli naa zu, nii Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI feezu gi ve.» ³⁰ Kele Gesebon masagi Sigon la ɣeni keeni, é va va bu, ade va leve pɔ be, mazɔlɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI kigi baani, é ɣaazumaavɔ, nii a ke é lɔ wo yeezu, eɣevelei wo petesu la za.

³¹ Naa voluma, Gooɔɔ GALAGI ɣeni mà: «Wele, gè tɔzeida ga gè Sigon ta ná-zooli lɔ wo yeezu. A tɔzei ga ná-zooli zefɛ ga wɔnɔ.» ³² Sigon ɣulani ga ná-kɔɔɔɔgi pe, ti laale ade wu, ti kɔɔi veɛ ade va Yaɣase. ³³ Gooɔɔ GALAGI ada-GALAGI dɔɔni de yeezu, de zobogi zɔlɔni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nubuseiti pe. ³⁴ Naama ziegi zu, ade ná-taaiti kpeini soni da, de ti ɣologolo. Ade nubuseiti suwuɣaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, gila kpalaa ge la ɣulani. ³⁵ Toganiiti nɔ ɣa ade ti makeni ɔɔɔɔ ve, ta kɔɔzoganiiiti, ade ti yeveni taaiti su, niiti ade ti zoni. ³⁶ E zo Alɔweel, zie wolai Aalenɔn ɣomaɔve, ta taai naa nii é nemei zu, eyesu é zeeli Galaade, taa nɔpe ge la ɣeni ná, nii ade la vɔnini ma, mazɔlɔ Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI ti pe dɔɔni de yeezu. ³⁷ Kele wo la ɣeni maabuɣani Amɔn nuiti ta-yooi va, anee zie wolai Yaɔɔke ɣomaɔve, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adaɔeti tanɔpe, niiti Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni ade ya ga de ɔaa ti maazu.

3

Basan masagi Wɔge ná-zooli zo fai (Gaalu Sevei 21:31-35)

¹ Ade latini, de li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge ɣulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpeini, ti ade laaɣomi, ti va kɔɔi veɛ ade va Edeleyi. ² Gooɔɔ GALAGI ɣeni mà: «Mina lua tɔun ba, mazɔlɔ gè dɔa é yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpeini, é veɛ ná-zooli va. Da so, eɣevelei é Amɔl nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é ɣeni zeini Gesebon.» ³ Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI Basan masagi Wɔge lɔɔni ade yeezu, é ɔ ná-kɔɔɔɔ nuiti kpeini ba. De ti pe paani. Nu ɣila kpalaa ge la ɣulani. ⁴ Názu ɣa de ná-taaiti pe soni da, taa vuulɔzita (60) ɣa é ɣeni Aaleɔɔbe yooi maagoolii zu, niiti Wɔge ɣeni masadai ɣeezu ti unda, Basan yooi zu. Taa ɣila kpalaa ge la ɣeni yeɔni, nii de la ɣeni soni. ⁵ Naama laa wolaiti toga ɣeni de gola, sigi gaagoozagiti ti ti ma, ta kɔlu ɔogiti nu ti loozu. Taaiti ti ɣeni ná ɔalaa, ti mɔindai, niiti sigi ge la ɣeni ti ma. ⁶ Ade taai naati pe kologoloni, eɣevelei de keeni la ga Gesebon masagi, Sigon, nɔnɔiti. Ade nubuseiti pe suwuɣaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti. ⁷ Kele ade toganiiti soni ɔɔɔɔ ve, ta kɔɔzoganiiiti niiti ti ɣeni taai naati su.

⁸ Zekana, naama ziegi zu, ade adaɔe náti kulani la Amɔl nuiti ta-masa felegoiti zea, zooli nii é Zuluden volu velei, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli Geɛlemɔn gizei ma. ⁹ (Sidɔn nuiti ti Geɛlemɔn gizei laasei peɛve ga, Siliyɔn, Amɔl nuiti ti daasei peɛ ga Seniil.) ¹⁰ Ade zooli kpeini soni, niiti ti ɣeni Basan masagi Wɔge ná-masadai zu: gize nemei zu laaiti kpeini, ta Galaade yooi kpeini, naa veɛ Basan yooi va, eyesu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma. ¹¹ (Basan masagi Wɔge ɣila kpe ka é yeɔni vulua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma ɣesui kpeteai ga kɔtui, naa ɣa de Laɔa, Amɔn nuiti ta-laa wolai zu. Sakpai ɣa ga metele naanigo, kogi ɣe ga metele felego.)

*Zuluden folo ɣulazu vele yooi
ɣaagweɛ vai
(Gaalu Sevei 32:1-42)*

¹² Naama ziegi zu, ade beni ga zooi naati kpein so. Luβen ta Gade nuiti ta-wolodamaiti ka gè zooi naa veeni ti ya, nii é Alowεel letemaυε lekpeḿa nu ǰυεzυυε, zie wolai Aalenḿn ma, ta Galaade ǰize yooi ǰilazυυε, é bḵ ná-taaiti ba. ¹³ Manasee ná-bolodai ǰilazυυε ǰa gè Galaade yooi mḵtai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Wḵge ǰeni masadai ǰεεzu unda. (Aaleǰḵbe maǰfooli kpein, é bḵ Basan kpein ba, naa ǰa é ǰeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi. ¹⁴ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa ǰa é Aaleǰḵbe yooi kpein seǰeni, eyεsu é zeeli Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-ǰwεpelemaυε, é daaseigi υεeni Basan laaiti ba, zaǰǰaza ta lolisu ga Yayiil ná-taaiti.) ¹⁵ Gè Galaade yooi veeni Makiil υε. ¹⁶ Gè Galaade ǰilazυυε veeni Luβen nuiti bε, ta Gade nuiti, eyεsu é zeeli zie wolai Aalenḿn ma, toǰa é ga kwεpelegi, eyεsu é zeeli zie wolai Yaḵḵke ma, Amḿn nuiti ta-ǰwεpelemaυε. ¹⁷ Folo liizu ǰwεpelemaυε ǰeni ga Zuluden ma υetu nemei, é zo Kineelεte υa, é zeeli Kpoloḵ Wanai ma. Folo ǰulazu ǰwεpelemaυε ǰeni ga Pizega ǰizei ǰǰǰaυε.

¹⁸ Naama ziegi zu, gè niima levei veeni wo ya, ga: ‘Gḵoǰḵ GALAGI wa-GALAGI niima yooi vea wo υε, nii a ke é ǰε ga wḵnḵ. Wḵiti kpein wo ga zunuiti, wa ḵa bḵǰḵ maǰǰili ga kḵoǰḵ zḵlaiti, wo leve wo-ǰεεleaiti tuǰḵ, Izelaye le nuiti. ¹⁹ Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti nḵ ǰa ta yε ná, naama laaiti su gè ti veai wo ya. (Wa-loganiiti mḵinυε, gè naa zuǰwεε.) ²⁰ Wa bḵ wo-ǰεεleaiti ba, eyεsu Gḵoǰḵ GALAGI dooǰo fe ti υε, eǰευelei é keai la wo υε, tiya balaagi ti zooi zḵlḵ ga tḵnḵ, nii Gḵoǰḵ GALAGI wa-GALAGI feezu tiya Zuluden υolu υelei. Názu ǰa wa ǰale ma la wa-yooiti su, niiti gè ti veai wo ya.

²¹ Naama ziegi zu, gè devei veeni Zozuwe ya, gè ǰε ma: «È-ǰaazυυε naa kpein kaani, nii Gḵoǰḵ GALAGI wa-GALAGI keeni ga masa feleǰḵiti, pele ǰana Gḵoǰḵ GALAGI a ke la ga masadai kpein, υε é υaazu leυesu ná. ²² A mina lua ti υa, mazḵlḵ Gḵoǰḵ GALAGI wa-GALAGI bḵǰḵi ǰa é kḵai ǰḵozu wo υε.»

Moize la lea Kana minazeǰe zooi zu

²³ Naama ziegi zu, gè Gḵoǰḵ GALAGI maanεεneni, gè ǰε ma: ²⁴ «Mḵliǰii, Gḵoǰḵ GALAGI, è tḵzeida ga è wḵlḵ υelei ta è-zεbei lea ga ze, nḵi gè ga da-wotiǰε zunui, mazḵlḵ galagi bεgele ǰa é geeǰḵlḵgi zu, ǰaa zooi ma, nii a zoo é υokḵǰḵ ḵa-ǰεεwotiiti ma, ta ḵa-vaa wolaiti? ²⁵ Nḵ é maanεεnεzu ga è va bu, gè Zuluden maazuḵḵde, gè zou υaǰḵi naa ǰa, nii é zḵla υelei, naama ǰize you υaǰḵi, ta Liβan.» ²⁶ Kele Gḵoǰḵ GALAGI yiiǰaawanani mā wa-vaa zu, é la mḵ ǰeni pḵ ga é υa gḵḵḵmeni. E ǰeni mā: «É kula ǰεa! Mina mḵ bḵε pḵ ga naama vai ta. ²⁷ Le Pizega gize ma, è ǰaazuzie, folo liizu υelei, ta lekpeḿa υelei nu ǰυεzυυε, ta nu yeezazυυε, ta folo ǰulazu υelei, è pete ga ǰaazυυε, mazḵlḵ è la Zuluden nii maazuḵḵḵde pe. ²⁸ Deveiti fe Zozuwe ya, è iḵḵḵ, è sebelḵ, mazḵlḵ toǰa é losu niima nuḵuseiti tuǰḵ, é zooi nii ve tiya ga tḵnḵ, nii é υaazu petεsu.» ²⁹ Ade yeni nemei zu, Bete-Peyḵl letemaυε.

4

Nu ǰolo vai GALA ná-tḵgiti bε

¹ Niizu, Izelaye le nuḵuseiti, à woilo tḵgiti ta deveiti ma, gè wo ǰalasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ǰa a ke wo zεnvui wo, wo zooi zḵlḵ ga wḵnḵ, nii Gḵoǰḵ GALAGI, wo-mεmεwolani ta-GALAGI feezu wo υε. ² A mina ta υεε devei naa υa, nii gè feezu wo ya, à mina tanḵpe seǰe ba. Wa ǰolo Gḵoǰḵ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti bε, υelei gè feezu la wo ya. ³ Wo-ǰaazυυε naa ǰaani,

nii Gooɔɔ GALAGI keeni, é lo Baale-Peyool va. Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti voopeeni Baale-Peyool lebi vai va. ⁴ Wɔiti wo ɔilini Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, wo pe wa vulua za.

⁵ Wo suɔwɛɛ ga gè wo ɔalage ga tɔgiti, ta deveiti, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI na-GALAGI ma levei veeni la zèa, naa ɔa a ke wo so, wo make naama yooi zu, ve wo vaazu leezu ná, wo sɔlɔɔ ga wɔnɔ. ⁶ A so, wo make, naa ɔa a wo ɔe ga ɔima nui, ta kelegele nui, nui gaazu, ta naama vaiti meni, ti ɔe ma: «Zii wolai nii ɔa ga ɔima nu, ti ɔelegele.» ⁷ Zii begele ɔa é ná, anɛɛ zou wolaiti saama, nii ná-galagiti maabuɔaai ba, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI maabuɔaai la de va, siegi zu de woogulazu la ma? ⁸ Zii wolai begele ɔa é ná, nii tɔgiti ta deveiti ti zea, ti zɔlegai, eɣevelei niima logi la, gè feezu wo ya za?

Kulakelɛmaiti ti veai Sinayi gizei ma

⁹ Kele à dama ga bɔɔɔ, wo ɔaa wo-yenvui maazu, wo-zii ma voloi pe su, wa va yeema naama vaiti ma, niiti ti ɔeeni wo ɔaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ɔula wo ɔisu. A ti le ga wo-lointi, ta wo-lounlointi. ¹⁰ A mina yeema naama voloi ma, yeei wo loni da Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, Gooɔɔe gizei ma, siegi zu Gooɔɔ GALAGI ɔeni mà la: «Niima nuɔuseiti gaale ba kàkalave, gè dàawooi le ga tiye, naa ɔa a ke ti tɔzei ga lua bà, ti-zii ma voloi pe su eteai zu, ti ti-lointi kala da.» ¹¹ Wo maabuɔani gizei va, wo lo kɔɔɔave. Abui soni gizei va, eyesu é le geezuve. Kpidii veeni, ta tonaɔingi, ta bumugi. ¹² Gooɔɔ GALAGI ɔeni abui zaama ve wo vo. Wo kpɔe wooiti menini, kele wo la ɔeni gaazuve ɔaani, wooi nɔ ɔa é ɔeni ná. ¹³ E ná-minazefegi ɔulani kelema wo ve, nii é wo leveni ga wo so, naa ɔa é ga tɔ puugɔiti. Naa volu é ti zeveni kɔtu ɔokolo felegɔiti ma. ¹⁴ Naama ziegi zu, Gooɔɔ GALAGI devei veeni zèa, ga gè wo ɔala ga deveiti ta tɔgiti, naa ɔa a ke, wo ti zo, wo da zie ga tiye zoi naa zu, nii wo vaazu leezu su, wo seɔe, é ɔe wo ve ga wɔnɔ.

Kooɔɔ ganigiti koo vai maɔɔɛ vai

¹⁵ Tɔzei wo la ɔeni nu nɔpe gaazu ɔaani, voloi Gooɔɔ GALAGI ɔeni ɔezu la wo vo, abui zaama ve, Gooɔɔe gizei ma, à dama ga bɔɔɔ, ¹⁶ wo mina bɔɔɔ yaava, wo va kooɔɔ ganigi ta ɔete bɔɔɔ ve, é va ɔe ga anii tanɔpe baagulaba, zuu ɔevele, ɔaa ananui, ¹⁷ ɔaa suai ta ɔevele, nii é vulua eteai zu, ɔaa wɔnii, nii é ɔovesu geezuve, ¹⁸ ɔaa suai ta ɔevele, nii é ɔokposu zoi ma, ɔaa kalei ta ɔevele, nii é ziei wu zoi wu. ¹⁹ A mina ungi wuzefɛ, wo va wele geezuve, wo va foloi vete, ta alugi, ta somideɔaiti, ta niiti kpein ti volozu geezuve, wo va nɔkɔ ti wu, wo va da ti lebi. Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI naama vai yege nuɔusei zɔiti zea, zoi ma geeɔɔlogi wu ná pe. ²⁰ Kele woun, Gooɔɔ GALAGI liini, é wo ɔaizie, é wo volo abu zulugi naa zu, nii é ɔeni ga Ezipete yooi, é wo ɔe ga ná-nuɔuseiti, wo ɔe ga nɔnɔiti, eɣevelei wo la za.

²¹ Gooɔɔ GALAGI yiɔaawanani mà wa-vaa zu, é ɔona, é ɔe, gè la Zuluden maazuɔudea, gè va lo zou vaɔɔi zu, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ. ²² Noun ná, ná zaazu deɔemu niima yooi zu, gè la Zuluden maazuɔudea ɔegelein, kele woun, wa kpudezu, wo zou vaɔɔi naa zefɛ ga wɔnɔ. ²³ A dama, wo mina yeema minazefegi ma, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI seɔeni wo ve, wo va kooɔɔ ganigi ta ɔete bɔɔɔ ve, é va ɔe ga anii tanɔpe baagulaba,

nii a ɟe Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI ná-deveiti daalɔɟoma. ²⁴ Mazɔɔɔ Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI ɟeeve eɟe abui, nii é anii pe galazu, GALAGI nii toloai.

²⁵ Siegi zu wo dointi sɔɔɔsu da, ta dounlointi, wo lebi zeini zoi zu, wa ɟakana, wo kooɟo ganigi ta beɛe ga ani nɔpe baadɟulaba, wo wa-ƆALAGI Ɔooɟo GALAGI wanama vai ɟeeni, wo ziiɟaawana, ²⁶ ge geeɟɔɔlɔgi ta zoi zoga za ga zeeleiti wo laalɔɟoma, kulafiliba zaa baungi ɟa zeeli wo ma, wo neeɛ zoi ɟa, wo vaazu sɔɔɔsu ga wɔno, wa Zuluden buɛna, wo-zii zu la ɟoozaa ná, mazɔɔɔ wa ɟologolo neɟelein. ²⁷ Ɔooɟo GALAGI ɟa wo vaza nubuseiti saama, wo wola ɟaadɟalɔ zii ɟiligiti saama, ve Ɔooɟo GALAGI a li ga woye ná. ²⁸ Miná, wa ɟe gala kiligiti deɓizu, nii nubusei yeei kpetɛai ga gului ɓaa kɔtui, é la zooga é va wozaga, ɓaa é va faa meni, ɓaa é va daami wo, ɓaa é va ani maku meni. ²⁹ Miná ɟa ɓalaagi wo vaazu Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI ɟaiziezu ná ɔolu, wa ka, ni wa gaiziena ga wo-yiimaɛe pe, ta wo-yenvui pe. ³⁰ Niima vai kpein ka zeeli wo ma, wa-ɟidaaviligiti su. Naama ziegiti su ti vaazu, wa ɟale ma Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI ɔo, wo ɟolo gooi ve. ³¹ Mazɔɔɔ Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI ɟa ga maawoingaa GALAGI, é la ɟelea wo va, é la wo ɟologologa, é la yeemaa minazefegi ma, nii é ma ɟonai woni wo-memewolani be.

Ɔooɟo GALAGI ɟila kpe no ɟa é ga GALAGI

³² A ɟigaizie lee su, fai niiti kpein ti ɟeai, aisa wo va zɔɔɔ, kaipa GALA ge nubusei beɛeni, é kula etea, é zo gee bela, é li zɔɔla vele, fai nii keɟala la de ɟeeni ga laavɔɔ vai, ta ɟea ɓaa? Nu nii ɟeɟala vaa meniga ɓaa? ³³ Nubuse galagi ta laawoo meniga nei ɓaa, é da ɓɔe abui zaamaɛe, é la zaani, eɟevelei keai la ga woye? ³⁴ Galagi begele ɟa é lia ná-nubuseiti gaiziezu, zii ɟiligiti saama, ga voluɟulaiti, ta laavɔɔ vaiti, naa veɛ maabele vaiti ba, é kooi ɟo ga yeei, é maalua vaiti ke, eɟevelei Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI keeni la wo ve, Ezipete yooi zu, wo-ɟaazuɛ naa ɟa? ³⁵ E naa kpein deeni ga woye, wo ɟe kwɛe ga Ɔooɟo GALAGI ɟa é ga GALA, taɟili nɔpe ge la ná toun polu. ³⁶ Daawooi zegeni geezuɛ, wo meni, é wo ɟala, é ná-abu wolai le ga woye zoi ma. Wo daawooiti menini, é ɟula abui zaamaɛe. ³⁷ Tɔozei é wo-memewolani neeni ve, é yiimazefɛ ga timavofodaiti, ta ye ná ti ɔolu vele, naa ɟa é kea, to ɓoɟoi wo ɟula Ezipete yooi va, ga ná-zɛbe wolai, ³⁸ é ziiti kpe wo luɟo, ti wola wɔɔɔɔai, ti zuba wo va, é wo lo ta-yooi zu, é fe wo ya ga wɔno, eɟevelei wo petɛsu da za. ³⁹ A suɟweɛ deɟemu za, wo make ɟo wo-yiimaɛe, ga Ɔooɟo GALAGI ɟa é ga GALA gila kpegi, geezuɛ ta zoi ma, taɟili nɔpe ge la ná toun polu. ⁴⁰ Wa ná-tɔgiti so, wo ti make, ta ná-deveiti, ge ti veezu wo ya za, naa ɟa a ke, wo undaane, wa wo-lointi ti yeɛsu ná wa zaana, wo-zii zuɟooza zoi naa zu, nii Ɔooɟo GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve ga wɔno eyɛsu ɟo.

Maavela wo taa savagɔiti

⁴¹ Moize yeeloni taa savagɔ va Zuluden folo ɟulazu vele, ⁴² ti ɟe ga maavela laai naama nui ve, nii é la gaadɟilini ma, é nu va, é la woinzegeni polɔma, nu vaa nui ɟa ɔela, é li taai naa gila su, zenvui ɟa ye zea. ⁴³ Luɓen ná-bolodamaiti tɔnoi ɟeni ga Beeseɛl, nii é ɟeni teɔebai zu gize nemei ma, Gade nuiti tɔnoi ɟeni ga Lamote, Galaade yooi zu, Manasee nuiti ɓalaa tɔnoi ɟe ga ɟolan, Basan yooi zu.

MOIZE NA-KPɔEZUGULAI VELESIEI

(4:45–11:32)

44 Tɔgi vete Moize deeni ga Izelayele nuiti. 45 Ti ɣeni ga deveiti, ta tɔgiti, ta kala gooitɛ ɛ ti veeni Izelayele nuiti zea, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va. 46 Naa ɣeɛni Zuluden volu veleɪ, nemei zu, Bete-Peyɔɔl letemaɓe, Amɔɔl nuiti tamasagi Sigɔn nã-zooi zu, nii ɛ ɣeni zeini Geseɓon, nii Moize ta Izelayele nuiti ti kɔɔi veeni ba, ti vɔni ma, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va. 47 Ti nã-zooi zɛɣeni ga tɔnɔ, ta Basan masagi Wɔge nã-zooi. Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔi naati ti ɣeni Zuluden volu veleɪ, folo ɣulazu veleɪ. 48 Izelayele zeini nã kpein, ɛ zo Alɔwɛɛl, zie wolai Aalenɔn ɣomaɓe, ɛ zeeli Siyon gizei ma, nii ɛ ga Gɛelemɔn, 49 ɛ ɓɔ Zuluden ma vetu nemei kpein ba, Zuluden folo ɣulazu veleɪ, ɛ zeeli Kpoloɔɔ Wanai ma, Pizega ɣizei ɣɔɣɔaɓe.

5

Tɔ Puugɔiti

(Egeɔɔɔɔ 20:1-17)

1 Moize Izelayele nuiti pɛ tolini, ɛ ɣɛ ti ma: A woilo, Izelayele nuɓuseiti, deveiti ta tɔgiti kaa, gɛ feezu wo ya za. A ti ɣala, wo ti zo, wo ɔa ti ɣɛ. 2 Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI minazeɣe boni de ve, Gooɔɔɔɔ gizei ma. 3 E la ga de-memwolani gila nɔ ɣa Gooɣɔ GALAGI minazeɣeni ti ve, keɛ dea ɓalaa, ɔɔi pɛ de ve za, de vulua. 4 Gooɣɔ GALAGI ɓɛni wo vɔ, ɣaazuni ta ɣaazu, gizei ma, abui zaama. 5 Naama ziegi zu, gɛ loni wo yooɣɔzu, wa Gooɣɔ GALAGI, gɛ daawooi laazeeli wo ma. Mazɔɔɔ wo luani abui va, wo la ɣeni leeni gizei ma. Pɛte nii ɛ boni, ɛ ɣɛni: 6 «Nã ga Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI, nii ɛ ɛ ɣulani Ezipete yooi va, duɔla veleɪ wu.

7 «Gala kiligaa ti mina ɣɛ ɛ ve nɔn polu.

8 «Mina ani maaniini saɣa ɓɔɣɔ ve jɛgelein, ga anii tanɔpɛ baaɣulaba, niiti ti geegɔɔɔɔ zu, ɓaa niiti ti zooi ma, ɓaa zizeiti bu zooi wu. 9 Mina nɔkɔ ti wu jɛgelein, mina ti lebi jɛgelein, mazɔɔɔ nã, Gooɣɔ GALAGI, da-GALAGI, nã ga GALAGI toloai, nii a ɔa ɣɛɛɣɛiti ta-vaa nɔi votokula ti-lointi ma, eyɛsu ɛ zeeli yamanii zavasiɛi ta naanisiɛi ma, niiti ti maayoseɣezu ve. 10 Keɛ nã ɔa woogɛɣiladaɪ ɣɛ, eyɛsu ɛ zeeli yamani waagilasieɪ (1 000) ma, naati be, niiti ti nɛɛzu ve, ta ti nã-deveiti sosu.

11 «Mina Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI laaseigi wo fuun jɛgelein, mazɔɔɔ Gooɣɔ GALAGI ɣa naama nui leve ga sɔba nu, nii ɛ daaseigi wosu fuun.

12 «Dooɣɔ foloi leve ga maapɛɛba voloi, eɣveleɪ Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI ma levei veai la ɛ ya. 13 Da botii ɣɛ folo lɔzitaɪ zu, ɛ da-wotii kpein ke. 14 Keɛ folo lafelasiɛi ɣa ga Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI nã-dooɣɔ foloi. Mina boti nɔpɛ ke ma, da-o, ɛ-loun zunuiti-yo, ɛ-loun anzanuiti-yo, da-wotiɣɛ zunuiti-yo, da-wotiɣɛ anzanuiti-yo, da-wotiɣɛ nikiɛiti-yo, da-zoovalegiti-yo, anɛɛ da-logania kpein, anɛɛ weɛinti niiti ti zeini ɛ ɣɔɣɔma, naa ɣa a ke, da-wotiɣɛ zunuiti ta da-wotiɣɛ anzanuiti ti la looɣɔ ga ɛ ɣɛvele. 15 Da ɣize su ga ɛ ɣɛni ga duɔi Ezipete yooi zu, Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI ɣa ɛ ɛ ɣulani nã ga nã-zeeɣaabaai. Naa ɣa ɛ ba, Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI ɛ levea ga ɛ dooɣɔ foloi maapɛɛ.

16 «È-ɣɛɛ lebi ta ɛ-lee, eɣveleɪ Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI ma levei veeni la ɛ ya, naa ɣa a ke ɛ-zii ma voloiti suɣooza, ɛ da-eteai zie undaanɛi zu, naama yooi zu nii Gooɣɔ GALAGI da-GALAGI feezu ɛ ve.

17 «Mina nu vaa jɛgelein.

18 «Mina weenziɛ bo jɛgelein.

19 «Mina unma wo ñegelein.

20 «Mina zee zeele woo wo ñegelein è-zeijnogfɔi laalɔgɔma.

21 «Mina gaazugula ñegelein è-zeijnogfɔi anzai va. Mina gaazugula è-zeijnogfɔi ná-pelei va, anɛ ná-kpalagi, ɓaa ná-botigɛ zunui, ɓaa ná-botigɛ anzanui, ɓaa ná-nikei, ɓaa ná-soovalegi, ɓaa ani nɔpɛ é ga è-zeijnogfɔi nɔnɔ.»

22 Wooti kana, Gooɔɔ GALAGI ti woni wa-nubuseiti ma, é woogula la gizei ma, abui zaamaɓe, tonabiingi zu, ta bumugi, é la tanɔpɛ daani ma. E ti zɛveni kotu gokolo felegaiti ma, é ti ve zèa.

*Moize, GALA daa vaa wo nui
(Egezode 20:18-21)*

23 Wo wooi menigai ma, nii é ɣeni ɣulazu kpiddi zu, tama abui gizei va, wo vaani pò be, wa wa-wolodama ɣundigɔiti kpein, ta wa-ɣewolaiti, 24 wo ɣeni: «Wele, Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI ná-lebiyai lea ga giye, ta ná-bɔɔbi ɣevelei, gi gooi meniga abui zaama, za gi kwɛɛga ga GALA ka zoo é ɓɔɛ nui ɔɔ, naa zoo é ye ná, é ye vulua. 25 Kele niizu, lee vaa zu gá li ɓɔɔɔ lɔzu saai zu? Mazɔɔɔ abu wolai nii ɣa gi undaavili. Ni gá yena Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI wooi menisu, gá za. 26 Nu ɣila ɓalaa ka ná nei eteai zu, nii é zɛnvu su ɣALAGI wooi meniga ga gi ɣevele, é da ɓɔɛ abui zaama, é ye vulua, é la zaani? 27 Li da ɓɔɔɔ, è woilo naa kpein ma, nii Gooɔɔ GALAGI gá-GALAGI bosu, naa ɔulu è ti wo gi ma, gá woilo ma, gi ke.»

28 Gooɔɔ GALAGI wo-wooti menini, wo ɣeai ma ɓɔɛzu pò, é ɣe má: «Gè niima nubuseiti daawooti meniga, ti bogai é ma, gè vaa bu. 29 Ni nɔ ta la kevele ɔagɔi naati make na, ti lua bà ti-yiimaɓe, ti ná-deveiti so yeenɔpɛ, nii a ke tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaanɛ yesu ɣɔ! 30 Li, é ɣe ti ma, ti ɣale ma ta-zɛɣe ɣotaaiti bu. 31 Kele dɔun, da yesu bà ɔɛ, ná deveiti, ta tɔgiti, ta faliiti bosu è ma, nii da ti ɣala da, ti so, ti da ke zooti naa zu, nii gè feezu ti ɔɛ ga tɔnɔ.»

32 Nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei vea wo ya, wa naa zo, wo da ke, à mina zɛɣe gila kpalaa ba. 33 Wa zie ga pelei naa nɔ ñegelein, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI wo leveai ma, naa ɣa a ke wo da-eteai zie undaanɛi zu, wo-zii zuɣooza, zooti naa zu, nii wo sɔɔɔsu ga wɔnɔ.

6

*A wa-GALAGI nɛɛ ɔɛ,
wo ná-deveiti so*

1 A wele deveiti ba, ta tɔgiti, ta faliiti, nii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI dèveni ga gè wo ɣala da, nii a ke wo so, wo da ke, zooti naa zu wo lɔzu su, wo seɣe ga wɔnɔ, 2 wo lua Gooɔɔ GALAGI va, wa-GALAGI, wo ɣolo wo-zii ma voloi pɛ su ná-deveiti be, ta ná-tɔgiti, gè ti veai wo ya. Ta ga wɔnɔ, wa wo-lointi ta ti-mavofodaiti, naa ɣa a ke wo-zii zuɣooza. 3 Naa ɣa é ba, Izelayele nubuseiti, à woilo ti ma, wo gaaɓa wo ɣolo ti ɔɛ, wo ti ɣe, nii a ke wo undaanɛ, wo wola mɔin naama yooi zu, ɔɛ nɔnɔi ta kɔin gulbi ɔoɔvaai ná, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI boni la wo ma.

4 A woilo, Izelayele nubuseiti! Gooɔɔ GALAGI ada-GALAGI ɣa é ga GALA gila kpegi. 5 Da Gooɔɔ GALAGI da-GALAGI nɛɛ ɔɛ ga è-yii pɛ, è-yenvui pɛ, ta è-zuvikei pɛ. 6 Wooti niiti gè ti veezu yé ga za, ta ɣe è-yiimaɓe. 7 E-lointi kala ga tiye, é yepe la ti ma, da ɣena zeini da-velei wu, ta da ɣena ziaa pelei zu, da ɣena laa, ta da wuzɛɣena. 8 Ti ɣe ga poogi, ti ɔɛ è-yeei va, ti ɣe ga poogi è-lovalaɓe. 9 Da seɔɔ da-velei ma laamasagi ma, ta da-laa zigɔdaɓe ma.

*Izelayele maa la neeneneni,
é va yeema nd-GALAGI ma*

¹⁰ Siégi zu Góogó GALAGI wa-GALAGI leezu la ga woye zooli naa zu, nii é ma fonai woni wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa veé Zakóbe va, ga é fe wo ve, ta taa wolaiti ti vagai, niiti wo la ti loni, ¹¹ peleiti ti laavegai ga ani vagaiti, wa laade wo va naati pu ti wu, kólóyegéiti ti wóai, wa laade wo va ti wó, leezen beleiti, ta wolive wuluiti, wa laade wo va ti zin, ¹² siégi zu wo laamiizu la, wo yigó, à dama ga bógó, wa va yeema Góogó GALAGI ma, nii é wo gfulaai Ezipete yooi va, duola velei wu. ¹³ A lua Góogó GALAGI va, wa-GALAGI, tó gfula kpe ka wa debi, wo gona daaseigi zu. ¹⁴ A mina bóopéé gala kiligiti ta-vaa va, nu búseiti ti wo-maagoolii zu ta-galagiti, ¹⁵ mazóló Góogó GALAGI wa-GALAGI gfa wo zaama, ga GALAGI nii toloai. Tojá yiiígaawana wo laalóogóma, é wo-ma zuwu gaaave eteai zu.

¹⁶ A mina Góogó GALAGI wa-GALAGI zuógó, egevelei wo keeni la Masa. ¹⁷ Kele à golo Góogó GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti ta ná-togiti be, ta faliiti é ti woni wo ma. ¹⁸ Wa naa gfe, nii Góogó GALAGI devezu ga sólege, ta pagé, naa gfa a ke wo undaane, wo zooli wo zooli vagó zóló ga wónó, nii Góogó GALAGI ma gona woni wo-memewolani be, ¹⁹ é wo zili nuiti kpein kpe wo luógó, egevelei Góogó GALAGI boni la.

²⁰ Siégi zu, velela velei, wo-loun zunuiti ti wo gfaazaafasu da ga: «Lee vaa zu Góogó GALAGI da-GALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta togiti feai wo ya?», ²¹ wa ti woogfaavote ga: «Gi gfeni ga duóiti Falaogón ya Ezipete yooi zu, Góogó GALAGI gfa é gi gfulani ná ga ná-zébeí. ²² E laavóó vaiti keeni gi gfaazu, ta poo golaiti, nii é gfeni ga Ezipete yooi nimiza vai, é gfeni Falaogón ta ná-peleyegei kpein daalóogóma. ²³ Kele goun, é gi gfulani ná va, é va ga giye ve, é zooli ve gi ve, nii é ma minazefegi woni, é gona gi-memewolani be. ²⁴ Góogó GALAGI devei veeni ade ya, ga de togí teiti so, de ke, de lua Góogó GALAGI da-GALAGI va, naa gfa a ke de undaane eyesu gfa, é de-yenvui make, egevelei é keezu la zaagaza. ²⁵ Adoun de letema, tojá ga telebo faa, ni da Góogó GALAGI da-GALAGI ná-deveiti sona, de make, egevelei é boni la de ma.»

7

*Kanaan nuiti ta ta-góogó ganigiti
(Egezode 34:11-16)*

¹ Siégi zu Góogó GALAGI wa-GALAGI vaazu la ga woye, zooli naa zu wo segezu ga wónó, é ziiiti kpein kpe wo luógó, Gete nuiti, ta Gillegase nuiti, ta Amóol nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, zii lofela ti moindai, ti-zébeí wóló wónó va, ² a ti loóna wo yeezu, wa zobo sólóóna ti ma, wa ti zuwugaave. A mina minazefé nápe ke ti ve, à mina ti maawóingfa. ³ A mina vulu bógó ma wa nu búseí naati. A mina wo-loun anzanu ve ti-loun zunu ve, wo mina ti-loun anzanu zefé wo-loun zunu ve. ⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi segezu Góogó GALAGI va, ti da gala kiligiti debi. Góogó GALAGI gfa yiiígaawana wo laalóogóma, é wo-ma zuwu gaaave gaamago nó. ⁵ Wele velei wa ti zo da: Wa ta-zalaga gfulazuveti golo, wo ta-zale gfa gótuiti kpezegele, wo ta-zale gfa wuluiti teve ga, wo ta-góogó ganigiti gala. ⁶ Mazóló wa ga nu búseiti ti jpadegai Góogó GALAGI wa-GALAGI ve. E yimazefeni ga woye ziiiti kpein saama eteai zu, ga wo gfe ga nu búseiti ti wola vizógai.

*Maligii ná-woogefiladai
ná-minazege fai zu*

⁷ E la ga wo moin ɔa bogai zɔɔma nubuseiti ba, naa ɔa é keai, Ɔooɔɔ GALAGI ɔiliali la wo va, é yimazege ga woye, mazɔɔ wɔun ka wo loidai nubuseiti kpein saama. ⁸ Kele tɔɔzei Ɔooɔɔ GALAGI wo neɛve ve, tɔɔzei toɔa pɔ ga é ná-minazege konai laazeeli, nii é boni wo-memewolani ma, naa ɔa é kea, é wo ɔula ga ná-zeeɔaabaai duɔla velei wu, é wo ɔula Ezipete masagi Falagɔn ya. ⁹ A suɔwɛɛ deɔemu ga Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa é ga gaama GALA gila kpegi. Woogefila GALAGI, é ná-minazegegi ta ná-woogefiladai makeɛsu eyɛsu é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti neɛzu ve, ta ti ná-deveiti sosu. ¹⁰ Kele toɔa da naati sala gaamago nɔ, é zoloo ta-ɔeɛwotiiti ma, niiti ti maayosegezu, é ti undaavili. Toɔa naama nui zala gaamago nɔ, nii é maayosegezu, é zoloo ná-keɛwotii ma. ¹¹ Wa deveiti so mu, ta tɔgiti, ta kala gooti, wo ti make, niiti gè ti veezu wo ya za, wo da zie ga tiye.

Tuyai é koloi zu

(Tò Sevei Velesiei 28:1-14)

¹² Ni nɔ wa ye woilosu tɔgiti ma, wo ti zo, wo zie ga tiye, Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ná-minazegegi ta ná-woogefiladai make wo ve, eɔevelei é ɔonani la wo-memewolani be. ¹³ Toɔa wo neɛ ve, é tuya loo wo ve, é wo maamoin, é doun moinmoin fe wo ya. Toɔa tuya loo wo ve zooli va lonogiti ma: wa-moloi é ga beleege, ta wa-lɔɔ bɔigi, ta wa-wulɔi, é wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti kpuɔu vai maawɔɔɔ zooli zu, velei é minazegeni la, é ɔona wo-memewolani be, ga é fe wo ya. ¹⁴ Wa-luyai ɔa wɔɔɔ ziiiti kpein tɔnɔi va. Zunu baɔ anzanu la ɔea wo zaama ga doun zolɔɔtala nu, wa-logani bulugi zu, gila kpalaɔ ge la ɔea ti zaama ga zivo vuulala gele. ¹⁵ Ɔooɔɔ GALAGI ɔa seeɔe ɔiiti kpuɔe wo maazu, é la naama ɔɔɔ ɔi tanɔpe pea wo va, niiti ti zeelini Ezipete yooi ma, wo naa zuɔwɛɛ, kele toɔa ti leve naati ma, niiti ti wo maayosegezu ve.

¹⁶ Wa nubusei kpein suwuɔaaleve, niiti Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti loɔzu wo yeezu, ta maawoin mina wo zo. A mina ta-ɔalagiti deɔi, toɔa ɔe ga balii wo ve.

Maligii ɔa ga ná-nubuseiti make nui

¹⁷ Wa ɔisiezu tanisu ga: «Zii niiti moinve gi va, gá ti zoo ɔale?» ¹⁸ A mina lua ti va. A ɔitoo naa zu nɔ, nii Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni ga Falagɔn, ta Ezipete yooi kpein, ¹⁹ voluɔula wolaiti wo-ɔaazuu ti ɔani, poogiti, ta laavɔɔ vaa wolaiti, Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zeeɔaabaai, é wo ɔulani la Ezipete yooi va. Uele nɔ ɔana Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI a naama nubuseiti kpein so da, niiti wo luazu ti va. ²⁰ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa kaogiti teve ti laalɔɔɔma, eyɛsu ti naati kpein paa, niiti ti yesu ná, ti loɔɔuzu wo va. ²¹ Wo zasu mina bali ti ɔaazu, mazɔɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa wo zaama, GALAGI ve, bɔɔɔbai, ta maayikiiai. ²² Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa zii naati kpe wo luɔɔ vaavaa, wo la zooga wo va ti-ma zuwu ɔaaleve gaamago nɔ, naa ɔa a ke, ɔɔɔɔ zuaiti ti mina moin, ti va wuzege wo laalɔɔɔma. ²³ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa niima nubuseiti ɔo wo yeezu, ti ɔe unga wuulee, eyɛsu ti undaavili. ²⁴ Toɔa tamasagiti ɔo wo yeezu, wa ti-laaseigi ɔaava geegɔɔlgi wu zooli ma, taɔila kpalaɔ ge la loga wo luɔɔ, eyɛsu wo ti pe kologolo. ²⁵ Ta-ɔalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. A mina ɔaazuɔula wali va baɔ zanugi, nii é zeleni ti va. A mina ta zege ve, a va ɔe wo ve ga balii, mazɔɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti woinzegeve.

26 A mina lɛ ga kɔzɔba ani wa-vɛlɛiti bu, wo va ɣɔzɔ ga tɔun kɛvɛle. A naama anii ɣɔlɔɣɔlo, wo ɣɛlɛ ba, wo deve ga kɔzɔba anii, mazɔlɔɔ tɔgi ɣa ma.

8

Izelayɛle maaɣolo vai tevebai zu

1 Deveiti kpein gɛ ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo zie ga tiye, naa ɣa a ke wo zɛnvui wo, wo maamɔin, wo zɔɔi naa zeɣe ga wɔnɔ, nii ɢooɣɔ GALAGI ma ɣona woni wo-mɛmɛwolani bɛ. 2 A ɣize peleiti kpein su, niiti ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI wo zieni ga tiye kona vuunaanigɔ (40) laawu, tevebai zu, ɛ baladai lɛ ga woye, ɛ wo ɔlɔɣɔlɔ. E naa ɣɛɛni, nii a kɛ ɛ wo ɣoozu vaa ɣitei ɣwɛɛ, ni wa ɣolo nɔ-deveiti bɛ, ɣaa ni wa ɣɛlɛ. 3 Ungo, ɛ vaani bu, wo baladai ɣwɛɛ, ta pului, ɛ wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la ɣɛni kwɛɛ, wo-mɛmɛwolani balaa ti la ɣɛni kwɛɛ. Naa maavele ma, ɛ ɣɛni pɔ ɛ wo ɣala ga nui la zɛnvui woga ga daamianigi nɔ, kɛlɛ kɛni balaa ga wooiti pɛ maavele ti ɣulazu ɢooɣɔ GALAGI la. 4 Wa-zeɣe la ɣɛni zaɣani wo ɣɔba, wo-ɣɔɣɔ la veni wo wu, naama ɣona vuunaanigɔ (40) laawu. 5 A suɣwɛɛ wo-yiimaɛ ve ga ɢooɣɔ GALAGI ɣa wo maaɣolozu, eɣɛvɛlei zunui nɔ-doin maaɣolozu la. 6 A ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-deveiti so mu, wo zie ga nɔ-peleiti, wo lua ba.

Suɣɣɔgiti ta wo minazeɣe zɔɔi zu

7 Mazɔlɔɔ ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ɣa wo lɔɔzu zou vaɣɔi zu, zɔɔi nii ziei mɔindai su, zieungiti ta zou deiti ti laani nɛmɛiti su, ta ti ɣulazu gizeiti ba. 8 Zou vɛ, nii moloiti kpein ti bɛtɛzu ga, ti-laa ga belee ta wɔɔlezegi, ta leezɛn belei, ta kooleɣoole gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta kɔin gulɔi, 9 vɛ wo la kpala laamii woga nɔ, zou vɛ wo la valaga ani nɔpɛ ma nɔ, kɔlɔi ɣa ma vasaiti su, wa zɔɔ wo kɔlu ɔɔigi ɣula ma ɣizeiti su. 10 Wa daami wo, wo yiɣɔ, wa ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI mama zou vaɣɔi vaa zu, nii ɛ feai wo ya.

11 A dama, wo mina yeema ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ma, wo va ɣe nɔ-deveiti sosu, ta nɔ-fali wooiti, ta nɔ-tɔgiti, niiti gɛ ti veezu wo ya za. 12 Siegi zu wo daami wosu la, wo yiɣɔ, siegi zu wo pele vaɣɔiti tosu da, wo da ni ti wu, 13 siegi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ti mɔinzu la, walii ta zanugi mɔin wo ya, wo-yeaɣɔligi kpein ge mɔin, 14 à dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo va yeema ɢooɣɔ GALAGI wa-GALAGI ma, nii ɛ wo ɣulani Ezipete yooi va, duɔla vɛlɛi wu. 15 E loni wo luɣɔ, wo zie teveba wolai zu, nii maayikiai, sulaavegai ga kaali ɔɔiti, ta akugɔtɔkaaliiti, ada vɔɔi, zie la nɔ, minɔ ɣa ɛ ziei ɣulani nɔ fasai va. 16 Tevebai naa zu, ɛ wo ɣonɔkulani ga manegi, nii wo-mɛmɛwolani ti la ɣɛni kwɛɛ. E naa pɛ kɛɛni, nii a kɛ ɛ zeapakalai lɛ ga woye, ɛ wo ɔlɔɣɔlɔ, naa vɔluma ɛ faanɛɛ ɣɛ wo vɛ. 17 A dama, wo mina ɣɛ ma wo-yiimaɛ: «Nɔ ɔɔɣɔi nɔ-zobogi ta nɔ-zebei ɣa gɛ niima naavoloiti solɔɔgai da.» 18 Wa ɣize ɢooɣɔ GALAGI zu, wa-GALAGI, mazɔlɔɔ toɣa ɛ zobogi vea wo vɛ, wo naama naavoloiti solɔɔ, eɣɛvɛlei ɛ deɛzu la za mɔnɔ, ga nɔ-minazeɣegi maavele, nii ɛ ma ɣonai woni wo-mɛmɛwolani bɛ.

19 Ni gaama wa yeemana ɢooɣɔ GALAGI ma, wa-GALAGI, wo vilɛ gala kiligiti polu, wo da ti lɛbi, wo da nɔkɔ ti wu, nɔ deɛzu ga woye za, ga wo undaa ɣa vili. 20 Ungo, wo undaa ɣa vili, eɣɛvɛlei ɢooɣɔ GALAGI ziiti undaavilisu da wo luɣɔ, ni wo la woiloni ɢooɣɔ GALAGI wooi ma, wa-GALAGI.

9

Izelayɛle nuiti ta-ɣololalai

¹ A woilo, Izelayɛle nuɓuseiti! Wa ga va Zuluden maazuɓudezu za, wo li, wo ziiti kpe, ti wɔɔɔɔve wo va, ti-zɛbei wɔɔɔɔ wɔnɔi va, ta taa wolaiti su, sigigi ti ma, ɛ zeɪ geeɪ va, ² ta ga nuɓuseiti ti wɔɔɔɔɔi, ti wola ɣoozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti ɣwɛɛ, wo ti-maawoo menini ga: «Be ɣa a zoo ɛ Anake nɔ-doun zunuiti sakpe?» ³ A suɣwɛɛ volu za, ga ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI ɓoɣoi ɣa losu wo luɣo eɣe abui nii ɛ galai wosu. Toɣa niima nuɓuseiti koloɣolo, ɛ ti unmaayeɪ wo ve, wa zobo ɔɔɔɔ ti ma, wo ti undaavili gaamago nɔ, eɣevelei ɣooɣo GALAGI boni la wo ma.

⁴ Siɛgi zu ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI ti beɛzu la wo luɣo, a mina bo wo-yiimave: «Ada-zɔledai ve, ɛ keɛzu ɣooɣo GALAGI zoi veezu la de ya, ga adɔnɔ.» Mazɔɔɔ zii niiti ta-vaa ɣoi ɣa ɣooɣo GALAGI ti beɛzu la wo luɣo. ⁵ E la ga wo leleboge, ɓaa wo zɔlegɛ wo-yiimave, naa ɣa ɛ keɛzu wo vaazu ta-yooi zɔɔɔsu da ga wɔnɔ, keɛ zii naati ta-vaa ɣoi ɣa ɛ kea, ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI, ti beɛzu la wo luɣo, ɛ daawooi laazeeli, nii ɛ ma ɣona woni wo-meɛwolan be, Aɓalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. ⁶ A suɣwɛɛ deɣemu ga, ɛ la ga wo leleboge, naa ɣa ɛ keɛzu, ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI niima you vaɣoi veezu la wo ya, ga wɔnɔ, mazɔɔɔ wa ga nuɓuseiti ti zuvɔai.

*Nuɓuseiti ta-vaaɣaazagi
ɛ lo nike yivoi va*

⁷ A ɣize su, wo mina yeema, velegi wo ɣeni ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI yiɣaawana vaiti keɛzu la teɛɛɛɛ zu. E zo wo ɣula voloi ma Ezipete, eyɛsu wo zeeli adaɛ tei, wo ɣeni wuzeɣezu ɣooɣo GALAGI laalɔɣoma. ⁸ Wo ɣooɣo GALAGI yiɣaawanani ɣooɔɔɔɔe gizei ma, ɛ yiɣaawanani, wɔin ɣeni ma ga ɛ wo-ma zuwu ɣaaleve. ⁹ Siɛgi zu gɛ leɛni la gizei ma, ga gɛ minazeɣe kɔtu ɣokologiti seɣe, minazeɣegi nii ɣooɣo GALAGI keɛni wo yɔɣozu wa tiye, gɛ yeɛni nɔve, eyɛsu folo ɔuunaaniɣo ta kpidi ɔuunaaniɣo (40), gɛ la daami woni, gɛ la ɓɔɔɔeni. ¹⁰ ɣooɣo GALAGI kɔtu ɣokolo felegɔiti feeni zɛa, GALA ge ti zeveai ga yeeɓeɣai, ti zoloo woiti kpeini ma, ɛ ti woni wo ma gizei ma, abui zaamave, gaaleba voloi.

¹¹ Folo ɔuunaaniɣo (40) ta kpidi ɔuunaaniɣo (40) laawu, ɣooɣo GALAGI minazeɣe kɔtu ɣokolo felegɔiti feeni zɛa. ¹² E ɣeni ma: «Wuzeɣe, ɛ yei gaamanɔ, ɛ zeɣe gizei ma, mazɔɔɔɔ da-nuɓuseiti, ɛ logai ti luɣo, ɛ ti ɣula Ezipete yooi va, ti koto wola ɣɛa. Ti zeɣe pelei va fala, nii gɛ deveni ga ti zie la. Ti kɔlu ɣaawuungai ɓetea ga kooɣo ganigi.»

¹³ ɣooɣo GALAGI ɣeni ma: «Gɛ niima nuɓuseiti peɣega, ti zuvɔɔve. ¹⁴ Be ba, gɛ ti-ma zuwu ɣaaleve, gɛ ti-laaseigi bale, ɛ ɣula geeɣɔɔɔgi wu. Zii niiti ta-zobogi wɔɔɔɔɔi, ti wola mɔɔndai, ti leve niiti ba, na ɛ ɣɛ ga naati ti-ɣɛɛ.»

¹⁵ Gɛ yeini, gɛ zeɣe gizei ma, minazeɣe kokolo felegɔiti ti zoni zɛa, abui da so gizei va. ¹⁶ Gɛ wɛɛni, peɣe, wo kotoi ɣɛɛni ɣooɣo GALAGI wa-ɣALAGI laalɔɣoma. Wo nike yivoi ɓɛɛni ga kɔlu ɣaawuungi. Wo zɛɣeni gaamago nɔ naama velei va, nii ɣooɣo GALAGI nɔ-fai zeɛɛni. ¹⁷ Gɛ kokolo felegɔiti soni ga yee felegɔi, gɛ ti ɔili zoi ma, ti wolowolo wo ɣaazu.

¹⁸ Naa ɔoluma gɛ laani ɣooɣo GALAGI ɣoɣowu, gɛ yeɛni na, eɣevelei nɔ ɛ ɣeni la mɔungu, folo ɔuunaaniɣo (40) ta kpidi ɔuunaaniɣo (40), gɛ la daami woni, gɛ la ɓɔɔɔeni, tɔzei koto wolai va, wo ɣooɣo GALAGI wanama vai ɣɛɛni,

wo ziiɣaawana. ¹⁹ Mazɔɔɔ gè luani ziiɣaawanai naa va, ziiɣfulagi nii Gooɔɔ GALAGI ɣeni su wo laalɔɔma, é ɣeni pɔ ga é wo-ma zuwu ɣaaleve. Kele názu mɔnɔ, Gooɔɔ GALAGI gɔɔɣaavoteni.

²⁰ Gooɔɔ GALAGI wola yiiɣaawanani Aalɔn ma balaa, é ɣeni pɔ ga é undaavili. Gè maanɛnɛni Aalɔn balaa ve naama ziegɔ zu. ²¹ Nii é ɣeni ga wa-ɣotoi ɣe ungi, niki yivoi naa wo kpɛteni, gè galani, gè fukɔ, gè ke ga fufiligi, gè ma vukoi vili kɔtudei ɣa, nii é yeizu gizei ma.

Nubuseiti ta-vaaɣaaza kiligiti

²² Wo Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani mɔnɔ Tabeyela, ta Masa, ta Kibelɔte-Gataava. ²³ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI wo leveni la ga wo zeɣe Kadese-Baalenea, é ɣe wo ma: «À le, wo zoi zeɣe ga wɔnɔ, nii gè feezu wo ya,» wo wozotalai ɣeeni ga Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI, wo la ɣeni laani tɔun da, wo la ɣeni wiloni goo ma. ²⁴ Kaipa gè wo ɣweeni, wo la ɣoloni Gooɔɔ GALAGI ve.

²⁵ Siegi zu Gooɔɔ GALAGI ɣeni ɣeezu la, é wo-ma zuwu ɣaaleve, gè laani Gooɔɔ GALAGI ɣɔɣɔwu, gè yeni ná eyesu folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40). ²⁶ Gè falini, gè ɣe ma: «Màlɔgii, Gooɔɔ GALAGI, mina da-nubuseiti ma zuwu ɣaaleve, ɔnɔiti è ti unmoogai ga da-zobogi, è kulaai Ezipete yooi va ga è-yeei ná-zebɛi. ²⁷ Gize da-wotiɣe nuiti su, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. Mina niima nubuseiti so ga ti-zɔ nɔi, ta ta-vaa nɔi, ta ta-ɣotoi maavele! ²⁸ Ni naa laade, zoi nii è gi ɣulaai su, naama nubuseiti ta ɣe ma: Gooɔɔ GALAGI ti ɣulaave Ezipete yooi zu, é va ti vaa tevebai zu, tɔzei zobo ge la ɣeni be, é va li ga tiye zoi naa zu, nii é ma vaa woni ti ma. ²⁹ Tama, ta ga da-nubuseiti, ɔnɔiti, niiti è ti ɣulaai ga da-zobo golai, ta da-yeeɣaabaai.»

10

GALA ge ná-nubuseiti maavaaye fai (Egeɔɔde 34:1-10)

¹ Naama ziegɔ zu, Gooɔɔ GALAGI ɣeni mà: «Kɔtu ɣokolo felegɔ zaɣa ga ma mɔungiti kevele, è le pɔ be, gizei ma, è kesui beɛ balaa ga gului. ² Nà wooiti sevezu naama ɣɔtu ɣokologiti ma, wooi niiti ti ɣeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni, da ti la kesui zu.»

³ Gè kesui beɛteni ga akasia wului, gè kɔtu ɣokolo felegɔi zaɣani, eɣevelei ma mɔungiti ti ɣeni la, gè leeni gizei ma, kokolo felegɔiti ti zoni zèa. ⁴ Gooɔɔ GALAGI sevei ɣeni kokolo niineiti ma ga ma mɔungiti kevelei, tɔ puugɔiti é ti veeni wo ya gizei ma abui zaamaave, voloi wo ɣaaleeni ba la. E feeni zèa. ⁵ Gè ɣaleni ma, gè gizei yei, gè kokologiti daani kesui zu, nii gè kpɛteni. Ti yege laani su, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zèa.

⁶ (Izelaye nuiti ti zegeni Beelɔte-Benee-Yaakan, ti li Mɔseela. Miná ɣa Aalɔn zaani ná, ti maagulu. Ná-doun zunui Eleazaal zeini potogi zu ga zalaɣa ɣula ɣundigi wolai. ⁷ Ti zegeni miná, ti li Gudɛɔda, ti zeɣe miná, ti li Yɔtebata, zoi ve ziei wola mɔndai ná. ⁸ Naama ziegɔ zu ɣa Gooɔɔ GALAGI yimazegeni la ga Leevi ná-bolodai, ga ti da Gooɔɔ GALAGI ná-minazege kesui zeɣe, ti lo kakala, nii a ke ti ná-hotii ɣe, ti tuya loo nubuseiti be daaseigi zu, naa ɣa ti keezu zaaɣaza. ⁹ Naa ɣa é ba, Leevi nuiti ti la tɔnɔ zɔɔɔni la zoi zu ti-ɣeeleaiti saama: Gooɔɔ GALAGI ɣa é ga tɔnɔi, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI boni la ti ma.)

¹⁰ Gè yeni gizei ma, eḡvelei é ḡeni la ma mǎungi, folo uuunaanigǎ (40) ta kpidi uuunaanigǎ (40). Gooḡǎ GALAGI gǎoḡaavoteni mǎnǎ niizu, é zeḡe wo undaavili fai volu. ¹¹ E ḡeni má: «Wuzzeḡe, li, é lo niima nuḡuseiti tuḡǎ. Ti li zooi naa zu, ti seḡe ga tǎnǎ, nii gè ḡonani ti-memewolani be ga ná fe ti ya.»

*Tǎḡi é lo nebei
ta koloi ma vai va*

¹² Niizu Izelayele nuḡuseiti, leeni ḡa Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI pǎ ga wo ke be? Toḡa nǎ ga wo lua ba, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo nee ve, wo debi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹³ wo Gooḡǎ GALAGI ná-deveiti so, ta ná-tǎgiti, gè ti veezu wo ya za, naa ḡa a ke wo undaane.

¹⁴ Wele, geegǎlǎ sebele golai maaḡoozaai, naa ḡa ga Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI nǎnǎ, naa vee zooi ta gaa aniiti kpein ba. ¹⁵ Anee naa ve, wo-memewolani nǎ ḡa Gooḡǎ GALAGI ḡilini ti va, wo ti nee ve, ti voluma, wa ve wo ga ti-mavofodaiti, wa ḡa é yimazeḡea ga woye ziiti saama, eḡvelei wo kaazu la za. ¹⁶ A valibo mu wo-yiimaave, wo mina ḡḡi baa ga Gooḡǎ GALAGI laalǎḡǎma. ¹⁷ Mazǎlǎ Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI ḡa é ga GALAGI nii é galagiti unga, maliḡiiti ti-Maliḡii, GALAGI nii bǎǎbai, zeeḡaabaai, maayiki, é la zeelǎzǎḡǎzu ḡeezu, é la lobeani zoga, ¹⁸ é telebodai ḡeezu podoin ve, ta poanzai, seikǎḡǎma nui neai be, é kanǎḡi ta seḡei veezu zea. ¹⁹ A seikǎḡǎma nui nee ve, mazǎlǎ wo ḡeni ga seikǎḡǎma nui Ezipete yooi zu.

²⁰ A lua Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI va, wo da debi, wo ḡili tǎ ḡila kpe nǎ va, wa ḡena ḡonaa, wo ḡona daaseigi zu. ²¹ Tǎ ḡa é ga wa-maamusei ma ungi, toḡa ga wa-GALAGI, toḡa é keewoti wolaiti kea wo ve, ti maayikiai, wo-ḡaazuve ti ḡa. ²² Wo-memewolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi ḡeni ga nu uuulǎfela (70), niizu Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI wo ḡea ga maamǎin nu, eḡvelei geegǎlǎḡi ḡaave zomideḡaiti ti la.

11

*A Gooḡǎ GALAGI nee ve,
wo ḡolo ná-deveiti be*

¹ Wa Gooḡǎ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo ná-deveiti so yeenǎpe, ta ná-tǎgiti, ta ná-kala gooit, ta ná-fali wooiti. ² Wo la ga wo-lointi kebele, niiti ti la niima vaiti kwee, ti la ti ḡaani, wǎi wo ná za, wo naa ḡwee, nii Gooḡǎ GALAGI wo ḡalani da, bǎǎlǎ velei, ná-zeeḡaabaai, ta ná-zebai, ³ laavǎǎ uuogiti, ta keewotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falaḡǎn laalǎḡǎma, Ezipete masagi, ta ná-zooi kpein daalǎḡǎma, ⁴ nii é keeni ga Ezipete ḡǎḡǎ nui, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloi, velei é Seeli Kpoloḡei ḡaḡaleni ma la, é vu ti ma, siegi zu ti ḡeni wo zaḡalabosu la, é ti maalǎḡuni, ti neele neḡelein. ⁵ Wo naa kpein kwee, nii é keeni wo ve tevbai zu, eyesu wo va zeeli niima adave, ⁶ velei é Datan zoni da, ta Aḡilame, Eliabe ná-doun zunuiti, Luḡen ná-bolodai zu, siegi zu zooi laalaoni da ti ḡǎḡowu, é ti maaḡulu ta ta-veleyeḡeiti, ta ta-zeḡe ḡotaiti, ta niiti kpein ti ḡeni loni ti volu, Izelayele nui saama. ⁷ Mazǎlǎ wo keewoti wolai naa kpein kaani, nii Gooḡǎ GALAGI keeni.

⁸ Naa ḡa é ba, à deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a ke wo zebai zǎlǎ, wo li, wo zooi zo, ve wo liizu, wo ná zeḡe ga wǎnǎ, ⁹ wo-zii zu ḡa ḡooza zooi naa zu, nii Gooḡǎ GALAGI ma ḡonai woni wo-memewolani be, ta ti-mavofodaiti, zooi ve nǎnǎi ta kǎin ḡulo uuovaai ná. ¹⁰ Mazǎlǎ zooi nii wo liizu, wo seḡe

ga wɔnɔ, é la ga Ezipete yooi ɣɛvele, ve wo ɣulaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, keni wo bena kɔ, eɣe guulu kpelei. ¹¹ Zooi nii wo levesu, wo li, wo seɣe ga wɔnɔ, toɣa ga zooi nii gizeiti ti su ta nɛmeiti, é yebezu ga tona dei é zegezu geezuve. ¹² Zou ve nii ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI daazɔbosu, é ɣaaɓa ma, é zo konagi ma volo mɔungi ma, é li ma ɣaabelagi vɔ.

¹³ Ni wa ɣolona deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI nee ve, wo da lebi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe, ¹⁴ toɣa tonai vu wa-yooi zu, siegi zu maanai é vu la, sama gelei ta foɣo gelei, wa wa-moloi ɣaale ba, nii é ga beleegi, ta wa-lɔɔ niinei, ta wa-wulɔi, ¹⁵ toɣa tufa vagoiti pu wa-lɔɔi zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yiɣo.

¹⁶ Wa dama ga ɔooɣɔ, wo mina ɔooɣɔ ye ná, wo va ɣaka, wo va li ga gala kiligiti pɔ pelei, wo va ti lebi, wo va nɔkɔ ti wu. ¹⁷ ɔooɣɔ GALAGI ɣa yiɣaawana wo ma, é geeɣɔlɔgi laaɣulu, tona la vu, zooi la aniiti pɔnɔga, wo undaa ɣa vili gaamanɔ zou vagoi naa zu, nii ɔooɣɔ GALAGI fea wo ve.

¹⁸ Tɔgi niiti gè ti veezu, wa ti zɛve wo-yiimave, ti ɣe wo ɣisu, ti ɣili wo-yeeiti ba eɣe poogi, poogi ɣe wo-loualave va. ¹⁹ A wo-lointi kala ga tiye, wo yepe la ti ma, wa ɣena zeini wa-velei wu, ta wa ɣena ziaa pelei zu, wa ɣena laa, ta wa wuzegena. ²⁰ Wa ti zɛve wa-velei ma laamasagi ma, ta wa-laa zigidave ma. ²¹ Wo-ziiti ta wo-loun zunuiti siiti su ɣa ɣooza, eɣe geeɣɔlɔgiti siiti, niiti ti zelegai zooi maazu, naama yooi zu, nii ɔooɣɔ GALAGI ma ɣona woni womewolani be, ga é fe ti ya.

²² Mazɔɔ ni wa ɣolona devei niiti pe be, gè feezu wo ya ga wo make, wo ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI nee ve, wo zie ga pelei kpein é wo ɣalaga da, wo ɣili to ɣilagi va, ²³ toɣa zii niiti kpein kpe wo luɣo, wa ziiti ta-yooi zeɣe ga wɔnɔ, niiti ti mɔindai wo va, zebei ti va ti leve wo va. ²⁴ Ada ve kpein wo ɣooɣɔlosu ná ma, miná ɣa ɣe ga wɔnɔ, wa-ɣwepelema ve ɣa zeeli Liban tevebai ma, ta zie wolai Ufellate, eyesu é zeeli folo liizu vele bolodei ma. ²⁵ Nu nɔpe ge la zooga é va wo zakpe, eɣevelei é boni la wo ma, ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɣa dualuagi lɔ nuiti su wo luɣo, ti zasu da bali, zooi kpein su ve wo levesu ná.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Gè tuyai ta foovooi zeida wo luɣo za, wo yiimazeɣe: ²⁷ wa tuyai zɔɔɔ, ni wa ɣolona ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti be, gè feezu wo ya za, ²⁸ wa foovooi zɔɔɔ, ni wo la ɣoloni ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti be, ni wa zeɣena pelei va, gè ma levei veezu wo ya za, wo ɣili gala kiligiti ba, niiti wo la ti ɣwee.

²⁹ Siegi zu ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI liizu la ga woye zooi naa zu, ve wo ná zegezu ga wɔnɔ, wa tuyai loo Galizime gizei ma, wo foovooi loo Ebale gizei ma. ³⁰ Naama ɣize felegoiti pe ta Zuluden vɔlu velei, pelei nii é folo liizu velei naa vɔluve, Kanaan nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden ma vetu nemei zu, Gilegale letemave, Mɔlee sene gului, naati koba ve. ³¹ Mazɔɔ wa ga va Zuluden buɣezu, wo li, wo zooi zo, nii ɔooɣɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo ya. Wa seɣe ga wɔnɔ, wo zeí ná. ³² Wa dama, wo ɣolo deveiti be ta toɣiti, gè ti veezu wo ya za.

TŌGITI TA DEVEITI

12

(12:1--26:19)

¹ Wɛlɛ tɔgiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo ɗa zie ga tiye wo-zii ma voloi pɛ su, zɔoi naa zu, Gooŋɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feezu wo vɛ, ga wo seŋe ga wɔnɔ.

GALA falizuwɛ gɛ ɣila nɔ

² Wa naama adaveti pɛ kpezeŋele, vɛ zii naati wo vaazu ti bɛɛzu, ti ɣeni ta-ɣalagiti dɛbizu nɔ, gize ɣaaŋoozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu.

³ Wa ta-zalaɣa ɣulazuwɛti toka, wo ta-zale ɣɔɔ ɣotuiti kpezeŋele, wo ta-zale ɣɔɔ wuluiti gala, wo ta-ɣooŋɔ ganigiti galeɣale, ti ga ta-ɣalagiti, wo ti-laaseigi bale, ɛ ɣula adavɛ nɔti, ɛ jɛɛɛ. ⁴ A mina ti ɣɛɛ woti naama zii ta ɣɛ ga Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI. ⁵ Keɛ Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI ɣa yimazeŋɛzu ga adavɛ ta, wo-mavofodaiti kpein saama, vɛ nɔ a ɣɛ ga seizuwɛ, minɔ ɣa wa li nɔ, wo ɗa nɔkɔ bu. ⁶ Minɔ ɣa wa gala zalaɣaiti kula nɔ, ta zalaɣaiti, ta puusieiti, ta ɣuladaiti, ta minazeŋɛ daazeeli zalaɣaiti, ta vɛbɛaniiti wo daai ɣisu, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti. ⁷ Minɔ ɣa balaa wa daami wo nɔ, Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, wa-o, wa-veleyeŋeiti-yo, wo ɣoozunɛ naama ani vɔgɔi pɛ faa zu a ɣɛ wo ya, niiti Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI a tuya loo wo vɛ ti zu.

⁸ A mina faiti ke, eŋɛvelei ade keɛzu la za vɛ, ɛɛ ka naa ɣɛɛzu nɔ, nii pagai gaazu. ⁹ Tɔzei wo la dɛ zeelini dooŋɔ bosuvɛ, ta zɔoi zu, nii Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ. ¹⁰ Wa ga va Zuludɛn maazuɓudɛzu, wo ze zɔoi zu, nii Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ, toŋa dooŋɔgi ve wo ya, ɛ wo ɣula wo zili nuiti kpein zea, ti wo-maagoolii zu, wa ze zɔoi naa zu ziileigi zu. ¹¹ Adavɛ ɣa ɣɛ minɔ, nii Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI a yimazeŋɛ ga nɔ, vɛ daaseigi a yɛ nɔ va. Minɔ ɣa wa naati kpein kula nɔ, niiti gɛ wo levezu ti ma, wa-ɣala zalaɣaiti, ta wa-zalaɣaiti, ta wa-ɔuusieiti, ta wa-ɣuladaiti, ta vɛbɛaniiti wo minazeŋɛzu ga tiye Gooŋɔ GALAGI vɛ. ¹² Wa ɣoozunɛ Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotiŋɛ zunuiti, ta wa-wotiŋɛ anzanuiti, naa vɛɛ Leevi nuiti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazɔɔɔ naati ti la zou nɔpɛ sɔɔɔni wo zaama.

¹³ A dama ga ɔoŋɔ, wo mina wa-ɣala zalaɣaiti kula adavɛ tanɔpɛ nɔ, wa nɔ ɣa, ¹⁴ keɛ wa wa-ɣala zalaɣaiti kula naama adavɛ, vɛ Gooŋɔ GALAGI a yeelo nɔ va, wa-wolodai ta zu, minɔ ɣa wa naa kpein ke nɔ, nii gɛ wo levezu ma. ¹⁵ Anɛɛ naa vɛ, siegi zu wɔin a wo zo da, wa zoo wo toganii ta vaa, wo ma zuai mi, ɛ zoloo tuyai ma, nii Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI bosu wo vɛ, vɛ nɔpɛ wa ze nɔ. Nui nii kɔzɔai, ɓaa nii jadegai, ta zoo ti ta mi, eŋɛ nɔ vɛlei nu dopa zuai ɓaa goe suai miizu la. ¹⁶ A mina nɔ jama mi, keɛ wa pu ya zɔoi ma eŋɛ ziei.

¹⁷ A mina wa-moloi ma ɔuusie mi wo-zeizuvɛ, ta wa-ɔɔ niinei, ta wa-wulɔi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivoiti, anɛ minazeŋɛ ganii gila kpala, ɓaa wa-vɛbɛaniiti wo daai ɣisu, ta wa-ɣuladaiti. ¹⁸ Wa ɣɛ nɔ Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, naama adavɛ, vɛ ɛ yeelosu nɔ va, minɔ ɣa wa ti mi nɔ, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotiŋɛ zunuiti, ta wa-wotiŋɛ anzanuiti, ta Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa ɣoozunɛ Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, wa-wotii ma lɔnɔgiti kpein su. ¹⁹ A mina yeema Leevi nuiti ma, eyɛsu pɛ wo-zii ma voloi pɛ su, wa-yooi zu.

²⁰ Siegi zu Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwɔɔɔzu la, eŋɛvelei ɛ minazeŋɛni la wo vɛ, ni sua wɔin a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a nɛ wo vɛ. ²¹ Ni adavɛ Gooŋɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ va ga daaseigi ɣɛ

ná, ná maaḡoozave wo va, wa-loganiiti Ḡooḡo GALAGI feezu wo ve, wa zoo wo ta zeḡe ma wolaiti su, baá ma goiti su, wo paa, eḡevelei gè devei veeni la wo ya, wa zoo wo mi, ve wo zeini ná, eḡevelei wo pò la. ²² Wa mi, eḡevelei nu a ḡa dopa zuai baá goe suai mi la, nui kòzòai, baá nii ḡadegai, naa felegò pè ka zoo é ta mi. ²³ A dama nò, wo mina ḡamai mi, mazòḡo ḡamai ḡa é ga zenvui, à mina zenvui bò suai va, wo va mi. ²⁴ A mina ta mi ḡeḡeḡein, wa pu ya zooi ma eḡe ziei. ²⁵ A mina mi, naa ḡa a ke wo undaane, wa wo-mavofodaiti, tòzei wo naa ḡea, nii sòlegai Ḡooḡo GALAGI ḡaazu.

²⁶ Kele wa-loganiiti wo ti veezu GALA be, ta minazeḡe daazeeli zalaḡaiti, wa li ga naati naama adave, ve Ḡooḡo GALAGI yeelosu ná va. ²⁷ Wa gala zalaḡaiti kula, suai veḡe ma ḡamai va, Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve. Wa-zalaḡai zòiti ma ḡamai ḡa vaza Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve, wa zoo wo ma zuai ta mi.

²⁸ A ḡize devei niiti kpein su, gè feezu wo ya, à ḡolo ti pè be. Naazu wo undaa ḡa ne, wa wo-mavofodaiti, tòzei nii pagai, é zòle Ḡooḡo GALAGI ḡaazu, wa naa ḡeezu.

Nu mina vokòḡo

Kanaan nuii ma

²⁹ Sieḡi zu Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI ziiti ma zuwu ḡaalevezu la wo luḡò, niiti wo liizu ti vò be, wo ti zo, sieḡi zu wo ti beezu la, wo ze ta-yooi zu, ³⁰ à dama ga bòḡo, wo mina ḡo ga ta-valii, wo va vokòḡo ti ma, ti undaaviliga vòluma wo luḡò. A mina vòpèe ta-ḡalagiti ta vaa va, wo va gaazaḡa bo ga: «Nubusei niiti ti ḡeni ta-ḡalagiti debizu ḡale? Gá pò gá balaagi gi ke ga ti ḡevele.» ³¹ Wo ḡevelei mina ḡe ḡana Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI letema. Mazòḡo zii naati ti ḡeni fai ma zii pè keezu, niiti ti Ḡooḡo GALAGI ḡaazu ga kòzòba vaiti, ti woin la ma. Ti yeni liizu la, ti ḡa ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaḡai ta-ḡalagiti be.

13

¹ Wa ḡolo devei kpein be, nii gè feezu wo ya, wo make, à mina tanòpè da ma, à mina tanòpè seḡe ba.

Kòḡo gani kò nuii maaḡolo vai

Izelayele nuii saama

² Tanisu GALA goo wo nui ta ḡa wuzeḡe wo zaama, baá kulakelèma ḡaa nui, é poogi ta ve wo ya, é wo laavò, é maaḡele vai ta le ga woye. ³ Ni poogi baá maaḡele vai é bogai, naa laa a zeelina, é ḡe wo ma: «Ade li, de vilè gala kiligiti polu, de tilèbi,» tama wo la galagi naati kwèe, ⁴ à mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, baá kulakelèma ḡaa nui naa wooi ma, mazòḡo Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI seḡeve ga é wo voluḡula la, nii a ke é kwèe ni neeve wo ve, gaamai zu, ga wo-yii pè, ta wo-yenvui pè. ⁵ Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI ḡila kpe nò ḡa wa vilè polu, wo lua ba, wo ḡolo ná-deveiti be, wo woilo goo ma, wo debi, wo ḡili toun ba. ⁶ Maaneveve ga ti GALA goo wo nui naa vaa, baá kulakelèma ḡaa nui naa, mazòḡo kpòveve ga nuii ti kololalai ḡe Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI laalòḡoma, nii é wo ḡulani Ezipete yooi zu, é wo ḡula duòla velei wu, mazòḡo é ḡeni pò ga é wo zeḡe pelei va, nii Ḡooḡo GALAGI wa-ḠALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa ḡoi lòḡula ḡana bòḡo zaama.

Wo wòla mina wo ḡaka

⁷ Ni è-ǵɛɛloin, è-lee ná-doun zunui, ɓaa è-loun zunui, ɓaa è-loun anzanui, ɓaa è yiima anzai, ɓaa è-wɔɔlai nɛai è vɛ, naa ta a suǵɔǵɔna dɔɔǵuzɔ ga é è lɛ ga, é ǵɛ è ma: «De li, de gala kiligiti debi,» tama da-o, è-mɛmɛwolani-yo, wo la ǵɛni galagi naati kwɛɛ, ⁸ galagiti ti wɛɛn nuɓuseiti saama, ti buǵama, ɓaa ǵoozama, ti zeini, é zo zou ɓɛla ga, é li zou ɓɛla ga, ⁹ mina kisu vai zo, mina woilo goo ma, mina maawɔingɔ, mina maazasa, mina ná-kakagi loɔǵu. ¹⁰ E maanɛvɛ ga é paa. Yeewuzɛfe daaloǵɔma mɔunpa, ga é paa, naa ɓoluma, nuɓuseiti ti ɓɔ è va. ¹¹ Da sɔ ga kɔtui, é za, tɔɔzei wɔin ǵɛa ma ga é è zeɛfe Ǵooǵɔ GALAGI va, da-ǴALAGI, nii é è ǵɛlani Ezipete yooi va, duɔla vɛlei wu. ¹² Izelayɛle nuiti kpein ta mɛni, ti lua, nu nɔpɛ ge la mɔ naama ǵɛɛwoti jɔi ma zii ta ǵɛa wo zaama.

Kololala nuiti maaǵolo vai Izelayɛle nuiti saama

¹³ Ni wa mɛnina taai taǵila ná-faa zu, nii Ǵooǵɔ GALAGI wa-ǴALAGI feai wo vɛ ga wo zeɛ su, ¹⁴ nu ɲakaiti kulaɓɛ wa-nuɓuseiti ɓɔǵɔi nɔ zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligiti debi,» tama wo la ǵɛni galagi naati kwɛɛ, ¹⁵ wa naa wuuzumɔ, wo ǵida bu, wo nuiti gaazaǵa ga pagɔ. Ni fai naa ǵa ga gaama, daazu ǵa vɛ nɛi, naama vaa jɔu wolai ǵɛɛvɛ nɛi wo zaama, ¹⁶ wa taa nuiti kpein paa ga boǵa zɔkpɔi, ta toganiiti. Wa koloǵolo ta su anii kpein. ¹⁷ Wa kɔɔzoganii kpein gaale ba zaamazuvɛ, wo taai ǵala ɲɛgelein, é vɛɛ ná-kɔɔzoganii va ga zalagɔi Ǵooǵɔ GALAGI vɛ. Adaɓɛ ná ǵa ǵɛ ga vɛ ná ǵoloǵologai, taai la mɔ loga ɓolu eyesu pɛ. ¹⁸ A mina anii naa tanɔpɛ seǵe, nii maanɛɛ vɛai ba, naa ǵa a ke, Ǵooǵɔ GALAGI ná-ziiǵaawanai ǵaayeɛ, é wo maawɔingɔ, é wo maamɔin, eǵɛvɛlei é ma ǵonai woni la wo-mɛmɛwolani bɛ, ¹⁹ wa woilona Ǵooǵɔ GALAGI wa-ǴALAGI woo ma, wo ǵolo ná-deveiti bɛ, gè ti veezu wo ya za, wo naa ǵɛ, nii sɔlegai Ǵooǵɔ GALAGI wa-ǴALAGI ǵaazu.

14

Fai niiti tɔgi zɛidai ti ma, é lo saa vai va

¹ Wa ga Ǵooǵɔ GALAGI wa-ǴALAGI ná-dointi. Saai a loona, à mina wɛn ɓaa pɔɓpale lɔ ɓɔǵɔ ma, ɓaa wo va wɔungi ɓuye wo-lovala vɛlei ga saa wɔɔi ma ɓooǵi. ² Mazɔɔɔ wa ga nuɓuseiti ti ɲadɛgai Ǵooǵɔ GALAGI wa-ǴALAGI vɛ, Ǵooǵɔ GALAGI yimazɛǵevɛ ga woye, é wo ǵula ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ǵɛ ga nɔnɔ ye.

Sua ɲadɛgaiti ta ɲadɛtala geleit (Leevi Nuiti 11:1-47)

³ A mina kɔɔɔba ani nɔpɛ mi. ⁴ A wɛle suai niiti ka wa zoo ti miizu: niki, baalagi, ta bolii, ⁵ dopai ma zii pɛ, goegi ma zii pɛ, gize woli, dɔɔɔ vaalagi, dɔɔɔ woli, ⁶ suai nii kpein polokagi ǵaavaliai, é miizu, é da tɛ ɓolu. ⁷ Kele niiti wo la ti mia, anɛ ni ti-ɓolokagi ǵaavalivɛ, ɓaa ti miizu, ti da tɛ ɓolu, naati ta ga niiti: ɲɔmɛi, zaɓei, ta fasa woli, anɛ ni ta miizu, ti da tɛ ɓolu, kele ti-ɓolokagi ǵaa la ɓalini. Wa ti leve ga ti ǵɔɔvɛ. ⁸ Boigi ɓalaa, polokagi ǵaavalivɛ, kele é la miizu, é va da tɛ ɓolu, wa deve ga kɔɔvɛ. A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina ɔɔǵu ti-ma ɓoomai ta va.

⁹ Ziɛ wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa ǵa ga, niiti ma woekɛgi ti va, ta maaǵalai ti ma. ¹⁰ Kele à mina naati mi, niiti ma woekɛ ge la ti va, ɓaa maaǵala la ti ma, wa naati deve ga ti ǵɔɔvɛ.

11 Wa zoo wo wɔni ɲadegai kpein mi. 12 Kele wele niiti wo la zooga wo va ti mi: duai ma zii pe, koɣei ma zii pe, 13 seevei ma zii pe, 14 ta kalawɔnii ma zii pe, 15 sizigoii ma zii pe, buungi ma zii pe, 16 ma wolaiti ta ma goiti, 17 kpolode laave wɔnii ma zii tanigaa, 18 zie wɔnii ma zii tanigaa, ta zegbelutugi, ta devei.

19 Fuluani goi kpein kovegi ba, wa naati deve ga ti ɣɔzɔve, à mina naati mi. 20 Kele wa zoo wo naati mi, niiti ti ɣovesu, ta ti ɲadegai.

21 A mina sua mi, nii saai ɔɔɣɔ ve. Wa zoo wo fe seikɔɣɔma nui ta ya, é wo ɔɔ be, ga é mi, ɔaa wo pɔdi weein ta ma. Mazɔɔ wa ga nuɓuseiti ti ɲadegai wa-ƆALAGI ve.

A mina boli yivoo ɣili ga dee ná-ɲiimi ɔei.

Puusie ɣula vai ma lɔgi

22 Kona-o-kona wa wa-ɓalagi zu aniiti kpein ma ɔusieii zege ba. 23 Wa mi Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazu, naama adave, ve daaseigi a zeii ná, é ɣeni ga wa-moloo ma ɔusieii, ta ɔɔo niinei nɔnɔi, ta guloo nɔnɔi, é ve wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti ba, naa ɣa a ke wo lua Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI va eyesu ɣɔ, wo-zii ma voloo pe su. 24 Siegi zu Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI tuya loozu la wo ve, é ɔɔɔva gola, tanisu wo la zooga wo va lii la, ve Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɣe ná, tɔzei ná maagooza vai va, 25 wa puusieii ɔɔdi, wo ma walii zege, wo lii la naama adave, ve Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI yeelosu ná va. 26 Miná, wa zoo wo naa kpein geya, nii wɔin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta ɔɔo, ta kpoleɓɔle ganii ta nu ɣaazulati, nii nɔpe neai wo ve, wo daami wo ná, Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazu, wo ɣoozune, wa-o, wa-veleyegeiti-yo.

27 A mina yeema Leevi nuiti ma, ta ɣe wo zaama, mazɔɔ ti la ada nɔpe solɔni zooi zu ga tɔnɔ ga wo ɣevele. 28 Kona zavasavagi ma, wa konagi zavasieii ma ɔusieii zege wa-ɓalagi zu aniiti kpein ba, wo pu wa-laazuve. 29 Leevi nuiti, ti la ada nɔpe solɔni zooi zu ga tɔnɔ, naati ta va, ta seikɔɣɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wa-laazuve, ti daami wo, ti yiɣo. Naazu Ɔooɣɔ GALAGI ɣa tuya loo wa-wotii kpein ma, niiti wa ɣe ti ɣeezu.

15

Kuyeiti suvaaye konagiti (Leevi Nuiti 25:1-7)

1 Konagi lɔfelasieiti kpein ma, wa kuyeiti suvaaye. 2 Wele kuyeiti suvaaye peleii va: Siegi zu kuyei zuvaaye konagi ma zezei wosu da, Ɔooɣɔ GALAGI lebi vai ma, nu kpein é kuye veai seijnɔɣi ma, é ga zou loin ga tɔun kevele, é mina ani nɔpe maaloo ma. 3 Wa zoo wo ɔoi weeinti da ga ti ta-ɣuyeiti sala, kele wa wo-zeijnɔɣiiti, zou lointi tɔnɔi ye ná, wo mina ani nɔpe maaloo ti ma. 4 Tama maa la neeni ga bala nu va ɣe wo zaama, mazɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa pɔ ga é tuyai loo wo ve, é ɔɔɔva, zooi naa zu, nii é feezu wo ve ga wɔnɔ, 5 ni nɔ wa woilo Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI wooi ma, deveiti ge ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo ɔa zie ga tiye. 6 Mazɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa tuya loo wo ve, eɣevelei é minazeɣeni la. Naazu wa ɔa wali ɣuyei ve zou ɣiligaa ma, wo la ɔɔo boga eyesu pe. Wa zeii zii mɔinmɔin unda, kele tanɔpe ge la zeida wo unda.

7 Ni wo-zeijnɔɣi, zou loin ta a lɔna baladai zu, naama yooi zu nii Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve, à mina ɣaazumaavo be, wo va ɓe kuyei veezu

ma. ⁸ Kele wa naa ve ma ga kuyei, nii a kula kpede ma vai zu negelain. ⁹ A dama, kisiε joi mina lo wo-yiimaε, wo va ge ma: «Konagi lofelasiei maaεuεa, kuyeiiti suvaaye konagi,» naa maaεele ma, wo gaazu joi lo wo-zeinjoi zou loin va, ε ga bala nui, wo la ani nape fea zea. Mazoεε toεa baazaεa ga wo-εεε Gooεε GALAGI ma, wa ge ga saba nu. ¹⁰ A kuyei ve ma, wo fe zea ga koozuneεi. A mina ke ga bala vaa. Naa a εεεna, Gooεε GALAGI εa tuya loo wa-woti εεai kpein ma, ta wa-woti εεεzueiti kpein. ¹¹ Bala nuiti ta εε nε εε wo zaama zooi zu, naa εa ε ba, ge wo levea ga wo ge ga faaneε εεε nu, wo yeavie gola wo-zeinjoi zou lointi be, ta maaneεε nuiti, ta bala nuiti ti zooi zu.

*Duaiti kula vai duolai zu
(Egeεde 21:1-11;*

Leevi Nuiti 25:39-46)

¹² Ni wo-εεεloin Ebulu nui ta, zunu baε anzanu, a εεεε uεdina wo ma, toεa botii ge wo ve kona dεzita laawu. Kele konagi lofelasiei ma, wa fie, ε zeεe wo uε be, ε li. ¹³ Siegi zu wo fiesu la, ga ε ge εεε yeema, ε zeεe wo uε be, ε li, a mina be ba, ε va li ga yeεaka. ¹⁴ Wa faaneε ge be, ε zooloo tuyai ma, nii Gooεε GALAGI wa-GALAGI toa wo ve, wo sege wa-logani goiti ba, ta wa-moloi ε ga beleege, ta wa-εε. ¹⁵ A εεε su ga wa εεεε wo εεni ga duaiti Ezipete yooi zu, Gooεε GALAGI wa-GALAGI εa ε wo unmeεni. Naa εa ε keεzu, ge niima levei veezu la wo ya za.

¹⁶ Ni wa-luoi a εna, ε la pε ε zeεe wo uε be, tεzei ε εilia wo va, wa wa-veεyegei, toεa gaaneε zu wo uε be, ¹⁷ naazu wa kolu εaazoeagi zeεe, wo goii veε wa-εogi va, wo ε. Naazu toεa ge ga wa-wotiεe nui eyesu ε. Wa ke εana nε ga wa-wotiεe anzanu.

¹⁸ Naa mina ge wo ve ga faaba, duε vie fai zu wo ve, ε va li εεεε yeema, ε zeεe wo uε be, mazoεε ε botii εεa wo ve kona dεzita laawu, ε botii εεa wo ve, nii a ge ga sala zeεe nui nεni zeizu felego εεvele. Gooεε GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ve, naa kpein su, nii wo keεzu.

¹⁹ Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mεungiti, ti ga ma zineiti, a naati fe Gooεε GALAGI wa-GALAGI ve. A mina boti ge ga wa-nikeiti ma yivo mεungiti. A mina wa-vaalagiti ma yivo mεungiti maaleεai leve. ²⁰ Wa-o, wa-veεyegeiti-yo, wa da mi konagi leve daa εilagila, Gooεε GALAGI wa-GALAGI εaazu, naama adave, ve ε yeelosu na va. ²¹ Ni neεvuzu εa ba, ni toεa lekpuzu, baε gaazuεolea ve, baε neεvuzu wola εili ge ge ba, a mina naa εula ga zalaεa Gooεε GALAGI wa-GALAGI ve. ²² Wa mi, ve wo zeini na, nui nii kεzai, baε nii nadegei, naati seizu felegoiti pe ta zoo ti ta mi, eεεvelei nε nu a da dopai baε goegi mi la. ²³ Kele a mina ma jamai mi eyesu pe. Wa pu ya zooi ma, eεε ziei.

16

Pake fetii

(Egeεde 12:1-20)

¹ A εaaba, molo εulusu alugi ma, wo Pake fetii εula Gooεε GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma, mazoεε naama alugi ma bidii ta εa Gooεε GALAGI wa-GALAGI wo εulani la Ezipete yooi va. ² Wa nikei εula ga Pake zalaεai, baε baalagi, baε bolii, Gooεε GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adave, ve a yeelo na va, ga daaseigi ge na. ³ Bului levei su, a mina naa εo Pake daamianigi va, wo va mi, kele folo lofela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Ziizoolε

bului naa ɔa wo ɔfitoo su ga wo zɛɣeni Ezipete yooi zu ga gaazuvilei. Naa maavele ma, wo-zii ma voloi pɛ su, wo-ɔi ka ye wo zɛɣe voloi zu Ezipete yooi zu. ⁴ Naama volo lɔfelai kpein daawu, maa la nɛɛni nu va lɛvɛi vo gila kpalaa ka wo-zeizuvɛ wa-yooi kpein su. Nii ɛ ga suai ɛ ɔulazu ga zalaɔai folo mɔungi ma bɔkɔi, nu mina tanɔpɛ make, ɛ va yɛsu sobui va zeeli. ⁵ Wo la zooga wo va Pakegi ma zalaɔa zuai vaa taaiti pɛ nɔ zu, niiti ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizuvɛ. ⁶ Keni nɔ vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu nɔ va, ga daaseigi ɔɛ nɔ, minɔ ɔa wa Pake zalaɔai ɔula nɔ. Wa zalaɔa zuai ɔɔdaaleve foloi daa zɛigi zu, siɛgi zu wo wuzɛɣeni la Ezipete yooi zu. ⁷ Wa suai ɔili, wo mi naama adavɛ, vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu nɔ va. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zɛɣe ɔɔtaiti bu. ⁸ Folo lɔzita laawu, wa ye bului miizu, nii lɛvɛ la su. Folo lɔfelasiɛ, wa maaɔɔ ɔadɛgai wo ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vai ma. A mina boti nɔpɛ kɛ naama volo nɔ.

Pantekote voloi ma vetii

(Egezode 34:22;

Leevi Nuiti 23:15-21)

⁹ Wa dɔɔɔɔi ɔaalu ga dɔfela. Wa gaalu fai lɔzei, siɛgi zu moloi ɛ ga beleegi, wa naa leve vai lɔzeina la, wo wɔlɔtɔi lɔ su nɔ feya. ¹⁰ Naa vɔlu, wa dɔɔɔɔiti ma vetii ɔula ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vaa ma. Wa vɛvɛaniiti fe bɛ, wo daai ɔisu, ɛ zoloo tuyai ma, nii wa-ɔALAGI a too wo vɛ. ¹¹ Wa ɔoozunɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔaazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, wa Leevi nuiti ta ɔɛ zeini wa-laaiti su, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta ɔɛ wo zaama, naama adavɛ, vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu nɔ va ga daaseigi ɔɛ nɔ. ¹² Wa ɔize su ga wo ɔɛni ga duaiti Ezipete yooi zu. Wa ɔaaba, wo devei tɛiti so, wo zɛ ga tiye.

Kota lo fetii

(Leevi Nuiti 23:33-43)

¹³ Siɛgi zu wo besu la ga moloi loɔa, nii ɛ ga beleegi, ta dɔɔ bɛtɛ vai, wa kota vetii ɔula, wa naa ɔɛ folo lɔfela laawu. ¹⁴ Wa ɔɛ koozunɛi zu, wo dɔ fetii ɔula, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, ɛ vɛvɛ Leevi nuiti ba, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama. ¹⁵ Folo lɔfela ɔa wa kɛ fetii ɔa ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vaa ma, naama adavɛ, vɛ ɛ yeelosu nɔ va, tɔzei toɔa vaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa kɛ, naa ɔa a kɛ, wo ɔɛ koozunɛi zu, nii kwɛ ge la ba.

¹⁶ Nɔ zeizu ɔa ɔɛ sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɔula kelema ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔaazu, naama adavɛ, vɛ a yeelo nɔ va: bului nii lɛvɛ la su naama vetii zu, ta dɔɔɔɔiti ma vetii zu, ta kota vetii zu. Nu nɔpɛ ge mina ɔula kelema ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu ga yeapaka. ¹⁷ Kele ɛsɛ gilagilagi ɔa va ga gala kɔɔi, ɛ zoloo nɔ-sɔlɔɔgi ma, ɛɣɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI tuya loa bɛ la.

Tukpɔɔaaleve nuiti sei vai

¹⁸ Taaiti kpein ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ti veezu wo vɛ, wa tukpɔɔaaleve nuiti sei naati, ta kundigɔiti wa-wolodaiti su, ti dɔ nuɔuseiti tukpɔɔaaleve ga telebodai. ¹⁹ A mina tukpɔi maave, a mina zeelɔɔɔɔzu ɔɛ, a mina lobɛani zo,

wo va yaava, mazɔɔɔ lobɛanii ɔa da ɔima nuiti gaazuɔole, ɛ sobalala nuiti ta-vai maaɔe. ²⁰ A ɔaaɔa, wo tukpɔɔaaleɔe ga soledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zooi zeɔe ga wɔnɔ, nii ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo ɔe.

Faiti tɔgi zaidai ti ma

²¹ A mina sale ɔoo wului ta lo zalaɔa ɔulazuɔe ɔobaɔe, nii wo ɔaazu kpɛɛzu ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔe. ²² A mina sale ɔoo ɔotu ɔaalɔ naa ɔobaɔe, mazɔɔɔ naama ɔɛɛwotii ma ziiti wɔinzeɔeɔe ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ma.

17

¹ A mina sua ɔula ga zalaɔa ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔe, nii nɛɛɔɔɔɔɔɔ tanɔɔe ge ba, ɛ ɔeni ga nikei, ɔaa baalagi, ɔaa bolii, mazɔɔɔ toɔa ɔe ga kɔzɔba ani ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔe.

² Tanisu taaiti ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ti veezu wo ɔe, zunui ta, ɔaa anzanui ta ɔa ɔe ta zu, ɛ da wa-ɔALAGI ɔooɔɔ GALAGI wanama vai ɔe, ɛ naminazeɔeɔe ɔoloɔolo, ³ ɛ li, ɛ da gala kiligiti debi, ɛ da nɔko ti wu, ɛ da nɔko foloi wu, ta alugi, ɔaa somideɔaiti kpein, nii ɛ devei laalɔɔma nii gɛ feeni. ⁴ Wa ma woo menina feya, wo ɔwɛɛ faa ɔe su, a nɔ wola wuuɔe ga pagɔ. Ni gaama ɔe, fai naa ɔoleɔe, faa ɔoi naa ɔɛɛɔe Izelayeɔe nuiti saama, ⁵ nu ɔoi naa, ɛ ɔeni ga zunu ɔaa anzanu, wa ɔaa la nu lɛɛzuɔe taazuɔe, wo sɔ ga kɔtuiti, ɛ za. ⁶ Nii maanɛai ɛ za, zeele felegɔ ɔaa savagɔ nɔ-zeele wooi ɔa wa lo ma, wo paa, zeele ɔila nɔ-zeele woo la kula ɔɛa su. ⁷ Zeeleiti ta ɔe ga ma mɔungi ti kɔtuiti pili ma, paa vai zu, nuɔusei mɔaiti ta ɔo ti ɔa niina. Wa faa ɔoi ɔula ɔooɔɔ zaama ɔana.

Faabaagiti ta ti-ma lukpɔi ɔaa a leve

GALA seizuɔe

⁸ Ni fai ta a ɔaana, ɛ ɔile nu ɔaa vaa ɔa, ɔaa kpɔe vaa, ɔaa nu maawana vaa, ɔaa faa ta, nii kpaai, wa li ga naa, ɔe ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu nɔ ɔa. ⁹ Wa li, wo zalaɔa ɔula nuiti, Leevi nuiti pɛɛɛ, ta tukpɔɔaaleɔe nui ɛ nɔ. Wa ti ɔaaɔaɔa, ti tukpɔi ɔaaleɔe wo ɔe. ¹⁰ Wa ke ɔana, eɔeɔeɔe ta tukpɔi ɔaaleɔe la wo ɔe, ɔe ɔooɔɔ GALAGI yeelosu nɔ ɔa. Wa ɔaaɔa, wo zie ga naa, nii ta wo ɔala da. ¹¹ Wa zie ga tɔ gooi, ta wo ɔala da, ta tukpɔi naa ti gaaleɔeɔe, wo mina zeɔe ta-levei gila kpalaɔa ba. ¹² Ni nui ta a ɔelena ga nɔ-wasogi maaveɔe, ɛ la wiloni zalaɔa ɔula nui wooi ma, nii ɛ ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI nɔ-botii zu, ɔaa tukpɔɔaaleɔe nui ɛ nɔ, zunui naa ɔa za. Wa faa ɔoi ɔula ɔana Izelayeɔe nuiti saama. ¹³ Nuɔuseiti ta menina, dualuagi ɔa ti kpein so, nu nɔɔe ge la mɔ waso fai naa ma zii ta ɔɛa.

Masadaɔi

¹⁴ Siegi zu wo lɛɛzu la naama yooi zu, nii ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo ɔe, wo seɔe ga wɔnɔ, wo zeɔi su, tanisu wa ɔaazu ɔɛɛzu ma: «Ade masa sei ɔooɔɔ unda, eɔeɔeɔeɔe zii zoiti ti la, ti de-maaɔoolii zu.» ¹⁵ Wa masagi naa zeɔi ɔooɔɔ unda, nii ɔooɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI a yiimazeɔe la. Zou loin ta ɔa wa seɔe, wo sei ɔooɔɔ unda, wo la zooga wo ɔa yeelo wɛɛn ɔa ga wa-masagi. ¹⁶ Masagi naa mina sooi wola mɔin ɔooɔɔ ya, ɛ mina nuɔuseiti teɔe Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo mɔinda ɔeya nɔ. Mazɔɔɔ ɔooɔɔ GALAGI ɔeni wo ma: «A mina mɔ ɔale ma, wo ɔa zie ga pelei nɔ.» ¹⁷ Anzai mina mɔin, kigi a ɔa ɔote, a ɔa zeɔe GALA ba. E mina walii wola ɔaalɔe ba, ɔaa zanugi.

¹⁸ Siēgi zu a zeina la masa kpòkpògi ɣa, toɣa tò sevei zewe bɔɔfo ve, sevei ta zu, toɣa bo zalaɣa ɣula nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea. ¹⁹ Naama zewei mina ɣula zea, é da kala sii ma voloi pe su, naa ɣa a ke é Gooɣo GALAGI ná-GALAGI ɣaazuluaba vai maafɔli, é tò gooitii kpein so, ta deveiti, é da zie ga tiye, ²⁰ naa ɣa a ke, é mina vili kibɔɔɔlɔmai zu, é va waso zou nuiti ma, é va zeɣe devei gila kpala ba, nii a ke, sii zuɣooza ná-masadaɣi zu, ta mavofodaiti, Izelayele nuiti saama.

18

Zalaɣa ɣula nui

Leevi nuiti daamiizuve

¹ Zalaɣa ɣula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai zoiti kpein, ti la zou nɔpe solɔɔga ga tɔnɔ, eɣevelei Izelayele nui zoiti ti la. Ta ti-ɣnɔgi zɔlɔɔ gala zalaɣaiti su, ta ani vaɣɔi kpein niiti ti veezu Gooɣo GALAGI ve. ² Zou la ɣea ti ya ga tɔnɔ, zou lointi saama. Gooɣo GALAGI ɣa é ga tɔnɔi, eɣevelei tò bɔɔfoi boni la wo ma.

³ Wele, ve ná a ɣe ga zalaɣa ɣula nuiti daamiizu, nuɔuseiti ta fe ti ya, niiti ta niki ɣula ga zalaɣai, ɔaa baalagi, ta ma ɔakigi ve zalaɣa ɣula nuiti zea, ta ma ɔalɔiti, ta ma buɔeɣi. ⁴ Wa zooi va lɔnɔ mɔungiti kpein fe ti ya, ga moloi nii é ga beleegi, ta ɔɔ niinei, ta guloi, ta baala deɣa mɔungi wa teve wa-vaalagiti ma. ⁵ Mazɔlɔɔ wa-wolodamaiti saama, Gooɣo GALAGI wa-GALAGI yiimazeɣeve ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu ɣadegaɣi ma wotii untuɣo daaseigi vaa zu eyesu ɣo.

⁶ Siēgi zu Leevi nui ta zeɣezu la Izelayele laai ta zu, ve é ɣeni zeini ná, tɔzei wɔinve ga é li ve Gooɣo GALAGI yeelogai ná va, ⁷ é da botii ɣe, Gooɣo GALAGI, ná-GALAGI laaseigi zu, eɣevelei nɔ keeɣeleaiti, Leevi nui zoiti ti losu da Gooɣo GALAGI ɣakala. ⁸ Toɣa nɔnɔ ma laamianigi zɔlɔɔ, é zoloo naati tɔnɔi lieɣɔi ma, naa la ɔni pogani va lɔnɔgi va, é ɔɔɔizu, nii é ɔlɔɔni keeɣeni zea.

Zee ɣala goo wo nuiti ta-vai

⁹ Siēgi zu wo leezu la zooi naa zu, nii Gooɣo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, à mina vɔkɔɣo keewotii ɣni naati ma, niiti zooi naa zu nuɔuseiti ti ti ɣeezu. ¹⁰ Nu nɔpe ge mina ɣe wo zaama, nii a ná-doun zunui ɔaa ná-doun anzanui ɣula ga zalaɣai, é va gala abui ɣa. Nu nɔpe ge mina ungaizie vaa ɣe, ɔaa aɔɔɔve vaa, ɔaa zoɣo vaa, ɔaa mɔta vaa, ¹¹ ɔaa foovoo vaa, ɔaa zenvu ɣaazaɣa faa, ɔaa sale vili ma vaa, ɔaa gove ɣaazaɣa faa. ¹² Mazɔlɔɔ niiti ti naama vaiti keezu, naati wɔinzeɣeve Gooɣo GALAGI ma, tɔzei zooi nii wo vaazu lɔɔzu su, nuiti ti zeini ná, naati ti bɔɔfo veeni naama vaiti zea, naa ɣa é keezu Gooɣo GALAGI wa-GALAGI ɣa ti beezu wo luɣo. ¹³ Wɔun wo letegi, à bɔɔfo ve Gooɣo GALAGI wa-GALAGI ve, peelalazu mina ɣe wo va. ¹⁴ Mazɔlɔɔ zii naati wo vaazu ti beezu, ta da woilo aɔɔve nuiti gooi ma, ta ungaizie nuiti, kele wɔun wa, Gooɣo GALAGI wa-GALAGI la ɔo ga wo va naa ma zii tanɔpe ke.

GALA goo wo nu ɣiteiti

¹⁵ Gooɣo GALAGI wa-GALAGI ɣa GALA goo wo nui ta wuzezezu wo ve ga nɔun kevele, wo-ɣeɣeleaiti saama. A woilo goo ma. ¹⁶ Naa zolooge naa ma, nii wo maafaaazafaboni Gooɣo GALAGI wa-GALAGI ma, voloi wo ɣaalɔeni ba la Gooɣe gizei ma, wo ɣeni ma: «Gi la mɔ ɔo gi va Gooɣo GALAGI ɣá-GALAGI wooi meni, gi la mɔ ɔo gi va niima abu wolai ɣa. Gi la ɔo gi va za.» ¹⁷ Gooɣo GALAGI ɣeni mɔ naazu: «Gè vaa naa wu, nii ti bosu ɣani. ¹⁸ Nà GALA goo wo

nui ta wuzegfezu ti ve, ti-gfeleaiti saama, ga è gfevele. Nà dàawooi vu da, toga naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma. ¹⁹ Ni nui ta a gfeleña, ga é mina woilo naa ma, nii é bosu dàaseigi zu, nà boḡoi, nà su bolo ve zea. ²⁰ Kele ni gala goo wo nui ta a bœna dàaseigi zu ga gaazumaanœi, é wooi ta wo, nii gè la deveni ga é bo, ɓaa é bœe gala kiligiti dàaseigi zu, gala goo wo nui naa ɓa za.»

²¹ Tanisu, wa boḡo ɓaazaɓasu, ga: «Gá wooi naa ɓwœe ɓale, nii é la zegeni Gooḡo GALAGI ɓo?» ²² Siegi zu gala goo wo nui bœezu la Gooḡo GALAGI laaseigi zu, gooi la vileni su, naa la gfeeni, nii é bogai, Gooḡo GALAGI laade é va naama wooi wo. Gaazulei nɔ ɓa gala goo wo nui naa, a naa wo da. A mina va bu, é va wo laavɔ.

19

Maavela laaiti

(Gaalu Sevei 35:9-34;

Zozuwe 20:1-9)

¹ Siegi zu Gooḡo GALAGI wa-GALAGI vaazu ziiti kpeezu la, niiti é pɔ é ta-yooi ve wo ya, siegi zu wo ti bœezu la, wo ze i ta-laaiti su, ta ta-veleiti bu, ² wa taa savago ye ná ye zooi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ. ³ Wa peleiti to ti va, nii a ke nu vaa nui da loḡuzu ɓaizie ná, wa zooi valisu ga savago, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ.

⁴ Wele vele ni vaa nui maanœai la, é boḡo maavela la, taai naati gila su, zenvui va ɓizo: ni é seinjɔḡoi vaave, é la gaagilini ma, naa ná-wɔinzegema ɓi ge la gœa kisu kaipa. ⁵ A gœna nɔ ga tanisu ti li ta boḡlai doḡoi zu, gulu levezuve, a yena gului ɓosu, zoovei ɓula ma ungi ɓa, é boḡlai zaɓa, é za. Zunui naa ɓa zoo é vela, é li taai naati gila su, zenvui ɓizo, ⁶ naa ɓa a ke, ɓamai ɓotokula nui mina lia vilisu polu, ná-ziiɓaawana wolai zu, é va so, ni sie ɓooza ka a wo, é va zeeli taai naa ma, a va paa, tama zunui naa maa la neeni, é va za. Wɔinzegema vaa la gœa ti yɔḡu kaipa ta seinjɔḡoi, é paai. ⁷ Naa ɓa é ba, gè devei vea wo ya, ga wo yeelo taa savago va boḡo ve ye.

⁸ Ni Gooḡo GALAGI wa-GALAGI a wa-yooi zuwɔɔbna, eɓvelei é minazegeni wo-memewolani be, é zooi kpein fe wo ya, nii é minazegea ga é fe wo ya, ⁹ ni nɔ wa devei niiti so, wo da zie ga tiye, nii gè feezu wo ya za, wo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie sienɔpe su ga ná-pelei, wa taa savago la taa savagoi niiti ma boḡo ve, ¹⁰ naa ɓa a ke, nu la soḡalala nu vaa, ma ɓamai va vu zooi nii zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, nu vaa ɓama ɓotoi la gœa wo va naazu.

¹¹ Kele ni woinzegemai ɓa nui ta ɓisu seinjɔḡoi laaloḡoma, é da gaaveene, é so, é doɓa, naa za, é vela, é li, é ze i naama laai taɓila su, ¹² ná-taazu gfewolaiti ta nu leve kalama, a vaana, ti fe ɓamai puai, naa ɓotokula nui ya, naa ɓa a ke é za. ¹³ A mina maawɔinɓa, wa Izelayele ɓade ɓana soḡalala nui ɓamai ma puai, wa gœ gaane i zu.

Kwemave ma maɓœe

ta zœe zeele vai

¹⁴ Siegi zu wo zeizu la zooi naa zu, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, à mina kwe ma ɓtui zegfe daazuve, nii é wo-zeinjɔḡoi ɓwœgi læezu, nii nu mɔungiti ti daani, ti vaai ma.

¹⁵ Zeele ɓilagi ná-zeele wooi la zoga nu ɓilagi laaloḡoma, é va lo ná-faaɓazagi va, ɓaa ná-faa ɓoi, ɓaa kotoi tanɔpe nu a ke. Fai pe gaa ɓa ɓula ba

nɔ, ga zeele felegɔ ɔaa zeele savagɔ ná-zeele wooi maavele. ¹⁶ Ni zee zeelei a zeei veena nui ta ma, faa ɔai ta ma vaa zu, ¹⁷ nu felegɔiti ti zakpegai, naati ta va Gooɔɔ GALAGI ɔakala, zalaɔa ɔula nuiti ta tukpɔɔgaaleve nuiti kakala, niiti ti botii zu naama ziegi zu. ¹⁸ Tukpɔɔgaaleve nuiti ta naa wuuɔe ga pagɔ gola. Ni ta kaana ga zeelei zeei woni, zee zeele wooi nɔ ɔa é boni keeɔɔeloin laalɔɔɔma, ¹⁹ naazu wa naa ɔe la, nii é woinni ga é ɔe ga keeɔɔeloin. Uele ɔana wa faa ɔai ɔula la ɔɔɔɔ zaama. ²⁰ Zɔiti ta menina, ta lua, nu nɔpe ge la mɔ naa ɔeɔala vaa ɔai ta ɔea wo zaama. ²¹ A mina maawɔingɔ ɔe, devei ɔa ɔe ga: ZENVUI voto ka ɔe ga ZENVUI, nu ɔaazuɔezegi voto ka ɔe ga nu ɔaazuɔezegi, nu niiga voto ka ɔe ga nu niiga, nu yeei voto ka ɔe ga nu yeei, nu ɔɔɔɔi voto ka ɔe ga nu ɔɔɔɔi.

20

Kooɔɔ vai ma logiti

¹ Siegi zu wo liizu la kooɔɔve wo zili nuiti daalɔɔɔma, wo sooiti ka, ta kooɔɔ wotoloiti, ta kooɔɔ nuiti, ti mɔindai wo va, à mina lua ti va. Mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI nii é wo ɔulani Ezipete yooi va, naa ɔa wo va. ² Wa ɔena ɔevele ɔeta ga wo va kooi lɔzei, zalaɔa ɔula nui ɔa maabuɔa wo va, é ɔe kooɔɔ nuiti pɔ. ³ Toɔa ɔe ma: «À woilo ma, Izelayele nuiti! Wo vaa za, ga wo kooi ɔo wo zili nuiti daalɔɔɔma. A mina lua, wo zasu mina ɔali, wo-ɔigi mina zupu ti ɔaazu. ⁴ Mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa losu wo luɔɔ, é kooi ɔo wo ve wo zili nuiti daalɔɔɔma, naa ɔa a ke é wo ɔizo.»

⁵ Naa voluma, kundigiiti ta ɔe kooɔɔ nuiti pɔ, ti ɔe ti ma: «Nui ta ɔa wo zaama nei ɔaa, nii é pele logai, é la de niineni? E ɔale ma ná-taazu, a va za kooɔɔve, nu ɔili ge va niine mounpa. ⁶ Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é leezen belei leveai, é la de ma waa moungi ɔulani? E ɔale ma ná-taazu, a va za kooɔɔve, nu ɔili ge va ná-leezen belei ma waa moungi ɔula. ⁷ Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é anzanui ta maazogai, é la de fuluni? E ɔale ma ná-taazu, a va za kooɔɔve, taɔili ge va ná-anzanu maazogai ze.» ⁸ Kundigiiti ta ɔe kooɔɔ nuiti pɔ mɔnɔ, ti ɔe ti ma: «Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é luazu, iɔteveai? E ɔale ma ná-taazu, a va keeɔɔeleaiti iɔteve ga ɔɔɔɔ ɔevele.» ⁹ Siegi zu kundigiiti ti ɔesu da ga ɔe kooɔɔ nuiti pɔ, ta kundigiiti sei niina nu ɔulugiti unda.

¹⁰ Siegi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti ɔɔɔ ve wo ya, kooɔɔ vaa mina ɔe ba. ¹¹ Ni ta vaana wo ɔisu vai wu, ti taai laalao wo ve, tanubuseiti kpein ta ɔe ga wa-wotiɔe nuiti, ti ɔe ga wa-luaiti. ¹² Ta ɔelena wo ɔisu vai va, ti kooi laale wo wu, wa lati taai ma, wo sei kele su. ¹³ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa do wo yeezu, wa zunuiti kpein paa ga ɔoɔa zɔkpai. ¹⁴ Kele anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta koozoganiiiti wa ka taazuve, wa naati kpein seɔe ɔɔɔ ve. Koozoganiiiti wa ti ɔula wo zili nuiti zea, wa naa zeɔe, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa é naa veezu wo ve. ¹⁵ Zekana wa ke la ga naama laaiti kpein ti maagoozaai wo va, niiti ti la ɔoni naama yooi va, nii wo zeini su. ¹⁶ Kele naama laaiti ma nubuseiti, niiti Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ta-yooi veai ga é ɔe wo ve ga wɔnɔ, nii kpein é yenvuzu ná, à mina tanɔpe ze vulua. ¹⁷ Wa niiti kpein suwuɔaaleve, niiti ti ga ɔete nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, eɔevelei Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni la wo ya, ¹⁸ naa ɔa a ke, ti mina wo ɔala ga ta-gologolo keewotiiti ti keezu, ta-ɔalagiti debi vai zu, wo va ta ɔe ti ɔevele, wo va kotoi ɔe Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔɔma.

¹⁹ Siegi zu wo taai zeizu la kɛlɛ su, suɔooza, aisa wo va so, à mina zoovɛ vɛɛ maagoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, kɛlɛ à mina ti vɔ. Mazɔlɔɔ dɔbɔzu wului la ga nuɔusei, nii wa li kɔɔi loozu ma. ²⁰ Gului niiti ti la gwaa woga, nu va ma waai mi, naati nɔ ɔa wa zoo wo ti vɔ. Wa zoo wo ti zeɛ, ti ɔe ga gului, wo kɔɔɔ ɔɔlɔaiti kpɛtɛ ga tiye taai naa laalɔɔɔma, nii wo maalatigai, wo ze ma, é kɔɔi ɔɔzu wo laalɔɔɔma, eyɛsu é loo bu.

21

Ni ta nu vaana, nu la paa nui ɔwɛɛ

¹ Zoonii Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ, ni ta nui ta vaana ná, wo ma vɔomai ɔa dɔbɔi zu, wo la nu vaa nui ɔwɛɛni, ² wa-ɔundigiiiti ta wa-lukpɔɔaaleve nuiiti ta li naama adaɔvɛ, ti ná yɔɔɔzuve ɔɔɔ, é zo poomai vɔ be va, é zeeli maagoolii ma laaiti su, ³ ti ɔe kwɛɛ nii maabɔɔɔaai. Naama laai ma ɔundigiiiti ta nike zaa yivoi zeɛ, nii é la de botii ɔɛni, unbawulu la de vilini unba. ⁴ Ta lii la kɔtudei ta vɔ be, nii é la da ga vɔa eyɛsu ɔɔ, vɛ nu la de wozawolini ná, ɔaa nu va ani vaza ná. Miná ɔa ta nike yivoi ma zaa ɔɔɔɔɔvɛ wolo ná, kɔtudei wu.

⁵ Názuve ɔa zalaɔa ɔula nuiti, Leevi nuiti ta maabɔɔa la ná va, mazɔlɔɔ tiya ɔa Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI yiimazeɔeai ga tiye, ga ti ɔe ná-botii zu, ti da tuyai loo daaseigi zu. Tiya ɔa ti maaneai, ti kpɔɔ vaiti gaagula ba, ta doɔa vaiti, ta nu maawana vaiti. ⁶ Naa vɔlu, kundigiiiti ti taai naa zu, nii deai ga maabɔɔvɛ poomai va, ta yagba nike zaa yivoi maazu, nii kpɔɔɔvɛ woloai kɔtudei wu. ⁷ Ti ɔe ma: «Gi-yeeti ti la ɔɛni ga, nui nii ma ɔama vuu nua, gi ɔaazuve la faa nɔpɛ kaani, é va lo ba, gá ɔe su ga zeele. ⁸ Ee, Gooɔɔ GALAGI, ɔa-nuɔuseiti maavaaye, Izelayele nuiti, è ti unmɔɔgai. Mina sobalala nu vaa vai ma ɔasɔi la ti unma.» Pele ɔana ɔamai puai ma ɔoto gba vai a ɔe la ti vɛ. ⁹ Wa sobalala nu vaa vai ma ɔasɔi zeɛ ɔɔɔ unma ɔana, tɔzei wo naa ɔea, nii sɔlegai Gooɔɔ GALAGI ɔaazu.

Duɔ anzanuiti ta-vai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la, wo kɔɔi loo wo zili nuiti ma, Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti lɔ wo yeezu, niiti wo ti ɔɛɛzu ga duɔiti, tanisu ti zaama, ¹¹ wo zaama ta a duɔ anzanu vago ta ɔana, wɔin so, é pɔ ga é ze be ga anza. ¹² Toɔa lii la ná-pelei wu. Anzanui ɔa nɔungi buye, ta é zeezaingiti teve. ¹³ Toɔa ná-duɔ zeɔei uu, nii é ɔeni kɔba. Toɔa ze sinigi ná-pelei wu, é wɔlɔ kɛɛɔe ta dee ta-vaa zu, alu gila daawu. Naa a levena, toɔa vile polu niina, é ɔe ga sinigi, naa ɔe ga anza. ¹⁴ Su a ɔoozana, wɔin a zɛɛna zunui ma, toɔa be ba, é li vɛ ná neai be. Zunui la zooga é va pɔdi, ɔaa é va dɔ duɔla zu, tɔzei é laa koba, ti ɔɔ faa ma.

Doun zunu mɔungiti tosuvɛ

¹⁵ Ni anza felegɔ a ɔena zunui ta ya, tanisu toɔa gilagi neɛ vɛ, é leve zai va. Ni ti felegɔ ta dointi sɔlɔna be, tanisu doun zunu mɔungi ɔe ga anzanui naa nɔnɔi, nii gola la ziimani. ¹⁶ A ɔena pogani ɔaagwɛa ná-doun zunuiti ɔɔɔzu, é la zooga é va doun mɔun tosuvɛ ve anzanui naa ná-doun zunui ya, nii gola neai be, é va kula naa ná-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa ɔa é ga doun mɔungi. ¹⁷ Keni anzanui naa gola la neɛni be, é ná-doun zunui ɔwɛɛ ga doun zunu mɔungi, é pogani ma vɛɛda felegɔi ve zea, zeagɔligi kpɛin su. Mazɔlɔɔ doun zunui naa ɔa é ga suvikei ma mɔungi, doun mɔun tosuvɛ ɔa ga tɔun nɔnɔ.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta ɟa ná, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, é la ɟoloni keɛɟe ta dee ve, ni ta maafolona, kele é la ɟoloni, ¹⁹ keɛɟe ta dee ta so, ti lii la taa ɟundiɟiiti pɔ be, taa zigɟaɔve. ²⁰ Ta ɟe kundigɟiiti ma: «Gi-loun zunui vete, kpakagai, gaazule, é la ɟoloni gi ve, é ɟea ga kologolo nu, ta dɔɔ bɔle nu.» ²¹ Ná-taazu zunuii kpein ta sɔ ga kɔtui, é za. Wa faa ɲɔi lɔɟɟula ɟana bɔɟɔ zaama. Izelayele nuiiti kpein ta ma wooi menina, ta lua.

Nu zelegai ma voomai ná-fai

²² Ni zunui ta a faa ɲɔi ta ɟeena, soloogai ga é za, wo sele gului va, ²³ ma voomai maa la neeni é va kpidiɟi ɟe zeleni gului va. Wa maafulu ma yeei nɔ, mazɔɔɔ nii selegai gului va, naa ɟa ga foovooi GALA gaazu. A mina zooi ɟɔɔ, nii ɔɔɔɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ.

22*A lua wo-wɔɔlaiti kaligiti ba*

¹ Wa wo-ɟeɛloin ná-nikei ɔaa ná-baalagi ɟaana, toai ya, à mina gaazu-maavɔɔ ɟe, keni wo lii la pɔ. ² Ni wo la zeini ada ɟila wa wo-ɟeɛloin naa, maafoozave wo va, ɔaa wo la kwɛeni, à li ga toganii wa-velei wu, wo make ba wa-velei wu, eyesu é maafaaazafabo, názu wa fe zea. ³ Zekana wa ke la ga ná-soovalegi, ɔaa ná-segei, ɔaa ani nɔpe nɔ wo-ɟeɛloin a toona ya, wo ka, à mina gaazumaavɔɔ vaa ɟe la. ⁴ Ni wa wo-ɟeɛloin ná-soovalegi ɟaana, ɔaa ná-nikei, toai pelei zu, à mina ɟaazumaavɔ, wo va leve ba, wa bɔ ba, wo buzeɟe.

Tɔgiti é lo faa mɔinmɔin ba

⁵ Anzanu mina zunu zeɟe loo ɟɔba, zunu mina anzanu zeɟe loo ɟɔba, niiti kpein ti naama vai ɟeezu, naati ta ga etea ɟologolo nuiiti ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟaazu.

⁶ Ni wa wɔni laɟa kaana pelei zu, é gului zu, ɔaa zooi ma, ma leei veeni ma ɟainti ma, ɔaa ma yivoiti, à mina ma leei ta ma yivoiti kpɔsu, wo va ti zeɟe.

⁷ A be ma leei va, é ɟove, é li. Wa zoo wo ma yivoiti seɟe. Wa ziena ɟana, wo undaa ɟa nee, wo-zii zuɟooza.

⁸ Ni wa pele niine lona, kɔmave ɟaanemeai, keni wo sasai lo pele ɟɔmave, é ɟaku ma, nu a va ɟula ná, é va loo, a zaana, ma lɔɟɔ a va ve wo va.

⁹ A mina ani ɟiligaa zin wa-leezen belei zu, ni naa laade, nii nɔpe a zɔɔɔna ná, leezeinti, ta ani waai zɔiti, tɔgi ɟa ɟe ti ma. ¹⁰ A mina nike zinei ta soovale sinei ɔsu, wo va ti lo unbawulu ɟilagi wu, ti va wozai woli wo ve. ¹¹ A mina seɟe loo ɟɔba, nii felei zupuai ga baala deɟai ta gezei.

¹² Seɟei nii wo felevesu bɔɟɔ ma, wa geze yiizayiizagi lo goizu naanigɔiti ba.

Vulu vai ma maɲee tanigaani

¹³ Ni zunui ta a anzanui ta zeina, ti bɔ faa ma, naa voluma, naa wɔinzeɟe ma, ¹⁴ é zee vaiti kpete anzanui laalɔɟɔma, é kisiɛ ɲɔi wo, é lo ba, é ɟe ma: «Gè la ɟeni ma bea zeɟeni, gè fuluai ma, gè vile polu,» ¹⁵ naazu, anzanui keɛɟe ta dee ta ma bea voogi zeɟe, ti lii la taa ɟundiɟiiti pɔ taa zigɟaɔve, ti-zeizuve. ¹⁶ Keɛɟe ɟa ɟe ti ma: «Gè doun anzanui veeni zunui tei be ga vului, kele é maaɔoa, ¹⁷ é tɔzeida ga maaɔoa, ga wɛenzi nu ve, é la ma bea zeɟeni. Kele poogi vete, nii é deezu ga doun anzanui ma beai ɟeni de.» Ta maazaa kpidiɟi ma lasuzeɟei zuvie taa ɟundiɟiiti gaazu, nii ɲamai vazagai su. ¹⁸ Taa ɟundiɟiiti ta zunui naa zo, ti faa la ma, ¹⁹ tɔzei é Izelayele anzanu beai ta maaɔoa, keni ti alamanii

loo ma, ga wali ɣaei ungila (100), é fe anzanu loungoi kɛɛɣɛ ya. Toɣa yɛ zea ga anzai eyɛsu saai, ma zobo nɔpɛ ge la mɔ ɣɛa bɛ, é va ɣɛlɛ ba.

²⁰ Kele tama, ni kɛɛvɛ ga gaama, anzanu loungoi ná-kpea vai ma vooogi la ɣaani, ²¹ ta anzanu loungoi ɣula, ti to kɛɛɣɛ ná-pelelavɛ, ná-taazuuti ta sɔ ga kɔtui, é za, tɔzei é etea ɣolɔɣolo faa ɣɛa Izelayɛle nuiti saama, é kologologi ɣɛ, keai ma kɛɛɣɛ ná-pelei wu. Pele ɣana wa faa nɔi loɣɣula la bɔɣɔ zaama, nii é wo ɣɔzɔzu.

Dakoba vaiti maɣɛ ti va

²² Ni ta zunui ta zona, é ɗa la ga anzanui é zini bɛ, ta ti felegɔ pɛ paa, zunui ta anzanui. Wa faa nɔi loɣɣula ɣana Izelayɛle nuiti saama.

²³ Ni anzalopoi ta maazoge zunui ta vɛ, ta ɣomina ta zunui taɣili taazuve, é la koba, ²⁴ wa li ga ti felegɔ taa zigɣidavɛ, wo ti zɔɔ ga kɔtui, ti za. Anzanu loungoi ɣa za, tɔzei é la kpee looni, anɛɛ ni taazuve vɛ, zunui ɣa za, tɔzei é baagɣulaa seijɔɣɔi anzai ma. Wa faa nɔi loɣɣula ɣana bɔɣɔ zaama. ²⁵ Ni dɔbɔi zu ɣa zunui ɣomigai ná ga anzanu loungoi, nii maazogai, ni a sona, é la koba, zunui é dakobai wogai, naa ɣila nɔ ɣa a za. ²⁶ A mina faa nɔpɛ kɛ ga anzalopoi, mazɔbɔ é la faaɣaaza faa nɔpɛ kɛɛni, nii soloogai saai ma. E bɔɣɔ ɣaani faabaagi laawu nɔ, eɣɛvelei zunu a vala la seijɔɣɔi va, é paa. ²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui ɣomigai da dɔbɔi zu, é kpeei loovɛ, kele nu la vaani, é va bɔ ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta ɣomina, nii nu la de maazoni, é so zee va, é laa la, ti ti zo ná, ²⁹ zunui daai la, naa ɣa wali ɣae vuulɔlugɔ (50) ve doun kɛɛɣɛi ya, toɣa seɣe, é ɣɛ ga anza, tɔzei toɣa é ma bea zeɣeai. Kele é la pilega, sii ma voloi pɛ su.

23

¹ Nu nɔpɛ ge la kɛɛɣɛ anzai tanɔpɛ seida ga anza, é mina baagɣula kɛɛɣɛ ma ɣana.

Nui niiti maanɛai ga ti ɣula maaɔɣi zaama

² Zunu nɔpɛ nii pɔbɔɣɛɛɣain woloai, baa seɛɣagai, naa la laa ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu.

³ Wɛɛn loun la laa ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu, anɛɛ ti-mavofodai vuusiei ve, é la laa ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu.

⁴ Amɔn nuiti ta Moabe nuiti ti la laa ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu, anɛɛ ti-mavofodai vuusiei ve, é la laa ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu. ⁵ E ɣɛ ɣana eyɛsu ɣɔ, tɔzei wo ɣulazuvɛ Ezipete yooi va, ti la ɣɛni vaani wo vɔ pelei zu ga bulu baa zie, kele ti Beyɔl ná-doun zunui Balaame lɛɛni ga wo laalɔɣoma, nii é ɣɛni Petɔl, Meezɔpɔtami yooi zu, ga é wo voovo. ⁶ Kele ɣooɣɔ GALAGI wa-ɣALAGI la ɣɛni kɛɛni, é va woilo Balaame wooi ma, é foovooi latini wo vɛ ga tuyai, mazɔbɔ ɣooɣɔ GALAGI wa-ɣALAGI wo nɛɛvɛ vɛ. ⁷ Wa-eteai pɛ su, à mina yiizoolɛ ga ta-yiilei faa, baa ta-undaaɛ vaa.

⁸ A mina Edome nuiti wɔinzeɣe, mazɔbɔ wo-ɣɛɛlɔinti be, à mina Ezipete nuiti wɔinzeɣe, mazɔbɔ wo ɣɛni ga seikɔɣoma nuiti ta-yooi zu, ⁹ doun zunuiti ti ti zɔbɔsu ti-mavofodai zavasiɛi zu, naati ta zoo ti la ɣooɣɔ GALAGI ná-maaɔɣi zu.

Kooɣɔ nuiti puuzuvɛ nade fai

¹⁰ Siɛgi zu wo liizu la kɔɔmaɔe wo zili nuiti daalɔɔfɔma, wa wa-ɔɔlaɔɔfai ɔuuna, à dama, wo mina faa nɔpe ke, a wo ɔɔzo. ¹¹ Ni zunui ta a ɔena ná, é ɔɔzo tɔgi letemazu, maagɔloɔfɔlo kpidi, toɔa ɔula wo-ɔuuzuɔe va, é mina le ná ga foloi. ¹² Kpɔko voloi, toɔa maagba, foloi a daana, toɔa zoo niina é lɔ volu wo-ɔuuzuɔe.

¹³ Wa adaɔe ta leve ba wo-ɔuuzuɔe voluɔe, eteaɔe, miná ɔa wa ɔe liizu ná dɔɔzo. ¹⁴ Kɔɔɔfɔ nui ɔilagilagi ɔa sɔɔlai ta make ná-kaso zu, siɛgi zu maagɔlasu da, toɔa zegei wɔ, naa volu a bɛna, é ná-kpooi maagɔlu. ¹⁵ Mazɔɔɔ ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ziezu wo-ɔuuzuɔe, é da wo make, é zobogi ve wo ɔe, wo pile sɔɔɔ wo zili nuiti ma. Wo-ɔuuzuɔe kpein maaneɔe, é ɔade, GALA ge mina faa zolootala nɔpe ka wo zaama, nii a ɔe ga zaɔu, é voluave wo va.

Tɔgi é lo duɔiti ba

¹⁶ Duɔi a ɔelana, é zege maligi ɔɔ be, é va, é lɔɔɔ wo ɔɔ be, à mina gaagale ma volu maligi ɔɔ be. ¹⁷ Toɔa ye wo zaama wa-yooi zu, ɔe ná a ne be, wa-laai ta zu, ɔe a ɔe ná gaane zu. A mina suziɔa.

Walii nui sɔɔɔsu koloɔfɔlo zu

¹⁸ Koloɔfɔlo anzanu nɔpe baa koloɔfɔlo zunu nɔpe ge mina ɔe Izelayele nuiti saama, galagi tanɔpe deɔi vaa ma. ¹⁹ Anzanui baa zunui a koloɔfɔlo ɔeena, ti sala, à mina va ga ma walii tanɔpe ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ná-pelei wu, minazege daazeeli vaa zu. Mazɔɔɔ ti felegɔ pe ti maayo ge la ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ɔe.

Kuyei maalamai ba

²⁰ A mina wo-ɔeɔloin ɔata ga é maalamai la walii ma, baa daamianigi ma, baa ani nɔpe ma, nii nu a sege ga é ta la ma. ²¹ Wa zoo wo weɛn ɔata ga é maalamai la ma, kele à mina maalama ɔula wo-ɔeɔloin ya, naa ɔa a ke ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo ɔe, wo-yeavaiti kpein su, zooi naa zu, nii wo liizu wo sege ga wɔɔɔ.

Minazege faiti

²² Wa minazege bona ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ɔe, à mina sugooza, wo daazeeli. Mazɔɔɔ ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ma ɔuyei be wo ma, wa koto zege ga naa. ²³ Ni wa bɔɔɔ zona, wo la minazege boni, wo la koto ɔeɛni. ²⁴ Kele minazege goo a ɔulana wo-laave, wo bo, keni wo so, wo daazeeli ɔɔɔfɔ GALAGI wa-GALAGI ɔe, eɔeɔvelei wo kulaa la yiima, wo boga wo-laave.

Siɛ velei zu laamii

²⁵ Ni wa lɔɔna wo-zeinɔɔɔi ná-leezen belei zu, wa zoo wo ma waa ta mi, wo yiɔo, kele à mina ta ɔu wa-anijaka zu, wo va lii la. ²⁶ Ni wa lɔɔna wo-zeinɔɔɔi ná-kpalagi zu, moloi é ga beleege, wa zoo wo ma ɔɔɔɔgi ta ɔaavolososo ga yeei, kele à mina wɔɔɔɔ lɔ wo-zeinɔɔɔi ná-moloi zu, wo va ta leve.

24

Vulu zaa vai

¹ Ni tanisu zunui ta a anzanui ta zeina, ti ye liizu la, wɔinzege ma, tɔzei é fai ta ɔa naa va, nii é la neeni be, toɔa vulu zaa zevei beɔe, é fe zea, é pile, é ɔula ná-pelei wu, ² naa a zefena pɔ be, é li, é ze volu zunu ɔili be, ³ ni woin a zefena naama zunui ma, é vulu zaa zevei beɔe, é fe zea, é kula ná-pelei wu, baa zunu ɔaabelagi ná, nii é ɔea seini, naa za, ⁴ zunu mɔungi é pileni, naa la mɔ zooga

é va sei ga anza, kɔzɔa ɔluma, mazɔlɔɔ naa ɟa ga fai kɔzɔai Gɔɔɟɔ GALAGI ɟaazu. A mina zɔoi zulaave ga kotoi, nii Gɔɔɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ɔɛ ga wɔnɔ.

Tɔgi zeikɔlɔgiti

⁵ Siegi zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa ɟa ye ga kɔɔɟɔ vai, daaloba woti vaa la laa unma, toɟa ye ná-pɛleyɛɟɛi yeema, eyɛsu kona gila, anzai é fuluai, é naa ɟoozunɛɛ vai ɟɛ.

⁶ A mina wo-zeiɔɟɔi ná-molo ziɟa ɟɔdai ta etei ti felegɔ zɛɟɛ ɔɔama ga kpɔunma. A mina ɔlɔ ɟite etei ɟula zea, mazɔlɔɔ wa naa ɟɛɛna, kɛɛɛ ɛɟɛ wa zɛnvui ɟula zea.

⁷ Ni wa zunui ta ɟaana, é nu vului ta unmaai wo-ɟɛɛlɔinti Izelayɛle nuiti saama, é dɔ duɔlai zu, ɟaa é pɔdi, keni unma nui naa za. Wa faa ɲɔi lɔɔɟula ɟana ɔɔɟɔ zaama.

⁸ A dama ga gee zeeɛɛi, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaɟa ɟula nui Leevi nuiti ti wo ɟalasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gɛ feeni ti ya. ⁹ A ɟize naa zu, nii Gɔɔɟɔ GALAGI wa-GALAGI kɛeni ga Miliyame, wo ɟɛai ma siei wosu, wo ɟulaai ma Ezipete yooi va.

¹⁰ Wa kuyei ɔɛɛna wo-zeiɔɟɔi ma, à mina le ná-pelei wu, wo va ma ɔunma ani zɛɟɛ, ¹¹ wa kuye zo nui maabɔun eteave, é va ga ná-kpɔunma anii wo ɔɔ eteave. ¹² Ni bala nui ɔɛ, é ná-seɟɛ wolai veai wo ya ga kpɔunmai, aisa wo va la, keni wo ná-kpɔunma anii ɟaaɟale ma, wo fe zea. ¹³ A mina ɔɛ tevesu pɔ pa, foloi a ɟɛna daa, naa ɟa a kɛ a ɟɛna laa, é pɛɛ ɔɔɟɔ ma, é tuya loo wo ɔɛ. Gɔɔɟɔ GALAGI wa-GALAGI ɟa naama vai leve wo ɔɛ ga telebodai.

¹⁴ A mina tooma vaa ɟɛ ga zeɔnaka nui, ɟaa maanɔɟɔ nui, wo va ná-folo wotii ma zalai ɟologolo, é ɟɛni ga Izelayɛle nu, ɟaa seikɔɟɔma nui nii é zeini wo zaama, wa-yooi zu. ¹⁵ Keni wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi va da, mazɔlɔɔ toɟa ga zeɔnaka nui, kpalave ga zalai zɔlɔɔ fai. Ni naa laade, toɟa kpee loo Gɔɔɟɔ GALAGI woizu wo laalɔɟɔma, ma ɟotoi ɟa la wo unma.

¹⁶ Nu la doun kɛɛɟɛiti paa ti-lɔinti ta-ɟoto ɟɛai vaa zu, nu la dointi paa ti zɔlɔɔ nuiti ta-ɟoto ɟɛai vaa zu. Eɛɛ gilagilagi ɟa za tɔ ɔɔɟɔi ná-kotoi vaa zu, nii é kɛai.

¹⁷ A mina tukpɔɟaaleve ga zeelɔzɔɟɔzu, wo va seikɔɟɔma nui lɔ, ɟaa podoin. A mina poanzai ná-seɟɛi zo ga kpɔunma. ¹⁸ A ɟize su ga wo ɟɛni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gɔɔɟɔ GALAGI wa-GALAGI wo unmɔɔni. Naa ɟa é kɛa, gɛ devei nii veezu ga wo zie la.

¹⁹ Siegi zu wo moloi levezu la wa-ɟalagave, wa yeemana molo ɟilii ta ma kpɔlagi zu, à mina ɟale ma, wo va seɟɛ. A zɛ ná. Toɟa ye ná seikɔɟɔma nuiti ɔɛ, ta podointi, ta poanzaiti, naa ɟa a kɛ Gɔɔɟɔ GALAGI tuya loo wo ɔɛ, fai kpein su wo kɛɛzu. ²⁰ Wa wolive wului ma waai loɟana ga, à mina zie ɔvɔgi zu, niiti ti yeɟai ma bekegiti ga, naati ta ɟɛ ga seikɔɟɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²¹ Zɛnɔ ɟana, siegi zu wo leezɛinti kulazu la, à mina ɟale ma ɔvɔgi zu, wo va ma ɟɔpɔɟi mɔtaiti kula, niiti ti yeɟai ma bekegiti ba, naa ɟa ɟɛ ga seikɔɟɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti. ²² A ɟize su ga wo ɟɛni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa ɟa é ba, gɛ devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25

¹ Kpɔɛ a ɟɛna zunu felegɔiti zɔɟɔzu, ta li tukpɔɟaalevezuve, zɔi peai, faa la ɟɛa naa va, sɔba nui veelala. ² Ni maanɛɛɛ ga é loɟa, tukpɔɟaaleve nui ɟa pɛɛ zɔoi

ma, é doḡa pee nui ḡaazu ga kpakɔ ɲe tieḡɔi, nii soloogai ná-faa ḡologologi ma. ³ Kele é la loḡaa, é va bude kpakɔ ɲe vuunaanigɔi (40) maazu, ti va ye doḡazu, ti va poova ma gola, wo va wo-ḡeeloin ḡaazu unfe seḡe.

⁴ A mina nikel laave ḡili, a ḡena moloi ḡaaliaga.

Poanza zeɪ vai,

nii é la de doun zɔbɔni

⁵ Geḡḡelointi ta zeina ada ḡila, gilagi za, é la doun zunu yeni, nii saai, naa anzaɪ la ḡula koiɪ va, é va zeɪ nu ḡili be, kele keḡḡeloin ḡa vile polu, é sei ga anza, é keḡḡeloun vai laazeeli. ⁶ Doun zunu mɔungi anzanui naa sɔbɔsu, toḡa leve ga keḡḡeloin saai naa ná-doun zunui, naa ḡa a ke daaseigi naa mina loo ya Izelayele nuiti saama. ⁷ Ni wɔin la zunui naa ma ga é va nimɔḡɔi zeɪ, anzanui ḡa li taa ḡundigiiti pɔ be taa zigidaave, é ḡe ti ma: «Nimɔḡɔi ḡeɛve ga é mina keḡḡeloin laaseigi ye Izelayele nuiti saama, é la pɔ é va sèi, nèi ḡè ga nimɔḡɔi.» ⁸ Taa ḡundigiiti ta toli, ti bɔe pɔ. Ni a lona kpaan, é ḡe: «Ḡè la pɔ ḡè va seḡe.» ⁹ nimɔḡɔi ḡa maaɔuḡa ba taa ḡundigiiti gaazu, é naa ná-savalagi ḡula kɔḡɔ va, é laadeɪ vu gaazu. Toḡa bo, é woḡḡula la, é ḡe: «Zunui nii é la pɔ ga keḡḡeloin ná-peleɪ ḡaa va lo, naama nui ḡa ḡe ga nii ḡeɛveleɪ.» ¹⁰ Daaseigi ḡa veɛ ba Izelayele nuiti saama ga: «Zunui nii kɔḡɔa zavalagi ḡulaai kɔḡɔa, naa ná-peleɪ.»

Nepi loḡi

¹¹ Siegi zu zunu felegɔiti ti nepii ḡɔɔzu la, ni gilagi anzaɪ a maaɔuḡana ti va, é ḡe é sinigi ḡula zɔi ya, naa be doḡazu, anzanui naa a yeemaalena, é zunui zo tuḡɔ, ¹² wa zeeɪ leve ba. A mina maawɔinḡa.

Zee ḡɔḡɔganiiti

¹³ Kilo ḡɔtui ma zii felegɔ mina ḡe wo ya wa-bɔbɔɪ zu, gilagi wui, zɔi wuɲegi veḡa. ¹⁴ Kɔḡɔganiɪ ma zii felegɔ mina ḡe wo ya wa-veleɪ wu, gilagi wola wɔɔbɔ, zɔi wola laɪ. ¹⁵ Kilo ḡɔtui ta kɔḡɔganiɪ, niiti ta ḡe wo ya, keɪni ti zɔle, ti zoloo su kpein nɔ, naa ḡa a ke wo-zii zuḡooza naama yooi zu, nii Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI feezu wo ve. ¹⁶ Mazɔlɔɔ nu nɔpe é ziezu ḡana, nu nɔpe é yaava vai naa ḡeezu, naa maayo ge la Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI ve.

Amaleke nuiti ta-vai

¹⁷ A ḡize su veleɪ Amaleke nuiti ti wo zoni da peleɪ zu, wo ḡulazuve Ezipete yooi zu, ¹⁸ veleɪ ti vileni la wo vɔlu, ti vɔluzu nuiti so, fike la ḡeni wo zu, wo bɔbɔɪ, tɔzeɪ ti la ḡeni luazu GALA ba. ¹⁹ Siegi zu Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI dooḡɔ feezu la wo ve, é wo ḡula wo zili nuiti zea, ti wo-maaḡoolii zu, zooi naa zu é feezu wo ve ga wɔnɔ, à Amaleke nuiti ma zuwu ḡaaleve geḡḡɔloḡi wu, ti-laaseigi bale, ta-ḡisiei ɲeele. A mina yeema naa ma pa, wo ke.

26

Minazeḡe zooi zu

wulu waa mɔungiti

¹ Siegi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, siegi zu wo seḡezu la, wo zeɪ ná, ² wo ḡilagiḡi ḡa ta zeḡe zooi ma lɔnɔ mɔungi va, é vaazu sɔbɔsu zooi naa zu, nii Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI feezu wo ya, toḡa ti vu kpɔloḡi zu, é li ve Ḡɔɔḡɔ GALAGI wa-ḠALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ḡe ná. ³ Toḡa li, é zalaḡa ḡula nui ḡa, nii é botii zu naama ziegi zu, é ḡe ma: «Nà deezu za ga Ḡɔɔḡɔ GALAGI da-ḠALAGI ga ḡè la zooi naa zu, nii

Góogó GALAGI gónani ade-memewolani be ná-faa zu, ga é fe de ve.» ⁴ Zalağa đula nui đa kpólgi đula zea, é sei Góogó GALAGI ná-zalağa đulazuve đakalave. ⁵ Zunui đa bõe Góogó GALAGI ná-GALAGI đaazu, é đe: «Kèwola đeni ga Alame nui, sieziè nu, é yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko nò, é zeì ná, ti đe ga zii wola ná, ti zebè, ti wola moin. ⁶ Kèè Ezipete nui ti gi zopele jòuni, ti gi wainzeđe, ti gi ló duła baa golai zu. ⁷ Názu đa gi kpee looni la Góogó GALAGI woizu, gi-memewolani ta-GALAGI. E gi bala gooiti menini, é gá-maawain đa, ta gá-bólai, ta gá-voluđulai, ⁸ é gi đulani Ezipete va ga ná-zeeđaaabaai, naa đeni ga kiteve vaa wola Ezipete nui ti be, ta poogiti, ta laavoo vaiti. ⁹ Naa volu, é loni gi luđo, é va ga giye niima yooi zu, é zooi nii ve gi ve ga faane, ve nòni ta kòin guloi vooabaai ná. ¹⁰ Naa đa é ba, ee, Góogó GALAGI, gè vaa è vò za ga zooi ná-tòno môngiti, zooi nii è fea bè.» Naa volumna, tođa kpólgi zeì Góogó GALAGI ná-GALAGI đakala, é nòko bu. ¹¹ Naa volu, wa đoozune, wa Leevi nui, ta seikóđoma nui ti wo zaama, ani vagoiti kpein su, nii Góogó GALAGI wa-GALAGI fea wo ve, wa wa-veleyeđeiti.

Kona savagó vuusieiti

¹² Siegi zu wo besu la ga wo zóló ganiiti kpein ma vuusieì zeđe ba, konagi zavasiè ma, puusieì gónagi ma, wa feena Leevi nui zea, ta seikóđoma nui ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zóló, ti mi, ti yiđo, ve wo zeini ná, ¹³ naazu, wa nii wo Góogó GALAGI wa-GALAGI đaazu, wo đe ma: «Nii kpein é ga đónò ná-pelei wu, gè naa đula ná, gè fe Leevi nui zea, ta seikóđoma nui, ta podointi, ta poanzaiti, é zoloo deveiti kpein ma, è feeni zèa. Gè la da-leveiti tađila kpala kologoloni, baa gè va yeema ta ma. ¹⁴ Gè la puusieì nii ta zeđeni ba, gè va mi saa wóló wo faa zu, gè la ta zeđeni ba, siegi zu kòzoa đeni de la, gè la ta veeni gòve ya. Gè Góogó GALAGI ná-GALAGI wooi zoge, gè zie ga da-leveiti kpein, è ti veeni zèa. ¹⁵ Ye geezuvè, è đaazulo è-zeizu ñadegai va, geeđólgi ungame, tuya loo da-nubuseiti be, Izelaye nui, ta zooi nii è feai gi ve, eđevelei è ma đonai woni la gi-memewolani be, zooi ve nòni ta kòin guloi vooabaai ná.»

Minazeđe goo đaabelagi

¹⁶ Za, Góogó GALAGI wa-GALAGI đa bõe zu wo vò, ga wo ná-deveiti so, ta ná-tògiti. Wa đólo ti ve, wo ti zo ga yiimave pe, ta wo-yenvui pe. ¹⁷ Wo minazeđe za Góogó GALAGI ve, ga tođa đe ga wa-GALAGI, ta wa zie ga pelei naa, nii è dea ga woye, wo ziima vaiti ke, wo đólo ná-deveiti ta ná-tògiti be, wo woilo gooi ma. ¹⁸ Góogó GALAGI letemazu, é minazeđe wo ve za, ga wa đe be ga nubuseiti ti wola vizogai, niiti ti đolozu ná-deveiti be. ¹⁹ Ungo, Góogó GALAGI wa-GALAGI đa pò wo yeeleve ziiti pe ba, é ti betai, wo lebiyai zóló, wo-lòđoi đula, wo-losuve wóló, wo đe ga nubuseiti ti ñadegai be, eđevelei é boni la.

MINAZEGE GI NIINE VAI

27

(27:1--28:68)

Tògi zève vai

¹ Nubuseiti ta-đewolaiti ti vileni Moize volu, é tògi veeni Izelaye nui zea, é đe ti ma: Wa deveiti kpein so, nii gè feezu wo ya za. ² Foloi wa Zuluden bude la, wo ló zooi naa zu, nii Góogó GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve, wa kòtu baazagi ma zifigi đale ba, wo kobegi zie ma. ³ Wa zie wolai budena, wo tò gooi

kpein seve kɔtui naati ma. Wa lo ɟana naama yooi zu, nii Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɔoɔbaai ná, eɟevelei Ɔooɟɔ GALAGI, wo-memewolani ta-ƆALAGI minazeɟeni la wo ve. ⁴ Wa Zuluden buɟena, wa kɔtu zidɟi lo Eɓale gizei ma, eɟevelei gè ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zie ti ma. ⁵ Naama adaɛ nɔ ɟa wo zalaɟa ɟulazuve losu ná Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve, ga kɔtuiti, nii kolu ani la de vɔɔɟuni ba. ⁶ A mina Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-zalaɟa ɟulazuve lo ga kɔtu zaɟaai. Wa gala zalaɟaiti kula be naama zalaɟa ɟulazuve. ⁷ Wa ziilei zalaɟaiti kula, wo naa mi náve nɔ, wo ɟoozune Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɟaazu. ⁸ Wa niima lo gooit kpein seve kɔtu zidɟi ma ga pagɔ, nu dá zoo é kala ga pagɔ.

⁹ Naa voluma, zalaɟa ɟula nui Leevi nuiti ti vileni Moize volu, é ɓɛni mɔno Izelayele nuiti kpein pɔ, é ɟe ti ma: Izelayele nuɓuseiti, à maaɟe kpɔ, wo woillo! Za, wo ɟea ga Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-nuɓuseiti. ¹⁰ A ɟolo deɟemu Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI laawooi ve. A ná-deveiti so kpaan, ta ná-togiti gè ti veezu wo ya za.

¹¹ Naama volo ná nɔ ɟa Moize niima levei veeni la nuɓuseiti zea, é ɟe ti ma: ¹² Sieɟi zu wo Zuluden buɟezu la, Simiyɔn ná-bolodamaiti, ta Leevi nɔnɔiti, ta Zuda nɔnɔiti, ta Isakaal nɔnɔiti, ta Zozefe nɔnɔiti, ta Benzamen nɔnɔiti, ta lo Galizime gizei ma, ti tuyai loo nuɓuseiti be. ¹³ Luɓen ná-bolodamaiti, ta Gade nɔnɔiti, ta Aseel nɔnɔiti, ta Zaɟulon nɔnɔiti, ta Dan nɔnɔiti, ta Nefetali nɔnɔiti, ta lo Eɓale gizei ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

¹⁴ Leevi nuiti ta kpɔei zeɟe, ti bo Izelayele nuiti ma ga woo wola, ti ɟe ma: ¹⁵ «Foovoo nu ɟa ga nui naa, nii é kooɟɔ ganigi ta betezu, é pɔne, ɓaa é vololibai betezu ga kɔlu ɟaawuungai, ga é to ada maalɔɔɟuai ta zu, naa ɟeɟala ani betɛaiti, maayo ge la Ɔooɟɔ GALAGI ve.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

¹⁶ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi é ɓaaɟulazu keeɟe ta dee ma.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

¹⁷ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi é ti ɟwepelemave ma ɟɔtui zeɟezu daazu ta seɟɔɟɔi, é ta vili ɔɔ pelei zu.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

¹⁸ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a gaazuɟole nui ɟaka.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

¹⁹ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi é tukpɔɟaaleve vai maavesu seikɔɟoma nui laalɔɟoma, ɓaa podoin, ɓaa poanzai.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²⁰ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a la ga keeɟe anzai ta, mazɔɔ é ɓaaɟula keeɟe ma.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²¹ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a la ga suai ma zii nɔpe.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²² «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a la ga baazeelai, keeɟe ná-doun anzanui, ɓaa dee ná-doun anzanui.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²³ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a la ga mɔein.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²⁴ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi é seɟɔɟɔi vaazu dɔɔɟuzu.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²⁵ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi a lobɛani zo, ga é sɔbalala nui vaa.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

²⁶ «Foovoo nu ɟa ga naa, zoi nɔpe é la ɟe unfema veeni to gooi niiti be, é ti zo yooɟe, é la ziɛni ga tiye.» Nuɓusei kpein ka ɟe ma: «Amina!»

28

*Tuya loo vaiti**(Leevi Nuiti 26:3-13;**Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi 7:12-24)*

¹ Ni wa ɣolona ga pago Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve, wo ná-deveiti so, wo zie ga tiye, niiti gè ti veezu wo ya za, Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa wo ɣe ga ma mɔungɪ, wo wɔɔɔɔ ziiiti kpein ba eteai zu. ² Ni wa ɣolona Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve, wele tuyaiti ba, é vaazu ti loozu wo ve: ³ Toɣa tuya loo wo ve taazuve, ta balaɣai zu. ⁴ Toɣa tuya loo wo ve, é doun mɔinmɔin fe wo ya, é daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔɔ, é wa-nikeiti gaawɔɔɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ⁵ Toɣa tuya loo wa-bɔɔɔgiti ta wa-baɣa ligiiti ma. ⁶ Toɣa tuya loo wo ve, wa ɣena lia, ta wa ɣena vaa.

⁷ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa wo zili nuiti suvaza, ta vaana laaleezu wo wu. Ta zie ga pele ɣila nɔ, ta ɣena vaa wo laalɔɣɔma, kele ta vela wo va, ti li ga pele ɔfela. ⁸ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa tuya loo wo ve, é molo ɣotaiti daave, wo bɔɣɔ zɔɔɔ wo-yeavai pe su. Ungo, Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa tuya loo wo ve zooi naa zu, nii é feezu wo ve.

⁹ Ni wa ɣolona Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-deveiti be, wo zie ga pelei naati, é ti lea ga woye, toɣa wo ɣe ga ná-nubuseiti ti naɔɔɔɔɔ be, eɣevelei é minazeɣeni la. ¹⁰ Eteai zu nubuseiti kpein ta ka ga Ɔooɣɔ GALAGI laaseigi ɣa wosu wo ve. Ta unfema ve wo ve. ¹¹ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ani vaɔɔi kpein gaavɔni wo ve, zooi naa zu, nii é minazeɣea, é ɣona ma vaa zu wo-memewolani be, ga é fe wo ya: toɣa doun mɔinmɔin fe wo ya, wa-loganiiti ti buɣu, ti mɔin, é daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔɔ. ¹² Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ná-naavolo makesu vaɔɔi laalao wo ve, geezuve, é tonai vu wa-yooi zu ma yeeɣeɣalal ma, é tuya loo botii kpein ma, nii wo-yeeti keezu. Wa kuyei ve zou mɔinmɔin ma, kele wa bɔɣɔi wo beɔe la ɣea ba ga wo kuye zeɣe. ¹³ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa tosu mɔungɪ ve wo ya ziiiti kpein saama, wo la ɣea ga ma ɣaabelaa. Wa ye loni velelavɛ nɔ, wo la yeida bu, ni nɔ wa woilosu Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-deveiti ma, gè ti veezu wo ya za, wo ɣolo ti ve, wo zie ga tiye, ¹⁴ wo mina zeɣe gila kpala ba, devei nii kpein gè feai wo ya za, wo mina ɣili gala kiligiti ba, wo va ti lebi.

*Foovooi taɣiligaa**(Leevi Nuiti 26:14-46)*

¹⁵ Kele ni wo la ɣe ɣoloni Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ve, ni wo la ɣaabaani, wo va ná-deveiti ta ná-togiti so, wo va zie ga tiye, niiti gè ti veezu wo ya za, wele foovooiti ba, ti vaazu zeelizu wo ma: ¹⁶ Toɣa wo ɣoto taazuve, ta balaɣai zu. ¹⁷ Toɣa wa-bɔɔɔgiti ta wa-baɣa ligiiti koto. ¹⁸ Toɣa wo ɣoto, é la doun mɔinmɔin fea wo ya, é va daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔɔ, é va wa-nikeiti gaawɔɔɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti. ¹⁹ Toɣa wo ɣoto, wa ɣena lia, ta wa ɣena vaa.

²⁰ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa yeebe maanɔɣɔi va, é va wo laalɔɣɔma, ta faazupui, ta wo ɣologolo fai, fai kpein su wa ɣe keezu, eyesu wo ɣologolo metu, su la ɣooza wo njele, tɔzei wo ɣelea ba, wo faa nɔiti ke.

²¹ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ɔɔɔ zeebeɪ ɣili wo va, nii a wo-ma zuwu ɣaaleve zooi naa zu, nii wo vaazu sɔɔɔsu ga wɔnɔ. ²² Toɣa wo ɔɔɔ ga kɔɔ kolegi, kɔɔkpadimai, ta kpɔɔɔɔɔɔɔ ma zii pe. Toɣa ɔɔɔɔɔɔɔ vili wa-balagiti su, ta siinziin ganigiti ta-zeebeɪti. Naama maanɔɣɔiti kpein ta vile wo ɔolu, eyesu wo undaavili. ²³ Geegɔɔɔɔ é wo maazuve, naa ɣa ba a eɣe kɔlu ɔɔɔi, zooi wo

ma, naa 6aa ege kolui. ²⁴ Goofo GALAGI ga fufiligi ta nagaegi leve wa-yooi zu tonai otogi zu, naati ka ta ge vuuzu wo ma, ti zefe geezuve, eyesu wo-ma zuwu gaaleve.

²⁵ Toja va bu, wo bize wo zili nuiti ba, ni wa ziena ga pele gila no, wo da li ti laalofoma, pele lafela ga wa vela la ti va. Fai niiti ta ge zeelzu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua. ²⁶ Wo-ma boomaiti ta ge ga waniiti ta doo zuaiti daaminigi, nu nape ge la vaa, e va ti niikpi wo maazu.

²⁷ Goofo GALAGI ga divologi lo wo va, egevelei e geni la ga Ezipete nuiti, ta puzefulagi, ta dofoi, ta mabelegi niiti ti la zalea. ²⁸ Toja titi seebei vili wo ma, ta gaazugolei, ta gimalalai, ²⁹ wo da yeevee mame foloi, egevelei gaazugolei nuiti ta da ke la kpidi zu. Wo-geevai tanape su la beta. Yeenape, keni no nuiti ti da loo wo ma, ti wo yeabale, nu nape ge la boga wo va, e va wo maalobo.

³⁰ Ni zunui ta a anzalopo maazona, zunui tagili ka naa bea. Nui ta a pele lona, tagili ka a zei naa wu. Nui ta a kpele levena, to dofoi la ma waai ta mia. ³¹ Ta wa-nikeiti paa wo gaazu, kele wo la ma zuai tanape mia. Ta wa-zoovalegiti unma wo gaazu, wo la solboga volu ngegelein. Wo zili nuiti ta wa-vaalagiti ta wa-woliiti kula wo ya, nu nape ge la boga wo va. ³² Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta lo zii giligiti zeezu, wa ge naa gaazu, ti wain da wo zo, kele wo la zooga wo va faa nape ke. ³³ Zii wo la kwee, naa ga a wa-yooi ma lonagi mi, ta botii kpein wo keezu, naama lonagiti, nuiti ta ge no loozu wo ma fo, ti da wo gologolo. ³⁴ Naama vaiti ta gena gea wo gaazu, wo da ti ga, wo-gigi ga gula wo ya. ³⁵ Goofo GALAGI ga divologi lo wo-niibiiti ba, ta wo-balaity, toja lo wo-busei kpein ba, e zo wo-gofaave, e le woungi zu, nii e la gedega eyesu pe.

³⁶ Goofo GALAGI ga wo lo duolai zu, wa wa-masagi wa sei bogo unda, wo li zii ta zaama, nii wa-o, wo-memewolani-yo, wo la geni kwee ngegelein. Wa lo gala kiligiti debi vai zu, niiti ti ga guluiti, ta kotuiti. ³⁷ Nu buseiti kpein Goofo GALAGI a li ga woye ti vo be, wa-vai ga ti laavo, wo ge ti ve ga faalaalii, ti da ngegula wo zu.

³⁸ Wa ani zuwu moinmoin faza wa-balagiti zu, kele tago no ga wa soloo, mazaloo kotogiti ta ti pe kologolo. ³⁹ Wa leezen beleiti teve, wo boti ge ti zu, kele wo la doo solboga ba, wo va kpole, wo la ma waa gila kpala solboga, wo va kula, mazaloo belekpelegiti ta ti pe mi. ⁴⁰ Wolive wului ga ge wa-yooi ga na pe, kele wo la gulo solboga ma waai va ga moinda, anee nii wa ge siezu bogo ma, mazaloo wa-wolive ma vuai ga a ge vuuzu ya. ⁴¹ Wa doun zunuiti ta doun anzanuiti soloo, kele ti la gea ga wano, mazaloo ta ti lo duolai zu. ⁴² Kotogiti ta wa-wuluiti kpein gaami, ta zoi gaafaa lufaiti.

⁴³ Seikofoma nuiti ta ge wo zaama, ti-losuve ga li ga woola wanoi va, woun wa ye no yeizu bu fo. ⁴⁴ Tiya ga ta ge kuyei veezu wo ma, kele woun wo la ani nape solboga, wo va kuye ve ti ma. Ta ge wo lugfo, wo ge ga ti volu velei.

⁴⁵ Naama voovooi kpein ka la wo unma, e vile wo volu, e wo zo, eyesu wo-ma zuwu gaaleve, tozei wo la golozu Goofo GALAGI wa-GALAGI ve, wo va na-deveiti so, ta na-togiti, niiti e ti veeni wo ya. ⁴⁶ Ta ge wo ve wa wo-mavofodaiti ga poogiti ta mabele vaiti, wa gisoloo ga ti maavele.

⁴⁷ Tozei wo la botii geeni Goofo GALAGI wa-GALAGI ve ga koozuneei, wo-yiimave va zole, siegi zu anii pe ge gea voovani la wo ya, ⁴⁸ wo zili nuiti Goofo GALAGI ti levesu wo laalofoma, wa botii ge ti yeezu, pului zaama, ta kpole wain, wo ge sege veeloi zu, wo vala anii kpein ma, unbawului nii e ga kolu gelei, naa ga ta pili wo goba, eyesu wo-ma zuwu gaaleve. ⁴⁹ Goofo GALAGI

ɟa va ga zii ta wo laalɔɟɔma, é zeɟe ɟoozama, zou bela ga, nii wo la daawooi menisu, toɟa loo wo ma, eɟe koɟei a ɟe loozu ná-daamianigi ma. ⁵⁰ Toɟa ɟe ga zii ná, zunuiti ti su, ti ɟaazumaavɔai, ti la unfema vea kewola ɔɔɔ ɔe, ti la dounɔ maawɔinɟaa. ⁵¹ Ta wa-loganiiti mi, ta wa-yooi va lɔnɔgiti, eyesu ti wo-ma zuwu ɟaaleve. Wa za ga pului, mazɔɔɔ ti la molo yeɟa wo ya, ɟaa ɔɔɔi, ɟaa gulɔi, ɟaa nikeiti, ɟaa baalagiti, ɟaa boliiti, eyesu ti wo pe wo undaavili.

⁵² Ta wa-laaiti sei keɓe su, eyesu siɟi ɟaaɟoozagiti wo ɟigi ti va, naati ti loo bu, wa-yooi zu ná pe, ta wa-laaiti kpein sei keɓe su zooi zu ná pe, nii ɟooɟɔ GALAGI wa-ɟALAGI feezu wo ɔe. ⁵³ Siɟi pe daawu wo zeidai la keɓe su, wo zili nuiti ta ye ɔɔɔɔ zu wo la, eyesu ɔɔɔɟulai naa zu, wo ɔa wo-lointi mi, ungo, wa wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi, niiti ɟooɟɔ GALAGI wa-ɟALAGI ɔaazu ti veezu wo ɔe. ⁵⁴ Zunui nii ná-fai wola ɟaanɔai wo zaama, naa ɟa weɓe keɓeɟeloin va ga ɟɔɔɔɔa, ta neɓe anzai, ta doin niiti ta ye de zea, ⁵⁵ ga é mina ná-dointi ma zuai ta ve ti tanɔpe zea, make fai zu be ga to ɔɔɟɔi ná-daamianigi, mazɔɔɔ ani nɔpe ge la mo zea, tozei ɔɔɔɟulai va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein sei vai va keɓe su. ⁵⁶ Anzanui nii ná-fai wola ɟaanɔai wo zaama, é la ɟeni zoosu é va ɟɔɟɔave ɔee zou ɟakai ma, naa ɟa ɟaazu ɟoi lo neɓe zinigi va, ta ná-doun zunui, ta ná-doun anzanui, ⁵⁷ mazɔɔɔ toɟa wɔin ga é doun ɟeɟi ta doun laɟagi mi ɔɔɟuzu, nii é sɔɔɔɔgai, wɔin galui leveai nɔ feya, tozei ɔɔɔɟulai va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein maalati fai.

⁵⁸ Ni wo la to gooi teiti kpein soni, ti sevei zu, wo va zie ga tiye, wo va naa lebi, nii lebiyai be, maayikiai, ɟooɟɔ GALAGI wa-ɟALAGI, ⁵⁹ ɟooɟɔ GALAGI ɟa wo loɟa ga laavɔ vai, wa wo-mavofodaiti, ga ɔɔɔ zeeɓeiti taɟili wo ma, ta sevei ɟoiti taɟili wo ma. ⁶⁰ ɔɔɔ zeeɓeiti kpein é peeni Ezipete nuiti ba, wo ɟeni luazu ti va. Toɟa naa kpein peɓe wo va. ⁶¹ Naa voluma, toɟa va ga seeɓe ma zii pe ta ɔɔɔɔi niiti ti-laasei ge la woni to sevei nii zu, eyesu wo-ma zuwu ɟaaleve. ⁶² Wo mɔin va ga somideɟaiti tieɟo, wo wola maa ɟa loi, tozei wo la ɟoloni ɟooɟɔ GALAGI wa-ɟALAGI laawooi ɔe. ⁶³ Eɟevelei nɔ é neeni la ɟooɟɔ GALAGI ɔe ga é faanɔai ɟe wo ɔe, wo wola mɔin, zenɔ ɟana a ne la be mɔnɔ ga é wo undaavili, wo ɟologolo, wo ɟula zooi naa va, nii wo ɔaazu loozu su, wo sɔɔɔ ga wɔnɔ.

⁶⁴ ɟooɟɔ GALAGI ɟa wo vaza eteai zu ná pe, nuɓuseiti saama. Wa gala kiligiti ɔebi, nii wa ɔɔɟɔi wo la ɟeni kwee, ɟaa wo-memewolani, galagiti ti ga gului, ta kotui. ⁶⁵ Zii naati saama, wo la ɟea gaane zu, wo la zeida ada, ve wa dooɟo sɔɔɔ ná. ɟooɟɔ GALAGI ɟa wo lo ziizoolei zu, wo ɟaazu da zoole, ipatevei da ɔoi wo la, ⁶⁶ gaa nɔpe ge la ɟea wo luɟo vele vaiti ba, wa ɟe dualuagi zu, kpidi ɔee folo va, kito ge la ɟea wo ɔe wa-eteai vaa zu. ⁶⁷ Sobui a zeelina, wo ɔa ɟe: «Ee, ni kpokoi ɟeni de!» Kpokoi wo ɟe ma: «Ee, ni sobui ɟeni de!» Tozei dualuagi maavele ma, nii wo sɔɔɔsu wo-yiimave, ta naama vaiti maavele wa ɟe ti ɟaazu. ⁶⁸ ɟooɟɔ GALAGI ɟa wo vile Ezipete velei ma, wo li keingiti su ga pelei naa, nii ge ɟeni wo ma: «Wo la mɔ ka volu pe.» Miná, zinaa pe ta anzaa pe, wa ɔɔɟɔ ve wo zili nuiti be, ga ti wo ɟeya, wo ɟe ga duoiti. Keɓe, nu nɔpe ge la wo ɟeyaa.

MOIZE NA-KPɔEZUGULA ɟAA BELAGI

(28:69–30:20)

⁶⁹ Weɓe minazeɟe gooiti ba ɟooɟɔ GALAGI feeni Moize ya, naa ɟeeni Ize-layeɓe ná-faa ma Moabe yooi zu, é ɔo minazeɟeɟi va, nii é boni ti ɔe ɟooɓe gizei ma.

29

*Faiti GALA ge ti ɣɛni
Izelayele nuiti be*

¹ Moize Izelayele nuiti kpein tolini, é ɣɛ ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa bɔɔɔi wo-ɣaazuve, nii Gɔɔɔɔ GALAGI keeni Ezipete yooi zu, ga masagi Falaɔɔn, ta ná-botiɣe nuiti kpein, ta ná-zooi pɛ. ² Wo voluɣula vaa wolai ɣaani, nii é seini ti ma, wo ɣɛni ga zeelei poogiti ta maabele vaiti su, é ti ɣɛni. ³ Kele zaafaza, Gɔɔɔɔ GALAGI la kwɛɛ kigi veeni wo ve, baa wozaɣa ɣaazuve, baa faa meni goiyegɛi.

⁴ Tòge wo luɔɔ tevebai zu eyɛsu kona vuunaaniɔ (40), wa-zegɛ la zaɣani wo ɣɔba, wa-zavala ge la zaɣani wo ɣɔɔɔa. ⁵ Wo beɛde la vileni bulu mii vaa va, baa dɔɔ bɔle vaa, anɛɛ gaazulati gani nɔpe, naa ɣa a ke wo kwɛɛ ga ná ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI.

⁶ Ade zeelii ma adave tei, Gɛsebon masagi Sigon ta Basan masagi Woge, naati ti ɣulani, ti ade laaɣomi, ti kɔɔi veɛ ade va, ade pile sɔlɔni ti ma. ⁷ Ade ta-yooi zoni, de fe Luβen ná-bolodaiti zea ga tɔnɔ, ta Gade ná-bolodaiti, naa veɛ Manasee ná-bolodai ɣilazuve va. ⁸ A ɣolo minazegɛgi tei ma woiti be, wo zie ga tiye, naa ɣa a ke wo-ɣɛɛvaiti pɛ subete.

*Minazegɛgi ɣa ga sɔbelama vaa
GALA gaazu*

⁹ Wa za losu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɣaazu, wo pɛ, bolodama ɣundiɣiiti, kewolaiti, ta kundigɛiiti, Izelayele zunuiti kpein, ¹⁰ wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikɔɣoma nuiti ti wo zaama wo-vuuzuve, ti gului levezu wo ve, baa ti ziei zaɣazu wo ve. ¹¹ Wa za ve, ga wo lɔ minazegɛgi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI pɔ é bo wo ve za, ga konaiti, ¹² naa ɣa a ke wo ɣɛ ga ná-nubuseiti, to bɔɔɔi ɣɛ ga wa-GALAGI, eɣevelei é boni la wo ma, eɣevelei é ma ɣonai woni la wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va. ¹³ Wa ɣila nɔ laade, Gɔɔɔɔ GALAGI va ɣɛ niima minazegɛgi wosu wo ve, ga konaiti, ¹⁴ toɣa wosu wo ve, wɔiti wo loni za Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ɣaazu, ta zɔiti balaa ti ga de-mavofodaiti ti la de zɔlɔni.

Maɣɛɛ ɣa kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai va

¹⁵ Wo kwɛɛ velei ade ɣɛni la Ezipete yooi zu, velei ade ziiti ta-yooiti maazuɔudeni la, ve wo zieni ná. ¹⁶ Wo kɔɔɔɔ gani nɔɔnɔugiti kaani, ti ga gului, ta kɔtui, naa veɛ wali ɣaei va, ta zanugi. ¹⁷ Nu nɔpe ge mina ɣɛ wo zaama, zunu, baa anzanu, baa peleyegɛ, baa bolodai ta, nii kigi a zegɛ za Gɔɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI va, é va li zii naati ta-ɣalagiti debizu. A lua, ga nu nɔpe ge mina ɣɛ wo zaama, eɣɛ gului nii ma zapei ga nu vaa ani, baa ani wana. ¹⁸ Nu nɔpe ge mina ɣɛ wo zaama, niima ɣona woiti meniga voluma, é va bɔɔɔ maamuse, é va ɣɛ: «Fai pɛ ka zoloo nɔnɔn be, anɛɛ ni ná vilesu kisu vaiti nɔ volu.» Ni zooi nii zɛbeai naa a maanɔɔi zɔlɔna, zɔi nii foai naa balaa ɣa ta zɔlɔ. ¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI la vaa bu, é va maavaayɛ. Kele ná-ziiɣaawanai ɣa zeeli ma zunui naa, ná-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti zɛveai niima zɛvei tei su, naati ta la unma, toɣa daaseigi ɣaava, é kula eteai zu. ²⁰ Nii a ke maanɔɔɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa kpetevɛ Izelayele wolodamaiti kpein ba, eɣevelei minazegɛgi zu voovoo vaiti kpein seveai la, niima lɔ sevei zu.

Kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zalai

²¹ Wo-mavofodaiti ti vaazu, wo-loun zunuiti ti wuzefezu, wa zefena ná, ta weein é vaazu, é zege zou gili su goozama, ta zoi nii zu maanogoi kaana, ta seebeiti Goofo GALAGI ti veai ba, ²² zoi pe galaai ga timinigi, ta kpoloi, nu la zooga é va ani nape sin ná, ani nape ge la vono ga, tufa nape ge la mo beta ga, é fea ga faazupui fevele nii é feni Sodome, ta Gomool, ta Adema, ta Seboyme, ve Goofo GALAGI ná ma vaiti supuni, ná-ziiifaawanai ta ná-ziiifulagi zu, ²³ ziiti kpein ta fe ma: «Leeni vaa zu Goofo GALAGI niima yooi zogai fani? Leeni ja é ga niima yiiifaawana wolai?» ²⁴ Ta ti woogaavote, ti fe ma: «Nii feve, toozei ti feleve minazefegi va, nii ti-memewolani ta-GALAGI Goofo GALAGI keeni ti yofozu, é ti fulaai ma Ezipete yooi zu. ²⁵ Toozei ti liive, ti gala kiligiti debi, ti noko gala kiligiti bu, ti la feni ti gwee kaipa, é la veeni ti ya ga tono. ²⁶ Naa ja é kea, Goofo GALAGI ná-ziiifaawanai va zoi nii laalofoma, é va ga maanogoi vai kpein, nii seveai niima lo sevei zu. ²⁷ E ti loofulani ta-yooi zu ga ná-ziiifaawanai, ta ná-ziiifulagi, naa veé ná-ziiimavele va. E ti be, ti li zou gili su, ve ti zeini ná de za.»

²⁸ Fai niiti ti loofuai, Goofo GALAGI da-GALAGI ja é naati kwee. Kele niiti ti fulaai kelema, naati ta ga adono, da de-lointi eyesu fo, naa ja é ga togi nii zu woiti, nii maanei, de so, de zie la.

30

Galema volui GALA po

¹ Wooi niiti gé ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta vaazu feezu. Ni wa ti zona volu ga niine wo-yiimave, nubuseiti saama, ve Goofo GALAGI wa-GALAGI vaazu wo beezu, wo vaza náti, ² ni wa jalena ma, wo va volu Goofo GALAGI wa-GALAGI vo, ni wa wilona gooi ma, wo golo be ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, wa wo-lointi, nii kpein no gé feezu wo ya za, ³ naazu, Goofo GALAGI wa-GALAGI ja wo niine, é wo maawoinfa, tofa wo gaale ba, é va ga woye, wo fula nubuseiti saama, ve wo fea vazani ná. ⁴ Anee ni wa fe pela vele zu, zou bela ga, Goofo GALAGI wa-GALAGI ja li, é wo faizie náve, é wo gaale ba, ⁵ é va ga woye naama yooi zu, nii wo-memewolani ti sologai, wa sefe ga wono. Tofa wo undaane, é wo moin, wo leve wo-memewolani ba. ⁶ Goofo GALAGI wa-GALAGI ja wo valibo wo-yiimave, wa wo-mavofodaiti, naa ja a ke wo nee ve ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, naazu, wa zenvui wo. ⁷ Foovoo vai niiti kpein gé ti zevai wo ve, naa ja zeeli wo zili nuiiti ma, niiti ti wo maayosegezu, ti wo woinzege. ⁸ Woun wa, wa fale ma, wo va toun po volu, wo woilo gooi ma, wo ná-deveiti kpein so, nii gé feezu wo ya za. ⁹ Goofo GALAGI wa-GALAGI ja undaane fe wo ve, é wo-feevaiti kpein subete, wo bufu ga doun mainmoin, wa-loganiiti gola faawool, daamianigi vooa wo ya. Mazalo Goofo GALAGI ja woin ga wa-undaane volu, efevelei é woinni la ga wo-memewolani ta-undaane, ¹⁰ ni no wa woilo gooi ma, wo golo ná-togiti be, ta ná-deveiti, niiti ti zevai to sevei nii zu, siegi zu wo galesu ma la, wo va po, ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.

Togi ja nu yiimave

¹¹ Devei gé feezu wo ya za, é la baani, é va bude wa-zebai maazu, baa maa va goozu wo va. ¹² E la geeofolgi zu, wa va fe ma: «Be ja a le geeofolgi zu gi ve, é vaa la gi ve, é va su vai wo gi ma, naa ja a ke, gi so, gi zie la?» ¹³ E la kpolodei volu vele, wa va fe ma: «Be ja a bude gi ve kpolodei volu vele, é vaa la gi ve,

é su vai wo gi ma, naa ɔa a ke gi so, gi zie la?» ¹⁴ Wooi ɔa wo ɔoba nɔ, toɔa wo-laave, ta wo-yiimave, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

¹⁵ A wele, za ge zenvui ta undaaneɛi zeida wo luɔɔ, ge saai ta maanɔɔi balaa seida wo luɔɔ. ¹⁶ Devei ge feezu wo ya za, naa ɔa é ga, wo ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie ga pelei, nii é dea ga woye, wo ɔolo ná-deveiti be, ta ná-tɔgiti, ta ná-kala gooiti, naa ɔa a ke wo zenvui wo, wo moɔn, wo tuyai zɔɔɔ ɔooɔɔ GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, ve wo liizu ná, wo seɔe ga wɔnɔ. ¹⁷ Kele ni wo-ɔigi a zefena tɔun ba, ni wo la keeni, wo va ɔolo be, wa ɔooɔ yena ná, wo da nɔko gala killigiti bu, wo da ti lebi, ¹⁸ ná wo loozu ɔisu naa luɔɔ za ga wo undaa ɔa vili. Wo-zii zu la ɔooza naama yooi zu Zuluden volu velei, ve wo vaazu liizu ná, wo seɔe ga wɔnɔ.

¹⁹ Ge geɔɔɔɔɔɔ ta zooi zoga za ga zeelei wo laalɔɔma, ga wo yiimazeɔe zenvui ta saai ti yooɔzu, tuyai ta foovooi ti yooɔzu. A yiimazeɔe ga zenvui, naa ɔa a ke, wo zenvui wo, wa wo-mavofodaiti. ²⁰ A yiimazeɔe ga wo ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo ɔolo tɔun be, wo ɔili ba ɔo, mazɔɔɔ toɔa é ga wo-yenvui, é wo-zii zuɔoozazu, wo va zeɔ zooi naa ɔa, nii é ma ɔona woni ga é fe wo-memewolani zea, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakobe va.

MOIZE NA-FALIMAI TA SAA VAI

31

(31:1--34:12)

¹ Moize ɔoeni Izelayele nuiti kpein pɔ ɔani, é ɔe ti ma: ² «Niizu ge kona ungi la puufeleɔ (120) zɔɔɔga, ge la ma zooga ge va lo wo luɔɔ. ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ma, ge la Zuluden nii maazuɔudea. ³ ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔooɔi ɔa lo wo luɔɔ. Zii naati ti zeini ná, toɔa naati kooɔolo wo luɔɔ, wo zoo wo ta-yooi zeɔe ga wɔnɔ. Zozuwe ɔa é losu wo untuɔɔ, eɔevelei ɔooɔɔ GALAGI bogai la. ⁴ ɔooɔɔ GALAGI ɔa ti ɔooɔolo, eɔevelei é Amɔɔ masagiti kooɔoloni da, Sigon ta Woge ta ta-yooi. ⁵ Toɔa zobogi ve wo ve, wo vɔni zii naati ma, wa ti zo kpein nɔ, eɔevelei ge wo leveni la. ⁶ A yiilɔɔ, wo zebzeɔe! A mina lua, ti mina wo zasubali, mazɔɔɔ ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔooɔi ɔa liizu wo volu, é la yeebega wo va, é la ɔelea wo va.»

Zozuwe vile fai Moize votogi zu

⁷ Naa volu, Moize Zozuwe lolini, é ɔe ma Izelayele nuiti kpein gaazu: «Yiilɔɔ, é zebzeɔe, mazɔɔɔ da ɔa é leezu ga niima nuɔuseiti naama yooi zu, nii ɔooɔɔ GALAGI ma ɔona woni ti-memewolani be, é va fe ti ya. Da ɔa é vaazu liizu ga tiye, ti seɔe ga tɔnɔ. ⁸ ɔooɔɔ GALAGI ɔooɔi ɔa lo é luɔɔ, toɔa ɔe é va, é la yeebega é va, é la ɔelea é va. Mina lua ani nape ba, é zasu mina bali.»

Tɔ sevei ɔala yeeɔɔɔalaiti

⁹ Moize niima lo gooiti kpein seveni, é kaliva zalaɔa ɔula nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuve ɔeni ga ti da ɔooɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesu zeɔe, ta Izelayele ɔundiɔiti kpein. ¹⁰ E niima levei veeni ti ya, é ɔe ti ma: «Konagi lofelasiei ɔilagilagi kpein ma, kuye zuvaaye konagi laawu, kota vetii ma ziegi zu, ¹¹ siegi zu Izelayele nuiti kpein ti vaazu la, ti lo ɔooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, naama adave, ve é yeelosu ná va, wa to gooi nii ɔala ná Izelayele nuiti kpein be. ¹² Wa nuɔuseiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti,

ta weɛinti ti seikɔŋmai zu wo zaama, naa ɣa a ke ti pe ti tɔgi ɣala gooi meni, ti Ɔooŋɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazuluabai maalele, ti niima lo gooiti kpein so, ti da zie la, ¹³ ti-lointi balaa, niiti ti la kwɛɛ, naati ta meni, ti Ɔooŋɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazuluabai maalele, yeenɔpe, wo-zii ma voloi pe su, naama yooi zu wo vaazu seɣezu ga wɔnɔ, wo Zuluden buɔɛa voluma.»

Izelayele nuiti ta ɣe ga woovalada nuiti

¹⁴ Ɔooŋɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Wele, e-zii ɣaabelazuwe maabuɣa. Ua ga Zozuwe, wo lo GALA daaɣomi seɣe veleɪ wu, miná ɣa gè nà-deveiti feezu zea ná.» Moize ta Aalɔn ti liini, ti lo GALA daaɣomi seɣe veleɪ wu.

¹⁵ Ɔooŋɔ GALAGI ɣulani keɛma ti ve miná, tonabiingi zu, e lo GALA daaɣomi seɣe veleɪ laave. ¹⁶ E bɔeni Moize wɔ, e ɣe ma: «Wele, nágo ve na, e li e-memewolani pɔ, ti zaai. E zaa voluma, niima nuɔuseiti ta vaazu koloɣologi ɣeezu ta gala kiligiti, naama yooi zu, ve ti vaazu liizu ná. Ta ɣele bá, ti minazefegi ɣoloɣolo, nii gè keɛni ti ve. ¹⁷ Naa maave ma, ná yiɣaawana ti ma naama voloi zu. Nà ɣele ti va, gè voluave ti va. Naazu, nuɔuseiti ta ɣe ga zii taɣili daamiani, kpɔlo mɔinmɔin ka zeeli ti ma, ta faabaagiti. Naama voloi, Izelayele nuiti ta ɣe ɔooŋɔ ma: «Gaamazu, tei ada-ƆALAGI la mɔ de zaama, naa ɣa e keɛzu, niima maanɔɣɔiti ti zeelizu la de ma.» ¹⁸ Ungo, naama ziegi zu nà voluave ti va ɣeɣelein, faa ɣoi kpein faa zu, nii ta ke, ta ɣaavotena gala kiligiti ma.

¹⁹ «À guyei nii zewe niizu. Da ve Moize, Izelayele nuiti kala da, ti da too, naa ɣa a ke, guyei naa ɣe bè ga zeeleɪ ti laalɔɣɔma. ²⁰ Nà liizu ga tiye zoi naa zu, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi woovaai ná, gè minazefeni, gè ɣona ti-memewolani be, ta daami wo, ti yiɣo, ta zeɪ ná, anii pe ge woova ti ya, názu ɣa ta ɣaavote da gala kiligiti ma, ti da ti lebi, ta zii ɣoloɣolo, ti nà-minazefegi ɣoloɣolo. ²¹ Siegi zu maanɔɣo mɔinmɔingi zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii ɣe ɣe ga zeeleɪ ti laalɔɣɔma. Mazɔlo ti-mavofodaiti ti la yeema, ti va be too vai va. Gè ti-yiimave ɣeveleɪ ɣweɛ niina, aisa gè va li ga tiye zoi naa zu, nii gè minazefeni, gè ma ɣona wo ti ve.» ²² Naama volo ná nɔ ɣa Moize guyei naa zeweni la, nii e Izelayele nuiti kalani da.

²³ Naa voluma, Ɔooŋɔ GALAGI ná-deveiti feeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, e ɣe ma: «Yiilɔ, e zebezefɛ, mazɔlo da ɣa e vaazu liizu ga Izelayele nuiti naama yooi zu, nii gè minazefeni ma vaa zu, gè ɣona. Nɔn nà, nà ɣeezu e va.»

²⁴ Siegi zu Moize beni da ga tɔ gooiti kpein seve, seve ɣila su, ta la yeɪni voluzu, ²⁵ e niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ɣeni Ɔooŋɔ GALAGI ná-minazefɛ kesui zefɛzu, e ɣe ti ma: ²⁶ «À tɔ sevei nii zefɛ, wo da Ɔooŋɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazefɛ kesui ɣobave. Togá yesu ná, e ɣe ga zeeleɪ Izelayele nuɔuseiti daalɔɣɔma. ²⁷ Tɔozei ba ga, gè kwɛɛ wa ga kololala nuiti, wo bakage. Ni za, nà vulua wo zaama, wo da wuzefɛ Ɔooŋɔ GALAGI laalɔɣɔma, wa vaazu keɛzu ɣale, saa voluma! ²⁸ Niizu, à wa-wolodama ɣewolaiti gaale ba maɔfoolii zu, ta kundifii kpein, gè guyei ma wootti bo ti ma, nà geegɔlɔgi ta zoi zosu ga zeeleɪ ti laalɔɣɔma. ²⁹ Gè kwɛɛ, gè ɣe, saa voluma, keɪni nɔ wo ɔooŋɔ ɣɔzo, wo zefɛ pelei va, nii gè ná-fai zewei. Naazu kpɔloi ɣa zeeli wo ma velele veleɪ, tɔozei wa Ɔooŋɔ GALAGI wanama vai ɣe, wo zie veleɪti ta vaazu ná-ziiɣaawanai maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa voluma, Moize guye woointi kpein deeni ga Izelayele nu vɛbei, ti ti pe menini.

32

Moize ná-guyei

¹ Ee, geeɣɔlɔgi, woilo, ná bɔezu.

Da ve, ee, zooli, dàawooiti meni!

² Ná-faaɣwɛgi vu eɣe tonai,

gòoi zie eɣe nɔdai,

eɣe duɓui é tufa letɛi ɣa,

eɣe sabalagi é tufai ɣa.

³ Mazɔɔ ná Gɔɔɣɔ GALAGI laaseigi wosu.

A ada-GALAGI maamuse!

⁴ Toɣa ga fasai, ná-keewotii laazeeliɓe,

ná-peleiti pe sɔlege,

woɣɛɣila GALAGI ve, telebotala vaa la ziima,

toɣa telebogai, é zole.

⁵ Wɔun wa, tɔun tetemazu, wo yaavaɓe,

wo la mɔ ga ná-dointi,

tɔzei sɔgi ɣa wo va,

wa ga yaava nuiti, ta sɔletala nuiti.

⁶ Gimalala nuɓuseiti, ɣi ge la ti ma,

Gɔɔɣɔ GALAGI zopelei ɣana wo ve?

Wo-ɣee laade ɓaa, wo ɓete nui?

Tɔ laade é va wo ɓete, é va wo ze?

⁷ A ɣize wɔɔwɔɔ voloiti su,

wo ɣida yeedɛɣala ɣilagilagi ma ɣonagiti bu.

A wo zɔɔɔ nuiti gaazaɣa, ta deɛ ga woye.

A wa-nu vɔɔbiti gaazaɣa, ta wo ɣala da.

⁸ Siɛgi zu nii é Anii-Pe-Unda, é zooli veeni la nuɓuseiti ɓe,

é nuɓuseiti gaagwe, ti vaza zooli ɣa,

é zooli kwegi la,

é zoloo GALA dointi tiegɔi ma.

⁹ Gɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi ɣa é ga ná-nuɓuseiti,

Zakɔɓe ná-dointi ka ti ga nɔnɔ.

¹⁰ E Izelayele ɣaani teɓebai zu, ná zunakai,

ve nu la zeini ná, keɓi suaiti kpain gooi nɔ.

E seɓeboni, é seɣe, é kula su,

é ɣaaba ma, eɣe gaazuleegi.

¹¹ Keɓe eɣe koɣei nii paai ma yiivoiti maaloɣazu,

é ɣovesu ná-zivoiti maazu,

é ɣovegi zuvie, é ti zeɣe,

é ti zo ga ɣovedeɣaiti, é da li ga tiye.

¹² Gɔɔɣɔ GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa é loni ti luɣɔ,

gala kili gila kpalaa ge la ɣeni ɓoni ba.

¹³ E leeni ga tiye zooli ɣaagoozazuve,

é ti ǵɔnɔkulani ga kpalaga aniiti.
 E ti ǵɔnɔkulani ga kɔin gulɔi, é ǵulazu fasai va,
 é wolive wuluiti pɔnɔni kɔtuǵɔtu zooi zu.

14 E ti ǵɔnɔkulani ga nɪkɛ zaaiti ta-nɔnɔi,
 ta boli zaaiti ta-nɔnɔi,
 é vɛɛ baala suai ma wuloiti ba,
 ta Basan yooi zu vaala golaiti, ta ma woli zineiti,
 ta molo vɔpagi é ga ɓeleegi,
 ta dɔɔ ɓɔi papagi.

15 Su la ǵoozani, Yesulun, nii é ga Izelayɛle,
 é ɓɔǵɔ maalɔtɔai ma, é ɓakani.
 E wɔɔɔɔni, é ɓakpa, gaazuve dɔ volo.
 E ǵeleni GALAGI va, nii é tɔun kpɛɛai,
 é ná-kizo fasai vɛlevili.

16 Izelayɛle nuiti ti GALA diini toloi ma,
 tɔɔzei ti gaavɛɛni,
 ti vɪlɛ gala kiligiti polu,
 ti ziiǵaawanani ga ti zie vele ɲɔiti.

17 Ti ǵɛa zalaǵaiti kulazu inɛgiti be,
 niiti ti la vɔɔ ga gala,
 niiti ti la ti ǵwɛɛ, ti ǵulaai ga niine,
 niiti wo-mɛmɛwolani ti la ǵɛni ti lebizu.

18 Izelayɛle, è yeema è make vasai ma, nii è zɔɔɔgai la,
 è yeema GALA ma, nii é zenvui veai è ya.

19 Siɛgi zu Ǵɔɔǵɔ GALAGI naa ǵaani la, é yiiǵaawanani,
 tɔɔzei ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti ti ɓaǵɔni ma.

20 E boni, é ǵɛ ma: «Nà vɔluavesu ti va,
 fai nii é vaazu ti zɔɔɔsu, nà naa vɛɛ názu.
 Mazɔɔɔ nufuseiti be, ti yaavaai,
 dointi be, ti la ga woɔǵɛǵila nu.

21 Ti kɛa ga tolo nu ga naa maavele, nii é la ga gala,
 ti ziiǵaawana ga kɔɔǵɔ ganigiti.
 Nà ɓalaa, nà ti ǵɛɛzu ga tolo nuiti ga naa maavele, nii é la ga zii nɔpɛ.
 Nà ti yiiǵaawanazu ga zii ta, nii ǵi ge la ma.

22 Mazɔɔɔ nà-ziiǵaawana abui soga,
 toǵa galai wosu, eyɛsu é zeeli ǵɔvɛalaazu ɓogi zu,
 toǵa zooi ta gaa aniiti miizu,
 é soga gizeiti kpogiti ba.

23 Nà maanɔǵɔi ǵiizisu ti ma,
 nà nà-mɛɛinti kpein pilisu ti ma.

24 Pului ǵa ti ǵologolo,
 kɔɔkpadimai vɛɛ ti va, dɔɔɔi ti vaa.
 Gè suaiti teve ti ma, ti dɔa ti vɔli ga ga ti-ɲiigai,
 ta kaali ɲɔiti ma wanai.

25 Koi yɔǵɔzuvɛti, ɓoǵa zɔkpɔi ǵa ǵɛ ti vɔlu miná,
 é dɔa ti vɔla ti-lointi ma,
 pɛɛiti bu, dualuagi ǵa zeeli ti pɛ ma,
 zunu loungoiti, ta anzanu loungoiti,

ta niimiḃlegiti, ta keḃwola ḃḃḃiti, ti pe.

²⁶ Wḃin ḃeni mā ga gè ti pe ma zuwu ḃaaleḃe, nuḃuseiti ti mina mḃ ḃisie ti zu eteai zu.

²⁷ Kele gè luani ga ti zili nuiti ti mina meḃḃula nḃun su, ti va ḃisie ga ta-zobogi ḃa é naa ḃea, Ḃḃḃḃ GALAGI laade, é va naati kpein ke.

²⁸ Izelayele ḃa ga zii, nii balagai ḃi pagḃi ma, ti ḃalage kelegelegi ma.

²⁹ Ni ti ḃeni ga ḃima nu, ta la ḃe faiti zḃḃḃzuḃaazu, ti ḃida velela vele vaiti bu.

³⁰ Kḃḃḃḃ nu ḃilagi ḃa zoo ḃale é nu waagila (1 000) kpe? 'Baa nu felegḃi nḃ nu waapuugḃi (10 000) be? Naa la be naa ḃe, ni ti make vasai la ḃeni ti ḃḃḃḃ, ni Ḃḃḃḃ GALAGI la ḃeni yeezeḃeni ti maazu.

³¹ Mazḃḃḃ ti zili nuiti ti kwee ga, ta-ḃalagi é ti makeḃu, naa la ga Izelayele ná-GALAGI ḃevele.

³² Ti ḃeeḃe eḃe kpelei, nii ma zuwui zeḃeai Ḃḃḃḃe, ta ga kpelei nii seḃeai Ḃḃḃḃḃ. Ma lḃḃḃi gwaai wanave, leezen belei ma waai wanave.

³³ Ta-lḃḃḃi ḃa ga kaali wanai, toḃa ga peeḃaali wana ni.

³⁴ Kele pete, nḃun nà, Ḃḃḃḃ GALAGI, nii gè kevele beḃeai dḃḃḃuzu, gè make ba ti laalḃḃma.

³⁵ Nà ḃa gè ga potokula nui, gè ti zala, velei soloogai la ti ma, siegi zu ti-ḃḃḃḃi ḃunḃu la. Mazḃḃḃ ti ḃḃḃḃḃḃḃḃ foloji maaḃuḃa gola, nii deveai ti ma, naa wola maaḃuḃa.»

³⁶ Ungo, Ḃḃḃḃ GALAGI ḃa ná-nuḃuseiti tukpḃḃaaleḃe ga telebodai, toḃa ná-botiḃe nuiti maawḃinḃa, siegi zu é kweḃu la ga ti-zebḃi bega, nu la mḃ ti zaama a ḃe ga duḃ, ba a ḃḃḃḃyeema nu.

³⁷ Názu, toḃa ḃe ma: «Wa-yeḃ ḃalagiti ta mini mu?

Mini ḃa fasai ná, nii wo ḃeni ḃitosu ba?

³⁸ Galagiti ti ḃeni wa-zalaḃa zua wulḃiti miizu, ti ḃa wa-ḃuya zalaḃai mā lḃḃi ḃḃle, ti wuzeḃe leḃ, ti ḃḃ wo va. Ti ḃe wo ve ga wo make anii.

³⁹ A suḃwee deḃḃemu, ga nà ḃila kpe ka gè ga GALAGI, taḃili ge la ná nḃun polu.

Nà ḃa nà ḃa paai wo, nà ḃila kpe nḃ ḃa nà ḃa zenḃui ve, nà ḃa gè maawanai woni, nà ḃa gè keḃḃu,

nà sona, nu nɔpɛ ge la zooga é va kula zèa.

⁴⁰ Mazɔɔbɔ gè yeelɛa geezu,
gè dɛɛ, gè gɛ ma:

«Egɛvelei gè vulua la ga gɛte, eyɛsu gɔ,

⁴¹ gè nà-boɣa zɔkpɔi ɣaalia,

gè wuzɛɣea potokulai ma,

nà nɔnɔ vɔtokulazu màayoseɣe nuiti ma,

gè naati kpein sala, niiti ti wɔinzɛɣeai.

⁴² Sili nuiti ti-ɲamai ɣa nà-mɛɛinti so eɣɛ dɔɔi,

nà-boɣa zɔkpɔi ɣa yiɣo ga nuiti ma zuai,

ta nu maawanaiti ta duɔiti ti-ma ɲamai,

ta sili nuiti ta-ɣundiɣiiti tɔungiti.»

⁴³ Zii ɣiligiti, à ɣoozunɛ ná-nuɓuseiti ma!

Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa ná-botigɛ nuiti ti zaa vai vɔtokulazu,

toɣa potokulai ɣɛɛzu sili nuiti ma,

toɣa koto gba vai ɣɛɛzu zooi vɛ, ná-nuɓuseiti bɛ.

⁴⁴ Moize ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ti vaani, ti niima wuye woointi kpein kala nuɓuseiti bɛ, naati ti mɛnini.

Keni nuiti ti ɣolo

⁴⁵ Moize bɛgai ma ga niima woointi kpein bo Izelayɛle nuiti ma, ⁴⁶ é ɣɛni ti ma: «A ɣize niima woointi kpein su, nii gè kɛɛzu ga zeele wooi wo laalɔɣma za. Wa wo-lointi kala ga tiye, naa ɣa a kɛ, ti ɣolo tɔɣi ná-deveiti kpein bu, ti zie la. ⁴⁷ Mazɔɔbɔ é la ga wafuun goo wo vɛ, wa-eteai ɣa su, niima wooi maavele ma, wo-zii zu ɣa ɣooza naama yooi zu, nii wo vaazu sɔɔɔsu ga wɔnɔ, wa Zuludɛn buɔɔna.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nɔ, Ɔɔɔɣɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ma: ⁴⁹ «Lɛ Aɓalime ɣize ɲɛkpeiti ma, è lɛ Neeɓo gizei ma, nii é Moaɓe yooi zu, Zeeliko letemaɔɛ, è Kanaan yooi vɛtɛ, nii gè feezu Izelayɛle nuiti bɛ ga tɔnɔ. ⁵⁰ Da zaazu gizei naa ma, nii é vaazu lɛɛzu ma, è li è-mɛmɛwolani pɔ, ti zaai, eɣɛvelei è-liɛ Aalɔn zaani la Ɔɔɔl gizei ma, é li mɛmɛwolani pɔ ti zaai. ⁵¹ Tɔɔzei wo la ɣɛɛni ga lada nu bè Izelayɛle nuiti saama, Meeliɓa ɔɛiti pɔ bɛ, Kadese, Sin teɔɔɔɔ zu. Wo la ɣɛni vaani bu, nà-ɲadedai va ɣula kelema Izelayɛle nuiti gaazu. ⁵² Da ye ɣoozama, è zooi naa ɣa ga ɣaazu, nii gè feezu Izelayɛle nuiti bɛ, keɛ è la lɛa ná.»

33

Moize tuya loo vai

Izelayɛle nuiti bɛ

¹ Tuyaɔ vɛtɛ, nii GALA nui Moize tooni Izelayɛle nuiti bɛ, aisa é va za. ² E ɣɛni ma:

Ɔɔɔɣɔ GALAGI vaavɛ, é zeɣe Sinayi gizei ma,

é wuzɛɣevɛ ti vɛ, eɣɛ foloi, é zeɣe Seyiil yooi zu,

toɣa volozu, é zo Palan ɣizei ma zoligo,

paaɔɛ, é ɣula ná-geezuɣeela ɲadegai waawaagiti saama,

tɔ sɛvɛi ɣɛni zea, abui ba.

³ Ungo, nuɓuseiti nɛvɛ è vɛ,

da makεsu naati ma, niiti ti ga dɔnɔiti,
ta ɔuuni è ɔɔɔwɔwu, ti da è-laawooi meni.

⁴ Ada-vaa ɔa é tɔgi veeni la Moize ya,
Zakɔbe ná-nubuseiti ti sɔlɔɔ ga tɔnɔ.

⁵ E ɔeni ga masagi Yesulun unda,
siegi zu nubuseiti ta-ɔfundiqiiti ti maaɔni da,
ta Izelayele wolodamaiti.

⁶ Luβen zii zuɔooza, é mina za,
ná-nubuseiti ti la mɔinni, naati ye ná ɔɔ.

⁷ Wele nii ɔa é boni, é lo Zuda va:
Ee, ɔooɔ GALAGI, woilo Zuda wooi ma.
Lo tuɔɔ, è lii la ná-nubuseiti pɔ.
Zeeiti ti maalobo,
da ɔɔɔi ɔe ga ná-kpɔba nui sili nuiti daalɔɔma.

⁸ Leevi letegi, é ɔeni ma:
Ee, ɔooɔ GALAGI! E wuulimegi ta tumimegi veeni da-lada wotiɔe nuiti ze,
Leevi mavofodaiti,
niiti è ti voluɔɔulaai Masa,
è ti zakpe Meeliβa deiti pɔ be.

⁹ Leevi, nii é ɔeezu keeɔe ta dee ta-vaa ma:
«Gè la welezu ti va!»
Teigi é la zeelɔɔɔɔɔzu ɔeeni ná-doun zunuiti ta keeɔelointi zɔɔɔzu,
keai ga wooɔeɔɔila nu è-laawooi ɔila nɔ ve, ta da-minazegegi.

¹⁰ Leevi nuiti ta da Zakɔbe ná-nuiti kala ga da-levei,
ti Izelayele nuiti kala ga da-lɔgi,
ti ani maku neɔnɔgiti gala è ve,
ti gala zalaɔai ɔula da-zalaɔa ɔulazuve.

¹¹ Ee, ɔooɔ GALAGI, ta ɔɔ ta-zeβei va,
è tuya loo botii kpein ma, ti keezu ga yeei.
Ti zili nuiti ta-ɔaabaai ɔoloɔolo,
niiti kpein ti ti woinzeɔezu,
tanɔpe ge mina ungi wuzede mɔnɔ eyesu pe.

¹² Benzamen letegi, é ɔeni ma:
ɔooɔ GALAGI neβe nui, toɔa zeini ziileigi zu tɔun koba,
GALA ka é makεsu yeenɔpe,
toɔa zeini ná-gizeiti saama.

¹³ Zozefe letegi, é ɔeni ma:
ɔooɔ GALAGI tuya loove ná-zooi ve,
ga nɔda vaɔi é zeɔezu geezuve,
ta zou wu de wolaiti,

¹⁴ ta gulu waa vaɔiti, foloi ti ɔɔizu,
ta gulu waai kpein neai, ti ɔɔnɔsu alu-o-alu,
¹⁵ ta veβeani vaɔiti, gize ɔɔlɔɔaɔagiti ti feezu,
ta wɔlɔwɔlɔi zu ɔizeiti ta-lɔnɔ paɔiti.

¹⁶ Tɔnɔgi nii fiɔɔgai gola, é zooi laavegai.
GALA nii é ɔulani kelema kpɔvɔ goi zu,

nii abui ɣeni sosu ba, naa ná-faanɛɛi va,
 é ɣe ga masa bɔɔlɔgi Zozefe unba, teigi ziimazeɣegi wogai da,
 é ɣe ga keeɣɛlointi ta-ɣundigii.

17 Unfemai ɣa Zozefe ve!

Suzeelive eɣe nike zinei.

Minɛ felegoi ɣa ba, eɣe wɔlɔwɔlɔ legui,
 naati ka a da ziiti sigá la,

é ti laavili, é li ga tiye zou bela ga.

Minɛi gilagi ɣa é ga Efelayime nuɔuse waawaagiti,
 zoi ɣa é ga Manasee ná-nuɔuse mɔinmɔingiti.

18 Zaɔulɔn letegi, é ɣeni ma:

Zaɔulɔn, ɣoozunɛ da-vɔdi loo vaiti su.

Isakaal, ɔun zeɪ kpe da-zeɣe ɣotaiti bu.

19 Wa nuɔuseiti toli wa-ɣize ɣaaɣoozagi ma,

wa zalaɣaiti kula ga telebodai,

kpoloɔɛi ta zieleave naɣaɛgi ta ɣe ga zaɔu,

wo naavolo mɔinmɔin sɔlɔ.

20 Gade letegi, é ɣeni ma:

Maamusei ɣa ɣooɣɔ GALAGI ve, nii é zou wolai veezu Gade ve.

Gade ɣa looɣosɔ eɣe zala zaai,

a da ná-sua zogai vali ga, é so kɔɣɔiti ma, é li nɔunkalagi vɔ.

21 E yiimazeɣeni ga ma vaɣoi,

ve ná makegai be, kundiɣi laamiizuve ɣana.

Toɣa é loni nuɔuseiti untuɣɔ,

é telebodai zie, eɣevelei GALA ge pɔ la,

é zoloo faa zɔlegaiti ma, ti wogai Izelayele ná-faa zu.

22 Dan letegi, é ɣeni ma:

Dan ɣa ga zala ɔokpagi,

nii é vilisu, é zeɣe Basan yooi zu.

23 Nɛfetali letegi, é ɣeni ma:

Nɛfetali yiɣoa ga faanɛɛi,

é ɣooɣɔ GALAGI ná-tuyaiti pe sɔlɔɔga.

Ná-zooi é seɣezu ga nɔnɔ,

toɣa zo folo ɣulazu, é li lekpeɛma nu yeezazuve.

24 Aseɛl letegi, é ɣeni ma:

Aseɛl ɣa ga tuya nu, Zakɔbe ná-doun zunuiti saama.

Undaanɛ ɣe be ye, keeɣɛlointi saama,

kɔɣoi ɣa lo gulɔi wu.

25 Ná-taazuve, sɔɣɔgiti ta ɣe ga kɔlui ta kɔlu ɔoigi,

ná-keɔɔyai ye zea, sii ma voloi pe su.

26 Ee, Yesulun, GALA pokɔɣɔma la ná!

Toɣa geeɣɔlɔgi ɔotasu, é va é ɔo é va,

maayikiɔve, toɣa tonaɔiingiti su.

27 ɣooɣɔ GALAGI ɣa ga nu looɣuzuve,

toḡa ga da-boba nui ḡoḡoḡ zoi ma.

Toḡa è zili nui 6ε è luḡo,

é ḡε è ma: «Suwuḡaaleve!»

²⁸ Naazu Izelayele zeini ziileigi zu,

Zakobe ná-dointi ta-deungi ḡa ḡulazu ga pagō ye,

zoi ná zu, ve moloí, é ga beleegi, naa vōnosu ná, leezen beleí ná,
geezuve da nōdai vaza ná ma.

²⁹ Izelayele nuiti, wo undaanεεve! Beni ka ti wo ḡevele,

wō wo ga nuḡuseiti ḡoḡoḡ GALAGI ti ḡizogai?

Toḡa ga wa-ḡoḡoḡ zεpegi, nii é vaazu é bō wo va.

Toḡa balaa ga boḡa zōkpoi, nii wo pile sōbōsu da.

Wo zili nuiti ta vaana wo vō ga bōḡomaayeií,

wa ḡoḡolo ta-ada ḡaaḡoozagiti kpein ma.

34

Moize zaa vai

¹ Moize zeḡeni Moabe neḡei zu, é le Neebo gizei ma, Pizega unḡave, Zeeliko letemave. ḡoḡoḡ GALAGI zoi kpein deeni la, é zo Galaade yooi zu, eyesu é zeeli Dan taai ma, ² Nefetali yooiti, ta Efelayime ta Manasee, ta Zuda yooi, é zeí folo liizu vele bolodēi va, ³ ta lekpeḡave nu yeezazuve yooi, ta Zeeliko neḡei, taai nii dō wuluiti ti su, é zeeli Sōwaal. ⁴ ḡoḡoḡ GALAGI ḡeni ma: «Zoi ḡana, ḡe minazeḡeni la, ḡe ḡona Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe, ḡe ḡe ti ma: «Nā feezu wo-mavofodaiti be.» ḡe deεve ga de, è ka ga ḡaazuve, kele è la loa ná pe.»

⁵ Miná ḡa ḡoḡoḡ GALAGI ná-botiḡe nui Moize zaani ná, Moabe yooi zu, eḡevelei ḡoḡoḡ GALAGI ná-devei ḡeni la. ⁶ ḡoḡoḡ GALAGI maḡuluni miná, neḡei zu, Moabe yooi zu, Beḡe-Peyōl letemave. Nu nōpe ge la ná-kabayeḡei ḡweeni, eyesu niizu. ⁷ Moize kona ungila puufelegō (120) zōbōni, siegi zu é zaani la. Gaazu maa la ḡeni bidini, ta la ḡeni ḡulani ná-zebei la. ⁸ Izelayele nuiti ti Moize ná-saa wōlōi woni folo vuusavagō (30) laawu, Moabe neḡei zu. Naa volu, ḡōlōi ta gaanεenei é woni Moize ná-fai zu, naati gaabelani.

⁹ Nun ná-doun zunui Zozuwe laaveni ga ḡima yenvui, mazōlō Moize yeelaani ma. E zo názu ma, Izelayele nuiti ti ḡoloni be, ti zie é zoloo deveiti ma, niiti ḡoḡoḡ GALAGI ti veeni Moize ya.

¹⁰ Kaipa, GALA goo wo nu la mō wuzεḡeni Izelayele nuiti saama ga Moize ḡevele, nii ḡoḡoḡ GALAGI ḡeni kaazu ḡaazuni ta ḡaazu. ¹¹ Nu nōpe ge la vōkōḡga ma, poogiti ta maabele vaa wolaiti su, nii ḡoḡoḡ GALAGI teveni ga é ti ḡe, Ezipete masagi Falagōn ḡaazu ta ná-botiḡe nu wolaiti, ta ná-nuḡuseiti kpein, ¹² ta zεbesu ḡεεwotiiti ti maayikiai, niiti Moize ti ḡeeni Izelayele nuiti gaazu.

Zozuwe Ná-Sɛvɛi Sɛvɛi lɔzeizuve ma woo mɔungiti

Zozuwe ná-sɛvɛi ɟa Kanaan yooi zo fai lɛɛzu, ta Izelayele wolodamaiti sei velei zooi naa zu. Zozuwe, nii é ɟeni ga Moize ɔotogi, naa ɟa é loni ti luɟɔ.

Sɛvɛi nii zu vaiti ti ɟɛɛni, é zo kona waagila unnaanigɔ (1 400) ma, é li kona waagila unfelegɔ puunaanigɔ (1 240) ziegɔ zu ɔɔ, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ. Naa kpein ge ɟɛɛni kona vuusavagɔ (30) ɟɛɟala laawu (14:10).

Izelayele nuɔuseiti kulaai ma Ezipete yooi zu, ti kɛɛni ga kona vuunaanigɔ (40), aisa ti va lɔ minazeɟe zooi zu, nii é ga Kanaan yooi.

Kanaan yooi zo fai ɟeɛvele ɔeteni ga faa savagɔ:

1 Kanaan yooi zo fai, (gaagɟwesu 1 é li 12 ɔɔ).

2 Zooi ɟaagɟwɛɛ vai, (gaagɟwesu 13 é li 21 ɔɔ).

3 Zozuwe ná-eteai ɟaabelagi, (gaagɟwesu 22 é li 24 ɔɔ).

GALA ge zooi veeni ná-nuɔuseiti zea, é ná-minazeɟegi laazeelini, nii é boni ti-mɛmɛwolani bɛ, é niine ga Moize maavele.

GALA ta Izelayele nuiti zɔɟɔzuve, é lo Kanaan yooi vai va, faa ve bɔɔlbai, eɟɛ ti ɟula vai Ezipete yooi zu. Ti ɟula vai Ezipete yooi va, GALA ɔɔɟɔi ɟa é ti maaloboni, é kɔɔi ɟɔ ná-nuɔuseiti bɛ, ti li luɟɔma pile sɔlɔɔgai zu.

Zooi ɟaagɟwɛɛ vai, nii sɔlɔɔgai, ta nii é la de zɔlɔɔni, é va ve eɛɛ gilagilagi ya, naa ɟa GALA ná-nɛɛbei lɛɛzu, ga Izelayele nuiti pɛ ge ɔɔɟɔ you zɔlɔɔ ga tɔnɔ. Naama ɟisɛi ɟa de adaveti daaseigiti kalasu la, gaagɟwesui tanigaani su (gaagɟwesu 13, 15 ta 16 zu).

Kanaan yooi zo fai, ta gaagɟwɛɛ vai, ɟa GALA ná-wooɟɛɟiladai lɛɛzu, ná-minazeɟegiti daazeeli vai zu, keɛ Zozuwe ná-sɛvɛi ɟa deɛzu balaa ga keni nuɔuseiti ti zɛbɛzeɟe. Izelayele nuiti sei vai zii ɟiligiti saama, niiti ti la GALA kwɛɛ, naa ɟeni ga faabaagi, é ti li kidaalevelalai ma. Naa ɟa é kɛɛni Zozuwe nuiti gaalɛni ba Sikeme, ti minazeɟe ɔolu ga niine, naa ɟa bogai ga kpɔɛ ɟaabelagi gaagɟwesu 24 zu. Nuɔuseiti ti minazeɟeni ga ti botii ɟɛ GALA bɛ. Izelayele nuiti, ta ta-yooi ná-faa ɔɔlɔmai, ma ɔɔɛzuɟulai lɔzeizuve ɟana, sienɔpɛ su keni Izelayele nuiti ti loo ɟisu ga ziimazeɟegi ti boni, ti lɔ va faabaagi zu, keni ti naa laazeeli.

Zozuwe zɛi vai nuɔuseiti unda

¹ Gɔɔɟɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize zaa ɔoluma, Gɔɔɟɔ GALAGI ɟeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ma, Moize ná-kpɔba nui: ² «Ná-botigɛ nui Moize zaa. Niizu, ɟeɛvele ɔetena, da-o, niima nuɔuseiti-yo, wo Zuluden ɔude, wo lɔ zooi naa zu, nii gɛ feezu Izelayele nuiti zea. ³ Adave nɔpɛ wo-ɔɔɟɔi a lona ná ma, gɛ miná vea wo ve, eɟɛvelei gɛ boni la Moize ma. ⁴ Wa-yooi ɟa zo teɛɛbai ma, eyɛsu é zeeli Lifan ɟizeiti ma, ta zie wolai Ufellate, ɟete nuiti ta-yooi kpein ka ɟɛ su, é zɛi Kpolodɛ Wolai va, folo liizu velei. ⁵ Nu nɔpɛ ge la loga é luɟɔ, è-zii ma voloi pɛ su. Ná ɟɛ é va, eɟɛvelei gɛ ɟeni la Moize va, gɛ la yeebega é va pɛ, gɛ la ɟɛla é va ɲegelein. ⁶ Yiilɔɔ, é zɛbɛzeɟe, mazɔlɔɔ è-zaalai zu ɟa niima nuɔuseiti ti zooi zɔlɔɔsu da ga tɔnɔ, nii gɛ ma minazeɟe boni ti-mɛmɛwolani bɛ, ga ná feezu ti ya. ⁷ Keni nɔ è yiilɔɔ, é zɛbɛzeɟe ga pagɔ, é ɟolo tɔ gooi kpein bɛ, nii ná-botigɛ nui Moize sɛvɛni é ve, é zie la, é mina zeɟe ba, é va li ga yeeza,

baa g̃ṽei, naazu da zobo s̃l̃õo fai kpein su, è keezu. ⁸ E da t̃o sevei nii g̃ala, è da yepe ga su wootti, è g̃is̃ie ti zu folo ve kpidi va, naa g̃a a ke è g̃olo su wooi pe be, maz̃l̃õo ñazu g̃a è-g̃eeṽaiti sub̃etezu la, è zobo s̃l̃õo fai kpein su, è keezu. ⁹ Gè la boni è ma baa ga, yiil̃õ, è z̃eb̃ez̃ege? Mina lua ani ñope ba, è zasu mina b̃ali, maz̃l̃õo ña, G̃ooḡo GALAGI, da-GALAGI, ña g̃e è va, ve ñope è liizu ña.»

Zuluden b̃ude vai

ma g̃evele b̃etei

¹⁰ Zozuwe niima leveiti feeni nuḡuseiti ta-g̃undiḡiiti zea, è g̃e ti ma: ¹¹ «À zie ade-uuuz̃uḡe ña pe, wo devei ve nuḡuseiti zea, ga ti daamianigi g̃evele b̃ete b̃oḡo ve, maz̃l̃õo folo savag̃o ḡoluma, wa Zuluden nii b̃udezu, wo li, wo zoi zeḡe ga w̃oḡo, nii G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI feezu.»

¹² Zozuwe b̃eni Luḡen ña-bolodai ḡo, ta Gade ña-bolodai, ta Manasee ña-bolodai ḡilaz̃uḡe, è g̃e ti ma: ¹³ «À ḡize devei zu, nii G̃ooḡo GALAGI ña-botig̃e nui Moize feeni wo ya, è g̃e wo ma: «G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI zoi vea wo ya, è dooḡoḡi ve wo ya.» ¹⁴ Wo-anzaiti, ta wo-lointi, ta wa-loganiiti ta ye Zuluden ḡoluḡe folo ḡulazu velei, zoi ña zu nii Moize feeni wo ya, keḡe zunuiti kpein, ti ga koḡḡo ñuiti, wa b̃ude, wo lo wo-g̃eeleaiti utuḡo k̃oḡmave, wo yeeve ti ve, ¹⁵ eỹesu G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI dooḡo fe ti ve ga wo g̃evele, ti zoi ña z̃l̃õo, nii è feezu ti ve. Naa ḡoluma, wa g̃ale ma niina w̃oḡo ma yoi zu, wo zei ña pe, Zuluden folo ḡulazu velei, eḡevelei G̃ooḡo GALAGI ña-botig̃e nui Moize boni la.»

¹⁶ Ti Zozuwe woḡfaavoteni, ti g̃e ma: «Devei kpein è fea, g̃a ña kpein so, ve ñope è gi levesu ña, g̃a li miña. ¹⁷ G̃a g̃olo è ve, eḡevelei gi ḡoloni la Moize ve. G̃ooḡo GALAGI, da-GALAGI g̃e è va, eḡevelei è ḡeni la Moize va. ¹⁸ Z̃oi ñope a bakana da-g̃undiḡilai laaloḡma, è la ḡoloni da-leveiti kpein be, ta naama nui vaa. Yiil̃õ ño, è z̃eb̃ez̃ege!»

2

Zeeliko zuḡete fai

¹ Nun ña-doun zunui Zozuwe ñene feleg̃o leveni d̃ooḡuzu, ti zeḡe Akasia ñemei zu, è g̃e ti ma: «À li, wo zoi zuḡete, ta Zeeliko b̃oḡḡo.» Ti liini, ti ni kologolo anzanui ta ña-pelei wu, nii daaseigi ḡeni ga Laḡabe.

² Ti ḡeni Zeeliko masagi ma: «Wele, Izelaye ñuiti seelive ve kpidii, ga ti zoi zuḡete.» ³ Zeeliko masagi keelai leveni Laḡabe ma, è ḡe ma: «Zunuiti fe gi ya, ti ñiai da-velei wu, maz̃l̃õo zoi zuḡete fai g̃a ti vaai ma.» ⁴ Keḡe anzanui zunu feleg̃oiti seḡeni, è ti l̃ooḡu, è ḡe ma: «Gaamazu, zunui naati ti vaani p̃o be, keḡe gè la ḡeni ti-zeḡezu ḡwee. ⁵ Sig̃i daave laaḡulu ziegi zu, fitilimave, ma zunuiti ti ḡulani, ti li, gè la kwee, ve ti liai ña. A suvile, wo vile ti ḡolu, wa ti ḡḡozum̃eḡnsu.»

⁶ T̃oun è ti leeni peḡe ḡomave dooḡo bosuḡe, è ti l̃ooḡu geze b̃aku z̃iḡigi wu, nii è kevele b̃eteni b̃oḡo ve ña-peḡe ḡomave. ⁷ Masagi ña-keelaiti ti vileni ti volu pelei ña zu, nii è liizu Zuluden maalevesu velei. Ti ḡulani ño taai va feya, ti sig̃igi laaḡulu ti volu velei.

Laḡabe ta ñene feleg̃oiti

ta-woolaamai

⁸ Laḡabe leeni peḡe ḡomave dooḡo bosuḡe, è ma weeinti ka, aisa ti va la. ⁹ E ḡeni ti ma: «Gè kweeni ga G̃ooḡo GALAGI niima yoi veeve wo ve, dualuagi gi

zoga, ve yɔɔɔzuve nuɓuseiti kpein sasu ɔa balizu wo luɔɔ. ¹⁰ Mazɔɔɔ gi menini ga ɔooɔ GALAGI Seeli Kpoloɔɔi vɔɔni su wo luɔɔ, siegi zu wo ɔulani la Ezipete yooi va. Gi naa menini, velei wo Amɔɔɔ nuiti ta-masa felegoiti soni da, Sigon ta Wɔge, ti ɔeni masadai ɔeezu Zuludɛn volu velei, folo ɔulazu velei, wo ti zuwuɔaaleve ta ta-nuɓuseiti, wo ta-yooi ɔloɔɔlo. ¹¹ Gi naama vaiti menigai ma, gi iɔɔ ge levea. Nu nɔpe zii la laa, e va lo wo luɔɔ. Tɔɔzei ɔooɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa e ga GALA, geɔɔɔloɔgi zu ta zooi ma. ¹² Niizu, a ɔonana bɛ, ɔooɔ GALAGI laaseigi zu, ga faaneɛi ge keai wo ve, wa buuɔwee, wa balaagi wo faaneɛe ɔe na-peleyeɔe ve. A poogi ta ve zɛa, nii na la da. ¹³ A minazeɔe bɛ ga wa kee ye vulua, ta dɛe, ta kee na-dointi, ta tɔnɔiti kpein, wo la vaa bu, gi va za.» ¹⁴ Zunui niiti ti ɔeni ma: «Ni nɔ wo la gi maalɔni, gi ɔonaa gi-yenvui ma, ga ɔe ga wooɔɔɔɔla nu ga-minazeɔeɔgi zu, ga ɔe ga faaneɛe wuuɔwee nu e ve, siegi zu ɔooɔ GALAGI zooi veezu la gi ve.»

¹⁵ Laɔabe na-pelei ɔeni loni taai ma zigigi va, sigigi ɔoozuve boɔɔi ɔa e ɔeni zeini na. Naa ɔa e keeni, e zooni e zunu felegoiti kula fenetelei laave, e ti yei ga galui. ¹⁶ E ɔeni ti ma: «A li ga gize yooi zu velei, ni naa laade, wo la ɔulaa wo bee nuiti zea. A boɔɔ na folo savagɔ laawu, eyesu ti ɔale ma. Naa volu, wa pele zo niina.» ¹⁷ Zunu felegoiti naati ti ɔeni ma: «Wele, velei ga minazeɔeɔgi a ye ma la, nii e boga ga gi ke e ve, faa la ɔea gi va: ¹⁸ Aisa gi va va zooi zu, galu boigi nii ɔili fenetelei laave, nii gi ɔulaa daave, gi vile, e e-ɔee, ta e-lee, ta e-ɔeeleaiti, ta da-veleyeɔe kpein gaale ba da-velei wu. ¹⁹ Nu nɔpe a budena da-velei ma bofalagi maazu, e gula eteave, naa ma jamaɔi ɔa la tɔ boɔɔi unma, faa la ɔea gi va. Kele ni ga yeevɔɔɔɔna naa taɔila kpalaɔa ba, niiti ti e va pelei wu, naa ma jamaɔi ɔa la gi unma. ²⁰ Ni da gi maalɔna, faa la gi va, e lo konai va, gi bogai e ve.» ²¹ E ɔeni ti ma: «E ɔe, eɔevelei wa-minazeɔeɔgi la!» E ɔeni ti va, ti li. E galu boigi ɔilini na-fenetelei laave.

²² Ti liini, ti zeeli gize yooi zu, ti ye na, eyesu folo savagɔ, eyesu ti ɔaizie nuiti ti ɔale ma. Ti ɔaizie nuiti ti ti ɔaizieni pele ɔobave na pe, ti la ti ɔaani. ²³ Zunu felegoiti ti yeini volu, ti zege gize yooi zu, ti Zuludɛn buɔe. Ti zeelini Zozuwe vɔ be, Nun na-doun zunui, ti voluvaawo ma ga nii kpein e zieni. ²⁴ Ti ɔeni Zozuwe ma: «Gaama ve, ɔooɔ GALAGI zooi kpein feeve ade ve, mazɔɔɔ zooi zu nuɓuseiti kpein sasu ɔa balizu ade luɔɔ.»

3

Zuludɛn buɔe vai

¹ Zozuwe wuzegeni poluma zobui, ta Izelayele nuiti kpein ti zege ti-vuuzuve Akasia nemei zu, ti li, ti vu Zuludɛn zieleave, ti jii miná, aisa ti va buɔe. ² Folo savagɔ volumna, nuɓuseiti ta-ɔundigiiti ti ti-vuuzuve maagakuni, ³ ti devei niiti fe ti ya: «Siegi zu wa zalaɔa ɔula nuiti kaana la, Leevi nuiti ti ɔooɔ GALAGI wa-GALAGI na-minazeɔe kesui zeɔeai, wa zege niina wo-vuuzuve wo na, wo vile ti volu. ⁴ Wa zɔɔɔzu ɔe boɔɔ va wa minazeɔe kesui, ga kilo ɔila. A mina maaɔuɔa ba. Wa pelei ɔwee naazu, nii wa zie la, mazɔɔɔ kaipa wo la de zieni ga na velei.»

⁵ Zozuwe ɔeni nuɓuseiti ma: «A boɔɔ jade, mazɔɔɔ lina, ɔooɔ GALAGI ɔa laavɔɔ vaa wolaiti keezu wo zaama.» ⁶ E ɔeni zalaɔa ɔula nuiti ma: «A minazeɔe kesui zege, wo lo nuɓuseiti tuɔɔ siei zu.» Ti minazeɔe kesui zegeni, ti lo nuɓuseiti tuɔɔ.

⁷ Gooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Za nɔ, nà tɔɔzeizu ga é wɔɔɔba Izelayele nuiti gaazu, ti kwɛɛ ga nà ḡɛɛɛzú è va, eḡɛvelei ḡɛ ḡeni la Moize va. ⁸ Devei nii ve zalaḡa ḡula nuiti zea, niiti ti minazeḡe kesui zeḡezu, ga ta zeelina Zuluden zie wolai laaɔɛ, ti-ḡɔḡɔi a lona ziei wu, ti lo miná.»

⁹ Zozuwe bɔɛni Izelayele nuiti kpein pɔ, é ḡɛ ti ma: «À maabuḡa, wo woilo Gooḡo GALAGI wa-GALAGI laawooiti ma. ¹⁰ Pɛɛɛ velei wa kwɛɛ da ga zɛnvu su GALAGI, toḡa wo zaama, toḡa Kanaan nuiti kpe wo luḡɔ, ta ḡɛte nuiti, ta Geeve nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Gillegase nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Yeebuse nuiti: ¹¹ Eteai pɛ Maligḡi ná-minazeḡe kesui ḡa Zuluden buḡezu wo ḡaazu. ¹² A yeelo zunu puuḡɔ maazu felegɔ (12) va niina, Izelayele wolodaiti su, boloda ḡila, nu ḡila. ¹³ Sieḡi zu zalaḡa ḡula nuiti ti Gooḡo GALAGI, eteai pɛ Maligḡi ná-minazeḡe kesui zeḡezu, naati ti-ḡɔḡɔi vilesu la Zuluden wu, zie wolai ḡa levesu fele, ziei é zeḡezu maazu velei, naa ḡa lo, gaale ba eḡɛ siḡiḡi.»

¹⁴ Nuḡuseiti ti ta-zeḡe ḡotaiti pɛɛni su, Zuluden buḡe vai zu. Zalaḡa ḡula nuiti ti minazeḡe kesui zeḡeni, ti lo ti luḡɔ. ¹⁵ Molo leve zieḡi zu ḡeni de, Zuluden a ḡa ve yeenɔpɛ, é buḡe ma ḡakeḡiti maazu. Sieḡi zu zalaḡa ḡula nuiti ti minazeḡe kesui zeḡezu la, ti-ḡɔḡɔi maayeḡeni la ziei wu, ¹⁶ ziei nii é ḡeni yeizu, é da zeḡe maazu velei, naa zuzoni, é la mɔ ḡeni yeizu, é loni gaagooza eḡɛ siḡiḡi, é li ḡoozama, é zo Adame taai ma, é li Saaletan vele. Kele tɔun, buu velei, ziei nii é yeizu Kpolode Wanai vɔ pelei, Zuluden ma vɛtu nemɛi zu, naa ḡeni yeizu, eyɛsu é vɔ. Nuḡuseiti ti leveni Zeeliko letemaɔɛ. ¹⁷ Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡezu, ti loni Zuluden zie laazuɔɛ, ná vɔai. Ti yɛni loni ná kpaan, eyɛsu nuiti kpein ti leve, ti-ḡɔḡɔi maavɔai.

4

Kizesu ḡɔtu

puuḡɔ maazu felegoiti (12)

¹ Nuḡuseiti kpein kpegai ma ga Zuluden buḡe, Gooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: ² «À yeelo zunu puuḡɔ maazu felegɔ (12) va, boloda ḡila, nu ḡila. ³ A bo ti ma, ti li, ti kɔtu puuḡɔ maazu felegɔ (12) zeḡe, Zuluden zie laazuɔɛ, ve zalaḡa ḡula nuiti ti ḡɛa loni ná, wo li ga tiye adave wo niizu ná, za bidii.»

⁴ Zozuwe zunu puuḡɔ maazu felegoiti (12) tolini, niiti é yeeloni ti va, Izelayele nuiti saama, boloda ḡila, nu ḡila, ⁵ é ḡɛ ti ma: «À leve Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡakalavɛ, wo li Zuluden zie laazuɔɛ, wo ḡilagilagi kɔtui ḡaizie, é da ḡɔma, wo seḡe ga Izelayele wolodai lieḡoi, ⁶ naa ḡa a ke, é ḡɛ ga poogi wo zaama. Siɛnɔpɛ su wo-loun zunuiti ta wo ḡaazaḡana la ga: «Niima ḡɔtuiti ta ga leeni wo vɛ?», ⁷ wa ḡɛ ti ma: «Zuluden leveni su fele Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡɔ, sieḡi zu é ḡeni zie wolai buḡezu la. Niima ḡɔtuiti ta ga ḡizesui Izelayele nuiti kpein be eyɛsu ḡɔ, é deɛ ga Zuluden leveni su fele.»

⁸ Izelayele nuiti ti naa ḡɛɛni, nii Zozuwe boni ti ma. Ti kɔtu puuḡɔ maazu felegɔ (12) zeḡeni Zuluden zie laazuɔɛ, kɔtu ḡilagila Izelayele wolodai ḡilagilagi vɛ, eḡɛvelei Gooḡo GALAGI deɛni la ga Zozuwe. Ti liini ga tiye ti-vuuzuɔɛ, ti ti la ná. ⁹ Zozuwe kɔtu puuḡɔ maazu felegɔ (12) ḡiligaa loni Zuluden zie laazuɔɛ, vɛ zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni loni ná, niiti minazeḡe kesui ḡeni ti ya. Kɔtui naati ta ná zaagaza.

¹⁰ Zalaḡa ḡula nuiti ti ḡeni minazeḡe kesui zeḡezu, ti yɛni loni Zuluden zie laazuɔɛ, eyɛsu devei nii kpein Gooḡo GALAGI boni Zozuwe ma, nuḡuseiti ti naati kpein ke. Zozuwe deveiti kpein keɛni, eḡɛvelei Moize feeni la zea.

Nubuseiti ti g̃aazuvileni, ti leve. ¹¹ Siegi zu nubuseiti kpein ti leveni da zie volu velei, G̃ooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ta zalaḡa ḡula nuiti ti leveni, ti lo nubuseiti untuḡo. ¹² Luḡen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ḡilazuve, naati ta-zunuiti ti ḡeni ziezu Izelayele nui z̃oiti tuḡo, ti maag̃iliai ga k̃ooḡo z̃oolaiti, eḡevelei Moize ma levei veeni la ti ya. ¹³ K̃ooḡo nu waabuunaanig̃o (40 000) ḡeḡala, ti maag̃iliai ga k̃ooḡo z̃oolaiti, naati ka ti liini k̃ooḡo vai ma, G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, Zeeliko nemei zu. ¹⁴ Naama voloi, G̃ooḡo GALAGI Zozuwe w̃ooloni Izelayele nuiti gaazu, ti unfema veeni ná-kundig̃ilai ve, eḡevelei ño ti keeni la Moize ve, sii ma voloi pe su.

¹⁵ G̃ooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: ¹⁶ «Devei ve zalaḡa ḡula nuiti zea, ti zeele woo ḡesui zeḡezu, ti le, ti ḡula Zuluden zie laazuve.» ¹⁷ Zozuwe naama levei veeni zalaḡa ḡula nuiti zea, é ḡe ti ma: «À le, wo ḡula Zuluden zie laazuve.» ¹⁸ Siegi zu zalaḡa ḡula nuiti, niiti ti G̃ooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡezu, ti ḡulani la zie laazuve, ti-ḡoḡoi lo kakei ma, Zuluden dei laani su volu, é náti pe daave, é da yei, eḡevelei é ḡeni la p̃olomazu.

¹⁹ Nubuseiti ti Zuluden budeni, alu m̃oungi ma volo puug̃oi ma. Ti liini, ti vu Gilegale, Zeeliko ḡwepelemave, folo ḡulazu velei. ²⁰ K̃otu puug̃o maazu feleg̃oiti (12) ti ti zeḡeni Zuluden zie laazuve, Zozuwe naati toni Gilegale. ²¹ Naa volu é ḡeni Izelayele nuiti ma: «Ni yeei ta, wo-mavofodaiti ti ti-ḡeeni gaazaḡasu da ga k̃otui niiti ta ga leeni? ²² Wa gaale ga tiye, velei Izelayele nubuseiti ti Zuluden budeni la ga ḡoḡoa ṽoi, ²³ maz̃ol̃o G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI Zuluden ṽoni su daazuve, eyesu wo leve, eḡevelei é keeni la ga Seeli Kpolodei gi luḡo, nii a ke gi bude. ²⁴ E naa ḡeeni, nii a ke eteai zu nubuseiti kpein ti kwee velei ná-z̃eb̃ei w̃oolbai la, naa ḡa a ke wa balaagi wo lua G̃ooḡo GALAGI wa-GALAGI va, wo da deb̃i.»

5

¹ Am̃ool nuiti ta-masagiti kpein ti zeini Zuluden folo liizu velei, ta Kanaan masagiti ti zeini Kpolodei Wolai laave, ti menini ga G̃ooḡo GALAGI Zuluden ṽoni su Izelayele nuiti tuḡo, eyesu ti leve. Ti iḡo ge leveni, nu ñope zii la ḡeni l̃oni, é va lo Izelayele nuiti tuḡo.

Buzede niinegiti tati fai pelevolu

² Naama ziegi zu ño, G̃ooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «K̃otuiti kpete ga boḡai, é tatipelevolu vai l̃ozei volu Izelayele nu niinei niiti ta-vaa zu.»

³ Zozuwe k̃otuiti kpeteni ga boḡai, é Izelayele nuiti tatini pelevolu gizei ḡobave, Alalote (nii poluve ga «tatipelevolui»). ⁴ Pete, lee vaa zu Zozuwe ti latini pelevolu: Zunui nii kpein ná-konagi zeelini k̃ooḡo vai ma, ti ḡulani Ezipete yooi zu, naati pe ti zaani pelei zu, tevebai zu, ti ḡulaai ma Ezipete yooi va.

⁵ Ti pe ti latini pelevolu. Kele zunu loin kpein é z̃ol̃oni pelei zu, tevebai bude ziegi zu, ti ḡulaai ma Ezipete yooi va, nu la ḡeni naa tañope tatini pelevolu.

⁶ Izelayele nuiti ti yeni ziezu tevebai zu, é ḡe ga kona uuunaanig̃o (40), eyesu zunuiti, ma ḡeḡalamaiti, niiti ti zeelini k̃ooḡo vai ma, ti ḡulazuve Ezipete yooi va, naati ti za. T̃ozei ti la ḡeni G̃ooḡo GALAGI wooi zoni. G̃ooḡo GALAGI ḡonani ga é la ti yega ná, ti va z̃ooi naa ḡa ga ḡaazu, nii é minazeḡeni, é ḡona ná-faa zu ti-m̃em̃ewolani be, ga é fe ade ve, ve ñoñoi ta k̃oin gul̃oi uoovaai ná. ⁷ Ti-loun zunuiti ka é ti zeini ti-votogi zu. Zozuwe ti latini pelevolu, t̃ozei ti la ḡeni de latini pelevolu, ta-zie wo siegi zu tevebai zu.

⁸ Siegi zu ti zunuiti pe tatini da pelevolu, ti yeni ada gilagi, ti-vuuzuve, eyesu ti gdede. ⁹ Naa voluma, Gooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Za, gè Ezipete unfegi zeḡea wo ḡaazu.»

Naa ḡa é ba, adave ná laaseigi veeni ga Gilegale.* Daaseigi naa ḡa é ba zaaḡaza.

Pake fetii

ta manegi be fai

¹⁰ Siegi zu Izelayele nuiti ti ḡeni vuuni la Gilegale, ti Pake fetii ḡulani alugi ma volo puugḡ maazu naanisiei (14) ma bokoi, Zeeliko nemei zu. ¹¹ Poluma voloi no, ti zooi va lonḡi ta miini, bului nii leve la su, ta ani ḡae ḡeegai. ¹² Poluma voloi no ḡa manegi beteveni la vuu vai va, tḡzei ti ḡeni zosu ti ḡono solḡo ga zooi zu ziinziin ganigiti ma waaiti. Mane ge la mḡ ḡeni ná Izelayele nuiti be, ti ḡeni niina Kanaan yooi zu ziinziin ganigiti miizu naama ḡonagi.

Gooḡo GALAGI ná-kḡo ḡundigii

vaa vai

¹³ Foloi ta, Zozuwe ḡeni Zeeliko ḡobave, é ḡaazuwuzegeni, é zunui ta ḡa, é loni kakalave, ná-bogḡa zḡkpai ḡulaai maalaḡagi zu, é zoni zea. Zozuwe maaḡufani ba, é gaazaḡa, é ḡe ma: «Da ga ḡá-nui ta, baai gi zili nuiti ti ta?»

¹⁴ Zunui goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Ba-o. Ná ga Gooḡo GALAGI ná-kḡo ḡundigii, unkula vele ḡa gè su.»

Zozuwe nakoni, é unpile zooi ma, é ḡe ma: «Màligii, ná ga da-wotigḡe nui, da-levei ḡa ga beḡeleni?» ¹⁵ Gooḡo GALAGI ná-kḡo ḡundigii goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Da-zavalagiti kula ḡḡoḡa, mazḡḡo adave é loni ná, naa ḡadegḡe.» Zozuwe gooi zoni, é ke ḡana.

6

Zeeliko zo fai

Izelayele nuiti be

¹ Zeeliko taai laaḡuluni kpekepe, Izelayele nuiti maavele ma. Nu la ḡeni leezu, nu la ḡeni ḡulazu. ² Gooḡo GALAGI ḡeni Zozuwe ma: «Wele, gè Zeeliko la é yeezu, ta ná-masagi, ta ná-kḡoḡo nu ḡezegḡezegiti kpein. ³ Folo lozita laawu, da-o, da-ḡḡoḡo nuiti-yo, folo-o-folo wa da lati taai ma, naa ḡe ḡila folo ḡila. ⁴ Zalaḡa ḡula nu lofela, niiti baala mine vuugi ti ḡilagilagi ya, naati ta lo minazeḡe kesui luḡo. Folo lofelasiei, wa lati taai ma, ná ḡe lofela, zalaḡa ḡula nuiti ta puugi ve niina. ⁵ Siegi zu nubuseiti ti baala sine vuugi ve wooi menisu da suḡoozaai, ese pe ka kpeei loo vuoma, taai ma zigigiti ta wolo gaamago no. Nubuseiti ta taai zo, ese ge lo ga letegi.»

⁶ Nun ná-doun zunui Zozuwe zalaḡa ḡula nuiti tolini, é ḡe ti ma: «À minazeḡe kesui zeḡe, zalaḡa ḡula nu lofela baala sine vuu dofela zeḡe, ti lo Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo.» ⁷ Naa voluma é ḡeni nubuseiti ma: «À li, wo lati taai ma, kḡoḡo zunu ḡezegḡezegiti kpein ti lo Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo.»

⁸ Nubuseiti ti keeni, eḡevelei Zozuwe devei veeni la. Zalaḡa ḡula nu lofelaiti, ti puu dofelaiti seḡeni, kpeteai ga baala sine mineiti. Ti loni Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui luḡo, ti tḡzei ga puugi vea. Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui vileni ti volu. ⁹ Kḡoḡo nui tanigaa ti ḡeni loni zalaḡa ḡula nuiti tuḡo, niiti

* 5:9 Gilegale: daaseigi nii ti maaḡufaaai va ta «seḡeai.»

ti ɣeni puuugi veɛzu, ta kooɔɔ nui zoiti ti vileni kesui volu. Ti ɣeni ziezu puuugi wooi ma. ¹⁰ Zozuwe naama levei veeni nuɔuseiti zea, é ɣe ti ma: «À mina kpee loo pa, nu mina wo woomeni, woo ɣila kpala minna ɣula wo-laave, eyesu foloi ná devei ve la wo ya, ga wo kpee loo. Wa woogula niina.» ¹¹ Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui latini taai ma, ná ɣe ɣila. Naa volu ti liini ti-vuuzuve, ti ji ná kpidi.

¹² Zozuwe wuzegeni ga sobuzobui. Zalaɣa ɣula nuiti ti Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui zegeni. ¹³ Zalaɣa ɣula nu lofelaiti, ti puuɔ dofelaiti segeni, niiti ti beɛai ga baala sine minɛiti, naati ti vileni pelei zu mɔno, Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui luɔɔ, ti da ti ve. Kooɔɔ nui tanigaa ti loni ti luɔɔ, kooɔɔ nui zoiti ti vileni Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui volu. Ti ɣeni ziezu puuugi wooi no ma. ¹⁴ Ti latini taai ma, ná ɣe ɣila, foloi velesiei. Naa volu ti ɣale ma ti-vuuzuve. Ti keeni ɣana no folo lozitarii kpein su.

¹⁵ Foloi lofelasiei ma, ti wuzegeni ga gosui, ti lati taai ma, ná ɣe lofela ɣana no. Naama volo ɣila kpegi no ti latini taai ma ga dofela. ¹⁶ Dofelasiei ma, zalaɣa ɣula nuiti ti puuugi veeni, Zozuwe ɣeni nuɔuseiti ma: «À kpee loo, mazolo Gooɔɔ GALAGI taai vea wo ve! ¹⁷ Taai ɣa ɣulazu ga zalaɣai Gooɔɔ GALAGI ve, ta su aniiti kpein. Keni kologolo anzanui Laɣabe ɣila kpe no ɣa a ye vulua, ta niiti kpein ta ɣe ba ná-pelei wu, mazolo toɣa é zunuiti doɔɣuni, niiti ade ti leveni. ¹⁸ Kele à dama! A boɔɔ zo, wo dama ga nii maɣɛi ba Gooɔɔ GALAGI ve. A mina naa tanope seɣe, nii maɣɛi ba, wo va Izelayele vuuzuve lo nimizai zu, wo va maanɔɔi ve ba. ¹⁹ Walii kpein, ta zanugi, ta kolu boi soɔlaiti, ta kolu zoɔlaiti, naa kpein feeve Gooɔɔ GALAGI ve. Ta vuuzu Gooɔɔ GALAGI ná-naavolo makesuve.»

²⁰ Ti puuugi veeni. Nuɔuseiti ti menigai ma, ti kpee looni, ti woogula la, siɣigi woloni gaamago no. Nuɔuseiti ti vilini taazuve, ese ge lo ga letegi, ti taai zo. ²¹ Ti taai zu nuɔuseiti pe suwuɣaaleveni, zunuiti ta anzanuiti, nu niineiti ta nu voliti. Anɛe nikiiti pe ka ti ti zuwuɣaaleveni, ta baalagiti, ta soovalegiti.

Laɣabe ta ná-nuiti make fai

²² Zozuwe ɣeni zunu felegoiti ma, niiti ti zoi zuvɛteni: «À li kologolo anzanui ná-pelei wu, wo anzanui naa ɣula, ta nonoiti kpein, eɣevelei wo minazegeni la be, wo ɣona.» ²³ Zunu felegoiti ti liini zou zuvɛte fai ma, naati ti liini, ti Laɣabe ɣula, ta keeɣe, ta dee, ta keeɣeleaiti, ta nonoiti kpein, ti ná-nuiti pe kula. Ti ba a ti maazu, ti ti vu Izelayele nuiti puuzuve voluve. ²⁴ Ti taai ɣalani, ta nii kpein é ɣeni ná. Keni walii, ta zanugi, ta kolu boi soɔlaiti, ta kolu zoɔlaiti, ti naati puuni Gooɔɔ GALAGI ná-naavolo makesuve. ²⁵ Zozuwe kologolo anzanui Laɣabe yenvui makeni, ta ná-peleyeɣe, ta niiti kpein ti ɣeni ga nono. E zeini Izelayele nuiti sama eyesu zaaɣaza. Mazolo é keelaiti doɔɣuni ga pagɔ, niiti Zozuwe ti leveni Zeeliko vete fai ma.

²⁶ Naama ziegi zu, Zozuwe niima ɣonai woni, é ɣe ma:

«Naama zunui ɣa ga foovoo nu Gooɔɔ GALAGI ɣaazu,

nii a wuzegɛ, é ɣe é Zeeliko taai lo volu.

Ná-doun zunu mɔngi yenvui ɣa

a ye buulaagi ma yeɣe wɔɔ vai zu.

Ná-doun zunu ɣaabelagi yenvui ɣa

a ye kpogiti too vai zu.»

²⁷ Gooɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe va, toɣoi ɣulani zoi pe su.

7

Akan ná-kotoi

¹ Izelayele nuiti ti woobalada vaa wola ɣɛɛni, é lo aniiti ba, niiti Ɔooɔɔ GALAGI maapɛɛi vɛɛni ti va, ga nu mina ta zeɣe. Zuda ná-bolodai zu nui ta, nii daa ga Akan, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nɔnɔ na ɣɛɛɣɛi ɣeni ga Zeela. Akan naa ɣa é ma anii tanigaa zeɣeni ɔɔɔɔ vɛ. Ɔooɔɔ GALAGI wola yiiɣaawanani Izelayele nuiti ma.

² Zozuwe yeni Zeeliko, é zunuiti teve Ayi taazuvɛ, Bete-Aven ɣobavɛ, Beetele folo ɣulazu velei, é valini ti ma ga ti ma yooi zuvɛte. Nenɛgi naati ti liini, ti Ayi vɛte. ³ Ti ɣaleni ma Zozuwe vɔ be, ti ɣɛ ma: «Nuɔusei kpein ge mina li, zunu waafelegɔ (2 000) ɔaa waasavagɔ (3 000) nɔ li, ta vɔni Ayi ma. Mina nuɔusei kpein kpɔɔ, de-zakpeɣɔɔiti ti la mɔinni.»

⁴ Naa ɣa é kɛɛni ti kɔɔɔɔ nu waasavagɔ (3 000) leveni, ti li, ti laale taai wu, kele Ayi laavɛaiti ti ti ɔɛni. ⁵ Ayi nuiti ti zunu vuusavagɔ maazu lɔzita (36) ɣɛɣala vaani ti va. Ti vileni zɔiti polu, ti zeɣe nu leezuvɛ taazuvɛ. Ti vɔnini ti ma taai ma ɣizei yeizuvɛ, eyɛsu ti zeeli zanu kulazuvɛ. Nuɔuseiti ti iɣɔ ge leveni, ti vala ta-zobogi pɛ ma.

⁶ Zozuwe ta Izelayele ɣɛwolaiti ti ta-zeɣeiti balini ga, ti fufiligi vu tɔungiti ma, ti la zooi ma Ɔooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui ɣakalavɛ, ti yɛni ná, kpɔkɔi zeeli. ⁷ Zozuwe ɣeni ma: «Ee, Málígíí, Ɔooɔɔ GALAGI, lee vaa zu è Zuludɛn maazubudeai ga niima nuɔuseiti, gi lɔɔ vai vɛ Amɔɔl nuiti zeezu ɔaa, ga ti gi undaavili? Ni gi yeni suɣila Zuludɛn zie wolai volu velei!» ⁸ Nɔun ná, Málígíí, leeni ɣa ná bo, niizu Izelayele nuiti ti velaa ti zili nuiti ba? ⁹ Kanaan nuiti ta zii zɔiti ti zeini zooi zu, ta suɣwɛɛsu, ta gi maagoolizu, ti gi-laaseigi ɣaava, é ɣula zooi ɣa. Naazu leeni ɣa è kɛɛzu ga è-laasei golai?»

¹⁰ Ɔooɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Wuzɛɣe! Lee vaa zu è yesu laani zooi ma, è laaɔadɔai?» ¹¹ Izelayele kotoi ɣɛɛvɛ. Ti minazeɣɛgi ɣologologɛ, nii gè boni ti vɛ. Ti maapɛɛba aniiti seɣevɛ, ti ga nɔnɔiti, ti ti unma, ti zɛɛi wo, ti dɔ ɔɔɔɔ aniiti saama. ¹² Naa ɣa é ba, Izelayele nuiti ti la loga ti zili nuiti tugɔ, ti va zie ti wu. Ta ye velazu nɔ ɣɔ ti zili nuiti ba, mazɔlɔɔ tiya ɔɔɔɔ ti ɣɛa ga maapɛɛba anii. Gè la yesu ɣɔ ɣɛɛzu wo va, ni wo la naa ɣologoloni, nii é wo zaama ga maapɛɛba anii. ¹³ Wuzɛɣe, è nuɔuseiti toli, è ti ɣade. Bo ti ma ga ti ɔɔɔɔ ɣade lina vaa ma, mazɔlɔɔ wele nii ɣa Ɔooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI bosu: Maapɛɛba anii ɣa wo zaama, Izelayele nuiti. Wo la zooga wo va zie wo zili nuiti bu, ni wo la naa ɣulani ɔɔɔɔ zaama. ¹⁴ Lina sobui, wa vaazu, wo lo gáazu ga boloda velei. Naa volu bolodai nii Ɔooɔɔ GALAGI a yeelona ba, naati ta ɔɔɔɔ le ga koi velei. Pɛɛyɛɣɛi nii Ɔooɔɔ GALAGI a yeelona ba, naama zunuiti ta ɔɔɔɔ le niina ga gilagila. ¹⁵ Zɔi nɔpɛ a zona ga sɔba nui, ga toɣa é maapɛɛba anii zeɣeai, toɣa ɣala ta nɔnɔiti kpein, tɔzei é Ɔooɔɔ GALAGI ná-minazeɣɛgi ɣologologɛ, é ɔaaɣula ma vaa ɣɛa Izelayele nuiti saama.»

*Akan ná-kotoi ma zalai**zɔlɔɔ fai*

¹⁶ Poluma zobui, Zozuwe wuzɛɣeni ga sobui, é Izelayele nuiti toli ga boloda velei. Zuda ná-bolodai ɣa é zoni. ¹⁷ E ti lolini ga koi velei. Zeela ná-koi ɣa é zoni. E Zeela ná-koi lolini. Zabedi ná-pɛɛyɛɣɛi ɣa é zoni. ¹⁸ E naama vɛɛyɛɣɛi lolini ga zunui ɣilagilagi. Akan ɣa é zoni, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi nɔnɔ ma ɣɛɛɣɛi ɣeni ga Zeela, Zuda ná-bolodai zu.

¹⁹ Zozuwe ǵeni Akan ma: «Dòun zunu, lebiyai ve Ǵooǵo GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI, unfemai ve be, naa le ga ze, nii è keai, mina dǵoǵu bà.»

²⁰ Akan Zozuwe woogaaivoteni, é ǵe ma: «Gaama ve, gè kotoi ǵeeve Ǵooǵo GALAGI laalǵoǵma, Izelayele ná-GALAGI. Wεle nii ǵa gè keai: ²¹ Gè seǵeungi ǵaani Babilone zeǵei, pagai gola, é kǵozoganiiti saama, ta wali ǵae unfeleǵo (200), ta zanu pagoi nii buǵegi ga galamu undǵooluǵo (500), gǵazuǵulani ti va, gè ti zeǵe. Ti laǵoǵuve niina zoi wu, ná-seǵe ǵotai wu, wali ǵaei ǵa bu.»

²² Zozuwe numaa leveni Akan ná-seǵe ǵotai wu. Ti bizeni, ti li, ti aniiti dǵoǵuai ǵa seǵe ǵotai wu, wali ǵaei laani bu. ²³ Ti ti pe kulani seǵe ǵotai wu, ti vaa la Zozuwe vo, ta Izelayele nuiti pe, ti ti vu Ǵooǵo GALAGI ǵakala. ²⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti Zeela ná-dounloin Akan zoni, ta walli, ta seǵeungi, ta zanu kpui, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-nikeiti, ta ná-soovalegiti, ta ná-baalagiti, ta ná-seǵe ǵotai, é bo zeǵoǵligi kpein ba, ti li ga tiye Akǵol nemei zu.* ²⁵ Zozuwe ǵeni Akan ma: «Lee vaa zu è maanǵoi zeidai gi ma? Ǵooǵo GALAGI maanǵoi zeì è ma za!» Gaamanǵo Izelayele nuiti pe ti soǵni ga kǵtui, é za. Ti ná-nuiti pe soǵni ga kǵtui, ti za. Naa volu, ti ti pe gala ta zeǵoǵligiti. ²⁶ Naa voluma ti kǵtu zigigi loni maazu, nii é ná zaaǵaza. Ǵooǵo GALAGI yeeǵulani ná-ziiǵaawanai zu. Naa ǵa é kea naama adave laasei peai la ga Akǵol nemei zu, daaseigi naa ǵa é ba zaaǵaza.

8

Ayi taai zo fai

¹ Ǵooǵo GALAGI ǵeni Zozuwe ma: «Mina lua, è zasu mina bali ǵeǵelein. Kǵoǵo nuiti kpein seǵe, wo li, wo laale Ayi taai wu. Mazǵoo gè Ayi masagi la è yeezu, ta ná-nubuseiti kpein, ná-taai ta ná-zoi pe. ² Da Ayi zo ta ná-masagi, eǵevelei è Zeeliko ta ná-masagi zoni da. Kele niizu, niiti ta ǵe ga wǵno kǵozogani zu, naa ǵa ǵe ga ti-yeǵoǵligiti, ta ta-loganiiti. Kǵoǵo nui tanigaa laǵu taa voluve.»

³ Zozuwe ná-kǵoǵo nuiti kpein seǵeni, ti vile pelei ma, ti li, ti laale Ayi taai wu. Zozuwe yeeloni kǵoǵo nu ǵeǵeǵeǵe waavuusavago (30 000) va, é ti leve kpidii. ⁴ E niima levei veeni ti ya, é ǵe ma: «À li, wo laǵu taai voluve. A mina maǵooza gola taai va, wo ǵevele beǵe wo pe. ⁵ Nǵun ná, gǵa nubuseiti ti bà, gǵa maabufazu taai va. Ayi nuiti ta ǵulana gi laaǵomisu, eǵevelei ti keeni la mǵungi, gǵa velazu ti va. ⁶ Ta ǵula, ti vile gi volu, eyesu gi ti yeeleve taai va, mazǵoo ta ǵe ma: «Ta velazu gi va, eǵevelei é ǵeeni la zoi zu.» ⁷ Wa ǵula dǵoǵu velei zu, wo taai zo. Ǵooǵo GALAGI wa-GALAGI dǵa wo yeezu. ⁸ Siegi zu wo vanisu da taai ma, wa abui lo ba. Wa ke, eǵevelei Ǵooǵo GALAGI laawooi la. A zie ga devei, nii gè fea wo ya.» ⁹ Zozuwe ti leveni, ti li, ti laǵu Beeteleni zǵoǵuve ta Ayi, Ayi folo liizu velei. Zozuwe yeni nubuseiti saama naama bidii.

¹⁰ Zozuwe wuzegeni sobuzobui, é ná-kǵoǵo nuiti peǵe, naa volu é loni ti untuǵo, ta Izelayele ǵundigiti, ti li Ayi laalǵoǵma. ¹¹ Kǵoǵo nuiti kpein ti vileni polu, ti yeni liizu ǵana, eyesu ti zeeli taai letemave. Ti vuuni Ayi lekpeḡmave nu ǵovezuvε, nemei ǵeni ti yǵoǵu ta Ayi. ¹² Zozuwe zunu waadǵooluǵo (5 000) zegeni, é ti laǵu Beetele ta Ayi ti yǵoǵu, taa voluve folo liizu velei. ¹³ Kǵoǵo nuiti ti zeini ti-vuuzu ǵiingi, lekpeḡmave nu ǵovezuvε. Niiti ti ǵeni ti makeḡsu voluzu velei, naati ti ǵeni taa voluve folo liizu velei. Zozuwe ǵiini naama bidii nemei zaamave.

* 7:24 Akǵol: daaseigi nii ti maabufai va ta «maanǵoi.»

¹⁴ Siegi zu Ayi masagi sugfwεeni da, é ná-zunuiti buzegfeni gaamanɔ, ti suvile, ti gɔla taai va, ti li kooɔzuvε, ti lo Izelayele laalɔɔɔma, Zuluden ma vetu nemεi letemaυε. Masagi gɔ ge la gfeni ba ga ni nua looɔɔvε taa voluvε toun daalɔɔɔma. ¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti kεeni ege ta voni ti ma, ti vela, ti li ga tevbai zu vele. ¹⁶ Ti taazu nubuseiti kpein tolini ga ti vile ti volu. Ti vileni Zozuwe volu, ti yeeleve taai va. ¹⁷ Nu nɔpe ge la gfeni yeni Ayi ta Beetele taazuveti, nii é la gfeni gɔlani, é va li Izelayele nuiti kpeεzuvε. Ti taa laalaogai yeni, ti vile Izelayele nuiti polu.

¹⁸ Gooɔɔ GALAGI gfeni Zozuwe ma: «Da-βεεin maale Ayi letema velei, mazɔɔɔ ná doozu é yeezu.» Zozuwe kpeεin maalen taai letegi. ¹⁹ Zozuwe yeemaalegai ma nɔ feya, zunuiti ti looɔɔɔni, naati ti gɔlani, ti vili taai zu. Ti leeni, ti so, ti abui vili ba.

²⁰ Ayi nubuseiti ti weleni volu velei, ti duului gɔ, é da gɔla taai va, é da le geezuvε. Ti la mo gfeni zobo nɔpe solɔɔni, ti va vela ga yeezazu vele baa gɔvεzu vele. Pele leveni ti lugɔ ná pe, mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti gfeni velazu, ti da li ga tevbai zu vele, naati ti gɔleni ma ti bεε nuiti daalɔɔɔma. ²¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti kaai ma ga zunuiti ti looɔɔɔni, naati ti gɔlaa, ti taai zo, taai gɔla luului gfeni leezu, ti gaaivoteni Ayi nuiti ma, ti laale ti wu. ²² Kooɔɔ nui zoiti balaa, ti gɔlani taai va, ti li, ti vεε zoiti ba. Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kalini. Ti zobo solɔɔni ti ma, nu gɔla kpala ge la gɔlani, ti la gila kpala zeni vulua. ²³ Kele ti Ayi masagi ma vului zoni, ti vaa la Zozuwe vɔ.

²⁴ Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kpein paani, niiti ti gfeni balagaiti su, ta tevbai zu, veti ti vileni ti volu nati, ti ti pe paani ga ta-wogɔ zɔkpɔiti, é zeeli ma gaaβelagi ma. Naa vɔluma, Izelayele zunuiti kpein ti leeni taazuvε, ti taazu nubuseiti mɔta zuwugaaleve. ²⁵ Vele gana, naama voloi, nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) undaavilini da, zunu, anzanu, nii kpein é gfeni ga Ayi nubuse. ²⁶ Zozuwe ná-kpeεin maalegai yeni de, eyesu Ayi nubuseiti kpein suwugaaleve. ²⁷ Anεε naa ve, Izelayele nuiti ti toganiiti ta ani vagoiti soni ga koozoganiiti, niiti ti gfeni taazuvε, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya.

²⁸ Zozuwe Ayi gɔlani, é ná gologolo, ná ge ga tevbai eyesu gɔ, zekana ná la zaafaza. ²⁹ Ti Ayi masagi zeleni gului va, é yeni ná eyesu kpɔkɔi zeeli. Foloji gɔai ma daazu, Zozuwe devei veeni ga ti ma voooma yei, ti kula gului ma. Ti pilini ya nu leezuvε taazuvε, ti kɔtu zigigi vuuni ma, naa gɔ ná zaafaza.

Tɔ sevei gɔla fai nubusei kpein gaazu

³⁰ Zozuwe zalaɔa gɔlazuvε loni Ebale gizei ma, Gooɔɔ GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI. ³¹ E toni, egevelei Gooɔɔ GALAGI ná-botiɔe nui Moize ma levei veeni la Izelayele nuiti zea, niiti ti zεveai Moize ná-tɔgi zu: zalaɔa gɔlazuvε nii togai ga kɔtuiti, niiti kɔlu ani la vooɔɔɔni ti va. Ti gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kulani ná Gooɔɔ GALAGI ve. ³² Tɔgi nii Moize seveni, Zozuwe naa zu wooyi seveni kɔtuiti ma, Izelayele nuiti gaazu. ³³ Naama ziegɔ kpein su, Izelayele nuiti kpein, kεwolaiti, ta kundigiiiti, ta tukpɔgaaleve nuiti, ti gfeni loni Gooɔɔ GALAGI ná-minazegε kesui maagoolii zu, Leevi nuiti ti ga zalaɔa gɔla nuiti naati gaazu, teiti ti segezu. Seikɔɔma nuiti ta Izelayele nu bɔɔɔgɔgiti, ti gfeni ná. Ti gɔlazuvε gfeni loni Galizime gizei letemaυε, ti gɔlazuvε gfeni Ebale gizei letemaυε, egevelei Moize, Gooɔɔ GALAGI ná-botiɔe nui boni la kaite, ga ti da tuyai loo la Izelayele nubuseiti be.

³⁴ Naa voluma, Zozuwe tɔ gooitɔ kpein kalani, tuya loo bɔɛiti ta foovoo geleiti, eɣɛvelei nɔ ɛ ɣeni la tɔgi ma zɛvɛi zu. ³⁵ Zozuwe ti pɛ kalani Izelaye nu vɛɛiti kpein gaazu, nii kpein nɔ Moize feeni ga devei, ɛ la tanɔpɛ zeni voluzu, naa ɣeni anzaiti gaazu, ta doungoiti, ta seikɔɔma nuiti.

9

Gabaɣɔn nuiti ta-geleɣele ɲɔi

¹ Ma wooi zeelini masagiti kpein ma, niiti ti zeini zooti su, niiti ti Zuludɛn folo liizu vɛlei, gize yooiti su, ta Kpolodɛ Wolai laavɛ ma nɛmɛi, eyɛsu ɛ zeeli Liban yooi ma ɣizeiti ma. ɔɛte masagiti, ta Amɔɔl geleiti, ta Kanaan geleiti, ta Feeleeze geleiti, ta Geeve geleiti, ta Yeebuse geleiti, ² ti ɣaalɛni ba, ti zooloo su ga ti laale Zozuwe ta Izelaye nuiti bu.

³ Gabaɣɔn nuiti ti naa kpein mɛnini, nii Zozuwe kɛɛni ga Zeeliko ta Ayi. ⁴ Ti keleɣele ɲɔi bɛtɛni, ti li, eɣɛ ta ti leve sie ma, ti bɔbɔ zaɣaiti pɛɛ ta-zoovalegiti kama, ti kolɔ woole vɔlɔzaɣagiti seɣe, baliai ga, ti daɣa. ⁵ Savala polɔmaiti ti ɣeni ti ɣɔɣɔba, ti ti laɣagai, ti bɔɣɔ maaɣɔli ga seɣe vɔlɔmaiti. Buluiti ti ti bɛtɛni, naati ti vɔɔni niina, ti vuinfuin. ⁶ Ti vaani Gilegale, ti Zozuwe vɛtɛ, ti bɔɛ ti vɔ ta Izelaye zunuiti, ti ɣɛ ma: «Gi zeɣɛve ɣoozama zooti ta zu, gi va, gi wo maanɛnɛ ga ade minazeɣe bo yɔɣɔzu.»

⁷ Izelaye zunuiti ti Geeve nui naati gooɣaavoteni, ti ɣɛ ti ma: «Bɛ ɣa ɛ kwɛɛ, ni wo la ga gi-zeiɲɔɣɔiti ta? Niizu gi la zooga gi va minazeɣe bo wo vɛ.»

⁸ Ti ɣeni Zozuwe ma: «Gá pɔ gi ɣɛ ga da-wotigɛ nuiti.» Zozuwe ɣeni ti ma: «Bɛ ɣa ga woye, mini ɣa wo zeɣɛai ná?»

⁹ Ti gooɣaavoteni, ti ɣɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti gi zeɣɛve zooti ta zu, ɣoozama, gi va, tɔɔzei ɣooɣɔ GALAGI, da-GALAGI maawooi va. Gi maawooi mɛniɣe, ta nii kpein ɛ kɛɛni Ezipete yooi zu, ¹⁰ vɛlei ɛ Amɔɔl nuiti ta-masagiti soni da, niiti ti ɣeni masadai ɣɛɛzu Zuludɛn vɔlu vɛlei, ɔɛɛbɔn masagi Sigɔn, ta Basan masagi Woge, nii ɛ ɣeni zeini Asetalote. ¹¹ Gá-ɣɛwolaiti, ta gá-you zu nuiti kpein ti ɣeni gi ma: «À sie ɣɔɔɣɔgiti seɣe ya, wo li, wo Izelaye nuiti ka, wo ɣɛ ti ma: «Gá pɔ gi ɣɛ ga wa-wotigɛ nuiti. Ade minazeɣe bo yɔɣɔzu.» ¹² Gá-buluiti pɛtɛ, ti badia ɣeni de, siegi zu gi ti zeɣeni la ga sie ɣɔɔɣɔ, gi da ɣula gá-vɛleiti bu, foloi gi siei bɔzeini la, ga gi va wo vɔ bɛ. Wɛɛɛ, niizu ti vɔa, ti da vuinfuin. ¹³ Niima bɔ wooleiti pɛtɛ, ti ma niine ɣɛɛve de, gi ti laave, ti valia ga. Gá-zeɣeiti pɛtɛ, ta gá-zavalagiti, ti pɛ ti vɔlɔzaɣaga, tɔɔzei sie ɣoozagi va.»

¹⁴ Izelaye nuiti ti ta-laamianigiti seɣeni, keɛɛ ti la ɣeni ɣooɣɔ GALAGI ɣaazaɣani. ¹⁵ Zozuwe ziilei fai ma minazeɣɛgi ɣɛɛni ti yɔɣɔzu, ɛ baa ti-yɛnvui maazu. Nuɔuseiti ta-ɣundiɣiiti ti minazeɣeni, ti ɣona.

¹⁶ Folo savagɔ levɛgai ma, minazeɣɛgi woga voluma ti vɛ, pɛtɛ nii ɛ ɣɛɛni, Izelaye nuiti ti kwɛɛni ga ti-zeiɲɔɣɔiti be, ti ɣeni zeini ɣoba. ¹⁷ Izelaye nuiti ti zeɣeni ti-zeizuvɛ, ti folo savagɔ zie wo, ti zeeli ta-laazuvɛti. Naama laaiti ta ga: Gabaɣɔn, Kefila, Beelote, ta Kiliyate-Yeyalime. ¹⁸ Izelaye nuiti ti la ɣeni ti vaani, tɔɔzei konai va bɛɛiti ta-ɣundiɣiiti ti boni, ɣooɣɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI laaseigi zu. Keɛ nuɔuseiti ti unsuyɛlii loni kundigɔiti daalɔɣɔma. ¹⁹ Kundigɔiti kpein ti dɛɛni ga nuɔuseiti, ti ɣɛ ti ma: «Giya ɣa gi konai woni ti vɛ, ɣooɣɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI laaseigi zu, niizu ade la zooga ade va vɔɔɣu ti va. ²⁰ A wɛɛɛ, vɛlei ade vaazu ti zosu da, da ti yɛsu vulua, de mina ɣooɣɔ GALAGI ɣaazu ɲɔu lo bɔɣɔ va, tɔɔzei konai va, gi boni ti vɛ.» ²¹ Kundigɔiti

ti gɛ ti ma: «Ta yesu vulua. Kele keni ti da kovii gale, ti da ziei zaɣa nuɓuseiti kpein be.» Naa ɣa é ɣeni ga kundigiiiti ta-leveli.

²² Zozuwe Gaɓaɓɓon nuiti tolini, é ɣe ti ma: «Leeni vaa zu wo gi yaavani, wo kula eɣe wa ɣe ɣeni zeini ɣoozama, tama wo zeini gi ɣobave no? ²³ Niizu, wo voovooɓe, wo la ma ɣula duɗalai zu, eyesu ɣo, wa kovii gale, wo da ziei zaɣa, na-GALAGI ná-pelei wu.»

²⁴ Gaɓaɓɓon nuiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Gi keeni ɣana, tɔɔzei ti gi ɣobavaawoni, ga Gooɣo GALAGI, da-GALAGI devei veeni ná-botigɛ nui Moize ya, ga toɣa zooi kpein feezu wo ya, é ɣe wo gaa nui kpein undaavili, wa ɣena lia ga zeida ga. Wo vaazuɓe, gi wola luani, é lo gi-yenvui va. Naa ɣa é keeni, gi naa ɣeeni. ²⁵ Gá niina è yeezu, gi zo, eɣevelei soloogai la é ɣaazu, nii solegai.»

²⁶ Pele ɣana Zozuwe baani la ti maazu, ga Izelayele nuiti ti mina ti vaa. ²⁷ E ti losuɓe ɣeeni ga ti da kovii gale, ti da ziei zaɣa nuɓuseiti be, ta Gooɣo GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuɓe, naama adave, ɓe é vaazu yeelosu ná va. Naa ɣa ti yegai keezu eyesu zaagaa.

10

Kooi é ɣooni Gaɓaɓɓon ta maaɣoolii zu

¹ Zeeluzalame masagi Adoni-Seedeke menini ga Zozuwe taai zoga, nii é ga Ayi, é koloɣolo metu, nii é keeni ga Zeeliko taai ta ná-masagi, naa ɣeɣalai ɣa é keeni ga Ayi ta ná-masagi. E menini balaa ga Gaɓaɓɓon nuiti ti yoozɔɓɛteni ta Izelayele nuiti, ta zeini ti zaama. ² E wola luani, mazɔɔo Gaɓaɓɓon ɣeni ga taa biin gola, eɣevelei no masa taaiti ti la, é woɗɗoni Ayi va, naa ɓee, zunuiti kpein ti ɣeni ga kooɣo nu ɣezeɣezegiti. ³ Naa ɣa é keeni, Zeeluzalame masagi Adoni-Seedeke keelaiti teveni Geeɓelɓon masagi Gooɣame ma, ta Yaalemute masagi Pileyame, ta Lakise masagi Yafia, ta Egelon masagi Debiil, ga é wo ti ma ga: ⁴ «À va, wo yeeve bè, ade Gaɓaɓɓon zakpe, tɔɔzei ná-nuiti ti ziilei minazegegi woga yoozɔu ta Zozuwe, ta Izelayele nuiti.»

⁵ Naa ɣa é keeni, Amool nuiti ta-masa doolugooiti, ti woolaani ma, Zeeluzalame gelei, ta Geeɓelɓon gelei, ta Yaalemute gelei, ta Lakise gelei, ta Egelon gelei, ti lo ta-zalaɓusuiti untuɣo, ti li Gaɓaɓɓon laalɔɣoma. Ti Gaɓaɓɓon zeini kele su, ti laale taai wu.

⁶ Gaɓaɓɓon nuiti ti keelaiti teveni Zozuwe ma ti-ɓuuzuɓe Gilegale, ti ɣe ma: «Mina ɣele da-wotigɛ nuiti gi va. Va fala, è ɓo gi va, é gi ɣizo, mazɔɔo Amool nuiti ta-masagiti ti zeini gize yooi zu, ti yeezoga, ti va gi laalɔɣoma.»

⁷ Zozuwe ta kooɣo nuiti kpein ti leeni, ti zege Gilegale, ta ná-kooɣo nu ɣezeɣezegiti. ⁸ Gooɣo GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Mina lua naama masagiti ba, mazɔɔo gè zobogi vea è ɓe, è vɔni ti ma, ti taɣila kpala ge la zooga é va é zakpe.»

⁹ Zozuwe niini piin ziezu, é zo Gilegale. E ɣulani ti viliba, é loo ti ma.

¹⁰ Gooɣo GALAGI ti zuvazani Izelayele nuiti tuɣo, kooi ɣologoloni ti ya Gaɓaɓɓon ɣakalave. Izelayele nuiti ti pile sɔɓɔni ti ma, ti vile ti volu pelei zu, é leezu gize yoozɔɓɛ Bete-Golon, eyesu ti zeeli Azeeka ta Makeeda. ¹¹ Siɛgi zu Amool nuiti ti ɣeni velazu la Izelayele nuiti ba, ti da yei ga pelei, é gize yoozɔɓɛ Bete-Golon, Gooɣo GALAGI sakotu wolai yeini ti ma, é zege geezuɓe, é da ɓu ti ma, eyesu é zeeli Azeeka. Naa nui wola vaani, é leve Izelayele nuiti ta-nu vaai va ga boɣa zokpoi.

¹² Naama volo ná, Zozuwe woogfulani Góogfo GALAGI ma, yeei Góogfo GALAGI feeni la Izelayele nuiti be ga ti pile sólo Amool nuiti ma. Zozuwe woogfulani Izelayele nuiti kpein gaazu, é gɛ:

«Foloi, lo kpe Gabagɔn maazuve!

Alugi, lo Ayalon nemei maazuve!»

¹³ Foloi loni, é la jiiikpini. Alugi balaa loni, eyesu nuɓuseiti ti potokulai gɛ ti zili nuiti ma. Naa zeveve «Telebo nui ná-sevei» zu. Foloi loni, é teai ma, é la daani eyesu folo gila kpalain. ¹⁴ Folo gila kpalaa ge la de gɛeni ga naama voloi gɛvele, naa luɓo baa naa vɔluma, ga Góogfo GALAGI va woilo nui woo ma gana, mazaloo Góogfo GALAGI ga é gɛni kooi gɔozu Izelayele nuiti be.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti galeni ma ti-vuuzuve Gilegale.

Zozuwe masagiti paa vai

¹⁶ Masa dɔɔlugɔi naati ti velani, ti lɔɔfu Makeeda, pugi zu. ¹⁷ Nui tanigaani ti Zozuwe gɔbavaawoni, ti gɛ ma: «Masa dɔɔlugɔiti dɔɔɓuve Makeeda, pugi zu.»

¹⁸ Zozuwe gɛni ma: «À kɔtu wolaiti kilikili, wo da pugi laave, wo zunuiti sei ná, ti naa make. ¹⁹ Wɔun wa, à mina loogfo, à vile wo zili nuiti polu, à pele leve ti luɓo, ti mina le ta-laazuve, mazaloo Góogfo GALAGI wa-GALAGI ti laa wo yeezu.»

²⁰ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti feni ga yeezeeli ti ma, nágo ti va ti-ma zuwu gaaleve, keni pela geleiti no, niiti ti liini ta-laaiti su, niiti sigifi ti ma.

²¹ Naa volu, nuɓuseiti kpein gaazolegai vaani ga pagɔ ti-vuuzuve, Zozuwe vo be, Makeeda. Naa vɔluma, ma yooi kpein su, nu nɔpe ge la mo gɛni bɔezu Izelayele nuiti daalɔɓma.

²² Zozuwe gɛni ti ma: «À pugi laalao, wo masa dɔɔlugɔiti kula su, wo va ga tiye pɔ.» ²³ Zekana ti keeni la, ti masa dɔɔlugɔiti kulani pugi zu, ti li ga tiye pɔ, Zeeluzalame masagi, Geebelɔn masagi, ta Yaalemute masagi, naa veɛ Lakise masagi va, ta Egelon masagi.

²⁴ Siegi zu ti masagi naati kulani la, ti va ga tiye Zozuwe vo, Zozuwe Izelayele zunuiti kpein tolini, ta kɔɔfo nu gundigiti niiti ti boni ba kɔɔɓozuve, é gɛ ti ma: «À maaɓugfa bà, wo gɔɔlo masagi niiti kɔda.» Ti maaɓugfani ba, ti gɔɔlo ti-gɔdave. ²⁵ Zozuwe gɛni ti ma: «À mina lua, wo zasu mina bali. A yiiloo, wo zebzege, mazaloo vele gana Góogfo GALAGI wo zili nuiti sosu da, niiti wo vaazu ti zakpesu.»

²⁶ Naa vɔluma, Zozuwe ti vaani, é ti zele gulu lɔɔlugɔiti ba. Ti yeni zeleni ná eyesu kpakoi. ²⁷ Foloi daa ziegi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma voomaiti kula gulu ti ba, ti ti uili ya pugi zu, ve masagiti ti lɔɔguni ná. Naa vɔluma, ti daagfulu ga kɔtu wolaiti. Naati ta ná zaagfa.

²⁸ Naa vɔluma, Zozuwe ti vaani, é ti zele gulu lɔɔlugɔiti ba. Ti yeni zeleni ná eyesu kpakoi. ²⁷ Foloi daa ziegi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma voomaiti kula gulu ti ba, ti ti uili ya pugi zu, ve masagiti ti lɔɔguni ná. Naa vɔluma, ti daagfulu ga kɔtu wolaiti. Naati ta ná zaagfa.

Zooi lekpemane nu yeezazuve

zo fai

²⁸ Zozuwe Makeeda zoni naama voloi no. E taa veaiti kpein suwuɓaaleveni ta ta-masagi, é la gɛni gila kpalaa zeni vulua. E Makeeda masagi zoni, egɛvelei é Zeeliko masagi zoni da.

²⁹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zegeni Makeeda, ti li Liɓena, ti laale bu.

³⁰ Góogfo GALAGI taai naa ta taa masagi lɔoni Izelayele nuiti zeezu. Ti taa veaiti kpein suwuɓaaleveni, ti la gila kpalaa zeni vulua. Zozuwe ma masagi zoni, egɛvelei é Zeeliko masagi zoni da.

³¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zegeni Liɓena, ti li Lakise. Ti seini kele su, ti laale bu. ³² Góogfo GALAGI Lakise lɔoni ti yeezu, ti naa zoni foloi velesiei. Ti taa veaiti kpein suwuɓaaleve, niiti ti gɛni ná, egɛvelei ti keeni la ga Liɓena.

³³ Geezeel masagi Goolame vaani Lakise maalobosu. Kele Zozuwe vonini ma, ta ná-nubuseiti, é la gila kpalaa zeni vulua.

³⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zefeni Lakise, ti li Egelon. Ti seini kele su, ti laale bu. ³⁵ Ti soni ma volo gílafi nɔ. Ti taa veaiti kpein suwuɣaaleveni, niiti ti feni ná. Zozuwe ná zugologoloni ma yee nɔ, eɣevelei é keeni la ga Lakise.

³⁶ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zefeni Egelon, ti li Geebelon, ti laale bu. ³⁷ Ti taai zoni, ti masagi ta nubuseiti pe suwuɣaaleve, ta taa goiti ti feni ba, naati su nubuseiti, eɣevelei ti keeni la ga Egelon. Zozuwe taai gologoloni metu, é la feni nu gila kpalaa zeni vulua.

³⁸ Naa voluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti galeni ma Debiil vele, ti laale bu.

³⁹ Ti taai zoni, ti taa masagi zo, ta taa goiti kpein ti feni ba. Ti nubusei kpein suwuɣaaleveni, niiti ti feni ná, ti la gila kpalaa zeni vulua. Zozuwe Debiil ta ná-masagi zoni, eɣevelei é Geebelon zoni da, ta ná-masagi, ta Libena ta ná-masagi.

⁴⁰ Zozuwe zoi pe soni, é pile solɔni masagiti ma, ti feni gize yooi zu, ta lekpehave nu yeezazuve yooi zu, ta zielave ma nemei, ta niiti ti feni gize gaaɣoozagiti ma. E nu vului kpein suwuɣaaleveni, é la nubusei gila kpalaa zeni ná, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ma levei veeni la. ⁴¹ E naa yooɣazuve ma yooi pe soni, é zo Kadese-Baalenea, é zeeli Gaza, ta Gosen lugi zu, é zeeli Gabaɣon. ⁴² Kula laa gila kpegi nɔ zu, é zobo solɔni masagiti kpein ma, é ta-yooiti pe so, mazɔɔ Gooɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI feni kooi gɔazu ná-nubuseiti be.

⁴³ Naa voluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti galeni ma ti-vuuzuve Gilegale.

11

Koo wolai gɔɔ vai

Meelme dei gobave

¹ Siegi zu Gasool masagi Yaɓin menini da ga Zozuwe pile solɔge, é keelaiti teveni Madon masagi Yɔɔabe ma, ta Simelon masagi, ta Akasafe masagi, ² ta naati ma ti feni zeini gize yooi zu lekpehave nu gɔvezuve, ta Zuluden ma vetu nemei zu, zie wolai Zeenezalete lekpehave nu yeezazuve, ta zielave ma nemei zu, ta folo liizu vele, Dool yooi zu. ³ E ta leveni Kanaan nuiti ma, folo gɔlazu vele, ta folo liizu vele, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Yeebuse nuiti ti gize yooi zu, ta Geeve nuiti ti Geelemon gize gɔɣɔave, Misepa yooi zu. ⁴ Naama masagiti ta ta-gooɣɔ nuiti kpein ti gɔlani. Ti feni ga bebei nii maɔndai, eɣe kpolodei goba jaɣaegi. Soo bulugi ta wotoloiti ti feni ti ya, ti wola maɔnni gola. ⁵ Naama masagiti kpein ti yeezoni, ti li, ti-vuuzuve bete Meelme dei gobave, ga ti kooi gɔ Izelayele laalɔɣma.

⁶ Gooɣɔ GALAGI feni Zozuwe ma: «Mina lua ti va, mazɔɔ lina, niima yeeɣɣalal ma, na ti loozu Izelayele nuiti zeezu, ti maawana, ti za. Da ta-zooiti kooɣoolu jatai leve, é ta-wotoloiti gala.»

⁷ Zozuwe ta ná-kooɣɔ nuiti ti gɔlani ti viliba, ti laale ti wu Meelme dei gobave. ⁸ Gooɣɔ GALAGI ti looni Izelayele nuiti zeezu, ti voni ti ma, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Sidon taa wolai ɔɔ be, eyesu ti zeeli Misesefate-Mayime, eyesu ti zeeli Misepa nemei zu, folo gɔlazu vele. Ti pile solɔni ti ma, eyesu ti la nu vulu gila kpalaa zeni ná. ⁹ Zozuwe ti zoni, eɣevelei Gooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea. E ta-zooiti kooɣoolu jatai teveni, é ta-wotoloiti gala.

Masagiti ta-laaiti so fai

¹⁰ Naama ziegi zu, Zozuwe galesuwe ma ga vogi, é Gasool zoni, é ma masagi vaa ga bogfa zokpoi. Toun, moungi Gasool gfa é gjeni ga masadai naati kpein ma laa wolai. ¹¹ Ti naa glogofoloni, ti nuɓusei kpein suwugaalewe, nu vulu nɔpe ge la gjeni yeni ná. Ti Gasool galani. ¹² Zozuwe masagi naati ta-laa wolaiti kpein soni balaa, é ti glogofolo, é ma masagiti ta ta-nuɓuseiti kpein suwugaalewe, egɛvelei Gooɓɓ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni la. ¹³ Anɛɛ naa ve, Izelayele nuiti ti la gjeni taa wolai taɗila kpalaa galani, niiti ti uuuni gizeiti ma, keni Gasool nɔ, nii Zozuwe galani. ¹⁴ Izelayele nuiti ti naavoloi kpein segeni ɓoɓɓ ve, ta taazuwe ma loganiiti, keɛɛ ti nuɓusei kpein ma zuwu gaaaleveni, ti la nu vulu gila kpalaa zeni ná. ¹⁵ Devei nii kpein Gooɓɓ GALAGI feeni ná-botigɛ nui Moize ya, Moize feeni gana nɔ Zozuwe ya, naa ma ge ti pe keeni gana nɔ. E la gjeni devei naa tanɔpe soni ga faavalaagazu vaa.

Zooi niiti Zozuwe ti zoni

¹⁶ Zozuwe zooi kpein soni: gize yooi, ta zooi nii é lekɓemawe nu yeezazuwe, ta Gosen yooi kpein, ta zielawe ma nemei kpein, ta Zuluden ma vetu nemei, ta gize yooi pe, ta lekɓemawe nu gɔvezuwe ma nemei pe. ¹⁷ E masagiti soni, é ti vaa, é zo Galake gizei, nii é Seyiil gobawe, lekɓemawe nu yeezazuwe, eyesu é zeeli Baale-Gade, Liban vetugi zu, Gɛelemɔn gizei gɔɓɔawe, lekɓemawe nu gɔvezuwe. ¹⁸ Kooi naa Zozuwe pɛeni naama masagiti ba, ti lɛbini ga ga gola. ¹⁹ Taa nɔpe ge la gjeni ná, niiti ti zolooni ziilei faa ma ta Izelayele nuiti, keni Gabagɔn, ve Geeve nuiti ti gjeni zeini ná. Izelayele nuiti ti kooi gɔoni, ti taai pe so. ²⁰ Ti-gigiti kpaa vai zegeni Gooɓɓ GALAGI ɔɔ, ga ti kooi gɔ Izelayele laalɔɓɔama, nii a ke naa ti vaa, é mina ti maaawinɗa, keɛɛ keni é ti zuwugaalewe, egɛvelei Gooɓɓ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²¹ Naama ziegi nɔ zu, Zozuwe liini, é Anake mavofodaiti sakpe, niiti ti gjeni zeini Geeɓelɔn gizeiti ma, ta Deɓiil, ta Anaɓe, ta Zuda gize yooi zu, ta Izelayele gize yooi zu. E ti zuwugaaleveni, é ta-laa wolaiti kologolo. ²² Zii nii é ga Anake, naama nu nɔpe ge la gjeni yeni Izelayele yooi zu negelɛin. Tanigaani ti gjeni zeini nɔ Gaza laai zu, ta Gate, ta Asedɔde. ²³ Zozuwe zooiti pe segeni, egɛvelei Gooɓɓ GALAGI faiti kpein boni la Moize ma. Zozuwe feeni Izelayele nuiti be ga tɔnɔ, é gaagwe ti va, ga ti zeii velei bolodaiti su. Ziileigi lɔoni zooi zu, kooɓɓ vai be.

12

Masagiti niiti Moize vɔnini ti ma

¹ Masagiti pɛɛɛ, niiti Izelayele nuiti ti vɔnini ti ma, Zuluden folo gɗulazu velei, ti zeii ta-yooiti su, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyesu é zeeli Gɛelemɔn gizei ma, folo gɗulazu velei, Zuluden ma vetu nemei zu. ² Ma moungi gjeni ga Sigon, Amool nuiti ta-masagi, nii é gjeni zeini Geseɓon, ná-masadai zoni Alɔweel ma, nii é zie wolai Aalenɔn ma vetugi laawe, é zeeli Galaade yooi gɗulazuwe, eyesu zie wolai Yaɓɔke ɔɔ be, nii é gjeni ga Amɔn nuiti ta-gɔwepelemawe. ³ Zuluden ma vetu nemei gjeni zea, folo gɗulazu velei, ta zie wolai Zeeneezalɛte, lekɓemawe nu gɔvezuwe, é zeii Kpolodɛ Wanai va, Bete-Yesimote gobawe, ta lekɓemawe nu yeezazuwe, zooi nii é Pizega gizei gɔɓɔawe.

⁴ Basan nuiti ta-masagi Wɔge, nii é gjeni ga Leefa mavofodai ma gaaɓelagii ta, é gjeni masadai gɛɛzu Asetalɛte ta Edeleyi unda. ⁵ E gjeni masadai gɛɛzu Gɛelemɔn gizei ta Saleka ta Basan yooi pe unda, eyesu é zeii Gesuul nuiti

ta Maakate nuiti ta-Ʒwεpelemaυe υa, ta Galaade Ʒilazuυe unda, eyεsu ε zεi Gεseβon masagi Sigon nά-kwεpelemaυe υa.

⁶ GooƷo GALAGI nά-botiƷe nui Moize ta Izelayele nuiti ti vōnini naama masa felegoiti ma. Moize ta-yooi veeni ga tōnō Luβen nά-bolodai ya, ta Gade nά-bolodai, ta Manasee nά-bolodai Ʒilazuυe.

Masagiti niiti Zozuwe vōnini ti ma

⁷ Masagiti peτe, niiti Zozuwe ta Izelayele nuiti ti vōnini ti ma Zuludēn folo liizu velei, ε zo Baale-Gade, Liβan υetugi zu, ε zeeli Galake gizei ma, nii buzeƷeai Seyiil vele. Zozuwe ti veeni Izelayele wolodaiti zea ga tōnō, ε gaafwε ti υa. ⁸ Naama yooiti ti Ʒeni gize yooi, ta zielauε ma nemei, ta Zuludēn ma υetu nemei, ta gize wolaiti ma, ta Zudee teubai zu, ta lekpemaυe nu yeezazuυe yooi zu. Zooi naati ti Ʒeni ga Gεte nuiti ta-yooiti, ta Amool nuiti, naa υee Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ba, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ⁹ Masagiti ti pile sōbōni ti ma, ti Ʒeni ga niiti: Zeeliko masagi, Ayi masagi Beetele Ʒobauε, ¹⁰ Zeeluzalame masagi, Geeβelōn masagi, ¹¹ Yaalemute masagi, Lakise masagi, ¹² Egelon masagi, Geezεel masagi, ¹³ Deβiil masagi, Geedεel masagi, ¹⁴ Goolema masagi, Alade masagi, ¹⁵ Liβena masagi, Adulame masagi, ¹⁶ Makeeda masagi, Beetele masagi, ¹⁷ Tapua masagi, Geefεel masagi, ¹⁸ Afeke masagi, Lasalon masagi, ¹⁹ Madon masagi, Gasool masagi, ²⁰ Simelon-Melon masagi, Akesafe masagi, ²¹ Taanake masagi, Megido masagi, ²² Keedεse masagi, Yōkeneyame masagi ε Ʒeni Kaalemele, ²³ Dool masagi ε Ʒeni Dool yooi zu, Goyime masagi ε Ʒeni Gilegale Ʒobauε, ²⁴ Tiilesa masagi. Masagiti tiegoi Ʒeni ga nu υuusavago maazu Ʒila (31).

13

Zooi niiti ti la de zoni

¹ Zozuwe υōlōzaƷani niina. GooƷo GALAGI Ʒeni ma: «Wεle, ε υōlōzaƷaga, tama zooi wōlōυe de nά, nii ε la de zoni. ² Zooi υete, zεgai nά: Filiseti nuiti ta-yooiti kpein, ta Gesuul nuiti ta-yooi kpein. ³ E zo Sigool dei ma, ε yeizu Ezipete yooi zu vele, Ekelōn kwεmaυe lekpemaυe nu Ʒouεzuυe, naama adauε pe ka levezu ga Kanaan nuiti ta-yooi. Minά Ʒa Filiseti nuiti ta-masada lōlugoiti ma laa wolaiti ti nά, Gaza, Asedōde, Asekalōn, Gate, ta Ekelōn, ta Avi nuiti ta-yooi lekpemaυe nu yeezazuυe. ⁴ Kanaan yooi pe ka de nά balaa, maaneai ε zo, ε zo Meyala ma, nii ε ga Sidōn nuiti tōnōi, eyεsu ε zeeli Afeke, Amool nuiti ta-Ʒwεpelemaυe, ⁵ ta Geeβale nuiti ta-yooi, ta Liβan kpein, folo Ʒulazuυe velei, ε zo Baale-Gade, Geelemōn gizei ƷoƷauε, eyεsu ε zeeli Leβo-Gamate, ⁶ nuiti kpein ti zeini gize yooi zu, ε zo Liβan, ε zeeli Miselefote-Mayime, Sidōn nuiti kpein. Nά ti βeezu Izelayele nuiti tuƷo. Naa Ʒa ε ba, naati kpein fe Izelayele ya ga kpakutoomai, eƷevelei ge ma levei veeni la, ⁷ zooi tei gaaƷwεena, ε fe boloda taauυoiti zea, ta Manasee nά-bolodai Ʒilazuυe.»

Zooi Ʒaafwε vai

Zuludēn folo Ʒulazuυe velei

⁸ Manasee nά-bolodai Ʒilazuυe zoi ta Luβen nά-bolodai, ta Gade nōnōi, naati ti ta-yooi zōbōni. GooƷo GALA nά-botiƷe nui Moize feeni ti ya Zuludēn folo Ʒulazuυe velei, ⁹ ε zo Alōwεel, zie wolai Aalenōn laauε, eyεsu ε zeeli taa wolai ma, ε peτugi zaamaυe, ε βo gize nemei kpein ba, ε zo Meedeβa, eyεsu ε zeeli Diβon, ¹⁰ ta Amool nuiti ta-masagi Sigon, nii ε Ʒeni masadai Ʒeezu Gεseβon,

naa ná-taa wolaiti kpein, é zeeli Amòn nuiti ta-ǵwεpelemaυε. ¹¹ E 60 Galaade yooi 6alaagi υa, ta Gesuul nuiti ta-yooi, ta Maakate nuiti, ta Ǵεεlemòn gizei, ta Basan kpein é zeeli Saleka, ¹² ta Woge ná-masadaí kpein Basan yooi zu, nii é ǵeni ga Leefa mavofodai ma ǵaabelagi, é masadaí ǵeeni Asetalote ta Edeleyi. Moize zobogi zolbòni niima masagiti ma, é ti 6ε ta-yooi ǵa. ¹³ Kεε Izelaye le nuiti ti la ǵeni Gesuul nuiti ta Maakate nuiti kpeeni, naa ǵa é kea ti zeini Izelaye le nuiti saama, zaafaza.

¹⁴ Leevi ná-bolodai ǵila kpe ka é la ǵeni zou zolbòni ga nònò. Kεε gala zalaǵaiti, ti ga Ǵooǵo GALAGI Izelaye le ná-GALAGI nònò, naa ǵa é ga tònò, eǵεvelei é woni la toun ma.

Luβen ná-bolodai ná-zooi

¹⁵ Moize Luβen ná-bolodai nònò veeni zea, eǵεvelei ta-υεleyeǵeiti ti la. ¹⁶ Zooi ti solbòni, é zoni Alwεel, zie wolai Aalenòn laaυε, ta taa wolai é pεtugi zaamaυε, gize nεmei kpein ma Meede6a ǵobaυε, ¹⁷ é li Ǵεse6on, ta ma laa wolai kpein ti gize nεmei ma: Di6on, Bamote-Baale, Bete-Baale-Meyon, ¹⁸ Yaasa, Kedeemote, Meefaate, ¹⁹ Kiliyatayime, Si6ema, Seelεte-Ǵasaǵaal pεtugi ma ǵize ma, ²⁰ Bete-Peyool, Pizega ǵize ǵǵǵaυε, ta Bete-Ǵayesimote. ²¹ Gize nεmei maυε laa wolai naati kpein poluma, ti Amool nuiti ta masagi Si6on ná-masadaí ma yooi kpein solbòni, nii é ǵeni masadaí ǵεεzu Ǵεse6on. Moize zobogi zolbòni Si6on ma, ta Madiyan ǵundiǵiiti, ti ǵoloni Si6on υε, ti zeini zooi zu: Evi, Leekεme, Suul, Guul, ta Lee6a. ²² Ungaizie nui Balaame, Beyool ná-doun zunui ǵeni naati saama, niiti Izelaye le nuiti ti ti υaani ga boǵa zokpò. ²³ Luβen mavofodaiti ta-ǵwεpelemaυε ǵeni ga Zuluden, ta zilaυε.

Luβen mavofodaiti ta-wolodai nònò ǵana, eǵεvelei ta-υεleyeǵeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Gade ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Moize Gade ná-bolodai nònò veeni zea, eǵεvelei ta-υεleyeǵeiti ti la. ²⁵ Nii ti solbòni ga zooi ná ǵeni ga: Yazεel, ta Galaade laa wolaiti kpein, ta Amòn nuiti ta-yooi ǵilazuυε, é zeeli Alwεel, La6a letemaυε, ²⁶ é zo Ǵεse6on, é zeeli Lamate-Misepee, ta Betònime, é zo Maǵanayime, é zeeli De6iil ǵwεpelemaυε, ²⁷ ta nεmei zu, Bete-Ǵalame, Bete-Nimela, Sukote, ta Safon, Ǵεse6on masagi Si6on ná-masadaí ma yooi motai. Naama yooi kpein é ǵeni zie wolai Zuluden υoluυε. Zuluden ǵeni zou ǵwεpelemaυε, nii é folo liizu velei, eyεsu é zeeli zie wolai Zeeneezalεte ǵaabelazuυε, lekpeamaυε nu ǵυεzυε.

²⁸ Gade mavofodaiti ta-wolodai nònò ǵana, eǵεvelei ta-υεleyeǵeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Manasee ná-bolodai ǵilazuυε ná-zooi, nii é folo ǵilazu velei

²⁹ Naa vóluma, Moize Manasee ná-bolodai ǵilazuυε nònò veeni zea, gaǵwεε ti υa, velei ta-υεleyeǵeiti ti la. ³⁰ Zooi ti solbòni, naa ǵeni ga Basan, é zo Maǵanayime, Basan masagi Woge ná-masadaí ma yooi kpein, ta Yayiil ná-taa ǵo υuulozita (60), ti kpein ti υuuni ma yooi zu. ³¹ Naa vóluma, ti Galaade yooi ǵilazuυε zolbòni, ta Asetalote ta Edeleyi, Basan masagi Woge ná-masadaí ma laa wolaiti. Ti ti pε ǵaǵwεε Makiil mavofodaiti ba, Manasee ná-doun zunui, velei ta-υεleyeǵeiti ti la.

³² Zooi ǵana, nii Moize feeni Moa6e yooi ma nemeiti su, Zuluden υolu velei, Zeeliko letemaυε, folo ǵilazu velei. ³³ Moize la ǵeni zou veeni Leevi

mavofodaiti zea. Gooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ḡa é ga tṵnṵi, eḡevelei é boni la ti ma.

14

Kanaan yooi ḡaaḡwεε vai

Zuludεn folo liizu velei

¹ Wεε nii Izelayele nuiti ti solṵni ga tṵnṵ, Kanaan yooi zu, nii zalaḡa ḡula nui Eleazaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta boloda veleyeḡeiti ta-ḡundigiiti ti feeni ti ya. ² Zou ḡaaḡwεε vai ná, boloda taavuuḡo ta ma lukpeḡi va, naa ḡεeni ga kpkakutoomai, eḡevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. ³ Mazṵṵ Moize zooi veeni niina boloda feleḡoiti ta ma lukpeḡi ya, Zuludεn volu velei, folo ḡulazu velei, é la ḡeni ta veeni Leevi nuiti zea. ⁴ Zozefe mavofodaiti ti ḡeni ga boloda feleḡo, Manasee ta Efelayime, kele ti la ḡeni zou veeni Leevi nuiti zea, keni nṵ ta-laaiti, ta ná maagṵoiliiti, ta-loganiiti faa zu, ta ve ta ti-ḡoligiti make ná. ⁵ Izelayele nuiti ti keeni, eḡevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya, ti zooi ḡaaḡwεeni.

Geebelṵn laai ta ma yooi

vee vai Kalebe ya

⁶ Zuda ná-bolodamaiti ti maabufani Zozuwe va Gilegale. Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, nii é ḡeni ga Keenize nui, naa ḡeni ma: «È naa ḡwεε, nii Gooḡo GALAGI boni GALA nui Moize ma, nṵn nà-faa zu, ta ḡoun ḡa-vaa zu, sieḡi zu ade ḡeni la Kadese-Baalenea. ⁷ Gè kona vuunaaniḡo (40) zṵṵni niina, sieḡi zu Gooḡo GALAGI ná-botiḡe nui Moize tṵveni la, gè zeḡe Kadese-Baalenea, gè li zooi zuveḡe fai ma. Gè voluvaawoni ma, ga soledai ziiimaε. ⁸ Kele zunuiti ti ḡeni bà, naati ti nuḡuseiti iḡṵveni. Kele nṵn nà, gè zieni ga woofḡiladai Gooḡo GALAGI, ná-GALAGI ná-pelei. ⁹ Naama volo ná, Moize niina ḡonai woni, é ḡe ma: ‘Gaamaz, zooi nii è ziaa su, naa ḡa ḡe ga ḡnṵi, wa è-mavofodai, eyesu ḡo, tṵzei è zieεε woofḡiladai zu ga Gooḡo GALAGI, ḡa-GALAGI ná-pelei.’ ¹⁰ Niizu peḡe, é ḡea ga kona vuunaaniḡo maazu loḡuḡo (45), sieḡi zu Gooḡo GALAGI ḡṵeni la Moize vṵ, Izelayele ḡeai ma siei wosu teḡebai zu, é mā vului makega ga ná-minazeḡeḡi maavele. Za, gè kona vuulṵsava maazu loḡuḡo (85) zṵṵga. ¹¹ Suloḡe de, eḡe naama voloi nṵ, yeei Moize tṵveni da siei ma, zebai ḡa de bà kṵḡo vaa zu, eḡevelei é ḡeni bà la naama zieḡi zu, nà zoo de ḡe ḡa li, gè ḡa va. ¹² Niizu, gize yooi naa ve zèa, nii Gooḡo GALAGI ma minazeḡeḡi woni bè ma volo ná. Mazṵṵ è menini naama voloi nṵ ga Anake mavofodaiti ta ná, taa wolaiti ta ná, sigiḡi ti ma. Gooḡo GALAGI ḡe bà nṵ, nà ti bε, eḡevelei Gooḡo GALAGI boni la.»

¹³ Zozuwe tuya looni Kalebe ve, Yefunee ná-doun zunui, é Geebelṵn ve zea ga nṵnṵ. ¹⁴ Uele ḡana Kalebe, Yefunee ná-doun zunui, Keenize nui, Geebelṵn zṵṵni da ga nṵnṵ eyesu zaḡaza, tṵzei é zieni ga woofḡiladai, Gooḡo GALAGI ná-pelei zu, Izelayele ná-GALAGI. ¹⁵ Mṵṵṵḡi, Geebelṵn laaseigi ḡeni ga Kiliyate-Aaleba. Aaleba ḡeni ga zunui nii unfemai ḡeni bε gola, Anake mavofodaiti saama.

E zo názuε ma niina, kṵṵi beni zooi zu, ziileigi ḡeni ná pe.

15

Zuda ná-bolodai ná-zooi

¹ Zooi nii kpakutoomai feeni Zuda ná-bolodai ma veyeyefiitii zea, é zeelini Edome gwepemave Sin tevbai zu, lekpeleve nu yeezazuve. ² Pele gana, ta-gwepemave lekpeleve nu yeezazuve, naa liini la Kpolode Wanai gaabelazuve, é zeilekpeleve nu yeezazuve yooi va, ³ é li, é too ma lekpeleve nu yeezazuve, gize yodzuvve Akelabime, é leve ga Sin vele, é le lekpeleve nu yeezazuve Kadese-Baalena, é leve miná ga Geselon vele, é le Adaal, é lati Kaalekaa vele, ⁴ é leve naa volu ga Asemon vele, é lo Ezipete gitudi va, kwepelegi loni Kpolode Wolai va. Naa ga é ga wo-gwega lekpeleve nu yeezazuve.

⁵ Folo julazu vele, kwepeleve geni ga Kpolode Wanai, eyesu é zeiti loolave va ta Zuluden.

Lekpeleve nu gvezuve, kweleve zoni kpolodei zuzeizuvve, nii é ti loolave ta Zuluden. ⁶ E leeni ga Bete-Gogela vele, é leve Bete-Alaba, lekpeleve nu gvezuve, é lo kotui va, ti geezu ma Bogan, LuBen ná-doun zunui tagila daasei kana, ⁷ kwepeleve liini Debiil, é leve Akool nemei zu, é li lekpeleve nu gvezu vele Gilegale, é gize yodzuvve Adumime letemave, kotudei vo be, lekpeleve nu yeezazuve. Naa volu é leve En-Seemese zieungiti po be, é too ma En-Loge. ⁸ Kwepelegi leeni, é leve ga Bene-Ginome vetugi zu vele, Yeebuse nuii ta-gizei gogave, nii é ga Zeeluzalame, lekpeleve nu yeezazuve. Kwepelegi untenei gizei ma, nii é vuuni folo liizu vele, Ginome vetugi zu, Lefayime vetugi gaabelazuve, lekpeleve nu gvezuve. ⁹ E zo gize unma, é yei, é zeeli Nefetoda deungiti ma, é li Efelon gizei ma laaiti po pelei, aisa é va li ga Baala vele, nii é ga Kiliyate-Yeyalime. ¹⁰ E zo Baala, kwepeleve, é lati folo liizu vele, Seyiil gizeiti po pelei, é leve Dobo gizei gogave, lekpeleve nu gvezuve, naa ga é ga Kezalon, é yei Bete-Seemese, é leve Timena. ¹¹ E zegé miná, é zeeli Ekelon gize gogave, lekpeleve nu gvezuve, é va Sikelon, é leve Baala gizei vo be, é li Yabeneyele, é lo Kpolode Wolai va.

¹² Folo liizu vele ma gwemave geni ga Kpolode Wolai laave. Uele gana kwepeleveiti ti geni la, é lo zooi va, é veeni Zuda mavofodaiti zea, egvelei ta-veleyefiiti ti la.

*Kalebe ná-zooi zo fai bogu ve
(Tukpogaleve Nuii 1:10-15)*

¹³ Ti Yefunee ná-doun zunui Kalebe nonoi veeni zea Zuda mavofodaiti saama, egvelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya: Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelon. Aaleba geni ga Anake memewolai. ¹⁴ Kalebe Anake mavofodaiti kpene: Seesayi nuii, Ayiman nuii, ta Talemayi nuii. ¹⁵ E zegeni miná, é li é Debiil nuii sakpe. Mzungi Debiil laaseigi geni ga Kiliyate-Seefel. ¹⁶ Kalebe geni ma: «Nà doun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seefel zakpe, é so.» ¹⁷ Kalebe keefeloin Kenaze ná-doun zunui Wateniyele ga é ná zoni. Kalebe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁸ Seelii ma sinigi vo be, é deeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keege Kalebe ma. Naa volu, Akesa vilini, é zegé ná-soovalegi goma. Kalebe gaazajani, é ge ma: «Leeni ga woin é ma?» ¹⁹ E googaavoteni, é ge ma: «Faanee ge bè! Zieungaa ve bè, mazobo zooi é seidai su, lekpeleve nu yeezazuve, naa voo.» Kalebe zieungiti feeni be maazu vele, ta buu vele.

Zuda mavofodaiti ta-laaiti

²⁰ Zuda mavofodaiti ta-wolodai nonoi gana, egvelei ta-veleyefiiti ti la. ²¹ Zuda mavofodaiti ta-laaiti ti geni lekpeleve nu yeezazuve, Edome

ƒwεpelemave letegi, naati ti ƒeni ga: Kaβeseyele, Edεel, Yaguul, ²² Kina, Dimona, Adada, ²³ Keedese, Gasool, Itan, ²⁴ Zife, Teeleme, Bealote, ²⁵ Gasool-Gadata, Keliyote-Geselon, nii ε ga Gasool, ²⁶ Amame, Sema, Mɔlada, ²⁷ Gasaal-Gada, Gesemon, Bete-Palate, ²⁸ Gasaal-Suale, Beel-Seeβa, Biziyotiya, ²⁹ Baala, Iyime, Aseme, ³⁰ Eletolade, Kezile, Gɔlema, ³¹ Sikelage, Mademana, Sansana, ³² Lebayote, Silegime, Ayen, ta Limon. Taa wolai liegɔi ƒeni ga taa vuufelego maazu taavuugo (29), ta ma laa goiti.

³³ Taai niiti ti ƒeni zieleave ma nemɛi zu, naati ti ƒeni ga niiti: Esetawole, Sɔleya, Asena, ³⁴ Zanoa, En-Ganime, Tapua, Ename, ³⁵ Yaalemute, Adulame, Soko, Azeeka, ³⁶ Saalayime, Aditayime, Gedeela, ta Gedeelɔtayime. Taa wolai liegɔi ƒeni ga puugo maazu naanigo (14), ta ma laa goiti.

³⁷ Senan, Gadasa, Migedale-Gade. ³⁸ Dileyan, Misepee, Yoketeyele, ³⁹ Lakise, Bɔsekate, Egelon, ⁴⁰ Kaβon, Laamase, Kitelise, ⁴¹ Gedeelote, Bete-Dagon, Naama, ta Makeeda. Taa wolai liegɔi ƒeni ga puugo maazu lɔzita (16), ta ma laa goiti.

⁴² Liβena, Etεel, Asan ⁴³ Yifeta, Asena, Nesiβe, ⁴⁴ Keyila, Akeziβe, ta Maleesa. Taa wolai liegɔi ƒeni ga taavuugo, ta ma laa goiti.

⁴⁵ Ekelɔn ta ma laa goiti, ta ma balaƒaiti, ⁴⁶ taa wolai nii kpein ε Asedode gobave, ta ma laa goiti, Ekelɔn ta Kpolode Wolai ti yɔƒzuvε.

⁴⁷ Asedode ta ma laa goiti, ta ma balaƒaiti, ta Gaza ta ma laa goiti, ta ma balaƒaiti, eyεsu ε zeeli Ezipete ƒɔtudɛi ma, ε li Kpolode Wolai laave.

⁴⁸ Gize yooi ma vele geleiti ti ƒeni ga: Samiil, Yatiil, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiliyate-Sana, nii ε ga Deβiil, ⁵⁰ Anaβe, Esetemo, Anime, ⁵¹ Gɔsen, Gɔlon, ta Gilo. Taa wolai liegɔi ƒeni ga puugo maazu ƒila (11), ta ma laa goiti.

⁵² Alaβe, Luma, Esɛyan, ⁵³ Yanume, Bete-Tapua, Afeeka, ⁵⁴ Gumeta, Kiliyate-Aaleβa, nii ε ga Geeβelɔn, ta Siyɔl. Taa wolai liegɔi ƒeni ga taavuugo, ta ma laa goiti.

⁵⁵ Maon, Kaalemele, Zife, Yuta, ⁵⁶ Zizeleyele, Yokedeyame, Zanoa, ⁵⁷ Kayen, Giβea, ta Timena. Taa wolai liegɔi ƒeni ga puugo, ta ma laa goiti.

⁵⁸ Galeƒule, Bete-Suul, Gedɔl, ⁵⁹ Maalate, Bete-Anote, ta Eletekon. Taa wolai liegɔi ƒeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

⁶⁰ Kiliyate-Baale nii ε ga Kiliyate-Yeyalime, ta Laβa. Taa wolai liegɔi ƒeni ga felego, ta ma laa goiti.

⁶¹ Tevebai zu geleiti ti ƒeni ga: Bete-Alaβa, Midin, Sekaka, ⁶² Niβesan, Iil-Meela, ta En-Geedi. Taa wolai liegɔi ƒeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

⁶³ Zuda mavofodaiti ti la ƒeni zooni ti va Yeeβuse nuiti kpe, niiti ti ƒeni zeini Zeeluzalɛme, naati ta de zeini nɔ zaƒaza ta Zuda nuiti.

16

Zozefe mavofodai nɔ-zooi

¹ Zozefe mavofodai nɔ-zooi ε sɔlɔni ga kpakutoomai, ma ƒwεpelei tɔzeini Zuluden va, Zeeliko gobave, folo ƒulazu velei, zieleungi letemave, nii ε kpɔle deɪ veezu taa nuiti zea. E zɛƒeni minɔ, ε le ga gize yooi zu velei, tevebai zu, ε li Beetele. ² E zɛƒeni Beetele, ε li ga Luze vele, ε leve Aaleke nuiti ta-ƒwεpelemave Atalote vele. ³ Naa volu ε yeini folo liizu velei, ga Yafelete nuiti pɔ pelei, eyεsu Bete-Golon nɔ ƒɔƒɔwu velei, ε zeeli Geezεl, ε lo Kpolode Wolai va. ⁴ Zooi ƒana, nii ε ƒeni ga Zozefe mavofodaiti tɔnɔi, Manasee ta Efelayime.

Efelayime nɔ-bolodai nɔ-zooi

⁵ Zooi veεε, nii é veeni Efelayime mavofodaiti zea, egεvelei ta-veleyegeiti ti la: Folo gϕulazu velei, ta-gwεpelemaυε zoni Atalote-Adaal, é zeeli Bete-Golon ná maazu velei. ⁶ E loni Kpolodε Wolai va, folo liizu velei. Lekpεmaυε nu gϕυεzυυε, kwεpelemaυε liini ga Mikemetate vele, é lati ga folo gϕulazu velei, é Taanate-Silo maaleve, é li ga Yanoa vele. ⁷ Miná gα é yeini ná ga Atalote vele, ta Naalata, é lo Zeeliko va, é vile Zuludεn va. ⁸ E zoni Tapua, é li folo liizu velei, Kana kotudεi υυ be, é lo Kpolodε Wolai va. Naa gα é gϕeni ga Efelayime mavofodai nɔnɔi, egεvelei ta-veleyegeiti ti la, ⁹ é bɔ taa wolaiti ba, ta ma laa goiti, niiti ti makeni ti υε, Manasee mavofodai ná-zooi zu. ¹⁰ Efelayime nuiti ti la gϕeni zooni ti va Kanaan nuiti kpε, niiti ti gϕeni zeini Geezεel. Naati ta zeini ti zaama, zaa gαza, keε Efelayime nuiti ti boti baagi kpein daani ti unma.

17

Manasee ná-bolodai gϕlazυυε ná-zooi, nii é folo liizu velei

¹ Zooi ta veeni Manasee mavofodai ya, to gα é gϕeni ga Zozefe ná-doun zunu mɔungι. Makiil gϕeni ga Manasee ná-doun zunu mɔungι, é gϕε ga Galaade keε gϕε, to gα é Galaade ta Basan yooiti sɔbɔni, Zuludεn folo gϕulazu velei, mazɔbɔ é gϕeni ga kɔɔ gϕɔ nu wola. ² Manasee mavofodai zɔiti ti zooiti sɔbɔni, Zuludεn folo liizu velei, egεvelei ta-veleyegeiti ti la. Abiyεzεel mavofodaiti ti ta zɔbɔni, ta Gεεleke mavofodaiti, ta Aseliyele mavofodaiti, ta Sikeme mavofodaiti, ta Gεεfεel mavofodaiti, ta Semida mavofodaiti. Zozefe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti kana, egεvelei ta-veleyegeiti ti la.

³ Manasee wolodamai ta gϕeni ná, daa ga Selɔfε gαde, doun zunu la gϕeni zea, keni nɔ anzanu lointi, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Gɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Selɔfε gαde gϕeni ga Gεεfεel ná-doun zunui. Keε gϕε wolani ti gϕeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee. ⁴ Ná-doun anzanui naati ti vaani zala gα gϕula nui Elezaal υυ be, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta kundigϕiiti, ti gϕε ti ma: «Gɔɔ gϕɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga é zou ve gi ya, gi-gεε keε gϕelointi saama.» Ti zou veeni ti ya, ti-gεε keε gϕelointi saama, egεvelei Gɔɔ gϕɔ GALAGI ná-devei gϕeni la. ⁵ Manasee ná-bolodai zou puugɔ zɔbɔni, Galaade ta Basan yooiti ti la naama gαalugi zu, niiti ti Zuludεn folo gϕulazu velei, ⁶ mazɔbɔ Manasee ná-doun anzanuiti ti zou zɔbɔni ná-doun zunuiti saama. Galaade yooi ma ge gϕε ga Manasee ná-doun zunui zɔiti tɔnɔ.

⁷ Manasee ná-kwεpelemaυε zoni Aseel ma, é li Mikemetate nii é Sikeme letemaυε, é zegε miná, é yei Yamin vele, En-Tapua nuiti pɔ be. ⁸ Tapua yooi gϕeni ga Manasee mavofodaiti tɔnɔ, keε Tapua taai, nii é gϕeni Manasee kwεpelemaυε, miná gϕeni ga Efelayime mavofodaiti tɔnɔ. ⁹ Kwεpelemaυε loni Kana kotudεi va nu yeezazuυε. Keε taa wolai niiti ti gϕeni ga kotudεi volu velei nu yeezazuυε, naati ti gϕeni ga Efelayime nɔnɔ, anε ni ti ti gϕeni Manasee yooi ma. Manasee ná-kwεpelegi leveni kotudεi gɔba, lekpεmaυε nu gϕυεzυυε, é zeι Kpolodε Wolai va. ¹⁰ Naa gα é keeni, Efelayime ná-zooi liini ga lekpe ma velei nu yeezazuυε, Manasee nɔnɔi ma ge li ga lekpe ma velei nu gϕυεzυυε. Kpolodε Wolai gϕeni ga kwεmaυε, folo liizu velei. Lekpεmaυε nu gϕυεzυυε, é zeini Aseel va, folo gϕulazu velei, é zeι Isakaal va.

¹¹ Manasee taa wola mɔinmain sɔbɔni balaa Aseel ná-zooi zu ta Isakaal. Ta ga Bete-Seyan ta ma laa goiti, Yiβεleyame ta ma laa goiti, é υεε Dɔɔl balaagi va, ta ná-kovi savagɔiti, niiti ti ga En-Dɔɔl, Taanake, ta Megido, ta ma nu buseiti

pe, ta ma laa goiti pe. ¹² Anεε naa ve, Manasee ná-nuiti ti la gfeni zooni ti va taa wolai naati su nuiti so, Kanaan nuiti ti yeni zeini ma yooi zu. ¹³ Siεgi zu Izelayεle nuiti ti zεbei zolooni da, ti Kanaan nuiti dooni boti baagiti keε vai zu, keε ti la gfeni zooni ti va ti be.

Ta bɔ fai Zozefe mavofodai ná-zooi va

¹⁴ Zozefe mavofodaiti ti vaani, ti baazaɟa Zozuwe ma, ti gfe ma: «Leeni vaa zu è zooi tago nɔ veai gi ya, ga kpakutoomai? Tama Gooɟo GALAGI tuya loa gi ve gola, niizu gi wola maında gola.» ¹⁵ Zozuwe ti wooɟaavoteni, é gfe ti ma: «Ni wo wola maında gola, ni Efelayime gize yooi la mɔ kula gɛa wo va, à li Feeleeeze nuiti ta-lɔbɔiti su, ta Leefa mavofodaiti, wo ná ta maazaɟa bɔɟo ve.» ¹⁶ Zozefe mavofodaiti ti gfeni ma: «Gaamai ve gize yooi la kulaa gi va, naa volu kɔlu wotoloiti ta Kanaan nuiti zea, ti zeini petugi zu, niiti ti Bete-Seyan, ta niiti ti logai ba, ta niiti ti zeini Zizeleye petugi zu.» ¹⁷ Zozuwe gfeni Efelayime nuiti ta Manasee nuiti ma, ti ga Zozefe mavofodaiti: «Wa ga nubuseiti ti wola maında, wo-zεbei wɔɔba, wo la mɔ vɔniga zou go nɔ ma. ¹⁸ Keε wa gize yooi zege, nii dooni ma. Wa maazaɟa, wo zeí ná pe. Wa Kanaan nuiti kpe, anεε kɔlu wotoloiti ta ti ya, zεbei gfe ti va.»

18

Zooi gaaɟwe vai boloda lɔfelai zɔiti ba

¹ Izelayele nuiti ti zooi zogai ma, ti maaɟolo, ti gfaaleeni ba Silo. Ti GALA daaɟomi sege velei loni ná. ² Boloda lɔfela gɛ é yeni Izelayele nuiti saama, niiti ti la gfeni de tɔnɔi zolooni.

³ Zozuwe gfeni naazu Izelayele nuiti ma: «Yeedεɟala lielegɔ gɛ de wo keεzu faalakobai zu, wo va li, wo va zooi zege ga wɔnɔ, nii Gooɟo GALAGI, womeɛwolani ta-GALAGI feai wo ve? ⁴ A yeelo zunu savago va bolodai gɛlagilagi zu, ná ti levesu ada. Ta wuzεgezu, ti zooi zubiε, ti ta-wolodamai nɔnɔi veε, ti ná-fai zεve, ti vaa la pɔ be. ⁵ Ta keεzu su lɔfela, ti gaaɟwe bɔɟo va. Zuda gɛ yesu ná-kwεpelemaε, lekpemaε nu yeezazuε. Zozefe ná-peleyeɟei gɛ yesu ná-kwεpelemaε, lekpemaε nu gɔvezuε. ⁶ Wa zooi gaaɟweεzu su lɔfela, wo va ve pɔ ga ma zεvei. Ná kpakutoomai gfeεzu wo ve, ve nɔ Gooɟo GALAGI da-GALAGI gaa zu. ⁷ Keε Leevi mavofodai la zou nɔpe solɔga ga nɔnɔ wo zaama, mazɔɔ Gooɟo GALAGI ná-zalaɟa gɛla vai gɛ é ga tɔnɔi. Nii é ga Gade ná-bolodai, ta Luben ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gɛlazuve, naati ti tɔnɔi zolooɟe na, Zuluden volu velei, folo gɛlazuzε velei, nii Moize, Gooɟo GALAGI ná-botigε nui feeni ti ya.»

⁸ Zunuuti ti yeeloni ti va ga ti zooi gaaɟwe, naati ti pele zoni. Aisa ti va li, Zozuwe niima leveiti feeni ti ya, é gfe ti ma: «À li, wo zie zooi zu, wo gaaɟwe sevei zu, naa volu wo gɛle ma pɔ be. Silo ve nɔ gɛ, gɛ kpakutoomai gfeεzu ná wo ve, Gooɟo GALAGI gaa zu.»

⁹ Zunui naati ti liini, ti zie zooi zu, ti gaaɟwe sevei zu, ti ke su lɔfela, eɟevelei taa wolaiti ti la. Ti gɛleni ma Zozuwe vɔ be, ti-vuuuzuve Silo. ¹⁰ Zozuwe zooi gaaɟweeni Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai Silo, Gooɟo GALAGI gaa zu, é bolodai gɛlagilagi nɔnɔi ve zea.

Benzamen ná-bolodai ná-zooi

¹¹ Zooi ma mǎungi kpakui looni ma, naa ǧeni ga Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnǎi, eǧevelei ta-veleyeǧeiti ti la. Ná-zooi ǧweǧi ǧeni Zuda ná-bolodai ta Zozefe mavofodaiti ta-wolodaiti zoǧǧozuwe. ¹² Lekpemaue nu ǧovezuwe, ti ǧweǧi zoni Zuluden va, é le Zeeliko ǧobave, lekpemaue nu ǧovezuwe, é le gize yooi zu folo liizu velei, é li, é vile Bete-Aven levebai va. ¹³ Kwepelemaue leveni ga Luze vele, nii daa ga Beetele, lekpemaue nu yeezazuwe, naa volu é yeini ga Atalote-Adaal vele gize maazuwe, nii é Bete-Golon ná ǧǧǧowu velei, lekpemaue nu yeezazuwe. ¹⁴ Folo ǧulazu velei, kwepelemaue liini, é lati kpolodei vo pelei, é zo gize va, nii é Bete-Golon letemaue, lekpemaue nu yeezazuwe, é li, é lo Kiliyate-Baale va, nii é ga Kiliyate-Yeyalime, Zuda mavofodaiti ta-laa wolai. Folo liizu vele ǧwepeleǧi ǧana.

¹⁵ Lekpemaue nu yeezazu velei ma ǧweǧi zoni Kiliyate-Yeyalime va, é liini folo liizu velei Nefetoma deungiti po be, ¹⁶ miná ǧa é yeini ná gize ǧǧǧave, nii é zeleni Bene-Ginome vetugi maazu, Lefayime vetugi zu, lekpemaue nu ǧovezuwe. E yeini Ginome vetugi zu, Yeebuse nuiti ta-ǧize ǧobuve, lekpemaue nu yeezazuwe, eyesu é zeeli En-Logele. ¹⁷ E latini lekpelema velei nu ǧovezuwe, é lo En-Seemese va, naa volu é lo Gelilote va, gize yoǧǧozuwe Adumime letemaue. E zo miná, é yeini kotui naa vo be, nii daa ga Bǧǧan, LuBen ná-doun zunui taǧila daasei kana. ¹⁸ E leveni gizei ǧobuve lekpemaue nu ǧovezuwe, nii selegai Zuluden ma vetu nemei maazu, é yeini petu nemei zu. ¹⁹ E liini Bete-Gǧgela ǧoba, lekpemaue nu ǧovezuwe, é li, é lo Kpolodei Wanai va ga nu ǧovezu velei tosuve Zuluden va. Lekpemaue nu yeezazuwe vele ǧwepeleǧi ǧana.

²⁰ Folo ǧulazu velei, Zuluden ǧa é ǧeni ga kwemaue.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnǎi ǧana, eǧevelei ta-veleyeǧeiti ti la, ta ta-ǧwepelemaueti é lati ti ma.

²¹ Benzamen mavofodaiti ta-laa wolaiti ti ǧeni ga niiti, eǧevelei ta-veleyeǧeiti ti la: Zeeliko, Bete-Gǧgela, Emeke-Kesise, ²² Bete-Alaba, Semalayime, Beetele, ²³ Avime, Pala, Wǧfela, ²⁴ Kefaal-Amǎnayi, Wǧfeni, ta Geeba. Taa wolai lieǧoi ǧeni ga puugǧo maazu felegǧo (12), ta ma laa goiti.

²⁵ Gaǧaǧǧon, Lama, Beelote, ²⁶ Misepee, Kefila, Mǧsa, ²⁷ Leekeme, Yiilepeyele, Taleyala, ²⁸ Seela, Elfe, Yeebuse, nii é ga Zeeluzaleme, Gibeate, ta Kiliyate. Taa wolai lieǧoi ǧeni ga puugǧo maazu naanigǧo (14), ta ma laa goiti.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nǎnǎi ǧana, eǧevelei ta-veleyeǧeiti ti la.

19

Simiyǎn ná-bolodai ná-zooi

¹ Zooi velesi kpakui looni ma, naa ǧeni ga Simiyǎn ná-bolodai nǎnǎi, eǧevelei ta-veleyeǧeiti ti la. Ta-yooi ǧeni Zuda nǎnǎi zaamaue. ² Ta-yooi zu laaiti ti ǧeni ga niiti: Beel-Seeba, Seeba, Mǧlada, ³ Gasaal-Suale, Bala, Aseme, ⁴ Eletolade, Betule, Gǧolema, ⁵ Sikelage, Bete-Maalekaǧote, Gasaal-Suza, ⁶ Bete-Leǧayote, ta Saluǧen. Taa wolai lieǧoi ǧeni ga puugǧo maazu savagǧo (13), ta ma laa goiti.

⁷ Ayen, Limon, Eteel, ta Asan. Taa wolai lieǧoi ǧeni ga naanigǧo, ta ma laa goiti, ⁸ ta taa goiti kpein ti naama laa wolaiti maaǧoolii zu, eyesu é zeeli Baalate-Beel, nii é ga Lamate, lekpemaue nu yeezazuwe yooi zu.

Simiyɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la. ⁹ Simiyɔn mavofodai ná-zooi zegeni Zuda nuiti tɔnɔi va, mazɔɔ Zuda mavofodaiti ta-yooi ti sɔɔɔni, gola ɔaɔɔni ti ma. Naa ɣa é kɛeni, Zuda ná-zooi Simiyɔn mavofodaiti maalatini.

Zaɓulɔn ná-bolodai ná-zooi

¹⁰ Zooi zavasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Zaɓulɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la. Ta-yooi ma ɣwepelemave zeelini Salide. ¹¹ E ɔeni folo liizu velei, Maleyala vele, é zeɪ Daɓeesete va, naa volu kɔtudei nii é yeizu Yɔkeneyame ɣakalave. ¹² E zo Salide, é latini folo ɣulazu velei, Kiselɔte-Taɓɔɔl ɣwepelemave, é vile Dabelate va, é le Yafia. ¹³ E zegeni miná, é leve folo ɣulazu velei ga Gita-Geefɛɛl vele ta Ita-Kasin, é lo Limon va, é lati, é zeeli Neyá. ¹⁴ Lekɛmave nu ɣɔvezuve, kwepelemave latini, é li Ganaton, é lo Yifeta-Ele vetugi va. ¹⁵ E ɓɔ Katate va, ta Naɣalale, ta Simelon, ta Yideyala, ta Beteleyeme. Taa wolai lieɔi ɣeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

¹⁶ Zaɓulɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Isakaal ná-bolodai ná-zooi

¹⁷ Zooi naanisiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la. ¹⁸ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Yizeleyele, Kezulɔte, Suneme, ¹⁹ Gaɣalayime, Siyon, Anaɣalate, ²⁰ Laɓite, Kisiyon, Aɓese, ²¹ Leemete, En-Ganime, En-Gáda, ta Bete-Pasese. ²² Ta-ɣwepelemave loni Taɓɔɔl va, Saɣasima, ta Bete-Seemese, é lo Zuluden va. Taa wolai lieɔi ɣeni ga puugɔ maazu ɔzita (16), ta ma laa goiti.

²³ Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Aseɛl ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Zooi ɔɔɔusiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Aseɛl mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la. ²⁵ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Gelekate, Gali, Beetɛn, Akesafe, ²⁶ Alameelɛke, Ameade, Miseyale. Folo liizu velei ta-ɣwepelemave zeini Kaalemele va, ta Sigɔɔl-Liɓenate. ²⁷ Naa volu, folo ɣulazu velei, é latini ga Bete-Dagon vele, é lo Zaɓulɔn yooi va, ta Yifeta-Ele vetugi, é li lekɛmave nu ɣɔvezu velei, é zeeli Bete-Emeke ta Neyiyele, é loni Kaɓule va nu ɣɔvezuve, ²⁸ Eɓelon vele, ta Legɔbe, ta Gamon, ta Kana, eyesu é zeeli Sidon wolai ma. ²⁹ Kwepelemave lati mɔnɔ Lama vele, é lo Tiil taa wolai va sigigi ma, Gɔza vele, é li, é lo Kpolode Wolai va, ga Akeziɓe yooi va pelei, ³⁰ é ɓɔ Uma va, ta Afeke, ta Legɔbe. Taa wolai lieɔi ɣeni ga puufelegɔ maazu felegɔ (22), ta ma laa goiti.

³¹ Aseɛl mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Nɛfetali ná-bolodai ná-zooi

³² Zooi ɔzitasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-veleyeɣeiti ti la. ³³ Ta-ɣwepelemave zeelini Geelɛfe zɔli, é zo Saananime sene gului, ta Adami-Neekeɓe, ta Yaɓeneyele, é zeeli Lakume, é lo Zuluden va. ³⁴ E latini folo liizu velei, ga Azenote-Taɓɔɔl vele, é zefɛ miná, é li, é lo Gukoke va, é zeɪ Zaɓulɔn yooi va ga nu yeezazu velei, é lo Aseɛl yooi va folo liizu velei, ta Yefuda, Zuluden ɣeni ga folo ɣulazu velei.

³⁵ Taa wolaiti sigigi ɣeni ti ma, naati ti ɣeni ga: Sidime, Seɛl, Gamate, Lakate,

Kineelēte, ³⁶ Adama, Lama, G̃asool, ³⁷ Keedēse, Edeleyi, En-G̃asool, ³⁸ Yileyon, Mignedale-Ele, G̃oolēme, Bete-Anate, ta Bete-Seemēse. Taa wolai liegōi g̃eni ga puugō maazu taavuuugō (19), ta ma laa goiti.

³⁹ Nefetali mavofodaiti ta-wolodai nōnōi g̃ana, eg̃evelei ta-veleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Dan ná-bolodai ná-zooi

⁴⁰ Zooi l̃felasiei kpakui looni ma, naa g̃eni ga Dan mavofodaiti ta-wolodai nōnōi, eg̃evelei ta-veleyegeiti ti la. ⁴¹ Ta-yooi zu laaiti ti g̃eni ga niiti: Sōleya, Esetawole, Iil-Seemēse, ⁴² Saalaḡin, Ayalon, Yitela, ⁴³ Elon, Timenata, Ekelōn, ⁴⁴ Eletekee, G̃ibeton, Baalate, ⁴⁵ Yeg̃ude, Benee-Belake, Gate-Limon, ⁴⁶ Yaalekon d̃ei, ta Lakon, é bō zooi va, é Zafa letemave.

⁴⁷ Dan mavofodaiti ti valani ta-yooi ma. Dan mavofodaiti ti l̃ēni naazu, ti kōoi vee Leeseme va. Ti vōnini taai naa ma, ti su nuḡusei p̃e pa ga bog̃a zōkpōi, ti sege ga tōnō, ti zeī ná. Ti ti-mem̃ewolai Dan laaseigi ṽēni Leeseme va.

⁴⁸ Dan mavofodaiti ta-wolodai nōnōi g̃ana, eg̃evelei ta-veleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Timenate-Seela laai

vee vai Zozuwe ya

⁴⁹ Siegi zu Izelayele nuiti ti beni la ga zooi gaag̃we bōḡō va, ti kw̃egiti da, ti zooi ta veeni Zozuwe ṽe, Nun ná-doun zunui, é g̃e ga nōnōi ti zaama.

⁵⁰ Eg̃evelei G̃ooḡō GALAGI ná-devei g̃eni la, taa wolai é yimazeg̃eni la, naa g̃a ti feeni zea, Timenate-Seela, nii é g̃eni Efelayime g̃ize yooi zu. E taai naa loni ṽolu, é zeī ná.

⁵¹ Zooti kana, niiti zalaḡa g̃ula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta p̃eleyege g̃undig̃iiti ti Izelayele wolodaiti su, ti gaag̃w̃ēni ga kpakutoomai, G̃ooḡō GALAGI g̃aazu, Silo, GALA daag̃omi sege ṽelei laave. Pele g̃ana ti zooi gaag̃w̃ē vai g̃aabelani la.

20

Maavela wo taa l̃zitaiti

(Galu Sevei 35:9-34;

Tō Sevei Velesie 4:41-43;

19:1-13)

¹ G̃ooḡō GALAGI b̃ēni Zozuwe ṽō, é g̃e ma: ² «B̃ōe Izelayele nuiti p̃ō, é g̃e ti ma: «A taaiti k̃p̃ete bōḡō ṽe ga maavela laaiti, nii g̃e ma vai woni wo ma ga Moize maavele. ³ Nu ṽaa nui nii a nu ṽaana, é la gaag̃ilini ma, é ga tevezee ṽaa nō, toḡa zoo é ṽela, é li ná. Toḡa g̃e ga wo-velazuṽe, ḡamai ṽotokula nui va. ⁴ Nu ṽaa nui g̃a ṽela, é li ma laai taḡila su, toḡa lo sig̃idaue, é ná-fai l̃e ga taa g̃undig̃iiti. Naati ta yeezei bu, é ye ti ṽō b̃e taazuṽe, ti ada ve zea, ṽe a ye ná. ⁵ Namai ṽotokula nui a vilēna polu, ti la nu ṽaa nui ṽea zea. Mazōlō é la gaag̃ilini ma, é va seḡnōḡoi va, é la g̃eni ga naa zili nu p̃olōma zu. ⁶ Toḡa ye naama laazuṽe, eỹesu é g̃ula kelēma nuḡuseiti gaazu, ti ná-tukp̃oi g̃aaleve, b̃aa eỹesu zalaḡa g̃ula g̃undig̃i wolai, nii é botii zu naama yeeḡeḡalai, naa za. Naama ziegi zu g̃a nu ṽaa nui a g̃ale ma la ná-pelei wu, ná-taazuṽe, ṽe é ṽelani, é zeḡe ná.»

⁷ Ti yimazeg̃eni ga Keedēse, taai nii é Galilee, Nefetali g̃ize yooi zu, ta Sikēme, nii é Efelayime g̃ize yooi zu, ta Kiliyate-Aaleḡa, nii é lolisu b̃alaa ga Geebelōn, é Zuda g̃ize yooi zu. ⁸ Zulud̃en ṽoluṽe, Zeeliko folo g̃ulazu ṽelei, ti

yeeloni Beesel va, é zeleni tevebai maazu, Luβen yooi zu, ta Lamote, nii é Galaade, Gade yooi zu, ta Golan, nii é Basan, Manasee yooi zu. ⁹ Taaiti kana, ti yeeloni ti va, ti gje ga maavela laaiti, Izelayele nuiti be, ta seikogoma nuiti ta gje ti zaama, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaagilini ma, naa ga zoo é vela, é li ná, namai votokula nui la pa, aisa é va gula kelema nubuseiti gaazu, ná-tukpwi gaa va leve.

21

Leevi nuiti ta-laa wolaiti

¹ Leevi nuiti ta-veleyege gundigiiti ti vaani zalağa gula nui Elezaal va be, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta Izelayele wolodai zaiti ta-veleyege gundigiiti, ² Silo, Kanaan yooi zu. Ti βeni ti va, ti gje ma: «Gogog GALAGI devei veeni Moize ya, ga taaiti ti ve gi ya, ga gi ze ti zu, ta ti-maagooliiti, ve gá-loganiiti ta gje laamiizu ná.» ³ Izelayele nuiti ti taai tanigaa zegeni ta-yooiti su, ta ti-maagooliiti, ti fe Leevi nuiti zea, egevelei Gogog GALAGI ná-devei gjeni la.

⁴ Kpakutoomai zolooni mounpa su Kefate mavofodaiti ta-veleyegeiti ma. Ti zaama, Leevi nuiti ti gjeni ga zalağa gula nui Aalón mavofodaiti, naati ti taa puugo maazu savago (13) zolooni kpakutoomai zu, niiti ti Zuda, Simiyon, ta Benzamenni ta-wolodaiti ta-yooiti su. ⁵ Kefate mavofodai zaiti ti taa puugo zolooni kpakutoomai zu, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu, ta Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai gilazuve ná-zooi zu.

⁶ Geleson mavofodaiti ti taa puugo maazu savago (13) zolooni kpakutoomai zu, Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai gilazuve ná-zooi zu, nii é zeini Basan yooi zu.

⁷ Melali mavofodaiti, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ti taa puugo maazu felego (12) zolooni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta Zabulon ná-bolodai ná-zooi zu.

⁸ Izelayele nuiti ti naama laaiti ta ti-maagooliiti feeni Leevi nuiti zea ga kpakutoomai, egevelei Gogog GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kefate mavofodai ná-taa wolaiti

⁹ Zuda ná-bolodai ná-zooi zu, ta Simiyon ná-bolodai ná-zooi zu, taai niiti ti ti veeni naati zea, ti-laaseigiti kaa, ¹⁰ ti gjeni ga Kefate ná-peleyegeiti tano, Aalón mavofodaiti saama, Leevi ná-bolodai zu. Mazoloo tiya ga kpakutoomai ti zoni mounpa. ¹¹ Ti Kiliyate-Aaleba veeni ti ya, nii é ga Geeβelón, Zuda gize yooi zu, ta maagoolii. Aaleba gjeni ga Anake keegeje. ¹² Kele kpalagiti ta taa goiti ti gilini ma laai va, naati ti veeni Yefunee ná-doun zunui Kalebe ya ga nono. ¹³ Taai niiti ti veeni zalağa gula nui Aalón mavofodaiti zea, ta ti-maagooliiti, naati ti gjeni ga: Geeβelón, taai naa gjeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Libena, ¹⁴ Yatiil, Esetemoa, ¹⁵ Golon, Deβiil, ¹⁶ Ayen, Yuta, é veβe Bete-Seemese va. Taa wola taavuugo gana, ti solooni Zudani ta Simiyon ta-wolodaiti ta-yooi zu. ¹⁷ Taai niiti ti ti zolooni Benzamen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maagooliiti, naati ti gjeni ga: Gabağon, ta Geeβa, ¹⁸ é veβe Anatote va, ta Alemon, taa wola naanigo. ¹⁹ Taa wolai liegi zalağa gula nuiti Aalón mavofodaiti ti solooni, é gjeni ga taa wola puugo maazu savago (13), é veβe ti-maagooliiti ba.

²⁰ Leevi nuiti ti ga Kefate mavofodai zaiti ta-veleyegeiti, naati ti taa wolaiti solooni ga kpakutoomai, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu. ²¹ Taai niiti ti ti zolooni, ta ti-maagooliiti, naati ti gjeni ga: Sikeme, taai naa gjeni ga nu vaa nuiti

maavelazuve ta, Efelayime gize yooi zu, naa veE Geezeel va, ²² ta Kibesayime, é veE Bete-Golon va, taa wola naanigo. ²³ Taai niiti ti ti zolooni Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Eletekee, ta Gibeton, ²⁴ ta Ayalon, é veE Gate-Limon va, taa wola naanigo. ²⁵ Taai niiti ti ti zolooni Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Taanake, é veE Gate-Limon va, taa wola felego. ²⁶ Taa wolai liegoi Kegate mavofodai zoiti ti solooni, é gjeni ga taa wola puugo, é veE ti-maafooliiti ba.

Geelesome mavofodai ná-taa wolaiti

²⁷ Leevi velayegeiti ti ga Geeleson mavofodaiti, taai niiti ti ti zolooni Manasee ná-bolodai g'ilazuve ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Golan, nii é Basan yooi zu, taai naa gjeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, é veE Beesetela va, taa wola felego. ²⁸ Taai niiti ti ti zolooni Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Kisiyon, ta Dabelate, ²⁹ ta Yaalemute, é veE Enganime va, taa wola naanigo. ³⁰ Taai niiti ti ti zolooni Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Miseyale, Abedon, ³¹ Gelekate, é veE Legobe va, taa wola naanigo. ³² Taai niiti ti ti zolooni Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Keedese, nii é Galilee yooi zu, taai naa gjeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Gamote-Dool, é veE Kaaletan va, taa wola savago. ³³ Taa wolai liegoi Geeleson mavofodaiti ti solooni, é gjeni ga taa wola puugo maazu savago (13), é veE ti-maafooliiti ba.

Melali mavofodai ná-taa wolaiti

³⁴ Taai niiti ti ti veeni Leevi ná-peleyegei motaiti zea, ti ga Melali mavofodaiti, Zabolon ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Yokeneyame, Kaaleta, ³⁵ ta Dimena, é veE Naqalale va, taa wola naanigo. ³⁶ Taai niiti ti ti zolooni LuBen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Beeseel, Yaasa, ³⁷ ta Kedeemote, é veE Meefaate va, taa wola naanigo. ³⁸ Taai niiti ti ti zolooni Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maafooliiti, naati ti gjeni ga: Lamote, nii é Galaade yooi zu, taai naa gjeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Maqanayime, ³⁹ ta Gesebon, é veE Yazeeel va, taa wola naanigo. ⁴⁰ Taa wolai liegoi Melali mavofodaiti ti solooni kpakutoomai zu, ti ga Leevi ná-peleyegei motaiti, é gjeni ga taa wola puugo maazu felego (12).

⁴¹ Taa wolai liegoi Leevi nuiti ti solooni, Izelayele nui zoiti saama, é gjeni ga taa wola vuunaanigo maazu bsava (48), é veE ti-maafooliiti ba. ⁴² Taa wolai naa g'ilagilagi pe, zeen gjeni maafoolii zu, pele gjana é gjeni la, é lo taa wolai naati kpein ba.

GALA ge ná-minazefegi laazeeli vai

⁴³ Velee gjana Goofo GALAGI zooi kpein feeni la Izelayele nuiti be, nii é ma gonai woni ti-memewolani be. Ti segeeni ga tono, ti zeí ná. ⁴⁴ GALA ge doogogi veeni ti ya ta-you gwemaveti pe, egvelei é ma gonai woni la ti-memewolani be. Ti zili nu nape ge la vonini ti ma, é boni ti va, ti pile soloo ti zili nuiti kpein ma, ta la loni ti lufo. ⁴⁵ Faaneei kpein Goofo GALAGI ma minazefeni ga é ke Izelayele nubuseiti be, velee gjana naa pe daazeelini la, tanape sunaka la gjeni yeni.

¹ Zozuwe Luβen zunuiti tolini ta Gade zunuiti, ta Manasee ná-bolodai gílazuve ma zunuiti, ² é gē ti ma: «Wo naa kpein κεεβε, nii Gooḡo GALAGI ná-botiḡe nui Moize ma levei veeni wo ya, wo ḡolove ná-devei kpein be. ³ Wo la βeteveni wo-ḡeeleaiti ba sienape su, eyesu zaagaza, wo devei naa zoge, wo zie la, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feeni wo ya. ⁴ Niizu, Gooḡo GALAGI wa-GALAGI dooḡo fea wo-ḡeeleaiti be, eḡevelei é boni la ti ma. A pele zona, wo li wa-zeḡe ḡotaiti bu, wa-yooi zu, nii Gooḡo GALAGI ná-botiḡe nui Moize feeni wo ya ga wano, Zuluden volu velei. ⁵ A dama, wo zie ga devei, wo tagi zo, nii Gooḡo GALAGI ná-botiḡe nui Moize feeni wo ya. A Gooḡo GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo ná-deveiti so, wo zie la, wo ḡili toun ba, wo debi ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.»

⁶ Zozuwe tuya looni ti ve, é ti vile, ti li ta-laaiti su. ⁷ Moize zou veeni Manasee ná-bolodai gílazuve ya ga nono, Basan yooi zu. Zoma lukpegi nono ma yooi zoloni Zuluden folo liizu velei, ti zei ná ta ti-ḡeeleaiti. Siegi zu Zozuwe ti vileni da, ga ti li ta-zeḡe ḡotaiti bu, é tuya looni ti ve, ⁸ é gē ti ma: «A ḡale ma, wo li wa-zeḡe ḡotaiti bu ga naavolo wolaiti, ta togani bulu golaiti, ta wali moimoin gola, ta zanugi, ta kolu boigi, ta kolui, ta seḡeiti. Wa wo-ḡeeleaiti, à koozoganii gaagwe va, nii wo kulaai wo zili nuiti zea.»

⁹ Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, naa ve Manasee ná-bolodai gílazuve va, naati ti zeḡeni Izelayele nuiti po be Silo, Kanaan yooi zu, ti ḡale ma Galaade yooi zu, zoi nii ti soloni ga tano Moize ya, Gooḡo GALAGI ná-devei zu.

Zalaḡa ḡulazuve, é ḡeni Zuluden volu velei

¹⁰ Siegi zu ti zeelini la Zuluden laave, ti ḡeni de Kanaan yooi zu vele, Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gílazuve, ti zalaḡa ḡulazuve loni zelaave, gola maayikini. ¹¹ Izelayele nui zoi ti menini ga Luβen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gílazuve, ti zalaḡa ḡulazuve loge Zuluden laave, Kanaan yooi zu vele, Izelayele nui zoi koba velei.

¹² Izelayele nui zoi ti menigai ma, ti kpein ti ḡaaleeni ba Silo, ti va li ga kooi ti laaloḡoma. ¹³ Ti zunuiti teveni Luβen ná-bolodai vo be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gílazuve, Galaade yooi zu. Nuiti ti ti leveni, ta ḡeni ga Finease, zalaḡa ḡula nui Eleazaal ná-doun zunui, ¹⁴ kundigfi puugḡo boni ba, boloda ḡila kundigfi ḡila. Ti pe ti ḡeni ga kundigfi ta-veleyeḡeiti bu, Izelayele wolodamaiti su.

¹⁵ Ti liini Luβen ná-bolodai vo be, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gílazuve, Galaade yooi zu, ti boni ti vo, ti gē ti ma: ¹⁶ «Wele nii ḡa Gooḡo GALAGI ná-nubuseiti ti boga: Lee vaa zu wo woovaladai ḡeezu, wo wuzegē Izelayele ná-GALAGI laaloḡoma? Lee vaa zu wo zeḡezu Gooḡo GALAGI volu niizu? Mazoloo wa zalaḡa ḡulazu lona boḡo ve za, wo la wuzegēni Gooḡo GALAGI laaloḡoma baa? ¹⁷ Ade faagaaza gola ḡeeni Peyool, de la de beni ga jade naa ma zaagaza, anee nii é kpobi laani de ma. Naa la kulani baa? ¹⁸ Wa ga voluave za Gooḡo GALAGI va! Ni wa wuzegēna za Gooḡo GALAGI laaloḡoma, lina, zii ḡa ḡula Izelayele nubusei kpein ma. ¹⁹ Zoi nii feai wo ya ga wano, ni naa ḡozove wo gaazu, à va naama yooi zu, nii é ga Gooḡo GALAGI nonoi, ve é seizuve βeteai ná, wo zei gi zaama. Kele à mina wuzegē Gooḡo GALAGI laaloḡoma, à mina wuzegē gi laaloḡoma, wo va boḡo zalaḡa ḡulazu lo,

é ɣula Ɔooɔɔ GALAGI da-ƆALAGI nɔnɔi volu. ²⁰ Siegi zu Zeela ná-doun zunui Akan faaɣaaza golai ɣeeni la, é vile aniiti ba, niiti Ɔooɔɔ GALAGI maɔɣeei veeni ti va, é ti zegeni, Izelayele nuɔuseiti kpein ti Ɔooɔɔ GALAGI ná-ziiɣaawanai zɔlɔni, wo naa zuɣwee ga pagɔ. To ɣila ta ɣeni de, undaa va vili ná-faa ɣoi vaa zu.»

²¹ Luɔen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuve, naati ti Izelayele wolodai zɔiti ta-ɣundiɣiiti gooɣaavoteni, ti ɣe ti ma: ²² «Ɔooɔɔ GALAGI, GALAGI ɣeɣala la ná, ungo GALAGI ɣeɣala la ná, Ɔooɔɔ GALAGI naa ɣwee! Izelayele balaa ka kwee! Ni kpaka faa ɣa gi keai ma, baa woovalada vaa, é mina gi ɣizo za voloi! ²³ Ni gi zalaɣa ɣulazuve loge, nii a ke gi zefe Ɔooɔɔ GALAGI va, gi va da gala zalaɣaiti kula ná, ta vebeaniiti, ta ziilei zalaɣaiti, Ɔooɔɔ GALAGI ɔoɔɔi gi zakpe! ²⁴ Kele ba-o, naa laade! Gi nii ɣeeve, gi ɣoozuvilini, gi da ɣisie ga lina ɣa lina, wo-mavofodaiti ti mina ɣe gi-mavofodaiti ma: «Lee ɔofaama ɣa é wo yooɣzu, wa Ɔooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI? ²⁵ Luɔen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, Ɔooɔɔ GALAGI ɔoɔɔi la Zuluden ɣeeni ga kwepelemave ade yooɣzu baa? Wɔnɔ la Ɔooɔɔ GALAGI ná-faiti su!» Wo-mavofodaiti ta ɣe ga zaɔu, gi-mavofodaiti ti ɔeteve Ɔooɔɔ GALAGI lebi vai va. ²⁶ Naa ɣa é keeni, gi ɣe ɔoɔɔi ma: «Ade zalaɣa ɣulazuve lo.» E la ga gi va ɣe gala zalaɣa ɣulazu ná, baa zalaɣa ɣiligaa, ²⁷ é ɣe nɔ ga zeele vaa ade yooɣzu, ta ade-mavofodaiti zooɣzu, ada zegena ná, gi Ɔooɔɔ GALAGI lebi vai ɣe to ɔoɔɔi ɣaazu, ga gá-ɣala zalaɣaiti, ta gá-yiilei zalaɣaiti, ta gá-zalaɣa ɣiligiti. Nii gi pɔ ga é mina ɣe, naa ɣa ga, yeeta, wo-mavofodai mina ɣe ɣonɔi ma: «Wa-vaa la Ɔooɔɔ GALAGI ná-faa zu!» ²⁸ Gi ɣeni ma, ni yeeta ta naama ɔoei wona gi ma, baa gi-mavofodaiti ma, gá ti woogaaote, gi ɣe ti ma: «A Ɔooɔɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuve ma zii vete, nii gi-memewolani ti kpeteni, é la ga gala zalaɣaiti ti va da ɣula ná, baa zalaɣa ɣiligaa, kele é ɣe ga zeelei ade yooɣzu.» ²⁹ Naa maagooza gi va, gi va wuzefe Ɔooɔɔ GALAGI laalooɣma, gi va voluave Ɔooɔɔ GALAGI va za, gi va zalaɣa ɣulazuve lo, gi va da gala zalaɣaiti kula ná, ta vebeaniiti, ta zalaɣa ɣiligiti, gi va buɔe Ɔooɔɔ GALAGI, gá-ƆALAGI ná-zalaɣa ɣulazuve maazu, nii é seizuɔe ɣakalave.»

³⁰ Siegi zu zalaɣa ɣula nui Finease ta kundigiiti, ta peleyeɣe ɣundiɣiiti, ti naama woozuɣula gooiti kpein menini da, nii Luɔen ná-nuiti ti boni ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti, ti yiileini. ³¹ Zalaɣa ɣula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ɣeni Luɔen ná-nuiti ma, ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti: «Gi kweega za ga Ɔooɔɔ GALAGI ɣa ade zaama, tozei wo la woovalada vaa ɣeeni Ɔooɔɔ GALAGI laalooɣma. Wo la Izelayele nuiti dooni Ɔooɔɔ GALAGI yeezu, é va faa ɣou ɣe ga tiye.»

³² Zalaɣa ɣula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ta kundigiiti, ti zegeni Luɔen ná-nuiti pɔ be, ta Gade ná-nuiti, Galaade yooi zu. Ti vaani Kanaan yooi zu, Izelayele nuiti pɔ be, ti voluvaawo. ³³ Poluvaawogi naa Izelayele nuiti ziileini, ti GALA mama, ti la mo ɣeni faa woni ga ti va li, ti va koo veɔ Luɔen ná-nuiti ba, ta Gade ná-nuiti, ti va zooi naa ɣologolo, nii ti zeini su. ³⁴ Luɔen ná-nuiti ta Gade ná-nuiti ti daaseigi veeni zalaɣa ɣulazuve naa va, ga «zeelei,» mazɔɔ ti ɣeni ma: «Toɣa ga zeelei ade yooɣzu ga Ɔooɔɔ GALAGI ɣila kpe ka é ga GALAGI.»

Zozuwe ná-falima woo *gaabelagiti*

¹ Kona moinmoin ge leveni, Gooḡo GALAGI doogḡo veai ma Izelaye nuiti zea, é ti ḡula ti zili nuiti zea, niiti ti ḡeni ti-maagoolii zu. Zozuwe wola ʋolɔzaḡani niina. ² Zozuwe Izelaye nuiti kpein tolini, ta-ḡewolaiti, ta-ḡundiḡiiti, ta-lukpɔḡaaleve nuiti, ta-ḡooḡo nu ḡundiḡiiti. E ḡeni ti ma: «Gè wola ʋolɔzaḡaga. ³ Woun, wo naa kpein kaa, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI keeni ga zii ḡiligiti, wa-va zu. Mazɔɔ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa é kooi ḡooni wo ve. ⁴ Wele, gè zooi veeni wo ya ga kpakutoomai, eḡevelei wa-wolodaiti ti la, zii naati ti zo fai yeḡai ʋoluzu, ta ziiiti kpein gè ti-ma zuwu ḡaaleveni, é zo Zuluden va, eyesu é zeeli Kpolode Wolai ma, folo liizu velei. ⁵ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ti laavili, ti maagooza wo va, é ti be wo luḡo, wa ta-yooi zeḡe ga wɔnɔ, eḡevelei Gooḡo GALAGI wa-GALAGI boni la wo ma.

⁶ «À ḡaaba ga zebei pe, wo naa kpein so, wo zie la, nii seveai, Moize ná-to sevei zu, wo mina zeḡe ba ga yeezai, ɔaa ga ḡovei. ⁷ A mina zupu, wa zii niiti ti yeḡai wo zaama. A mina ta-ḡalagiti daasei bo. A mina ta wo wa-ḡona wo faiti su. A mina ti lebi. A mina nɔko ti wu. ⁸ Kele à ḡili Gooḡo GALAGI wa-GALAGI va, eḡevelei wo keezu la zaagaza.

⁹ «Naazu Gooḡo GALAGI ḡa nuḡuse moinmoingiti kpe wo luḡo, niiti ti zebei wola wɔɔbai, eyesu za zeeli, nu nɔpe ge la de loni wo luḡo, é va zoo wo la. ¹⁰ Wo zaama, nu ḡilagi ḡeni nu waagilagi (1 000) beezu, mazɔɔ Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡeni kooi ḡoozu wo ve, eḡevelei é boni la. ¹¹ A dama ga ɔoḡo gola, à Gooḡo GALAGI wa-GALAGI nee ve.

¹² «Mazɔɔ ni wa ʋoluavena toun ba, wo ḡili ziiiti ba, ti de wo zaama, wo vulu ɔoḡo ma wa tiye, ni wa zupuna wa tiye, ¹³ à sugwee ga Gooḡo GALAGI wa-GALAGI la yeḡa zii niiti kpeezu wo luḡo, kele ta ḡe wo ve ga tumɔi, ta balii, ta kpakoi é wo loḡazu, ta ḡaingi é wo-ḡaazuve, eyesu wo undaavili zou vagoi zu, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI feeni wo ve.

¹⁴ «Nɔn nà, nà ga va zaazu. Niizu à sugwee ga pagɔ wo-yiimave ta wa-ḡisie zu, ga Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-minazeḡe kpe vagoiti ma wooi gila kpala sɔnaka la yeni. Ti pe daazeeli ve wo ve, gila kpala sɔnaka la yeni. ¹⁵ Eḡevelei Gooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-minazeḡe kpe vagoiti boni la wo ma, ti laazeeli wo ve, toḡa maanḡo vaiti daazeeli wo laalɔḡoma, eyesu é wo-ma zuwu ḡaaleve, wo ḡula zou vagoi ḡa, nii é feai wo ve. ¹⁶ Ni wa minazeḡegi goloḡolona, nii Gooḡo GALAGI wa-GALAGI boni wo ve, wo li, wo da gala kiligiti debi, wo da nɔko ti wu, Gooḡo GALAGI ḡa yiiḡaawana wo ma, toḡa wo ḡula zou vagoi naa va, nii é feai wo ve, wo undaavili.»

24

Gaaleba gaabelagi ti boni Sikeme

¹ Zozuwe Izelaye wolodamaiti kpein gaaleeni ba Sikeme. E Izelaye ḡewolaiti tolini, ta kundigiti, ta tukpɔḡaaleve nuiti, ta kooḡo nu ḡundiḡiiti. Ti loni GALA gaazu.

² Zozuwe ḡeni nuḡuseiti kpein ma: «Gooḡo GALAGI, Izelaye ná-GALAGI wooi ḡaa: «Sugooza gola, wo-memewolani, Teela ɔoḡo, Aɔalaame ta Naḡɔɔlni ti-ḡee, naati ti zeini zie wolai Ufelate ʋolu velei yooi zu, ti ḡeni gala kiligiti deḡibizu. ³ Gè wo-memewola Aɔalaame zeḡeni zie wolai Ufelate ʋolu velei yooi zu. Gè zieni la Kanaan yooi zu ná pe. Gè mavofodai moinni gola, gè Izaake ve

zea ga doun zunui. ⁴ Gè Zakóbe ta Ezawu veeni Izaake ya. Gè Seyiil ɣize yooi veeni Ezawu ve ga nɔnɔ. Zakóbe ta ná-doun zunuiti ti liini Ezipete yooi zu.

⁵ « Sugóozaai ma, gè Moizeni ta Aalɔn leveni, gè maanɔɔɔ vaa mɔinmain daa Ezipete yooi ma, naa voluma gè wo ɣula ná. ⁶ Gè wo-memewolani kulani Ezipete yooi va, wo zeeli kpoloɔɔi ma. Ezipete nuiti ti vileni wo-memewolani polu ga wotolɔiti, ta soo ɔize zalavusuiti, ti zeeli Seeli Kpoloɔɔi vɔ be. ⁷ Wo-memewolani ti kpeei looni gòizu. Gè kpidii lɔni wo yɔɔɔzu wa Ezipete nuiti, gè kpoloɔɔi ɣaaɣale ma, gè pu ti ma, é ti maalɔɔɔɔ. Wo naa kpein sugwɛɛ ga pagɔ, nii gè keeni ga Ezipete nuiti. Wo yeini zeini teebai zu, eyesu sugóoza.

⁸ « Gè liini ga woye Amɔl nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden volu velei, folo ɣulazu velei. Ti kɔɔi veeni wo va, keɛ gè zobogi veeni wo ve, wo pile sɔlɔ ti ma. Wo ta-yooi zegeni ga wɔnɔ, gè ti ɔolɔɔloni wo luɔɔ. ⁹ Sipɔl ná-doun zunui Balake, Moabe masagi wuzegeni, é Izelaye zakpe. E Beyɔl ná-doun zunui Balaame lolini, ga é wo voovo. ¹⁰ Keɛ gè la ɣeni keeni, gè va woilo Balaame wooi ma, tuyai ɣa é tooni wo ve. Gè wo ɣulani Balake yeezu.

¹¹ « Wo Zuluden maazuɔɔɔni, wo va Zeeliko. Naama laa wolai zu nuiti ti wo zakpeni, gè zobogi ve wo ve, wo pile sɔlɔ ti ma. Pele nɔ ɣana wo sɔlɔni la Amɔl nuiti ma, ta Feeleze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Gete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti. ¹² Gè kaogiti teveni wo luɔɔ, ti Amɔl nuiti ta-masa felegɔi teiti kpeeni wo luɔɔ, ti ti maagóoza wo va, wa-wogɔ zɔkpɔi ɔaa wa-mɛɛin laade, wo va ti beɛ la. ¹³ Gè zooi veeni wo ve, nii wo la tii ɣɛeni ma, ta taa wolaiti wo la ti loni, wo zeizu ti zu, ta leezen beleiti, ta wolive wuluiti, niiti wo la ti ziinni, keɛ wo ma waaiti miizu.» »

Izelaye nuiti ti yimazeɣe vai

ga Góoɔ GALAGI lebi vai

¹⁴ Zozuwe ɣeni ti ma: «Niizu, à lua Góoɔ GALAGI va, wo debi ga soledai ta woogɣiladaí. A gala kiligiti kula ɔɔɔ zaama, niiti wo-memewolani ti ɣeni ti lebi zu zie wolai Ufelate volu velei ta Ezipete yooi zu. A Góoɔ GALAGI lebi.

¹⁵ Ni é la neeni wo ve ga wo Góoɔ GALAGI lebi, à yimazeɣe za ga galagi naa, nii wa debi, ɔaa naati niiti wo-memewolani ti ti lebini zie wolai Ufelate volu vele yooi zu, ɔaa Amɔl nuiti ta-ɣalagiti, niiti wo zeini ta-yooi zu. Nà-o, nà-peleyeɣeí-yo, gá Góoɔ GALAGI lebi.»

¹⁶ Nuɔuseiti ti googaaɔoteni, ti ɣe ma: «Naama ɣisiei maaɣooza gi va, gi va ɣeɛ Góoɔ GALAGI va, gi va gala kiligiti debi! ¹⁷ Mazɔlɔ Góoɔ GALAGI, gá-GALAGI ɣa é gi ɣulani Ezipete yooi va, gá gi-memewolani, zooi nii gi ɣeni su ga duɔiti. E poo ɣolaiti keeni gi ɣaa zu, é gi makeni pelei zu, ve kpein gi zieni ná, ta nuɔuseiti kpein saama, niiti gi ta-yooi maazuɔɔɔni. ¹⁸ Góoɔ GALAGI ɣa é nuɔuseiti kpein kpeeni gi luɔɔ, ma un ge da ma mɛɛ ga Amɔl nuiti ti ɣeni zeini zooi tei su. Gá balaagi, gá Góoɔ GALAGI lebi, mazɔlɔ toɣa ga gá-GALAGI.»

¹⁹ Zozuwe ɣeni nuɔuseiti ma: «Wo la zooga wo va Góoɔ GALAGI lebi, mazɔlɔ GALAGI ve ɣadegai, GALAGI ve toloai, é la wa-la koloɔlogiti su-vaayega, ta wa-ɣotoiti. ²⁰ Wa ɣelena ba, wo da gala kiligiti debi, toɣa ɣale ma wo laalɔɔma, é faa ɣai ɣe ga woye. E faanɛi ɣea voluma wo ve, toɣa wo-ma zuwu ɣaaleve.»

²¹ Nuɔuseiti ti Zozuwe woogaaɔoteni, ti ɣe ma: «Ba-o! Góoɔ GALAGI ɣa gá debi.» ²² Zozuwe ɣeni ti ma: «Wo ɣea ga zeeleiti, wa ɔɔɔni wo laalɔɔma, ga wa ɣa wo yimazeɣea ga Góoɔ GALAGI, ga wo debi.» Ti googaaɔoteni, ti ɣe ma: «Gá ga ma zeeleiti.»

²³ Zozuwe ɣeni ti ma: «Ni naa ve, à beteɓe gala kiligiti ba, ti wo zaama, wo lati Ɔooɔɔ GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, ga wo-yiimaɓe pe.» ²⁴ Nuɓuseiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Gá Ɔooɔɔ GALAGI lebi, gá-GALAGI, gi ɣolo ná-deveiti be.»

Minazefegi unso fai

²⁵ Naama volo ná Sikeme, Zozuwe minazefegi unsoni nuɓuseiti be, é tɔgi ve ti ya, ta deveiti. ²⁶ Zozuwe niima vaiti kpein seɓeni GALA ná-Tɔ Seɓei zu. E kɔtu wolai zegeni, é gaalo sene gului wu, nii é ɣeni Ɔooɔɔ GALAGI zeizu ɲadegai. ²⁷ Zozuwe ɣeni nuɓuseiti ma: «Wele, kɔtui nii ɣa ɣeezu ga zeelei ade laalɔɣma, mazɔɔ woɔi kpein Ɔooɔɔ GALAGI bogai ade ma, é naati pe menige. Ungo, toɣa ɣe ga zeelei wo laalɔɣma, ga wo mina ɣele wa-GALAGI ba.» ²⁸ Ti begai ma, Zozuwe yeeɓeni nuɓuseiti ba, eɓe ge li, é zeí ná-poganii unda.

Zozuwe zaa vai

²⁹ Naama vaiti poluma, Nun ná-doun zunui Zozuwe, Ɔooɔɔ GALAGI ná-botigé nui zaani, ná-konagi ɣeni ga kona ungila kona puugo (110). ³⁰ Ti maaɣuluni zooi naa zu, nii é sɔɓoni ga nɔnɔ, Timenate-Seela, Efelayime ɣize yooi zu, Gaase gizei lekpeɓaɓe nu ɣɔɓezube.

³¹ Izelayele nuiti ti ɣeni Ɔooɔɔ GALAGI leɓizu, Zozuwe zii ma voloi pe su, saa ɓoluma ɓalaa, kewolai naati sii ma voloi pe su, niiti ti yeni vulua Zozuwe ná-siegi kpein su, ti naama vaa wolaiti kpein kaai, niiti Ɔooɔɔ GALAGI ti ɣeeni Izelayele ve.

³² Zozefe ma ɣaeiti Izelayele nuiti ti ɓaani ga tiye, ti zege ga tiye Ezipete yooi zu, ti naati maaɣuluni Sikeme taazuɓe, zou goi naa zu, nii Zakɔɓe geyani ga wali ɣae ungila (100), Ɔamɔɔl mavofodaiti ma, nii é ɣeni ga Sikeme keɣe. Ná ɣeeni ga Zozefe mavofodaiti tɔnɔ ma yooi ta.

³³ Aalon ná-doun zunui Eleazaal ɓalaagi zaani. Ti maaɣuluni gizei ma, nii é veeni ná-doun zunui Finease ya, Efelayime ɣize yooi zu.

Tukpɔɔɔaaleve Nuiti Ta-Zɛvɛi Sɛvɛi lɔzeizuve

Faiti ti zɛvɛai Tukpɔɔɔaaleve nuiti ta-Zɛvɛi zu, naati toge naama vaiti ba, niiti ti ɔɛeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, Zozuwe ɔɛai ma loni ti untuɔɔ, eyɛsu naama ɔɔnagiti ti be niiti ti ɔɛeni Samiyele nɔ-siegi zu, aisa masadai lɔɔ va ze.

Niima vaiti ti ɔɛeni kona waagila unsavagɔ puulɔsava (1 380) ta kona waagila puulɔɔlugɔ (1 050) yɔɔɔzuvɛ, ɔaa kona waagila unfele puufeleɔ (1 220) ta kona waagila puulɔɔlugɔi (1 050) yɔɔɔzuvɛ, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ.

Naama laaseigi, ga tukpɔɔɔaaleve nuiti, naa ɔa ga nuiti ti zobogi zɔlɔɔni GALA ɔɔɔɔi yeezu, ɛ la ga faawo bo faa ɔila nɔ, keɛɛ ti loni nuɔuseiti untuɔɔ faiti pe su, ti ɔɛ ga ta-ɔundifiiti. Ti bolodamai tanigaani kula balaa faabaagiti su.

Tukpɔɔɔaaleve nuiti ta-Zɛvɛi ɔaagɔwɛvɛ su ga faa wola savagɔ:

1) Ma mɔungi ɔa naama vaiti deezu, niiti ti ɔɛeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, eyɛsu Zozuwe za (1:1 ɛ li 2:10).

2) Fai velesiei ɔa deezu, velegi GALA ga da nɔ-nuɔuseiti unmdɔ da, ɛ yeelo nuiti ba, ɛ ti leve ti unmdɔ fai naa ɔɛ (2:11 ɛ li 16:31).

3) Fai zavasiei ɔa deezu ga faazupui ɔeni ɔɛezu Izelayele wolodama nuiti saama, aisa masadai va zei kpasu (gaagɔwɛsu 17 ɛ li 21).

Faiti kpein ti ɔɛeni ga Izelayele nuiti, tukpɔɔɔaaleve nuiti ta-Zɛvɛi zu, naati ti ɔɛeni tɔzei ti yɔɔɔzuvɛ ɔvelei va ta GALA. Siegi zu ta la woɔvaladai ɔɛena la ga GALA, nuɔuseiti ti bena ti maanɔɔɔ, niiti ti zeini ti zaama, ta ti-maagoolii zu geleiti balaa. Keɛɛ ta la ɔalena ma GALA ma, ti woɔɔfula ma ga ɛ ɔɔ ti va, GALA ge ɔeni ti unmdɔsu. Yeenɔpe nɔ, teɔgai ɔeni ti volu ga ti nɔkɔ gala kiligiti bu, niiti ti ɔeni Kanaan yooi zu, ɔaa ti vile GALA polu ta ɔɔɔɔi ta-ɔulagaanezui vaa ma (gaagɔwɛsu 17 ɛ li 18), ɔaa ti yeema GALA nɔ-deveiti ma (gaagɔwɛsu 19 ɛ li 21). Ta la ɔɛna naa ɔɛa, undaavili pelei ɔa ti bena so, ni GALA ge la vaani, ɛ va ɔɔ ti va.

Fai zavasiei ɔa naa leezu, velei Izelayele nuiti ta la ɔɛ la, ni ta ɔɔɔɔ yeema nɔ, ti volu la zeini GALA ba. Toɔa deezu deɔɔmu ga, GALA nɔ-nuɔuseiti, gaazaɔaɔi ɔa ga, keni ɛ ɔwɛɛ, ga zobogi begele ɔa ti wɔinni ti ta-eteai zie su? Soloo faa ɔa ga nɔ nei, ga ɛɛ ge nɔ-eteai zie, eɔvelei soloogai la nɔ gaazu?

*Leɔpɛmave nu yeezazu vele wolodaiti
ta-yooi zo fai*

1 Zozuwe zaai ma, Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazaɔani, ti ɔɛ ma: «Gi zaama, be ɔa a li mɔunpa, ɛ kɔɔi veɛ Kanaan nuiti ba?»

2 Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Zuda mɔunpa ka a li, ge zooli laa zeezu.»

3 Zuda nuiti ti ɔeni ti-ɔɛeloin Simiyɔn nɔ-nuiti ma: «Ade le wo ɔɔ gi va zooli naa vaa zu, nii feai gi ya, ade Kanaan nuiti sakpe, gɔ balaa gɔ vile wo volu, ade li naama yooi zu, nii feai wo ya.»

Simiyɔn nɔ-nuiti ti vileni ti volu ti li. 4 Zuda nuiti ti leeni, Gɔɔɔɔ GALAGI Kanaan nuiti dɔɔni ti yeezu, ta Feeleeze nuiti. Ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani naati ba Beezeke. 5 Ti masagi Adɔni-Beezeke ɔaani Beezeke, ti sakpeni, ti zobogi zɔlɔɔni Kanaan nuiti ma, ta Feeleeze nuiti. 6 Adɔni-Beezeke ɔizeni,

kele ti vileni polu, ti so, ti zeezinekpotogiti ta koozinekpotogiti teveni ba. ⁷ Adoni-Beezeke ŋeni ma: «Masa puulɔfela (70), niiti ti ti-yeezinekpotogiti, ta ti-ɔɔzinekpotogiti teveni ba, naati ti ŋeni daamianigi mɔtai yeezezu, nii é ŋeni loozu, é dá ɗula ná-tabalii ɗa. GALA ge naa ɗea ga ze, nii gè keeni.» Ti liini la Zeeluzalame, miná ɗa é zaani ná.

⁸ Zuda nuiti ti laaleɓni Zeeluzalame wu, ti soni. Ti ma laai zu nuɓuseiti pe paa, ti abui lo taai va. ⁹ Naa voluma, ti liini ti kooi veɓe Kanaan nuiti ba, niiti ti ŋeni zeini gize yooi zu, ta lekɓemawe nu yeezazuve yooi zu, ta zieɓawe ma nemei zu.

¹⁰ Zuda nuiti ti kooi veɓeni Kanaan nuiti ba, niiti ti ŋeni zeini Geeɓelɓn, nii daaseigi ŋeni mɔungi ga Kiliyate-Aaleɓa. Ti zobo sɔɓɓni Seesayi nuiti ma, ta Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti. ¹¹ Ti zeŋeni miná, ti li ti Debiil nuiti sakpe. Mɔungi, Debiil laaseigi ŋeni ga Kiliyate-Seefeɓ. ¹² Kaleɓe ŋeni ma: «Nà dɔun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seefeɓ zakpe, é so.» ¹³ Kaleɓe deŋei Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele ɗa é ná zoni. Kaleɓe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza. ¹⁴ Seeliai ma sinigi vo be, é deeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keeɗe Kaleɓe ma. Naa volu, Akesa vilini, é zeŋe ná-soovalegi ɗoma. Kaleɓe gaazaŋani, é ɗe ma: «Leeni ɗa woin é ma?»

¹⁵ E gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Faaneɗe ɗe bè! Zieungaa ve bè, mazɔɔɔ zooi é seidai su, lekɓemawe nu yeezazuve, naa vɔɔve.» Kaleɓe zieungiti feeni be maazu velei, ta buu velei.

¹⁶ Ken nuiti, Moize nekoi mavofodaiti, ti zeŋeni Zeeliko, Dɔza Taa Wolai, ta Zuda nuiti, ti li ti ze ni nuɓuseiti saama, tevebai zu Zuda yooi zu, ve ná Alade lekɓemawe nu yeezazuve. ¹⁷ Zuda nuiti ti ɓɓni ti-ɗeeloin Simiyɔn ná-nuiti ba, ti li ti Kanaan nuiti sakpe, niiti ti ŋeni zeini Sefate. Ti nuɓuseiti kpein suwuɗaaleveni, ti taai ɗologolo negelein. Ti taai naa laasei peeni ga Gooɓema (nii poluɓe ga «é ɗologologa»). ¹⁸ Zuda nuiti ti Gaza zoni balaa, ta Asekalɓn, ta Ekelɓn, ta naama laa wolaiti maɗoolii ma yooiti. ¹⁹ Gooɗo GALAGI ɓooɗi ŋeni ti va, naa ɗa é keeni Zuda nuiti ti zoo, ti gize yooi zo. Kele ti la ŋeni zooni, ti va peɗugi zu niiti kpe, mazɔɔɔ naati, kooɗo wotoloiti ti ŋeni naati zea, nii é ga kɔlu geleiti. ²⁰ Kaleɓe Geeɓelɓn zɔɓɓni, eɗevelei Moize ma levei veeni la. E Anake mavofoda savagoiti kpeeni ná. ²¹ Benzamen mavofodai la ŋeni Yeeɓuse nuiti kpeeni, niiti ti ŋeni zeini Zeeluzalame, naati ta de zeini Zeeluzalame zaaɗaza, ta Benzamen mavofodai.

Lekɓemawe nu ɗovezu vele wolodaiti

ta-yooi zo fai

²² Zozefe mavofodai balaa liini, é laale Beetele wu, Gooɗo GALAGI ŋeni ti va. ²³ Ti nuiti teveni ga ti Beetele taai veɓe, nii mɔungi daaseigi ŋeni ga Luze. ²⁴ Keelaiti ti zunu ɗila kaani, é dá ɗula taazuve, ti ŋeni ma: «Pele le ga giye, ve gá lo ná taazuve, gá faaneɗe ɗe é ve.» ²⁵ Pelei ta lee la taazuve, é naa leeni ga tiye. Ti taa nuiti kpein paani, kele ti zunui naa ta ná-peleyeŋe yeni ná, naati ti li. ²⁶ Zunui naa liini Gete nuiti ta-yooi zu, é taai loni ná, é daasei peeni ga Luze, daaseigi naa ɗa é ba zaaɗaza.

²⁷ Manasee nuiti ti la ŋeni Bete-Seyan nuiti kpeeni, ta Taanake nuiti, ta Dooɓ nuiti, ta Yiɓeloyame nuiti, ta Megido nuiti, ta ti-vaalobaiti kpein. Kanaan nui naati ti yeni zeini ma yooi zu. ²⁸ Siegi zu Izelayele nuiti sebei wɔɔɓni la, ti ŋeni boti baagi veezu ti ya, ti dá ke, kele ti la ŋeni ti beeni.

²⁹ Efelayime nuiti ti la ŋeni Kanaan nuiti kpeeni, niiti ti ŋeni zeini Geezeɓ, naati ti yeni zeini Efelayime nuiti saama.

³⁰ Zaḅulɔn nuiti ti la ɣeni zooni ti va Kitelon nuiti kpɛ, ta Naɣalɔle nuiti. Kanaan nui naati ti yɛni zeini Zaḅulɔn nuiti saama, keɛ naati ti ɣeni boti ɓaagi veezu ti ya, ti da ke.

³¹ Aseɛl nuiti ti la ɣeni Ako nuiti kpɛɛni, ta Sidɔn nuiti, ta Aalaḅe nuiti, ta Akeziḅe nuiti, ta ɔleḅa nuiti, ta Afike nuiti, ta Leɣḅɔɛ nuiti. ³² Aseɛl mavofodaiti ti zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooni naa zu, mazɔɔ ti la ɣeni ti ɓɛɛni.

³³ Nefetali nuiti ti la ɣeni Bete-Seemɛse nuiti kpɛɛni, ta Bete-Anate, ti yɛni zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooni naa zu. Keɛ ti ɣeni boti ɓaagi veezu taa wola felegɔi naati su nuiti zea, ti da ke.

³⁴ Amɔɔl nuiti, ti Dan ná-nuiti kpɛɛni, ti le gize yooi zu, ti la ɣeni vaani bu ga ti yei nɛmɛi zu. ³⁵ Amɔɔl nuiti ti yɛni zeini Gaal-Geeɛse, ta Ayalon, ta Saaleḅime, keɛ Zozefe mavofodai zɛɓɛi ɣeni liizu ga wɔɔɔa ti laalɔɣɔma, ti ɣeni boti ɓaagi veezu ti ya, ti da ke. ³⁶ Amɔɔl nuiti ta-ɣwɛpelemaɔɛ liini gize yɔɣɔzuɛ Akelaḅime, é zo Seela, é li ná volu velei.

2

Izelayeɛ nuiti ti la ɣeni ɣɛni ga woogɛɣila nu

¹ ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-keelai zɛɣeni Gilegale, é va Bɔkime, é ɔɔɛni Izelayeɛ nuiti pɔ, é ɣɛ ti ma: «Gè wo ɣulani Ezipete yooi va, gè vaani ga woye zooni naa zu, nii gè minazɛɣeni ná-faa zu, gè ma ɣonai wo, wo-mɛmɛwolani ɓɛ. Gè ɣeni ma: «Eyɛsu ɣɔ, gè la ná-minazɛɣɛni ɣologologa wo letema. ² Wɔun wa, wo la minazɛɣɛ boga niima yooi ma nuḅuseiti ɓɛ, wa ta-zalaɣa ɣulazuɛti toka.» Keɛ wo la wiloni ɔɔɔi ma. Lee vaa zu wo naa ɣɛni? ³ Názu ɣa gè ɣeni la ma, gè la ti ɓɛɛzu wo luɣɔ, ta yeɛsu wo ɣoba, ta-ɣalagiti ti ɣɛ ga baliiti wo luɣɔ.»

⁴ Siɛɣi zu ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-keelai niima woiti boni la Izelayeɛ nuiti ma, nuḅuseiti ti tɔɔzeini ga wɔɔa. ⁵ Ti naama adave laasei pɛɛni ga Bɔkime (nii poluɛ ga «ɣɔɔɔ nuiti»). Ti zalaɣaiti kulani ná ɔɔɔɣɔ GALAGI ɓɛ.

Zozuwe zaa vai

⁶ Zozuwe yeeḅeni nuḅuseiti ba, Izelayeɛ nuiti ti liini ti zooni zɛɣɛ, ti ɣilagilagi zeɛ ná-poganii unda. ⁷ Nuḅuseiti ti ɣeni ɔɔɔɣɔ GALAGI leɓizu, Zozuwe zii ma voloi pɛ su, ta keɔwotai naati kpeɛn ta-ziegi zu, niiti ti ɣeni ma ta Zozuwɛni, ti keɔwoti wolaiti kpeɛn kaani, niiti ɔɔɔɣɔ GALAGI ti ɣɛɛni, Izelayeɛ ná-faa zu.

⁸ Nun ná-doun zunui Zozuwe, ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-botiɣɛ nui zaani, siɛɣi zu ná-konagi ɣeni la ga ungila puugɔ (110). ⁹ Ti maagɣuluni ná-zooni ma, nii é ɔɔɔɔni ga nɔnɔ Timenate-Geeɛse, Efelayime ɣize yooi zu, Gaase gizeɛ lekpɛmaɔɛ nu ɣɔɓɛzuɛ. ¹⁰ Ma ɣɛɣalamaiti kpeɛn ɓalaa ti zɛɣeni ná, ti za, ti li ti-mɛmɛwolani pɔ, ti zaai. ɣɛɣalama ɣili ge wuzɛɣeni naati poluma, nii é la ɣeni ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣwɛɛ, anɛɛ keɔwotii nii é keɛni Izelayeɛ ná-faa ma.

Nuḅuseiti ti ɣɛɛ vai

ɔɔɔɣɔ GALAGI va

¹¹ Názu ɣa Izelayeɛ nuiti ti ɔɔɔɣɔ GALAGI wanama vai ɣɛɛni la, ti Baale ɣalagiti deḅini. ¹² Ti ɣɛɛni ɔɔɔɣɔ GALAGI va, ti-mɛmɛwolani ta-ɔɔɔɣɔ, nii é ti ɣulani Ezipete yooi va, ti vile gala kiligiti polu, nuḅuseiti ta-ɣalagiti saama,

niiti ti ti-maaɔoolii zu. Ti ɣeni nɔkɔsu ti wu, ti da Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawana.

¹³ Uele ɣana ti ɣeleni Gooɔɔ GALAGI va, ti da Baaleni dɛbi ta Asetaateiti.

¹⁴ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele nuiti ma. E ɓeni ti va, toosu nuiti ti loo ti ma, ɛ la ti maaloboni. E ti looni ti zili nuiti zeezu, niiti ti ɣeni ti-maaɔoolii zu, ti la zobo sɔlɔni, ti va lo ti zili nuiti daalɔɔɔma. ¹⁵ Siɛnɔpe su ta la liina la kɔɔmaɓe, Gooɔɔ GALAGI ɣeni suɣologolosu ti ya, eɣɓeɓeɓe ɛ boni la ti ma, ɛ ma ɣonai wo. Uele ɣana ti looni la iɲɔteɓe wolai zu.

¹⁶ Gooɔɔ GALAGI tukpɔɔgaaleve nuiti buzeɣeni, niiti ti ti ɣizoni, ti ti ɣula ti zili nuiti zea, niiti ti ɣeni loozu ti ma. ¹⁷ Kele ti la ɣeni woilosu ta-lukpɔɔgaaleve nuiti gooi ma. Ti ɣeni nɔ ɓɔɔɔ ɣɔzɔzu ga gala kiligiti, ti da nɔkɔ ti wu. Ti ɣeni zeɣɛzu gaamanɔ naama ɓeleɓe va, nii ti-memɛwolani ti ziɛni la, niiti ti ɣoloni Gooɔɔ GALAGI nɔ-deveɓe ɓe, ti la ɣeni ɓokɔɣɔni naati ma, ti ziɛ ɓeleɓe ɣeni ye.

¹⁸ Siɛnɔpe su Gooɔɔ GALAGI ɣeni tukpɔɔgaaleve nui leɓesu da, ɛ ɣeni ɣɛɛzu naa va, ɛ ti unmaɔ, ɛ ti ɣula ti zili nuiti zeezu, tukpɔɔgaaleve nui naa nɔ-yeɣɛɣalal kpein su. Mazɔlɔ Gooɔɔ GALAGI a la nɔ-nuɓuseiti kaana, ti da kpeɓi loo unbawului wu, ti zili nuiti zea, ti da ti maanɔɔɔ, ti maawɔin ɣeni sosu. ¹⁹ Kele siɛɣi zu tukpɔɔgaaleve nui a la zaana la, nuɓuseiti ti ɓena tɔzei ga ɓɔɔɔ ɣɔzɔa maɔɔ, ɛ leɓe ti-memɛwolani tɔnɔi va, ti ɓile gala kiligiti polu, ti da ti leɓi, ti da nɔkɔ ti wu, ti la ɣeni yeeɓesu ti-zɔ ɲɔiti ba, ta ta-ɣikpaiti.

GALA ge Izelayele loo vai voluɣulai zu

²⁰ Gooɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Izelayele ma, ɛ ɣe ma: «Tɔzei niima nuɓuseiti ti nɔ-minazegɛgi ɣologologa, nii gɛ boni ti-memɛwolani ɓe, tɔzei ti la ɣoloni ɣooi ɓe, ²¹ nɔun nɔ, gɛ la mɔ zii niiti gila kpalaa kpea, teiti ti yeɣai nɔ, eyɛsu Zozuwe za, ²² naa ɣa a ke gɛ ti ɣe ga Izelayele ɓoluɣula anii, gɛ kwɛɛ, ni ta ziɛ ga nɔ-peleɓi, eɣɓeɓeɓe ti-memɛwolani ti ziɛni la, ti ɣolo ɓɛ.» ²³ Gooɔɔ GALAGI zii naati zeni nɔ, ti zeɓi ziileɣi zu, ɛ la ɣaazuɓilɛni ga ti ɓɛa, teiti ɛ la ɣeni ti looni Zozuwe yeezu.

3

¹ Ziiti peɛɛ, niiti Gooɔɔ GALAGI ti yɛni zooi zu, ga ti ɣe ga ɓoluɣula anii Izelayele ɓe, tiya ɣa ti la ɣeni Kanaan yooi zo fai ma ɣooi ta ɣooi. ² Naa ɣe ungi ɣeni ga ɣɛɣalama niɛni, ɛ wuzɛɣɛzu Izelayele nuiti saama, niiti ti la kɔɔɔɔ vaa ɣwɛɛ, naati ti kɔɔɔɔ vai maaleɛ. ³ Gooɔɔ GALAGI Filiseti nuiti ta-masada loolugɔi ma nuɓuseiti zeni zooi zu, ta Kanaan nuiti kpein, ta Sidɔn nuiti, ta Geeve nuiti ti ɣeni zeini Liɓan ɣizeiti ma, ɛ zo Baale-Geɛlemɔn gizeɓi ma, eyɛsu ɛ zeeli Leɓo-Gamate. ⁴ Zooi naati ti ɣeni nɔ, Izelayele ɓoluɣula vai ma, ni ta ɣolo deveiti ɓe, niiti Gooɔɔ GALAGI ti veeni ti-memɛwolani zena ga Moize maɓele.

⁵ Izelayele nuiti ti zeini Kanaan nuiti saama, ta Geɛte nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɓuse nuiti. ⁶ Ti zooi naati su nuiti ti-loun anzanuiti seini ga ti-anzaiti, ti ti-loun anzanuiti fe naati ti-loun zunuiti ɓe ga ti-anzaiti, ti da ta-ɣalagiti dɛbi.

Wɔteniyɛle, tukpɔɔgaaleve nui Izelayele unda

⁷ Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɣɛɛni. Ti yeemani Gooɔɔ GALA ma, ta-GALAGI, ti li ti da nɔkɔ Baaleni bu, ta Aseelani. ⁸ Gooɔɔ

GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, é ti ɔɔɔɔni Meezɔpɔtami masagi Kusan-Liseyatayime ma. Ti duɔlai ɔɔɔɔni Kusan-Liseyatayime yeezu ga kona ɔɔɔɔa. ⁹ Ti kpeɛi looni ɔɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unɔɔɔ nu wuzegeni Izelayele nuiti be, naa ti ɔɔɔɔni, Wɔteniyele ɔɔɔɔni ga naa, nii é ɔɔɔɔni ga Kenaze ná-doun zunui, Kalebe deɔɔɔ. ¹⁰ ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui ɔɔɔɔni tɔun ba. E ɔɔɔɔni ga tukpɔɔfaaleve nui Izelayele unda. E liini ga kɔɔi Kusan-Liseyatayime laalɔɔɔma, Meezɔpɔtami masagi, ɔɔɔɔɔ GALAGI zobogi veeni be, é pile ɔɔɔɔɔ naa ma. ¹¹ Ziileigi ɔɔɔɔni zɔɔi zu ná pe, kona ɔɔunaaɔɔni (40) laawu. Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele zaani.

Eɔɔɔde,

tukpɔɔfaaleve nui Izelayele unda

¹² Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɔɔɔni mɔɔɔɔ. Naa maavele ma, ɔɔɔɔɔ GALAGI Moabe masagi Egelon iɔɔɔɔɔni, é wuzegɔ Izelayele laalɔɔɔma. ¹³ Egelon Amɔn nuiti kpɔni ɔɔɔɔɔ ɔa, ta Amaleke nuiti, ti li ti laale Izelayele wu, ti zobogi zɔɔɔɔni ma, ti kpe ti kula Zeeliko ɔa, Dɔza Taa Wolai, ti so. ¹⁴ Izelayele nuiti ti looni duɔlai zu, Moabe masagi Egelon yeezu, kona puugɔ maazu ɔɔɔa (18) laawu.

¹⁵ Izelayele nuiti ti kpeɛi looni ɔɔɔɔɔ GALAGI woizu, naa unɔɔɔ nu leɔeni ti ma ga Eɔɔɔde, Benzamen nui, Geela ná-doun zunui, nii é ɔɔɔni ga kɔve nui. Izelayele nuiti ti valini ma ga é li ga maazoloo ganii Egelon ɔa, Moabe masagi. ¹⁶ Eɔɔɔde boɔa zɔkpɔi beɔeni ɔɔɔɔɔ ɔe, ga gaavelegi, é ɔe ga zeelo felegɔ ta tukpe (2,5), é gilini ná-saamaɔiligi ɔa ná-seɔɔi wu, ga zeezazu ɔe kpalaɔi ma. ¹⁷ E liini é maazoloo ganii ve Egelon ya, Moabe masagi. Tama Egelon ɔɔni ga zunui, nii gola wɔɔɔni. ¹⁸ Siegi zu é beɔni da ga maazoloo ganii ve za, é yeebeɔni zunuiti ba, ti li, teiti ti ɔaani ga anii naati. ¹⁹ Seeliai ma kɔɔɔɔɔ ganigiti pɔ be, ti ga kɔtui, Gilegale ɔɔɔa, é ɔɔɔni ma ɔolu, é ɔe masagi ma: «Ee, masagi, keela woo ɔa zɔa, é ɔe, é ga ɔɔɔɔɔzu vaa.»

Masagi devei veeni ga ti be ba, niiti kpeɔni ti ɔɔni ná, naati pe ti ɔɔɔni peɔi wu. ²⁰ Názu ɔa Eɔɔɔde maabufani la masagi ɔa, é ɔɔni zeini sangasoi wu maazuɔe, nii é makɔni ɔɔɔɔɔ ɔe dooɔɔ bosuɔe maazuɔe, fiilei ɔa. Eɔɔɔde ɔɔni ma: «GALA ná-keela wooi ɔa é zɔa, ga é wo é ma.» Masagi wuzegeni ná-kpɔkpɔgi zu. ²¹ Eɔɔɔde ɔɔveɔi maalenɔi yeezazu veɔi, é boɔa zɔkpɔi mɔɔɔni, é pu ba kogi zu. ²² Ma ungi balaa looni, ma mɔɔngi ɔa ɔoluma, mawuloi zieni ma mɔɔngi ma, é naa laaɔulu. Mazɔɔɔ boɔa zɔkpɔi folokulani ga polu veɔi, é la ɔɔni mɔɔni, é ɔa kula. ²³ Eɔɔɔde ɔɔɔni ga peɔe ɔolu veɔi, é daaɔulu, é ɔɔɔɔɔi loo.

²⁴ Siegi zu é ɔɔɔni la, masagi ná-botigɔ nuiti ti liini ti naa ɔe, ti kaani ga sangasoi ma veɔeɔeɔi daaɔuluni, ɔɔɔɔɔi loo. Ti ɔɔni ma: «Tanisu, toɔa ɔe latini peɔi ɔolu.» ²⁵ Ti ɔɔɔni ga maabɔunga, keɔe tei é la ɔɔni sangasoi ma veɔeɔeɔi daalaoni maazuɔe, ti kpakui zegeni, ti daalao, peɔe ti-maliɔii ɔɔni laani zɔɔi ma, saai.

²⁶ Tei ti wola leɔini maabɔungi ɔa, Eɔɔɔde ɔeɔni. Kɔɔɔɔɔ ganigiti ti ga kɔtui, é naati pɔ be maazuɔeɔni, é ɔe é li Seyila. ²⁷ Seeliai ma miná feya, é puugɔ veɔni Efelayime ɔe zee yooi zu. Izelayele nuiti ti yeini, ti zegɔ gize yooi zu, é loni ti untuɔɔ.

²⁸ E ɔɔni ti ma: «À vile pɔlu, mazɔɔɔ, ɔɔɔɔɔ GALAGI Moabe nuiti ɔa wo yeezu, wo zili nuiti.» Ti ɔeɔni polu, ti Zuluden maalevesuɔeɔi so Moabe yooi letemaɔe, ti la nu nɔpe zeni ná, é ɔa zie wolai maazuɔe. ²⁹ Naama voloi, ti zunu waapuugɔ (10 000) ɔaani Moabe nuiti ba, ti pe ti ga zunuiti ti

zuloga, kɔɔɔɔ nu ɔɛɛɛɛɛɛgiti, gila kpalaa ge la ɔɔɔɔ. ³⁰ Naama voloi, Moaɓe unmaayeini Izelayele yeewu. Ziileigi laani zooli zu, eyesu kona vuulɔsava (80) laawu.

Samegaal,

tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

³¹ Tɔun poluma, Anate ná-doun zunui Samegaal ɔa é wuzegeni. E zunu undɔzita (600) vaani Filiseti nuiti ba, ga nike maaɓe lukpɔi kɔlu ɔaazobagi ga. To balaa é Izelayele nuɓuseiti unmaani.

4

Deebola,

tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

¹ Eɔɔɔɔ zaa voluma, Izelayele nuiti ti tɔɔzeini ga ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɔɔ. ² ɔɔɔɔ GALAGI ti laani Kanaan masagi Yaɓin yeezu, nii é ɔɔɔni masadai ɔɔɔzu ɔaɔɔɔ taa wolai unda. Ná-kɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔni ɔɔɔni ga Sisela, é ɔɔɔni zeini ɔaɔɔɔɔɔ-ɔɔɔɔɔ. ³ Kɔlu wotolo untaavuugo (900) ɔa é ɔɔɔni Yaɓin ya, é Izelayele nuiti gola zopele ɔɔɔni, kona vuufelego (20) laawu. Naati ti kpeeɔi looni ɔɔɔɔ GALAGI woizu ga é ɔɔ ti va.

⁴ Naama ziegi zu, Lapidɔte anzai Deebola, GALA goo wo anzanui, é ɔɔni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu. ⁵ E ɔɔni zeizu ɔɔɔ wului wu, ti daasei pɔɔni ga Deebola ná-ɔɔɔ wului, Lama ta Beetele ti yɔɔɔzuɔɔ, Efelayime ɔɔɔ yooi zu. Izelayele nuiti ti ɔɔni liizu pɔ be faawo bo fai ma. ⁶ Foloi ta, é keela leveni Balake ma, Aɓinoame ná-doun zunui, Keedese nui, Nefetali yooi zu, é ɔɔ ma: «Wele, ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI devei, nii veeɔɔ é ya: «Li é zunu waapuugo (10 000) laasei ɔɔɔ, Nefetali ná-bolodai zu, ta Zabulɔn ná-bolodai, é lo ti luɔɔ, wo li Taɔɔɔ gizeɔ ma. ⁷ Ná vaazu ga Yaɓin ná-kɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔni Sisela é ɔɔ, zie wolai Kison ɔɔ be, ta ná-wotoloiti, ta ná-salaɔusuiti, ná ti laazu é yeezu.»

» ⁸ Balake Deebola woɔɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Ni da vile pɔlu, ná li, kele ni é la vileni pɔlu, gè la lia.»

⁹ E ɔɔɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Ná vilésu é volu, de li, kele é la lebiya zɔɔɔga pelei naa zu, é ɔɔɔ laazu su, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa Sisela laazu anzanu yeezu.» Deebola vileni Balake volu, ti li Keedese. ¹⁰ Balake Nefetali ná-bolodai lolini Keedese, ta Zabulɔn ná-bolodai. Zunu waapuugo (10 000) vileni polu, Deebola veeni ti va, ti li.

¹¹ Ma ziegi nɔ zu, Geeɔɔɔ, Ken nui, beteveni Ken nui zɔiti ba, ɔɔɔɔ mavofodaiti, Moize nekoi, é liini é ná-sege ɔɔɔti lo Keedese, Saananime sene gului ɔɔɔɔ.

¹² E woni Sisela ma, ga Aɓinoame ná-doun zunui Balake lea Taɔɔɔ gizeɔ ma. ¹³ Sisela ná-salaɔusuiti gaaleeni ba, ta kɔlu wotolo untaavuugo (900). Ná-kɔɔɔ nuiti kpeini ti liini ɔaɔɔɔɔ-ɔɔɔɔɔ, zie wolai Kison ɔɔ be. ¹⁴ Deebola ɔɔni Balake ma: «De liina! Za ɔa ɔɔɔɔ GALAGI Sisela laazu la é yeezu, é pile ɔɔɔɔ ma. ɔɔɔɔ GALAGI ɔaɔɔni ɔa losu é luɔɔ.» Balake loni zunu waapuugo (10 000) untuɔɔ, ti Taɔɔɔ gizeɔ yei. ¹⁵ ɔɔɔɔ GALAGI Sisela ɔɔɔni ta ná-wotoloiti, ta ná-salaɔusuiti, é ti pɔ kpeeni ga boɔa zɔkpɔi Balake luɔɔ. Sisela ɔɔɔni ná-wotoloiti zu, é vile ɔɔɔɔ, é vela. ¹⁶ Balake vileni wotoloiti polu, ta salaɔusuiti, eyesu ti zeeli ɔaɔɔɔɔ-ɔɔɔɔɔ, ti Sisela ná-salaɔusuiti kpeini paani. Nu ɔɔla kpala ge la ɔɔni ɔɔɔni.

¹⁷ Sisela ɔizeni ɔɔɔɔ, é li Ken nui Eɔeɔl anzai Yayele ná-seɔe ɔɔtai wu, mazɔɔɔ ziiɔeigi ma minazeɔeigi ɔeni Gasɔɔl masagi Yaɔin ta Geeɔeɔl ná-peɔeɔeigi ti zɔɔɔzu. ¹⁸ Yayele ɔulani, é Sisela laaɔomi, é ɔe ma: «Le ve, máliɔii, le pɔ be. Mina lua!» E leeni ná-seɔe ɔɔtai wu, naa peɔmazeɔeigi veeni ma.

¹⁹ E ɔeni ma: «Soma é zie ve zèa, gè ɔɔɔle, kpɔɔle wɔin ɔa mà.» E kɔɔ woolei laalaoni nɔni su, é fe zea, é ɔɔɔle, naa volu, é seɔeigi ve ma.

²⁰ Sisela ɔeni ma: «Li è lo seɔe ɔɔtai laave, ni nu a vaana, é è ɔaazaɔa ga: «Nu ɔa ve?», dá ɔe ma: «Ba-ol!» »

²¹ Sisela wola ɔɔɔa ɔeni de, é niini poun. Geeɔeɔl anzai Yayele, seɔe ɔɔtai ma wulu ɔaazɔɔagi ta zeɔeni, é peɔ malitɔi va, é maabuɔa ba vaavaa, é kpado nɔungi va, é folokula é zɔɔi zo, é zaani.

²² Balake yeni Sisela ɔeezu, é va ná, Yayele ɔulani é daaɔomi, é ɔe ma: «Va gè zunui le ga de, nii é gaiziezu.» E leeni naa vɔ be, é Sisela ɔa laani zɔɔi ma, saai, seɔe ɔɔtai ma wulu ɔaazɔɔagi nɔungi volokulaai.

²³ Zekana, naama volo ná, GALA ge zobogi veeni la Izelayele nuiti be, ti pile sɔɔɔ Kanaan masagi Yaɔin ma. ²⁴ Izelayele nuiti ta-zobogi liini ga wɔɔɔa, Kanaan masagi Yaɔin laalɔɔma, eyesu ti-ma zuwu ɔaaleve.

5

Deeɔɔla ná-guyei

¹ Naama voloi Deeɔɔla ta Aɔinoame ná-doun zunui Balake ti guyei looni, ti ɔe ma:

² Izelayele, ese nɔungi viege, kevele ɔete ga é kɔɔi ɔɔ,
nuɔuseiti ti ɔɔɔ veve ga ti kɔɔi ɔɔ:

ɔɔɔɔ GALAGI mama!

³ Masagiti, à woilo mà! Kundiɔiiti, à woilo!

Nà guyei loozu, ungo, nɔun, nà guyei loozu ɔɔɔɔ GALAGI ve,
gè guyei loo ɔɔɔɔ GALAGI lebi vai ma, Izelayele ná-GALAGI!

⁴ Ee, ɔɔɔɔ GALAGI, siegi zu è Seyiil ɔize yeyini la,
è vaai ma, è zeɔe Edome yooi zu,
zɔɔi ɔalini, tonabiingi yeebeni tonai va, é vu.

⁵ Gizeiti ti buseni è luɔɔ,
Sinayi gizei ná-ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

⁶ Anate ná-doun zunui Samegaal ná-siegi zu,
Yayele ná-siegi zu, peleiti kpein ti laaɔuluni,
sie wo nuiti ti ɔeni ziezu ga kaku peleiti.

⁷ Ese pe ge ɔeleni Izelayele laa wolaiti ba,
ti ɔeleni ti va,
eyesu nà, Deeɔɔla, gè wuzeɔe,
gè wuzeɔe, eɔe doun deei Izelayele ve.

⁸ Izelayele nuiti ti yiimazeɔeni ga gala kiligiti,
gaamago nɔ, kɔɔi vaani ta-velelaveti.

Kɔɔɔ nui waabuunaanigɔ (40 000) ɔa é Izelayele,
kele kɔɔɔ zepe gila kpala ge la ná, anee meen gila kpala.

⁹ Zii ɔa zoolazu Izelayele ɔundiɔiiti ta-vaa zu,
ti ɔɔɔ veai nuɔuseiti saama, ga ti kɔɔi ɔɔ.

A mamagi ve Ɔɔɔɔ GALAGI ve!

10 Wɔiti wo leɛzu soovale saa ɔlegiti kɔma,
wɔiti wo zeini seɣe wolaiti su,
wɔiti wo zieu peleiti su, à ɣigaizie!

11 Niiti ti zieuŋgiti kobave, ti da ziei ɣaaɣwe,
ta Ɔɔɔɔ GALAGI ná-faanɛiti maamusezu,
ná-faanɛiti Izelayele ɣundiɣiiti tetema,
siegi zu Ɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɔuseiti ti yeini la, taa wolai ma zigidaveti.

12 Wuzefɛ Deeɓola, wuzefɛ!

Ɔaalo, guye ɣila too!

Aɓinoame ná-doun zunui Balake, wuzefɛ!

Li ga da-luɔiti.

13 Nui mɔtai zegai zobobe nuiti su,

GALA ge feeni naati be, ga ti zeini nuɔuseiti unda,
Ɔɔɔɔ GALAGI feeni be, ga ndun ge ɣe koo ɣundiɣiiti saama!

14 Niiti ti pile sɔɔɔgai Amaleke ma, naati kulave Efelayime.

Benjamin vileni ti volu, toɣa ta-ɔɔɔɔ nuiti saama.

Makiil ná-peleyeɣei kundiyiiti kulani.

Zaɓulɔn ná-bolodai ma ge gaalu bo nuiti fe, ti sevei ɣe ga seve ɣe nui ná-tukpoi.

15 Isakaal ná-kundiɣiiti ti ɣeni Deeɓola va,

Isakaal ɣa Balake va,

ti yeini nemɛi zu.

Luɓen ná-nuiti saama, ɓɔɔɔɔaai woni,

kpɔezugulai woni, goolaama la ɣulani su.

16 Lee vaa zu è yeini loni togani make su felegai yɔɔɔzu,

è da woilo togani make nuiti kpain gooi ma?

Luɓen ná-nuiti saama, ɓɔɔɔɔaai woni,

kpɔezugulai woni, goolaama la ɣulani su.

17 Galaade yeini Zuluden volu velei.

Dan la zɛɣeni ná-ɓatoiti koba.

Aseel yeini zeini kpolodei laave,

é zeini kpe, ziileigi zu, ná-ɓato losuve.

18 Zaɓulɔn ɣa ga nuɔusei, nii teɣeai saai zu,

Nefetali ɓalaagi, zenɔ ɣana é la, kɔɔɔɔzuve.

19 Masagiti, ti ziliai ga giye, Kanaan masagiti,

ti kooi veeni gi va Taanake, Megido ɗeiti pɔ be,

kele ti la liini ga ani nɔpe, wali ɓaa koozogani.

20 Geegɔɔɔgi zu, somideɣaiti ti kooi ɣɔni,

ti vileni ti zie veleiti ba, ti Sisela zakpe.

21 Zie wolai Kison ti yeveni, é yei ga tiye,

wɔɔwɔɔ de wolai, zie wolai Kison.

De zie ga zɛbe!

22 Sooit ti leveni ga kpizei,

ti-ɔlokagiti tugi da ɣula, ti-lugi da ɣula zoi ma.

23 Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣelai ɣeni ma:

«À Meelɔze voovo! A foovo, wo ná-taai zu nuiti foovo!

Mazɔɔɔ ti la vaani, ti va ɓɔ Ɔɔɔɔ GALAGI va,

ti va ɓɔ Ɔɔɔɔ GALAGI va, kɔɔɔɔ ɣundiɣiiti saama!»

24 Yayelee ɔa ga tuya nu anzanuiti saama,

Ken nui Ɔeeɓeeɓ anzai!

Tuyai ɔa be, anzanuiti saama,

niiti ti zeini seɓe ɔotaiti bu!

25 Sisela ziei valini ma,

é nɔnɔi veeni naa ya.

E nike niimi dei ma wulɔi veeni zea lebiya ɓɔɔle jakai zu.

26 E gulu ɔaazɔɓagi zoni ga yeei gilagi,

é botiɓe nuiti ta-malitoi zeɓe ga yeezai.

E Sisela loɓani ga malitoi, é naa nɔungi ɓalini su!

E tooni, é nɔungi ɓota.

27 E zeini Yayelee ɔɔɔwuwu,

é looni, é la.

E zeini kɔɔwuwu, é looni.

Ue é zeini ná, miná ɔa é looni ná, é zumaale, é za.

28 Maazuwɛ, fenɛtɛle laawɛ,

miná ɔa Sisela dee wɛleni ná, daawɔ, é ɓe:

«Lee vaa zu ná-wotoloi lebisu, é la ɓaazu?»

Lee vaa zu ná-wotoloi ti liizu vaa?»

29 E ɓeni naa wosu nɔ ɔɔ,

nii ná-botiɓe ɓima anzanuiti ti boni:

30 «Salawusuiti ti kɔɔzɔganiiti ka ga ɓɔɔɓa,

ti da ti ɔaagɓwe ɓɔɔɔ ɓa:

Anzalopo ɓila, ɓaa anzalopo felegɔ,

naa ve kɔɔɔɔ nui ɓilagilagi ya.

Sisela ɔa seɓe zupu ɓagɔi zɔɔɔsu,

seɓeiti ti ɓodaai, ti zuɓuai,

seɓe zuɓua felegɔi ɔa loo zobo ɓɔɔɔ nui ɓɔɓa.»

31 Ee, Ɔɔɔɔ GALAGI, é zili nuiti undaawili ɓana!

Kele niiti ti é neai ɓe,

naati ti volo ga foloi ɓeɓe, a ɓena toa gola!

Ziileigi looni zooi zu kona ɓuunaanigo (40) laawu.

6

Madiyan nuiti ti Izelayeɓe ɓɔɓ vai

1 Izelayeɓe nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɓeeni mɔnɔ. Naa ti looni Madiyan nuiti zeezu, kona ɔofela laawu. 2 Madiyan nuiti ti Izelayeɓe wola ɓɔɓni. Madiyan nuiti ta-vaa ɔa é keeni, Izelayeɓe nuiti ti loɔɓuzuweti kɓeteni la gizeiti ba, ta pugiti, ta fasaiti. 3 Siɛgi zu Izelayeɓe nuiti ta la tii ɓeena la, Madiyan nuiti ti ɓeni leezu ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ɓulazu ɓele nuiti, ti li ti laalɔɓma. 4 Ti ɓuuzuwɛ ɓeteni zooi zu, ti da zooi zu ɓulanumai kɓein kologolo, Gaza maagoolii zu. Ti la ɓeni daamiani nɔɓe zesu Izelayeɓe nuiti zea, anɛɛ baalagiti, ɓaa nikeiti, anɛɛ soovalegiti. 5 Ti ɓeni ɓaazu ga ta-loganiiti, ta ta-zeɓe ɓotaiti, eɓe koto kpulugiti, nu la ɓeni zooga, é ɓa ti ɓaalu, tiya-o, ta-ɓɔmeiti-yo, ti ɓeni ɓaazu zooi zu, zooi ɓologolo fai ma.

6 Izelayeɓe wola ɓalani, tɔzei Madiyan nuiti ba, Izelayeɓe nuiti ti kɓeei looni Ɔɔɔɔ GALAGI woizu. 7 Siɛgi zu ti kɓeei looni la Ɔɔɔɔ GALAGI woizu,

Madiyan ná-faa zu, ⁸ é GALA goo wo nui leveni ti ma, naa ɣeni ti ma: «Gooɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɣaa: «Gè leeni ga woye, gè wo ɣula Ezipete yooi va, gè wo ɣulani duɔlai ma velei wu. ⁹ Gè wo ɣizoni, gè wo ɣula Ezipete nuiti zea, ta niiti kpein ti ɣeni wo maanɔɔɔzu, gè ti be wo luɔɔ, gè ta-yooi ve wo ya. ¹⁰ Gè ɣeni wo ma: Nà ga Gooɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, à mina nɔkɔ Amɔɔ nuiti ta-ɣalagiti bu, niiti wo zeini ta-yooi zu. Kele wo la woiloni ɔdoi ma.» »

*GALA ge vali vai Zeedeyɔn ma
ga é Izelayele unmao*

¹¹ Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai vaani Wofela taazuve. E zeini sene gului wu, nii é ɣeni loni Zoase ná-zooi zu, Aɔiyezeele ná-peleyeɣei wu nui. Ná-doun zunui Zeedeyɔn ɣeni moloi loɣazu, daa boigi betezuve, é da daaɔɔ Madiyan nuiti ba. ¹² Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣulani kelema be, é ɣeni ma: «Gooɔɔ GALAGI ɣa é va, kooɔɔ nu wolai!»

¹³ Zeedeyɔn gooɔɔaavoteni, é ɣe ma: «Ee, mǎliɣii, ni Gooɔɔ GALAGI ɣa gi va, lee vaa zu niima maanɔɔɔ vaiti kpein ti zeizu gi ma? Poo golai naati ta mini, niiti gi-memewolani ti-ma vaiti boni gi ma, siegi zu ti ɣeni la gi ma: «Gooɔɔ GALAGI ɣa é gi ɣulani Ezipete yooi zu?» Niizu é ɣelea gi va, é gi lo Madiyan nuiti zeezu.»

¹⁴ Gooɔɔ GALAGI ɣaavoteni ma, é ɣe ma: «Li ga naama zebɛi, nii é è va, da Izelayele nuiti unmao, è ti ɣula Madiyan nuiti zeezu. Nà laade baa, gè va ɣe é levesu?»

¹⁵ Kele Zeedeyɔn ɣeni ma: «Ee, mǎliɣii, leeni ɣa ná Izelayele nuiti kizo da? Nà-peleyeɣei ɣa gaalɔidai Manasee ná-bolodai zu, nà ɣa gè ga doungoi kee ná-doun zunuiti saama.»

¹⁶ Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Kele nà ɣe é va, da zobo sɔlɔ Madiyan nuiti ma, eɣe zunu ɣila nɔ.»

¹⁷ Zeedeyɔn ɣeni ma: «Ni é zaalai laa mà, poo fe zèa, nii nà kwee da, ga Mǎliɣii, da ɣa é boezu pɔ. ¹⁸ Nà è maanenezu, mina maagooza ve va, eyesu gè va ga nà-vebeanii, gè da é ɣoɔɔwu.»

Naa ɣeni ma: «Nà yesu ve, eyesu é ɣale ma, é va ve.»

¹⁹ Zeedeyɔn liini é boli bokpagi bete, é bo bulu vukɔi kilo vuusavago (30) va, é naa beteni ga bului, nii leve la su. E suai vuuni kpɔɔgi zu, é sua dei vu pɔlɔ liɣii zu, é li ga tiye pɔ sene gului wu, é sei kakala.

²⁰ GALA ná-geezuɣeelai ɣeni ma: «Suai zeɣe ta bului nii leve la su, ti la kɔtu wolai tei maazu, é sua dei vu ti ma.» Zeedeyɔn gooi zoni. ²¹ Tukpɔi é ɣeni Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ya, é naa zokpai loni suai va, ta bului nii leve la su. Abui soni kɔtu wolai va, é suai ɣala, ta bului nii leve la su. Naa volu, Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai jeele ni gaazu. ²² Zeedeyɔn kwɛeni ga Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ve. E kpeei looni, é ɣe: «Màanɔɔɔa, Mǎliɣii, Gooɔɔ GALAGI! Mazɔlɔ gè Gooɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣaa, ga ɣaazuve.»

²³ Kele Gooɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Yiilei, mina lua, é la zaazu.»

²⁴ Zeedeyɔn zalaɣa ɣulazuve loni náve Gooɔɔ GALAGI ve, é daasei peeni ga: «Yiilei GALAGI.» Toɣa de ná, zaagaza Wofela taazuve, Aɔiyezeele ná-peleyeɣei zaama.

*Zeedeyɔn Baale ná-zalaɣa ɣulazuve
fologolo fai*

²⁵ Ma bɔkɔi nɔ, Gooɔɔ GALAGI ɣeni Zeedeyɔn ma: «È-ɣee ná-nike zinei zo, kona dofela gelei. Baale ná-zalaɣa ɣulazuve fologolo, nii é ga è-ɣee nonɔi, sale

ɔɔ wului é loni koba, naa balaa ɔɔloɔlo. ²⁶ Naama ɔɔzei maazuve ɔɔ é zalaɔa ɔɔlazuve beɛze zu ná, ga paɔ, ɔɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI ve. Da nike zinei velesiei zo, é kula ga gala zalaɔai, sale ɔɔ wului nii é koloɔolosu, naa ɔɔ da seɔe, é ke ga kovii.»

²⁷ Zeedeyɔn zunu puuɔ zɛɔeni ná-botigɛ nuiti saama, é naa ɔɔeni nii kpein ɔɔɔɔ GALAGI boni ma. Kele é la ɔɔeni zooni, é va naa ɔɔe ga foloi, keni kpidi, tɔzei é ɔɔeni luazu keeɔe ná-peleyeɔe va, ta taaveaiti. ²⁸ Siegi zu taaveaiti ti wuzɛeni la ga sobuzobui, ti peɛeni ga Baale ná-zalaɔa ɔɔlazuve ɔɔloɔloni, sale ɔɔ wului ɔɔloɔloni, nike zinei ɔɔlaga ɔɔlani ga gala zalaɔai zalaɔa ɔɔlazuve, naa beɛe niinei. ²⁹ Ti ɔɔeni ɔɔɔɔ gaazaɔasu, ti da ɔɔe: «Be ɔɔ é naa ɔɔeai?»

Siegi zu ti ɔɔeni gaazaɔagi wosu da, ti ɔɔeni ti ma: «Zeedeyɔn ve, Zoase ná-doun zunui, naa ɔɔ é naa ɔɔeni.»

³⁰ Gaamanɔ, taaveaiti ti ɔɔeni Zoase ma: «È-loun zunui ɔɔla, keni é za, mazɔɔ é Baale ná-zalaɔa ɔɔlazuve ɔɔloɔloga, ta sale ɔɔ wului é ɔɔeni ná ɔɔbave.»

³¹ Zoase maaɔoolii zu nuɔuseiti ɔɔɔgaavoteni, é ɔɔe ti ma: «Wa ɔɔ wa Baale maalogi wo be baa? Wa ɔɔ wa ɔɔ ba, wo kizo? Nu-o-nu a Baale maalobona, ta naama nui vaa, aisa lina sobu. Ni Baale ɔɔ ga gala, é ɔɔɔɔ maalogi wo ɔɔɔɔ ve, tɔzei ti ná-zalaɔa ɔɔlazuve bezeɔelega.»

³² E zo naama voloi ma, ti Zeedeyɔn laasei peɛeni ga Yelubaale (nii poluve ga «baale ɔɔɔɔ maalobo»), tɔzei ti ɔɔe ma: «Baale ɔɔɔɔ maalobo tɔun daalɔɔma, tɔzei é ná-zalaɔa ɔɔlazuve ɔɔloɔloni.»

Zeedeyɔn poogi ɔɔaizie vai

³³ Madiyan nuiti ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ɔɔlazu vele nuɔuseiti, ti ɔɔaleeni ba, ti Zuluden buɛe, ti li ti vu Zizeleyele nemei zu. ³⁴ ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zeedeyɔn ma, é lo su. E puuɔgi veeni, é Abiyezeel ná-peleyeɔe lolini, ti vile polu. ³⁵ E keelaiti teveni Manasee ná-zooi zu, ti naati tolini ti vile polu. E keelaiti teveni Aseel ná pe, ta Zaɔbulɔn, ta Nefetali, naati ti leeni ti ti laaɔomi.

³⁶ Zeedeyɔn ɔɔeni GALA ma: «Ni da ɔɔ, é Izelayele ɔɔzo ga ze, eɔeɔvelei é bogai la, ³⁷ wele, nii ɔɔa gɛ falizu é ma, ná baala kɔloi veze zuooi ma, molo loɔfazuve. Ni naɔai a vuuna baala kɔloi no ma, zooi nii é maaɔoolii zu, ná pe maavɔai ye de, ná kwɛe gɛ ɔɔe da ɔɔ é Izelayele ɔɔzo ga ze, eɔeɔvelei é bogai la.»

³⁸ Vele no ɔɔana é ɔɔeni la. Poluma zobui, é wuzɛeni ga sobuzobui, é li é baala kɔloi luba, ma naɔai kokoi laaveni.

³⁹ Zeedeyɔn ɔɔeni GALA ma: «Mina yiiɔaawana mà, gaazaɔa gila kpe no ɔɔa gɛ bosu ga de, poo gaaɔbelagi é vile baala kɔloi va, tɔ ɔɔla kpe no vɔai ye de, kele naɔai zooi maave kpein zeɛe maaɔoolii zu.»

⁴⁰ GALA ge naa no ɔɔeni monɔ kpidi naa. Baala kɔloi ɔɔla kpe no ɔɔa faai yeini de, naɔai vuuni zooi ma ná pe.

7

Zeedeyɔn

ta kɔɔɔ nu unsavagɔiti (300)

¹ Poluma zobui, Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti vileni pelei zu, ti liini ti vu Galɔde zieungi ɔɔbave. Madiyan nuiti ti vuuni ti ɔɔveze velei, é zo Mɔlee ɔɔzei va, eyesu ma nemei zu. ² ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Zeedeyɔn ma: «Nuɔusei é é volu, naati gola moɔnve, gɛ va va bu, ti va pile sɔɔɔ Madiyan nuiti

ma. Naa a ɔɛna, Izelayele nuiti ta waso ndun ma, ti ɔɔise ga ti ɔɔɔɔ zɛbei ɔa ti ɔɔɔɔ unmoogai da. ³ Niima ɔaazafagi wo da-ɔɔɔɔ nuiti saama, e ɔɛ ma: «Be ɔa e wo zaama, e luazu sasu da bali? E maagooza Galaade gizei va, e li na-taazu.»
» Na-kooɔɔ nui zunu waauufele maazu felego (22 000) ɔa e ɔaleni ma, e yeini na ga zunu waapuugo (10 000).

⁴ Kele ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyon ma: «Kooɔɔ nuiti gola moɔnve de. Yei ga tiye kotudei vo be, miná ɔa suweengi wosu ná. Nii ná ɔe e ma: «Nii ɔa vile e volu,» naa ɔa vile e volu. Kele nii kpein ná ɔe e ma: «Nii mina vile e volu, wo va li,» naa mina vile e volu, wo va li.»

⁵ Zeedeyon yeini ga ná-zunuiti kotudei laave. ɔooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Nii nii kpein a laave ziei ɔa, e da kpole ga gilei ɔevele, naati sege zoiti ba, ti vilesu jiiibiga, ti da boole, e ti vo ye.» ⁶ Nii niiti ti ɔeni ziei bolezu, ti sege ga yeei, ti to la, naati ti ɔeni ga zunu unsavago (300). Zoiti kpein ti vileni jiiibiga, ti laave ziei ɔa, ti da kpole.

⁷ ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyon ma: «Zunu unsavagoi (300) niiti ti ziei bolea ga yeei, naati ka ge wo unmoosu ga ti maave, ge Madiyan nuiti do wo yeezu. Nuɔusei moitaiti ti ɔale ma ta-veleiti bu.» ⁸ Naa volu, Zeedeyon Izelayele zunuiti kpein gaɔaleni ma, eɛe ge li ná-sege ɔotai wu, e zunu unsavago (300) no make, naati ma ti ta-laamianigiti seɔeni, ta ta-voogiti. Tama Madiyan nuiti ti ɔeni vuuni ti yeeɔɔɔwuve no nemei zu.

Zeedeyon zili nuiti ta-ɔooɔɔ nui ta segi wo fai

⁹ Naama bidi ná, ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyon ma: «Li, e laale Madiyan nuiti bu ta-ɔooɔɔɔaɔi zu, mazolo ge ti loa e yeezu. ¹⁰ Ni da luazu ga e yei ná, a yei ta-ɔooɔɔɔaɔi zu, wa da-wotige nui Pula. ¹¹ Woilo, e naa meni nii ti bosu, naa ɔa e zebelo, da yei naa volu e laale ta-ɔooɔɔɔaɔi wu.» Zeedeyonni ti yeini ta ná-botige nui Pula, naati ta-ɔooɔɔɔaɔi ma moongi vo be. ¹² Madiyan nuiti, ta Amaleke nuiti, ta folo ɔulazu vele nuiti, ti vazaga ɔeni de nemei zu, ti moɔn gola, eɔe kotogiti, nu la bena zoo e va ta-ɔooɔɔɔaɔi gaalu, ti moɔnni eɔe kpolodei ɔobaɛ naɔaɔeɔi.

¹³ Zeedeyon zeelii ma ná, wele zunui ta ɔeni segi zuɔulazu boolai ta ma. E ɔeni ma: «Sesuɛ, wele woolezegi ma bului gila ge ɔilililini, e li e loo Madiyan nuiti ta-ɔooɔɔɔaɔi zu, seelii ma sege ɔotai vo be, e loɔani maazuɛ ta buuɛ va, e toka zoi ma.»

¹⁴ Boolai googaaɔoteni, e ɔe ma: «Ani ɔili noɔe ta ga ná, keni Zoase ná-doun zunui Zeedeyon ná-boɔa zokpoi, Izelayele zunui, nii GALA ge zobogi veai be, ga e pile soɔo Madiyan ma, ta ná-kooɔɔ nuiti.»

¹⁵ Siegi zu Zeedeyon segi zu wooi menini da, ta poluwo gooi, e noɔani, e ɔale ma Izelayele nuiti ta-ɔooɔɔɔaɔi zu, e ɔe ti ma: «A wuzeeɔe, mazolo ɔooɔɔ GALAGI zobogi vea wo ve, wo pile soɔo Madiyan nuiti ta-ɔooɔɔɔaɔi nuiti ma.»

¹⁶ Zeedeyon zunu unsavagoiti (300) gaagweeni su sava, e puugi veeni kooɔɔ nui ɔilagilagi pe zea, ta polo ligi zunakai, nii ti ɔeni soɔoɔi ɔaazosu, ti do su. ¹⁷ E ɔeni ti ma: «Wa ɔe ndun peɛsu, wo da naa no ɔe, nii ge keɛzu. Na zeelina no feya ta-ɔooɔɔɔaɔi ɔobaɛ, nii ge keɛzu, wo naa ɔe. ¹⁸ Siegi zu ge puugi veɛzu la, niiti kpein ti ba, wa puugi ve wa balaagi ta-ɔooɔɔɔaɔi maaɔoolii zu, wo ɔe ma: «ɔooɔɔ GALAGI ve, Zeedeyon ve!» »

*Gooŋo GALAGI zobogi vee vai
Izelayele ya*

¹⁹ Zeedeyon ta zunu ungilagiti (100) ti zeelini Madiyan nuiti ta-ŋoolagjai zu, aisa kua zaamai. Naati ti koolagja maaβee nuiti maavaliboni no feya. Gaamago no, Zeedeyon ta na-nuiti ti puuugi veeni, ti polo ligiiti golo, niiti ti ŋeni zoni ti ya. ²⁰ Ti-zeizu savagoiti pe ti puuugi veeni, ti ta-polo ligiiti golo. Ti somogi zoni ga ti-ŋovei, puuugi ŋe ti-yezeai ŋa, ti da fe, ti da kpeei loo, ti ŋe ma: «À sogi wo ga wa-woŋa zokpoi Gooŋo GALAGI ve, ta Zeedeyon ve!» ²¹ Ti ŋilagilagi pe ge yeeni loni losuve, koolagjai maaŋoolii zu, zunuiti kpein ti velani ti ŋula koolagjai va ga kpize, ti da kpeei loo. ²² Zunu unsavagoi (300) ŋeai ma puuugi veezu, Gooŋo GALAGI vaani bu, ga teiti ti ŋeni koolagjai zu, ti veε ɔoŋo ma ga boŋa zokpoiti. Koolagjai zu nui motaiti ti bizeni, eyesu ti li Bete-Sita, ti li ga Seleela vele, ti zeeli Aβele-Meŋola taa wolai vo be, Tabate ŋobave.

*Izelayele ŋooŋo nui zaiti
ti vaa vai kpobai ma*

²³ Izelayele zunuiti ti ŋaaleeni ba, Nefetali geleiti, ta Aseel ta Manasee geleiti, ti vileni Madiyan nuiti polu. ²⁴ Zeedeyon keelaiti teveni Efelayime ŋize yooi zu na pe, ti ŋe ma: «À yei wo Madiyan nuiti daaŋomi, wo zie levesuɔeti so ti luŋo, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden levesuɔeti.» Ti Efelayime zunuiti kpein tolini, ti yeini ti zie levesuɔeti so, eyesu Bete-Bala, ta Zuluden levesuɔeti. ²⁵ Ti Madiyan nuiti ta-ŋundiŋi felego zoni, Wolebe ta Zeebe, ti Wolebe vaani fasai ma, daasei peai ga Wolebe vasai, ti Zeebe vaani doo boi kpetezuve, nii daasei peai ga Zeebe na-doo boi kpetezuve. Ti vileni Madiyan nuiti polu, ti liini ga Wolebe noungi, ta Zeebe noungi, ti fe Zeedeyon ya, Zuluden volu vele, folo ŋulazu vele.

8

Efelayime nuiti ta-yiŋaawana vai

¹ Efelayime zunuiti ti ŋeni Zeedeyon ma: «Leeni vaa ŋa e keai ga giye? Lee vaa zu e la gi lolini, e liizuve Madiyan nuiti sakpesu?» Ti laaleeni bu, ti boe gola.

² Zeedeyon ti wooŋaavoteni, e ŋe ti ma: «Lee vaa wola ŋa ge keai, nii nu a pokooŋa wono ŋeai ma? Efelayime nuiti, wo-losuve wo naa ŋeai, posuyuvei naa la wolonni, e va leve Aβiyeezel na-peleyegei nono ma loo boi kpeteai va?»

³ Naa pe poluma, wa ŋa GALA ge Madiyan ŋundiŋiiti Wolebe ta Zeebe laoni wo yeezu. Lee bokooŋoma vaa ŋa ge keeni ga woye naazu?» Zeedeyon na-gooŋaavotegi ti yiileini, ti zege ziiŋaawanai volu.

*Zobo soloo fai
Madiyan masagiti ma*

⁴ Zeedeyon zeelii ma Zuluden ma, ta zunu unsavagoiti (300), ti maazuβudeni, ti wola bolbai, kele ti ŋeni no ti zili nuiti kpeezu. ⁵ Zeedeyonni seelii ma Sukote taa wolai zu, e ŋeni taaveaiti ma: «Na wo maaneɛezu, a bulua ve zunuiti zea, niiti ti maazaasu, mazoloo ti bolba, tama na de Zeeba ta Salemuna beezu, niiti ti ga Madiyan masagiti.»

⁶ Sukote ŋundiŋiiti ti gooŋaavoteni, ti ŋe ma: «Leeni vaa zu ga daamianigi ve da-ŋooŋo nuiti zea? E yeezie Zeeba ta Salemunani bu, gaa ti lo e yeezu?»

⁷ Zeedeyon ŋeni ti ma: «Ni e ŋea ŋana, sieŋi zu Gooŋo GALAGI Zeeba ta Salemuna loozu la zeezu, na wo zuvala ga teebai zu ŋaingiti ta ŋaingi ma zii pe.»

⁸ Zeedeyɔn zegeni ná, é li Penuwele, é fali ɔilagi naa nɔ woni ma laaveaiti ma. Penuwele nuiti ti gooɔɔaavote gilagi naa nɔ woni da, nii Sukɔte nuiti ti boni la. ⁹ E ɔeni Penuwele nuiti ma: «Siɛgi zu kɔɔi a bɛna la, ná ɔalena ma ziiɛigi zu, ná wa-laaveaiti ta-veɛ ɔaaɔooza golai loka.»

¹⁰ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Kaalekɔɔl ta ta-ɔɔɔɔɔɔ nuiti, ti-lieɔɔi ɔeni ga zunu waapuugɔ maazu lɔɔlu (15 000). Naa nɔ ɔa é yɛni ti ya, folo ɔulazu vele nuiti ta-ɔɔɔɔɔɔ nuiti su zunu waauungila waabuufelegɔ (120 000) kpein ge zaani, niiti ti ɔeni kɔɔi ɔɔɔzu ga boɔa zɔkpɔi. ¹¹ Zeedeyɔn lɛɛni ga teveteeve nuiti ta-velei, Nɔba folo ɔulazu velei ta Yɔgebeɔa, é liini é kɔɔlaɔɔai zakpe, nii é laani ɔɔɔɔ la, maɔɔili la ɔeni ma. ¹² Madiyan masa felegɔiti, Zeeba ta Salemuna, ti velani. Zeedeyɔn vileni ti vɔlu, ti ti zo, dualuagi lɔɔni ta-ɔɔɔɔɔɔ nuiti su, ti vaza.

Sukɔte ta Penuwele nuiti sulɔga vai

¹³ Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zegɛzuvɛ kɔɔmavɛ, é lɛɛni ga pelei, é gize yɔɔɔzuvɛ Geeɛse. ¹⁴ E zunu lounɔi ta zoni, Sukɔte nuiti saama, é gaazaɔa, naa Sukɔte ɔundigɔiti ta kɛwolaiti daaseigi zɛvɛni, é fe zea, ti ɔeni ga zunu vuulɔfela maazu lɔfela (77). ¹⁵ Naa vɔlu, é vaani Sukɔte nuiti pɔ bɛ, é ɔɛ ti ma: «À weɛ Zeeba ta Salemuna va, niiti wo pɔomuni ta-vaa zu, wo da ɔɛ ma: «Zeeba ta Salemuna ti lɔa è yeezu baa, gi va daamiani fe da-nuiti zea, niiti ti bɔɔɔai?» » ¹⁶ E Sukɔte taa ɔɛwolaiti soni, é tevebai zu ɔaingiti kula, ta ɔaingi ma zii pɛ, é ti zuvala da. ¹⁷ E Penuwele taaveaiti ta-veɛ ɔaaɔooza golai lokani balaa, é zunuiti paa.

¹⁸ Zeedeyɔn ɔeni Zeeba ta Salemuna ma: «Zunuiti ti ɔeni ɔale, niiti wo ti vaani Taɔɔɔl?»

Ti gooɔɔaavoteni, ti ɔɛ ma: «Ti ɔeni ga è ɔvele, ti ɔvelei ɔeni eɔɛ masa dounɔa.»

¹⁹ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Kɛɛleaiti kana, gi dee ma. Ná ɔonazu ɔɔɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni wo ti yɛni vulua, wo la ti vaani, gɛ la bɛna wo vaa pɛ!» ²⁰ E ɔeni ná-doun zunui mɔungɔ Yeeteɛl ma: «Wuzɛɔe, è ti vaa!» Kɛɛ zunu lounɔi la ɔeni ná-boɔa zɔkpɔi ɔulani su, tɔɔzei é ɔeni luazu, mazɔɔɔ zunu lounɔi nɔ ɔeni de dɛ.

²¹ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Wuzɛɔe, è gi vaa da ɔɔɔɔi! Mazɔɔɔ velei zunui la, zekana ná-zɛbɛi la!» Zeedeyɔn wuzɛɔeni, é Zeeba ta Salemuna vaa. Naa vɔlu, é ta-ɔɔɔɔɔɔi kɔbu yɔɔɔɔɔɔi vagoiti seɔeni.

Zeedeyɔn ɔɛɛ vai masadaɔi vai

²² Izelayɛle zunuiti ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Zei ga masagi gi unda, da zegena ná è-loun zunui, naa vɔlu è-lounloin, mazɔɔɔ è gi ɔizoga gi ɔula Madiyan nuiti zea.»

²³ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Gè la zeizu wo unda ga masa, anɛɛ dɔun zunui vɛ, baa dɔunloin. ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa é zeizu wo unda ga masagi.» ²⁴ Zeedeyɔn ɔeni ti ma mɔnɔ: «Nà faa ɔila bosu wo ma ga wo kɛ: Wo ɔilagilagi zanu goizu anigi gila fe bɛ, aniiti su ti zogai kɔɔi zu.» Zanu goizu anigiti ti ɔeni Madiyan nuiti zea, tɔɔzei vele ɔana tevebai zu nuiti ti ɔeni la.

²⁵ Ti ɔeni ma: «Gá ti ve ga koozunɛ.» Ti seɔe wolai zuvieni, ɛɛɛ ge da goizu anigi vili su, é ɔula naa zu, nii é sogai kɔɔi zu. ²⁶ Zanu goizu anigi Zeedeyɔn sɔɔɔni, ti pɛ buɔɔɔi ɔeni ga kilo vuufelegɔ (20). E kɔbu yɔɔɔɔɔɔi sɔɔɔni balaa, ta seɔe ɔai pagɔiti, niiti Madiyan masagiti ti bɛna too ɔɔba, ta yɔɔɔɔɔɔi vagoiti, ti ɔeni ta-ɔɔɔɔɔɔi kɔbu. ²⁷ Zeedeyɔn zalaɔa ɔula zeɔeɔi bɛɛni la, nii é ga kakazu

gelei, é daani ná-taazuwe, Wɔfela. Miná ɔa Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ ɔɔzɔni ná, tɔɔzei ti ɔɔni nɔkɔsu bu. E ɔɔni ga balii Zeedeyɔn we ta ná-peleyeɔei.

Zeedeyɔn zaa vai

²⁸ Madiyan ɔloni Izelayele we, ti la mɔ ungi wuzegeni pe. Zooni zeini ziileigi zu, kona vuunaanigo (40) laawu Zeedeyɔn zii ma voloi pe su.

²⁹ Zoase ná-doun zunui Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ɔaleni ma, é zeí ná-pelei wu. ³⁰ Zeedeyɔn doun zunu vuulɔfela (70) zɔɔɔni, kpɔɔɔ gelei, mazɔɔɔ anzai wola mɔinni. ³¹ Anzai Sikeme, nii é la ɔɔni vuluni ga zɔiti kevele, naa doun zunu ɔila sɔɔɔni be balaa, é naa laasei peeni ga Abimeeleke.

³² Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zaani, kele é pɔɔzɔɔɔɔɔɔ woni undaaneei zu. Ti maaɔɔluni keeɔɔe Zoase ná-kabayeei zu, Wɔfela taazuwe, nii é ɔɔni ga Abiyezeel ná-peleyeɔei nɔnɔi.

³³ Siɔɔi zu Zeedeyɔn zaani la, Izelayele nuiti ti tɔɔzeini ga kologologi ɔɔa ta Baaleni, ti Baale-Belite ɔɔni ga ta-ɔɔalagi. ³⁴ Izelayele nuiti ti la ɔɔni ɔɔzeni ɔɔɔɔɔ GALAGI zu, ta-GALAGI, nii é ti vieni, é ti ɔɔula ti zili nuiti kpein zeezu, niiti ti ɔɔni ti-maaɔɔolii zu. ³⁵ Ti la ɔɔni faaneei wuuɔɔweeni, ga tago nɔpe, é va lo Zeedeyɔn ná-peleyeɔei va, nii é ga Yelubaale, faa vagoi nii kpein é keeni Izelayele letema.

9

Abimeeleke zeí vai ga masagi Sikeme

¹ Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, naa ná-doun zunui gila, nii é ga Abimeeleke, naa ɔa é liini kekeni pɔ be Sikeme, é ɔɔe dee ná-peleyeɔei wu nubuseiti pɔ, é ɔɔe ti ma: ² «À Sikeme nu wolaiti gaazaɔa, wo ɔɔe ti ma: «Leeni ɔa fizɔgai wo ma, Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfela (70) ti zeí wo unda, ɔaa nu ɔila nɔ zeí wo unda?» A ɔɔze su ga wo ta ɔa ga ze, ada ga maama ɔilagi.»

³ Kekeeni ti liini ti naama wootti daazeeli Sikeme nu wolaiti kpein ma. Naati kpein ti ɔɔtoni Abimeeleke va, mazɔɔɔ ti ɔɔni ma: «Gi ta we.» ⁴ Ti wali ɔa vuulɔfela (70) veeni zea, ti seɔe Baale-Belite lebi welei wu. Abimeeleke nu nakaiti ta teveteve nuiti seɔeni ga naama walli, ti vile polu. ⁵ Naa vɔluma, é liini keeɔɔe ná-taazuwe Wɔfela, é keeɔɔe Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfela (70) paa, é ti pe paani kɔtu ɔilagi maazu. Keni Yɔtame ɔila kpe, Yelubaale ná-doun zunui, nii gola lɔini ti zu, naa la ɔɔni zaani, tɔɔzei é lɔɔɔni. ⁶ Sikeme nu wolaiti kpein ta Beɔe-Milo nubuseiti kpein ti ɔaaleeni ba, ti Abimeeleke zeí ga masagi, ti naa ɔɔni sene gului wu Sikeme, zalaɔa ɔɔtu ɔaɔɔoozagi ɔɔbawe.

Yɔtame ná-faalaalii

⁷ Naa kpein ge woni Yɔtame ma. E liini é lo Galizime gizeí unmaue, é ɔɔeni ti vɔ, é woɔɔula la, é ɔɔe ma:

A woilo ɔɔo ma, Sikeme nu wolaiti,
ni wa pɔ ga GALA ge wo woomeni!

⁸ Gulu wolaiti ti liini,
ga ti gulɔi zie masagi ma, é zeí ti unda.
Ti ɔɔni wolive wului ma:

«Zeí gi unda ga masagi.»

⁹ Kele wolive wului ti woɔɔaavoteni, é ɔɔe ti ma:
«Gè be mà waai ma wuloi vee vai va ɔaa,

nii ta da GALA ta nuɓuseiti deɓi la,
gè li gè ɓɔɓɔ ɓɔɓɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹⁰ Guluiti ti ɗeni naazu kooleɗoole gului ma:

«Da, è zeɪ gi unda ga masagi!»

¹¹ Kele kooleɗoole gului ɗeni ti ma:

«Gè ɗele mà neei va, ta mà waa vaɗɔi,
gè li gè ɓɔɓɔ ɓɔɓɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹² Guluiti ti ɗeni leezen ansaɗɔgi ma:

«Da, ɗoun è zeɪ gi unda ga masagi.»

¹³ Kele leezen ansaɗɔgi ɗeni ti ma:

«Gè ɗele nà-ɗɔɔi va,
nii é GALA ta nuiti koozunεεzu,
gè li gè ɓɔɓɔ ɓɔɓɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹⁴ Názu ɗa guluiti kpein ti ɗeni la ɗain ba wului ma:

«Da, è zeɪ gi unda ga masagi.»

¹⁵ ɗain ba wului ti wooɗaavoteni, é ɗe ti ma:

«Ni wo-yiimai ɗana, wo gulɔi zie mà,
wo kè ga masagi wo unda,
à va wo loɗɗu mà niinigi wu.

Ni wa ɗelena, abu ɗa ɗula mà ɗaingiti su,
é Liban seɗele guluiti gala.»

¹⁶ Yɔtame ɗeni ma mɔnɔ: «Niizu deɗemu, kisie vaɗɔi ɗa wo bogai nei, ta soledai, Aɓimeeleke zeɪ vai zu ga masagi? Faa vaɗɔ ɗana nei wo keai Yelubaale ná-peleyeɗei letema? Wo unfemai veewe be nei, é zoloo ná-keewoti vaɗɔiti ma, niiti é ti ɗeeni? ¹⁷ Mazɔɔ kèe kɔɔi ɗɔni wo ve, é ɗikulani zenvui zu kooɗave, é wo ɗulani Madiyan nuiti zea. ¹⁸ Wɔun, wo wuzegɗa kèe ná-peleyeɗei laalɗɔma za, wo ná-doun zunuiti paani, zunu ɓuulɓfela (70), kɔtu ɗilagi maazu. Wo ná-botiɗe anzanui ná-doun zunui Aɓimeeleke lo Sikeme ga masagi, tɔzei toɗa ga wo-ɗeeloin. ¹⁹ Ni kisie vaɗɔi ɗana wo bogai za, ta soledai, Yelubaale letema, ta ná-peleyeɗei, Aɓimeeleke wo yiima vai ɗe wo ve, wa balaa wo ziima vai ɗe! ²⁰ Ni naa laade, abu ɗila ka ɗula Aɓimeeleke zu, nii a Sikeme nu wolaiti gala, ta Milo veleyeɗei, abu ɗila ka ɗula Sikeme nu wolaiti su, ta Bete-Milo nuiti, nii a Aɓimeeleke ɗala!»

²¹ Yɔtame velani é li é loɗɗu Beel, miná ɗa é yeni ná, é maagooza keɗgeloin Aɓimeeleke va.

Nuiti ti wuzegɗe vai

Aɓimeeleke laalɗɔma Sikeme

²² Aɓimeeleke ɗeni ga kundiqii Izelayele unda kona savagɔ laawu. ²³ Naa voluma, GALA ga gooɗaɗaalala yenvui looni Aɓimeeleke ta Sikeme nu wolaiti zoɗɔzu, naati ti wuzegɗeni daalɗɔma, ²⁴ tɔzei faa ɗoi va é keeni ga Yelubaale ná-doun zunu ɓuulɓfelaiti (70), naa ɗa a ke ti ma ɗamai la Aɓimeeleke unma, tɔzei ti-ɗeeloin ve, toɗa é ti ɓaani, Sikeme nu wolaiti ti ɓɔ ba. ²⁵ Nii a ke ti zoo Aɓimeeleke la, Sikeme nuiti, ti nuiti seini gizeiti unɗave, ti ti loɗɗu taa wolai ɗobave, naama zunuiti ti ɗeni loozu nuiti ma, niiti ti ɗeni levesu ti ɗobave. Ma wooi woni Aɓimeeleke ma.

²⁶ Yeeta, Eɓede ná-doun zunui Gaale, ta keɗgelointi ti ɗeni levesu Sikeme. Sikeme nu wolaiti kpein ti laani da. ²⁷ Ti liini ta-leezen beleiti su, ti ma waaiti kula, ti ti bete, ti koozune vetii ɗula, ti li ta-ɗalagi ná-pelei wu, ti daamii wo, ti

bɔɔle, ti Abimeeleke ɔfoto. ²⁸ Eɛede ná-doun zunui Gaale ɔɣeni ɔɣeɛzu ma: «Be ɔa é ga Abimeeleke, ɔe ɔa é ga Sikeme, gi va botii ɔe Abimeeleke ve? Yelubaale ná-doun zunui laade ɔaa, Zebule laade é va ɔe ga ná-keelai? A botii ɔe Gamɔɔl zunuiti be, nii é ga Sikeme keɛɔe. Goun, leeni vaa zu gá botii ɔe Abimeeleke ve? ²⁹ Ni nui ta a niima nuɔuseiti ta-ɔundigilai veena zèa! Nà la Abimeeleke maagooza. Nà la ɔe Abimeeleke ma: «Li é ta ɔo da-zalavusuiti ba, é va é kɔɔi ɔa!» »

³⁰ Zebule taa masa golai, naa menini nii Gaale boni, Eɛede ná-doun zunui, gola yigaaawanani. ³¹ E keelaiti teveni dɔɔɔfuzu Abimeeleke ma, é ɔe ma: «Wele, Eɛede ná-doun zunui Gaale, ta keɛɔelointi ti vaave Sikeme, ti taai wuzegɛa è laalɔɔma. ³² Keni niina è ɔaɔa ga kuai, wa nuɔuseiti ti è va, à lɔɔɔɔu ti va ɔalaɔai zu. ³³ Sobui, foloi a ɔulana, da wuzegɛa è yei ti ma taa wolai zu. Siegi zu Gaale ta polu nuɔuseiti ta wuzegɛna la è laalɔɔma, da naa ɔe la, nii da-zebei a zoo da.»

³⁴ Abimeeleke ta nuɔuseiti ti ɔeni polu, ti wuzegɛni ga kuai, ti li ti lɔɔɔɔu Sikeme ɔobave, ti ɔɔɔɔ zeini su ga naanigɔ. ³⁵ Eɛede ná-doun zunui, Gaale ɔulani, é lo taa zigɔdave. Abimeeleke ta nuɔuseiti kpein ti ɔeni polu dɔɔɔɔu velei zu, ti ɔulani kelema.

³⁶ Gaale ti ɔaani, é ɔe Zebule ma: «Wele nuɔuseiti ba, ti gizei yeizu.»

Zebule gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Gizeiti ma niinigi ɔa è kaazu ga numaa ve.»

³⁷ Gaale ɔeni ma mɔno: «Nuɔuseiti be ti yeizu zou zaamave, bebei ɔa vaazu ga ungaizie sene gului ma velei.»

³⁸ Zebule gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Da-bɔeɛzuɔula vaɔɔiti ta mini, dei é ɔeni ɔeɛzu ma: «Be ɔa é ga Abimeeleke, gi va botii ɔe be?» Nuɔuseiti ta ga naa, é ɔeni ti veveleɛsu? Liina niina è kɔɔi veɛ ba!»

³⁹ Gaale loni Sikeme nu wolaiti tuɔɔ, é kɔɔi veɛ Abimeeleke va. ⁴⁰ Abimeeleke vileni polu, é vela naa va. Nu mɔinmɔin maawanani ti za, tanigaa ti looni, aisa ti va zeeli taa zigɔdave. ⁴¹ Abimeeleke ɔwɛni Aluma. Zebule Gaale ɔeɛni ta keɛɔeleaiti, ti la zooni ti va ye Sikeme.

Abimeeleke Sikeme ɔoloɔolo fai

⁴² Poluma zobui, Sikeme nuɔuseiti ti ɔulani ɔalaɔai zu. Naa woni Abimeeleke ma, ⁴³ é ná-kɔɔɔɔ nuiti seɔeni, é ti ɔaaɔwe su ga seizu savago, é lɔɔɔɔu ɔalaɔai zu, ti pelei ɔoun. E kaai ma ga nuɔuseiti ta ɔulazu taa wolai zu, é wuzegɛni ti laalɔɔma, é ti zakpe. ⁴⁴ Abimeeleke ta nu zeizu lieɔi é polu, ti vazani, ti loni taa zigɔdave, nu bulu feleɔiti ti vuuni naati kpein ma, niiti ti ɔeni ɔalaɔai zu, ti ti zakpe. ⁴⁵ E laaleɛni taai wu, é luva loni ba folo ɔila negelein. Yavele é va leɔa taai zo, é zu nuɔuseiti pe paa ti ɔeni ná. E taai lokani, é kpoloji vaza ná.

⁴⁶ Siegi zu Migedale-Sikeme nu wolaiti ti naa menini da, ti velani ti li ti lɔɔɔɔu zegɛi zu, ta-ɔalagɛ Belite ná-pelei wu. ⁴⁷ E woni Abimeeleke ma ga Migedale-Sikeme nu wolaiti pe ti ɔaaleɛni ba. ⁴⁸ Abimeeleke leɛni Salemon gizei ma, ta nuɔuseiti ti ɔeni polu. E zoovei zegɛni, é gulu bekegi levega, é kula ba, é da ɔoma. Naa volu, é ɔeni polu nuɔuseiti ma: «Wo naa ɔaa, nii gè keai, à suvile wo ke, eɔevelei gè keai la.» ⁴⁹ Nuɔuseiti kpein eɛe ge gulu beke gilagila teveni, ti vile Abimeeleke volu. Ti liini ti gulu bekegiti pu zegɛi laave, ti abui lo ba, ti naa ɔala, ta nii kpein é ɔeni ná. Zekana ti Migedale-Sikeme taaveaiti kpein undaavilini la, nu waagila (1 000) keɔala ɔeni de, zunuiti ta anzanuiti.

Abimeeleke zaa vai

⁵⁰ Naa voluma, Abimeeleke liini Teeɓese. E laaleeni taai wu, é so. ⁵¹ Pele ɔaɔɔza golai ɔeni taa zaama, ve zunuiti ta anzanuiti ti ɔeni loɔɔzuzu ná, ta taa nu wolaiti. Ti daaɔuluni ɔɔɔ ma, ti le koma. ⁵² Abimeeleke vaani pele ɔaɔɔzuzagi ɔɔ be, ve ná ɔeni ga ti-loɔɔzuzu, é laaleeni bu, é maaɔuɔa peleye ve, ga é abui lo ba. ⁵³ Názu ɔa anzanui ta molo zigá ɔtúi looni la Abimeeleke nɔngi zu, é nɔnkalagi wolowolo. ⁵⁴ Gaamago nɔ, é zunu loungoi lolini, nii é ɔeni ná-kooɔ zɔɔlai zeɔezu, é ɔe ma: «Da-woɔa zɔkpɔi ɔula su, é paa, naa ɔa a ke ti mina da ga ɔe ma: «Anzanu ɔa é paani.» » Zunu loungoi ɔɔni, é za. ⁵⁵ Izelayele zunuiti ti kaai ma ga Abimeeleke za, ese ge liini ná-taazu.

⁵⁶ Uele ɔana GALA ge Abimeeleke ná-faa ɔni zalani la tɔ ɔɔɔi ma, nii é keeni ga keɔɔe, tɔzei keɔɔeloun uuyɔfelaiti (70) paa vai va. ⁵⁷ GALA ge Sikeme nuiti ta-va ɔni ɔotokulani tiya ɔɔɔi ma. Uele ɔana Yelubaale ná-doun zunui Yɔtame ná-foovoi laazeelini la.

10

Tɔla ta Yayiiil,

tukpɔɔaaleve nuiti Izelayele unda

¹ Abimeeleke zaa voluma, Pua ná-doun zunui Tɔla, nii é ɔeni ga Dodo ná-dounloin, Isakaal ná-bolodai zu nui ta, naa ɔa é wuzegeni ga é Izelayele unma. E ɔeni zeini Samiil, Efelayime ɔize yooi zu. ² E ɔeni Izelayele ga tukpɔɔaaleve nui kona uufelegɔ maazu savago (23) laawu. Naa voluma é zaani, ti maaɔuluni Samiil.

³ Yayiiil Galaade nui ɔa é zeini potogi zu, ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda, kona uufelegɔ maazu felegɔ (22) laawu. ⁴ Ná-doun zunui ɔeni ga puusavago (30), ti ɔeni zeizu soovale puusavagoiti (30) koma, taa puusavago (30) ɔa é ɔeni ti ya, ti ti-laaseigi veeni ga Yayiiil ná-taaiti, zaagaza naa nɔ ɔa é ti va, ta uuni Galaade yooi zu. ⁵ Yayiiil zaani, ti maaɔuluni Kamon.

Amɔn nuiti ti Izelayele nuiti kpɔɔ vai

⁶ Izelayele nuiti ti ɔooɔɔ GALAGI wanama vai ɔeeni mɔnɔ. Ti Baaleni dehini, ta Asetateiti, ta Siili nuiti ta-ɔalagiti, ta Sidɔn nuiti ta-ɔalagiti, ta Moabe nuiti ta-ɔalagiti, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti. Ti ɔelɔni ɔooɔɔ GALAGI va, ti la mɔ ɔeni dehibizu. ⁷ ɔooɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, é ti ɔodi Filiseti nuiti ma, ta Amɔn nuiti. ⁸ E zo naama ɔonagi ma, eyesu kona puugo maazu ɔsava (18) laawu, ti Izelayele nuiti maanɔɔni, ti ti nimiza. Teiti ti ɔeni Zuluden folo ɔulazu velei, Amɔl nuiti ta-yooi zu Galaade. ⁹ Amɔn nuiti ti Zuluden buɔeni, ti kooi ve Zuda va, ta Benzaamen, ta Efelayime veleyegei. Izelayele nuiti ti ɔeni kidaavili golai zu. ¹⁰ Izelayele nuiti ti bainni ɔooɔɔ GALAGI woizu, ti ɔe ma: «Gi kotoi ɔea é laalɔɔma, mazɔɔɔ gi ɔlea é va, gá-GALAGI, gi dá Baaleni debi.»

¹¹ ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Izelayele nuiti ma: «É zu Ezipete nuiti ma, é li Amɔl nuiti po, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti, ¹² ta Sidɔn nuiti, ta Amaleke nuiti, ta Maon nuiti, naati kpein ti wo nimizani, kele siegi zu wo kpee looni la goizu, gè la ɔeni wo ɔizoni, gè va wo ɔula ti ya ɔaa? ¹³ Kele wa ya, wo ɔelɔni bá, wo dá gala kiligiti dehi. Naa ɔa é ba, gè la mɔ wo ɔizosu mɔnɔ. ¹⁴ A li wo kpeei loo gala kiligiti goizu, niiti wo yimazeɔeai ga tiye, ti wo ɔizo wa-maanɔɔ ziegi zu!»

¹⁵ Izelayele nuiti ti ɔeni ɔooɔɔ GALAGI ma: «Gi kotoi ɔea, gi zo, eɔevelei é po la. Kele yiiɔɔ, é gi ɔizo za!» ¹⁶ Ti gala kiligiti kulani ɔɔɔ zaama, ti ɔooɔɔ GALAGI lebi. ɔooɔɔ GALAGI la ɔeni vaani bu, ga Izelayele ye kpɔloi zu.

19 «Izelayele nuiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ma, Gɛsebon masagi, ti gɛ ma: «Soma, gi zie da-yooi zu, gi leve, gi li ve gi liizu ná.» 20 Kɛle Sigɔn la gɛni wola laani Izelayele la, é va va bu ga naa va leve ná-zooi zu. E ná-nubuseiti kpein gaaleeni ba, ti ti ɔɔun Yagfase, ti kɔɔi veé ti va.

21 «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Sigɔn ta ná-nubuseiti dɔɔni Izelayele yeezu, é pile sɔɔɔ ti ma. Izelayele zooi kpein soni, ve Amɔɔl nuiti ti gɛni ná. 22 Ti Amɔɔl nuiti ta-yooi kpein soni, é zo zie wolai Aalenon ma, eyesu é zeeli zie wolai Yaɔɔke ma, é zo teɔɔebai ma, é zeeli Zuluden ma.

23 «Niizu niina, ni Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, Amɔɔl nuiti kpea ná-nubuseiti Izelayele luɔɔ, da pɔ é ti ɔɛ ná ɔaa? 24 Nii nɔpe da-galagɔ Kemɔse feezu é ya ga è so, è la naa zoga ɔaa? Nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI, gá-GALAGI seizu gi luɔɔ ga gi sege, gi la naa zegefa ɔaa? 25 E vizɔge mu Balake va ɔaa, Sipɔɔl ná-doun zunui, Moaɔe masagi? E Izelayele zakpeni nei ɔaa, ɔaa é kɔɔ veeni ba? 26 E gɛa ga kona unsavagɔ (300) Izelayele zeini Gɛsebon, ta Alɔweɛl, ta taaiti ti gɛliai ti va, ta taa wolaiti kpein ti zie wolai Aalenon laave. Leeni vaa zu wo la gɛni ti gɛlani ti ya naama ziegi zu? 27 Nɔɔn ná, gè la kotoba vaa nɔpe keeni è laalɔɔma, da gɛ è faa jɔi gɛezu ga ze, è kɔɔi veé vai nɔɔn ba. Gɔɔɔɔ GALAGI, tukpɔɔgaaleve GALAGI, gɛ za ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayele nuiti ta Amɔn nuiti zɔɔɔzu!»

28 Amɔn nuiti ta-masagi la gɛni woiloni naama woiti ma, niiti Zɛfetee gɛni ti wosu ma.

Zɛfetee ná-minazegɛgi ta ná-pile sɔɔɔ fai

29 Naazu ve, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zɛfetee ma, é Galaade ta Manasee yooiti maazuɔɔdeni, é leve Misepa Galaade yooi zu, segeai ma miná, é liini luɔɔ, é laale Amɔn nuiti bu. 30 Zɛfetee minazegɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ve, é gɛ: «Ni gaamazú da zobo feena bè, gè pile sɔɔɔ Amɔn nuiti ma, 31 ná nɔ mɔngi naa ve è ve, gè kula ga gala zalaɔai, nii a gɛla ná-pelei wu, é va daagomisu, ná zobo sɔɔɔna Amɔn nuiti ma kɔɔi zu, gè gale ma.»

32 Zɛfetee leveni é li Amɔn nuiti daalɔɔma, é kɔɔi veé ti va, Gɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zeezu. 33 E ti wola zugologoloni taa wola vuufelegɔ (20) zu, é zo Alɔweɛl, Minite vele, eyesu é zeeli Aɔele-Kelamime. Amɔn nuiti ti gɛloni Izelayele nuiti bɛ.

Zɛfetee ná-doun anzanui ná-fai

34 Zɛfetee gɛleni ma volu ná-pelei wu Misepa. Wele, ná-doun anzanui gɛa é gɛlani, é daagomi ga tamadegiti ta kua wo faiti. Ná-doun gɛla kpegi gɛni de, zunu loun la gɛni zea, ɔaa anzanu loun. 35 E kaani nɔ feya, é ná-segeiti balini ga, é gɛ ma: «Ee, dɔɔn anzanu! E kpɔɔɔa, da mɔanɔɔɔ nuiti saama! Gè minazegɛ bogɛ Gɔɔɔɔ GALAGI gɛazu, gè la zegefa ná-minazegɛi volu.»

36 E gɛni ma: «Kɛɛ, ni è minazegɛ boga, Gɔɔɔɔ GALAGI gɛazu, nii kulaai è laave, è bo, naa gɛ ga ze, niizu Gɔɔɔɔ GALAGI dɔɔnɔ votokula è zili nuiti ma, Amɔn nuiti.» 37 E gɛni keegɛ ma: «Faa gɛla ka gè falizu è ma, è ke bè, alu felegɔ ve bè, gè li ga bɔɔlaiti gizeɛ ma, gi ná-kpea wɔɔi wo.»

38 Zɛfetee googaaɔoteni, é gɛ ma: «Li!» E valini ma ga alu felegɔ. E liini gizeɛ ma, ta bɔɔlaiti, ti ná-kpea wɔɔi wo. 39 Alu felegɔi voluma, é gɛleni ma keegɛ vɔ bɛ, naama gè ná-minazegɛgi laazelini la. E la gɛni de zunu vaa gɛwee.

Naama yeei ɔa ma lɔgi zeini la Izelayele zaama ga, ⁴⁰ kona-o-kona, Izelayele anzalopoiti ti da li, ti wɔlɔ ga folo naanigɔ Zefetee ná-doun anzanui ná-faa zu, nii é ga Galaade nui.

12

Zii ɔɔi Efelayime ta Galaade yɔɔɔzu

¹ Efelayime wolodai ma zunuiti ti ɔaalɛeni ba, ti Zuludɛn ɔudɛ, ti li Safon, ti ɔɛni Zefetee ma: «Leeni vaa zu é lewegai, é li, é kɔɔi vɛɛ Amɔn nuiti ba, é la gi lolini, gi va vile é volu? Gá pɔ gi da-vɛɛɛi ɔala, gi é ɔɔ ba, é ɔala.»

² Zefetee ti woɔɔaavoteni, é ɔɛ ti ma: «Kpɔɛ wola ɔa é ɔɛa loni gi va gá ná-nubuseiti, é lo gi yɔɔɔzuve va gá Amɔn nuiti. Siegi zu gè wo lolini la, ga wo va wo ɔɔ bà, wo la vaani wo va ɔɔ bà, wo va kùla ti ya. ³ Siegi zu gè kaani la ga gè la zooga ɔitosu wo va, gè ɔikulani zènvui zu, gè liini ná ɔila, gè Amɔn nuiti sakpe. Gɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zèezu. Lee vaa zu za wo vaazu dàalɔɔma, ga wo kɔɔ vɛɛ bà?»

⁴ Efelayime nuiti ti ɔɛni ɔɛɛzu: «Wa ya, Galaade nuiti, wa ga Efelayime nuiti ti vɛlaai, ti li Manasee.» Naa ɔa é kɛɛni, Zefetee Galaade zunuiti kpɛin gaale ba, é kɔɔi vɛɛ Efelayime nui naati ba, ti pile sɔlɔɔ ti ma. ⁵ Galaade nuiti ti Zuludɛn maalevesuvɛti soni Efelayime letemavɛ. Pela nuiti ti ɔɛni zeɔɔɔzu Efelayime, naa ta a la ɔɛna: «Nà pɔ gè leve.» Galaade nuiti ti ɔɛni gaazaɔas, ti ɔɛ ma: «Da ga Efelayime nuiti ta?» A la ɔɛna ti ma: «Ba-o,» ⁶ ti ɔɛni ɔɛɛzu ma: «Da ɔɛ «Sibɔlete.» » E ɔɛni ɔɛɛzu «Zibɔlete,» mazɔlɔɔ ti la ɔɛni zoosu ti va bo ga pagɔ. Naa ɔa é ɔɛni kɛɛzu, Galaade zunuiti ti ɔɛni ti zosu, ti da ti ɔɔdaaleve Zuludɛn maalevesuvɛ. Efelayime zunuiti ti undaavilini naama vai zu, é ɔɛni ga nu waavuuanaani maazu fele (42 000).

⁷ Zefetee ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu kona dɔzita laawu. Naa voluma Galaade nui Zefetee zaani, ti maafɔluni Galaade laa wolai ta zu.

Ibesan ta Elon ta Aɔɔɔdon, tukpɔɔaaleve nuiti

⁸ Tɔun poluma, Beteleyeme nui Ibesan ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu. ⁹ E doun zunu vuusavagɔ (30) zɔlɔɔni, ta doun anzanu vuusavagɔ (30), é ti veeni Izelayele wolodama ɔiligiti bɛ ga anzai, é anzanuiti fuluni ná-doun zunuiti bɛ, ti ɔula Izelayele wolodama ɔiligiti su. E ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu, kona dɔfela laawu. ¹⁰ Naa volu, Ibesan zaani, ti maafɔlu Beteleyeme.

¹¹ Tɔun poluma, Zabulɔn nui Elon ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu kona puugɔ laawu. ¹² Saai ma, ti maafɔluni Ayalon, Zabulɔn yooi zu.

¹³ Tɔun poluma, Aɔɔɔdon, Pilaton nui Gilele ná-doun zunui ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu. ¹⁴ E doun zunu vuunaanigɔ (40) zɔlɔɔni, ná-dounloin ɔɛni ga puusavagɔ (30), ti ga zunuiti, ti pɛ ti ɔɛni zeizu soovale vuulɔfela (70) ɔma. E ɔɛni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele yooi zu kona dɔsava laawu. ¹⁵ Naa volu, Pilaton nui Gilele ná-doun zunui Aɔɔɔdon zaani, ti maafɔlu Pilaton, Efelayime yooi zu, Amaleke nuiti ta-ɔje yooi zu.

13

Samesɔn zɔlɔɔ fai

¹ Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛɛni mɔnɔ. Gɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni Filiseti nuiti zeezu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

² Zunui ta ɣeni Soleya, Dan ná-bolodai zu, daa ɣeni ga Manoa. Anzai ɣeni ga doun zɔɔɔtala nui, é la ɣeni zooni é va doun zɔɔɔ. ³ Foloji ta, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣulani keɛɛma anza nui naa ve, é ɣe ma: «Wele, da ga doun zɔɔɔtala anzai, è la de doun zɔɔɔni, da kogi zeɣezu, keɛ è doun zunu zɔɔɔ. ⁴ Niizu, dama ga ɔɔɔɔ, mina dɔɔ ɔɔɔ, ɔaa ani nɔpe a nu ɣaazulati, ta è mina ani mi, nii kɔzɔai. ⁵ Mazɔɔɔ da vaazu kogi zeɣezu, è doun zunu zɔɔɔ. Doungoi naa ɣa yesu dee ɣoozu, é ɣaliva GALA ma, eyesu pe, maa la neeni, é va nɔungi wo, ɔaa kpelei. Toɣa a tɔzei ga Izelayeɛ ɣula Filiseti nuiti zeezu.»

⁶ Anzanui liini ná-koizu, é ɣe sinigi ma: «GALA nui ta vaave pɔ be, é ɣea ɣulani ga GALA ná-geezuɣeelai ta, gaamazu maayikive. Ge la gaazaɣani ga ve seɣeai ná, ta é la laasei deeni ga ze. ⁷ Keɛ keɛve ma: «Wele, da vaazu kogi zeɣezu, è doun zunu zɔɔɔ. Niizu mina dɔɔ ɔɔɔ, ɔaa gaazulati gani, ta mina ani mi, nii kɔzɔai, tɔzei doungoi naa yeɣe dee ɣoozu, é ɣaliva GALA ma, eyesu saa voloi zeeli.» »

⁸ Manoa Gɔɔɔɔ GALAGI valini, é ɣe ma: «Ee, Málígíí, GALA nui è teveni, é vaana mɔnɔ gi vɔ be, é gi ɣala ga nii maaneai gi ke doungoi ná-fai zu, nii é zɔɔɔsu!»

⁹ GALA ge Manoa wooi menini, GALA ná-geezuɣeelai vaani mɔnɔ anzanui vɔ be, siegi zu é ɣeni zeini la kpalagave, sinigi Manoa la ɣeni ba ná. ¹⁰ E sivileni é bize, é li, é bo sinigi ma, é ɣe ma: «Wele, zunui nii é vaani pɔ be zɔizu, é ɣula keɛma bè mɔnɔ.»

¹¹ Manoa wuzegeni, é vile anzai volu, ti li zunui vɔ be, é ɣe naa ma: «Da ɣa nei è ɔɔeai anzanui nii vɔ?»

Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ve.»

¹² Manoa ɣeni ma: «Niizu è-laawooi a vilena su, tɔgi begele ɣa gá so doungoi ná-faa zu, leeni ɣa gá ke?»

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai gooɣaavoteni, é ɣe ma: «È-anzai maaneve é ɔɔɔɔ zɔ naa pe su, nii ge boni ma. ¹⁴ E mina leezen ansaɣɔgi ma waai mi, é mina dɔɔ ɔɔɔ, ɔaa gaazulati gani, é mina ani nɔpe mi, nii kɔzɔai, é zie ga devei naa, eɣevelei ge boni ma la.»

¹⁵ Manoa ɣeni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ma, naazu: «Va bu gi è zuzo, gi boli yivo ɣila kpete è ve.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Aneɛ ni da sɔzosu, ge la da-laamianigi ta mia, keɛ ni da pɔ è gala zalaɣai ɣula Gɔɔɔɔ GALAGI ve, naa ɣe!» Manoa la ɣeni kweɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ve.

¹⁷ E geezuɣeelai ɣaazaɣani, é ɣe ma: «È-laaseigi? Naa ɣa a ke, nii è bogai, naa laa a zeelina, gi zoo gi è wɔɔɔ.»

¹⁸ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Lee vaa zu è gaazaɣasu daaseigi ma? Daasei be maayikiai.»

¹⁹ Manoa boli yivoi zegeni, é kpɔ vebeanii va, é gala zalaɣa ɣula kɔtu wolai ma Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Laavɔ vaa ɣeɛni, siegi zu Manoa ta anzai ti ɣeni welezu la, ²⁰ abuzogi ɣeni leezu gezu velei, é da zeɣe zalaɣa ɣulazuve, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai leeni zalaɣa ɣulazuve ma abuzogi zu. Manoa ta anzai ti naa ɣaai ma, ti looni zooi ma, ti laave. ²¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai la mɔ ɣeni ɣulani keɛma Manoani be ta anzai. Manoa kweɛni naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɣeelai ɣeni de.

²² Manoa ɣeni anzai ma: «Da zaazu ti, mazɔɔɔ de GALA kaa.»

²³ Anzai gooɔfaavoteni, é ɔɛ ma: «Ni ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɛni pɔ ga é de va, é la ɓena da-veɓanii ta gala zalaɔai zo, é la ɓena naama vaiti kpein deɛ ga deye, é la ɓena naama vaiti kpein bo de ma.»

²⁴ Anzanui doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Samesɔn. Doungoi wɔɔɔni, ɔɔoɔɔ GALAGI tuya looni ɓe. ²⁵ ɔɔoɔɔ GALAGI ná-Zenvui tɔɔzeini ga botii ɔɛa la Maɔanee-Dan, Soleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔzuvɛ.

14

Samesɔn Filiseti anzanui vulu vai

¹ Foloi ta, Samesɔn yeini Timena, é Filiseti nuiti ta-anzalopoi ta ɔɛani. ² E ɔɔalegai ma ma, é boni keɛɔɔɛ ta dee ma, é ɔɛ ti ma: «Gè anzanui ta ɔɔaave Timena, Filiseti anzalopoi ta sama, à li wo naa vulu ɓe ga anza.»

³ Keɛɔɔɛ ta dee ti ɔɛni ma: «Anzanu la è-ɔɛɛɛɛaiti ti-loun anzanuiti sama ɓaa, ta da-nuɓuseiti kpein, è liizu anzanu zeɔɔɛu Filiseti nuiti pɔ ɓe, naama latipeleɓolulala nuiti?»

Samesɔn ɔɛni keɛɔɔɛ ma: «À naa zeɔɔɛ ɓe, mazɔɔɔ naa zolooge mà.»

⁴ Keɛɔɔɛ ta dee ti la ɔɛni kweɛ ga ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɛ é loni naama vaiti untuɔɔ, mazɔɔɔ naa ɔɛni kpɔɛ ɔɛleɔɛle gaizieu é lo Filiseti nuiti ba. Naama ziegi zu Filiseti nuiti ka ti ɔɛni zeini Izelayele nuiti unda.

⁵ Samesɔn yeini Timena ta keɛɔɔɛni ta dee, ti zeelini leezen ɓelei vɔ ɓe, gaamago nɔ zala ɓokpaga ɔɔlani, é da ziko, é daaɔomi. ⁶ ɔɔoɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma, zea ɔɔakai, é zalai zoni, é bali ga, eɔɛvelei nu a da boli yivoi vali ga la. Kele é la ɔɛni naa woni keɛɔɔɛ ta dee ma. ⁷ E yeini é ɓɔɛ anzanui vɔ, naa ná-fai wola neeni ɓe.

⁸ Foloi tanigaani tevegai ma, é ɔɔaleni ma ga é li é vului ɔɛ, é zeɔɔeni pelei va, é li é zalai ma vooimai vete. E koingiti kaani, ti zalai ma vooimai zu, ta koini guloi. ⁹ E ta zeɔɔeni ya, é da zie, é da komɔ pelei zu. Siegi zu é zeelini la keɛɔɔɛ ta dee vɔ ɓe, é ta veeni ti ya, naati ti ta miini. Kele é la ɔɛni boni ti ma ga é koini guloi ɔɔlani zala vooimai zu.

Samesɔn faalaalii wo fai

Filiseti nuiti ma

¹⁰ Samesɔn keɛɔɔɛ yeini anzanui vɔ ɓe. Samesɔn vulu vai ma laaɔolii woni, mazɔɔɔ zekana nu niineiti ti ɔɛni keɛzu la. ¹¹ Ti kaai ma, ti yeeloni nu vuusavago (30) va ga ná-siepoluiti, ti ɔɛ ba.

¹² Samesɔn ɔɛni ti ma: «Nà faalaalii ta wosu wo ma. Ni wa poluwona mà, aisa fetii ma volo ɓfelai va ɓe, nà seɔewuzɛɔɛ vuusavago (30) ve wo ya, ta seɔe wola vuusavago (30). ¹³ Kele ni wo la zooni wo va poluwo mà, wa ɔɛa wa seɔewuzɛɔɛ vuusavago (30) ve zèa, ta seɔe wola vuusavago (30).»

Ti ɔɛni ma: «Da-vaalaalii wo, gi meni.»

¹⁴ E ɔɛni ti ma:

«Nii é mii wosu, nu laamianigi ɔɔlave naa zu,
Nii subaai, neɛ gelei ɔɔlani naa zu.»

Folo savago laawu, nu niineiti ti la ɔɛni zooni ti va faalaalii vɔluwo. ¹⁵ Foloi naanisiei, ti ɔɛni Samesɔn anzai ma: «È-zinigi neɛneso, é faalaalii vɔluve wo é ma, è va è bo gi ma, ni naa laade, gá é ɔɔalazu, da-o, da-veleyeɔɛi-yo. Wo gi lolige ga wo loo gi zu ɓaa?»

16 Samesɔn anzai tɔɔzeini ga wɔɔba daalɔɔɔma, ɛ da ɔɔ: «È la nɛeni ve! Wɔin la ɛ ma! E faalaalii woga nà-zou zu nuiti ma, ɛ la poluɔve leeni ga ze!»

Kele ɛ ɔɔni ma: «Gè la poluwoni kɛɛ ma, anɛɛ dɛɛ balaa, da ɔɔ ga poluwo ɛ ma?»

17 E ɔɔni wɔɔzu goizu fetii ma volo lɔfelaiti kpein daawu, foloi lɔfelasiɛi ɛ faalaalii voluɔve woni ma, mazɔɔɔ anzanui ɔɔini da. Naa liini gaamanɔ ɛ bo ná-nubusɛiti ma.

18 Foloi lɔfelasiɛi, aisa foloi va da, taazuɔve nu niineiti ti ɔɔni Samesɔn ma: «Leeni ɔɔa jemigai kɔin guloi va, ɔɛ ɔɔa subaai zalai va?»

E ti woɔɔaavoteni, ɛ ɔɔ ti ma: «Ni wo la ɔɔni wozai wolini ga nà-nike zaai, wo la bena gooɔaavote sɔɔɔ.»

19 Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zɛnvui yeini ma, ɛ yeini Asekalɔn. E zunu vuusavago (30) vaani, ɛ ta-zɔɔlaiti seɔeni, ɛ seɔe wolaiti feeni naati zea, niiti ti faalaalii voluɔve woni. Naa volu, gola yiigaawanai ɔɔa ɛ ɔɔaleni ma la keɛɔɔ ná-pelei wu.

20 Ti Samesɔn anzai veeni zunu loungoi naa ya, nii ɛ ɔɔni ga bɔɔlai vulu vai zu.

15

Samesɔn potokulai wo fai

Filiseti nuiti ma

1 Yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ taniɔaa leɔvegai ma, moloi ɛ ga beleeɔi, naa leɔve zieɔi zu, Samesɔn liini laaliizu anzai ma ga boli yiivoi, ɛ da ɔɔ: «Nà leɔzu ànzai ná-pelei wu.» Kele anzai keɛɔɔ la ɔɔni keɛni, ɛ va le ná.

2 Naa ɔɔni ma: «Gè ɔɔa laani da ga wɔin la ɛ ma, gè fea è-wɔɔlai ya ga anza. Deɔe anzanui la vani, ɛ va leɔve tɔun ba ɔɔa? Naa zeɔe tɔun potogi zu.»

3 Samesɔn ɔɔni ti ma: «Niizu gè la mɔ ɔɔa ga sɔba nu Filiseti nuiti ta-vaa zu, ni ná faa nɔu ɔɔena ga tiye.» 4 Samesɔn liini, ɛ kove unsavago (300) zo, ɛ felefelegiti wɔɔngiti gili ɔɔɔɔ va, ɛ sɔmɔɔi gili ti-wɔɔn felegoiti saama. 5 E abui loni sɔmɔɔi ba, ɛ yeeɔe koveiti ba, ti vile Filiseti nuiti ta-moloiti su, nii ɛ ga beleeɔi, ma ɔɔliiti ta ma mɔoiti ti ɔɔa, ta wolive beleiti.

6 Filiseti nuiti ti ɔɔni ma: «Be ɔɔa ɛ niima vai ɔɔai?»

Ti ɔɔni ti ma: «Samesɔn ve, Timena nui nekoɔi, tɔɔzei naa anzai zeɔve, ɛ fe bɔɔlai ya ga anza.» Filiseti nuiti ti liini, ti anzanui naa ɔɔa, ta keɛɔɔ.

7 Samesɔn ɔɔni ti ma: «Zekana wo keɛzu la ɔɔa? Gè la mɔ looɔɔga eyɛsu gè nɔnɔ potokula wo ma.» 8 E laaleɛni ti wu, ɛ ti zuloɔani gola. Naa volu, ɛ li ɛ zeɔ Etame pugɔi zu.

Samesɔn vee vai

Filiseti nuiti zea

9 Filiseti nuiti ti liini ti vu Zuda yooi zu, ti vaza Leyi vele. 10 Zuda nuiti ti gaazagagi woni, ti ɔɔ ma: «Lee vaa zu wo leai gi laalɔɔɔma?»

Ti ɔɔni ti ma: «Gi vaave ga gi Samesɔn ɔɔni, gi naa potokula, nii ɛ keai ga giye.»

11 Naa ɔɔa ɛ keɛni, Zuda yooi zu zunu waasavago (3 000) liini Etame pugɔi zu, ti ɔɔ Samesɔn ma: «È la sugwɛɛ ɔɔa ga Filiseti nuiti ta zeini ade unda? Leeni ɔɔa ɛ keai ga giye?»

E ti woɔɔaavoteni, ɛ ɔɔ ti ma: «Gè ti zoge, eɔveleiti ti sɔgai la.»

12 Ti ɔɔni ma: «Gi vaave gi è ɔɔni, naa volu gi è ve Filiseti nuiti zea.»

Samesɔn ɔɔni ti ma: «A ɔɔna bè, ga wo la paa wa ɔɔɔi.»

13 Ti gooɔaavoteni, ti ɔɔ ma: «Ba-o, gá pɔ nɔ ga gi è ɔɔni, gi è leɔve ti vɔ, kele gi la ɛ vaazu.» Ti gilini ga galu niine felego, ti kula pugɔi zu. 14 Siɛi zu ti zeelini

la Leyi, Filiseti nuiti ti kpeei looni ga koozunεεi, ti daaɔfomi. Ɔooɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma gaamanɔ. Galuiti ti ɔeni zee va, naati ti ɔeni eɔe gezei, nii abui galaai, gili ɔaluiti pe ti vuuni ya, ti ɔula zee va. ¹⁵ E soovalegi nekpe ɔae niinei ɔaani, é yeemaaleni, é seɔe, é zunu waagila (1 000) paani ga naa.

¹⁶ Samesɔn ɔeni ma:

«Gè poomaiti gaale ba
ga soovale nekpe ɔae gilagi,
ungo gè zunu waagila (1 000) paa,
ga soovale nekpe ɔae gilagi.»

¹⁷ Siɛgi zu é beni la ga ɔɔe, é soovale nekpe ɔaegi vilini ya. Ti naama adave laasei peeni ga Lamate-Leyi.

¹⁸ Kpɔɔle wɔin wola ɔɔini da, é woogulani Ɔooɔɔ GALAGI ma, é ɔe: «Da ɔa é kizo faa wolai nii ɔeai ga zeei, nɛi gè ga ɔa-wotiɔe nui, niizu ná ga za ga kpɔɔle wɔin, ná ga loo tatipeɔvolulala nuiti zeezaama?» ¹⁹ Gaamanɔ, GALA ge kɔtui ma yeɔei laalaoni, nii é Leyi, ziei ɔulani ná, Samesɔn ɔɔleni, ziilei tɔɔn, ziila é zεbei zɔɔɔ volu. Naa ɔa é keeni ti zieungi naa laasei peeni ga En-Ɔakɔlee, naa ná-zieungi, toɔa de ná zaɔɔa Leyi.

²⁰ Samesɔn ɔeni ga tukpoɔɔaaleve nui Izelaye yeooi zu, Filiseti nuiti ta-ziegi zu kona vuufelegɔ (20) laawu.

16

Samesɔn ná-fai Gaza taazuve

¹ Samesɔn liini Gaza taazuve, é kologolo anzanui ta ɔaani ná, é keeni naa ná-pelei wu. ² Ti ɔeni Gaza nuiti ma: «Samesɔn zeelive taazuve.» Ti nu ɔulazuve kpein makeni kpidi, ti ɔa maaɔɔun taa zigidaave. Anee naa ve, ti ɔaaleini kpidi jεgelein, ti deve ga ti paa sobui.

³ Samesɔn yeini laani ɔɔin eyesu kua zaamai. Kua zaamai, é wuzegeni, é taai ma zigigi ma ɔo seveiti soni ta daamasa felegɔiti, é kpo soɔɔgi va, é ti pe pu ɔoma, é li ga tiye gize unmaave Geebelɔn letemave.

Dalila Samesɔn yaava vai

⁴ Tago zuɔoozaai ma, Samesɔn anzanui ta neeni ve, nii daa ɔeni ga Dalila, é ɔeni zeini Soleke nεmei zu. ⁵ Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiiti ti liini naa ɔo be, ti ɔe ma: «Nεeneso deε, é kwεe ve ná-zεbe wolai zeɔezu ná, ta velei ga zobo sɔɔɔ da ma, ɔa gilizu, gi vɔni ma, gi ɔilagilagi ɔa wali ɔaei waagila unɔila (1 100) fe é ya.»

⁶ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Nà è maanεεnezu, ve ɔa-zεbe wolai zeɔezu ná, soma è ná le ga ze, ta leeni ɔa nu a è ɔili la, nu vɔni è ma.»

⁷ Samesɔn googaaɔoteni, é ɔe ma: «Ni nu a ɔilina ga kile galu niine ɔofela, niiti ti la de vɔni, zεbei ɔa ɔula zèa, ná ɔe nɔ eɔe nui mɔtaiti kevele.»

⁸ Filiseti nuiti ta-ɔundiɔiiti ti vaani ga kile galu niine ɔofelaiti Dalila ɔo, niiti ti la ɔeni de vɔni. E gilini ga naati. ⁹ Kele ti nuiti ɔooɔuni koba pelei wu. Anzanui ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» E kile galu naati suleveveni eɔe nɔ geze vuɔe ga ɔala abu ɔa. Ná-zεbei zeɔezuve la ɔeni ɔwεeni.

¹⁰ Dalila ɔeni Samesɔn ma: «Wele, è ɔaabolɔɔazu, zeɔiti ka è ti woga mà. Niizu ná è maanεεnezu, soma è naa le ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

11 E ɓeni ma: «Ni ta ɓilina ga galu ɔɔɔɔ niineiti, ti la de botii ɓeeni ga tiye, zebei ga ɓula zèa, nà ɓe nɔ eɓe nui mɔtaiti kevele.»

12 Dalila galu ɔɔɔɔ niineiti seɓeni, é gili ga tiye. Naa voluma, é ɓe ma: «Filiseti nuiti ta ga é zo, Sameson!» Nuiti ma ti ɓeni loni koba peɓewuɓe. Kele galuuti ti ɓeni zeei va, é ti leveniga eɓe geze ɓaali ɓila nɔ.

13 Dalila ɓeni Sameson ma: «Zaaɓaɓa da ɓaaboloɓazu, zeeiti nɔ ɓa é ti wosu mà. Deɓ ga ze, nii nu ɓa é ɓili la.»

Sameson ɓeni ma: «Ni da nɔun kpaɓa lofelaiti feɓena geze veɓe bakogi zu, é ti zeii da ga pagɔ ga gului, nà ɓala nà-zebei ma, nà ɓe eɓevelei nuɓusei mɔtaiti ti la.»

14 Keai ma niizu, Dalila nɔun kpaɓa lofelaiti feɓeni geze veɓe bakogi zu, é ti zeii da ga pagɔ ga gului. E ɓeni ma: «Filiseti nuiti ta ga é zo, Sameson!»

E wuunni, é ɓula ná-ɓiimenii zu, é kpaɓo guluiti tɔɓɓulani.

15 Dalila ɓeni ma: «Da zoo ɓale é ɓe mà: «Gè é neɓe ve.» E la laani dà! Weɓe, ná zeizu ɓea sava, é da ɓaaboloɓa, é la keeni, é va da-zebe wolai zegezuɓe le ga ze.» 16 Tei folo-o-folo é ɓeni kpɔɔzu, é da zeli lo ma ga daawooiti, saa wɔin soni.

17 E ɓoozu vai pe boni ma, é ɓe ma: «Kpeka la de ɔɔɓuni nɔungi va, tɔzei ge yeini deɓe ɓoozu, ge ɓaliva GALA ma. Ni nɔungi a wona, nà ɓala nà-zebei ma, nà ɓe eɓevelei nuɓusei mɔtaiti ti la.»

18 Dalila kaai ma ga é ɓoozu vai pe boga ma, é wooleveni, ti Filiseti nuiti ta-ɓundigiiti toli, é ɓe ti ma: «À vaana niizu, mazɔɔ é ɓoozu vai pe boga mà.» Filiseti nuiti ta-ɓundigiiti ti liini pɔ be, ga waliiti ya. 19 E Sameson laani ɓɔɓɔi ma, naa ɓi, naa ɔolu é zunui ta lolini, naa nɔundeɓa veɓe lofelaiti tɔbe ga. Pele ɓana é tɔzeini la ga ɔniga ma, tɔzei ná-zebei ɓulani zea.

20 E ɓeni ma: «Filiseti nuiti ta ta é zo, Sameson!»

E wuunni, é ɓula ná-ɓiimenii zu, é ɓe ɓɔɓɔ ma: «Nà ɓulazu, eɓevelei ge keai la mɔungiti su, ge ɓɔɓɔ vie!» E la ɓeni kweɓe ga ɓooɓɔ GALAGI zeɓea polu.

21 Filiseti nuiti ti soni, ti gaazuɓe felegɔiti kulani su. Ti yeini la Gaza, ti gili ga kɔlu ɓi ɔɔɓɔi, ti pili kasoi ɓa, é da molo ziga ɓɔtui lati.

Sameson ná-potokulai ta saa vai

22 Anɓe naa ve, nɔungi buyega voluma, nɔundeɓa tɔzeini ga lea nɔungi ma.

23 Tama, Filiseti nuiti ta-ɓundigiiti ti ɓaalɓeni ba, ga ti zalaɓa wola ɓula ta-ɓalagi Dagon ve, ti ɓoozune. Ti ɓeni ɓeezu: «Gá-ɓalagi gi zili nui Sameson laa gi yeezu.»

24 Siɓi zu nuɓuseiti ti kaani la, ti ɓoozunɓeni, ti ta-ɓalagi maamuse, ti ɓe ma:

«Gá-ɓalagi gi zili nui laa gi yeezu, toɓa é ɓeni gá-yooi ɓoloɓolosu, é da gá-nu mɔinmɔingiti paa.»

25 Tei ti wola ɓoozunɓeni, ti ɓeni ma: «À Sameson loli, é va é ɓaagi wo gi ve!» Ti Sameson lolini, é ɓula kasoi ɓa, é da ɓaagi wo ti ɓaazu. Ti toni peɓi ma beɓegiti zɔɓzuɓe.

26 Sameson ɓeni zunu loungei ma, nii é ɓeni sosu zee va: «Lo tɔɓɔ, é zèe veɓe kpɓegiti ba, niiti peɓi zeini ti ɓa, ge yeeve ti ve.»

27 Peɓe wolai naa laaveni ga nuɓusei, zunuiti ta anzanuiti, Filiseti nuiti ta-ɓundigiiti kpein ti ɓeni ná. Seizeibosuɓe peɓe ɓomave, miná pe ka naa laaveni, nu waasavagɔ (3 000) ɓa é ɓeni ná, zunuiti ta anzanuiti, ti ɓeni weɓezu Sameson

va, é dá ɔaogi wo. ²⁸ Samesɔn woɔfulani Ɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɔe ma: «Màligɔii, Ɔɔɔɔ GALAGI! Nà è maanɛɛɛɛzu, ɔize sù, ee, GALA, zɛbei ve bè, niizu, naa ɔe ɔila kpe nɔ, gè gàazuɔe felegoi vaa ɔotokula Filiseti nuiti ma!»

²⁹ Samesɔn yeeveeni zaamazu bɛɛɛ felegoiti bɛ, pelei ɔeni zeini ga, é vɔɔɔɔ ti va, zoi ɔeni zeezazuve, zoi ɔe kɔɔɔɔve. ³⁰ Naa volu é ɔeni ma: «Gi za ɔɔɔma gá Filiseti nuiti!» E ti laavilini ga zɛbei pɛ, pelei woloni Filiseti nuiti ta-ɔundigɔiti ma, ta bɛɛɛ, nii é ɔeni ná. Nii é paani saazuve, naa mɔinni é leve keai ma vulua gele va.

³¹ Keɛɔeɛleaiti ta ná-nuiti kpein, ti yeini, ti ma ɔoomai zeɔe, ti lii la, ga ti maaɔulu Soleya ta Esetawole ti yɔɔɔɔzuvɛ, keɛɔe Manoá ná-kabayɛgei zu. E ɔeni ga tukpɔɔfaaleve nui Izelayele yooi zu kona ɔuufelegɔ (20) laawu.

17

Mika ná-zalaɔa ɔulazuve

¹ Zunui ta ɔeni zeini Efelayime ɔize yooi zu, daaseigi ɔeni ga Mika. ² E ɔeni dee ma: «È-ɔi ka su ga ti wali ɔaei waagila unɔila (1 100) unmani é ya, é unma nui voovooni gàazu. Nà ɔa gè walii naa ɔulani é ya, toɔa pɔ bɛ.»

Dee ɔeni ma: «Ɔɔɔɔ GALAGI tuya loo dɔun zunui ve!»

³ E wali ɔaei waagila unɔilagi (1 100) veeni dee ya, naa ɔeni ma: «Nà niima wali ɔaei veezu Ɔɔɔɔ GALAGI ve ga ná ɔɔɔi zeei, é ɔe dɔun zunui ve, ga vololibai ta kɔɔɔɔ ganigi é ga kɔlu gaawuungai. Zekana gè feezu la è ya volu.»

⁴ E wali ɔaei veeni dee ya. Dee wali ɔaei unfelegoi (200) zeɔeni, é fe kɔlu ɔaawuun nui ya. Naa vololibai ta kɔɔɔɔ ganigi bɛɛɛni ga kɔlu ɔaawuungai. Ti ti ɔuuni Mika ná-pelei wu.

⁵ Mika naa, ada zɔɔɔni ná-pelei wu, ve é ɔeni nɔkɔsu ná ti wu. E zalaɔa ɔula zeɔe ta pele wu zalei taɔiligaa bɛɛɛni, é ná-doun zunui ta zeɔe ga ná-zalaɔa ɔula nui.

Mika ná-zalaɔa ɔula nui

⁶ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Eɛe ge ɔeni naa nɔ ɔeɛzu, nii pagai gaazu. ⁷ Zunu loungoi ta ɔeni Beteleyeme laai zu, Zuda yooi zu, Zuda ná-bolodai zu. E ɔeni ga Leevi nui ta, é ɔeni seikɔɔmai zu. ⁸ Zunui naa zeɔeni Beteleyeme taazuve, Zuda yooi zu, é li zeizu adave ta, ve a zeɔe ná. E yeni ziezu pelei zu, é zeeli Efelayime ɔize yooi zu, eyɛsu é zeeli Mika ná-pelei wu.

⁹ Mika ɔeni ma: «Da zeɔezu mini?»

E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ga Leevi nui, Beteleyeme, Zuda yooi zu, ná liizu gè zeɔe ve ná zoo zeizu ná.»

¹⁰ Mika ɔeni ma: «Ye pɔ bɛ, è ɔe ga kɛɛ, ta zalaɔa ɔula nui bè, ná wali ɔae puugo ve è ya kona gilagi laawu, é ɔo seɔeiti ba, ta daamianigi.»

Leevi nui ná-botii lɔzeini. ¹¹ E vaani bu ɔana, é ye zunui naa ɔo bɛ, naa ɔalaa yeezeini bu, é deve ga ná-doun zunui ta. ¹² Mika Leevi nui zeini zalaɔa ɔula wotii unda, zunu loungoi naa ɔeni ga ná-zalaɔa ɔula nui. E naa laazuveɛni ná-pelei wu. ¹³ Mika ɔeni ma: «Niizu, gè kwɛɛga ga Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa faanɛ ɔe bè, tɔzei Leevi nui nii ɔa bà ga zalaɔa ɔula nui.»

18

Zou ɔaizie vai Dan mavofodaiti bɛ

¹ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Dan mavofodaiti ti ɔeni zou ɔaiziezu, ve ta zeɔe ná. Mazɔɔo eyɛsu naama ziegi zu zeeli, ti la ɔeni de

zou zolooni Izelayele velayejei zaiti saama. ² Dan mavofodaiti ti zunu gēzegēze doolugo gulanu bōgo zaama, ti zēge Sōleya ta Esetawole, ti li ti zōoi vete, ti ziezie su. Ti gēni ti ma: «À li, wo zōoi zuvete.»

Ti zeelini Efelayime gize yooi zu, eyesu ti li Mika ná-pelei wu, ti ni ná. ³ Ti maaŋuŋaai ma Mika ná-pelei va, ti Leevi zunu loungoi wooi vaagfulabai gwēeni, ti gale ma, ti gē ma: «Be gā paai ga de ve? Leeni gā é kēezu ve? Leeni vaa zu é yēsu ve?»

⁴ Nii kpein Mika kēeni be, é naati boni ti ma, é gē ti ma: «Toŋa da sàla, gē gēa ga ná-zalaŋa gūla nui.»

⁵ Nāzu gā ti gēni ma la: «Gá é maanēnezu, GALA gaazaŋa deē, gi kwēē ni siei gi tōzeida, toŋa zoloo.»

⁶ Zalaŋa gūla nui ti woodaavoteni, é gē ti ma: «À li ziileigi zu, Gōogō GALAGI gā wo va, siei zu wo tōzeizu.»

⁷ Zunu bōlugoŋi naati ti liini, ti zeeli Layise. Ti nuŋuseiti kaani ti zeini ná, ti laai bōgo la, ga Sidan nuiti kēvele, ti yiileidai kitogi zu. Nu nōpe ge la gēni ti bōlzu ti-maagoolii zu, baa é va ze i unda. Ti maagfoozani Sidon nuiti ba, kpōfaama la gēni ti yōgozu ta nu nōpe.

⁸ Zunu bōlugoŋi naati ti gāleni ma, ti li ti-gēeleaiti pō be Sōleya ta Esetawole, naati ti gēni ti ma: «Lee vaa gā siei ma?»

⁹ Ti gēni ti ma: «À wuzēge! Ade le ti laalōŋoma, mazōlō gi zōoi gāave, gola vage. Toŋa gāle! Wa zeini nō, wo la faa wosu! A mina gē ga dōove nui. A pele zo, wo li wo zōoi naa zo! ¹⁰ Wa zeelina náve, wa nuŋuseiti ka ná, ti laai bōgo la. Zou ve gola wōlōai, GALA ge fea wo ya, ada ve nu la valaga ani nōpe ma ná, anii nii kpein nō é eteai zu.»

¹¹ Zunu undōzita (600), Dan mavofodaiti su, naati ka ti ta-gōogō zōolaiti seŋeni, ti zēge Sōleya ta Esetawole. ¹² Ti leeni, ti kōlaŋai vu Kiliyate-Yeyalime voluve, Zuda yooi zu. Naa gā é ba, naama adave laasei peai ga Maŋanee-Dan, zaafaza (nii poluve ga «Dan ná-kōlaŋai»). ¹³ Ti zēŋeni miná, ti li Efelayime gize yooi zu, eyesu ti zeeli Mika ná-pelei wu.

¹⁴ Zunu bōlugoŋi niiti ti liini Layise yooi zuvetesu, naati ti gēni ti-wōolaiti ma: «Wo suŋwēē nei baa, ga zalaŋa gūla zēgei gā pelei nii ta wu, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, ta kōogō ganigi taŋili, nii é ga kōlu gāawuungai? A naa leve, nii wa ke.» ¹⁵ Ti gāleni ma miná, ti le Leevi zunu loungoi ná-pelei wu, Mika ná-pelei wu, ti tuōgi wo. ¹⁶ Nāzu niina, Dan mavofodaiti, nu undōzitai (600) niiti kōogō zōolai gēni ti ya, ti gēvele bēteai kōogō vai ma, naati ti gēni loni pelevave. ¹⁷ Zunu bōlugoŋi niiti ti liini zōoi zuvetesu, naati ti leeni, ti vololibai zēge, ta zalaŋa gūla zēgei, ta pele wu zaleiti, ta kōogō ganigi, nii é gēni ga kōlu gāawuungai. Zalaŋa gūla nui gēni loni pelevave ta nu undōzitaiti (600) niiti kōogō zōolai gēni ti ya.

¹⁸ Zalaŋa gūla nui zōiti kaai ma, ti le Mika ná-pelei wu, ti vololibai zēge, ta zalaŋa gūla zēgei, ta pele wu zaleiti, ta kōogō ganigi é ga kōlu gāawuungai, é gēni ti ma: «Leeni gā wo kēezu miná?»

¹⁹ Ti googāavoteni, ti gē ma: «Maagē kpō! Yeevee la, è vile gi volu, gē ga gēēgei gi ve, ta zalaŋa gūla nui. Fizoŋe è ma nei baa, è gē ga zalaŋa gūla nui zunu gīlagi nō ve, baa é gē ga zalaŋa gūla nui bolodai ve, ta peleyejei ve, Izelayele yooi zu?»

²⁰ Zalaŋa gūla nui wola goozune naama vai zu. E zalaŋa gūla zēgei zēŋeni, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, é vile nuŋuseiti saama.

²¹ Ti pele zoni, ti da li, ti dōungoiti toni luŋo, ta toganiiti, ta kasōiti.

²² Ti maaɔfoozaaɪ ma Mika ná-peleɪ va, Mika zeɪɲɔɔɔɪti ti bɔɔɔ lolini, ti vile Dan ná-nuiti polu. ²³ Ti ɣeni kpeei loozu Dan ná-nuiti polu, naati ti ɣaleni ma, ti ɣe Mika ma: «Leeni ɣa keai, e toligi wosu ɣana?»

²⁴ E ti woodɔaavoteni, e ɣe ti ma: «Nà-galagiti gè ti beteni, wo ti zeɣea, e veɛ zalaɣa ɣula nui va, wo lia ga tiye, lee ɣili ka niina zeɣai zèa, wa gaazaɣa mà vaa zu?»

²⁵ Dan ná-nuiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Mina gi woizuɔɔɔ! Tanisu gi zaama, nui tanigaa yiiɣaawana, ti loo e ma. Toɣa ɣe ga e undaavili faa, wa da-veleyeɣei.» ²⁶ Dan ná-nuiti ti pele zoni, ti da li. Mika kaai ma ga ta-zobogi wɔɔɔve nɔnɔi va, e ɣaleni ma, e li ná-peleɪ wu.

Dan mavofodaiti ti zeɪ vai Layise

²⁷ Nii kpein Mika kpeteni, zekana Dan ná-nuiti ti naati seɣeni la, ti li ga tiye, e veɛ zalaɣa ɣula nui va, e ɣeni zea. Naa vɔluma, ti laaleɛni Layise wu, ti nuɔuseiti paa, niiti ti ɣaaleɛni, ti laai bɔɔɔ la, ti zeini ziileigi zu, naa vɔlu ti abui lɔni taai va. ²⁸ Nu nɔpe ge la ɣeni vaani, e va bɔ ti va, mazɔɔɔ ti maaɔfoozani Sidon yooi va, kpɔfaama la ɣeni ti yɔɔɔzu ta nu nɔpe, ná ɣeni nemɛi zu, nii e Bete-Leɣɔbe.

Dan ná-nuiti ti taai lɔni vɔlu, ti zeɪ ná. ²⁹ Ti taai laaseɪ pɛɛni ga Dan, ti-mɛwɔla Dan laaseigi, Izelayeɛ ná-doun zunui, keɛ mɔungi daaseigi ɣeni ga Layise. ³⁰ Dan ná-nuiti ti vololibai naa ɣaalɔni ná, ti Zonatan zeɪ ga zalaɣa ɣula nui, Dan mavofodaiti bɛ, nii e ɣeni ga Geɛlesome ná-doun zunui, Moize ná-dounloin. Naa mavofodaiti ka ti ɣeni naama wotii ma, eyesu ti li ga tiye duɔlai zu. ³¹ Vololibai nii Mika kpeteni, ti naa makeni, GALA peleɪ nii e ɣeni Silo, naa ná-yeɛɣeɣalal kpein daawu.

19

Gibeɔ laaveaiti ta-vaa ɲi

¹ Naama ziegi zu, masa ge la ɣeni Izelayeɛ unda. Leevi nui ta ɣeni ná, e ɣeni zeini Efelayime ɣize yooi ɣaabelazuve, e anzai ta zeɣeni Beteleyeme Zuda yooi zu, nii e la vuluni ga zɔiti kevele. ² Keɛ anzanui naa bɔɔɔ lɔni kologologi zu, e zeɣeni pɔ be, e ɣale ma keɛɣe vɔ be Beteleyeme, e keɛni ná ga alu naanigɔ. ³ Sinigi wuzegeni, e li pɔ be, e va bɔe pɔ, e ziila, e lii la. Ná-botigɛ zunu lɔngoi ɣeni ba, ta soovale felegɔ. Anzanu lɔngoi naa leɛni keɛɣe ná-peleɪ wu, siegi zu keɛɣe zunui ɣaani la, e yeezeini bu ga koozune.

⁴ Nekoi, anzanu lɔngoi keɛɣe, naa yeevilini su, e ye naa vɔ be, e ke ná ga folo savagɔ. Ti da daamii wo, ti da bɔɔle, ti da ɲi ná. ⁵ Foloi naanisieɪ, ti wuzegeni ga sobuzobui, Leevi nui ɣevele beteni ga e li. Keɛ anzanu lɔngoi keɛɣe ɣeni nekoi ma: «Ani go mi, e zebe zɔɔɔ, wa li niina.»

⁶ Ti zeini, ti daamii wo, ti bɔɔle vɔɔma ti felegɔ. Naa vɔlu anzanu lɔngoi keɛɣe ɣeni anza zinigi ma: «Deve, e ɲi ve, e yiilei.» ⁷ Anza zinigi wuzegeni ga e li, keɛ nekoi ɣilini ma, e kpidi ɣila keɛni ná mɔnɔ. ⁸ Foloi lɔɔlusieɪ, e wuzegeni ga sobuzobui ga e li. Anzanui keɛɣe ɣeni ma: «Nà e maanɛɛnezu, ani go mi, wo naa maaɔɔun, foloi gaayei.» Ti felegɔ pe ti daamii wɔni.

⁹ Anza zinigi wuzegeni, ga ti li ta anzai nii e la ɣeni fuluni ga zɔiti kevele, ta ná-botigɛ zunu lɔngoi, keɛ anza keɛɣe ɣeni ma: «Weɛ foloi gaayeiɔa, woza lia, a ɲi ve, foloi lia. A ɲi ve, e yiiɣaaleɪ, lina wa wuzegɛ ga sobuzobui, wo vile peleɪ zu, e li da-laazu.» ¹⁰ Anza zinigi la ɣeni pɔ ga e va ɲi ná, e wuzegeni,

é li. E zeelini Yeebuse ɔakalave, nii é ga Zeeluzalame, ta soovale felegɔiti ti maagiliai, ta anzai nii é la ɔeni vuluni ga zoiti kevele.

¹¹ Siɛgi zu ti zeelini la Yeebuse, foloi wola liini niina. Botiɔe zunu loungoi ɔeni maliɔii ma: «Ade li, de lati Yeebuse nuiti ta-laai tei ma, ade ɔi ná.»

¹² Maliɔii gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Ba-o, ade la laazu zii ɔiligiti ta-laazu, ve Izelaye le nu la ná, ada ɔiizu Giɔea.» ¹³ E ɔeni mɔno ná-botiɔe zunu loungoi ma: «Ade li, de maaɔɔa nuuma adaveti ta va, Giɔea ɔaa Lama, de ɔi ná.» ¹⁴ Ti yeni ziezɔ eyesu foloi da, siɛgi zu ti maaɔɔaani la Giɔea va, nii é Benzamen yooi zu. ¹⁵ Ti latini eyesu ti zeeli miná, ti ɔi Giɔea. Leevi nui læeni, é lo taa zaamave. Nu nɔpe ge la ɔeni suzoni, é va daazɔwe ná-pelei wu, ga é ɔi ná.

¹⁶ Gaaɔelasu, kewola vɔloi ta vaani kpɔkɔi, é zeɔe boti ɔeezɔve kpalagave, zunui naa ɔeni ga Efelayime ɔize yooi zu nui ta, é ɔeni zeini Giɔea, keke náve nuiti ti ɔeni ga Benzamen nuiti. ¹⁷ E ɔaazuwuzegeni, é weɛin ɔa taa zaamave. Kewolai ɔeni ma: «Da liizu mini? Da zeɔezu mini?»

¹⁸ E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Gá zeɔezu Beteleyeme Zuda yooi zu, gá liizu Efelayime ɔize yooi ɔaaɔelazɔve, miná ɔa gè zɔlɔoni ná. Pàave, gè zeɔe Beteleyeme Zuda yooi zu, ná liizu Gooɔɔ GALAGI ná-pelei wu, keke nu nɔpe ge la ná, nii é yeezeizu bù. ¹⁹ Tama, tufai ɔa gi ya soovalegiti kɔno fai zu, ta bului balaa, ta dɔoi, gi ve ga anzai ta ná-botiɔe nui, gi ɔede la ani nɔpe ba.»

²⁰ Kewolai ɔeni ma naazu: «Ziileigi ɔe é ve! Gè minazeɔea ga è-maavai pe, é la ɔi taa zaamave.» ²¹ E ti læeni ná-pelei wu, é tufai ve soovalegiti zea. Siɛveaiti ti ɔɔɔɔiti maagbani, naa volu ti daamii wo, ti ɔɔle.

²² Siɛgi zu ti ɔeni ɔoozuneezu la, taazɔve zunuiti, nu pakaiti, ti vaani ti ɔaku pelei ma, ti da daa ziɔa, ti da ɔe kewola vɔlɔi ma, pele kee nui: «Zunui ɔula, nii teai é vɔ be, gi ɔede ɔula la!»

²³ Pele kee nui ɔulani, é li ti vɔ be, é ɔe ti ma: «Ba-o, kɔleaiti, à mina faa ɔau ɔe, ná wo maaneɛeezu, tɔɔzei zunui nii ɔa ga mà weɛn, à mina tɔɔɔ ɔloɔɔolo faa ɔe. ²⁴ Wele doun anzanui va, kpeaai, ta zunui anzai, ná ɔulazu ga naati. A loo naati ma, wo naa ɔe nii wo wɔinni wo ke. Keke à mina tɔɔɔ ɔloɔɔolo faa wolai naa ɔe ga zunui nii.»

²⁵ Zunui naati ti la ɔeni woiloni goo ma. Názu ɔa Leevi nui anzai zoni la, é kula eteave. Ti vuuni ma, ti vuova ma, é zo kpidi ma eyesu sobui, naa volu sobuzobui ti yeebe ba. ²⁶ Sobui, anzanui naa vaani, é loo zunui naa ná-pelelave, ve sinigi ɔeni ná, eyesu woza ɔala.

²⁷ Sobui sinigi wuzegeni, é pelei laalao, é ɔula, é va li ná-siei ma. Keke anzanui naa, é ga anzai nii é la ɔeni fuluni ga zoiti kevele, é naa ɔaani laani nu læezɔve pelei wu, zeiti peai kpofalagi ma. ²⁸ E ɔeni ma: «Wuzegɔe, de li!» Keke gooɔaavote ge la ɔeni veeni. Sinigi seɔeni, é peɛ soovalegi gila kɔma, é vile pelei zu, é da li ná-taazu.

²⁹ Seelii ma ná-pelei wu, é boɔai zɔegeni, é anzai leveleve, é ke ga ma bulukpulu puugo maazu felegɔ (12), é teveni Izelaye yooi zu ná pe. ³⁰ Niiti kpein ti naa ɔaani, ti ɔeni ma: «Nii ɔeɔala vaa nɔpe ge la de ɔeɛni, nu la de ta ɔaani, kaipa Izelaye nuiti ti læeni, ti ɔula Ezipete yooi va, eyesu zaagaza. A ɔisie su, wo ɔɔɔ ɔa, wo deve wo!»

20

*Izelaye nuiti ti devei wo fai
Benzamen nuiti daalɔɔma*

¹ Izelayele nuiti kpein ti vaani, é zo Dan é li Beel-Seeba, eyesu Galaade yooi zu, bebei ɔaaleeni ba Gooɔɔ GALAGI ɔakala eɔe nu ɔila no Misepa. ² Nuɔuseiti ta-ɔundigɔiti kpein, ti ga Izelayele wolodamaiti, ti ɔeni GALA ná-nuɔuseiti ta-maaboɔgi zu, zunu waunnaanigo (400 000) ɔeni ná, niiti ti ɔeni ziezu ɔoɔɔa, boɔa zokpɔi ɔeni ti ya. ³ Benzamen nuiti ti menini ga Izelayele nuiti ti leeni Misepa. Izelayele nuiti ti ɔeni ma: «Delei faa ɔoi nii vaai la, à naa wo lee gi ma.»

⁴ Leevi nui nii ti anzai vaani, naa ɔeni ti ma: «Ànzai nii é la ɔeni vuluni ga zoiti kevele, gá naa ɔa gi vaani Giɔea Benzamen yooi zu, ga gi ɔi ná. ⁵ Taaveaiti ti laaleeni noon bu. Kpidii, ti pelei maalatini, ve gè ɔeni ná, ti ɔe ti paa. Ti vileni ànzai volu, ti ye laazu la eyesu ti paa. ⁶ Gè ma voomai zegeni, gè teveleve, gè sei su puu maazu fele (100), gè teve Izelayele yooi zu ná pe. Tozei ɔamaba vai é ga ɔoɔɔ ɔologologi niima zii ɔea Izelayele yooi zu. ⁷ Wele, Izelayele nuiti wo kpein ka, wo ɔaaleai ba, à unpilena, wo faa ɔila deve!»

⁸ Nuɔusei kpein ge wuzegeni so gilagi zu, ti ɔe ma: «Nu ɔila kpalaa ge la ɔalesu ma ná-sege ɔotai wu, nu ɔila kpalaa ge la liizu ná-pelei wu. ⁹ Wele nii ade keezu niina ga Giɔea nuiti, ada kpakutoomai ɔeezu, ade kwee nii da ke ga tiye. ¹⁰ Izelayele wolodai kpein su, ada nu puugo zezegu nu ungilagi (100) zu, ta nu ungila (100) nu waagilagi (1 000) zu, ta nu waagila (1 000) nu waapuugoi (10 000) zu, ta liizu ti daamiani gaizie nuɔuseiti be, naa ɔa a ke ta ɔalena ma, ade Giɔea zo, nii é Benzamen yooi zu, eɔevelei ta-ɔamaba vaa ɔoi la, ti keai Izelayele yooi zu.» ¹¹ Zekana Izelayele zunuiti kpein ti ɔaaleeni ba la taai laalɔɔma, eɔe zunu ɔila kpe no.

¹² Izelayele wolodaiti ti zunuiti teveni Benzamen ná-peleyeɔe ma, ti ɔe ma: «Namaba vai, nii ɔoudai, naa ɔeeve ɔale wo zaama? ¹³ Gaamago no, su mina ɔooza, à nu ɔakaiti fe gi ya, niiti ti Giɔea, gi ti undaavili, gi faa ɔoi gula Izelayele zaama ɔana!»

Benzamen nuiti ti la ɔeni keeni, ti va woilo ti-ɔeeleaiti goo ma, Izelayele nuiti. ¹⁴ Benzamen nuiti ti zegeni ta-laa wolaiti su, ti ɔaale ba Giɔea, ti va li ga kooi Izelayele laalɔɔma. ¹⁵ Benzamen nuiti gaaluni ma volo ná, ti ɔeni ga, zunu waavuufele maazu bozita (26 000), niiti boɔa zokpɔi ɔeni ti ya, Giɔea taaveaiti ti la naama ɔaalugi zu, tozei naati tiegi ɔeni ga nu undofela (700), ti ga kooɔo nu ɔezegegiti. ¹⁶ Naama ɔooɔo nuiti saama, kooe nu ɔeni ti zaama ga nu undofela (700), naati kpein ti ɔeni zoosu ti ɔeni kɔtui vili ga felevelegi, ti la voola nu undefa ɔila kpegi va. ¹⁷ Ti Izelayele nuiti gaaluni balaa, ti ɔeni ga nu waunnaanigo (400 000), niiti boɔa zokpɔi ti ya, ti ga kooɔo nuiti, Benzamen nuiti ti la naama ɔaalugi zu.

Kooi ɔoo vai

Benzamen nuiti daalɔɔma

¹⁸ Izelayele nuiti ti wuzegeni, ti le Beetele, ti GALA gaazaɔa, ti ɔe ma: «Gi zaama be ɔa a le de moonpa, é Benzamen nuiti sakpe?»

Gooɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Zuda nuiti ka ta le ti tozei.»

¹⁹ Geelaalaoni no feya, Izelayele nuiti ti wuzegé ti ta-ɔooɔaɔai vu Giɔea ɔobave. ²⁰ Ti ɔulani, ti li ga ti kooi ve Benzamen nuiti ba, ti boɔo zeini su, ti lo Giɔea laawu. ²¹ Benzamen nuiti ti ɔulani Giɔea, ti Izelayele nui vaani kooɔo zuve naama volo ná ga nu waavuufele maazu fele (22 000). ²² Nuɔuseiti, Izelayele nuiti, ti boɔo iɔooɔoni, ti ɔevele beɔeni kooɔo vai ma moɔo ga niine naama adave no, ve ti ɔeni vuuni ná folo moongi. ²³ Izelayele nuiti ti leeni, ti

wɔɓ Gooɓɓ GALAGI ɗaazu, eyesu kpɔkɔi zeeli. Ti Gooɓɓ GALAGI ɗaazaɗani, ti ɗe ma: «Gi maanɓɓe nei gi koo laale Benzamen nuiti bu, gi-ɗeeleaiti?»

Gooɓɓ GALAGI ɗeni ti ma: «À li ti laalɔɗoma.»

²⁴ Poluma zobui, Izelayele nuiti ti laaleeni Benzamen nuiti bu volu, ná zeizu velesiei. ²⁵ Ná zeizu velesiei naa, Benzamen nuiti ti ɗulani Gíbea, ti ti laaɗomi, ti nu waapuugo maazu ɓsava (18 000) vaani Izelayele ɗooɗɗo nuiti ba, kooɗzuwe, ti zoogai boɗa zɔkpɔi vilisu.

²⁶ Izelayele nuiti kpein, ti ma ɓeɓeiti ti leeni Beetele. Ti yeni zeini ná, Gooɓɓ GALAGI ɗakala, ti da wɔɓ, ti zugi zo eyesu kpɔkɔi, ti gala zalaɗaiti kula, ta ziilei zalaɗaiti Gooɓɓ GALAGI ɗakala. ²⁷ Ti Gooɓɓ GALAGI ɗaazaɗani mɔno. Naama ziegɗi zu, miná ɗa Gooɓɓ GALAGI ná-minazeɗe kesui ɗeni ná. ²⁸ Eleazaal ná-doun zunui, Finease, nii é ga Aalɔn ná-dounloin, naa ɗa é ɗeni botii zu naama ɗonagi. Ti ɗe ma: «Gi maanɓɓe gi li mɔno, gi gi-ɗeeleaiti sakpe, Benzamen mavofodaiti, ɓaa gi looɗɗo?»

Gooɓɓ GALAGI ɗeni ti ma: «À li, mazɔɓɓ lina, ná zobo feezu wo ɓe, wo pile sɔɓɓ ti ma.»

²⁹ Izelayele nuiti, ti zunuiti seini dɔɗɗufuzu Gíbea maaɗoolii zu. ³⁰ Naa volu, ti liini, ti laale Benzamen nuiti bu ná foloi zavasiei. Ti ɓooɗɗo zeini su kooɗɗo vai ma Gíbea luɗɗo, eɗeɓelei ma moun felegɔi ɗeni la. ³¹ Benzamen nuiti ti ɗulani kooɗɗo vai ma, ti beni ɓooɗɗo va, ti yeeɓeteɓe taai va. Ti tɔzeini ga nuiti paa nuɓuseiti saama, eɗeɓelei no ti keeni la mɔungiti su, pelei naati su, nii gilagi leezu ga Beetele vele, gilagi da li ga Gíbea vele balaɗai zu. Izelayele zunui ti paani, é ɗeni ga nu uusaavagɔ (30).

³² Benzamen nuiti ti ɗeni ɗeezu ma: «Ade voniga ti ma ga mɔungi no ɗeɓelei.»

Kele Izelayele nuiti ti ɗeni ɗeezu: «Ade ɓela ti va, de ti ɓeteɓe taai va, de li ga tiye pelei zu.»

³³ Izelayele zunui kpein ge zegeni losuɓeti, ti ɓooɗɗo ɗeɓele ɓete Baale-Tamaal. Izelayele ná-nuiti ti looɗɗuni, naati ti zegeni Maalee-Geeɓa, ɓe ti ɗeni ná. ³⁴ Kooɗɗo nu ɗeeɗeɗe waapuugo (10 000), niiti zeelobai woni ga tiye Izelayele zaama, naati ti zeelini Gíbea ɗakalawe. Kooi wola ɓoini, kele Benzamen nuiti ti la ɗeni kwee ga maanɔɗɔi ɗa vaazu ti ɓe. ³⁵ Gooɓɓ GALAGI Benzamen nuiti sakpeni Izelayele ɓe, naama voloi, Izelayele zunu waavuufelegɔ maazu looluɗɗo ungila (25 100) paani, ti pe ti zoogai kooi ɗoozu ga boɗa zɔkpɔi.

³⁶ Benzamen nuiti ti kweeni ga Izelayele nuiti ti pile sɔɓɓa ti ma. Izelayele zunuiti ti keeni, eɗe ta ɗe ɓelazu Benzamen nuiti ba, kele ti-ɗigi ɗeni ta-ɗooɗɗo nuiti ba, niiti ti looɗɗuni Gíbea ɗobawe. ³⁷ Názu ɗa nui naati ti looɗɗuni, ti ɗulani la, ti loo Gíbea zu, ti vaza taazuwe, ti nuiti undaavili. ³⁸ Ti zolooni ma ta Izelayele ɗooɗɗo nui zɔiti, ga ti abui lo, ma luului wuzede taazuwe, é da le geezuwe. ³⁹ Izelayele zunuiti ti ɗaavoteni volu ti ma, ga kooɗɗo. Benzamen nuiti ti nu uusaavagɔ (30) ɗeɗala vaani niina ti va, naa maavele ma, ti ɗeni ɗeezu ma: «Ti voluazoga, ti da ɓela ade va, eɗeɓelei é ɗeni la kooɗɗo volo mɔungi zu.»

⁴⁰ Gaamanɔ, duulu wolai tɔzeini ga wuzede taazuwe. Benzamen nuiti ti latini, ti ka ga abuzogi ɗa ta-laai va, ma abuzogi da le geezuwe. ⁴¹ Názu ɗa Izelayele zunuiti ti ɗaleni ma la Benzamen nuiti daalɔɗoma, naati ti wola zuluani. Mazɔɓɓ ti undaaviligi ɗaani, nii é ɗeni ti luɗɗo. ⁴² Ti voluaveni Izelayele zunuiti ba, ti da li ga teɓebai zu vele. Kele kooi la ɗeni buɗeni ti maazu, niiti ti zegeni taazu vele, naati ti ɗeni ti vaazu, tɔzei ti ɗeni ti yooɗɗo.

⁴³ Izelayele nuiti ti Benzamen nuiti maalatini, ti vileni ti volu, ti da ti ɓaa, ɓe

kpein ti ɔeni ɔeezu ti looɔfo ná, eyesu Gíbea letemave, folo ɔulazu velei. ⁴⁴ Ti Benzamen zunu waapuugo maazu losava (18 000) vaani, ti pe ti ga kooɔfo nu ɔeeɔeezegiti. ⁴⁵ Niiti ti yeni vulua, naati ti bizeni, ti li tevebai zu, Limon fasai vo pelei, ti nu waadoolugo (5 000) vaani naati saama pelei zu, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Gidome, ti nu waafelego (2 000) vaa ti va miná.

⁴⁶ Benzamen nui liego é zaani, é ɔeni ga zunu waavuufele maazu loolu (25 000), ti pe ti ga kooɔfo nu ɔeeɔeezegiti. ⁴⁷ Zunu undozita (600), niiti ti voluaveni, ti vela ti li tevebai zu, Limon fasai vo pelei, naati ti yeni miná eyesu alu naanigo. ⁴⁸ Naa voluma, Izelayele nuiti ti ɔaavoteni Benzamen nuiti daalɔɔma, ti da zunuiti paa ga boɔa zokpoi taaiti su, ta toganiiti, ta niiti kpein no ti ɔeni ti ɔaazu lufo. Ti abui loni taaiti kpein ba, ma yooi zu, niiti ti ti ɔaani.

21

Benzamen mavofodai vuu vai su volu

¹ Zunuiti ti ɔonani Misepa ga ti la mo ti-loun anzanu vea Benzamen nu ve ga volu.

² Nuɔuseiti ti vaani Beetele, ti yeni zeini ná GALA kakala eyesu kpokoi. Ti yeni zongozu, ti da wolo gola, ³ ti da ɔe ma: «Leeni vaa zu, ɔooɔfo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, niima vaa jɔu zii ɔeai Izelayele? Leeni vaa zu Izelayele valagai za ná-bolodai gila ma?»

⁴ Poluma zobui, nuɔuseiti kpein ti wuzegeni ga sobuzobui, ti zalaɔa ɔulazuve loni náve. Ti gala zalaɔaiti kulani ta ziilei zalaɔaiti. ⁵ Naa volu, Izelayele nuiti ti ɔeni boɔfo ma: «Izelayele wolodai kpein su, ma begele ɔa é laade zaama, gaalebai zu, ɔooɔfo GALAGI ɔaazu?» Mazoloo ti konai woni naama nui laalɔɔma, nii é la vaani ɔooɔfo GALAGI ɔakala Misepa, é woni ga ta naama nui vaa.

⁶ Izelayele nuiti ti-ɔeelein Benzamen ná-fai ma maawoin ti zoni, ti da ɔe ma: «Za, bolodai gila kpetevea Izelayele va. ⁷ Leeni ɔa ada ke ti ve, nii a ke niiti ti yegai vulua, naati ti anza zoloo? Toozei de ɔonani ɔooɔfo GALAGI ve, ga de la de-loun anzanuiti ta vea ti ya ga anza.» ⁸ Ti ɔeni ma: «Nui ta ɔa ná nei ɔaa, Izelayele ná-bolodaiti saama, nii é la leeni Misepa, ɔooɔfo GALAGI ɔakala?» Ti kaani ga Yaɔeese nii é Galaade, naa ná-nu ɔila kpalaa ge la ɔeni vaani kooɔɔgai zu, ta maaɔogi zu. ⁹ Ti nuɔuseiti gaalugai ma, Yaɔeese nii é Galaade, ti la ɔeni naa ná-nu ɔila kpalaa kaani.

¹⁰ Nuɔuseiti ti kooɔfo nu waapuugo maazu felego (12 000) leveni, ti devei ve ti ya, ti ɔe ti ma: «À li Galaade yooi zu, wo Yaɔeese laaveaiti pe paa, anzanuiti pe ta doungoiti. ¹¹ Wele velei wa ke la, à zunuiti kpein suwuɔaaleve, ta anzanui kpein niiti ti zunu vaa ɔwee.» ¹² Kooɔfo nui naati ti anzalopo ɔea unnaanigo (400) ɔaani Yaɔeese taaveaiti saama, Galaade yooi zu, niiti zunu la ɔeni de vooɔfuni ti va. Ti liini ga tiye, Silo kooɔɔgai zu, Kanaan yooi zu.

¹³ Nuɔuseiti kpein ti keelaiti teveni Benzamen nuiti ma, niiti ti looɔfuni Limon fasai ma, nii a ke ti yooɔzubeɛe, ziileigi ɔe ti zaama. ¹⁴ Benzamen nuiti ti ɔaleni ma. Ti anzanuiti feeni ti ya, niiti ti la ɔeni ti vaani Yaɔeese, Galaade yooi zu, kele é la ɔeni kula ɔeeni ti va.

¹⁵ Benzamen nuiti maawoin nuɔuseiti soni, toozei ɔooɔfo GALAGI zefe naka wooni Izelayele wolodamaiti saama. ¹⁶ Bebei ma ɔundiɔiiti ti ɔeni ma: «Ada ke ɔale, de va anzanu zoloo zaiti be, ti yegai vulua, toozei Benzamen anzanuiti kpein undaavilige?» ¹⁷ Ti ɔeni ma mono: «Niiti ti yegai vulua Benzamen nuiti

saama, naati ti ta-ɔoganiiti make, naa ɔa a ke bolodai ta ɔaa mina ɔala ba Izelayele zu. ¹⁸ Kele ade la zooga de ɔa de-loun anzanui ta ve ti ɔe ga anza.» Mazɔɔɔ Izelayele nuiti ti konai woni, ti ɔe ma: «Naama nui ɔotove, nii a anza ve Benzamen nui ta ya!» ¹⁹ Ti ɔeni ma: «Wele kona-o-kona ɔɔɔɔ GALAGI ná-fetii ɔa da ɔula Silo, nii é Beetele lekɔemave nu ɔɔɔɔɔɔɔ, é lo pelei naa ɔa folo ɔulazu velei, nii é zeɔezu Beetele é da li Sikeme, ta Leɔɔna lekɔemave nu yeezazu.»

²⁰ Naa ɔolu, ti niima levei veeni Benzamen nuiti zea, ti ɔe ti ma: «À li wo loɔɔ ná, leezen belei su. ²¹ Siɔgi zu wo Silo anzalopoiiti kaazu la, ti da kuai wo, ti da lati, wa ɔula leezen belei zu, wo ɔilagilagi ɔa anzalopo ɔila so ɔɔɔ ɔe ga anza, wo li ga tiye Benzamen yooi zu. ²² Ni ti-ɔeeni, ɔaa ti-ɔeeleaiti, ta ɔaana ti ɔaazaɔa gi ɔɔ be, gá ɔe ti ma: «A gi maawɔingá, mazɔɔɔ gi la anzanu zɔɔɔni ti ɔe kɔɔi zu. Wa laade wo ɔa fe ti ya, ni wa ɔeni de, wa la ɔe ga sɔba nu.» »

²³ Zekana Benzamen zunuiti ti keeni la, ti anzanuiti seɔeni ga ti-lieɔi, é ɔula anzalopoiiti saama, niiti ti ɔeni kuai wosu Silo, naa ɔolu ti li ga tiye. Ti ta-laaiti to ɔolu, ti zeí ná, ta-ɔoganiiti saama ti ɔilagilagi pe. ²⁴ Naama ziɔgi nɔ zu, Izelayele nui zɔiti ti liini ta-wolodaiti su, ta-ɔeɔeɔeɔeiti bu, ti ɔilagilagi ti zeí ta-ɔoganii unda.

²⁵ Naama ziɔgi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Eɔe ge ɔeni naa nɔ ɔeezu, nii pagai gaazu.

Lute Ná-Sεvei Lute ná-sεvei lózei velei

Be ɟa é ga sεvei nii ɟe nui: Nu la kwεε.

Sεvei nii zu ɓε ma ungi: GALA ná-zaalai ta ná-gaazumaawɔingai ɟa naati kɔnɔ fe, niiti ti ɟigi losu ba.

Sεvei nii ɟe ziegi: Kona waagila kona ungila (1 100) siegi zu, Yesu Kilista zɔlɔ siegi yeelɔɟɔ.

Lute ná-fai zie velei ɟa de ɟigi loozu tukpɔɟaaleve nuiti ta-ziegi zu, ti ɟeai ma Izelaye le nuɓuseiti untuɟɔ.

Sεvei nii ɟe ungi ta ɟa ga, é deε eɟεvelei anzanu ɟili ge vaani la, é zeɪ GALA ná-nuɓuseiti saama. Naa maavele ma, sεvei nii ɟaa: Lute ná-woɔɟεɟiladai maabakpasu, nii nu ɟa vɔkɔɟɔ ma, é lo sinigi ná-peleyeɟei va, é veε Izelaye le ná-GALAGI va. Toɟa naa ɟεvelei leεzu, eɟεvelei GALA ge Moaɓe nui Lute mɔεin veeni la, ná-woɔɟεɟiladai vaa zu. Lute ta deemɔɔin Naomi ti maanɔɟni mɔungi ti ɟeni ga maawɔin nuiti, kele ti ɟulani naa zu, ti ɟe ziileigi zu ta undaanεi. Sεvei nii zu vai zugula ve ga pagɔ, toɟa lɔɟɔ vago wosu, é lo woɔɟεɟiladai va ga nuɓuseiti zɔɟɔzu neεbei maavele, ta é vile GALA ná-kitogi va é nui zu.

Boaze ɟεvele βeteni ga é Lute unɔɔ, tɔzei ba: Elimeeleke nii é ɟeni ga ná-nu ɓɔɓɔgi, zobo ge la ɟeni be, é va unɔɔ. Boaze ɟa ga Kilista ma vooigi, nii paai naa laazeelizu, nii tɔgi la zooni é va ke: E nuiti unɔɔni.

Lute ná-doun zunui zɔlɔ fai ɟa ga sεvei nii zu vai ma ɓiingi: Doin naa ɟa é ɟeni ga masagi Davide keεɟe wolai, toɟa ga keεɟe wolaiti ti ta.

Lute Moaɓe anzanui ɟa Yesu Kilista ɓɔɟɔi mavofodai zaama. (Matiyo 1:5)

Elimeeleke ná-peleyeɟei ná-maanɔɟɔ vai

¹ Tukpɔɟaaleve nuiti ta-ziegi zu, pului looni Izelaye le nuiti ta-yooi zu. Beteleyeme laai é Zuda yooi zu, naama zunui ta liini ta anzai ta ná-doun zunui felegɔiti, ga ti lago zeɪ Moaɓe yooi zu. ² Zunui naa laaseigi ɟeni ga Elimeeleke, anza laaseigi ɟeni ga Naomi, ta ná-doun zunui felegɔiti daaseigiti ti ɟeni ga Maalon ta Kiliyon. Ti ɟeni ga Efelata nuiti, Beteleyeme laai zu Zuda yooi zu. Ti zeeliai ma Moaɓe yooi zu, ti zeizuve βeteni ná. ³ Naomi zinigi Elimeeleke zaani, anzanui ɟila ko yeni niina ná, ta ná-doun zunui felegɔiti. ⁴ Ti Moaɓe anzanuiti seini. Gilagi laaseigi ɟeni ga Wɔlepa, felesiei laaseigi ɟe ga Lute. Ti zeini ná kona puugɔ laawu. ⁵ Maalon ta Kiliyon ti zaani ɓalaa ti felegɔ pe. Naomi yeni ná, balagai ná-doun felegɔiti ma ta sinigi.

Lute ta Naomi ti lii vai Beteleyeme

⁶ E yeni Moaɓe yooi zu, é meni ga ɓɔɔɟɔ GALAGI undaanεε laa ná-nuɓuseiti be, é daamianigi vea ti ya. E wuzεjeni, to-o, ná-doun anzaiti-yo, ga ti zeɟe Moaɓe yooi zu. ⁷ Ti zeɟeni ti-zeizuve, ta ná-doun anza felegɔiti, ti vile pelei ma, ga ti ɟale ma Zuda yooi zu. ⁸ Naomi ɟeni naazu ná-doun anza felegɔiti ma: «À ɟale ma, εεε ge li dee ná-pelei wu. ɓɔɔɟɔ GALAGI faaɓɔɟɔ ɟe wo ve, velei wo kea la wo-zinigiti be, niiti ti zaai, ta wo kea la ná ɓalaa be. ⁹ ɓɔɔɟɔ GALAGI

wo g̃ilagilagi zeivele βete zini pelei wu, wa g̃e bu!» E ti neeneni. Ti t̃oazeini ga w̃ola. ¹⁰ Ti g̃eni ma: «Ba-o, ada liizu ũoma da-nubuseiti p̃o be.»

¹¹ Naomi g̃eni ti ma: «À gale ma, d̃oun anzanuiti! Lee vaa zu wa vile p̃olu? Doun zunua ta k̃oouzu m̃õo baa, ta g̃e ga wo-zinigiti? ¹² A gale ma, d̃oun anzanuiti. A li! Maz̃ol̃o g̃ola ũol̃u ve na, g̃e va ze zini be. Añe balaa ña g̃eezu ma: «Kito ka b̃e, ga za bidii, g̃e ve zini be ga g̃e zunu louñga z̃ol̃o,» ¹³ wa naati maab̃oun ga ti w̃ol̃o, wa g̃ele wo ze vai va zini be naazu baa? Ba-o, d̃oun anzanuiti! Maz̃ol̃o ña-kp̃ol̃i w̃ol̃u ve w̃oñi va, ta m̃õo G̃oõg̃o GALAGI yeewuzeg̃e d̃aal̃og̃ma.»

¹⁴ Ti w̃ol̃ni m̃õo. W̃olepa deem̃on neeneni, ti bali ma, kele Lute g̃ilini ba. ¹⁵ Naomi g̃eni Lute ma: «Pete, e-zeeboi galega ma ña-nubuseiti p̃o ta ña-galagiti. Gale ma, e vile e-zeeboi volu.»

¹⁶ Kele Lute g̃eni ma: «Mina b̃oi d̃a ga g̃e zeg̃e e volu, ga g̃e g̃ele e va! Ue da li ña, ña li miña, ve da ze ña, ña ze miña. Da-nubuseiti ta g̃e ga ña-nubuseiti, da-GALAGI g̃a g̃e ga ña-GALAGI. ¹⁷ Ue da za ña, za miña, maag̃ulu ña. G̃oõg̃o GALAGI s̃o ña-ziĩgaawanai pe su, ni ani g̃ili ka kp̃etevena e va, e g̃ula saai volu!» ¹⁸ Naomi kaai ma ga w̃oiñve ga ti li ũoma, e zeni kana niina.

¹⁹ Ti feleg̃o ti zieni ũoma, eyesu ti zeeli Beteleyeme. Siegi zu ti leeni la Beteleyeme, taai kpein ge buseni ti maavele ma, anzanuiti ti g̃eni g̃eezu ma: «Naomi g̃a nei baa?» ²⁰ E g̃eni ti ma-o: «À mina m̃õo t̃oli ga Naomi, * keni Mala.† Maz̃ol̃o Zeb̃ei-Pe-Malĩg̃ii eteai baa ma. ²¹ Diizuve, z̃eei laavega g̃eni de, G̃oõg̃o GALAGI vaa ga ze z̃eapakai. Lee vaa zu wa t̃oli ga Naomi? T̃oazei G̃oõg̃o GALAGI voluavega b̃a, Zeb̃ei-Pe-Malĩg̃ii maañog̃ma.»

²² Zekana Naomi ta ña-doun anza Lute, Moabe nui, ti vaani la, ti zeg̃e Moabe yooi zu. Ti zeelini Beteleyeme, moloi nii daa ga w̃olezegi, naa leve vai l̃ozeidai ño kpein.

2

Lute molo g̃op̃og̃i yeṽe vai

Boaze ña-kpalagave

¹ Naomi zinigi ña-nui ta g̃eni ña. E g̃eni ga zobobe nu kp̃eteai, Elimeeleke ña-peleyeg̃ei wu, daaseigi g̃eni ga Boaze. ² Moabe nui Lute g̃eni Naomi ma: «Ña e maañeenezu ga e va bu, g̃e li molo g̃op̃o gaiz̃ez̃u ve kpalagave, naama nui wos̃u ve, nii a maaw̃iñga.» E g̃eni ma: «Li, d̃oun anzanu.»

³ E liini molo g̃op̃o gaiz̃ez̃u ve kpalagi ta zu, molo leve nuiti pogi zu. E zolooni ño kpein ga kpalagi naa g̃eni ga Boaze ñoñi, nii e g̃eni ga Elimeeleke ña-peleyeg̃ei wu nui.

⁴ Ña tago keai ma, Boaze vaani, e zeg̃e Beteleyeme, e g̃e molo leve nuiti ma: «G̃oõg̃o GALAGI g̃e wo va!» Ti goog̃aavoteni, ti g̃e ma: «G̃oõg̃o GALAGI tuya loo e ve!»

⁵ Boaze g̃eni ña-botig̃e zunui ma, nii e g̃eni welezu molo leve nuiti ma: «Anzanu loungoi nii g̃a ga de ña-doun?» ⁶ Botig̃e zunui e g̃eni welezu molo leve nuiti ma, naa goog̃aavoteni, e g̃e ma: «Moabe anzanu loungoi ta ve, nii ti vaai ta Naomi, ti zeg̃e Moabe yooi zu. ⁷ E bog̃e m̃a ga g̃e va bu, e da molo g̃op̃og̃iti gaiz̃e, molo g̃iliiti zoog̃o zu, molo leve nuiti polu velei, e da ti g̃aale ba. Paa yee ma za sobui, tof̃a loni ño eyesu niizu, e lago loog̃oge ño kotai wu.»

* 1:20 Naomi: daaseigi nii polu ve ga «koozum̃e anzanui.» † 1:20 Mala: daaseigi nii polu ve ga «ziĩf̃ol̃o anzanui.»

⁸Boaze ɣeni Lute ma: «Woilo, dòn anzanu, mina li molo ɣɔpɔ gaizieu zu kpala kili su, mina maagooza ve va, ye nà-botiɣe anzanuiti ba. ⁹Wele ve moloi levezu ná kpalagi zu, è li ti volu. Gè nà-botiɣe zunuiti tenegge ga ti mina vɔɔɣu è va. Siegi zu kpɔle wɔin è zosu da, ɗa li zie liɣiiti pɔ be, è ɓɔle ga nii botiɣe zunuiti ta saɣa.» ¹⁰E vileni niibiɣa zooi ma, é nɔkɔ, é ɣe ma: «Gè zaalai zɔɔɣe ɣale è ɣaazu, ga è ɣeezu mà bebe, nèi gè ga ween anzanui?» ¹¹Boaze googaaɔvoteni, é ɣe ma: «Ti naa kpein boge mà, nii è kea è-leemɔɔn ve, è-zinigi zaa voluma, velei è zeɣeai la è-ɣee ta è-leeni ba, ta zooi è zɔɔɣai su, ga è va nuɓuseiti pɔ, niiti è la ɣea ti ɣwee pɔlmazu. ¹²Googɔ GALAGI naa ɣe è ve, nii è kea. Googɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, nii è vaa, è lɔɔɣu kovegi wu, naa è ɣɔɔkula ga gola.» ¹³Lute ɣeni ma: «Ee, Màliɣii, gè zaalai zɔɔɣa è ɣaazu! Mazɔɔ è gaaneena, ta è ɓɔea pɔ, è ziila, nèi, gè ga ɗa-wotiɣe anzanui. Anee naa ve, nòn, gè la ga ɗa-wotiɣe anzanuiti gila kpalaa kevele.»

¹⁴Daamii ziegi zu, Boaze ɣeni ma: «Maabuɣa, è daamii wo, ɗa-bulu buɣai lo guulu ɗaɓai wu.» E zeini molo leve nuiti kobave. Boaze ani ɣae ɣeegai veeni zea. E miini, é yiɣo, é motai make. ¹⁵Naa volu é wuzegeni posuyevèi ma. Boaze niima levei veeni ná-botiɣe zunuiti zea, é ɣe ti ma: «À yeezei bu ga é posuyevèi ɣe balaa molo ɣiliiti zɔɔɣu. A mina kpɔɔ. ¹⁶Anee wa ma ɣɔpɔgi tanigaa ɣula ma ɣiliiti ba, ga wo ze ná, è zevè, wo mina zelilo ma.»

¹⁷E posuyevèi ɣeeni kpalagave eyesu kpɔkɔi. E naa loɣani, nii é zevèni. E kilo vuusavagɔ (30) ɓɔɔ ɣila daaveni ga molo ɣaamagi nii daa ga wɔɔlezegi. ¹⁸Nii é zevèni, é naa zegeni, è lii la taa zu, è deeni ga deemɔɔn. E ná-daamianigi motai balaa ɣulani, é ti ve zea. ¹⁹Deemɔɔn ɣeni ma: «Mini ɣa è posuyevèi ɣeai ná za? Mini ɣa è botii ɣeai ná za? Tuya ɣa naa ve, zɔi é è zesebɔgai!» E naa kpein sugulani deemɔɔn ma, nii kpein é zièni su. Naa volu, é ɣeni ma: «Zunui nii gè botii ɣeai pɔ be, daa ɣa ga Boaze.» ²⁰Naomi ɣeni ná-doun anzai ma: «Googɔ GALAGI tuya loo naama nui ve, teigi é maawɔinɣai ɣeezu naati be, ti vulua, ta naati be, niiti ti zaa!» Naomi ɣeni ma mɔnɔ: «Zunui naa ɣa ga da-nu ɣiteɣite, toɣa ga naati ti ta, niiti ti losuve ga ti de unmo.»

²¹Moabe nui Lute ta laani ma, é ɣe ma: «Keeve mà balaa: <Ye nà-botiɣe nuiti ba, eyesu ti be ga nà-moloi leve.>» ²²Naomi ɣeni ná-doun anzai Lute ma: «Naa vage, dòn anzanu, ga è ɣe ná-botiɣe anzanuiti ba, naa ɣa a ke nu mina è ɓɔɔ kpalagi taɣili su.»

²³Naazu, é yeni Boaze ná-botiɣe anzanuiti ba, é ɗa posuyevèi ɣe, eyesu moloi nii daa ga wɔɔlezegi ta moloi nii daa ga beleegi, naati ti leve vaiti kpein ti be. Naa pe su é ɣeeni deemɔɔn vɔ be.

3

Lute ná-maaneeɗi

¹Yeeta Lute deemɔɔn Naomi ɣeni ma: «Dòn anzanu, nà pɔ gè è zeivele beɗe, naa ɣa a ke è ɣe undaaneɗi zu. ²E kweɗi ga Boaze nii è ɣea ná-botiɣe anzanuiti ba, naa ɣa ga da-nui ta. Tama za kpɔkɔi, toɣa liizu moloi ɣaavezu, ná-molo loɣazuve. ³Maagba, è gulo maku neɗeɗeɗi zie ɓɔɣo ma, è ɗa-zegè vagoiti too, è yei molo loɣazuve. Mina ɓɔɣo lee la, eyesu é be ga daamii wo, é ɓɔle. ⁴Siegi zu è liizu la, è la, ná vete, ve è laazu ná. Naa volu maaɓuɣa ba, è seɣe tago wuzegè kɔɣoiti ma, è la. To ɓɔɣoɣo, toɣa naa wo è ma, nii maaneai ga è ke.»

⁵Lute googaaɔvoteni, é ɣe ma: «Nà naa kpein ke, nii è boga mà.»

⁶ E yeini molo loƒazuve, é naa kpein keeni, nii deemɔɔn deveni ma. ⁷ Boaze laamiini, é ɔɔle, koozunɛeni ziimave. E liini, é la molo ɔliiti poluve. Lute vaani naazu vaavaa, é segei zefɛ kɔɔiti ma, é la. ⁸ Kua zaamai, zunui naa wuunni kami, é lati, é ka ga anzanui ta ɔa laani kɔɔiti bu. ⁹ E ɔe ma: «Be ɔa ga de?» Naa gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà ve, Lute ve, da-wotigɛ anzanui. Baa maaazu, mazɔɔɔ velei é la ga gi ɔɔɔ nu, unmoɔ fai ma losuve veeve é ya nɔun tetema.»

¹⁰ E ɔeni ma: «Gooɔɔ GALAGI tuya loo é ve, dɔun anzanu! Faa ɔaabelagi nii ɔa da-woofɛɔɔiladai leezu moɔnɔ, é leve ma moɔngi va, mazɔɔɔ é la nu niɛiti gaizieni, bala nua, ɔaa kpete nua. ¹¹ Niizu, dɔun anzanu, mina lua megelein. Nà naa kpein ke é ve, nii é bosu, mazɔɔɔ nuɔuse pe ge suɔwee ga da ga anzanu zɔbelama. ¹² Gaamai ve ga unmoɔ fai ma losuve ɔa zɛa, keke tagli ka ná, nii é nɔun tuɔɔ. ¹³ Ni ve. Lina, ni toɔa pɔ é unmoɔ fai ma losuve ɔe é ve, é ke. Kele ni é la neeni be ga é ke é ve, gɛ ɔona Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, nɔun, nà ke é ve. Ye laani eyesu sobu.»

¹⁴ E yeini laani kɔɔiti bu eyesu sobui. E wuzɛɔeni ga kpidiɔidigi, nu la de zooga é va nu maabɛɛɔɔaga ɔa. Mazɔɔɔ Boaze ɔeni ma: «Maa la neeni ga nu va suɔwee ga anzanu leve molo loƒazuve.» ¹⁵ E ɔeni ma: «Da-zefɛ wolai zuvie, é so.» É soni. Naa su lozita ɔɔɔni moloi zu, é pu su, é daale bu. Naa volu é leeni taa zu.

¹⁶ Lute vaani deemɔɔn vɔ be. Naomi ɔeni ma: «Da ve ɔaa, dɔun anzanu?» Lute naa kpein sugulani, nii zunui naa keeni be. ¹⁷ E ɔeni ma: «É su lozita veeve bè moloi zu, é ɔe ma: «E la lia ga yeɔnaka è-leemɔɔn vɔ be.» » ¹⁸ Naomi ɔeni ma: «Ye ve, é yiilei, dɔun anzanu, eyesu é kwɛɛ velei niima vai vaazu besu da, mazɔɔɔ zunui nii la dooɔɔ nɔpe boga megelein, keni a niima vai ɔaabelana za.»

4

Lute vulu vai Boaze ve

¹ Boaze liini taa zigɔidave, é zeini ná. Pete, zoi unmoɔ fai ma losuve ɔeni zea, nii Boaze ná-fai woni, naa vaani, é da leve. Boaze ɔeni ma: «Uaa lee ve, zeini lee ve.» Naa vaani, é zeini. ² Boaze nu puugo zɛɔeni taa ɔewolaiti saama, é ɔeni ti ma: «À zeini lee ve.» Ti zeini. ³ Naa volu é ɔeni naama nui ma, nii unmoɔ fai ma losuve ɔeni zea: «È suɔweeni ga Naomi va, é zefɛ Moaɔe yooi zu. Toɔa pɔ é zou buɔai vɔdi, nii é ga ade-ɔeɔloin Elimeeleke nɔni. ⁴ Gɛ ɔisieve ga gɛ naa wo é ma, ga é geya taa veaiti gaazu, ta nà-nuɔuseiti ta-ɔewolaiti gaazu. Ni da pɔ é unmoɔ, unmoɔ. Ni é la unmoɔsu, deɛ ga ze, gɛ ɔe kwɛɛ, mazɔɔɔ da ɔa moɔnɔpa ma losuve é ya. Nà ɔa é zɛa dɔun é voluma.» E gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Nà pɔ gɛ zoi unmoɔ.»

⁵ Boaze ɔeni ma: «Foloi é zoi ɔeyazu la Naomi ma, da Moaɔe nui Lute balaagi zeini naama ziegi zu, nii é ga poanzai, nii a ke vofoda ɔe sinigi va, nii saai, niiti ta ná-pogani zefɛ.» ⁶ Zoi unmoɔ fai ma losuve ɔeni zea, naa gooɔaavote, é ɔe ma: «Ni naa ve, gɛ ɔeɔe unmoɔ tosuve va, gɛ mina va ná-pogani ɔoɔɔolosu. Unmoɔ fai ma losuve zefɛ ga dɔnɔ, mazɔɔɔ gɛ la zooga gɛ va unmoɔ.»

⁷ Izelaye nui saama moɔngi, faa nɔpe a la ɔena ɔilia ba, é lo unmoɔ faa va, ɔaa anii maavalibo faa va, gilagi bena ná-savalagi ɔula ɔɔɔi ɔa, é fe zoi ya, naa bena ɔe ga poogi Izelaye nui be ga naama vai beɔe. ⁸ Zoi unmoɔ fai ma

losuve ɣeni zea, naa ɣeni Boaze ma: «Zooi ɣeya boɣo ve,» é ná-savalagi ɣulani ɣoɣoa.

⁹Boaze ɣeni naazu ɣewolaiti ta nuɓuseiti kpein ma: «Wo ɣea ga zeeleiti za, ga nii kpein é ɣea ga Elimeeleke nɔnɔ ta Kilyon, naa veɛ Maalon va, gè naati pe geyaa Naomi ma. ¹⁰Gè Moabe nui Lute zeida balaa, é ɣe ga ànza, nii é ɣeni ga Maalon anzai, ga nii saai naa laaseigi mina ɲeele ná-poganii zaama, naa ɣa a ke nii saai naa laaseigi ye ɣo ɣeeɣeleaiti saama, solɔɔ taa zigidaɓe. Wo ɣea ga ma zeeleiti za.»

¹¹Nuɓusei niiti kpein ti ɣeni taa zigidaɓe ta ɣewolaiti, ti ɣeni ma: «Gá ga naama zeeleiti! Anzanui é leɛzu da-velei wu, ɣooɣo GALAGI ke ga Zakobe anzaiti Lasele ta Leani keɓele, niiti ti felegɔiti ti Izelayele veleyeɣei logai! Da boɣoi balaa, tuyai ɣe è ma Efelata, ta è loɣo zolɔɔ Beteleyeme! ¹²Vofodai nii ɣooɣo GALAGI feezu è ya ga anzanu lounɔi nii maavele, é da-veleyeɣei ɣe ga Peelese ná-peleyeɣei ɣevele, nii Tamaal solɔɔni Zuda ve!»

¹³Boaze Lute zegeni, é ke ga anza, é daani volu. ɣooɣo GALAGI vaani bu Lute kogi zeɣe, é doun zunu zolɔɔ. ¹⁴Anzanuiti ti ɣeni Naomi ma: «Mamagi ɣa ɣooɣo GALAGI ve, nii é la vaani bu, è va vala za peleyeɣei make nui ma, GALA ge ke daaseigi wɔɔɔ Izelayele nui saama faan! ¹⁵Doin nii ɣa è-yenvui niine, é è make da ɔɔɔzaɣana, mazolɔɔ è-loun anzai nii è ɳeai be, ta fizogai è ve zunu loun lofela va, naa ɣa é solɔɔgai.» ¹⁶Naomi doin zegeni, é pee yii la. To ɣa é kulani su. ¹⁷Anzanuiti ti ɣeni ga seɲɔɣoiti, naati ti ɣe ma: «Doun zunu zolɔɔga Naomi ve!» Ti daasei peeni ga Wɔɔede. Toɣa é ɣeni ga Izayi keɣe, é ɣe ga Davide keɣewola.

Davide memewolaiti

¹⁸Peelɛse mavofodaiti ta ga: Peelɛse ɣeselon zolɔɔni, ¹⁹ɣeselon Lame zolɔɔ, Lame Aminadaɓe zolɔɔ, ²⁰Aminadaɓe Naason zolɔɔ, Naason Salema zolɔɔ, ²¹Salema Boaze zolɔɔ, Boaze Wɔɔede zolɔɔ, ²²Wɔɔede Izayi zolɔɔ, ta Izayi Davide zolɔɔ.

Samiyele

Ná-S_{EV}E M_{OUNGI}

SAMIYELE NA-FAI

(1:1--7:17)

Ane lii vai GALA sei velei wu Silo

¹ Efelayime zunui ta ɣeni Lama, Sɔfe ɣovii ma, Efelayime ɣize yooi zu. Daaseigi ɣeni ga Elekana. E ɣeni ga Yeloɣame ná-doun zunui, kɛwola ɣeni ga Tɔɣu ná-doun zunui Eliyu. Tɔɣu naa, kɛɛɛɛ ɣeni ga Sufe. ² Anza felego ɣa Elekana seini. Ma mɔungi laa ɣeni ga Ane, felesiei laa ɣe ga Penina, dointi ti ɣeni Penina ve, keɛ ta la ɣeni Ane ve.

³ Kona-o-kona Elekana bɛna zegɛ ná-taazuve, é li Silo, é nɔkɔ Gooɣɔ GALAGI wu, Fai-Pɛ-Maliɣii. Eli ná-doun zunu felegoiti, Gɔfeni ta Finease, naati ti ɣeni ga Gooɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti Silo taazuve. ⁴ Zalaɣai ɣula laa ɣilagila, Elekana ve, é bɛna ma zuai ta ɣaaɣwe Penina ta ná-dointi ba. ⁵ Keɛ Ane nɔnɔi bɛna wɔlo ga seizu felego, tɔzei Ane wola nɛni Elekana ve, anɛ ni GALA ge la ɣeni doun veeni naa ve. ⁶ Sinianzai Penina la ɣeni looɣosu ga gaazu unfe seɣeai, mazɔlo Gooɣɔ GALAGI la ɣeni doun veeni bɛ. ⁷ Kona-o-kona, naa nɔ ɣa ti ɣeni daawu. Penina da Ane yiiɔlo, tɛ laa ɣilagila Gooɣɔ GALAGI ze velei wu.

Ti yeni naazu konagi ta, Ane tɔzei ga é da wɔlo, é da ɣele daami wo fai va. ⁸ Sinigi Elekana gaazaɣani, é ɣe ma: «Ane, lee vaa zu è wɔlozu, è da ɣele daamianigi va? Toɣa ɣale, è ɔɣɔ maawoinzu? Ná ɣila gè la vizoni doun puugo va è ve baa?»

Ane ná-GALA maanɛni

⁹ Ti daamii wogai ma, ti ɔɔle Silo, Ane wuzegeni, é li zalaɣa ɣulazu velei, zalaɣa ɣula nui Eli ɣeni zeini ná-kpɔkpɔgi ɣa, Gooɣɔ GALAGI ze velei laave. ¹⁰ Tɔzei ziiɔlo ɣeni de koozu gola, é Gooɣɔ GALAGI maanɛni, é da wɔlo gola. ¹¹ E minazegegi woni, é ɣe: «Ee, Gooɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii! Ni da ná-kpɔlo vetɛna, è gaazumaawoinɣa, ni è la yeemani mà, ni da doun zunu veena bè, ná fe è ve, Gooɣɔ GALAGI, sii ma voloi pɛ su, kpeka la vooɣua nɔundɛjai ta kpelei va eyɛsu pɛ.»

¹² Tei Ane lɛbini Gooɣɔ GALAGI valizu, Eli ɣeni dakɔlogiti niikpi pelei zumɔsu. ¹³ E ɣeni naa lakɔlogiti kaazu, ti da niikpi, keɛ nu la ɣeni woo nɔpe menisu, mazɔlo Ane ɣeni GALA falizu yiimave. Eli ɣisieni ga dooi ɣa é Ane zogai. ¹⁴ Eli ɣeni Ane ma: «Da ɣulazu niima ɣevelei zu yeɛ? Li, è da-looi ɣula gaazu ada ɣili pele.»

¹⁵ Ane googaaivoteni, é ɣe ma: «Ba-o, maliɣii, doo lei é va ɣe bà, gè la doo ɔleni, baa gaazulati gani nɔpe. Keɛ zii ɣa é ɔlozu koozu. Ná ve ga gè ná-ziiɔlo la ga Gooɣɔ GALAGI. ¹⁶ Mina pɛte ga anzanu jakai, ziiɔlo latevegai ɣa é kea gè lebiga ná-GALA falii zu.»

¹⁷ Eli googaaivoteni, é ɣe ma: «Ni naa ve, li, ziileigi ɣe è ve, Izelayele ná-GALAGI è woogaaivote, nii è falia ma, é naa ve è ya!»

¹⁸ Ane Eli woogaaivoteni, é ɣe ma: «Da-nubɔɣolai zoo é ye bà.» Naa woga volumna Ane ve, é liini, é daamii wo, gaazuve ze ga pago. ¹⁹ Poluma zobui,

kpidiidigi, Elekana ta ná-peleyejei pe ti liini, ti nəkō Gooḡo GALAGI wu, naa voluma, ti ḡaleni ma, ti li ta-laazu Lama.

Elekana beḡeni anzai Ane ma, Gooḡo GALAGI ge naa maawoinḡaani. ²⁰ Ane kogi zeḡeni naama ḡonagi nō laawu, é zunu loun zōḡo, é ḡe ma: «Doin nii laa ḡa ga Samiyele, mazōḡo gè falioe Gooḡo GALAGI ma.»

Ane ná-doin ḡalivaa vai GALA ma

²¹ Naa voluma, Elekana ta ná-peleyejei pe ti ḡeni liizu mōnō Silo, ga ti naama zalaḡai ḡula, nii ta da kula kona-o-kona, Gooḡo GALAGI ve, ta é ná-minazeḡegi laazeeli, nii é keeni. ²² Kele Ane la ḡeni vileni ti volu naama ziei zu, é ḡeni sinigi ma: «Nà naa maaḡonsu, eyesu doin laaḡula ḡiimii va, naazu nà li la niina Silo, gè fe Gooḡo GALAGI ve, nii a ke doin tei ge ye Gooḡo GALAGI ya, sii ma voloi pe su.»

²³ Sinigi Elekana ḡeni ma: «Ke eḡevelei é devea la, naa maaḡoun eyesu é doin laaḡula ḡiimii va. Gooḡo GALAGI ge ke, nii é minazeḡea la, naa laazeeli.» Ane ye ni ná, é da ḡiimii ve dounḡoi ya, eyesu naa laaḡula ḡiimii va.

²⁴ Doin laaḡulaai ma ḡiimii va, dee Ane seḡeni, é lii la Silo, anee ni dounḡoi loida ḡeni de de. E kona savagō nike zinei zeḡeni, é veḡe bulu vukoi kilo vuusavagō (30) va, ta kōḡo woole ḡila daaveḡai ga dōoi. ²⁵ Ti nikei vaani, ti kula ga zalaḡai, naa voluma, ti liini ga dounḡoi Eli vō. ²⁶ Ane ḡeni ma: «Ee, mālḡii, è-ḡi ka naa zu nei baā, ga anzanui ta vaani, é da Gooḡo GALAGI vali é ḡobave? GALA ka kaaazu, eḡevelei é vulua la ga ḡite, gaamazu nà ḡeni de. ²⁷ Wele, doin nii ḡa gè ḡeni falizu GALA ma. Tama Gooḡo GALAGI fea zēa. ²⁸ Nà balaagi, nà pō ga gè kaliva Gooḡo GALAGI ma, toḡa ga nōnō sii ma voloi pe su.» Ti nəkōni ná Gooḡo GALAGI wu.

2

Ane ná-mama guyei

¹ Ane GALA falini ḡani:

«Zii laaveḡe ga koozuneei, Gooḡo GALAGI zaalai zu.

Gè unbuzedeḡi zōḡoga Gooḡo GALAGI zaalai zu, nà zoo niina gè bōe, gè sili nuiti gooḡaavote, kōozuneeve, tōzei GALA ge bōga bà.

² Gooḡo GALAGI ḡeḡala la ná, tō ḡila kpe ka ḡadegai.

E ḡula toun polu, gala kili ge la ná,

gala kili ge la ná, é va ḡe ga fasai, ga ḡōnō ma GALAGI ḡevele.

³ A wa-waso kpōeiti kpelana mu pele zu,

ta poomu gooiti ti ḡea ḡulazu wo-laaveti.

Mazōḡo Gooḡo GALAGI ḡa ga GALAGI, nii é fai pe kwee,

toḡa é nubuseiti ta-ḡeewotiiti buḡegi ḡōḡosu.

⁴ Kōḡufuluḡa wolaiti ta-ḡileḡiti ti ḡaleḡalea,

kele zebesulala nuiti ti zebēi zōḡoga.

⁵ Zōiti ti yiḡoa ḡea de, naati ta laamiani gaiziezu.

Kele niiti mu pului ḡea ti ma, ti la mō beḡeni ga ti boti ḡe pe, ti va ḡōnō sōḡo.

Doun zōḡotala anzanui doun loḡela zōḡoga, zoi ma doin ḡea mōinni zea, naa maaloga.

⁶ Gooḡo GALAGI ḡa a da paai wo, é lati, é zenvui ve,

tɔ ɔa a da nui yenvui yei ɔvɛalaazu,
tɔ nɔ ɔa balaa a da nui yenvui ɔula ɔvɛalaazu.

⁷ Ɔooɔɔ GALAGI ɔila kpe ka a da baladai ve,
é kɔɛɛi balaa fe.

Tɔ ɔa a da nui maayei,
kɛɛɛ toɔa da nui unbuzefe balaa.

⁸ Toɔa da bala nui wuzefe, é kula fufiligi zu,
é zeɔnaka nui wuzefe, é kula kpoɔɔgi zu,
é seizu ve ti ya, seizumaanɛɛgiti saama,
é unfema losuve ve ti ya.

Zooi ma beɛɛgiti, ta ga Ɔooɔɔ GALAGI nɔnɔ,
tiya ɔa é eteai zeini ti ma.

⁹ Ɔooɔɔ GALAGI ɔa da baa ná-woɔɔɛɛɔla nuiti maazu, ti-ziezuve pe.
Kɛɛɛ faa nɔu ɔe nuiti undaa ɔa vili kpidiu zu,
mazɔɔɔ nu nɔpe ge la vɔniga faa ma, ga tɔ ɔooɔɔ zebɛi.

¹⁰ Zoiti ti wuzefe zu Ɔooɔɔ GALAGI laalɔɔɔma,
ti kpein ti zu ɔa ɔloɔɔlo.

Ɔooɔɔ GALAGI ɔa yesu geeɔɔɔɔgi zu, é bain ga tiye, eɛe geeɔɔɔɔe lugi.
Toɔa eteai lukpɔɔaaleve, é zeeli zou bela ga naa pe.

Toɔa zobogi ve ná-masagi ya,
nii é guloi ziaai ma, é ta vɛɛ seɛɛi va.»

¹¹ Naa pe poluma, Elekana ɔaleni ma, ná-taazu Lama, kɛɛɛ zunu loungoi
Samiyele yeni Silo, é da botii ɔe Ɔooɔɔ GALAGI ve, zalaɔa ɔula nui Eli ɔɔbave.

Eli ná-dointi ta-vai

¹² Eli ná-doun zunuiti ti ɔeni ga nu nɔakaiti, ti la ɔeni unfesu Ɔooɔɔ GALAGI
ma. ¹³ Wɛɛɛ, ti zie vɛɛɛi ɔeni ga nii, nii ti ɔeni kɛɛzu ga beɛɛi: nu nɔpe é vaazu ga
zalaɔai kula vai ma, zalaɔa ɔula nui ná-botiɔe nui ɔeni liizu, naama nui vɔ be,
siegi zu zalaɔa zuai ɔeɛzu la abui ɔa, é da ɔili, a ɔena lia sua zɔɔ mite wolai ɔa
zea, nii niigai ga ga savago. ¹⁴ E bena mite wolai lɔ aninakai zu, nii é ga digii,
baa pɔɔɔ ligii, ni naa laade kokoi, nii nɔpe mitei naa a lɔɔna ba, naa ɔa é ga
zalaɔa ɔula nui nɔnɔi. Naa ɔa ti ɔeni kɛɛzu ga Izelayeɛe nuiti kpein, niiti ti ɔeni
vaazu Silo zalaɔa ɔula vai ma. ¹⁵ Yeeta bena ɔeɛe ɔite, ti va ɔe ti zalaɔa zuai ma
wuloiti gala, zalaɔa ɔula nui ná-botiɔe nui bena va, naama nui vɔ be, é ɔe ma:
«Zalaɔa ɔula nui ná-mɔ suai ve, mazɔɔɔ é la vaazu gilii ta zosu, ma undui nɔ
ɔa é pɔ.»

¹⁶ Ni zunui nii ti ná-zalaɔai ɔulazu, naa a ɔena ma: «Zena de, gi be ga ma
wuloi ɔala, da va niina, nii nɔpe é pɔ, è naa zefe.» zalaɔa ɔula nui ná-botiɔe
nui bena ɔe ma: «Ba, kɛni è fe niizu, è la na kɛni, nà ta zefe ga zeeɔaabaai.»

¹⁷ Niima zunu loungoiti sɔgi wola nɔuni, Ɔooɔɔ GALAGI ɔaazu, tɔzei
veɛɛanii niiti nuiti ti ɔeni feezu Ɔooɔɔ GALAGI ve, zunu loungoi niiti ti ɔeni
naa ɔeɛzu ga fuun gani.

¹⁸ Kɛɛɛ doungoi Samiyele ɔeni ná-botii ɔeɛzu Ɔooɔɔ GALAGI ve, kɔba zefe
ɔeni ga zalaɔa ɔula zefe.

Samiyele ta sɔɔɔ nuiti

¹⁹ Kona kula laa ɔilagila, Samiyele dee bena seɛe maavɔnigi beɛe be, ta la
ɔena lia ta sinigi Silo, zalaɔa ɔula vai ma, é ɔeni liizu ga naama zefe ná-
doin vɔ. ²⁰ Eli tuya looni Elekana ta anzai ve, é ɔe ti ma: «Ɔooɔɔ GALAGI

va bu ga é doun g̃iligaa zóló è-anzai nii va, niiti ta g̃e ga Samiyele votogi, nii é fea Góog̃o GALAGI ve.» Naa vóluma, ti g̃aleni ma ta-laazu. ²¹ Góog̃o GALAGI Ane maawóing̃aani, polu g̃e ga Ane zunu loun savagó, ta anzanu loun felegó g̃iligaa zólóni vólú. Naama ziegi zu Samiyele g̃eni ba, é da wóló, Góog̃o GALAGI gaazu.

Eli ta ná-dointi

²² Eli vólózag̃ani niina ga gola. E ná-doun zunuiti sié velei ma woo ménini, é vile Izelayele nuiti ba, é ménini ga ná-doun zunuiti ta vóló laazu ga anzanuiti, niiti ti g̃aaléazu ba GALA daag̃omi sege velei laave. ²³ Eli g̃eni ná-doun zunuiti ma: «Leeni g̃a gè ménisu, é vile wo va? Esé pé ka wo-lóg̃o j̃oi wosu, tózei wo zie velei la ṽani. Leeni vaa zu wo naa g̃éazu? ²⁴ Dóun zunuiti, à yeej̃ula naazu, nii gè ménisu é vile wo va, naa la ṽani. Wa Góog̃o GALAGI ná-núbuséiti diizu tó kolog̃ologiti ma. ²⁵ Ni nui ta a koto g̃éena bóola núbusei ta laalóg̃oma, GALA ka é ga tukpóg̃aaleve nui naazu, keke zoi é kotoi g̃éazu, Góog̃o GALAGI bóog̃oi laalóg̃oma, b̃e g̃a a naama nui maavaawo?» Eli nii kpein boni, keke ná-doun zunuiti ti la g̃eni kéeni, ti va ti-g̃éé wooi zo, tózei Góog̃o GALAGI deveni niina ga ti za.

²⁶ Samiyele ma zunu loungoi g̃eni wólózu, é da GALA ta núbuséiti zillaa.

Nimizai é zeini

Eli ná-peleyejei ma

²⁷ Yeeta GALA goo wo nui ta vaani, é g̃e Eli ma: «Woilo niima nii GALA ge bosu é ma: «E súgw̃éé kala, ga è-mém̃ewolani kéai ma Ezipete yooi zu, Falaḡon ná-pelei wu ga duóiti, gè bóog̃o léeni ga tiye, tiya-o, ta-veleyejeiti-yo. ²⁸ Izelayele veleyejei kpein saama, è-mém̃ewola Aalón g̃a gè yiimazeḡeni la, ga é g̃e ga ná-zalaḡa ḡula nui. E da lo ná-zalaḡa ḡulazuve, é da ná-zalaḡaiti daazeeli mà, é da ani maku néeñegiti gala b̃e, ta é da gaazaḡa. Gè ti-laamiizu veeni, tó-o, mavofodai-o, zalaḡa zuaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti vaazu la. ²⁹ Toḡa ḡale mu, wo beke ḡulazu ná-zalaḡaiti ta ná-vebeaniiti ba, nii gè ma levei veai, ga é da g̃e ná-pelei wu? Lee vaa zu è-loun zunuiti fizoḡu b̃a? Wo da bóog̃o ḡonokula ga zalaḡa zuai vasuveti, niiti ná-núbuséiti, Izelayele nuiti, ti vaazu la p̃ó?

³⁰ « Naa g̃a é ba, tei é g̃ea ḡana, nèi gè ga Izelayele ná-GALAGI, ḡóoi g̃a é ga nii: Gè minazeḡeni é ve, da-o, da-veleyejei-yo, ta è-mém̃ewolani tóno ma veleyejei balaa, ga wa g̃a wo ga ná-botig̃e nuiti yeeñope eyesu ḡo. Keke, ñoun ná, Góog̃o GALAGI, ná bosu é ma ga minazeḡegi naa li poun. Mazóló ná da ḡaazu unfegi ve naati b̃e, niiti ti d̃ebizu, keke niiti ti b̃el̃el̃alazu, unfegi g̃a da yei ga tiye. ³¹ Su la ḡooza, ná vaazu da-veleyejei, ta è-mém̃ewola ñoño ma veleyejei zuvike ḡulazu ti ya, naa g̃a zu è-loun zunuiti ñope ge mina m̃o g̃e da-veleyejei wu. ³² Da w̃ele, é è zili nui g̃a, é da ḡaaba s̃ei velei ma. Fai pé ka g̃e ga pagó Izelayele veleyeje ve, naama ziegi zu nu la m̃o kéwola vóló ñope kaa, da-velei wu. ³³ Naa pé ge g̃éé va, ná vaazu è-mavofodai gila makesu, ná-zalaḡa ḡulazuve ḡobave, nii a ke é da nimiza bóog̃o ma, ga toloi ta kitevei. Názu ma, da-veleyejei wu nui m̃otaiti kpein ta za, ti-ma niinelai zu.

³⁴ « Nii é vaazu g̃éazu ga è-loun felegóiti, G̃ofeni, ta Finease, naa g̃a é g̃éazu ga poogi é ve, ga nii gè bosu gaamai ve, tózei, ti felego pé ta zaazu folo ḡila kpe. ³⁵ Naa vóluma, ná yiimazeḡe ga zalaḡa ḡula nu bóog̃o ve, gè sei, nii a g̃e ga lada nu, toḡa zie ga ná-kis̃eiti, ta z̃imai vaiti. Ná mavofodai b̃ete ba, nii a ye ná ḡo, é g̃e ga zalaḡa ḡula nui, masagi ḡoba, nii gè yiimazeḡeju la, gè ḡul̃i zie

ma. ³⁶ Zoi a ye vulua è-mavofodai zu, naa ɣa va zalaɣa ɣula nui naa vɔ be, é vile niibiɣa kakala, nii a ke é va wali ɣilagi zɔlɔɔ, ɣaa bulu buɣa ɣila ko. Toɣa zalaɣa ɣula nui naa maanɛɛɛ, é ɣe ma: Soma, è boti ve zèa, zalaɣa ɣulazuve, nii a ke gè bulu buɣa go zɔlɔɔ ga kɔnɔgi.»

3

Samiyele loli fai GALA be

¹ Zunu loungoi Samiyele ɣeni ɔɔɔɔ GALAGI ná-botii ɣeezu, Eli ɣobave. Naama ziegi zu, ɔɔɔɔ GALAGI la ɣeni bɔeni nuiti pɔ, valafala, ti la mɔ ɣeni ná-kulakelema vaiti sɔlɔɔsu valafala.

² E ɣeni ga kpidiu ta, zalaɣa ɣula nui Eli ɣeni laani daazuve, naama ziegi zu Eli ɣaazuve ti maaɣidini niina. E la mɔ ɣeni wozaɣaazu fɔɔn. ³ Samiyele ɣalaa ɣeni GALA sei velei wu, é ɣeni laani minazeɣe kesui ɣobave, naazu GALA ná-fitinai da zo de. ⁴ Naama ziegi zu, ɔɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini, Samiyele ɣe ma: «Nà ɣaa!»

⁵ Samiyele bizeni, é li Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔɔ è tòligɛ.»

Eli gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè la toli boni, ɣale ma, è li, è la.» Samiyele liini, é la vɔlu.

⁶ ɔɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini vɔlu. Samiyele wuzegeni, é li Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔɔ è tòligɛ.»

Eli gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Dòun zunu! Gè la toli boni, li, è la.»

⁷ Samiyele ma ge la ɣeni de ɔɔɔɔ GALAGI ɣwee, tɔzei kaipa naa la ɣeni de bɔeni tɔ bɔɣoi vɔ.

⁸ ɔɔɔɔ GALAGI Samiyele lolini vɔlu, ná zeizu zavasiɛi. Samiyele ɣaleni ma Eli vɔ be, é ɣe ma: «Nà ɣaa, mazɔlɔɔ è tòligɛ.»

Eli gaagaani niina ga ɔɔɔɔ GALAGI ɣa é doungoi lolisu. ⁹ Eli ɣeni Samiyele ma naazu: «Liina, è la, ni da toli kili menina, da ɣe ma: «Bɔena, ɔɔɔɔ GALAGI, da-wotiɣe nui woiloge.» » Samiyele liini, é la daazuve.

¹⁰ ɔɔɔɔ GALAGI vaani, é lo kobave, é toli ga ma mɔungiti kevele, é ɣe ma: «Samiyele! Samiyele!»

Samiyele gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Bɔena, mazɔlɔɔ nèi gè ga da-wotiɣe nui ɔiloge.»

¹¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Nà vaazu faa laazu Izelayele nuɔuseiti ma, nu-o-nu a ma wooi menina, daa ɣa vɔ. ¹² Naama voloi, maanɔɣoi nii kpein gè deveai Eli ta ná-peleyeɣei ve, nà ti pe daazeeli, gè la gila kpala zɛga vɔluzu.

¹³ Gè deuve la ga, nà ná-peleyeɣei veelalazu eyesu ɣɔ, mazɔlɔɔ é ɣea suɣwee ga ná-dointi ta bèlelalazu, keke é la keeni, é va naati maagolo. ¹⁴ Naa ɣa é ba, gè ɣona Eli ná-peleyeɣei ve, gè ɣe ma: «Zalaɣai ɣaa vebeaniiti ti la zooga ti va Eli ná-peleyeɣei ná-kotoi gba eyesu pe.» »

¹⁵ Samiyele yeni laani eyesu geelaalao. Naa vɔluma, é wuzegeni, é GALA sei velei ma velelaveti daalao. Keke nii GALA ge boni ma, é ɣeni luazu ga é va naa wo Eli ma. ¹⁶ Keke Eli tolini, é ɣe ma: «Samiyele, dòun zunui!»

Doungoi gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣaa.»

¹⁷ Eli ɣe ma: «Lee ɣa ɔɔɔɔ GALAGI bogai è ma? Mina tanɔpe dɔɔɣu bà. GALA ka è zo ná-ziiɣaawanai pe su, ni da gila kpala dɔɔɣuna bà!» ¹⁸ Samiyele daani ma kpe, é ti pe daazeeli ma, é la ɣeni tanɔpe dɔɔɣuni Eli va. Eli ɣeni ma: «Tɔ ɣa é ga ɔɔɔɔ GALAGI, é naa ɣe, nii pagai gaazu.»

¹⁹ Samiyele feni wabolzu, Goofo GALAGI feni ba yeenope, wooi filagilagi kpein e feni bosu, Goofo GALAGI laaseigi zu, ti pe daa feni zeelizu. ²⁰ Naa fa e keeni, Izelayele kpein, e lazei Dan, e zeeli Beel-Seeba, ti pe ti kweleni, ga Samiyele fa ga Goofo GALAGI na-keelai. ²¹ Goofo GALAGI la feni beni gula vai va kelama Silo, mazaloo mina fa e feni bofo leezu na ga Samiyele, e da daawooi le la.

4

¹ Samiyele feni naama wooi laazeelizu Izelayele pe ma, nii e feni solosu Goofo GALAGI ya.

Minazege kesui zege vai Filiseti nuiti be

Izelayele nuiti ti gulani ga ti Filiseti nuiti daagomi ga kooi, Izelayele na-kooobei vuuni Eben-Ezeel. Filiseti nuiti ti tonoi vu Afeke taazuue. ² Filiseti nuiti ti lopele beteni koofo vai ma, ti kooi lazeini ta Izelayele nuiti. Kooi boni ga gola, Filiseti nuiti ti zeelini Izelayele nuiti ma, ti nu waanaanigo (4 000) gefala vaani ti zaama, koofozue. ³ Zoititi ti velani, naati ti galegai ma ma koolafai zu, Izelayele lotugoititi ti feni bofo gaaza gasu ga: «Lee vaa zu Goofo GALAGI ade yegana Filiseti nuiti ti da voni ade ma?» Ti feni bofo ma: «Ade li Silo, ade va ga GALA na-minazege kesui. Naa a fena ade zaama, tofa ade fizo ade zili nuiti zeei ma.»

⁴ Ti numaa leveni Silo, Goofo GALAGI na-minazege kesui galama, Faipe-Maliqii, nii e zeini seelubeinti unda. Zalafa gula nui Eli na-doun zunu felegoititi Gofeni ta Finease ti yeni minazege kesui volu, ti va.

⁵ Ti zeeliani ma ga minazege kesui koolafai zu, Izelayele fookobei woogulani ga koozuneei, eyesu zooti bali ti wu, ve ti feni na. ⁶ Filiseti nuiti ti zongoo wooi naa menigai ma, ti feni bofo gaaza gasu, ti da ge ma: «Kpee wolai nii voluue fa ga leeni, Ebulu nuiti ta-goolafai zu?» Ti menini ga Goofo GALAGI na-minazege kesui fa ti vaai la Izelayele na-koolafai zu. ⁷ Ti wola luani, ti da ge bofo ma: «Ade maanogba, toozei GALA ge va Ebulu nuiti ta-goolafai zu, e la gea gana poloma. ⁸ Ade maanogba-o! Be fa a ade gula zebesu galagi niiti zea? Galagi teiti ka ti maanogoi ma zii moimoin seini Ezipete nuiti ma, tevebai zu. ⁹ A zasulo! Filiseti nuiti, wo ge ga zunu bofo bofo! Wo mina va loozu duulai zu, Ebulu nuiti zea, egevelei ti gea la wo ya duulai zu, naa fa e ba, a zunuyai fena, wo kooi fo.»

¹⁰ Filiseti nuiti ti kooi lazeini, ti vonini Izelayele ma, ese pe ge da bize ga loogua na-sege gotai wu. Ti vonini Izelayele ma ga gola, nu waauusavago (30 000) fa e zaani Izelayele va. ¹¹ Filiseti nuiti ti GALA na-minazege kesui zegeni, Eli na-doun zunu felegoititi ma, Gofeni ta Finease, naati ti za kooi zu.

Eli ta na-doun anzai ti zaa vai

¹² Naama volo filagi no, zunu gila ge bizeeni, e gula koolafai zu, e feni ga Benzamen mavofodai zu nui ta, e vaani Silo, na-segeiti balivaliai ga, fufilegi nongu pe unma, ziiholi maavele ma. ¹³ Teai ma taazuue, Eli feni zeini nakpokpogi fa, pele gobave, e da maa boongi wo, toozei zii feni zoolazu ga GALA na-minazege kesui ma vai. Zunui tei paai ma, e nuuma wooi wo taazuue, nuufuseiti pe ti kpeeii gulani bu.

¹⁴ Eli naama beei menigai ma, e gaaza gagi woni, ga: «Lee ma bee fa e loozu?»

Zunui tei ge vaani, ga é naama vai laazeeli Eli ma. ¹⁵ Naama ziegi zu, Eli zii ma voloi feni ga kona vuutaavuu maazu losava (98), gaazuoleni niina.

¹⁶ Zunui feni Eli ma: «Pèlave, gè zege kaogozuve za no.»

Eli feni ma: «Leeni fa keai, doun zunu?»

¹⁷ Keelai googaavoteni, é ge ma: «Izelayele bizaa Filiseti nuiti ba, gi loove bu ga gola. E-loun zunu felegoiti saave volo kooi zu, Gofeni ta Finease. GALA ná-minazege kesui balaagi zegeve Filiseti nuiti be.» ¹⁸ Siegi zu keelai boeni la, é vile minazege kesui va, Eli fulani ná-kpòkpògi fa, é bude bogò maazu, é loo kpogi jobave, kpòbò woloni, é za. Mazòlò, Eli vòlòzafani niina, é wuini bogò ma balaa. Eli Izelayele lukpògfaaleveni kona vuunaanigo (40) laawu.

¹⁹ Ná-doin, Finease anzaifogì gfaawooni niina. E menigai ma, ga ti GALA ná-minazege kesui zegeve, naa voluma, keemooin ta sinigi ti zaa, anzanui nii zeini gogòvoolu, é doin zòlò, tòzei koozu wanai soni gaamanò. ²⁰ Tei é feniina zaazu, anzanui niiti ti feni koba, naati ti feni ma: «Mina lua, mazòlò è zunu loun zòlòga.» Kele é la vòlò feni woiloni naa ma, é va ta zege ba ti ve. ²¹ E doin laasei pèeni ga I-Kabode (nii poluve ga «lebiya la mò ná»). Mazòlò é feni ma: «GALA ná-lebiyai zegefa Izelayele va.» Keai ma naa wosu, é gisieni, é vile GALA ná-minazege kesui va, nii Filiseti nuiti ti sefeni, ta keemooin ta sinigi ti zaa vai. ²² E woodfulani, é ge ma: «Ungo, lebiyai gula Izelayele va, mazòlò Izelayele zili nuiti ti lia ga GALA ná-minazege kesui.»

5

Minazege kesui vai

Filiseti nuiti pò be

¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazege kesui zefeni Eβen-Ezeel, ti lii la Asedode taazuve. ² Ti teeni ta-gfalagi Dagon ná-pèlei wu, ti da maaniini safai naa jobave. ³ Asedode nuiti ti wuzefeni sobuzobui, ti ka ga Dagon gfa laani daaveai zooli ma, Goofo GALAGI ná-minazege kesui fakalave. Ti buzegefi, ti to tosuve. ⁴ Poluma zobui mənò, ti wuzefeni kpidiidigi, ti ka ga Dagon gfa laani daaveai mənò zooli ma, Goofo GALAGI ná-minazege kesui fakalave, nungi ta zee felegoiti teveai ba, ti vazagai kpofalagi maazu, kpusei nò gfa é yeni ná niina. ⁵ Naa gfa é kea, Dagon ná-zalaga gfula nuiti, ta niiti kpein ti leezu Dagon ná-pèlei wu Asedode, ti la da ga zie kpofalagi ma, zaaqaza.

⁶ Goofo GALAGI ná-zebèi leeni ga Asedode nuiti, é dualuagi looni ti zu, é puzefulagi veeni ti va, Asedode ta ná-zooli pè su. ⁷ Asedode nuiti ti naama vai gfaai ma, é da ge ga tiye, ti feni ma: «Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui la lebiga ada-laazuve, mazòlò zeei ná-zebèi gfa ade laalògoma, ada-o, ada-gfalagi Dagon-o.»

⁸ Ti Filiseti gundiifiiti tolini Asedode taazuve, ti ti gfaazaqa, ti ge ma: «Lee gfa ada ke ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui nii?»

Naati ti ti woodgaavoteni, ti feni ti ma: «Keeni Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui leve Gate.» Ti liini ga GALA ná-minazege kesui miná. ⁹ Kele ti lia voluma la, Goofo GALAGI wuzefeni Gate taai laalògoma. Dualua golai looni ti pè su, puzefulagi ti zoni, é lozei doungoiti ma, é li kpakologiti pò.

¹⁰ Gaamago nò, ti GALA ná-minazege kesui fulani naa va, ti lii la Ekelon. Kele ti zeeliani ma la Ekelon, Ekelon nuiti ti kpee wolai looni, ti ge ma: «Ti va ga Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui ada-laazuve, nii a ke ade za, adeya-o, ada-nubuseiti-ol!» ¹¹ Tiya balaa, ti Filiseti gundiifiiti tolini, ti ge ti ma: «À

Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui gaaɗfale ma ná-zooi zu, ni naa laade, gi kpein gá vaazu zaazu, giya-o, gá-nubuseiti-o!» Mazɔlɔɔ nuiti ti ɗeni zaazu ga duoi taazuwe ná pe. Mazɔlɔɔ GALA ge ná-zɛbei leeni ga tiye gola. ¹² Nui niiti saai a la voola ti va, puzeɗfulagi ɗa é bena naati so, naa maavele ma, taai zu nubuseiti kpain gooi leeni geegɔlɔgi zu.

6

GALA ná-minazege kesui gaaɗfale ma vai Izelayele yooi zu

¹ Ɔooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui keeni ga alu dɔfela Filiseti nuiti ta-yooi zu. ² Filiseti nuiti, ti ta-zalaɗa ɗula nuiti ta ɓelela ɓele vaa wo nuiti gaaleeni ba, ti ɗe ti ma: «Leeni ɗa gá ke ga Ɔooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui? A pele le ga giye, nii gá leve da, gi daazeeli ná-zooi zu.»

³ Naati ti ti wooɗaavoteni, ti ɗe ma: «Ni wa Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui levesu ná-zooi zu, à mina ma ɗakai nɔ leve. Keni wo faazuɓete zalaɗaa ɗula be. Wa naa ɗeena, wa ɗede, wa kwee leeni vaa zu é wuzegezu wo laalɔɗma sienɔpe.»

⁴ Filiseti nuiti ti ti gaaɗaɗani volu ga: «Faazuɓete zalaɗai ma zii ɓegele ɗa gá kula?»

Zalaɗa ɗula nuiti ta ɓelela ɓele vaa wo nuiti ti ti wooɗaavoteni, ga: «À zanu sɔla ɓɔlugo ɓete, é ɗe ga puzeɗfulagi vaaɗulabai, ta zanu sɔla ɓɔlugo, nii é ɗeezu ga inegiti baaɗulabai, naa ɗa é zoloosu Filiseti ɗundiɗi ɓɔlugɔiti tiegoi ma, mazɔlɔɔ kpako ɗilagi nɔ ɗa seelai wo ma, wa-o, wa-ɗundiɗiiti-yo. ⁵ A wawuzegulagiti ta inegiti baaɗulabaiti kpete, niiti ti faa zuɗolooɗologi ɗeezu zooi zu, wo zɛba wo lebiyai ve Izelayele ná-GALAGI ve, tanisu toɗa ná-ziiɗaawanai ye ná, é bosu wo laalɔɗma, wa-o, wa-ɗalagiti-yo, ta wa-yooi. ⁶ A mina ɗikpa ga Falaɗɔn ta Ezipete nuiti kevele. Wo ɗize su, ga GALAGI nii ɗa é naati kpɔlɔni ga kevele moimɔin, eyesu naati ti ɓe Izelayele va, é ɗula duulai zu.

⁷ «À wotolo niinei ɓetena, wo nike zaa felegɔ zefe, niiti ti-ma yiivoiti ti niimii ɓɔlezu, nike zaai niiti unbawului laade laani ti unma kaipa. Wo ti ɗili wotoloi va, kele wo li ga ti-ma yiivoiti togani make pelei wu. ⁸ A Ɔooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui zefe, wo da wotoloi zu, wo zɛba wo kesui taɗili sege, wo zanu sɔlaiti pu su, niiti wo ti ɗulaai ga wa-vaa zuɓete zalaɗai, Ɔooɗɔ GALAGI ve, à naama ɗesui la minazege kesui ɗoba, wotoloi zu, wo ɓe wotoloi va, é da li. ⁹ Wa losu, wo da wele nikeiti ba. Ni ta liina ga Izelayele yooi zu ɓele, kwɛpelema ɓelei, ve ɓele Ɓete-Seemese ná, wa kwee naazu, ga Izelayele ná-GALAGI ɗa é maanɔɗi niiti seida ade ma. Kele, ni ti la liini ga naa ɓele, ada ɗe ma naazu: <Tɔ laade zee va ɗe ade va, kele niima vai vaave nɔ ɓoɗo ve.> »

¹⁰ Filiseti nuiti ti ziɛni ga naama lenɛ gooi. Ti koima nike felego zefeni, ti ti ɗili wotoloi va, ti nike yiivoiti te togani make pelei wu. ¹¹ Ti Ɔooɗɔ GALAGI ná-minazege kesui laani wotoloi zu, ta kesui nii zanu sɔlaiti ti su, puzeɗfulagi ta inegiti baaɗulabai. ¹² Nike zaaiti ti liini ga Ɓete-Seemese ɓele, ti lete nɔ tein, ti da li ga bainga, ta la ɗeni zefeni pelei va, ti va li ga yeezazu ɓele, ɓaa ɗɔɓezu ɓele. Filiseti ɗundiɗiiti ti yɛni ti ɓolu, eyesu ti zeeli Ɓete-Seemese ɗɛwepelema.

¹³ Ɓete-Seemese nuiti ti ɗeni neme wolai zu, molo levezuve. Ti minazege kesui ɗaai ma, ti wola ɗoozunɛni. ¹⁴ Wotoloi zeelini Ɓete-Seemese nui, Zozuwe ná-kpalagi zu, wotoloi lɔni kɔtu wolai ɗobaɓe. Nuiti ti wotoloi ma wuluiti teveleveni, ti balivali, ti zɛba ti nike felegoiti ke ga gala zalaɗai Ɔooɗɔ

GALAGI ve. ¹⁵ Leevi nuiti ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡulani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soḡlaiti ti ḡeni su, ti ti la koṭu wolai maazu. Naama volo ḡilagi ná, Bete-Seemese nuiti ti gala zalaḡaiti kulani Gooḡo GALAGI ve, ta zalaḡai taḡiligaa. ¹⁶ Siḡi zu Filiseti ḡundigḡiiti ti miná ḡaai ma la, ti ḡaleni ma naama voloi ná Ekelon.

¹⁷ Filiseti nuiti ti faazuḡete zalaḡai ḡulani Gooḡo GALAGI ve. Zanu soḡla loḡuḡo ḡeni de, nii é ḡeni ga ta-vozeḡḡulagi baḡḡulabai, é zoloo ta-laa wola loḡuḡo niiti tieḡoi ma: Asedode, Gaza, Asekalon, Gate, ta Ekelon. ¹⁸ Inḡigiti baḡḡulabaiti balaa ti ḡeni ná, naa balaa zolooni taai naati ma, niiti Filiseti ḡundigḡi loḡuḡoiti ti zeini ti unda, é loḡzei taa wolaiti ma, niiti siḡḡi ti ma, é li taa goiti pe, niiti siḡḡi ge la ti ma. Koṭu wolai nii Leevi nuiti ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui laani ma, Bete-Seemese nui Zozuwe ná-kpalagi zu, naa ḡa de ná, zaḡḡaza, ga niima vaiti ma zeelei.

¹⁹ Gooḡo GALAGI yeeveeni Bete-Seemese nuiti ma, nu vuulofela (70) ḡa é zaani ti zaama, mazoloo ti weḡeni minazeḡe kesui zu. Bebei kpein ge naama zaa woloi woni, toḡzei Gooḡo GALAGI voḡḡuni ti va gola. ²⁰ Bete-Seemese nuiti ti ḡeni ma: «Be ḡa a zoo é lo Gooḡo GALAGI ḡaazu, GALA ḡadegai nii? Be voḡda ḡa ada zoo ade ná-minazeḡe kesui leve ná, nii a ke é zeḡe ade vo be?» ²¹ Ti keelaiti teveni Kiliyate-Yeyalime nuiti ma, ti ḡe ti ma: «Filiseti nuiti ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡaḡḡalega ma, à va, wo seḡe, wo lii la wa-laazuve.»

7

¹ Kiliyate-Yeyalime nuiti ti vaani, ti Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui zeḡe, ti lii la, ti te Abinadafe ná-pelei wu, gizei ma. Ti yimazeḡeni ga ná-doun zunui Eleazaal, ga é da make Gooḡo GALAGI ná-minazeḡe kesui va.

Izelayele nuiti paa vai volu

Gooḡo GALAGI vo

² E loḡzei minazeḡe kesui va voloi ma Kiliyate-Yeyalime, suḡoozani gola, kona vuufeleḡo (20) leveeni niina. Naazu Izelayele nuiti kpein ti ḡeni balakpalasu, mazoloo woin ḡeni ti ma, ga ti va volu Gooḡo GALAGI vo.

³ Samiyele ḡeni Izelayele veleyeḡei pe ma: «Ni wa ḡalesu ma Gooḡo GALAGI ma ga wo-yii pe, à gala kiligiti kula boḡo zaama, ta saleiti ti-laa ga Asetaatee, wo ḡili Gooḡo GALAGI va ga wo-yii pe, wo to ḡila kpe debi, naazu toḡa wo ḡizo, é wo ḡila Filiseti nuiti zea.» ⁴ Izelayele nuiti ti Baaleni ta Asetaateiti kpein kulani boḡo zaama, ti la ma ḡeni ani ḡili nope debini, keni Gooḡo GALAGI ḡila kpe no.

⁵ Samiyele ḡeni ti ma: «À Izelayele nuiti kpein gaale ba Misepa, ge Gooḡo GALAGI maaneene wa-vaa zu.»

⁶ Ti ḡaaleeni ba Misepa, ti da ziei zaḡa, ti da pu ya zooi ma, Gooḡo GALAGI ḡaazu. Ti zugi zoni naama voloi, ti laani zo ga ga ta-ḡotoiti, ti ḡe ma: «Gi kotoi ḡea Gooḡo GALAGI laaloḡoma.» Misepa ḡa Samiyele ḡeni ná ga Izelayele ná-tukpoḡaaleve nui.

Izelayele voni fai Filiseti nuiti ma

⁷ Siḡi zu Filiseti nuiti ti menini da ga Izelayele ḡaaleene ba Misepa, ta-ḡundigḡi loḡuḡoiti ti deveni ga ti va ti kooi veḡ Izelayele va. Izelayele nuiti ti ma wooi menigai ma, ti luani ga gola Filiseti nuiti ba. ⁸ Ti ḡeni Samiyele ma: «Mina maḡe kpò, é da wooḡula ade ve Gooḡo GALAGI ma, ada-GALAGI, nii a ke

é ade g̃zo Filiseti nuiti ma.»⁹ Samiyele baala zivooi zegeni, nii é g̃eni de jiiimii b̃olezu, é kula ga gala zalaɣai G̃ooɣo GALAGI ve. Naa voluma, é G̃ooɣo GALAGI maaneneni Izelayele ve, G̃ooɣo GALAGI googaavoteni.

¹⁰ Siɛgi zu Samiyele g̃eni gala zalaɣai g̃ulazu la, Filiseti nuiti ti maabuɣani Izelayele va, ga ti k̃ooi ve ba. Kele naama volo ná, G̃ooɣo GALAGI geebade lu golai vilini ti zaama, é ti be, ti voluazo. Izelayele nuiti ti ṽonini ti ma.¹¹ Izelayele nuiti ti g̃ulani Misepa va, ti vile Filiseti nuiti polu, ti da ti be, ti da ti vaa, ti yeni Filiseti nuiti polu, eyesu ti zeeli Beete-Kaal taa g̃ooɣuwu.

¹² Samiyele woog̃ulani, é g̃e ma: «G̃ooɣo GALAGI b̃oge ade va, eyesu ade zeeli ve.» E k̃otu wola g̃ila seɣeni, naazu é kpad̃o Misepani z̃ooɣzuve, ta Seen, é daaseigi ve ga Eben-Ezeel (nii poluve ga «kp̃oba g̃otui»).¹³ Filiseti nuiti gaazu unfegi zegeni naazu pa, ti la m̃o g̃eni buɗeni ta-g̃w̃epelemave maazu, ti va vili Izelayele yooi zu vele. Maz̃ob̃o G̃ooɣo GALAGI yeewuzegeni ti laalɔg̃oma Samiyele zii ma voloi pe daawu.¹⁴ Izelayele laa wolaiti kpein, niiti ti g̃eni Filiseti nuiti zea, naati kpein, ti g̃aag̃aleni ma volu, ti zeeli Izelayele ya, é zo Ekelon, é li Gate, é ve naa maag̃oolii ma yooi pe ba, ti g̃ulani ti ya. Ziileigi g̃eni Izelayele nuiti z̃ooɣzu ta Am̃ool nuiti.

¹⁵ Samiyele g̃eni ga tukp̃ooɣaaleve nui, sii ma voloi pe daawu, Izelayele yooi zu.¹⁶ Kona-o-kona, Samiyele bena leve zooli zu, é taɔzei Beetele, é li Giligale, é zeeli Misepa, é da Izelayele nuiti tukp̃ooɣaaleve, naama laaiti su.¹⁷ Naa pe poluma, é bena g̃ale ma Lama, ve ná-pelei g̃eni ná, miná g̃a é bena Izelayele nuiti tukp̃ooɣaaleve ná. Ná ño g̃a é zalaɣa g̃ulazuve beteni ná G̃ooɣo GALAGI ve.

MASA FAI L̃OOZEI VELEI

8

(8:1--12:25)

Masa g̃aiz̃e vai Izelayele ve

¹ Samiyele vol̃ooɣag̃ai ma, é ná-doun zunuiti seini votogi zu, tukp̃ooɣaaleve vai ma, Izelayele yooi zu.² Ná-doun zunu m̃ungi laaseigi g̃eni ga Z̃owele, felesiei laaseigi g̃e ga Ãbiya. Ti zeini Beel-Seeba, ga ti da tukp̃ooɣaaleve miná.³ Kele ti la g̃eni vileni ti-g̃ee Samiyele zie veleli volu. Tei walii ná-nebẽi g̃eni ti-yimave ga gola, ti g̃eni lobeaniiti sosu, ti da tukp̃oi g̃aaleve ga telebotalai.

⁴ Naa g̃a é keeni, Izelayele g̃undig̃iiti kpein ti maaɓ̃ni Lama, Samiyele vo be.

⁵ Ti g̃eni Samiyele ma: «Da g̃aa, é vol̃ooɣag̃ai, tama è-lointi ti la z̃iezu ga pag̃o, ga é g̃evele. Naa g̃a é ba, masa seina gi unda, nii a g̃e gi levezu, egevelei é g̃eezu la z̃ooma yooiti su.»

⁶ Naama wooi wanani Samiyele ma, ga ti g̃ee vai ma: «Masa sei gi unda, nii a g̃e gi levezu.» Samiyele G̃ooɣo GALAGI valini.⁷ G̃ooɣo GALAGI Samiyele woogaavoteni, é g̃e ma: «Woi! Izelayele nuiti gooi ma, nii ti maag̃aazaɣaboga, yeezei naa wu. Maz̃ob̃o da laade ti va g̃e g̃elezu é va, ná g̃a ti g̃elezu bà, ga g̃e mina m̃o g̃e ga masagi ti unda.⁸ Nii ti keezu ga de, naa ño g̃a ti keezu ga ze kait̃e, é loozei voloi g̃e ti g̃ulani la Ezipete yooi va, duolai zu, ta da g̃ele bà, ti da gala kiligiti debi.⁹ Naa g̃a é ba, nii ti boga naa g̃e ti ve, kele ti leñe ga gola, é naati dee ga tiye, nii kpein a g̃e ga masagi z̃og̃iti.»

¹⁰ Samiyele liini, é G̃ooɣo GALAGI wooi pe daazeeli bebei ma, niiti ti g̃eni g̃eezu ma, é masa sei ti unda.¹¹ Samiyele g̃eni ti ma: «À woi! fai niiti ma, niiti ti g̃eezu ga masagi z̃ogi: m̃ounpa, toɣa wo-loun zunuiti sege, é ti g̃e ga ná-salavusuiti. Ti g̃e ga ná-k̃ooɣo wotolo b̃ize nuiti, baa ná-sooiti kp̃ize nuiti,

baa niiti ti ziezu to ɓoɓɓi ná-wotoloi ɗakalawe. ¹² Toɗa yiimazeɗe ga tanigaa, é ti ɗe ga nu waagilagilagiti ta-ɗundigiiiti, é tanigaa ɗe ga nu uulɗɗoludɗolugiti ta-ɗundigiiiti salabusuuti saama. Toɗa tanigaa ɗe ga ná-wozawoli nuiti, zaiti ti ɗe ga ná-molo leve nuiti. Toɗa taɗiligaa zeɗe, é ti ɗe ga ɗain bo nuiti, ti da kooɗɗo zɗolaiti gain, ta ma wotoloi ɓa zɗolaiti. ¹³ Toɗa wo-loun anzanuiti seɗe, é tanigaa ɗe ga gulo maku neene kpeɗe nuiti, baa daaɗoli wo nuiti, baa bulu ɓete nuiti. ¹⁴ Toɗa wa-ɓalagiti seɗe, ta wa-leezen beleiti, ta wa-wolive bele ɓapagiti, é ti ve ná-botigɗe nu wolaiti zea. ¹⁵ Toɗa puusiei ɗula wa-ani zuwuiti ba, ta wa-leezen beleiti, é ti ve ná-nu wolaiti zea, ta ná-botigɗe nu wolaiti. ¹⁶ Toɗa wa-wotigɗe nuiti, zunuiti ta anzanuiti seɗe, naa ɓo wa-nu niineiti ba, niiti ti ga zeɓesu geleiti, ta wa-zoovalegiti, ti da botii ɗe be. ¹⁷ Toɗa wa-loganiiti ma uusieiti seɗe, wa ɓoɓɓi, wa ɗe ga ná-duaiti. ¹⁸ Naama voloi, wa kpeei loo ga wa-masagi laaloɗɓi, nii wo yiimazeɗeai la, keɗe ɗooɗɗo GALAGI la woiloga wo-woi ma.»

¹⁹ Izelayele nuiti ti la ɗeni keeni, ti ɓa Samiyele wooi zo, ti ɗeni ma: «Gá vaa ɗana! Gi ɗe masagi ɗe no gi unda, ²⁰ naa ɗa a ke, gá balaa gi ɗe ga zɗoma yooiti keɗele, gá-masagi da gi lukpoɗaaleve, é da lo gá-ɗooɓeɓeiti tuɗɗo, gi da kooi ɗo ɗoma.»

²¹ Samiyele begai ma ga Izelayele nuiti ta-ɓoɓe naati meni, é ti pe daazelini ɗooɗɗo GALAGI ma. ²² ɗooɗɗo GALAGI ɗeni Samiyele ma: «Yezei naa wu, nii ti maagaazaɗaboga é ma, masagi zeɗi ti unda.»

Naa ɓoluma, Samiyele ɗeni Izelayele nuiti ma: «Ese pe ge liina ná-taazu.»

9

Sayile soovale saaiti gaizɗe vai

¹ Zunui ta ɗeni Benzamen mavofodai zu, nii daa ɗeni ga Kise, Abiyele ná-doun zunui ɗeni de, Abiyele keeɗe ɗeni ga Selɗal, Selɗal keeɗe ɗe ga Bekolate, Bekolate keeɗe ɗe ga Afia, Afia balaa ɗeni ga Benzamen mavofodai zu nui ta ná-doun zunu. Kise ɗeni ga zeɓesu nu. ² Zunu loun ɗila ge ɗeni Kise nii ya, nii daaseigi ɗeni ga Sayile, zunu lounge ɓapa ge ɗeni de. Izelayele nuiti saama, tanɓe ge la ɗeni zeelini su pagi zu, é ɗoozani é leve ti pe ba.

³ Yeeta, Kise ná-soovale saaiti ti looni ya, é da ɗe ná-doin Sayile ma: «Botigɗe nui gila seɗe, wo li, wo soovale saaiti gaizɗe.» ⁴ Sayile ta ná-botigɗe nui ti Efelayime ɗize yooi zuɓizeni, ti leve miná ɓa, ti li ga Salisa yooi zu ɓele, ti la soovale saaiti kaani. Ti liini mɔno ga Saalime yooi zu ɓele, ta Benzamen yooi zu ɓele, keɗe ti la ti ɗaani pe.

⁵ Ti zeeliai ma Sufe yooi zu, Sayile ɗeni ná-botigɗe nui ma: «De ɗale ma taazu, ni naa laade, keɗe ɗa ɓaazu yeemazu soovale saaiti fai ma, é yiizoolɗe ga deye.»

⁶ Ná-botigɗe nui ɗeni ma: «GALA goo wo nui ta ɗa taai nii zu é de luɗɗo, toɗɗo wola ɗulaɓe, nii naɓe é bosu, naa ɗa da vilesu. De li, de gaazaɗa, ɓafo toɗa de lii ɓele le da-ziei niizu.»

⁷ Sayile ɗeni ná-botigɗe nui ma: «Ungo, keɗe leeni ɗa de liizu la zunui tona po? Daamianigi bega da-ɓoɓɓiti su, veɓeani ɗili ge la de ya, nii da fe GALA goo wo nui ya. Leeni ɗa é de ya?»

⁸ Ná-botigɗe nui ɗeni ma: «Wali ɗila ka de zèa, nà naa ve GALA goo wo nui ya, é pelei le ga deye, nii da zie la.»

⁹ (Mɔungi, Izelayele nuiti po be, ta la ɗena lia GALA gaazaɗasu, ti bena ɗe ɓoɓɗo ma: «À ɓa, ade li wozaɗaa nui ɓo be.» Mazoɗo nii daaseigi ga «GALA goo wo nui» za, naa laa ɗeni ga «wozaɗaa nui.»)

¹⁰ Sayile g̃eni ná-botig̃e nui ma: «Gaama g̃a è ya, de liina.» Ti liini ga taai naa zu ʋele, ʋe GALA goo wo nui g̃eni ná. ¹¹ Ti g̃eai ma taa g̃izee l̃ezu, ti g̃omini ga anzalopoit, ti ɗa gizee yee zie zaɗazuʋe, ti naati gaazaɗani, ti g̃e ma: «Wozag̃aa nui g̃a nei taazuʋe?»

¹² Anzalopoit ti ti wooɗaavoteni, ti g̃e ma: «Ungo, paa g̃a feya wo luɗɗo, paaʋe za g̃a-laazuʋe, tɔzei taai kpein ka za zalaɗa g̃ulazu, zalaɗa g̃ula adawe ma. A li fala. ¹³ Wa ʋaazu kaazu, wa l̃eena no feya taazuʋe, è ʋa g̃e è li zalaɗa g̃ula adawe daamii vai ma. A liina fala, wa ka, tɔzei nuɓuseiti ti la daami woga toun polu, mazɔɔ toɗa tuyai loo zalaɗai ma pe, niiti ti loligai, naati ti ʋa daami wo.»

Sayile lii vai

Samiyele ʋo b̃e Lama

¹⁴ Ti liini taazuʋe, nu l̃ezuʋe taai zu, Samiyele ɗa g̃ula ga ti ʋo pelei, è ʋa li zalaɗa g̃ula adawe.

¹⁵ Tama Sayile ʋa g̃e è ʋa, folo g̃ila ge yeni naa luɗɗo, Gooɗo GALAGI niima vai l̃e ga Samiyele. ¹⁶ E g̃e ma: «Lina, niima yeeɗeɗgalai no zu, na zunui ta leuesu è ma, è g̃ula Benzamen yooi zu. Da gulɔi zie ma, è ke ga masagi ná-nuɓuseiti unda, Izelaye nuiiti. Toɗa ti unmo, è ti g̃ula Filiseti nuiiti zea. Mazɔɔ g̃e ná-nuiiti ta-bɔɔi g̃aa, g̃e ti bain gooi meniga.»

¹⁷ Samiyele Sayile g̃aai ma, Gooɗo GALAGI g̃eni ma: «Zunui nii g̃a g̃e g̃eni ná-fai wosu è ma, nii g̃a è masadai g̃eezu ná-nuɓuseiti unda.»

¹⁸ Sayile maaɓug̃ani Samiyele ʋa, nu l̃ezuʋe taazuʋe, è g̃e ma: «Wozag̃aa nui ná-pelei l̃e ga ze.»

¹⁹ Samiyele gooɗaavoteni, è g̃e ma: «Nà g̃a g̃e ga wozag̃aa nui, lo tuɗɗo, de li zalaɗa g̃ula adawe. Ada laamiizu ʋɔɔma za, lina sobu, na bena ga ɗa-ɗidaauili faiti kpein sug̃ula è ma, na be niina è ʋa, è ɗa li. ²⁰ Nii è ga soovale saaiti, ti loai ya ma volo zavasie g̃a, mina mo yiizool̃e ga naati, mazɔɔ ti naati kaawe na. Kele è ɓude naa maazu, ani ʋag̃oi niiti kpein ti Izelaye yooi zu, naati ta ga be nono? Da laade ɓaa? Da-o, è-g̃ee ná-peleyeɗe-fo?»

²¹ Sayile gooɗaavoteni, è g̃e ma: «Lee vaa zu è naa wosu má? Ñei g̃e ga Benzamen mavofodai zu nui ta no, nii gaaloidai Izelaye wolodai kpein su. K̃e ná-pelei lei è ʋa li Benzamen wolodamai kpein saama ɓaa?»

²² Samiyele l̃eeni ga Sayile, ta ná-botig̃e nui, daamii wo pelei wu, è seizu ʋag̃o ve ti ya ʋelelaʋe, naama nu ʋuusavag̃oit̃i (30) saama, niiti ti lolini daamii wo fai ma. ²³ Samiyele g̃eni daaɗoli wo nui ma: «ʋa ga suai g̃e g̃ea feeni è ya, ga è make ba ye.»

²⁴ Daaɗoli wo nui sua ɓalai zegeni, è ʋee baalobai pe ba, è ʋaa la, è da Sayile g̃akala. Samiyele g̃eni Sayile ma naazu: «Nii g̃a g̃e g̃ea makeni è ʋe, siegi zu g̃e nuiiti toligai ma la daamii vai ma, toɗa ná, miina.» Zekana è g̃eeni la Sayile ta Samiyele ti daamii woni ʋɔɔma naama voloi. ²⁵ Naa ʋoluma, ti zegeni zalaɗa g̃ula adawe, ti yee ga taazu ʋele. Samiyele ta Sayile ti liini, ti ze dooɗo bosuʋe, pelei maazuʋe, ti ɗa yepe.

Samiyele gulɔi zie vai Sayile ma

²⁶ Poluma zobui, Sayileni ta ná-botig̃e nui ti wuzeg̃eai ma, Samiyele Sayile lolini dooɗo bosuʋe pelei maazuʋe, è g̃e ma: «De liina, g̃e è ʋu ga pele.» Sayileni ti ʋileni pelei ma ta Samiyele, ti ɗa li. ²⁷ Ti zeelii ma taai g̃w̃emaʋe, Samiyele g̃eni Sayile ma: «Bo ɗa-wotig̃e nui ma, è leve ʋelelaʋe.» Naa liini ga ʋelela ʋelei. Samiyele g̃eni Sayile ma: «Lo dee, nii Gooɗo GALAGI bogai, g̃e naa l̃e ga de.»

10

¹ Samiyele ná-gulɔ woolei laalaoni, nii é ɣeni zea. E gulɔi vuuni Sayile nɔungɔ ma. E nɛɛnɛni ga daavɛ komagai, é ɣɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gulɔi ziaa é ma, é va ɣɛ ga ná-nubuseiti ta-lotuɣɔi. ² Za, da balina ma, da liizu, é ɣɔla zunu felegɔ ma Lasele ná-kabai ɣobavɛ, Selesa Benzamen yooi zu, ta vaazu ɣɛɛzu é ma: «Soovale saai niiti é ɣɛa liini ti ɣaiziezu, ti ti ɣaa. E-ɣɛɛ la mɔ yiiizoolɛzu ga naati, wa-yiizoolɛi ɣa é ma niina, é da bɔɔɔ ɣaazaɣa ga: Toɣa kɛ ɣale, é va ná-doun zunui ɣa?»

³ «Da zegena miná, da lago liizu poun, é zeeli gulu wolai ma, é Taɔɔɔ. Wa ɣomisu miná, wa zunu savagɔ, ti da li Beetele GALA debi vai ma, boli yivo savagɔi ɣa ma mɔungɔ ya, bulu savagɔi zoni felesiei ya, kɔɔ woole ɣɔla ge zoni savasiei ya, daavegai ga dɔɔi. ⁴ Ta vaazu laaliizu é ma, ti bulu felegɔ ve é vɛ, yeezei bu.

⁵ «Naa voluma da zeelizu Giɔɛa-Elɔyime, vɛ Filiseti nuiti ta-ɣundiɣii gila ge zeini ná. Da ɣɛna lɛa taazu vɛ, wa ɣomisu wa GALA goo wo nuiti ma bulugi, ti da zeɣɛ zalaɣa ɣɔla adavɛ, ɣeingein gani ɣein nuiti ti ti luɣɔ, ti da kɔnigi ɣein, ta papai, ta tamadegiti, ti da koolei vɛ. GALA goo wo nui naati, ti da GALA ná-kulakɛɛma vaiti bo. ⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zɛnvui ɣa yeizu é ma, da balaagi, é da GALA ná-kulakɛɛma vaiti bo ga ti ɣe vɛle, da valibosu, é ɣɛ ga nu niine. ⁷ Niima vaiti kpein daa ɣa zeelina, da kwɛɛ naazu ga GALA ka é va. Naazu nii maanɛai ga é kɛ, naa ɣɛ.

⁸ «Naa pɛ poluma da tosu da tuɣɔ, é li Gilegale, ná vaazu, gɛ é ɣa ná, gala zalaɣaiti kula vai ma, ta ziilei zalaɣaiti. Da máaɔɔnsu ná folo lofela laawu, eyesu gɛ va, gɛ naa lɛ ga dɛ, nii maanɛai ga é kɛ.»

⁹ Sayile voluaveni nɔ feya Samiyele va, é da li, GALA ge zii maavaliboni, nii kpein Samiyele boni ma, ti pɛ daazeelini naama voloi nɔ. ¹⁰ Seelii ma Giɔɛa, GALA goo wo nu bulugi daagomini, GALA Zɛnvui yeini ma, tɔ balaa é vili ti zaama, é da GALA ná-kulakɛɛma vaiti bo. ¹¹ Zoiti kpein ti ɣeni kwɛɛ kaite, ti kaai ma, é da GALA ná-kulakɛɛma vaiti bo, GALA goo wo nuiti saama, ti ɣeni bɔɔɔ ɣaazaɣasu, ga: «Leeni ɣa kɛai ga Kise ná-doun zunui? Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

¹² Naama nui ta ɣeni ma: «Bɛ ɣa mu é ga ta-ɣalamɔin?» Miná ɣa faalaalii naa zɔɔɔni ná, ga: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?» ¹³ Sayile begai ma ga GALA ná-kulakɛɛma vaiti bo, é liini zalaɣa ɣɔla adavɛ.

¹⁴ Sayile kɛɛɣɛ kɛɛɣɛloin ɣeni ma: «Mini ɣa wo ɣɛa liini ná, wa da-wotiɣɛ nui?»

E ɣeni kɛɛɣɛ kɛɛɣɛloin ma: «Gi ɣɛa liini soovale saaiti gaiziezu, kɛɛ gi la ti ɣaani, naa ɣa é kea, gi lia, gi Samiyele ɣaazaɣa.»

¹⁵ Kɛɛɣɛ kɛɛɣɛloin ɣeni ma: «Leeni ɣa mu Samiyele boga wo ma?»

¹⁶ Sayile gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Kɛɛvɛ nɔ gi ma, soovale saaiti kaavɛ na.» Kɛɛ Sayile la ɣeni kɛɛni, é va naa wo kɛɛɣɛ kɛɛɣɛloin ma, nii Samiyele boni, é vile masa fai va.

*Sayile zeɛ vai
ga masagi Izelayele unda*

¹⁷ Samiyele Izelayele nubuseiti pɛ tolini Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu Misepa, ¹⁸ é ɣɛ ti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɣaa: «Ná ɣa gɛ Izelayele ɣɔlani Ezipete yooi zu, gɛ lɛɛ la. Gɛ wo unmɔɔ, gɛ wo ɣɔla Ezipete nuiti zea, ta zɔɔma masa zoɔiti, niiti ti ɣeni wo wɔinzeɣɛzu.» ¹⁹ Wa ɣa za, wo ɣɛɛzu wa-GALAGI va, tama ka é wo ɣizoni wa-yiiɔɔɔi yeeɣɛɣalajai, ta wa-maanɔɣɔ voloiti

su. Wo gɛ nɔn ma: «Masa sei gi unda.» Naa gɛ é ba, à gaaɛ ba Gooɔɔ GALAGI gɛkala ga bolodama ɔɛɛi, ta pɛɛyɛgɛ ɔɛɛi.»

²⁰ Samiyele Izelayele nuiti tɛɛɛni ga bolodama ɔɛɛi, Benzamɛn ná-bolodamaiti ka zeelobai woni ga tiye. ²¹ Samiyele Benzamɛn ná-bolodamaiti tɛɛɛni ga pɛɛyɛgɛ ɔɛɛi, ziiimazɛgɛgi zolooni Mateli ná-pɛɛyɛgɛi ma, naati saama, Kise ná-doun zunui Sayile gɛ ziiimazɛgɛgi zolooni ma. Ti gaizieni, kɛɛɛ ti la kaani. ²² Ti Gooɔɔ GALAGI gɛaazagani ɔɔlu, ti gɛ ma: «Zunui taɔɔli kana ɔaa, nii paai ɔɛ?»

Gooɔɔ GALAGI ti woogɛaavoteni, é gɛ ti ma: «À wɛɛɛ, dɔɔɔɔɔ kasoiti poluɔɔ.»

²³ Ti ɔizɛni, ti li, ti ɔaa la, é lo bɛbɛi zaama, gaaɔɔɔzani ti pɛ ba. ²⁴ Samiyele gɛni bɛbɛi pɛ ma: «À wɛɛɛ, zunui tɛi ka Gooɔɔ GALAGI yiiimazɛgɛni la, kɛgɛla nɔpɛ ge la wo zaama.»

Ti pɛ ti woogɛɔɔlani, ti da gɛ ma: «Masagi lɛbi gɛke faan!»

²⁵ Naa ɔɔluma, Samiyele daani ma kpɛ é naa lɛ ga tiye, niiti maanɛai ti gɛ ga masagi laamiizɔɔɔɔ ta tosuɔɔ, é lati, é sɛɔɔ, é da Gooɔɔ GALAGI lɛbizuɔɔ. Kpegai ma, é nuɔɔɛiti pɛ gaagɛɛni ma, ɛsɛ ge li ná-taazu. ²⁶ Sayile ɔalaa ge gɛɛɛni ma ná-taazu, Gíɛa, sɔɔɛɛɛɛ nui tanigaa ti ɔilɛni polu, niiti GALA ge puuni ti yiima, ga ti gɛli toun ba. ²⁷ Anɛɛ naa ɔɔ, nu pakai tanigaa ti gɛni ná, ti da gɛ ma: «Lee ma ɔɔba gɛ nii a zoo kɛɛɛɛɛ ade ɔɛ?» Ti gɛni bɛɛɛɛɛɛɛ, ti la gɛni vɛɛɛɛni nɔpɛ feeni bɛ. Kɛɛɛ Sayile la gɛni faa woni.

11

Sayile ɔni fai Amɔn nuiti ma

¹ Amɔn nuiti ta-masagi Naɔɔɛ ɔaani ga ná-kɔɔɔɛɛɛɛ, é Yaɛɛɛɛ taai zɛi kɛɛɛ su, nii é Galaade yooi zu. Yaɛɛɛɛ nuiti ti gɛni Naɔɔɛ ma: «Ade minazɛgɛ bo yɔɔɔɔɔ, gá gɛlo é ɔɔ.»

² Kɛɛɛ Naɔɔɛ ti woogɛaavoteni, ga: «Ni wa pɔ ade minazɛgɛ bo yɔɔɔɔɔ, kɛni wo va bu, gɛ wo yɛɛɛɛɛ ɔɛɛ gɛaazugɛɛgɛgiti kula su, wo gɛlagilagi pɛ, gɛ unfɛgi ɔɔ Izelayele nuiti pɛ gaazu ga naa.»

³ Yaɛɛɛɛ gɛwɛɛɛɛɛ ti gɛni Naɔɔɛ ma: «Dɔɔɔɔɔ gɛla ku ve gi ɔɔ, gi keelaiti tɛɛɛ Izelayele yooi zu ná pɛ. Ni nu nɔpɛ ge la zɔɔɔni, nii a kpɔba ve gi ɔɔ, gá ɔɔɔɔ ve é ya naazu.»

⁴ Keelaiti ti zeelini Gíɛa, Sayile ná-taazuɔɔɔ, ti naama vai pɛ bo taazuɔɔɔ nui pɛ ma. Bɛbɛi pɛ ge wɔɔni. ⁵ Naa zolooni nɔ Sayile da zɛgɛ kpalagavɛ ga ná-nikɛiti. E gaazagagi woni, é gɛ ma: «Lee gɛ kɛai ga nuɔɔɛɛɛɛɛ ti wɔɔɔɔ?» Ti Yaɛɛɛɛ nuiti daawooi laazeelini ma.

⁶ Naama wooiti menigai ma Sayile ɔɔ, GALA Zɛnvui yeini ma, ziiigɛaawanani ga gola. ⁷ Sayile niki felegɛ zoni, é ti ɔaa, é subulukpulu, é fe keelaiti zea, é ti lɛɛɛ Izelayele yooi zu ná pɛ, é vali ti ma ga: «Nu nɔpɛ é la kɛɛni, é ɔa li kɔɔɔɔɔɔɔɔ Sayile ta Samiyele ɔɔlu, zekana ma nui ná-nikɛiti ta bulukpulu da.» GALA maɔɔɛgɛi yeini Izelayele nuiti pɛ ma, ti lua gola, ti gɛɔɔlani, ti da li ná, ɛgɛ nu gɛla nɔ. ⁸ Sayile ti gɛaɛɛni Beezɛke. Izelayele wolodamai zɔiti ti gɛni ga nu waauusavagɔ (300 000), Zuda wolodamaiti ti gɛ ga nu waauusavagɔ (30 000).

⁹ Ti gɛni Yaɛɛɛɛ gɛɛɛɛɛɛɛ ma: «À li, wo gɛ Yaɛɛɛɛ nuiti ma, Galaade yooi zu: «Lina, wa unɔɔgɛ zɔɔɔ, sigɛi zu foloi gaalɔsu da.» » Keelaiti ti liini, ti naama wooi wo Yaɛɛɛɛ nuiti ma, é gɛni ga koozɛɛɛ wola ti ɔɔ. ¹⁰ Ti gɛni Amɔn nuiti ma: «Lina gá ɔɔɔɔ ve wo ya, nii nɔpɛ wo pɔ, wo naa gɛ ga giye.»

¹¹ Poluma voloi, Sayile ná-kóobébeí g̃aaḡw̃éeni su ga savago. Ti lóoni Amón nuiti ta-g̃ólaḡai zu ga gosui, ti yeni naati paazu, eyesu folo gaalógai. Zóiti ti la ḡeni zaani, naati ti vazani ga gilagila, ti tanópe ti la ḡeni volu fele.

¹² Izelayele nuiti ti ḡeni Samiyele ma: «B̃eni ka ti ḡeni ḡéezu ma: «Sayile la masadai ḡea gi unda?» A ti ve gi ya, gi ti vaa.»

¹³ Kele Sayile ḡeni ti ma: «À mina nu nópe paa za ḡeḡala foloi, mazóló Góoḡo GALAGI f̃onifaamai vea ade ve za, Izelayele nuiti.»

¹⁴ Samiyele ḡeni Izelayele nuiti ma: «À va, ade li Gilegale, ade laa la Sayile ná-masadai maazu, ade maaḡakpa.» ¹⁵ B̃ebeí pe ge ḡaaléeni ba Gilegale. Ti bo Góoḡo GALAGI ḡaazu, ti maaḡakpa, ga Sayile ḡa ga masagi. Ti ziilei zalaḡaiti kulani Góoḡo GALAGI ve. Sayile ta Izelayele nuiti pe ti wola ḡoouz̃éeni.

12

Samiyele ná-falima b̃eiti

¹ Samiyele ḡeni Izelayele nuiti ma: «Wo kaa, g̃e woiloga wo-woo ma, nii wo ḡea p̃o, g̃e naa pe kea wo ve, g̃e masagi zeida wo unda. ² Za voluma, masagi nii ḡa a da lo wo luḡo niina. Ñdun g̃e lo ga wo luḡo, é lózei mà loungo yee ma, é zeeli za ma. G̃e volózaḡa ga, ñundeg̃aiti ti ḡolea, d̃ointi balaa kana ti wo zaama. ³ Ná losu za wo ḡaazu, g̃e wo ḡaazaḡa, à ḡoḡaaavote, Góoḡo GALAGI ḡaazu, ta masagi nii é guló ziaai ma. Wo zaama, b̃e ḡa g̃e ná-nike, b̃aa ná-soovale kula zea? B̃e ḡa g̃e m̃onea, b̃aa g̃e suziḡaa, wafuun? B̃e ḡa é lob̃eani vea z̃ea, nii a ke g̃e ḡaazu ve ma, ná-faaḡaaazagiti ma? A bo de ma, ni ná ḡe ani ñópe kulani nu ya telebotala maazu, ná ti pe gaḡale ma.»

⁴ Ti ḡoḡaaavoteni ga: «È la gi m̃oneni, é va gi zuziḡa fuun, é la balaa lob̃eani ñópe kulani nu ya.»

⁵ Samiyele ḡeni ti ma volu: «Góoḡo GALAGI, ta wa-masagi, ta ga zeelei, ga wo la s̃o kaani b̃a, nii wa p̃eelala su.»

Ti ḡeni ma: «Ungo, zekana é la.»

⁶ Samiyele ḡeni nuḡuseiti ma, m̃ono: «Góoḡo GALAGI ḡa é yimazeg̃eni ga Moize ta Aalónni ga ti wo-mem̃ewolani kula Ezipete yooi zu. ⁷ Naa ḡa é ba, à ḡaaléena ba Góoḡo GALAGI ḡakala, g̃e wo ḡitoo naama vaa wolaiti su, niiti é ti ḡea wo ḡizo faa zu, wa-o, wo-mem̃ewolani-yo.

⁸ «Zakóbe ta ná-nuḡuseiti, ti liai ma Ezipete yooi zu, kp̃óló yeni zeizu ti ma, ti Góoḡo GALAGI lolini, ga é b̃o ti va, naa ḡa é keeni Góoḡo GALAGI Moize ta Aalónni teṽeni, ti ti ḡula Ezipete yooi va, ti va ga tiye, ti zeí z̃ooi nii zu, ve ade ná za. ⁹ Kele wo-mem̃ewolani ti ḡel̃eni Góoḡo GALAGI va, ta-GALAGI. Naa ḡa é keeni, Góoḡo GALAGI yeeb̃eni ti va la, ti lo ḡasóló ḡoḡofuluḡai Sisela yeezu, ta Filiseti nuiti, ta Moaḡe masagi, niiti ti k̃ooi veeni ti va. ¹⁰ Ti woḡulani m̃ono Góoḡo GALAGI ma, ti la z̃o ga ga ta-ḡotoiti, ti ḡe ma: «Góoḡo GALAGI, ḡá ga s̃oba nu, mazóló gi ḡeḡea é va, gi da k̃ooḡo ganigiti debi, Baaleni, ta Asetaateiti. Kele gi unm̃o niizu, é gi ḡula gi zili nuiti zea, naa a ḡeena, ḡá é l̃ebi.» ¹¹ Naa voluma, Góoḡo GALAGI Zeedeỹon teṽeni, é Bedan leve, ta Zefetee, é gaḡela ga ze, ná Samiyele, ga é wo ḡizo wo zili nuiti ma, niiti ti ḡeni wo-maaḡoolii zu, naa ḡa é kea, wo zeini ziileigi zu z̃ooi zu.

¹² «Wo Amón nuiti ta-masagi Naḡase ḡaai ma, é da va k̃ooi veezu wo va, wo ḡeni má: «Masa sei gi unda.» Wo naa ḡe, eḡe Góoḡo GALAGI lei, é va ḡe ga wa-masagi. ¹³ Wa-masagi ḡaa mu, eḡevelei wo yimazeg̃ea la da, ta wo

maaɗaazaɗaboga da mà. Gooɗo GALAGI ɗa é seida wo unda. ¹⁴ E laɓzei za ma, ni wa Gooɗo GALAGI lebina, wo botii ɗe be, wo ɗolo be, ni wo la wuzegeni ná-togiti daalɗɗoma, ni wa-o, wa-masagi-yo, wa vilena Gooɗo GALAGI ɗolu, fai pe ka ɗe ga pagɗo. ¹⁵ Kele ni wo la woiloni gooi ma, wa wuzegena ná-deveiti daalɗɗoma, Gooɗo GALAGI ɗa yeewuzede wo laalɗɗoma ga gola, eɗevelei é keeni la ga wo-memewolani.

¹⁶ «À ye losuɓeti, wo laavɗo vaa wolai ɗa, nii Gooɗo GALAGI ɗaazu keezu wo ɗaazu. ¹⁷ Fogoi lei ade va ɗe su ɓaa? Nà Gooɗo GALAGI valizu, é yeebe geeɓadei va, ta tonai, ti va, wo kwee ga naati ga faa ɗu wola ɗa wo kea Gooɗo GALAGI ɗaazu, ga wo masa gaizie ɓoɗo ve.»

¹⁸ Samiyele Gooɗo GALAGI valini, naama voloi Gooɗo GALAGI tonai ɗuuni, é geeɓadeiti too. Izelayele nuiti pe ti luani Gooɗo GALAGI va, ta Samiyele. ¹⁹ Ti pe ti ɗeni Samiyele ma: «Da-GALAGI maanene gi ve, nii é ga Gooɗo GALAGI, nii a ke gi mina za, mazɗɗo gá-ɗotoi zoiti pe poluma, gi ta laa ma, ga gi masa gaizie ɓoɗo ve.»

²⁰ Samiyele ɗeni ti ma: «À mina lua. Wa ɗa wo niima vaa ɗai ɗea, kele à mina voluave Gooɗo GALAGI va, kele à debi ga wo-yii pe. ²¹ Wa voluavena ba, naa volu ɗa ga wo vile kooɗo ganigiti polu, niiti zobo ge la ti ve, ti va ɓo nu va, ɓaa ti va nu ɗizo, mazɗɗo ta ga fuun ganiiti. ²² Neeve Gooɗo GALAGI ve, ga é wo ɗe ga ná-nubuseiti, naa ɗa é ba, é la ɗelea wo va, mazɗɗo toɗa po ga lebiyai ve daasei golai ve. ²³ Niima é ga nɗun tetegi, GALA ge kizo naama ɗoto wolai ɗee vai ma, tɗun daalɗɗoma, ga ge va ɓe maanenei wosu wo ve. Nà yesu wo ɗalasu ga pelei pagai, ta solegai. ²⁴ Wa ma, à lua Gooɗo GALAGI va, wo debi gaamai zu, ga wo-yii pe. Mazɗɗo à ɗize faa wolaiti su, é ti ɗeai wo ɗaazu. ²⁵ Kele ni wa faa ɗai ɗeena, wo undaa ɗa vili, wa-o, wa-masagi-yo.»

SAYILE NÁ-MASADAI

13

(13:1–31:13)

Izelayele ɓaka fai

Filiseti nuiti daalɗɗoma

¹ Sayile ná-konagi ɗeni ga puusavago (30), siegi zu é zeini la ga masagi. Kona ɗuunaaniɗo maaazu felego (42) ɗa é keeni masadai zu, Izelayele unda.

² Sayile yeeloni salaɓusu waasavago (3 000) va, Izelayele nuiti saama, nu waafelego (2 000) yeni koba Mikemase ta Beetele ɗize yooi zu, mɗa waagilagi (1 000) vileni ná-doun zunui Zonatan ɗolu, ti li, ti ze Gibeá, Benzamɛn yooi zu. Sayile nubusei mɗaiti gaagaleni ma, ese ge li ná-pelei wu.

³ Yeeta, Zonatan Filiseti nuiti ta-ɗɗolaɗai zoni, nii é ɗeni Geeɓa. Naama wooi zeelini Filiseti nuiti ma. Sayile ɗeni ti puugi ve Izelayele yooi zu ná pe, mazɗɗo é ɗeni bosu, é ɗa ɗe ma: «Keeni Ebulu nuiti pe ti suɗwee.» ⁴ Izelayele nuiti pe ti menini ga Sayile Filiseti nuiti ta-ɗɗolaɗai zogɗe, naa maavele ma, Izelayele wainzeɗɗe Filiseti nuiti ma. Izelayele ɗɗobei pe ge ɗaaleni ba Sayile ɗoba, Gilegale.

⁵ Filiseti nuiti balaa, ti ta-ɗɗobei ɗaaleni ba, ga ti kooi ve Izelayele va. Kooɗo wotolo waasavago (3 000) ɗa é ɗeni ti ya, soo ɗize zalawusu waadɗzita (6 000), salaɓusuiti ti moɓin, é ɗe kpoloɗe laawe ɗaɗaegi. Ti tɗo ma ɗɗolaɗai ɗuuni Mikemase, folo ɗulazu ɗelei Bete-Aven letemaɓe. ⁶ Izelayele nuiti ti kaai ma ga faabaagi ɗa ti daawu, mazɗɗo ti zili nuiti ti ti ɗatani, ti ɗeni looɗuzu

pugiti su, petugiti su, zeḡeiti su, kōtu yeḡeiti su, ta zieyeḡeiti su niiti ti zuvāi. ⁷ Eḡulu nuiiti saama, tanigaa ti Zuludēn maalevesuve būdēni, ga ti li, ti lōḡfu Gade ta Galaade yooi zu.

Naazu Sayile ḡeni de Gilegale, ná-kōḡbebei koba, ti da bali ga dualuagi. ⁸ Folo lōfela laawu, ti ḡeni Samiyele bōunsu, mazōlō ē boni ga toḡa vaazu. Kele ē la ḡeni de vaani Gilegale, kōḡḡo nuiiti ti tōzeini ga ti da vaza, ti da zeḡe Sayile ḡoba.

Sayile ná-faaḡaazagi

⁹ Sayile ḡeni ti ma: «À va ga zalaḡa loganiiti pō, gala zalaḡaiti, ta ziilei zalaḡaiti.» Tō bōḡoi ē gala zalaḡai ḡulani. ¹⁰ Kpesuve ga kula, Samiyele da zeeli ná. Sayile liini, ē daaḡomi, ē tuwō.

¹¹ Samiyele ḡeni ma: «Lee ḡa ē keai?»

Sayile gooḡaavoteni, ē ḡe ma: «Sieḡi zu gē kaa la, ga ná-kōḡḡo nuiiti ta ta zeḡe kōba, da ma, ē la vaani fala toligi ma, nii bogai, Filiseti nuiiti ma gaaleai na ba Mikemase, ¹² gē ḡeni ma: «Filiseti nuiiti ta vaazu ti loo gi ma Gilegale, aisa gi va ḡōḡḡo GALAGI maaneene!» Naa ḡa ē kea, gē ḡeelala vaa ḡea, gē gala zalaḡai ḡula.»

¹³ Samiyele ḡeni Sayile ma: «È ḡimalala vaa ḡeeve, ē la ḡoloni devei naa ve, nii ḡōḡḡo GALAGI, da-ḡALAGI feai ē ya. Ni ē ná-devei zoni, ē ḡea vaazu bu da-veleyeḡei ye masadai zu eyesu ḡō, Izelayele unda. ¹⁴ Kele tei ē la ḡoloni ḡōḡḡo GALAGI ná-deveiti be, da-masadai la yeḡa ná ḡō. ḡōḡḡo GALAGI devea ga ē ziima nui ḡaizie, ē naa zei ná-nuḡuseiti unda, Izelayele nuiiti.»

Kōḡḡo nuiiti ti ḡevele beḡe vai

¹⁵ Naa vōluma, Samiyele zēḡeni koba Gilegale, ē li ḡibeā, Benzamen yooi zu. Sayile ná-kōḡḡo nuiiti gaaluni, niiti ti ḡeni koba, ti ḡe ga nu undōzita (600). ¹⁶ Sayile ta ná-doun zunui Zonatan, ta ta-ḡōḡḡo nuiiti, niiti ti ḡeni ti va Geeḡa, Benzamen yooi zu, ti lopele beḡeni kōḡḡo vai ma, naazu Filiseti nuiiti balaa, ti lopele beḡea Mikemase. ¹⁷ Faa zuḡologolo kōḡbebei ḡulani Filiseti nuiiti ta-ḡōḡḡai zu, ti faaḡwe su ga savagō, ma mōungiti ti Wofela velei zoni, Suale yooi zu vele. ¹⁸ Felesieiti ti li ga Bete-ḡolon vele, savasieiti ti li ga kwēpelema velei nii ē liizu ga petugi zu vele, nii daa ga Seḡoyime vetugi, tevebai vō pelei.

¹⁹ Naama zieḡi zu, ḡain bo nu nōpe ge la ḡeni Izelayele yooi zu ná tanōpe, mazōlō Filiseti nuiiti ti ḡeni ma: «Ade pele beḡa Eḡulu nuiiti tuḡō, ga ti mina boḡa zōkpō baa kpēen beḡe bōḡo ve.» ²⁰ Keni, Izelayele nuiiti pe ti beḡa li Filiseti nuiiti pō be, ga ti ta-wozawoli nikeiti ta-ḡaliiti gaali, ta zooveiti, naa veē zeḡe wō ḡōlūiti ba, ta kōtu wolo ḡōlūiti. ²¹ Sieḡi zu wozawoli nikeiti ta-ḡaliiti, ta kōtu wolo ḡōlūiti, ta gaazava kōlūiti, ta zooveiti, ti-ḡaa a la zaana, baa togani make nuiiti ta-ḡōlu ḡaazobagi zokpai zōle fai zu, keni ti li Filiseti nuiiti pō be.

²² Kōḡḡo voloi zeeliai ma, boḡa zōkpō nōpe ge la nu nōpe zea, anee kpēein, keni Sayile ta Zonatanni nō ḡa ta ḡeni ti ya.

²³ Filiseti ḡōḡbebei gila ge vaani, ē gize yōḡōzu velei zo Mikemase ḡobaave.

14

*Zonatan kōḡi veē vai
Filiseti nuiiti ta-ḡōḡḡai gila ba*

¹ Yeeta, Sayile ná-doun zunui Zonatan ɣeni ná-kooɔɔ zoola zefɛ nui ma: «Da, de li Filiseti ɣooɔɔɛɛi nii ɔɔ ɛɛ, nii é kwɛpelegi ɔɔlu ɔɔlei.» Kɛɛ Zonatan la ɣeni faa woni kɛɛɛ ma.

² Sayile ɣeni zeini Gíbea taa ɣwɛmave, gului ta wu, nii daa ga ɣɛɛnade gului, nii é Migelon. Kooɔɔ nu undoozita (600) ɣɛɣala ɣa é ɣeni zea. ³ Zalaɣa ɣula nui, nii é ɣeni loni naa ɣoba, zalaɣa ɣula zefɛi koba, daa ɣeni ga Ayiɔa, Ayituɔe ná-doun zunui. Ayituɔe kɛɛɣɛloin ɣeni ga I-Kaɔɔde. Ti-ɣɛɛ laaseigi ɣeni ga Finease, Eli nii é ɣeni ga zalaɣa ɣula nui Silo, naa ná-doun zunui. Nu nɔɔɛ ge la ɣeni suɣwɛɛ ga Zonatan lia ada.

⁴ Pelei nii Zonatan soni, nii a ke é zeeli Filiseti ɣooɔɔɔgi ma, ma ɔɔlei ɣeni laani fasa ɣaazooɔa felegi ɔɔɣoozuvɛ, niiti ti-laa ga Bɔɔsese, ta Senee. ⁵ Ma mɔungɔ ɣeni loni lekɔɔmave nu ɣoozuvɛ Mikemase letemave, felesieɛ ɣeni loni lekɔɔmave nu yeezavuvɛ Geeɔa letemave.

⁶ Zonatan ɣeni zunu loungoi ma: «Da, de vala tatipeɛɛɔɔɔlulala nui tɛiti ta-ɣooɔɔɣai va, tanisu ɣooɔɔ GALAGI ɣa vaazu ɔɔsu de va. Mazooɔɔ zobogi ɣa ɛɛ, é kizogi wo, ga nu bulu ko nɔ, eɣɛɔɔɔɔɔ a kɛɛ la ga nu bulu golai.»

⁷ Zunu loungoi ɣeni ma: «Nii é é ɣisu, de naa ɣɛ. De li, kɛɔɔɔɔ ɔɔɛɛɛ ga gè vile é ɔɔlu, ɔɛ nɔɔɛ é pɔ ga de li ná.»

⁸ Zonatan ɣeni ma: «Da ziezu vaavaa, de zeeli nui niiti ma, eyɛsu de ɣula ti viliba. ⁹ Ni ta de ɣaana, ti ɣɛ de ma: «A lo miná, à mina zefɛ ná, eyɛsu gi zeeli wo ma,» da ye de-losuvɛ, de la lia ti ɔɔ ɛɛ. ¹⁰ Kɛɛ ni ta ɣɛɛna de ma: «A le ɔɛ,» da liizu, naa ɣa é deɛzu ga ɣooɔɔ GALAGI ɣa vaazu bu, de ɔɔni ti ma.»

¹¹ Siɛgi zu ti ɔɔɔɔ leɛni la, ga Filiseti nui naati, niiti ti ɣeni kooɔɔɣai naa zu, naati ti ɔɔinni, ti ɣɛ ma: «À wɛɛ Eɔbulu nuiti ba! Ti ɣula zefɛiti su, ɔɔti ti ɣɛa looɣuni náti.» ¹² Ti ɣeni Zonatan ta zunu loungoi ma, nii é kooɔɔ zoolaiti seɣezu: «À le ɔɛ, gi ɔɔɔɔ le ga woye.»

Zonatan ɣeni ná-botifɛ nui ma: «Oile pòlu, de le gize unmave. Mazooɔɔ ɣooɔɔ GALAGI zobogi vea Izelayeɛle ya, ga é ɔɔni ti ma.»

¹³ Zonatan ɔɔɛni ya, é da zie. Filiseti nuiti ti ɣeni loozu Zonatan ɣooɔɔwu, zunu loungoi ná-kooɔɔ zoolaiti ti ɣeni zea, naa da ti vaa ga polu ɔɔlei. ¹⁴ Nu ɔɔufelego (20) ɣa Zonatan ta ná-kooɔɔ zoola zefɛ nui, ti paani ada loilo koi miná. ¹⁵ Filiseti ɣooɔɔɣai zu ɣeni nɔ wuulee, beɔɔiti kpein ti ɣeni ná maaɣoolii zu laaiti su, ti pɛ ti luani. Dualuagi taa make kooɔɔɔgi zoni, ta jɛpi ɣoo gelei nii é ɣeni Filiseti nuiti zea. Naa pɛ poluma, zooi ɔoozɛini ga é da ɔali, naa ti mɔta ɣɛ unga wuulee.

¹⁶ Taa maaɔɔe nuiti, niiti Sayile ti ɔilɛni Gíbea taai ma, nii é Benzamen yooi zu, naati ti Filiseti nu ɔulugi ɣaani, ti da vaza, ti da li pele ungi pɛ su. ¹⁷ Sayile ɣeni ná-kooɔɔ nuiti ma, niiti ti ɣeni koba: «À gaalugi wo deɛ, wo ka niiti ti ɣulaai ade zaama, ti li.» Ti gaalugi woni, ti ka ga Zonatan ta ná-kooɔɔ zoola zefɛ nui, ti la ti zaama.

¹⁸ Sayile ɣeni Ayiɔa ma: «Maabudɣa ga ɣooɔɔ GALAGI ná-minazeɣɛ kesui.» Mazooɔɔ naama voloi minazeɣɛ kesui ɣeni Izelayeɛle nuiti zea. ¹⁹ Siɛgi zu Sayile ɣeni ɔoozu la zalaɣa ɣula nui ɔɔ, zongoi wola ɣeni wooɔɔzu Filiseti nuiti saama. Sayile ɣeni zalaɣa ɣula nui ma: «Yeeɣula niina naa zu.»

²⁰ Sayile ná-kooɔɔ nuiti gaalɛni ba, ti li kooɔɔzuvɛ. Ti ti zili nuiti kaani, ti da ɔooɔ vaa ga ɔooɣa zokɔɔiti, é ɣeni ga faazupu wolai. ²¹ Eɔbulu nuiti ti ɣeni Filiseti nuiti zea de, duɔlai zu, ti yenɛ ti ɔolu, ti li kooɔɔɣai zu, naati ti latini ga Izelayeɛle nuiti pɔ pelei, ti ɔɛɛ naati ba, niiti ti ɣeni Sayile ta Zonatan ɔolu.

²² Izelayele nuiti balaa, niiti ti loofuni Efelayime gize yooi zu, naati ti menini ga Filiseti nuiti ti velani, ti gulanu, ti da Filiseti nuiti kpe, ti da ti vaa. ²³ Naama voloi Goofo GALAGI unmdooigi veeni Izelayele ve, ti yeni kooi ga eyesu ti leve Bete-Aven va.

²⁴ Ma voloi Izelayele nuiti ti wola boleni, mazoloo Sayile ti vileni foovooi laawu, e ge ma: «Ni ge la de wanagulanu sili nuiti ba, zoi nape a daami wona, kpoko va ge e zeeli, ma nui voovoove.» Naa maavele ma, nu nape ge la geni daamiani nape miini.

²⁵ Ti pe ti zeeli dooai ta zu, ve gului ta geni na, koin guloi ma yegei zu, e da vu ya zoi ma. ²⁶ Ti zeeliani ma gului naa ma, ti pe ti kaani, koin guloi da yei la. Kele tanape ge la geni yeevileni ga, e va te la, mazoloo ti geni luazu foovooi va, nii Sayile tooni. ²⁷ Kele Zonatan la geni keege wooi menini, siegi zu naa geni foovooi loozu la bebei laalofoma. Kpakui e geni zoni zea, e naa looni koin guloi ga, e do la, gaamago gaazuzeini ga pago. ²⁸ Koofo nui gila ge geni ma: «E-gee foovooi loove ga: Zoi a daami wona za, naama nui voovoove. Tofo e kea, ese pe suvikei gulaai.»

²⁹ Zonatan geni ma: «Kele ga e kpoloji zeida bebei ma. A weleni, velei ge zebai zoloo ga la, koin guloi nii ta gomagai ma be. ³⁰ Ni koofo nuiti pe ti daami woni za, ga aniiti ti zogai kooi zu, ade gea Filiseti nuiti paazu, e leve nii va keai.»

³¹ Naama voloi Izelayele vonini Filiseti nuiti ma, ti ye ti volu ti zefe Mikemase, ti zeeli Ayalon. Ti zuvikei pe ge gulanu niina ti ya. ³² Ti looni ani naati su ti zogai kooi zu. Ti baalagiti ta nikeiti ta nike yivoiti soni, ti ti vaa nave no, ti da suai ve ma jamai va, ti da mi. ³³ Nui ta vaani, e ge Sayile ma: «Nubuseiti ta ga kotoi ge Goofo GALAGI laalofoma, ta suai veezu ma jamai va, ti da mi.»

Sayile bainni ga tiye, e ge ti ma: «Wa ga woovalada nuiti! A kotu wolai ta filikili fala, wo vaa la ve. ³⁴ Naa voluma, a leve ga boga ese pe ma, ga ti gaale ba po be, ese ga gena vaa, e va ga na-nikei, baa na-baalagi, ve ga maanai ga ti ta-loganiiti kodaaleve na, ta da mi niina, naa ga a ke, ti mina kotoi naa ma zii ge Goofo GALAGI laalofoma, ga ti da suai ve ma jamai va, ti da mi.» Naama bokoi, ese pe ge vaani ga na-togani, ti kodaaleve mina. ³⁵ Sayile zalafo gularu ve beteni mina Goofo GALAGI ve. Naa ga e geni ga ma mungi, nii e kpeteni Goofo GALAGI lebi vaa ma.

³⁶ Sayile ge ma: «Ade li za bidii, ade loo Filiseti nuiti su, eyesu geelaalao, ade ti-glogiti sege ga zeeffaabaai, ade mina be nu gila kpala ba, zenvui va ye su.»

Nuiti ti geni ma: «Nii nai e ve, naa ge.»

Kele zalafo gula nui ge ma: «Ade Goofo GALAGI gaazafo de.»

³⁷ Sayile Goofo GALAGI gaazafoani, e ge ma: «Na zoo nei ge yei Filiseti nuiti polu? Na liina, da ke nei baa, e ti lo gi yeezu, gi voni ti ma?» Kele GALA ge la geni googaavoteni naama voloi.

³⁸ Sayile Izelayele fundiiti pe gaaleni ba, e ge ti ma: «A faiti buuvee ga pago, wo ge kwee kotoi nii keai za. ³⁹ Ge fonaa Goofo GALAGI ma, nii e vulua, Izelayele na-unmdoo GALAGI, ga: Zoi e niima vaa po geai, keni e za, ane balaa don zunui Zonatan ve.» Kele bebei zaama, nu nape ge la geni googaavoteni.

⁴⁰ Sayile da ge ti ma: «Wo pe a lo ga vepema gila pele, na-o, don zunui Zonatan-o, gi lo ga vepema gila pelei, gi felego.»

Nuiti ti geni ma: «Nii nape e po, naa ge.»

⁴¹ Sayile feni Goofo GALAGI ma: «Izelayele ná-GALAGI! Gaamai fula kelema.» GALA ná-goofoavotegi é feeni, naa Sayile ta Zonatan zoni, faa zege nuboseiti ba niina. ⁴² Sayile devei veeni, ga kpakutoomai fe ti yofozu ta ná-doun zunui Zonatan. Naa feai ma, Zonatan fa é zoni.

⁴³ Sayile feni Zonatan ma: «Nii é keai, bo dee ma.»

Zonatan feni ma: «Gè koin gulo tago fofoge ga tukpoi bogi, nii é fea zèa. Na faa, kèvele beveve ga gè za.»

⁴⁴ Sayile fe ma: «È gaamai woga, keni é za, Zonatan. GALA ge sò ná-ziifoawanaí pe su, ni é la zaani.»

⁴⁵ Koofo nuiti ti feni Sayile ma: «È fe ma lee? Zonatan za! Naa li poun! Nii é fea ga zabui, é zobogi ve Izelayele ve sili nuiti ma. Gi fonaa Goofo GALAGI ma, nii é vulua, ga gi la vaa bu pe, ga nondefai gila kpalaa ge va loo zoi ma, mazolo, nii é keai za, é naa feve GALA ná-kpobai zu.» Naa fa é keeni koofo nuiti ti Zonatan fizoni da saai ma.

⁴⁶ Sayile la mo feni vileni Filiseti nuiti polu, naati ti faleni ma ta-yooi zu.

Sayile ná-fonifaamaiti sili nuiti ma

⁴⁷ Sayile masadai zoloo gai ma Izelayele unda, é kooi veeni sili nuiti pe ba, ti feni maafoolii zu, Moafe nuiti, Amon nuiti, Edome nuiti, Soba yooi zu masadaiti, ta Filiseti nuiti. Naama fofoi pe su, é feni vonisu sili nuiti ma. ⁴⁸ E ná-zebesulai leni, siegi zu é vonini da Amaleke nuiti ma, é Izelayele fula naati zea, niiti kpein ti feni zeafoligiti sejezu ga zeefoabaai.

⁴⁹ Sayile zunu lounfa zolooni, ti-laaseigiti ti feni ga: Zonatan, Yisevi, ta Malekisua. E doun anzanu felego zolooni balaa, ma moungi laa feni ga Meelafe, felesiei laa fe ga Mikale. ⁵⁰ Sayile anzaí laa feni ga, Ayinoame, Ayimaase ná-doun anzanui feni de. Sayile ná-koofooluba wolai laa feni ga, Abenel, Nel ná-doun zunui, Nel naa feni ga, Sayile keefe degei. ⁵¹ Toozei, Kise nii é ga Sayile keefe, naati ta Nel fa ti feni fe ma, ti-fee laa feni ga, Abiyele.

⁵² Siegi kpein Sayile keeni masadai zu, kooi feni no ti yofozu ta Filiseti nuiti ga zeefoabaai. Naa fa é keeni, Sayile a la zunui ta faana, é ga zebesu nu, baa é ga ziiloo nu, é feni naa zejezu, é do ná-koofoogi zaama.

15

GALA keke vai Sayile va

¹ Yeeta, Samiyele feni Sayile ma: «Nà fa Goofo GALAGI tiveni, ga gè guli zie é ma, é fe ga Izelayele ná-masagi, niiti ti ga ná-nuiti. Woilo naa ma, nii é po gè bo é ma. ² Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi faa: «Kí ka su ga Izelayele zejezue Ezipete yooi zu, Amaleke nuiti ti pele besani tufo. ³ Naa fa é ba, li, é vala ti va, é ti-yeafoligiti pe kona GALA ma. Nii kpein é ga fuluani, naati pe suwufaaleve, é mina gaazumaawoinfaa nape ke, toozei zunuiti ma, é li anzanuiti po, ta doungoiti, naa ve niimioboligiti pe ba, nikeiti balaa, ta baalagiti, nomaiti, ta sovalegiti.» »

⁴ Sayile ná-koofoobei faaleeni ba, é ti faalu Telayime taazuve. Izelayele wolodai zaiti ta-fofofo nuiti ti feni ga nu waaunfelego (200 000), Zuda wolodai zu geleiti ti feni ga, nu waapuugo (10 000). ⁵ Sayile loni ti lufo, eyesu ti zeeli Amaleke nuiti ta-laai fobave, é zeba é nuiti pile, ti bofo, ti pelei boon, ti lufo nemei zu. ⁶ Sayile feni Ken nuiti ma: «À mina ye Amaleke nuiti saama, à maafooza ti va. Gè la po ga nii gè seizu ti ma, wa va wono zoloo su, mazolo,

wo ɣeni ga woofɛɣila nu Izelayele nuiti be, ti zeɣezuve Ezipete yooi zu.» Ken nuiti ti ɣulani Amaleke nuiti saama.

⁷ Sayile Amaleke nuiti paa vai loozeini ɔavila, é ye ti volu, ti zeeli Suul, taai nii é Ezipete ɣobave, folo ɣulazu velei. ⁸ Sayile Amaleke nuiti ta-masagi Agage zoni ga ma vului, é nuɓusei mɔtaiti suwuɣaaleve ga boɣa zokpoi. ⁹ Kele Sayile ta ná-kooɣo nuiti ti Agage yeni vulua, ta togani vaɣoiti, niiti ti zoni kooi zu, baalagiti, nikeiti, boliiti, togani niiti ti wola wulɔai, ta baala zivoiti, ti la ɣeni keeni, ti va naati suwuɣaaleve. Kele zoiti ti la ɣeni vani, tosu la ti va, naati ka ti ti zuwuɣaaleve.

¹⁰ ɔooɣo GALAGI boeni Samiyele va, é ɣe ma: ¹¹ «Gè nimizaa boɣo ma, ziimazeɣe vai zu ga Sayile, ga gè ke ga masagi, mazolo é voluavega bà, ná-devei nii gè fea zea, é la zieni ga naa.» Samiyele yiiɓoloni koozu, kpidií negelein, é ɣeni ɔooɣo GALAGI maaneenezu.

¹² Poluma zobui, Samiyele wuzegeni ga sobuzobui, é li é Sayile ɣa. E yeni pelei zu, é meni ga Sayile leeni Kaalemele gizei ma, ga é ɣizesu ani vile ná, naa voluma, é ɣaleni ma, é yei ga Gilegale vele.

¹³ Samiyele zeelii ma Sayile ma, naa daaɣomini, é ɣe ma: «ɔooɣo GALAGI tuya loo è ve! Devei nii ɔooɣo GALAGI feai zèa, gè kea.»

¹⁴ Samiyele ɣeni ma: «Mini ɣa baalagiti kpain gooi zeɣezu ná, nii gè menisu, ta nikeiti kpain gooi, é loozu gòizu?»

¹⁵ Sayile ɣeni ma: «Kooɣo nuiti ka ti yiimazeɣeai ga baalagiti ta nikeiti ma vaɣagiti, ti zeɣe ga tiye Amaleke nuiti pò be, ga ti va ɣe ga zalaɣai, da-GALAGI, ɔooɣo GALAGI ve. Gi mɔtaiti suwuɣaaleve negelein.»

¹⁶ Samiyele ɣeni Sayile ma: «Gwe mina! Naa kula ɣea su. Be gè naa wo è ma, nii ɔooɣo GALAGI deeni ga ze kpidií tevegai.»

Sayile ɣeni ma: «Awa, boena.»

¹⁷ Samiyele ɣeni ma: «Siegi zu è la ɣeni boɣo ɣaazu la ga soɓelama nu, názu ɣa è ɣea la ga masagi Izelayele wolodamaiti unda, ɔooɣo GALAGI ɣa é gulɔi zie è ma, è ɣe ga masagi Izelayele unda. ¹⁸ Tama ɔooɣo GALAGI è zie velei lea, é devei ve è ya, ga è li, è Amaleke nuiti suwuɣaaleve, kotoba nui naati, è kooi ve ti va, eyesu è ti zuɣologolo. ¹⁹ Lee vaa zu è la ɣoloni ɔooɣo GALAGI ná-devei ve? Lee vaa zu è ɔooɣo GALAGI wanama vai ɣeezu, è da aniiti seɣe, niiti ti zogai kooi zu?»

²⁰ Sayile ɣeni Samiyele ma: «Nà ma, kòlove ɔooɣo GALAGI ná-devei ve, nii é fea zèa, nii é tèvegai kèevai ma, gè naa ɣeeve, gè ɣale ma ga Agage, Amaleke nuiti ta-masagi, gè nui mɔtaiti suwuɣaaleve ɔooɣo GALAGI ve. ²¹ Kele kooɣo nuiti ka ti baalagiti ta nikeiti ma vaɣagiti seɣeai, anii naati su ti zogai kooi zu, niiti maane ɣeni de ga maɣnei ve ti va ɔooɣo GALAGI ve, ti naati seɣeve ga ti va ɣe ga zalaɣai Gilegale ɔooɣo GALAGI ve, nii é ga da-GALAGI.»

Woozogi vizɔge zalaɣai va

²² Samiyele gooɣaavoteni, é ɣeni ma:

«ɔooɣo GALAGI woinve nei ga zalaɣaiti ta gala zalaɣaiti, eɣevelei woinɗai la ga nu ɣolo daawooi ve? Wele, woozogi vizɔge zalaɣaiti ba, koloi vizɔge é leve baala sineiti ma wulɔi va.

²³ Mazolo zoi é kololalai ɣeezu, naa ɲouve eɣevelei ungaizie wo fai la.

Bɔɔɔmaayeilalai nɔuɔe, ta ga ɔeɔvelei nɔ ta ani ɔɔɔ vai.
Tei è ɔɔɔɔɔ GALAGI laawooi viliga ya,
tɔ balaa é è viliga ya, é masadai ɔɔɔla è ya.»

²⁴ Sayile kpɔɔɔi zɔɔɔeni, é ɔɔɔ Samiyele ma: «Gè kotoi ɔɔɔa, mazɔɔɔò gè ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, ta ɔɔɔnɔ ma lenɔe gooiti, è ti veai zèa. Gè sumɔga dualuagi ma, ga gè mina kɔɔɔɔɔ nuiti ziiɔɔaawana, gè woiloga naa ma, nii ti maaɔaazaɔaboga mà. ²⁵ Nii gè è maanɔɔɔɔɔzɔɔ la, naa ɔɔɔ ga, è soma è ná-kotoi nii zuvaaye, è va, de li, gè nɔkɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI wu.»

²⁶ Samiyele gooɔaavoteni, é ɔɔɔ ma: «Ba-o, de la liizu ɔɔɔma, mazɔɔɔò è ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti daavilige, naa ɔɔɔ é kea, tɔ balaa é è laaviliga, é masadai ɔɔɔla è ya Izelayele unda.»

²⁷ Tei Samiyele ɔɔɔni ɔɔɔluavesu, ga é ɔɔɔale ma, Sayile soni ná-seɔɔɔi lakɔɔɔɔɔi va, é vali ga, ma buɔɔai ye zea. ²⁸ Samiyele ɔɔɔni ma: «Dele ɔɔɔana ɔɔɔɔɔ GALAGI Izelayele masadai balizu ga la, é kula è ya za, é fe taɔɔɔli zea, nii fizɔɔɔai è va. ²⁹ Suɔɔɔwɔɔe ga Maliɔɔɔi nii é ga Izelayele ná-ɔɔɔbiyai, é la zɔɔɔe woga, é la nimiza ɔɔɔɔɔ ma ga nuɔɔɔɔɔi ɔɔɔvele.»

³⁰ Sayile ɔɔɔni ma ɔɔɔlu: «Gè kotoi ɔɔɔeɔe, keɔe anɔɔe naa ɔe, soma è unfema ve zèa ná-nuɔɔɔɔɔiiti ta-ɔɔɔndiɔɔɔiiti gaazu, ta Izelayele nuiti pe gaazu. Soma è vile pɔɔlu, de li, gè nɔkɔ da-GALAGI wu, nii é ga ɔɔɔɔɔ GALAGI.» ³¹ Samiyele ɔɔɔleni Sayile ɔɔɔlu, ti li, Sayile nɔkɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI wu.

³² Samiyele ɔɔɔni ti ma: «À va ga Amaleke masagi Agage pɔɔ.» Agage ɔɔɔni ɔɔɔazu koozɔɔɔɔɔi, é da ɔɔɔisɔe ga saai ɔɔɔ na a buɔe maazu. ³³ Keɔe Samiyele ɔɔɔni Agage ma: «Da-wɔɔɔa zɔkɔɔi ɔɔɔ é anzanui ma mɔɔɔnɔɔn balani ti-lointi ma, naa maavele ma, da balaa è-lee ɔɔɔ vala è ma za.» Samiyele Agage ɔɔɔani Gilegale, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔazu.

³⁴ Naa ɔɔɔluma, Samiyele ɔɔɔleni ma Lama, Sayile balaa ge ɔɔɔleni ma ná-taazu Gibea. ³⁵ Samiyele la mɔ ɔɔɔni ɔɔɔleni ma ɔɔɔlu, é va li Sayile ɔɔɔ vaa ma, eyɔɔsu saa voloi zeeli. Keɔe Sayile ma yiizoolɔi ɔɔɔni ma, mazɔɔɔò ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔleni niina Sayile va, é ɔɔɔ Samiyele mina mɔ ɔɔɔ ga masagi.

16

GALA ge yiimazeɔe vai ga Davide ga masa niinei

¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔni Samiyele ma: «Da yeɔsu wɔɔɔzɔ, eyɔɔsu yeɔe, Sayile ná-faa zu? Nɔun gè ɔɔɔɔa ba, nii a ke gè Izelayele masadai ɔɔɔla zea. Da-wuɔ minɔi laave, è li Beteleyɔme taazuɔe. Ná è levesu Izayi ná-peɔi wu, mazɔɔɔò gè yiimazeɔeɔe ga ná-doun zunui gila, ga é ɔɔɔ ga masagi.» ² Samiyele ɔɔɔni ma: «Naa ɔɔɔ zoo é ɔɔɔ ɔɔɔale? Sayile a menina, toɔa paa.» ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔni ma: «Nikɔ ɔɔkpa gila seɔe, è lii la, da ɔɔɔzɔ ma: «Paaɔe zalaɔa ɔɔɔlazu ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe.» ³ Da Izayi loli zalaɔa ɔɔɔlazuɔe. Nii gè pɔ ga é ke, ná naa le ga ɔe niina. Nui nii gè ɔeɔzɔ ga ɔe, naa ɔɔɔ è gulɔi ziezɔ ma bɔ.»

⁴ Samiyele ɔɔɔloni ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔe, é liini Beteleyɔme. Taa ɔɔɔwolaiti ti Samiyele ɔɔai ma, ti yiizooleni, ti gaazaɔa, ti ɔɔɔ ma: «È ɔaa ungi ɔɔ ga faa ɔaɔɔ ɔaa?» ⁵ Samiyele ɔɔni ti ma: «Ungo, paaɔe zalaɔa ɔɔɔlazu ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔe. A ɔɔɔɔɔ naɔena zalaɔa ɔɔla vai ma, wa ɔa niina pɔ peɔi.» Samiyele Izayi ta ná-dointi tolini ga ti ɔɔɔɔ naɔe, ti va zalaɔa ɔɔɔlazuɔe.

⁶ Naati paai ma, Samiyele Eliabe g'aani, é dá g'e b'og'o ma: «Tanisu nii g'a G'oo'g'o GALAGI yiimazeg'eai la.» ⁷ Kele G'oo'g'o GALAGI g'eni Samiyele ma: «È g'aazu mina g'ula kpusei ta kooza velei va, maz'ol'ol'ò g'è la yiimazeg'eni la. G'è la faiti p'etesu ga eg'evelei nuiti ti kaazu la. Nub'usei belagi g'a n'o ga nii é kaazu ga g'aazuve, kele n'dun, nà dá wele nui yiimave.»

⁸ Naa voluma, Izayi Abinadabe lolini, é de'e ga Samiyele, kele Samiyele g'eni ma: «G'oo'g'o GALAGI la yiimazeg'eni ga nii balaa.» ⁹ Naa voluma, é vaani ga Sama. Samiyele g'eni ma volu: «G'oo'g'o GALAGI la yiimazeg'eni ga nii balaa.»

¹⁰ Izayi ná-doun l'ofela le'eni ga Samiyele g'ana n'o, kele Samiyele g'eni ma: «G'oo'g'o GALAGI la yiimazeg'eni ga nii tan'ope.» ¹¹ Samiyele Izayi g'aaza'g'ani, é g'e ma: «È-loun zunuiti tie ka ná baa?» Izayi g'eni ma: «Ti-ma l'oungoi g'a d'ob'oi zu, é dá baalagiti make.» Samiyele g'eni ma: «Nu leve, ti toli, é va, t'ozei ade la zalaga laamii l'ozeizu polu, k'eni na vaana.»

¹² Izayi nu leveni, ti Davide loli, é va. Davide g'eni ga zunu l'oungoi, é g'eni ga kp'oi nu, gaazu'gezeiti seidai su ga pag'o, d'ot'ai balaa ga pag'o. G'oo'g'o GALAGI g'eni Samiyele ma: «T'o g'aa, wuzeg'e, é gul'oi zie ma.» ¹³ Samiyele gul'oi min'ei zeg'eni, é gul'oi zie Davide n'oungi ma, ke'efelointi gaazu. G'oo'g'o GALAGI ná-Z'envui yeini Davide ma naama voloi, é ye'ni ba g'o. Samiyele begai ma, é g'aleni ma Lama.

GALA Z'envui zeg'e vai Sayile va

¹⁴ G'oo'g'o GALAGI ná-Z'envui zeg'eni Sayile va, z'envu n'oi ta l'evoga g'eni de G'oo'g'o GALAGI ve, naa dá n'oungi zeg'e ma. ¹⁵ Sayile ná-botig'e nuiti ti g'eni ma: «Gi sud'we'e ga GALA ge z'envu n'oi ta l'evoga, nii é d'oungi zeg'ezu ma.» ¹⁶ Naa g'a é ba, ni dá devei veena n'o gi ya, g'a nu g'aiziezu, nii soogai k'onigi g'einsu, naa g'a a ke, siegi zu z'envu n'oi a d'oungi zeg'ena ma, geing'ein gani g'ein nui g'a k'onigi g'ein, naazu d'oungi zu g'a la ga pag'o.»

¹⁷ Sayile g'eni ti ma: «Z'èe g'a bu, à geing'ein gani g'ein nu g'aiziena bè, wo vaa la p'ò.» ¹⁸ Ná-botig'e nui gila ge kp'oi zeg'eni, é g'e ma: «G'è zunu l'oungoi ta g'aave Beteleyeme taazuve, Izayi ná-dointi saama, sooge k'onigi g'einsu. To'g'a ga k'oo'g'o nu wola, é bu'de naa maazu, sooge b'oezu ga pag'o, pag'e gola, G'oo'g'o GALAGI g'a ba.»

¹⁹ Sayile keelaiti teveni Izayi ma ga ti g'e ma: «Masagi g'e é Davide leve ma, è-loin nii é baalagiti make'su.» ²⁰ Izayi bului tanigaa zeg'eni, ta kol'ò woole g'ila, nii d'oi su, ta boli yi'oo g'ila, é ma g'as'oi la soovalegi volu, ná-doin Davide li ga tiye Sayile vo. ²¹ Davide zeelini n'o feya Sayile vo be, é lo naa ná-botii zu. Davide ná-fai ne vele ma Sayile ve, é se'g'eni, é ke ga ná-k'oo'g'o z'olaiti se'ge nui. ²² Sayile keela leveni Izayi ma, é g'e ma: «È-loin Davide ná-fai wola ne'evè bè, be é ye k'òba, é dá boti g'e bè.» ²³ E l'ozei naama voloi ma, z'envu n'oi GALA ge g'eni tevesu, naa a la Sayile n'oungi zeg'ena ma, Davide b'ena k'onigi zeg'e, é dá g'ein. Sayile n'oungi zu g'eni laazu ga pag'o, é lago viz'o, z'envu n'oi maag'ooza ba.

17

G'oliata malimasak'ei leve fai

Izelayele nuiti ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-g'ob'og'igiti gaale'eni ba, ti va k'oi loo. Ti b'og'o g'aale'eni ba Soko, Zuda yooi zu. Ti ta-g'ob'ol'ag'ai vuuni Ef'ese-Damime, Soko ta Azeeka ti y'og'ozu. ² Sayile ta Izelayele g'ob'og'igiti balaa ti b'og'o g'aale'eni ba. Ti ta-g'ob'ol'ag'ai vu Ela vetugi zu, ti lopele bet'eni k'oo'g'o vai ma, Filiseti nuiti daal'og'oma. ³ Naa

ɣɛai ma, Filiseti nuiti ti ɣeni gize ɣila ma, Izelayele nuiti balaa ti ɣe gizeɪ taɣili ma, zɔɔla ɔelei, pɛtugi ɣe ti yɔɣɔzu.

⁴ Filiseti nuiti ta-ɣɔɔɣuluɔbai ɣila ge ɣulani ti zaama. Gate taazuwe nu ɣeni de, daaseigi ɣeni ga Goliata, sɔligi ɣeni ga, metele savago. ⁵ Maɣilia ɣeni de ga kɔlu ɔɔi ɔɔlogi, kɔlu zeɣei nii ɛ ga kaka make gelei, naa balaa ɣeni ga kɔlu ɔɔigi, buɣegi ɣeni ga kilo vuulɔzita (60). ⁶ Kpekazuɔveti makega ɣeni de ga kɔlu ɔɔi kokologiti, kpɛɛn goi ɛ ɣeni zeleni kpaki poluwe, naa balaa ɣeni ga kɔlu ɔɔigi. ⁷ Nɔ-kpɛɛn wolai ma wului ɔaagɔni, eɣe seɣe vele nui nɔ-gba gului, nii a da seɣei vu ma, kpɛɛin ma mɛɛngi wuɣegi ɣeni ga kilo lofela. Nɔ-kɔɔɔɔ zɛpe seɣe nui ɣeni loni tuɣɔ.

⁸ Filiseti nui loni Izelayele ɣɔɔɔɔ nuiti daawu, ɛ ɣe ti ma: «Lee vaa zu wo lopele ɔetezu kɔɔɔɔ vai ma? Nɔun nɔ ga Filiseti nui, wa ma, wa ga Sayile nɔ-duoiti. A nu ɣila kula, ɛ va gi kɔɔi ɣɔ gɔ tɔ. ⁹ Ni a vɔnina mɔ, ɛ paa, gɔ ɣe ga wa-luɔiti, keɛ ni nɔ ɣa ga vɔni ma, gɛ paa, wa ɣe ga gɔ-luɔiti. ¹⁰ Za, gɛ malimasakeɛi levea ga Izelayele ɣɔɔɔɔgi! A nu ɣila kula, gi kɔ gɔ tɔ.» ¹¹ Siegi zu Sayile ta nɔ-kɔɔɔɔgi ti Filiseti nui naa wooi mɛnini da, ti zasubalini, ti wola lua.

Daive lii vai Izelayele ɣɔɔɔɔɔɔ zu

¹² Daive ɣeni ga Efelata ɔeɣeɣei wu nu, Izayi nɔ-doun zunui gila, nii ɛ ɣeni zeini Beteleyeme, Zuda yooi zu, doun zunu losava ɣa ɛ ɣeni zea. Sayile nɔ-siegi zu, Izayi ɔɔɔɔɔɔɔni niina ga gola. ¹³ Izayi nɔ-doun zunu moun savagoiti ti ɔleni Sayile ɔolu kɔɔɔɔɔzuwe. Ma mɔungɔ laa ɣeni ga Eliaɔe, felesieɪ laa ɣeni ga Aɔinadaɔe, savasieɪ laa ɣeni ga Sama. ¹⁴ Daive ɣa ɛ ɣeni ga doungoi ti pe su. Die savagoiti ti ɔleni Sayile ɔolu kɔɔɔɔɔzuwe. ¹⁵ Daive ɣeni liizu kɔɔɔɔɔɔɔ zu, ɛ da ɣale ma Beteleyeme, keɛɣe nɔ-baalagiti make fai zu. ¹⁶ Sobu ɣilagila, kpɔkɔ ɣilagila, Filiseti nui ɣeni losu Izelayele laawu. E keɛni ga folo vuunaanigo (40).

¹⁷ Nɔzu ɣa Izayi ɣeni la nɔ-doun zunui Daive ma: «Kilo vuusavago (30) zeɣe, ani ɣae geegai zu, ɛ lii la, ta bulu puugɔi, ɛ ti ve ɛ-lieni zea, kɔɔɔɔɔɔɔ zu. ¹⁸ Folomaze puugɔi niiti balaa seɣe, ɛ li, ɛ fe ta-ɣɔɔ ɣundigɔni ya, nii ɛ nu waagila (1 000) unda. Li, ɛ ka, ni ɛ-lieni keɔeɣe, da ɣena vaa, ti sabaliva ve ɛ ya, ɛ vaa la pɔ. ¹⁹ Da ti ɣaazu Sayile ɔɔ be, ta Izelayele ɣɔɔɔɔɔgi pe, Ela ɔetugi zu. Ta kɔɔi ɣa, ta Filiseti nuiti.»

²⁰ Poluma zobui, Daive wuzegeni ga sobuzobui, ɛ keɛɣe nɔ-baalagiti kaliva nu ɣili ma, ga naa da ti make. Kasoɔ nii maanɛni ga ɛ lii la, ɛ naa zegeni, eɣeveɪ keɛɣe boni ma la. Daive zeelini nɔ kpɛin, siegi zu kɔɔɔɔɔɔɔni ɣeni lopele ɔetezu la kɔɔɔɔɔ vai ma, ta ti da kɔɔ ɔeei loo. ²¹ Izelayele nuiti ti lopele ɔetenɔ, Filiseti nuiti ti lopele ɔete, kɔɔɔɔɔ vai ma. ²² Daive nɔ-kasoiti kalivaani kaso make nui ma, ɛ li ga kɔɔɔɔɔzu ɔelei, ɛ dieni tuɔɔ. ²³ Daive ɣeai ma ɔɔezu dieni pɔ, ɛ kaani ga, zunu ɣila ka ɣulazu Filiseti nuiti saama, daa ga Goliata, Gate nu ɣeni de, ɛ da ma ɔɔe ɣilagi nɔ wo. Daive gooi mɛnini. ²⁴ Izelayele ɣɔɔɔɔɔ nuiti kpɛin ti kaai ma, ti wola luani, ti ɔela. ²⁵ Ti da ɣe ɔɔɔɔɔ ma: «Wa zunui nii ɣaazu? Toɣa na va mɔnɔ, ga ɛ Izelayele ɔoomu, zɔi nɔpe a zoo ɛ zunui nii vaa, masagi ɣa naavolu mɔinmɔin fe ma nui ya, ɛ nɔ-doun anzanui ve be ga vului, naa ɔolu ɛ ma nui keɛɣe nɔ-peɣeɣei ɣula mului zu, Izelayele yooi zu.»

²⁶ Daive zunuiti gaazaɣani, niiti ti ɣeni koba, ɛ ɣe ti ma: «Leeni ɣa ta fe naama nui ya, nii a zoo ɛ Filiseti nui nii vaa, ɛ unfe kasoɔ zeɣe Izelayele unma? Filiseti nui nii ɣa ga leeni, tatipeɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nui tei, a zɛnvu su GALAGI nɔ-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ

boomu?» ²⁷ Ti Davide woogaaʋoteni, ga minazeje gooi nii bogai naama nui vaa ma, nii a zoo é paa.

²⁸ Dié Eliabe goomenini, ti da yepe ta zunuiti. E yiiɗaawanani, é ɗe Davide ma: «Lee ɗa é vaai keezu ʋe? Be ɗa é baala kpulu koi yegai zea, tevebai zu? Ge da-wasogi ɗwee, ta kibɔɔlɔmai, nii é è-yiimave. E vaave ga é kooɗɔzuve ɗa.»

²⁹ Davide dié ɗaazaɗani, é ɗe ma: «Leeni ɗa ge kea ga faa ɗɔi? Gaazaɗa nɔ ɗa ge boga.» ³⁰ Davide ʋoluaveni dié ʋa, é gaazaɗagi wo ga kooɗɔ nui taɗɗili, é ma ɗaazaɗa gilagi nɔ woni, ga nu mɔinmɔin, ti da googaaʋote gilagi nɔ ve zea.

Davide ɓoɗo ɗula vai

ga ti ko ta Galiate

³¹ Davide ɓae wooi zeelini ese pe ma, Sayile ɓoɗo balaa menini, é Davide lolini. ³² Davide ɗeni Sayile ma: «Maliɗii, nu nɔpe ge mina ɓoɗo iɗoteve Filiseti nui tei ná-faa zu, nɛi ge ga da-wotiɗe nui, ná liizu, gi ko ɗa tɔ.»

³³ Sayile ɗeni Davide ma: «Ba! E la zooga liizu laalezu Filiseti nui nii wu, mazɔɔɔ da ga zunu loungo nɔ, tama toɗa ga kooɗɔ nu kaite ma loungo zie su.»

³⁴ Davide ɗeni Sayile ma: «Siegi zu nɛi ge ga da-wotiɗe nui, ná la ɗena kɛe ná-baala kpulugiti makesu la, zalai ɓaa file zuai ta a la ʋaana ga é togani gila kula baala kpulugi zaama, ³⁵ ge bena ʋile polu, ge toganii naa ɗula daave. Ni zalai ɓaa file zuai a la ɗalena ma, é laale bu, ge bena so koma leɗai ʋa, ge ye doɗazu, ge paa. ³⁶ Uele ɗana ge zalai ta file zuai ma mɔinmɔin paani la. Zekana nɔ ge keezu la ga Filiseti nui nii, tatipeleʋolulala nui tei, mazɔɔɔ é zenvu su GALAGI ná-kooɗoɗi ʋoomuga. ³⁷ Gooɗo GALAGI nii é kula zalai ta file zuai zaingiti zea, naa ɗa zoo é kula Filiseti nui tei zea.»

Sayile ɗeni Davide ma: «Liina, Gooɗo GALAGI ye é ʋa.» ³⁸ Naa woga ʋoluma, Sayile Davide maɗilini ga tɔ ɓoɗo ná-kooɗo zoolaiti, é kolu ɓai ɓoologi lo unba, é kaka make kolu zeɗei loo kaba. ³⁹ Kooɗo maaɗili zoolai naati poluma, Davide Sayile ná-boɗa zokpoɗi ɗilini zaama, é ɗe é zie la, kele é la ɗeni zooni é ʋa zie. Tɔzei, é la ɗeni naa ma poloma. E ɗeni Sayile ma, naazu: «Gè la zooga ge ʋa zie ga niiti pe, ge la ma poloma.» Davide ti kpein kula ɓoɗo ma. ⁴⁰ E ná-tukpoɗi zeɗeni, é yei kotudei ɗobave, é yiimazeje ga kotu loolugo náve, niiti ti maaloungai, é ti lo ná-ɓolɔi zu, é ná-feleweleɗi zeɗe, é li Filiseti nui laaloɗoma.

Davide ʋani fai Galiate ma

⁴¹ Filiseti nui ta ná-kooɗo zepɛ seɗe nui balaa, nii é ɗeni tuɗo, ti ɗeni maaɓuɗazu Davide ʋa, vaavaa. ⁴² Filiseti nui weleni ga pagɔ, é Davide ɗaai ma, é leɗeni su, mazɔɔɔ zunu loungo ɗaazui ɗeni ba, é ga kpoɗi nu, pagai, doɗbai. ⁴³ Filiseti nui ɓainni ga Davide, é ɗe ma: «Da kaaazu ga gile ɓaa, é ʋaazu daaloɗoma ga kpakuiti?» Kpegai ma ga Davide voovo, ná-galagiti kpein daaseigi zu, ⁴⁴ é ɗeni Davide ma: «ʋa ʋe, ge è-ma zuai ve wɔniiti zea, ta doɗo zuaiti, ga ti-ɗɔnɔgi.»

⁴⁵ Davide googaaʋoteni, é ɗe ma: «Doon da ʋaazu daaloɗoma ga boɗa zokpoɗi, ta kpeein, naa ʋee kpeen goi ʋa, kele ndun ná ʋaazu é laaloɗoma Gooɗo GALAGI laaseigi zu, Fai-Pe-Maliɗii, Izelaye ɗooɓoɗi ná-GALAGI, nii é poomugai. ⁴⁶ Za, Gooɗo GALAGI zaalai zu, ná ʋonisu é ma, ge è ʋaa, ge ɗungu leve é ʋa. Foloji ʋa ɗe é li za, ná Filiseti ɗooɓeɓeiti ma ʋoomaiti keezu ga wɔniiti, ta doɗo zuaiti kɔnɔgi. Naazu etea pe ka kwee ga GALA ka Izelaye ʋe. ⁴⁷ Beɓeii nii pe ka kwee ga Gooɗo GALAGI ɗa da nu ɗizo, boɗa zokpoɗi vaa la ba, ɓaa kpeein. Mazɔɔɔ, Gooɗo GALAGI ɗa po ge ga kooi, toɗa wo loozu za gi yeezu.»

⁴⁸ Gaamago nɔ, Filiseti nui tɔɔzeini ga ɣeɓele beɓea, ɛ va maabuɣa Davide va. Davide suvileni ga biɓaa kooɣɔzuɓe, ɛ da li Filiseti nui laaɣomi su. ⁴⁹ Davide yeelɔni nɔ-bɔɔɔ zu, ɛ kɔtu ɣila seɣe, ɛ pili ga nɔ-feleɓeleɣi. Kɔtuni li nɔ, ɛ vile Filiseti nui loɓalave, ɛ lo nɔungi zu, Filiseti nui ɣula unga, ɛ laaɓe zooi ma. ⁵⁰ Davide vɔni pelei ɣana Filiseti nui ma, boɣa zɔkpɔ la ɣeni zea, keni nɔ-feleɓeleɣi nɔ, ta kɔtu ɣila kpe naa nɔ ɣa ɛ Filiseti nui zɔɔni la, ɛ paa. ⁵¹ Davide biɓeni, ɛ zeeli Filiseti nui ma, ɛ naa nɔ-bɔɣa zɔkpɔi ɣula ma laɣagi zu, ɛ nɔungi leve ba. Filiseti nui ti kaai ma ga, ta-ɣooɣfuluɓai zaa, ti velani.

⁵² Izelayele ta Zuda ɣooɣɔ nui ti vileni Filiseti nui polu, ti da koo beei loo, ti yeni Filiseti nui kpeɓzu, eyɛsu ti zeeli pɛtugi ɣɔbaɓe, ta Ekelɔn taa zigɣave. Filiseti nui niiti ti ti vaani, naati ma vooɓi vazani Saalayime velei ma, eyɛsu ɛ zeeli Gate ta Ekelɔn. ⁵³ Izelayele nui ti zegeni Filiseti nui polu, ti ɣale ma naati ta-ɣooɣlaɣai zu, ti da naati zeaɣɔligiti seɣe. ⁵⁴ Davide Filiseti nui nɔungi zegeni, ɛ lii la Zeeluzalame. Kele ɛ naa nɔ-kooɣɔ zɔɔlaiti puuni nɔ-seɣe ɣotai wu.

⁵⁵ Siɣi zu Sayile Davide ɣaani la, ɛ da li Filiseti nui laalooɣoma, ɛ nɔ-kooɣfuluɓai Abenɛel ɣaazaɣani, ɛ ɣe ma: «Zunu lounɣoi nii ɣa ga be nɔ-doun zunu?» Abenɛel ɣeni ma: «Ee, masagi, GALA ka kaaɓu, eɣeɓelei ɛ vulua la ga ɣite, gaamazu ge la naama vai ɣweɛ.» ⁵⁶ Masagi ɣeni ma: «Gaazaɣa bo, ɛ ɣe zunu lounɣoi nii keeɣe ɣweɛ.» ⁵⁷ Davide ɣaleɣai ma ma, kpegai ma ga Filiseti nui vaa, Abenɛel loni tuɣɔ, ti li Sayile vɔ be. Filiseti nui nɔungi ɣeni de zoni Davide ya. ⁵⁸ Sayile Davide ɣaazaɣani, ɛ ɣe ma: «Doungo, be doun zunu ɣa ga de?» Davide gooɣaavoteni, ɛ ɣe ma: «Na ga da-wotige nui Izayi nɔ-doun zunui, Beɓeleɣeme nui.»

18

Zonatan nɔ-neɓei ɛ vile Davide va

¹ Davide beɣai ma ga boe Sayile vɔ, Zonatan ɣilini Davide va ziimave. E Davide neeni ve, eɣe to boɣɔi. ² Naama voloi, Sayile la ɣeni beni Davide va, ɛ va li keeɣe vɔ be, ɛ Davide makeni ɣoba. ³ Zonatan ta Davide ti minazeɣe boni yooɣzu, tɔɔzei Zonatan Davide neeni ve, eɣe to boɣɔi. ⁴ E nɔ-seɣe wolai ɣulani ɣɔba, ɛ fe Davide ve, naa vee nɔ-kooɣɔ zeeɣiti ba, ɛ nɔ-bɔɣa zɔkpɔi ta nɔ-kilegiti feeni Davide ve, ta nɔ-saamaɣiligi. ⁵ Ve nɔpe Sayile a la Davide leve nɔ kooɓave, Davide ɣeni vɔnisu naa ma, naa ɣa ɛ keeni, Sayile pileni da nɔ-kooɣɔ nui ti unda. Davide nɔ-fai wola neeni beɓei ve, ta Sayile nɔ-botige nu wolaiti.

Sayile toloi ɣula vai ga Davide

⁶ Davide beɣai ma ga Filiseti nui vaa, ti ɣaleɣai ma ma, ti zeeɣe kooɣɔzuɓe, anzanuiti ti ɣulani Izelayele laaiti pe su, ti masagi Sayile laaɣomi, ti da kuai wo, ti da guyei loo, ga koozune woo wolai, ti da tamadegiti ta geingein ganigi taɣiligaani gein. ⁷ Ti pe ti ɣeni guyei loozu vooɓa ga koozuneɛi, ti da ɣe ma: «Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge vɔni nu waaɓuupuugiti ma!»

⁸ Sayile naama vai zegeni ga faa ɓɔu, ɛ yiigaawana ga gola, ɛ da ɣisise ga: «Ta waa seizu vooɓuugiti feezu Davide ya, ti da waa seizu ɣilagilagiti fe zea. Masadai nɔ ɣa ɛ la de zea.» ⁹ E bozei naama voloi ma, Sayile ɣeni welezu Davide va niina ga toloi.

¹⁰ Poluma voloi, GALA ge zenvu jɔi gila teveni, é lo Sayile zu, é tɔzei ga é da kulakelɛma vaiti bo ná-pelei wu. Davide ɣeni ná-kɔnigi ɣeinsu, eɣeɛvelei é ɣeni keɛzu la zɔɔma voloiti su. Sayile ná-kpɛɛin ɣeni zoni zea. ¹¹ Sayile ná-kpɛɛin vilini, é da ɣe bɔɔɔ ma: «Nà sɔɔzu, gè kpadɔ pɛlei va.» Kele ná zeizu ɣeni fele, Davide da zeɣe tuɔɔ.

¹² Sayile luani Davide va, mazɔɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Davide volu, kele é zeɣea tɔun polu. ¹³ Naa ɣa é keeni, Sayile Davide maagɔozani la bɔɔɔ va, é sei salabusu waagila (1 000) unda. Davide ta ná-salabusuiti, ti bɛna li kɔɔɔɔɔzuveti. ¹⁴ Uɛ nɔpɛ Davide a la li ná, é ɣeni zobogi zɔɔɔsu fai pɛ su, mazɔɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni polu. ¹⁵ Sayile naama vɔnifaama wolaiti kaai ma, ta vɛɛni ná-duai va. ¹⁶ Kele Davide ná-fai wola nɛɛni Izelayele vɛ, ta Zuda nuɔuseiti pɛ bɛ, mazɔɔɔ tɔɔɔ é ɣeni losu ti luɔɔ ta-ɔɔɔɔɔ vaiti su.

Davide Mikale vulu vai

¹⁷ Yeeta, Sayile ɣeni Davide ma: «Wɔin ɣa mà ga gè dɔun anzanu mɔungɔ Meelaɛ ve é vɛ ga vului, ni da ɣena bè ga kɔɔɔɔɔɔɔ wola, é da lo ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔiti tuɔɔ.» Naa wosuvɛ bɛ, é ɣeni ɣisiezɔ ga: «Nà bɔɔɔi gè la paazu, Filiseti nuiti ka ti paazu.» ¹⁸ Davide goɔɔaavoteni, é ɣe ma: «Nà ga leeni, ɔaa tosuve bɛgele ɣa é kɛɛ vɛlei va, Izelayele yooi zu, gè ɣe ga masagi nekoi?» ¹⁹ Kele siegi zeeli ai ma, ga Sayile ná-doun anzanui Meelaɛ ve Davide ya ga anza, keɛɣɛ tatini, é fe Meɔɔla nui Adeliyele ya ga vului.

²⁰ Sayile ná-doun anzanui velesiei, nii daa ɣeni ga Mikale, naa Davide nɛɛni vɛ. Sayile mɛnigai ma, koozunɛɛni ga gola. ²¹ Mazɔɔɔ é ɣeni ɣɛɛzu bɔɔɔ ma: «Nà feezu bɛ ga vului, nii a ke, é ɣe bɛ ga balii, Filiseti nuiti ti paa.» Sayile ɣeni Davide ma volu: «Da zoo é ɣe ga nekoi niina.»

²² Sayile ɣeni ná-botigɛ nu wolaiti ma, ti bɔɛ Davide vɔ ga pagɔ, ti ɣe ma: «Da-vai nɛa masagi ta ná-nuɔuseiti bɛ. Va bu za ga é ɣe ga masagi nekoi.» ²³ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti naama wooiti daazeeli Davide ma. Kele Davide ti woɔɔaavoteni ga: «Tɔɔɔ ga vɔaazu ga faa go ɔaa, ga nɔun gè ɣe ga masagi nekoi? Nà ga bala nu nɔ, ta tosu wola la bà.»

²⁴ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti Davide ná-goɔɔaavotegi laazeeli Sayile ma. ²⁵ Sayile ɣeni ti ma: «À ɣe Davide ma: «Masagi la vulu zɔngɔ ɣaiziezɔ ná-doun anzanui vaa zu. Nii nɔ wɔin ma, naa ɣa é ga, zunu ani laayɔɔɔ unɔgila (100), Filiseti nuiti saama, naa ɣa é ɣɛɛzu ga ná-wanaɔɔɔɔɔ sili nuiti ba.» » Sayile naa woni, nii a ke, é Davide undaavili Filiseti nuiti zea.

²⁶ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti vaani, ti naa wo Davide ma. Naama wooi Davide ɛnɛni, nii a ke, é ɣe ga masagi nekoi. Kui nii masagi toni, naa va ɣe é zeeli, ²⁷ Davide ta ná-kɔɔɔɔɔ nuiti ti liini ti Filiseti nu unfelegɔ (200) va, ti naati ta-zunu aniiti daayɔɔɔgiti teve. Davide vaani ga ti pɛ gaavɔnigai, é fe masagi ya, nii a ke, é ɣe ga naa nekoi. Sayile ná-doun anzanui Mikale veeni Davide vɛ ga anza. ²⁸ Sayile gaɔɔai ma ga ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa Davide va, ta Davide nɛɛvɛ tɔ bɔɔɔi ná-doun anzanui Mikale vɛ, ²⁹ Sayile ná-dualuagi wɔɔɔni, é lo Davide va, é ɣeni naa wɔinzeɣɛzu niina nɔ yeenɔpɛ.

³⁰ Naama ziegi zu, Filiseti ɣundigɔiti ti ɣeni liizu ga kɔɔi, Izelayele nuiti daalɔɔɔma. Kele ti lii laa ɣilagila ga kɔɔi, Davide bɛna zobo sɔɔɔ gola, é leve Sayile ná-kɔɔɔɔɔɔɔ baiti pɛ ba. Naa ɣa é keeni, tɔɔɔi ɣulani gola.

1 Sayile bœeni ná-doun zunui Zonatan vɔ, ta ná-botigɛ nu wolaiti, ga ti Davide va. Kele Sayile ná-doun zunui Zonatan Davide nœeni vɛ ga gola. 2 E Davide goba vaa woni, é gɛ ma: «Kêe Sayile gɔ pɔ ga é è va. Naa gɔ é ba, wɛle bɔgɔ ma, lina sobu, mina gɔɖa keɛma, lɔɔgɔ. 3 Gá kêe, gá vaazu gɖalazu, gi ziezie kpalagi naazu, vɛ é lɔɔgɔai ná. Nà bœezu kêe vɔ ga da-vai, gè kisu vai gɔwɛe, é vile é va, gè va, gè bo é ma.»

4 Zonatan gɛni Davide maamuse bœeiti bosu keegɛ Sayile goba, é gɛ ma: «Masagi mina bɔgɔ gɛ ga sɔba nu ná-botigɛ nui Davide ná-faa zu, mazɔlɔ é la faa gaaazani è ma. Kele ná-botii pɛ keevɛ ga undaanɛ è vɛ. 5 E gɔkulani zenvvui zu, é li, é Filiseti nui va, naa gɛni ga unmɔ faa wola, nii Gɔɔgɔ GALAGI kœeni Izelaye pɛ bɛ. Da bɔgɔi è miná gaaani, è gɔozunɛ naama vai zu. Lee vaa zu mu da li bɔgɔ lɔɔzu kotoi naama zii zu, ga è sɔbalala nui ma jamaai vu, lee vaa zu da Davide va nɔ funun?»

6 Sayile woiloni Zonatan ná-kpœeiti ma, é gɛ ma: «Gè gɔnaa Gɔɔgɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga Davide la zaa.» 7 Zonatan Davide lolini, é naama bœeiti pɛ bo ma, é lo Davide luɔɔ, é lii la Sayile vɔ bɛ. Davide ná-botii lɔɔzeini Sayile vɔ bɛ ga mɔungi gɛvele.

Davide gɔzo fai anza Mikale vɛ

8 Tɛi kœoi lɔɔzeini volu, Davide liini, é kœoi vɛ Filiseti nuiti ba, é vɔni ti ma ga gola, naati ti vela ba.

9 Zenvvui jɔi nii Gɔɔgɔ GALAGI tœveni, naa lœni Sayile zu, é gɛni zeini ná-pɛlei wu, ná-kpœein zoni zea. Davide gɛni zeini, é da kɔnigi gɛin. 10 Sayile gɛni pɔ ga é Davide zo, é kpado pelei va ga ná-kpœein. Kele Davide lekpeni kpœein luɔɔ, kpœein baɔo pelei va. Davide bizeni, é vela. Ma bidii nɔ, 11 Sayile keelaiti tœveni Davide ná-pɛlave, ga ti ná make, ti va paa sobui. Kele Davide anza Mikale boni ma, é gɛ ma: «Ni è la velani za bidii, lina, è zaa.»

12 E kulani fenetele laavɛ, é ze. Davide velani, é li. Pele gana é gɖalani la.

13 Naa vɔluma, Mikale pɛle wu zalei zegeni, é da betei zu. E boli gɔlɔi zegɛ, é do unba, é segei vɛɛ ma.

14 Siegi zu Sayile keelaiti tœveni da, ga ti Davide zo, é gɛni ti ma: «É la gɛɛeni.»

15 Sayile ti gaaɖaleni ma, ga ti Davide vɛtɛ. E gɛni ti ma: «À zɛ ná-betei zu, wo vaa la pò, nii a ke gè paa.» 16 Keelaiti ti gɖaleni ma volu, wɛle, pele wu zalei gɔ é gɛni laani betei zu, boli gɔlɔi laani unbu.

17 Sayile gɛni Mikale ma: «Lee vaa zu è yàavaai gani, è bɛ sili nui va, é vela?» Mikale googaaɔoteni, é gɛ ma: «Tɔ gɔ keai mà: «Zɛna, gè li. Ni naa laade, nà è vaazu.» »

Davide vela vai Samiyele vɔ bɛ

18 Davide vela velei gana, é li Samiyele vɔ bɛ Lama. Nii pɛ Sayile kœeni, é naati pɛ boni Samiyele ma. Naa vɔluma, ti felego ti liini, ti ze. Nayote. 19 Nuiti ti liini ti gɛ Sayile ma: «Wɛle, Davide gɔ Nayote, Lama gɔbavɛ.» 20 Sayile nuiti tœveni ga ti Davide zo. Kele ti liai ma, ti GALA goo wo nu bulugi gaaani, ti da kulakɛma vaiti bo, Samiyele lɔni ti luɔɔ, GALA Zenvvui yeini ti ma, tiya balaa, ti da kulakɛma vaiti bo. 21 Sayile menigai ma, é taɖiligaa leveni mɔnɔ, naati balaa, ti da kulakɛma vaiti bo. Sayile taɖiligaa leveni ná zeizu vaɔasiɛi, naati balaa, ti da kulakɛma vaiti bo. 22 Sayile bɔgɔi liini Lama. Seelii ma zieyegɛ wolai ma, nii é Seeku taazuɛ, é gaazaɖagi woni, é gɛ ma: «Mini gɔ Samiyele ta Davide ti ná?» Ti googaaɔoteni, ti gɛ ma: «Ta Nayote, Lama gɔbavɛ.» 23 Diizuɛ miná, GALA Zenvvui yeini ma, tɔ balaa pelei zu, é gɛni kulakɛma vaiti bosu, é

da li, eyesu é zeeli Nayote, Lama gjobave. ²⁴ Seeliai ma, é sefeji gfulani gjoba to balaa, é da kulakeléma vaiti bo, to balaa Samiyele gjaazu. E looni sufili, maapakai yeni laani zooti ma, naama voloi, ta ma bidii. Naa gja é kea, ti gjeni ma: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

20

Davide ta Zonatan ta-woolaamai

¹ Davide belani, é zege Nayote, Lama gjobave. E liini, é Zonatan gjaazaqa, é gje ma: «Leeni gja gè kea? Nà-faagjaazagi gja ga leeni, kotoi begele gja gè kea è-gje laalagoma, é gjezu é paa?» ² Zonatan googaavoteni, é gje ma: «Naa li poun! E la zaa. Kèe la de faa npe keeni, ni é la boni mà. Lee vaa zu mu kèe nii loogfuzu bà? Faa npe ge la naazu.» ³ Davide gjeni ma: «Nà gjonazu è ve ga è-gje kwèeni ga bðolai gja ga de, toga gje gjisieni no ga: «Keni Zonatan mina faa gwèe niima vai zu, ni naa laade, zii gja bðo.» Kele gè gjonaa Goofo GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma, dei é vulua, nà bosu é ma ga kogfo lo daa gila no gja é gi yogfozu gá saai.»

⁴ Zonatan gjeni Davide ma: «Nii npe è pò, bo mà, nà ke è ve.» ⁵ Davide gjeni ma: «Lina gja é ga alu niinei ma vetii, maanève gè daami wo masagi ná-tabalii gja. Kele va bu, gè li, gè loogfo dðoi zu, eyesu foloi zavasiei kpako. ⁶ Ni è-gje a kaana ga gè la ná, da gje ma: «Davide maanève ga gè be ba, é li fala ná-taazu Beteleyeme. Mazoò ná-peleyegei pe ka zalaqai gulazu, nii ta da kula kona-okona.» ⁷ Ni a gjena ma: «Naa vage,» naazu ziileigi gja bè da-wotigfe nui. Kele, ni a yiiqaaawanana, kwèe ga é devea ga é paa. ⁸ Da woogefiladai le ga ze naazu, nèi gè ga da-wotigfe nui, mazoò de minazegjea bafgo ve ga nebei, Goofo GALAGI laaseigi zu. Ni nà gje ga soba nu faa npe su, paa da bafgo, kele mina li ga ze è-gje vo.»

⁹ Zonatan gjeni ma: «Naama gigi maagfoza bà poun! Ni nà kwèena ga kèe gja pò é faa jòu gje ga de, nà bo é ma.» ¹⁰ Davide gjeni Zonatan ma: «Ni è-gje gja è woogaavotena ga jouda, be gja é tevesu ga é bo mà?» ¹¹ Zonatan gjeni Davide ma: «Va, de li dðoi zu.» Ti felego ti liini dðoi zu.

¹² Zonatan gjeni ma: «Gè minazegjea Goofo GALAGI laaseigi zu, Izelayele ná-GALAGI, ga lina, baa lina a levena, niima yegefjalai no ma, nà kèe goozu gjaazaqasu, gè ná-kisieiti kwèe. Ni ná-kisieiti page, é vile è va, naazu nà bo é ma. ¹³ Kele, ni kèe gja pò é faa jòu gje ga de, gè la keeni, gè va bo è ma, Goofo GALAGI sò ná-ziiqaaawanai pe su. Nà be è va, é li ziileigi zu. Goofo GALAGI gje è va, egevelei é gjeni la kèe va. ¹⁴ Ni nà de vulua, zie bè ga Goofo GALAGI ná-woogefiladai, nii a ke gè mina za. ¹⁵ Da-woogefiladai mina zege mavofodaiti ba, anee balaa, Goofo GALAGI gja è zili nuiti pe kulazu etei zu.»

¹⁶ Zonatan minazegjei gjeni ti yogfozu ta Davide ná-peleyegei. Kpegai ma, é gje ma: «Ni da minazegjei nii gologolona, Goofo GALAGI gja è loqa ga è zili nuiti ta-bakoi.»

¹⁷ Naa voluma Zonatan gjeni Davide ma, é gona ga toga nee ve eyesu gjo. Mazoò Zonatan Davide neeni ve ege to bafgoi.

¹⁸ Zonatan gjeni ma: «Lina, ta kwèesu ga è la vaani alu niinei ma vetii zu, taozei è-zeizube pakai gja gjezu lee. ¹⁹ Lina a levena, li ve è loogfuni ná, siegi zu niima vaiti pe taozeini la, da loogfo Ezele gfoiti gjobave. ²⁰ Nà kilegi vilisu sava kotui vo pelei, gè da tete anii ta ma. ²¹ Naa voluma, nà ná-botigfe zunu loungoi levesu, ga é ti zege. Ni nà gjena ma: «Wèe, kilè kaeiti ta è volu velei, gale ma,

è ti zegfe,» naazu, da zoo vaazu, mazɔɔɔ fai pe page è lufo. Gè gɔnaa Goofo GALAGI ma, nii é vulua, ga faa nɔpe ge la ná, nii da lua ba. ²² Kele ni ná gɛna zunu loungoi ma: «Li poun, kilɛ kaeiti maafoozave è va,» naazu, li, mazɔɔɔ Goofo GALAGI ga è pɔ ga è li. ²³ Wooi gana de giliai ba, bofo yɔfozu, da-o, ná-o, Goofo GALAGI va bu, de ye woofegiladai zu, eyesu fo.»

Sayile deve vai ga é Davide va

²⁴ Davide liini, é loofu dofoi zu. Alu niinei ma vetii gula yeei, kpakoi, masagi liini, é zeí tabalii gakala daami wosuɛ. ²⁵ Masagi zeini seizuɛ, ve a da fe ná poloma, é voluzei pelei va, Zonatan zeí é gaaɔote ma, Abeneel zeí Sayile goba, kele Davide zeizuɛ jakai gɛni de. ²⁶ Sayile la gɛni faa nɔpe boni naama voloi, é gɛni gɛisɛzu ga naa ga fe kɔzoba vai ta gɛni kazemazu. ²⁷ Kele, fetii ma voloi velesiei, Sayile Davide zeizuɛ jakai gaaí ma mɔno, é Zonatan gaaɔafani, é gɛ ma: «Tofa gale gè la Davide gaaazu daami wosuɛ, wogi, ta za?»

²⁸ Zonatan googaaɔoteni, é gɛ ma: «Davide gòla maaneɛɛɛɛ ga gè 6e ba, é li Beteleyeme. ²⁹ Keɛɛɛ ma: «Nà è maaneɛɛɛɛzu, yeebe bà, gè li. Mazɔɔɔ, gá zalaɔa gɛlazu peleyegfei wu, gá-laazu, diɛ tolige ma vai ma. Naa ga é ba, va bu bè, gè li gè gaazula ná-nuiti ma.» Naa ga é kea, Davide la feti laamii woni è vɔ be.»

³⁰ Sayile wola yiigaawanani Zonatan ma, é gɛ ma: «Da ga tuva vele juu anzanui ta kololala anzanui ná-doun zunui. Gè sufwɛɛ ga è Izayi ná-doun zunui gɛa ga è-wɔɔlai, da-unfe kana, è-lee ná-unfe ge gɛ lee. ³¹ Kele, woilo nii ma, gè bosu è ma: ni nu laali nuu ga vulua, è la gɛa ziilei su pe, è la masadai zɔɔɔga eyesu pe. Naa ga é ba, nu leve naa lufo, ti so, ti vaa la pò, keni é za.»

³² Zonatan keɛɛɛ Sayile woogaaɔoteni, é gɛ ma: «Lee vaa zu é zaazu? Lee ga é kea?» ³³ Sayile ná-kpɛɛin vilini ga é Zonatan zo. Zonatan gaaɔaani naazu ga keɛɛɛ deveve ga é Davide vaa. ³⁴ E wuzɛgɛni ga ziiigaawanai, é la daami woni naama voloi. Tozei zii gɛni zoolezu ga Davide ná-faa, keɛɛɛ gɛni poomusu ga gola.

Davideni ti vali vai ta Zonatan

³⁵ Poluma zobui, Zonatan liini dofoi zu, ve ti zolooni ná ma, ta Davide. Botiɛ zunu loungo gɛla ge gɛni polu. ³⁶ E gɛni naa ma: «Bize, è li, kilɛ kaeiti gè ti vilisu, è ti yeve.» Botiɛ zunu loungoi bizeni, Zonatan kilɛ kae gɛla pilini, é kpude naa maazu. ³⁷ Zunu loungoi maabuɔaai ma, kilɛ kaei baɔzuve va, Zonatan gɛni ma: «Kilɛ kaei maafoozave è va. ³⁸ Li ga suvile, mina ye miná!» Zonatan ná-botiɛ zunu loungoi mɛɛinti gaalɛni ba, é li ga tiye maliɛii vɔ. ³⁹ Zunu loungoi la gɛni faa nɔpe gaaɔaani, keni Zonatan ni ta Davide ga ti gɛni gaaɔaazu yɔfozu. ⁴⁰ Zonatan ná-kilɛgi, ta ná-mɛɛinti feeni ná-botiɛ zunu loungoi ya, é gɛ ma: «Li ga tiye taazu.»

⁴¹ Zunu loungoi liai ma, Davide gɛlani doofuzuve kotu zifigi voluve, é noko ná zeizu gɛ sava, Zonatan gakala, é unpile zooli ma. Ti felego ti bofo neɛɛni, ti lebi wɔɔzu, Davide bofo ge wola wɔɔni. ⁴² Naa voluma, Zonatan gɛni Davide ma: «Li ziileigi zu. Gize boɔla vai ma minazɛgɛgi zu, de felego de boga yɔfozu, Goofo GALAGI laaseigi zu, de gɛ ma: «Goofo GALAGI va bu, de ye woofegiladai zu, eyesu fo, da-o, ná-o, ta de-mavofodaiti!» »

21

¹ Davide wuzɛgɛni, é li, Zonatan balaa ge gale ma, é le taazu.

Davide vela vai Ayimeelke vɔ be

² Davide liini Nɔbe, zalaɗa ɗula nui Ayimeeleke ɔɔ be. Naa kaai ma, e daaɗomini ga kpalii, e gaazaɗa, e ɗe ma: «Lee vaa zu da ɗila e ɔaazu, nu nɔpe ge la e ɔolu?» ³ Davide gooɗaavoteni, e ɗe ma: «Masagi tɔvege keela ma, e ɗe: «Nu nɔpe ge mina faa ɗwee niima vai zu, nii ge e levesu ma, ta devei nii ge feeze e ya.» Naa ɗa e kea, ge ada lea ga na-nubuseiti ga gi ɗomi na. ⁴ Daamiani kpegele ɗa e e ya ɗani? Bulu loolugo ve zɛa, ɓaa nii nɔpe da soɔɔ.»

⁵ Zalaɗa ɗula nui gooɗaavoteni, e ɗe ma: «Bulu ɗili ge la zɛa, keni nii makegai ɗooɗo GALAGI ɔe. Da zoo ti zeɗezu, e li ga tiye da-nuiti be, ni ti la anzanu vaa ɗeeni niizuɔe.» ⁶ Davide gooɗaavoteni, e ɗe ma: «Sienɔpe su gi nii ɗeɗala vai ta ma la, to ka gi ma, e ɔile anzanu vai ɔa. Ni ga ɗena lia kooɗozuɔe ta nɔ, na-siepoluiti pe ta-ɗooɗo zoolaiti pe ɗadege, toɗa buɗe naa maazu, niima ziei zu.» ⁷ Zalaɗa ɗula nui bulu ɗadegai naati feeni Davide ya, mazɔɔo taɗili ge la ɗeni na. Bulu naati fea ɗeni de ɗooɗo GALAGI ɔe, naa ɔoluma ti ti ɗulani zalaɗa ɗula labalii ɗa, ti maavalibo fai zu ga ma niinei.

⁸ Naama voloi, Sayile na-botiɗe nui ta ɗeni ɗooɗo GALAGI na-zalaɗa ɗulazuɔe, ga e fai ta ɗaaɗula ba, ti yoozu ta GALA. E ɗeni ga Edame nu, daa ga ɗowege, to ɗa e ɗeni ga Sayile na-baala make nuiti ta-ɗundiɗii. ⁹ Davide zalaɗa ɗula nui Ayimeeleke ɗaazaɗani ɔolu, e ɗe ma: «Kpeɛin la e ya, ɓaa boɗa zokpo? Masagi na-keela ziei gi nii ɗeeɔe ga gaazuvile vaa, to ɗa e kea ge la na maazɔɔoni, ge ɔa na-boɗa zokpoi zeɗe, ɓaa kooɗo zoolai taɗili.» ¹⁰ Zalaɗa ɗula nui gooɗaavoteni, e ɗe ma: «Filiseti nui ɗoliate na-boɗa zokpoi ɗa e ɔe, nii e paani Ela peɗugi zu. Maavelevege seɗei ta zu, toɗa laani zalaɗa ɗula zeɗei ɔoluɔe. Ni da po ga e seɗe, seɗe, tozei taɗili ge la gi ya ɔe, keni to nɔ.» Davide ɗeni ma: «Fe zɛa, tozei keɗala la na.»

Davide lii vai Filiseti nuiti po be Gate

¹¹ Davide wuzefeni, e vela Sayile ɔa, naama voloi nɔ. E liini Akise ɔɔ be, Gate masagi. ¹² Akise na-botiɗe nu wolaiti ti ɗeni ma: «Davide la ga nii ɓaa, zooi ma masagi? Nii lei ti ɗeni guyei loozu be, ti da kuai wo, ti da ɗe ma: «Sayile ɔnini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge ɔni nu waavuuɗugiti ma?» »

¹³ Davide naama woiti seɗeni ga soɓelama vaa, e wola lua Gate masagi Akise ɔa. ¹⁴ Davide ɓooɗo ɗeeni ga ɓoloɗa nui Filiseti nuiti gaazu, e da zeeoɔɔebaiti ke kpogiti ma, e da be daaɗe ɗagi ɔa, naa da yei kpelei ɗa. ¹⁵ Akise ɗeni na-botiɗe nu wolaiti ma: «Wa kaazu wa ɓooɗo ga zunui tei nɔungi zeɗea ma! Lee vaa zu wo ɔaazu la po? ¹⁶ Boloɗa nu ɔala ka e ma ɓaa, wo ɔaazu ga niima gelei ga e da ɓoloɗa vaiti ke gaazu? Wa ɗisieu zu ga nii ɗa leezu na-pelei wu ɓaa?»

22

Davide ɗee vai ga koo lotuɗo

¹ Davide zefeni miná, e li, e looɗu Adulame ɔugi zu. Keeɗelointi ta na-peleyeɗei wu nuiti pe ti menigai ma, ti liini po be. ² Naa ɔoluma, maanooɗo nuiti pe, ta niiti kuyei ɗeni ti ma, ta niiti ti ɗoozu la ɗeni neeni, naati pe ti ɗaalenii ba Davide ɗoba, e ɗe ga ta-ɗundiɗii. Ti ɗeni ga nu unnaanigo (400) ɗeɗala.

³ Davide zefeni miná, e li Misepee, Moabe yooi zu. E ɗeni Moabe masagi ma: «Na e maaneɛezu, ga keeni ta dee ti ɔa, ti zei ɔe, eyesu ge da so pelei ɗa,

Ḡooḡo GALAGI ve.»⁴ Davide liini ga keeḡe ta dee, Moaḡe masagi ná-koizuve. Ti yeni miná siegi naa pe su Davide keeni dooḡui zu.

⁵Yeeta, GALA goo wo nui Gade ḡeni Davide ma: «Ḡula dooḡui nii zu, ḡale ma, é li Zuda yooi zu.» Naazu Davide liini, é lo Geelete loḡoi zu.

Sayile Ayimeeleke vaa vai ta ná-peleyeḡei wu nuiti

⁶Sayile ḡeni Giḡea, é zeini gizei ma, tamalise wului ma niinigi wu, ná-krpein zoni zea, ná-botiḡe nuiti kakugai ma. E menini ga ti Davide ta ná-nuiti kaave. ⁷E ḡeni ná-botiḡe nuiti ma: «Benzamen nuiti, à woilo ḡooi ma! Wa ḡisizu ga Izayi ná-doun zunui nuu ḡa kpalagiti fe wo pe zea, ta leezen beleiti? Wa ḡisizu ga toḡa wo ze nu ungilagilagiti unda, ta nu waagilagilagiti unda ḡaa? ⁸Lee vaa zu mu, wo pe wo yaavai loozu má? Mazolo wo tanope ge la boni má ga doun zunui ti, ta Izayi ná-doun zunui, Davide, ti minazeḡeni yaḡo zu. Wo tanope ge la yiizooleni ga é va dee ga ze, ga doun zunui ḡa ná-botiḡe nui laavilisu má, nii a ke é bali le tuḡo, eḡevelei ade kaazu la za.»

⁹Edome nui Dowege, nii é ḡeni Sayile ná-botiḡe nu wolaiti saama, naa Sayile woḡaavoteni, é ḡe ma: «Ḡe Izayi ná-doun zunui ḡaave, é va Nobe, Ayituḡe ná-doun zunui Ayimeeleke vo be. ¹⁰Ayimeeleke Ḡooḡo GALAGI ḡaazaḡaḡe Davide ve, é daamianigiti fe zea, é Filiseti nui Ḡoliate ná-boḡa zokpoi ve zea.»

¹¹Masagi nuiti teveni, ga ti va ga Ayituḡe ná-doun zunui Ayimeeleke, nii é ḡeni ga zalaḡa ḡula nui, ta ná-peleyeḡei wu nuiti pe, ti ga zalaḡa ḡula nuiti Nobe. Ti pe ti vaani, ti boḡo le ga masagi. ¹²Sayile ḡeni ma: «Woilo ga pagḡo, Ayituḡe ná-doun zunui!» Naa woḡaavoteni, é ḡe ma: «Ḡoi loge, máliḡii.»

¹³Sayile ḡe ma: «Lee vaa zu wo Izayi ná-doun zunui wo woyai loozu má? Lee vaa zu é bului ta boḡa zokpoi veai zea, é Ḡooḡo GALAGI ḡaazaḡa be, nii a ke, é wuzegé daalḡoma, é bali le tuḡo, eḡevelei é keezu la za?» ¹⁴Ayimeeleke masagi woḡaavoteni, é ḡe ma: «Da-wotiḡe nuiti saama, be ḡa é ga woḡeḡila nu, ga Davide ḡevele? E ga è-nekoi, é ga é make nui, naa pe poluma to lei unfema wolai va ḡe zea da-velei wu ḡaa? ¹⁵Ma moun ge la ga nuu balaa, ge va ḡe GALA gaazaḡasu be. Kele naa li poun! Gé la ḡisieni kaipa ga ge woya lo é ma. To ḡa é ba, mina niima ḡasoi la unma, ḡaa ná-peleyeḡei wu nuḡusciti unma, mazolo gé la faa nḡpe kwee niima vai zu.»

¹⁶Masagi ḡeni ma: «Ayimeeleke, da zaazu, wa da-veleyeḡei wu nuiti pe.»

¹⁷Naa voluma masagi ḡeni make nuiti ma, ti ḡeni kobaave: «À li, wo Ḡooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡula nuiti paa, mazolo tiya balaa ti boḡe Davide va, ti ḡea kweeeni ga toḡa velazu, ti la boni má.» Kele, masagi ná-botiḡe nuiti ti la ḡeni keeni, ti va yeevooḡu Ḡooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡula nuiti ba. ¹⁸Masagi ḡe vele ḡana Dowege ma: «Li, é zalaḡa ḡula nuiti paa.» Edome nui Dowege ḡa é latini, é zalaḡa ḡula nuiti paa. Naama voloi, zunu vuulosava maazu loolugḡo (85) ḡa é paani, niiti zalaḡa ḡula zegēi ḡeni ti ḡoba. ¹⁹E Nobe nuiti paani mḡno ga boḡa zokpoi, zalaḡa ḡula nuiti ta-laazuve. E toozeini zunuiti ma, é li anzanuiti, ta doungeiti po, naa ve niimiḡolegiti ba, ta balaa nikeiti, ta soovalegiti, ta baalagiti, é ti pe paani.

²⁰Keeni Aḡiataal, nii é ḡeni ga Ayimeeleke ná-doun zunui, é ga Ayituḡe ná-doun loin, naa ḡila kpe no ḡa é zooni é vela, é li Davide vo be. ²¹Aḡiataal boni Davide ma ga Sayile Ḡooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡula nuiti paa. ²²Davide ḡeni Aḡiataal ma: «Ḡe gaḡaani ga Edome nui Dowege ḡa li no ti, é niima vaiti daazeeli Sayile ma, toozei é ḡeni Nobe naama voloi. Da-veleyeḡei wu nuiti saa

vai ma ungi gja é ga ze. ²³ Naa gja é ba, ye kòba, mina lua, mazaloo zoi é zènvui gjaizizu, toga da balaa è-yènvui gjaizizu. Kele ni da kòba, nà è make ga pago.»

23

Davide Keyila taai unmoò vai

¹ Ti vaani, ti gje Davide ma: «Filiseti nuiti ti kooi laalea Keyila taai wu, ti da moloi unma molo lofazuve.» ² Davide Goojɔ GALAGI gjaazagani, é gje ma: «Nà zoo nei gè li, gè kooi veε Filiseti nui niiti ba?» Goojɔ GALAGI googaaavoteni, é gje ma: «Ungo, li, da vonisu ti ma, è Keyila taai gfula ti ya.»

³ Kele Davide ná-nuiti ti gjeni ma: «Zuda yooi zu mu ka gi ná dualuagi zu, gá liina laaleezu Filiseti nuiti bu Keyila, ta la vea dualuagi va baa?»

⁴ Davide Goojɔ GALAGI gjaazagani volu, Goojɔ GALAGI googaaavote, é gje ma: «Wuzegé, è li Keyila, mazaloo nà Filiseti nuiti doozu é yeezu.»

⁵ Davide ta ná-koojɔ nuiti ti da li Keyila, ti kooi veε Filiseti nuiti ba, ti naati ta-logani bulugi zo, ti voni naati ma ga gola. Uele gjana Davide Keyila nuiti unmoòni da. ⁶ Siegi zu Ayimeeleke ná-doun zunui, Abiataal gjeni velazu la Davide vo be Keyila, é liini ga zalağa gfula zegjei ya, ti gjeni Goojɔ GALAGI gjaazagasu da.

⁷ Ti liini, ti gje Sayile ma: «Davide gja Keyila.» Sayile gje ma: «GALA ge doa zèezu, mazaloo é bojɔ loa bali gja, ga dii vai é le taai naa zu, kpogi da, ta pilisuiti.»

⁸ Sayile ná-nuiti pe gaaleeni ba, ga ti li, ti Davide ta ná-koojɔ nuiti sei kele su, Keyila taazuve. ⁹ Davide sujweeni ga Sayile maabotevea, é gjeni zalağa gfula nui Abiataal ma: «Va ga zalağa gfula zegjei.» ¹⁰ Davide gjeni ma: «Goojɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, gè meniga ga Sayile gja gjevele betezu ga é va, é Keyila taai gfulo gfulo nònun maa vele ma. ¹¹ Keyila gundigjiiti ta vaazu fèezu zea baa? Toun ka vaazu ga gite, egjevelei gè menigai da, nèi gè ga da-wotigje nui? Goojɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, zoo é naa le ga ze.» Goojɔ GALAGI googaaavoteni, é gje ma: «Ungo, toga vaazu.»

¹² Davide gjeni ma volu: «Sayile gja vaana, Keyila gundigjiiti ta vaazu gi levesu pɔ baa, nà-o, nà-nuiti-yo?» Goojɔ GALAGI gje ma: «Ta wo levesu pɔ.»

¹³ Davide ta ná-koojɔ nuiti ti gfulani Keyila taai va. Ti gjeni ga nu undozita (600) gje gala, ti li ve ta zoo ti li ná. Sayile menigai ma ga Davide gfulaa taai va, é ná-koojɔ gjaagaleni ma.

Zonatan ná-daalimai

¹⁴ Davide zeelini Zife tevebai zu, é ze gize gakama ve ná zelegai. Sayile gjeni gaizizu folo-o-folo, kele GALA ge la gjeni feeni zea.

¹⁵ Davide sujweeni ga Sayile vilega polu, ga é paa. E yeni Goolesa, Zife tevebai zu. ¹⁶ Názu gja Sayile ná-doun zunui Zonatan wuzegjeni la, é vile pelei ma, ga é li Goolesa, é Davide ijɔdo GALA ná-fai zu. ¹⁷ E gje ma: «Mina lua, mazaloo kèε Sayile, yee la zeelia è ma pe. Da masadai gjezu Izelayele unda, nònun gè gje ga da-zeikobai. Kèε bojɔi sujweε ga zekana é gjezu la.» ¹⁸ Ti felego ti minazegje gjeeni yɔjɔzu, Goojɔ GALAGI gjaazu. Davide yeni Goolesa, Zonatan gale ma ná-taazu.

Sayile voola vai Davide va

¹⁹ Zife nui tanigaa ti liini Giḡea, Sayile ʋə be, ti ɣe ma: «Davide looḡʋe gi zaama, dooḡʋe Goolesa, ada zeleḡiti Gakila ɣizei ma, teʋebai zu lekpeḡaʋe nu yeezazuʋe. ²⁰ Ee, masagi, ni da pɔ ga è Davide zo, ʋa nɔ, gá fe è ya.»

²¹ Sayile ti woogaaʋoteni, è ɣe ti ma: «Gooḡo GALAGI tuya loo wo ʋe, wai maawoɔn wo zogai. ²² Na wo maaneɛɛzu, à li de, wo teʋesʋeti kwee, be ɣa è kaa? Mazoloo gè menige ga kelegelege gola. ²³ A faiti buuʋete, wo dooḡʋeʋeti kwee, naa ʋoluma wo ʋa, wo ma ɣaamai wo ma. Na ye wo ʋolu, naazu ade li. Ni toḡa zooi zu, na gaizie Zuda yooi ma zokogi pe su.» ²⁴ Zife nui ti toni da Sayile luḡo, ti da li Zife. Naazu Davide ta ná-kooḡo nui ti, ti ɣeni Maon teʋebai zu, Zuludɛn ma ʋetu nemei zu, nii è teʋebai zu lekpeḡaʋe nu yeezazuʋe.

²⁵ Sayile ta ná-kooḡo nui ti liini gaiziezu. Davide menigai ma, è yeini, è zeí fasa ɣizeiti saama, Maon teʋebai zu. Sayile menigai ma, è ʋileni Davide ʋolu teʋebai zu. ²⁶ Sayile ta ná-kooḡo nui ti ɣeni ziezu gizee ɣakamaʋe gilazu ʋelei, Davide ta nonoiti ti da zie zoola ʋelei. Davide ɣeni ʋelazu ga suvile Sayile ʋa. Sayile ta ná-kooḡo nui ti ɣenina zeelizu Davide ta ná-kooḡo nui ma, ti ʋa ti maagaku, ti ti zo, ²⁷ eyesu keela zeeli Sayile ma, è ɣe ma: «ʋa fala! Filiseti nui ti kooi ʋea zooi ʋa.» ²⁸ Sayile ɣaleni ma ga ʋolu ʋelei, è zeḡe Davide ʋolu, è li, è Filiseti nui daagomi, ga kooi. Naa ɣa è keeni ti miná laasei peeni ga Zeeḡaagwe Vasai.

24

Davide ɣele vai Sayile ʋaa vai ʋa

¹ Davide zeḡeni miná, è li, è zeí En-Geedi, adaʋeti náti maazoloozu baai. ² Sayile ɣalegai ma ma, è zeḡe Filiseti nui polu, è menini ga Davide ɣa En-Geedi yooi ma leʋebai zu. ³ E yeeloni nu waasavago (3 000) ʋa, niiti ti ga salaʋusu ɣezeḡezeḡiti Izelaye yooi ná pe su. To-o, naati-yo, ti li Davide ta ná-kooḡo nui gaiziezu, eyesu ti zeeli Doḡo Woliiti Ta-Vasaiti ma.

⁴ E zeelini baala sasai ma, nii è ɣeni pele ɣobaʋe, pugi ta ɣeni miná. Sayile looni pugi naa zu, ga è lo doḡo zu. Davide ta ná-nui ti ɣeni pugi naa boʋaʋe.

⁵ Davide ná-kooḡo nui ti ɣeni ma: «Peḡe yeeḡeḡalai ɣa nii Gooḡo GALAGI ma minazeḡe boni, ga è è zili nui lo è yeezu, nii a ke nii neai è ʋe, è naa ɣe la.» Davide wuzegeni, è li, è Sayile ná-seḡei laaʋe ta leʋe ba, Sayile la looni ga naa.

⁶ Davide naa ɣeai ma, zii doḡani, toozei è Sayile ná-seḡe wolai ta leʋeni ba.

⁷ E ɣe ná-kooḡo nui ma: «Gooḡo GALAGI màke, ga gè mina nii ɣeḡala vai ta ɣe eyesu pe, gè ʋa yeeloo máliḡii ma, nii Gooḡo GALAGI guloi ziaai ma, mazoloo Gooḡo GALAGI ɣa è guloi ziaa ma.»

⁸ Davide ná-kooḡo nui suzoni ga naama wooi, è la keeni, naati ti ʋa vala Sayile ʋa. Sayile wuzegeni, è ɣula pugi zu, è da li.

⁹ Naa ʋoluma, Davide wuzegeni, è ɣula pugi zu, è ʋile Sayile ʋolu, è da toli, è ɣe ma: «Ee, masagi! Máliḡii!» Sayile weleni ʋolu, Davide ʋileni niibiḡa, è unpilè zooi ma, è noko. ¹⁰ Davide ɣeni Sayile ma: «Lee ʋaa zu è woilosu naati goo ma, niiti ti ɣeezu è ma: «Davide ɣa pɔ è faa joʋu ɣe ga de?» ¹¹ Da boḡoi è naa ɣaa za ga è-ɣaazuḡezeti, ga Gooḡo GALAGI ɣea za è looni zeezu, pugi zu. Ti ɣea ɣeni má, gè è ʋaa, keke gè è yeḡe ná, gè ɣe ma: «Gè la yeeloozu máliḡii ma, mazoloo toḡa Gooḡo GALAGI yiimazeḡeai la, nii è guloi ziaai ma.» ¹² Ee, kee, welena da-zeḡe wolai lakolḡi ʋa, è zèa. Ni gè da-zeḡe wolai lakolḡi ta leʋea ba, keke gè la è ʋaani, gaagá ga naa ga sili ʋaa la kisu, baa buzeḡe daalḡoma ʋaa, gè la balaa koto ɣeeni è laalḡoma. Doʋn ka è gaiziezu ga è paa. ¹³ Gooḡo

GALAGI ɔa é ɔɛɛzu ga tukpɔɔgaaleve nui de yɔɔɔzu, da-o, ná-o. ɔɔɔɔ GALAGI ɔa nɔnɔi votokula é ma, keke nɔn gè la yeevɔɔɔɔzu é va. ¹⁴ Eɔɔvelei faalaalii vɔlɔmai bosu la ga: «Sɔnɔu nuiti nɔ ɔa sɔnɔi ɔa ɔa ɔula ti zu.» Keke, nɔn, zèei la ɔea é laalɔɔɔma. ¹⁵ Be ɔa mu Izelayele masagi liizu daalɔɔɔma ga kɔɔi? Be ɔa é vilɛsu polu? Gile vooamai, koe fɔfɔ goi nɔ. ¹⁶ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa telebodai ɔe, tɔ ɔa é ɔɛɛzu ga tukpɔɔgaaleve nui de yɔɔɔzu, da-o, ná-o, toɔa maaalobo, toɔa tukpɔi lo bɛ, é kula é ya.»

¹⁷ Davide bɛgai ma ga naama bɔɛiti bo Sayile ma, Sayile gaazaɔani, é ɔe ma: «Dòun zunu Davide, da bɔɔɔbɔɔɔ ka gè é woomenisu nei baa?» Sayile tɔɔzeini ga é da wɔlɔ gola. ¹⁸ Naa vɔluma, é ɔeni Davide ma: «È leleboge, é leve nɔn ba, mazɔlɔ é nuɔɔɔɔlai ɔea bɛ, nɔn gè faa nɔi ɔe ga de. ¹⁹ E nuɔɔɔɔlai ɔula kelema za, nii é keɛzu bɛ, tɔɔzei ɔɔɔɔ GALAGI ɔea fèeni é ya, keke é la pàani. ²⁰ Ni nui ta a ɔulana sili nui viliba, toɔa da ze ná, é li bɔɔɔ yeema baa? Nii é kea bɛ za, ɔɔɔɔ GALAGI bɔɔɔi naama ɔulanumai ve é ya. ²¹ Gè kwɛɛga niina ga, da ɔɛɛzu ga masagi, Izelayele masadai ɔa ze ga pagɔ é yeezu. ²² Gonana bɛ, ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, ga é la mavofodai ɔaalevea, naa vɔluma, é la kèe vɛlei laaseigi balega.»

²³ Davide ɔonani Sayile vɛ. Sayile ɔaleni ma ná-taazu, Davide balaa ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti ɔale ma ti-lɔɔɔɔzuve.

25

¹ Naama ziɛgi zu Samiyele zaani. Izelayele nuiti pɛ ti ɔaaleeni ba, ti ná-saa wɔlɔi wo, ti maaɔuluni ná-taazuve Lama.

*Nabale faanɛ wuuɔwɛetalai
ɔɛɛ vai ga Davide*

Naa vɔluma, Davide vilɛni pelei ma, é li ga Palan tevebai zu vɛle. ² Zunui ta ɔeni Maon, é ga kpete nu wɔla, kɔligiti ti ɔeni Kaalemele taa goi zu. Baalagi ɔeni zea ga waasavagɔ (3 000), bolii ɔe zea ga waagila (1 000). Niima ziɛgi zu é ɔeni Kaalemele, é da ná-baalagiti maaleɔai leve. ³ Zunui nii ɔeni ga Kalebe mavofodai zu nui ta, daa ɔeni ga Nabale, anza laa ɔe ga Abigayile. E ɔeni ga ɔima anzanu, pagai balaa, keke sinigi ná-fai baani, sɔnɔu.

⁴ Davide mɛnini tevebai zu ga Nabale ɔa ná-baalagiti maaleɔai levezu. ⁵ E yeeloni zunu loungo puugɔ va, ná-nuiti saama, é ɔe ti ma: «À li Kaalemele, wo Nabale luɔ bɛ. ⁶ Wo ɔe ma: «E-zii zuɔooza! Ziileigi ɔe é vɛ, da-o, da-vɛleyeɔeiyoyo, ta nii pɛ é ga dɔnɔ. ⁷ Gè mɛnige ga da da-baalagiti maaleɔai levezu. Tama da-vaala make nuiti ti ɔea gi va, gi la faa nɔu ɔeɛni ga tiye, ti la valani ani nɔpe ma, yeeɔɔɔɔgalai naa pɛ su, nii ti kea Kaalemele. ⁸ Ti ɔaazaɔa ma, ta zoo ti bo é ma. Naa ɔa é ba, yeezei ná-zunu loungoiti bu ga pagɔ, tɔɔzei gi vaa gi zoloo feti voloi ma. Naa maavele ma, nii nɔpe é é ya, naa ve gi ya, ɔe gi ga da-wotige nuiti, ɔa é loun zunui Davide.» »

⁹ Davide ná-zunu loungoiti seeliai ma, ti naama woiti pɛ daazeelini Nabale ma, Davide laaseigi zu. Naa vɔluma ti maaɔe kpɔ. ¹⁰ Nabale ti wooɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Be ɔa é ga Davide? Be ɔa é ga Izayi ná-doun zunui? Niizu botige nu mɔinmɔin ka vɛlazu, ti zɛɔe ta-luɔ keeɔeiti pɔ bɛ. ¹¹ Nɔn gè ná-bului, ta ná-ziei zɛɔe, ta ná-suai, nii gè kevele bɛɛai ná-baala maaleɔa leve nuiti bɛ, gè fe naama nuiti zea, niiti gè la ti-zɛɔezu ɔwɛɛ?»

¹² Davide ná-zunu loungoiti ti vɔluazoni, ti ɔale ma, ti Nabale ná-kpɔɛiti pɛ daazeeli Davide ma. ¹³ Davide ɔeni naazu ná-kɔɔɔɔ nuiti ma: «Wo ɔilagilagi pɛ

ge ná-boŋa zəkpaɪ ɟili zaama.» Davide ta ná-nuiti pɛ ti ta-woŋa zəkpaɪti gilini zaama. Nu unnaanigɔ (400) ɟa é vilɛni polu, nu unfelegɔ (200) yɛ kasɔiti koba.

*Abigayile bɔ fai Davide va
ga ná-ɟimalai*

¹⁴ Nabale ná-botiɟɛ nu ɟila ge liini, é naama vaiti pɛ daazeeli Nabale anzai Abigayile ma, é ɟɛ ma: «Davide keelaiti tevege, ti zeɟe tevebai zu, ga ti gá-ɟalamɔin luɔ, kele é la yeezeini ti wu ga pago. ¹⁵ Nui naati ma, ti ɟɛni ga nu vago gi vɛ, ti la faa nɔu nɔpɛ keeni ga giye, ani nɔpɛ ge la ɟulani gi ya, yeeɟɛɟalai naa pɛ su, nii gi keeni ti ɟoba. ¹⁶ Kpidii vɛɛ folo va, ti ɟɛa gi ma ga siɟigi, yeeɟɛɟalai naa pɛ su, nii gi keeni ti ɟoba, gi da baalagiti kɔnɔkula. ¹⁷ Naa ɟa é ba, ɟisiɛ naazu ga pago, nii da ke, mazɔlɔ ni é la faa ɟɛni, maanɔɟi ɟa é vaazu gá-ɟalamɔin vɔ, ta ná-peleyeɟei. Tɔ ma, toɟa ga nu naka, nu la zooga faa nɔpɛ bosu ma.»

¹⁸ Abigayile suvilɛni, é bulu unfelegɔ (200) zeɟe, kɔlɔ woole felegɔ dɔɔi zu, baala dɔɔlugɔ niiti ti ɟɛvele bɛɛa ɟɛni de niina, kɔɟɔ ganii zu lɔɔlugɔ ani ɟae ɟeegai zu, leezen vɔɔi zeeɲɛ ungila (100), ta kooleɟoole fɔɔi ma buun ba unfelegɔ (200), é ti pɛ daani soovalegiti kɔma. ¹⁹ E ɟɛ ná-botiɟɛ nuiti ma: «À lo tɔɟɔ, ná wo volu.» Sinigi Nabale la ɟɛni faa nɔpɛ kwɛɛ naama vaiti su.

²⁰ E ɟɛni zeini ná-soovalegi ɟɔma, é da yei, gizei ɟɛni gaazu luɟɔ. Naazu ma Davide ta ná-kɔɟɔ nuiti ti da va ga pɔ pelel, gaamago é bɔɟɔ ɟaani naati kakala.

²¹ Naazu Davide begai ga ɟɛ bɔɟɔ ma: «Gè nii ɟɔligiti makeɟɛ nɔ fuun tevebai zu, ga ta mina loo ya, é ná-faa vagoi zuloa ga faa nɔi. ²² GALA ge sò ná-ziiɟaawanai pɛ su, ni é zo za ma, é li lina vɔ, ná zunu ɟila kpalaa ze ná vulua Nabale ná-pelel wu.»

²³ Abigayile Davide ɟaai ma, é ɟulani ná-soovalegi ɟɔma ga suvile, é ɟaazuyei zooi ma, é nɔkɔ Davide ɟɔɟɔwu. ²⁴ Naa voluma é looni kɔɟɔwu, é ɟɛ ma: «Màliɟii, va bu ga naime vaa nɔi pɛ ge ɟɛ ga unma ɟasɔ! Va bu, nèi gè ga da-wotiɟɛ anzanui, gè bɔɛ è vɔ, woilo gò ma. ²⁵ Màliɟii, mina wele nu nakai Nabale va, mazɔlɔ daaseigi sogɛ ɟɛzeɟɛze: daa ɟa ga Nabale, poluvɛ ga nu nakai, tama vele ɟana é ziezɔ la. Nèi gè ga da-wotiɟɛ anzanui, gè la zunu loungoiti kaani, niiti è ti leveni. ²⁶ Kele gè ɟonaa Gooɟɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɟɛi è vulua, ga Gooɟɔ GALAGI ɟa é pele besaga è luɟɔ ga é mina lɔ nu vaa vaa zu, baa è va potokulai ɟɛ bɔɟɔ vɛ. Màliɟii è zili nuiti pɛ ti ɟɛ ga Nabale ɟɛvele. ²⁷ Yeezei vebeanii nii wu, gè vaa la, è gaagwɛ zunu loungoiti ba, niiti ti è volu, màliɟii. ²⁸ Soma è ná-faa nɔi zuvaaye bè, nèi gè ga da-wotiɟɛ anzanui. Dàavɛ da ga Gooɟɔ GALAGI ɟa masadai veezu è ya, da-o, da-veleyeɟei-yo, mazɔlɔ màliɟii da losu ɟɛɛzu Gooɟɔ GALAGI ná-kɔɟɔ vaiti su. Ni nu a wɛlena è zie velei va, è-zii ma voloiti su, nu la è ɟa ga sɔba nu. ²⁹ Ni nui ta a vilɛna è volu ga é è vaa, Gooɟɔ GALAGI da-GALAGI ɟa màliɟii è-yenvui make ɟoba, nii a ke è yɛ fulu nuiti saama. Kele toɟa è zili nui yenvui vili ya poun, eɟɛ fɛlevɛle ka ani vili ya. ³⁰ Siegi zu Gooɟɔ GALAGI besu la ga faa vagoi naati pɛ ke è vɛ, niiti è minazeɟeai ga tiye è vɛ, é è ɟɛ ga Izelayɛle ná-totuɟi, ³¹ màliɟii è-yii la bɔlɔ è ɟoozu, baa è va nimiza bɔɟɔ ma ga é va ɟɛ nu vaani nɔ fuun, baa è va potokulai ɟɛ bɔɟɔ vɛ. Siegi zu Gooɟɔ GALAGI besu la ga faa vagoi ɟɛ è vɛ, màliɟii, ɟize sù, nèi gè ga da-wotiɟɛ anzanui.»

³² Davide ɟɛni Abigayile ma: «Mamagi ɟa Gooɟɔ GALAGI vɛ, Izelayɛle ná-GALAGI, nii é è levega za dàaɟomisɔ. ³³ Tuya ɟa è ma da-ɟimala vagoi ma

vaa zu, tuya ɔa è ma balaa è pele besa fai zu tũɔɔ ga gè mina nu vaa, gè mina potokulai ɔe ɔɔɔ ɔe. ³⁴ Gaamazu gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, nii é vulua, ga é pele besage tũɔɔ ga gè mina faa ɔɔ ɔe ga de. Ni naa laade, ni è la ɔeni daaɔomini fala, é zo niizu ma, é li lina sobui ɔɔ, zunu ɔila kpalaa ge la mɔ ɔeni yege vulua Naɔale ná-pelei wu.» ³⁵ Davide yeezeini vebeanii wu, nii Aɔigayile ɔaani la ɔɔ, é ɔe naa ma: «ɔale ma, é li da-velei wu, ziiileigi ɔe è ɔe. Gè è woomeniga, gè yeezei bu, eɔevelei è bogai la ma.»

Davide Aɔigayile zeɔe vai ga anza

³⁶ Aɔigayile zeelii ma, é kaani ga Naɔale ɔa fetii ɔulazu eɔe masa. Gola ɔoozunɛni, dɔɔi sogai, é la ɔeni faa nɔpe boni naa ma, eyesu sobui. ³⁷ Kele sobui, Naɔale ná-dɔɔi ɔulaai ma gaazu, anzai naama vaiti pe boni ma, niiti ti levegai. Naɔale yii doɔani, suvidi. ³⁸ Folo puugo levegai ma, ɔɔɔɔ GALAGI doɔani, é za.

³⁹ Davide menigai ma ga Naɔale zaa, é ɔeni ma: «Mamagi ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ɔe, nii é maaloboga, siegi zu Naɔale ɔeni poomusu la. Mamagi ɔa be, é pele besaga tũɔɔ, ga gè mina faa ɔɔ ɔe. To ɔa é Naɔale ná-faa ɔɔ ɔasɔi la to ɔɔɔ unma.»

Naa ɔoluma, Davide keela leveni Aɔigayile ma ga naa ɔe ga anzai. ⁴⁰ Ti zeelini Aɔigayile ɔɔ be Kaalemele, ti ɔe ma: «Davide gi levege è ɔɔ be, mazɔɔ toɔa ɔɔ ga è ɔe ga anza.» ⁴¹ E wuzegeni gaamanɔ, é nɔkɔ zɔoi ma, é ɔe ma: «Kèvele beɔeɔe, ga gè ɔe ga duoi, gè da mǎliɔii ná-botigé nuiti kɔɔfoiti maagba.»

⁴² Naa ɔoluma é wuzegeni, é zeii soovalegi ɔoma, é vile pelei ma ta Davide ná-keelaiiti, ná-botigé anzanu ɔɔlugɔ ɔa é maazaani. Uele ɔana é ɔeeni la ga Davide anzai.

⁴³ Tei Davide Zizeleyele nui Ayinoame zegeni, ti felegɔ ti ɔeni ga Davide anzaiti. ⁴⁴ Mikale nii é ɔeni ga Davide anza mɔungi, naa keeɔe Sayile feeni Paleti ɔe ga vului, Layise ná-doun zunui, nii é ɔeni ga Galime nui.

26

Davide ɔele vai volu

Sayile vaa vai va

¹ Zife nuiti ti liini Gibeaa, ti ɔe Sayile ma: «Davide ɔɔɔɔve ɔakila ɔizeii ma, tevebai ɔobave.» ² Sayile liini Zife tevebai zu, ga é Davide ɔaizii. Nu waasavago (3 000) ɔa é ɔeni polu, niiti ti ga salavusu ɔeɔeɔeɔegiti Izelayele yooi ná pe su. ³ E ná-kɔɔlaɔai ɔuuni ɔakila ɔizeii ma, tevebai ɔobave pele laave. Naama ziegi zu Davide ɔeni niizu tevebai zu. E menigai ma ga Sayile vilege polu, é da ɔaizii tevebai zu, ⁴ é nenegiti teveni dɔɔɔfuzu, é kwɛeni naazu ga Sayile vaa ga ɔite.

⁵ Davide wuzegeni, é vile pelei ma, é zeelini ɔe Sayile ná-kɔɔɔɔgi ɔuuni ná, é wele ga pagɔ, é Sayileni daazuve ɔa, ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ Aɔeneel, Neel ná-doun zunui. Sayile ɔeni laani kɔɔlaɔai zaamave, ná-salavusuiti ti laani maɔoolii zu.

⁶ Davide ɔete nui Ayimeeleke lolini, ta Aɔisayi, Seluya ná-doun zunui, Zoabe keeɔeloin, é ti ɔaazaɔani, é ɔe ti ma: «Wo zaama, ga be ɔa gi liizu Sayile ɔɔ be, kɔɔlaɔai zu?» Aɔisayi ɔe ma: «Nɔun, kèvele beɔeɔe ga de li.»

⁷ Davide ta Aɔisayi ti ɔoni kɔɔvebei zaama ga kpidi, ti Sayile ɔaani laani zaamazuve, kɔɔlaɔai zu, ná-kpein ɔadɔai unbuave zɔoi ma. Aɔeneel ta salavusuiti ti laani maɔoolii zu.

⁸ Aḅisayi ǵe Davide ma: «GALA ge è zili nui l̄a za è yeezu. Va bu gè s̄o ga kp̄ein, ná ǵe ǵila n̄o, felesie vaa la ba.»

⁹ Kele Davide ǵeni Aḅisayi ma: «Mina paa! Mazl̄o b̄e ǵa a yeeloo naama nui ma, nii GALA ge yimazeǵeai la, é guloi ziaai ma, ma nui ǵe ga s̄obalala nu? ¹⁰ Gè ǵonaa Ǵooǵo GALAGI ma, nii é vulua, ga Ǵooǵo GALAGI b̄oǵoi ǵa é nii yenvui zeǵezu ga saai, baa é undaavili k̄oi zu. ¹¹ Ǵooǵo GALAGI k̄izo naa ma, gè va yeev̄oǵu naama nui va, nii é guloi ziaai ma. Kp̄ein n̄o zeǵe, nii é unbuave, ta zie woolei, de li.»

¹² Davide kp̄ein ta zie woolei zeǵeni, niiti ti ǵeni Sayile unbuave, ti da li. Nu n̄ope ge la ti ǵaani, nu la looni ga ná, tan̄ope ge la balaa wuunni, ti p̄e ti ǵeni niizu, mazl̄o Ǵooǵo GALAGI niim̄eni wolai leveni ga tiye.

¹³ Davide p̄etugi maaleveni, é lo gize unmave ǵoozama, ti yaǵozu ǵooza ta Sayile ná-k̄oǵaǵai. ¹⁴ E t̄ozeini ga woǵula Neel ná-doun zunui Aḅeneel ma ta ná-k̄oǵebe, é ǵe ma: «Aḅeneel, é la ǵooǵaavotesu?» Aḅeneel ǵeni ma: «B̄e ǵa ga de, dei è b̄ainsu masagi woizu?»

¹⁵ Davide kp̄oi zeǵeni volu, é ǵe Aḅeneel ma: «Da ga zunu ǵiteǵite, è ǵeǵala n̄ope ge la Izelayele, lee vaa zu mu è la masagi makeni, è-maliǵii? Mazl̄o nubuseiti saama nui ta vaave, ga é è-maliǵii da-masagi vaa. ¹⁶ Nii è keai, é la v̄ani. Gè ǵonaa Ǵooǵo GALAGI ma, nii é vulua, ga wo maaneve ga wo za, mazl̄o wo la masagi makeni, wo-maliǵii, nii Ǵooǵo GALAGI guloi ziaai ma. Welena! Mini ǵa masagi ná-kp̄ein ta ná-zie woolei ti ná, niiti ti ǵea unbuave?»

¹⁷ Sayile Davide wooi ǵweeni, é ǵe ma: «D̄oun zunu Davide, è-wooi ǵa gè menisu baa?» Davide ǵooǵaavoteni, é ǵe ma: «Ungo, masagi maliǵii, ǵooi ǵa è menisu.» ¹⁸ E ǵeni ma: «Lee vaa zu maliǵii v̄ilesu p̄olu, nei gè ga ná-botiǵe nui? Lee ǵa gè kea? Faa ǵoi b̄egele ǵa é ga s̄oǵi? ¹⁹ Niizu, maliǵii, soma é woilo ǵooi ma, nei gè ga ná-botiǵe nui: Ni Ǵooǵo GALAGI ǵa é è laavilisu mà, naazu é soma é yeezei zalaǵa ǵila bu, naa ziilei, kele ni nuiti ka ti è laavilisu mà, Ǵooǵo GALAGI ǵa ma nuiti foovo, mazl̄o ta kp̄ezu ga ti k̄ula zooli va za, nii Ǵooǵo GALAGI feai ná-nubuseiti zea ga t̄on̄o, keeve eǵe ta ǵe ǵeezu mà: «Li, é gala kiligiti debi.» ²⁰ Kele, ee! Mà ǵamai mina vu kae Ǵooǵo GALAGI ǵaazu ǵopoluma, mazl̄o Izelayele masagi liive ga k̄oi koe f̄of̄o go n̄o laalǵoma, eǵe ta ǵe kakalo kp̄ezu gizeiti ma.»

²¹ Sayile b̄ainni, é ǵe ma: «Gè kotoi ǵea. Gale ma è va, d̄oun zunu Davide, mazl̄o gè la m̄o faa ǵou n̄ope kea ga de, t̄ozei z̄envui viz̄oga za è ǵaazu. Ǵimalala vaa ǵa gè keai, gè faaǵaaza golai ǵea.» ²² Davide ǵooǵaavoteni, é ǵe ma: «Masagi, da-b̄ein ǵa é ve, da-wotiǵe nui gila ge va é seǵe. ²³ Ǵooǵo GALAGI ǵa eḅe p̄e ná-telebodai, ta ná-woǵeǵiladai zul̄on̄ogi ve zea, mazl̄o Ǵooǵo GALAGI ǵea è veeni z̄ea za, kele gè la vaani bu, gè va yeev̄oǵu naa va, nii ná-guloi ziaai ma. ²⁴ Eǵevelei è-yenvui viz̄oga la ǵaazu za, ná balaa z̄envui viz̄o ǵana kae Ǵooǵo GALAGI ǵaazu, é k̄ula kidaaviligi p̄e su.» ²⁵ Sayile ǵeni Davide ma: «Ǵooǵo GALAGI tuya loo è ve, d̄oun zunu Davide. Da vaazu faa wola m̄oinm̄oin keezu, nii n̄ope da t̄ozei, ti p̄e su ǵa nee.» Naa voluma Davide liini ga v̄o pelei, Sayile balaa ge li ná-taazu.

27

¹ Davide ɣisiɛni, é ɣe bɔɔɔ ma: «Yeeta Sayile ɣa vaazu vɔnisu mà, é paa. Nii pagai ga gè ke, naa ɣa ga gè vela, gè li, gè looɣu Filiseti nuiti ta-yooi zu, nii a ke Sayile looɣo ɣaiziezu Izelayele yooi zu, naazu kùla ɣana zea.» ² Davide wuzegeni, ta nu undɔzítai (600) niiti ti ɣeni ba, ti li Maoke ná-doun zunui Akise vɔ be, Gate masagi. ³ Davide ta ná-kooɔɔ nuiti ti liini, ti ze Gate masagi Akise ɣoba, ése pe ta ná-peleyegei, Davide ɓalaa, anza felegoiti ti ɣeni zea, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Kaalemele nui Abigayile poanzai, nii Nabale zeni. ⁴ Ti liini, ti naa laazeeli Sayile ma, ga Davide vela, é li Gate. Sayile looɣoni Davide ɣaizie vai va.

⁵ Davide ɣeni Akise ma: «Ni da ke è faabooɔɔ ɣe bè, seizu ve zèa dɔɔɔzu laai ta zu, ve nà li, gè ze ná. Mazɔɔɔ é la ga faa vago ga nèi gè ga da-wotigɛ nui, gè ze è ɣoba, masa taai zu.» ⁶ Naama voloi nɔ Akise Sikelage laai veeni zea. To ɣa é kea Sikelage ɣeni la ga Zuda masagiti tɔnɔ eyesu za. ⁷ Davide keeni Filiseti yooi zu ga kona gila, alu naanigɔ.

⁸ Davide ta ná-kooɔɔ nuiti ti ɣeni liizu, ti da kooi ve Gesuul nuiti ba, ta Giileze nuiti, ta Amaleke nuiti, nuɓusei niiti ti ɣeni zooi naazu kaite Suul letegi, é zeeli Ezipete yooi ɣwepelemave. ⁹ Davide ɣeni naama yooi zuɣologolosu, é la ɣeni zunu ɓaa anzanu yesu vulua. E ɣeni vaazu ga baalagiti, boliiti, nikéiti, soovalegiti, ɲomeiti, ta segeiti, a la ɣalena ma, é ɣeni liizu Akise vɔ be. ¹⁰ Akise ɓena Davide ɣaazaɣa, é ɣe ma: «Beni ka za wo kooi veai ti va?» Davide ɣeni gooɣaavotesu, é ɣe ma: «Zuda yooi lekpemave nu yeezazuve,» ɓaa «Yelaameyele yooi lekpemave nu yeezazuve,» ɓaa «Ken yooi lekpemave nu yeezazuve.» ¹¹ Davide la ɣeni nu nɔpe zesu vulua, é ɣeni ga zunu, ɓaa anzanu, é va lii la Gate vɔ, mazɔɔɔ é ɣeni ɣeezu bɔɔɔ ma: «Ti mina poluvaawo bo ga sɔgi ɣa nii ɓaa nii.» Naa nɔ ɣa Davide ɣeni keezu, yeeɣeɣalal pe daawu, nii é keeni Filiseti nuiti ta-yooi zu. ¹² Akise laani Davide la ga gola, é da ɣe bɔɔɔ ma: «Davide bɔɔɔ woinzeɣea ná-nuiti ma, Izelayele nuiti, toɣa yesu bù ɣɔ, é da botii ɣe bè.»

28

¹ Naama ziegi zu Filiseti nuiti ti ta-ɣɔɔvebei ɣaalɛeni ba, ga ti kooi ve Izelayele va. Akise ɣeni Davide ma: «Keeni è kwɛɛ ga da-o, da-nuiti-yo, wa ɣeezu gi vɔ pelei kooi nii zu.» ² Davide ɣeni Akise ma: «Naa vage, da vaazu kaazu, nèi gè ga da-wotigɛ nui, nii gè vaazu keezu.» Akise ɣeni Davide ma volu: «Gè è zeɣea ga màke nui, eyesu ɣɔ.»

Sayile lii vai gɔve laawooleve anzanui ta vɔ be

³ Ná laa yɔɣɔzu, Samiyele zaani, Izelayele pe ge ná-saa wɔɔi wo, ti maagulu ná-taazuve Lama. Sayile gɔve laawooleve nuiti pe kulani Izelayele yooi va, ta niiti gɔveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma.

⁴ Filiseti nuiti ti ɣaalɛeni ba, ti ta-ɣɔɔlaɣai vu Suneme. Sayile Izelayele pe gaalɛeni ba, ti ta-ɣɔɔlaɣai vu Gileɓoa. ⁵ Sayile Filiseti nuiti ta-ɣɔɔlaɣai ɣaai ma, dualuagi soni, sasubalini gola. ⁶ Sayile Gooɣo GALAGI ɣaazaɣani, kee Gooɣo GALAGI la keeni, é va gooɣaavote, ga segiti, ɓaa gaazaɣa sɔɔlaiti, ɓaa GALA goo wo nuiti maavele. ⁷ Sayile ɣeni ná-botigɛ nuiti ma: «À anzanui ta ɣaizie bè, nii a zoo é gɔveiti daawooleve, gè li pɔ be, gè gaazaɣa.» Ná-botigɛ nu wolaiti ti ɣeni ma: «Anzanui ta ɣa En-Doo, nii a da gɔveiti gaazaɣa.»

⁸ Sayile ɔɔɔɔ maavaliboni, é seje ɔɔɔɔ loo ɔɔɔɔ, é zunu felegɔ vile volu, ti li En-Dɔɔɔ, ti zeelini anzanui ɔɔ be ga kpidii, Sayile ɔɔ ma: «Nà pɔ ga è velela vele vaiti bo bè, ga è ɔɔɔɔ ta laawooleve bè, nii gè ɔɔɔɔ, è toli.»

⁹ Anzanui ɔɔni ma: «È suɔwɔɔ ɔɔ ga Sayile ɔɔ laawooleve nuiti kulave zooli va, ta niiti ɔɔɔɔ ti velela vele vaiti bosu ti ma, da ɔɔɔɔ è balii le tɔɔɔ ɔɔa? Sàa vai ɔa è pɔ ɔɔa?»

¹⁰ Sayile ɔɔnani ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, é ɔɔ ma: «Gè ɔɔnaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga faa ɔɔɔ ɔɔpe ge la ɔɔɔ niima vai zu, é va zeeli è ma.»

¹¹ Anzanui ɔɔni ma: «Be ɔa è ɔɔɔɔ gè toli è ve?» Sayile ɔɔ ma: «Samiyele loli bè.» ¹² Siɔgi zu anzanui Samiyele ɔɔni la, é wola ɔɔinni, é ɔɔ Sayile ma: «Lee vaa zu è yaavazu? Da ɔa è ga Sayile.»

¹³ Masagi ɔɔni ma: «Mina lua, keɔ begele ɔa è kaazu?» Anzanui ɔɔ ma: «Galagi ta ma zii ɔa gè kaazu, é da ɔɔɔ zooli wu.»

¹⁴ Sayile ɔɔ ma: «Kevelei ɔa ɔale?» Anzanui ɔɔɔɔɔɔɔɔni, é ɔɔ ma: «Ke wola ɔɔɔi ve de, é leɔɔɔ, maavelevelegai ga sejei.» Sayile kweɔni ga Samiyele ve, é unpilɔni zooli ma, é nɔkɔ.

¹⁵ Samiyele ɔɔni Sayile ma: «Lee vaa zu è ná-dooɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ? Lee vaa zu è tɔɔɔɔɔ.» Sayile ɔɔɔɔɔɔɔni, é ɔɔ ma: «Nà ziiɔɔɔ wola zu, Filiseti nuiti ti kɔɔi laalea bù, ɔɔɔɔ GALAGI ma ge zeɔa bà, é la ɔɔɔɔɔɔɔni ga GALA goo wo nuiti ɔɔa segiti maavele. Gè è loligɔ ga nii ná ke, è naa le ga ze.»

¹⁶ Samiyele ɔɔ ma: «Lee vaa zu mu è tɔɔɔɔ, ni ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔa è va, é ɔɔa ga è zili nui? ¹⁷ ɔɔɔɔ GALAGI naa laazeelia, nii é ɔɔni gè bo è ma. E masadaɔ ɔɔɔa è ya, é fe è ɔɔɔa nui ta ya, Davide ya. ¹⁸ Tei è la keɔni, è va ɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ve, velei é ɔɔni ɔɔɔɔ, é yeeveɔ la Amaleke nuiti ma, ná-ziiɔɔaawanai zu, è la naa ɔɔɔni. Naa ɔa è kea, ɔɔɔɔ GALAGI è zosu la ɔɔni za. ¹⁹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔɔɔ wo lɔɔɔɔ Filiseti nuiti zeezu, da-o, Izelayele nuiti-yo. Da-o, è-lointi-yo, wa vaazu pɔ pelei lina, ɔɔɔɔ GALAGI ɔa Izelayele ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ pɔ da Filiseti nuiti zeezu.»

²⁰ Gaamago Sayile yɔni loni, é loo zooli ma, mazɔɔɔ é wola luani Samiyele laawooi va. Naa volu, tei é la ɔɔni daami woni foloi, ta kpidii, zebe la mɔ ɔɔni zea.

²¹ Anzanui vaani Sayile ɔɔɔa, é ka ga naa wola luave, é ɔɔni Sayile ma: «Peɔe, nɔi gè ga da-wotiɔɔ anzanui, gè woiloga è-woo ma, gè ɔɔkula zenvui zu, gè naa ɔɔ, nii è boga mà. ²² Da ɔɔɔa woilona, da-wotiɔɔ anzanui wooi ma: be gè bulu buɔa ɔɔla kevele beɔe è ve, è mi, nii a ke è zebe zɔɔɔ, è wuzegɔ, è vile pelei ma, è da li.»

²³ Sayile ɔɔɔni, é ɔɔ ma: «Gè la daami wosu.» Keɔ ná-botigɔ nuiti, ta anzanui, ti ɔɔni da, Sayile ma ge woilo ti-woo ma. E wuzegɔni zooli ma, é zeɔi beteɔi zu.

²⁴ Anzanui nike ɔɔkpagi vaani, nii é ɔɔni zea, é da make, é bulu vukoi zeɔe, é gaayo, é kpeɔe ga buluiti, nii leve la su. ²⁵ Anzanui daamianigi naati feeni Sayile ta ná-botigɔ nuiti zea. Ti begai ma ga daamii wo, ti wuzegɔni, ti li ma bidi naa nɔ.

29

Filiseti nuiti ti Davide ɔɔaɔɔa vai ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ pɔ gaaleɔni ba Afeke, Izelayele ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔu zie ungi ɔɔaave, nii é Zizeleyele. ² Filiseti ɔɔniɔɔni ti maabuɔani ga ta-nu

ungilagiti, ta ta-nu waagilagiti. Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ti vileni masagi Akise volu, ti ḡeni voluzu velei. ³ Filiseti ḡundiḡiiti ti ḡeni ma: «Beni ka ga Eḡulu nui niiti?» Akise ti woogaaḡoteni, é ḡe ti ma: «Davide ve, Izelayele masagi Sayile ná-botiḡe nui, é folo moinmoin, ta kona moinmoin kea koba, ḡe la de so kaani, nii nu a peelala su, é lozei paa yee ma, é zeeli za ma.»

⁴ Kele Filiseti ḡundiḡiiti ti yiiḡaawanani Akise ma, ti ḡe ma: «Zunui nii ḡaagale ma, ve é seidai ná. E mina yei ḡi volu kooḡḡzuvé, é mina va ḡeezu ga ḡi zili nui kooḡḡ zieḡi zu. Nii la vaazu maliḡii eneḡesu, keni é gá-nubusei ta leve naa vo.» ⁵ Davide nii ná laade ti ḡeni guyei loozu be, ti dá kuai wo, ti dá ḡe ma: «Sayile vonini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge voni nu waavuuḡugiti ma?»

⁶ Akise Davide lolini, é ḡe ma: «Gè ḡonaa ḡooḡḡ GALAGI ma, nii é vulua, ga dá ga sole nu, neeve bè ga ḡe dá é ḡa koba, ade dá lo, ade dá ḡula, ada kooḡbebi, mazoloo kaipa é vaani koba, ḡe la de è-zo kaani, é ye ga su za zeelia. Kele, é maayo ge la Filiseti ḡundiḡiiti be. ⁷ Naa ḡa é ba, ḡale ma, é li, ziiḡeḡi ḡe é ve, nii a ke Filiseti ḡundiḡiiti wanama vaa mina ḡe.»

⁸ Davide ḡeni Akise ma: «Lee ḡa ḡe kea mu, leeni ḡa é kaai bà, nèi ḡe ga dá-wotiḡe nui, é lozei paa yee ma é ḡoba, é zeeli za ma, nii a ke ḡe mina li, ḡe va kooi ḡo maliḡii zili nuii daaloḡma?»

⁹ Akise Davide woogaaḡoteni, é ḡe ma: «Gè kweeeni ga é neeve bè, eḡe GALA ná-geezuḡeela, kele Filiseti ḡundiḡiiti ka ti ḡeai má: «E la vilesu ḡi volu kooḡḡzuvé.» ¹⁰ Naa ḡa é ba, á wuzeḡe lina sobuzobu, dá-o, dá-ḡalamoin ná-botiḡe nuiti-yo, niiti ti vileḡai é volu, á wuzeḡe sobui, woza zu a ḡeena kala, wo dá li.»

¹¹ Poluma voloi sobuzobui, Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ti wuzeḡeni fala, ti ḡale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. Filiseti nuiti ti liini Zizeleyele.

30

Amaleke nuiti ti loo vai Sikelage zu

¹ Amaleke nuiti ti kooi veeni Sikelage va, ta Zuda yooi va, lekpeḡave nu yeezazuve. Sieḡi zu Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ti zeelini la foloi zavasiei Sikelage, ti kaani ga ti taai ḡoloḡologe, ti galaai ga abui. ² Ti anzanuiti soni, ta niiti pe ti ḡeni taazuve, dounḡo ve kpakolo ba. Ti la ḡeni nu nḡpe paani, kele ti ti zoni, ti pele zo, ti dá li. ³ Davide ta ná-kooḡḡ nuiti ti zeelii ma taazuve, ti taai ḡaani galaai. Ti-anzanuiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti, ti zogai ga koo luaiti, ti li ga tiye. ⁴ Davide ta nubuseiti ti ḡeni polu, ti toozeini ga bainga, ti dá wolo, eyesu zebéi pe ge ḡula ti ya. ⁵ Ti Davide anza felegaiti pe soni ga duoi, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Aḡigayile poanzai, nii Kaalemele nui Nabale zeni.

⁶ Davide yii wola boloni, mazoloo nubuseiti ti ḡeni ḡeezu, ti so ga kotui, é za, toozei ti ḡilagilagi pe ti yii ḡeni zoolézu ga ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti ta-vai. Kele Davide boḡḡ ḡalivaani ḡooḡḡ GALAGI ma, ná-GALAGI, é zebéi niine zolooni volu.

⁷ Davide ḡeni zalaḡa ḡula nui Ayimeeleke ná-doun zunui Aḡiataal ma: «Va ga zalaḡa ḡula zeḡei, nii ḡooḡḡ GALAGI ḡaazaḡasu da.» Aḡiataal vaani la, é fe zea. ⁸ Davide ḡooḡḡ GALAGI ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Nà zoo nei ḡe vile niima nuiti polu? Nà vilena ti volu, ná ti ḡoḡḡzumén nei?» ḡooḡḡ GALAGI googaaḡoteni, é ḡe ma: «Vile ti volu, dá ti ḡoḡḡzuméensu, nii pe ti liai la, é ti pe unḡoo.»

⁹ Davide ta ná-nu undəzitaiti (600) ti vileni pelei ma. Ti zeeliai ma Bezəəl kotuđei ma, tanigaa ti yeni miná. ¹⁰ Davide vileni nə pelei ma, nui naati polu, ta nu unnaanigo (400), nu unfelego (200) zəiti ti bəloni, ti la zooni ti va Bezəəl kotuđei buđe, naati ti yeni miná.

¹¹ Ti Ezipete zunui ta ɣaani dəboi zu, ti so, ti lii la Davide və. Ti bului veeni zea, é mi, ti ziei ve zea, é bəole, ¹² ti koolegoolegi ma waa vooi ta veeni zea, ta zeeɣe felego leezen vooi zu. Kpegai ma ga daamii wo, é zeebe zoləoni, mazələo é keeni ga folo savago, ta kpidi savago, é la daami wosu, é la bəolezu.

¹³ Davide gaazaɣani, é ɣe ma: «Be ná-nu ɣa ga de? Mini ɣa é zegəzu ná?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ga Ezipete zunu loungo, Amaleke zunui ta ná-duo ɣa ga ze, folo savago ɣa ná-duo keeɣei təai ya, mazələo gè la ɣeɣeni. ¹⁴ Kooi ɣa gi liai gi too, Kelete yooi zu lekpeɣave nu yeezazuve, Zuda yooi, ta Kaləbe yooi lekpeɣave nu yeezazuve, gi abui loge balaa Sikelage va.»

¹⁵ Davide gaazaɣani, é ɣe ma: «Da ke é lo tũɣo, de zeeli kəoɣogi naa ma?» Ezipete zunu loungoi ɣeni Davide ma: «Gona bə GALA daaseigi zu, ga é la paa, ta é la fəa ná-duo keeɣei ya, naa a ɣeena, ná lo é luɣo, de zeeli ti ma.»

Davide zie vai Amaleke nuiti bu

¹⁶ E loni Davide luɣo, ti zeeli Amaleke nui naati ma, ti vazagai naama you yəɣozuve, ti da daamii ta kpəlei wo, ti da fetii ɣula, koozuneei maavele ma, é bəzei naama ani moinmoingi vaa va, nii ti soni kooi zu, Filiseti yooi, ta Zuda yooi zu. ¹⁷ Davide kooi veeeni ti va gosui, é ye ti vaazu, eyesu poluma voloi kpəkəi. Tanope ge la ɣulani zea, keeni zunu loungo unnaanigoiti (400), niiti ti zeini nomeiti koma, ti vela. ¹⁸ Davide naati pe unməoni, niiti Amaleke nuiti ti ti zegeni, é anza felegoiti balaa unməoni. ¹⁹ Ti la ɣeni valani nu ɣila kpalaa ma, doungoa zu, kpakologaa zu, zunu loungo, baa anzanu loungo, nii pe é zoni kooi zu, ti la valani gilazu balaa ma. Nii pe ti kulani ti ya, Davide ɣaleni ma ga ti pe. ²⁰ Davide togani veevelegiti, ta ma baazagiti soni, nui niiti ti ɣeni loni togani bulugi naati tuɣo, ti ɣeni ɣeezu ma: «A ka, nii ɣa Davide sogai kooi zu.»

Kəozoganii ɣaagwəe vai

²¹ Davide zeelini nu unfelegoiti (200) ma, niiti ti bəloni, ti la ɣeni zooni ti va vile polu, ti yeni Bezəəl kotuđei və be. Naati ti vaani Davide laaɣomisu, ta nui niiti ti ɣeni polu. Davide maaɣugani ti va, é ti luvo. ²² Nui niiti ti ɣeni Davide volu, nu noiti ta nu pakai tanigaa ti ɣeni ti zaama, ti da ɣe ma: «Tei ti la ade maazaani kəoɣozuve, nii pe ade sogai kooi zu, təno la ba, keeni ti-anzaiti, ta ti-lointi nə ɣa ta ve ti ya, ti da li.» ²³ Kele Davide ɣeni ti ma: «Kəelointi, à mina naa ɣe, ga nii Gooɣo GALAGI feai ade ya, mazələo é ade makega, é naati də ade yeezu, niiti ti laaleai ade wu. ²⁴ Be ɣa é woilosu wo-woo ma niima vai zu? Zoi diai kəoɣozuve, ta nii zegai kasəiti koba, tənəi ɣa ɣeezu ga ɣevele, ti gaagwəe yəɣozu vəoma.» ²⁵ Uele ɣana é ɣeeni la, é bəzei naama voloi ma, é li ga naa luɣo veele, ti naa ɣeeni ga togi, ta devei Izelayele yooi zu, zaagaza togi naa ɣa ná.

²⁶ Davide liai ma Sikelage, aniiti ti zogai kooi zu, é naati gaagwəeeni, é ta leve bəolaiti ma, Zuda ɣundiɣiiti, é ɣe ti ma: «Wo-zabai ɣaa, kulaa anii naati su, ti zogai kooi zu, nii kəai Gooɣo GALAGI zili nuiti daaləɣoma.» ²⁷ Uele ɣana é keeni la Beetele geleiti be, é ta leve Laməte ɣundiɣiiti ma ti lekpeɣave nu yeezazuve yooi zu, é ta leve Yatiil ɣundiɣiiti ma. ²⁸ E ta leve Aləweel ɣundiɣiiti ma, ta Sifeməte ɣundiɣiiti, é ta leve Esetemoa ɣundiɣiiti ma. ²⁹ E ta leve Lakale ɣundiɣiiti ma, é ta leve Yelaameyele laa wolaiti su ɣundiɣiiti ma, ta Ken laa

wolaiti su ƒundifiiiti ma. ³⁰ E ta leve ƒoolema ƒundifiiiti ma, ta ƒool-Asan ƒundifiiiti, é ta leve Atake ƒundifiiiti ma. ³¹ E ta leve Geebelon ƒundifiiiti ma, ta ve kpein Davide ta ná-kooƒo nuiiti ti leveni ná.

31

Sayile zaa vai

(1 Dolo Seveí 10:1-12)

¹ Filiseti nuiiti ti kooi veeni Izelayele nuiiti ba. Izelayele nuiiti ti velani ti va, ti-ma moimoin ge zaani ti zaama, Gileboa gizei ma. ² Filiseti nuiiti ti ƒaavoteni ga ƒiteƒite Sayile ma, ta ná-doun zunuiiti. Ti ná-doun zunuiiti paani: Zonatan, Abinadaabe, naa ve Malekisia va. ³ Kooi ƒaavoteni Sayile no ma niina. Kile pili nuiiti ti kaani, é wola lua.

⁴ Sayile ƒeni ná-kooƒo zoola zefe nui ma: «Da-woƒa zokpoi ƒula ma laƒagi zu, é paa, nii a ke tatipelevolulala nui niiti ti mina va paazu, ti va baafula ma.» Kele naa la ƒeni keeni, toozei é ƒeni balizu ga dualuagi. Sayile boƒoi da ná-boƒa zokpoi zefe, é lo ga. ⁵ Ná-kooƒo zoola zefe nui kaai ma ga é zaa, to balaa é looni nono ma woƒa zokpoi ƒa, ti pe ti za.

⁶ Ule ƒana Sayile ta ná-doun zunu savagoti ti zaani la folo ƒila kpegi, ta ná-kooƒo zoola zefe nui, é veeni ná-kooƒo nuiiti ba. ⁷ Izelayele nui niiti ti ƒeni petugi volu vele, ta zoti ti ƒeni Zuluden volu vele zoma ƒakei ma, ti kaai ma ga Izelayele ƒoovebei vela, ta Sayile veeni ná-dointi ba, ti za, tiya balaa ti ƒulani ta-laaiti su, ti vela. Filiseti nuiiti ti vaani, ti ze naama laaiti su.

⁸ Poluma voloi Filiseti nuiiti ti vaani koo loƒoi zu, nii a ke ti poomaiti koligiti seƒe. Ti Sayile ta ná-doun zunu savagoti ma voomaiti kaani Gileboa gizei ma. ⁹ Ti Sayile nongi leveni ba, ti ná-kooƒo zoolaiti seƒe. Naa volu ti ta-vonifaamai ma wooi laazeeli Filiseti yooi ná pe su, daazeeli nuƒuseiti ma ta ta-ƒooƒo ganigiti ta-veleiti bu. ¹⁰ Ti Sayile ná-kooƒo zoolaiti daani Asetaateiti ta-vele wu, ti ma voomai zele Bete-San zifigi va.

¹¹ Siegi zu Galaade yooi zu Yaƒeese laaveaiti, ti naa menini da, nii Filiseti nuiiti ti keai ga Sayile, ¹² kooƒo nu ƒezeƒezeƒegiti ti va, naati ti vileni pele ma, ti ni piin ziezu, ti va, ti Sayile ma voomai ƒula Bete-San zifigi va, ti ná-doun zunu savagoti ma voomaiti seƒe balaa, ti li ga tiye Yaƒeese, ti ti ƒala miná. ¹³ Ti ti-ma ƒaieiti seƒeni, ti naati maaƒulu, tamalise wului wu, nii é Yaƒeese. Naa voluma, ti zugi zoni folo lofela laawu.

Samiyele

Ná-Seyei Velesei

DAVIDE NÁ-MASADAI

Sayile ta Zonatan
ti zaa vai wo fai Davide ma

¹ Sayile gɛnina zaani, siegi zu Davide gɛlani ma la, é va, é zei Sikelage, kpegai ma ga vɔni Amaleke nuiti ma. E folo felego gɛeni Sikelage. ² Foloi zavasiei, zunui ta gɛlani Sayile ná-kɔɔlagai zu, é va, kɔba zegeiti balivaliai ga, fufiligi vuuni nɔungi ma. Seeliai ma Davide gɔba, é looni zoi ma, é nɔkɔ Davide gɔgɔwu.

³ Davide gaazaɣani, é gɛ ma: «Mini gɛ é zegezu ná?» E gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Pèlavɛ, gè zege Izelayele ná-kɔɔlagai zu.» ⁴ Davide gɛni ma: «Lee gɛ keai? Nà è maanɛɛɛzu, bo deɛ ma.» Naa gɛni ma: «Izelayele gɔvɛbei bizaa kɔɔi va, ti zunu mɔinmɔin paa ti zaama. Sayile bɔgɔi ta Zonatan ti zaa.»

⁵ Davide zunu loungoi naa gɛazaɣani, nii é gɛni poluvaawogi wosu, é gɛ ma: «È kweɛge gɛle ga Sayile ta ná-doun zunui Zonatan ti zaa?» ⁶ Zunu loungoi gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Solooge nɔ kpein ga gè gɛa Gileḅoa gizei ma, gè Sayile gɛ, é da zele ga ná-kpɛɛin ma ungi, kɔɔgɔ wotoloiti ta soo bize zalaɔusuiti ti da maaɔuɣa ba. ⁷ E wɛleni ɔlu, é ká, é tòli, gè gɛ ma: «Yoo, masagi.» ⁸ E gɛazaɣani, é gɛ mà: «Bɛ gɛ ga de?» Gè gɛ ma: «Nà ga Amaleke nu.» ⁹ E gɛni mà: «Maaɔuɣa bà, è pàa. Mazɔlɔ gaazulatigi sòga, anɛ ni zɛnvui gɛ de sù.» ¹⁰ Gè maaɔuɣani ba, gè paa, mazɔlɔ gè kaani ga é la mɔ yɛnvua ná-tooɔ ɔlu ma. Naa ɔluma gè masa bɔɔlogi gɛla unma, gè balai gɛla zeei va. Tiya gɛa, pàavɛ ga tiye málígíi ɔɔ.»

¹¹ Davide gɔba zegeiti soni, é ti balivali ga. Koba nuiti pɛ ti ta-zegeiti balivalini ga ga kevele. ¹² Ti saa wɔlɔi woni, ti bɔgɔ maawɔin, ti zugi zo eyɛsu kpɔkɔ, Sayile ta Zonatan ta-vaa zu, naa vɛɛ Gɔɔgɔ GALAGI ná-kɔvɛbei va, ta Izelayele nuiti pɛ ta-vaa zu, niiti ti zaani kɔɔi zu.

¹³ Davide zunu loungoi gɛazaɣani ɔlu, nii é poluvaawogi woni ma, é gɛ ma: «Mini nu gɛ ga de?» Naa gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Kèɛ gɛ ga Amaleke zunui ta, nii paai seikɔgɔmai ma zoi nii zu.» ¹⁴ Davide gɛni ma ɔlu: «Lee vaa zu é la luani, è yeemaalega, è naama nui vaa, nii Gɔɔgɔ GALAGI yimazegeai la, é gulɔi ziaai ma?»

¹⁵ Davide ná-kɔɔgɔ nui gila tolini, é gɛ ma: «Va, è paa.» Kɔɔgɔ nui Amaleke nui naa vaani. ¹⁶ Davide gɛni ma: «È zaa vai ma ungi gɛ ga da bɔgɔi, mazɔlɔ da bɔgɔ gɛ é bɔgɔ maalɔa, siegi zu é gɛa la ma: «Nà gɛ gè naama nui vaa, nii Gɔɔgɔ GALAGI yimazegeai la, é gulɔi ziaai ma.» »

Saa wɔlɔ wuyei Davide tooni
Sayile ta Zonatan ma

¹⁷ Davide saa wɔlɔ wuyei nii bɛteni, é too Sayile ta Zonatan ma. ¹⁸ E devei veeni ga ti Zuda mavofodaiti pɛ kala ga ma guyei. Guyei vɛ daa ga «Kilɛgi.» Seyɛvɛ «Telebo nui ná-sevei» zu.

¹⁹ Izelayele, da-gɔɔgɔ nu wolaiti ti zaa, da-gízeiti ma!

Toɣa gɛle kɔɔɣuluɔa wolaiti toai?

²⁰ A mina ma wooi laazeeli Gate,

ma wooi mina wo Asekalon koi yɔɔzuveti,
 nii a ke Filiseti anzanu loungoiti ti mina ɔoozunε,
 nii a ke tatipelevolulala nuiti ti-loun anzanuiti ti mina guyei loo,
 ti va da kuai wo.

²¹ Ee, Gileboa gizeiti, duɔu mina mɔ vu wo ma, ta tona,
 tii nɔpe ge mina mɔ ɔe wo-ɔakamaveti, ε va da beεe.

Mazolɔɔ nɔ ɔa baagɔlaai nɔ kooɔɔ nuiti ta-ɔooɔɔ zεpegi ma,
 Sayile nɔ-kooɔɔ zεpegi, nii gulɔi la mɔ ziaa ma eyεsu pe.

²² Zonatan nɔ-kilegi la ɔea ɔulazu volu, aisa ε va sili nuiti paa,
 ε la ɔea zegezu kooɔɔɔiti sebei luɔɔ,
 Sayile nɔ-bogɔ zokpɔi la ɔea ɔaagalesu ma,
 kenɔ a la losuve ɔεna.

²³ Sayile ta Zonatan ti ɔea neeni nuiti be, ti-zii ma voloi pe su,
 ti la balaa ɔaagweeni saai zu.
 Ti zivileni, ε leve koɔeiti ba,
 ti ɔaaɔa, ε leve zalaiti ba.

²⁴ Izelayele anzanu loungoiti, a wɔɔɔ Sayile nɔ-faa zu,
 nii ε ɔea sefe biingiti toozu wo ɔɔba, ti vagai,
 ε ɔea zanu soolaiti gilizu wa-zegeiti ba.

²⁵ Toɔa ɔale kooɔɔuluɔa wolaiti toai kooi zaama?
 Naa ɔεεve ɔale, Zonatan zaa gize unmaε?

²⁶ Zii ɔa bɔɔzu koozu da-vaa zu, Zonatan,
 keeloin, bɔɔla vagɔi nii gola ɔea neeni be.
 Da-wɔɔla vai wola ɔea vani nɔun be,
 ε va ε leve anzanui nɔ-neεbeɔi va.

²⁷ Toɔa ɔale kooɔɔuluɔa wolaiti toai?
 Toɔa ɔale kooɔɔ nu wolai niiti undaaviligai?

2

Daive zeɔi vai ga Zuda masagi Geebelɔn

¹ Naama vaiti poluma, Davide ɔooɔɔ GALAGI ɔaazagani, ga ni toɔa zoo
 liizu, ε zeɔi Zuda laa wolai gila su. ɔooɔɔ GALAGI gooɔaavoteni, ε ɔe ma:
 «Ungo, da zoo liizu.» Davide ɔe ma: «Taai ma begele zu?» ɔooɔɔ GALAGI ɔe
 ma: «Geebelɔn.»

² Davide liini zeizu minɔ ta anza felegoiti, Zizeleyele nui Ayinoame, ta
 Aɔigayile, poanzai nii Kaalemele nui Naɔale zeni. ³ E liini balaa ga nɔ-kooɔɔ
 nuiti pe, ta ta-veleyeɔeiti, ti li, ti zeɔi Geebelɔn maaɔoolii zu laaiti su. ⁴ Zuda
 nuiti ti vaani minɔ, ti gulɔi zie Davide ma ga ε ɔe ga Zuda masagi.

Davide menini ga Yaɔeese nui niiti ti Galaade, ti Sayile maaɔuluve. ⁵ Davide
 keelaiti teveni ti ma, ε ɔe ti ma: «ɔooɔɔ GALAGI tuya loo wo ve, tɔzeɔi
 woogefiladai naa va, nii wo kea wo-maliɔii Sayile ve, ga wo maaɔulua. ⁶ ɔooɔɔ
 GALAGI bɔɔɔi balaa zoo ε nuɔɔɔɔlai ta woogefiladai ɔe wo ve. Nɔ wa-nuɔɔɔɔlai
 ɔeɔala ɔe wo ve. ⁷ A zebezege, wo ɔe ga gaɔaa nu wolaiti. Wo-maliɔii Sayile
 zaa, kele a sugwee ga Zuda nuiti ti gulɔi zieve mɔ, ga ge ɔe ga ta-masagi.»

Isebaale zeɔi vai ga Izelayele masagi

⁸ Naama ziegi zu, Sayile nɔ-kooɔɔuluɔai, Neel nɔ-doun zunui Aɔeneel liini ga
 Sayile nɔ-doun zunui Isebaale Maɔanayime taazuve. ⁹ E liini, ε deε ga naa ɔa

é ga masagi Galaade, Asuul, Zizeleyele, Efelayime, ta Benzamen yooiti unda, subuğa zu Izelayele yooi kpein. ¹⁰ Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-konagi ģeni ga puunaanigɔ (40), siegi zu é zeini la ga Izelayele masagi. Kona felegɔ ģa é keeni masadai zu. Kele Zuda wolodamaiti ti ģilini Davide va. ¹¹ Davide masadai ģeeni Zuda wolodai unda kona dafela, alu dɔzita laawu Geebelɔn.

Telete kɔɔi Zuda ta Izelayele yɔɣɔzu

¹² Neel ná-doun zunui ABeneel ta Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-kɔɔɣɔ nuiti ti zegeni Maġanayime, ti da li ga Gaɓaġɔn vele. ¹³ Seluya ná-doun zunui Zoabe ta Davide ná-kɔɔɣɔ nuiti balaa ti vileni pelei ma, ti zeizu felegɔ pe ti ģomi kpoigi ģobaue nii é Gaɓaġɔn, ti lopele ɓete, zoiti ti lo zie voluue, zoiti balaa ti lo zie voluue.

¹⁴ ABeneel ģeni Zoabe ma: «Nà pɔ ga ɗa-zunu loungoi tanigaa ta nɔni tanigaa ti kɔ ga gilagila.» Zoabe ģeni ma: «Zèe ģa bu.» ¹⁵ Kɔɔɣɔ nu puugɔ maazu felegɔ (12) ģulani Benzamen ma wolodamaiti saama, ta Sayile ná-doun zunui Isebaale letegi, salavusu puugɔ maazu felegɔ (12) ģula Davide ná-kɔɔɣɔ nuiti saama. ¹⁶ Kɔɔɣɔ nui ģilagilagi zili nu zoni nɔungi va, é boġa zɔkpɔi lɔ kɔ kakamaue, eyesu ti pe ti loo uɔɔma. Ti Gaɓaġɔn ģobaue Mini laasei peeni ga Boġa Zɔkpɔ Balagi. ¹⁷ Kɔɔi wuzegeni ti yɔɣɔzu, é ɓɔi. Davide ná-nuiti ti zieni ABeneel ta Izelayele nuiti bu naama voloi.

¹⁸ Seluya ná-doun zunu savagɔ ģeni salavusuiti saama: Zoabe, Aɓisayi, ta Azayele. Azayele vegani ɓɔɣɔ ma, é ɓize, eġe dopai é dɔɓɔi zu. ¹⁹ E vileni ABeneel volu, é ɗa kpe. E vileni naa volu, é la zegeni polu, é va li ga yeezazu vele ɓaa ģɔuvezu vele. ²⁰ ABeneel ungi latini, é gaazaġagi wo, é ģe ma: «Azayele, ɗa ģa è pɔlu?» Azayele ģe ma: «Ungo, nà ve.» ²¹ ABeneel ģeni ma: «Li ga yeezai, ɓaa ģɔvei, é vile salavusu zunu loungoi nii gila polu, é ná-kɔɔɣɔ zɔɔlaiti kula zea.» Kele Azayele la ģeni keeni, é va zegfe polu. ²² ABeneel ģeni ma volu: «Zegfe pɔlu, lee vaa zu è diizu è vaa vai ma? Nà zoo ġale gè wele è-lié Zoabe ġaazu?» ²³ Kele Azayele la ģeni keeni, é va zegfe polu. ABeneel ná-kpein ma ungi lɔ Azayele ģogɔ zu, é ģula ga polu velei. E looni gaama, é za ná nɔ. Nu nɔpe a la zeelina ve Azayele zaai ná, keeni a la lo.

²⁴ Zoabe ta Aɓisayi ti vileni nɔ ABeneel volu, foloi daazuue kpein ti ɗa zeeli Ama ġizei ma, Giya letemaue, Gaɓaġɔn tevehai zu velei. ²⁵ Benzamen nuiti ti ġaalɛni ba, ti bun ɓɔɣɔ ma ABeneel ģobaue, ti gize unmaue zo. ²⁶ ABeneel ɗa wooġula Zoabe ma, é ģe ma: «Ade la looġoga kɔɔi ġɔɔzu ɓɔɣɔ laalɔġoma ga boġa zɔkpɔi? E la gaɗaazu ga niima vaiti gaabelagi ġa ga faa nɔu? Lee ġa è maaɓɔunsu, è va bo ɗa-nuiti ma ga ti zegfe ti-ġeelointi polu?» ²⁷ Zoabe ooġaavoteni, é ģe ma: «Gè ġonaa Gooġo GALAGI ma, nii é vulua, ni è la ģeni ɓoeni ġana, ná-nuiti ti ġea yesu wo ɓeezu eyesu lina sobu.» ²⁸ Zoabe puuigi veeni, kɔɔvebei pe ge loni, ti looġo kɔɔi va ta Izelayele nuiti kpee vai va.

²⁹ ABeneel ta ná-kɔɔɣɔ nuiti ti zieni naama ɓidii jɛgelein, Zuluden ma vetu nemei zu, ti zeeli Zuluden ma, ti kpude, ti Bitelon maaleue, ti zeeli Maġanayime.

³⁰ Zoabe zegfeai ma ABeneel volu, é ná-kɔɔvebeiti pe gaalɛni ba. E ģula Azayele volu, nu puugɔ maazu taavuugɔ (19) ģiligaa ġa ti la ģeni ɓoeni toligi ma, Davide ná-nuiti saama. ³¹ Kele Davide ná-nuiti ti nu unsavagɔ nu vuulɔzita (360) vaani Benzamen nuiti ta ABeneel ná-nuiti saama. ³² Ti liini ga Azayele ma vuomai, ti maaġulu keeġe ná-kabai zu Beteleyeme. Zoabe ta ná-kɔɔɣɔ nuiti ti niini piin ziezu, ti zeeli Geebelɔn geelaalaosuue.

3

¹ Kooi lebbini Sayile ná-pelleyeɣei ta Davide ná-pelleyeɣei yɔɣɔzu, keɛ Davide ná-pelleyeɣei zebei ɣeni liizu ga wɔɔla, Sayile ná-pelleyeɣei zebei da li ga velevɛɛga.

*Davide ná-doun zunuiti
ti zɔɔɔni Geeɓelɔn*

² Davide doun zunua zɔɔɔni Geeɓelɔn. Ma mɔungi laa ɣeni ga Amenɔn, Zizeleyeɛ nui Ayinoame ná-doun zunui. ³ Felesiei laa ɣe ga Kileyaɓe, Aɓigayile ná-doun zunui, Kaalemɛɛ nui Naɓale ná-poanzai. Savasiei laa ɣeni ga Aɓesalɔme, Maaka ná-doun zunui, Gesuul masagi Talemayi ná-doun anzanui. ⁴ Naanisiei laa ɣe ga Adɔniya, ɔagite ná-doun zunui. Dɔɔlusiei laa ɣeni ga Sefatiya, Aɓitale ná-doun zunui, ⁵ ta dɔzitasiei laa ɣe ga Yiteleyame, Davide anzai Egela ná-doun zunui. Davide ná-doun zunuiti kana, ti zɔɔɔni be Geeɓelɔn.

Aɓenɛɛɛ ɣili vai Davide va

⁶ Kooi ɣeai ma Sayile ná-pelleyeɣei ta Davide ná-pelleyeɣei yɔɣɔzu, Aɓenɛɛɛ losuɓe maabakpani Sayile ná-pelleyeɣei wu. ⁷ Anzai ɣeni Sayile ya, nii é la vuluni ga zɔiti kevele, daa ga Lisepa, Aya ná-doun anzanui. Iseɓaale da zeli lo Aɓenɛɛɛ ma, é ɣe ma: «Lee vaa zu é laai kɛɛ anzai ɔɓa?» ⁸ Naama wootti ti wola wanani Aɓenɛɛɛ ma, é ɣe Iseɓaale ma: «Da kàazu ga gile, nii é botii ɣeezu Zuda ve ɓaa? Kaite na woogɛɣiladai ɣeezu è-ɣee Sayile ná-pelleyeɣei ve, naa veɛ keɛɣelointi ba, ta ɓɔɔlaiti. Gè la vaani bu, é va loo Davide yeezu. Da ɣa é faaɣaaza daazu unna za, anzanui nii maavele ma. ⁹ GALA ge sò ná-ziiɣaawanaati pe su, ni gè la losuɓe kpein keeni, naa laazeeli vai zu, nii ɔooɔɔ GALAGI minazeɣea la Davide ve, é konai wo maazu, ¹⁰ é ɣe toɣa Izelayeɛ ta Zuda masadai ɣulazu Sayile ná-pelleyeɣei ya, é fe Davide ya, é loozei Dan, é li Beel-Seeɓa.» ¹¹ Iseɓaale la ɣeni zooni é va gooɣaavote ga woo ɣila kpalaa, mazɔɔɔ é ɣeni wola luazu ba.

¹² Aɓenɛɛɛ keelaiti teveni Davide ma, é ɣe ma: «Be ɣili ka nɔnɔ ga zooni nii? De minazeɣe ke yɔɣɔzu, na zoo gè ɓo é va, gè Izelayeɛ pe tati é ma.» ¹³ Davide ɣeni ma: «Zèe ɣa bu, da minazeɣe ɓooɣ yɔɣɔzu, keɛ faa ɣila kpe maazu: da ɣena vaa, keeni é va deɛ ga Sayile ná-doun anzanui Mikale.» ¹⁴ Naama ziegi zu, Davide keelaiti teveni Sayile ná-doun zunui Iseɓaale ma, é ɣe ma: «Anzai Mikale ve zèa, nii gè fuluai ga Filiseti nuiti ta-zunu ani laayɔɔɔ ungilagi (100).»

¹⁵ Iseɓaale Mikale zeɣeni sinigi Paletiyee ɔɔ be, Layise ná-doun zunui. ¹⁶ Paletiyee vileni polu, é da wɔɔɔ, é yeni polu, ti zeeli Baɣfulime. Ti zeelii ma niina, Aɓenɛɛɛ ɣeni ma: «Galena ma, è li.» E galeni ma.

¹⁷ Aɓenɛɛɛ ɓɔeni Izelayeɛ ɣewolaiti pɔ, é ɣe ti ma: «Kaite wɔin ɣea wo ma ga Davide ɣe ga wa-masagi. ¹⁸ Yeeɣɣagalai zeelia, wo naama ɣeeɓwotiiti ke. Mazɔɔɔ ɔooɔɔ GALAGI minazeɣeɓe, é ɣe ma: «Nà-botiɣe nui Davide ɣa gè nà-nuiti Izelayeɛ nuiti unmɔosu ga maavele, gè ti ɣula Filiseti nuiti zea, ta ti zili nuiti pe zea.» »

¹⁹ Aɓenɛɛɛ ɓɔeni ɣana nɔ Benzamen mavofodai ɔɔ. Naa ɔoluma é liini Geeɓelɔn, é naama vaiti daazeeli Davide ma, nii ti zoolooni ma ta Izelayeɛ nui mɔaiti, naa veɛ Benzamen mavofodai zu nuiti ba. ²⁰ E zeelini Davide ɔɔ be Geeɓelɔn, ta zunu ɔuufelegoiti (20), niiti ti maazaani. Davide daami wola ɣeɓeɓe ɓeteni ti pe be. ²¹ Aɓenɛɛɛ ɣeni Davide ma: «Nà liizu, gè Izelayeɛ nuiti pe gaale ba da-zobogi wu, mǎliɣii masagi, minazeɣegi ɣa ɣe wo yɔɣɔzu, da

masadai gɛ, ɔɛlei nɔpɛ è pɔ la.» Naa ɔluma Davide yeeɓeni Aɓenɛɛl ɔa, é li ziileigi zu.

Zoaɓe Aɓenɛɛl ɔaa vai

²² Su la ɗoozani, Zoaɓe ta Davide ná-nuiti ti da unkula, ti zeɓe kooɓaɓe ta. Ti ɔaani ga ani mɔinmɔin, niiti ti ti zoni kooi zu. Aɓenɛɛl la mɔ ɗeni Davide ɔɔ bɛ Gɛɛbelɔn, mazɔɔɔ Davide ɓeni ba, é li ziileigi zu. ²³ Siɛgi zu Zoaɓe ta ná-siɛpoluiti ti zeelini la, ti ɗeni ma: «Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ɗɛa ɔaani masagi ɔɔ bɛ, naama ge ɓe ba, é li ziilei su.» ²⁴ Zoaɓe liini masagi ɔɔ bɛ, é ɗɛ ma: «Lee ɗa è keai? Aɓenɛɛl ɔaɓe è ɔɔ bɛ, ɗoun è ze ná, é li ɓɔɗɔ yeema. ²⁵ E Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ɗɔwɛɛ sɔ! Ni ɔaɓe è ɔɔ bɛ, naa ɗa nɔ ga é è yaava, é è lii ɔɛleiti ta è ɔaa ɔɛleiti kwɛɛ, naa ɔluma é naa pɛ kwɛɛ, nii è keɛzu.»

²⁶ Zoaɓe ɗulani masagi ɔɔ bɛ, é keelaiti teɓe Aɓenɛɛl ɔolu. Ti Aɓenɛɛl ɗaaɗaleni ma, é zeɓe ziiyeɓeigi ɔɔ bɛ zɔligɔ, nii é Sila. Davide ɗɔwɛɛ faa la ɗeni naa zu. ²⁷ Aɓenɛɛl ɗalegai ma ma Gɛɛbelɔn, Zoaɓe liini la ɗooɗɔzu, taai ma zigɗaɓe ɗoozu ɔɛlei, eɓe a ɗɛɛ ɗooɗɔzu ɔaa wosu naa ma. Ti zeeli ma miná, Zoaɓe ɓoɗai ɓoɗi Aɓenɛɛl ɗoɗi zu, é paa, nii a ke é deɓe Azaye ɔaa vai ɔtokula.

²⁸ Davide naama wooi menigai ma, nii keai, é ɗeni ma: «Nà-o, nà-masada- yo gi-zɔ ge la Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl zaa vai zu ɗooɗɔ GALAGI ɗaazu eyɛsu ɗo. ²⁹ Ma ɗasoi pɛ ka laazu Zoaɓe ta ná-peleyeɓeigi unma! Mavofodai zu mina ɔala pɛ ga: kalapa kole nu, ɓaa gee nu, ɓaa nui a ɗɛ zeɛsu ga tukɔi, é da zie, ɓaa nii a za ga ɓoɗa zɔkɔi, ɓaa nui daamianigi a ɓe ɔalasu zea.» ³⁰ Zoaɓe ta deɓe Aɓisayi ti Aɓenɛɛl ɔaani, mazɔɔɔ é ti-leɓe Azaye ɔaani Gaɓaɗɔn ɗooi zu.

³¹ Davide ɗeni Zoaɓe ta kooɗɔ nuiti pɛ ma, ti ɗeni polu: «À wo ɗɔba zeɓeiti bali ga, wo ɓoɗɔ maaɗili ga saa wɔɔ wo seɓe, wo Aɓenɛɛl ná-saa wɔɔi wo.» Davide ɗeni ziezɔ pooma ɗesui ɔolu ɔɛlei. ³² Ti Aɓenɛɛl maaɗuluni Gɛɛbelɔn, Davide kpee ɗulani bu. Eyɛsu nuɓuseiti pɛ ti ɗeni koba, ti da wɔɔ. ³³ Masagi saa wɔɔ wuyei nii looni Aɓenɛɛl ma, é ɗɛ ma:

«Lee ɔaa zu è zaai, Aɓenɛɛl, ga nu ɗakaiti saa ɔɛlei?»

³⁴ E-yeeiti su la ɗɛa ɗilini,
yɔɔɗɔ la ɗɛa è-ɗoɗoiti su,
keɛ è-ma ɔoomai looɓe,
eɓe nui nii toosu nuiti ti valaai ba.»

Nuɓuseiti pɛ ti tɔzeini ga wɔɔa ɔolu. ³⁵ Naa ɔluma eɛe pɛ ge ɓoini Davide la ga é daami wo, siɛgi zu foloi ɗeni ná la de, keɛ é konai nii woni, é ɗɛ ma: «GALA ge sɔ ná-ziiɗaawanai pɛ su, ni ná bulu ɓoɗa ɗila kpalaa miina, ɓaa ge daamiani nɔpɛ mi, foloi ɔa ɗɛ é da.» ³⁶ Nuɓuseiti pɛ ti faa ɗɔwɛɛni, é lo naa ɔa, ti va bu, eɓeɔɛlei ti ɗeni ɔaazu la masagi ɗɛɛ vai pɛ bu. ³⁷ Kooɓeɓeiti pɛ ta Izelaye pɛ ge kwɛɛni naama ɔlooi ga masagi zɔ ge la Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ná-saa vai zu.

³⁸ Masagi ɗeni ná-botigɛ nuiti ma: «Wo suɗwɛɛ nei ɓaa, ga masa gila ta é ga nu wola ɗila, naa ɗa toai za Izelaye? ³⁹ Masa guloi ziiɓe mà, keɛ zeɓe wola la de zèa. Seluya ná-doun zunui niiti ma, ta ga zeɓe su nu wolaiti. ɗooɗɔ GALAGI ɓoɗo faa ɗoɗu ɗɛ nui zala, é zoloo ná-faa ɗoɗu ma.»

4

Isebaale zaa vai

¹ Siégi zu Sayile ná-doun zunui Isebaale menini la ga ABenēel zaa Geebelon, zebēi gʷalani zea, ta dualuagi Izelayele nuiti pē soni. ² Zunu felego ʒeni Isebaale ná-devei wu, ti ga kooḅo kundidjiiti, gilagi laa ʒeni ga Baana, zoi laa ga Leekaḅe, ti-ʒēē ʒeni ga Benzamen nui Limon, Beelote taazuwe nu ʒeni de. (Beelote ʒeni ga Benzamen nuiti po. ³ Beelote nuiti ti velani, ti li, ti zei Gitayime, ti-mavofodaiti ta de miná zaaʒaza.)

⁴ Zunu loun ʒila ge ʒeni Sayile ná-doun zunui Zonatan ve, koḅo felegoi pe maaleʒefegai. Zizeleyele ʒooi ma ziegi zu, kona doolugo ʒa é ʒeni zea. Sayile ta Zonatan ti zaa wooi vaai ma, doun zo anzanui seʒeni, é vela la, é ye gaazuvilei zu, é too, naa ʒoḅo felegoiti ti ʒula bu. Daa ʒeni ga Mefibaale.

⁵ Beelote nui Limon ná-doun zunui felegoiti Leekaḅe ta Baana ti leeni Isebaale ná-pelei wu folo gaalḅgai, naa ʒeni laani folo jiiimenii zu. ⁶ Ti leeni pele ʒoozuve ege ta ʒe molo zefezu, ti boʒai vu kogi zu. Naa volu Leekaḅe ta keeʒeloin Baana ti velani, ti li. ⁷ Ti leeni pele ʒoozuve, siégi zu é ʒeni laani la, é da loofo ná-betei zu daa velei wu, ti paa. Ti nōungi leveni ba, ti bize la, ti jii piin ziezu Zuluden ma vetu nemei zu. ⁸ Ti liini ga Isebaale nōungi masagi Davide vo Geebelon, ti ʒe ma: «Sayile ná-doun zunui Isebaale nōungi ʒa, é zili nui Sayile nii é ʒea é ʒaiziezu ga é è vaa. ʒooḅo GALAGI mǎligii masagi nōnōi votokulaa Sayile ta mavofodaiti ma za.»

⁹ Davide Beelote nui Limon ná-doun zunui felegoiti gooʒaavoteni, Leekaḅe ta Baana, é ʒe ti ma: «Gē ʒonaa ʒooḅo GALAGI ma, nii é vulua, nii é unmoḅgai, é kula kidaaviligiti pe su, ¹⁰ zoi é vaani pō Sikelage, é Sayile zaa vai wo mà, é ʒeni kaazu ga woo niine vago ʒa é daazeelizu mà, gē ʒeni ti so, ti paa, naa ʒa é ʒeni ga ná-woo niine vagoi zulonōgi, nii gē feeni zea. ¹¹ Siégi zu mu faa joo ʒe nuiti wo sōbalala nui vaazu la ná-pelei wu, daazuve, gē la ma jama maagaazaʒaboga wo ma baa, nii é wo-yeeiti ma? Nà wo ʒulazu zooi va!»

¹² Gaamago Davide devei veeni ná-nuiti zea, ti ti vaa, naa voluma ti ti-yeeiti ta ti-ʒoḅoiti teve ti va, ti ti zele Geebelon kpoigi ʒobaue. Ti Isebaale nōungi zefeni, ti maafulu ABenēel ná-kabai zu Geebelon.

5

Izelayele masagi Davide

(1 Dolo Sevei 11:1-3)

¹ Izelayele wolodamai zōiti pē ti vaani Davide vo be Geebelon, ti ʒe ma: «Ada ga zii ʒila, ta jama ʒila. ² Kaite Sayile ná-masadai ma ziegi zu gi unda, da ʒa é ʒeni losu Izelayele ná-kōoiti tuḅo. ʒooḅo GALAGI minazegēni è ve, é ʒe ma: «Da ʒa é ʒeezu ga ná-nuḅusei Izelayele maabeē nui, è ʒe ga ná-totuḅoi.» ³ Izelayele ʒewolaiti pē ti vaani masagi Davide vo be Geebelon. Miná ʒa ti minazegē keeni ná yōḅozu ʒooḅo GALAGI ʒaazu. Ti gulbi zieni ma, keē vai zu ga Izelayele pe ma masagi.

⁴ Davide ná-konagi ʒeni ga puusavago (30), siégi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigo (40) ʒa é keeni masadai zu. ⁵ E kona dofela ta alu dozita ʒeeni Geebelon, Zuda wolodamaiti unda, é ke ga kona vuusavago maazu savago (33) masadai zu Zeeluzalme, Zuda ta Izelayele wolodamaiti pē unda.

Zeeluzalme zo fai

(1 Dolo Sevei 11:4-9;

14:1-2)

⁶ Masagi ta ná-kooḡḡo nuiiti ti liini Zeeluzalame laaloḡḡoma, nii a ke ti kooi veɛ Yeeḡuse nuiiti ba, niiti ti ḡeni zeini naama yooi zu. Naati ti ḡeni Davide ma: «È la lea taai nii zu pe! Mazoḡḡo anee gaazuḡḡole nuiiti ta dekpū nuiiti ta è laavili.» Naa volu ḡeni ga Davide la lea taazuve pe. ⁷ Kele Davide Siyon zoni, taai nii makegai ga sigi gaagoozagiti, ti ná laasei peɛ ga «Davide ná-taa wolai.»

⁸ Naama voloi, Davide ḡeni ná-kooḡḡo nuiiti ma: «Zoi é pɔ é zie Yeeḡuse nuiiti bu, é leve nɔ ga zie yei velei, é zooi wu, toḡa zeeli ti ma, dekpū nuiiti ta gaazuḡḡole nuiiti woinzeḡḡe ma.» Miná ḡa faalaalii naa zejeni ná ga: «Gaazuḡḡole nuiiti ta dekpū nuiiti la lea pelei wu.» ⁹ Davide zeini taazuve, é ná laasei peɛ ga «Davide ná-taa wolai.» E ta ḡoni taai zebei va ga peleiiti ta sidigiti, niiti é ti loni maagoolii zu. ¹⁰ Davide zebei ḡeni liizu ga wooḡa, tama ḡooḡḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡi ḡeni ba.

Tiil masagi ḡilame ná-keelaiiti

(1 Dolo Sevei 14:1-2)

¹¹ Tiil masagi ḡilame keelaiiti teveni Davide ma, é seḡele guluiti teve ma, ta pele maalɛ nuiiti, naa veɛ koḡu zaḡa nuiiti ba. Ti masa pelei loni Davide ve. ¹² Davide kwɛeni naazu ga ḡooḡḡo GALAGI toun toḡa ga Izelayele masagi, ta é ḡeni ná-masadaɪ ḡaawooḡḡo, ná-nuḡuseiti maavele ma, Izelayele nuiiti.

Davide ná-doun zunuiiti

ti zolooḡi Zeeluzalame

(1 Dolo Sevei 3:5-9;

14:3-7)

¹³ Davide zeḡeai ma ḡeeḡelɔn, é li zeizu Zeeluzalame, é anza ḡiligaa vuluni, ta é tanigaa zeɪ, niiti ti la vuluni ga zoiti kevele. E doun zunuiiti ta doun anzanuiiti solooḡi naati ba. ¹⁴ Davide ná-doun zunuiiti daaseigiti kaa, niiti ti zolooḡi Zeeluzalame: Samua, Soḡabe, Natan, Salomɔn, ¹⁵ Yiḡaal, Elisua, Neefɛge, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, ta Elifeelete.

Davide ná-fɔnifaamaiti Filiseti nuiiti ma

(1 Dolo Sevei 14:8-16)

¹⁷ Sieḡi zu Filiseti nuiiti ti menini la ga ti Davide zeida ga Izelayele masagi, ti gulbi zie ma, ti leeni gaizie vai ma. Davide ma wooi menini, é yei kooḡajai zu. ¹⁸ Filiseti nuiiti ti vaani ga kooi, ti vu Lefayime vetugi zu. ¹⁹ Davide ḡooḡḡo GALAGI gaazaḡani, é ḡe ma: «Nà zoo nei ḡe li Filiseti nuiiti daaloḡḡoma? Da ti lo nei zeezu ḡaa?» ḡooḡḡo GALAGI googaaavoteni, é ḡe ma: «Li, toozei zeḡe ma nope ge la ba, ná Filiseti nuiiti doozu é yeezu.»

²⁰ Davide zeelini Baale-Pelasime, é vɔni ti ma miná. Davide ḡeni ma: «ḡooḡḡo GALAGI zeḡe wooḡe sili nuiiti ta-ḡooḡḡo va tuḡḡo, eḡevelei zieɪ a da kaaḡai ḡolo la.» Naa ḡa é keeni, ti ná laasei peeni ga Baale-Pelasime (nii poluve ga «Maliḡi nii é zeḡe woozu»). ²¹ Filiseti nuiiti ti ta-ḡooḡḡo ganigiti tooni ya miná, Davide ta ná-kooḡḡo nuiiti ti naati seḡe.

²² Filiseti nuiiti ti ḡaleni ma volu ga kooi, ti vu Lefayime vetugi zu. ²³ Davide ḡooḡḡo GALAGI gaazaḡani volu. Naa googaaavoteni, é ḡe ma: «Mina ti laaḡomi. Gula ga ti volu velei, da zeelizu ti ma guluiti tetemaɛ. ²⁴ Sieḡi zu é nu ḡooḡḡo lugi menisu da guluiti saama, zuvile, é va, mazoḡḡo názu ḡa ḡe losu da è luḡḡo, nii a ke ḡe vɔni Filiseti nuiiti ma.» ²⁵ Davide naa ḡeeni, nii ḡooḡḡo GALAGI boni ma. E vɔnini Filiseti nuiiti ma, é da ti be, é zo Geeḡa, é zeeli Geezeɛl.

6

*Davide lii vai
ga minazeḡe kesui Zeeluzalame
(1 Dolo Sevei 13:1-14)*

¹ Davide Izelayele ḡoḡḡ nu vapagiti gaaleeni ba volu, ti ḡe ga nu waavuusavagḡ (30 000). ² Naa voluma, é vileni pelei ma ta naama ḡoḡveḡeiti pe, ti da li Baalee-Zuda ga ti va ga GALA ná-minazeḡe kesui, nii ḡooḡḡ GALAGI laaseigi maalolisu ma, Fai-Pe-Maliḡii, é zeini seelubeinti unda. ³ Ti minazeḡe kesui ḡulani Abinadaḡe ná-pelei wu gize unmave, ti da wotolo niinei zu. Abinadaḡe ná-doun zunuiti Uza ta Ayiyo ḡa ti ḡeni loni wotoloi luḡḡ. ⁴ Ti minazeḡe kesui zeḡeni Abinadaḡe ná-pelei wu gize unmave, ti da lii la. Ayiyo ḡeni ziezū wotoloi luḡḡ. ⁵ Davide ta Izelayele nuiti pe ti ḡeni ḡoozuneezu ḡooḡḡ GALAGI ḡaazu, ti da geingein ganigi ma ziiti pe gein, niiti ti ḡetai ga sipele gului, naa veḡe konigiti ba, ta papaiti, tamadegiti, sekeiti, ta koteḡiti.

⁶ Ti zeelii ma Nakon ná-molo loḡazuve, nikeiti ti buneni, ti ḡeni ḡeezu, ti GALA ná-minazeḡe kesui loo. Uza yeemaaleni, é so. ⁷ ḡooḡḡ GALAGI yiiḡaawanani Uza ma, é doḡa náve nḡ, tḡozei ná-faḡaazagi va. Uza zaani miná, GALA ná-minazeḡe kesui ḡobave.

⁸ Davide yiiḡaawanani, mazḡḡḡ ḡooḡḡ GALAGI nii ḡeḡala loḡai woni ga Uza. Ná laasei ge veeni ga Peelese-Uza (nii poluve ga «é ḡulave Uza ma»), naama laaseigi ḡa de é ba zaaḡaza. ⁹ Naama voloi Davide wola luani ḡooḡḡ GALAGI va, é da ḡoḡḡ ḡaazaḡa ga: «Nà zoo ḡale ḡe le ga ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui pḡ ḡe?» ¹⁰ Davide la ḡeni vaani bu, é va li ga ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui pḡ ḡe, Davide ná-taa wolai zu. Ti liini la Gate nui Wḡeḡe-Edḡme ná-pelei wu. ¹¹ ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui yeeni ná alu savagḡ laawu. ḡooḡḡ GALAGI tuya looni Gate nui Wḡeḡe-Edḡme ve ta ná-peleyeḡei pe.

*Minazeḡe kesui zeeli vai Zeeluzalame
(1 Dolo Sevei 15:25–16:3)*

¹² E woni Davide ma ga ḡooḡḡ GALAGI tuya loove Wḡeḡe-Edḡme ná-peleyeḡei ve ta nḡnḡiti pe, GALA ná-minazeḡe kesui maavele ma. Názuve Davide liini, é GALA ná-minazeḡe kesui zeḡe Wḡeḡe-Edḡme ná-pelei wu, é lii la Davide ná-taa wolai zu, koozunee wolai zaama. ¹³ Minazeḡe kesui zeḡe nuiti ti kḡḡḡ lo dozita ḡeai ma, Davide nike zine wola ḡila ta nike ḡokpa ḡila kulani ga zalaḡai. ¹⁴ Davide ḡeni kuai wosu ga zebei pe ḡooḡḡ GALAGI ḡaazu, maḡiliai nḡ ga geze zeḡei, kulaai ga zalaḡa ḡula nuiti ta-zeḡei. ¹⁵ Uele ḡana Davide ta Izelayele nuiti pe ti liini la ga ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui Zeeluzalame, ga koozunee woḡiti ta puvu fee woḡiti.

¹⁶ Tei ḡooḡḡ GALAGI ná-minazeḡe kesui ḡeni leezu Davide ná-taa wolai zu, Sayile ná-doun anzanui Mikale loni, é da wele fenetele laave. E masagi Davide ḡaani, é da wili, é da kuai wo ḡooḡḡ GALAGI ḡaazu. E Davide veleveleeni yiiḡaave.

¹⁷ Ti vaani ga GALA ná-minazeḡe kesui, ti da seḡe ḡotai wu, nii Davide toni be. Davide gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kulani ḡooḡḡ GALAGI ve. ¹⁸ Davide beḡai ma ga zalaḡai naati kula, é tuya looni nuḡuseiti be, ḡooḡḡ GALAGI Fai-Pe-Maliḡii laaseigi zu. ¹⁹ E zeba é daamianigi ḡaaḡwe Izelayele nuiti pe ba, zunuiti ta anzanuiti, ese gilagilagi bulu ḡilagila sḡḡḡni, ta sua mḡgai, é veḡe leezen vḡḡi ma buun gilagila ba. Naa voluma, ese pe ge ḡaleni ma ná-pelei wu.

²⁰ Davide gʻaleni ma ná-pɛlei wu ga é tuya loo ná-pɛle wu nuiti bɛ. Sayile ná-doun anzanui Mikale daagʻomini, é gʻɛ ma: «Ee! Gaamazu Izelayele masagi lɛbiya zɔlɔɔgɛ za, é gʻɔba jakai gʻulaɔ ná-botiɣɛ nuiti ta-wotiɣɛ anzanuiti gaazu, eɣɛ zunu jakai ta nɔ!» ²¹ Davide Mikale wooɣaavoteni, é gʻɛ ma: «Gooɣɔ GALAGI gʻa gɛ ná-koozunɛɛi gʻulaai gaazu, nii é yimazeɣɛai ga ze, é è-gʻɛɛ yɛ ná, ta ná-pɛleyɛɣɛi pɛ, é kɛ ga ná-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotuɣɔi. Nà koozunɛɛi gʻula dɛ volu, debi vai ma. ²² Nà dɛ bɔɣɔ vɛlɛvɛɛsu volu, é leve nii va kɛai, gɛ bɔɣɔmaayei. Kɛle naa pɛ ge gʻɛɛ va, lɛbiyai gʻa ve bè, botiɣɛ anzanui naati zea, niiti è vaazu ti ma.» ²³ Sayile ná-doun anzanui Mikale la gʻɛni doun zɔlɔɔni, eyɛsu é za.

7

GALA ná-minazeɣɛgi

Davide mavofodaiti bɛ

(1 Dɔlɔ Sevei 17:1-15)

¹ Tei masagi Davide zeini ná-pelei wu, ta Gooɣɔ GALAGI dooɣɔ feeni zea, é kula sili nuiti pɛ zea, niiti ti gʻɛni maagʻoolii zu, ² é gʻɛni GALA goo wo nui Natan ma: «Wɛle! Nà jiiizu masa pɛlei wu, nii togai ga sɛdele gului, GALA ná-minazeɣɛ kesui ma ge da jɪ seɣɛ vɛle wu.» ³ Natan masagi wooɣaavoteni, é gʻɛ ma: «Li, nii nɔpɛ é è yiima, é kɛ, mazɔlɔɔ Gooɣɔ GALAGI gʻa é va.»

⁴ Kɛle naama bidii, Gooɣɔ GALAGI bɔɛni Natan vɔ gʻani: ⁵ «Li, é gʻɛ ná-botiɣɛ nui Davide ma: «Gooɣɔ GALAGI wooi gʻaa: Da gʻa é gʻɛɛzu è pɛle lo bè, vɛ ná zɛi ná? ⁶ E lɔɔzei Izelayele nuiti kula yee ma bè Ezipete yooi zu, é zeeli za ma, sɛizu la ga pɛle wu, gɛ gʻɛni ti va seɣɛ vɛlei wu, GALA daagʻomi seɣɛ vɛlei wu. ⁷ Yeeɣɛgʻalai nii pɛ gɛ kɛɛni Izelayele nuiti polu, gɛ gʻɛni totuɣɔiti seizu, kɛle ti zaama bɛ gʻa gɛ gʻɛni ma: Lee vaa zu wo la pɛle losu bè ga sɛdele gului?»

⁸ «Pɛte, nii gʻa é liizu niina, è bo ná-botiɣɛ nui Davide ma: «Gooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi gʻaa: Nà gʻa gɛ è zegeni baala makesuvɛ tufa lɛteiti su, gɛ è gʻɛ ga ná-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotuɣɔi. ⁹ Nii pɛ é yeevua bu, zɛɣɛ é va naati pɛ su, gɛ è zili nuiti pɛ suwuɣaaleve. Nà lɛbiya laasei feezu é ya, ga etea nu wolaiti tɔnɔi gʻɛvele. ¹⁰ Nà seizu veezu ná-nubusei Izelayele nuiti zea, vɛ ta zɛi ná, ti la luaa ani nɔpɛ ba, telebotala nuiti ti la mɔ tɔɔzeida ga ti va da ti bɔlɔ ga ma mɔungi zu gʻɛvele, ¹¹ eɣɛvelei tukpɔɣaaleve nuiti ta-ziegi gʻɛni la, niiti gɛ ti zeini ná-nubusei Izelayele nuiti unda. Nà dooɣɔgi veezu é ya, gɛ è unmɔ è zili nuiti ma. Naa vɔluma, nɔn nà, Gooɣɔ GALAGI, ná dɛɛzu ga dɛ ga da-vɛleyɛɣɛi gʻa gʻɛɛzu ga masa pɛleyɛɣɛi.

¹² « «Siegi zu é lii voloi zeelizu la è-memɛwolani pɔ, ná è-mavofodai ta bɔɣɔbɔɣɔ sei ga è-votogi masadai zu, gɛ ná-masadai zɛi. ¹³ Tɔ gʻa é vaazu pɛle losu bè, ná baa ná-masa kpɔkpɔgi maazu eyɛsu gʻɔ. ¹⁴ Nà bɔɣɔi ná gʻɛ bɛ ga gʻɛɛɣɛi, tɔn ge gʻɛ bè ga doun zunu. Ni a faa jɔu gʻɛɛna, ná maagʻolo, eɣɛvelei doun kɛɛɣɛi a da ná-doin maagʻolo la. ¹⁵ Kɛle gɛ la ná-nubɔɣɔlai maagʻoozaa ba pɛ, eɣɛvelei gɛ maagʻoozani la Sayile va, nii gɛ dikpini, gɛ è vilɛ ga potogi. ¹⁶ Davɛleyɛɣɛi ta da-masadai ta zɛi ga pagɔ gʻaazu eyɛsu gʻɔ, da-masa kpɔkpɔgi la jiiikpiga eyɛsu gʻɔ.» »

¹⁷ Natan liini, é niima bɔɛiti pɛ ta ma gʻulakelemaiti pɛ daazeeli ga pagɔ Davide ma.

Davide ná-maanɛɛni

(1 Dɔlɔ Sevei 7:16-27)

18 Naa g̃eai ma, Davide liini, é zeí G̃ooḡo GALAGI g̃aazu, é GALA fali g̃ani: «M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, nà ga leeni, nà-peleyeḡei balaa ka ga leeni, è liizu d̃aazeelizu, ve gè ná? 19 E la m̃o naa g̃aani ga faa wola, M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, è minazeḡea volu b̃e, ñèi gè ga da-wotiḡe nui, ga velela vele vaiti ti maag̃oozaai, é vile nà-masa peleyeḡei va. M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, velei g̃ana da da nuḡusei zo da nei? 20 Lee ḡili ka nà bo è ma, é veɛ nii va? M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, da b̃oḡoi è kw̃e, ñèi gè ga da-wotiḡe nui. 21 Da-minazeḡegi ta da-leveiti maavele g̃a é kea, è niima vaa wolaiti kea, è lati, è ti ḡula b̃e kelema, ñèi gè ga da-wotiḡe nui.

22 «Ee, M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, è w̃oḡo! Nu ñoḡe ge la ga è ḡevele, gaamazu gala kili ñoḡe ge la ná, é ḡula è volu, eḡevelei ño gi menigai la ga gi-woiyeḡeiti. 23 Eteai zu, zii beḡele g̃a é ga da-nuiti Izelayele nuiti kevele, nii è liai, è ti unm̃o, ti ḡe ga da-nuḡuseiti, ta è b̃oḡo w̃oḡo? E la zii ḡiligi tanigaa beeni baa ta ta-galagiti da-nuḡuseiti tuḡo, niiti è ti unm̃oḡai, è ti ḡula Ezipete yooi va. 24 E da-nuḡusei Izelayele nuiti seida ga ti ḡe ga da-nuḡuseiti eyesu ḡo. Da ma, G̃ooḡo GALAGI, è g̃ea ga ta-GALAGI.

25 «Niizu niina, M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, soma kae, è baa da-minazeḡegi maazu, nii kea b̃e, ñèi gè ga da-wotiḡe nui, ta nà-masa peleyeḡei ve. Ke, eḡevelei è boga la. 26 Naazu da lebiyai z̃oḡo eyesu ḡo, ta nuiti ti ḡe ma: «G̃ooḡo GALAGI, Fai-Pe-Maliḡii g̃a é ga Izelayele ná-GALAGI!» Ñèi gè ga da-wotiḡe nui Davide, nà-masa peleyeḡei mina niikpi pe è g̃aazu. 27 Maz̃oḡo, ee, G̃ooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii, Izelayele ná-GALAGI, da b̃oḡoi g̃a è dea ga ze, ñèi gè ga da-wotiḡe nui, ga da masa peleyeḡei losu b̃e, naa g̃a é kea gè gaabaa z̃oḡoḡa, gè niima maaneene wooi laazeeli è ma.

28 «Niizu niina, M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, da g̃a è ga GALA, è-laawooiti ta ga gaamai, da ma ka è minazeḡea b̃e ga undaañei nii, ñèi gè ga da-wotiḡe nui. 29 Soma mu niina, è tuya loo nà-masa peleyeḡei ma, nii a ke è ye ná ḡo è g̃aazu. Maz̃oḡo, M̃aliḡii, G̃ooḡo GALAGI, da g̃a è minazeḡea, da-luyai maavele ño g̃a a ke, ñèi gè ga da-wotiḡe nui, nà-masa peleyeḡei tuya z̃oḡo.»

8

*Davide zobo s̃oḡo fai
z̃oḡo ma ziiti ma, ti maag̃oolii zu
(1 D̃oḡo Sevei 18:1-13)*

1 Naa voluma Davide ṽonini Filiseti nuiti ma, é ti g̃aazu unfe seḡe, é ta-gaabaa ḡula ti ya.

2 E ṽonini balaa Moabe nuiti ma. Niiti é ti zoni, é ti laani z̃ooi ma, é ti g̃aag̃we su ga seizu savag̃o ga galui. Nu zeizu savag̃oi zaama, é seizu feleg̃oiti paani, é seizu ḡilagi ye vulua. Moabe nuiti ti ḡoloni Davide ve, ti da mului zala ma.

3 Naa voluma Davide ṽonini S̃oḡa masagi Gadadeez̃eel ma, Leḡoḡe ná-doun zunui, siḡi zu é ḡeni liizu la ga ná-masadaí zeida volu z̃ie wolai Ufelate maave.

4 Davide soo b̃ize zalavusu waagila und̃ofela (1 700) zoni, ta sie k̃oḡo zalavusu waavuufeleg̃o (20 000). E wotolo b̃ize zoo ungila (100) mak̃eni. E m̃otaiti k̃oḡo volu pataiti teveni.

5 Siili yooi zu nuiti ti ḡeni Damase, naati ti vaani b̃oḡu S̃oḡa masagi Gadadeez̃eel va. Davide nu waavuufeleg̃o maazu feleg̃o (22 000) vaani ti va.

6 Naa voluma, Davide kund̃iḡiiti seini Damase yooi zu Siili nuiti saama. Siili nuiti ti ḡoloni Davide ve, ti da mului zala ma. G̃ooḡo GALAGI ḡeni f̃onifaamai

veezu Davide ve, ve kpein é ǵeni liizu ná ga kooi. ⁷ Davide zanu kooǵo zepigiti seǵeni, niiti ti ǵeni Gadadeezeel ná-salaabusuiti zea, é li ga tiye Zeeluzalame. ⁸ Davide kolu boi moinmoin seǵeni masagi Gadadeezeel ná-taa wolaiti su, Beeta ta Beelotayi.

⁹ Siegi zu Gamate masagi Toyi menini da ga Davide vonige Gadadeezeel ná-koovebeiti pe ma, ¹⁰ é ná-doun zunui Yolame leveni Davide ma ga é tuvo, ta é mama fala vai zu Gadadeezeel va, é voni ma, toozei Toyi ta Gadadeezeel ti ǵeni kooi ǵa no ǵo. Yolame liizuve, é liini ga soolai ma zii pe, niiti ti ǵeni ga walii, zanugi, ta kolu boigi. ¹¹ Masagi Davide ti veeni Ǵooǵo GALAGI ve, eǵevelei é keeni la niina ga walii ta zanugi, nii é kulani zooma zii ǵiligiti zea, niiti é vonini ti ma: ¹² Edome nuiti, Moabe nuiti, Amon nuiti, Filiseti nuiti, ta Amaleke nuiti, ta nii kpein é soni kooi zu, é kula Soaba masagi Gadadeezeel ya, Leǵobe ná-doun zunui.

¹³ Davide loǵoi mota ǵulani, siegi zu é ǵaleni la ma, fonigai ma Edome nu waapuugo maazu losavai (18 000) ma, Kpolo Uetugi zu. ¹⁴ Naa volumna, é kundigiti seini Edome yooi ná pe su. Edome nuiti pe ti ǵoloni Davide ve. Ǵooǵo GALAGI ǵeni fonifaamai veezu Davide ve, ve kpein é ǵeni liizu ná ga kooi.

Davide ná-botigfe nu wolaiti daaseigiti

(1 Dolo Sevei 18:14-17)

¹⁵ Davide masadai ǵeeni Izelayele pe unda, é ǵeni tukpoi ǵaalevezu ga soledai ná-nuufuseiti pe be. ¹⁶ Seluya ná-doun zunui Zoabe ǵa é ǵeni ná-koovebeiti unda, Ayilude ná-doun zunui Zozafate ǵe ga seve make nui, ¹⁷ Ayituǵe ná-doun zunui Sadake, ta Abiataal ná-doun zunui Ayimeeleke ti ǵe ga zalaǵa ǵula nuiti, Selaya ǵe ga seve ǵe nui. ¹⁸ Yegoyada ná-doun zunui Benayaǵu ǵa é ǵeni Kelete nuiti ta Peelete nuiti unda, niiti ti ǵeni ga masa make nuiti. Davide ná-doun zunuiti ti ǵeni ga zalaǵa ǵula nuiti.

9

Davide yeezei vai

Zonatan ná-doun zunui Mefibaale wu

¹ Davide gaazaǵagi woni, é ǵe ma: «Sayile ná-pele wu nui ta yege nei vulua? Ná po gè woogefilada ǵe be, Zonatan maavele ma.» ² Sayile ná-peleyeǵei wu botigfe nui gila ge ǵeni ná, daa ga Siǵa. Ti baani la masagi vo be. Davide gaazaǵani, é ǵe ma: «Da ǵa é ga Siǵa?» E googaaivoteni, é ǵe ma: «Ná ǵa gè ga Siǵa, da-wotigfe nui.» ³ Masagi da gaazaǵa, é ǵe ma: «Nu vulu nope ge la yeni Sayile ná-peleyeǵei wu, nii ná zie be ga GALA ná-woogefilada?» Siǵa googaaivoteni, é ǵe ma: «Zonatan ná-doun zunui gila ka de ná, nii kooǵo felegoi pe maaleǵefegai.» ⁴ Masagi ǵeni ma: «Mini ǵa é ná?» Siǵa googaaivoteni, é ǵe ma: «Toǵa Lodebaal, Makiil ná-pelei wu, Amiyele ná-doun zunui.» ⁵ Masagi Davide nu leveni, ti li, ti seǵe Lodebaal, Amiyele ná-doun zunui Makiil ná-pelei wu.

⁶ Siegi zu Sayile ná-dounloin, é ga Zonatan ná-doun zunui Mefibaale zeelini la Davide ǵakala, é nokoni masagi wu. Davide tolini, é ǵe ma: «Mefibaale!» Naa ǵe ma: «Wele ná va, da-wotigfe nui.» ⁷ Davide ǵeni ma: «Mina lua. Ná woogefilada ǵeezu é ve, è-ǵee Zonatan maavele ma. Ná è-ǵewola Sayile ná-zooi pe feezu volu é ya, da boǵoi da ǵe laamiizu ná-tabalii ǵa folo-o-folo.» ⁸ Mefibaale nokoni, é ǵe ma: «Masagi, lee vaa zu é yiizoolezu ga ze, nei gè la vizoni gile voomai va?»

⁹ Masagi Siġa lolini, Sayile ná-botijfe nui, é ġe ma: «Nii kpein é ġea ga Sayile ta ná-peleyeġei nǎnǎ, ġè ti pe fea è-maliġii ná-dounloin ya. ¹⁰ Da ve-o, è-loun zunuiti be-o, da-wotijfe nuiti be-o, wa ġeezu tii ġeezu be. Nii wa solǎna, wo vaa la, naa ġa é ġeezu ga è-maliġii ná-peleyeġei ġǎnǎġi. Mefiġaale bǎġi ġa ġeezu laamiizu ná-tabalii ġa folo-o-folo.» Siġa ma, zunu loun puuġǎ maazu bǎlǎġǎ (15) ġa é ġeni zea, ta botijfe nu vuufelegǎ (20). ¹¹ Siġa ġeni masagi ma: «Nii kpein maliġii masagi bogai mǎ, nèi ġè ga da-wotijfe nui, ná ti pe kǎezu.» Mefiġaale ma ge ġeni daami wosu masagi ná-tabalii ġa, eġe masagi ná-doin ta. ¹² Zunu loun ġila ge ġeni Mefiġaale ya, nii daa ġeni ga Mika. Siġa ná-pele wu nuiti pe ti ġeni botii ġeezu Mefiġaale ve. ¹³ Mefiġaale yeni Zeeluzalame, é da laami masagi ná-tabalii ġa. Kǎġǎ felegǎiti pe maaléġefeni.

10

Amǎn masagi Davide ná-keelaiti unfe fai

(1 Dǎlǎ Sevei 19:1-5)

¹ Naa vǎluma Amǎn masagi zaani, ná-doun zunui ġanun zeipotogi zu ga masagi. ² Davide ġeni ma: «Nǎ wooġeġilada ġeezu ġanun ve, eġevelei keeġe Naġase wooġeġilada ġeni la be.» Davide ná-botijfe nui tanigaa leveni ga ti bena fe be keeġe zaa vai zu. Siegi zu Davide ná-botijfe nuiti ti zeelini la Amǎn yooi zu, ³ Amǎn lotuġǎiti ti ġeni ta-masagi ġanun ma: «Da kaazu ga è-ġee ná-lebiya ġa é kǎezu Davide gaanene nua levesu la é ma baa? Taai ġwee fai ta peġe fai laade baa, nii a ke ti va koloġolo yeeta?»

⁴ ġanun Davide ná-keelaiti soni, ti ti-beleiti gilazuve ti bo, ti ti ġǎba zefei ti tevega, é zo bu, é le ti-zaamave letemave, ti be ti va, ti da li. ⁵ Davide menini nii keai. E keela leveni ti luġǎ, mazǎlǎ naati ti wola unfeni. E ġe ti ma: «À ye Zeeliko eyesu wo-beleiti ti le vǎlu, wa va niina.»

Davide vǎni fai Amǎn ta Siili nuiti ma

(1 Dǎlǎ Sevei 19:6-19)

⁶ Amǎn nuiti ti kaani ga ti bǎġǎ wǎnzeġea Davide ma. Ti salavusuiti gaizieni zou ġiligaa zu: salavusu waavuufelegǎ (20 000) Siili nuiti saama ti Bete-Legǎbe, ta Sǎba, salavusu waagila (1 000) Maaka masagi vǎ be, ta salavusu waapuugǎ maazu felegǎ (12 000) Tǎbe vǎ pelei. ⁷ Davide menigai ma, é Zoabe leveni ti laalǎġǎma, ta Izelayele ġǎvǎbeiti pe.

⁸ Amǎn nuiti ti ġulani, ti lo kǎġǎ vai ma, ta-laa wolai laave. Siili zalavusuiti, niiti ti zefeni Sǎba ta Legǎbe ta Tǎbe, é ve Maaka zalavusuiti ba, naati pe ti ġeni loni ye kǎlǎbǎi zu. ⁹ Zoabe kaai ma ga kǎġǎzuve ġa fele vǎma, velelave ta voluzu velei, é yeeloni kǎġǎ nu ġezeġezegiti ba, é ti vile Siili nuiti daawu kǎġǎ vai ma. ¹⁰ E kǎvǎbeiti mǎtai ma lotuġǎlai ġalivaani keeġeloin Aġisayi ma, naati ti lo Amǎn nuiti daawu kǎġǎ vai ma. ¹¹ Zoabe ġeni keeġeloin Aġisayi ma: «Ni Siili nuiti zeevi ka mǎinna mǎ, da va, é bǎ bǎ. Ni Amǎn nuiti zeevi ka mǎinna é ma, ná va, ġè bǎ é va. ¹² Zebezege, ade kǎi ġǎ, de da-nubuseiti maalobo, ta da-GALAGI ná-taaiti. ġǎġǎ GALAGI naa ġe, nii pagai gaazu!»

¹³ Zoabe ta ná-kǎvǎbeiti ti lopele beteni kǎġǎ vai ma, Siili nuiti daalǎġǎma, naati ti vǎlani ba. ¹⁴ Amǎn nuiti ti kaai ma ga Siili nuiti ti vǎla, tiya bǎlaa ti vǎlani Aġisayi va, ti li ta-laazu. Zoabe zefeni Amǎn nuiti polu, é ġale ma Zeeluzalame.

¹⁵ Siili nuiti ti kaai ma ga Izelayele nuiti ti vǎniga ti ma, ti ta-ġǎvǎbeiti pe gaaleni ba. ¹⁶ Masagi Gadadeezeel keela leveni, ga ti Siili nui zǎiti gaale ba,

niiti ti zie wolai Ufelate volu velei. Gadadeezeel ná-kooǵulubai Sɔbake loni ti luǵo, ti zeeli Geelame.

¹⁷ Davide faa ǵweǵgai ma su, é Izelayele ǵooǵo nuiti pe gaaleeni ba, ti Zuluden bude, ti li Geelame. Siili nuiti ti ǵevele beteni ga ti vala Davide va, ti kooi laozeini.

¹⁸ Kele ti velani Izelayele nuiti ba. Davide kooǵo wotolo undofela (700) zu zalavusuiti paani, ta soo 6ize zalavusu waavunaanigo (40 000). Zeezeelini balaa ta-ǵooǵulubai Sɔbake ma, naa za náve. ¹⁹ Tei masagi niiti kpein ti ɔni Gadadeezeel va, ti kaani ga Izelayele ziaa ti wu, ti ziileigi ǵaizieni yooǵozu ta Izelayele, ti ǵolo Izelayele ve. Naa voluma Siili nuiti ti ǵeni luazu ga ti va li ɔosu Amɔn nuiti ba.

11

Davide ta Bate-Seeba ta-vai

¹ Poluma ǵonagi, yeeǵǵalai nii masagiti ta da lii la kooǵozuve, Davide Zoabe ta ná-kooǵo nu wolaiti teveni, ti lo Izelayele ǵooǵo nuiti kpein tuǵo. Ti Amɔn yooi zufologoloni, ti ta-laa wolai Laɓa ze kele su. Kele Davide yeni Zeeluzalame.

² Yeeta kpoǵo voloi, Davide wuzegeni folo niimenii zu, é da ziezie dooǵo bosuve, ná betaei ná-masa pelei ǵomave. E yeni miná, é anzanui ta ǵa, é da maagba, gola vagai. ³ Davide nu leveni ga ti anzanui naa volu ǵaazaǵa bo. Ti ǵe ma: «Eliame ná-doun anzanui Bate-Seeba ve, Ǵete nui Ilii anzai.» ⁴ Davide numaa leveni, ti li, ti toli. E vaani Davide vo be, naa la koba. To ma kpega ǵeni de no feya ga nade fai ǵe ná-alugi ǵa voluma. E ǵaleni ma ná-pelei wu. ⁵ Naa voluma, é kaani ga kogi ǵa ma, é keela leve Davide ma, é ǵe ma: «Kogi ǵa mà.»

⁶ Davide keela leveni Zoabe ma ga naa Ǵete nui Ilii leve ma. Zoabe devei veeni naa ya, ga é li masagi vo be. ⁷ Ilii zeelini Davide ma, naa Zoabe ta kooǵobei maǵaazaǵabo ma, ta kooi ǵevelei. ⁸ Naa voluma Davide ǵeni ma: «Li da-ǵoizu, é looǵo.» Kulaai ma masagi vo be, naa veveanii leveni ma. ⁹ Kele Ilii la ǵeni keeni, é va li ná-pelei wu. E laani masagi ná-pelelave, ta maliǵii make nuiti.

¹⁰ Ti boni Davide ma ga Ilii la liini ná-pelei wu. Davide tolini, é ǵe ma: «Siei ǵa é zeǵezu ma, lee vaa zu é la liini da-ǵoizuve?» ¹¹ Ilii gooǵaavoteni, é ǵe ma: «Minazegje kesui, ta Izelayele kpein, é veǵe Zuda va, ta niizu kotaiti bu, kooǵulubai Zoabe ta ná-salavusuiti ta kooi laɔɔi va. Nà zoo ǵale, gè naati ze miná, gè li ná-pelei wu, gè laami, gè ɔoole, ta gè la ànzai ǵoba? GALA ka kàazu, eǵevelei é vulua la ga ǵite, gaamazu gè la naama vaa zii ǵea eyesu pe.»

¹² Davide ǵeni ma: «Ye ve mɔno za, lina, gè be é va, è li.» Ilii yeni Zeeluzalame naama voloi, ta poluma zobui. ¹³ Davide tolini ga ti daami wo voooma po be, é ɔoi veeni zea, naa ye kpalezu eyesu ɔoi so. Kele kpoǵoi, Ilii liini mɔno, ti la ta maliǵii make nuiti. E la keeni, é va li ná-pelei wu.

¹⁴ Poluma zobui Davide seve ǵeeni Zoabe ma, é fe Ilii ya ga é lii la. ¹⁵ Sevei naa zu wooi ǵeni ga nii: «Ilii vilé velelave, ve kooi ɔoidai ná, wo ǵula volu, wo maagfooza ba, nii a ke ti yeezeeli ma, é za.»

¹⁶ Zoabe ǵeai ma taai zeizu kele su, é Ilii vileni, ve ná zogai kpe ti zili nuiti ta-zalavusu wolaiti be. ¹⁷ Niiti ti ǵeni taai naa zu, naati ti ǵulani, ti kooi vala Zoabe va. Ti salavusui tanigaa ta ǵulubai tanigaa vaani Davide ná-kooǵobei va. Ǵete nui Ilii ǵeni naati saama, ti zaai.

¹⁸ Zoabe wooleveni Davide ma, é kooi ǵevelei pe suǵula ma. ¹⁹ Zoabe ǵeni keelai ma, nii é ǵeni liizu ga woolevegi: «Da bena ga kooǵozuve vai pe bo

masagi ma, ²⁰ ni a yiijaawanana, é è gaazaḡa ga: «Lee vaa zu wo wola maaḡuḡaai taai va ḡana kooḡo zieggi zu? Wo la suḡwεε ga nu ḡa zoo yeḡu siḡḡi unḡaḡe, é kilēgi vili? ²¹ Wo-ḡi ka su nei ḡaa anzanu ḡa é Yelubeesete ná-doun zunui Abimeeleke vaani Teeḡese? E la ḡeni yeḡi siḡḡi unḡaḡe, é kōtu wolai vili ma, é paa? Lee vaa zu wo wola maaḡuḡaai siḡḡi va?» Da ḡe ma niina: «Da-wotiḡe nui ḡete nui Ilii ḡalaa saave kōo zu.»

²² Keelai liini ga é woolevegi wo Davide ma, nii a ke nii pe Zoabe boni ma, é li, é bo Davide ma. ²³ E ḡeni Davide ma: «Taai maaḡe nuiti ti ḡea de zieni gi wu, ti ḡulani gi laalḡoma, ti va doḡoi zu, kele gi ti laaviligi, eyesu taa zigḡidave. ²⁴ Názu ḡa kilē pili nuiti ti yeḡa la siḡḡi unḡaḡe, ti kilēgiti pili, masagi da-zalavusui tanigaa zaave, da-wotiḡe nui ḡete nui Ilii ḡa naati saama, niiti ti zaai.»

²⁵ Davide ḡeni keelai ma: «Nii ḡa da bo Zoabe ma: «Mina niima vai zeḡe ga faaba. Kōo zupaka la da ga ḡula. ḡaaba, é taai zo, é koloḡolo.» Li, é Zoabe iḡoḡo ga naama wooi.»

²⁶ Siēgi zu Ilii anzai menini da ga sinigi zaa, é naa ná-saa wōlōi woni. ²⁷ Saa wōlōi ma voloiti teḡegai ma, Davide nu leveni daaḡomisu, é naa leeni ná-pelei wu, é ḡe ga anzai, é doun zunu zōlōni be. Kele nii Davide keeni, naa wanani ḡooḡo GALAGI ma.

12

GALA goo wo nui Natan zelilo fai Davide ma

¹ ḡooḡo GALAGI Natan leveni Davide ma. E liini pō be, é ḡe ma: «Zunu felego ḡeni taai ta zu, zoi ga kpete nu, boḡlai ga bala nu. ² Nikeiti ta baalagiti ti moinni kpete nui ya. ³ Baala saa yivo ḡila kpe nō ḡa é ḡeni bala nui ya, nii é geyani, é da to, naa ḡeni baḡoḡo zu pō be ná-dointi koba. E ḡeni zunui ná-daamianigi miizu, é da boole ná-ziawōi zu, é da la zeeloko zu, é ḡeni zea eḡe ná-doun anzanu. ⁴ Yeeta ween ḡulani kpete nui ma, kele toun ge la ḡeni pō ga é va ná-toganii ta zeḡe, baalagiti ḡaa nikeiti saama, é va gili ma ween ve ga kōnōgi. E liini, é bala nui ná-baala saa yivoi zo, é kpete ga ma ween ḡonōgi.»

⁵ Davide wola yiijaawanani naama zunui ma, é ḡe Natan ma: «Gè ḡonaa ḡooḡo GALAGI ma, nii é vulua, ga nui nii é naama vai ḡea, maaneve ga é za. ⁶ Baala zivoi é seḡeai, toḡa naama veeda naanigōi ve, mazōlō é la gaazumaawōingaa ḡeeni.»

⁷ Natan ḡeni Davide ma naazu: «Da ḡa é ga zunui naa! ḡooḡo GALAGI Izelaye ná-GALAGI wooi ḡaa: «Nā ḡa gē gulōi ziaa é ma ga é ḡe ga Izelaye masagi, gē é ḡula Sayile ya. ⁸ Gē è-maliḡii Sayile ná-pelei lo é yeezu, gē anzaiti pu é yeezu, gē é zeḡi ga Izelaye ta Zuda unda ga masagi. Ni naa pe ge ḡea ga faa go, kēvele beḡea ḡea de ga gē veḡeani ḡiligaa la ma. ⁹ Lee vaa zu mu é daawooi velevelesu, é da wānama vai ḡe? E ḡete nui Ilii vaave ga boḡa zōkpōi, é anzai zeḡe, é ke ga dōno, tō boḡōi ma é paa ga Amōn nuiti ta-wōḡa zōkpōi. ¹⁰ Naa ḡa é ba, toomai la mō zeḡea da-velei va pe, mazōlō é pēlevelega, é ḡete nui Ilii anzai zeḡe ga dōno.» ¹¹ ḡooḡo GALAGI wooi ḡaa: «Nā vaazu ga maanḡōi é vō, é ḡula da-veleyeḡei nō wu, nā é boḡō anzaiti seḡezu é ḡaazu, gē ti ve nu ḡili zea, é la ga tiye eḡe pe gaazu. ¹² Dōun é dōnōi ḡeeve doḡoḡu, nōun nā nii ḡeezu Izelaye pe gaazu, folo wolai.»

¹³ Davide ḡeni Natan ma: «Gè kotoi ḡea ḡooḡo GALAGI laalḡoma.» Natan ḡeni Davide ma: «ḡooḡo GALAGI da-ḡotoi maavaayega, é la mō zaazu. ¹⁴ Kele

tei niima vai maavele ma, è yeedgefalai vea Gooḡo GALAGI zili nuiti zea ga ti woo noi wo ma, doin solobgai è ve, toḡa za.»

Davide ná-faaḡaazagi ma zalai

¹⁵ Natan ḡaleni ma ná-koizu. Gooḡo GALAGI seeḡe wolai vilini dounḡoi ma, nii liii anzai solobni Davide ve. ¹⁶ Davide GALA maaneneni dounḡoi ve. E zugi zoni, é jii piin laani zooni ma. ¹⁷ Ná-pelei wu wotiḡe nu wolaiti ti looḡoni ba ga é wuzefe, kele é ḡeleni, é la keeni, ti va laami vobma.

¹⁸ Folo lofela voluma, dounḡoi zaani. Davide ná-botiḡe nuiti ti la ḡeni zoosu ti va bo ma, mazobob ti ḡeni ḡeezu boḡo ma: «Dounḡoi ḡeai ma vulua, é la woiloni ade-woo ma. Ada zoo ḡale, ade ḡe ma, dounḡoi zaa? Toḡa faa noi ḡe ga boḡo.»

¹⁹ Davide kaani ga ná-botiḡe nuiti ta boezu laa wu. E gaḡaani ga dounḡoi zaa. E ti ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Dounḡoi zaa ba?» Ti ḡe ma: «É zaa.»

²⁰ Naazu Davide wuzefeni zooni ma, é maagba, é gulo maku neenegi zie boḡo ma, é ná-seḡei maavalibo, é li Gooḡo GALAGI ná-pelei wu, é noko ná. Naa voluma é liini ná-koizu, é ḡe ti daamianigi ve zea, é laami. ²¹ Ná-botiḡe nuiti ti gaazaḡani, ti ḡe ma: «Nii é keai, naa voluve ḡa ga leeni? Sieḡi zu dounḡoi ḡea la vulua, è zugi zoge, è da wolo. Tei é zaa, è wuzefe, è da laami.»

²² E ti woogaaivoteni, é ḡe ma: «Sieḡi zu dounḡoi ḡea la de vulua, ḡe ḡea zugi zosu, ḡe da wolo, mazobob ḡe ḡea ḡeezu ma: «Be ḡa é kwee ni Gooḡo GALAGI la maawoingfa, é va dounḡoi yenvui ye su?» ²³ Ni é zaa, lee vaa zu ná li zu sosu? Naama zobo ka bè, ḡe zenvui vu su? Nòun ná liizu po pelei, kele toun ge la mo vaazu ga po pelei.»

Salomòn zolob fai

²⁴ Davide maabufani anzai Bate-Seeba va, é gaaneene, é laani koba, naa doun zunu ḡili solob be volu, é daasei pee ga Salomòn. Gooḡo GALAGI dounḡoi naa neeni ve, ²⁵ é naa leeni ga Davide ga GALA goo wo nui Natan maavele. Naama neebai maavele ma, dounḡoi laaseigi veeni ga, Yedidia (nii poluve ga «Gooḡo GALAGI neeḡoḡi»).

Davide Amòn nuiti ta-laa wolai

Laḡa zo fai

(1 Dolo Sevei 20:1-3)

²⁶ Naama zieḡi zu koḡfulubai Zoabe laaleeni Amòn nuiti ta-laa wolai Laḡa wu, é masa koizuve zoni. ²⁷ Názu ḡa é keelaiti teveni la Davide ma, é ḡe ma: «Gè laalea Laḡa wu, ḡe buu vele ḡoizuve zoga vob, ve zie makesuve ná.

²⁸ Kooḡebai motai ḡaaleena ba mu, è va, è taai zei kele su da boḡo, è so. Gè la po ga ḡe so, ma lebiyai pe ge va va po.» ²⁹ Davide kooḡebai motai pe gaaleeni ba, é li, é laale Laḡa wu, é naa zo. ³⁰ Davide masa boḡoḡi zeḡeni, nii é ḡeni tamasagi unma. Boḡoḡi naa ḡeni ga zanu tetelegi, buḡeḡi ḡeni ga kilo vuusavago

(30), koḡu zongob baagi ḡila ge ba. Ti dooni Davide unma. E ḡulani taai naa zu ga ani moimoin, niiti é ti zoni kooi zu. ³¹ Nuḡusei niiti ti ḡeni zeini ná, é naa tanigaa ḡeeni ga sii zie nuiti, koḡu ḡolo nuiti, gulu vob nuiti, é tanigaa ḡe ga biliki loḡa nuiti. Uele ḡana é keeni la ga nuḡuseiti pe, niiti ti ḡeni Amòn laaiti su. Naa voluma, Davide ta kooḡebai pe ti ḡaleni ma Zeeluzalame.

¹ Naa voluma, peɛe nii é ɣɛɛni, zeela ɣila ge ɣɛni Davide ná-doun zunui Aɓesalome ya, pagai ga gola, daa ga Tamaal. Davide ná-doun zunui Amenon woinni la. ² Amenon zeeɓeni ga ziibolai, é vile ná-seelai Tamaal va, nii woin ɣɛni ma. E ɣɛni Amenon ɣaazu ga fai maayikiai, ga é va maaɓuɣa naa va, mazoloo naa la ɣɛni de zunu vaa ɣwɛɛ. ³ Amenon boolai ta ɣɛni ná, gola ɣeɣeɣegai, daa ga Yonadabe, Davide keɣɣeloin Simea ná-doun zunui ɣɛni de. ⁴ E ɣɛni Amenon ma: «Lee vaa zu ɗei é ga masa doin, é boɣo maawoinzu ɣani sobu-o-sobu? E la po é va bo mà?» Amenon googaaɓoteni, é ɣɛ ma: «Tamaal ɣa woin mà, kɛɛloin Aɓesalome ná-seelai.» ⁵ Yonadabe ɣɛ ma: «La betei zu, é boɣo ɣɛ ga seeɓe nui. Siegi zu é-ɣɛɛ a vaana la, da ɣɛ ma: «Va bu, ná-seelai Tamaal va, é daamii ve zèa, é kpɛɛ gàazu, to boɣoi é fe zèa, gè mi.» »

⁶ Amenon laani, é boɣo ɣɛ ga seeɓe nui. Masagi liini welezu ma, Amenon ɣɛ masagi ma: «Nà é maanɛɛɛzu, soma ná-seelai Tamaal va, é deɣɛ buun felego betɛ gàazu, to boɣoi é ti ve zèa, gè ti mi.» ⁷ Davide keela leveni Tamaal ma ná-pelei wu, é ɣɛ ma: «Li è-liɛ Amenon ná-pelei wu, é kono gili.»

⁸ Tamaal liini die Amenon ɔɔ be, é ka laani, é bulu vukoi yeɓeni, é gaayo, é deɣɛ buun felegoi betɛ die gàazu, é gili. ⁹ E ma liɣii zege, é daaloka gaazu. Kele Amenon ɣɛɛni daami va. E ɣɛ ma: «À nuiti kula ná-pelei wu!» Eɛɛ pe ge ɣulani ná-pelei wu. ¹⁰ Amenon ɣɛni niina Tamaal ma: «Vaana ga deɣɛ buungiti dāa velei wu, miná ɣa é ti veezu ná zèa da boɣoi, gè ti mi.» Tamaal liini ga deɣɛ buungiti, é ti ɓɛɛni die Amenon ɔɛ, naa laa velei wu. ¹¹ Siegi zu é ɣɛni feezu la zea, Amenon soni, é ɣɛ ma: «Va, de la, zeela!» ¹² Tamaal ɣɛ ma: «Ba, diɛ, mina ɔu mà! Naa la da ga ɣɛ Izelayele. Mina unfetala vai naa ɣɛ!» ¹³ Naa ɣɛa voluma, mini ɣa ná li ná ga ná-unfegi? Da balaa, da boɣo ɣula naazu ga unfetala nu Izelayele. Lee vaa zu é la lia, é bo masagi ma? E la ɣɛɛa fèe vai va é ɔɛ.» ¹⁴ Kele Amenon la ɣɛni keɛni, é va woilo goo ma, é soni ga maaɓaai, é ɔu ma, é laa la.

¹⁵ Naa ɣɛai ma, maayo ge zeɣɛni Amenon ɔɛ, é naa woinzeɣɛni ga gola, é leve naa ná-ɛɛɛɛi va, nii é ɣɛni ziima. E ɣɛni naa ma: «Wuzɛɣɛna ɔɛ, é li!» ¹⁶ Tamaal ɣɛni ma: «Ba! Mina kpè ɣana, naa ɣa ɣɛ ga faa ɲou wola, é leve nii va, é keai ga ze niina.» Kele é la keɛni mɔno, é va woilo goo ma. ¹⁷ E ná-botigɛ zunu loungoi lolini, é ɣɛ ma: «Anzanu loungoi nii ɣula mà pelei wu, é pelei vilisu ga polu velei.» ¹⁸ Botigɛ zunu loungoi kulani eteave, é pelei vilisu ga polu velei.

Seɣɛ ɔapagi ta ɣɛni Tamaal ɣɔɔba, pɔɛai, naama zeɣɛi ma zii ɣa masagi ná-doun anzanuiti ti ɓena too ɣɔɔba, niiti ti la de zunu vaa ɣwɛɛ. ¹⁹ Tamaal zuvui ɔuuni nɔungii ma, é ná-seɣɛ ɔɔnɛgi vali ga, nii é ɣɛni kɔɔba, é yeela unma, é da li ga wɔɔba.

²⁰ Keɣɣeloin Aɓesalome ɣɛni ma: «È-ɣɛɛloin Amenon ɔuuve è ma ɓaa? Nii gè bosu è ma niina, zeela, maagɛ kpɔ, da-zeelai ɔɛ. Mina naama vai zeɣɛ yii ɔɔ.» Tamaal yeni niina die Aɓesalome ná-pelei wu, eɣɛ anzanui nii sinigi ɣɛɛai ba.

²¹ Masagi Davide naama vaiti menini, é wola yiigaaawana. ²² Aɓesalome la ɣɛni faa nɔɔɛ boni Amenon ma. E naa woinzeɣɛni, mazoloo naa ɔuuni ná-seelai Tamaal ma.

Aɓesalome potokulai ɣɛɛ vai ná-seelai ɔɛ

²³ Kona felego voluma, baala maaleɣa leve nuiti ti ɣɛni Aɓesalome ya Baale-ɣasool, Efelayime ɣɔɔɔɔɛ. E masagi ná-doun zunuiti pe tolini ná. ²⁴ E liini masagi ɔɔ be, é ɣɛ ma: «È kwɛɛni ga nèi gè ga da-wotigɛ nui ná ná-baalagiti maaleɣai levezu. Masagi soma to-o, ná-botigɛ nuiti-yo, wo va pò be, nèi gè ga

da-wotiḡe nui.» ²⁵ Kele masagi ḡeni ma: «Ba-o, dōun zunu, gi pe gi la vaazu, naa ḡa ḡe ga kasō wola è unma.» Aḡesalōme ḡoini da, kele masagi ḡelēni toligi va, é tuya looni nō be.

²⁶ Aḡesalōme ḡeni ma: «Ni è la mō keeni è va va, va bu kēeloin Amenōn li, é gi maaza.» Masagi ḡeni ma: «Lee vaa zu é liizu, wo maazaasu?» ²⁷ Aḡesalōme ná-kpoidai maavele ma, masagi ḡeni Amenōn va, ti li ta masagi ná-doun zunuiti pe.

²⁸ Aḡesalōme devei veeni ná-botiḡe nuiti zea, é ḡe ti ma: «Wa Amenōn ḡaana feya koozunēai ga dōoi, ta nà ḡena wo ma: «A Amenōn loḡa,» názu wa paa niina. A mina lua, nà ḡa ḡe devei veai wo ya. A zebēzeḡe, wo ḡaaba.»

²⁹ Aḡesalōme ná-botiḡe nuiti ti ná-devei zoni, ti Amenōn va. Gaamago masagi ná-doun zunui zōiti ti wuzegēni daami wosuḡe, eḡe ge le ná-soovale fuului ḡōma, é vela.

³⁰ Ti yēni pelei ma, Davide mēni ga Aḡesalōme masagi ná-doun zunuiti pe paaḡe, gila kpalaa ge la ḡulani. ³¹ Masagi wuzegēni, é ná-seḡeiti balivali ga, é la zōoi ma. Ná-botiḡe nu wolaiti pe ti ḡeni loni koba, ta-zegēiti balivaliai ga.

³² Davide keeḡeloin Simea ná-doun zunui Yōnadaḡe kpōei zegēni, é ḡe ma: «Māliḡii masagi mina ḡisie ga masagi ná-doun zunuiti pe ka ti zaai, Amenōn ḡila ka saai. Kaite yēi é vuuni la ná-seelai Tamaal ma, Aḡesalōme ḡeni ḡeēzu, toḡa paazu. ³³ Māliḡii masagi mina niima vai zegē mu yii ḡo, é va ḡa ḡisie ga ná-doun zunuiti pe ka ti zaai. Amenōn ḡila nō ḡa saai.»

³⁴ Aḡesalōme ḡōḡoi velauē.

Siēgi zu ada maabe nui welēni la ḡoozama, é nu mōinmōin golai ḡaani, ti da va ga polu velei, gize ḡakamaḡe. ³⁵ Yōnadaḡe ḡeni masagi ma: «Welēna masagi ná-doun zunuiti ba, ti vaazu, eḡevelei nō ḡe ḡea bosu la è ma, nēi ḡe ga da-wotiḡe nui.» ³⁶ Kpesuḡe ga ḡōe, masagi ná-doun zunuiti ti unkulani. Ti pe ti wōlōni ga gola, masagi balaa ta ná-botiḡe nuiti ti wōlōni gola.

³⁷ Aḡesalōme velani, é li Gesuul masagi Talemayi ḡo be, Amiyude ná-doun zunui. Davide ḡeni ná-doun zunui zaa wōloi wosu folo-o-folo. ³⁸ Aḡesalōme yēni pela velei zu Gesuul, é ke ga kona savago. ³⁹ Masagi Davide looḡōni Aḡesalōme ḡeē vai va, mazōḡo gaanēnēa ḡeni de niina Amenōn zaa vai zu.

14

Aḡesalōme ḡale ma vai Zeeluzalēme

¹ Seluya ná-doun zunui Zoabe kaani ga masagi yiimaaleida Aḡesalōme letegi. ² E keela leveni Tekoa, ti va ga anzanui ta, nii gola zoogai faa ḡetezu, é ḡe ma: «ḡōḡo ḡe eḡe da ḡe saa wōlo wosu, è saa wōlo zegēi loo ḡōba, mina gulō maku nēnē siē ḡōḡo ma, ḡaazuḡe ḡe eḡe anzanui nii é ná-nui ta zaa wōlo wosu kaite. ³ Da li niina masagi ḡo be, nii ḡe bosu è ma, é naa wo ma.» Zoabe naa leēni la, nii maanēni é bo masagi ma.

⁴ Tekoa anzanui liini masagi ḡo be, é nōko bu, é ḡe ma: «Ee, masagi, kizo.»

⁵ Masagi ḡeni ma: «Leeni ḡa è pō?» E ḡeni ma: «Masagi! Nà ga poanzai, sīnigi zaa. ⁶ Doun zunu feleḡo ḡa é ḡea zēa, nēi ḡe ga da-wotiḡe anzanui. Ti feleḡo ti kōni dōḡoi zu, nu la ná, é va ti ḡaagwē, zoi da ḡōlai loḡa, é paa. ⁷ Peleyeḡe pe buzeḡe vele ḡana dāalōḡoma, ti ḡe mā: «Zoi é ḡōlai vaai, fe, gi paa, tōzei é keeḡeloin vaave. Uele ḡana ḡa pogani zegē nui undaavili da gaama.» Ta naa ḡeēna, ta ná-kito gaabelagi ḡoloḡolosu naazu. Sīnigi laaseigi ta mavofodai ḡa nēle zōoi ḡa.»

⁸ Masagi ģeni anzanui ma: «Li da-laazu, nà deveiti feezu da-vaa zu.» ⁹ Tekoa anzanui ģeni ma: «Màliġii masagi, niima vaaġaazagi ye ga giye, gá nà-peleyeġei, masagi ġe ga sɔbalala nu, ta mavofodaiti, niima vai zu.» ¹⁰ Masagi ģeni ma: «Ni nu nɔpe ka zeli lona è ma niima vai zu, vaa la pò, toġa è ye ná.»

¹¹ Anzanui kpɔei zefeni volu, é ġe ma: «Masagi soma, é minazeġe bè Ġooġo GALAGI laaseigi zu, ga potokula nui mina ta vee nà-maanɔġi va, ga é va zɔi vaa, nii zegai zèa.» Masagi gooġaavoteni, é ġe ma: «Ġe ġonaa Ġooġo GALAGI ma, nii é vulua, ga è-loin unma undeġai gila kpalaa ge la loa zooi ga.»

¹² Anzanui ģeni ma: «Da va bu nei, màliġii masagi, ge faa ġili bo de è ma, nèi gè ga da-wotigè anzanui?» Masagi ġe ma: «Bɔena.» ¹³ Anzanui kpɔei zefeni volu, é ġe ma: «Lee vaa zu mu è ġisiei ġana, é lo GALA ná-nubuseiti ba? Mazɔɔ wooi niiti maavele ma, è ti wogai feya, masagi, è boġo ġwɛɛge ga sɔba nu, mazɔɔ è la Abesalome ġaafaleni ma, nii è kpeai. ¹⁴ Yeeta ade pe ada zaazu, eġe ziei puai ya zooi ma, nu la zooga zeevezu. GALA ge la da ga zenvu ġula nu ya, kele toġa da pelei ġaizie ga nii kpeai, é mina ye pela velei zu. ¹⁵ Da kaana, páai gè bɔe è vɔ, toġa ga nubuseiti kevelei ġa, é màaluai, gè ġe boġo ma: «Nà liizu, gè bɔe masagi vɔ, tanisu toġa zie ga nà-tenɛ gooi, nèi gè ga ná-botigè anzanui. ¹⁶ Tanisu toġa ke é baá màazu, nèi gè ga ná-botigè anzanui, zunui naa laalɔġma, nii é ġea pɔ é gi laazeġe etea, gá doun zunui, ga é gi ġula nubuseiti saama, niiti GALA ge yimazeġeai ga tiye ga ti ġe ga nɔnɔ.» ¹⁷ Kèeve boġo ma: «Maliġii masagi laawooi ġa ġe ga ziilei kpɔe bè.» Mazɔɔ màliġii masagi ġe vee eġe GALA ná-geezuġelai ga é faa vagoi ta faa nɔi yɔġozuġula. Ġooġo GALAGI da-GALAGI ye è va.»

¹⁸ Masagi ģeni anzanui ma: «Nà balaa, nii gè è ġaazaġasu ma, mina tanɔpe dɔɔġu bà.» Anzanui ġe ma: «Màliġii masagi, bɔena.» ¹⁹ Masagi kpɔei zefeni volu, é ġe ma: «Zoabe lei é va ġe volu niima vai pe su?» Anzanui ġe ma: «Ee, màliġii masagi, GALA ka kàazu, eġevelei è vulua la ga ġite, nii kpein màliġii masagi boga, nu la zooga zeġezu ba, è va li ga yeeza baá ġɔvezu vele. Ti pe ka ga gaamai, da-wotigè nui Zoabe ġa é tèvega, ga gè bɔe è vɔ. Nii kpein maanɛai ga gè bo, nèi gè ga da-wotigè anzanui, tɔ ġa é ti pe pua dà. ²⁰ Ni da-wotigè nui Zoabe naa ġea, toġa pɔ é niima vai ġula ga kevelei taġili. Kele ġigi ġa màliġii ya, eġe GALA ná-geezuġelai. Nii kpein é ġeezu zooi zu, é ti pe kweɛ.»

²¹ Masagi liini, é ġe Zoabe ma: «Nii è boga, gè vaa bu. Liina, è va ga zunu lounġoi Abesalome ve.» ²² Zoabe nɔkɔni masagi wu, é ġe ma: «GALA ge tuya loo è ve, masagi! Gè kweega ga è yiilaave mà, tɔzei è naa ġea, nii gè bogai è ma, nèi gè ga da-wotigè nui.» ²³ Zoabe wuzefeni, é li Gesuul, é Abesalome zeġe ná, é vaa la Zeeluzalɛme.

²⁴ Masagi ģeni ma: «Abesalome mina zeeli pò be, é li ná-pelei wu.» Abesalome liini ná-pelei wu, é la ġaazulaani masagi ma.

Davideni ta Abesalome ti yɔġozubete vai

²⁵ Izelaye yooui zu, Abesalome ġeġala la ģeni ná pagi zu, é zo kɔġɔave, é le unmaɛ, ná pe paga ģeni de. ²⁶ Konagi besu ġilagila, é ģeni nɔungu wosu, mazɔɔ nɔun deġai ģeni wuizu ma. Ti bena nɔun deġai ġoġo, é ġe ga, kilo felego ta tukpe (2,5), eġevelei masagi ná-kɔġogiti ti la. ²⁷ Abesalome zunu loun savagɔ zɔɔɔni, ta anzanu loun ġila, nii é ģeni ga anzanu vapa gola, daa ģeni ga Tamaal.

28 Aβesalome keeni ga kona felego Zeeluzalame, e la liini masagi jakala. 29 Yeeta e Zoaβe lolini ga e naa leve masagi vo be, keke Zoaβe la gjeni keeni, e va li po be toligi ma. Aβesalome tolini na velesiei zu, keke Zoaβe la gjeni keeni. 30 Nazu ga Aβesalome gjeni la na-botiḡe nuiti ma: «A wele! Zoaβe na-kpalagi ga nānōi ḡoba. A li, wo abui vili ba.» Aβesalome na-botiḡe nuiti ti abui vilini Zoaβe na-kpalagi va. 31 Zoaβe wuzegeni, e li Aβesalome vo be, e gaazaḡa, e ḡe ma: «Lee vaa zu da-wotiḡe nuiti ti abui logai na-kpalagi va?» 32 Aβesalome goḡaavoteni, e ḡe ma: «Gè è loligè, è la keeni, è va va. Gè ḡea ḡeezu, gè è leve, è masagi ḡaazaḡa, è ḡe ma: «Lee vaa zu seḡeai Gesuul, gè va? Maaneni no gè ye na.» Na po niina ga gè ḡe masagi jakala niizu, ni na ga soba nu, e paa!» 33 Zoaβe liini masagi vo be, e naa na-doin laawooiti pe daazeeli ma. Masagi Aβesalome lolini. Diai ma, e noko masagi wu. Masagi Aβesalome neeneni ga daave komagai.

15

Aβesalome wuzegē vai

Davide laaloḡma

1 Naa voluma Aβesalome koḡḡo wotolo ḡila ta sooiti gaizieni boḡo ve, ta nu vuulooluḡo (50), niiti ti gjeni bizezu na-wotoloi jakala. 2 E gjeni wuzegezu ga sobuzobui, e lo pele ḡobave. Nu nape a la gjena lia masagi vo be tukpoḡaaleve vai ma, Aβesalome gjeni gaazaḡasu, e ḡe ma: «Da ga taa beḡele zu nu?» Naa a la gjena ma: «Na ga Izelayele wolodai zu nui ta.» 3 Naazu Aβesalome gjeni ḡeezu ma: «È lii ungi vage, keke nu nape ge la masagi vo be, a woilo è-woo ma.» 4 E bena ḡe ma volu: «Ee, ni na ḡa gè gjeni tukpoḡaalevezu zoi ni zu, niiti kpein kpoe baā goomaḡaali ti yḡḡo zu, ta la ḡe vaazu po, na ma, na la ḡe ta-lukpoi ḡaalevezu ga telebodai.» 5 Ni nui ta a la maabuḡana ga e noko be, e gjeni yeemaalesu ma, e so, e buzeḡe, e neene. 6 Zekana Aβesalome gjeni keezu la ga nui pe no a ḡe liizu masagi vo be tukpoi ḡaaleve vaa ma, naa ḡa e yeni keezu, e nee Izelayele nuiti be.

7 Kona naanigō voluma, Aβesalome gjeni masagi ma: «Va bu, gè li Geeβelōn, gè minazeḡegi laazeeli, nii gè kea ḡooḡo GALAGI ve. 8 Mazolōo nei gè ga da-wotiḡe nui, gè minazeḡe keeni, sieḡi zu gè gjeni la Gesuul, Siili yooi zu. Gè gjeni ma: «Ni ḡooḡo GALAGI a ḡaḡalena ma Zeeluzalame, na zalaḡa ḡula be.» »

9 Masagi gjeni ma: «Li, ziileigi ḡe è ve.» Aβesalome liini Geeβelōn.

10 Keai ma minā, e keelaiti teveni Izelayele wolodaiti pe ma, e ḡe ti ma: «Sieḡi zu wa puvo fee woi menina la, wa ḡe ma: «Aβesalome ḡea ga masagi Geeβelōn.» » 11 Nu unfelegoi (200) niiti Aβesalome ti lolini, ti zeḡe Zeeluzalame, ti vile polu ladalai zu, ti la gjeni faa nape kwee na-kisieḡi zu. 12 Keai ma zalaḡai ḡulazu, e nu leveni Gilo taazuve ga ti Gilo nui Ayitafele loli, e gjeni ga Davide na-tene bo nui. Woyai zebi wola wolōni, ta nuḡuseḡi gjeni liizu ga moinda Aβesalome volu.

Davide vela vai

13 Nui ta vaani, e ḡe Davide ma: «Izelayele nuiti ti ḡaavotega Aβesalome ma.»

14 Davide gjeni na-botiḡe nuiti ma, niiti kpein ti gjeni koba Zeeluzalame: «A wuzegē, ade vela, mazolōo ade ḡula ḡeḡeḡe kili ge la na Aβesalome ya. A suvile, wo li, ni naa laade, toḡa zuvilezu ga e zeeli ade ma, e faa no ḡe ga adeye, ta e le taazuve ga boḡa zokpoi, e da nuiti paa.» 15 Masagi na-botiḡe nuiti ti gjeni ma: «Masagi, nii nape e devezu, ḡa è yeema.»

16 Masagi ta ná-peleyejei pe ti vileni gɔgɔa, ti vela, keke é anza puugo yeni ná, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, ga ti da wele koi ma. 17 Masagi gulazuve taai va ta nubuseiti pe, ti lago loni pele gaabelagi gobave. 18 Ná-botiɛ nuiti kpein ti ɛeni levesu koba, ta to bɔɔi make nuiti niiti ti ɛeni ga Kelete nuiti ta Peelete nuiti, naa ve Gate nu undɔzitaiti (600) ba, niiti ti zɛɛni Gate, ti vile masagi volu, ti da lo tuɔɔ.

19 Masagi ɛeni Gate nui Itayi ma: «Lee vaa zu da balaa è vilesu gi volu? Gale ma, è li, è ye masa niinei goba, mazɔɔɔ da ga wɛɛn ve, ti è ɟulaai da-yooi va. 20 E vaa ve pɔ be su la de ɟoozani, ná è vilesu ɟale mɔnɔ ɟɔgɔma za gi volu? Gè la de vɔɔ kwee mini ɟa gè liizu ná. Gale ma, è li wa è-ɟeelointi. Gooɔɔ GALAGI zoo é nuɔɔɟilai ta woogɛɟiladai ɟe è ve.» 21 Itayi masagi woogaaivoteni, è ɟe ma: «Gè gonaa Gooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɛei è vulua, ga ve nɔpe málíɟii masagi è liizu ná, ná è volu, saai zu ɔaa zenvui zu.» 22 Davide googaaivoteni, è ɟe ma: «Naa vage. Levena mu velelave.» Gate nui Itayi leveni velelave ta ná-nubuseiti pe, é ve ta-velayejeiti ba. 23 Ebei levesuve, nubuseiti pe ti ɛeni wɔɔzu. Masagi Seedelɔn vetugi budeni, ta polu nuiti pe. Ti tevbai zu velei zoni.

Davide woogɛɟila botiɛ nuiti

ze fai Zeeluzalame

24 Zalaɟa ɟula nuiti Sadɔke ta Aɔiataal balaa ti ɛeni ná, ta Leevi nui niiti ti ɛeni GALA ná-minazeɟe kesui zɛɛze. Naati ti minazeɟe kesui laani zooi ma, eyesu nubusei pe ge be ga ɟula taai va. 25 Masagi ɛeni Sadɔke ma: «Gale ma ga GALA ná-minazeɟe kesui taazu. Ni Gooɔɔ GALAGI ɟa pɔ è faaɔɔɔ ɟe bè, toɟa va ga ze volu, é va bu gè ná-minazeɟe kesui ɟa, ta seizuve. 26 Kele ni a ɟeena mà: «Ziima nu la mɔ ga de,» naazu é sò velei é pɔ la.» 27 Masagi ɛeni zalaɟa ɟula nui Sadɔke ma volu: «Da wozaɟaazu? Gale ma, é li taazu ziileigi zu, wo-loun felegɔiti ti wo maaza, è-loin Ayimaase, ta Aɔiataal ná-doin Zonatan. 28 Nɔun ná maabɔungi wɔu ɟɔɔzu tevbai zu, zie maalevesuve gobave, eyesu gè wo-laagɛela zɔɔɔ.» 29 Sadɔke ta Aɔiataal ti ɟaleni ma ga GALA ná-minazeɟe kesui Zeeluzalame, ti ye ná.

30 Davide ɛeni Wolive ɟizei leezu, é da wɔɔ, é seɟei vɛai nɔungi ma, é ɛeni ziezɔ ga kɔɔɔa nakai. Zɔiti pe ti ɛeni polu, ti seɟeiti peeni tɔungiti ma balaa, ti da le ga wɔɔa. 31 Ti vaani, ti ɟe Davide ma: «Ayitɔfele ɟa woia gili nuiti saama, niiti ti Aɔesalɔme volu.» Davide ɛeni ma: «Ee, Gooɔɔ GALAGI, Ayitɔfele ná-tɛne gooitɔ suɔaka ɟula.»

32 Davide zeelii ma gize unma ve, ve nu nɔkɔsu ná GALA bu, Aaleke nui Gusayi ɟulani ga polu velei, koba zɛɛi valiai ga, fufiligi nɔungi ma. 33 Davide ɛeni ma: «Ni da vilena pɔlu, da ɟeezu ga kɔsɔ. 34 Kele ni da ɟalena ma taazu, è ɟe Aɔesalɔme ma: «Ee, masagi, ná ga da-wotiɛ nui, gè botii ɟea è-ɟee ve eyesu za zeeli, niizu niina da ɟa gè botii ɟeezu è ve,» naazu da zoo è pele besa bè Ayitɔfele ná-tɛne gooitɔ tuɔɔ. 35 Zalaɟa ɟula nuiti Sadɔke ta Aɔiataal ta ɟeezu è va. Nii nɔpe da menina masagi ná-pele wu, da li, è bo ti ma. 36 Ti-loun felegɔiti ta ná, Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase ta Aɔiataal ná-doun zunui Zonatan. Woi nɔpe wo menisu, naati ka wa vali ti ma, ti va, ti bo mà.» 37 Davide bɔɔlai Gusayi ɟaleni ma naazu taazu, siegi zu Aɔesalɔme ɛeni leezu la Zeeluzalame.

¹ Davide lako leveni nɔ gize unmaɓe va, é Mefibaale ná-botigɛ nui Siɓa ɗa, é vaazu daaɗjomisu ga soovale felegɔ ti maagilii ta ti ɗasɔgilii ga bulu unfelegɔ (200), ta leezen vɔɔ buun ungila (100), naa veɛ gulu waa ungila (100) kili ba, ta kɔɓ woole ɗila dɔɔi zu. ² Masagi gaazaɗani, é ɗe ma: «Lee ɗa è pɔ è ke ga nii pɛ?» Siɓa goɗjaavoteni, é ɗe ma: «Soovalegiti ta ga masagi ná-pɛleyeɗei nɔnɔ, ti da zeɪ ti ɗama, buluɪ ta gulu waaiti ti ɗe ga ɗɔnɔgi buzeɗe niinegiti be, dɔɔi ɗe ga kpɔɓe ɗei naati be, ta ɓɔɓ teɓebai zu.» ³ Masagi ɗeni ma volu: «Mini ɗa mu da-ɗalamɔin ná-doun zunui ná?» Siɓa masagi woɗjaavoteni, é ɗe ma: «Zege Zeeluzalɛme, mazɔɓɔ é ɗea ɗeezu ɓɔɗɔ ma: «Izelayeɓe ɓeɓeɗe ɗa kɛɛ ná-masadaɪ ve zɛa niina.» » ⁴ Masagi ɗeni Siɓa ma naazu: «Ni zekana é la, nii pɛ é ga Mefibaale nɔnɔ, gɛ ti pɛ fea é ya.» Siɓa ɗeni ma: «Nà nɔkɔsu é ɗɔɗɔwu. Da-vaabɔɗɔi zoo é ye bà, málifii.»

Simeyi Davide voovoo vai

⁵ Masagi Davide zeelii ma Baɗulime, zunui ta ɗulani taa goi naa zu, é ga Sayile ná-pɛleyeɗeɓe wu nui ta. Zunui naa laaseigi ɗeni ga Simeyi, é ga Geela ná-doun zunui. E ɗeni vaazu ga Davide voovoo, ⁶ é da kɔtuiti pili Davide ta ná-botigɛ nuiti ma, anɛɛ ni nuɓuseiti ta salavusuiti ti ɗakuni naa ma, kɔwezu velei ta zeezazu velei. ⁷ Simeyi ɗeni woɗgulazu, é da Davide voovo, é da ɗe ma: «Leve, leve, nu vaa nui, nu ɗakai! ⁸ Gooɗɔ GALAGI Sayile ná-pɛleyeɗeɓe ma ɗamai laa é unma, Sayile nii é masadaɪ ɗeezu potogi zu. Gooɗɔ GALAGI masadaɪ ɗula é ya, é fe è-loin Abesalɛme ya. Wele da va za, è maawɔindai, eɗevelei soloogai la è ma, mazɔɓɔ da ga nu vaa nui.»

⁹ Názu ɗa Seluya ná-doun zunui Abisayi ɗeni la masagi ma: «Lee vaa zu nu ɗa gile voomai nii ye ná, é da málifii masagi voovo? Va bu gɛ li, gɛ nɔngi leve ba.» ¹⁰ Masagi goɗjaavoteni, é ɗe ma: «Wɔnɔi ɗa naa zu ga leeni, Seluya ná-doun zunuiti? Mazɔɓɔ ni Gooɗɔ GALAGI ɗa keai ma é fɔovo, be ɗa a zelilo ma?» ¹¹ Naa voluma Davide ɗeni Abisayi ta ná-botigɛ nuiti pɛ ma: «Ni doun zunui nii gɛ sɔɓɔgai ná ɓɔɗɔi, naa ɗa ɗeezu é paa, Benzamɛn nui nii la kea, é va leve naa va baa? A ze ná dɔin, é foovooi loo, mazɔɓɔ Gooɗɔ GALAGI ɗa é boga ma. ¹² Tanisu Gooɗɔ GALAGI ɗa ná-maanɔɗɔi vetɛsu, é za voovooi lati ga tuyai.»

¹³ Davide ta ná-nuiti ti ɗeni liizu nɔ, Simeyi balaa ɗeni ziezu Davide ɗɔbave gize ɗakamaɓe, é da foovooi loo, ta é da kɔtui ta fufligiti pili. ¹⁴ Gaaɓelagi, masagi ta polu nuiti ti zeelini, ti wola ɓɔɓai. Miná ɗa ti looɗoni ná.

Abesalɛme zeeli vai Zeeluzalɛme

¹⁵ Abesalɛme ta Izelayeɓe nuɓuseiti pɛ ti leeni Zeeluzalɛme, Ayitɔfele ɗeni ba. ¹⁶ Siɛgi zu Davide ɓɔɓai Aaleke nui Gusayi zeelini la Abesalɛme ɗɔbave, é ɗeni ma: «Masagi lebi ɗeke, é lebi ɗeke faan!» ¹⁷ Abesalɛme ɗeni Gusayi ma: «Da-woɗɗeɗiladaɪ pɛ kana, é vile è-wɔɓai va? Toɗa ɗale, è la vileni polu?» ¹⁸ Gusayi goɗjaavoteni, é ɗe ma: «Ba, nui nii Gooɗɔ GALAGI ta nuɓusei niiti, naa veɛ kɔɔɗɔ nuiti pɛ ba, ti yiimazeɗeɓe la, naa ɗa gɛ vilesu polu, gɛ ye koba. ¹⁹ Tɔun vɔɓ, nui ma zii pɛ tei ná da botii ɗe be. ɓɔɓai ná-doun zunui la ga de baa? Uelei nɔ gɛ ɗea la ga è-ɗee ná-botigɛ nui, zenɔ ɗana gɛ botii ɗeezu la è ve.»

²⁰ Abesalɛme ɗeni Ayitɔfele ma: «À da tenegi wo wɔama. Ada ke ɗale?» ²¹ Ayitɔfele goɗjaavoteni, é ɗe ma: «Li, è la ga è-ɗee anzaiti, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, é ti yeɗgai masa pɛlei wu, ga ti da make. Izelayeɓe pɛ ka kweɛ naazu ga é leɗea è-ɗee zu, naazu niiti pɛ ti è volu, ta zebe zɔɓɔ.» ²² Ti sege ɗotai

loni Aβesalome ve, dooḡo bosuve ná βeteai pelei maazu, miná ḡa é laani ná ga keeḡe anzaiti, niiti ti la vuluni ga zaiti kevele, Izelayele nuiti pe gaazu.

²³ Naama ziegi zu kune ḡeni Ayitofele ná-tene gooit pe ba, eḡe nu ḡa GALA βoḡoi ḡaazaḡa, zekana ná-tene gooit pe ti ḡeni la Davide ve ta Aβesalome balaa be.

17

Ḡusayi Ayitofele ná-tene gooi maaḡaali vai

¹ Ayitofele ḡeni Aβesalome ma: «Be gè yeelo nu waapuugo maazu felego (12 000) va, gè vile Davide volu za βidii no. ² Nà zeelizu ma siegi zu kpobai la, zebe la mo zea. Nà faa zupui vilisu po be. Niiti kpein ti polu, naati ti biže, gè masagi ḡila no vaa. ³ Naa voluma gè ḡale ma ga nuβuseiti pe. Mazoloo ni zunui naa a zaana, nii é gaiziezu, nuβuseiti pe ta ḡale ma é vo. Ti ze ziiileigi zu.» ⁴ Naama wooi zolooni Aβesalome ta Izelayele nu wolaiti pe ma.

⁵ Aβesalome ḡeni ma: «Aaleke nui Ḡusayi loli de, ade to balaa goomēni.» ⁶ Ḡusayi laai ma Aβesalome vo be, Aβesalome gaazaḡani, é ḡe ma: «Wele nii ḡa Ayitofele boga, gi naa ḡe, nii é bogai, baa ḡigi taḡili ka é ve?» ⁷ Ḡusayi Aβesalome woḡaavoteni, é ḡe ma: «Niima gelei zu, Ayitofele ná-tene gooi la vani.» ⁸ Ḡusayi ḡeni ma: «È è-ḡee ḡwee so ta ná-nuiti! Ta ga zebesu zalavusuiti, ti vileve eḡe zuluḡui, nii ma yivoi ḡulaai zea doḡoi zu. E-ḡee ḡa ga kooḡo nui, é la vaazu kpidii ḡeezu nuβuseiti saama. ⁹ De boezu ḡani, toḡa ḡe looḡua kotu yefei ta zu, baa ade taḡili. Ni to ḡa zeina ga da-ḡooḡo nui tanigaa ti zaana ti ya, ma wooi ga mení é wo ga: «Aβesalome ná-nuiti ti loa bu.» ¹⁰ Naazu, anee zebesu zalavusui, niiti zala yii ti ḡoozu, naati pe ta ḡe iḡotevei zu. Mazoloo Izelayele pe ge kwee ga è-ḡee ḡa ga kooḡuluḡa wolai, ta kooḡo nu wolaiti ta ba. ¹¹ Nà po ga Izelayele nuiti pe ti ḡaale ba é ḡoba, é lozei Dan, é zeeli Beel-Seeba, da-ḡooḡobei ḡa moin eḡe kpolodei laave ma paḡaegi. Da βoḡoi é lo ti luḡo kooḡozuve. ¹² Ada zeelizu Davide ma ade ta, ve dooḡuai ná, ade loo ma, eḡevelei noḡai a da ve la zoi ma. To-o, ná-siepoluiti-yo, tanope ge la ḡula ade ya. ¹³ Ni a loḡuna taai ta zu, Izelayele nuiti pe ta va ga galuiti, ade taai naa meen petugi zu, é kobave, eyesu kotu ḡila kpala ge mina mo ḡe ná.»

¹⁴ Aβesalome ta Izelayele nuiti pe ti ḡeni ma: «Aaleke nui Ḡusayi ná-teneḡi vizoge, é leve Ayitofele nonoi va.» Mazoloo Gooḡo GALAGI deveni ga é Ayitofele ná-tene pagoi loo bu, nii a ke é va ga maanoḡoi Aβesalome ma.

Davide Zuluden bude vai

¹⁵ Ḡusayi liini zalaḡa ḡula nuiti Sadoke ta Aβiataal vo be, é Ayitofele ná-tene gooi laazeeli ti ma, ta nii to βoḡoi é bogai Aβesalome ta Izelayele nu wolaiti pe ma. ¹⁶ E ḡeni ti ma volu: «À nu leve fala Davide ma, é bo ma ga, é mina ji za tevebai zu zie maalevesuve ḡobave, kele é Zuluden bude, é li poun, nii a ke ti mina za ta ná-siepoluiti.»

¹⁷ Zonatan ta Ayimaase ti ḡeni En-Loge, botiḡe anzanui gila ge ḡeni liizu, é da keela wooi wo ti ma, nii maaneeni ga ti li, ti bo Davide ma. Mazoloo ti maa la ḡeni neeni ga ti le taazuve, naa ḡa a ke nu mina ti ḡa. ¹⁸ Kele zunu loungo ḡila ge ti ḡaani, é li, é bo Aβesalome ma. Keela felegoit ti liini ga gaazuvile, ti liini, ti le Baḡulime zunui ta ná-pele wu. Zieyefi ḡeni ná-koizuve, ti loḡuni zefei naa zu. ¹⁹ Pele deei seḡe wolai zefeni, é pee zefei la, é ani ḡae zigai vuuni ma, nu nape ge la βena gaḡa ga ani ḡa ná.

²⁰ Aβesalome nά-keelaiti ti baani anzanui naa vo be, ti ge ma: «Mini ga Ayimaase ta Zonatan ti nά?» Anzanui ti woogaaivoteni, e ge ma: «Ti ziei budεa.» Ti naati gaizieni, kele ti la gēni Ayimaase ta Zonatan gaani. Ti galeni ma Zeeluzalεme.

²¹ Ti liai ma, Ayimaase ta Zonatan ti gulani zieyegēi zu, ti li, ti keela wooi wo Davide ma. Ti Ayitafele nά-tene gooi laazelini Davide ma, nii e boni daalεgoma. Naa voluma ti gēni ma: «À wuzegē, wo ziei budε ga suvile.»

²² Davide ta nui niiti kpein ti gēni polu, ti Zuludεn budeni. Geelaalaosuε kaani ga ti pe ti levega.

²³ Ayitafele kaai ma ga nά-tene gooi la zoni, e leeni nά-soovalegi goma, e li nά-taazu. Kpegai ma ga vali nά-pele wu nuiti ma, e bεgε zeleni, e za, ti maafulu keεge nά-kabai zu.

Davide zeeli vai Mağanayime

²⁴ Davide zeelini Mağanayime. Aβesalome ta Izelayele gεεgε nuiti pe ti Zuludεn budeni. ²⁵ Aβesalome Amasa gēeni ga nά-kεεfulubai, Zoabe votogi zu. Amasa tona ge gēni ga Izelayele zunui ta nά-doun zunu, nii daa gēni ga Yitela. Amasa dee laa gēni ga Aβigayile, Nağase nά-doun anzanui, nii e gēni ga Zoabe dee Seluya baazeelai. ²⁶ Izelayele nuiti ta Aβesalome ti ta-gεεlafai vuuni Galaade yooi zu.

²⁷ Davide zeeliai ma Mağanayime, zunui tanigaa ti daagomini: Nağase nά-doun zunui Sεbi, e ga Laba nui, Amon nuiti ta-laa wolai, ta Lodebaal nui Amiyele nά-doun zunui Makiil, naa veε Baalezilayi va, Lεgelime nui Galaade yooi zu. ²⁸ Zunui niiti ti baani ga daama aniiti, ta aninakaiti, ta digiiti, ti va ga moloi nii e ga beleegi ta wεεlezegi, ti va ga bulu vukoι, ta ani gae gεegaiti, ti va ga tεgε baazagiti ta ma velevelegi. ²⁹ Ti baani monε ga koin guloi, ta nike niimi dei ma wuloi, naa veε folomazegi va, ta baalagiti. Ti naati pe feeni Davide ta nά-nubuseiti zea, nii a ke ti laami, mazεεε ti gēni gεεzu bεgε ma: «Numai niiti ti bεεa ga siei ti boga tevbai zu, pului ta kpεεle woin gana ti ma.»

18

Aβesalome nά-kεεvebei loo vai bu

¹ Davide kεεgε nuiti gaaluni, niiti ti gēni polu. E nu waagilagila kundigiiti ta nu ungilagila kundigiiti seini ti unda. ² Davide kεεvebei gaağweeni su saava, e ma mεungu ve Zoabe ya, e felesiei ve Zoabe keεgeloin Aβisayi ya, Seluya nά-doun zunui, e savasiei ve Gate nui Itayi ya. E zeba e ge to bεgεi toga vilesu ti volu kεεgεzuε. ³ Kele kεεgε nuiti ti gēni ma: «Kpele-o, e la vilesu gi volu! Mazεεε ni gά velana, e la gεa ga faa giin gi zili nuiti gaazu, anεε balaa gi gilazuε pe ka zaazu, ti la naa gεa ga faa giin. Kele da gila, e gεεve ege nu waapuugo (10 000) gi zaama. E gula naa volu balaa, fizεge ga e ye taazuε, e da kpεabai leve gi ma.» ⁴ Masagi gēni ti ma: «Nà naa gεεzu, nii pagai wo gaazu.» Masagi loni taa zigidaεe gobave, siegi zu kεεvebei gēni gulazu la, nu ungilagilagiti ta nu waagilagilagiti. ⁵ Masagi devei veeni nu savagεi niiti zea, Zoabe, Aβisayi, ta Itayi, e ge ti ma: «Nà wo maanεεεzu, à mina faa jεu ge ga zunu loungei Aβesalome.» Bebei pe ge masagi woomenini, e da devei naa ve kεεvebei ma gundigiiti zea, e vile Aβesalome va.

⁶ Kεεvebei lεni dεbεi va ga ti Izelayele nuiti daagomi ga kεεi. Ti kεεi lεni ga, Efelayime lεbεi zu. ⁷ Davide nά-kεεbεgi vεnini Izelayele gelei ma ga gola, nu waavuufεlegε (20 000) ga ti paani Izelayele va. ⁸ Kεεgε nuiti ti vazani ma zou

ƒeƒeƒi naa zu. Naama voloi nui liegi é zaani dɔɔɔi zu, naa mɔinni, é leve niiti ba, boƒa zɔkpɔi ti vaani.

Zoaɓe Aɓesalɔme vaa vai

⁹ Aɓesalɔme weleni, é boɔɔ ƒa Davide ná-nuiti kakala. E biɓeni ná-soovale fuului ƒoma, naa li, é lo sene gulu wola ta ma boɔɔi zu. Aɓesalɔme nɔungi batani gulu bekegiti zɔɔɔzuɓe, é yeni zeleni geeƒɔlɔgi ta zooi yɔɔɔzuɓe, ná-soovale fuului ƒula bu, é da li. ¹⁰ Kooɔɔ nui ƒila ge kaani, é li, é bo Zoaɓe ma. E ƒe ma: «Gè Aɓesalɔme ƒaave zeleni sene gului va.» ¹¹ Zoaɓe ƒeni ma: «È kaave! Leeni vaa zu è la paani náve nɔ? Nà la wali ƒae puugɔ ve è ya ta saamaƒili gila.» ¹² Kele kooɔɔ nui gooƒaavoteni, é ƒe ma: «Ba-o, anee ni wali ƒae waagila (1 000) ka da la kooɔɔ, è fe zèa, gè la kea, gè va yeelo masagi ná-doun zunui ma, mazɔlɔɔ gi goomenini, é fali nii wo wo ma, ɔa-o, Aɓisayi-yo, ta Itayi, é ƒe wo ma: «A dama ga nu nɔpe ge mina faa ɔɔɔ ƒe ga zunu lounɔgoi Aɓesalɔme.» ¹³ Tɔ vɔlɔ ni gè ƒikulani zènvui zu, gè paa ná, gè ke eƒe faa la ƒula su, masagi a la menɔ nɔ, mazɔlɔɔ faa la ɔa ga boɔɔɔ ba, ɔa boɔɔɔi balaa è la bena màavaawo.» ¹⁴ Zoaɓe ƒeni ma: «Gè la ná-yeedeƒalal ƒolɔƒolɔsu è ma!» E kpaku ƒaazoba savago zeƒeni, é li, Aɓesalɔme yenvui su de zeleni gului va, é ti baɔɔ naa yii va. ¹⁵ Zunu lounɔgo puugɔ niiti ti ƒeni Zoaɓe ná-kooɔɔ zoolaiti seƒezu, naati ti ƒakuni Aɓesalɔme ma, ti mɔta va.

¹⁶ Zoaɓe puugɔi vɛɛni ga ti looɔɔ kooi va. Ná-kooɔɔbeɓi ƒaleni ma, ti zeƒe Izelayele nuiti polu. ¹⁷ Ti Aɓesalɔme zeƒeni, ti pili zeƒe ɔoma ƒooza golai ta zu, ti kotu zigi golai lo maazu. Názu Izelayele nuiti eɓe ge da li vɔ da.

¹⁸ Aɓesalɔme ƒeai ma vulua, é kotu ƒila kpadɔni Masagi Ná-Pɛtugi zu ga ƒizesui, mazɔlɔɔ é ƒeni ƒeezu boɔɔ ma: «Zunu loun la bè, nii tɔɔɔi ƒa ye ba eyesu ƒo.» E tɔ boɔɔi daaseigi vɛɛni ƒizesu ƒotui naa va, zaagaza daa ƒa ga «Aɓesalɔme ná-ƒizesu ƒotui.»

Davide Aɓesalɔme zaa vai menɔ fai

¹⁹ Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase ƒeni Zoaɓe ma: «Va bu, gè li, gè niima woo niine vagoi laazeeli masagi ma, ga ƒooɔɔ GALAGI ná-gaamai vea zea, é unmooga, é kula sili nuiti zea.» ²⁰ Zoaɓe ƒeni ma: «È la zooga ƒeezu ga woo niine vago laazeeli nu za, ɔa zoo ƒeezu la yee ƒili, kele za è la zooga liizu niima wooi wosu, mazɔlɔɔ masagi ná-doun zunui zaaɓe.» ²¹ Zoaɓe ƒeni Etiyɔpi zunui gila ma: «Nii è kaai, li, è naa wo masagi ma.» Zunui naa nɔkɔni Zoaɓe ƒoɔɔwu, é wuzeƒe, é li ga kpizeɓi. ²² Sadɔke ná-doun zunui Ayimaase kpɔɓi zeƒeni vɔlu, é ƒe Zoaɓe ma: «Nii a ƒulana su, naa ƒula su! Kele be bà, gè bize Etiyɔpi zunui vɔlu.» Zoaɓe gooƒaavoteni, é ƒe ma: «Lee bize ƒa è pɔ è bo, bɔɔ? Da-undaanee nɔpe ge la nii ƒeƒala woo laazeeli vai zu.» ²³ Ayimaase ƒeni ma vɔlu: «Nii a ƒulana su, naa ƒula su! Kele ná pɔ gè bize.» Zoaɓe da ƒe ma niina: «Bizena mu.» Ayimaase biɓeni, é li ga Zuluden ma nemɛi zu vɛle, é leve Etiyɔpi zunui va.

²⁴ Davide ƒeni zeini taai ma zigɔɔɔvɛ ƒoozu vɛlei. Taai maaɓe nui leeni sigɔgi ƒa, é wele zeemaalegi zu, é zunu ƒila ka, é da va ga kpizeɓi. ²⁵ Taai maaɓe nui woogulani, é daazeeli masagi ma. Masagi ƒeni ma: «Ni tɔ ƒila be, toƒa vaazu ga woo niina vago.» Zunui naa ƒeni maabuƒazu ga kpizeɓi. ²⁶ Taai maaɓe nui weleni mɔnɔ, é zunu ƒili ka, é da va ga bizaa, é woogulani sigɔɔɔ make nui ma, é ƒe ma: «Wele zunu ƒili ba, é vaazu ga bizaa tɔ ƒila.» Masagi ƒeni ma: «Tɔ balaa toƒa vaazu ga woo niine vago.» ²⁷ Taai maaɓe nui ƒeni ma: «Nà kaazu ga ma

məungɪ bɪzɛ vɛlɛ ɟɛɛvɛ ɛɟɛ Sadaɓke nɑ-doun zunui Ayimaase.» Masagi ɟɛ ma: «Nu vago vɛ, toɟa vaazu ga woo niine vagoa.»

²⁸ Ayimaase maaɓugani masagi va, ɛ ɟɛ ma: «Fai pɛ ka ziezu ga pagol!» E nəkəni masagi wu, ɛ ɟɛ ma: «Mamagi ɟa Gooɟo GALAGI vɛ, da-GALAGI, nii ɛ va bu, ɛ vəni naati ma, niiti ti ɟɛa wuzɛɟeni mǎliɟii masagi laalɔɟoma.» ²⁹ Masagi gaazaɟani, ɛ ɟɛ ma: «Zunu loungoi Aɓesalɔme ɟɛdɛɟɛ faa la ba?» Ayimaase gooɟaavoteni, ɛ ɟɛ ma: «Siɛgi zu Zoabe ɟɛa tɛvesu la ɛ vɔ bɛ ga botiɟɛ nui taɟili vɔɔma, gɛ ɟɛa nuiiti kaazu, ti da wola ɟɛ unga wuulee, kɛlɛ gɛ la kwɛɛ lee ma vaa wuulee be.» ³⁰ Masagi ɟɛni ma: «Ziɛ su, ɛ lo vɛ.» Ayimaase zieni su, ɛ da maaɓungɪ wo.

³¹ Etiyopi zunui unkulani nazuve, ɛ ɟɛ ma: «Woo niine vago ɟa gɛ vaazu daazeelizu mǎliɟii masagi ma, mazɔlɔɔ Gooɟo GALAGI da-ɟaamai vea ɛ ya, ɛ ɛ unmoɔga, ɛ ɛ ɟula ɛ zili nuiiti zea.» ³² Masagi gaazaɟani, ɛ ɟɛ ma: «Zunu loungoi Aɓesalɔme ɟɛdɛɟɛ faa la ba?» Etiyopi zunui gooɟaavoteni, ɛ ɟɛ ma: «Nii seeliai zunu loungoi naa ma, ɛ zeeli faan mǎliɟii masagi zili nuiiti ma, ta niiti ti wuzɛɟɛzu daalɔɟoma.»

19

Davide nɑ-doun zunui zaa wɔlɔi

¹ Masagi ɓɔlɔni ziima vɛ naazu, ɛ lɛɛzu ga wɔlɔa pɛlɛ ɟaaɟoozagi wu sigidave, ɛ da ɟɛ ma: «Ee, dɔun zunui, Aɓesalɔme, dɔun zunui! Ee, dɔun zunui, Aɓesalɔme! Ni nɔun gɛ zaani nɔ ɛ vɔtogi zu! Ee, Aɓesalɔme, dɔun zunui, dɔun zunui!»

² Ti liini, ti ɟɛ Zoabe ma: «Masagi ɟa wɔlɔzu, ɛ da ɓɔɟo maawoin Aɓesalɔme nɑ-faa zu.» ³ Naama voloi ma vɔnifaamai ma ɟoozunɛɛi latini ga saa wɔlɔi nɔvɔsɛi pɛ bɛ, mazɔlɔɔ ti mɛnini ga masagi ɟaazugili vɛ nɑ-doun zunui zaa vai zu. ⁴ Ma volo ɟilagi nɔ, kɔɔɟo nuiiti pɛ ti lɛɛni taazu vɛ ga dɔɔɟui, ɛɟɛ kɔɔɟo nuiiti ti vɛlaai kɔɔi va, ti da unfe. ⁵ Masagi seɟɛi vɛɛni ɟaazu, ɛ da ɟɛ nɔ ma: «Ee, dɔun zunui Aɓesalɔme! Ee, Aɓesalɔme dɔun zunui, dɔun zunui!»

⁶ Zoabe lɛɛni pɔ bɛ pɛlɛi wu, ɛ ɟɛ ma: «È unfeɟi yeida za ga da-ɟɔɔɟo nuiiti, niiti ti wo-yɛnvuiti kizoga, da-o, ɛ-loun zunuiti ta ɛ-loun anzanuiti-yo, naa vɛɛ ɛ-anzaiti pɛ ba. ⁷ Niiti ti ɛ wɔnzɛɟɛzu, naati ka ɛ ti nɛɛzu vɛ, ɛ naati wɔnzɛɟɛ, niiti ti ɛ nɛɛzu vɛ. E dea za ga da-ɟɔɔvɛɛi ma ɟundigiiti ta da-ɟɔɔɟo nuiiti, naati zɛnvui la ga ani nɔpɛ ɛ ɟaazu. Gɛ kwɛɛga niina ga ni Aɓesalɔme yɛni vulua, gi pɛ gi za, naa a la nɛɛ ɛ vɛ. ⁸ Wuzɛɟɛ niina, ɛ ɟula mu, ɛ ɓɔɛ da-ɟɔɔɟo nuiiti pɔ ga iɲɔdɔɔ wooyi. Mazɔlɔɔ gɛ ɟonaa Gooɟo GALAGI ma ga ni ɛ la ɟulani, nu nɔpɛ gɛ la yɛga ɛ va za bidii. Naa ɟa ɲɔu ɛ ma, ɛ leve maanɔɟoi pɛ ba, niiti ti zeeliai ɛ ma, ɛ zo da-loungo zie su ma, ɛ zeeli za ma.» ⁹ Masagi ɟulani naazu, ɛ zeɪ sigidave. Ti daazeelini kɔɔɟo nuiiti pɛ ma ga masagi ɟanu, ɛ zeini sigidave. Ti pɛ ti ɟaalɛni ba koba.

Davide ɟale ma vai Zeeluzalɛme

Aɓesalɔme nɑ-kɔɔɟo nuiiti ti vɛlani, ɛɛɛ ge li nɑ-pɛlɛ wu. ¹⁰ Izelayɛle vɛlɛyɛɟɛi pɛ bu nuiiti ti ɟɛni ɟɛɛzu ɓɔɟo ma: «Masagi ɟa ɛ ade unmoɔga ade zili nuiiti ma, ma un ge da ma ga, tɔ ɟa ɛ ade unmoɔga Filiseti nuiiti ma. Kɛlɛ niizu Aɓesalɔme maa vɛle ma, ɛ vɛlaa, ɛ ɟula zɔoi va. ¹¹ Aɓesalɔme nii ade gulɔi ziaa ma, ga ɛ ɟɛ ga ada-masagi, naa zaa kɔɔi zu. Leeni ɟa mu wo maaɓounsu, Davide loli fai zu, ɛ va zeɪ vɔlu ga masagi?»

12 Nii é ɣeni wosu Izelayele yooi zu ná pɛ, Davide menini, é wooleve ga ti bo zalaɣa ɣula nuiti ma, Sadake ta Abiataal, ti ɣɛ ti ma: «À li, wo ɣɛ Zuda wolodai ma ɣundijiiti ma: «Lee vaa zu wo ɣɛɛzu ga gaabela wo vaa vai zu ga masagi seizuɛ? 13 Wa ga masagi keɣɛlointi, wo ɣɛ ga zii ɣila, ta nama ɣila. Leeni vaa zu mu wa ɣɛ ga nu ɣaabela wo vaa vai zu ga masagi?» 14 A ɣɛ Amasa ma: «Da ga zii ɣila, ta nama ɣila. GALA ge sò ná-ziiɣaawanai pɛ su, ni gɛ la é ɣɛni ga kooɣulubai Zoabe ɔtogi zu.» 15 Naa maavele ma, Davide Zuda nuiti pɛ kigi ɣaavoteni ɔɔɔ ma eɣe nu ɣila nɔ. Ti ɣɛni masagi ma naazu: «Gale ma, é va, wa da-wotiɣe nuiti.»

Davide Simeyi maavaaye fai

16 Masagi ɣaleni ma ɔlu, é zeeli Zuluden laave. Zuda nuiti pɛ ti liini ga kpizei Gilegale, ga ti masagi laaɣomi, é ziei leve. 17 Geela ná-doun zunui Simeyi, Benzamen nui nii é ɣeni ga Baɣulime nui, naa vileni Zuda nuiti polu, ti li masagi laaɣomisu. 18 Ta Benzamen nu waagila (1 000) ka ti liini. Sayile ná-peleyeɣei wu botiɣe nui Siɓa liini ɓalaa, ta ná-doun zunu puugo maazu loolugɔiti (15), naa veɛ ná-botiɣe nu ɔuufelegɔ (20) va. Ti pɛ ti yeini ga gaazuvilei Zuluden laave masagi laaɣomisu. 19 Naama zie su, bebei da ziei leve ga masagi ná-peleyeɣei, ta é naa ɣɛ, nii neai masagi ve. Masagi Zuluden levegai ma, Geela ná-doun zunui Simeyi looni masagi ɣoɣowu, 20 é ɣɛ ma: «Màliɣii masagi mina sò ga ná-faagazagi, é mina ɣize su ga foloi é ɣeni ɣulazu la Zeeluzalɛme va, gɛ faa ɲɔu ɣɛni la, é va naa make yii ma. 21 Mazolɔ nɛi gɛ ga da-wotiɣe nui, gɛ suɣweɛ ga gɛ koto ɣeeve, ná ɣa gɛ ga nu mɔungi Zozefe mavofodaiti saama, gɛ va, gɛ màliɣii masagi laaɣomi.»

22 Seluya ná-doun zunui Abisayi ɣeni ma naazu: «Simeyi maa la neeni, é va za ɓaa? Teigi é masagi voovoi, nii ɔooɣo GALAGI gulɔi ziaai ma?» 23 Davide gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Lee ɣa é ade yooɣu, Seluya ná-doun zunuiti, wa-o, ná-o? Wo liizu ɔooɣo ɣɛɛzu ga sili nuiti kevele. Za ɣa neɪ ga ku, nii nu ɣa Izelayele nui ta vaa ma? Ladalai la zɛa za ɓaa ga ná masadai ɣɛɛzu de Izelayele unda?» 24 Masagi latini Simeyi ma, é ɣonani be, é ɣɛ ma: «È la zaa.»

Mefiɓaale woozuɣula fai Davide ve

25 Sayile ná-doun loin Mefiɓaale ɓalaa ge liini masagi laaɣomisu. E loozei naa ɣula voloi ma Zeeluzalɛme va, é zeeli naa ɣale ma voloi ma, Mefiɓaale la ɣeni ɣaabaani kooɣɔiti ma, é la ɓelei woni, é la ná-segeiti gbani ɓalaa. 26 Seeliai ma masagi ɔɔ be, naa gaazafani, é ɣɛ ma: «Mefiɓaale, leeni vaa zu é la vileni pòlu?»

27 E masagi wooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ee, màliɣii masagi, ná-botiɣe nui ɣa é yavaai, ni naa laade, gɛ ɣɛni ma: «Nà ná-soovalegi ɣevele ɓetezu, gɛ zeɪ kɔma, gɛ vile masagi ɔlu, mazolɔ ná ga maaleɣefe nu.» 28 Kele ná-botiɣe nui vaa é ɔɔ be, é zeei veɛ mà. Kele màliɣii masagi, da ga eɣe GALA ná-geezuɣeelai. Nii nope soloogai é ɣaazu, naa ɣɛ. 29 Kɛwola Sayile ná-peleyeɣei wu nui tanope ge la ɣɛa ani ɣili maabounsɔu é ya keni saai, kele anɛɛ naa ve, é yeezeive nɔun bu, gɛ ɣɛ naati saama, niiti ti daami wosu da-labalii ɣa. Zobogi ɓegele ɣa é be ga gɛ kpɔba ɣili fali màliɣii masagi ma?»

30 Masagi gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Da-ɓɛzuɣula mɔinmɔingi ye ná kana, gɛ deveve ga wo Sayile ná-zooiti gaagwe va, wa Siɓa.» 31 Mefiɓaale ɣeni masagi ma: «Siɓa ti pɛ seɣe ɔlo ve. Tei nɔ màliɣii masagi ɣalesu ma ga ɔgo, naa ɣa gɛ ɣɛa pɔ.»

Davide Baalezilayi mæin vee vai

³² Galaade nui Baalezilayi balaa zefeni Logelime, é va masagi vuuzu ga pele Zuluden zielave, ta é vali naa ma zielave. ³³ Kona vuulosava (80) gɛwola wolo gɛni de. To gɛ é gɛni masagi bedema vai pe gaaɣulazu ba, naa gɛai ma Maɣanayime, toozei é gɛni ga kpete nu wola. ³⁴ Masagi gɛni Baalezilayi ma: «Oile pôlu, de ziei budɛ, de li Zeeluzalɛme, nà è bedema vai pe gaaɣula ba pò bɛ.»

³⁵ Kele Baalezilayi googaaivoteni, é gɛ ma: «Sii ma gɛnagi yega voluzu ga dielego, gè vilɛsu è volu, de li Zeeluzalɛme? ³⁶ Kona vuulosava (80) gɛ é zèa, gè la mo zoosu gè va ani vagoi ta ani nɔi yooɣɔzuɣula. Nèi gè ga da-wotiɣe nui, gè la wolo zoosu gè va naati ta-nɛi yooɣɔzuɣula, niiti gè ti miizu, ta niiti gè ti bolezu. Gè la zoosu balaa gè va guye loo zunuiti ta guye loo anzanuiti goo vaaɣulaba gɛ. Lee vaa zu nà li gɛɛzu ga mǎliɣii masagi unma gɛso? ³⁷ Nà Zuluden budɛzu nɔ, de lago li. Gè la gɛite kwɛɛ lee vaa zu masagi da li mæin veezu gɛni. ³⁸ Va bu, nèi gè ga da-wotiɣe nui, gè gɛle ma nà-pelei wu, gè za nà-taazu, kèè ta dèè ta-gɛabaiti koba. Wɛle da-wotiɣe nui Kimegɛme va, toɣa yesu è volu, nii nɔpe è pò è ke bè ga ma vago, naa gɛ bɛ.» ³⁹ Masagi gɛni ma: «Zèè gɛ bu, bɛ Kimegɛme vile pôlu, nii nɔpe è pò, nà ke bɛ. Nii nɔpe woin è ma, nà ke è vɛ.»

⁴⁰ Eɛ pe ge Zuluden budɛai ma, masagi balaa kpudɛai ma, é Baalezilayi nɛnɛni ga daave komagai, é tuya loo bɛ. Naa voluma Baalezilayi gɛleni ma nà-taazu. ⁴¹ Masagi liini ga Gilegale vele, Kimegɛme gɛni polu. Zuda gɔovɛbei pe, ta Izelaye gɔovɛbe gɛlazuvɛ pe ge gɛni ná, siegi zu masagi gɛni Zuluden budɛzu la.

Maaɣaalii loo vai

Zuda ta Izelaye yooɣɔzu

⁴² Kele Izelaye nuiti ti maabufani masagi va, ti gɛ ma: «Lee vaa zu gi-gɛɛlointi Zuda nuiti ti vaai, ti è zefɛ dɔoɣfuzu, ti Zuluden budɛ ga de, da-o, da-veleyeɣei-yo, ta nubusei niiti pe ti gɛa è volu?» ⁴³ Zuda nuiti ti ti wooɣaaivoteni, ti gɛ ma: «Gá-o, masagi-yo, gi boɣɛ é leve wo va. Toɣa gɛle wo yiiɣaawanazu naazu? Gi zɛle ka bogai masagi va baa? Baa vɛɛani beɣele gɛ é fea gi ya?»

⁴⁴ Izelaye nuiti ti gɛni ma: «Masagi gɛ ga gɔno ná zeizu gɛ puu, é leve wo va, gi leve gɛ Davide boɣoi ma, é leve wo va. Toɣa gɛle mu, wo gi vɛlelɛlazuu gɛni? Gɛi gi gɛa ga nu mounɣi, gi gɛ ma: «Ade va ga ada-masagi.» » Kele Zuda nuiti ta-wooɣaaivotegi yeeɣaaabaani, é leve Izelaye nuiti tɔnɔi va.

20

Seeba baka fai Davide laalɔɣma

¹ Nu jakai ta gɛni náve, daa ga Seeba, é gɛni ga Benzamen nui, Bikeli ná-doun zunui. E puuɣi vɛɛni, é wooɣula, é gɛ ma: «Faa la ade yooɣɔzu ada Davide, ade la bɔni faa nɔpe ma ada Izayi ná-doun zunui. Adei de ga Izelaye nuiti, eɛ pe ge li ná-pele wu!» ² Izelaye nui zoiti pe ti zefeni Davide va, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba volu. Keni Zuda nuiti nɔ gɛ ti yeni ta-masagi va, ti yeni polu, ti zefɛ Zuluden zielave, eyɛsu ti zeeli Zeeluzalɛme.

³ Davide zeelii ma masa pelei wu, é anza puugoiti gaizieni, niiti ti la vuluni ga zoiti kevele, niiti é ti yeni ga ti da wɛle koiil ma. E ti vuuni pele gɛla bu, vɛ ná makegai ga pagɔ. E gɛni ti bedema vaiti pe gaaɣulazu ba, kele é la mo gɛni laani ti goba pe. Naati ti yeni pele laaɣulugai wu eyɛsu ti zaa voloi zeeli, ti ta-eteai zie eɣe poanzaiti.

Zoaʼbe Amasa vaa vai

⁴ Masagi ʒeni Amasa ma: «Gè folo savago vea è ya, è Zuda ʒòuvebei pe toli bè, wo va ve.» ⁵ Amasa masagi ná-devei laazeelini, kèle kui leveni, nii masagi toni.

⁶ Davide ʒeni Aʒisayi ma: «Bikeli ná-doun zunui Seeʼba ʒouʼda, é leve Aʒesalome va niina. Liina mu, é lo masa make kòuvebei luʒo, wo vile polu, é mina loʒʒuzu zòlò taa wolai ta zu, nii siʒigi ma, ve ade yee la zeelia ma ná.»

⁷ Aʒisayi liini ga Zoaʼbe ná-kòuvebei, ta Kelete nui, naa ve Peelete geleiti ba, ta kòʒʒuluʼba ʒiteiti. Ti zegeni Zeeluzalame, ti li Bikeli ná-doun zunui Seeʼba zosuʼe.

⁸ Ti zeeʼliai ma kòtu wolai ma, nii é Gabaʒon, ti Amasa ʒaani, é ʒa va ga ti vo pelei. Zoaʼbe saamaʒiligi ta ʒilini ná-seʒei maazu, boʒa zòkpò ʒeni ma laʒagi zu, ʒilii saamaʒiligi va. Siegi zu Zoaʼbe ʒeni maabuʒazu la Amasa va, boʒai looni. ⁹ Zoaʼbe ʒeni Amasa ma: «È ʒedeʒe, kèloun?» E Amasa belei zoni ga zeezai, é neene ga daave komagai. ¹⁰ Amasa la ʒeni boʒa zòkpò ʒaani ga pagò, nii é ʒeni Zoaʼbe ʒovei ʒa. Naa zeba é boʒai lo kogi zu, é koozu zòlaiti pu zoi ma. Amasa zaani gaamanò, Zoaʼbe la mo ʒeni boʒai vuuni ba, ná va ʒe fele. Naa vóluma Zoaʼbe ta keʒeloin Aʒisayi ti pele zoni, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeʼba ʒaizie vai ma.

¹¹ Zoaʼbe ná-kòʒʒo nui gila ge ʒeni loni Amasa ma voomai ʒobave, é ʒa ʒe ma: «Zòiti kpein ti Zoaʼbe ta Davide vo, naati ti vile Zoaʼbe vólu.» ¹² Amasa maʒʒkòni ma ʒamaʒi zu pele ʒezei zu. Kòʒʒo nui naa kaai ma ga kòuvebei pe ka vaazu, ti ʒa lo, é Amasa ma voomai zegeni pelei zu, é ʒa kpalagi ta zu, é seʒei ve ma. ¹³ Poomai zegeni ma pelei zu, kòʒʒo nui pe ti leveni, ti vile Zoaʼbe vólu, Bikeli ná-doun zunui Seeʼba ʒaizie vai ma.

Seeʼba ná-fai ʒaabelasuʼe

¹⁴ Ti Izelaye yooi ná pe subizeni, ti li ga Aʒele-Bete-Maaka vele. Beel nui pe ti ʒaaleni ba, ti vile Zoaʼbe vólu. ¹⁵ Zoaʼbe ta ná-kòuvebei ti zeelini Aʒele-Bete-Maaka taai ma, ti sei kèle su. Ti siʒigi loni taai laaloʒoma, é zeeli taai ma zigi ʒeʒala. Nuʒusei niiti ti ʒeni Zoaʼbe vólu, naati ti tòzeini ga siʒigi wuʒula, nii a kè é va ʒolo.

¹⁶ Anzanui ta ʒeni ná, é ga ʒima nu, naa yeni taazuve, é bain, é ʒe ma: «À woilo dee! A bo Zoaʼbe ma, é soma é maabuʒa ve, ná pò gè ʒòe pò.» ¹⁷ Zoaʼbe maabuʒani, anzanui ʒe ma: «Da ʒa è ga Zoaʼbe?» E ʒe ma: «Eyei, ná ve.» Anzanui ʒe ma: «Woilo ʒòo ma, nèi gè ga ʒa-wotiʒe nui.» Zoaʼbe ʒe ma: «Gòilogè.» ¹⁸ Anzanui ʒe ma: «Mòungi ti ʒeni ʒeezu ma: «A li, wo gaazaʒa bo Aʒele, naama vai ʒa ʒaʒula ba.» ¹⁹ Gá naama nui saama, niiti ti yiileidai, ta ti ga woʒeʒila nui Izelaye. «Da ma, ʒsun, ʒa pò è taai naa ʒoloʒolo, nii é Izelaye ga taa biin gola! Lee vaa zu è pò è ʒòʒʒo GALAGI noni ʒoloʒolo?»

²⁰ Zoaʼbe ʒeni ma: «Naa li poun! Gè la vaani taa ʒoloʒolo faa ma, ʒaa gè ani nòpe sugoloʒolo. ²¹ Naama vaa laade. Kèle Efelayime ʒize yooi zu zunui ta ʒa ná, daa ga Seeʼba, Bikeli ná-doun zunui ve. Naa ʒa é wuzeʒeai masagi Davide laaloʒoma. A to ʒila nò ve zèa, gè maʒooza taai va.» Anzanui ʒe Zoaʼbe ma: «Naa zoolooga! Gá nòungi vili niina è ma siʒigi vólu velei.»

²² Anzanui liini, é ʒòe seipòiti pò ga ʒimalai. Ti Bikeli ná-doun zunui Seeʼba nòungi leveni ba, ti pili Zoaʼbe ma. Zoaʼbe puuʒi veeni, ese pe ge vaza, ti zegeni siʒigi ma, ti ʒale ma ta-veleiti bu. Zoaʼbe ʒaleni ma masagi vo be Zeeluzalame.

Davide ná-botiʒe nu wolaiti daaseigiti

mavofodai zu nui nii daa ɣeni ga Yisebi-Benode ɣeni ɣeezu, é Davide vaa. Boɣa zokpo niinei ɣeni keelave, kpeein é ɣeni zea, ma meengi ɣeni ga kolu boigi, buyegi ga kilo savago ɣeɣala. ¹⁷ Kele Seluya ná-doun zunui Abisayi vaani, é bo Davide va, é Filiseti nui va. Davide ná-kooɣo nuiti ti ɣeni ma naazu: «È la mo vilega gi volu kooɣozuve, naa ɣa a ke Izelayele ná-lanboi mina za.»

¹⁸ Kooi taɣili su mɔno, Filiseti nuiti daaloɣoma Gobe, Gusa nui Sibekayi Safe vaani, naa balaa ɣeni ga Lafa mavofodai ta. ¹⁹ Naa volu kooi taɣili su mɔno Filiseti nuiti daaloɣoma Gobe, Beteleyeme nui Yaalee-Woolegime ná-doun zunui Eleɣanan Gate nui Goliath vaani, nii ná-kpeein ma wului woɔlɔni, eɣe seɣe vele nui ná-gba gului. ²⁰ Kooi taɣili su mɔno Gate, zunui ta ɣeni ná, koozaai, zeebeɣaiti ta kooɣobeɣaiti ti ga doɣitadɔzita, ti pe kpoɣa ɣe ga puufele maazu naani (24). E ɣeni ga Lafa mavofodai ta to balaa. ²¹ E malimasakeei leveni ga Izelayele nuiti, Davide keeɣeloin Simea ná-doun zunui Zonatan paani. ²² Lafa mavofoda naanigoi niiti ti zolɔni Gate, ti pe ti zaani Davide ta ná-kooɣo nuiti zeezu.

22

Davide ná-guyei (Guyeiti 18)

¹ Davide niima wuyei looni Gooɣo GALAGI ve, siegi zu naa unmooni da, é kula sili nuiti kpein zeezu, ma un ge la ma mee ga Sayile. ² E ɣeni ma:

«Gooɣo GALAGI ɣa ga ná-fasai, ná-siɣigi, unmooni nui,

³ GALAGI nii é ga ná-fasai, ve gè looɣu ná,
ná-kooɣo zepɛgi, zobogi nii é kizosu,
ná-siɣi gaagoozagi, dooɣuzuve,
kizo nui, nii é kizosu tosu nuiti ma.

⁴ Mamagi ɣa Gooɣo GALAGI ve!

Siegi zu gè tolini da, gè vieni, gè ɣula sili nuiti kpein zea.

⁵ Mazoloo saai ma de lakpatakpagiti ti maabooleni,
é da maalua, eɣevelei kotudei la, é faa zuɣologologi ɣeezu.

⁶ Govealazuu ɣaluiti ti veleveleni ma,
saai ná-tumɔiti ti ɣe tuɣo, ti da maalua.

⁷ Ná-kidaaviligi zu, gè wooɣulani Gooɣo GALAGI ma,
gè wooɣulani ná-GALAGI ma,
é yeni ná-masa pelei wu, é goomɛni,
ná-kpee wooi looni goizu.

⁸ Naazu, zoi balini, é niikpi,
geeɣolɔgi ma wuulaagiti ti balini,
ti niikpini ná-ziiɣaawanai maavele ma.

⁹ Duului ɣa ɣulazu sokpayeɣeiti su,
abui nii é galai wosu, naa da ɣula daave,
ga tigilekai é da ɣala.

¹⁰ E geeɣolɔgi ziɛni su, é yei,
tonabiin gaagiligai kooɣo wu.

¹¹ E leɛni seelubein ɣoma, é da ɣove,
é ɣula kelema fiilei ɣovegiti koma.

¹² E boɣo maaveleveleni ga kpidii, é looɣu su,

fiile wolai ma bidii zu, tonañiin gaagfiligai zu.

¹³ Wozakalagi, nii é ðeni tugó,
abulekaiti ti ðeni zosu ba.

¹⁴ Góogó GALAGI ða zikazu geeðolagi zu,
GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa wooi ða ðulazu.

¹⁵ E meenti pilini ga é sili nuiti suvaza,
é mainmainti pilini, nii a ke ti voluazo.

¹⁶ Kpolodei bomave ðulani kelema,
eteai ma wuulaagiti maa ðe kala,
ga Góogó GALAGI ná-kpaazaðai maavele,
ta sokpayeðeiti su viilei!

¹⁷ E yeemaaleni, é ye geezuve, é ndun so,
é meen, é kùla zie wolaiti ga.

¹⁸ E kùlani sili nu wolai ya,
niiti ti wàinzegezu, tama ti zuðaaí ndun ba.

¹⁹ Ti wuzegeni dàalóðoma ná-kidaavili foloi,
kele Góogó GALAGI ða é loni pòlu.

²⁰ E kùlani faaðaagi zu,
é kùlani, mazóó nèeve be.

²¹ Góogó GALAGI vaani bu, é sò eðevelei ná-telebodai la,
é keeni bè, eðevelei zèeiti ñade pelei la,

²² mazóó gè Góogó GALAGI ná-peleiti soge,
gè la maagóozani ná-GALAGI va, ga faa ñou ðee vaa maavele.

²³ Gàazu ða ná-togiti ba yeenope,
gè la zegezu ná-deveiti ba.

²⁴ Gè ðeni ga ziimai ðe nui,
gè òogó zoni ga gè mina faaðaaza gola ðe.

²⁵ Góogó GALAGI sàlani ná-telebo fai maavele ma,
eðevelei ndun ñadegai la toun gaazu.

²⁶ Zoi é è ve ga woogefila nui, ða ðe naa ve ga woogefila nui,
zoi peelalazu la ba, peelalazu la è va naa letema.

²⁷ Zoi ñadegai, ða ða-ñadedai leezu ga naa,
niiti ti ga yaava nuiti, ða ða-ðimalai leezu ga naati.

²⁸ Da maanogó nuiti kizosu,
ða welezu gaazulee nuiti ba, è ti maayei.

²⁹ Da ða è ga ná-wozakalagi, ee, Góogó GALAGI!
Góogó GALAGI ða ná-kpidii zu ðe kala.

³⁰ Ni ða bà, ná vili salaṅusu bulugi zaama,
ni ná-GALAGI ða bà, ná vili gè bude sigi maazu.

³¹ GALA ná-peleiti daazeelive,
Góogó GALAGI laawooi goleve.

GALA ka ga kooðo zepigi naati kpein be, niiti ti loofuzu toun polu.

³² Mazóó be ða é ga GALA, ni Góogó GALAGI laade?

Be ða é ga fasai, ni gá-GALAGI laade?

³³ GALA ka é ga ná-sigi gaagóozagi, nii zeeðaabaai,

é nà-pelei βεε ga pagɔ.

³⁴ Toɔa kòɔɔiti keezu, eɛe dopai ɔɔɔiti,
é tò ada ɔaɔɔoozagiti.

³⁵ Toɔa é màalelezu ga kooɔo vai,
kilegi é ga kolu ɔoigi kpili fai ɔaai, zèeiti ta meein vilisu ga naa.

³⁶ Unmooɔgi é bosu ga ze, naa ɔa é ga nà-kooɔo zereɛgi,
ɔa-ɔoɔbaiti ta sèbeoozu.

³⁷ E-zaalai zu, nà ziezū valafala,
kòɔɔiti ti la liizu ga.

³⁸ Nà vilesu sili nuiti polu, gè ti zuɔoloɔolo,
gè la ɔalega ma, ni gè la ti-ma zuwu ɔaaleveni.

³⁹ Gè ti-ma zuwu ɔaaleveni, gè ti vali ga,
ti la ma wuzeeɛa,
ti loo kòɔo wu.

⁴⁰ Da sàamaɔilizu ga zebai kooɔo vai ma,
ɔa sili nuiti toozu bu bè.

⁴¹ Da sili nuiti kpeezu tũɔo,
nà woinzeɛe nuiti koloɔolo.

⁴² Ti kɔɔba nu ɔaiziaa, ti la sɔooɔni,
ni ta ɔooɔo GALAGI lolina, naa la ti woɔɔaavotesu!

⁴³ Nà ti ɔeezu ga zooi ma vufiligi,
gè ti wolowolo, gè zie ti zu, eɛe pele zu valavalai.

⁴⁴ E kùla nà-nubuseiti ta-ɔaka fai laawu,
é màkega ga zii ɔiligiti ta-ɔundigii.
Nubuseiti gè la ti ɔwee, naati ta botii ɔeezu bè.

⁴⁵ Weeinti ta vaazu, ti ɔa tɛ su.
Nà ti levena no feya, ti ɔolo bè gaamanoo.

⁴⁶ Weeinti ta iɔotevei zu,
ti zasu ɔa ɔali, ta ɔena ɔulaa ta-zigigi zu.

⁴⁷ ɔooɔo GALAGI ɔa vulua! Mamagi ɔa be, toɔa é ga nà-fasai!
Ese pe ge nà-GALAGI maamuse, nà-kizo fasai.

⁴⁸ GALAGI é zobo feezu bè, gè nònno ɔotokula,
é ziiti kolozu bè,

⁴⁹ ɔa kùlazu sili nuiti zea.
Da sèizu woinzeɛe nuiti unda,
è kùla nu ɔoiti zea!

⁵⁰ Naa ɔa é ba, nà è maamuse zii ɔiligiti saama, ee, ɔooɔo GALAGI!
Nà guyei loo è-laaseigi lebi vaa ma.

⁵¹ ɔooɔo GALAGI unmoo faa wolai ɔea ná-masagi ve.
Toɔa woɔɔeɔiladai ɔeezu naa ve, nii gulo ɔadegai ziaai ma,
nii é ga Davide, ta mavofodai, eeɛsu ɔo!»

23

Davide ná-woo ɔaabelagiti

¹ Davide ná-woo ɔaabelagiti kaa:

Davide ɔee wooi, Izayi ná-doun zunui,

tosu ba nu wolai ɔɔe wooi,
nii Zakɔbe ná-GALAGI yiimazegeai la, é gulɔi ziaai ma,
Izelayele yiima wuye loo nui.

² Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui ɔɔea ga màavele,
é daawooi vua dà.

³ Izelayele ná-GALAGI ɔɔea,

Izelayele ná-fasai ɔɔeni mà:

«Zɔi é masadai ɔɔeezu nuiti unda ga telebogi,
ta é keezu GALA gaazuluabai zu,

⁴ kulave ga foloi, é ɔɔulazu sobui,

é volozu geezube, ve tonabiin ge la ná,
ma zezei ta tonai ti da tufai vɔnɔ zɔoi ma.»

⁵ Ná-peleyegei la ɔɔana ɔɔaa GALA gaazu?

Tɔɔzei é ɔɔɔɔ minazege keevu bè,

é gaafula ba, é make ga pagɔ.

Toɔɔa vaazu ga ná-kizogi,

é zɔi vaiti daazeeli.

⁶ Kele nu nakaiti kpein keevu ege ɔɔaingiti ti vilisu ya,

tɔɔzei nu la ti zegea ga yeapaka.

⁷ Zɔi é pɔ é ti zege,

keni é kolui ɔɔaa kpein ma wului zege,

ti ɔɔala abui zu náve nɔ.»

Davide ná-kɔɔfuluɔa wolaiti daaseigiti

(1 Dɔɔ Sevei 11:10-47)

⁸ Wele Davide ná-kɔɔfuluɔa wolaiti daaseigiti ba: Ma mɔungi ɔɔeni ga Yɔsebe-Baseeɔete, Taakemɔn mavofodai, é ɔɔeni ga kɔɔfuluɔa savagɔiti talotugɔi. Daa ɔɔeni ɔɔalaa ga Esenee nui Adino. Tɔ ɔɔa é nu undɔsava (800) vaani vɔɔma kɔɔɔ laa ɔɔila su.

⁹ Tɔun polumai ɔɔeni ga Dodo ná-doun zunui Eleazaal, Aɔɔa nui ta ná-doun loin. E ɔɔeni kɔɔfuluɔa savagɔiti saama, niiti ti yeni Davide va, siegi zu ti malimasakei leveni la ga Filiseti nuiti, naati gaaleai ma ba kɔɔɔ vai ma, naazu Izelayele ɔɔɔɔɔɔ da ɔɔula vɔlu, ti da lɔɔɔɔ. ¹⁰ Kele Eleazaal loni kpaan, é yeni Filiseti nuiti paazu, zeei ɔɔata ɔɔɔa zɔkpɔi va ga kpɔlɔi. Naama voloi Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔnifaama wola veeni Izelayele ya, kɔɔɔɔɔɔ maaɔɔɔɔani Eleazaal va nɔ ga ti poomaiti koligiti sege.

¹¹ Tɔun polumai ɔɔeni ga Sama, Ɔalaa nui Agee ná-doun zunui. Filiseti nuiti ti ɔɔaaleeni ba Leyi. Tɔɔɔ ɔɔelei ta ɔɔeni náve, Izelayele nuiti ti ɔɔeni vɔlazɔ Filiseti nuiti ba. ¹² Kele Sama loni kpalagi zaama, é ná zo vɔlu, é da Filiseti nuiti paa. Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔnifaama wola veeni Izelayele ya.

¹³ Yeeta molo levei lɔɔzeizube, kɔɔɔfuluɔa vɔusavagɔiti (30) saama, nu savagɔ yeni Davide ɔɔɔa Adulame vugi zu, siegi zu Filiseti ɔɔɔɔɔɔ gila ge ɔɔeni ɔɔaalezu la ba Lefayime vetugi zu. ¹⁴ Davide ɔɔeni názu ná-dɔɔɔ vɔsɔve, siegi zu Filiseti ɔɔɔɔɔɔ gila ge zeini la Beteleyeme. ¹⁵ Ani woin ta Davide zoni nɔ sa, é ge ma: «Be ɔɔa a va bè ga Beteleyeme taa loave ma dayegei zu dei ta pɔ, ge kpɔle?» ¹⁶ Kɔɔɔfuluɔa savagɔiti ti lɔɔni Filiseti ɔɔɔlaɔɔai zu, ti ziei zaɔa zieyegɔi zu, é Beteleyeme taa loave. Ti vaani la, ti fe Davide ya, kele é la ɔɔeni keeni, é va

kpole. E feeni Goofo GALAGI ve, e pu ya zooli ma. ¹⁷ E feni ma: «Goofo GALAGI kizo nii defala vai fee vai ma! Kulave efje na fe naama nuiti ma namai bolezu, niiti ti dikulaai ti-yenvuuti su, ti li.» E feleni kpole vai va.

Lofa gula faa wolai fana koofofula wola savagoi naati ti keeni.

¹⁸ Zoabe keefeloin Abisayi, Seluya na-doun zunui fa e feni ga nu savagoiti ta-gundigii. To fa e nu unsavago (30) vaani ga na-kpein. E lofo zoloni naazu nu savagoiti saama. ¹⁹ Tofa fulani ti savago zaama, e fe ga ta-gundigii, kee e la feni zeelini nu savago mungiti su.

²⁰ Benayafu, Yefoyada na-doun zunui, e feni ga koofofula wola ta na-dounloun, nii e feni ga Kabeseyele nu, e lofofula faa wolaiti keeni. Benayafu naa fa e Moabe gofofula wola felego vaani. To fa balaa, kole vukai yeni vuuzu foloi ta, e yeini ziefefei bomave, e zalai va. ²¹ To fa mona e Ezipete nii ta vaani, nii gola maayikini, kpein zoni zea. Tukpo no fa e feni zoni Benayafu ya, e vili Ezipete nii naa ma, e naa na-kpein gula zea, e paa la. ²² Lofa gula faa wolaiti kana Benayafu keeni, Yefoyada na-doun zunui, e lofo wola zoloni koofofula wola savago filigi niiti saama. ²³ E lebiya wola zoloni nu vuusavagoiti (30) pe ba, kee e la feni zeelini nu savago mungiti su. Davide seini to bofo make zalavusuiti unda.

²⁴ Niiti balaa ti feni nu vuusavagoiti (30) saama: Zoabe keefeloin Azayele, Beteleyeme nui Dodo na-doun zunui Elefanan, ²⁵ Sama ta Elika, Galode nu felegoiti, ²⁶ Peelete nui Geelase, Tekoa nui Ikeese na-doun zunui lila, ²⁷ Anatote nui Abiyeezel, Gusa nui Mebunayi, ²⁸ Agoa nui Salemon, Netofa nui Magalayi, ²⁹ Netofa nui Baana na-doun zunui Geelabe, Libayi na-doun zunui Itayi, Gibea nui Benzamen yooi zu, ³⁰ Pilaton nui Benayafu, Nagalee-Gaase nui Gidayi, ³¹ Alaaba nui Ahi-Alebon, Baalegume nui Azemavete, ³² Saalebon nui Eliaaba, Benee-Yasen, Zonatan, ³³ Galaal nui Sama, Alaal nui Salaal na-doun zunui Ayiame, ³⁴ Afasebayi na-doun zunui Elifeelate, Maaka zunui ta dounloun feni de, Gilo nui Ayitofele na-doun zunui Eliame, ³⁵ Kaalemele nui Geselayi, Alahe nui Paalayi, ³⁶ Soba nui Natan na-doun zunui Yigeyale, Gade nui Bani, ³⁷ Amon nui Seelake, Beelote nui Naalayi, nii e feni Seluya na-doun zunui Zoabe na-koofo zolaiti sefezu, ³⁸ lila ta Galabe, Yeeteel nu felegoiti, ³⁹ ta Gete nui Ilii.

Ti pe kpo ga feni ga nu vuusava maazu lofela (37).

24

Davide Izelayele nuiti daaseigiti seve vai

(1 Dolo Sevei 21:1-26)

¹ Yeeta Goofo GALAGI yigaawanani mona Izelayele nuiti ma, e Davide li ti laalofoma ga, e Izelayele ta Zuda nuiti daaseigiti seve. ² Masagi feni naazu na-koofofula Zoabe ma, nii e feni koba: «Leve Izelayele yooi na pe su, e zo Dan, e li Beel-Seeba, nu buseiti daaseigi zeeve, nii a ke ge ti-liegoi gwee.» ³ Zoabe feni ma: «Da-GALAGI e ga Goofo GALAGI, naa ke e nu busei mon su ga seizu ungiila (100), ta maligii masagi ka ga faazu! Kee leeni ve maligii masagi po ga e naa defala vai fe?»

⁴ Kee masagi la zefeni wooi volu, nii e boni Zoabe ta koovebei ma gundigiiiti ma. Ti vileni pelei ma ga ti li, ti Izelayele nuiti daaseigiti seve. ⁵ Ti Zuluden budeni, ti vu Aloweele, taa wolai yeezavu nii e Gade nemei zaama, Yazeele gobave. ⁶ Ti zefeni miná, ti li Galaade govi ma ta Taatime-Godesi yooi. Ti zesu,

ti li ga Dan-Yaan vele eyesu ti zeeli Sidon. ⁷ Ti zeelini Tiil taa wolai zu sigfigi ma, naa volu ti liini Geeve ta Kanaan laa wolaiti pe su. Gaabelagi zu, ti zeeli Beel-Seeba, Zuda yooi zu lekpepameve nu yeezazuve. ⁸ Vele gana ti zooli ná pe subizeni la, alu taavuugɔ folo buufelegɔ (20) laawu, ti gʒaleni ma Zeeluzalame. ⁹ Zoabe daasei sevei ma voluvaawogi woni masagi ma: Izelayele gʒeni ga zunu waaundɔsava (800 000), niiti ta zoo liizu koo ma, Zuda geleiti ti gʒeni ga zunu waaundɔlugɔ (500 000).

¹⁰ Gaamago Davide gaagʒaani ga toɟa ga sɔba nu, mazɔlɔ é nuɓuseiti daaseigiti seveni. E gʒeni Gooɟɔ GALAGI ma: «Gè faagʒaaza gola gʒea ga nii gʒee vai! Naa gʒa é ba, Gooɟɔ GALAGI, sɔvaaye ga ná-faa jɔɔi kae, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, mazɔlɔ gè kweeni ga gè nii gʒeeve eɟe gʒimalala nu.»

¹¹ Davide wuzegʒeai ma poluma zobui, Gooɟɔ GALAGI bɔeni GALA goo wo nui Gade vɔ, nii é gʒeni Davide gʒoba, é gʒe ma: ¹² «Li, è gʒe Davide ma: «Gooɟɔ GALAGI wooi gʒaa: Ná faa savagɔi niiti gila seizu è ma, yimazege ga gila, gè sei è ma.» ¹³ Gade liini Davide vɔ be, é keela wooi wo ma, é gʒe ma: «Leeni gʒa é pɔ ga gè sei è ma: Kona dɔfela pului gʒe da-yooi zu? Baa alu savagɔ é da bize é zili nui ba, ti wuzegʒezu è laalɔgʒoma? Ni naa laade, dɔfɔi va da-yooi zu folo savagɔ laawu? Gisie su ga pagɔ, è yimazege, è naa wo mà, nii ná li, gè bo tɛve nui ma.» ¹⁴ Davide Gade wooɟaavoteni, é gʒe ma: «Ziibɔlɔ wolai gʒa gè su! Ade loo Gooɟɔ GALAGI yeezu, mazɔlɔ ná-gaazumaawoingai zuwɔɔlɔve, keke gè mina loo nui zeezu!»

¹⁵ Gooɟɔ GALAGI dɔfɔ zeebei leveni Izelayele yooi zu, ma yee zobui no eyesu é zeeli kui ma tɛveai ba. E tɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeba, é zunu waaɔuulɔfela (70 000) vaa. ¹⁶ Tɛi geezugʒelai gʒeni yeemaalesu Zeeluzalame ma ga é koloɟolo, Gooɟɔ GALAGI nimizani bɔɟɔ ma ga naama vaa jɔɔi. E gʒeni geezugʒelai ma, nii é gʒeni faa zuɟoloɟologi gʒeezu nuɓuseiti saama: «Yeei leena ba, naa kula gʒea su.» Geezugʒelai gʒeni niina Yeebuse nui Alavena ná-molo loɟazuve gʒobaɛ.

¹⁷ Davide geezugʒelai gʒaai ma, é da nuɓuseiti paa, é gʒeni Gooɟɔ GALAGI ma: «Nà gʒa gè kotoi gʒeai, ná gʒa gè faagʒaazagi gʒeai. Keke nuɓusei niiti, leeni gʒa ti kea? Dɔɟa mu, ná gʒila, ná-o, ná-peleyegʒeai-yo.»

¹⁸ Naama voloi nɔ, Gade liini Davide vɔ be, é gʒe ma: «Wuzegʒe, è li Yeebuse nui Alavena ná-molo loɟazuve, è zalaɟa gʒulazuve bɛte ná Gooɟɔ GALAGI ve.»

¹⁹ Davide liini ná, egevelei Gooɟɔ GALAGI valini la Gade ma ga é bo ma. ²⁰ Alavena gʒaazuwuzegʒeni, é masagi gʒa ta ná-botigɛ nui, ti da va. E liini naazu, é nɔko masagi gʒɔɟwu. ²¹ E gaazaɟa, é gʒe ma: «Toɟa gʒale, mǎligʒii masagi, è vaazu pɔ, nɛi gè ga da-wotigɛ nui?» Davide gʒe ma: «Gè vaa, gè molo loɟazuve ve gʒeya é ma, gè zalaɟa gʒulazuve bɛte ná Gooɟɔ GALAGI ve, nii a ke dɔfɔi nii maagʒooza nuɓuseiti ba.»

²² Alavena gʒeni Davide ma: «Molo loɟazuve zegʒe. Zalaɟai nii è pɔ è kula, è naa gʒula. Nikeiti ka gala zalaɟai vai zu, wotoloi ma wuluiti ta nikeiti gili wuluiti ta gʒe ga kovii. ²³ Ee, masagi, gè ti pe fea è ya. Gooɟɔ GALAGI é ga da-GALAGI, naa yeezei kae è wu ga pagɔ.»

²⁴ Keke masagi gʒeni Alavena ma: «Ba-o, ná geyazu è ma ga sɔngɔi gʒitegʒitegi. Gè la gala zalaɟa gʒulazu ná-GALAGI Gooɟɔ GALAGI ve, nii gè la bɔloni ma.» Davide molo loɟazuve gʒeyani ta nikeiti ga wali gʒae buulɔlugɔ (50). ²⁵ E zalaɟa

ƒulazuve beɛɛni miná Gɔɔɔɔ GALAGI ve, é gala zalaɔɔaiti ta ziilei zalaɔɔaiti kula. Názu ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI zoi maawɔingɔani la, dɔfɔi maagɔoza Izelayele va.

TENE Faalaaliiti SEVEI IÐOZEIGI

TENE Faalaaliiti ma ZEVEI ġa ga ġIMA ZEVEI ta. Ġima ZEVEI naa ta ġa É ga ZÐBE nÐnÐi, ta TENEBO NUI nÐnÐi. BÐÐÐZU ġeni ga SALMÐN nÐnÐi (1:10; 10:1; 25:1), ġIMA nu ZEBELE golai IZELAYELE nui. ĠÐÐĠ GALAGI ġimalai veeni zea YE (1Ma 5:9-13). KELE ġIMA nui taġġILIGAA ti ġeni ná, IZELAYELE ġUĠUI zu. Naati ti losu ġEENI SEVEI nii ġEE vai va (22:17; 24:23), AGUUL ta LEMUWELE ÐÐÐÐ (30:1; 31:1).

Kidafaawui ma ungi ta ġIMA nui ti ta-ġalagiti ti ġeni ga «ġimalai,» naa ġa ga gaamai, nii koleai ga wooi ma moïnmoïn: Faaġaaġai, keleġelegi, kisie vaġoi, faaġweġi, nu zie vele vaġoi (1:1-5). Ġimalai nii ġa ga ZENVUI zu ġimalai, kalagi nu a zie la.

Niima ZEVEI zu, ġimalai nii ġa LEEZU «tene faalaaliiti» su. Naa ZEIVE su tago ga KEVELE felego, ti ZIEZU vÐÐma, ti da ÐĠĠ laaokÐĠ, ti da ÐĠĠ laazeeli, Ðaa ti da ġE ÐĠĠ laalÐĠma. Zekana faalaalii ma moïnmoïn ge la, É zo gaaġWESU 10 É li 31 zu. KELE tanisu, ma lotodai tanigaa zuġoozave (É zo gaaġWESU 1 É li 9; 31:10-31).

TÐZEIZUVE nÐ ġa SEVEI nii woo ÐIINGI veai naa, nii É ná-kala gooi PE unda: Solooge ga nu lua ĠÐÐĠ GALAGI va (1:7; 3:7; 8:13; 9:10; 22:4; 31:30; naa ġEġalaiti). Naama ġimalai ġa losu eteai zu faiti kpein ba: NuÐuseiti ta-Ðfaamai, faazeikpasui, tÐnÐba vaiti, vulu vai, botiġe vai, ta naa ġEġalaiti.

Baalobazu moŋgi zu (É zo gaaġWESU 1 É li 9 zu), SEVEI ġE nui ġa ná-kalagi veezu, eġe doun KEġġEi É ná-doun zunui ġalasu (1:10; 2:1; 4:1; ta naa ġEġalaiti), mazÐÐ VELE ġana ĠÐÐĠ GALAGI naati kalasu da, niiti É ti neai VE (3:12). Ġimalai, pokÐĠġai nuÐusei ma (1:20; 8:1; 9:1), nii É ZENVUI ma ġeela wooi laazeelizu (3:16, 18, 22), É ġE Titigi laalÐĠma (9:13), nii É nui ti TEEZU ga, É ti li kotoi ġEE vai ma, naama voogi ÐĠĠĠ ġa É ga koloġolo anzanui (2:15; gaaġWESU 5). MazÐÐ nui ÐĠĠ ġimala la zea, keni É fali (2:3, 4). GALA ka a da fe (2:6), ná-ZENVUI vÐ (1:23).

SEVEI baalobazuve velesie (É zo gaaġWESU 10 É li 31) ġaa ġa Ðelazu ga anzanu vaġoi ná-fai, nii sulogai, Ġimalai ma ġitoosui (31:10-31).

SEVEI IÐOZEIGI ta SEVE ungi

¹ SalmÐn É ġeni ga Davide ná-doun zunui, ta IZELAYELE masagi, naa ná-tene faalaaliiti.*

² Ti ġE ungi ġa ga ti nu ġala ga ġimalai, ti nu ġevele ÐETE, É kÐEiti gaaġa, niiti ti woni ga keleġelegi.

³ Ti nui ġala ga sie velei ná-eteai zu, keleġelegi vÐ, É lelebo, É zÐle, É zoloo su.

⁴ Ti ġI paġoi ve naati zea, niiti ti la DE faa moïnmoïn KWEEINI, ti faaġweġi ta kidafaawui ve zunu lounġoiti zea.

⁵ Ġima nui woilo, toġa ta ÐÐ ná-soofaalai va, zoi keleġelegai, naa ġa zie vele vaġoi zÐÐÐ.

⁶ Ta zOO ti tENE faalaalii ma ÐÐġUZU vai tanigaani KWEE, ta ġIMA nui ta daawooiti ma ÐÐġUZU vaiti poluVETI.

* 1:1 Faalaali laaseigi, ta SalmÐn laaseigi ma vaa zu, wele SEVEI IÐOZEIZUVE.

7 Góogó GALAGI gaaazuluabai gá é ga faagfwegi loozeizuuve,†
faagaaqaalala nui gá da gímalai velevele ta kalagi.

Dama ga zunu loungo jòiti

8 Dòun zunu, woilo, è dama ga faagfwegi, è sòlòsu è-géé ya,
mina è-lee ná-tene gooiti da góba.

9 Mazòlò ta gè ga masa bòlò pagòì è unba,
ta gè ga kòbu ani vagoì è gòbu.

10 Dòun zunu, ni faa jòu gè nuiti ta pò, ti è gaaazule,
mina yeezei bu.

11 Ta gèna ma: «Uile gi volu!

Ade li de nuiti tevesuuve maaòoun, de ta vaa,
de laale nui ta wu lein nò,‡ aneé ni é la faa gaaazani.

12 De ti-ma vului bòle, egfevelei gòvealaazu a da ké la,
ti jeele jeegelein ga naati kevele, niiti ti yeizu kabai zu.

13 Ade ti-gòli pagòiti sege,
de da-veleiti buulaave da.

14 Da dónò zòlòsu gi vò,
ada bòsu wali bòlò gílagi ma ade pè!»

15 Dòun zunu, mina vile ti volu, è va zie ga ta-velei,
maafoozá ta-velei va.

16 Mazòlò ti-gògòiti suvileve faa jòu gè vai zu,
ti zuvileve jamai vuu zu.

17 Mazòlò togá ga fuun faa,
wónii dá tumòì gá, é dá zeì tugó.

18 Kele tiya bógòì gá ti yaavai zeizu bógò lugó,
tiya bógòì ti-yenvui gá ti balii laazu tugó.

19 Zekana naati gaabelazuve la,
niiti ti ta-betei wosu ga kakama vaiti su,
tónò jòì gá dá sòlò nui undaavili.

Gímalai gá toligi wosu ta tene gi

20 Gímalai gá kpeei loozu taazuve peleiti su,
togá woogulazu maaòò bosuветi.

21 E toligi wo maaòò bosuuve,

é ná-keela wooi wo taa loavé, é gè:§

22 «Gímalala nuiti, wa gímalala vaiti neezu ve, eyesu yeele?
Nee gúlasu nuiti, wo-yiimai gá géezu ga jee gúlasui, eyesu yeele?
Faagaaqaalala nuiti, wa yesu faagfwegi wòinzegezu, eyesu yeele?

23 A woilo ná-tene gooiti ma!
Wele ná ná-kelegelegi ve wo ya,
ná dáawooiti deé ga woye.

24 Tòzei gè wo lolini, wo gèle,
tòzei gè yeeleteni, nu nòpè ge la ma wele woni,

25 wo ná-tene gooiti kpein pilini ya,
wo la vaani ná-zelilomaiti bu,

26 naa gá é ba, ná balaagi, ná wo jee, siégi zu maanogòì vaazu wo vò,

† 1:7 Wele veti: 9:10; 15:33; 31:30; Zò6 28:28; Guy 111:10. ‡ 1:11 lein nò: Boge Ebulu wooi zu ga:
fuun nò, 6aa fai un ge la ba. § 1:21 Faawo bo nuiti ti bèna zeì taa loavé (31:23; Lut 4:11; Zò6 29:7).

nà jeeɣfula wo zu, siegi zu kidaaviligi zeelizu la wo ma,
 27 siegi zu kidaaviligi vaazu la wo ɔɔ, eɣe fiile wolai,
 siegi zu maanɔɣɔi zeelizu la wo ma, eɣe tɔngɔɔ fiilei,
 siegi zu koozuɔviligi ta kidaaviligi vaazu la wo ɔɔ.
 28 Naazu, ta woɔɣula mà, gè la ti woɔɣaavotega,
 ta gàizie, ti la kàa.*
 29 Toɣa ɣe ɣana, tɔɔzei ti faaɣwɛgi wɔinzeɣeɣe,
 ti la yimazeɣeni ga ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazuluabai,
 30 tɔɔzei ti la vaani nà-tene gooiti bu,
 ti laaɓeeluni ga nà-zelilomaiti,
 31 ti zie velei ma lɔnɔgi ɣa a ɣe ga ti-ɣɔnɔgi,
 ti ɔɔɣɔ lene gooiti ta ɣe ga ti-laamianigi, eyesu mɔtai ye.
 32 Mazɔɔɔ ɣimalala nui ná-kakagi ɣa ɣa paa,
 faaɣaɣaalala nui ná-ziizoolalalai ga ɔɔɣɔ, naa ɣa a ɣa too ya.
 33 Kele zoi a woilo ɣooi ma, naa ɣa ze gaaneɣi zu,
 é ná-eteai zie ziileigi zu, é la luaa maanɔɣɔi va.»

2

Gimalai ɣa ga ani biingi dɔɔɣuui

1 Dòun zunu, ni ɣa dàawooiti sona,
 ni ɣa nà-deveiti makeɣa è-yiimave,
 2 ni ɣa woilona ɣimalai ma,
 è è-yii ve kelegelegi ya,
 3 ungo, ni ɣa woɔɣulana faaɣaɣai ma,
 ni ɣa kelegelegi ɣaizienaa,
 4 ni ɣa gaizienaa ga walii ɣeɣele,
 ni ɣa daana ma kpe, è gaizie ga naavolo ɣeɣele,*
 5 názu ɣa è ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazuluabai ɣwɛɛsu da,
 ɣa zoo è GALA kwɛɛ.
 6 Mazɔɔɔ ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa a ɣa ɣimalai ve,
 daawooi ɣa a ɣa faaɣwɛgi ta kelegelegi ve.
 7 Toɣa undaanɛ vai makeɣsu sɔle nuiti bɛ.
 Eɣe kɔɔɣɔ zɛɛɛgi, toɣa naati make, niiti ti ziezu telebodai zu.
 8 Niiti ti ta-eteai ziezu ga sɔledai, toɣa ɔɔ naati ba.
 Niiti ti bɛ ga woɔɣɣilaa nuiti, toɣa ɔɔ naati ta-velei maazu.
 9 Da zoo è faiti zɔɣɔzuɣa, telebodai, ta sɔle fai, ta faagaamai,
 è pele vaɣoiti kpein kwɛɛ.
 10 Mazɔɔɔ ɣimalai ɣa va é ze è-yiimave,
 faaɣwɛgi ɣa ɣe ga è yiima vaiti.
 11 Kidafaawui ɣa è make,
 kelegelegi ɣa ɔɔa è maazu,
 12 ga ti è unmɔɔ, ti è ɣula pele ɣoiti su,
 ta nu ɣoiti ta-yaava ɔɔeiti,
 13 niiti ti ɣelezu gaama velei va,
 ti ɣa zie ga pelei subidiai.
 14 Ti-yiimai ga faa ɣoiti ɣeɣe vai,

* 1:28 Wele veti: Zel 11:11; Mis 3:4. * 2:4 Wele veti: 3:14-16; 8:11; 16:16; Zɔɔ 28:12-19; TbN 7:11; 9:16-18.

ti ɔ̄oozunɛɛzu ga ti lo woya vai zu.

¹⁵ Ti zie veleiti maavegai,

ta-veleiti suzeive.

¹⁶ Naazu, da ɔ̄izo weenziɛ anzanui na-tegai ma,

ɛ ga koloɔolo anzanui woo neɛɛgiti ti da,†

¹⁷ nii keɛɛai sinigi va, ɛ ɔ̄eni zea ma niine yeei,

ɛ yeema na-vulu minazeɔ̄ɛgi ma, nii ɛ boni na-GALAGI laaseigi zu.‡

¹⁸ Mazolo maalaavena saai vo pelei, ve na ga seizuve,

sie velei ɔ̄a liizu la ɔ̄vealaazu.§

¹⁹ Niiti kpein ti liizu po be, taɔ̄illa kpalaa ge la ɔ̄alega ma volu, ɛ va va,

taɔ̄illa kpalaa ge la zenvu velei ɔ̄aa.

²⁰ Yiimazeɔ̄ɛ ga nu vagoiti sie velei,

zie ga telebo nuiti sie velei.

²¹ Mazolo saɛ nuiti ta zei zoi* zu,

gaama nuiti ta ye zeini na.

²² Kele nu noiti to ɔ̄a ɔ̄ula na,

woovele nuiti ta ɔ̄ula na va.

3

Nu ɔ̄ito GALA ba

¹ Doun zunu, mina yeema na-kala gooti ma,

make na-deveiti ma e-yiimave.

² Mazolo ta ta vili da-voloi lieɔ̄iti su, ta e-zii ma ɔ̄onagiti,

ti undaanɛi ve e ve.

³ Mina vala woogɛɔ̄iladai ma, ta gaamai,

ti ɔ̄ili ɔ̄obu, e ti zɛve e-yiimave.

⁴ Naazu, da zaalai zolo GALA ta nuɔ̄useiti zea,

e loɔ̄o vagoi zolo, e leve ga ɔ̄ima nui.

⁵ Galiva ɔ̄ooɔ̄o GALAGI ma ga e-yiimave pe,

mina voluzei e boɔ̄o ɔ̄eɔ̄eɔ̄eɔ̄e va.

⁶ Ziimai ɔ̄aizie e-ɔ̄ɛvaiti kpein su,

toɔ̄a e zie vele vagoiti deɛ ga de.

⁷ Mina boɔ̄o zɛɔ̄e ga ɔ̄ima nu,

lua ɔ̄ooɔ̄o GALAGI va, e maagooza faa noi va.*

⁸ Toɔ̄a ɔ̄e ga keɔ̄ɛyai e-busei ve,

ta e-ɔ̄aɛiti niine vai.

⁹ ɔ̄ooɔ̄o GALAGI lebi, ga e zolo gani vagoiti,

ta e zolo ganii ma mɔ̄ungiti kpein.

¹⁰ Naazu, da-molo ɔ̄otaiti daa ɔ̄a ve gola,

da-loo liɔ̄iiti daa ɔ̄a ve ga doo niineiti.

¹¹ Doun zunu, mina ɔ̄ele ɔ̄ooɔ̄o GALAGI na-maagoloi va,

† **2:16** Wele veti: 5:3, 20; 7:5. ‡ **2:17** Wele ve: Mal 2:14-16. § **2:18** Tati pelei taɔ̄illa balaa ka ga nii:

na-pelei maalaavena ga saai vo pelei. * **2:21** zoi: Naa ɔ̄a ga minazeɔ̄e zoi. Wele veti: Zen 17:8; Guy

37:29. * **3:7** Boge mɔ̄no Wol 12:16 zu.

mina ná-zelilomai velevele.†

12 Mazɔɔɔ nii Gɔɔɔɔ GALAGI neai ve, naa ɔa a da zeli lo ma, eɔvelei doun keeɔei a da ke la ná-doun zunui ve, nii neai be.

Gimalai ta undaaneei

13 Undaanee nu ɔa ga naama zunui, nii é ɔigi zɔɔɔgai, zunui nii é ga kidafaawu nui!

14 Mazɔɔɔ kulanumai é sɔɔɔsu, naa vizɔge walii nɔnɔi va, ná-tɔnɔgi vizɔge zanu kitei va.

15 Fizɔge é leve kɔtu zɔngɔ baagi pe ba, é yiima anii tanɔpe ge la vizɔga ga toun kevele.‡

16 Sii zuɔoozai ɔa ɔimalai yeezai ɔa, kɔvei ɔa, naavoloi ta lebiyai ɔa é miná.

17 Peleiti é nu vilesu ti va, naati page, ná-peleiti kpein ta ɔomisu undaaneei vɔ be.

18 Toɔa ga zenvu wului§ naati be, niiti ti sosu kpe, niiti ti makesu ma, naati undaaneeve.*

19 Gɔɔɔɔ GALAGI ná-ɔimalai ɔa é zɔoi beteni la, ná-keleɔelegi ɔa é geɔɔɔlogi beteni la.

20 Ná-ɔimalai vɔ, zou wu deiti kulave, ti la zɔoi ma, tonaɔiingiti ti da tonai vu.

21 Dòun zunu, ɔili keleɔelegi va, ta kidafaawui, mina zege ti volu eyesu ɔɔ.

22 Mazɔɔɔ ta ɔe ga zenvu vagoi é ya, da ɔe naazu ga zaalamai.

23 Naazu, è-ɔi su ɔa ɔala, è da li ga lii vele, è-ɔɔɔi la zigaa.

24 Ni da laana, maagili la ɔea é ma, da-niimenii ɔaaɔaane.

25 E la luaa kulafiliba vaaɔa ba, baa faa zuɔɔɔlogi nii a zeini nu nɔiti ma.

26 Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔe ga da-ɔitogi, toɔa balii kpein sege é luɔɔ.

27 Siɔnɔpe su zobogi é ve la, mina ɔele, è va be ɔosu naati ba, niiti ti ɔalaai.

28 Mina ɔe è-zeinɔɔi ma:

«Li é va volu, lina, ná fe!»

Tama anii é ya, nii da fe zea.

29 Mina faa nɔu beɔe ɔisu, è-zeinɔɔi laalɔɔma, nii toun ka zeini kpe è ɔoba.

30 Mina nu nɔpe sakpe wafuun, ni é la faa nɔu nɔpe keeni ga de.

† 3:11 Niima wootti boge mɔnɔ E6u 12:5-6 zu. Wele ɔalaa veti: Zɔb 5:17, 1Kɔ 11:32. ‡ 3:15 Wele ve:

2:4. § 3:18 zenvu wului: Wele veti: 11:30; Zen 2:9. * 3:18 undaaneeve: Boge ná tanigaa ga sii zuɔoozai. Wele veti: 4:10, 13; 9:11; 13:14; Tɔn 7:12.

31 Mina g̃aazuḡula toosu nuiti ba,
è mina vokaḡo ti zie velei ma.

32 Mazoloo yaava nuiti maayoseḡeḡe Gooḡo GALAGI ve,
kele toḡa da ḡoozu vai le ga naati niiti ti zolegai.

33 Gooḡo GALAGI ḡa da nu ḡoi ná-peleyeḡei voovo,
naazu ma, toḡa da tuya loo telebo nuiti seizuve ve.

34 Toḡa da ḡeeḡula ḡeeḡulasu nuiti su,
kele toḡa da g̃aazu vaḡoi lo boḡomaayei nuiti ba.†

35 Lebiyai ḡa a ḡe ga ḡima nuiti tónoi,
kele faaḡaaḡaalala nuiti tónoi ḡa ḡe ga unfegi.

4

Doun keeḡei ná-tene gooiti

1 Dòun zunuiti, à woilo ḡeeḡe leḡe gooiti ma,
à woilo ga pagḡo, wo kelegeḡegi ḡwee.

2 Nà kala pagḡo veezu wo ya,
à mina ná-kala gooiti pili ya.

3 Gè ḡeni kèe ya, ga doun zunu ḡilagi,
dèe nèeni ve gola, eḡe doun zunu ḡila kpegi.

4 Kèe ḡeni kàlasu, é da ḡe mà:
«Dàawooiti so ga è-yii pe,
ná-deveiti so, da zenvui wo.

5 ḡimalai ḡaizie, ta kelegeḡegi,
mina yeema dàawooiti ma, mina zeḡe ti va.

6 Mina ḡele ḡimalai va, toḡa bo è va,
neḡe ve, toḡa baa è maazu.

7 Wele ḡimalai loozeigi va: ḡimalai ḡaizie,
kelegeḡegi ḡaizie ga è zoloo ganii kpein.*

8 Booolo, toḡa è wuzegḡe,
ni da ḡilina ba, toḡa ḡe ga lebiya è ve.

9 Toḡa booolo pagḡoi lo è unba,
é è maaḡili ga masa booolo maayikiai.»

10 Woilo dòun zunu, dàawooiti gaaḡa,
naazu, da è-zii zuḡooza.†

11 Gè è ḡalage ga ḡimalai ma velei,
gè lo è luḡo telebo peleiti su.

12 Ni da ḡena ziaa ḡana, è-ḡoḡo zu la ḡataga,
ni da ḡena bizaa, è-ḡoḡoi la zifaa.‡

13 ḡili kpaan è maaḡolo vai va, nii è solooḡai, mina too ya,
ye ḡilini ba, mazoloo naa ḡa è-yenvui su.

14 Mina zie ga nu ḡoiti ta-velei,
mina vile naati kevelei volu, niiti ti faa ḡoi ḡeezu.

15 Maaḡooza ta-velei va, mina zie la,
zeḡe ba, è zie ye.

† 3:34 Boge mōno, ga geleke woo zeeḡe volomai, veti: Zak 4:6; 1Pi 5:5.

* 4:7 Wele Yesu ná-faalaalii va,

é bogai Mat 13:45-46 zu. † 4:10 Wele ve: 3:18.

‡ 4:12 Wele veti: 3:23; 4:19; 10:9; Guy 18:37; Eza

40:30-31.

16 Mazɔɔɔ faa ɲɔu ɔɛ nui naati, ti la ɲia, ni ti la faa ɲɔi ɔɛɛni,
ta vala ɲiimɛnii ma, ni ti la nui ta looni.

17 Mazɔɔɔ ti-ɔɲɔɲɔgi ɔa ga faa ɲɔi,
ta-ɔɔɔle laɔi ɔa ga suɲɔulai.

18 Telebo nuiti ta-velei ɔɛɛve eɔɛ, geelaalaosu wozakalagi,
nii ma wozakalagi ɔaa yeɔsu wɔɔɔɔzu, eyɛsu foloi te.

19 Faa ɲɔu ɔɛ nuiti ta-velei ɔɛɛve eɔɛ kpidii,
ti la ti ɔɔɔɔɔɔɔɔ ani ɔwɛɛ.

20 Dòun zunu, woilo dàawooiti ma,
woilo ga pagɔ kpɔɛ wooiti ma.

21 Mina yeema ti ma,
kele make ti ma è-yiimave.

22 Mazɔɔɔ niiti ti yeezeizu ti wu, ta va ga zenvui naati pɔ,
ti keɔɔɔɔɔ ve ti-ɔɔɔɔɔ ya.

23 Make è-yii ma, é leve anii pɛ ba,
mazɔɔɔ toɔa zenvui wo fai ma ungi su.

24 Mina ɔe è-laave va, é va da zɛɛiti bo,
mina è-lakɔɔɔgiti ze ná, ti va da yaava ɔɔɔiti bo.

25 Gaazulo ɔakala velei va,
wele ɔakalave ga pagɔ.

26 Pelei zɔɔɔɔɔ, ve è ziezɔ ná,
pelei è laai da, zie ga naa.

27 E mina zɛɔɔ ba, è va li ga yeezazu velei, ɔaa ɔɔɔɔɔɔ velei,
ɔɔɔɔɔɔɔɔ faa ɲɔu ɔɛɛ vai zu.

5

Wɛɛɛɛɛɛɛ ɔa da nui vaa

1 Dòun zunu, woilo ga pagɔ nà-ɔɔɔɔɔ woiti ma,
woilo nà-keleɔɔɔ gooiti ma,

2 naa ɔa a ke, è zoo kidafaawui la,
faaɔwɛɔɔ ɔa ɔɛ è-laawooiti su.

3 Mazɔɔɔ wɛɛɛɛɛ anzanui laawooiti nɛɛve eɔɛ kɔin gulɔi,
ti vaɔe eɔɛ siɛma wuloi.*

4 Kele ná-fai ɔaabelazuve ɔaa ɔa da wana ga nu, eɔɛ siinziin ganigi, nii wanaai,†
gaalive eɔɛ ɔɔa zɔkpɔi, nii gaaveɛ fele.

5 Siɛ velei ɔa da li ga nui saai ɔɔ pelei,
kɔɔɔiti ta da zeeli ɔɔɔɔɔɔɔ.

6 E la da ga yiizoolɛ ga, é zie ga zenvu velei,
é la suɔwɛɛ ga toɔa ziezɔ ga kaka peleiti.

7 Niizu deɔɔɔmu, dòun zunu, woilo ɔooi ma,
mina ɔɔɔɔɔ dàawooiti ba,

8 Maaɔooza naama anzanui ma zii va,
mina maaɔɔɔa ná-pelelavɛ va,

* 5:3 Wele veti: 2:16; 7:6-27; 22:14. † 5:4 siinziin ganigi nii wanaai: A6isente, tufa wanawanagi, é ɔɔni ga faa wanai (TSV 29:17; Zel 9:14; Amɔ 6:12) ɔaa kotoi ná-ani vili koozui ɔooɔi (Gɔɔ 3:15; Kul 8:10-11).

⁹ naa gá a ke, è mina è gáazu unfegi lo zunu gili zeezu, da-eteai mina lo zunu jɔu[‡] yeezu.

¹⁰ Ni naa laade, è-moolɛzuvɛ gá gɛ ga wɛɛinti daamiizu, da-wotii zuloŋɔgi gá gɛ ga peɛ gili bu ani,

¹¹ naa gá a ke, è mina li balasu, da-eteai gáabelazuvɛ, siɛgi zu è-busei kpein suyokogai na la,

¹² è mina gɛ ma:

«Leeni vaa zu gè maagɔloi wainzegeni?

Leeni vaa zu tenɛgi la gɛni zoni zii ma?

¹³ Leeni vaa zu gè la gɛni woiloni ná-kalamɔinti gooitii ma?

Gè la woiloni naati gooi ma, niiti ti kàlani?

¹⁴ Ná tago nɔ, gè va gɛ maanɔgi zu,

nubuseiti ta-maaɔgi zaama. Š»

E-anzai nɛɛ vɛ

¹⁵ E-anzai gɛvɛɛɛ eɛgɛ zɛgɛ dɛi.

Bɔɔle ga zɛgɛ dɛi naa!*

¹⁶ Mina è yiima vai yɛ ná, é va da yei taazuvɛ peleiti su, eɛgɛ zɛiɛ, é va da vaza maaɔ bosu wolaiti.

¹⁷ E yiima vaiti ti gɛ ga da gila kpe nɔ dɔnɔ!

Ti mina gɛ ga wo bɔma wa anzanu giligiti.

¹⁸ Goozunɛ yeenɔpɛ su, wo eteai zɛɛ vɔ, wa anzanui naa,

nii è yimazɛgeni la, è-ma nu niinelai zu.

¹⁹ E-anzai ná-fai gáanɛvɛ, ná-fai vage eɛgɛ dopai.

Kpusei da-goozunɛɛi laazeeli yeenɔpɛ.

Goozunɛ sienɔpɛ su ná-nɛɛbei zu.

²⁰ Dòun zunu, leeni vaa zu è gáazuɔfulazu nu gili anza va?

Leeni vaa zu da ziilei gaizɛ naama anzanui ya, nii è la ga dɔnɔ?

²¹ Gɔɔgɔ GALAGI gá nui kpein siɛ vɛlei zumɔsu.

Toɔgɔ ɛsɛ kɛɛwotii vɛtesu.

²² Faa jɔu gɛ nui gá da zo, to bɔgɔi ná-faaɔaaza golai nɔ zu,

toɔgɔ da zo, ga to bɔgɔi ná-kotoi va galuiti nɔ.

²³ Undaa gá vili, tɔzei é la zooni bɔgɔ zosu,

ná-boloɔgɔi gá a da paa.

6

Zeelaga vai

¹ Dòun zunu, ni è bɔgɔ gɛvɛɛɛ ga zeelagai è-wɔɔlai ta maagɔye vai zu,

ni è minazɛgeni è-zeinɔgɔi vɛ,*

² ni è bɔgɔ gilia ga è-laawooiti,

ni è bɔgɔ gɛa ga kasogɔ nu ga è-laawooiti maavele,

³ naa ma, nii da ke dòun zunu, bɔgɔ vie,

[‡] **5:9** Anza ziniɔi (6:34-35) gá zoo è gɛ ma, keni togi zeì è ma (Lev 20:10; TSV 22:22). Welɛ 6alaa vɛti: Ezk 16:35-40; Zan 8:5. **§ 5:14** Nii voluvɛ gá ga zongo zɛɛɛbai ta unfegi kelɛmaɛvɛ kpaun (6:33), eyesu è ná-faaɔaaza golai zuloŋɔgi zɔɔɔ (Lev 20:10). * **5:15** Naa gá ga: «anzanui nii è yimazɛgeni la, è-ma nu niinelai zu» (5:18).

* **6:1** Zeelaga vai wola gɛni Izelayeɛle nuiti saama, nii a ke ti 6aa ta-naavoloiti maazu, ni kuyɛ zɛgɛ nui la kuyɛi gɔlani, zeelagai gá è bɛna kula, è bɛna kpounmai leve ga kɔligi ta, 6aa ná-nui ta (Zen 43:9; 44:32; Eza 38:14; Guy 119:122). Naa gɛgɔla vai gá Tene Faalaalii Zɛvɛi pɔ, è togi zeì ma (11:15; 17:18; 20:16; 22:26; 27:13).

tɔɔzei è loa è-zeiɲɔŋɔi yeezaama,
li è ɔɔŋɔmaayei be, è ɔɔi da ga maaneɛnei.

⁴ Mina va bu, ɲiimenii va lo è-ɟaazu,

baa è-ɟaazuɔŋɔlogiti ti va peɛ ma meɛ.

⁵ Ɔɔŋɔ vie ga dopai ɟevele, é ɟulazu dosoiti zea,
eɟevelei wɔnii a da ke la, é ɟula wɔni zo nui ná-tumɔi zu.

Naka nui ná-fai

⁶ Dei è ga ɲaka nui, li leɛ pupuiti pɔ be, è ti vete,
ti zie veleiti sumɔ, è ɟigi zɔɔɔ.

⁷ Ta-welema nu la ná,
ta-ɟalamɔn la ná, ta-ɟundigi la ná,

⁸ ta da ti-ɟɔnɔgi beɛ, foɟo undaaɟulazuve,
ti ti-laamianigi ɟaale ba molo leve ziegi zu.

⁹ Naka nui, da yesu laani, eyesu yeelɛ?
Siegi begele ɟa è wuzeɟezu la, è ɟula da-ɲiimenii zu?

¹⁰ E lago ɲi, è lago ɟaazuveɛ ma,
è yeeiti da ɔɔŋɔ ma, è lago zaamale,†

¹¹ kele naama ziegi zu, baladai ɟa ɟula è viliba eɟe siezie nui,
nimizai zeeli è ma eɟe kɔɔŋɔ nui.

Yaava nui ná-fai

¹² Nu ɲakai ɟa ga telebotala nui,
toɟa a da li ga zee ɔɔɛiti boga,

¹³ é da ɟaazuve loo ma, é da ɟɔŋɔiti gaaloɟa,
é da poogiti ke ga yeebeɟaiti,

¹⁴ yaava ɟisieɛi nɔ ɟa é ziimaɔe,
faa ɲɔi nɔ ɟa a da ɟisie su yeenɔpe,
é da kpɔeleve vai ɟe.

¹⁵ Naa ɟa é ba, koloɟolo fai ɟa ɟe ga kulafilibai,
naa ɟa ba ɟila nɔ, é ɟologolo, ma zale la ná.‡

Nii Ɔɔŋɔ GALAGI wɔinzeɟezu

¹⁶ Faa lozita ɟa ná, nii beleɟulaai Ɔɔŋɔ GALAGI ve,
toɟa vɔlo ga dofela, niiti ti ga maapeɛi:

¹⁷ gaazuleɛ ɟaazui, zee wo negi,
nui so ge la ba, nui ti naa ma ɲamai vuuzu ga ti-yeeiti,

¹⁸ nu yii nii é ɟisiezu telebotala vaiti su,
nu ɟɔŋɔiti ti zuvilaai ɔizezu faa ɲɔu ɟeezuvɛ,

¹⁹ zee zeeleɛ, é zee zeele wooi wosu,
ta zɔi é kpɔei levezu ɟeeɟelointi zɔŋɔzu.

Weenziegi zakpe pelei

²⁰ Dɔun zunu, ɟize è-ɟee ná-deveiti su,
mina è-lee ná-tene gooiti too ya!

²¹ Make ti ma yeenɔpe è-yiimaɔe,
ti zele ɟɔbu.

²² Ta lo è luɟɔ da-ziei zu,
ti è make è-laazuve,
ti yepe è vɔ, da wuunna.

† 6:10 Wele ve: 24:33-34. ‡ 6:15 Wele veti: 1:26; 24:22; Zɔ6 34:20.

- 23 Mazɔlɔɔ devei ɔa ga lanboi,
kalagi ɔe ga wozakalagi,
zeilologi ta maafoloi, ta ga pelei é lo zenvui va.
- 24 Ta é make wɛɛnzie anzanui zie velei ma,
ta è-zeijnɔɔi anzai ná-krɔe nɛɛnɛgi ma. §
- 25 Mina ɔazuzɔla ná-pagi va è-yiimave,
mina bɔɔɔ ye ná, é va è zege ga gaazuzɔlogiti.
- 26 Mazɔlɔɔ kologolo anzanui maavele ma, da vala da-bulu buɔjai nɔ ma,
kele anzanui é zini be, da ɔe é vala è-yenvui pe ma.
- 27 Nu ɔa zoo nei é abui lo ná-zuvai zu,
é la ná-segeiti kpein gala ɔaa?
- 28 Nu ɔa zoo nei é zie abulekai ɔa,
é la kɔɔɔiti gala ɔaa?
- 29 Zeno ɔana é la, ga naama nui nii é vilesu seijnɔɔi anzai volu,
a vɔɔɔɔna ba, salalalai la yega.
- 30 Nu la unma nui veleviliga, nii é unmai wosu ga é kogi zulaave,
tɔɔzei ani la zea, nii a mi.
- 31 Anɛɛ naa ve, ni ta sona, maanɛɛve é potogi ve ga seizu lofela,
ani vagɔi kpein é ná-pelei wu, toɔa naa pe fe.*
- 32 Kele zoi é wɛɛnziegi ɔɛɛzu anzanui vɔ, naa valage faaɔaɔai ma,
da naa ɔɛɛna, da bɔɔɔ ɔologolosu, da bɔɔɔi.
- 33 Toɔa kpɔbi zɔlɔɔ ta ɔaaɔulamai,
ná-unfegi la bega eyesu ɔɔ.
- 34 Mazɔlɔɔ toloi ɔa da anzazinigi yiiɔula,
é la maawɔingɔ ɔea, yeei é potokulai ɔɛɛzu la.
- 35 E la unmɔɔ gani nɔpe soga,
é la vaa bu jɛgelein, anɛɛ ni da lobeani mɔinmɔin tevesu.

7

Wɛɛnzo anzanui ɔa da zunu loungoi ɔaka

- 1 Doun zunu, mina yeema daawooiti ma,
ná-deveiti make.
- 2 Ni da pɔ é zenvui wo, ná-deveiti so,
é make ná-kala gooiti ma, ege è-ɔaazuleegi.
- 3 Ti lo yeebeɔfai ba, ege balaɔaegiti,
ti zɛve yiimave.
- 4 Gimalai leve ga è-vaazeelai,*
é kelegelegi leve ga è-wɔɔlai,
- 5 ga ti é ɔizo wɛɛnzie anzanui ma,
ta è-zeijnɔɔi anzai ná-tega bɔe nɛɛnɛgiti ma.
- 6 Foloi ta, gè ɔeni loni ná-fenetelei laave,†
gè da wɛle eteave.

§ 6:24 Wɛle 5:3 zu, ta suɔulazuve. * 6:31 Nii voluve ɔa ga keni ma nu potogi ve. Tɔgi ná-devei ɔeni ga ma nu potogi ve ga ma vɛɛda felegɔ, ɔaa naanigo, ɔaa ni gola zu ɔa ɔaaɔona, ma nu ma vɛɛda lolugoi ve (ɛgz 22:1-16). * 7:4 baazeelai: Neebe wooi ɔa ga nii, to ɔa é naa lezu nii é lolisu ga «nɛbe anzanui,» Guye Dagoi zu (GyU 4:9-10, 12; 5:1). † 7:6 Fenetelei laave: Fɔvɔ zooiti su feneteleiti daaloga ɔeni de, kolu ansa velevelegiti ti vileni ti la, é da ta ɔula foloi ma zezeiti da. Nui a ɔena pelei wu, toɔa nu vete, kele nu la yega etea velei, é va ma nu vete.

7 Gè buzege niinegiti kaani, ti la de faa pe polugwee,
ti zaama, zunu loungoi ta geni ná, balagai gígi ma.

8 E geni ziezú taazuve pelei zu, adave tona ve naama anzanui ta geni loni ná,
é liini ga naa ná-pelei vo pelei.

9 E geni ga fitili peezuve, foloi liini niina,
kpidii tōzeini niina ga vea.

10 Kele wele, anzanui daagomini,
maagilii ege kologolo anzanu, yaava gígi be.

11 E da zongo, su la zoga,
kagóiti ti la yega loni kpe ada gila.

12 Taa zaamave veleiti su, ta ada wolaiti,
adave pe ka é ná-balii laazu ná.

13 E zunu loungoi zo, é neene,
é gaazulo gaazuve va, é ge ma:

14 «Ziilei zalağaiti ka gè gea ti gúlazu,
za no ga gè ná-minazegegi laazeelii la.‡

15 Wele nii ga é kea gè gúla, gè va è laagomisu,
gè gea po gè è ga, gè è gaa.

16 Gè ná-betei gaabetea, ga dasuzegei suvai,
ta geze zefei é ga Ezipete gelei. §

17 Gè daazuve makugi nea ga,
miilegi, ta alwewegi ta kanelegi.

18 Va de lo ziimağeei zu, eyesu sobui zeeli,
de lo boğoyiimai ma nebeii zu.

19 Mazoboo sinigi la ve, pelei wu,
diive sie goozu ma.

20 E wali moimoin segeve ya,
keni alugi a zeina gize la, é va va.»

21 E vonini ma ga ná-kelegelegi,
é meenni ga ná-woo neeneğiti.

22 Gaamago no, é vileni anzanui naa volu,
ege niki ti liizu la paazuve,

ege bologu nui, ti gilizu ga, ti maagolo,

23 eyesu mein so zii va,
ege wonii é gaazuvilezu ga é vili tumoi zu,
é la ineinesu ga zenvui, é faağaagi laawu.

24 Doun zunuiti, niizu niina, à woilo gooi ma!
A dama ga daawooiti!

25 Wo-yii mina valibo, é va vile anzanui niima zii volu!
A mina gaka, wo va vile ná-pelei va!

26 Mazoboo ná-nu maawanaiti moineve, niiti ti zaai,
ta niiti é ti undaaviligai, ti geni ga zebesu nu wolaiti.

27 Ná-pelei ga é ga govealaazu velei,
nii é yeizu saai zeizuve.

‡ 7:14 Nui nii ti ná-zalağai gúlazu, naa gena zalağai zuai gilazuve mi ta ná-peleyegei (Lev 7:12-15), folo mōungi ta felesieii (Lev 7:15-16). Zunu loungoi nii lolige naama laamii wosuve. § 7:16 Ezipete gezei wola geni gaiziezu, songoi wola baani (Eza 19:9; Ezk 27:7). E geni ga kpetei ma voogi (31:22).

8

Gimalai ɣa wooɣulazu

¹ A woilo, ɣimalai ɣa toligi wosu,
keleɣelegi ɣa wooɣulazu.*

² Toɣa loni ada ɣaaɣoozagiti maazuve pele ɣobave,
pele zaɣalaveti.

³ Taa loave, sigi daaveti,
nu leezuve taazuve, toɣa wooɣulazu:

⁴ «Nuiti, wa ɣa gè wooɣulazu wo ma,
nuɓuseiti, wa ɣa gè ɓɛɛzu wo ɓɓ.

⁵ Wɔiti wo la de faa mɔinmɔin kwɛɛni, à kidafaawui maagɔli,
faaɣaaɣaalala nuiti, à ɣe ga keleɣele nuiti.

⁶ A woilo deɛ, mazɔɔɔ faa ɓiin ka gè bosu wo ma,
telebo kpɛiti ka ti ɣulazu daave.

⁷ Mazɔɔɔ gaama ɓɛɛiti ka gè ti wosu,
màaɣɛi ɣa ga zee ɓɛɛiti.

⁸ Daawooiti kpein solege,
tanɔpe su la zeini, ɓaa é va ɣe ga zee ɓɓe, ɓaa yaava ɓɓe.

⁹ Ti pe gaagalage naama nui ve, nii keleɣelegai,
ti ɣole naama nui ve, nii kalagai.

¹⁰ Nà-kalagi gè bosu ga woye, à naa wɔin ɣe, é leve walii va,
faaɣweɣi vizɔge zanugi va, anee zanu kitei.

¹¹ Mazɔɔɔ ɣimalai vizɔge kɔbu ɣɔɔɣɔ ɓagɔiti ba,
ani ɓagɔ nɔpe ge la zooga ɓokɔɣɔsu tɔun ma.†

¹² Nɔun nà, nà ga ɣimalai, seizuve ɣa ga kidafaawui,
sooge faaɣweɣi ta kidafaawui zɔɔɔsu.

¹³ ɣooɣɔ GALAGI ɣaazuluabai ɣa é ga, è zili ga faa ɣɔi.
Niiti gè ti wɔinzeɣezu, ta ga,
gaazuleɛi, wasogi, faa ɣɔu velei, ta zee wo daave.

¹⁴ Tene goo ɓagɔiti, ta kidafaawui ta ga nɔnɔ,
nà ɣa gè ga keleɣelegi, zobogi ɣa ga nɔnɔ.

¹⁵ Masagiti ta masadai ɣeezu nɔun sabui zu,
kundiɣiiti ti toɣiti sei, niiti ti zolegai.

¹⁶ Saɓui zu ɣa kundiɣiiti ti kundiɣilai ɣeezu la,
ta seizumaaneɣigiti ti pe ta ga tukpɔɣaaleve nuiti ti zolegai.

¹⁷ Nɔun nà, naati kpein neeve ɓe, niiti ti nɛɛzu ve,
niiti ti ɣaizizu, naati ta pɛte.

¹⁸ Naavoloi ta lebiyai ta ga nɔun nɔnɔ,
ta undaanɛi ta ani ɓagɔiti ti yesu ná ɣɔ.

¹⁹ Nà-tɔnɔgi vizɔge, é leve zanugi va, anee zanu kitei,
kulanumai gè feezu naa ɓaagɔve walii va.

²⁰ Nà ziezu telebo pelei zu,
pilege sole peleiti ba,

²¹ gè va ani ɓagɔi ve naati ɓe, niiti ti nɛai ve,
gè ta-veleiti buulaave ga naavoloi.

* 8:1 Wele ve: 1:20. † 8:11 Wele ve: 2:4.

- 22 Gè ɣeni Ɔooɣɔ GALAGI ya,‡ kaite ná-botiiti tɔɔzeizuve,
 aisa ná-boti mɔungiti tanɔpe ge va ɣe.
- 23 Gè zeini kaite wɔlowɔlo,
 aisa eteai va ɓete.
- 24 Siegi zu gè zɔɔɔni da, kpolodei la ɣeni de ná,
 ɓaa zieungiti, zieiti ti va da ɣula ti zu.
- 25 Gè zɔɔɔni pe, aisa gizeiti ti va ɓete,
 aisa gize bufegiti ti va ɣula,
- 26 GALA ge la ɣeni de zoi ɓeteni, ta zou yɔɣɔzuveti,
 anee eteai ma vufili mɔungi.
- 27 Gè ɣeni ná niina, siegi zu é geegɔɔgi zeini su la,
 é kwegi la, é tati zie wolai ma.
- 28 Siegi zu é tonaɓiingiti seini su la geezuve,
 é zebɛi ve zieungiti be, ti da ɣula ga keeɣaaɓaai.
- 29 Siegi zu é kpolodei ɣwegi laani la, zieiti ti mina bude maazu,
 siegi zu é eteai ma wuulaagi ɣazavini da,
- 30 gè ɣeni koba, ege ná-botigɛ ɣundiɣi,
 gè ɣeni ziilaazu folo-o-folo,
 gè ɣeni kuai wosu gaazu yeenɔpe,
- 31 gè da kuai wo ná-etea ɓeteai zu,
 gè da ná-ziilaai zɔɔɔ nubuseiti saama.
- 32 Niizu doun zunuiti, à woilo gɔoi ma,
 wa ɣe ga undaanee nuiti, ni wa ziena ga ná-peleiti!
- 33 A woilo ná-kala gooit ma,
 wa ɣe ga ɣima nuiti.
 A mina da ɣoba pe!
- 34 Undaanee nu ɣa ga naati, niiti ti woilosu gɔo ma,
 niiti ti losu ná-pelelavɛ folo-o-folo,
 ti ɣaaɓaazu ná-pelelavɛ ma!
- 35 Mazɔɔɔ zoi a kà, naa zenvui zɔɔɔga,
 é Ɔooɣɔ GALAGI ná-kpɔbai zɔɔɔga.
- 36 Kele zoi nɔpe é la ɣoloni bɛ, naa ɣa ɓoɣɔ ɓɔɔzu,
 niiti kpein ti wɔinzegezu, saai neevɛ naati be.»

9

Gimalai ɣa toligi wosu

- 1 Gimalai ná-pelei loni,
 é ma ɓede dɔfelaiti saɣani.
- 2 E toganiiti paani, é dɔɔi ɣevele ɓete,*
 é tabalii ɣaabeteni.
- 3 E ná-botigɛ anzanuiti tevɛni toli bosuve,
 ti leeni adaveti, da ɣe ná, è zele taai maazu, ti da ɣe:
- 4 «Woit wo la de faa mɔinmɔin kwee, à vaa lee ve.»
 E boni naati ma, niiti ti la ɣeleɣeleni, é ɣe:
- 5 «À va, à ná-bului ta mi,

‡ 8:22 Tati pelei taɣili ɓalaa ka ga niiti: Ɔooɣɔ GALAGI yimazeɣeni ga ze, Ɔooɣɔ GALAGI gèyani, Ɔooɣɔ GALAGI sɔɔɔni, ɓaa Ɔooɣɔ GALAGI kpɛtɛni. * 9:2 Folo ɣulazu vele yooiti su, ti ɓena dɔɔi zupu ga ani maku neenɛgiti, nii a ke ti ta vee ná-neei va (Eza 5:22).

kele zoi é niizu molo leve ziegi zu, doun zunui ga ga naa, nii baa ga gfula ma.

⁶ Tuyaiti ta vuuni telebo nui unmave,
kele nu noi laawooiti ta da tooma vai maalooḡu.

⁷ Telebo nui ná-kizesui ga da ge ga tuyai taḡiligaani be,
kele zeemai ga da wo nu noi daaseigi ma.

⁸ Zoi ḡigi ma ziimave, naa ga da deveiti so,
kele nui é kpeezugula nakaiti bosu, naa ga da boḡo loo ya.

⁹ Zoi é ziezu soledai zu, naa ga ziezu ziileigi zu,
kele zoi é ziezu ga pele zuzeigiti, naa volu ga gfula.

¹⁰ Nii é gaamai looguzu boolaiti ba,* naa ga ti bolozu,
kele zoi é zeli losu ti ma gaamai zu, naa ga vaazu ga ziileigi.†

¹¹ Telebo nui laawooiti ta ga zenvu deungi,‡
kele nu noi laawooiti ta da tooma vai maalooḡu.

¹² Woinzegemai ga da sakpegi gaazo,
kele nebei ga da faagaazagi pe suvaaye.§

¹³ Keleḡele nui laawooi ga da ge ga gima boei,
kele faagaagaalala nui voluve nonoi ga ga kpakoi.

¹⁴ Gima nuiti ta da faagwegi gaale ba,
kele siegi zu faagaagaalala nui boezu la, maanogoi maa la mo goozani ba.

¹⁵ Kpete nui yeagoligi ga be ga taa wolai sigigi ma,
kele bala nui ná-maawoin ga da kologolo.

¹⁶ Telebo nui ná-tongi ga da lo tuḡo, é zenvui wo,
kele nu noi zolooḡi ga da ge ga faa noi ge anii.

¹⁷ Zoi é woilosu tene gooi ma, naa zenvu vele zegēa,
kele zoi é gezezu zelilomai va, naa boḡo loa ya.

¹⁸ Wooveledai gāna, da woinzegemai looguna,
zoi é levesu ga toḡo gologologi gea, naa ga ga gimalala nui.

¹⁹ Zoi é kpeei zuḡulazu gola, é la bega to kologologi geezu,
kele zoi a laave zo, naa ga ga zunui, nii gi pagoi ma.

²⁰ Telebo nui laawooiti ta ga walii nadegai,
kele tosu la faa noi ge nuiti ta-gisiei va.

²¹ Telebo nui laawooiti ta da bo nuḡuse moinmoin ba,
kele gimalala nuiti ta da za, tozei ti valage faagaagai ma.

²² Gooḡo GALAGI laa luyai ga a da kulagaaneezu ve,
é la koozuwili faa nape pilega polu.*

²³ Faa noi gee vai ga ga gaḡo faa gimalala nui ya,
egvelei gimalalai gee vai la ga gaḡo faa gima nui ya.

²⁴ Nii nu noi luazu ba, naa ga a da soloo,
kele nii telebo nuiti ta woin ge, naa ga da ve ti ya.

²⁵ Siegi zu tongolo fiilei levesu da, nu noi ga da neele!
Kele telebo nui ga loni ani ma, nii é ná eyesu ḡo.

²⁶ Egvelei ani bodai a da ke la ga nu niigai,
duului balaa ga vuuna nu gaazuve a da ke la,
zekana naka nui la, naati be niiti ti tevesu.

* **10:10** nii é gaamai looguzu boolaiti ba: Ebulu wooi zu, naa ga ga: zoi é gaazu gilagi veezu ma.

† **10:10** kele zoi é zeli...ziileigi: Vele gāna é la geleke woo zee volomai zu. Puuzu losavai gaabelastue ga Ebulu woo zeei bogai ve volu. ‡ **10:11** Wele ve: 3:18. § **10:12** Boge mona veti: Zak 5:20; 1Pi 4:8.

* **10:22** Tati peleḡi taḡili balaa ka ga nii: Nuḡusei ná-kpaloḡi la zooga tanape kposu ba.

27 ƆooƆo GALAGI Ɔaazuluabai Ɔa da nui ná-eteai zugoosa,
 kele faa ɲou Ɔe nui ná-konagiti su Ɔa da buƆa.†
 28 Telebo nui ná-maaboungi volu Ɔa Ɔe ga koozunɛi,
 kele faa ɲou Ɔe nui ta-Ɔitogi Ɔa Ɔologolo.
 29 ƆooƆo GALAGI ná-pelei Ɔa ga siƆigi woofegila nui maagoolii zu,
 kele toƆa ga naati kologolo sabu, niiti ti faa ɲoi Ɔeezu.
 30 Telebo nui la ɲiikpiga eyesu pe,
 kele faa ɲou Ɔe nui ti la yeƆa zoi zu.
 31 Telebo nui laave Ɔa da Ɔimalai wo,
 kele yaava nui neƆi Ɔa leve ga.
 32 Telebo nui lakologiti ti nuɔɔɔlai Ɔweɛ,
 kele faa ɲou Ɔe nui daave yaavaɛ.

11

1 ƆooƆo GALAGI maɲɛi Ɔa ga zee ƆoƆo bo ganiiti,
 kele kiloiti ti laazeelii, naati neɛɛɛ be.*
 2 Wasogi volu anii Ɔa é ga wainzegemai,
 kele Ɔimalai Ɔa loni ɔɔɔmaaye nui kobaɛ.
 3 Ladalai Ɔa loni sɔle nui tuƆo,
 kele yaava nui ta-woyai Ɔa da lati, é ti Ɔologolo.
 4 Naavoloi la levea ga ani nɔpe, tukpɔɔgaaleve voloi,
 keni telebodai Ɔee vai nɔ Ɔa a nu Ɔizo saai ma.
 5 Telebo nui ná-ladalai Ɔa da ná-eteai zole,
 kele faa ɲou Ɔe nui ɔɔɔ vaa ɲoi Ɔa a da too.
 6 Telebo nui ná-solegi Ɔa da kizo faabaagiti ma,
 kele woovele nui koozu Ɔisiei Ɔa da Ɔe ga balii, ti Ɔoo la.
 7 Siegi zu nu ɲoi zaazu la, ná-kitogi pe ge Ɔologologa,
 ná-kitogi é Ɔeni ga naavoloi, naa loa ya.
 8 Telebo nui Ɔa Ɔula kidaaviligi zu,
 faa ɲou Ɔe nui vile potogi zu.
 9 Nui é Ɔelezu GALA ba, naa Ɔa da zɔiti kologolo ga daawooiti,
 kele telebo nui Ɔimalai ɔo, ta Ɔizo.
 10 Siegi zu telebo nui undaanɛɛzu la, taai kpein koozu Ɔa da ne,
 siegi zu faa ɲou Ɔe nui undaavilisu da, nui ta da woofula ga koozunɛi.
 11 Sɔle nui daa luyai Ɔa da va ga ɔɔɔzɔɔɔgi ta-laazuɛ.
 Kele faa ɲou Ɔe nui daa ɔɔɔi Ɔa da kologolo.
 12 Zoi é seɲɔɔɔi velevilisu, naa la ga faaƆaƆaɲu na,
 kele nui nii é faa ƆaƆaƆaɲu, naa Ɔa da maagɛ kpo.
 13 Fama wo nui Ɔa da dɔɔɔfuzu vaiti kula kelema,
 kele sɔbelama nui Ɔa da ti make Ɔoozu.
 14 Siegi zu totuƆo vago la zoi ve la, nuɔuseiti ta da loo bu,
 kele kizogi Ɔa da zɔɔɔ tene bo nu mɔinmɔingiti zea.
 15 Zoi é yeelaazu weɛn maaguyei Ɔa, toƆa ɔaa ma,
 kele zoi é Ɔelezu zeelaga† vai va, naa Ɔa Ɔe ziileigi zu.
 16 Anzanu vagoi Ɔa da lebiyai zɔɔɔ,
 suba zunuiti ti naavoloi zɔɔɔ.

† 10:27 Wele ɔeti: 11:31; 13:21; 14:26-27; 19:23. * 11:1 Wele ɔeti: 16:11; 20:10, 23; Lev 19:36; Amo 8:5; Mis 6:9-12. † 11:15 Zeelaga: Wele 6:1 zu, ta suƆulazuɛ.

17 Zunui é nuɓɔɔɗalai ɗɛɛzu, naa ɗa keɛzu ɓɔɗo no ɓe, keɛ suɗuun zunui ɗa ɓɔɗo maanɔɗu.

18 Faa ɗuun ɗe nui ɗa da yaava lonɗi ɗaizie, keɛ zoi é telebodai ɗɛɛzu, naa ɗa da zala ɗitei zoloo.

19 Zekana, telebodai ɗaabelazuɓe ɗa ga zenvui, keɛ zoi é vilesu faa ɗai volu, naa ɗa saai laaɗomis.

20 Ƴooɗo GALAGI la wainni ga naati, niiti ti-yiimaɓe laavegai ga yaavai, keɛ toɗa losu naati polu, niiti ti ziezu ga soledai.

21 Gaamazu, faa ɗuun ɗe nui salalalai la yega, keɛ telebo nui ti-mavofodaiti ta ɗizo.

22 Anzanui nii pagai, keɛ balagai ɗigi ma, keɛɓe eɗe zanu balaɗaegi piligai boigi zokpai ɓa.‡

23 Telebo nui wainma vaa ɗila kpegi no ɗa faa vagoi.

Nii no faa ɗuun ɗe nui ta zoo ti ɗito ba, naa ɗa no ga GALA ná-ziiɗaawanai.

24 Tanigaa ta da faanɛi ɗe gola, tama ti da wola ɓete.

Tanigaa ma ti da ɗikpa naavoloi ma gola, tama ti da vala.

25 Faanɛ ɗe nui ɗa da soɓɓi wo gola, zoi a nu ɗo ga kpooɗeɗi, to balaa ka kpooɗeɗi zoloo.

26 Nuɓuseiti ta da molo make nui voovo, zoi é ɗɛɛzu, é va ɗodi ga daaɓaai, keɛ ta da tuya loo naa ɓe, nii é liizu la ga é ɗodi.

27 Zoi é faa vagoi ɗee vai ɗaiziezu, naa ɗa da undaanɛi zoloo, keɛ zoi é faa ɗai ɗaiziezu, faa ɗai ɗa da zeeli naa ma.

28 Zoi a voluzei ná-naavoloi ɓa, naa ɗa loo bu, keɛ telebo nui gaa ɗa wɔɔɓe eɗe gulu wola, nii gaalaagi mɔindai.

29 Zoi a gooɗaavazagi loona ná-peleyeɗe wu, toɗa sulonɗi zoloo ga fiile wolai, faaɗaɗaɗaɗa nui ɗa ɗe ga ɗima nui ná-duɗi.‡

30 Telebo nui ná-keɛwotiiti ta ga zenvu wului,* ɗima nui ɗa da nui taɗiligaa vɛle pele ɓa.

31 Ni telebo nui ɗa zalai zoloo su gaamanɔ eteai zu, koleɓe balaa ga, faa ɗuun ɗe nui ta kotoba nui, ta ti-zalai zoloo!†

12

1 Zoi ɗeai ɓe ga maɗolo, faaɗweɗi wain ɗa naa ma, keɛ zoi zelilomai ɗaawanazu la, naa la ɗeɗeɗeni.

2 Nu vagoi ɗa da Ƴooɗo GALAGI ná-undaanɛi zoloo, keɛ Ƴooɗo GALAGI ɗa da naama nui ɓeelala, nii é kisie ɗaiti bosu.

3 Suɗuun vai la da ga nui losu ɓetea, keɛ zoi solegai naa loo la ɗulaa.

4 Ziiloo anzanui ɗa da sinigi nɔngi wuzeɗe, keɛ anzanui é unfetala vai ɗɛɛzu, toɗa sinigi ɓa ga kae wana zeeɓeɗi.

5 Telebo nui ta-ɗisɛiti ta faa zole faiti no ɓa, keɛ faa ɗuun ɗe nui siɛ velei ɗa no ga yaavai.

6 Faa ɗuun ɗe nui daawooiti ta ga baliiti ti nui ɓaazu, keɛ telebo nui daawooiti ta da ti ɗizo.

‡ **11:22** Folo ɗulazu ɓe yooi zu anzanuuti ti ɓena zanu balaɗaegi oili ɗana ti-zokpaiti ba (Zen 24:47; Ezk 16:12). § **11:29** Toozei kuyeiti ba, é ti zeeɗe na, é la ɗidaani bu. Wele ɓeti: 14:9; 22:7. * **11:30** zenvu wului: Wele ɓeti: 3:18; Zen 2:9. † **11:31** Wele ɓe: 10:27. Niima wootti boge monɔ, geleke woo zeeɓe ɓolomai zu, 1Pi 4:18 zu.

7 Faa n̄ou ḡe n̄uiti ta lokana, ti la m̄o ḡea ná!

Kele telebo n̄uiti ta-velei ḡa ye loni kpaan.

8 Nui ḡa da maamusei z̄ol̄o, é z̄oloo ná-kisie vagoiti ma,
kele z̄oi kigi la z̄oleni, naa w̄oin ḡa zeḡe.

9 Fizoḡe nu ḡe ga nui zobo ge la be, botiḡe nu ḡila n̄o ḡe è ya,
è va ḡe ga nui toḡoi ḡulaai, kele é valasu k̄onogi ma.

10 Telebo nui ḡa da ḡaaba ná-toganiiti ma,
kele faa n̄ou ḡe n̄uiti koozu vai ḡa ga gaazumaav̄oi n̄o.

11 Z̄oi é ná-tii ḡeezu, naa ḡa daamianigi z̄ol̄o ga b̄ol̄o,
kele z̄oi é vil̄esu gaavalaba vaiti polu, naa valage ḡigi ma.

12 Nu n̄oi ḡaazu ḡa da ḡula faa n̄ou ḡe n̄uiti daamiizuv̄e va,
kele telebo n̄uiti ma zapei ḡa a da gwaa wo.

13 Faa n̄ou ḡe nui ḡa da ḡo ga t̄o b̄oḡoi ná-z̄eiti ma valii,
kele sole nui ḡa da ḡula faaḡagiti kpein su.

14 Nui laawooi v̄o, toḡa zoo é undaan̄e wola ḡaale ba,
eḡevelei nu a da ná-botii ma zalai z̄ol̄o da.

15 Gimalala nui ná-pelei z̄olege t̄o b̄oḡoi ḡaazu,
kele ḡima nui ḡa da woilo z̄oiti tene gooi ma.

16 Gimalala nui ḡa da ná-z̄iiḡaawanai ḡula kelema gaamago n̄o,
kele ḡima nui ḡa da ná-daazuḡoli vaiti buuḡole.

17 Nui é gaamai ḡulazu kelema, naa ḡa telebo fai l̄eezu,
kele z̄ee z̄eelei ḡa da yaavai ḡe.

18 Kp̄oz̄uḡula nakaiti ta da maawanai wo eḡe boḡa z̄okp̄oi,
kele ḡima n̄uiti daawooi ḡa da va ga ked̄eyai.

19 Gaama nui ḡa ye ná ḡo,
kele z̄oi é z̄eei wosu, naa la lebiga.

20 Niiti ti faa n̄oiti kp̄etezu, naati ziimav̄eti daavege ga yaava vaiti,
niiti ti n̄uiti ten̄esu ga faa vagoi, naati ta da koozun̄eei z̄ol̄o naa zu.

21 Maanoḡo n̄ope ge la zeelia telebo nui ma,
kele kp̄ol̄oi ḡa da ḡe faa n̄ou ḡe n̄uiti unma.

22 Ḡooḡo GALAGI la w̄inni ga z̄ee wo n̄uiti,
kele toḡa gaama wo n̄uiti polu.

23 Ḡima nui la da ga ná-faaḡw̄egi zulea,
kele ḡimalala nui ḡa da zeze ga ná-faaḡaḡaalalai.

24 Niiti ti botii ḡeezu gola, naati ta da lo faa wolaiti untuḡo,
kele naka n̄uiti ta da lo duḡlai zu.

25 Ziizool̄ei a ḡena nui yiimave, toḡa da v̄o,
kele iḡad̄o b̄oi ḡa da nui ḡoozun̄e.

26 Telebo nui ḡa da ḡe ga velela vago b̄ol̄aiti be,
kele faa n̄ou ḡe n̄uiti sie velei ḡa da ti ḡaka.

27 Sua be nui nii d̄ooveai, naa la sua z̄ol̄oḡa, é va gee.

Faa vagoi, nii pagai ti pe ba nubusei ná-faa zu, naa ḡa ga é ḡe ga botiḡe nu.

28 Ve telebodai ḡeezu ná, miná ḡa z̄envui ná,*
naama velei ḡa nu ḡizosu saai ma.

13

1 Gima loun zunui ḡa da ḡize maaḡoloi zu, keeḡe bogai la,

* 12:28 Wele veti: 3:18; 10:11.

kele waso doun zunui la da ga woiloga zeliloma gila kpalaa ma.

² Da zoo e ani vagoiti soloo ga nu laawooiti maavele,

kele faa nou ge nuiti ta-etea ziei ga ga toomai.

³ Zoi a dama ga daawooiti, naa ga zenvui makesu,

zoi e kpoei wola zufulazu, e la gidazu bu, naa ga da bogbo loo ya.

⁴ E la faa vaa doove nui ma, gaazu va gula ani va,

kele botigfe nu wolai ga da naa zoloo, nii woin ma.

⁵ Telebo nui ga da zee boeiti woinzege,

kele nu noi ga da unfe fai ge, ta bogbo gologolo fai.

⁶ Zoi e sie velei zolegai, telebodai ga da naa make,

kele faa noi kotoba nuiti ti keezu, naa ga a da ti undaavili.

⁷ Tanigaa ta keezu ege ta bete, tama ani nape ge la ti ya,

tanigaa ti bogbo ge ege bala nu, kele anii ti ya ga gola.

⁸ Tanisu naavolo nui ga da ani zala, e va zenvui unmo,

kele bala nu la woiloga zeliloma ma.

⁹ Telebo nui ga volozu, ege wozakalagi gola volozu,

kele faa nou ge nui geeve ege lanboi, nii e zaazu.

¹⁰ Sakpegi kpein ka gulazu wasogi zu,

gimalai ga naati zea, niiti ti woilosu tenegiti ma.

¹¹ Naavoloi nii solobgai ga wuugi, gaa ga da vaa ba,

kele nii solobgai vaa, vaa, naa gaa ga da wolo.

¹² Nui na-kitogi a gologolona, toga da ziiolo,

kele nui yiima vai a gena, naa geeve ege zenvu wului.*

¹³ Zoi a wooi velevilina, naa ga subologmo,

kele zoi a devei zona, naa ga ma zalai zoloo.

¹⁴ Gima nui na-kalagi ga ga zenvu deungi,†

toaga da kaka faiti kpude nu maazu, niiti ta ge ga nu zaa vaa.

¹⁵ Keeve vagoi ga da zaalai la nu ma,

kele gaaobelazu la yaava nuiti ta-velei va.‡

¹⁶ Gima nu la faa gea, ni e la gigaizieni su,

kele gimalala nuiti ta da ta-gimalala vaiti sule.

¹⁷ Keelai nou dai, naa ga da lo maanogoi zu,

kele gooleve nui solegai, naa ga da faiti subete.

¹⁸ Baladai ta ufegi ga naama nui lugbo, nii e gelezu maagoloi va,

kele zoi a va tene gooit bu, naa ga lebiyai zoloo.

¹⁹ Toga ga faa vagoi nui woinma vai laazeeli,

kele gimalala nuiti ti la woinni ga ti yeejula faa noi zu.

²⁰ Nui e ziezu gima nuiti polu, toga da ge ga gima nu,

kele zoi e zeizeisu gimalala nuiti koba, naa ga faabaagi zoloo.

²¹ Maanogoi ga kotoba nuiti polu,

undaaneei ga da telebo nui zala.§

²² Zunu vagoi ga da poganii ye na mavofodaiti be,

kele kotoba nui na-solobgiti makege ga telebo nuiti tano.

²³ Bala nui na-woza wogai zu ga a da gonogi zoloo na, ga boloa,

kele telebotalai ga da gonogi gologolo.

* **13:12** zenvu wului: Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † **13:14** zenvu deungi: Wele ve: 3:18. ‡ **13:15** Kele gaaobelazu la yaava nuiti ta-velei va: Tati pelei tagili balaa ka ga nii: Kele yaava nuiti ta-velei zie la gaave.

§ **13:21** Wele ve: 10:27.

24 Zoi é gfelezu ná-doun zunui loġa vai va, naa la neeni be,
zoi é neezu ve, naa la ineinega maaġolo vai va.

25 Telebo nui ġa da daami wo, ziila,
kele faa jnu ġe nuiti koozu jakai ġa da ye de.

14

1 Ġima anzanui ná-peleyeġei loni,
kele ġimalala gelei nōnōi woloni to bōġoi.

2 Zoi é ziezu telebodai zu, naa ġa da zie Ġōoġo GALAGI ġaazuluabai zu,
kele zoi é ziezu ga yaava veleiti, naa ġa da pelevele.

3 Ġimalala nui ġa da maaġoloi zōlō ga daawoiti maavele,
ġima nuiti ti-lakōlōgiti ta da ti make.

4 Ue woza woli nike la ná, daamianigi ġa daamii jakai zu,
kele nike zinei zuvikei ġa a da tōnō golai ve.

5 Zeelei solegai, é la zee woga pe,
kele zee zeelei ġa da zee bōeiti bo.

6 Anee ni jneġfulasu nui ġa ġimalai ġaizie, é la solōoga,
kele kidafaawu nui ġa da faaġweġi zōlō yōoġe nō.

7 Maaġooza faaġaġaalala nui va,
mazōlō é la ġi gila kpalaa fea è ve.

8 Kidafaawu nui ġa da sie velei vete, tōzei toġa ga ġima nui,*
faaġaġaalala nuiti ta da loo ya ta-ġimalalai vō.

9 Ġimalala nuiti ta da jneġfula zōġozuβete vai zu,
kele undaaneei ġa da ġe sōle nuiti saama.†

10 Ee nō ġa é ná-ziizoolēi ġwee, ta ná-koozuneei,
nu ġili ge la zooga é va nōnō zōlō naa zu.

11 Faa jnu ġe nuiti ta-velei ġa wolo,
kele sōle nuiti ta-zegfe ġotai ġaa ġa wōlō.‡

12 Nu mōinmōin ka ġisiezu ga pelei ti ma page,
kele toun, ta pelei ma, nii gaabelasu, é liizu ga tiye, é ti lo saai zu.

13 Jeei ġa zoo é ziizoolēi ġaazumaalōoġu,
koozuneei ġa zoo é ġaabela ga ziizoolēi.

14 Kōzōba nui ġa da ná-keewotiiti ma ġulanumai zōlō,

kele nu vagoi ġa ġoozune nōnō ma zie veleiti ma ġulanumai zu.§

15 Nui nii é la de faa mōinmōin kwee, toġa da la naati kpein da, niiti ti wosu
ma,

kele kidafaawu nui ġa da zie ga keleġele.

16 Ġima nui ġa da lua faa jnōi va, é voluave,

kele ġimalala nui ġa da yiiġaawana, é ke, tōzei daave bōġo la.

17 Ziġula nui ġa da ġimalala vaiti ke,

nui kigaizie jnōi ziimave, toġa da wōinzeġfemai maaloli bōġo ma.

18 Nuiti ti la de faa mōinmōin kwee, naati ta-voganii ġa é ga ġimalalai,

kele kidafaawu nuiti ta-masa bōlōġi ġa é ga faaġweġi.

19 Nu jnōiti ta da unmaayei nu vagoiti be,

* 14:8 Tati pelei taġili balaa ka ga nii: Kidafaawu nui ná-ġimalai ġa da bō ba, é sie velei vete. † 14:9 Tati pelei taġili balaa ka ga niiti: kele ġi pagoi ġa sōle nuiti be, faakele sōle nuiti ta po ti undaaneei zōlō.

‡ 14:11 Wele ve: 3:33. § 14:14 Tati pelei taġili balaa ka ga nii: kele nu vagoi ġevelei vizōge nōnōi va, faakele nu vagoi ġevelei ġaġoozave nōnōi va.

faa ɲou ɣe nuiti balaa ta da ke ɣana nɔ telebo nuiti ta-velelave.

²⁰ Bala nui la neeni nu nɔpe be, anee seijnɔɣɔiti,
kele kpete nui wɔɔlaiti mɔinve gola.

²¹ Zɔi é seijnɔɣɔi wɔinzeɣezu, naa ɣa koto ɣeezu,
kele undaanee nu ɣa ga naa, nii é maanɔɣɔ nuiti maawɔingaaazu.

²² Niiti ti ɣisiezu faa ɲɔi zu, naati ta kaka pelei ma,
kele niiti ti ɣisiezu faa vɔɣɔi zu, naati ta keezu nuɔɔɣɔlai ta gaamai zu.

²³ Botii kpein ka kulanumai ba,
kele pului ɣa kɔɔezuɣula wafuungi volu.

²⁴ Gima nuiti ta-masa ɔɔɔɔɔɔ ɣa é ga ta-naavoloi,
ɣimalala nuiti ta-vaaɣaaɣaalalai ɣa é ga ta-litigi.

²⁵ Gaama wo zeelei ɣa da zenvuuti kizo,
kele zee wo zeelei ɣa ga yaava nu.

²⁶ Zɔi é luazu Gooɣɔ GALAGI va, naa ɣa kito gola zɔɔɔ,
ná-doun zunuiti ti ɔɔɣɔfuzu zɔɔɔ pɔ be.*

²⁷ Gooɣɔ GALAGI ɣaazuluabai ɣa é ga zenvu deungi,
toɣa nu ɣizo saai ná-baliiti ma.

²⁸ Nuɔusei ná-mɔin ɣa é ga masagi ná-lebiyai,
kele nuɔuseiti maavele vai ɣa da kundigii ɣologolo.

²⁹ Zɔi zii la ɣula fala, naa ɣa ná-ɣimala wolai leezu,
kele ziiɣula nui ɣa da ná-ɣimalalai zule.

³⁰ Ziileigi ɣa é ga kpusei ná-sii zuɣoozagi,
kele toloi ɣa é ga seebei ma ɣaeiti su.

³¹ Nu a bala nui maanɔɣɔna, è Kpete Nui velevelega,
kele nu a maanɔɣɔ nuiti maawɔingaaana, è ti Betɛ nui lebiya.

³² Faa ɲou ɣe nui ná-yaavai ɣa da toka,
kele kitogi ɣa da ɣe telebo nui ya, eyesu saai.

³³ Gimalai ɣa da ze kelegele nui yiimave,
naa ɣweege balaa ɣimalala nuiti saama.

³⁴ Telebodai ɣee vai ɣa da zoi wɔɔɔ,
kele kotoi ɣa ga nuɔuseiti kpein unfe faa.

³⁵ Masagi ná-unfemai ɣa da ɣe botiɣe nui naati be, niiti ti botii ɣeezu be ga
ɣimalai,

kele zɔi é unfe fai ɣeezu, ná-ziiɣaawanai ɣa da zeeli naa ma.

15

¹ Gooɣaavote pagɔi ɣa da ziiɣulagi ɣaayei,
kele nu maawana ɔɔɔi ɣa da kɔɔɔi zuwɔɔɔ.

² Zɔi é kalagi wosu ga ɣimalai, toɣa da kala woin ɣe nu ma,
kele ɣimalala nui ɣa da ɣimalala vaiti nɔ wo.

³ Gooɣɔ GALAGI ɣaazuve ɣa adave pe,
é da nu ɲɔiti ta nu vagoiti sumɔ.

⁴ Nu laawoo vagoiti keeve eɣe zenvu wulu wolai,
kele faa ɲou ɣe neɣi ɣa da ziiɣologologi ɣe.

⁵ Gimalala nui ɣa da keeɣe ná-tene gooiti pelevele,
kele zɔi é yeezeizu zeliromai wu, naa ɣa ɔɔɔɔ leezu ga ɣima nu.

⁶ Naavolo mɔinmɔin ka é telebo nui ná-pelei wu,

* 14:26 Wele ve: 10:27.

kele nii kpein nu noi sɔɔsu, toɟa da ɟe ga ziizoolɛi ma ungi.

⁷ Gima nuiti daawooi ɟa da faaɟwɛgi vaza, kele faaɟaɟaalala nuiti ziimave la ɟana.

⁸ Gooɟo GALAGI maɟɲɛi ɟa ga faa ɲou ɟe nuiti ta-zalaɟaiti, kele sole nuiti ta-GALA maanɛɛɛ woointi nɛɛve be.

⁹ Gooɟo GALAGI maɟɲɛi ɟa ga faa ɲou ɟe nui zie velei, kele naama nui nɛɛve be, nii e vilesu telebodai volu.

¹⁰ Zoi e zeɟezu faa vagoi volu, faa wola ɟa la ma ga maɟolo, zoi e zelilomai woinzeɟezu, naa undaa ɟa vili.

¹¹ Gooɟo GALAGI govealaazu ta undaavili zeɟezaɟai, zu vaiti kpein kwɛɛ, nuɔuseiti zii ɟwɛɛ fai ɟa ga leeni toun be!

¹² Waso nui nɛɛbe vaa la ga nu zeli lo ma, e la da ga li ɟima nuiti po be.

¹³ Koozunɛi ɟa da nu ɟaazuve volo, kele ziiɔɔlɔi ɟa da nu ɟaalei.

¹⁴ Keleɟele nui ɟa da ɟaaba faa maɟɔli vai ma yeenɔpe, kele ɟimalala nui ɟonɔgi ɟa da ɟe ga ɟimalala vaiti no.

¹⁵ Maanɔɟo nui zii ma voloi kpein ɲouve, kele zoi undaanɛai, naa ɟa da ɟe feti ɟula vai laawu no ɟo.

¹⁶ Fizoge nu da ani go no zɔɔɔ, e ɟe ga Gooɟo GALAGI ɟaazuluaba nu, e va li naavolo wola zɔɔsu, nii ziiɔɔlɔi polu.

¹⁷ Fizoge nu tufa wuulugi ma laamii wo, kpɛɛai nɛɛbei zu, e va li niki wulɔi miizu, ni woinzeɟemai ɟa na.

¹⁸ Ziiɟula nui ɟa da kpɛɛiti suwɔɔɔ, kele zoi ziiɟaa la wana fala, naa ɟa da sakpegiti gaaye.

¹⁹ Naka nui na-pelei ɟɛɛve eɟe ɟain sasai, kele sole nuiti ta-velei ɟaa ɟa soli.

²⁰ Gima loun zunui ɟa da keeɟe ɟoozune, kele faaɟaɟaalala zunui ɟa da dee velevili.

²¹ ɟimalalai ɟa ga koozunɛi naama nui ve, nii balagai faaɟaɟai ma, kele zunui keleɟelegai, toɟa da zie soledai zu.

²² Faa moinmoin ka da ɟazavi, ti la zolooga tɔzei gaazaɟatalai va, kele ti zu ɟa da ɟete, ni tenebo nua ta na.

²³ Koozune vaa ve zunui ve, siegi zu e ɔɔɟo woɟaavotegi veezu la, ziilei faa ve, ni kpɛɛi a wona ga bo yeeɟɟala!

²⁴ Keleɟele nui ɟa da zie ga pelei, nii e leezu geezue zɛnvui vo be, naa ɟa kizosu govealaazu ma, nii e buu velei.

²⁵ Gooɟo GALAGI ɟa da waso nuiti ta-velei ɟologolo, kele toɟa da ɟaa poanzai ɟoligiti maazu.

²⁶ Gooɟo GALAGI maɟɲɛi ɟa ga kisie ɲaiti, kele kpɛɛ vagoiti ka a da va ti wu.

²⁷ Zoi e woinni vele-o-vele, e ɟete, toɟa da na-peleyeɟei lo kpɔɔi zu, kele zoi e lobɛanii woinzeɟezu, naa zii zu ɟa ɟooza.

²⁸ Telebo nui ɟa da ɟigaizie, aisa e va goɟaavotegi ve, kele faa ɲou ɟe nuiti ta da faa noi vaza ga laave.

²⁹ Gooɟo GALAGI maɟoozave faa ɲou ɟe nuiti ba, kele toɟa da woilo telebo nuiti ta-maanɛɛɛ woointi ma.

³⁰ Nuɔɔlɔi ma ɟaazuve ɟa da koozunɛi ve,

nui a woo niine vagoi menina, toga da inodoo, e zeeli ma gaeiti ma.

31 Zoi e woilosu tene gooiti ma, ta bo ba etea ziei zu, naa zeizu ga gima nuiti saama.

32 Zoi e gfelezu ga zeliu mina lo ma, naa ga bogoo velevelesu, kele zoi e woilosu tene gooiti ma, naa ga gi pagooiti soloo.

33 Gooogo GALAGI gaazuluabai ga da nu gjala ga gimalai,* aisa nu va lebiya zoloo, keni e bogoomaayei pe.†

16

1 Nuiti ta da ta-vaiti seikpasu,

kele Gooogo GALAGI ga woo gaabelagi zea.

2 Ese pe ka da gisie ga nii kpein e keezu page,

kele Gooogo GALAGI ga e de-gfeevaiti ma ungi ma lukpoi gaalevezu.

3 Da-vaiti pe ze Gooogo GALAGI yeezu, da-vaa zeikpasuiti su ga bete.

4 Ani kpein kpete ungi ga na, Gooogo GALAGI ve, anee faa nou ge nuiti, ta na maanogoo voloi ve.

5 Waso nuiti maayo ge la Gooogo GALAGI ve, koleve ga ti zalalalai la yega.

6 Faagaaza golai ga da gba ga nubogolai ta gaamai, Gooogo GALAGI gaazuluabai bo, nu ga da maagooza faa nou va.

7 Nui zie velei a neena Gooogo GALAGI ve, toga da ti yogoozubele ta sili nuiti.

8 Fizoge ani goi nu solobosu, e zoloo telebodai zu, e va soloo golai wo, yaavai zu.

9 Nui ga da faa zeikpasui ge, kele Gooogo GALAGI ga lo kogobolu pe.

10 Masagi a gena boea, daawooi ga ga GALA gooi, a gena tukpoi gaalevea, daave mina wooveleda ge.

11 Gooogo GALAGI woinve ga kiloiti ti laazeelii, toga devezu, velei kogoo ganiiti maaneai ti ge la.*

12 Faa nou gee vai maayosegeve masagiti be, mazoloo telebodai geai ga a da na-zobogi maawui.

13 Masagi woinve ga naati, niiti ti-laawooiti solegai, naati neeve be, niiti ti bogeezu ga gaamai.

14 Siegi zu masagi yiiigaawanazu la, na-ziiqulagi geeve ege saa geelai, kele gima nui ga zoo e gaabe.

15 Siegi zu masagi gaazulo pelei vasu da, naa ga e ga zenvui, na-nubogolai geeve ege fofoo gularu lonabiingi.†

16 Gimalai zoloo fai vizoge zanu kitei gaale ba vai va, kelegelegi maabogai levege walii va!‡

17 Sole nuiti ta-velei ga e ga, e voluave faa nou va, zoi e gaabaazu sie velei ma, naa ga zenvui gizosu.

18 Wasogi ga a da va ga nu gologolo fai, kiboolamai ga a da va ga tooi.

* 15:33 Wele 1:7 zu, ta sugulazuve. † 15:33 Wele ve: 18:12. * 16:11 Wele 11:1 zu, ta sugulazuve.

† 16:15 Fofoo gaabelasu lonai ga e deezu ga tufaiti pono siegi zeelia. Toga ga kpete ta koozucei ma voogi (TSV 11:14). ‡ 16:16 Wele ve: 2:4.

- 19 Fizogɛ nu ɔɔɔɔmaayei, wa ɔɔɔɔmaayei nuiti,
wo va li ɔɔsu kɔɔzoganii ma, wa waso nuiti.
- 20 Zoi ɛ ɔɔdaazu kala gooiti bu, § naa ɔɔ undaanɛɛi zɔɔɔ,
undaanɛɛ nu ɔɔ ga ga naama nui, nii ɛ ɔɔtosu ɔɔɔɔɔ GALAGI va.
- 21 Zoi ɛ ga ɔɔima nui ziimave, naa ɔɔ ta da ɔɔɛ ma, kelegele nui,
kpɔɛ nɛɛnɛgi ɔɔ a da pile sɔɔɔ.
- 22 ɔɔimalai ɔɔ da zɛnvui ve naati zea, niiti ti ziezɔ la,
ɔɔimalala nuiti salai ɔɔ ga ɔɔimalalai.
- 23 Ni ɔɔimalai ɔɔ nui yiimave, toɔɔa da ɔɔɛ ga kidafaawui,
nɔɔ-yɛpei ɛ bosu, naa ɔɔ da faa va mɛni nuiti ma.
- 24 Kpɔɛ vagoiti kɛɛve eɔɛ kɔɔin gulɔi,
nii nɛai zɛnvui ve, pagai ga kɛɛ ganii kpusei vaa zu.
- 25 Ta ɔɔ nɔɔ, siɛ veleɛi zɔɔlegai gaazu,
kɛɛɛ gaabelazuve ɔɔ ga saa veleɛi.
- 26 Pului ɔɔ da ɔɔɛ ga botiɔɔɛ nui nɔɔ-kpɔɔbai,
daave ɔɔ da di botiɔɔɛ vai ma.
- 27 Nu nɔɔkai ɔɔ da faa nɔɔi ɔɔɛvele ɔɔɛɛ,
daawooiti kɛɛve eɔɛ abulekai, ɛ galai wosu.
- 28 Yaava nui ɔɔ da kpɔɛiti teve,
zɔɔɔzuziɛ nui ɔɔ da ɔɔɔla nuiti bali ma.
- 29 Suɔɔnɔ nui ɔɔ da seiɔɔɔɔɔi yaava,
ɛ naa vile pelei va, nii nɔɔudai.
- 30 Zoi ɛ ɔɔaazuveɛzu ma ga ɛ ɔɔisiɛ yaava ɔɔɛɛ vaiti su,
ɛ lakɔɔlogiti pu bu, naa ɔɔega ga faa nɔɔi ɔɔɛ.
- 31 Undeɔa ɔɔolegiti ta ga ɔɔbiya wɔɔɔlogi,
ta da zɔɔɔɔ sɔɔledai zu.
- 32 Zoi zii la ɔɔula fala, naa vizɔɔɛ kɔɔɔfuluɔai va,
nui ɛ ɔɔɔɔ zosu, naa vizɔɔɛ zoi va, ɛ taa wolai zosu.
- 33 Ta da kpakutoomai ɔɔɛ ga, ti velela vele vaiti kwɛɛɛ,
kɛɛɛ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ a da deve ɔɔabelagi wo.

17

- 1 Fizɔɔɛ bulu buɔa vɔɔ goi ɔɔɛ nu ya, ɛ da mi ziileigi zu,
nu va ɔɔɛ pelei naa wu, daamiani pagɔi kpein ge nɔɔ, kɛɛɛ sakpegi la ɔɔega nɔɔ.
- 2 Botiɔɔɛ nui ɛ ga ɔɔima nui, naa ɔɔ da zɛi doun zunui unda, nii ɛ ɔɔaɔɔfulama vai
ɔɔɛɛzu.
- Toɔa nɔɔnɔ zɔɔɔɔ poganii zu ɔɔɛɔɔɔɔɔaɔi saama.
- 3 Wali ɔɔaɛi ta zanugi, ti ɔɔaa ɔɔ da wun ga abui, ma nɔɔɔɔi va ɔɔula ba,
vele ɔɔana ɔɔɔɔɔ GALAGI nuiti zii voluɔɔulazu la.
- 4 Zoi ɛ faa nɔɔi ɔɔɛɛzu, toɔa da woilo faa nɔɔi ɔɔ nui nui goo ma,
zɛɛ nui ɔɔ da woilo, woo nɔɔi wo nɛgiti goo ma.
- 5 Da nɛɛɔɔulana bala nui zu, Kpɛɛɛ Nui ɔɔ ɛ unfesu,
zoi ɛ ɔɔoozunɛɛzu seiɔɔɔɔɔi nɔɔ-maanɔɔɔ vai zu, salalalai la yɛga.
- 6 Nu vɔɔɔi ta-ɔɔbiya wɔɔɔlogi ɔɔ ɛ ga ti-lounlɔinti,
lɔinti ma zaalai ɔɔ ɛ ga ti zɔɔɔ nuiti.
- 7 Nu woozɔɔɛzɛi la zolooni faaɔaɔaɔalala nui ma,
zekana nɔɔ, zɛɛi la zolooni la kundigii ma.

§ 16:20 Tati pelei taɔɔli ɔɔalaa ka ga niiti: zoi ɛ ga kidafaawui nui, ɔɔaa zoi ɛ woilosu GALA daawooi ma.

- 8 Tanigaa ta da g̃is̃ie ga, lobeanii g̃a g̃e ti ve ga undaaneei, naa g̃a ta b̃oḡo z̃oḡo su, ta-vai pe su.
- 9 Z̃oi é p̃o é nee nuiti be, naa g̃a da t̃o kologologiti suvaaye, niiti ti g̃eai la, t̃oḡzei da g̃ena sug̃ulaa kenein, naa g̃a da è-w̃oḡolaiti maag̃ooza é va.
- 10 Z̃eliloma g̃ilagi g̃a da faa vaa kelegele nui ma, é leve kpako ne ungila (100) ba, ta faag̃aag̃aalala nui loḡa la.
- 11 Nu ñoi g̃a da buzeḡe daalḡoma vai ño g̃aiz̃ie, keelai é la maaw̃ing̃a g̃eai, naa g̃a da leve daalḡoma.
- 12 Nu g̃omi ga file zua leei, nii ná-z̃ivoiti kulaai zea, naa viz̃oḡe, è va g̃omi ga faag̃aag̃aalala nui é ná-titidai zu.*
- 13 Ni nu a faa ṽag̃oi zalana ga faa ñoi, maanḡoi la z̃eḡea maala pe.
- 14 Sakpegi l̃oḡzei, naa g̃a é ga é z̃iei luḡḡolosuve laavie, z̃eḡe ná, aisa kp̃oei va leve.
- 15 Nii é losu faa ñou g̃e nui ṽolu, ta z̃oi é telebo nui ṽeelalazu, ti feleg̃o pe ti maayoseḡeṽe G̃oḡḡo GALAGI ve.
- 16 Walii a g̃ena g̃imalala nui ya, leeni g̃a a ke la? Toḡa zoo é g̃imalai g̃eya la baa? Kele g̃i pag̃o la zea.
- 17 B̃oḡa nui g̃a da neeb̃ei g̃e yeeñoḡe. G̃eḡḡeloin g̃a da kp̃obai g̃e, faabaagi a vaana.†
- 18 Keni nui balagai g̃igi ma, naa g̃a a da minaz̃eḡe, é b̃oḡo g̃e ga zeelagai, nu g̃iligi ná-kuyei zala vai zu.‡
- 19 Nui kp̃oeba vai neai be, t̃o kologologi neeṽe be. Z̃oi kib̃oḡol̃mai su, naa w̃aiñve ga é b̃oḡo ḡologolo.
- 20 Nui yaavai ziimave, é la undaañe z̃oḡoḡa, z̃oi é ga ne felegi, naa g̃a lo nimizai zu.
- 21 Z̃oi é faag̃aag̃aalala loun zunui z̃oḡoḡsu, ziiz̃ool̃ei g̃a da g̃e ma. G̃imalala loun zunui, keḡḡe ḡoozu la ga ne.
- 22 Ziilaai g̃a ga keḡeya zab̃u wola, kele kitevei g̃a da nui z̃uñegi be.
- 23 Yaava nui g̃a da lobeanii zo, ti d̃oḡḡu seḡei wu, nii a ke é tuk̃oi maave.
- 24 G̃imalai maab̃uḡave kelegele nui va, kele g̃imalala nui gaazuve g̃a liizu faiti p̃o, niiti é la zooga é va ti z̃oḡo.
- 25 Faag̃aag̃aalala loun zunui keḡḡe g̃a da g̃e z̃iib̃ol̃oi zu, é g̃e ga z̃iig̃ologologi naa ve, nii é s̃oḡoḡa.
- 26 E la zolooni, nu va fuun gani g̃ula s̃obalala nui ya, toḡa ga telebotala vaa, è va unfema nui loḡa.
- 27 Nui nii é z̃iaa faa m̃aiñm̃oin su, naa g̃a da dama, é mina b̃oḡe ga gola, kelegele nui g̃a da yeeḡḡegalai z̃eḡe, é da g̃is̃ie.
- 28 G̃imalala nui balaa a da leve ga g̃ima nu, ni toḡa zoo maag̃esu kp̃o. Z̃oi é laag̃ulusu, naa g̃a é ga zunui nii kelegelegai.

18

1 Nui nii kpalai ga g̃akalave ño, toḡa da maag̃ooza z̃oit̃i ba,

* **17:12** Wel̃e ṽeti: 2Sa 17:8; W̃oḡ 13:8. † **17:17** Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: g̃eḡḡeloin ta g̃a da z̃oḡo faabaagi ma voloi vaa zu. ‡ **17:18** Wel̃e 6:1 zu, ta sug̃ulazuve.

toĝa da yiigaaawana, ĝima vai kpein daalɔĝɔma.

² Ĝimalala nui yiima vaa la ga faaĝaaĝaa vai, keni ná-kisieiiti sule vai.

³ Siegi zu nu nɔi vaazu la, woinzeĝemai ĝa da vile polu, ti va. Unfeĝi ĝa da vile baaĝulamai volu.

⁴ Nui bɔe wooiti ti da, ta ga ziei buuzeidai gola, ĝimalai ma deungi ĝa ga kɔtudei, é zulusu.

⁵ Maa la neeni, nu va lo faa nɔu ĝe nui volu, é va telebo nui veelala ná-gaamai zu.

⁶ Ĝimalala nui ná-kpɔeiti ta da sakpegi loo, daawooi ĝa da doĝai maaloli ma.

⁷ Ĝimalala nui a ĝena bɔea, toĝa da bɔĝɔ bɔloĝolo fai ĝe, kpɔĝɔ wooiti ta da ĝe ga baliiti, é ĝɔ ga tiye.

⁸ Zɔĝɔzuzie nui ná-kpɔeiti keɛve eĝe ani nemigiti, ta da yei ti zeeli nu ĝoozuve.

⁹ Zoi é ná-botigē vai maagɔnɔɔsu, ta ga ani ĝila, ta zoi é koloĝolosu.

¹⁰ Ĝooĝɔ GALAGI ĝa ga sigi golai, telebo nui ĝa da bize, é li ná, é ĝe ziileigi zu.

¹¹ Kpɛɛ nui ná-naavoloi ĝa é ga ná-taa wolai, toĝa da ĝigaizie ga toĝa ga sigigi, nii a zoo toun makesu.

¹² Siegi zu wasogi nui yiimave laavesu da, koloĝolo geei zeelia. Aisa é va unfemai zɔɔɔ, keni é zoo bɔĝɔmaayeizu.*

¹³ Zoi é gooĝaaɔotegi veezu, aisa é va woilo kpɔei ma, é wosu, toĝa ná-ĝimalalai ĝula kelema, é zongɔ zele bɔĝɔ va.

¹⁴ Kisie vagoi ĝa zobo fe nui ve, é zie seebei wu, kele kisie vagoi a valibona ga inɔtevei, bɛ ĝa a pu su volu?

¹⁵ Keleĝele nui woinve ga é faaĝwɛgi zɔɔɔ, ĝima nui ĝa da ĝaaɔa ga é woilo kpɔeiti ma, ta nu ĝala.

¹⁶ Faanɛi ĝa da peleiti daalao, é nu laazeeli nu wolaiti ma.†

¹⁷ Nu mɔungi é baazaĝazu, toĝa da ĝe eĝe toĝa gaamai zea, eyeɛsu tukpɔnɔĝoi va é gooiti sakpe.

¹⁸ Kpakutoomai ĝa da sakpegi bɛ, toĝa da balaa nu wolaiti seĝe unga.

¹⁹ Nu zeeli vai baave ĝeegɛloin ma, nii maawanaai, é leve taa wolai va, nii sigigi ma.

Kpɔei ĝeɛve eĝe sigigi laave ma zɔĝɔgiti.

²⁰ Eɛ ka da daawooiti ma lanɔgiti kɔĝɔ, é yiĝo ga tiye, toĝa yiĝo ga niiti, dakɔɔgiti ti ti veai.

²¹ Saai ta zenvui ta zoo zɔɔɔsu nui neĝi zaɔui zu.

Zoi kpɔezuĝulai neai bɛ, keni é va subolo ĝɔmɔ fai wu.

²² Nui a anzai zɔɔɔna, é undaanɛi zɔɔɔga, faanɛe ĝa naa, é sɔɔɔgai Ĝooĝɔ GALAGI ya.

²³ Bala nui ĝa da bɔe ga maanɛɛne wooi,

kpɛɛ nui gooĝaaɔotegi wo ga zeeĝaaɔaai.

²⁴ Nui nii bɔɔlai mɔindai, ta polu kpɔɔ vai ma,

* 18:12 Wele ve: 15:33. † 18:16 Wele ve: 17:8.

kele nu wɔla ɣitei ɣa da ɣili e va, e leve e-ɣeɛloin va.

19

¹ Fizoɣe nu ɣe ga bala nu, e eteai zie ladalai zu, e va ɣe ga faaɣaagaalala nui, nii zeai.

² E la vizoni nu noɣe ma, e va vala faaɣwɛgi ma, zoi e ɣoɣozuvilezu, toɣa da faaɣaazagi ɣe.

³ Nui na-ɣimalalai ɣa da na-pelei ɣaavala ba, e da yiiɣaawana ɔooɣo GALAGI ma niina.

⁴ Naavoloi ɣa da nui wɔlai moin gola, kele bala nui boɔlai ɣa da ɣele ba.

⁵ Zeɛ zeelei zalalalai la yega, doɣai la voolaa naa va, nii e zeɛi vazasu.

⁶ Nu moinmoin ka da sobelama nui maamuse gaazu, ese ka po e ɣe ga naa boɔlai, nii e faanɛi ɣeezu.

⁷ Bala nui la neeni keɛɣelointi be, ɔaa mu na-siepoluiti, naati ta da maagooza ba. Siegi zu e woinni la ga e boɛ ti vo, ti la mo koba.

⁸ E kigaiziei maagɔli, da naa ɣeezu da boɣoi da-undaaɛi vaa ma, da ɣilina ɣimalai va, da undaaɛi zobo.

⁹ Zeɛ zeelei zalalalai la yega, zoi e zeɛi vazasu, naa ɣa boɣo loozu ya.

¹⁰ E la vizoni ɣimalala nui ma, e va eteai zie gaane zu, soɔnaga duoi va ɣe ga kundigiiti deve nu.

¹¹ Nui na-ɣimalai ɣa a da vɔni da na-ziiɣulagi ma, toɣa be ga lebiya, e na-faawanamaiti suvaaye.

¹² Masagi na-ziiɣulagi maayikiɛ eɣe zalai ziko wooi, kele na-faanɛi ɣeeve eɣe noɣagi, nii e tufai ɣa.

¹³ Faaɣaagaalala loun zunui ɣa ga keɛɣe na-nimizai. Kpɔleɛve anzanui ɣeeve eɣe zie goi, nii e vilesu peinpein maa la levezu.

¹⁴ Nu ɣa zoo e pelei ta anii kpein soɔo ga pogani e-ɣeeni zea, kele ɔooɣo GALAGI ɣila kpe no ɣa a zoo, e ɣima anzanui ve nu ya.

¹⁵ Doɔɔɛi ɣa da nui wui boɣo ma, zoi nakaai, pului ɣa so.

¹⁶ Nii e devei zosu, naa ɣa baazu zenvui maazu, zoi e la ɣaaɔaazu sie velei ma, naa ɣa za.

¹⁷ Zoi a bala nui maawoingɣa, loɔo kana e feezu ɔooɣo GALAGI ya, naa ɣa naa ve zea, nii maanɛai ga e soɔo.

¹⁸ E-loun zunui maagɔlo gelegele, siegi zu kitogi na la de,* kele mina woin ga paa vaa.

¹⁹ Nui ziiɣulazu, keni ti ani ɣula zea.

Ni ti la ani ɣulani zea, ti zobo fea be ga e toozei volu.†

²⁰ Woilo tene gooiti ma, va zelilomai wu, gaabelasu, da ɣe ga ɣima nu.

²¹ Nui ɣa da faa moinmoin kevele beɛte na-kisiei zu, kele ɔooɣo GALAGI na-devei ɣa daa a da zeeli.

* **19:18** siegi zu kitogi na la de: Tati pelei taɣili ɔalaa ka ga nii: mazoo kito ka de na. † **19:19** ti zobo fea be ga e toozei volu: Tati pelei taɣili ɔalaa ka ga niiti: ta toozei volu, ɔaa ta ta bo baa vai va.

22 Nii nuḅusei pɔ nui ná-fai zu, naa ɔa é ga woogɛɟiladai, keɛɛ tama, bala nui vizɔɛ woovɔalada nui va.

23 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔaazuluabai ɔa da ɔɔ nu va, è zenvui wo,‡ anii pe ge ɔe è ya, è kpidiiti sie, maanɔɔ la zeelia è ma.

24 Naka nui ɔa da yeelo baɔa ɔkoi zu, keɛɛ dɔɔ vai daave, naa baa.

25 Siegi zu ti waso nui lojazu la, zoi é la de faa moïnmoïn kwɛɛni, naa ɔa da ɔi sɔɔɔ,

zeli lo kelegele nui ma, toɔa faaɔwɛgi zɔɔɔ.

26 Zoi é keɛɔe zopele ɔɔɔɔɔ, é dee be, naa ɔa ga doun zunui é unfe fai ɔɛɛzu, ta baagɔluma vai.

27 Dòun zunu, da bena woilosu kala gooi ma, da voluave faaɔwɛ kpɔɛiti ba.

28 Zeele ɔɔi ɔa da tukpɔɔaaleve vai ɔaavala ba, faa ɔɔ ɔe nuiti daave ɔa da telebotalai mi.

29 Tukpɔi ɔe vele beɛve ga é loo ɔeɟulasu nuiti ma, doɔa bakɔi ɔa ga faaɔaɔaalala nuiti polu zaamave nɔɔ.

20

1 Dɔɔi ɔa ga ɔeɟulasu anii, kpɔɔle anii é nu ɔaazulatisu, toɔa ga zɔɔɔema anii, nu-o-nu é ɔɔɔɔ loozu ya su, naa la zooga é va ɔe ga ɔima nu.

2 Masagi a yiiɔaawanana, maa ɔa da yiki eɔe zalai zikɔ wooi, dei da masagi ná-ziiɔaawanai ɔaazuleɛna, è-yenvui ɔa faabaagi laawu.

3 Nu maagooza sakpegi va, naa ɔa ga lebiya vaa. Keni ɔimalala nui ɔa a da woizuɔɔɔ, é lo su.

4 Dɔɔve nui la ɔe keɛni, é va wozai woli ma yeeɔeɟalai, ani la ɔea ná, nii a teve molo levei zu.

5 Kisieiti ti nuḅusei yiimave, ta ga ziei buuzeidai, kelegele nui ɔa soogai ta zaɔazu.

6 Nu moïnmoïn ka da ná-woogɛɟiladai zule, keɛɛ mini ɔa sɔbelama nui a ɔa ná?

7 Telebo nui ɔa ziezɔ ná-sɔledai zu, undaanɛ vaa wola ɔa naa, ná-dointi be, a zegena naa.

8 Siegi zu masagi zeizu la tukpɔɔaalevezuɛ, toɔa da faa ɔɔi yɔɔɔzuɔa, ga wele laa ɔilagi nɔ.

9 Be ɔa a zoo é ɔe ma: «Ziimave ɔoleavena, gè ɔadega koto la mɔ bà?»

10 Nu kiloi ta kɔɔɔ gani ma zii felegɔiti seɔe, é va nuiti yaava, naa ɔa ga Ɔɔɔɔ GALAGI maɔɔɔ ba vaa.*

11 Zunu loungoi ɔa da ɔɔɔ ɔe vele le ga ná-keɛwotiiti, nu ka ni sɔgi ɔa va, é zɔle.

12 Nu woiyɔeɔi é faa menisu, nu ɔaazuve é wozaɔaazu, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é ti ɔilagiɔ pe kpɛta.

13 Mina ɔiimenii wola neɛ ve, è mina gaabela baladai zu. Wuzeɔe ga sobuzobui, da daamiani sɔɔɔ, è ɔɔɔ ba.

14 Ani ɔeya nui ɔa da ɔe ma: «É la vani! E la vani!» Keɛɛ a zegena ná, é ɔɔɔ maamuse ga anii naa zɔɔɔ fai.

‡ 19:23 Wele ve: 10:27.

* 20:10 Wele 11:1 zu, ta sugɔlazuɛ.

15 Zanu gi ma vaa la baani, kɔbu ani vagoi moinve,
kele anii nii fizogai ti pe ba, naa ga é ga, nu laawooi é faafwégi veezu.

16 Ni nui ta a bogɔ gena ga zeelaga è vɔ be, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la
kwεε,
ná-segei zege ga kpounmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwεε.

17 Daamianigi unmaai, mounpa toga da nεε,
kele naa volu, toga da ge ga kotui, é nui laave laave.

18 Faiti ti gɔzavisu, ti laa ga da zeeli ga tene pagoiti maavele.
Da gena lia kɔmave, gaalugi wo, è faiti kpete.

19 Zoi é fama bɔei vazasu, naa ga dɔɔgfuzu vaiti kulazu.
A mina bɔ faa ma, wa nuiti ti kpɛzuzɔfula jakaiti bosu.

20 Zoi a keεge voovo ta dee,†
zii ga loo, ege lanboi é zaazu kpidi bɔii zu.

21 Poganii solɔɔgai ga gaazuvilei mounpagi zu,
tuya la gea ma naa volu.

22 Mina ge ma: «Nà nɔnɔ votokula!»

Gito Gɔɔgɔ GALAGI va, toga é gizo.

23 Gɔɔgɔ GALAGI maagne ga ga kɔgɔ gani daa la zeelini,
è la vaa zεε gilo wu.‡

24 Gɔɔgɔ GALAGI ga é losu nui lugɔ ná-eteai zu.
Nuɔusei ga zoo gale é pelei gfwεε, nii é ziezuzo?

25 Polu la vani nui ma, è va ani ve Gɔɔgɔ GALAGI vε ga gaazuvilei,
baa è minazege pe, è va lega gigaizie su.§

26 Gima masagi ga da faa nou ge nuiti so,
è faa la ti ma, maawingɔ la su.

27 Nui ná-faagaaga gigi ga ga lanboi, nii Gɔɔgɔ GALAGI feai,
toga é nui yimave vaiti pe fegelefegelesu.

28 Nuɔɔɔɔlai ta woogegiladai ga da masagi make,
ná-nuɔɔɔɔlai ga é ná-masa kpɔkpɔgi ze vele bεtezuzo.

29 Zεbei ga é ga buzege niinegiti ta-vadai,
kewola vɔlɔiti ta-unfemai ga é ga undega golegi.

30 Maawana valai ga ga faa nou gedε salei,
zekana é la, dogai ga da zeeli kisieiti ma, niiti ti lɔɔɔɔgai.

21

1 Masagi yii ga Gɔɔgɔ GALAGI yeezu, ege ziei é yeizu,
è da lli la, vε nɔpe ná neai be.*

2 Eε ka da gisie, ga nii kpein é keεzu page,
kele Gɔɔgɔ GALAGI ga é de geε vaiti ma ungi ma lukpɔi gaalevezu.

3 Nui a telebo fai ta sole fai gεena,
naa ga fizogai Gɔɔgɔ GALAGI gaazu, é leve zalaɔaiti ba.

4 Gaazulei ta waso zenvui,
faa nou ge nuiti ta-eteai kpein ka ga kotoi.

5 Zoi é gaabaazu, é faazeikpasuiti ke, naa zɔlɔɔgi zu ga wɔlɔ,

† 20:20 Faa nou wola ga ga nii to ge zéini ma kpaan, zoi a la kologolo, ti gena naa va (Egz 21:17; Lev 20:9; TSV 27:16). ‡ 20:23 Wele 11:1 zu, ta sugulazuve. § 20:25 Wele vε: TbN 5:3-5. * 21:1 Pete velei é keeni la ga Nεbukadenezaal (Dan 4:28-29, 32) ta Siluse (Eza 45:1-3; Esd 6:22). Wele veti: 16:1, 9; 19:21; 20:24.

kele zoi é faiti keezu ga gaazuɓadai, naa ɗa li é lo pului zu.

⁶ Niiti ti ta-ɓetei zolɔosu zeei zu, ta ga faaɗaɗaalaalala nui ti bizezu, ti lo saai zu.

⁷ Faa ɗou ɗe nui ta-zuɗɗi ɗa da li ga tiye, mazolɔo ti la vaani bu, ti va ladalai ɗe.

⁸ Namaba nui ta da vile pele ɗoongugi volu, kele lada nui si e velei zolege.

⁹ Fizoge nu ze fiile zosuve sokogi zu pele ɗomave, wo va li ɓosu zeizu ma, wa kpoleve anzanui.

¹⁰ Faa ɗou ɗe nui yiimai ɗa ga faa ɗou ɗe vai, anee ɓolai ɓoɗi, é la loga maazu.

¹¹ Maɗolo ɓakoi a zeelina waso nui ma, zoi é la de faa moimoin kwee, naa balaa ɗa da ɗi soloo, da ɗima nui ɗalana, toɗa da faaɗwegi zoloo.

¹² Telebo nui[†] ɗa da ɗida naa kpein bu, nii é ɗeezu faa ɗou ɗe nui ta-velei wu, siegi zu ti loozu la maanɗi zu.

¹³ Nui nii é la woilosu maawoin nui na-kpee wooi ma, to ɓoɗi ɗa kpeei loo, é la gooɗaavote solooɗa.

¹⁴ Faaneei é ɗeezu dooɗuzu, naa ɗa da ziiɗaawanai ɗaayeri. Lobeanii é levesu dooɗuzu, naa ɗa da ziiɗula golai ɗaayeri.[‡]

¹⁵ Toɗa ga koozune vaa telebo nui ve, sole fai a ɗena ɗea, kele naa ɗa ga nimiza vai faa ɗou ɗe nui ve.

¹⁶ Nui nii é zegezu ɗi pagoi ma velei va, na-dooɗo bosuve ɗa ɗeezu ga goveiti ta-maaɓogi zu.

¹⁷ Zoi é ɓoɗo veai dooi ya, ta etea ɗaazuɗulapoi, é la ɓetea eyesu pe.

¹⁸ Faa ɗou ɗe nui ɗa é ga telebo nui unmoɗo ganii, yaava nui ɗe ga sole nui toni.

¹⁹ Fizoge nu zei zoi ta zu naa vɔai, é mina zei kpoleve anzanui ɗoba, ziiɗaawanaai.

²⁰ Gima nui zeizuve, nu ɗa da ani naavolo vagoiti ka na, ta gulo makɛgaiti, faaɗaɗaalaalala nui ɗa da naati suvaza, niiti ti zea.

²¹ Zoi é ɗaabaazu, é ɗe ga telebo nu, ta woodɗeɗilada nu, sii zu ɗa ɗooza, toɗa zo ga telebodai ta unfemai.

²² Gima nui ɗa laaleena taa wolai wu, nii salaavusu ɗezeɗezeɗe giti ti maaɓeezu, é sigigi loka, nii taai ɗitogai ba.

²³ Zoi é baazu daave maazu ta negi, naa ɗa ɓoɗo ɗizo kidaavili faa moimoin ma.

²⁴ Neegulasu nui ɗa ga waso nui, ta gaazulee nui, nii waso datevegai diizu faiti kee vai ma.

²⁵ Naka nui ɗa da za, toozei ziima vaiti daa la zeelizu, mazolɔo é la po é va yeevee fai nope ba.

²⁶ Yeenope, toɗa gaazuɗulapoi laawu, kele telebo nui ɗa da ti pe kwee, é la ta makega ɓoɗo ve.

²⁷ Faa ɗou ɗe nui ta-zalaɗai ɗa ga ziimazie ganii, sonaga ta vaana kulazu ga kisie ɗoi.

²⁸ Zee zeelei undaa ɗa vili,

[†] 21:12 telebo nui: Tati pele taɗili balaa ka ga nii: telebo GALAGI. [‡] 21:14 Wele vetti: 17:8, 23.

kele zoi é gaamai wosu, nii é menini, zobo ka naa ve sienope su é boe.

²⁹ Faa noo ge nui ga da bofo gula ga lada nu,

kele sale nui ga da gaaba sie velei ma.

³⁰ Nu busesi ná-gimalai, ta ná-kelefelegi ta ná-kisiei,

naati tanope ge la zooga, é va li Goofo GALAGI yiimai laalofoma.

³¹ Ta da sooiti maaqili koofo voloi laalofoma,

kele pile sabb fai ga Goofo GALAGI yeezu.

22

¹ Tofofulagi vizoge naavolo wolaiti ba,
é unfe zaiti ma, naa vizoge, é leve walii va ta zanugi.

² Kpete nui ta bala nui ti bofe faa gila ma:

Goofo GALAGI ga é ti felego pe kpetea.

³ Gima nui ga da maanofoi ga é vaazu, é lekpe tufo,

kele nui é la de faa moimoin kwee, naa ga da zie ná jobave, é ma boboi zobo.

⁴ Bofomaayei ta Goofo GALAGI gaazuluabai ma gulanumai ga ga,
kulagaaneezui, ta unfemai, ta sii zugoosai.

⁵ Yaava velei, gaingiti ka ti su, ta baliiti, maanei nu maafoosa ba,
ni e-yenvui woin ga é ma.

⁶ Doungoi gila ga pelei maanei é zie la,*
anee siegi zu é volozafasu da, é la zefea ba.

⁷ Kpete nui ga da ze, bala nui unda.

Kuye zefe nui ga ga duoi, kuye veé nui ya.

⁸ Zoi a telebotalai vaza, tofa teve ga maanofoi,
ná-zobogi ga gologolo, nii é toomai geezu la.

⁹ Nui é nubofolai geezu seinofoiti be, tofa tuyai zobo,
tozei ta bosu ná-daamianigi ma ta bala nui.

¹⁰ Neefulasu nui be, kpei ga be,
goomaafaaliiti ta poomugiti ta be.

¹¹ Ni nu wainve é ge ga masagi neefofoi,
keni kisie vagoiti ti nee be, ta neene kpeiti.

¹² Goofo GALAGI ga welezu faafwégi ma,
kele tofa da yaava nui ná-kisieiti supu.

¹³ Naka nui ge: «Zalai ga loni eteave,
é mina lia balizu ga pelei zu taa zaamave!»

¹⁴ Wenzie anzanuuti daave ga ga zefezafai sugoozai,
nui Goofo GALAGI yijaawanazu ma, naa ga loo su.†

¹⁵ Gimalalai filive doungoi yii va,
maafoolo bakoi ga maafoosa ba.

¹⁶ Zoi é bala nui laazufofizu, é va tono sabb ba,
ta zoi é vebeaniiti feezu kpete nui ve, naati gaabelazuve ga ge ga baladai.

Gima nuiti daawoiti

¹⁷ Dama, é woilo ga pagoo gima nuiti gooi ma,
yiilaalao faafwégi lufu, gé feezu é ya.

¹⁸ Mazobo fizoge é ti make gisu,

* **22:6** Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: doungoi maafoolo ga sie velei, faa doungoi maafoolo ná-eteai
bozei ziegi zu. † **22:14** Wele veti: 2:16; 5:3, 5; 6:24; 7:5.

è g̃evele b̃ete yeeñope, è da ti zuḡf̃ula.

¹⁹ W̃̃iñve ga è ḡito Ḡooḡḡ GALAGI va,
naa ḡa é ba, za, na è ḡalasu, da balaagi.

²⁰ Gè la tene gooiti ta kidafaawu vaiti seveni è ma,
ná zeizu va ḡe ga puusavag̃o (30),[‡] 6aa?

²¹ Naati ta kala kitei ve è ya, soloogai kitogi ma.
Ni nui ta a è levena, gaamai ḡaiz̃eizu,
da zoo è faa gaamaiti bo ma, kisug̃ala.

²² Mina lo bala nui ná-zobotalai ma, è va maavo,
mina maaw̃in nui maañḡḡ tukp̃ḡaalevezuue.

²³ T̃oozei Ḡooḡḡ GALAGI ḡa ti maalobo,
toḡa naama nuiti z̃envui ḡula ti ya, niiti ti zoiti zeaḡḡligiti kulazu ti ya.

²⁴ Mina ziiḡaawanawana nu zeizei,
mina ziiḡula nu ḡe ga ziepoluñḡḡ,

²⁵ è va li b̃ḡḡ maaḡf̃olozu ga sĩe velei,
è va bali la b̃ḡḡ luḡḡ da-eteai zu.

²⁶ Mina ḡe naati saama, niiti ta ḡe ga zeelagaiti,
ziingao faa zu, ta kuye zeḡe vaa zu.[§]

²⁷ Maz̃ol̃o ni ani la è ya, è va sala,
ta è b̃ḡḡ vetei ḡula è ya, è laazu ga.

²⁸ Mina kw̃epelema ṽol̃zaḡḡagi zeḡe daazu,
nii è-m̃em̃wolani ti daani.

²⁹ Ni da zunui ta ḡaana ḡiḡi ma ná-botii zu,
toḡa zoo é botii ḡe masagiti b̃e,
è mina ye naati saama, niiti ti la ga s̃obelama nu.

23

¹ Ni da ḡena zeini daami wosuue taḡali ḡa,
wa unfema nui ta, dama ga ná-fai.*

² Ta ḡula da-vului la,
ni è ḡulukpuge.

³ Mina daamiani pag̃oiti ño vete,
tanisu ta feezu è ya kisĩe j̃oi maazu.

⁴ Mina b̃ḡḡ b̃ol̃o ga è b̃ete vai,
ḡẽle ṽol̃o ma ḡisĩei va.†

⁵ E ḡẽezu ño, è ḡaazulo naavoloi va, t̃oun é bega ga j̃ẽle,
maz̃ol̃o toḡa koṽegiti tosu b̃ḡḡ va, é ḡove, é li ḡoozama, eḡe koḡei é geezuue.

⁶ A mina b̃o daamiani ma, wa nui é ga ziiuod̃ḡḡ nui,
è ḡaazu mina ḡula daamiani pag̃oiti ba.

[‡] 22:20 puusavag̃o: Nii wola la ḡoleni Ebulu wooi zu. Tati pelei taḡili 6alaa ka ga niiti: m̃ounpa, 6aa niiti ti wola vagai. § 22:26 Wele 6:1 zu, ta suḡulazuue. * 23:1 dama ga ná-fai: Tati pelei taḡili 6alaa ka ga nii: dama ga nii è è-ḡakalave. † 23:4 Tati pelei taḡili 6alaa ka ga nii: ḡe ga keḡejele nu è kw̃epelezu.

7 Mazɔɔɔ nui ve kpegai na ga deve, é gɛ ma: «Laami, è ɔɔɔle.»
Kele gaamai zu, é la è ɔɔ ziimaɔe.

8 Da unpili ga ma buɣai è miiai,
woo neɛɛgiti è ti wogai, ti la mɔ faa ɔaa.

9 Mina ɔɔe faaɣaaɣaalala nui ɔɔ,
toɣa è ɔɔe woo ɔagɔiti baagɣula.

10 Mina kwɛpelema ɔɔɔzaɣagi maavalibo,
è ɔa wɔin ga è podointi ta-yooi zeɣe.‡

11 Tɔɔzei ti maalobo nu wola ɣa ná,
GALA ɔɔɣi ɣa ti maalobo è laalɔɣma.

12 Yiilɔɔ maagɔloi wu, è sɔɔɔsu,
è woilo faaɣwɛgi ma ɣalagi ma, é wosu ga de.

13 Mina ineine ga è-loin maagɔlo vai,
aneɛ ni da doɣazu ga kpakɔɣe tieɣɔ, é la zaa.

14 Naa ɣa zoo é kaka faiti kpude maazu,
niiti ta la ɣe ga undaavili faa.

15 Dòun zunu, ni da ɣilina ɣimalai ɔa ga è-yii pe,
nà koozunɛɛ wola zɔɔɔ naa zu.

16 Siegi zu è ɔɔɛzu la ga gaamai,
toɣa bè ga koozunɛɛ wola.

17 Mina ɣaazuɣula faa ɣɔu ɣe nuiti ba,
kele yeenɔpe ɣolo ɣɔɔɣ GALAGI ɔe.

18 Mazɔɔɔ da ɔeɔle ɔeɔle zɔɔɔ,
ɔa-ɣitogi la ɣologɔloga.

19 Woilo ɣòɔ ma ga pagɔ, dòun zunu, è ɣe ga ɣima nu,
è yiiɔle ɔle peɔle ɔa.

20 Mina ɔile dɔɔ ɔle nuiti polu,
ɔaa naati niiti ti ɔɔɣ veezu daamii neɛɛgiti zea.

21 Mazɔɔɔ dɔɔ ɔle nuiti, ta ɣulukpu nuiti, ta da gaabela nimizai zu,
ɣiimɛni wo nuiti ɔalaa, ná tago vena, ti ɔɔɣ maaɣili ga seɣe zaɣaiti.

22 Woilo è-ɣɛɛ wooi ma, nii é è zɔɔɔga,
mina è-lee ɔeɔle, siegi zu é ɔɔɔzaɣasu da.

23 Gaamai ɣaizie, ta ɣimalai, ta kalagi, ta faawuuzumɔgi,
mina ti zuɣologɔlo.

24 Telebo nui keɛɣe ɣa da ɣe koozunɛɛi zu ɣɔ,
undaanɛ nu ɣa ga naa, nii é ɣima loun zunui zɔɔɔsu.

25 E-ɣɛɛ ta è-lee ti ɣoozune è ma,
naama undaanɛi ɣe ga anzanui naa nɔnɔ, nii é è zɔɔɔga eteai zu.

26 Dòun zunu, la nɔn da,
è sɛ ɔeɔle wuuzumɔ.

‡ 23:10 Wele ɔeti: 15:25; 22:28; TSV 19:14.

²⁷ Mazɔɔ kologolo anzanui ɔa ga zegezaɔai sugoozaai,
weenziɛ anzanui ɔa ga kolɔyɛɔi sulɔɔɔi. §
²⁸ Toɔa da pele ɔɔungi wo, eɔe toosu nu,
toɔa da zunu mɔinmɔin ke ga woɔalada nu.

²⁹ Be ɔa ɛ kpeei loozu ga: «Ee, dɛe, mɔanɔɔa?»
Be ɔa kpɔe wafuungiti ti losu ba, maa da wana un ge la ba?
Be ɔa gaazuɔeɔeiti kpɔɔɔi su?

³⁰ Naati, niiti ti lebisu ɔɔ ɔɔlezuɔe,
teɔi ti ɔɔ zupuɔi kpɔlezu.*

³¹ Mina wele ɔɔɔi va pelei va,
ɛ nesu, ɛ da volo weleɔi zu, ɛ da yei vaa.

³² Toɔa da gaabelaa ga, ɛ nui ni eɔe kaalii,
ɛ nu wo eɔe kpokpo ganii ma wanai ba.

³³ E-ɔaazuɔe ɔa faa ɔiligiti ka,
ɛ-ɔiligi ta ɛ-laawooiti ta zupu. †

³⁴ Toɔa ɔe ɛ ɔisu, eɔe da ɔe laani kpoloɔeɔi zaamaɔe,
eɔe ɔato zu nui, ɛ zɛleni ga ma wului, fiile wolai da niikpi.

³⁵ E da ɔe ma: «Ta ɔɔɔazu, gaa la wanazu ga ze,
ti pooleni ga kpakɔi, gɛ la gaɔaani!
Nɔ wuunsu yeelɛ? Keni gɛ ani ɔɔɔɔ, nii nɔ kpɔle mɔnɔ!»

24

¹ Mina ɔaazuɔula faa ni zu ɔe nuiti ba,
mina wɔin ga ta-ziepolui.

² Mazɔɔ ta-ɔisiei ɔa nɔ ga ti sugologolo,
ti da ɔe, ɛ vile faa ni va, ti vaazu keɛzu.

³ Pelei ɔa da lo ga ɔimalai,
keleɔeɔeɔe ɔa a da sapezie.

⁴ Faagweɔi ɔa a da buuɔeti daave ga
ani vaɔɔiti ti vizɔgai.

⁵ Zunui ɔigi ma, toɔa ga zunui suzeelii,
zɔi faagweɔi zea, ta ɔa da ɔe sebei va.

⁶ Mazɔɔ faazeikpasu vaɔi ɔa da zɔɔ ɛ kɔɔi ɔa la,
tene bo nuiti ta-mɔin ɔa kizogi a da ɔɔɔɔ su.

⁷ ɔimalala nui la zooga ɛ va ɔima vaiti gaɔa.
Naa ɔa ɛ ba, keni ɛ da maaɔe kpɔ, ta ɔena taa vaiti devea.

⁸ Zɔi nɔ-kisiei ga ɛ faa ni ɔe,
naa laa ɔa ɔe ga ɔɔɔ ɔologolo kalamɔin.

⁹ ɔimalala nui nɔ-kidafaawui ɔa ga kotoi,
niɛɔfulasu nui maayoseɔeɔe nuɔuseiti be.

¹⁰ Da inɔteɔena kpɔɔi ma zieɔi zu,

§ 23:27 Wele ɔe: 5:5. * 23:30 Wele 9:2 zu, ta sugulazuɔe. † 23:33 Wele ɔe: 6:10-11.

è-zεbei maa ɣa velevεle!

11 Naati unmɔɔ, niiti ti liizu ga tiye ga ti ti lo saai zu, naati kizo, niiti ti liizu ga tiye kazemazu, ga ti ti vaa.

12 Mina ɣε ma: «Ee, gè la ɣεa suɣwεε!»

GALA nii é fai pε kwεε, nii é ɣεεzu è-yiimave, naa la zɔɣɔzuɣwεε ɓaa?

Ungo, zoi é è-yenvui makεsu, naa kwεε, toɣa εεε gilagilagi zala, eɣevelei ná-kεεwotiiti ti la.

13 Dòun zunu, koin gulɔi ɣɔmɔ, mazɔlɔ koin gulɔi vage, ma ɣεmigi ɣa nεε è-laave.

14 ɢitoo su, ga ɣimalai vage da-eteai ma vaa ma. Ni da zoono è zie la, da zoo è ɣoozunε velela velei, da-ɣitogi la ɣologologa.

15 Mina woya lo telebo nui ná-pεlei ma, ga faa ɣou, mina seizuvε ɣologolo.

16 Mazɔlɔ anεε ni telebo nui loo la ɣa ɣεεzu lɔfela, toɣa wuzεɣe, kεle faa ɣou ɣε nuiti su ɣa da bezeɣele ga maanɔɣɔi.

17 Mina ɣoozunε ni è zili nui a loona, ni a lɔona kpɔlɔi zu, mina kua wo ga koozunεεi.

18 ɢooɣɔ GALAGI ɣa naa ɣa ga wanama vaa, é la mɔ yiiɣaawana ma.

19 Mina yiiɣaawana naati ta-vaa zu, niiti ti faa ɣoi ɣεεzu, mina ɣaazuɣula faa ɣou ɣε nuiti ba.

20 Mazɔlɔ kulanuma la naati tuɣɔ, niiti ti faa ɣoi ɣεεzu, ti-yenvui ɣa za eɣε lanboi.

21 Dòun zunu, unfe ɢooɣɔ GALAGI ma ta masagi.

Mina vɔɔkpɔ naati ba, niiti ti pɔ ga ti fai pε falibo.*

22 Mazɔlɔ ti ɣologolo fai ɣa ɣula ti viliba,

ɓε ɣa é kpɔlɔi ɣwεε, nii ɢooɣɔ GALAGI ta masagi, vaaazu seizu ti ma?

ɢima nuiti ta-lεnεgi taɣiliga

23 Wele nii ɣa ɣima nuiti ti boga mɔnɔ.

Topolui ɣa ga faa ɣoi tukpɔi ɣaalevezuvε.

24 Ni tukpɔɣaalevε nui a ɣena faa ɣou ɣε nui ma:

«Sɔ ge la è va,»

nubuseiti ta foovo, ziiti ti yiiɣaawana ma.

25 Kεle tama zɔiti ti faa ɣou ɣε nui veelalazu,

naati ta ɣε gaane zu, tuya ɣa loo ti vε, é ɣε ga ta-undaanεε.

26 ɢooɣaavotegi é veezu ga gaamai, naa ɣa ga ɓɔɔlalai ma vooɣi.

* 24:21 niiti ti pɔ ga ti fai pε falibo: Tati pelei taɣili ɓalaa ka ga nii: niiti ti ga lɔɣɔ ba nuiti.

27 Aisa è va ða-velei lo,
 keni è etea vele wotiiti ke ðe,
 è ða-ðalagi gfevele ðete, è zoloo molo levei ma.

28 Mina zeele woo wo fuun è-zeijnogoi laalofoma,
 mina nu yaava ga è-laawooi.

29 Mina ge ma: «Nà sosu, egfevelei é sòni da,
 nà seizu zunu tei zea, egfevelei é keni la ga ze.»

30 Gè leveni naka nui ta ná-kpala kpelamave,
 gimalala nui ná-leezen belel laave.

31 Wele, kpolo gaingiti ta gui noiti ti gfeni vonosu ná pe,
 sigigi é gfeni ma ga sasai, naa woloni.

32 Gè naa gaa ma, gè toozeini ga gigaizie,
 nii gè peteni, gigi gè soloni naa ma, é gfeni ga:

33 è lago ni nò, è lago gaazuvee ma foin nò,
 è zaamale, è yeeiti da ðogfo ma.

34 Naama ziegi zu, baladai ga na va è vò, egfe nui é gfulazu è viliba,
 maanogoi gula è viliba egfe toosu nui.

Salomon ná-tene faalaalii tagiligaani

25

1 Wele Salomon ná-tene faalaalii tanigaani ba monò, niiti Zuda masagi
 Ezeekiasè ná-nuiti ti ti gaaleni ba.*

2 Ada GALA ðebizu toozei doogfuzu vaiti ba, é ti gfeezu,
 ada masagiti ðebizu sigi zu ti ta-wotiiti kulazu la keléma.

3 Ade la kwee, geei wuzegfeve è gwe mini, gaa mini ga zooli bomave gwegai ná.
 Ade la zooga, de va masagiti ta-gisieiti kwee balaa.

4 Ni nu a wali gaei ma nojoiiti kulana ba,
 gfin bo nui ga kpete ga anjnaka.

5 Ni nu a faa no ge nuiti kpena masagi maagoolii zu,
 toga ná-zobogi wòlo, a gfeni telebodai gfa.

6 Mina ðogfo wòlo masagi gaazu,
 mina ze nu wolaiti seizuve.†

7 Mazòlo fizoge ti ge ma: «Va è zeí unfema zeizuve,»
 ti va li è unfesu nu wolaiti gaazu.

8 Nii ða ka, naa mina ge ga zaðu, è va suvile ga nu loliga tukpogfaalevezu.
 Ni nui naa ðe velei a è unfena, leeni ga ða ke?

9 Ni kpoe a gfeni wo yogfozu wa è-zeijnogoi, a gaagfula ba wa to,
 kele mina tagili ná-doogfuzu vaa gula kelezu.

10 Toozei a menina, toga è voomu,
 è-ðogoi ga gologolo eyesu go.‡

11 Kpoei maabeteai ga pagò, naa wola vage,
 egfe zanu soolai, maagfiliai ga wali gaei.

12 Zoi è woilosu gima nui ná-tene gooi ma ga pago,
 toga be ga zanu balaagaegi gfevele, ta zanu kitei ma goobu anigi.

* 25:1 Wele sevei loozeizuve. † 25:6 Wele ve: Luk 14:8-10. ‡ 25:10 Tati pelei tagili balaa ka ga nii:
 è la mò zooga è va pele leve maawoin woiti tufo.

- 13 Molo leve voloi ma liegi zu, zie lei ga da ge ga nu yiilei ganii.
Zekana, googefila keelai a zefena ná-siei ma, toga da maligii yiilei.
- 14 Nui é wasosu ga faanee gee vai, tama é la keezu,
kulave ga tonai, nii é maaluai, kele é la vaazu.
- 15 Maaɓungi ga nu a da vɔni da kundigii ma,
woo neeneegi balaa ga da nu gaei wolo.
- 16 Da kɔin gulɔi gaana, kɔmɔ nɔ ga è-ma liegi,
mazɔɔ ni da gola gɔmɔna, da unpili da.
- 17 Mina da ga laali è-zeijnɔɔi ma valafala, ni naa laade,
toɔa bɔɔ ga da-vai, è wɔinzege ma.
- 18 Nui a zee zeele wooi wona, seijnɔɔi laalɔɔma,
gaawanave gulu baɔo wolai ná-dogai va, ta boɔa zɔkpɔi, ta meen gaazobagi.
- 19 E gito yaava nui va, kidaavili foloi,
keevɛ ege da ge daami wosu ga è-jiigai, é jiiikipisu, baa è zizi è-gɔɔi ma, é
balizu.
- 20 E guyei loo nui ve, nii ziiwoolezu,
keevɛ ege da ge ná-segei gulazu kɔba kɔɔle voloi, baa è zie bodai vu sege gaei ma.
- 21 Ni pului ga è zili nui ma, daamianigi ve zea, é mi,
ni kpɔɔle wɔin ga ma, ziei ve zea, é bɔɔle. §
- 22 Mazɔɔ abulekaiti kana è puuzu unmaave,
Gɔɔɔ GALAGI ga è gɔnɔ fe.
- 23 Lekpɛmaave nu gɔvɛzu vele viilei ga da va ga tonai,
kpɛezugula mɔinmɔingi ga da va ga zɔiti ta-yiigaawanai.
- 24 Fizoɔge nu ze fiile zosuve sokogi zu pele gɔmave,
wo va li bɔsu zeizu ma, wa kpɔɔleve anzanui.
- 25 Keela woo vagɔi é vaazu, é zege goozama,
naa gɛevɛ ege zie lei, nii da fe nui ya, kpɔɔle wɔin ma gola.
- 26 Telebo nui é bɔɔɔ yesu ná, faa jɔu ge nui gaazumaayiki ma,
naa gɛevɛ ege zieungi kpɔɔai, baa zeide goi kɔzɔai.
- 27 E la vani ga nu kɔin gulɔi gɔmɔ ga gola,
baa è va lebiyai gajizie bɔɔɔ ve ga gola.*
- 28 Taa wolai maagɔkɔ zobo ge la ná,
zekana zunui la, nii é la zooga vɔnisu ná-ziiɔaawanai ma.

26

- 1 Lebiyai wola la zolooni gimalala nui ma,
eɔvelele kɔɔle vukoɔi, naa la zolooni da foɔi ma, ta tonai nii é vaazu molo leve
ziegi zu.*
- 2 Foovooi nii un ge la ba, é la faa vaa,
keevɛ ege soologi é gɔvesu, baa sevezevegei é gɔvesu, ti la zeizu.
- 3 Kpakɔi betevɛ sooi laalɔɔma, kalafei ge ga soovalegi nɔnɔ,
kpakɔi ge ga gimalala nui zaamaave nɔnɔ.
- 4 Mina gimalala nui woogaaavote ga ná-gimalalai gɛvele,
è va ge ga tɔun kevele da bɔɔɔi.
- 5 Gimalala nui woogaaavote, é zoloo ná-gimalalai ma,
a va gisie ga toɔa ga gima nu.

§ 25:21 Boge mɔnɔ Wɔl 12:20 zu. * 25:27 Tati pelei taɔgɔi balaa ka ga nii: kele nu faa biingiti kala,
naa ga fizoɔgai. * 26:1 E zo Gainbogi ma, é li Latagi vɔ, tona maanea la da va vu Izelaye yooi zu.

6 Zoi é keela woo gʻalivaazu gʻimalala nui ma,
naa gʻa gʻoḡḡiti tevezu ga, ta toḡa gaazuvile vaa moinmoin sei luḡo.

7 Uelei meḡeḡe nui gʻoḡḡiti ti zu la yooḡe,
vele gʻana zebɛ la la faalaalii ya, nii gʻimalala nui bosu.

8 Gʻimalala nui maamuse vai ḡeeve eḡe
nu a va li kotui ḡilizu feleveḡeḡi va.

9 Gaingi é zoni doozo nui ya,
vele gʻana faalaalii la gʻimalala nui laave.

10 Uelei kpeɛin vili nui la, é nuḡusei kpein maawanazu,
pele gʻana naama nui la, nii é gʻimalala nui zefezu botiḡe vai ma, ɓaa teveteve
nuiti.

11 Eḡevelei gilei a da ḡale da ma, ná-unpiligi ma,†
zekana é la ga gʻimalala nui, é ḡalesu ma ná-gʻimalalal ma.

12 Da nu gʻana daai da ga gola ḡeḡeḡeḡe,
gʻimalala nui ná-fai ḡa vizɔ ná-fai va.

13 Naka nui ḡa da ḡe ma: «Zalai ḡa pelei zu,
sua ḡoi ḡa zizu taazuve pelei zu!»

14 Eḡevelei kpogi a da lati da ná-sanieleiti ga,
zekana ḡaka nui a da lati da ná-betei zu.

15 Naka nui ḡa da yeelo daami anipakai zu,
kele toḡa da ka ga kpoḡo vaa wola ve, é va do laave.

16 Naka nui laave boḡo la ga ḡigi ḡa ma,
é leve zunu lofela va, niiti ta zoo ti gooḡaavote fe ga keḡeḡeḡi.

17 E boḡo vili kpoḡi ḡa, nii é la loni é va,
keveve eḡe gilei a ye levesu, é so goii va.

18 Eḡe titi nui é abulevegiti pilisu,
ta meɛinti é da nuiti paa boḡo maḡoolii zu,

19 pele gʻana zunui naa la, nii é seḡḡoḡoi yaavazu,
naa voluma, é ḡe ma: «Soleya vaa no ve.»

20 Kovi valagi ḡa da abui za,
siegi zu ne fele ge la ná la, kpoḡi gaa ḡa da yei.

21 Tigii ḡa da abulekai ve, kovii abui gʻaazo,
kpoḡeve zunui ḡa da kpoḡi gʻaazule.

22 Famai ḡeeve eḡe daamiani neɛneḡi,
toḡa da yei, eyesu é zeeli nui yiimave.

23 Wali gʻaei peai penei maazu,
vele gʻana kpoḡe neɛneḡiti ti la, ti nui yiimave ma vaa ḡoiti maalooḡuzu.

24 Nui woinzegemai daavegai, toḡa da maalooḡu ga laawooiti,
é da yaavaiti kpete ḡoozu.

25 Ni a gʻena kpoḡe vaḡoiti boga, mina la da,
mazooḡo ná-kisieiti sulaaveḡe ga faa ḡoi.

26 Keḡeḡeḡe gola ná-woinzegemai looḡu vai zu,
kele nuḡusei pe ge bega ga ná-suḡoi ḡweɛ.

27 Zoi a zefei wo, to boḡo ḡa loo su,
zoi a kotui ḡilikilina, toḡa loo to boḡoi no ma volu.

28 E nui ta maawana ga zeeveɛmai, naa ḡa ga é zili la.
Woovele dai ma boḡe wo fai ḡa da va ga faa zuḡoloḡologi.

† 26:11 Boge mono 2Pi 2:22 zu.

22 Anɛɛ ni da ɣimalala nui zɔɣazu kodai zu ga etei, eɣɛvelei nu a da kpazii zɔɣa la,
 è la zooga è va ná-titigi ɣula ba.

23 Da-loganiiti gilagilagi ɣɛvelei ɣwɛɛ ga pago, ɣaaba gola da-logani bulugiti ma.

24 Mazɔɔɔ kpɛɛi la zeeyɛga ma eyɛsu ɣɔ, masa bɔɔɔɔgi la yɛga nu unba yeenɔpɛ.

25 Siegi zu è tufa vɔɔi levezu la,† tufa undui ɣa da wuzeɣe, gizeiti ma lufaiti gaa ɣa le ba,

26 da-vaalagiti maaleɣaiti ta ɣɛ ga è maaɣili zɔɔlaiti, boliiti ta ɣɛ ga da-balagi ɣeya aniiti,

27 boliiti ta-niimi dei maanɛɛɛ, é kula ɣɛ ga è-laamianigi, wa da-veleyeɣei, ta da-wotigɛ anzanuiti maavaiti.

28

1 Faa nɔu ɣɛ nui ɣa da bize, anɛɛ ni nu la kpɛɛzu, kitogi ɣa telebo nuiti zea, eɣɛ zala bokpagi.

2 Siegi zu kpakagi la zɔoi zu, kundigila ɣaizie nuiti ta da mɔin. Kele kundigii a zeina, kelegelegai é ɣala, faiti ta da zie ga pago.

3 Zunui é ga bala nui, é maawɔin nuiti maanɔɣɔzu, toɣa ga faa zuɣologɔlo tonai, é pului loozu.

4 Niiti ti ɣɛɛzu GALA ná-tɔgi va, naati ta da faa nɔu ɣɛ nuiti maamuse, kele niiti ti ɣolozu tɔgi ve, naati ta da laale ti wu.

5 Niiti ti bɔɣɔ veezu faa nɔi ya, naati ti la sɔle fai tanɔpɛ gaɔɣaazu, kele niiti ti bɔɣɔ ɣilizu ɔɔɔɔɔ GALAGI va, naati ta da faiti pɛ gaɔɣa.

6 Fizɔɣɛ nu ɣɛ ga bala nui, è da zie sɔledai zu, è va li ɣɛɛzu ga kpɛɛ nui, nii sie velei ga wooveledai.

7 Zoi é ɣolozu GALA ná-tɔgi ve, doun zunu ɣana kelegelegai, kele zoi é vilesu tuva vele nɔu nuiti polu, naa ɣa da va ga unfegi keeɣɛ vɔ.

8 Zoi é ná-sɔɔɔgi maamɔinzu ga talama walli, nii datevɛgai,* naa ɣa sɔɔɔɔgi ɣaalezu ba naa ve, nii a maawɔin nuiti maawɔinɣa.

9 Ni nu a voluavena, ga é mina woilo GALA ná-tɔ gooi ma, ná-GALA falii wɔin ɣa zeɣe GALA ma.

10 Zoi é telebo nuiti kakasu, é ti vile pele nɔi ma, toɣa loo zeɣei zu, nii é bɔai.

Kele niiti ti ziezu ga sɔledai, undaanɛɛi ɣa naati tuɣɔ.

11 Kpɛɛ nui ɣelegelege bɔɣɔ nɔ ɣaazu, kele bala nui kelegelegai, naa ɣa zoo é poluɣula.

12 Siegi zu telebo nuiti ti kundigilai zɔɔɔsu da, lebiya ɣa da ɣɛ lee ɛɛ pɛ be. Kele siegi zu nu nɔiti ti wuzeɣezu la, ɛɛ ka da bɔɣu.

13 Zoi é ná-tɔ kologologiti dɔɔɣuzu, naa la ɣula bɔɣɔ numa, kele GALA ka da naa zuvaaye, zoi é laazu zɔ ga é ɣɛle ti va.

14 Undaanɛɛ nu ɣa ga naama nui, nii yeenɔpɛ é luazu faa nɔi ɣɛɛ vai va, kele zoi é ɣikpaazu, é da faa nɔi ɣɛ, naa ɣa lɔ maanɔɣoi zu.

15 Velei zalai la, é zikɔzu, ta file zuai pului ma, vele ɣana faa nɔu ɣɛ nui la, nii é masadai ɣɛɛzu nuɔuseiti unda, ti valagai.

† 27:25 E zo Gainbogi ma, é li Aɔui vɔ. * 28:8 GALA ge tɔgi zeini naama vai ma. Wele veti: Eɣz 22:45; Lev 25:35-37; TSV 23:20-21; Ezk 22:12.

- 16 Kundiŋii a balana ŋigi ma, toŋa da telebotalai wola ŋe,
kele zoi é ŋelezu kakama ani mii vai va, toŋa da lebi kundiŋilai zu.
- 17 Nui nii nu vaa vai ziimaŋe, toŋa da biŋe ga lia ná-kabayegjei vo pelei,
nu nɔpe ge mina pele besa tuŋo.
- 18 Nu-o-nu nii sie velei zolegai, naa ŋa kizogi zoloo,
kele soletala nui, é pele zubiŋi felegoi ziezuz, toŋa loo gila su.
- 19 Zoi a tii ŋeezu ná-zooi ma, naa ŋa laamianigi zoloo,
kele zoi é vilesu fuun faiti polu, naa ŋonogi ŋa ŋe ga daanɔŋowogi.
- 20 Nui é ga lada nui, zee laa ŋa ve ga tuyai,
kele zoi é woinni é beŋe ga gaazuvilei, maanɔŋoi la voola ba.
- 21 E la vizoni ga nu zeelɔzɔŋozui ŋe nuŋuseiti zɔŋozu,
aneŋe naa ve, nui ŋa zoosu é faa ŋoi ŋe bulu buŋai zoloo fai zu.
- 22 Zunui é ga gaazuŋulapo nui, toŋa da kpetei ŋaizie ga gaazuvilei,
toŋa da yeema ga baladai ŋa vaazu po.
- 23 Zoi é zeliu losu seiŋɔŋoi ma, gaabelasu naa ŋa da ná-faaneei wuuŋwee,
é leve zoi va é maamusei wosu ga neŋi.
- 24 Nu-o-nu é kaazu ga faa ŋou laade, ga é keeŋe ta dee maavo,
é la vizoni toosu nu va.
- 25 Zunui nii solooŋi la ziileida, toŋa da kpɔei wuzegɛ,
kele zoi é boŋo ŋalivaazu ŋooŋo GALAGI ma, toŋa ŋe anii pe su no yaŋaba.
- 26 Dei é laazu da-ŋigaizieiti no la, da ga ŋimalala nu,
kele zoi é ziezuz ga ŋimalai, faabaagiti ta voola ba.
- 27 Zoi é faaneei ŋeezu bala nuiti be, é la yega kpala zu,
kele zoi é gaazuweezu ma, seiŋɔŋoi ná-kpɔɔi luŋo, toŋa foovoo moinmoin soloo.
- 28 Siegi zu faa ŋou ŋe nuiti ti zeizu la kundiŋilai zu, ese pe ka da loŋu,
kele siegi zu ti loozu bu la, telebo nui ma moinmoin ka da ŋula kelema.

29

- 1 Zunui nii maanai ga zeliu lo ma, é da ŋogi baa ga,
toŋa ŋologolo ga kulafilibai, sosu la ŋaa.
- 2 Telebo nuiti ta moinna, nuŋuseiti koozu ŋa da ne,
kele nu ŋoiti ta zeina kundiŋilai zu, nuŋuseiti ta da kpalagi wo.
- 3 Zoi é po ga é zie ga ŋimalai, naa ŋa da keeŋe ŋoozune,
kele zoi é vilesu kologolo anzanuiti polu, naa ŋa da ná-naavoloiti kologolo.
- 4 Masagi ŋa da ná-zooi beŋe, siegi zu é ziezuz la ga telebodai,
kele a lobeanii maalolina, toŋa naa ŋologolo.
- 5 Nui é boɔlaiti teezu su,
toŋa balii laazu koŋoi wu.
- 6 Faa ŋou ŋe nuiti ta da ŋe ga kasoŋa nui, tiya boŋoi ta-lɔ kologologiti faa zu,
solɔ nuiti ta da pile soloo, ti ŋoozune.
- 7 Telebo nui naa ŋwee, nii maanai é ŋe bala nuiti be,
kele naama ŋi ge la faa ŋou ŋe nui ma.
- 8 Neefulasu nuiti ta da kpɔe abui vili taa wolai zu,
kele ŋima nuiti ta da ziiŋaawanai ŋaayei.
- 9 Ni ŋima nui ta ŋimalala nui ta ŋena tukpɔi ma,
ŋimalala nui yiiŋaawanava, baa é neei wo, é la boɔa.*
- 10 Nama vuu nuiti ta da telebo nui woinzegɛ,

* 29:9 Tati pelei taŋili balaa ka ga niiti: toŋa la no yiiŋaawana, baa é nee, tama nu la bega pe.

kele sole nuiti ta da baa zenvui maazu.

¹¹ Gimalala nui ga da ná-ziigaaawana vaiti kpein kula kelema, kele gima nui ga da boḡḡo zo, é la nonḡiti kula kelema.

¹² Siegi zu kundigii woilosu da zee boḡiti ma, niiti ti botii gḡezu zeewu, naati pe ta da gḡe ga woobalada nuiti.

¹³ Bala nui ta maanḡḡo nui, ti boḡe faa gila ma:

Gooḡḡo GALAGI gaazuve veeve ti felego pe be, ga ti da wele la.

¹⁴ Masagi nii é zobobelala nuiti ta-lukpḡi gaalevezu ga gaamai, ná-masadaí ga da ye zea ḡḡo.

¹⁵ Kpakḡi ta zelilomai, ta da gimalai ve, kele zunu lounḡoi pilḡgai boḡḡo yeema, toḡa da dee unfe.

¹⁶ Siegi zu nu jḡiti ti mainzu la, to kologologi zu ga da woḡḡo, kele telebo nuiti ta gḡe ga ta-loobui ma zeeleí.

¹⁷ Ni da è-loun zunui maagolona, é la è yiizoolé vaa gḡe, kele toḡa è yiilei ga gola.

¹⁸ Siegi zu GALA ge la kulakelema wosu da, nuḡuseiti ta da eteai zie faazupui zu.

Undaane nu ga ga naama nui, nii naazu, é ḡolozu GALA ná-toḡi ve.

¹⁹ Nu la da ga botiḡe nui maagolo ga kpḡezugulai, mazḡḡo anee ni toḡa naa gaagaaazu, nii é wosu ma, é la ḡoloo jḡegelein.

²⁰ Da nu gaana, é da boḡe, é la gigaiziezu, nu ga gḡito gimalala nui va, é leve toḡn ba.

²¹ Ni nu a botiḡe nui laaneena ná-nu niinelai zu, toḡa gaabela ga kololalai.†

²² Ziigula nui ga da kpḡei leve, zoi ziigulazu valafala, naa ga da to kologogiti ke.

²³ Wasogi ga da nui maayei, kele boḡḡomaayei ga da nui woḡḡo.

²⁴ Zoi é yeezeizu unma nui wu, naa ga da boḡḡo nimiza, toḡzei é foovooi ḡwee, é naama nui laalḡḡoma, nii é ḡelezu ga é mina va, é va zeele wooi wo.‡

²⁵ Da gḡena lua nuiti ba, toḡa ga balii, kele zoi é ḡalivaazu Gooḡḡo GALAGI ma, naa yiileive.

²⁶ Ma mainmḡin ka ná, ti da kpḡbai gḡaizie ta-gundigii ya,§ kele ese maalobo fai ga Gooḡḡo GALAGI ya.

²⁷ Telebotala nuiti wḡin ga da zḡḡe telebo nuiti ma, sole nuiti maayoseḡeve faa jḡi gḡe nuiti be.

Aguul ná-kpḡeiti

30

¹ Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpḡeiti.* Zunui nii ná-deve woointi ti Itiyele ná-faa ma. Itiyele ná-faa ma, ta Ukale.

† 29:21 Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: toḡa gaabela ga é boḡḡo vete ga pele wu loun zunui gila. ‡ 29:24 Maaneenei é wosu foovooi ba kelemeve kpaun, ga ti saba nui gila kelema. Wele vete: Lev 5:1; TḡN 17:2.

§ 29:26 ti da kpḡbai gḡaizie ta-gundigii ya: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: ti pḡo ga totuḡoi ti-wooi meni baa totuḡoi yeezei ti wu. * 30:1 Tanisu Aguul ḡeni ga gima nui ta, eḡevelei Etan ta Geeman ti ḡeni la (1Ma 5:11). Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpḡeiti: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: Masa nui Yakee ná-doun zunui Aguul ná-kpḡeiti. Ni naa ve tama, Aguul ḡeni mu ga Isemayelev mavofodai gila. Wele ve: Zen 25:13-14.

² Gaama ve, nà ga gɔmalala nui, gè leve nuɔuseiti kpein ba, nuɔuse ɔfeleɔfelegi la zèa.

³ Gè la gɔmalai gɔalani, gè la GALA Nadegai ná-faaɔwɛgi ɔwɛɛ.†

⁴ Bɛ ɔa é lɛɛni geeɔɔlogi zu, GALA pɔ bɛ, é zeɔe ná, é yei?

Bɛ ɔa é filei zoga, é ye zea?

Bɛ ɔa é zɛɛiti pua ná-segeji la?

Bɛ ɔa é zooi ɔwɛgiti kpein daa?

Daasei ka bɛ, ná-doun zunui laasei ka bɛ?

Bo dɛɛ, ni è kwɛɛ!

⁵ GALA daawooi gɔlagilagi pɛ ka ga gaamai.

Toɔa ga kɔɔɔɔ zɛpɛgi naati bɛ, niiti ti loɔɔfuzu bu.

⁶ Mina tanɔpɛ da daawooiti ma, ni naa laade, toɔa è loɔa, è vete ga zɛɛ nu.

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI, ná faa feleɔ valizu è ma, naati kɛ bɛ, aisa ná-eteai va bɛ:

⁸ màkɛ, gè mina kpɔɛ naka wo, baa zɛɛiti, mina kɛ ga bala nu, baa kpɛtɛ nu wola.

Naa ve zèa nɔ, nii fizɔgai mà, gè eteai zɛ.

⁹ Mazɔɔ anii pɛ ga voovana zèa, ná va lia ɔɛlezu è va, gè va ɔɛ ma: «Bɛ ɔa é ga Gɔɔɔɔ GALAGI?»

Baa mu, maanɔɔi a boina dà, gè boɔɔ ɔɛ ga unma nu, gè baagɔla ná-GALAGI ma ɔana.

¹⁰ Mina va botigɛ nu ma, maligii ɔaazu.

E mina è voovo, da-vaagɔazagi ma ɔasɔi ɔa la è unma.

¹¹ Nui tanigaa ta ná, ta da ti-ɔɛɛ ɔoto, ti la tuya loa ti-lee vɛ.

¹² Nui tanigaa ta ná, ti boɔɔ ɔaazu ga ti nadegɛ, tama, ti la gbani, ti va ɔula ta-ɔɔɔɔba vaiti su.

¹³ Nui tanigaa ta ná, ti ɔaazuleai, ti da wɛɛ nui pɛ ba fawuu.

¹⁴ Nui tanigaa ta ná, ti-niigaiti ti ga boɔa zɔkpɔiti, ti-balɔ ɔaɛiti ti ga boɔaiti, ti da maanɔɔ nuiti mi,

ti va nɛɛɛ, ti ɔula eteai zu,

ti va bala nuiti suwuɔaaleve, ti ɔula nuɔuseiti saama.

¹⁵ Moolɛi ná-doun anzanuiti ti fele, ti-laasei ka ga: Fe! Fe!

Ani savagɔ ɔa ná, ti-yii la leida eyɛsu pɛ,

eyɛsu pɛ ti la ɔɛa ma: «É kula ɔɛa.»

¹⁶ Gɔvɛalaazu, doun zɔɔɔtala anzanui,

zooi, nii zɛ la ga kpɔɔle wɔinzeɔe ma,

keɛɛ ti-naanisiei ɔa ná balaa, abui, nii é la ɔɛa ma: «É kula ɔɛa.»

¹⁷ Nui ɔaazuɔɛɛiti é nɛɛɔulazu la keɛɔɛ zu, é da woozotalai ɔɛ ga dee,

† 30:3 Tati pelei tagɔli balaa ka ga niiti: keɛɛ gè nuiti ta-vaagɔwɛgi ɔwɛɛ, baa tama gè la nu nadegaiti ta-vaagɔwɛgi ɔwɛɛ.

kotudei ma galawaniiti ta ti gula su, koƙe yiwoiti ti ti mi.‡

18 Faa savago ga ge la de gaagaani,
kpudeai maazu:

19 koƙei gove pelei geezuve,
kaalii bokpo pelei fasai ma,
batoni na-pelei kpolodei zaamave.
Kele naanisiei balaa ga na:
zunui zie velei e lo anzalpoi va.

20 Wele velei weenzo anzanui a da ke la:
a yiima vaiti keena ziilei, e laamave bale,
e ge: «Ge la faa nou nape keeni.»

21 Faa savago ga na,
niiti ta da eteai niikpi, e la ziaa bu:

22 duoi a zeina ga masagi,
gimalala nui a zobo solona, e da gonogi zoloo,
23 anzanui kelebai wogai da, naa a zeina zini be.
Kele naanisiei balaa ga na:
duo anzanui e zeizu duo dee votogi zu.

24 Sua naanigo ga na eteai zu, ti wola bidai gola,
ane naa ve, ti wola gige dageleve:

25 pupuiti, zebe nape ge la ti va,
kele ta da ti-gonogi gevele bete fogoi,

26 fasa woliiti, § zebe la ti va,
kele ta da ti-vuuzuve bete fasaiti su,

27 kotogiti, masa ge la ti unda,
ta da bogzo zei su, ti ma bulugi da gula,

28 kooloiti, niiti nu a da ti zo nga yeei,
ta da lo masagiti ta-masa peleit bu.

29 Fuluani savago ga na,
ti zie velei, ta ti maane velei ga pete gani:

30 zalai, nii ziilbai e leve suaiti pe ba,
e la gula volu nu nape be,

31 tee zinei, * nii a da gaalo kogobolu valagiti ga, baa mu boli zinei.
Kele naanisiei balaa ga na:
masagi e loni na-kovebei untugo, ti da li.

32 Ni e geni ga gimalala nui, e da waso,
baa ni e geni kigaizie noiti bosu, †
za volumna, bogzo zo.

33 Mazoloo nonoi logaai ga nu a da guloi zoloo da,
sokpa logai ga namai a da gula su,

‡ 30:17 Nii voluve ga faane vuugwetalaloun zunui ma boomai la kaba zoloo ga, toga ye na file
woniiti be. § 30:26 fasa woliiti: Naati ta ga tufa mi zua goiti, ta da moin volu gizeiti ma. Wele balaa

veti: Lev 11:5; Guy 104:18. * 30:31 tee zinei: Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: sooi, zahei. † 30:32
Tati pelei tagili balaa ka ga nii: ni e toozeida ga kigaizie woga.

ziiḡaawanai ḡaazuleai ḡa kp̄ei a ḡa ḡula su.

TENḡi é veeni masagi ya

31

¹ Masagi Lemuwele* laawooiti. Kalagiti dee ti woni da.

² Lee ḡa ná bo è ma, d̄oun zunu?

Lee ḡa ná bo è ma, k̄oosu loin?

Lee ḡa ná bo è ma, d̄oun zunu, ḡè minazeḡeni ga ḡè s̄ol̄o?

³ Mina è-zuvikei ve anzanuiti zea,†

ta ḡa-veleiti, naati zea, niiti ta ḡa masagiti kaka.

⁴ E la zolooni masagiti ma, Lemuwele,

é la zolooni masagiti ma, ga ti va d̄ōi b̄ole,

ḡaa naati, niiti ti kundiḡilai ḡēezu, ti va gaazulati gani b̄ole.‡

⁵ Maz̄l̄o a ti zona, ti mina yeema t̄oḡi laawooiti ma,

ta ti mina maaw̄oin nuiiti ta-ḡaamai maavalibo.

⁶ Nu gaazulati kp̄ole anii ve naa ya, nii undaa vaazu vilisu,
ta d̄ōi ve maaw̄oin nui ya.

⁷ E kp̄ole, é yeema ná-baladai ma,

é mina ḡitoo ná-maan̄ḡoi zu.

⁸ Laalao è b̄ōe, è naati maalobo, niiti ti la zooga ti va b̄ōe,

è naati kp̄ein maalogi wo, niiti kel̄ebai wogai ga tiye.

⁹ Laalao è b̄ōe, è tukp̄oi ḡaaleve ga telebodai,

è maan̄ḡoi nui maalobo ta bala nui.

Anzanu z̄obelamai ná-fai

¹⁰ Undaan̄e nu ḡa ga naa, nii a anzanu z̄obelamai z̄ol̄o,
tosūe w̄ōl̄ōve k̄abu ani vaḡoiti sonḡoi va.

¹¹ Sinigi laave da,

ani vaḡo n̄oḡe ge la valaga ná-pelei wu.

¹² E la ḡa ga kazemazu vaa n̄oḡe ke ga sinigi,

keni faa vaḡoi n̄o, sii ma voloiti p̄e su.

¹³ Toḡa ḡa baala deḡai ḡaizie ta gezei,

é ḡa boti ḡe ga zeeiti ga koozun̄ei.

¹⁴ Eḡe yaaḡo bat̄oi,

toḡa ḡa zeḡe ga ḡon̄oḡi ḡoozama.

¹⁵ Toḡa ḡa wuzeḡe ga kp̄idiḡidigi,

é daamianigi ve ná-peleyeḡei ya,

é ná-deveiti fe ná-botiḡe anzanuiti zea.

¹⁶ E ḡis̄ie kpalagi ta zu, é geya,

é leezen belei leve ba, ga ná-botii zul̄on̄oḡi.

¹⁷ Toḡa ḡa botii ḡe ga suvikei p̄e,

zea la valaga ḡo.

* **31:1** Lemuwele: Nu la masagi nii ḡwēe. Masagi Lemuwele laawooiti, kalagi niiti dee...: Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: Masa masagi Lemuwele laawooiti, niiti dee... Ni naa ve tama, Lemuwele ḡeni mu ga Isemayeie mavofodai gila. Wele 30:1 zu, ta suḡulazue. † **31:3** Nii ḡa b̄ōezu, é uile anza velei wu anzanu mōinmainḡiti ba masa pelei wu, niiti ta la zoo ti masagi zeḡe sie bele va. Wele veti: 5:9-11; 1Ma 11:1; Neḡ 13:26. ‡ **31:4** Wele veti: 16:10, 12; Guy 72:1-4; Tbn 10:16-17.

18 Toḡa peṭesu ga zeavaiti su ḡa beṭezu,
toḡa da ḡaazuḡa, é da botii ḡe kpidii, abu zezei ḡa.

19 Toḡa da kenagi zo ga yeei, é da gezei ḡali,
é kena kpakui zo ga yeeḡeḡaiti.

20 Zeei maaleḡe maanḡḡo nuiti ta-ḡaba vai ma,
toḡa ga faaneḡe ḡe nu bala nuiti be.

21 E la lua kḡole va, é vile ná-pelei va,
tḡzei seḡe vaḡḡiti ta ti pe zea.

22 Toḡa da dasuzegḡeiti kpeṭe tḡ ḡḡḡi,
geze ḡoi seḡeiti ta§ zea.

23 Sinigi ḡa ga seizumaaneḡeḡi eṣe pe ge kwee, ti da unfe ma,
tiya ḡa ta da zeḡi taa vaawo bosuḡeiti.

24 Toḡa da seḡeiti fele, é da ti uḡdi,
é da saamaḡḡiligi fe yaḡḡoiti zea.

25 Zebei ta unfemai, ta be ga maaḡili zḡḡai,
toḡa da ḡee laa ḡakama, a ḡena ḡisiaa velela vele vaiti su.

26 Toḡa da ḡḡe ga ḡimalai,
sooḡe kalagi wosu ga wooḡeḡiladai.

27 Toḡa da wele fai kpein ma, é ziezu ná-peleyeḡeḡi wu,
é la loḡḡoga botii va.

28 Ná-dointi ta da wuzegḡe, ti va ti da maamuse.
Maamuse vai ḡa da ḡe ga guyei sinigi la.

29 E ḡe ma: «Anzanui mḡinve, ti-losuḡeiti bḡḡbai,
kele ḡoun da, é buḡeḡe ti pe maazu.»

30 Zaalai ḡa ga yaava ani, padai ḡa da leve,
kele anzanui é luazu ḡḡḡḡ GALAGI va, naa ḡa maaneai ga é maamusei zḡḡḡ.

31 A kpḡḡzuḡe ma lḡḡḡi ve zea!

Wo maamuse vaiti bo, taazuḡe ḡeḡeḡein é vile keewotiiti pe ba!

§ 31:22 geze ḡoi seḡeiti ta: Seḡe zḡḡḡḡ ḡaaḡaagiti keḡni ga tiye, ti ḡeni ga zobodai ma uḡḡi. Wele uḡe: 7:16; Zen 41:42.

Misee Ná-SεVEI SεVEI Iɔɔzeigi

GALA goo wo nui Miseeni ka ti ɣeni ma ta GALA goo wo nui Ezayi, é nɔno ma wotii ɣeeni gaamai zu, é zo kona undɔfela puunaanigɔi (740) ma, é zeeli kona undɔfelai (700) ma, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ eteai zu. Uelei nɔ Ezayi kɛeni la, é ɔɛni Zuda masadai zu nuɓuseiti pɔ, siegi zu naati ti ɣeni la kpɔei maazu ta Asili yooi zu zalaɓusuiti.

Misee ɔɛni goomɛni nuiti pɛ pɔ, ga ta-yooi, mɔun ge la ma ga ta-laa wolai Zeeluzalɛme, toɣa ɓaazu zosu, eɣɛvelei é ɣeeni la ga Samali, Izelayele ná-masadai ma laa wolai, é looni bu, é zo kona undɔfela puufelegɔ maazu felegɔi (722) ma, é zeeli kona undɔfela puufelegɔ maazu ɣilagi (721) ma, aisa Yesu va zɔɔɔ eteai zu. E ti looni ɣizu ga, faabaagi é ɓaazu, faa ɓɔiti ti ti ɣeeni, naa zuɓoloi ɣana ti ɓaazu kɔmɔsu, mɔun ge la ma mɛɛ ga telebotala vaiti ti ti ɣeezu ga ɔɔɣɔ.

GALA goo wo nui ɣa pɔ ga, GALA ge faiti daazale, naa ɣea ga ti vilɛga laawu ta nu wolaiti, ta nuɓuseiti ta-ɣundiɣi wolaiti, ta zobobe nu wolaiti, ta totuɣɔiti, ta tukpɔɣaaleve nuiti, ta zalaɣa ɣula nuiti. E sakpegi wuzegeni ɓalaa GALA goo wo nuiti daalɔɣma, niiti ti ɣeni nuɓuseiti kakasu ga minazegɛ kpɔeiti, ti ɔa ɣe ma, zobo ge la mɔ ná, faa nɔpɛ ge va valibo niima vaiti su.

Misee ná-tɛnɛ gooitii maavele ma, toɣa pɔ ga zɔiti ti woilosu gooi ma, ti ɣigaizie ti ziimazegɛ pagɔ wo, ti ɣolo nɔ GALA ziimai ɓɛ, ti unfemai wo, ti zɔiti nɛɛ ɓɛ (6:8). Naama lenɛ gooitii ka GALA ná-kizo fai ma wooi wo fai vilɛni polu, GALA ge ɓaazu kɛɛzu ga niine, ɓelela ɓelei ná-nuɓuseiti ɓɛ.

Misee ná-sɛvei ɣɔɣɔlogɛ keela woo felegɔ ma, ti vilɛsu ɔɔɣɔ volu, ti ɔa ɣomi: GALA ka bosu ga toɣa ɓaazu ná-nuɓuseiti tukpɔɣaalevezu, é ti maagɔlo (gaagɣwesu 1 é zeeli gaagɣwesu 3 ma, gaagɣwesu 6:1 é zeeli gaagɣwesu 7:7 ma), keɛ é minazegeni ɓɛ ɓalaa, ga toɣa kizo (gaagɣwesu 4 é zeeli 5 ma, gaagɣwesu 7:8 é li gaagɣwesu 20), é ti ɓu su volu, é ti lɔ kundigɣi wu, nii a ɣula Davide mavofodai zu (gaagɣwesu 5:1-4a).

¹ Wootii ka ga niiti ɣooɣɔ GALAGI ti laazeelini Mɔleesɛte nui Misee ma, Zuda masa savagɔiti ta-yeeɣɛɣalaiti, Yɔtame, ta Aɣaze ta Ezeekiase. Ku-lakeɛmai naati ti vilɛni taa wolaiti ba, ti ga, Samali ta Zeeluzalɛme.

GALA ná-tukpɔɣaaleveai Izelayele laalɔɣma

² Nuɓuseiti pɛ à woilo!

Zooi ta wɔiti wo zooi ɣa, à ɣida bu!

Maliɣii ɣooɣɔ GALAGI ɣa yesu seizu ɓadegai,
é zeele wooi wo wo laalɔɣma!

³ Weɛ Maliɣii ɣana ɣula seizuɓɛ,
é yei, é ɔa ɣɔɣɔzie zalaɣa ɣula adavɛti su.

⁴ Gizeiti ti ɔa ɓuse kɔɣowu,
pɛtugiti sulaa ɔa lao,
eɣɛ kedoi ɣaa ɣa ɣe wuunsu abui ɣa,
eɣɛ zie a ɣe gizei yeizu.

⁵ Naa pɛ ka ga Zakɔbe mavofodaiti ta-lɔ kologɔlogi,

Izelayele velayejei ná-kotoi maavele ma.

ʔe ɟa é Zakóbe liizu tɔ kologologi ma?

Ná-taa wolai Samali laade ɟaa?

ʔe ɟa é Zuda liizu ani ɟɔɔ vaiti ma?

Zeeluzalɛme laade ɟaa?

⁶ Maligii ɟeni ma: «Naa ma, ná Samali ɟɛɛzu ga kɔtu zigigi dɔɔɔi zu, ti da leezen belei la ma,

ná ná-kɔtuiti kilikili, ti la nemei zu,

gè kpale ná, ma wuulaagiti ti maaɟala.

⁷ Ná-kɔɔɟɔ gani kpɛɛaiti su ɟa ɟaleɟale,

ná-tɔnɔ nɔiti pɛ ti ɟala.

Ná-vololiba zaɟaaiti, gè naati suɓulukpulu,

tɔɔzei naati ti ɓɛteni ga ná-kologologi ma ɟulanumai,

ta vaazu ɟɛɛzu ga kologologi taɟiligaa ma ɟulanumai.»

GALA goo wo nui ná-ɟɔɔi

⁸ Naa ɟa é keɛzu gè ɟaalɛizu, gè da wɔɔɔ,

gè da zie ga ɟɔɟɔɔa pakai, kɔɔba pakai,

gè da kpɛɛi loo eɟɛ kovei,

gè da kpalagi wo eɟɛ saa wɔnigi.

⁹ Mazɔɔɔɔ maanɔɟɔi seeliai Samali ma, é la ɟulaa su pɛ.

E zeelia Zuda yooi ma ta Zeeluzalɛme taa zigidaɛ,

ve ná-nuɓuseiti ti zeini ná.

¹⁰ A mina daazeeli Gate taazuve, à mina wɔɔɔ!

ʔete-Leafela nuiti à ɟilikili fufiligi zu!

¹¹ Safiil nuiti, à leve ga ɟɔɔba pakai ta wa-unfegi!

Saanan nuiti ti la zoosu ti va ɟula taa va.

ɟɔɔi ɟa wosu ʔete-ɟayɛsele taazuve,

kpɔɔba zobo ge la mɔ ná.

¹² Malɔte taaveaiti sasɔ ɟa ɟalizu ta-ɟulanumaiti ma vaa zu.

Mazɔɔɔɔ nimiza vai ɟɔɔɟɔ GALAGI tevegai

é zeelia Zeeluzalɛme taa zigidaɛ ma.

¹³ Lakise laaveaiti, à wa-ɟɔɔɟɔ wotoloiti ta sooiti kevele ɓɛte.

Wo vɔkɔɟɔni Izelayele ná-wɔɔɔaladai ma,

wo Zeeluzalɛme lɔ tɔ kologogogiti su.

¹⁴ Naa ma, Zuda nuɓuseiti à bali ma wa Mɔleesete-Gate nuiti.

Akeziɓe taa wolai la ɟɛa ga

kula faa zu ani Izelayele nuɓuseiti ta-masagiti ɓɛ.

¹⁵ Maligii ɟa wo lɔɔzu nu niine yeezu Maleesa nuiti.

Izelayele ɟundigiiiti ti-lɔɟɔ ɟulaa,

ta vɛlazuve ɟaizie Adulame vugi zu.

¹⁶ A wɔungiti bo, wo ti buye ma, Zeeluzalɛme taaveaiti,

kpaanagi ɟɛ wo unma, eɟɛ duai nɔungi,

à wo yiima lointi ta-wɔɔɔi wo,

mazɔɔɔɔ ta liizu ga tiye duɔɔi zu, ti maaɟooza wo va.

2

Tooma nuiti

¹ Maanɔɟɔ ɟa naati tugɔ, niiti ti telebotala vai ɟevele ɓɛtezu,

ti da ɟisie faa nɔi zu, ta ɟena laani kpidi!

Geelaa a laona, ti vile kee vai volu,
siegi zu ma zobogi ti ve la.

² Ti da gaaazuḡula kpalagiti ba, ti da ti zeḡe,
ta peḡeiti, ti da ti zeḡe.

Ti da loo nuiti ma, ti da ta-vele wu zoolaiti seḡe,
ti da ta-yooiti kula ti ya.

³ Naa ḡa é ba, ḡooḡo GALAGI wooi ḡaa:

«Nà maanḡoi ḡevele beḡezu niima nu ziiti daaloḡoma,
wo la zooga wo va ḡoḡi ḡula bu,
wa ḡena ziaa, keḡeni wo woungi vile,
mazoloo yeeḡeḡalalai é vaazu toḡa ga nimiza ziegi.»

⁴ Naama volo ná, ta wo laalo guyei zu,
ti da maawoin wuyei loo wo ma ga:

«ḡiya ḡa gi ḡoloḡologai metu!
ḡá-nuḡuseiti ti valaga ta-yooiti ma!
Zoit ta gi beezu ḡá-balagaveti,
ti da ti ḡaaḡwe boḡo va!
Leeni vaa zu ti loozu gi ma?»

⁵ Tama, wo tanope ge la mo nono zolooḡa zooti zu,
nii ḡooḡo GALAGI ná-nuḡuseiti ti gaagweezu.

Zoit ti GALA goo wo nui wooi zakpesu

⁶ Ta zee boei wosu, ti da ḡe ma:

«À mina zee boei wo fuun.
Nu mina zee boei wo ga naama zii, ga:
Baaḡulama vai la zeḡea ma!

⁷ Anee naa ve, leeni ḡa é wosu Zakobe ná-nuḡuseiti saama?

ḡooḡo GALAGI yiiḡaawana fala baa?
Ná-faa ḡevele ḡa nei baa?»

GALA ge ḡe ma: «Dàawooiti ti la zolooni ga pagḡo,
naama nui ve, nii é telebodai ḡeezu baa?

⁸ Kele wogi mono, wo ná-nuḡuseiti keeni ga wo zili nuiti.

Wa seḡe wolai ḡulazu seḡewuzeḡeiti maazu,
naati koba ti levesu wo ḡoba ziileigi zu, ti da zeḡe koḡmave.

⁹ Wa ná-nuḡuseiti ti-anzaiti kpeezu ti zaama,
wo ti ḡula ti yiima veḡeiti bu,

lebiya voganii ḡe feai ti ya,
wa naa ḡulazu ti ya, ti la solooḡa pe.

¹⁰ A wuzeḡe! A liina!

Mazoloo niima yooi la ga dooḡo bosu,
tozei ná-kooi maavele ma, toḡa vaazu ḡologolosu ga gola.

¹¹ Nui ta a vaana, é da kpize nakai wo,
é da zee boeiti bo, ga:

«Ná bosu wo ma,
wa vaazu doo zolooḡu ta gaazulati ganiiti.»
Zee boe wo nui naa ḡa soloogai niima nuḡuseiti ma!»

GALA ka Izelayele nu vului motaiti gaale ba

¹² «Nà vaazu wo pe wo ḡaaleezu ba, Zakobe mavofodaiti,
nà vaazu wo ḡaaleezu ba, Izelayele nu vului motaiti,
nà wo ḡaale ba, eḡe baalagiti ti sasa ḡilagi zu,

egɛ baala kpulugiti ti laamiizu ada ɣila.
 Nu ɣa ɣɛ bebe wolai zɔngɔ wooi menisu.»
 13 Zɔi é pelei ɣulazu, naa ɣa lo ti luɣɔ.
 Ta pelei ɣula, ti ɣaaɓa,
 ti leve sigɗaɓe, ti ɣula ga naa velei.
 Ta-masagi ɣa lo ti luɣɔ,
 Gooɣɔ GALAGI ɣa a ɣɛ ti untuɣɔ.

3

Izelayele ɣundiɣiiti ta-lo pele ɲɔi

1 Gè ɣɛ ma:

«À woilo, Zakɔbe mavofodai ma ɣundiɣiiti,
 wɔi wo zeini Izelayele nuɓuseiti unda!
 Wo-losuɓe la ga wo va zie ga soledai ɓaa?»

2 Wa ɣɛɛzu faa ɓagɔi va,
 faa ɲɔi ɣa neai wo ɓe,
 wa nuiti kɔɔgi ɣulazu ti ma,
 wo ti ma zuai ɣula ti-ɣaeiti ma.»

3 Ti-laamianigi ɣa nɔnɔ ga nà-nuɓuseiti ma zuai.

Ta ti-ɣɔɔgi ɣulazu ti ma,
 ti ti-ɣaeiti galeɣale.

Ti ti zuɓulukpulu,
 egɛ suai, nu ɣilizu kɔlu liɣii zu.

4 Naa ɣa é ba, ta woɔɣulana Gooɣɔ GALAGI ma ga é ɓo ti va,
 Maliɣii la ti woɔɣaavotega pe,
 keɛɛ toɣa ɓoluave ti va,
 tɔɔzei faa ɲɔi va, ti keɛni.

GALA goo wo nuiti ti Izelayele yaavazu

5 Gooɣɔ GALAGI wooi ɣaa, é ga nii,
 GALA goo wo nuiti ta-vaa zu,
 niiti ti ná-nuɓuseiti kakasu, é ɣɛ ma:

«Ni ta ani ɓɔna ti-la,
 ta ɗa ɣɛ ma naazu fai pe ge zolooga,
 keɛɛ ta ɗa kɔɔi ɓee naati ba,
 zɔiti ti la ani ɓɔni ti-la.»

6 Wa ɣɛ niina kpidiu zu,
 wo la mɔ kulakeɛma ɣaa!
 Velela vele vaiti bo fai bega!
 Kpidii ɣa ɓee niina wo ma, egɛ foloi a daana,
 foloi zu ɣa bidi wo ɓe.»

7 Zɔiti ti faiti bosu ma yeeluɣɔ, ɓaa ɣa ɣula ti ma,
 adɔɓee nuiti ta unfe!
 Ti pe ta ɣaazulɔɔɣu,
 mazɔɔ GALA ge la ti woɔɣaavotega pe.

8 Keɛɛ nɔn, dɔavege ga ɣaaɓaai ta Gooɣɔ GALAGI ná-Zenvui,
 ta soledai, ta zebɛi,
 ga gè Zakɔbe mavofodai ná-tɔ kologologiti deɛ la,
 ta gè Izelayele ná-kotoi leɛ la.

Zeeluzalɛme ɣoloɣolo fai

⁹ A woilo deɣɛmu nii ma,
Zakɔbe mavofodai ma ɣundiɣiiti,
wɔi wo zeini Izelaye le nuɓuseiti unda!
Wa sɔle fai wɔinzeɣezu,
wo telebodai maave.

¹⁰ Wa Siyɔn losu ga nu vaai,
wo Zeeluzalɛme lo ga suɲɔi.

¹¹ Ta-ɣundiɣiiti ta tukpɔi ɣaalevezu lobɛanii maazu.
Kenɪ ti ta-zalaɣa ɣula nuiti sala pɛ, ti va nuiti kala ga tɔ gooi.
Kenɪ ti ta-GALA goo wo nuiti sala pɛ ga walii, ti va velela vele vaa wo.
Ti da voluzei ɢooɣɔ GALAGI va, ti da ɣɛ ma:
«ɢooɣɔ GALAGI la gi zaama ba?»
Da ma, maanɔɣɔ nɔpɛ ge la zeelia gi ma.»

¹² Naa ɣa é ba, wo maavele ma,
Siyɔn ɣa woli, eɣɛ kpalagi,
Zeeluzalɛme ɣa ɣɛ ga kɔtu zidɣigi,
dɔɔɔi ɣa GALA pɛleɪ ma ɣizeɪ maabɔɔle.

4*GALA ka masadai ɣɛ Siyɔn*

¹ Yeeɣɛɣala ɣaaɓelagiti ta zeelina,
ɢooɣɔ GALAGI ná-Pɛleɪ ma ɣizeɪ ɣaa ɣa ɣooza, é lo gizeiti pɛ maazu,
toɣa lo gize goiti pɛ maazu,
nuɓuse vebei ɣa ɣɛ liizu pɔ be.

² Zii ɣiligiti ta ɣɛ liizu ná, ti da ɣɛ ma:
«À va ade le ɢooɣɔ GALAGI ná-gizeɪ ma,
Zakɔbe ná-GALAGI ná-Pɛleɪ wu,
naa ɣa a ke, é ná-peleiti deɛ ga adeye,
ade va zie ga ná-peleiti.»

Mazɔɔɔ Siyɔn ɣa tɔgi a zeɣɛ ná,
ta ɢooɣɔ GALAGI laawooi ɣa zɔɔɔ Zeeluzalɛme nɔ.

³ Toɣa zaamazu logi wo nuɓuse mɔinmɔin zɔɣɔzu,
toɣa ɣɛ ga zii wolaiti ta-lukpɔɣaaleve nui, anɛɛ zɔiti ti maaɣoozaai.
Ta ta-ɣooɣɔ woɣa zɔkpɔiti ke ga kaliiti,
ti ta-beɛinti ke ga molo leve woɣaiti.

Zii la mɔ valaa zii va,
nu la mɔ kɔɣɔ vaa ma ɣala boga.

⁴ Eɛ ka ná-leezen be le la ziileigi zu, ta ná-kooleɣoole gulu belei,
nu nɔpɛ ge la bɔla maalua mɔnɔ,
mazɔɔɔ ɢooɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii, ɣa é boga.

⁵ Zɔɔma nuɓuseiti ta ziezɔ ta-ɣalagiti daaseigi zu,
kele ɣiya ma, gá ye ziezɔ ɢooɣɔ GALAGI ada-GALAGI laaseigi zu, eyɛsu ɣɔ.

GALA ka ná-baala kpulugi ɣaale ba

⁶ ɢooɣɔ GALAGI wooi ɣaa:
«Naama volo ná, ná ná-baalagiti gaale ba,
zɔiti ti maaleɣɛfɛgai, ta zɔiti ti zuvazagai,
niiti gè ti zopele ɲɔuni.

7 Zoiti ti maalegefegai, nà naa mótaiti make,
zoiti ti maafoozani, gè naati ke ga zii wola.
Gooḡo GALAGI ḡa masadai ḡe ti unda, Siyḡn gizee ma,
é zo názuve ma, eyesu ḡo.

8 Da ve, Zeeluzaleme ḡizee, è welezu nuḡuseiti ma,
eḡe baala make nui é wele baala kpulugi ma,
ḡa ga va da-masadai zolḡosu volu, nii é ḡeni è ya mḡungi.
Zeeluzaleme ḡa ḡe volu ga masadai ma laa wolai.»

Zeeluzaleme ná-voluḡulai ta unḡḡo fai

9 Lee 6ee ḡa wo toozu niizu, niizu Zeeluzaleme nuḡuseiti?
Masa ge la mḡ wo ve 6aa?

Wo lené nui zaa 6aa,
taḡai wo zosu ḡani, eḡe anzanu a ḡe doun zolḡosu?

10 Siyḡn laaveaiti, à 6ḡḡo zḡbili ga taḡai,
wo kpalagi wo, eḡe anzanui é doin zolḡosu!

Mazḡḡo wa ḡulazu taai va,
wo zeii dḡḡo wolai zu,
wa liizu, eyesu wo zeeli Baḡilḡone.
Kele miná ḡa wa unḡḡoḡi zolḡo ná,

Gooḡo GALAGI ḡa wo ḡeya volu,
é wo ḡula wo zili nuiti zea.

11 Kele niizuve, zii mḡinmḡin ge ḡaaléa ba wo laalḡḡoma,
ti da ḡe ma:

«Baaḡula faan wa-laai ma!
Ade Siyḡn taai tei koloḡolosuve ḡa!»

12 Kele ti la Gooḡo GALAGI ná-devee ḡwee,
ti la kisu vaiti gaḡaazu,

ti la kwee ga é ti ḡaaléve ba,
eḡe molo ḡiliiti, é ti vu ti-loḡazuve.

13 Siyḡn nuiti, à wuzegḡe, wo moloi loḡa!

Nà minei losu wo va, é ga kolui,
gè wo-volokagi ḡe eḡe kolu 6ḡigi,
wa nuḡuse mḡinmḡin deeve ḡḡḡowu,

wa ti-yeaḡḡligi kpein ke ga Gooḡo GALAGI nḡḡo,
ta-naavoloi kpein ka ḡe ga Gooḡo GALAGI nḡḡo, eteai pe Maligḡii.

14 Kele niizu, à wa-ḡḡḡo nuiti gaale ba, Siyḡn nuiti!

Ta ga ade zeii kele su,
ti Izelaye ná-kundiḡii loḡa gaazuve ga tukpoi.

5

Masagi ḡa zolḡo Beteleyeme

1 Da ve, Beteleyeme Efelata,
ḡei è ga taa goi Zuda laa wolaiti saama,
è vo be ḡa nu ḡulazu ná bè,
zoi a zeii Izelaye nuḡuseiti unda,
nii ná-fai lozeizuve ḡulaai wḡḡḡḡḡo ma ziegḡi zu,
yeeḡḡḡalaiti ti leveḡai kaite.

2 Naa ḡa é ba, Gooḡo GALAGI ḡa de a ḡaazuzegḡe ná-nuḡuseiti ba,
eyesu naama yeei zeeli, yeei anzanui naa,

nii maaneai é doin zóló, naa sóló.
 Keegeleai mótaiti ti yesu duólai zu,
 naati ti va volu, ti vu Izelayele nui zóiti ma.

³ Tóun ka zeí ga pagó,

é lo ná-baala kpulugiti tufo ga Góofó GALAGI ná-zobogi,
 ga Góofó GALAGI maaniagi, nii é ga ná-GALAGI.
 Ná-nubuseiti ta zenvui wo ziileigi zu,
 mazóló ese pe ka bólo adave pe,
 eyesu zou béla ga ná pe.

⁴ Naa fá gfe ga ziileigi!

Siegi zu Asiili nuiti ta vaa la, ti lo gá-yooi zu,
 ti lo gá-vele vagoiti bu,
 gá totufóiti ta kundigi moinmoin teve ti laalófóma.

⁵ Ta-góofó zólaiti saíui zu,

ta-zobogi fá gfe Asiili yooi ma, Nimelode yooi.

Tó bófoi tofa gi gula Asiili nuiti zeezu,

siegi zu ta gá-you gwepelemave maazuóde na la, ti lo gá-yooi zu.

Izelayele nubuseiti ti zii filigiti su

⁶ Izelayele nubusei mótaiti ta ye nubuse moinmoin saama,

ta gfe ege nádá pagó Góofó GALAGI tevesu,

ba ege sabalagi é vuuzu tufai fá,

zee la laani nu nape ma,

ki ge la loni nubuse va.

⁷ Izelayele nubusei mótaiti ta ye ziiti saama,

nubuse moinmoin saama,

ti zu fá baa, ege zalai é dóbo zuaiti saama,

baa ege zala bokpági é toganiiti saama.

Siegi zu é levesu da, é fá gófólo ti ma, é fá ti vali ga,

nu nape ge la kulaa zea.

⁸ A yeeve wo-bóefófóiti ma,

ta mánó wo zili nuiti pe ti gologolo!

GALA ka ná-nubuseiti nade

⁹ Góofó GALAGI wooi fáa:

«Naama volo ná,

nà wa-góofó zooiti pe kula zoi va,

gè wa-góofó wotoloiiti pe kologólo.

¹⁰ Nà wa-yooi ma laa wolaiti pe kologólo,

gè ada biingiti suvaza, veti wo voluzeidai naati ba.

¹¹ Nà zofo vaiti pe kula wo zaama,

ungaizié nu nape ge la m gfa wo yeema.

¹² Nà kóofó ganigiti kula wo zaama,

gulu zaíaaíti ta kótu zigigiti,

wo la m nókóga ani nape bu, nii wo kpeteai ga yeei.

¹³ Nà wa-zale góo wuluíti tóofóla,

gè wa-laaiti kologólo.

¹⁴ Nà potokulai gfe zii filigiti ma, ti la gfoloni bè,

ga ziiígaawanai ta ziiífulagi.»

6

Tukpɔi é Maligii ta ná-nubuseiti zɔɔɔzu

¹ A woilo degemɔ naa ma, nii Gɔɔɔɔ GALAGI bosu:
Wuzegɛ, è lukpɔ gizeiti kakala,
gize goiti ti è-wooi meni!

² A woilo, wa ve, gizeiti, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-tukpɔɔaaleveai ma,
wa balaa zooi wu bɛdegiti ti la jiiikpiga pɛ!
Mazɔɔɔ tukpɔi ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ta ná-nubuseiti zɔɔɔzu,
kpɔɛi ɔa ti yɔɔɔzu ta Izelayɛle nuiti.

³ Maligii ɔɛ ma: «Nà-nubuseiti, leeni ɔa gè kɛai ga woye?
Leeni ɔa gè wo bɔɔni la?
A gòoi ɔaavote dɛɛ!

⁴ Tɔɔzei gè wo ɔulani Ezipete yooi va, wo va ve!
Gè wo unmɔɔni, gè wo ɔula duɔlai zu!
Gè Moize ta Aalɔn ta Miliyamɛni toni wo luɔɔ!

⁵ Nà-nubuseiti, à ɔize su ga,
Moabɛ masagi Balake faa jɔi leveni wo laalɔɔɔma,
wo ɔize naa zu, nii Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame goɔɔaavoteni da.
Gè yɛni wo va, é zo Sitime é li Gilegale,
wo kɛɛwotiiti kaani, niiti ti zɔlegai,
nèi gè ga Gɔɔɔɔ GALAGI.»

Nii Gɔɔɔɔ GALAGI pɔ ga nubusei da kɛ

⁶ Leeni ɔa nà li gè lo da, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu,
siɛgi zu gè liizu nɔkɔsu da tɔun bu, GALAGI é Anii-Pɛ-Unda?
Gala zalaɔaɔiti ka nà li ga tiye pɔ baa,
ti ga kona gila nike yivoiti?

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa yeezei nei, baala sine bulugiti bu?
Baa gulɔi ma boigi la eɔɛ zie wolaiti?
Baa gè dɔun mɔungi ve nà-tɔ koloɔɔlogiti faa zu,
nii a kɛ é nà-kotoiti suvaaye?

⁸ Ee, ɔa ve nui, ti è ɔalagɛ ga tuva vele vaɔɔi,
ta nii Gɔɔɔɔ GALAGI wɔinni ga è kɛ,
toɔa ga è zie ga soledai,
woɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nɛɛ è ve, è ɔa zie la,
è zie ga pagɔ unmaayei zu, ga ɔa-GALAGI yiima velei.

GALA ka yaavai ta toomai zala

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa bɔɛzu taa wolai vɔ,
ɔimalai ɔa ga nu unfe daaseigi ma:
«À woilo zeli ma, é losu wo ma, wo maɔɔlo vai zu,
wo woilo naa woi ma, zɔi é devei wosu!

¹⁰ Nà zoo nei gè va bu ga faa jɔu ɔɛ nuiti
ti ta-veleiti buulaave ga naavoloi solɔɔɔgai yaavai zu?
Ta zɛɛ ɔɔɔɔ bo ganiiti, ti la kula ɔɛɛni su, naati wɔin la mà?

¹¹ Gè la zeliloga naati ma baa,
zɔiti ti zɛɛ ɔɔɔɔ ganiiti seɔɛzu ta-bɔɔi zu,
ti ɔa nuiti yaava la?

¹² Taai tei su naavolo nuiti ta ga tooma nuiti,

taaveai teiti ta da zeei wo, yaava negi ga é ti-la.

¹³ Naa ga é ba, na wo zopele jɔuzu eyesu wo zeebe,
gè wo gologolo wa-gotoiti faa zu.

¹⁴ Wa daami wo, wo la yigɔa,
pului la zegea wo ma.

Zoi wa make, naa la makega.

Zoi wa ba maazu,
na naa gologolo ga kɔɔi.

¹⁵ Wa faza, keɛ wo la tevea.

Wa wolive wulɔi beɛ, wo la wo-maavaa gea ga ta,
wa dɔɔ bɔigi beɛ, keɛ wo la ma lɔɔi ta pa kpɔlea.

¹⁶ Wa ziezɔ ga pele jɔi masagi Wɔmeli deeni,
ta Akaɓe na-peleyegei zie velei ga wo ziezɔ la.

Naa ga é ba, na vaazu ga wa-laai gologolo sabui.

Nà wo ge ga jeeɗulasu anii,
nà-nubuseiti ta-unfegi ma gasɔi ga la wo unma.»

7

GALA keelai wɔb vai nubusciti ta-yaava vai zu

¹ Ee! Maaɔɗɔa! Gè gea ga naama nui,
é vaazu gulu waa ɗulazuɓe, ti bega voluma ga ti ɗula ga,
egɛ zoi é gulu waa ɗɔpɔgiti gaiziezɔ kula nuiti polu velei.

Keɛ leezen ɗila kpala ge la ná, nu a mi,
kooleɗoole gwaa ma neene gila kpala,
nii gɔla wainɗai ma.

² Woɗɛɗila nuiti ti bega zoi ga,
sɔle nu nɔpe ge la mɔ ná.

Nu vaa ɗisiei nɔ ga é ti pe ziimave,
ti da bɔɗɔ gaavene, ti ɗilagilagiti pe.

³ Ti ɗelegelege faa jɔi ɗeezɔ, ti yee la ɗulaa su.

Kundiɗiiti ta tukpɔɗaaleve nuiti ta lobeanii ɗulazu nuiti zea ga maabaai,
nu wolaiti ti da ti yiima vai wo ti ma,

ti pe ta zoloosu faa ɗila ma.

⁴ Zoi pagai ti zaama, naa ɗeeve egɛ ɗaingiti ti ɗaaleai ba,
ti zaama, zoi sɔlegai ti pe ba, naa jɔu é leve ɗaingi ma lɔbɔɗelegi va.

Wɛɛ, wo zala voloi ɗana va,
nii wo make nuiti ti boni, GALA goo wo nuiti.

Niizu, wa niina kitevei zu.

⁵ Mina la è-wɔla la,
mina voluzei è-neɗɔɗɔ va.

Dama, è mina laalao è bɔɗɔ anzai ɗaazu.

⁶ Mazɔɔ doun zunui ga keɛge wainzege,
doun anzani wuzege dee laalɔɗɔma,
leemɔɔin ná-doun anzai wuzege daalɔɗɔma,
ese sili nui ga ge ga tɔ bɔɗɔi ná-peleyegei wu nuiti.

Nu la GALA ná-maawainɗai la

⁷ Nɔn na, na wɛɛzɔ ga ɗooɗɔ GALAGI ɔɔ pelei,
nà ɗitosu na-kizo GALAGI va,

da gá-gfotoiti kpein pili ya kpolođei ma valii zu.

²⁰Ungo, da da-woogęgiladai gula kełema Zakōbe mavofodaiti be.

E è-zaalai gula kełema Abalaame mavofodaiti be,
eđevelei è ma minazeđegi woni da kaite wōłwōłi gi-memewolani be.

Naḡuume Ná-Sευει Wooi lɔɔzeigi

Naḡuume ná-sευει ḡa Ninive wolo vai wosu ma yeelufɔ, Asiili nuiti ta-masadai ma laa wolai, nii Izelayele ḡeni duɔlai ti ya. E zευeni Tεβese zo siegi laawu Asiili nuiti be kona undɔzita puulɔzita maazu savagɔ (663) ma, aisa Yesu va zɔɔɔ eteai zu, ta Ninive wolo ziegi laawu Babilone nuiti be kona undɔzita puugɔ maazu felegɔ (612) ma, aisa Yesu va zɔɔɔ eteai zu.

Faa wola zeizu savagɔ ḡa e niima zευei zu: Faa mɔungi ḡa faiti pe deezu e ti zu ḡe kala, ta e GALA ná-zobogi le, e masadai ḡeezu la kpeteaniiti kpein unda, ta e eteai lukpɔḡaalevezu la (1:2-8). Fai velesiei ḡa zobogi naa ḡula velei leezu kelema naama ziegi zu ḡundiḡilai zie velei zu, Naḡuume ná-foloi zu, Ninive taa wolai naa ḡologɔlo fai zu, nii e ḡulani naa zu, naa ḡeni ga Zuda nuiti fie fai (1:9-2:3). Fai savasiei ḡa Ninive zuḡologɔlo pelei leezu, ta zobogi nu a pokɔḡa ma (2:4-3:19).

GALA ná-keelai ná-keela wooi la ḡeni nɔ ga, e Ninive ḡologɔlo fai na laazeeli. Kele Naḡuume ḡa náve ḡologɔlo fai leezu ga, keeue ga GALA ná-tukpɔḡaaleveai. Taa wolai, wasogi ta nu vaai ta kologɔlogi su, Ninive ḡa ga nubusei ná-zobogi, kpeteai faiti maazu, nii GALA ge la vaani bu. Naḡuume ná-sευει ḡa leezu ga adeye, e vile niizu vaiti ba, ga naama zobogi ma zii pe deveue ga gaavala ba.

Tukpɔ vai Ninive laai laalɔḡma

¹ Keela wooi ḡa ga nii, e wosu Ninive * ma. Naḡuume Elekɔse nui ná-kulakelɔma zευei.

² Ḣɔɔḡo GALAGI ḡa ga GALAGI nii toloai ta potokula nui. Toḡa nɔnɔi votokulazu, ná-ziiḡaawanai maayikibe gola, toḡa da nɔnɔi votokula sakpenɔḡoiti ma, toḡa da ná-ziiḡaawanai zeii yiiima sili nuiti daalɔḡma.

³ Ḣɔɔḡo GALAGI yii la da ga ḡula fala, ná-zobogi zuwɔɔlɔve, kele e la da ga faa ḡuɔ ḡe nui zalalalai ye ga. Fiile wolai ḡa da lokoleve, siegi zu e levesu da. Tonabiingiti ka ti ga kɔḡa vufuligiti.

⁴ Toḡa da zeli lo kpolodei ma, e fo su, toḡa da zie wolaiti pe fo su.

Basan ta Kaalemele lufaiti ti boikpɔi, Liban lufa vuaiti ti voolo. †

⁵ Siegi zu e wuzegjezu la, gizeiti ta da bali, gize goiti ti da niikpi, eteai zasu ḡa da bali gaazu, eteai e bo gaa anii pe ba.

⁶ Be ḡa a zoo e lo tuḡo ná-ziiḡaawanai zu?

* **1:1** Ninive ḡeni ga Asiili yooi ma masa taa wolai. † **1:4** Basan, ta gulu beleiti ti Kaalemele gizei ma, e veε Liban ḡizeiti ba, mináti ka aniiti ti bena wola bete ná, naama yooi yɔḡɔzuue.

Be ɟa a ye loni tuɟɔ, zii a ɟulana?
 Ná-ziiɟulagi ɟa da ɟe eɟe abui tevegai,
 anɛɛ kɔtu wolaiti ta da vuka tuɟɔ.

⁷ Ɔɔɟɔ GALAGI vage,
 toɟa ga nu laɔɟuzu kidaavili foloi.
 Toɟa da ɓaa naati maazu, zɔiti ti laɔɟuzu pɔ be.

⁸ Toɟa Ninive ɟologɔlo metu ga zievegi é vuuzu ya,
 é sili nuiti daavili kpidii zu.

Nii ɟa wosu Zuda ma

⁹ Leeni ɟa wo ɟisiezɔ su Ɔɔɟɔ GALAGI laalɔɟɔma?
 Toɟa é faa zuɟologɔlogi ɟeai metu,
 kidaaviligi vaala la ɟea fele!

¹⁰ Ti ɟeeve eɟe kpɔvɔi zu ɟaingiti ti velevelegai ɓɔɟɔ ma,
 ti dɔɔi ɓɔlezu eyɛsu é ti zo.
 Ta ɟala metu eɟe tufa vɔɔi.

Nii ɟa wosu Ninive ma

¹¹ E vɔ be ɟa nu zeɟeai ná,
 nii é ɟeni ɟisiezɔ faa ɲɔi zu Ɔɔɟɔ GALAGI laalɔɟɔma,
 é da nu naka ɟisiei wo.

Nii ɟa wosu Zuda ma

¹² Ɔɔɟɔ GALAGI wooi ɟaa:
 «Anɛɛ ni wo zili nuiti mɔinve, ti zuɓa,
 ta ɲeele, gila kpalaa ge la yeɟa ná.
 Anɛɛ ni gè wo unfeni,
 gè la mɔ naa taɟili kea pɛ.

¹³ Nà wo viesu niina,
 gè wo ɟula wo zili nuiti ta-luɔlai zu,
 gè wa-yɔɓɔɟɔiti galeɟale, ti vie wo ma.»

Nii ɟa wosu Ninive masagi ma

¹⁴ Wele nii ɟa Ɔɔɟɔ GALAGI deveai è laalɔɟɔma:
 «È la è-mavofoda zɔɓɔga, è-laaseigi va veɛ ti va,
 nà da-ɟɔɟɔ ganigiti ti ga gului ɓa kɔlu ɟaawuungaiti kula da-ɟalagi ná-pɛlei
 wu,
 gè ti ɟologɔlo.
 Nà da-ɟabayɛɟei ɓete,
 mazɔɓɔ nɔn gaazu, wo la mɔ ga ani nɔpɛ.»

2

Nii ɟa wosu Zuda ma

¹ A wele keelai va, é gizeiti ma,
 é da va ga woo niine vagoi,
 é ziilei fai laazeelizu. *
 Zuda nuiti, à GALA fai ma vetiiti kevele ɓete,
 wo wa-minazɛɟɛgiti daazeeli GALA be!
 Mazɔɓɔ nu ɲakai la mɔ ziaa wo zaama pɛ,
 é ɟologɔloga metu.

* 2:1 Wele ve: Eza 52:7.

Ninive wolo vai ma fulakelamai

² E gologolo nui gana va è laalagoma.

Da-ada biingiti make!

Gaaba, è wεε peleiti ma,
zaamaḡili, è gaaba ga zεbei pe!

³ Mazɔɔ Gooḡo GALAGI ḡa Zakɔbe mavofodaiti ta-lebiyai veezu ti ya volu,
é Izelayele ná-bɔɔlɔlai ve zea volu.

Toosu nuiti ti ti ḡaavalani ba,
ti ta-leezen belei gologolo.

⁴ Ani bɔigi ḡa siaai kooḡo nuiti ta-ḡooḡo zεpegiti ma,
ta-zalavusuiti maagilive ga seḡe bɔigiti.

Siεgi zu ti ḡevele beḡtai la kooḡo vai ma,
kooḡo wotoloiti kpɔive eḡe abui,
kpeɛinti ti da bali.

⁵ Kooḡo wotoloiti ti da bize taazuve ga ziiḡaawanai,
ti da bize adaveti,
ḡa ti ḡa nɔ ga sɔmɔgiti ti ḡaazogai,
ti da bize mini-o-mini eḡe mainmain.

⁶ Ninive masagi ḡa ná-kooḡulubaiti tolisu,
kele ta ziezū, ti zu da bali.

Ti zo nuiti ta bizezu ga lia siḡigi vɔ be,
bɔḡo maalobosuve beḡve miná.

⁷ Zie wolai luḡɔzosuve laave vieni,
masa pelei woloni!

⁸ Ti anzanu masagi maḡakai vilega, ti lia la,
ná-botiḡe anzanuiti ta kpalagi wosu eḡe poopogiti,
ta-yiibɔɔi zu, ta ḡekegiti sulogazu.

⁹ Ninive ḡeni ga zie make diḡi wolai,
kele ziei pe ge vua ya, é ḡula su.

«À lo, wa ve! A lo, wa ve!» Kpeei gana é loozu,
kele pela nui tanɔpe ge la ḡaleni ma.

¹⁰ A ná-waliiti zεve, à ná-zanugiti zεve!
Taai ná-naavoloi la beḡa pe,
ani vaḡoi letele ka é vuuni ná.

¹¹ Tooma vai, ḡama vuu vai, ta nu vaa vai!
Nuiti iḡotevove ti-yiimave,
ti-ḡiibiiti su da bali,
ti lɔɔzulevea, ti-ḡaazuveḡi maavala.

Fɔnimai woga ga zalai

¹² Leeni ḡa keai ga zalai ná-zεḡei?

Uε zala yivoiti ti ḡeni ḡonɔḡi zɔɔsu ná,
nu nɔpe ge la ḡeni ti bɔɔzu ná,
zala zinei a la liina ti-ḡonɔ gaiziezuve.

¹³ Zala zinei ḡeni suai zosu ma yivoiti be,
é da tanigaa ḡodaaleve zala zaaiti be,
é ná-zεḡei laave su ga daamianigi,
é sulaave ga suaiti, é ti valiivaliai ga.

14 Gooḡḡ GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡaa:
 «Wele, nà ḡa gè è laaloḡḡma,
 nà da-ḡooḡḡ wotoloiti keezu ga zuuui,
 da-zala yivoiti kpein ta za koomave.
 Toomai è keezu eteai zu, nà ḡa gè naa besu,
 nu la mɔ da-ḡeelaiti goomeniga.»

3

Maanḡḡi ḡa ḡama vuu laai ve

1 Maanḡḡ ḡa ḡama vuu laai ve,
 nii é masadaí ḡeezu yaavai maazu,
 é ná-kpetei wosu ga toomai,
 yeenɔpe toḡa toomai ḡeezu!

2 Kpakɔi lugi ḡa é menisu ná,
 wotoloiti kḡḡ lugi ta sooiti tugi,
 kooḡḡ wotoloiti tugi ná.

3 Soo biɛ nuiti ti da kooi loo,
 boḡa zɔkpɔiti ti da ḡiikpi,
 meeiinti ti da mainmain zaḡa.
 Nu maawanai laawɔɔba,
 nu vooomai ḡe adave pe nɔ,
 nu la zooga gaalusu,
 nu da zie poomaiti ma nɔ ḡḡ!

4 Naa pe ge ḡeeni tɔɔzei koloḡolo anzanui ná-koloḡologi va,
 ná-pagi loḡḡ ḡulaai, gola zoogai sale vai la.
 E ḡeni nubuseiti ta zii ḡiligiti maamiizu,
 ga ná-koloḡologiti ta ná-sale vaiti maavele.

5 Gooḡḡ GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡaa:
 «Wele, nà ḡa gè è laaloḡḡma,
 nà da-lookɔbai ḡulazu è ḡɔba, gè pee è ḡaazu,
 gè è-maapakai le ga zii ḡiligiti,
 zɔɔma masa zooiti ti baagula è ma.

6 Nà kava luulai vilisu è ma,
 gè unfegi yei ga de,
 gè è ḡe ga pete ganii.

7 Nu nɔpe a è ḡaana, toḡa vela è va,
 é ḡe ma: «Ninive ḡologologa.
 Be ḡa a maawɔinḡa?»
 Mini ḡa nà gaanene nua zɔɔɔ ná è ve?»

8 E vizɔ ka bogai Teḡese* va baa,
 taa wolai é ḡeni vuuni zie wolai Nile ma bekegiti zɔḡozuve,
 ziei ḡakuni ma, zie wolai da make,
 naa ḡe ma ga sigigi?

9 Etiyopi ta Ezipete, naati ka zeelaani ti ma,
 ta-zɔbogi volu la ḡeni ḡulaa.
 Pute nuiti ta Libi nuiti, ta naati ka ti yeezoni.

* 3:8 Teḡese ḡeni ga Ezipete masa taa wolai, nii Asilli masagi Asuule6anipale koloḡoloni.

¹⁰ Anεε naa ve, tɔ balaagi liini duolai zu,
ungo, ti soni ga duoi, ti lii la,
ná-doungoiti balaa, ti ti baani taazuve ná pe.
Nuiti ti zeizumaanεeni, ti naati segeni ga kpakutoomai,
ná-kundiḡi wolaiti kpein, ti yɔlɔḡi loni ti va.

¹¹ Da balaagi, da-laḡai ḡa è zo eḡe dɔoi, da lɔḡu.
Da balaagi, da lɔḡufuzu ḡaizie,
è va ḡula è zili nuiti zea.

Ninive ná-zobotalai é va bɔḡɔ ḡula

¹² E-voluzeizuveti pe ti ḡea ga kooleḡoole gului, nii ma waai ga yɔḡyɔḡɔ.
Nu a ma wului niikpina nɔ feya,
ti vu ya naama nui laave, zoi é wɔinni é mi.

¹³ Da-zalavusuiti pete,
anzanuiti nɔ ḡana ti è ya,
da-yooi laaveti daalaoga gola è zili nuiti tuḡɔ,
abui ta-zɔḡḡiti gala.

¹⁴ Ziei zaḡa bɔḡɔ ve, tɔzei da ga va zeizu keke su,
ta bɔ è maalobo fai va.
Pene vɔlɔiti kpete, è biliki loḡazuveti to!

¹⁵ Keke da zaazu, è ḡala abui zu,
ḡa è za kɔoi zu.
Da ḡoloḡolo eḡe daaiti, niiti koto zivoiti ti ti miai.

Ninive zuwoga

Da-nubuseiti ti buunni va eḡe koto zivoiti,
ti buunni va eḡe koto kpulugiti.

¹⁶ Da-yaḡoiti ti mɔinni, ti leve geezuve zomideḡaiti ba.
Eḡe koto zivoiti ti anii pe miizu, ti ḡove.

¹⁷ E maazuveite nuiti ta ḡe eḡe kotogiti,
da-wotiḡe nuiti ti ḡe eḡe koto kpulugiti,
ti vuuzu gulu veevele koiti ga, kɔle zieḡi zu.
Foloi a ḡulana, ti zeḡe ná, nu la mɔ ti ḡaa.
Nu la mɔ kwee, ve ti liai ná.

¹⁸ Asiili masagi, da-ḡundiḡiiti ti nia,
ti la wuunga eyesu ḡɔ.
Da-ḡɔḡululubaiti ti la mɔ niikpisu neḡelein!

Da-nubuseiti ti vazaga gizeiti ma,
nu nɔpe ge la ti ḡaalεzu ba.

¹⁹ Da-nimizai zo keleḡele kili ge la ná!
Palai loa è va, nii é la vɔloa pe!
Fai nii seidai è ma, zɔiti pe ti menisu,
ta yealɔḡazu nɔ è ma.
Be ḡa è-zɔ nɔi ta la zeelini ma, è ḡeni keεzu yeenɔpe?

A6akuke Ná-Sευει Wooi Ioozeizuυε

A6akuke ná-sευει ǵa GALA goo wo nui ǵaazulo pelei lεεzu ga adeye, faa6aagi ma yeeǵeǵalai zu, nui υe é nu ǵiligiti ta-b6lai z6o6su, é da zeliu lo faa ǵ6i ma, é wooǵula GALA ma, ta é ǵoozune, siεgi zu é ná-gooǵaavotegi z6o6su da. Niima zευει ǵεeni kona und6zitari (600), aisa Yesu Kilista υa z666 eteai zu, naama ziεgi zu ǵa Babilone nuiti ti zeini la folo ǵulazu υeiei ǵ6ba yooiti unda, názu ǵa Izelayele nu6useiti ti ǵeni b6ǵ6 ǵaazaǵasu da, ziizoolai zu, ga, ta-eteai ǵa vaazu ǵεεzu ǵale, ta ti y6ǵzυυε ǵa vaazu ǵεεzu ǵale ta GALA.

GALA ge daawoo wo nui wooǵaavoteni, é keela woo υe zea, n6n6 ma ziεgi zu nuiti ta-vaa ma, ta yeeǵeǵalai zu nu6useiti pε ta vaa ma, è ǵε ga wooǵeǵila nu GALA bε, naa ǵa a zobogi υe è υe é eteai ziε (2:4) é maa6ungu wo ga ladalai, eyεsu GALA ge losυυε ǵε (Gaaǵwesu 3).

Woza a 6aana, siε moim6oin su, nu ǵa da A6akuke ná-sευει maaloli, nii a kε é naama ǵitogi z666. P6le ná-tεnεgi é boni ga GALA ná-nu6use m6ungiti, nui ná-wooǵeǵiladai é υilε GALA ba, naa ǵa é kidaalevei lεεzu Yesu Kilista ná-GALA ma (W6l 1:17, Gal 3:11, E6u 10:38 υete 6alaagi).

¹ Keela wooi ǵa ga nii, GALA ge dεeni ga GALA goo wo nui A6akuke.

GALA goo wo nui GALA toli fai ga é b6 ba

² Nà yesu é lolisu eyεsu siεgi bεgele zeeli,

Ǵooǵ6 GALAGI, ga é kp6bai ǵε?

E la woilosu ǵ6oi ma.

Nà kpeei loozu ga: «É b6ida!»

E la unm66gi wosu?

³ Leeni vaa zu é telebotala vaiti pε dεεzu ga ze?

Leeni vaa zu é vaazu bu, è ǵε ga maan6ǵ6 vai υete nu?

Toomai ta nu6use maan6ǵ6 vai n6 ǵa ǵε kaazu maaǵoolii zu,

sakpégi ta kp6ε vaiti n6 ǵa ti ǵεεzu adave pε.

⁴ Naa maaυele ma, nu la m6 ziεzu ga t6gi,

s6le faa la m6 ziεzu.

Maz666 faa ǵ6u ǵε nuiti ti la vaazu bu, telebo nuiti ti υa boti ǵε,

tukp6iti ti ǵaalevezu, ta levezu yaavai maazu.

GALA ná-gooǵaavotegi

⁵ Maligii ǵε ma: «A ǵaazulo dεε zii ǵiligiti ba,

wo laa ǵa v6 ga duai.

Maz666 wa yesu vulua, wo naa ǵa, nii é vaazu ǵεεzu,

fai naa é ǵεεzu, nu a la bona wo ma, wo la 6ena la da.

⁶ Nà vaazu ga Babilone nuiti,

suǵ6u nu6useiti, ti ziliai,

ti biziεzu eteai zu

ga boa yooiti kula ti ya.

⁷ Ti maayikiυe, ti maalua,

tiya b6ǵ6 ǵa ti ti yiima vai levezu ga ta-zobogi.

⁸ Ta-zooiti kpizευe, é leve k6ii υa,

ta-ǵiigi ǵaawanave, é leve zulu6uiti t6n6i υa, ti nu bεεzu kpidiu.

Ta-zoo bizε nuiti ti ɔɔɔba loɔa, ti zεɔe ɔɔozama, ti va,
ti ɔɔve eɔe koɔei, é loozu ná-daamianigi ma.

⁹ Nuɔusei naati pe ta vaazu tooma vai nɔ ma,
ti ɔaazulogai nɔ ti-ɔakalave va,
ti da duɔiti gaale ba eɔe ɔaɔaegi,

¹⁰ ti da ɔeɔɔɔɔ masagiti su,
ti da kundigiti ɔe.

Ada biin ge la ti ɔaazu ga faa,
ta polɔi zigitona sigigi va, ti le ga ti naati so,

¹¹ ti leve eɔe fiile wolai, ti li ná taɔili,
ti ɔe ga sɔba nui, ta-zεbei ɔa ti keɔzu ga ta-ɔalagi.»

GALA goo wo nui wooɔula vai GALA ma volu

¹² Kele kaite wɔɔwɔɔ, da ɔa è ga ɔɔɔɔ GALAGI,
da ga ná-GALAGI, ɔadegai, gi la zaa!

ɔɔɔɔ GALAGI, ná-fasai é makεsu,
è yiimazeɔea ga gi zili nui niiti, è zobogi ve ti ya,
è ɔe ti tukpɔi la gi unma.

¹³ E-ɔaazuve ti ɔadegε gola,
è va va bu ga è faa ɔɔi ɔa,
è la zooga zeizu kpe, è da wele nimiza vai va.
Leeni vaa zu è welezu nɔ, è la faa nɔpe bosu,
naa zu, nii yaava nuiti ti bosu?

Leeni vaa zu è maaɔesu kpɔ,
siɔgi zu nu ɔɔiti ti zɔiti koloɔolosu da,
tama naati sɔlegai ti va?

¹⁴ Da nuɔuseiti sosu, eɔe kpoloɔei wu ɔaleiti,
eɔe ani vulu goiti ti-ma un ge la ná.

¹⁵ Mazɔɔɔ Babilɔne nuiti ta nuiti sosu,
eɔe kalei kalagi sosu,
ti va ga tiye ta-lumɔi zu,
ti ti vu ɔɔɔ ma ta-zeemai zu.

Naazu ta ɔɔozunεεzu, ti ɔaɔai ɔula.

¹⁶ Ti da zalaɔai ɔula ta-lumɔiti be,
ti ani maku neɔnegiti gala ta-zeemaiti be,
mazɔɔɔ naati sabui zu, ta zoo ti laami,
daamianigi mɔin ti ya, gola neε.

¹⁷ Ti ye nɔ ta-lumɔiti suwosu,
ti da zii ɔiligiti paa, maawɔingfa la su?

2

Telebo nui ɔa zie ná-kidaalevei zu

¹ Nɔun ná ye su ná-ada makεsuve,
gè loni sigigi ɔa,
ga gè kwεε nii GALA ge bosu mà,
ta velei ná ná-kpee wooiti gaavote da.

² ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔaavoteni, ga niima wooiti:
«Nii gè deɔzu ga de, naa zεve,
yeevɔe ba kokologiti ma,
naa ɔa a ke nuiti ti da kala ga pagɔ.

³ Yeegefɛgalai la de zeelini
ga kulakelɛmai tei daa va zeeli,
kele toɟa na maaɓuɟa keeyeei va,
é la valiboga pe.
Sulebi pa, maaɓoun,
mazɔɔ daa ɟa zeeli nɔ ti,
é la zegea ma pe.

⁴ Nui daavegai ga wasogi, é la zalega ziimave,
kele telebo nui ɟa zie ga ná-kidaalevei maavele.

⁵ Gaamazu, doɔi yaavave,
gaazulee nui la da ga zeida kpe,
toɟa da ɟodayegei zuwɔɔɔ eɟe govealaazu.
Zii la leida eɟe saai.
E da li nɔ ga zooiti soga,
é da nuɓuseiti pe gaale ba ɓɔɟɔ ma.»

Nimizai ɟa gaazumaavɔɔ nuiti tuɟɔ

⁶ Nuɓuseiti ti zogai,
ti pe ta vaazu jeeɟulasu ɓɔei wosu ti laalɔɟɔma, ta faalaalii,
ti da ɟe ma: «Nimizai ɟa naama nui luɟɔ,
zɔi é aniiti gaaleezu ba, tama nɔnɔ laade!
E da ta ɓɔ maaɟuyee ɟasɔiti ba!
Da yesu naa ɟa, eyesu yelee?»

⁷ Zɔiti wo kuyei veeni ti ma, ti la wuzegea gaamano?
Niiti ta ɟe ɓadɔzu wo ma, ti la wuzegea ɓaa?
Tiya ɓalaa, ta loo wo ma!

⁸ Tɔɔzei wo looni zii mɔinmɔin ma,
nuɓusei mɔtaiti pe ta loo wo ma,
tɔɔzei nuɓusei ɲamai va wo puuzu,
faa zuɟologɔlogi zu wo keezu ga zooiti,
ta taa wolaiti, ta ta-laaveaiti!

Nimizai ɟa woovalada nuiti tuɟɔ

⁹ Nimizai ɟa naama nui luɟɔ,
zɔi é kakama anii ɟaaleezu ba ná-peleyegei ve,
nii a ke é ze eɓe pe unda,
ga maanɔɟɔ mina zeeli ma.

¹⁰ Da-veleyegei ná-unfe fai ɟa na é deveai,
é nuɓusei ma mɔinmɔin kologoloni,
é valaga da-eteai ma.

¹¹ Mazɔɔ sigigi zu ɟɔtuiti ta kpeei loo,
pelei unsuve wuluiti ti daazo.

Nimizai ɟa tooma nuiti tuɟɔ

¹² Nimizai ɟa naama nui luɟɔ,
é ɲamai vuuzu, é taai lo da,
é taai vuuzu ga faaɟaaza golai.

¹³ Siegi zu nuɓuseiti ti botii ɟeezu la,
naama aniiti faa zu ti ɟalazu abui ɟa,
ziiti ti da ɓɔɟɔ ɓɔɔ wafuun,
naa la ga Gɔɔɟɔ GALAGI ná-devei ɓaa,
nii é ga Fai-Pe-Maliɟii?

⁴ Kεευε εγε wozakalagi ma voloi,
ma zezeiti ti da volo, ε gula zeave,
na-zobogi ma laoguzu vai gana!

⁵ Dof zeebei ga kakala vele, ε da li,
kalo kpadima zeebe ga kofog vogiti su.

⁶ Siegi zu a lona da, zoi ga niikpi,
siegi zu ε welezu la, zii giligiti sasu ga bali,
gize wabwabogiti ti buse,
kaite gize nemeiti ti vuka,
veti ti geni mouni ga peleiti, ε da zie la.

⁷ Ge Kusan nuiti ta-zege gotaiti kaa, ti gaavalagai ba,
Madiyan yooi ma veleiti subezegelega.

⁸ Ee, Gofog GALAGI, ε yigaaawanaυε zie wolaiti ma baa?
E yigfulaυε ti laalofoma, ε yigaaawana kpolodei ma baa?
E losu kofog wotoloiti su,
ma zoiiti ti liizu ga de pile solosuve?

⁹ E da-gofog filigi beta,
da-meinti ta ga minazefegiti, ε ti woni.

Lo!

Da zoi valizu su ga zie wolaiti.

¹⁰ Gizeiti ta ε gana, ta da bali,
sabalagi da zoi yebe,
kpolodei wolai da ziko,
ε da ma lakpatakpagi le geezυυε.

¹¹ Foloji ta alugi ti ye loni losυυε,
da-meinti ti zizu ta-wozakalagi gakala,
ta da-bein ε volozu ma wozakalagi gakala.

¹² Da eteai zubizezu ga ziiqulagi,
ε ziiiti deυυε ga ziiqaaawanai.

¹³ Da vaazu da-nubuseiti ta-baba vai ma,
ε bo da-masagi va ε seidai.
Da faa nou ge nui na-pelei ungi levezu ga,
ε kologolo, ε pee su mee.

Lo!

¹⁴ Da gi zili nuiti ta-gundigiiti tounigiti kpotasu ga ti bofo meinti.

Ti geni εge fiile wolai,
ti yeizu gi ma ga ti gi zuvaza,
ti da koozυυεε beei loo,
ti gevele betaai ga zoi maanofbai,
ti kologolo dooguzu.

¹⁵ E pelel laa da-zoiiti be kpolodei wu,
zie wolai wu ε zulusu.

¹⁶ Ge naama wooi menini,
ge ge unga wuulee.

Dakolagiti ti da bali,
ma faeiti su da ge yofe,
ge ye na, ge da bali.
Kele maaneυυε ga ge zei kpe,
ge kidaaυili foloi maaoun,
foloi ε vaazu gi zili nuiti daalofoma.

17 Koolegfoole gului la mɔ waa pɛ,
 leezen belei la mɔ gwaa woga pɛ,
 wolive wului waa vai ɖa da nɔiti kaka,
 nu tii ɖe ve, é la ani nɔpe sɔlɔɔga ná.
 Baalagiti ta boliiti gaa ɖa vala ba ta-zasaiti su,
 nike zasa la mɔ ɖea ná.

18 Kele nɔn nà, nà ɖoozunɛɛzu Ɔooɖɔ GALAGI maavele ma,
 ziimave laave ga koozunɛɛi, nà-GALAGI maavele ma, é kizosu.

19 Maliɖii Ɔooɖɔ GALAGI ɖa é ga nà-zobogi,
 toɖa kɔɖɔiti feɖasu bu, ga dopai nɔnɔiti kevele,
 é zie ga ze gize wolaiti ma.

Guye loo ɖundigii nɔnɔi ve. E loozu ga kɔnigiti.

Sofoni Ná-SεVEI Wooi Ioozeizuve

GALA goo wo nui Sofoni, ná-tene gooi woni kona undazita (600) aisa Yesu Kilista va zoloo eteai zu, aisa Abakuke va ná-tenegi wo. Siegi zu é g̃eni tenegi wosu da, masagi Zoziasé la g̃eni de GALA fi ma valibo fai zeini kpasu (2Ma 23:1-28) ta Zuda masadai g̃eni faazupui laawu ma yeedeg̃alai. GALA keelai g̃a naati goog̃aavotesu, zóiti ti g̃isiesu ga GALA maavaa g̃a nei nuḃuseiti ba, ta faiti ta nei g̃eezu zeema? Toḃa GALA tosuve leezu faa m̃ainm̃ain su: GALA ka va é Zuda nuiti ta Zeeluzaléme nuiti tukpog̃aaleve (1:1-2:3), toḃa Zuda maag̃oolii ma nuḃuseiti koloḃolo (2:4-15), naa voluma, toḃa Zeeluzaléme niine volu, kpega voluma ga faa j̃oi ma zapei pe toḃg̃ula, é nuḃuseiti zeí naa, ti ga unmaayei nuiti, ti valagai, nii a ke, ti nuḃusei pe sie veleí maavalibo (3:1-20).

Sofoni g̃a bosu é kole, ga GALA ná-nuḃuseiti ti la zooga ti yog̃ozuve va g̃ole ta GALA, ni naama nuḃuseiti ti la g̃ulani ná metu, niiti ti ti ya boḃoi no ta-lonogi g̃aiziesu, é leve GALAGI ñonoi va. Kele toḃa zeele wooi wosu ga, GALA ka g̃aabaazu ye naati ma, niiti ti zooi zu ga boḃomaayei nuḃuseiti (2:3; 3:12).

¹ Wooi niiti ka Gooḃo GALAGI ti woni Sofoni ma, Zuda masagi Zoziasé, Amon ná-doun zunui, ná-yeedeg̃alai zu. Sofoni g̃eni ga Kusi ná-doun zunui, naa keeg̃e g̃e ga Gedalia, naa keeg̃e g̃e ga Amalia, naa keeg̃e g̃e ga Ezeekiasé.

Eteai pe tukpog̃aaleve vai

² Gooḃo GALAGI wooi g̃aa:

«Nà vaazu anii kpein suwuḃaalevezu, niiti ti yenvuzu eteai zu.

³ Nà nuḃusei pe koloḃolosu ta suaiti, g̃e w̃oniiti pe koloḃolo ta kaleiti pe, g̃e naa g̃oloḃolo, nii é nu j̃aiti k̃og̃ozig̃azu. Nà nu vului ma zuwu g̃aalevezu eteai zu.»
Gooḃo GALAGI wooi g̃ana.

Fai é k̃og̃o gani koo nuiti daalḃoma

⁴ «Nà yeewuzeḃezu Zuda nuḃuseiti daalḃoma, Zeeluzaléme nuiti kpein daalḃoma, g̃e Baale lebi nui m̃otaiti pe suwuḃaaleve adave t̃ona ba, ta zóiti ti botii g̃eezu be, ti pe ṽooma ta zalaḃa g̃ula nuiti.

⁵ Nà naati pe koloḃolo, niiti ti leezu pele g̃omave, ti da ñok̃o ná aniiti pe bu, ti volozu geeg̃ol̃ogi zu, ta zóiti ti ñok̃osu bù, ti da g̃ona mà, nèi g̃e ga Gooḃo GALAGI, ti lati ti da minazefegiti bo ta-g̃alagi M̃ol̃oke ve.

⁶ Nà naati koloḃolo, zóiti ti voluavegai bà, nèi g̃e ga Gooḃo GALAGI, ta zóiti ti la g̃aiziesu, ti la woinni ti va ná-kp̃oba zoloo, 6a ti va g̃aazaḃa.»

Fai é nu wolaiti daalḃoma

⁷ A maag̃e kp̃o, Malig̃ii Gooḃo GALAGI g̃aazu, mazoloo Gooḃo GALAGI ná-foloi maaḃuḃaa!

Mazɔɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI zalaɔɔai ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔ,
 ɔ naati gba, zɔiti ɔ ti loligai.

⁸ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ ma: «Tama, nà-zalaɔɔa ɔɔɔɔɔ voloi,
 nà laale kundigiiti bu, ta masa dointi,
 ta niiti kpein ti wɔɔɔinti ta-maagilii ma zii wosu.

⁹ Naama volo ná, nà vɔɔɔɔɔ naati ba,
 zɔiti ti buɔɔɔɔɔ GALA sei vɔɔɔɔɔ ma ɔɔɔɔɔɔɔ maazu, eɔɔ zii ɔɔɔɔɔɔɔ,
 ti ti-maligiiti ná-pɔɔɔɔɔ wuulaave ga naavoloi, sɔɔɔɔɔɔɔ toomai zu ta yaavai.»

Fai é wosu yaaɔɔoiti daalɔɔɔma

¹⁰ Ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔɔa:

«Tama, naama volo ná,
 ta kpee woo wolai meni Kale zigiɔɔɔɔɔ,
 ta zɔngɔ wooi Koi Niinei zu vɔɔɔ,
 ta ani ɔɔɔ lu golai gizeiti ma.

¹¹ A kpeeɔɔ loo, Buu Uele Ɔoizu nuiti,
 mazɔɔɔɔ yaaɔɔoiti pɔɔ ta zaazu,
 wali ɔɔaizie nuiti pɔɔ ti zuwuɔɔa ɔɔa levezu.»

Fai é wosu kibɔɔɔma nuiti daalɔɔɔma

¹² «Naa zu, nà Zeeluzalɔɔɔɔɔ zuveɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ga fitinai,
 nà vɔɔɔɔɔ zunuiti pɔɔ ba,

ti zeini su kpe, eɔɔɔ ɔɔɔi buuɔɔɔɔɔ,
 ti ɔa bo yiimaɔɔɔ ɔa:

«Ɔɔɔɔɔ GALAGI la faa nɔɔɔ kea,
 ma vago ɔaa ma ɔɔɔ!»

¹³ Toosui ɔa wo ga ta-naavoloiti,
 ta-vɔɔɔɔɔ ta ɔɔɔɔɔɔɔ.
 Ta pɔɔɔɔɔ to, keɔɔ ti la ɔia ti wu,
 ti leezen beɔɔɔɔɔ da, keɔɔ ti la ma ɔɔɔ ta ɔɔɔɔɔ.»

Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-foloi

¹⁴ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-foloi wolai maabufaa,
 maabufaa, gaazuvileɔɔɔ ɔ ɔa va,
 kpee ɔɔɔ ɔa ɔ loozu Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-foloi,
 salavusui ziiɔɔɔɔɔ ti pɔɔ ba, naa ɔɔɔɔɔ ɔa kpee wolai loo.

¹⁵ Toɔa ɔɔ ɔa ziiɔɔaawana voloi,
 kidaavili foloi ta koozuviligi,
 faa zuɔɔɔɔɔɔɔ foloi ta faaɔaavababai.
 Foloi naa ɔa ɔɔ ga kpidii, ɔ ɔɔ ga kpidi ɔɔi,
 foloi naa ɔa ɔɔ ga tonabiingi ta ɔumugi.

¹⁶ Naama volo ná, salavusuiti ta puuugi vɔɔ,
 ti kɔɔ beei loo taa wolaiti daalɔɔɔma siɔɔɔɔɔ ti ma,
 ta ti zu vɔɔɔ ɔaagoozagiti daalɔɔɔma.

¹⁷ «Nà nuɔɔɔɔɔɔɔ ɔa kidaaviligi zu,
 ta zie eɔɔ gaazuɔɔɔɔɔ nuiti, ti ɔa yeevɔɔɔ memɔɔ,
 mazɔɔɔɔ ti kotoi ɔɔa ɔaɔɔɔɔɔma, nɔɔi gɔɔ ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI.
 Ti-ma ɔaɔa ɔa vu adave pɔɔ eɔɔɔ fufiligi,
 ti-ma vooɔaɔaɔ ta luula eɔɔɔ kavai.»

¹⁸ Ta-waliiti ta zanugi ti ti ya
 naati ti la zooga ti va ti ɔiɔɔ

Góogó GALAGI ná-ziiǵaawana voloi.
 Ná-ziiǵaawana abui ǵa eteai pɛ koloǵolo.
 Gaamazu, naa maa ǵa yiki,
 toǵa eteai zu nuǵuseiti pɛ suwuǵaaleve.

2

Toligi é wosu ǵoǵmaayei vai zu

¹ A ǵaale ba, wo maaǵo,
 woi wo ga zii, unfe ge la wo ma,

² aisa deve zɛveɪ va ǵula,
 foloi va leve eǵe molo ǵooloi,

aisa Góogó GALAGI ná-ziiǵaawana va zeeli wo ma,
 aisa Góogó GALAGI ná-ziiǵaawana voloi va zeeli!

³ A Góogó GALAGI ǵaizie, woi wo ga ǵoǵmaayei nuiti zoi zu,
 wo ǵolozu ná-deveiti be!

A telebodai ǵaizie ta ǵoǵmaayei.

Tanisu toǵa wo ye ná Góogó GALAGI ná-ziiǵaawana voloi.

Nimizai ǵa folo liizu vele nuiti tuǵo

⁴ Kulaai ǵa wo Gaza va tete,

Asekalɔn ǵoloǵolo,

Asedode nuiti ti ǵe ná, ga folo gaalǵai kpekpe,
 Ekelɔn nuiti ti ǵula ná va.

⁵ Maanǵoi ǵa wo ve, Kelete nuiti, kpolodei ǵoba zeɪ wo nuiti!
 GALA ná-tukpoi ǵa wo laalǵoma, é ǵe ma:

«Kanaan, é ga Filiseti nuiti ta-yooi,
 ná é ǵoloǵolosu, nu vulu nɔpe la mo ǵea ná.

⁶ Da-yooi, kpolodei laave,

miná ǵa valibo ga togani laamiizuve,
 zoi baala make nuiti ta ǵe ǵizezu su,
 ti da baalagiti ta-zasai lo ná.»

⁷ Kpolodei laave tona ka ǵe ga Zuda nuǵusei mɔtaiti tona.

Ta ǵe liizu ga ta-loganiiti ná, ti da laami.

Kpɔkɔi, ti da looǵo Asekalɔn veleititi bu,

mazolo Góogó GALAGI, ta-GALAGI ǵa ti maalobo,
 é ta-vai valibo ga pago.

Nimizai ǵa folo ǵulazu vele nuiti tuǵo

⁸ «Gè Moaǵe nuiti ta-voomu gooti menini,
 ta woo ɲai Amɔn nuiti ti boni,

ti ǵaaǵulani ná-nuǵuseiti ma,

ti da ta-yooi zuwolo ga naati ta-yooi, ti ǵeni seǵezu.»

⁹ Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii Izelayeɪ ná-GALAGI wooi ǵaa:

«Naa ǵa é ba, eǵevelei gè vulua la ga ǵite,

Moaǵe ǵa ǵe ga Sɔdome ǵevele,

Amɔn nuiti ti ǵe ga Gɔmɔl ǵevele,

tufa ɲai letele nɔ ǵa a ǵe vɔnɔsu náve,

kpolo ǵula yeǵeɪ nɔ ǵe ná, zoi ǵoloǵolo mɛtu eyɛsu ǵo.

Ná-nuǵusei mɔtaiti ta loo ti zu,

nà-zooi zu nuiti ta ye ná, naati ta naa zeŋe ga tɔnɔ.»

¹⁰ Naa ɔa zeelizu ti ma ga ta-wasogi ma zalai,
tɔzei ti baagɔlani Gɔɔɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɔii, ná-nuɔusɛiti ma,
ti ta-vaiti gaawɔɔɔ, naati ti loo bu.

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ná-maayikii le ga tiye,
mazɔɔɔ toɔa eteai ná-galagiti kpein koloɔolo.
Naazu, anɛɛ zii niiti ti maaɔoozaai,
ti pɛ ta lebiyai ve be,
ɛɛɛ gilagilagi ɔa naa ɔe tɔ ɔɔɔɔi zeizuve.

Nimizai ɔa lekɛma velei nu yeezazuve nuiti tuɔɔ

¹² Etiyɔpi nuɔusɛiti balaa,
ná-boɔa zɔkpɔi ɔa ti zuɔota.

Nimizai ɔa lekɛma velei nu ɔɔvezuve nuiti tuɔɔ

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa yeewuzeɔe
nu ɔɔvezu vele yooi laalɔɔma,
toɔa Asiili undaavili,
é Ninive ɔoloɔolo,
naa ɔe ga zou vɔɔi eɔe tevebai.

¹⁴ Taai vuuzuve ɔa, toganiiti ta ɔe veɛzu ná,
ta suai ma ziiiti kpein,
buungiti ta deveiti ta ɔe zelesu ma beɔeɔgiti ba kpidii.
Nu ɔa wɔniiti goomeni peleiiti ma veneteleiti da,
nu ɔa yesu kpofalagi nɔ ma, é pelei wuuɔoloɔoloɔgai ɔa,
seɔele dakaiti ta ɔula ná.

¹⁵ Wele leɛ taa wolai va, koozunɛɛi ɔeni su,
su nuɔusɛiti ti ɔeni kaazu ga ta zeini ziileigi zu,
ti ɔa ɔisie ga ti ɔeɔala la ná.
E woloa, é ɔea ga ɔɔɔɔ zuaiti peɛzuve!
Zɔiti ɔɔin ti levesu ná
ta foei veɛzu, ti yeeveɛ la.

3

Nimizai ɔa Zeeluzaleme nuiti tuɔɔ

¹ Nimizai ɔa kololala laai ve, kɔzɔai,
é ga nu vaa laai!

² E la woiloni toligi ma,
é la vaazu maaɔoloi wu,
é la ɔɔɔɔ ɔalivaazu Gɔɔɔɔ GALAGI ma,
é la vuɔuzeizu ná-GALAGI va.

³ Ná-kundiɔiiti ti ná
ta ga zalaiti ti zikɔzu,
ná-tukpɔɔaaleve nuiti ta ga zuluɔuiti ti kpegi wosu kpidii,
ti la tanɔe makesu, ti va mi sobui.

⁴ Ta-GALA goo wo nuiti ti la ga totuɔɔ ɔagɔ,
ta ga yaava nuiti.
Ta-zalaɔa ɔula nuiti ti la unfema veezu aniiti be ti veai GALA be,
ta ná-tɔgiti koloɔolosu.

⁵ Anεε naa ve, Goofo GALAGI ja ná, taazuve,
 é da bofo le ga telebo nu ve,
 é la faa jou nape keezu.
 Sobu-o-sobu, zefema la ba, toja ná-tukpoiiti gaalevezu.
 Kele faa jou je nui la da ga unfe pe.

⁶ «Gè ziiti suwugaalevea,
 gè ti-velesuεti sugologolo.
 Gè koi yofozuεti kologologa,
 nu nape ge la mo ziezu náti.
 Ta-laa wolaiti supakai je de,
 nu jila kpalaa ge la mo zeini ná.

⁷ Kele gè jeni ma:
 ‹Da unfe mà, è tene gooi zo,
 naa ja a ke, è-zeizuε mina jologolo.›
 Gè ti lojani sie moimoin su,
 kele ti jeni gaazuvilezu ga faa jou jea,
 ti-jeεvai pe su.»

⁸ Goofo GALAGI wooi jaa: «Naa ja é ba, à maaβoun,
 ungo, à naama voloi maaβoun,
 yeei gè vaazu wuzefezu la koozoganii vaa zu.
 Gè devea ga gè ziiti ta masadaiti gaale ba,
 ga gè nà-zijaaawana wolai ze ti ma.
 Eteai pe ka jala ga nà-zijaaawana abui.»

Tukpoi gaawaaiti

⁹ «Naazu nà nubuseiti maavalibo,
 nà ti-lakologiti jade,
 ta fali, nei gè ga Goofo GALAGI,
 ti pe ta dēbi ga yimave pe.

¹⁰ Anεε Etiyopi de wolai volu vele nuu,
 dēbi nui, niiti gè ti vazani,
 ta va pò ga ta-veβaniiti.

¹¹ Naama volo ná, nà-nubuseiti,
 wo la mo unfega ga wo luva veleiti faa,
 kotoi niiti wo ti jeni daalofoma.
 Nà naati pe kula wo zaama,
 zōiti ti laavegai ga wasogi,
 wa be niina waso fai va nà-gize jadegai ma.

¹² Nà nubuseiti make wo zaama,
 ti ga bofo maayei nuiti ta ti valagai,
 ta je velesu Goofo GALAGI volu.

¹³ Izelayele nubusei motaiti ta je vulua,
 ti la mo telebotala vaa nape kea,
 ti la mo zee nape boga,
 ti la mo yaava vaa nape kea ga ti-laave.
 Ta zoo ti daami wo, ti niimēni vagoi wo,
 nu nape ge la ti maalua.»

Minazefegi Siyon ve

¹⁴ Ee, Siyon nubuseiti, à vuka ga koozunēi!

Ee, Izelayele nuiiti, à ɔ̀kɔ̀ ga koozunɛɛi!
 Ee, Zeeluzalɛme nuɓuseiti, à ɔ̀oozunɛ ga wo-yiimave pe!
 15 Ɔ̀ooɔ̀ GALAGI peelala vai ma ɔ̀saɔi zeɣea wo unma,
 é wo zili nuiiti kpɛa wo ɔ̀olu.
 Izelayele ná-masagi, Ɔ̀ooɔ̀ GALAGI ɔ̀a wo zaama,
 maa la mɔ̀ nɛɛni wo ɔ̀a lua maanɔ̀ɔ̀ ɔ̀a.

16 Naama volo ná, ta ɔ̀ɛ Zeeluzalɛme ma:
 «À mina lua, Siyɔ̀n nuɓuseiti,
 wo iɔ̀ ge mina leve pa!
 17 Mazɔ̀ɔ̀ Ɔ̀ooɔ̀ GALAGI wa-GALAGI ɔ̀a wo zaama,
 ga kɔ̀ɔ̀ɔ̀ ɔ̀uluɓai é wo ɔ̀izosu.
 Toɔ̀a wo ɔ̀aanɛɛɛzu ga ná-nɛɛɛi,
 toɔ̀a koozunɛ wuyei loo wa-vaa zu.»

18 Maligɔ̀i ɔ̀ɛ ma: «Nà maanɔ̀ɔ̀ vaiti kpɛ wa-vɛti voloiti ba,
 niiti ti ɔ̀ɛa wo unma ga kasɔi ta zɛlilomai.
 19 Wɛɛ, naama ziɛgi zu, nà ɔ̀ooɔ̀ naati pe ba,
 niiti ti wo zopele iɔ̀uni.
 Nà naati balo, niiti ti lekpuzu,
 zɔ̀iti ti loai ya, gè naati gaale ba.
 Nà wo ɔ̀ɛ ga unfema nuiiti,
 wo-ɔ̀ɔ̀i ɔ̀ula zɔ̀iti pe su,
 ɔ̀ɛti unfegi zeelini wo ma náti.
 20 Naama ziɛgi zu, nà ɔ̀a ga woye ɔ̀olu,
 siɛgi zu gè wo ɔ̀aalɛɛzu ba la ɔ̀olu,
 nà wo-laaseigi wɔ̀ɔ̀ɔ̀, leɓiyai ɔ̀ɛ wo ɔ̀ɛ
 eteai zu nuɓuseiti pe saama.
 Nà naa ɔ̀ɛ siɛgi zu,
 gè wa-vaiti maavalibosu da, wa ɔ̀ooɔ̀i wo ɔ̀aazu.»
 Ɔ̀ooɔ̀ GALAGI ɔ̀a é boga.

Azee Ná-Sεveí Wooi lóozeigi

Niima zεveí gá GALA goo wo nui Azee losuve léezu GALA sei vεleí lo fai zu Zeeluzaléme, Zúifuiti galegai ma ma ti gúla duólai zu Babilóne, ve ti gjeni ná kona undózitai (600) lóozeizuve. E woo moinmoin feeve ade ya, niiti GALA ge ti woni kona undóolugó puufelegó (520) ma, aisa Yesu Kilista va zólóo.

Zuífui mǔngiti ti vaani ti gúla duólai zu, kona undóolugó puusavagó maazu lósavai (538) ma, aisa Yesu Kilista va zólóo, naati ka ti maaneeni ti GALA sei vεleí lo volu nii Babilóne nuiti ti goloni kona undóolugó puulosava maazu lófelai (587) ma, ti ijo ge leveni fala. Naa gá é kéeni GALA ná-keelai nuúseiti ta-gúndigíiti maaneεezu ga ti botii lóozei volu. Naama wotii lóozei volu kona undóolugó puufelegó (520) ma. Azee gá naati ijoóóozu zóiti pe ti woilosu gooi ma, ga nuúseiti ta-valadai, ta aniiti kpetelalai, naa lóozeiεε GALA sei vεleí kologologai, é ye ná nó (1:1-14), é boni ti ma ga, GALA sei vεleí niinei ná-pagi ta ná-lébiyai gá búdezu zóí nónóí maazu nii é woloni (2:1-9), naa lo fai gá gε ga zaú, kózóba vai óe, ta baladai nii GALA ná-nuúseiti ti saama (2:10-20). Zólóabéle zou zεve gúndigíi, Davide mavofodai, GALA ge minazege gola gjeni naa ve, velela vεleí ma vaa zu (2:20-23).

GALA sei vεleí ma maaóungi, gá va, lébiyai gε be, é leve ma mǔngi va, é zólóosu GALA zea, ga ná-botigε nui maavele, é yimazegezu la, naa gá é vaazu Izelayele nuúseiti kéveleí léezu ti gúla voluma duólai zu. Azee ná-tεne gooti maavele ma, é ijoóóo veeni ná-yeegefǎalai zu nuúseiti be, ti gúla ijoóóo veí zu, ti óóóo ve botii ya, tóozei faa niinei ba GALA ge kpetezu.

GALA sei vεleí lo fai volu ma yeegefǎalai

¹ Masagi Dalियuse ná-masadai ma gona felesiei ma alu dózitasiei ma volo mǔngi ma, Góóóó GALAGI bóeni GALA goo wo nui Azee vó, ga é daazeeli Zuda you zεve gúndigíi Zólóabéle ma, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zala gá gúla gúndigíi wolai Zozuwe ma, Yewósadake ná-doun zunui, é gε ti ma: ² Góóóó GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «Niima nuiti ta gεezu ma: «Yeegefǎalai la de zeelini, ga Góóóó GALAGI zeí vεleí va lo volu.» »

³ Góóóó GALAGI laawooi laazelini ti ma, GALA goo wo nui Azee ya, é gε ti ma: ⁴ «Yeegefǎalai gá nei wo ve baa, wo zeí wa-vεleí vagoiti bu, ti maaneai, tama GALA sei vεleí gologologai?»

⁵ Naa gá é ba, Góóóó GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma. ⁶ Wo ani moinmoin fazaga, kele tago nó gá wo sólóosu, wa daami wosu, é la kula gεezu ga woye, wa bóolezu, kele é la wo yiileizu, wa bóóó maaqilizu, die ge la zeída wo ma, botigε nui zalai gá gεezu, ege a gε vuuzu bólo zafai zu.»

⁷ Góóóó GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma. ⁸ Alé gizeiti ma, wo va ga guluiti, wo séi vεleí lo. Naazu kóozu gá nee miná, ná lébiyai zólóo.» Góóóó GALAGI gá é boga. ⁹ «Wo gígi loni ani moinmoin ba, kele tago nó gá wo sólóoni wa-balagaveti. Nágoi gá wo vaani la wa-vεleiti bu, kele gε laa viilei vuuni ma, gaavala ba. Leeni vaa zu?» Góóóó GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «Tóozei séi vεleí vai va, kologologai, tama wo pe wa gáabaaazu

wa-veleiti nɔ ma. ¹⁰ Naa ɔa é keezu, geeɔɔlogi la keezu, é va duɔui ve, zoi la vaazu bu, ani a va ɔnɔ. ¹¹ Naa ɔa gè fɔɔvɔgi maaloliga zoi ma, ta gizeiti ma, ta kpalagiti ma, ta leezen beleiti, ta wolive beleiti, ta ziinziin ganigiti kpein zoi ma, ta nuɔuseiti ta suaiti pɛ, é ɔkula nuɔuseiti ta-wotiiti pɛ ma.»

¹² Zɔɔɔɔɔɔɔɔ, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔusei mɔtaiti pɛ, niiti ti ɔaani ti ɔula duɔlai zu, naati pɛ ti ɔooɔɔ GALAGI, ta-GALAGI wooi zɛɛɛni ga gaamai, niigi GALA goo wo nui Azee boni ti ma. Keela wooi ɔooɔɔ GALAGI ta-GALAGI feeni zea, é naa ɔaabelani ga pagɔ, nuɔuseiti ti luani ɔooɔɔ GALAGI va. ¹³ Naa vɔluma, Azee, ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai é teveni, é ɔooɔɔ GALAGI wooi woni ti ma, é ɔɛ ti ma: «Nà ya, nà wo va!» ɔooɔɔ GALAGI wooi ɔana. ¹⁴ ɔooɔɔ GALAGI zɛɛɛ niime veeni Zuda you zɛɛɛ ɔundiɔii Zɔɔɔɔɔɔɔɔ ve, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe ve, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔusei mɔtaiti pɛ be, niiti ti ɔaani ti ɔula duɔlai zu. Ti pɛ ti liini ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii zai velei wu, ti botii ɔoozei, ¹⁵ naa ɔɛeni, masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma alu dɔzitasiei ma folo vuuɛfelegɔ maazu naanigɔi (24) ma.

2

GALA sei velei niinei ná-pagi

¹ Masagi Daliyuse ná-masadaɔi ma ɔona felesiei ma alugi ɔfelasiei ma volo vuuɛfelegɔ maazu ɔilagi (21) ma, ɔooɔɔ GALAGI laawooi laazeelini ga GALA goo wo nui Azee maavele, é ɔɛ ma: ² «Nii ɔa da bo Zuda you zɛɛɛ ɔundiɔii Zɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, Seyaletiyele ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe ma, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔuseiti mɔtaiti pɛ ma, niiti ti ɔaani ti ɔula duɔlai zu, ɔɛ ti ma: ³ «Be ɔa é wo zaama, é niima GALA sei velei tei kaani ná-pada mɔungi zu? Wa petesu ɔale niizu? E la mɔ wo ɔaazu ga ani nɔpɛ niizu, keɛ?» ⁴ ɔooɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «Niizu, zɛɛɛɛɛɛ, Zɔɔɔɔɔɔɔɔ. Zɛɛɛɛɛɛ, zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui.» ɔooɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «A zɛɛɛɛɛɛ, wa ve, zoi zu nuɔuseiti pɛ.» ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «A ɔooɔ ve botii ya, mazɔɔɔ nà wo va. ⁵ Gè naama minazɛɛɛɛɛ ɔɛeni wo ve, siegi zu wo ɔulani la Ezipete yooi va. Nà-Zɛnvui ɔa wo zaama, à mina lua nɛɛɛɛɛɛ!»

⁶ Mazɔɔɔ ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Naa vɔluma mɔnɔ, su la mɔ ɔoozazu gè geeɔɔlogi bali ta zoi, ta kpoloɔɔi ta zoiiti. ⁷ Nà zii ɔiligiti pɛ keezu unga wuulee, ta-naavoloiti pɛ ta va ve, nà niima GALA sei velei laave ga padaɔi.» ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga. ⁸ ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Walii kpein ka ga nɔnɔ, zanugi kpein ka ga nɔnɔ. ⁹ Naazu, niima GALA sei velei niinei ɔa va, é da volo, é leve ma mɔungi va.» ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga. «Nà ziileigi zai miná.» ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔana.»

Tuyai ma minazɛɛɛɛɛ bogai nuɔuseiti be, ti ɔoozei

¹⁰ Masagi Daliyuse ná-masadaɔi ma ɔona felesiei, ma alu taavusiei ma volo vuuɛfelegɔ maazu naanisei (24) ma, ɔooɔɔ GALAGI ɔɔeni GALA goo wo nui Azee vɔ, é ɔɛ ma: ¹¹ «ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Zalaɔa ɔula nuiti gaazaɔa, ti ɔi fe é ve niima vaiti su: ¹² Ni zalaɔa zua nadeɔa ta a ɔɛna nui ta ná-seɛe la, seɛe naa a vooɔuna bului va, ba ɔonɔgi ta, ba dɔɔi, ba gulɔi, ba daamiani

nɔpɛ nɔ, naama anii ɔa ɔade niina baa?» » Zalaɔa ɔula nuiti ti gooɔaaɔoteni, ti ɔe ma: «Ba-o.» ¹³ Azee ti ɔaazaɔani mɔnɔ, é ɔe ti ma: «Ni nui ta a ɔɔɔna, tɔɔzei é vɔɔɔuni nu vɔɔmai ta va, ni a vɔɔɔuna daamianigi tanɔpɛ ba, naa ɔa ɔɔɔɔ niina baa?» Zalaɔa ɔula nuiti ti gooɔaaɔoteni, ti ɔe ma: «Ungo, toɔa ɔɔɔ.» ¹⁴ Názu ɔa Azee kpɔɛi zegeni la, é ɔe ti ma: «Gooɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «Deɔemu zekana niima nuɔɔeiti ti la, zekana zii nii la ɔaazu, zekana ta-woti zulɔnɔgi kpein ge la, nii ti feezu bè ɔana, kɔɔɔɔ.»

¹⁵ Niizu, à ɔida lee bu ga pagɔ, nii é vaazu ɔeezu, é zo za ma, é li. Aisa wo va kɔtuiti da bɔɔ maazu, Gooɔɔ GALAGI zeɛi velei lo fai zu, ¹⁶ leeni ɔa é ɔeeɛni ga woye? Ni nui ɔigi ɔana panisu vuufelegɔ (20) va ná-kpalagi zu, puugɔi nɔ ɔa é sɔɔɔsu ná. Ni nui ɔigi ɔana litelɛ vuulɔɔlugɔ (50) va ná-dɔɔi vɔ be, puufelegɔi (20) nɔ ɔa é sɔɔɔsu ná. ¹⁷ Gè vɔɔɔuni wo va, gè wa-wotiiti pɛ ma lɔnɔ fai ɔaaɔala ba, ga siinziin ganigiti ta-zeeɔeiti, ta sakɔtuiti, kele wo la zegeni yee ma, wo va va pɔ.» Gooɔɔ GALAGI wooi ɔana. ¹⁸ «Za ɔa ga alugi laaɔusieɛi ma volo vuufelegɔ maazu naanisieɛi (24), yeei Gooɔɔ GALAGI zeɛi velei lo fai lɔɔzeini la. Niizu, à ɔida lee bu ga pagɔ, nii é vaazu ɔeezu, é zo za ma, é li. ¹⁹ Keɔe ani zuwu nɔpɛ ge la mɔ wo ya kotaiti su, kele? Leezen belei, ta koolegɔole guluiti, ta gelenade guluiti ta wolive wuluiti, tanɔpɛ ge la gwaa woni, ɔeeɛin. Kele é zo za voloi ma, ná ná-tuyai zuwɔɔɔzu wo ve.» »

Minazeɔeɔeɛi é woni Zɔɔɔbabele ve, Maliɔii yimazeɔeɛi la

²⁰ Ma volo naa nɔ, alugi ma volo vuufelegɔ maazu naanigɔi (24) ma, Gooɔɔ GALAGI bɔɔeni mɔnɔ Azee vɔ, ná zeizu velesieɛi zu, é ɔe ma: ²¹ «Bɔɔ Zɔɔɔbabele vɔ, Zuda you zeve ɔundigii, é ɔe ma: «Ná vaazu geeɔɔɔlɔgi ɔiikpisi ta zɔoi. ²² Ná vaazu masagiti tokasu, gè zii ɔiligiti ta-masadaiti ma zobogiti koloɔolo, gè kɔɔɔ wotoloiti daave ta ti bize nuiti, sooiti ta za, ti ɔoma nuiti ti bɔɔ va.» ²³ Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Kele naama volo ná, ná boti ɔalivaazu é ma, ná-botiɔe nui, Zɔɔɔbabele, ɔeɛi é ga Seyaletiyɛle ná-doun zunui.» Gooɔɔ GALAGI wooi ɔana. «Gè yimazeɔeɛa ga ɔe, gè é ɔe ga ná-balaɔaegi, nii nu ɔa ɔa poogi ɔe la.» Gooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔana.»

Zakali Ná-Sευει Sευει lózei velei

Nu a la zo Zakali ná-sevei laasei पेए ga kito सेवै. Togfa deezu gēzegeze velegi Izelayele nubusciti ta-đitogi laazeelini la wolowobi zu. Sevei nii gaađwevesu ga seizu felego niiti ti la bōni.

Ma mōungi é zo gaađwesu 1 ma é zeeli gaađwesu 8 ma, naati सेवै é lózei kona undoolugo puufelego (520) ma, é yei undoolugo puugo maazu lōsavai (518) ma, aisa Yesu va zoloo. Ti đeni botii gēezu vōoma yeeđeđala đila su ta GALA goo wo nui Azee. Naama GALA gooiti ta ga kulakelēmaiti. Izelayele ná-kito mōungi đeni ga naazu GALA sei vele wolai lo fai, ta Zeeluzalēme vile fai tosu điteđitegi zu, kundijii Zolōbabele, ta zalađa đula nui Zozuwe đa ti đeni naama vaiti untugo.

Felesiei đeni ga yeeđeđalai maaōoun fai, siegi zu GALA ge vaazu masadai gēezu la zōoi đa ná पे.

Zakali ná-sevei đaaabelazu velei, é zo gaađwesu 9 ma é zeeli 14 ma, ti zēveai zōiti poluma lago poun, naati ta laabakpasu gola faa wola moun felego naati ma.

Maliđii ná-toligi é bosu ga Izelayele nuiiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma đonagi velesiei, ma alu dōsavasiei ma, Gōođo GALAGI bōeni GALA goo wo nui Zakali vō, Beeleekia ná-doun zunui, Ido ná-doun zunui balaa đeni de, é đe ma: ² Gōođo GALAGI wola yiiđaawanani wome mewolani ma. ³ Ge ti ma: «Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii wooi đaa: A đale ma wo va pō, Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii wooi đana. Nā balaa ná đale ma wo vō. Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii đa é boga. ⁴ A mina đe ga wo-memewolani kevele, niiti GALA goo wo nu mōungiti ti đeni gēezu ti ma: «Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii wooi đa é ga nii: A zefē wo zie vele nōiti ta wo-zō nōiti polu.» Kele ti la đeni keeni, ti va woilo gōo ma, ti la gōo zoni, Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii wooi đana. ⁵ Mini đa za wo-memewolani ti ná? GALA goo wo nuiiti balaa ti yege vulua eyesu đo baa? ⁶ Kele tama, dāawooiti, ta ná-deveiti gē ti veeni ná-botigē nuiiti, GALA goo wo nuiiti zea, naati ti wo-memewolani kōđozumēenni. Ti ti zie velei maavaliboni, ti đe ma: «Gōođo GALAGI Fai-Pē-Maliđii gi zogē velei é deveni la, é zoloo gi zie veleiti ta gi-zogiti ma.» »

Kulakelēmai ma mōungi: Soo bulugi

⁷ Masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma, alu puugo maazu đilasiei (11) daa ga Seebate, naa ná-folo vuufele maazu naanigōi (24) ma, Gōođo GALAGI bōeni GALA goo wo nui Zakali vō, Beeleekia ná-doun zunui, é ga Ido ná-doun zunui balaa: ⁸ Naama bidii gē kulakelēmai ta đaani. Gē zunu đila kaani zeini soo maaōikpoigi đōma, é đeni lōni milete guluiti saama petu kpomave. Soo maaōikpoigiti, ta soo maaleiteigiti, ta soo đolegiti ti đeni lōni polu velei. ⁹ Gē gaazađani, gē đe ma: «Maliđii, lee ma zoo đa ga niiti?» Geezudeelai nii é đeni bōezu pō, naa đeni mā: «Nā vaazu ti-vaagđulabai leezu ga de.» ¹⁰ Zunui nii é đeni lōni miletegiti saama, naa đe ma: «Niiti ka Gōođo GALAGI ti lebegai ga ti eteai zūbize.» ¹¹ Sooōbize nuiiti ti voluvaawoni Gōođo GALAGI ná-geezudeelai ma, é

ɣɛni loni milɛtegitɪ saama, ti ɣɛ ma: «Gi bega ga eteai zuɓize, gi kaave ga ziileigi, ta doogogi ɣa na.»

¹² Ɔooɣo GALAGI ná-geezuɣeelai ɣɛ ma: «Ɔooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii, wele, é ɣɛa ga kona vuulɔfela (70), é yiiɣaawanai Zeeluzalɛme, ta Zuda laa wolaiti ma. Keni yeelɛ é va ti maawoingfa?» ¹³ Ɔooɣo GALAGI iɓoɗoɗo ɓɛɛiti ta gaaneɛne ɓɛɛiti boni naazu geezuɣeelai ma, nii é ɣɛni ɓɛɛzu pò.

¹⁴ Geezuɣeelai nii é ɣɛni ɓɛɛzu pò, naa devei veeni zèa ga gè niima ɣeela wooi laazeeli ga: «Ɔooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «Ziimaɓe laavege ga neɛbei, Zeeluzalɛme ta Siyɔn gizei ta-vaa zu. ¹⁵ Kele gola yiiɣaawanave zoi naati ma, ti zeɪ vele ɓeteai ga pagɔ. Mazɔɔɔ gè lago yiiɣaawanave nɔ nà-nubuseiti ma, kele tiya mu ti ta ɓɔga naati ta-maanɔɣoi va.» ¹⁶ Naa ɣa é ba, Ɔooɣo GALAGI wooi ɣaa: «Nà ɣalesu ma, gè Zeeluzalɛme ɣaazumaawoingfa, nà-pelei ɣa lo ná volu, pele lo nui ná-kɔɣo galui ɣa la Zeeluzalɛme ma.» Ɔooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣana.»

¹⁷ Geezuɣeelai ɣɛni mà: «Nii wo volu, è ɣɛ ma: «Ɔooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: Nà-taa wolaiti ta ta-ɣulagaaneɛzui zɔɔɔ volu, nà Siyɔn ɣaaneɛne, gè yimazege volu ga Zeeluzalɛme.» »

2

Kulakɛlɛmai velesiɛ: Mineiti ta ɣain bo nuiti

¹ Gè ɣaazuwuzɛɣeni, gè mine naanigo ɣaani kulakɛlɛmai taɣili su. ² Gè ɣɛni geezuɣeelai ma, é ɣɛni ɓɛɛzu pò: «Minei niiti ta ga leeni?» E gɔɔɣaavoteni, é ɣɛ mà: «Minei niiti ka ti Zuda zuvazagai, naa ɓɛɛ Izelayele ta Zeeluzalɛme va.»

³ Ɔooɣo GALAGI ɣain bo nu naanigo leeni ga ze. ⁴ Gè ɣɛni ma: «Leeni ɣa ti vaazu keɛzu?» E gɔɔɣaavoteni, é ɣɛ mà: «Gain bo nui niiti paaɓe ga ti zii ɣiligi naati kpɔɔ, ti ti-minɛiti suɣale, teigiti ti-minɛiti buzeɣeai Zuda yooi laalɔɣma ga ti su nubuseiti suvaza. Mineiti ka ti Zuda ta Zeeluzalɛme nubuseiti suvazagai ga keɓele jɔu, nu nɔɓɛ ge la mɔ ɣɛa zoosu unbuzɛɣɛzu.»

Kulakɛlɛmai zavasɛɛi: Kɔɣo galui

⁵ Gè ɣaazuwuzɛɣeni, gè zunu ɣila ka, kɔɣo galui zoni zea. ⁶ Gè ɣɛ ma: «Mini ɣa è liizu ná?» E ɣɛ mà: «Nà liizu Zeeluzalɛme ɣɔɣɔsu, gè sakpai, ta kogi ɣwɛɛ.»

⁷ Geezuɣeelai nii é ɣɛni ɓɛɛzu pò, naa maaɓuɣani geezuɣeelai taɣili ba, nii é ɣɛni daaɣomisu. ⁸ E ɣɛni naa ma: «Bize, è ɓɛɛ zunu loungoi nu ɓɔ, è ɣɛ ma: «Zeeluzalɛme ɣa ɣɛɛzu ga taai, sigi nɔɓɛ ge la mɔ ɣɛa ma, tɔɔzei nubuseiti ta toganiiti mɔin ɓelei va, niiti ti ɣɛɛzu ná.» ⁹ Ɔooɣo GALAGI wooi ɣana: «Nà ɓɔɣoi ɣa gè ɣɛɛzu maaɣoolii zu eɣɛ abu zifigi, gè ɣɛ ma taazuɓe ga ná-lebiyai.» »

Kula zou va nuiti toli fai volu

¹⁰ Ee! Ee! A ɓela!

Wo ɣula lekɓema ɓelei nu ɣɔɓɛzuɓe yooi tei ba ga suvile!

Ɔooɣo GALAGI wooi ɣana.

Mazɔɔɔ gè wo zuvazage geɣɔɔɔɔgi wu ɓɛɓema naanigoɣi pɛ,

Ɔooɣo GALAGI wooi ɣana.

¹¹ Ee, Siyɔn nubuseiti, à ɓela,

woi wo zeini Babilɔne taazuɓe.

¹² Mazɔɔɔ Ɔooɣo GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:

Teigi é tɛɓɛgai ga ná-zobogi,

zoi naati daalɔɣma niiti ti loai wo ma, é ɣɛ ma:

«Zai nape é vooḡfuzu wo va,
naama nui vooḡḡua g̃aazuleegi va.
13 Wele, nà yeewuzegezu zoi naati daaloḡoma,
ta latisu ti ḡe ga ta-luḡiti zeezu ani.»
Wa kwee naazu ga ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii tèvege.

14 «Wa ve de, Siyḡn nubuseiti, à ḡoozune!
Wo wooḡḡula ga koozuneei,
mazḡḡo nà ga va gè ze wo zaama,
ḡooḡo GALAGI wooi ḡana.
15 Naama volo ná, zii ḡiligi ma moḡnmoḡn ka va,
ti ḡili ḡooḡo GALAGI va.
Ta ḡe ga nà-nubuseiti,
nà ze wo zaama.»
Wa kwee naazu ga ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡa é tèvegai wo ma.
16 ḡooḡo GALAGI ḡa Zuda zeḡe volu ga nonḡi, zou ḡadegai zu.
E yimazeḡe volu ga Zeeluzaleme.
17 Eteai pe ge maaḡe kpo mu ḡooḡo GALAGI ḡaazu!
Mazḡḡo toḡa na ḡula ga suvile sei vele ḡadegai wu.

3

Kulakelemai naanisiei: Zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai Zozuwe

1 E zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai Zozuwe leeni ga ze, é loni ḡooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡakala, Setana ḡeni loni Zozuwe yeezazu velei, é da maalḡ.

2 ḡooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni Setana ma: «ḡooḡo GALAGI zelilo è ma faan, Setana! Gaamazu ḡooḡo GALAGI zelilo è ma, teigi é yimazeḡeai ga Zeeluzaleme! Zunui nii la ga kovilevgi kulaai abui ḡa baa?»

3 Zozuwe ḡeni loni geezuḡeelai ḡakala, maaḡilii ga seḡe noḡḡiti. 4 Naa ḡeni nuiti ma, ti ḡeni loni koba: «À seḡe noḡḡiti kula koba.» Naa voluma é ḡeni Zozuwe ma: «Wele gè da-vaagaaza golai zeḡea è va, nà è maaḡilizu ga seḡe vapagiti.» 5 Gè ḡeni ma: «Ti bḡḡo pagḡi lo unba.» Tama ti bḡḡo pagḡi loḡni unba, ti maaḡili ga seḡe ḡadegaiti. Miná ḡa ḡooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni loni ná.

6 ḡooḡo GALAGI ná-geezuḡeelai niima zeele wooi woni Zozuwe ma, é ḡe ma: 7 ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa: «Ni da zienna ga ziiima veleiti, è nà-deveiti so, da ḡe ga tukpoḡaaleve nui nà-pelei wu, da ḡe welezu ma ḡoizuve pe ma, nà pele vie è luḡo. Da ḡe ve, naati saama, ti botii ḡeezu bè.

8 A woilo, zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai, Zozuwe, wa è-wḡalaiti ti zeini è ḡoba, tḡzei wo pe wa ga poogi, mazḡḡo nà vaazu ga nà-botigē nui nii daaseigi ga: Ma Uḡoḡi. 9 Wele gè kḡtu ḡila pilega Zozuwe luḡo. Kḡtu ḡila kpegi naa ḡaazuve ḡa ba ga dḡfela. Nà bḡḡḡi ḡa gè sevei ḡeezu ma. ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana: Nà zoi nii ná-kotoi zeḡe ba ga folo ḡila no. 10 Naama volo ná, wo ḡilagiḡi kpein wa ḡe bḡḡḡo lolisu wa-leezen beleiti ta kooleḡoole guluiti bu, wo da ḡoozune ná ziileigi zu.» ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana.

4

Kulakelemai loḡusiei: Fitina ze anii ta wolive wulu felegi

¹ Geezuḡeelai nii é ḡeni b̄ezu p̄ò, naa vaani volu, é màaloḡa, velei nu a da niimēni nui maaloḡa la. ² E ḡeni mà: «Leeni ḡa è kaazu?» Gè gooḡaavoteni, gè ḡe ma: «Fitina zeì anii ḡa gè kaazu é ga zanugi n̄ò neḡelein, fitina lofela ḡa é zeini ga. Gul̄ò anijakai zeini ti maazuve, s̄òuve lofelaiti togai ba, gul̄i ziez̄u ti zu, é zeeli fitinaiti su. ³ Wolive wulu feleḡo ḡa loni gul̄ò anijakai ḡobave, gilagi ḡa zeezazuve, z̄oi ḡe ga k̄ovezu velei.» ⁴ Gè geezuḡeelai ḡaazaḡani volu, nii é ḡeni b̄ezu p̄ò, gè ḡe ma: «M̄aliḡii, nii voluḡe ḡa ga leeni?» ⁵ Geezuḡeelai é ḡeni b̄ezu p̄ò, é ḡaazaḡani é ḡe mà: «È la naa voluḡe ḡwee?» Gè ḡe ma: «Ungo M̄aliḡii, gè la poluḡwee.» ⁶ E gooḡaavoteni, é ḡe mà: «Ḡooḡo GALAGI wooi ḡa é bosu Z̄òb̄aḡele ma: E la niima wotii ḡea ga zobogi ta gaaḡaai, keni n̄a-z̄envui z̄ebei zu. Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡa é boga.

⁷ Da ga leeni kae, gize wolai?

Da valibusu é ḡe ga n̄emei Z̄òb̄aḡele luḡo.

Toḡa k̄otu biingi ḡula é zu,

maamuse wooi zaama, ti da ḡe ma:

«Tuya ḡotui! Tuya ḡotui!»

⁸ Ḡooḡo GALAGI b̄eni p̄ò volu, é ḡe mà:

⁹ «Z̄òb̄aḡele yeeiti ka ti niima wuulaagi laa, tiya ma n̄ò ḡa ti pelei nii lo fai ḡaabelazu.»

Naa ḡa ḡeena wa kw̄ee naazu ga Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡa é t̄ev̄ega wo ma.

¹⁰ «B̄eni ka mu ti botii l̄òzeizuve goi vaaḡulaai?

Ti maa ḡeni n̄eni ga ti ḡoozun̄e,

siḡi zu ti k̄otu zaḡa ḡ̄l̄ui ḡaani la zoni Z̄òb̄aḡele ya.

K̄otu ḡaazu lofelaiti ta ga Ḡooḡo GALAGI ḡaazuḡez̄egiti, ti welezu fai pe ma, ti ḡeezu z̄ooi ḡa.»

¹¹ Gè ḡaazaḡani volu, gè ḡe ma: «Wolive wulu feleḡoi nuuti poluḡe ḡa ga leeni, ti loni fitina zeì anii yeezazuve ta k̄ovezuve?» ¹² Gè ḡe ma m̄on̄o: «Wolive wulu beke feleḡoi nuuti poluḡe ḡa ga lee, ti loni zanu s̄òuve feleḡoiti koba, niiti gul̄ò belei ziez̄u ti zu?» ¹³ E ḡeni mà: «È la ti voluḡwee?» Gè ḡe ma: «Ungo M̄aliḡii, gè la ti voluḡweeni.» ¹⁴ E poluleeni ga ze, é ḡe mà: «Zunu feleḡoiti kana niiti gul̄oi ziaai ti ma, ti losu eteai pe Maliḡii ḡakala.»

5

Kulak̄el̄mai l̄zitasiei: Seve biligi é ḡovesu

¹ Gè ḡaazuwuzeḡeni volu, gè seve biligi ḡa, é da ḡove. ² Geezuḡeelai ḡe mà: «Leeni ḡa è kaazu?» Gè ḡe ma: «Seve biligi ḡa gè kaazu, é da ḡove, sakpai ḡa ga metele puuḡo, kogi ga metele l̄oolugo.» ³ E ḡeni mà: «Sevei naa ḡa maan̄oḡo vai z̄ev̄eai su, nii é vaazu zeelizu z̄ooi ḡ̄òk̄òl̄oma ná pe. Boge su ga unma nui pe ge be, ti ḡula z̄ooi nii va, z̄oiti balaa ti z̄ee zeele wooiti bosu, ta be, ti ḡula ve va. ⁴ Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana: Nà b̄oḡo ḡa gè vaazu ga maan̄oḡo naa, nii a ke é le unma nui ná-pelei wu, ta z̄oi é konai wosu ga d̄aaseigi z̄eei maazu. Foovooi ḡa le é zeì ta-velei wu, é pelei pe koloḡolo, é pee dakai va ta k̄otuiti.»

Kulak̄el̄mai lofelasiei: Anzanui ḡeni zeini kp̄òl̄gi zu

⁵ Geezuŋfeelai é ɣeni bœezu pð, é ɣeni mà: «Ungi wuzefɛ è wele naa va, nii é ɣulazu munu.» ⁶ Gè ɣeni mà: «Begele ve?» E gòɔɣaavoteni, é ɣe mà: «Kpɔlɔgi ve, é ɣulazu.» E ɣe mà mɔnɔ: «Kpɔlɔgi nuu ɣa é ga nubuseiti koozu ɣisiei zooli zu ná pɛ.» ⁷ Naama ziegi zu kɔlui nii é ɣeni ga kpɔlɔgi ma lakulugi, naa wuzefeni da, anzanu ɣila ka é ɣeni zeini kpɔlɔgi zu. ⁸ Geezuŋfeelai ɣeni mà: «Anzanui nuu ɣa é ga sunɔulai ma vooigi.» Naa voluma é zɔɔni naa va, é yei kpɔlɔgi zu volu, é daaɣulu ma.

⁹ Gè ɣaazuwuzefeni volu, gè anzanu felegɔ ɣa, fiilei zeidai ti wu, ti da ɣove, kovegi ɣeni ti va, eɣe wɔni daa ga sigɔɣe. Ti kpɔlɔgi zefeni, ti leɛ la fiilei zu. ¹⁰ Gè geezuŋfeelai ɣaazaɣani, é ɣeni bœezu pð, gè ɣe mà: «Mini ɣa ti liizu ga kpɔlɔgi ná?» ¹¹ E ɣe mà: «Ta liizu la Babilɔne yooi zu, ti kɔɔ vɛlei lo. A ɣevele betena ta sei niina kɔɔ ɣotui maazu.»

6

Kulakelɛmai lasavasiei: Wotolo naanigɔiti

¹ Gè ɣaazuwuzefeni. gè soo wotolo naanigɔ ɣa, ti da ɣula kɔlu bɔi gize felegɔiti zɔɣozuve. ² Soo maabɔikpɔigiti ka ti ɣeni ma mɔungu va, soo leigiti ti ɣe felesiei va. ³ Soo ɣolegiti ti ɣe savasiei va, soo vɔnegiti ti zubaai ti ɣeni naanisiei va. ⁴ Gè geezuŋfeelai ɣaazaɣani, é ɣeni bœezu pð, gè ɣe mà: «Maliɣii, lee zoo ɣa ga nuuti?» ⁵ E gòɔɣaavoteni, é ɣe mà: «Fiile naanigɔiti be, ti ɣea loni eteai Maliɣii ɣɔbave, ti ɣulazu ná niina, ti da li.» ⁶ Soo leigi niiti ti ɣeni wotoloi gilagi va, naati ti liini ga lekɛmave nu ɣovezu vɛlei yooi zu, naa volu soo ɣolegiti balaa ti ɣulani, soo vɔnegiti ti liini ga lekɛmave nu yeezazu vɛlei yooi zu. ⁷ Soo zubaagiti pɛ ti ɣulani, wɔin wola ɣeni ti ma ga ti eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pɛ subize. E ɣeni ti ma: «À liina wo eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pɛ subize.» Tama ti eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pɛ subizeni. ⁸ E tɔlini, é ɣe mà: «Wɛlena zɔiti ti liizu lekɛma vɛlei nu ɣovezuve, naati ta ziileigi ve Zɛnvui ve naama yooi zu.»

Masa bɔɔlɔgi bɔ vai zalaɣa ɣula nui Zozuwe unma

⁹ ɣooɣɔ GALAGI bœeni pð ɣani: ¹⁰ «Yeezei kula zou va nuiti ta-vebɛaniiti bu, nii ɣeledayi, ta Tobiya ta Yedaya ti vaai la. Liina za nɔ Sofoni ná-doun zunui Zɔziase ná-pelei wu, ve nui niiti ti laayeidai ná, ti zeɣeai ma Babilɔne. ¹¹ Da walii ta zanugi zeɣezu, è ti betɛ ga masa bɔɔlɔgi, è dɔ zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Zozuwe unma, Yewɔsadake ná-doun zunui. ¹² ɣe mà: «ɣooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:

Zunui ta ɣa ve,

daaseigi ga Ma Uɔnɔgi,

toɣa vɔnɔ ve é ná,

é ɣooɣɔ GALAGI ze vɛlei lo.

¹³ Tɔ bɔɣɔ ba ka é tosu volu.

Maa ɣa ɣili ga masa sɔɔlaiti,

é masadai ɣe ná-masa kpɔkpɔgi zu.

Toɣa ɣe ga zalaɣa ɣula nui balaa ná-masa kpɔkpɔgi ɣa.

Goolaama vagoi ɣa ɣe boti felegɔi naati zɔɣozu.»

¹⁴ Masa bɔɔlɔgi ɣa makeɣu ɣooɣɔ GALAGI ze vɛlei wu, é ɣe ga ɣizesu anii ɣeeleɛme vaa ma, ta Tobiya ta Yedaya, naa vɛɛ Sofoni ná-doun zunui ná-nubɔɣilai va.»

¹⁵ Numaa ta ɣe zeɣezu ɣoozama, ti da va, kpɔbai wosu Ɔooɣɔ GALAGI zeɪ velei lo fai zu. Wa kwɛɛ naazu ga Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é tɛvɛgai wo ma. Naa ɣa ɣe nɔ ti, ni wa ɣolona Ɔooɣɔ GALAGI wooi ve, wa-ƆALAGI.

7

Zu so kuiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadaɪ ma ɣonagi naanisiei ma, Ɔooɣɔ GALAGI ɔɔeni Zakali ɔɔ, alugi laabuusiei daa ga Kiseleɛve naa ma volo naanigoi ma. ² Beetele nuɔuseiti ti Saleɛɛel ta Leegeme-Meелеkeni tɛvɛni, é ɔɔ numaa va, ga ti Ɔooɣɔ GALAGI maaneɛne, ³ ti zeeli zalaɣa ɣula nuiti pɔ be, niiti ti botii ɣɛɛzu Ɔooɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii ná-pelei wu, ta GALA goo wo nuiti pɔ be, ti naati gaazaɣa, ga: «Gá yesu ɣɔɔi nɔ ɣa ɣɔ, gi da zugi zo konagi ma alugi laɔlusiei ma, velei gi ɣea keɛzu la pɔɔma?»

⁴ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɔɔeni pɔ naazu, é ɣe ma: ⁵ «Ɔɛ zooli zu nuɔuseiti pɛ ma, ta zalaɣa ɣula nuiti: «Wo kea ga kona vuulɔfela (70), wo da zugi zo, wo da ɔɔɔɔ maawoin konagi ma alugi laɔlusiei ta ɔɔfelasiei ma, keɛle wo la naa ɣɛɛni bɛ. ⁶ Wo ɣɛni daami wosu, ta kpɔɔlei, wo-ɣogiti sulaave fai nɔ ma.»

⁷ Niima woo ɣilagiti nɔ lei Ɔooɣɔ GALAGI ti vuuni GALA goo wo nu mɔungiti da, ti bo siegi zu nuɔuseiti ti ɣɛni zeini la ziileigi zu Zeeluzalɛme, ta taaiti ti maagoolii zu, ta siegi zu balaa lekpeɛma velei nu yeezazuɛ yooi zu, ta zielave ma nemeiti ti laaveni da ga nuɔuseiti.

⁸ Ɔooɣɔ GALAGI ɔɔeni Zakali ɔɔ ɣani: ⁹ «Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: A da tukpɔiti gaaleve ga gaamai, wo ɣilagilagi pɛ ge da nuɔɔɔɔlai ta gaazumaawoinɣai ɣe ɔɔɔɔlai ve. ¹⁰ A mina da ga poanzaiti, ta podointi suziɣa, ta seikɔɣoma nuiti, ta niiti kpein ti kpalaiti su. Wo tanpɛ ge mina faa ɔɔɔ ɔɛte ɔɔɔlaiti daalɔɣoma.» ¹¹ Keɛle ti la ɣɛni keɛni, ti va woilo naama woointi ma, ti bakani, ni ti ti-woiyegɛiti daagulu ga ti mina faa mɛni. ¹² Ti ɣikpaani kpaan eɣe diamai, nii a ke ti mina yeezei Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ná-togiti, ta daawooiti bu, niiti ná-Zɛnvui ɣɛni bosu GALA goo wo nu mɔungiti ma. Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wola yiiɣaawanani naazu. ¹³ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣe ma: «Tei gè ti lolini, ti la woiloni gɔo ma, tiya balaa ta tɔlina, gè la woiloga ti-woo ma. ¹⁴ Gè ti vazani zii ɣiligiti saama, niiti ti la ɣɛni ti ɣwɛɛ kaipa. Ti ta-yooi zurakai ye ga volu velei, ve nu nɔpɛ ge la mɔ ɣɛni keɛzu ná, é va da yei. Ti zou ɔapagi valiboni ga tɛvɛbai.»

8

Zeeluzalɛme lo fai volu

¹ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɔɔeni ɣani: ² Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:

«Siyɔn nɛɛve bɛ, ma yii wola ɣa bɛ,
gaamaz, ná ɣalazu su ga ná-maayogi.

³ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:

Nà ɣalesu ma Siyɔn,
sèizuve ɣa ɣe ga Zeeluzalɛme.
Zeeluzalɛme ɣa loli ga «Wooɣɛɣila taai,
ta ɣe Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ná-gizei ma «Gize ɲadegai.»

4 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
 Nu uḡḡaḡḡagiti ta zeizu mḡḡo Zeeluzalḡme,
 zunuiti ta anzanuiti ta ze i koi zaamaḡeti,
 eḡe pe nḡ-tukḡo zea, tḡzei ma nu nḡ-konagi mḡin velei va.
 5 Zeeluzalḡme koi zaamaḡeti daa ḡa ve
 ga zunu lounḡoiti ta anzanu lounḡoiti, ti ḡa ḡaḡo.

6 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
 Ni nuḡusei mḡtaiti ta kaazu ga
 niima vaiti ti la zooga ḡeezu niima voloiti su,
 anḡe nei nḡ ḡalaagi nḡ ḡisieu zu ga naati ti la zooga ḡeezu?
 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana.

7 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
 Nḡ nḡ-nuḡuseiti kizosu,
 ḡe ti ḡula folo ḡulazu vele yooi ta folo liizu vele yooiti su.
 8 Nḡ va ga tiye ti ḡula nḡ,
 ti ze i Zeeluzalḡme.
 Ta ḡe ga nḡ-nuḡuseiti,
 ḡe ḡe ga ta-GALAGI,
 nḡ masadai ḡe ti unda ga woḡḡeḡiladai ta telebogi.

9 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:
 A zebzeḡe, wḡgi wo niima wooiti menisu niizu,
 nii GALA goo wo nuiti ti ḡeni bosu,
 sieḡi zu GALA sei velei ma wuulaagiti ti ḡeni laazu la,
 GALA pelei naa lo fai zu.

10 Mazḡḡo, aisa naama voloiti ti va zeeli,
 nuḡuseiti ta toḡaniiti ti la ḡeni ta-wotii ma zala ḡḡḡo su.
 Sie wo nui niiti ti ḡeni keezu, ti ḡa yei,
 naati ti ḡeni nḡ ga ti zili nuiti tḡḡo,
 mazḡḡo ḡe yeeḡeni nuiti ba,
 ti ḡa wuzeeḡe ḡḡḡo laalḡḡoma.

11 Kele niizu niima, ḡe la mḡ nuḡusei mḡtai zosu ga
 velei ḡe ḡeni keezu la mḡungi.
 Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡana.

12 Mazḡḡo, nḡ ziileḡi vaza wo zaama, eeḡe ani zuwui.
 Leezen belei ḡa gaawaai ve,
 zoi ḡa ba ḡnḡgi ve,
 geeḡḡḡgi ḡa ḡe tonai va, e vu ga gola.
 Nḡ niima vaaḡḡḡi pe keezu
 nḡ-nuḡusei mḡtaiti ḡe.

13 Ee, Zuda ta Izelaye veleyeeḡeiti,
 mḡungi wo ḡeni zii ḡiligiti saama,
 ga nuḡuseiti ti voovoai, naati ma voogi.
 Uele nḡ ḡana ḡe wo ḡizosu da,
 wo ḡe ga tuya deungi.
 Naa ḡa e ba mu, ḡ mina lua, ḡ zebzeḡe volu.

14 Mazḡḡo Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii wooi ḡaa:

Siegi zu gè devea la ga gè wo bə́lə,
tə́zei wo-mə́mə́wolani ti zliǵaawanani,
gè la ǵəni zegeni gəoi volu.

¹⁵ Niizu niina, gè zegəa naama levei volu,
nà faa vagəi ǵəezu niina Zeeluzaləme və,
ta Zuda nuḅuseiti pə be.
A mina lua mu.

¹⁶ Pətə vele ǵa wa faiti kəe la: Ešə pə ge da gaamai wo bə́ləlai ma, tukpəǵaaleve
nuiti ti da tukpəǵaaleve ga telebogi, tukpəǵaalevei nii ziileigi a zə́lə su. ¹⁷ Wo
tanəpə ge mina faa ɲəu bətə yiimavə bə́ləlaiti daaləǵəma, à mina da ga ǵona ga
zəeɪ, tə́zei naama vai tanəpə bələ la bə́.» Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii wooi
ǵana.

Zu so foloiti ta valibo ga fəti voloiti

¹⁸ Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii bəeni pə, é ǵə mə: ¹⁹ Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-
Maliǵii wooi ǵaa: «Zugi nii wo sosu, alugi naanisiei, də́lusiəi, də́felasiəi ta
puusiei konagi zu, ta valibo ga koozune voloi, ta fəti voloiti Zuda nuḅuseiti
bə.

Naa ma, à gaamai ta ziileigi nəe və.

²⁰ Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii wooi ǵaa:

Zou ǵili su nuḅuseiti,

ta taa wolaiti su zeɪ wo nu mə́n mə́n ga ta va mə́nə.

²¹ Taa wolaiti su nuḅuseiti ta li ti ǵə taǵiliga ma:

«Ade li de Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii maanəne, de gaizie. Nà balaagi nà
liizu.»

²² Vele ǵana nuḅuse mə́n mə́n, ta zəǵaaba yooiti,

ta vaa la Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii ǵaiziezu la, ti maanəne.

²³ Ǵəǵə GALAGI Fai-Pə-Maliǵii wooi ǵaa:

Naama voloiti nu puugə ti tanəpə ti la ga zii ǵila ta ǵaale ba,

ti Zuifu ǵila so ná-seǵei lakə́lgi va,

ti ǵə ma: «Gá viləsu wo volu,

mazə́lə gi mə́nigə ga GALA ka wo va.» »

9

Izelayəle ǵoba yooiti tukpəǵaaleve vai ta ti ǵizo fai

¹ Ǵəǵə GALAGI ná-keela wooi.

Daawooi Ǵadelake yooi zoga,

é ǵwə Damase taazuə.

Mazə́lə nu vului pə ka ga Ǵəǵə GALAGI nə́nə,

velei nə Izelayəle wolodaiti pə ti la.

² E Ǵamate bala zoga,

niiti ti zeidai la ta Damase,

é zeeli Tiil, ta Sidən ma,

niiti ti wola ǵoozuǵeleai.

³ Tiil siǵi gaǵooza toga bə́ǵə və,

é walii ǵaale ba eǵə fufiligi,

é zanugi ǵaale ba eǵə koi yə́ǵəzu valavalai.

⁴ Kələ Maliǵii ǵa ti pə kula zea,

toǵa ná-siǵigiti toka kpolodəi wu,

toɟa ɟala ga abui.

⁵ Asekalɔn ɟa naa ɟa, é lua,
Gaza balaa zu ɟa ɟali ga duai,
Ekelɔn balaa ka ɟe ɟana nɔ,
tɔɔzei kitosuve ɟa ɟula zea.
Masa ge la mɔ ɟea Gaza,
nu vulu nɔpe ge la mɔ ɟea Asekalɔn.

⁶ Nu zupuiti ta zeɪ Aseɔɔde.
Nà Filiseti nuiti ta-wasogi zuɟologolo.

⁷ Nà ɲamasu zuai ɟula ti-la,
gè kɔɔɟɔ gani kɔɔ laamianigiti kula ti-ɲiiga yɔɟɔzuveti.
Ta-nubusei mɔtai ɟa ɟe ga ɟá-GALAGI nɔnɔ.
Toɟa losu zɔɔɔ Zuda wolodamaiti saama,
Ekelɔn nuiti balaa ti ɟe ga Yeebuse nuiti kevele.

⁸ Nà ɟe nà-zooi maɟoolii zu,
gè make kɔɔɔngiti daalɔɟɔma, ti levesu,
suɲɔu nui tanɔpe ge la mɔ nà-nubuseiti kpɔɔba,
mazɔɔɔ ɟaazu ɟa ɟe ti va niina.

Ziilei masagi vaa vai

⁹ Ee, Siyɔn nubusei, ɟɔkɔ ga koozunɛɛi!
Ee, Zeeluzaleme nubusei, wooɟula ga koozunɛɛi!
Wele ɔa-masagi va, é vaazu è vɔ,
teleboge, pile sɔɔɔɔɔɔ veeve be,
toɟa ga ɔɔɟɔmaayeɪ nu, é zeini soovalegi ɟɔma,
soovale saai ma yivoi ɟɔma.

¹⁰ Nà kɔɔɟɔ wotoloiti kulazu Efelayime va,
gè kɔɔɟɔ zooiti kula Zeeluzaleme va,
kilegi nii kɔɔi ɟɔɔzu la, naa zu ɟa ɟaleɟale.
Masagi naa ɟa ziileigi lɔ zii ɟiligiti saama,
ná-masadaɪ ɟa zɔ kpoloɔɔɔɔ zɔi ma, é zeɪ zɔi va,
é zɔ zie wolai Efelata ma, é li zou ɔela ga.

Duɔiti unɲɔɔ fai

¹¹ Dɔun ɔnɔi, minazegɟegi maavele ma,
é de yɔɟɔzu, nii keai ga ɲamai maavele,
nà ɔa-luɔiti unɲɔɔsu,
gè ti ɟula zegɟeɪ zu, nii zie la su.

¹² Kasoɟa nuiti wɔiti kitogi wo ve,
à ɟale ma wa-laazu zigi ɟaazoozagi zu!
Nà nii wosu za ga:
Nà wo ɟaazumaawɔinɟa ga seizu felegɔ.

¹³ Mazɔɔɔ gè Zuda ɟea ga nà-kilegi,
gè Efelayime ɟe ga ná-mɛɛin.
Ee, Siyɔn, nà è-loun zunuiti tevesu,
ti vala ɔnɔ ma loun zunuiti ba Yavan,
nà è ɟe ga kɔɔɟɔ woɟa zɔkpɔi.

¹⁴ ɔɔɟɔ GALAGI ɟa ɟula keɔema ti maazu,
ná-mɛɛin ɟa bize eɟe mainmain.
Maligii ɔɔɟɔ GALAGI puuugi ve,

toɣa ɔaazu lekpeɔma velei nu yeezazu lonavifigi wu.

¹⁵ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɣii ɣa ɔaa ná-nuiti maazu.

Ta daami wo, ti felelelele kɔtuiti golowolo.

Ta ɔɔle, ti da zongo,

efɛ ɔɔ ɣa ti zo,

ti laa ɣa ve efɛ nama vaza anɔnakai,

ti maa ɣa ɔɔle efɛ zalaɣa ɣulazuve ma woizuɔeti.

¹⁶ Ta-ƆALAGI, Ɔooɣɔ GALAGI, ɣa ná-nuɔuseiti kizo naama voloi,

efɛvelei nɔ baala make nui,

a da ná-baala kpulugi ɣizo da,

ti da volo ná-zooi zu,

velei kɔtu zongo ɔaaɔagiti ta da volo la.

¹⁷ Ee, ti wola undaa ɣa ne!

Ee, ta ɔapa ga gola!

Moloi ɣa zebei ve zunu loungoiti zea,

ɔɔ niinei zebei ve anzalopoiiti zea.

10

Tosu nɔpe ge la kooɣɔ ganigiti ba

¹ A Ɔooɣɔ GALAGI vali ga

é yeeɣɛɣala mɔungi ma lonai ɔu.

Tɔ ɣa a da sabalagiti pu,

toɣa tonai ve ga poovama,

toɣa ese gilagilagi ná-kpalaga aniiti kpeɛ.

² Mazɔɔɔ pele wu zaleiti ta wo woɔɣaavotesu ga zeei,

goɔe ɣaazaga beaiti ti da zee ɣula kelemaiti ka,

keɛsulala ze gooiti ka ti suɣulazu,

yaava ɣaanɛnei ɣa ti bosu.

Naa ɣa é kea nuɔuseiti ti lia poun maanɔɣɔi zu,

efɛ baala kpulugiti make nu la ti ve.

Kula zou va niinei

³ «Baala make nuiti ka ziiɣaawanaai ti ma,

boli zineiti ka gè ti loɣazu.

Mazɔɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI Fai-Pe-Maliɣii ɣa ɣaaɔaazu tɔ ɔɔɣɔi ná-baala kpulugi

ma,

nii é ga Zuda veleyeɣei.

Toɣa ti ɣeezu ga ná-lebiya zooi,

é liizu la kooɣɔzuve.

⁴ Tɔ ɣa kundigi ma zii pe ka ɣula su,

ti ɣeai efɛ kɔtu ɔiingi,

efɛ seɣe ɣotai ma zuzo kɔluti,

efɛ kooɣɔ ɣilegi.

⁵ Ta ɣe efɛ kooɣulubaiti, ta kooi ɣɔ,

ti da koi yɔɣɔzu valavalai ɣaayo ga ɣɔɣɔi,

mazɔɔɔ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ɣeezu ti va.

Unfegi ɣa yei ga ti zili nuiti, ti sooiti kɔma.

⁶ Nà Zuda veleyeɣei zebelɔ,

gè Zozefe ná-peleyeɣei ɣizo.

Nà ti zeì vele βετε volu ga niine,
 τωζει nà ti maawainga,
 ege vλω kaipa ge la gēni gēleni ti va.
 Mazwλw nà ga gē ga Gwogw GALAGI, ta-GALAGI,
 nà ta-maanēene wooiti gaavote.
 7 Zebēi ga gē Efelayime nuiti ba ege kwogjuluβaiti,
 ti laa ga ve ga koozunēei, ege ta dww βole.
 Siegi zu ti-lointi ta miná gaa la, ti gwozu ga ne,
 ti gwozu ga ne ga Gwogw GALAGI maavele.
 8 Nà ti loli ga foe wooi ti gaale ba,
 mazwλw gē ti unmwga.
 Ta mwain ga mwangi gēvele.
 9 Gē ti zuvazage zwoma ziiti saama,
 zooiti su ti maagwozaai,
 ti-gi ka loo sù miná,
 ta ye ná ta ti-lointi,
 naa woluma ti gale ma, ti va.
 10 Nà ti gūla Ezipete yooi zu, ta Asiili yooi zu,
 gē va ga tiye Galaade, ta Liban yooi zu,
 kele miná balaa ge la kula gēa ti va.
 11 Izelayele nuiti ta kidaavili kpolodēi βude,
 Gwogw GALAGI ga kpolodēi ma lakpatakpagi lofa,
 zie wolai Nile ga v, é zeeli kpoma.
 Asiili ná-wasogi zu ga gale,
 Ezipete ná-masa tukpwi ga gūla zea.
 12 Nà βwgi, Gwogw GALAGI,
 nà zebēi ve Izelayele nuiti be,
 ti zie ga zimai.»
 Gwogw GALAGI wooi gāna.

11

GALA zobobe nuiti kologolo fai

1 Liban, da-laaiti daalao,
 abui va é da-sedelegu guluuti gala.
 2 Sipele guluuti, à balakpala gwozu,
 τωζει sedelegi loa bu,
 mazwλw gulu maanēene giti ti woga.
 A balakpala Basan sene guluuti,
 mazwλw goya wolai goloa,
 nii nu nape ge la gēa lwzu ba!
 3 Nu ga baala make nuiti kpala gooi menisu,
 mazwλw tufa leteì ti gēa wokomaalēezu la naa gologologa.
 Nu ga zalaiti sikw wooi menisu balaa,
 mazwλw Zuludēn ma lwβw biili wolai,
 ti gēa wokomaalēezu la naa goloa.

Baala make nu zeizu felegiti

4 Nà-GALAGI, Gwogw GALAGI gēni ma: «Ge ga baalagi teiti make nui, niiti ti leveai na saai ma. 5 Teigiti ti ti geyazu, ti da ti vaa wafuun, ti wodi nuiti ti da gē ma: «Mamagi ga Gwogw GALAGI ve, mazwλw gē βetea!» Ti make nu βwgiiti ti la

vɔlə ti maawɔɪŋɔaazu.» ⁶ Nɔn nà, Gɔɔɔɔ GALAGI, gɔɔi ɔaa: «Gè la mɔ zɔɔi nii zu nuɔuseiti maawɔɪŋɔaa pɛ. Mazɔləɔ nà nuiti zɛsu ɔɔɔɔ yeezu, tanigaa ti da ti-waiti suziɔa, gè ti yɛ ta-masagiti zeezu. Ta-masagiti ta zɔɔi ɔɔɔɔɔɔ, kɛlɛ gè la nu nɔpɛ kula ti ya.»

⁷ Gè tɔɔzeini ga baalagi naati makega, niiti ti leveai na saai ma, ma un ge da ma mɛɛ ga zɔiti ti maawɔɪnni baala kpulugi zaama. Gè baala make tukpɔ felegɔ vaagɛɛni ɔɔɔɔ vɛ. Gè ma mɔɔngi laasei pɛɛ ga <Zaalai,> gè felesiei laasei pɛ ga <Gilibai.> Gè zɛba gè da ɔaaɔa baalagiti ma. ⁸ Alu gilagi laawu, gè make nu savagɔiti kpɛɛni. Naa vɔluma, zii la ɔɛni lɔɔni baalagiti bu, tiya balaagi wɔɪnzɛɛ ti ma. ⁹ Gè ɔɛni baalagiti ma: «Gè la mɔ wo ɔɔɔɔkula pɛ! Zɔi é zaazu, naa za! Zɔi ta ɔɛ paazu, naa ɔɔɔɔ yɛ ná, ti paa! Zɔiti ta yɛ vulua, naati ti da ɔɔɔɔ mi yɔɔɔɔ.» ¹⁰ Gè nà-tukpɔi zoni, nii daa ga <Zaalai,> gè galeɔale, naa ɔɛ ga nà-minazɛɛɛgi ɔɔɔɔɔɔɔa, nii é ɔɛa gi yɔɔɔɔɔu gá ziiiti pɛ. ¹¹ Minazɛɛɛgi naa ɔɔɔɔɔɔɔni naama voloi nɔ. Baalagi niiti ti wola maawɔɪndai, ti ɔɛni wɛlɛzu bà, naati ti kwɛɛni ga, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa é ɔɔɛzu ga niima vaiti maavele. ¹² Gè ɔɛni ti ma: «Ni wa kaana ga soloo faa vɛ, a sàlai ve zèa, ɔa wo zɛ ná.» Ti wali ɔaɛ vuusavagɔi (30) ɔaaluni, ti fe ga sàlai. ¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni mà: «Walii é ti ɔaazu ga ma vagɔi, naa vili ya diɔi lo nui ma, nii ti kaai ga nɔn sɔngɔi.» Gè wali ɔaɛ vuusavagɔi (30) zɛɛni, gè pili ya diɔi lo nui ma, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-pelei wu. ¹⁴ Naa vɔluma gè nà-tukpɔi velesiei <Gilibai> ɔaleɔaleni, naa ɔɛ ga kɛɛɔɔlounlai ɔɔɔɔɔɔɔa Zuda ta Izelayeɛ yɔɔɔɔɔu.

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni mà: «Bɔɔɔɔ maagɔili niina ga baala make nui ná-sɔɔlaiti, nii é ɔɛɛzu ga ɔimalala nui. ¹⁶ Mazɔləɔ nà baala make nu ɔila buzeɔɛzu zɔɔi nii zu, nii é la yiizoolɛa ga baalagiti, ti ɔɛɛzu ti za, é la baala goiti gaiziaa, nii maawanaai é la naa valoa, nii kɛɔɔɔɔɔɔ é la naa ɔɔɔɔkula. Kɔnɔgi ɔa ɔɛ ga togani niiti ti wulɔai naati ma zuaiti, é da ti-vɔɔɔkagiti balivali.»

¹⁷ Maanɔɔɔɔ ɔa ɔimalala vaala make nui vɛ, é ɔɛlɛzu ná-baala kpulugi va!

Teigi boɔa zɔkpɔi zeei zu vikɛi ɔɔɔɔɔɔɔu, ta é zeezazu vele ɔaazuɔɛɛɛgi wolo su!

Zeei za ma faan, ta zeezazu vele ɔaazuɔɛɛɛgi za su faan!

12

Masagi ná-zobo sɔɔɔɔda ɔaabelagi

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-keela wooi daazeeliai Izelayeɛ ma.

Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔa, teigi é geeɔɔɔɔɔgi zɛlɛgai, é zɔɔi la, é lati é nu vului yɛnvui ɔɛɛɛ su:

² «Nà Zeeluzalɛme ɔɛɛzu ga gaazulati dɔɔ vɛɛlei, nuɔuseiti pɛ ɔɛ, ti maagɔolii zu. Vele nɔ ɔana é ɔɛɛzu la ga Zuda, siɛgi zu Zeeluzalɛme zeizu la kɛlɛ su. ³ Naama volo ná, nà Zeeluzalɛme losu gɔiɔi nuɔuseiti pɛ tukɔ, eɔɛ kotu wolai nii nu nɔpɛ ge la zooga buzeɔɛzu. Zɔi nɔpɛ a ɔɛ é buzeɔɛ, naa ɔa ɔɔɔɔ maawana. Názu eteai zu yooiti kpɛin ta ɔɔsu, ti wuzɛɛɛ daalɔɔɔma. ⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana: Naama volo ná, nà ta-zooiti doɔa ga dualuagi, gè ta-zoo ɔize nuiti doɔa ga titigi. Kɛlɛ nà ɔaa Zuda nuɔuseiti maazu, gè zii ɔɔɔɔɔi ta-zooiti gaazuɔɔle. ⁵ Zuda ɔɔɔɔɔiiti ta ɔɛ bosu yiimavɛ ga: <Zeeluzalɛme nuiti ta ta-zɛɛɛi zɔɔɔsu ta-GALAGI, Gɔɔɔɔ GALAGI ya, Fai-Pɛ-Maliɔii.> ⁶ Naama volo

ná, ná Zuda gʻundigiiti ke ga abu ʻbɔi golai nii é dɔbɔi va, gè ti gɛ ga sɔmɔ abui, é zosu molo gʻiliiti ba, ta ti-maaɣoolii zu nuʻbuseiti pɛ gala metu vɛpemaʋɛ pɛ. Kele Zeeluzalɛme zeɪ wo nuiɪ ta ye ti-zeizuʋɛ nɔ ziileigi zu.

⁷ Gooɣɔ GALAGI ɣa tɔzeizu de ga Zuda nuʻbuseiti kizoga, naa ɣa a ke Davide mavofodaiti, ta Zeeluzalɛme nuiɪ ti mina waso, ti va ka ga ti vizɔge Zuda nuʻbusei mɔtaiti ba. ⁸ Naama volo ná, Gooɣɔ GALAGI ɣa Zeeluzalɛme zeɪ wo nuiɪ make, zɔi sebei wola vɛlɛai ti zaama, naa ɣa zebei zɔlɔ ga Davide ɣɛvele, Davide ná-peleyeɣei ɣa gɛ ti vɛ eɣe GALA, eɣe vɔlɔ Gooɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai nii é ziezɪ ti luɣɔ. ⁹ Naama volo ná, zooi niiti pɛ ta wuzɛɣe Zeeluzalɛme laalɔɣɔma, ná ti pɛ koloɣolo.»

Saa wɔlɔi é wosu zooi zu ná pɛ

¹⁰ «Nà maawɔinɣa yɛnvui, ta maanɛɛɛ yɛnvui yei Davide ná-peleyeɣei ma, ta Zeeluzalɛme nuiɪ ma. Ta ɣaazulo nɔn ba, nɛi ti bɔɔni. Ta wɔlɔ ná-faa zu, eɣvele nu a wɔlɔ la gila loin zaazuʋɛ. Ta bɔɣɔ maawɔin ga gaawana, eɣe nu a vala ná-doun mɔungi ma. ¹¹ Naama volo ná, saa wɔlɔi ɣa wɔlɔ Zeeluzalɛme, eɣvelei é ɣɛɛni la Gadadelimon, Megido vɛtugi zu. ¹² Saa wɔlɔi ɣa wo zooi zu ná pɛ, peleyeɣe ɣilagilagi ɣa vɛ ye: Davide mavofodaiti ta-peleyeɣei ɣa vɛ ye, ma anzaiti ti vɛ ye, Natan nɔnɔiti ti vɛ ye, ma anzaiti ti vɛ ye, ¹³ Leevi nɔnɔiti ti vɛ ye, ma anzaiti ti vɛ ye, Simeyi nɔnɔiti ti vɛ ye, ma anzaiti ti vɛ ye, ¹⁴ zɔɔma vɛleyeɣeiti ti vɛ ye ga gilagila, anzanuɪti balaa ti vɛ ye ga gilagila.»

13

Kooɣɔ gani koo nuiɪ tukpɔɣaaleve vai

¹ Naama volo ná, zieungi laa ɣa lao Davide ná-peleyeɣei vɛ ta Zeeluzalɛme nuiɪ be, é ta-ɣotoiti ta ta-ɣɔzɔba vaiti gba.

² Gooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa: «Naama volo ná, ná kooɣɔ ganigiti folo zooi va, nu nɔpɛ ge la mɔ ti-laasei boga. Nà ma ɣala goo wo nuiɪ balaa kula zooi va, ta kɔzɔba ɣisɛiti pɛ. ³ Naazu, zɔi nɔpɛ é ɣɛɛzu GALA goo wosu, sɔlɔ keeɣei, ta sɔlɔ deei ta gɛ ma: «E la mɔ yɛga vulua mazɔlɔ zɛɛ ɣala gooi ɣa è bosu Gooɣɔ GALAGI lɔɣi zu.» Sɔlɔ nuiɪ bɔɣɔgo ɣa naazu ti bɔɔzu, siɛgi zu é ɣɛɛzu GALA gooi wosu da. ⁴ Naama volo ná, ma ɣala goo wo nuiɪ ti pɛ ti laa ɣa ve ga unfegi, siɛgi zu ti gala gooi wosu da, ti sɔlɔsu ta-ɣulakɛlemaiti su. Ti la mɔ kea pɛ, ti va sua leɣa zeɣe wolai ta loo ɣɔba, ti va dá nuiɪ yaava. ⁵ Ti ɣilagilagi a da gɛ ma: «Gè la ga GALA goo wo nu, ná ga tii ɣe nu nɔ, tii ɣe yooiti ta zèa kaite mà nu niine ziesu.» ⁶ Ni ta gaazaɣana, ti gɛ ma: «E palai niiti sɔlɔge ɣale, ti è-ɣɔlɔgi ma?» Toɣa ti wooɣaavote, é gɛ ma: «Gè ti zɔlɔge nɛɛnɔɣɔiti ta-velei wu.» »

Minazeɣegi niine vai volu

⁷ Gooɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii wooi ɣaa:
«Boɣa zɔkpɔi wuzɛɣe ná-baala make nui laalɔɣɔma,
nɛɛnɔɣɔi laalɔɣɔma!
Baala make nui loɣa,
baalagiti ti zuvaza,
ná ma goiti balaa doɣa.

⁸ Zooi zu nuʻbuseiti gaa ɣa ɣwɛsu sava,
seizu felegɔi ɣa za, ti undaavili,
kele seizu ɣilagi ɣa ye vulua zooi zu.

Ḥooḡo GALAGI wooi ḡana.

⁹ Nà seizu ḡilagi naa lo abui zu,
gè gaawun kooi ḡula ba,
velei nu a da walii ḡaawun da kooi ḡula ba,
nà naḡoi ḡula ba,
velei nu a da zanugi ma ḡooi ḡula la ba.
Naazu ta fali, gè ti wooḡaavote.
Nà ti loli ga: <Nà-nubuseiti.>
Tiya ma, ta ḡe ma: <Ḥooḡo GALAGI ḡa é ga gá-GALAGI!>

14

Ḥooḡo GALAGI ná-foloi ta nepi ḡaabelagi

¹ Wele Ḥooḡo GALAGI ná-foloi va é vaazu, foloi nii ta ḡe aniiti gaafweezu la da-zigigi ḡoozu, niiti ti zogai kooi zu è vo be. ² Nà zii ḡiligiti pe gaale ba, ti kooi vala Zeeluzalame va. Taai ḡa zo, toomai ḡa ḡe peleiti bu, pumai da ḡe ga anzanuuti, nubusei ḡilazuve pe ka li dualai zu, kele nubusei mota goi ḡa ye taazuve. ³ Naa voluma Ḥooḡo GALAGI ḡa va é kooi ḡo zii ḡiligi naati daaloḡoma, velei a da kee la kooḡo voloiti su. ⁴ Naama volo ná, toḡa lo Wolive ḡizei ma, nii é Zeeluzalame ḡobave folo ḡulazu velei. Wolive ḡizei ḡa vali sakpa ma, é zo folo ḡulazu velei é li folo liizu velei, petu golai ḡe ti yooḡu, ḡizei ḡilazuve ḡa likpi ga lekpe ma velei nu ḡovezuve, ḡilazuve likpi ga lekpe ma velei nu yeezazuve. ⁵ Wa vela, wo li ga petugi zu velei, nii é ná-gizeiti zoḡozuve, mazoo petugi naa ḡa li é ze Asale va. Wa vela velei wo ḡeni velazu la zou balii va, Zuda masagi Woziasé ná-siegi zu. Naa voluma ná-GALAGI, Ḥooḡo GALAGI ḡa va niina, ta ná-geezuḡeela naḡegaiti pe.

⁶ Naama volo ná, wozakala ge la mo ḡea ná, kooe la mo ḡea ná, ta ziebun ge la mo ḡea ná. ⁷ Foloi naa ḡila kpe no ḡa é nono ma, Ḥooḡo GALAGI ḡa é kwee, folo la mo ḡea ná, ba kpidi, anee kpoḡoi wozakalagi ḡa volo.

⁸ Naama volo ná, zenvu su deungi laa ḡa lao Zeeluzalame, é da yei, ma dei ḡilazuve ḡa yei ga folo ḡulazu vele bolodei vo pelei, ḡilazuve yei ga folo liizu vele bolodei vo pelei, vele ḡana a ḡe la foḡoi ta samai. ⁹ Ḥooḡo GALAGI ḡa masadai ḡe eteai pe unda. Naama volo ná, Ḥooḡo GALAGI ḡila kpe no ḡa a ḡe boḡo ḡaazu, to ḡila kpe no ḡa toḡoi a ḡula balaa.

¹⁰ Zooi naa pe ka valibo ga nemei, é zo Geeba é li Limon, Zeeluzalame lekpe ma velei nu yeezazuve. Zeeluzalame ḡaa ḡa ḡooza koba laaiti pe ba, taai zu ḡa woo, é zo Benzaḡen sigidave, é zeeli sigida volomai ma, é li Zokosu sigidave, é zo mono Gananyele vele ḡaaḡooza golai ma, é zeeli masagi ná-kooḡave. ¹¹ Sei ḡa wo taazuve, ani la mo ḡea ná nii foovoi, Zeeluzalame ḡa ze ziiileigi zu.

¹² Wele maanoḡoi niiti ka Ḥooḡo GALAGI a ti ze nubusei naati ma, niiti ti kooi ḡoi Zeeluzalame laaloḡoma. Ta ye vulua ti-ḡoḡlogi luula ti ma, ti-ḡaazuḡezeḡigiti ti luula ti-ḡaazuḡokologiti su, ti-negiti ti luula ti-laaḡoozuve. ¹³ Naama volo ná, Ḥooḡo GALAGI ḡa ti ḡe unga wuulee, ta ḡe boḡo zigazu ga ti-yeebuinti, ti do ga kili ga kakapei. ¹⁴ Zuda nuuti ta voope Zeeluzalame nepi va, ta naavoloi ḡula ti-maḡoolii zu zii ḡiligiti zea, ta zanugi ḡaale ba, naa vele walii va, naa bo seḡe moḡnmoḡn ba. ¹⁵ Maanoḡoi nii no a zeeli nubuseiti ma, naa ḡeḡalai no ḡa a zeeli zii ḡiligiti ta-loganiiti ma, ta ḡe kooḡozuve, sooiti, soovale fuuluiti, soovaleḡigiti, ta noḡeiti.

¹⁶ Naazu zii ḡiligi niiti kpein ti kooi valaai Zeeluzalame va, ta-nuḡusei mətai niiti ta ye vulua naati ta da le kona-o-kona, ti noko masagi wu, Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii, ta ti kota vetii ḡula. ¹⁷ Kele ni eteai zu yooi gila kpalaa ka ḡelena leezu Zeeluzalame, e va noko masagi wu, Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii, naama yooi la mo tona zolooḡa. ¹⁸ Ni Ezipete nuiti ta ḡelena leezu Zeeluzalame, ti va kota vetii ḡula, maanooḡi nii Ḡooḡo GALAGI daazu zii ḡiligi zoiiti ma, ti la leeni feti ḡulazuve, naa ḡeḡalai no ḡa a zeiti ma. ¹⁹ Naa ḡa a ḡe ga Ezipete ta zii ḡiligi zoiiti ta-bakoi a zeeli ti ma, teiti ti la leeni kota veti ḡulazuve.

²⁰ Naama volo na, ta sevei ḡe sooiti kobo lalagiti ma, ti ḡe ma: «Makeḡe Ḡooḡo GALAGI ve.» Ḡooḡo GALAGI na-pelei wu liḡiiti ta jade, eḡe nama vaza anijakaiti zalaḡa ḡulazuve ḡakalave. ²¹ Zeeluzalame, ta Zuda liḡiiti kpein ta ve Ḡooḡo GALAGI ve, Fai-Pe-Maliḡii, niiti kpein ta ḡe vaazu zalaḡa ḡula vai ma, naati ta da ma liḡiiti seḡe, ti da zalaḡa zuai ḡili ti zu. Naama volo na, yaaḡo noḡe ge la mo ḡea Ḡooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii na-pelei wu.

Malasi Ná-sɛvɛi

Ebulu wooi zu Malasi laaseigi voluve ɔa ga «ná-keelai.» Naama laaseigi ɔila nɔ ɔa sɛvɛai gaagwɛsu savagɔi zu, puuzu ɔilagi zu, é deɛzu ga: Ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai ɔa é vaazu é ná-pelei bɛtɛ.

Ti ɔeni ɔɛɛzu balaagi GALA goo wɔ nuiti ta zalaɔa ɔula nuiti ma: «GALA Keelaiiti» (2:7, ta Azee 1:13 zu). Naa ɔa é keɛzu, tanigaa ti ɔɛɛzu Malasi laaseigi ɔa ga daaseigi ta ti pɛeni ba, keɛ nu la ɔeni nɔnɔ ma laasei kitei ɔwɛɛ.

Malasi ná-sɛvɛi ɔɛɛni kona undɔɔlugɔi ma ɔaagwɛsu mɔungi ma ziegiti su, Yesu Klista zɔɔɔ foloi yeelugɔ. Siagizu, Izelayele nuiti ti vaai ma la ta-yooi zu, ti zeɔe zou ɔiligiti su vɛti ti ɔeni naati pela vɛlei zu, ti ɔaalɛini, ti iɔɔ ge leve, Malasi ná-GALA goo wɔ wotii ɔɛɛni Zuda nuiti saama, GALA sei vɛlei lo fai volu, ta GALA debi vɛlei ma wotiiti ti lɔɔzeini volu, Pels masadai ma ziegi zu. (Mal 1:7, 8, 12-14; 3:10) Fai tanigaani ti wogai Sɛvɛi zu, ti ɔɛvɛ nɔ eɔe Esedelase ta Neemi nii ta-voloi nɔ. Vulu vaiti ti ɔeni keɛzu ta kidaalevelala nuiti, ta ti zɔɔɔgani ma vuusiɛiti kulalalai. Esedelase ta Neemi ti deveiti boni naama vaiti daalɔɔɔma. (Esd. 10:3; Nee. 13:23-27; 13:1-3).

Tɔɔzei ba ga nuɔuseiti ti la ɔeni GALA ná-minazɛɔegiti daazeelii ɔaani fala, ti ɔigiti maaɔoozaa ɔeni de Ɔooɔɔ GALAGI va. Zuda nuiti ti ɔeni ziezu ga GALA ná-pelei, keɛ ti la ɔeni ma leveiti sosu ga pagɔ.

Zɛnvu su GALAGI ɔwɛɛ fai la ɔeni ti yiima ga ɔiteɔite. Zalaɔa ɔula nuiti ti la mɔ ɔeni ziezu ta-wotii wu, Izelayele nuiti balaa ti la ɔeni luazu GALA ná-tɔgi va. GALA keelai ná-kisɛi zu, naama vaiti maavele ma ti ɔeni ɔɛɛzu, keni é wuzɛɔe é zalaɔa ɔula nuiti iɔɔɔ, ta é bo Izelayele nuɔuseiti ma ga keni ti valibo ti-yiimavɛti. E bɛna GALA ná-nɛɛɛi ma vai loo ti ɔigiti su, é bo ti ma ga: «GALA ná-tukpɔɔɔaalevɛi ta paa voloi maaɔuɔaa. (Mal. 2:17-3:5; 3:13-24). Malasi ɔa Ɔooɔɔ GALAGI ná-keelai vaa vai wosu (3:1), nii é ga: Eli niinei (3:23, 24). Naa ɔa vaazu Maliɔi ɔɔɔɔgoi lugɔ, nii é ga: Minazɛɔegi ma ɔeelai nuiti ti maaɔounsɔ ga ɔiteɔitegi (3:1). Anɛɛ kitogi kpein ge ɔeni ná, Izelayele nuɔuseiti ti vaai ma ti zeɔe zou ɔiligiti su, ti zeɔe ta-yooi zu, ti ɔevele la ɔeni de bɛtɛni, keni nii é ga Eli niinei, naa vaa é nuɔuseiti kigi ɔevele bɛtɛ ta-GALAGI laaɔomi fai zu. Yesu Klista ɔa é ga: Minazɛɔe niinei ma ɔeelai, naa laaɔomi fai ɔa é daazeelizu ade ma, é ade loli ma mɔnɔ za.

Nuɔuseiti ta-vaane wuuɔwɛetalai

¹ Ɔooɔɔ GALAGI ná-keela wooi, é boni Izelayele nuiti ma, é ɔula Malasi la.

² Ɔooɔɔ GALAGI ɔɛ ma: «Nɔnɔ, gɛ wo nɛvɛ vɛ. Keɛ wa gaaɔaɔasu, wo da ɔɛ ma: «Lee ɔa gá kwɛɛ ba ga é gi nɛvɛ vɛ?» » Ɔooɔɔ GALAGI gooɔaavotegi veeve, é ɔɛ ma: «Ezawu la ɔeni ga Zakɔbe keɔɔɔloin baa? Anɛɛ naa vɛ, gɛ yiimazɛɔevɛ ga Zakɔbe, ³ gɛ Ezawu likpi. Gɛ ná-gize yooi ɔɛa ga fuagi, gɛ ná-poganiiti kwɛa koveiti ma tevɛbai zu.» ⁴ Ezawu mavofodai, Edome, ɔa zoo, é ɔɛ ma: «Gi ɔolɔɔloga, keɛ gá ada woloaiti tosu volu.» Keɛ Ɔooɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔɛ ma: «Ti náti to, ná náti toka nɔ, ta-yooi ɔa loli ga zooi nii faa ɔni masadai ɔɛɛzu su, ta nuɔuseiti niiti Ɔooɔɔ GALAGI ti laalɔɔɔma yeenɔpɛ. ⁵ Izelayele nuɔuseiti, wo-ɔaazu vɛ ɔa naati pɛ ka, wo da ɔɛ ma: «Ɔooɔɔ GALAGI wɔɔɔvɛ Izelayele ná-zou ɔwɛpɛlegiti pɛ polu vɛleiti!» »

Lɛbiyai nii maaneai é ve Góogó GALAGI ve

⁶ Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é nii wosu zalaǵa ǵula nuiti ma: «Doin ǵa da keeǵe lebi, botiǵe nui baalaa maliǵii lebi. Ni ná ga ǵeeǵei, lɛbiyai begele ǵa é veezu bè? Ni ná ga maliǵii, unfemai begele ǵa é bè? Wa daaseigi velevilisu. Kele wa gáazaǵasu, wo da ǵe ma: «Leeni ǵa gi è-laaseigi velevilisu da?» ⁷ Wa vaazu ga kɔzoba laamianigiti ná-zalaǵa ǵulazuveɓeti. Kele wa gáazaǵasu, wo da ǵe ma: «Leeni ǵa gi è ǵɔzɔa la?» Wo ǵee vai zu ma: «Góogó GALAGI ná-tabalii ǵa ga fuun gani.» ⁸ Siɛgi zu wo vaazu la wo gaazuǵole logani ǵula ga zalaǵai, faa ɲɔu la ga naa baa? Siɛgi zu wo vaazu la ga dekpɔ gelei ta seebe geleitɪ, faa ɲɔu la ga naa baa? Naa ve leɛ da-you ǵundigii ya! Toǵa yeezei nei é wu, é è zuzo ga pagɔ?» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é boga. ⁹ «Niima ziegi zu, à koǵɔ mu ga wo maaneene, nɛi gè ga wa-GALAGI, nii a ke gè ná-nubuseiti wo maawɔingfa! Naati fea voluma, wa kaazu ga ná wo zuzo ga pagɔ baa?» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é boga. ¹⁰ «Fizɔge mu ga wo zaama, nu ǵila ge seì velei ma bogiti daaǵulu, nii a ke wo mina abui ǵaazo wafuun ná-zalaǵa ǵulazuve.» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵe ma: «Ziima nɔpe ge la ga woye, gè la yeezeizu wa-vebeani nɔpe bu. ¹¹ Mazɔlɔ tɔǵɔi wɔlɔve zii ǵiligiti saama, é zo folo ǵulazu, é li folo liizu. Mini-o-mini, ta ani maku neɛnegiti galazu deɓi vai ma, ti da va ga vebeani padegaiti, mazɔlɔ tɔǵɔi wola ǵa wɔlɔ zii ǵiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é boga. ¹² «Kele woun, wa beɓelalazu, wa ǵena ǵea ma: «Maliǵii ná-tabalii ǵɔzɔve, daamianigi é zɔlɔsu gaa, kulanuma nɔpe ge la naa va.» ¹³ Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵe ma: «Wa laabeluzu ga ze, wo da ǵe ma: «Boǵɔ boɓo vaa ǵa ga nii!» Wo da va ga toganii niiti ti unmaai, niiti ti lekpuzu, ǵa ti zeebezu, vebeaniiti kana wo ti veezu! Wa kaazu ga ná yeezei nei naati bu baa?» Góogó GALAGI ǵa é boga. ¹⁴ «Foovooi ǵa yaava nui ve, nii togani zine vagoi ta zea ná-togani bulugi zu, é minazegeai la GALA be, é naa ye ná, é zɛba é va ga taǵili nii daa la zeelini, é naa ǵe ga zalaǵai Maliǵii ve! Mazɔlɔ ná ga masa gola, daaseigi maayikiai zii ǵiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é boga.

2

Zalaǵa ǵula nuiti tene fai

¹ «Zalaǵa ǵula nuiti, devei ǵa niizu é veezu wo ya.» ² Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵe ma: «Ni wo la woiloni, wo va so ga ǵigi, wo va daaseigi lebi, ná wo voovoozu, gè wa-undaaneiti maavalibo ga maanɔǵɔi. Ungo, ná wo-laa luyaiti maavalibo ga foovooi, tɔzei wo tanɔpe ge la seǵeni ga yii, é va deɓi. ³ Ná wo-mavofodai ǵologolosu. Ná togani booitɪ fazasu wo-ǵaazuve, suaiti wo ti ǵulazu ga zalaǵai wa-veɓi voloiti su, wo veɛ ma booitɪ ba, ti wo laavili etea velei. ⁴ Wa kwɛɛ naazu ga gè devei nii veeve wo ya, naa ǵa a ke naama minazegegi yena ǵɔ, nii gè seǵeni Leevi mavofodai ve.» Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ǵa é boga. ⁵ «Minazegegi naa maavele ma, gè zenvui ta undaneɛi veeve ti ve. Gè ti veeni zea, nii a ke é unfe mà, tama é unfeni mà, sasu da bali gáazu. ⁶ E ǵeni kalagi wosu ga gaamai, telebotala vaa la ǵeni dakɔlɔgiti su negelein. E ǵeni ziezɔ pɔ ziileigi zu ta soledai. E nu ma moinmoin seǵeni faaǵaaza golai volu. ⁷ Mazɔlɔ zalaǵa ǵula nui ǵa da make faaǵwɛgi ma, to ǵa ta da togi maaǵaazaǵabo ma, tɔzei toǵa ga Góogó GALAGI Fai-Pɛ-Maliǵii ná-keelai. ⁸ Kele woun wa, wo ǵakaga, wo zegɛ pele vagoi va, wa-ǵala bo pele ǵea ga ma moinmoin too zaɓui. Gaama zu wo Leevi ná-minazegegi

gʹologʹologa.» Gʹooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡa é boga. ⁹ «Nà Izelaye le nuḡusciti kpein buzeḡeḡu wo laalḡoḡma, ga ti wo velevili, ti wo velevele, tḡzei wo la zieu ga ziima, wa zeelzḡḡzui ḡeezu, wa ḡena nuiti kalaga ga toḡi.»

GALA ná-tḡgi ḡologʹolo pele feleḡi

¹⁰ Ade-ḡee la ḡila nḡ baá? GALA gilagi nḡ laade, é va ade ḡete baá? Leeni vaa zu ade ḡoḡo yaavazu, de da de-memewolani ta-minazefegi ḡologʹolo? ¹¹ Zuda nuiti ti woovaladaí ḡea, ti da kḡzḡba vai ḡe, Izelaye le yooi ta Zeeluzalame. Zuda nuiti ti seizu ḡadegai ḡzḡa, ve ná neai Gʹooḡo GALAGI ve, ga ti lii velei, ti da zii ḡili anzaiti fulu, ti da nḡkḡ kḡḡḡo ganigiti bu. ¹² Zunui nii é naa ḡeezu, Gʹooḡo GALAGI ḡa ma zuwu ḡaaleve Zakḡbe ná-peleyeḡei wu. Naama nui doun la mḡ ḡea zea, ḡa mavofoda, ḡa nu nḡpe nii a ḡe zalaḡaiti kulazu Gʹooḡo GALAGI, Fai-Pe-Maliḡii ve.

¹³ Wele, faaḡaazagi taḡili ba, nii wo keezu mḡnḡ: Wa Gʹooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve maabḡolesu ga wo-ḡaazudeiti, naa veḡe ḡolḡiti ta kpalagiti ba, tḡzei Gʹooḡo GALAGI la mḡ welezu wa-zalaḡaiti ba, ta é la yeezeizu wাবেaniiti bu. ¹⁴ Wo da gaazaḡagi wo ga: «Leeni vaa zu naa ḡeezu?» Tḡzei Gʹooḡo GALAGI ḡeni ga zeelei wo ḡilagilagi wo yḡḡo zu wa wo-anzaiti, niiti wo ti zeini wa-zunu loungo zieḡi zu, niiti wo ḡeai ti ve ga woovalada nuiti, anee ni ti ḡeeve ga wa-ziepolu nuiti ta wa-minazefe anzaiti. ¹⁵ Gʹooḡo GALAGI la wo feleḡ wo ḡeeni ga kpuse ḡila ta zenvu ḡila wa tḡ? Lee ḡa é ga naama ḡosu vai voluve? E la ga wo-mavofodai zḡḡ nḡ baá, nii GALA ge feezu? A dama ga ḡoḡo, wa va ḡele anzanui va, nii wo seidai wa-zunu loungo zieḡi zu! ¹⁶ Gʹooḡo GALAGI, Izelaye le ná-GALAGI ḡe ma: «Anza ḡele ba vai maayo ge la bḡ. Zḡi é ḡelezu anzai va, kulave eḡe nui, nii é ná-seḡei zulaavesu ga ḡamai, a ḡena toosu vaiti kea.» Gʹooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡa é boga. A dama ga wo-yenvui, wo mina ḡe ga woovalada nu!

Maliḡii ḡa ná-keelai levesu

¹⁷ Wa Gʹooḡo GALAGI ḡḡḡu ga wa-ḡeezuḡulaiti. Kele wa gaazaḡagi wo su, wo da ḡe ma: «Leeni ḡa ḡi kḡḡḡu la?» Wa kḡḡḡu, wa ḡena ḡea ma: «Nu-o-nu nii é faa ḡoi volu, naa ḡa pagai Gʹooḡo GALAGI ḡaazu, toḡa losu naama nuiti polu.» Baa mu: «Telebo GALAGI ḡa mini?»

3

¹ Gʹooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡe ma: «Nà ná-keelai levesu, ga é pelei ḡete tḡḡo. Maliḡii nii wo kḡḡḡu, naa ḡa va, é le gaamanḡ GALA sei velei wu, ve ná ga nḡnḡ. Minazefegi ma ḡeelai wo wḡin ḡeezu, wele, tḡ ḡa é vaazu.»

² Kele ḡe ḡa a zie paa voloi wu? Be ḡa a ye lo kḡḡḡa, sieḡi zu é ḡulazu la kelema? Mazḡḡ kulave ga ḡain bo nui ná-abui, eḡe seḡedei zeeḡaabaai. ³ Toḡa zeí ga ḡain bo nui ḡevele, nii a da kḡlui ḡoi, é gaawun, é wali ḡaei pade. Toḡa Leevi mavofodai pade, eḡevelei nu a da zanugi ta walii pade da. Naazu ta ḡe ga Gʹooḡo GALAGI nḡnḡiti, ti ḡe ga nuiti ti vaazu ga wাবেaniiti, eḡevelei é la tḡgi zu.

⁴ Gʹooḡo GALAGI ḡa yeezei naazu Zuda nuiti ta Zeeluzalame nuiti ta-wাবেaniiti bu, eḡevelei zḡḡma voloiti ti ḡeni la, kona mḡungiti su.

⁵ Gʹooḡo GALAGI Fai-Pe-Maliḡii ḡe ma: «Nà vaazu wo zaama, nii a ke gḡ wo lukpo. Gḡ zuvile ga gḡ zoḡoiti ta weenzo nuiti peelala, ta niiti ti zee ḡonaiti bosu, ta niiti ti la botiḡe nuiti salai veezu. Nà ḡe ḡalaa naati daalḡḡma, niiti ti la luazu bḡ, ti poanzaiti ta podointi kḡḡḡu, naa veḡe seikḡḡma nuiti ba.»

Puusieiti ta GALA kooiti ta-vai

⁶ «Nà ɟa gè ga Gooɟo GALAGI, gè la zeeɟa ɟeele ma pe! Naa maavele ɟa é keeni, woi wo ga Zakobe mavofodaiti, wo ma zuwui ɟaa la leveni. ⁷ Kaite womeɱwolani ta-zieɟiti su, wo voluaveni nà-deveiti ba, wo la ɟoloni ti ve. A ɟale ma pò, nà ɟale ma wo vo.» Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟa é boga. «Kele wa gaaɟaɟasu, wo da ɟe ma: «Gá ɟale ma è vo ɟale?» ⁸ Nà wo woogaaɱotesu ga nii: Nu ɟa zoo nei é GALA unma? Mazoloo wa ùnmazu. Kele wa gaaɟaɟasu, wo da ɟe ma: «Gi è unma ve ɟale?» Wa ùnmazu, siegi zu wo ɟelezu la wa-vuusieiti ta wa-GALA kooiti feezu la. ⁹ Foovooi zeelive wo ma, mazoloo nà ɟa wo pe wo ùnmazu, woi wo ga nubuseiti. ¹⁰ A va mu ga wa-vuusieiti kpein naavolo makeɱsue GALA sei velei wu, naa ɟa a ke, daamianigi mina vala nà-pelei wu.» Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟe ma: «À poluɟula le ga naama velei, wa peɱe, ni gè la geeɟolɟi ma velelaveti daalaoni wo ve, gè va tuya loo wo ve, é vooa ma.» ¹¹ Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟe ma: «Nà kotogiti koloɟolo wo ve. Ti la mɔ wa-yooi ɟaawaaiti koloɟologa pe. Ta wa-leezen beleiti ta ye waazu ɟo wa-balaɟaiti su.» ¹² Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟe ma: «Zii ɟiligiti kpein ta ɟe wo ma undaanee nuiti, mazoloo wa ɟe zou neai zu.»

GALA ka ná-telebodai leezu

¹³ Gooɟo GALAGI ɟe ma: «Wa belelala boezuɟulaiti bosu daalɟoma. Kele wa gaaɟaɟasu, wo da ɟe ma: «Lee boɟobɟo ka gi bogai doun è laalɟoma?» ¹⁴ Wa ɟeezu ma: «Nu ɟa botii ɟeezu GALA be no fuun. Gi ná-deveiti soga, gi boɟo maawoin, nii a ke gi Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ná-kpɔbai zoloo, kele lee ɟulanuma ɟa gi solɔɟai naa zu?» ¹⁵ Naa ɟa é ba, gi ɟida bu ga waso nuiti ka ti ga undaanee nuiti. Ungo! Nuiti ti faa ɱoi volu, naati ka ti kulagaaneezui zu. Anee ni ta GALA suɟɔɟosu, faa nɔpe ge la ti va, ta ɟulazu su.»

¹⁶ Kele, niiti ti Gooɟo GALAGI ve ga woogefila nuiti, naati ti woolaani ma ga pagɔ, Gooɟo GALAGI ɟidaani ti boe woointi bu, é ti woomenini. Sevei ɟeeni ga ɟizesui Gooɟo GALAGI ɟaazu, naati ta-vaaz, niiti ti be ga woogefila nuiti, ti da debi. ¹⁷ Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟe ma: «Yeei nɔpe gè vaazu ná-zobogi ɟulazu la kelema, naama nubuseiti ta ɟe ga nɔnoiti, ta ná-nu ɟiteɟiteɟiti, nà ti ɟaazumaawoinɟa, eɟeelele doun keeɟei a da ná-doun zunui ɟaazumaawoinɟa la, nii é botii ɟeezu be. ¹⁸ Wa wele naazu, wo ka mɔno ga zoɟoɟu ɟa telebo nuiti ta nu ɱoiti ba, ta zoɟoɟu ɟa naati ba ti botii ɟeezu GALA be, ta niiti ti la botii ɟeezu be.» ¹⁹ Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟe ma: «Foloi ta ɟa vaazu, toɟa ɟe eɟe abu boi golai, nii kpadi. Naama volo ná, waso nuiti kpein, ta niiti ti ga faa ɱou ɟe nuiti, ta ɟala abui zu, eɟeelele molo baɟai a da ɟala la, ma laagi, ba ma zapei tanɔpe ge la yeɟa ná. ²⁰ Kele, woiti wo be ga woogefila nuiti, telebo foloi ɟa ɟulazu kelema wo ve, ma zezei ɟa va ga kedegi. Naazu wa da ɟula, wo da le, wo da vili ga koozuneei, eɟeelele nike yiivoiti ta ɟena ɟulaa la sasai zu. ²¹ Voloi gè ná-zeeɟaabaai leezu la, wa zie faa ɱou ɟe nuiti ma, ti ɟe ga zuuwi wo ɟoɟowu.» Gooɟo GALAGI Fai-Pe-Maliɟii ɟa é boga.

Eli vaa vai volu

²² «À ɟize Moize ná-toɟi ta deveiti su, ná-botiiɟe nui nii gè ti veeni zea Goolébe gize ma, Izelayele nubuseiti kpein be.

²³ A wele: Nà GALA goo wo nui Eli levesu wo ma, aisa Gooɟo GALAGI ná-foloi va zeeli, naama volo wolai nii maayikiai. ²⁴ Toɟa doun keeɟeiti zoɟoɟubete

ta ti-lointi, é lointi zɔgɔzuβete ta ti-geeni, naa gja a ke gè mina va gè va faa ɲɔu la zoi ma, é va ɣoloɣolo.»

Keelaiti Kεεwotiiti SεVEI IɔzeizuVE ma woo mɔungiti

Keelaiti Kεεwotiiti ma zεvei ɟa é ga Woo niine vagoi zavasiéi ma lodai. Nu ɟila kpegi ɟa é sεve felegoi niiti keai, daaseigi ɟa ga Luke, é ɟeni ga ɟɔɟɔtɔbi ta Pɔle zieɟɔɟi. Tosu wola ɟa ná-seveiti ba Minazefé niinei zu, mazɔɔ toɟa é Egilisií Iɔzei velei zεveai.

Siε mɔinmɔin su, sεvei nii ɟeni lolisu ga «Zenvu Nadegai ɟεεwotiiti,» tɔzei ná zeizu mɔinve puulɔlugɔ (50) ma, é ɟa bɔe é vile Zenvu Nadegai va. Luke ɟeai ma ná-Woo niine vagoi zεvezu, é belani nɔ naama vaiti ba, niiti Yesu ti ɟεeni eteai zu. Kele é Iɔzei niina Yesu le ziegi ma geeɟɔlɔgi zu, Yesu ɟεvelei maavaliboge ná-kaladopoiti saama: Nu la mɔ kaa ga kpusei ma ɟaazuɟεzεgiti. Vele ɟana Egilisií ná-yeefɟalái Iɔzeizu la ga keelaiti Kεεwotiiti ma zεvei: Yesu ɟa ná-kaladopoiti saama ga ná-Zenvui maavele, nii é zεvei veezu ná-kaladopoiti zea. Fai niiti ti zεveai keelaiti Kεεwotiiti zεvei zu, ta pelei laalaosu Egilisií ná-botii luɟɔ feai zea ga é ke yeefɟalái pe su, nii é ga: Yesu ná-Woo niine vagoi lazeeli vai nuɟusei pe ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefegi wo fai keelaiti be

¹ Teyofile: Ná-seve mɔungi zu, gɛ naati pe suɟulani, niiti Yesu ti ɟεeni, ta kalagi niiti, é ɟeni ti wosu, mɔunpa, ² eyesu naama voloi zeeli, yeei é leeni la geeɟɔlɔgi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti é yiimazefeni ga tiye. ³ Ná-kpɔbi vɔluma, naati nɔ ɟa é bɔɟɔ leeni ga tiye poo mɔinmɔin su ga toɟa vulua. Folo vuunaanigo (40) laawu, é ɟeni ɟulazu kelema ti ve, é ɟa bɔe ti vɔ, é vile GALA ná-masadaí va.

⁴ Yeeta, ti ɟeai ma daamii wosu vɔɔma, é niima levei woni ga tiye, é ɟe ti ma: «À mina maafooza Zeeluzaléme va, kele à Kεε ná-minazefegi maaɔun, nii kulaaí dà, gɛ bó wo ma. ⁵ Mazɔɔ Zan batizei woni ga ziei, kele wɔun, su la mɔ ɟooza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu leε velei geeɟɔlɔgi zu

⁶ Teigiti ti ɟaaléni ba, ti gaazaɟani, ti ɟe ma: «Màligii, naama ziegi zu ɟa é Izelayele masadaí zeizu la volu 6aa?» ⁷ E ti woɟaavoteni, é ɟe ti ma: «Wo bεde la ba ga wo siegiti ta yeefɟalaiti kwεε, niiti Kεε ti leveai ba, tɔ bɔɟɔí ná-zobogi zu. ⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zεvei zɔɔɔ, wo ɟe ga ná-zeeleiti Zeeluzaléme taazuve, Zudee yooi zu ná pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama bɔeiti bo, ti ɟaazuyeni ba, é le geeɟɔlɔgi zu vele, naa vɔluma tonabiingi dɔɔɟuni ti va. ¹⁰ Tei ti-ɟaazuve ɟeni nɔ geezuve, siegi zu Yesu ɟeni liizu la, zunu felegɔ ɟulani kelema ti ve, ti maaɟiliai ga seɟe ɟolegiti, ¹¹ ti ɟe keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo da wεle geezuve? Yesu nii buzeɟeai wo zaama, é le geeɟɔlɔgi zu, toɟa va volu mɔnɔ, eɟεvelei wo kaai la, é ɟa le geeɟɔlɔgi zu.»

¹² Ti ɟaleni ma Zeeluzaléme, ti zεge Wolive ɟizei ma, nii é Zeeluzaléme ɟoba, ti yɔɟɔzu ɟoozai ga kilo ɟila. ¹³ Siegi zu ti ɟaleni la ma taazuve, ti leeni geezu velei wu, ve ti bεna zεi ná. Teiti ti ɟeni ná ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee ná-doun zunui Zake, Simɔn nii é ɟeni ga Zou Maalobo Nui ta, naa veε Zake ná-doun zunui

Zude va. ¹⁴ Ti pe ti bena gaaale ba, ti bɔni ɔi gila ma, ti gaaaba GALA falii ma, naa vee anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta deɣeiti.

Zudase maavalibogi ɣaizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyele wuzegeni keegɛloun ungila puufelegoiti (120) saama, e ɣe ti ma: ¹⁶ «Keeleaiti, keɔni GALA sevei zu wooi a la vile su, nii Zenvu Nadegai boni e ɣula Davide la, e bɔeni ma yeeluɣɔ, e vile Zudase va, nii e loni Yesu zo nui ti tuɣɔ. ¹⁷ E ɣeni ga ade ta, e nono zɔɔɔ ada-woti ɣilagi nii zu.»

¹⁸ (Kpegai ma ga zou ɣila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, e looni ɣɔgi ma, kogi vali su, koozu zɔɔɔlaiti pe ti vaza. ¹⁹ Zeeluzalame nui ti faa ɣweeni su, naa ɣa e kea ti naama yooi laasei peai ga Akeladama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»). ²⁰ «Tama, seveve GALA sevei ma wuye zeeve zu ga: <Seizuve naka ye,

e vala nubuseiti ma na!»

Naa volu seveai mono ga:

<Taɣili ge zeɔi potogi zu!»

²¹ Keɔni mu, nu ɣila ge vee ade va, zɔiti saama, niiti ti ɣea ade va, naama ziegi pe su ade ɣeni loozu la, ade da ɣula ada Maligii Yesu, ²² e zo Zan na-batizeɔi wo siegi ma, e zeeli tee voloi ma geegɔɔlogi zu, naama nui ɣe ga zeeleɔi ta, e vile buzege vai va, e ɣula saai ya.»

²³ Ti nu felego leeni: Zozefe nii daa ɣeni ga Balasabase, daasei kili ge ɣeni ba ga Zusetuse, ta Matiyase. ²⁴ Naa voluma, ti GALA falini ɣani, ti ɣe ma: «Maligii, dei e nui pe ziimaave ɣwee, nu felegoɔi niiti saama, naa le ga giye, nii e yiimazegeai la, ²⁵ nii a ke e Zudase losuve zege, keela wotii nii zu, ve Zudase na nakai yegai, e li ga liizu vele.» ²⁶ Ti kpakutoomai ɣeeni, kpakui looni Matiyase ma, e vee niina keela puugo maazu ɣilagi (11) zɔiti ba.

2

Zenvu Nadegai vaa vai

¹ Pantekote voloi zeelii ma, ti pe ti gaaale ɣeni de ba ada ɣila. ² Gaamago, zongo wolai zegeni geezuve, ege fiile wola, e pelei wu na pe daave, ve ti ɣeni zeini na. ³ Negiti, ti ɣulaai ga abu zogi, ti ɣulani ti ve kelema, ti gaaɣwe ma, ti zeɔi ti ɣilagilagiti unma. ⁴ Naati pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti toozeɔi ga ti da bɔe zii woo ɣilagiti su, egeveleɔi Zenvu Nadegai ɣeni feezu la ti ya ga ti bo.

⁵ Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti ɣeni nii wosu Zeeluzalame, ti ɣeni ga GALA gaazuluaba nui ti zegeai eteai zu na pe. ⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma vebe wolai baani, ti wola laavɔni, toozeɔi ti pe ge ɣeni ti woomenisu ti bɔɣɔ wootti su. ⁷ Ti laavɔni, ti da ɣe ma: «Nui niiti ti bɔezu ɣani, kebe ti pe ta ga Galilee nu, kele? ⁸ E leve ɣale mu, ade pe ade ti woomenisu ade bɔɣɔ wootti su? ⁹ Adeɔi de ga, Paate nui ti, ta Mede, Elame, Meezɔpɔtami, Zudee, Kapadɔse, Pɔn, Azi ɣovii, ¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa vee Silene lugi zu va Liɔi yooi zu, ta zɔiti ti zegeai Wolome, ¹¹ Kelete ta Aalabi: Zuifuiti be-o baa weeinti be-o, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pe, ada ti woomenisu ade bɔɣɔ wootti su, ti da GALA na-kee woti wolaiti bo.» ¹² Ti pe ti laavɔni, tanigaa ti ɣe unga wuulee, ti da ɣe bɔɣɔ ma: «Niima vai voluve ɣa ga lee?» ¹³ Taɣiligaa ti ɣeni ɣeezu ma: «Doo neɛneɛgi ɣa e ti zogai!»

Piyele GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

14 Piyɛlɛ wuzɛɣɛni ɛ lo, keela puugɔ maazu ɣilagi (11) zɔiti saama, ɛ woogɣulani, ɛ ɣɛ ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta wɔigi wo nii wosu Zeeluzalɛme, wo niima vaiti gaagɔ, niiti ti ɣɛɛzu. 15 Dɔ lei ɛ va ɣɛ niima nuiti ba, eɣɛvelei wo ɣisɛzu la, folo liegi kpaazuɔɛ nɔ ɣa dɛ ade su. 16 Kele nii GALA goo wo nui Zowɛle boni, naa ɣa ɛ ɣɛɛzu ɣani. E ɣɛni ma:

17 «GALA ge ɣɛ ma: Folo ɣaabelagiti su,
nà nà-Zɛnvui yeizu nuɓusei pɛ ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooitɛ bo,
wa-wuzɛɣɛ niinɛgiti ta kulakɛlɛmaiti ka,
wa-ɣɛwola ɔlɔiti ta segiti bo.

18 Ungo, naama voloiti su, nà nà-Zɛnvui yei nà-botiɣɛ zunuiti ta nà-botiɣɛ anzanuiti ma,
ti da GALA gooi wo.

19 Nà maabele vaiti ke ɣeeɣɔlɔgi zu, ta poogiti zoi ma,
ɲamai ta abui ɣa ɣɛ ná, naa ɔɛɛ abu luului ma lonabiingi va.

20 Foloji ɣa vote ga kpidii,
alugi ɔɔi eɣɛ ɲamai,

aisa ɣooɣɔ GALAGI ná-foloji va zeeli,
folo wolai, nii maayikiai.

21 Naazu zoi nɔpɛ a woogɣula Maliɣii ma, GALA ka kizo.»

22 A woilo niima wooiti ma, wɔi wo ga Izelayɛle nuiti, wa ɔɔɣɔi wo kwɛɛni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalɛte nui wu wo ɣaazu, mazɔlɔɔ GALA ge ɣɛni laavɔɔ vaiti, maabele vaiti ta laavɔɔ ɔɔogiti keɛzu ga tɔun maabele wo zaama.

23 Zunui naa ɣwɛɛni wo ma, ɛ zoloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii ɛ keɛni ma yeelugɔ kaite, wo paavɛ siegi zu wo zɛga la tɔ kologolo nuiti zea, ti kpadɔ saa wului ma. 24 GALA ge buzeɣɛve volu, ɛ kula saai ma zoolɛiti su, mazɔlɔɔ naa la ɣɛni zolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu. 25 Davide niima wooi woni, ɛ ɔilɛ Yesu va, ɛ ɣɛ ma:

«Gáazu logɛ ɣooɣɔ GALAGI va yeenɔpɛ, mazɔlɔɔ toɣa kɔbaɔɔ,
nii a ke gè mina niikpi eyɛsu pɛ.

26 Naa ɣa ɛ ba, zii ɣaanɛa, gòoitɛ daaveɣɛ ga koozunɛɛi,
kpùsɛi ɔɔɣɔi ɣa looɣosu, makegai kitogi zu.

27 Mazɔlɔɔ ɛ la ɣɛlɛa bà, gè va ye ɣɔvɛalaazu,

ɛ la vaa bu nɛi gè ga da-wotii ɣɛ nui, gè ga woogɛɣila nu, gè va luula kabayeɣɛi zu.

28 E zɛnvu velei lɛa ga ze,

da nɔun daave ga koozunɛɛi ɛ ɣɛɛ vai zu kɔba.»

29 Kɛɛlointi, zobogi veeɔɛ bè ga gè ɣɛ wo ma: Ade-mɛmɛwola Davide zaavɛ, maagulu, ná-kabai balaa ka ade zaama zaagɔza. 30 Kele ɛ ɣɛni ga GALA goo wo nui, ta ɛ ɣɛni kwɛɛni ga GALA ge minazɛɣɛni be, ɛ ɣona ga mavofodai ta ɣa zeí ná-masa kpɔkpɔgi ɣa. 31 Kilista wuzɛɣɛ vai, ɛ ɣula saai ya, naa ɣa Davide kaani ma yeelugɔ, naama wooi ɣa ɛ boni ga: «GALA ge la ɣɛlɛa bà, gè va ye ɣɔvɛalaazu, ɛ la vaa bu, kpùsɛi va luula kabayeɣɛi zu.» 32 GALA ge Yesu nii wuzɛɣɛve, ɛ kula saai ya, gi pɛ gá ga naama zeeleiti. 33 Buzeɣɛve, ɛ zeí GALA zeezazuɔɛ, ɛ Zɛnvu Nadagai zɔlɔɔ keɛɣɛ ya, nii ma minazɛɣɛgi woni, naa ɣa ɛ feai, eɣɛvelei wo menisu da, ta wo kaazu la. 34 Mazɔlɔɔ Davide la lɛɛni ɣeeɣɔlɔgi zu, kele tɔ ɔɔɣɔi bogɛ ga:

«Maliɣii GALA ge ɣɛni Maliɣii ma: Zei zèezazuɔɛ,

35 eyɛsu gè ɛ zili nuiti ke ga da-ɣɔɣɔloma anii.»

³⁶ Izelayele velayejei pe maaneeve ti kwee, ti la da, ga Yesu nii wo kpadoni saa wului ma, naa ga GALA ge keai ga Maligii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mɔungiti

³⁷ Ti naama wooiti menigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti geni Piyele ta keelai zoiti ma: «Gi-gɛɛlointi, gá ke gale mu?» ³⁸ Piyele ti wooɣaavoteni, é ge ti ma: «À wo zie velei maavalibo, wo ñilagilagi pe ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a ke wo zuvaaye ga wa-gotoiti, wa Zenvu Nadagai zoloo ga faanee. ³⁹ Mazoloo minazefegi ga ga wɔno, wa wo-lointi, ta naati tonɔ niiti ti maaɣoozaai, naati pe de-Maligii da-GALAGI vaazu ti lolisu.» ⁴⁰ Piyele geni zeele wooi wosu ti ma wooi taɣiligaa zu, é da ti inɔdo, é da ge ti ma: «À boɣo gula tukpoi laawu, nii é vaazu zeelzu yamani joi nii zu nuɓuseiti ma.»

⁴¹ Zoiti ti yeezeeni gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavago (3 000) geɣala ga é veeni kidaaleve nuiti ba. ⁴² Ti geni woilosu yeenɔpe kalagi ma, nii keelaiti ti geni feezu, ti ge kpɔfaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo vɔoma. ⁴³ Dualuagi geni ese pe su, mazoloo GALA ge geni maaɓele vaiti ta laavoo voogiti keezu ga gola ga keelaiti maavele. ⁴⁴ Kidaaleve nuiti pe ti ñilini va, ti-ɣɔligiti ti ge su ñila kpe. ⁴⁵ Ti geni ta-yooiti ta ti-ɣɔligiti poɔizu, ti va ga ma wali, ti gaagwe ese ba, é zoloo ma nu beɗema vai ma. ⁴⁶ Ti pe ti geni ɣaalezu ba folo-o-folo GALA sei velei wu, ti geni bului galegalezu ta-veleiti bu, ti daamii wo koozuneei zu, ta zii vago lai zu. ⁴⁷ Ti geni GALA maamusezu, naa volumna ta-vai geni nuɓusei pe ziilaazu. Folo-o-folo Maligii geni ta ɓosu kidaaleve nuiti ma boɣi va ga niiti é geni ti ɣizosu.

3

Meɣele nui geɗe fai

¹ Yeeta, Piyele ta Zan ti geni leezu GALA sei velei wu, GALA falii ma ziegi zu kpoko volo lelei zavasiei ma. ² E zolooni no ga ti vaai ga meɣele nui ta, nii é zolooni ga meɣelegi. Folo ñilagila ti geni vaazu la, ti da GALA sei velei ma velaye naa laaseigi ga: «Pelela Uagɔi,» nii a ke é da faaɓoɣo maavali naama nuiti ma, ti leezu GALA sei velei wu. ³ E Piyele ta Zan ɣaai ma, ti da le ná, é faaɓoɣo maavalini ti ma. ⁴ Piyele ta Zan ti ɣaazuloni ba, Piyele ge ma: «Wele lee gi va!» ⁵ E ɣaazuloni ti va, é da ɣisie ga naati ta ani veezu zea. ⁶ Kele Piyele geni ma: «Wali la zèa, ɓa zanu, kele nii é zèa, nà naa veezu é ya, naa ɣa é ga: Nazalɛte nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzege, é zie!» ⁷ E soni zeezai va, é buzege. Gaamago no, koɣiti ta tee ɣainti ti zuloni kpe, ⁸ é vili kpulu, é wuzege, é da zie. E vileni ti volu, ti le GALA sei velei wu, é da zie, é da vili, ta é da GALA maamuse. ⁹ Bebei pe ge kaani, é da zie, é da GALA maamuse. ¹⁰ Nuɓuseiti ti geni ɣweesu ɣaazu ba, ga to ɣa é geni zeizu GALA sei velei laave naa laaseigi ga: «Pelela Uagɔi,» é da falii wo. Fai nii é ɣeeni zunui naa ve, é geni ga laavoo va, ta kulafilibai nuiti be.

Kpɔei Piyele sufulani GALA sei velei wu

¹¹ To boɣoi mu ge la mo geni zefezu Piyele ta Zan volu. Bebei bizeni, ti va, ti ɣaale ba ti ma seizei bosuve, ná laa ga «Salomon ná-seizei bo kotai.» ¹² Piyele miná ɣaai ma, é geni nuɓuseiti ma: «Izelayele nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavoozu? Lee vaa zu wo ɣaazulosu gi va, eɣe gá ɣa gá zunui nii wuzege, é da zie, ga gá-zebai ɓaa gi ɣili velei GALA ba? ¹³ Ade-memewolani Abalaame, Izaake, ta Zakobe ta-GALAGI ɣa é lebiyai veeni ná-botiɣe nui Yesu ve. Pilate

ʒeni pɔ ga ʔ pile, keʔe wɔun, wo dɔni yeelɔzu, wo ʒeʔe ba. ¹⁴ Wɔun, wo ʒeʔeni Telebo Nui va, nii naʒegai, wo ʒe ti yeeʔe nu vaʔa nui va wo ve. ¹⁵ Zoi ʔ zenvui unda, wo naa vaani, keʔe GALA ge buzeʒeni, ʔ kula saai ya, gá ga naama zeeleiti. ¹⁶ Tei gɔun, gi ʒidaaleveai Yesu ma, naa ʒa ʔ keʔa, daaseigi naa ná-zeeʔei zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwɛɛ. Kidaalevei Yesu ma, naa ʒa ʔ zunui nii ʒeʒega kpezekele, eʒeʔelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, kɛʔelointi, faaʒwetalai ʒa wo naa ʒeʔai la, wa wa-ʒundiʒiiti. ¹⁸ Keʔe kaite, GALA ge boni ʔ ʒula GALA goo wo nui ti pe da ma yee luʒɔ, ga ná-nui nii ʔ ga Kilista naa ʒa ɔɔɔ, naa ʒa ʔ daazeelii ʒani. ¹⁹ A wo zii veʔei maavalibo mu, wo lati volu GALA ma, nii a ke wa-ʒotoiti bale tetɛ. ²⁰ Naazu dooʒo yeeʒeʒalaiti ta va, ti zeʒe Maliiʒi ɔɔ be, naa voluma ʔ naa leve wo ma, nii ʔ deveni ma yeelugɔ wo ve, nii ʔ ga Yesu Kilista. ²¹ Naa laa yɔʒɔzu, toʒa de yesu geeʒɔʒo zu, eyesu eteai pe ge ʒe ga ma niine, eʒeʔelei GALA ge boni la kaite wɔwɔɔ, ʔ ʒula GALA goo wo nu naʒegaiti da.

²² Tɔzei Moize ʒeni ma: «Maliiʒi, wa-GALAGI ʒa GALA goo wo nui ta wuzeeʒu wo ve ga nɔun keʔele, wo-ʒeʔeleaiti saama. A woilo goo ma fai pe su! ²³ Keʔe ni nui ta a ʒeʔena, ga ʔ mina woilo GALA goo wo nui naa wo ma, naama nui ʒula ná-nubuseiti saama ga saai.» ²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti ɔɔeai, ʔ ɔɔzei Samiyele ma, ʔ zeeli naati pe ma, ti vaai tɔun poluma, ti pe ti niima voloiti ma vaʔa woni. ²⁵ Wa ʒa, wo ga GALA goo wo nui ta-ɔoganii zeʒe nui ti, wo ʒe ga minazeʒegi ma ʒulanumai zɔɔɔ nui ti, nii GALA ge keʔeni ademewolani be, siegi zu ʔ ʒeni la Abalaame ma: «Peʔeyeeʒeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔɔɔ è-mavofodai maavele ma.» ²⁶ Wa ʒa mɔunpa GALA ge ná-botiiʒe nui wuzeeʒeai ma, ʔ teʒegai wo ma, nii a ke ʔ tuya loo wo ve, ga ʔ wo ʒilagilagi pe seʒe ná-telebotala veʔei ma.»

4

Piyɛɛ ta Zan ti lo fai tukpɔʒaaleve nu wolaiti kakalave

¹ Siegi zu Piyɛɛ ta Zan ti ʒeni de ɔɔze zu la nubuseiti pɔ, zalaʒa ʒula nui ti vaani, ta GALA sei veʔei maʔee ʒundiʒii, naa veʔe Saduseyeinti ba. ² Ti wola yiiʒaawanaa ʒeni de, tɔzei ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tei Yesu wuzeeʒeai, ʔ ʒula saai ya, goʔeiti balaa ta wuzeeʒe, ti ʒula saai ya. ³ Ti yeeveeni ti ma, ti ti vili kasoi ʒa eyesu poluma zobui, tɔzei kpɔkɔi ʒeni de niina. ⁴ Aneɛ naa ve, nu mɔinmɔin ge ʒidaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui liegoi a laazeeli nu waadɔɔlugɔ (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-ʒundiʒiiti, ta totuʒɔiti, ta tɔ kalamointi, ti ʒaalɛeni ba Zeeluzalɛme. ⁶ Zalaʒa ʒula ʒundiʒi wolai Ane ɔɔʒoi ʒeni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Aleezandele, naa veʔe zalaʒa ʒula ʒundiʒi wolai ná-peʔeyeeʒe wu nui ti pe ba. ⁷ Ti vaani ga Piyɛɛ ta Zan, ti naati to ʒakala, ti ti ʒaazaʒa, ti ʒe ti ma: «Be ná-zeeʔe ɔa ɔe laasei ka wo niima vai ʒeʔai la?» ⁸ Naazu tei Piyɛɛ laaveni ga Zenvu Naʒegai, ʔ ʒeni ti ma: «A woilo nii ma, woi wo ga nubuseiti ta-ʒundiʒiiti, ta totuʒɔiti. ⁹ Tei wo gi ʒaazaʒasu za faa vaʒoi ma, nii keai seeʔe nu ʒila be, wo ʒe gi deɛ, veʔei baloai la, ¹⁰ wo pe a kwɛɛ, Izelayele nui ti pe ti kwɛɛ balaa, ga Nazalɛte nui Yesu Kilista, nii wo kpadɔni saa wului ma, GALA ge buzeʒe, ʔ kula saai ya, naama veʔe ʒa zunui nii ʒeʒegai da, ʔ loni wo ʒakala. ¹¹ Tɔ ʒa ʔ ga:

«Kɔtui nii peʔe lo nui ti wo ʒeʔeai ba,
tama tɔ ʒa keai ga kotu ɔiingi.»

¹² Yesu ɣila nɔ ɣa kizogi ɣa zoo zɔlɔɔsu sabui zu, mazɔlɔɔ GALA ge la nu ɣili nɔpɛ daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo ɣizosu ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔɔni gola siegi zu ti Piyɛle ta Zan ɣaani la, ti da bɔɛ ga ladalai, mazɔlɔɔ ti ɣeni kwɛɛni baalaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kwɛɛni ga naati ta ga Yesu zieɲɔɣɔ ɔlɔmaiti. ¹⁴ Kele tei ti ɣeni zunui ɣɛɛɣgai ɣaazuloni ti ɣoba, ti la ɣeni zooni ti va faa nɔpɛ bo ga googaaɔote. ¹⁵ Ti ɣeni ti ma naazu, ti ɣula tukpɔɣaaleve velei wuu, ti tɔɔzei ga ti da bɔɣɔ ɣaazaɣa kpɔgi zu, ¹⁶ ti da ɣɛ ma: «Leeni ɣa ada ke ga zunui niiti? Tɔɔzei Zeeluzalɛme nuiti pe ti kwɛɛni ga ti laavɔɔ vaa wolai nii ɣulave kelema, nii ade la zooga ade va maagaaali. ¹⁷ Kele keni ade pele leve tuɣɔ ga su mina baagɔ nuɔuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ bɔɛ daaseigi naa zu nu nɔpɛ gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini ɔlu, ti tɔgi zeɪ ti ma, ti ɣɛ ma: «Yesu pe wo mina mɔ bɔɛ, ba wo va kala bo, Yesu laaseigi zu.» ¹⁹ Kele Piyɛle ta Zan ti ɣeni ti ma: «Begele ɣa soloogai GALA gaazu, gi ɣolo wo ve, ba gi ɣolo GALA be? Wa bɔɣɔɔ à naama lukpɔɣaalevena! ²⁰ Kele ɣoun, gi la zooga gi va laaɣulu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.» ²¹ Ti naati maaluani ɔlu, ti be ti va. Ti la ɣeni naati nimiza vele nɔpɛ kaani, mazɔlɔɔ nuɔuseiti pe ti ɣeni GALA deɔbizu, tɔɔzei laavɔɔ vai naa va, nii é ɣɛɛni. ²² Mazɔlɔɔ zunui nii é ɣɛɛni ga laavɔɔ ɔoogi, sɔlɔɔ konagi a la leve puunaanigo (40) va.

Kidaaleve nuiti ta-GALA fali

²³ Ti ti ɔilegai ma, Piyɛle ta Zan ti liini ti-wɔlɔlɔiti pɔ be, ti naama vaiti pe sugula ti ma, niiti zalagɔ ɣula ɣundiɣiiti ta totuɣoiti ti boni ti ma. ²⁴ Siegi zu ti naama vaiti menini da, ti pe ti zolooni faa ɣila ma, ti woogula GALA ma, ti ɣɛ ma: «Maliɣii, da ɣa è geeɣɔlɔgi ta zooni beɛta, naa veɛ kpolodei va, ta ti zu aniiti pe, ²⁵ da nɔ ɣa è niima wooi ɔuuni ga da-Yɛnvu Nadegai maavele, da-wotiɣɛ nui gi-memɛwola Davide laave, é ɣɛ ma:

«Leeni vaa zu zii ɣiligiti ti ɣɛɛni unga wuulee?»

Leeni vaa zu ziiti pe ti kisie ɲakaiti boni?»

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi beɛni, kundigiiiti ti yaavai beɛ Maliɣii laalɔɣɔma, ta ná-zunui nii é gulo ɲadegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elɔde ta Pɔnse Pilate, naa veɛ Izelayele nuɔuseiti ta zii ɣiligiti ba, ti pe ti ɣaaleɛni ba taai nii zu, da-wotiɣɛ nu ɲadegai Yesu laalɔɣɔma, nii é gulo ɲadegai ziaai ma, ²⁸ ti naama vai laazeelive nɔ, nii é deveni ma yeelugɔ, da-zobogi ta è-yiimai zu. ²⁹ Niima ziegi zu, Maliɣii, woilo ta-maalua bɔɛiti ma, ti bosu, va bu ɣei gi ga da-wotiɣɛ nuiti gi è-laawooi laazeeli ga ladalai. ³⁰ Da-zobogi ɣula kelema, naa ɣa a ke keɛɣgi da wo, laavɔɔ ɔoogiti ta maaɔɛle vaiti ti da ɣɛ da-wotiɣɛ nu ɲadegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA fali, ve ti ɣeni ná gaalebai zu, miná balini, ti pe ti laaveni ga Zɛnvu Nadegai, ti tɔɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-ɣilibai

³² Zoiti kpein ti ɣeni ga kidaaleve nuiti, ti ɣilini bɔɣɔ va ɣi gila ta zɛnvu ɣila su. Nu nɔpɛ ge la ɣeni zeaɣoli seɣezu ga tɔ ɣila nɔnɔ, kele ti pe ti bɔni ti-ɣilɔgiti ma. ³³ Keelaiti ti ɣeni zeelɛ wooi wosu ga zɛbe wolai ga Maliɣii Yesu wuzɛɣɛ, é ɣula saai ya. GALA ná-zaalai ɣeni botii ɣɛɛzu ti pe ba ga zɛbe wolai. ³⁴ Ti zaama, nu nɔpɛ ge la ɣeni ɔalani ani nɔpɛ ma, tɔɔzei zoiti kpein zoiti ba peleiti ti ɣeni ti ya, ti ɣeni pɔɔdizu, ti va ga ma zɔngoi, ³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagɣɛ ɛɛɛ pe ba, eɣɛveleɪ ma nu maavai la. ³⁶ Leevi mavofodai ta ɣeni ná, daaseigi ga

Zozefe, é ɣeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei pɛeni ga Balanaabase, (nii poluve ga «nu iɲɔdɔɔ nui»).³⁷ Zooti ta ɣeni zea, é pɔdini, é va ga ma zɔngɔi, é fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Safila ta-vai

¹ Kɛle zunui ta ɣeni ná, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-ɣɔligi ta vɔdini. ² Naa vɔluma, ta anzai ti zolooni ma ga ti ma zɔngɔi ɣilazuve make ya, é va ga mɔtai, é fe keelaiti zea. ³ Kɛle Piyɛle ɣeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana è-yiimave laavegai? E zou zɔngɔi ɣilazuve make, è zɛɛi wo Zenvu Nadagai ma. ⁴ E va ɣɛ è zooti vɔdi, ɖa lei ɖɔno va ɣɛa de? Pɔdia vɔluma balaa, ma zɔngɔi la ɣɛa è yeema ɖaa? E levege ɣale mu, è nii ɣɛɣala vai ɖɛɛe yiimave? Nuiti tɛi è va zɛɛi wo ti ma, GALA ka è zɛɛi wogai ma.» ⁵ Ananiase naama ɖɛɛiti menigai ma, é looni, é za. Zɔiti kpein ti naama wooi menini, ti pɛ ti luani. ⁶ Zunu loungeiti ti wuzɛɣeni, ti maavelevele, ti lii la, ti maagulu.

⁷ Lɛle savago ɣɛɣala levegai ma, anzai vaani, kele é la ɣeni kwɛeni, nii kɛai. ⁸ Piyɛle gaazaɣani, é ɣɛ ma: «Gaamai wo mà, anɣɛ nei nuuma walii lieɣɔi ɣa, wo zooti vɔdiai la?» É naa woɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ungo, naa ɣa pɔdiai la.» ⁹ Piyɛle ɣeni ma naazu: «Lee vaa zu wo zolooɣai ma, ga wo Maligii ná-Zenvui zudɔɣɔ? Wɛle, zɔiti ti liai ti è-zinigi maagulu, ta pelelave, ta liizu ga ɖɛ ɖa balaa.» ¹⁰ Gaamanɔ, é looni Piyɛle ɣɔɣɔwu, é za. Zunu loungeiti ti lɛeni, ti ka ga é zaa, ti liini la, ti maagulu sinigi ɣɔɖave. ¹¹ Naama vai dualuagi ɔɔni Egilisii pɛ su, ta zɔiti ti naama wooi menini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɣeni kɛezu

¹² Keelaiti ti ɣeni laavɔɔ vɔogiti ta maabele vai ma moimɔin kɛezu nuɖuseiti saama. Kidaaleve nuiti pɛ ti ɖena ɣaale ba GALA sei velei ma zeizei bosuve, ve ná laa ga «Salɔmon ná-seizei bo kotai.» ¹³ Nu ɣili nɔpɛ ge la ɣeni vɛɛzu ti va, kele ta-vai wola nɛeni nuɖusei ve. ¹⁴ Ti maa ɣeni liizu ga moindɔ ga kidaaleve nu niineiti, zinaa veɛ anzaa va, niiti ti ɣeni ɖɔɣɔ veezu Maligii ya. ¹⁵ Nuiti ti ɣeni liizu vɔɔ ga seeɖe nuiti koi yɔɣɔzu veleiti su, ti ɖa ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa ɣa a kɛ Piyɛle a ɣena levega, ma niinigi veɛ balaa tanigaa ma. ¹⁶ Nuɖuse moimɔin ge ɣeni zeɣɛzu balaa Zeeluzalɛme ɣɔɖa laa goiti su, ti ɖa va ga seeɖe nuiti, ta niiti kɔzɔɔba yɛnvuiti ti ɣeni ti zu, tama ti pɛ ti ɣeni valozu.

Keelaiti so fai volu, ta ti unmvɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai wuzɛɣeni ga tolo vɔovamai, ta koba nuiti pɛ, niiti ti ga Saduseyɛinti ta-ɖɔgi. ¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigɣi golai zu. ¹⁹ Kɛle kpidi, Maligii ná-geezugeelai gila ge vaani, é kaso zigɣi ma ɖogiti daalao, é ti ɣula, é ɣɛ ti ma: ²⁰ «À li, wo lo GALA sei velei wu, wo zenvu niinei ma ɖɛi pɛ daazeeli nuɖusei ma.» ²¹ Keelaiti ti ɣoloni naama wooi ve, sobuzobui nɔ ɣeni de, ti li GALA sei velei wu, ti tɔzei ga kalagi woga.

Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ta ba nuiti ti vaani, ti tukpɔgaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelaye ɣɛwolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɣa, ti va ga tiye. ²² Kɛle salaɔvusuiti ti liini kaso zigɣi zu, ti la ti ɣaani. Ti ɣaleni ma, ti va, ti voluvaawo kundigiiiti ma, ²³ ti ɣɛ ma: «Gi kaso zigɣi ɣaave piligai su kpe, kaso vele make nuiti ti loni ti-losuɔɛti pelelaveti, kele siegi zu gi peleiti daalaogai da, gi la nu nɔpɛ kaani bu.» ²⁴ Siegi zu GALA sei velei maaɖɛɛ ɣundiɣii ti zalaɣa ɣula ɣundiɣiiiti ti naa menini da, ti ɣidaavilini ga keelaiti ta-vai, ti ɖa ɖɔɣɔ ɣaazaɣa ga velei fai nii ɣaa vaazu belazu la. ²⁵ Nui ta vaani, é ɣɛ ti ma: «À

woilo dɛɛ! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ɔa, tiya ɔanu, ti loni GALA sei vɛlei wu, ti da nuɓuseiti kala.»

²⁶ GALA sei vɛlei maaɓɛɛ ɔundiɔii ta polu nuiti ti liini naazu, ti va vɔlu ga keelaiti, kɛɛ ti la ɔeni kɛɛni ga maaɓaa vaa, tɔɔzei ti ɔeni luazu ga nuɓusei mina ye ti zɔɔzu ga kɔtuiti, ti va za. ²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala. Zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai ti ɔaazaɔani, ²⁸ ɛ ɔe ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kɛɛ wɛɛ, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma namai la gi unma mu ɓaa?» ²⁹ Kɛɛ Piyele ta keelai zɔiti ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Kɛni nu ɔolo GALA be, ɛ leve nuiti ba. ³⁰ Ade-mɛmɛwolani ta-GALAGI ɔa ɛ Yesu wuzɛɔeai, ɛ kula saai ya, nii wo kpadɔni saa wului ma, wo paa. ³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzeɔeai, ɛ sei yeezazuve, ɛ ke ga Totuɔbi ta Kizo Nui, nii a ke Izelayele nuiti ti ti zie vɛlei maavalibo, ta-ɔotoiti suvaaye. ³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa vɛɛ Zenvu Nadagai ɓalaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ɔolozu be.»

³³ Naama wootti meni fai wanani ti ma ga gola, ti ɔeni ga ti keelaiti pa. ³⁴ Kɛɛ Falizien gila ge buzeɔeni kundiiiti saama, daaseigi ɔeni ga Gamaliyele, ɛ ɔeni pɔ ga tɔ kalamɔin, nii nuɓuseiti ti ɔeni wola unfesu ma, ɛ devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave. ³⁵ Naa vɔluma, ɛ ɔeni ti ma: «Izelayele nuiti, à dama ga naama vai, nii wo ɔɛɛzu wo ke ga zunui niiti. ³⁶ Su la de ɔoozani, Tudase wuzɛɔeni, ɛ da ɓɔɔɔ ɔe ga nu ɓiin, nu unnaanigɔ (400) ɔeɔala vileni polu. Kɛɛ ti paani, naa vɔluma zɔiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yɛni ná. ³⁷ Tɔun poluma, Galilee nui Zudase wuzɛɔeni daasei seve ziegi zu, ɛ nu mɔinmɔin mɛɛnni, ti vile polu. Kɛɛ tɔ ɓalaa, ti paani, polu nuiti pe ti vaza. ³⁸ Nii niina gɛ bosu wo ma, naa ɔa ga, à mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, à ti ye ná, ti li. Ni nuɓuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, ɓaa ma ɔɛɛwotiiti kɛɛzu, su ɔa ɔolɔɔlo. ³⁹ Kɛɛ ni GALA ka ɛ kɛɛzu, wo la zooga wo va ti ɔolɔɔlo. A dama, wo mina va kɔɔi ɔɔɔzu GALA daalɔɔma.»

Kundiɔiiti ti vaani gooi wu. ⁴⁰ Ti keelaiti tolini vɔlu, ti naati doɔa ga kpakɔi, ti tɔ sei ti ma kpaan ga ti mina mɔ ɓɔɛ Yesu laaseigi zu, naa vɔluma ti ɓeni ti va, ti li. ⁴¹ Naati ti zɛɔeni tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala ga koozunɛɛi, soloo fai zu ti ma ga ti jɛɛɔɔulasui zɔɔɔ Yesu laaseigi ma vaa zu. ⁴² Tama folo-o-folo GALA sei vɛlei wu ta koizuveti, ti la ɔeni ɓɔɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niine Uagɔi laazeelii ai ga Yesu ɔa ɛ ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuɔɔ nu lɔfela

¹ Naama ziegi zu, tɛi kaladopoiti ti ɔeni mɔinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geɛke wooi wosu, naati ti ɔeni unsuyelii losu ga Eɓulu nuiti, mazɔɔɔ folo ɔilagila kɔnɔgi ɔaagwe ziegi zu, ti la ɔeni ta-voanzaiti daazɔbosu ga pagɔ. ² Keela puugɔ maazu felegɔiti (12) ti kaladopoiti pe gaalɛni ba, ti ɔe ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, ɔɔnɔ gaaɔwɛɛ vai zu. ³ Naa ɔa ɛ ba, kɛɛleaiti, à yeelo nu lɔfela va wo zaama, niiti lɔɔɔ vago ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadagai ta ɔimalai, gi naama wotii ve ti ya. ⁴ Goun, gá ɔaabaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.» ⁵ Naama wooi laani bebei yii ɔa ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadagai, naa vɔluma Filipe ta Pɔlɔkɔɔl, Nikɛnɔɔl ta Timɔn, Paalemeenase ta Antiyɔse nui

Nikōla, nii é lōoni mōungi Zuifuiti ta-GALA pelei ma. ⁶ Ti ti lēeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii gē, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu gēni wōlōzu, kaladopoiti ti da mōin Zeeluzalēme, zalaḡa ḡula nui ma mōinmōin ge gēni ḡidaalevezu balaa.

Yesu Kilista ná-zeelei Etiyeni zōō vai

⁸ Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zēbei gēni ba ga gola, é gēni maabele vaiti ta laavōō voogiti kēezu nuḡuseiti saama. ⁹ Kēle nui tanigaa ti wuzegēni daalōḡōma, tanigaa ti zegēni GALA debi vēlei wu, nii daaseigi ga «Duōi niiti ti unmōōgai,» naa tanigaa ti gēni ga Silēne Zuifuiti ta Alēgezandili vēaiti, naa vēe Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maafaalini, ¹⁰ kēle ti la gēni ziezu bu, tōzei é gēni bōezu ga ḡigi, nii Zenvu Nadegai gēni feezu zea. ¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da gē ma: «Gi goomenige, é da woo jōi wo Moize ta GALA daalōḡōma.» ¹² Uele ḡana ti vuutugi leveni la nuḡuseiti saama, ta totuḡoiti, naa vēe tō kalamōinti ba, naa vōluma ti liini, ti so ga maabaai, ti vaa la tukpōḡaaleve nu wolaiti pō. ¹³ Ti zēe zeeleiti kulani, ti da gē ma: «Zunui nii ḡa woo jōi wosu nu ḡō ada nadegai ta tōgi laalōḡōma. ¹⁴ Mazōōō ḡi goomenige, é da gē ma, Nazalete nui Yesu ḡa ade vē ḡoloḡolosu, ta é faa vōlōmaiti maavalibo, niiti Moize ti lēai ga adeye.» ¹⁵ Zōiti kpein ti gēni zeini tukpōḡaalevezuve, ti ḡaazuloga gēni de Etiyeni va, ti pētēni ga gaazuve ḡēveve eḡe geezufeelai.

7

Etiyeni ná-kpōezuḡulai

¹ Zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai gēni ma: «Gaama ḡa nuu nēi ti bosu?» ² Etiyeni goḡaavoteni, é gē ma: «À woilo mà, wōi wo ga kēeni ta kēeleaiti! Lēbiya GALAGI ḡulani kēlema ade-mēmēwola Abalaame vē, siegi zu é gēni la Meezōpōtami, aisa é va li, é zēi Galan. ³ E gēni ma: «Zēḡe da-yooi zu, da-woladai zu, li zōoi naa zu, vē gē ná lēezu ga de.» ⁴ Názu ḡa é ḡula la Kaledēe yooi va, é li é zēi Galan. Miná ḡa é yēni ná, kēeḡe zaai ma, GALA ge bude la zōoi nii zu, vē wo zeini ná za. ⁵ E la gēni ada nōpe feeni zea naama yooi zu, anēe kōḡo lo daa ḡila kēḡala you, kēle é minazegēni bē ga toḡa zōoi naa veezu bē, ta mavofodaiti bē tōun poluma, naazu doun nōpe ge la gēni dē zea. ⁶ A woilo dēe naa ma, nii GALA ge boni ma: «Suḡwēe ga è-mavofodaiti ta gē ga seikōḡōma nuiti zōoi taḡili su, ta gē ná ga duōiti, ti ti zopele jōu kona unnaanigō (400) laawu. ⁷ Kēle ná zii naa lukpōḡaaleve, nii ta duōlai gē zeezu, naa vōluma, ta ḡula, ti va, ti dēbi vē.» ⁸ Naa vōluma, GALA ge minazegēgi bētēni ti yōḡōzu ta Abalaame, é tatipevōlvui gē ga ma voogi. Naa ḡa é kēeni, é Izaake zōlōōgai ma, é tatini pelevolu folo lōsavasiēi ma, Izaake balaa kēeni ḡana nō ga Zakōbe, Zakōbe balaa kē ḡana nō ga ade-mēmēwola puugo maazu felegōiti (12).

⁹ Ade-mēmēwolani ti toloi ḡulani ga Zozefe, ti pōdi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kēle GALA ge gēni ba, ¹⁰ é kula ná-maanōḡōi pē su. GALA ge ḡigi veeni zea, é zaala zōlōō Ezipete masagi Falaḡōn ḡaazu, naa sei ga kundigūi Ezipete yooi ta ná-peleyeḡēi unda. ¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pē ta Kanaan yooi balaa su, kpōbi wola wōlōōni, ade-mēmēwolani ti la gēni ḡōno sōlōōsu. ¹² Zakōbe menigai ma ga moloi ḡa Ezipete yooi zu, é ade-mēmēwolani teveni ná mōunpa. ¹³ Ti zie laa velesiēi zu, Zozefe bōḡo lēeni ga kēeḡelointi, Falaḡōn Zozefe ḡulazuve ḡwēeni. ¹⁴ Naa vōluma, Zozefe valini ga ti va ga kēeḡe Zakōbe, ta ná-peleyeḡēi pē, ti pē kpōga gēni ga nu vuulōfela maazu lōlugō (75). ¹⁵ Zakōbe liini Ezipete, é yē ná, é za, ade-mēmēwolani balaa ti za. ¹⁶ Ti liini ga

ti-ma ʋoomaiti Sikeme, ti ti maaʒulu Aʒalaame ná-kabamaʋe, nii é geyani ga walli Aməəl ná-doun zunuiti ma Sikeme.

¹⁷ Tei yeeʒeʒalal maa ʒeni buʒazu ga GALA ná-minazeʒegi laazeeli, nii é keeni Aʒalaame ʋe, ada-nuʒuseiti ti moinni, ti buʒu Ezipete yooi zu, ¹⁸ eyesu masagi taʒili ge wuzeʒe Ezipete yooi zu, nii é la ʒeni Zozefe ʒʋee. ¹⁹ Masagi naa zeini ada-nuʒuseiti ga, é da ade-memeʋolani kpəɔ, eyesu é ʒe naati ma, ti da ta-loun ʒegiti kula pelei ʋa, ti da za.

²⁰ Naama ziegi zu ʒa Moize zəɔɔga da, gola ʋa GALA gaazu. E keeni ga alu savago, ti da kəɔkula keeʒe ʋelei wu. ²¹ Siegi zu ti kulani la pelei ʋa, Falaʒon ná-doun anzanui seʒeni, é kulasu eʒe kpəɔɔ loun zunu. ²² Moize kalagi zəɔɔni Ezipete ʒimalai pe su, sebei wəɔɔni kpəɔɔzuʒulal ta keeʼwotiiti su.

²³ E kona ʋuunaanigəi (40) zəɔɔgai ma, ʒi ge looni be ga é wele keeʒelointi ma, Izelaye nui. ²⁴ E gila kaani, ti da kpəɔ, é naa maaloboni, nii ti ʒeni kpəɔɔzu, naa nənəi ʋotokulazʋe, é Ezipete nui ʋaani. ²⁵ E ʒisieni ga keeʒelointi ta gaʒa ga GALA ka pə é ti ʒizo ga maʋele, kele naati ti la ʒeni naa ʒaʒaani. ²⁶ Poluma voloi, é liini, é lo tanigaa yəɔɔzu, niiti ti ʒeni ʒepii ʒəɔɔzu, nii a ke é ti yəɔɔzʋeʒe, é ʒeni ti ma: «Wa ga ʒeeʒelointi, lee ʋaa zu wo ʒəɔɔ ʒəɔɔzu?» ²⁷ Kele zəi é ʒeni ʒəɔɔlai ʒəɔɔzu, naa goolaʋilini, é ʒe ma: «Be ʒa é è zeida ga kundigii ta tukpəɔaaleʋe nui gi unda?» ²⁸ Da pə é paa, eʒeʋelei é Ezipete nui ʋaani la wogii?» ²⁹ Moize naama wootti menigai ma, é ʋelani, é li, é zei Madiyan nui ta-yooi zu, é doun zunu felegə zəɔɔ miná.

³⁰ Kona ʋuunaanigəi (40) leʋegai ma mənə, geezuʒeelai gila ge ʒulani be kelema Sinayi gizei ma leʋebai zu, abuzogi zaama, nii é ʒeni kpəɔɔ goi ʋa. ³¹ Moize laaʋə ʋelei ma ga naama ʒulakelemai, é ʒeni maaʒuʒazu ba ga é ka, Maliʒii ʒəɔɔni pə, é ʒe ma: ³² «Nə ʒa ge ʒa è-memeʋolani ta-GALAGI, Aʒalaame, Izaake, ta Zakəbe.» Moize zasubalini, é la ʒeni zoosu é ʋa wele. ³³ Maliʒii ʒeni ma: «Da-zaaʋalagiti kula ʒəɔɔa, mazəɔɔ adaʋe ʋe è loni ná, zou ʋe ge maʒe ʋeai ba. ³⁴ Gaamazu, gə ná-nuʒuseiti ta-ʒəɔɔi ʒaa Ezipete yooi zu, gə ti bala gooi meniga, ti bosu. Gə ʋaa ga gə ti unmə. Naa ʒa é ba, nə è leʋesu Ezipete yooi zu.»

³⁵ Moizei tona nii ti ʒeleni ba, ti da ʒe ma: «Be ʒa é è zeida ga kundigii ta tukpəɔaaleʋe nui?» Naa ʒa GALA ge teʋeni ga kundigii ta unmə nui, geezuʒeelai ná-kpəɔbai zaʒui zu, nii é ʒulani be kelema kpəɔɔ goi zu. ³⁶ To ʒa é ti ʒulani Ezipete yooi ʋa ga maaʒe ʋaiti ta laaʋə ʋaiti, Kpəɔde ʒəɔɔi zaama ta teʋebai zu kona ʋuunaanigəi (40) laawu. ³⁷ Moize ʒilagi naa nə ʒa, é ʒeni Izelaye nui ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzeʒe ʋo ʋe ga nən ʋeele, wo-ʒeeleaiti saama.» ³⁸ Siegi zu nuʒuseiti gaale ʒeni de la ba teʋebai zu, tənə ʒa é ʒeni ade-memeʋolani zəɔɔzu ta geezuʒeelai, nii é ʒeni ʒəɔɔzu pə Sinayi gizei ma. E zenu su wootti səɔɔni, ga é ti lazeeli ade ma. ³⁹ Ade-memeʋolani ti la ʒeni keeni, ti ʋa ʒolo be, kele ti ʒeni daʋilisu, ti-yiimaʋe pe tatiga ʒeni de Ezipete yooi ma. ⁴⁰ Ti ʒeni Aalə ma: «Wuzeʒena, é galagiti kpete gi ʋe, ti lo gi luʒə, mazəɔɔ Moize nii, é gi ʒulaai Ezipete yooi ʋa, gi la kwee nii keai la.» ⁴¹ Naama ziegi zu, ti nike yiʋoi maaniinigi ʒeteni, ti da zalaʒaiti kula kəɔɔ ganigi naa ʋe, ti da ʒoozune naa ma, nii ti kpeteai ga ti ʒəɔɔ yeei. ⁴² GALA ge ʋoluʋeni ti ʋa, é ti ye ná, ti da niiti pe debi, ti volozu geeʒəɔɔgi zu. Naa ʒa seʋeai GALA goo wo nui ta-zeeʋi zu ga:

«Ee, Izelaye nui, zalaʒa zuai wo ʒeni ti ʋaazu, ta zalaʒai niiti wo ʒeni ti ʒulazu
kona ʋuunaanigəi (40) laawu teʋebai zu,

nà ɔa wo ɔeni ti ɔulazu bè ɔaa?

⁴³ Ba-o, wo Mələke ná-sege vɛlei zɛɔeni, ta wa-ɔalagi Lefan ma zomideɔai, maaniini ɔniiti wo ti bɛtɛai ga wo da nɔko ti wu! Tɔ ɔa é ba, ná wo levesu duɔlai zu poun Babilɔne volu vɛlei.»

⁴⁴ Ade-mɛmɛwolani keai ma tevebai zu, sege vɛlei ɔeni ti ya, nii minazɛɔɛgi ma zɛvɛi ɔeni bu, sege vɛlei nii GALA ge Moize leveni ga é to, ga naama ɔazaɔigi nii é kaani. ⁴⁵ Ade-mɛmɛwolani ti naa zɔɔɔgai ma, Zozuwe yeni ti luɔɔ, ti lɛɛ la zoi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge ɔeni ti bɛɛzu ti luɔɔ. Sege vɛlei naa yɛni ná eyɛsu Davide ná-yeeɔɛɔalɔai, ⁴⁶ naa zaala zɔɔɔni GALA gaazu, é suvali ga zobo ge ve bɛ, é pele lo Zakɔbe ná-GALAGI vɛ. ⁴⁷ Kɛlɛ Salɔmɔn ɔa niina, é pelei loni GALA bɛ. ⁴⁸ Kɛlɛ anɛɛ naa vɛ, GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa la da ga zɛi pelei wu, nii togai ga nu ɔɔɔ yeei, egevelei GALA goo wo nui boni da, é ɔe ma:

⁴⁹ Málɔɔii wooi ɔaa: Geeɔɔɔlɔgi ɔa é ga ná-masa kpɔkpɔgi, zoi ɔe ga ná-kɔɔloma anii.

Pelei ma zii bɛgele ɔa wa to bè?

Mini ɔa ná a ɔe ga seizuvɛ?

⁵⁰ Ná lɛi gɛ va naama aniiti pɛ kpetɛ ɔaa?»

⁵¹ Ee, suvɔɔ nuiti, niiti ti-yiimaɔvɛ, ta ti-woiyɛɔeiti daaɔulugai! Wa Zɛnvu Nadɛgai zakpesu yeenɔpe! Wo ɔulavɛ ga wo-mɛmɛwolani. ⁵² GALA goo wo nui bɛ ɔa, wo-mɛmɛwolani ti la kpɔlɔni? Ti naati paani volɔ, niiti ti ɔeni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeeluɔɔ, nii wo yaavaai, wo pa. ⁵³ Wɔɔigi wo GALA ná-tɔgi zɔɔɔgai ga geezuvɛelaiti maavele, kɛlɛ wo la kɛɛni wo va ɔolo bɛ.»

Etiyeni zɔɔ vai ga kɔtuiti

⁵⁴ Ti naama wooiti menigai ma, é wanani ti ma ga gola, ti da ɔiigai zie ga Etiyeni laalɔɔma. ⁵⁵ Kɛlɛ tei Etiyeni mu daavega ɔeni de ga Zɛnvu Nadɛgai, é ɔaazuwuzɛɔeni geeɔɔlɔgi zu vɛle, é GALA ná-lɛbiyai ɔaani, ta é Yesu ɔa loni GALA zeezavɛ. ⁵⁶ E ɔeni ma: «Nà geeɔɔlɔgi laalaogai ɔaazu, ta Nu ná-Doun Zunui loni GALA zeezavɛ.» ⁵⁷ Názu ɔa ti kpeei looni la, ti da ti-woiyɛɔeiti daaɔulu, ti bize vɔɔma daalɔɔma. ⁵⁸ Ti kpɛɛni, ti kula taai va, ti da sɔ ga kɔtuiti. Naama zeeleiti ti ɔeni ta-zɛɔeiti feezu zunu lounɔi ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Sɔle. ⁵⁹ Siɛgi zu ti ɔeni Etiyeni zɔɔzu la, é ɔeni GALA falizu, é da ɔe ma: «Málɔɔii Yesu, yeezei zɛnvui wu.» ⁶⁰ Naa voluma, é vilɛni ɔiibii ɔa, é bain ga woo wola, é ɔe ma: «Málɔɔii, mina niima ɔtooi la ti unma.» E naa wogai ma, é zaani.

8

¹ Sɔle vaani bu, ti Etiyeni va.

Wɔinzeɔɛmai ta kidaaleve nuiti faza fai

Naama voloi nɔ, wɔinzeɔɛmai wolai laalɛɛni Zeeluzalɛme Egilisii wu. E ɔula keelaiti polu, kidaaleve nuiti pɛ ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su. ² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maaɔuluni, ti wola wɔlo ná-faa zu. ³ Kɛlɛ Sɔle mu ge ɔeni Egilisii nuiti kpɔɔzu, é ɔeni lɛɛzu peleiti bu, é da kidaaleve nuiti folo ná, zunuiti ta anzanuiti, é da ti vili kasoi ɔa.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zɔiti ti vazani, naati ti ɔeni liizu adeti, ti da Woo Niine Uagoi laazeeli. ⁵ Filipe yɛini Samali laa wolai gila su, é Kilista ná-fai laazeeli ná. ⁶ Bɛbɛi pɛ ge woiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siɛgi zu ti ɔeni gooi menisu da, ti da laavɔɔ vaiti ka,

niiti é ʒeni ti ʒeezu. ⁷ Mazóóó kózóba yenvui ma moinmoin ge ʒeni ʒulazu ine su nuiti su, ti da kpeei loo ga gola, naa ʋoluma meʒeʒe nuiti ta maaleʒeʒe nui ma moinmoin ge ʒeni ʋalozu. ⁸ Koozuné wolai ʒeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta ʒeni taai naa zu, daaseigi ga Simon, é ʒeni molikula fai ʒeezu, é Samali nubuseiti pe daavóóni, é ʒeni bóóó léezu ga toʒa ga nu wola.

¹⁰ Eʒe pe, é zo doungoiti ma, é li kpakologiti pó, ti ʒeni woilosu goo ma ga pagó, ti da ʒe ma: «Zunui nii ʒa é ga GALA ná-zébeí, nii daaseigi ga «Zébe Wolai.»

» ¹¹ Ti wola batani ba, mazóóó é lébini gola ti laavóózu ga ná-molikula faiti.

¹² Kéle siegi zu ti ʒidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii é ʒeni GALA ná-masadaí ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Uagóí laazeelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti batizeni. ¹³ Simon bóóóí balaa ʒidaaleveni. Kpegai ma ga batize, é la mó ʒeni zeʒezu Filipe ʋolu. Daa ʒeni vóózu ga maaʒeʒe vaiti ta laavóó vai, niiti Filipe ʒeni ti ʒeezu.

¹⁴ Keelaiti ti ʒeni Zeeluzaléme, ti menigai ma ga Samali nuiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyéle ta Zan leveni ti ma. ¹⁵ Naati ti zeeliái ma ná, ti GALA falini ti ʋe, nii a ké ti Zenvu Nadegai zóóó. ¹⁶ Mazóóó Zenvu Nadegai la ʒeni de yeini ti tanópe ma, ti batizeni nó Maligííí Yesu laaseigi zu. ¹⁷ Piyéle ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zenvu Nadegai zóóó.

¹⁸ Simón kaai ma ga kidaaleve nuiti ta Zenvu Nadegai zóóóosu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyeleni ta Zan ma. ¹⁹ E ʒeni ti ma: «À ma zébeí ve bè, ga zóí nópe ná yeela ma, ma nu Zenvu Nadegai zóóó.» ²⁰ Kéle Piyéle ʒeni ma: «Da walii ye é ʋa, wo li undaaviligi zu, tóózei dá ʒisiezu ga GALA ná-vebeanii ʒa zóóóosu ga walii. ²¹ Dóno ta è-ʋóóda nópe ge la niima vai zu, mazóóó è-yii la zóleni GALA gaazu. ²² Nimiza mu ga è ʒóózu ʒisie ʒóí, Maligííí maaneéne, nii a ké ni soloo faa ʋe, é è zuvaaye ga kisiéí, nii é è-yiimave. ²³ Mazóóó ʋelei gè kaazu la, é laavege ga faa wanai, ta da ga faa ʒóí ná-duóí.»

²⁴ Simón ʒeni ma: «Wa bóóóí à Maligííí maaneéne bè, nii a ké nii kpein wo bogai, naa tanópe ge mina zeeli má.»

²⁵ Piyéle ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maligííí laawooi laazeeli, ti ʒaleni ma Zeeluzaléme, ti dá li ga Woo Niine Uagóí laazeeli Samali nuiti ta-laa go moinmoin su.

Filipe ta Etiyópi ʒundiʒi wolai

²⁶ Yeeta, Maligííí ná-geezuʒeelai gila ge bóeni Filipe ʋó, é ʒe ma: «Wuzéʒe, é li ga lékpema ʋelei nu yeezazuʋe, pelei naa zu nii é zeʒezu Zeeluzaléme, é yei Gaza ʋelei, nii é teʋebai zu.» ²⁷ Filipe liini gaamanó. Ná-pelei zu, é zunu zeeʒagái gila kaani, Etiyópi nu ʒeni de. E ʒeni ga kundiʒi wola, Etiyópi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui ʒeni de. E ʋaani Zeeluzaléme GALA debizu. ²⁸ E ʒeni ʒalesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é dá GALA goo wo nui Ezayi ná-seʋeí ʒala. ²⁹ Zenvu Nadegai ʒeni Filipe ma: «Maabuʒa soo wotoloi nuu ʋa.» ³⁰ Filipe bizeni, é Etiyópi zunui woomeni, é dá GALA goo wo nui Ezayi ná-seʋeí ʒala. E ʒeni naa ma: «Nii é kalasu, dá gaagfaazu nei?»

³¹ Zunui googfaavoteni, é ʒe ma: «Nà gaagfa ʒale, ni nu la suʒulani má?» E Filipe lolini ga naa lé, é zeí koba wotoloi zu. ³² Úe é ʒeni ná ʒalasu, é zeeveni ná ga:

«É la ʒeni woo ʒe gila kpalaa boni,

eʒe baalagi ti liizu la paazuʋe,

eʒe baala zivói é loni maaleʒa leʋe nui ʒakala.

³³ Ná-bóóómaayeei zu, ti ná-tukpóí ʒaaleveni ga telebotalai,

6ε γα a κεεγαλazuβeti δεε?
Mazɔɔ zenvui γulani zea.»

³⁴ Etiyopi zunui Filipe γaazaγani, ε γε ma: «Nà ε maaneνεzu, 6ε γα GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ βɔγɔi ve, 6aa nu γili be?» ³⁵ Filipe kpɔei zεgeni naazu, ε tɔzei naama zεvei zu wooi ma, ε Yesu nά-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma. ³⁶ Ti yeni liizu, ti zeeli aδε ta, ve ziei γeni nά, kundigii γeni Filipe ma: «Wele ziei va. Lee γa ε pele levesu tɔγɔ, gε va batize?» ³⁷ Filipe gooγaavoteni, ε γε ma: «Gε γidaalevea ga Yesu Kilista γa ε ga GALA Doun Zunui.» ³⁸ Etiyopi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɔ ti vileni ziei wu, Filipe kpatize. ³⁹ Siegi zu ti γulani la ziei wu, Maligii nά-Zenvui Filipe zεgeni. Etiyopi zunui la mɔ γeni Filipe γaani, kele ε liini ga koozunεei. ⁴⁰ Filipe weleni nɔ, ε βɔγɔ γa Azote, naa volumna, taa wolai niiti kpεin ε γeni levesu ti zu, ε Woo Niine Uagɔi laazeelini naati pε, eyεsu ε zeeli Seezalee.

9

Sole γidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sole γeni ba nɔ, ε da maalua vaiti ta nu vaa vai wo Maligii nά-kaladopoiti daalɔγma. E liini zalaγa γula γundigii wolai vɔ be, ² ε σεvea γaizie zea, tevegai Damase GALA δεbi velei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpe kaana, zunu 6aa anzanu, ε kidaaleve vele niinei naa ma, ε gili, ε vaa la Zeeluzalεme.

³ Keai ma pelei zu, ε da li, maabuγaai ma Damase va, gaamago nɔ woza-kalagi ta γulani geegɔlɔgi zu, ε da volo maagoolii zu. ⁴ E looni zooi ma, ε wooi ta menini, ε da toli, ε da γε ma: «Sole, Sole, lee vaa zu ε wɔnzεgezu?» ⁵ E γeni naa ma: «Be γa ga de, Maligii?» Naa γε ma: «Nά γa gε ga Yesu, nii ε wɔnzεgezu. ⁶ Kele wuzεge, ε le taa zu, ta naa wo ε ma, nii da ke.» ⁷ Sieγɔγiti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti va woo γila kpalaa bo, ti γeni wooi menisu, kele ti la γeni nu nɔpe kaazu. ⁸ Sole wuzεgeni zooi ma, gaazuzεgeni ma, kele ε la γeni wozaγaazu. Ti soni zeei va, ti lii la Damase. ⁹ E keeni ga folo savagɔ, ε la wozaγaazu, ε la laamiizu, ε la 6ɔlezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta γeni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maligii tolini, ε γε ma: «Ananiase!» E gooγaavote, ε γε ma: «Nά γaa, Maligii!» ¹¹ Maligii γeni ma: «Wuzεge, ε li ga koiyɔγɔzu velei nii daaseigi ga «Solegai,» ε wele Zudase nά-pelei wu ga zunui nii daa ga Sole, Taalese nui, mazɔɔ toγa GALA falizu. ¹² Tama ε zunui ta γaave kulakεlεmai zu, daaseigi ga Ananiase, ε da le pelei wu ga ε yeela ma, nii a ke gaazuve zege ma.» ¹³ Ananiase γeni ma: «Maligii, gε meniga nu mɔinmɔin da, ga zunui naa faa jɔu mɔinmɔin kea ga da-nuiti Zeeluzalεme taazuve. ¹⁴ Naa volumna, zalaγa γula γundigiiti ta-zobogi γa zea ve, nii a ke ε naati gili, zɔiti nɔpe a ti γa, ti da woogula GALA ma ε-laaseigi zu.» ¹⁵ Kele Maligii γeni ma: «Li, tɔzei zunui nuu γa ga aniyakai nii gε yiimazegeai la, nii a ke ε daaseigi γula kelema zii giligiti be, ta masagiti, naa veε Izelayεle nuβuseiti ba. ¹⁶ Nά βɔγɔi, nά vaazu δεεzu la, velei ε vaazu 6ɔɔzu la bε.»

¹⁷ Ananiase liini, seelii ma pelei wu, ε yeelaani Sole ma, ε γε ma: «Kεeloun Sole, Maligii Yesu, nii kulaai ε ve kelema pelei zu, nii ε vaa la, naa γa ε tevegai ga ε-γaazuve zege ma, ta ε laave ga Zenvu Nadegai.» ¹⁸ Gaamago nɔ, ε γεeni ege ani γalaiti ta γula Sole γaazuve, ti loo, gaazuve zege ma. E wuzεgeni, ε batize. ¹⁹ E daamii wogai ma, ε zεbei zɔɔɔni. E foloi tanigaa γεeni kaladopoiti ba, niiti ti γeni Damase. ²⁰ E tɔzeini gaamago ga Yesu nά-fai laazeeli GALA

¹ Zunui ta ɣeni Seezalee, daaseigi ga Koleneye, é ɣeni salavusu bulu gila maazu, nii é zegeni Itali. ² Zunui naa ta ná-peleyeɣei ti ɣeni ga GALA gaazuluaba nua, é ɣeni faaɓɔɣɔ mɔinmɔin keezu nubuseiti be, é ɣeni GALA falizu sienɔpe su. ³ Yeeta, kpɔkɔ volo yeedeɣalalai zavasiei ma, é GALA ná-geezuɣeelai gila kaani, kulaai kelema kpezekele, é da le ná-pelei wu, naa tolini, é ɣe ma: «Koleneye!» ⁴ E gaazuloni naa va, dualuagi soni, é ɣe ma: «Toɣa gale, Málígíi?» Naa ɣe ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaaɓɔɣɔiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu. ⁵ Keelaiti tevna ɣani ɣani nɔ Zopee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. ⁶ Kɔɔ bete nui Simɔn ná-pelei wu ɣa é niizu ná, kpolodei laave.» ⁷ Geezuɣeelai nii é ɣeni bɔezu pɔ, naa liini nɔ feya, Koleneye ná-botigɛ nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalavusui gila, nii é botii ɣeezu tɔun ba. ⁸ Kpegai ma ga fai pe suɣula ti ma, é ti leveni Zopee.

Kulakelemai Piyele sɔɔɔni Zopee

⁹ Polumai, tei ti ɣeni pelei ma, ti maa da buɣa Zopee va, Piyele leeni pele ɣomave ga folo bekpegi, ná beteai ga dooɣɔ bosuve, ga é GALA fali. ¹⁰ Pului soni, é ɣeni pɔ ga é daamii wo. Siegi zu ti ɣeni ɣɔnɔgi betezu la be, suɣilini. ¹¹ E geegɔɔlogi laalaogai ɣaani, é ani ta ɣaani eɣe seɣe wolai toko logai seki naanigɔ pe ga, é da yei zooli ma. ¹² Gɔɣɔ naani suaiti ti ɣeni su, ta kpokpo suaiti, naa ve wɔniiti ba. ¹³ Wooi ta zeelini ma, é ɣe ma: «Piyele, wuzegɛ, é ta vaa, é mi!» ¹⁴ Kele Piyele ɣeni ma: «Ba-o, Málígíi, tɔzei kaipa gɛ la de tɔ ma ani ba kɔzɔba ani miini.» ¹⁵ Wooi naa ɣeni ma volu ná velesiei: «Nii GALA ge ɣeezu ma ɲadegɛ, mina naa vete ga kɔzɔba ani.» ¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savago, nua vɔluma, anii naa ɣaɣaleni ma geegɔɔlogi zu.

¹⁷ Siegi zu Piyele ɣoozuvilini da ga é kulakelemai naa voluve ɣwee, gaamago Koleneye ná-keelaiti é ti leveni, ti gaazaɣagiti boni, ti va kwɛe ve Simɔn ná-pelei ná, naati ti loni sigidave. ¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazaɣagi wo, ni Simɔn laazuve ɣa ná, nii daasei peai ga Piyele. ¹⁹ Tei Piyele ɣeni ɣisiezɔ kulakelemai voluve zu, Zenvu Nadegai ɣeni ma: «Wele, zunu savago vaaɔve, ti da é ɣaizie. ²⁰ Wuzegɛ, é yei, mina ineine, à li vɔɔma wa tiye, tɔzei ná ɣa gɛ ti levagai.» ²¹ Piyele yeini, é ɣe zunui naati ma: «Wele ná va, ná ɣa wo ɣaiziezu, lee ɣa é ga wo vaa ungi ve?» ²² Ti dooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Salavusu ɣundigíi daa ga Koleneye, é ga zunui nii telebogai, ta é luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tɔɣɔ vagoi wosu, naa ɣa GALA ge ná-geezuɣeela ɲadegai gila tevogai ma, é ɣe, é é loli ná-pelei wu, nii a ke é é woomeni.» ²³ Piyele ti leeni pelei wu, é ti laazuve.

Poluma zobui é wuzegɛni, é vile ti volu, ti li. Zopee ɣidaaleve nuiti tanigaa ti vileni polu, ti maaza. ²⁴ Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Koleneye ɣeni ti bɔunsu, é ná-nuiti ta bɔɔla wanawanagiti tolini ná-pelei wu. ²⁵ Siegi zu Piyele leeni la pelei wu, Koleneye daɣomini, é loo kɔɣɔwu, é nɔko bu. ²⁶ Kele Piyele buzegɛni, é ɣe ma: «Wuzegɛ, tɔzei ná balaa, ná ga nui ga é ɣevele.» ²⁷ Ti yeni yepezɔ, ti le pelei wu, ti nu mɔinmɔin kaani, ti ɣaaleai ba. ²⁸ E ɣeni ti ma: «Wo kwɛeni ga tɔ ka Zuifuiti ma, ga ti mina bɔ faa nɔpe ma ta zii ɣiligiti, ba ti va le naati ta-vele wu. Kele GALA ge deeve ga ze ga maa la neeni, nu va ɣe nui tanɔpe ma kɔzɔba nu, ba ɲadetala nu. ²⁹ Naa ɣa é kea, siegi zu wo keela levega da mà, gɛ va, gɛ la maagaali nɔpe keeni su. Kele ná wo ɣaazaɣasu, lee ɣa wo tɔligai ma?» ³⁰ Koleneye ɣeni ma: «Ma volo naanisieɣi ɣa ga za, niima yeedeɣalalai nɔ zu, gɛ ɣeni GALA falizu ná-pelei wu kpɔkɔ volo yeedeɣalalai zavasiei ma. Zunui ɣila ge vaani, é lo kákala, kɔba zedeɣi ɣoleai é da volo, ³¹ é ɣe mà: «Koleneye, da-GALA falii ɣaavotega, GALA ki ka da-vaaɓɔɣɔiti su. ³² Keelaiti tevna ɣani

ɣani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei pɛai ga Piyɛ. Kɔɔ bɛtɛ nui Simɔn nɔ-
pɛlei wu ɣa ɛ niizu nɔ, kpolodei laaυɛ.» ³³ Gaamago nɔ, gɛ keelaiti tɛvɛ ɛ ma, ɛ
laaɣomi fai zu, da ma, ɛ solooge ga ɛ va fala. Uɛ niina gi pɛ ka gi GALA gaazu,
gi woilo naa ma, nii Maligii ɛ leveai ma.»

Piyɛ nɔ-kpɛi ɛ boni Kɔlɛnye vɔ bɛ

³⁴ Piyɛ kpɛi zɛɣeni naazu, ɛ ɣɛ ma: «Gaamazu, gɛ kwɛɛga niina ga GALA
ge la zeelɔzɔɣɔzu ɣɛɛzu nuiti ba, ³⁵ kɛɛ zii pɛ saama, zɔi nɔpɛ ɛ luazu ba, ta
ɛ telebodai ɣɛɛzu, naama nui nɛvɛ bɛ. ³⁶ Wo daawooi ɣwɛɛni, nii ɛ tɛvegai
Izelaye nuiti ma, ɛ ziilei Goo Niine Uagɔi laazeeli ti ma ga Yesu Kilista
maavele, tama ka ɛ ga ɛɛ pɛ Maligii. ³⁷ Wo kwɛɛni nii ɛ ɣɛɛni dɛ Galilee, naa
voluma Zudee yooi zu nɔ pɛ, Zan daazeelii ma bɛbɛi ma ga ti batizee. ³⁸ Wo
kwɛɛni vɛlei GALA ge Zɛnvu Nadegai yeini la Nazalɛte nui Yesu ma, ta ɛ zɛbɛi
ve zea. Wo kwɛɛni balaa vɛlei Yesu ɣɛni lɛvesu da zɔoi zu, ɛ da faa vɔgɔi ɣɛ, ɛ
da naama nuiti pɛ balo, niiti ti ɣɛni Inegi nɔ-zobogi wu, tɔɔzei GALA ge ɣɛni
ba. ³⁹ Nii kpɛin ɛ kɛai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalɛme, giya ɣa gi ga naama
zeeleiti. Ti kpadɔni saa wului ma, ti paa. ⁴⁰ GALA ge buzeɣeni, ɛ kula saai ya
foloi zaɔasie, ɛ zobogi ve zea ga ɛ bɔɣɔ lɛ ga nuiti. ⁴¹ Kɛɛ nui pɛ ge la ɣɛni dɛ,
kɛni zɔiti niiti GALA ge yimazɛɣeni ga tiye kaite, ga ti ɣɛ ga zeeleiti, gɔ ya, gɛi
gi daamii ta kpɔlei woni vɔama gɔ tiye, GALA kpegai ma ga buzeɣe, ɛ kula
saai ya. ⁴² Naa voluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli
nubuseiti ma, gi zeele wooi wo ga tɔ ɣa GALA ge yeelogai ba, ga ɛ ɣɛ ga nu
vuluiti ta gɔvɛiti ta-lukpɔɣaaleve nui. ⁴³ GALA goo wo nuiti pɛ ta naama zeele
wooi wosu nɔ-faa zu, ga zɔi nɔpɛ a ɣidaalevɛna Yesu ma, naama nui nɔ-kotoi
zuvaa ɣa yɛ ga tɔun daaseigi maavele.»

Zɛnvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti ma

⁴⁴ Siegi zu Piyɛ ɣɛni dɛ naama wooiti bosu da, Zɛnvu Nadegai yeini nuiti pɛ
ma, niiti ti ɣɛni woilosu. ⁴⁵ Kidaaleve nui niiti pɛ ti ɣɛni ga Zuifuiti ti yɛni Piyɛ
vɔlu ti va, ti laavɔni ga Zɛnvu Nadegai yei vai zii ɣiligiti balaa ma. ⁴⁶ Mazɔɔ
ti ɣɛni naati goomenisu, ti da bɔɛ zii woo ɣiligiti su, ti da GALA dɛbi. ⁴⁷ Piyɛ
kpɛi zɛɣeni vɔlu, ɛ ɣɛ ma: «Nu ɣa ɣɛɛ nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti
ti Zɛnvu Nadegai zɔɔɔgai ga ade ɣɛvele baa?» ⁴⁸ E devei veeni, ti naati kpatize
Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maanɛɛni ga ɛ yɛ ti ɣɔba foloi tanigaa laawu.

11

Piyɛ nɔ-poluvaawogi Zeeluzalɛme Egilisii zu

¹ Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti ɣɛni Zudee yooi zu, ti mɛnini ga zii ɣiligiti
balaa, ti yeezeivɛ GALA daawooi wu. ² Siegi zu Piyɛ lɛni la Zeeluzalɛme,
kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ɣɛ ma: ³ «È leve ɣale, ɛ liai, ɛ lɛ
zii ɣiligiti ta-vɛlei wu, naa voluma wo laami vɔama wa tiye.»

⁴ Piyɛ tɔɔzeini naazu ga faiti sɔɣula ti ma ga gilagila, ɛ ɣɛni ti ma: ⁵ «Gɛ
ɣɛni Zɔpee taazuɛ, gɛ yɛni GALA falizu sɔɣili, gɛ kulakɛɛmai ta zɔɔni. Ani
ta zɛɣeni geeɣɔlogi zu, eɣɛ seɣɛ wola toko logai seki naanigɔi pɛ ga, ɛ da yei,
eyɛsu ɛ zeeli mɔ. ⁶ Gɛ suvɛtɛni ga pagɔ, gɛ ɣɔɣɔ naani suaiti kaani, ta dɔbɔ
zuaiti, naa vɛɛ kpokpo suaiti ta wɔniiti ba. ⁷ Gɛ woo ɣila mɛnini balaa, ɛ da ɣɛ
mɔ: «Wuzeɣe, Piyɛ, ɛ ta vaa, ɛ mi.» ⁸ Kɛɛ gɛ ɣɛni ma: «Ba-o, Maligii, tɔɔzei
kaipa kɔzɔba ani ba tɔ ma ani la dɛ lɔni dɔaυɛ.» ⁹ Wooi woni mɔ vɔlu nɔ
velɛsiei zu, ɛ ɣula geezuɛ, ɛ ɣɛ mɔ: «Nii GALA ge ɣɛɛzu ma jadegɛ, mina naa
vɛtɛ ga kɔzɔba ani.» ¹⁰ Naama vai zeini ma ga seizu savago, naa voluma, ti pɛ

ge ɣaaɣaleni ma geeɣɔlɔgi zu. ¹¹ Gaamago nɔ, zunu savago unkulani, ti zeɣe Seezalee, ti va tɔlisu, ti loni sigidaʋe, ʋe gi ɣeni ná. ¹² Zenvu Nadegai ɣeni má, gè ʋile ti ʋolu gi li, gè mina ineine. Wele keeloun lozitaiti ba, niiti ti máazani, gi li, gi le Koleneye ná-pelei wu. ¹³ Naa balaa boni gi ma, ʋelei é kulakelemai zɔlɔɔni la, geezuɣeelai loni, é da ɣe ma: «Keela leʋe Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei pɛai ga Piyele. ¹⁴ Toɣa naa le ga de, ʋelei da ɣizo da, wa da-ʋele wu nuiiti.» ¹⁵ Siegi zu gè kpɔezuɣulai lɔzeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, ʋelei é yeini la ade ma mɔungi. ¹⁶ Naama ziegi zu, kigi looni Maliɣii laawooi nii zu ga: «Mazɔlɔ Zan batizei woni ga ziei, kele woun, wa batize ga Zenvu Nadegai.» ¹⁷ Ni tama GALA ge ʋeʋeani ɣilagi naa nɔ ʋea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de ɣidaaleʋeai Maliɣii Yesu Kilista ma, nɔun ná ga leeni, ná li losu GALA daawu?»

¹⁸ Naama wooi ti yiimaaleini, ti lebiyai ʋe GALA be, ti da ɣe ma: «GALA ge va bu ga zii ɣiligiti balaa ti ti zie ʋelei maavalibo, nii a ke ti zenvui zɔlɔl!»

Antiyose Egilisi lɔzei ʋelei

¹⁹ Wɔinzeɣemai ʋaai ma eyesu ti Etiyeni ʋa, kidaaleʋe nui zoiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fo Fenisi, ta Sipele, naa ʋee Antiyose ʋa, kele ti la ɣeni GALA daawooi laazeelizu zii ɣili nɔpe ma, keni Zuifuiti nɔ. ²⁰ Anee naa ʋe, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zeɣeni Sipele ta Silene, ti li Antiyose, naati ti bɔeni balaa zii ɣiligiti pɔ, ti Maliɣii Yesu ná-Woo Niine ʋagɔi laazeeli ti ma. ²¹ Maliɣii ɣeni ti ʋa, nu mɔinmɔin ge laani ti-laawooi la, ti ɣaavote Maliɣii ma.

²² Naama wooi zeelini Zeeluzaleme Egilisi zu nuiiti ma, ti Balanaabase leʋeni fo Antiyose. ²³ Naa zeelii ma, é peteni ʋelei GALA ná-zaalai ɣeni botii ɣeezu la, koouzenei gola. E kidaaleʋe nuiiti iɔɔɔni ga ti ɣe ga woodeɣila nu Maliɣii ʋe, ta ti ɣili ba ga ti-yiimaʋe pe. ²⁴ Mazɔlɔ Balanaabase ɣeni ga nu ʋagɔ, nii daʋegai ga Zenvu Nadegai ta kidaaleʋei. Nu mɔinmɔin ge zɔlɔɔni, ti bɔɔɔ ʋe Maliɣii ya. ²⁵ Naa ʋoluma, Balanaabase liini Taalese, é Sɔle laaɣomi. ²⁶ E naa ɣaani ná, ti ye ʋolu, ti ʋa Antiyose. Ti kona gila keeni miná, ti da gaalebai wo ʋɔma ta Egilisi, ta ti da nu mɔinmɔin kala. Antiyose ɣa kaladopoiti ti-laasei ge ʋeeni ná mɔunpa ga keletiɛinti.

²⁷ Naama ziegi zu, GALA goo wo nuiiti ti zeɣeni Zeeluzaleme, ti yei Antiyose. ²⁸ Ti ɣila ge ɣeni ná, nii daaseigi ɣeni ga Agabuse. Zenvu Nadegai loni tuɣɔ, é wuzeeɣe, é bo ga pulu wolai ɣa loozu eteai zu ná pe. Pului naama ge looni Wolome masagi Kelode ná-siegi zu. ²⁹ Kaladopoiti ti deʋeni ti zoloo ma ga nii nɔpegi ma zobogi ese be, ma nu ke ga kpɔbai kidaaleʋe nuiiti be, niiti ti Zudee yooi zu. ³⁰ Naa ɣa ti keeni, ti fe Balanaabase ta Sɔle ya, naati ti teʋe totuɣoiti pɔ.

12

Piyele ɣula vai kaso ɣa

¹ Naama ziegi zu, masagi Elode yeeʋeeni Egilisi zu nui tanigaa ma. ² E Zan keeɣeloin Zake ʋaani ga boɣa zɔkpɔi. ³ Tei é kaani ga naa wola neeni Zuifuiti be, é Piyele balaa soni, feti ziegi zu, siegi zu ta da bului mi la, nii leʋe la su. ⁴ E naa zogai ma, é pili kaso ɣa, é kalivaani salaʋusu naanigo zeizu naanigo ma, ga ti da wele ma. Ná-kisieɣi ɣeni ga é naa ná-tukpɔi ɣaaleʋe, siegi zu Pake fetii leʋesu da. ⁵ Piyele makega ɣeni de kaso ɣa, Egilisi nuiiti ti la ɣeni looɣosu GALA falii ʋa be.

⁶ Yeei Elode deʋeni la ga geelaa ɣa laona nɔ feya, é naa ná-tukpɔi ɣaaleʋe kelezu, naama yee bidii, Piyele ɣeni laani, é da ni salaʋusu felego yɔɣɔzu, kaso make nuiiti ti loni kaso ʋelei laaʋe. ⁷ Gaamanɔ, Maliɣii ná-geezuɣeelai gila

ge ḡulani kelema, kaso velei wu ḡalani kpoke, ve Piyele ḡeni ná. Geezuḡeelai yeelooni Piyele beṡeagave, é maaloḡa, é ḡe ma: «Wuzeḡe fala!» Yolḡḡiti ti vieni Piyele yeeiti ba, ti loo. ⁸ Geezuḡeelai ḡe ma: «Da-zaamaḡiligi ḡili zaama, é da-zavalagiti do ḡḡḡa!» Piyele naa ḡeeni. Geezuḡeelai ḡe ma: «Da-zeḡe wolai loo ḡḡba, é vile pḡlu.» ⁹ Piyele ḡulani kaso velei wu, é vile polu, é la ḡeni laani da ga nii geezuḡeelai keezu, ḡite vaa ve, é ḡeni ḡisieu ga kulakelema no ḡa é kaazu. ¹⁰ Sieḡi zu ti leveni la kaso make nuiṡe seizu maḡungi ta felesiei va, ti zeelini kolu boḡi ma, nii daalaosu ga taazu velei. Naa laalaoni boḡḡ ve ti luḡḡ, ti ḡulani ti vile koi yoḡḡzu velei gila ma, ti da li. Gaamago, geezuḡeelai neeleni koba.

¹¹ Piyele naama vaiti gaagfaani niina, é ḡe ma: «Gaamazu, ḡe kwee niina ga Maliḡii ná-geezuḡeelai leveḡe ga é kula Elode yeezu, ta naa pe su, nii Zuifui nuḡuseiti ki ge ḡea ba, é lo nḡun ba.» ¹² E ḡidaai ma faiti bu, é sakpani Zan nii daasei peai ga Maleke naa dee Maali ná-pelei wu, ve nu maḡnmaḡin ge gaaleeni ba ná, ti da GALA fali. ¹³ Sieḡi zu é siḡiḡi ma boḡi laaloḡani la, botiḡe anzanui ta ḡeni ná, daaseiḡi ga Lode, naa maabuḡani kpogḡi va ga é woilo. ¹⁴ E ḡweesu ḡaani Piyele wooi va, koozune velei ma, é la ḡite siḡiḡi laalaoni, é biḡeni, é li ḡeezu ti ma, Piyele ḡa é siḡidaḡe. ¹⁵ Ti ḡeni ma: «É litige!» Kele é ti ḡisudalani ga gaamai ve. Ti ḡeni ma: «Ná-geezuḡeelai ve mu.» ¹⁶ Naazu Piyele ḡeni ba no, é da pelei laaloḡa. Ti pelei laalaogai ma, ti laavḡoni ga kaa vai. ¹⁷ E yee ḡeeni ta ma beḡe ga ti maagḡe kpḡ, é zeba é naa zuḡula ti ma, velei Maliḡii kulaai la kasoi ḡa, naa voluma, é ḡeni ti ma: «À bo Zake ma ta kidaaleḡe nui zoiti.» Naa voluma, é liini ga ada ḡili pele.

¹⁸ Poluma zobui, salaḡusuiti ti wola ḡeni unga wuulee naama vai zu, nii é ḡeni ga Piyele. ¹⁹ Elode numaa vileni ga ti Piyele ḡaizie, kele ti la kaani. E kaso make nuiṡe gaazaḡani, é devei ve ga ti naati paa. Naa voluma, é zeḡeni Zudee yooi zu, é li zeizu Seezalee.

Masagi Elode zaa vai

²⁰ Kpḡei ḡeni Elodeni zoḡḡzu ta Tiil nuiṡe, naa veḡe Sidḡn nuiṡe ba. Naati seizu feleḡḡ ti zolooni faa ḡila ma, ti voluzeiḡi ḡe ga Belasetuse, masagi nii velei wu lotuḡḡi. Naa voluma ti liini ga ti ziileiḡi maavali masagi ma, taḡzei ti-ḡḡnḡi pe ge ḡeni zeḡeḡzu masagi ná-zooi no zu. ²¹ Naama voloi zeelii ma, Elode boḡḡ maagḡilini ga masa seḡei, é zeḡi ná-masa kpḡkpḡḡi ḡa, é da masa kpḡe wolai wo ti ma. ²² Nuḡuseiti ti ḡeni maamusezu, ti da ḡe ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo ve de!» ²³ Gaamago no, Maliḡii ná-geezuḡeelai gila ge Elode loḡani, kpeinti ti kpudēḡi zumiini, é za, mazḡḡḡ é la ḡeni lebiya veeni GALA be.

²⁴ Kele GALA daawooi ḡaa ḡeni wḡḡḡzu.

²⁵ Balanaḡbase ta Sḡle ti beḡai ma ga ta-wotii ḡe Zeeluzaleme, ti ḡaleni ma. Ti liizuḡe, ti liini ga Zan, nii daasei peai ga Maleke.

13

Balanaḡbase ta Sḡle leve fai keela ziēḡi ma

¹ GALA goo wo nuiṡe, ta kalamḡn wolai niiti ma ti ḡeni Antiyḡose Egilisii zu: Balanaḡbase, Simiyḡn nii daaseiḡi velesiei ga ma Leigi, Lusiyuse Silene nui, Manayan nii ta masagi Elode ti wḡḡḡni ḡḡma, ta Sḡle. ² Yeeta, ti ḡeai ma Maliḡii leḡizu ḡḡma, ti da zuḡi zo, Zenvu Nadegai ḡeni ti ma: «À Balanaḡbase ta Sḡle ḡula boḡḡ zaama be ye, naama wotii vaa zu, nii ḡe ti loligai ma.» ³ Ti beḡai ma ga zuḡi zo, ti GALA fali, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanaʼbase ta Sole ti lii vai Sipele

⁴ Zenvu Nadegai Balanaʼbase ta Sole leʼvegai ma, ti liini Selusi, ti le ʼbatoi zu miná, ti li Sipele. ⁵ Ti zeeliai ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zuifuiti ta-GALA debi ʼʼleliti bu. Zan-Maleke ʼʼa é ʼʼeni ga ta-ʼʼoba nui. ⁶ Naa ʼʼoluma, siegi zu ti ʼʼeni la ga zie zaama yooi maaleʼʼe, ti zeeli Pafʼʼose. Ti molikula nui ta ʼʼaani ná, Zuifui ta ʼʼeni de, é ga zee ʼʼala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu. ⁷ E ʼʼeni kundigii Seleziyuse Poluse ʼʼa, zunui naa ʼʼeni ga faaʼʼwe nu wola. Naama zunui Balanaʼbase ta Sole lolini, é dee ga ʼʼoin ʼʼa ma ga é GALA daawooi meni. ⁸ Kele molikula nui Elimase (tʼʼozei daaseigi ʼʼana Geleke wooi zu), naa ʼʼeni ti laalʼʼoʼʼma, é ʼʼeni pʼʼo ga é pele leʼʼe kundigii luʼʼo ga a ʼʼa ʼʼidaaleʼʼe Yesu ma. ⁹ Naazu, Zenvu Nadegai Sole laaveni, nii daaseigi ʼʼalaa ga Pʼʼole, naa ʼʼaazulo ba, ¹⁰ é ʼʼe ma: «Ee, da ʼʼe, ʼʼei é laavegai ga kelegele ʼʼoi ma zii pʼʼe ta yaavai, Inegi ná-doun zunui, telebodai pʼʼe sili nui! E la ʼʼoba ʼʼaa, ga Maliʼʼii ná-pele zolegiti seʼʼe ʼʼe ma? ¹¹ Niizu niina, Maliʼʼii ʼʼa yeevʼʼoʼʼzuzu é ʼʼa, é ʼʼaazulo, yeeʼʼe ʼʼala go laawu é la ʼʼaazulaa foloi ma.» Gaamaʼʼo no, kpidii ʼʼeni Elimase ʼʼaazuveti ma, é da nuiti gaizie meme ga ti pelele lee la. ¹² Kundigii naama vai ʼʼaai ma, nii keai, é ʼʼidaaleʼʼeni, mazʼʼo ʼʼaavʼʼoni ga Maliʼʼii ná-kalagi.

Pʼʼole ta Balanaʼbase ti lii vai Antiyʼʼose Pisidi ʼʼovii ma

¹³ Pʼʼole ta siepʼʼoʼʼiti ti leeni ʼʼatoi zu Pafʼʼose, ti li Peleze Panfili ʼʼovii ma. Zan-Maleke zeeʼʼeni ti ʼʼolu, é ʼʼale ma Zeeluzalame. ¹⁴ Tʼʼoni, ti zeeʼʼeni Peleze, ti li ga luʼʼo, ti zeeli Antiyʼʼose Pisidi ʼʼovii ma. Dooʼʼo foloi, ti leeni GALA debi ʼʼelei wu, ti ze. ¹⁵ Ti begai ma ga GALA ná-tʼʼogi ta GALA goo wo nuiti ta-zeeʼʼiti su wooi tanigaa ʼʼala, GALA debi ʼʼelei ma ʼʼundigii ti nu leʼʼeni ti ma, é ʼʼe ti ma: «Gi-ʼʼeleaiti, ni tene goo ʼʼa wo la nuʼʼuseiti faa ma, à bona.»

¹⁶ Pʼʼole wuzeeʼʼeni naazu, é yee ʼʼe ʼʼebe ga ti maʼʼe kʼʼo, é ʼʼe ti ma: «Izelaye le nuiti ta ʼʼoigiti wo luazu GALA ba, à woilo ʼʼo ma. ¹⁷ Izelaye le nuʼʼusei niiti ta-GALAGI ʼʼa é yimazeeʼʼeni ga ade-memeʼʼwolani, é ti ʼʼaawʼʼo siegi zu ti ʼʼeni zeini la Ezipete yooi zu. E ti ʼʼulani ná ʼʼa ga ná-zee ʼʼolai. ¹⁸ E yeezeini ti wu kona ʼʼuunaanigʼʼo (40) ʼʼe ʼʼala laawu teʼʼebai zu. ¹⁹ Kpegai ma ga zii loʼʼfela ʼʼologolo Kanaan yooi zu, é naati ta-yooi veeni ade-memeʼʼwolani zea ga tʼʼo, ²⁰ kona unnaanigʼʼo puulʼʼo luʼʼo (450) laawu. Naa ʼʼoluma, é tukpʼʼo ʼʼaaleʼʼe nuiti fe ti ya, eyesu é zeeli GALA goo wo nui Samiyele ma. ²¹ Naa ʼʼoluma, ʼʼoin ʼʼeni ti ma ga masa ge ze ti unda. GALA ge Kise ná-doun zunui Sole zeini ti unda kona ʼʼuunaanigʼʼo (40) laawu, é ʼʼeni ga Benzamen ná-bolodamai zu nui ta. ²² GALA kpegai ma ga ʼʼe Sole ʼʼa, é Davide veeni ti ya ga masagi, é niima wooi woni naa ná-faa zu, é ʼʼe ma: «Gé Izayi ná-doun zunui Davide ʼʼaave, ziima nui nii é ʼʼaazu ziima vaiti pʼʼe keezu.» ²³ Eʼʼe ʼʼelei GALA ge minazeeʼʼeni la, Davide naa mavofodai zu ʼʼa é Yesu ʼʼulaai ná ga Izelaye le Gizo Nui. ²⁴ Aisa Yesu ʼʼa zʼʼo, Zan ʼʼeni GALA daawooi laazeelizu Izelaye le nuʼʼuseiti pʼʼe ma ga ti ti zie ʼʼelei maavalibo, ti batize. ²⁵ Zan ʼʼeai ma ná-botii ʼʼaabelasu, é ʼʼeni ma: «Ná lei gé ʼʼa ʼʼe ga naa, nii wo ʼʼisiezʼʼu su. Kele taʼʼili ka ʼʼaazu nʼʼun poluma, nii gé la ʼʼo kula ʼʼeni su ga gé ʼʼa ná-savalagiti daavie.»

²⁶ Keeleaiti, wo ʼʼeni ga Abalaame mavofodai ta, ʼʼa ʼʼoiti wo luazu GALA ba, ade ya ʼʼa kizo kʼʼeii nii leʼʼegai ade ma. ²⁷ Tʼʼozei Zeeluzalame ze wo nuiti ta ta-ʼʼundigii ti la Yesu ná-fai ʼʼaʼʼaani, naa ʼʼee GALA goo wo nuiti gooi ʼʼa, nii é ʼʼalasu dooʼʼo foloi pʼʼe. Ti peelalaai ma, ti GALA goo wo nuiti daawooi naati pileni su. ²⁸ Anee ni ti la ʼʼeni so kaani ba, nii nu a nu ʼʼaa su, ti ʼʼeni Pilate ma,

é Yesu va. ²⁹ Ti begai ma ga naama vaiti pe daazeeli, niiti ti zεveai ná-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu. ³⁰ Kεε GALA ge buzegefi, é kula saai ya. ³¹ Folo moinmoin daawu, é bofo leeni ga niiti ti yeni ba, ti zege Galilee, ti li Zeeluzalame, ti geai niina ga ná-zeeleiti nuβuseiti koba.

³² Giya bofoi balaa, gá naama Woo Niine Uagoi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazefegi woni ade-memewolani be, ³³ GALA ge naa laazeelia ade ve, adaiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzefe vai, é gula saai ya, egfevelei seveai la GALA sevei ma wuyei velesiei zu ga:

«Da ga doun zunui,
gè è zologe za.»

³⁴ GALA ge buzege vai, é kula saai ya, é mina mo gale ma, é va luula, naa ga é boni ga:

«Ná faa nadegaiti ke wo ve,
niiti ti maa la valiboga pe,
nii gè minazefeni la Davide ve.»

³⁵ Naa ga é keai é bogai la ná tafili ga:

«E la vaa bu da-wotii ge nui,
é ga woogefila nui, é va luula kabayefei zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii ge GALA be ná-yeegefalai zu, é zaani, é li memewolani po, é luula. ³⁷ Kεε zoi GALA ge buzegefi, é gula saai ya, naa la luulani.

³⁸ Kεelointi, à sugwee mu ga Yesu maavele ga kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma. ³⁹ Zoi npe é gidaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zefea ba, nii Moize ná-togi la geni zooga keezu wo ve. ⁴⁰ A dama ga bofo mu, naa ga a ke nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zεveiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «Woi wo ga nuβuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wele,
wo laa ga vo, wo-ma zuwu gaaave.

Mazolo ná vaazu fai ta geezu wa-yeegefalai,
naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la geni la da.» »

⁴² Bebei geai ma gūlazu, ti naati maaneneni ga ti boe volu, é vile naama vaa filagi no va, doogfo foloi nii é vaazu. ⁴³ Gaalebai volumna, Zuifui ma moinmoin ta zii filigi niiti ti latigai, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti vileni Pole ta Balanabase volu. Naati ti geni boezu ti vo, ti da ti jnodo ga ti gili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma loogfo foloi, nu ga ge ma, taazuve nuβusei pe ka no é gaaleeni ba GALA daawooi meni fai zu. ⁴⁵ Zuifuiti ti bebei gaaai ma, ti laaveni ga toloi. Nii Pole geni bosu, ti da naa maaqaali ga woo jniti. ⁴⁶ Pole ta Balanabase ti boeni ti vo ga ladalai, ti ge ti ma: «Wa ga mounpa GALA daawooi maa gea neeni, é wo wo ma. Kεε tei wo gelezu ba, ta wo bofo levezu ga wo la zolooni googfo zenvui ma, naa maavele ma, be gi gaaavote zii filigiti ma. ⁴⁷ Toozei naama levei ga Maligii feai gi ya, é ge ma:

«Gè è loga, è ge ga ziiti ta-wozakalagi,
é kizo fai gula kelema eyesu zou bela ga.» »

⁴⁸ Zii filigiti ti naama wooi menigai ma, ti goozuneni gola, ti da Maligii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein googfo zenvui gevele beteni ti ma vaa ma, naati ti gidaaleveni. ⁴⁹ Maligii laawooi gaa geni woolozu naama yooi zu ná pe. ⁵⁰ Kεε Zuifuiti ti looni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuve zeizumaanegiti, ti woinzegemai vileni Pole ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi zu. ⁵¹ Naati felego ti ti googfo vufiligi bukpuneni

ti laalobɔma, ti li Ikoniyyume. ⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozunɛi ta Zɛnvu Nadagai.

14

Pɔle ta Balanabase ti ɣeni Ikoniyyume

¹ Pɔle ta Balanabase ti ɣɛai ma Ikoniyyume, ti lɛɛni miná balaa Zuifuiti ta GALA deɓi velei wu, ti yɛni bɔɛzu ga kevelei ta, Zuifui ma mɔinmɔin ta Gelekii ma mɔinmɔin ti ɣidaaleve. ² Kele Zuifuiti ti ɣikpaai, naati ti bɔɔni zii ɣiligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa ɲɔu ɣɛ ga kidaaleve nuiti. ³ Anɛɛ naa ve, Pɔle ta Balanabase ti leɓini Ikoniyyume, ti ɣɛni bɔɛzu ga ladalai, tɔɔzei ti laani Maligii la, naama ge ɣɛni ná-zaala wooi ma ɣaamaɪ ɣulazu kelema ga laavɔɔ vaiti ta maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da ke. ⁴ Taazuve nuɓusei ɣaagwɛɛni su fele, gilazuve ɣɛni Zuifuiti polu, gilazuve ɣɛ keelaiti polu. ⁵ Tei zii ɣiligiti ta Zuifuiti é veɛ ta-ɣundiɣiiti ba, ti ɣɛni ɣevele betɛzu ga ti Pɔle ta Balanabase maanɔɣɔ, ti va ti zɔɔ ga kɔtuiti, ⁶ naati ti sugwɛɛgai ma, ti velani ti li Likaoni ɣovii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maaɣoolii zu. ⁷ Ti Woo Niine Uagɔi laazeelini miná.

Pɔle ta Balanabase ti ɣeni Lisetele

⁸ Meɣɣɛ zunui ta ɣɛni zeini Lisetele taazuve, nii é zɔɔɔni ga meɣɣɛgi, kaipa é la ɣɛni de zooni é va zie. ⁹ E ɣɛni woilosu Pɔle woo ma. Naa weleni ba, é ka ga kidaalevei ɣa zea ga é valo, ¹⁰ Pɔle woogulani, é ɣɛ ma: «Wuzɛɣe, é lo è-ɣɔɣɔiti ga!» Zunui vilini kpulu kɔɣɔiti ga, é tɔɔzei ga é da zie. ¹¹ Tei bebei naa ɣaani, nii Pɔle ɣɛni keɛzu, ti ɣɛni bainsu ga woo wola Likaoni wooi zu, ti da ɣɛ ma: «Galagiti ti nuɓuse ɣɔlogi zeɣea, ti yei gi zaama.» ¹² Ti Balanabase laasei peeni ga Zuuse, ti Pɔle laasei pee ga Geɛlemese, tɔɔzei naa ɣa kpɔei ɣɛni da. ¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaɣa ɣula nui ná-gala pelei ɣɛni taa loave, é vaani ga nike zineiti ta tufa levelevɛgaiti taa zigidave. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaɣai Balanabase ta Pɔle ve.

¹⁴ Keela felegoiti ti naa menigai ma, ti ta-zegeiti balini ga ɣɔba, ti ɔize bebei vɔ pelei, ti ɔain ga tiye, ti ɣɛ ma: ¹⁵ «Lee vaa zu wo naa ɣɛɛzu? Gá balaa gá nɔ ga nuɓusei ga wo ɣevele, gi vaave Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, ga wo betebe ɣimalala vai naati ba, wo lati zɛnvu su GALAGI ma, nii é geegɔlogi, ta zooi ta kpɔlodei betɛa ta ti zu aniiti. ¹⁶ Yeeɣɣɛgalai niiti ti levegali, é zii ɣilagilagiti pe zeɣe ná, eɛɛ ge da zie ga yiima vele. ¹⁷ Anɛɛ naa ve, é la beɓi ɔɔɣɔ lɛɛzu ga tiye ga ná-faabɔɣoiti maavele, niiti é ti ɣɛɛzu, tɔɔzei tɔ ɣa é tonai ta ani betɛ yeeɣɣɛgalaiti tevesu wo ma, é da ɣɔnɔgi ve wo ya, ta é koozunɛi lo wo-yiimaveti.» ¹⁸ Anɛɛ balaa keelaiti ti naama woiti boni, kele é ɣɛni ga faa baaba gola, ti va pele leve bebei luɣɔ ga naati ti mina zalaɣai ɣula ti ve.

¹⁹ Naa voluma, Zuifuiti ti zɛɣɛni Antiyɔse ta Ikoniyyume, ti va ti bebei unsu leve. Ti Pɔle zɔɔni ga kɔtuiti, ti kpokpo, ti kula taai va, tɔɔzei ti ɣɛni ɣisɛɛzu ga é za. ²⁰ Kele siegi zu kaladopoiti ti ɣaalɛni ba la koba, é wuzɛɣɛni é le taazuve, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti ɣale ma vai Antiyɔse

²¹ Siegi zu Pɔle ta Balanabase ti beɓi la ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Delebe, ti kaladopo mɔinmɔin sɔɔɔni ná, ti ɣaleni ma Lisetele ta Ikoniyyume, ti gaabela Antiyɔse. ²² Ti ɣɛni kaladopoiti iɲɔɔɔzu, ti da ti lɛɛɛ ga ti ye kidaalevei zu, ti da ɣɛ naati ma: «Kenɪ ade kpɔlo mɔinmɔin sɔɔɔ pe, ade va lo GALA ná-masadaɪ

zu.» ²³ Ti yeeloni totuḡoiti ba Egilisii ḡilagilagi pe su, ta la βena ga GALA fali ti zugi zo, ti ḡeni naati kalivaazu Maligii ma, nii ti ḡidaaleveai ma.

²⁴ Naa voluma, ti leveni Pisidi ḡovii ma, ti zeeli Panfili. ²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa voluma ti li Atali. ²⁶ Ti zeḡeai ma miná, ti leeni βatoi zu, ti li Antiyose, ve ti ḡalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti βeni ga ke. ²⁷ Ti zeelii ma, ti Egilisii zu nuii pe gaaleeni ba, ti voluvaawo ti ma ga nii pe GALA ge keai ga ti maavele, ta vele naa kidaalevei ma vele laalaogai la zii ḡiligiti tuḡo. ²⁸ Ti ku ḡeeni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabogi nii é ḡeeni Zeeluzalme

¹ Zunui tanigaa ti zegeni Zudee yooi zu, ti va Antiyose, ti da kidaaleve nuii kala, ti da ḡe ti ma: «Ni wo la latini pelevolu, eḡevelei seveai la Moize ná-togi zu, wo la zooga ḡizosu.» ² Naa ḡaabelani ga maḡaali baaba golai ti yḡḡoza ta Pōle naa ve Balanabase va. Naa voluma, ti deveni ga Pōle ta 'Balanabase naa ve taḡiligaa va ti le Zeeluzalme, ti naama vai yḡḡozule ga keelaiti ta Egilisi lotuḡoiti. ³ Antiyose Egilisii ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali vele, ti da naa zuḡula, vele zii ḡiligiti ti ḡidaaleveai la. Naama wooiti ti ḡeni ga koozune vaa wola kidaaleve nuii be. ⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalme, Egilisii nuii ti ti laaḡomini ta keelaiti naa ve totuḡoiti ba, ti voluvaawoni naati ma ga nii pe GALA ge keeni ga ti maavele. ⁵ Falizieinti saama, niiti ti ḡidaaleveni, naa tanigaa ti wuzegeni, ti ḡe ma: «Kenii zii ḡiligiti ti lati pelevolu, é ti leve ga ti ḡolo Moize ná-togi ve.»

⁶ Keelaiti ta totuḡoiti ti ḡaaleeni ba, ti naama vai wuuveḡe ga pagō. ⁷ Kpōezuḡula wolai βegai ma, Piyele wuzegeni, é ḡe ti ma: «Kēleaiti, wo kweeni ga kaite GALA ge yimazegeni ga ze wo zaama, nii a ke ḡe Woo Niine Uagōi laazeeli zii ḡiligiti ma, ti ḡidaaleve. ⁸ GALA nii é nu yimave ḡwee, naa βḡḡi ma zeele wooi woga ga é yeezeida ti wu, tōzei é Zenvu Nadegai vea tiya ga ade ḡevele, ⁹ é la zeeḡaḡweezu ḡeeni ade yḡḡoza ada tiye, tōzei é ti-yimaveḡi naḡeḡe ga ta-ḡidaalevei maavele. ¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA suḡḡḡosu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpōḡoḡa, nii ada ade-memewolani ade la zieni seḡe vai wu? ¹¹ Kele adoun, Maligii Yesu zaalai ḡa ade ḡidaaleveai la ga ade ḡizoge ga ti ḡevele.»

¹² Bebei pe ge maḡeni kpō, ti woilo Balanabase ta Pōle woo ma, ti da naa zuḡula, vele GALA ge ḡeni laavō vaiti ta maabele vaiti keezu la ga ti maavele zii ḡiligiti saama. ¹³ Ti βegai ma ga βōe, Zake kpōei zegeni, é ḡe ma: «Kēleaiti, à woilo dee ḡōo ma! ¹⁴ Simon naa zuḡulaa ade ma, vele tōzeizu mounpa GALA ge yimazegeni la zii ḡiligiti saama ga zii ḡila, nii a ḡe ga nōnō. ¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuii daawooi ma, tōzei seveve ga:

¹⁶ «Naa voluma ná ḡale ma volu,
Davide ná-pelei nii ḡoloai, ná gaal volu,
veti náti koloḡologai, ḡe mináti kpeḡe volu.

Nà to volu,

¹⁷ naa ḡa a ke, nuḡusei motaiti ti Maligii ḡaizie,
ta zii ḡiligi niiti kpein ti ḡeai ga nōnō.

Naa ḡa Maligii bogai,

¹⁸ nii é ná-faazeikpasuiti kulaai kelema kaite wōwōwō.»

¹⁹ Zake ḡeni mōnō ti ma: «Naa ḡa é ba, ná kaazu ga fizoge ga ade mina faaba kpeḡe zii ḡiligiti tuḡo, niiti ti ḡidaalevezu GALA ma, ²⁰ Kele ade sevei leve ti ma

ga ti ɔɔɔ maajɛ ga kɔɔɔ ganigiti ta-ɔɔɔba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi nii ma jama la uuni, naa ve jama va. ²¹ Tɔɔzei kaite wɔwɔwɔ ziegiti su, nuiti ta taa ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ su ti da Moize nɔ-tɔgi ɔɔɔ, ta tɔɔɔ ɔɔɔɔɔ dooɔɔ foloiti pe GALA deɔi veleiti bu.»

Devei niiti ti zegeni ta sevei ɛ leveni kidaaleve nuiti ma

²² Naama ziegiti zu, keelaiti ta totuɔɔiti, naa ve Egilisi zu nuiti pe ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa ɔɔɔ ɔɔɔ zaama, ti ti vile Pɔle ta Balanabasen polu, ti li Antiyɔse. Ti yeeloni Zude va, nii ɛ lolisu ga Balasabase, ta Silase, ti felego ti ɔɔni ga nuiti, niiti unfema wola ɔɔni ti ve kidaaleve nuiti saama. ²³ Ti sevei veeni ti ya, nii su wooi ɔɔni ga nii: «Wo-ɔɔɔɔɔɔɔɔ, ti ga keelaiti ta totuɔɔiti ta wo luɔɔsu, woiti wo la ga Zuifua, wo Antiyɔse taazuve, naa ve Siili ta Silisi ɔɔɔɔiti ba. ²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti vaave wo uɔ be, ti wo yiɔɔɔ, ti wo niikpi ga ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ. Gá ɔɔi gi va naama levei ve ti ya. ²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua va, gi ti ve gi-neɔɔɔɔɔɔɔɔ Balanabase ta Pɔle va, ti va wo uɔ be, ²⁶ niiti ti ɔɔkula ti-yenvu su ade-Maliɔi Yesu Kilista laaseigi vaa zu. ²⁷ Naa ɔɔ ɛ kea, gi Zude ta Silase levega wo ma, ga ti va ti niima ɔɔela woo laazeeli wo ma ga laawoo. ²⁸ Neve Zenvu Nadagai ve, ta gá ɔɔɔɔi gi ve, ga nu mina kaso nɔpe da wo unma, keni nii maalaasu la ná. ²⁹ Naa ɔɔ ɛ ga, keni wo mina da ga suaiti mi, niiti ti ɔɔɔɔɔ ga zalaɔai kɔɔɔ ganigiti be, ta jama, naa ve sua voomaiti ba, wo ɔɔɔ maajɛ balaa ga kologologi. Wa naati keena, faa vago ve wo ve. Ade ɔɔaana mɔnɔ!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyɔse, ti kidaaleve nu ɔɔgi pe gaale ba, ti sevei ve ti ya. ³¹ Sevei ɔɔɔɔɔɔɔɔ, ti wola ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, tɔɔzei iɔɔɔɔ wooi va ɛ ɔɔni su. ³² Tei Zude ta Silase ti ɔɔni ga GALA goo wo nuiti, ti leɔini ɔɔɔɔ kidaaleve nuiti pɔ, ti da naati tene, ta ti da ti iɔɔɔ. ³³ Ti ku ɔɔɔni ná fele, naa voluma ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ti yeebeni ti va ga ziiɔi, ti ɔɔle ma naama nuiti pɔ, niiti ti valini ti ma. ³⁴ [Ane naa ve, ɛ neeni Silase ve ga ɛ ye ná.] ³⁵ Pɔle ta Balanabase ti yeni Antiyɔse, naa ve nu mɔinmɔin ba, ti kalagi wo, ta ti da Maliɔi ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli.

Pɔle ta Silase lii vai keela ziegiti velesi ma

³⁶ Ku ɔɔɔni fele, naa voluma Pɔle ɔɔni Balanabase ma: «De ɔɔle ma vɔgi zu, de li de kidaaleve nuiti ka, ve pe de levega ná, de Maliɔi laawooi laazeeli, de ka mini ɔɔɔɔ ɔɔ ti ná kidaaleve zu.» ³⁷ Balanabase ɔɔni pɔ, ɛ Zan vile ti volu, nii daasei peai ga Maleke, ³⁸ kele Pɔle kaani ga ɛ la vizoni ga ti va naa vile volu, nii ɛ zegeni ti volu sie mɔungu zu Panfili zɔli, ɛ la ɔɔɔni ti va ta-wotii zu. ³⁹ Naama maɔaali baani ti yɔɔɔzu, eyesu ti bali ma. Balanabase Maleke zegeni, ti le ɔɔɔɔ zu, ti li Sipele. ⁴⁰ Pɔle ma ge yimazege ga Silase, kidaaleve nuiti ti ti ɔɔɔɔɔni Maliɔi ná-zaalai ma, ti da li. ⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti iɔɔɔ.

16

Timotee vile fai Pɔle ta Silase volu

¹ Naa voluma, Pɔle zeeɔini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleve nui ta ɔɔni miná, daaseigi ga Timotee, dee ɔɔni ga Zuifu anzanui ta kidaaleveai Kilista ma, keeɔe ɔɔni ga Gelekii ta. ² Kidaaleve nui niiti ti ɔɔni Lisetele ta Ikoniyyume, naati ti ɔɔni zeele woo vago wosu, ɛ lo Timotee va. ³ Wɔin ɔɔni Pɔle ma ga ɛ naa ɔɔ ga zieɔɔ, ɛ naa zegeni, ti tati pelevolu, tɔɔzei Zuifuiti ta-vai va, niiti ti ɔɔni naama adeti, mazɔɔɔ ti pe ti ɔɔni kweeni ga keeɔe ɔɔni ga Gelekii. ⁴ Taai niiti

é ɣeni levesu ti zu, é ɣeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelaiti ta totuɣɔiti ti ti zegeni Zeeluzalame, naa ɣa a ke ti ɣolo naama leveiti be. ⁵ Egilisiiti sebe ɣeni ɔɔzu kidaalevei zu, ta da veɛ ti va folo-o-folo.

Pɔle loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔɔzei Zenvu Nadegai pele leveni ti luɣɔ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu. ⁷ Ti zeeliai ma Misi yooi ɣobaɔɔ, ti ɣeni pɔ ga ti li Bitini, keɛ Yesu ná-Zenvui la ɣeni vaani bu. ⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase. ⁹ Kpidii Pɔle kulakɛɛmai ta zɔɔɔni, é Maseedɔine zunu ɣila kaani loni, naa da maaneɛɛ, é da ɣe ma: «Soma kae, é leve Maseedɔine, é ɔɔ gi va!» ¹⁰ Pɔle ná-kulakɛɛmai naa maavele ma, gi pele ɣaizieni gaamago ga gi li Maseedɔine, mazɔɔ gi kweɛni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Uagɔi laazeeli ná.

Lidi ɣidaaleve vai Filipe taazuve

¹¹ Gi leɛni batɔi zu Toloase, gi li Samɔtelase zie zaama yooi vɔ pele, poluma zobui gi li ga Neyapɔlise vele. ¹² Gi zeɣe miná, gi li fɔ Filipe taazuve, nii é ɣeni ga Wɔlɔme laai ta, é ɣeni ga Maseedɔine ɣovi mɔungi ma laai ta. Gi ku felegɔ ɣeni naama laai zu. ¹³ Dooɣo foloi gi ɣulani taai va, gi li zie wolai laaɔɔ, é ɣeni gi ɣisu ga gá Zuifuiti ta-GALA falizuve ta ɣaa ná. Tei gi zeini, gi ɔɔeni anzanuiti pɔ, niiti ti ɣaalea ɣeni de ba. ¹⁴ Anzanu ɣila ge ɣeni ná, nii é ɣeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, é ɣeni ga seɣe ɔɔi pɔdi nui, ta ná-taazuve ɣeni ga Tiyatiil. E ɣeni woilosu ga pagɔ, Maligɣii ziilaalaoni, nii a ke é naati meni, nii Pɔle ɣeni bosu. ¹⁵ Tei ta ná-pele wu nuiti ti batizeni, é gi maaneɛɛni, é ɣe gi ma: «Ni wo kweɛni ga gè ɣidaalevea ga ɣite Maligɣii ma, à soma wo le ná-pelei wu, wo zeí ná.» E ɔɔini gi la gola ga keni gi naa ɣe.

Filipe ɣaso zifigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi ɣeni liizu GALA falizuve, duɔ anzanu ɣila ge gi laaɣomini, nii adɔbeɛ yenvui ɣeni su, ná-adɔbeɛ vaiti maavele ma, ná-duɔ keɛɣeiti ti ɣeni kulanuma wola zɔɔɔsu. ¹⁷ E vileni gi volu, gá-o, Pɔle-o, é da bain, é da ɣe ma: «GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa ná-botigɛ nuiti ka ga zunui niiti, ti vaave kizo pele lezu ga woye.» ¹⁸ E ɣeni naa ɣeezu folo mɔinmɔin daawu. Pɔle ɔɔɔai ma ga naa, é latini, é ɣe zenvu ɔɔi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, ná è levezu ga é ɣula anzanui nii zu.» Gaamago é ɣulani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu ná-duɔ keɛɣeiti ti kaani la ga kito ge la mɔ ti ve, ti va ani mɔinmɔin sɔɔɔ ga maavele, ti Pɔle ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaamaɔɔ tukpɔɣaaleve nuiti pɔ be. ²⁰ Ti naati teveni Wɔlɔme nuiti, niiti ti ɣeni ga tukpɔɣaaleve nuiti, ti ɣe ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaɣabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be, ²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la neɛni ga adei de ga Wɔlɔme nuiti ade va va bu, ɣaa ade va ke.» ²² Bebei ɔɔalaa wuzegeni ti laalɔɣoma. Tukpɔɣaaleve nuiti ti ta-zegɛiti kulaai ma ti ɣɔba, ti devei veeni ga ti naati doɣa ga kpakɔi. ²³ Ti beɣai ma ga ti loɣa ga kpakɔ je mɔinmɔin, ti naati pilini kasoi ɣa, ti kaso make nui leve ga é da wola wele ti ma. ²⁴ Tei naama levei veeni kaso make nui ya, é ti vilini kaso velei ɣoozu vele nuu, é ti-ɣɔɣɔiti da kpeɣɔi ɣa.

²⁵ Kua zaamai Pɔle ta Silase ti ɣeni GALA falizu, ti da GALA deɔi wuyeyiti too, kasɔɣa nui zoiti ti ɣeni ti woomenisu. ²⁶ Gaamago, zou ɔɔai wolai ɣeɛni, é kaso velei ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni nɔ vɔɔma, yɔɔɣɔiti ti vieni kasɔɣa nuiti pe ba. ²⁷ Kaso vele make nui wuungai ma, é ka ga kaso velei ma

tosuba anzanuiti ta zunui ma mɔinmɔin ti ɣidaaleveni. ¹³ Kɛɛ Tesalɔnike Zuifuiti ti kwɛɛgai ma ga Pɔle ɣa GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani nɔ ga ti bebei ɣaazule, ti vuutugi vili ti zaama. ¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Pɔle leveni ga kpɔloɔɔi laa velei, kɛɛ Silase ta Timɔtee ti yeni taazuve. ¹⁵ Zoiti ti liini Pɔle maazaasu, ti liini la fɔ Atene. Ti ɣalesuve ma, Pɔle valini ti ma ga Silase ta Timɔtee ti li pɔ be fala.

Pɔle ɣeai ma Atene

¹⁶ Siegi zu Pɔle ɣeni sieɣɔɔiti kpɔunsu da Atene, zii ɣeni bɔɔzu, tɔozei ɛ kaani ga taai naa wola laavege ga kɔɔɔ ganigiti. ¹⁷ E ɣeni bɔɛzu Zuifuiti pɔ, GALA debi velei wu, ta zii ɣiligiti pɔ, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa voluma folo-o-folo ɛ ɣeni bɔɛzu nuiti pe pɔ, niiti ti ɣeni vaazu ete zaamave. ¹⁸ Faaɣwe nui tanigaa, niiti ti ga Epikuliɛinti ta Sitɔisɛinti, ti tɔozeini ga bɔɛa pɔ. Tanigaa ti da ɣe ma: «Lee ma bɔɛzudula naka ɣa zunui nii bosu?» Zoiti ti da ɣe ma: «Da ka ga toga gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.» Tɔozei ti ɣeni Pɔle woomɛnisu, ɛ da Yesu nɔ-Woo Niine Uagɔi laazeeli, ta buzege vai, ɛ ɣula saai ya. ¹⁹ Ti li vele ɣana la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti ɣe ma: «Gá zoo nei gi faa ɣweɛ baa, ɛ vile kala niinei naa va, nii ɛ bosu ga giye? ²⁰ Tɔozei gá fai tanigaa mɛnisu ɛ-la, niiti kaipa gi la de ta mɛnini. Tɔ ɣa ɛ ba, gá pɔ gi naati poludwɛɛ.» ²¹ Tama Atene nuiti pe ta wɛɛinti ti ɣeni ti zaama, ti ɣeni ta-yeɛɣɣalalɛ pe kɛɛzu nɔ ga ti da faa niineiti bo ɔɔɔ ma, ta ti da mɛni.

²² Pɔle wuzɛɣeni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, ɛ ɣe ma: «Atene nuiti, gɛ pɛte ga wo pe wa ga gala pelei zɛɛ nu wolaiti, kevelei pe ma. ²³ Tɔozei zɛge levesu taazuve, gɛ da wa-ɣɔɔɔ ganigiti ka, eyesu gɛ nɔ ta ɣaa ve seveai nɔ ga: «Galagi nii nu la kwɛɛ, naa nɔnɔi ɣa.» Nii wo debizu, wo la kwɛɛ, naa ɣa gɛ nɔ-fai laazeelizu wo ma. ²⁴ GALAGI nii ɛ eteai ta su aniiti pe kpɛta, teigi ɛ ga geɣɣɔɔɔi ta zooi ti-Maliɣi, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei. ²⁵ Kpɛde la ba baalaa ga nuiti ti ani ve be, ege a vala ani ta ma zii nɔpe ma, tɔozei toga ɛ zenvui ta zenvu viilei veezu nubuseiti pe zea, naa veɛ ani motaiti pe ba. ²⁶ E etea nubusei pe kpɛteve ga nu ɣila kpegi mavofodai nɔ, nii a ke ti ze zooi ɣa nɔ pe. E yeɛɣɣalaiti teveni ba, ɛ nuiti ti ze yooiti kwɛgiti da, ²⁷ nii a ke ni toga zoo ɣɛɛzu nuiti ti ye ɣɛɛzu tiɣili tiɣili ti GALA gaizɛ ti ka. Tama toun maa la ɣoozani de tanɔpe ba. ²⁸ Tɔozei:

«Toun maavele zu, zenvui ɣa de ya, de da niikpi, ta da vulua.»
Eɣvelei wa-vaa ɣweɛ nui tanigaa ti bogai la ga:

«Ada ga mavofodaiti.»

²⁹ Naa ɣa ɛ ba, tei ade ga GALA mavofodaiti, ade mina ɣisɛ ga GALA kulave ga kɔɔɔ ganigiti niiti nɛɛliɣi ɣe nuiti, ti ti bɛteai ga zanugi, baa walii, baa katui, ga ti ɣoozu ɣeɣeɣegiti. ³⁰ GALA ge nubuseiti ta-ɣimalala yeɛɣɣalalɛ naati zega nɔ, kɛɛ niizu toga nuiti pe devezu adave pe ga ti ti zɛ velei maavalibo. ³¹ Tɔozei ɛ yeɛɣɣalala levea ba, siegi zu ɛ vaazu nubusei pe tukpɔgaalevezu la ga telebodai, zunu ɣila kpegi maavele, nii ɛ yimazeɣeai la, ɛ naama voogi ɣula keɛma ɛɛ pe be ga ɛ naa wuzɛge, ɛ kula saai ya.»

³² Ti naama wooi mɛnigai ma ga gɔveiti buzege vai saai ya, tanigaa ti ɣeni nɛɛɣulasui ɣɛɛzu la, taɣiligaa ti da ɣe ma: «Gá ɛ woomeni yee ɣili, ɛ lo naama vaiti ba.» ³³ Veɛ ɣana Pɔle ɣulani la ti zaama. ³⁴ Anɛɛ naa ve, ti zaama tanigaa ti ɣidaaleveni, ti ɣili Pɔle va, naati tanigaa ti ɣeni ga Denise, nii ɛ ɣeni ga Aleyɔpaze nui gila, ta anzanu ɣila nii daasegi ɣeni ga Damalise, ta taɣiligaa.

ga Maligii ná-pelei ma vai, zɛbei ɣeni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, keɛ Zan ná-batizeyi nɔ ɣa é ɣeni kwɛɛni. ²⁶ E tɔɔzeini ga bɔɛa ga ladalai GALA dɛbi vɛlei wu, keɛ siegi zu Pelisile ta Akilase ti goomɛnini da, ti seɣeni ti maaɓuɣa bɔɣɔ va, ti GALA ná-pelei lɛɛ la ga pagɔ. ²⁷ Tei é deveni ga é li ga Akayi vele, kidaaleve nuiti ti iɲɔɔɔni. Ti sevei ɣɛɛni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagɔ. Seeliai ma miná, é ɣeni ga kpɔba nu wola naati bɛ, niiti ti ɣidaaleveni GALA ná-zaalai zaɓui zu. ²⁸ Tɔɔzei é ɣeni Zuifuiti ta-bɔɛiti polulaazu nɔ kpaun keɛi zu, é da dɛɛ ga tiye GALA seveiiti su ga Yesu ɣa é ga Kilista.

19

Pɔle zeeli vai Efɛze

¹ Siegi zu Apɔɔse ɣeni la Kɔlente, Pɔle leveni ga maazu vele yooi zu vele, é zeeli Efɛze. E kaladopoi tanigaa ɣaani ná, ² é ti ɣaazaɣa, é ɣe ti ma: «Siegi zu wo ɣidaalevea la, wo Zɛɲvu Nadegai zɔɔɔni?» Keɛ naati ti goɔɣaavoteni, ti ɣe ma: «Tɔun kaipa gi la de vɔɔ menini ga Zɛɲvu Nadega ɣa ná.» ³ E ɣeni ti ma: «Batizeyi ma begele ɣa mu wo sɔɔɔgai?» Ti ɣe ma: «Zan ná-batizeyi.» ⁴ Pɔle kpɔɛi zeɣeni volu, é ɣe ma: «Batizeyi nii Zan ɣeni keɛzu, naa ɣeni ga nuiti sie vele maavalibo fai, é ɣeni ɣɛɛzu nuiti ma, ti ɣidaaleve naama nui ma, nii é vaazu tɔun poluma, naa ɣa é ga Yesu.» ⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizeyi zɔɔɔni Maligii Yesu laaseigi zu. ⁶ Pɔle yeelaai ma ti ma, ti Zɛɲvu Nadegai zɔɔɔ, ti tɔɔzei ga bɔɛa zii woo ɣiligiti su, ta ti da GALA gooi wo. ⁷ Ti pe kpɔga ɣeni ga nu puugɔ maazu felegɔ (12) ɣeɣala.

Tɛɲgi Pɔle boni Efɛze

⁸ Pɔle ɣeni lɛɛzu GALA dɛbi vɛlei wu alu savagɔ laawu, é da bɔɛ ladalai zu Zuifuiti pɔ ga GALA ná-masadaai ma vai, é ɣeni ɣaabaazu ga é naati tati, niiti é ɣeni bɔɛzu ti vɔ. ⁹ Keɛ tei tanigaa ti ɣigi baani, ti la keɛni, ti va maavalibo, tɔun ti da kpɔɛ ɲɔiti bo kidaaleve vele niinei ma, bebei ɣaazu, Pɔle zeɣeni ti ɣoba. E ɣeni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo é da ti ɣala Tilanuse ná-kala bosuve. ¹⁰ E yɛni naa ɣɛɛzu, eyɛsu é ɣe ga kona felegɔ, naa maavele ma nuiti kpɛin ti ɣeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii ɣiligiti, ti pe ti Maligii laawooi menini.

Seva ná-doun zunu lɔfelaiti

¹¹ GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti keɛzu ga Pɔle maavele, niiti ti la ɣeni ɣɛɛzu pɔɔma. ¹² Eyɛsu ti da Pɔle ná-maabaɛ segeiti ba ná-sege maazu zegeiti peɛ seebe nuiti ma, ti da ɣede, zɛɲvu ɲɔiti ti da ɣula ti zu. ¹³ Zuifui tanigaa niiti ti ɣeni levetebesu ga ti da inɛgiti kpɛ nuiti su, ti sugɔɣɔni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zɛɲvu ɲɔiti ti ɣeni ti zu, ti da ɣe ma: «Nà wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pɔle ná-fai laazeelizu!» ¹⁴ Zɔiti ti ɣeni niima vaiti keɛzu, ti ɣeni ga Seva ná-doun zunu lɔfelaiti, nii é ɣeni ga Zuifuiti ta-zalaɣa ɣula ɣundigii gila. ¹⁵ Zɛɲvu ɲɔi ti woɔɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Gè Yesu ɣwɛɛni, gè kwɛɛni balaa zoi é ga Pɔle, keɛ wɔun, wa ga bɛni?» ¹⁶ Gaamano, zunui nii zɛɲvu ɲɔi ɣeni su, naa valani ti va, é vɔni ti ma, é ti loɣa ɣeɣeɣe, eyɛsu ti vela ga ti-maɲakaiti, ti maawanaai. ¹⁷ Eɛɛ pe ge naama vai ɣwɛɛni, Zuifuiti ta zii ɣiligiti niiti ti ɣeni nii wosu Efɛze taazuɛ, dualuagi ɔɔni ti pe su, naa ɣeni ga zaɓu Maligii Yesu laaseigi lebiya zɔɔɔ. ¹⁸ Zɔiti pe ti ɣidaaleveni, naati ma mɔinmɔin ti ɣeni vaazu, ti da lo zɔ ga ga nii pe ti keai. ¹⁹ Niiti pe ti molikula faiti

keeni, naati ti vaani ga ta-zeveiti, ti gala ese pe gaazu. Ti naama zongoi gjaaluni, e ge ga wali gae waavuuloolugo (50 000).

²⁰ Uele gana Maliqii laawooi wo fai zu geni woobzu la ga gaabaai, Maliqii boqoi na-zebei zaabui zu.

Uuutugi e leveni Efeze ta Pole zefge vai na

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Pole deveni ga e li Zeeluzalame, e leve ga Maseedaine ta Akayi vele. E geni ggezu ma: «Siegi zu ge zeelizu la Zeeluzalame, keni balaa ge gaazula Wolome ma.» ²² E na-kpoba nu felego leveni Maseedaine, Timotee ta Eelasete, to boqoi e yeni de Azi yooi zu.

²³ Naama yeegefalagai zu ga kpoe wolai leveni la, e lo kidaaleve vele niinei va. ²⁴ Zanu kpete nui ta geni na, daaseigi ga Deemeetiliyuse, e geni anzanu galagi Aaleteemise na-pelei maaniini koiti kpetezu ga wali golegi, e geni naavolo wola gaaleezu ba koqo gani naama jaeligi ge nui ti be. ²⁵ E naati gaaleeni ba ta zoi niiti ti geni jaeligi dilagi ggezu, e ge ti ma: «Wo pe wo kweeeni ga adagulanumai ga niima wotii no zu, ²⁶ keke wa menisu ta wa petesu nii Pole keezu, Efeze taazuve ta Azi yooi zu na pe, e nu moimoin tatiga, e da ge ti ma, galagi niiti pe nui ti kpetei boqo ve, naa tanope ge la ga gala. ²⁷ Naama vai ga vaazu baafulazu ada-wotii ma, e belegula anzanu gala golai Aaleteemise na-pelei va, naa volumna toga vala lebiya wolai ma, nii e zea, teigi nui ti nokosu be Azi yooi zu ta etei pe su.»

²⁸ Naama wootti menigai ma ti ve, ti wola yijaawanani, ti da bain, ti da ge ma: «Efeze nui ti ta-galagi Aaleteemise woobve!» ²⁹ Taai zu na pe ge geni no wuulee, ti pe ti liini wooma ga kpize naama adave, na ga maafo bosuve, ti li ga Pole ziejogfo felegoiti Maseedaine nui Gaiyuse ta Alisetaake. ³⁰ Pole geni po e boqo le ga bebei, keke kaladopoiti ti la geni keeni. ³¹ Azi nu wolaiti tanigaa volo, niiti ti geni ga boolaiti, naati ti wooleveni ma, ti ge ma, e mina li maafo bosuve. ³² Ese pe ge geni bainsu ga vele e po la, tozei faa wuuleegi wola woobni bebei zaama, nui boobzu ti la volo geni kweeeni lee vaa zu ti gaaleai ba. ³³ Nui tanigaa ti ma vai zfulani Alegezandele ma, nii Zuifuiti ti geni daavilisu velelave. Alegezandele yee geeni ti ma bebe, e geni po ga e goozugula bo bebei gaazu. ³⁴ Keke ti kwegagai ma ga toga ga Zuifui ta, ti pe ti geni bainsu lele felego laawu, ti da ge ma: «Efeze nui ti ta-galagi Aaleteemise woobve!»

³⁵ Gaabelagi zu, taa zerve ge nui zooni e bebei gaabe, e geni ti ma: «Efeze nui ti, be ga e la kwee ga Efeze taai ga ga Aaleteemise wolai na-pelei makesuve, ta maaniinigi nii e gfulani geegolagi zu, e loo? ³⁶ Tei nu nape ge la zooga zefgezu naa ga, wo maaneve wo maage kpoe, wo mina kazemazu vaa nape ke. ³⁷ Tozei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa gologoloni gala pelei ma, ti la woo nou woni ada-anzanu galagi ma. ³⁸ Ni nui tanope so ka Deemeetiliyuse ve ta na-jaeligi ggejogoi ti be, tukpogaaleve voloiti ta na, tukpogaaleve nui ta na, ti va ti ta-baazagai la. ³⁹ Keke ni faa diligaa ta wo gisu, naati gaaga gula ba gaaleba gitei zu. ⁴⁰ Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toga la ade unma, ti ade veelala, ege ada ge ga gaazuleve, tozei gi woozfulasu nape ge la na, nii a ge ga kpogi nii ma ungi.» ⁴¹ Siegi zu e beni la ga naama wootti bo, e bebei gaagaleni ma.

20

Pole lii vai Toloase

¹ Siegi zu zongoi beni la, Pole kaladopoiti tolini, e ti lena. Naa volumna e valini ti ma, e pele zo, e da li ga Maseedaine vele. ² E naama yooi zu zieni, e da tene

moinmoin bo ga kidaaleve nuiti. Naa voluma é liini Geleki yooi zu, ³ é yeni miná alu savago laawu. E gjevele beteni niina ga é le batoi zu, é li Siili, eyesu é faa gfwesu ga Zuifuiti ti yaavai giliwe ma. Naa maavele ma, é deveni ga é gale ma Maseodine vele. ⁴ Siengofiti daaseigiti kaa: Beelee nui Piuluse ná-doun zunu Sopateel, Tesalónike nu felegoi Alisetaake ta Sekonduse, naa veel Delebe nui Gaiyuse va, ta Timotee, naa voluma Azi nuiti Tisike ta Tolofime. ⁵ Naati ti toni da gi lufo, ti li ti da gi boum Toloase. ⁶ Gonoí, siegi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti beni la, gi leeni batoi zu Filipe taazuve, gi ke ga folo loolugo ziei ga, gi li gi ti ga Toloase, gi ke miná ga doofgo gila.

*Etikuse wuzefé vai,
é gila saai ya Toloase*

⁷ Doofgo ma volo moungi, gi faalea geni de ba ga gi bului gaaofwe doofgo va. Tei Pole maaneeni ga é li poluma zobui, é geni boezu gaalebai zu nuiti po, é ná-krpei zugoozani, eyesu kua zaamai zeeli. ⁸ Lanboi wola moinni geezu velei wu, ve gi geni ná gaalebai zu. ⁹ Zunu loungoi ta geni zeini fenetelel laave, daaseigi ga Etikuse, tei Pole geni ná-krpei wola zugoozazu, niimenii leveni la ga gola, é gila geezu velei zavasiei zu, é loo zooli ma. Ti buzegeni, kele é zaani niina. ¹⁰ Kele siegi zu Pole vileni da, é maaveeni zunu loungoi ma, é sege é da yeezu, é ge ti ma: «À mina yiizoolé, toga vulua!» ¹¹ Pole leai ma volu geezu velei wu, é bului galegaleni, é daamii wo. Naa voluma, é yeni krpezugulai ga eyesu wozai sege ma, é zeba é da li. ¹² Ti vaani ga zunu loungoi, é vulua, naa geni ga ese pe inodoo va.

Pole lii vai Mile

¹³ Goun, gi toni da Pole lufo batoi zu, gi li Asose, miná ga maaneeni ga gi Pole zefé ná, egvelelel to doofgo é deveni la, mazoloo keni a la leve ga sie kofga velei. ¹⁴ Seeliai ma gi ma Asose, gi segeni batoi zu, gi li Mitilene. ¹⁵ Gi zefé miná, gi ye kpolofei ga poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa volu voloi, gi zeeli Samose, naa voluma voloi gi lefa zeeli Mile. ¹⁶ Pole deveni ga é leve Efeze goba, naa ga a ke é mina doofgo ma volo li Azi yooi zu, tozei é geni zuvilezu ga é li Zeeluzalame, ni a la zoo geezu ná Pantekote voloi.

Pole ná-falima wooiti Efeze lotugofiti ma

¹⁷ Kele Pole yeni Mile, é keela leve Egilisi lotugofiti tufo Efeze ga ti va. ¹⁸ Siegi zu naati ti vaani la po be, é geni ti ma: «Yeedegalai kpein ge kea wo va, wa doofgo wo kwenei velei gé gfa ziezu la, é lozei folo moungi ma, yee gé vileni la Azi yooi ma. ¹⁹ Gé botii gjeve Maligii ve doofgo maayeii zu naa veel golo ta kpolofiti ba, niiti ti geni zeizu má Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma. ²⁰ Wo kwenei balaa ga gé la faa nope doofguni wo va, kele gé naa pe daazeelini wo ma, ta gé wo gála kelei zu, ta wa-veleiti bu ga nii kpein soloogai wo ma. ²¹ Gé geni Zuifuiti ta zii giligiti tolisu yeenope ga ti zie velei maavalibo, é vile GALA ba, ta ti gidaaaleve ade-Maligii Yesu Kilista ma.

²² Niima ziegi zu ná ga gé liizu Zeeluzalame, Zenvu Nadegai ga é ge, keni gé li. Noun, gé la kwenei nii é kpòunsu ná. ²³ Kele taai kpein gé levesu su, Zenvu Nadegai ga deezu ga ze, é bo má ga kasoi ta maanogofiti ta kpòunsu. ²⁴ Kele noun zenvui la gaazu ga ani nope, gé la petesu ga sobelama ani nope, nii má yiizooléi ma, naa ga ga gé kpizei gaaBELA ta botii, nii gé sologai Maligii Yesu ya, nii é ga gé GALA ná-zaalai ma Woo Niine Uagoi laazeeli.

²⁵ Gé kwenei niina ga woi kpein gé gfa levesu wo zaama, ga GALA ná-masadaí ma wooi laazeelia wo ma, wo tanope ge la mo noun petega. ²⁶ Naa

ɔa é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanɔpe ma ɲamai ma ɔfoto la bà. ²⁷ Tɔɔzei gè la GALA ziima vai tanɔpe dɔɔɔfuni wo va, gè ti pe deɛve ga woye. ²⁸ Naa ɔa é ba, à make ɔɔɔ ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zaidai unda ga wo make. A ɔaaɔa GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaai ga tɔ ɔɔɔɔi ná-Doun zunui ma ɲamai. ²⁹ Gè kweeni ga siegi zu gè liizu la, zuluɔu vilèiti ta lo wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawɔinɔa. ³⁰ Wa ɔɔɔɔi wo zaama, nui tanigaa ta wuzegezu, ti da zee ɔɔɔiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti vɔ pele. ³¹ A wele ɔɔɔ ma mu, wo ɔize su ga kona savagɔ laawu, gè la ɔɔɔni folo veɛ kpidi va ga wo ɔilagilagi pe tenega yeeta vɔɔ ga ɔɔɔi.

³² Niizu, ná wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ɔa GALA be ga é wo wɔɔɔ kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo ve, nii é makegai nu ɲadegaiti pe be. ³³ Gáazu la ɔɔɔni nu nɔpe ná-wali ɔa zanu, ɔa nu ná-segea va. ³⁴ A wele zèeiti ba, wa ɔɔɔɔi wo kweeni ga niiti ka ti máavaiti gaaɔɔɔaai ba, ta zɔiti balaa ti ɔea pɔlu. ³⁵ Gè deɛve ga woye kevelei pe su ga vele ɔana wo maaneai wo botii ɔe la, nii wo ɔosu da zebesulala nuiti ba, wo ɔize balaa Maliɔi ɔɔɔɔi wooi zu, nii é boni ga: «Undaane ɔa faane ɔe nui ve, é leve naa va, nii é ɔɔɔɔu.» »

³⁶ Siegi zu é ɔeni la ga naama wooiti bo, é vilèni ɲiibiɔa ga ti GALA fali ɔɔɔma. ³⁷ Ti pe ti veleveleni Pɔle ɔɔbu, ti da wola wɔɔ, ti da neɛe. ³⁸ Pɔle wooi é boni ti ma ga: «Wo la mɔ gáazuve vetega,» naa ɔa é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele ɔatɔi vɔ be.

21

Pɔle leɛ vai Zeeluzalɛme

¹ Gi zefegai ma ti ɔoba, gi leeni ɔatɔi zu, gi sakpa Kɔse, naa vɔluma voloi gi zeeli Lɔode, gi zefegai miná gi li Patala. ² Tei gi ɔatɔi ta ɔaani miná, é da kpolodei maaleve ga Fenisi vele, gi leeni su, gi da li. ³ Gi zeelii ma Sipele ɔobaɛ, gi zeni ga ɔɔɔɔu velei, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, tɔɔzei miná ɔa ɔatɔi maaneeni ga é laayei ná ná-kasɔi wu. ⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti ɔoba dɔɔɔ ɔila daawu. Zenvu Nadegai puuni naati ziima ga ti Pɔle leɛ ga é mina le Zeeluzalɛme. ⁵ Kele naama voloiti tevagai ma, gi pele zoni, ti pe ti gi vuuni ga pele, ta ti-anzaiti é veɛ ti-lointi ba, eyesu gi ɔɔla taai va, gi vilèni ɲiibiɔa kpolodei laave ga ti GALA fali. ⁶ Naa vɔluma, gi valini ɔɔɔ ma ga tiye, ɔun gi le ɔatɔi zu, tiya ma, ti ɔale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolode ɔa ziei ɔaabelani ga gi zefegai Tiil gi li Petoleemayise, gi laali kidaaleve nuiti ma miná, gi folo ɔila ke ti va. ⁸ Gi zefegai ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi leeni woo niine vago laazeeli nui Filipe ná-pele wu, é ɔeni ga nu lafelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-pele wu. ⁹ Anza lopo naanigɔ ɔeni zea, ti la de zunu vaa ɔwee, naati ti ɔeni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku ɔeni ná fele, GALA goo wo nui ta zefeni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse. ¹¹ E vaani gi vɔ be, é Pɔle ná-saamaɔiligi zefegai, é ɔɔɔiti ta zeeiti sugili, é ɔe ma: «Zenvu Nadegai ɔe: «Zunui nii nɔnɔ ga saamaɔiligi nii, vele ɔa Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzalɛme, ti fe zii ɔiligiti zea.» » ¹² Gi naama wooi manigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pɔle maaneeni ga é mina le Zeeluzalɛme. ¹³ Kele Pɔle gi woogaaɔoteni, é ɔe ma: «Lee ɔana wo keezu, wo da wɔɔ, wo da zii ɔolɔɔlo? Nɔun, kevele betevè gili vai nɔ laade, kele gè za balaa Zeeluzalɛme Maliɔi Yesu laaseigi ve.» ¹⁴ Tei gi la ɔeni zoosu gi va ná-kisiei lati, gi la mɔ ɔeni daani kpaangbali, gi ɔeni ma nɔ: «Maliɔi yiimai zoo, é ɔe!»

¹⁵ Naama voloiti tevagai ma, gi gá-ɔevele beteni, gi le Zeeluzalɛme. ¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zefeni Seezalee, ti vile gi volu, ti li ti gi laazuve Sipele

nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menasɔn, zunui naa ɣeni ga kidaaleve nu vɔlɔma.

Pɔle ta Zake ti ɣomi fai

¹⁷ Siɛgi zu gi zeelini la Zeeluzalɛme, kidaaleve nuiti ti gi laaɣomini ga koozunɛɛi. ¹⁸ Poluma voloi, Pɔle vɛɛni gi va, gi li Zake vɔ bɛ, totuɣɔiti gaalɛa ɣeni de ba balaa ná. ¹⁹ Pɔle ti luwɔni, naa vɔluma é tɔzei ga naa zuɣulaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge kɛai zii ɣiligiti saama ga ná-botii maavele. ²⁰ Ti begai ma ga goomɛni, ti lɛbiyai veeni GALA bɛ. Naa vɔluma, ti ɣeni ma: «Kɛɛloun, è pɛtega, nu waa mɔinmɔin ge ɣidaalevea Zuifuiti saama, ti pɛ ti zɛbɛzɛɣɛvɛ tɔgi zo fai zu ga gola. ²¹ Tama ti mɛnigɛ ga Zuifuiti niiti ti zii ɣiligiti saama, ɗa naati pɛ kalasu ga ti betevɛ Moize ná-tɔgi ba, ɗa ɣɛɛzu ti ma ti mina mɔ ti-lointi tati pelevolu, naa vɔluma ti mina mɔ vɔkɔɣɔ faa vɔlɔmaiti ma. ²² Toɣa ɣɛ ɣale mu? Tɔzei zɛɣɛ ma nɔpɛ ge la ba, ta vaazu mɛnisu ga é vaave. ²³ Naa ɣa é ba, nii gi bosu é ma, naa ɣɛ. Zunu naanigɔ ɣa gi zaama, niiti ti minazɛɣɛ kɛai, ²⁴ ti zɛɣɛ wo bɔɣɔ nade vɔɔma wa tiye, è ti-maavaiti pɛ seɣɛ ga ɣasɔ, naa ɣa a kɛ ti tɔungiti kpuyɛ. Naazu eɛɛ pɛ ka kwɛɛ ga zɛɛi ɣa ti bogai ti ma ɗa-va zu, kɛɛ ɗa balaaɣi ɗa ga tɔ so nui ta. ²⁵ Nii é ga zii ɣiligiti tɔnɔɔ, niiti ti ɣidaaleveai, gi sɛvɛi leveɣɛ ti ma ga ti mina ɗa ga suaiti mi, niiti ti ɣulaai ga zalaɣai kɔɔɣɔ ganigiti bɛ, ta ɣama, naa vɛɛ suaiti ba ti ma ɣama la vuuni, ti bɔɣɔ maanɛ balaa ga kologologi.» ²⁶ Poluma voloi Pɔle zunui naati seɣeni, ti bɔɣɔ nade ta naati, naa vɔluma ti lɛ GALA sei vɛlei wu. E kui lɛ ga tiye voloi ta-nade fai ɣaaɓelazu la, yɛi zalaɣai maanɛai la, é ɣula ti ɣilagilagi vɛ.

Pɔle zo fai GALA sei vɛlei wu

²⁷ Folo lɔfelasiei ɣaaɓelazuve ɣɛai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pɔle ɣaai ma GALA sei vɛlei wu, ti bebei pɛ buzeɣeni daalɔɣɔma, ti so, ²⁸ ti ɗa kpeeɪ loo, ti ɗa ɣɛ ma: «Izelayɛɛ nuiti, à bɔ gi va! Wɛɛ, zunui nii ɣa é eɛɛ pɛ kalasu adave pɛ Izelayɛɛ nuɓuseiti daalɔɣɔma, ta Moize ná-tɔgi ta GALA sei vɛlei laalɔɣɔma, é lɛa ga vɔɔ zii ɣiligiti GALA sei vɛlei wu, ti ada nadeɣai nii ɣɔzɔa!» ²⁹ Ti ɣeni naa wosu, tɔzei mɔunpa ti Efɛze nui Tolofime ɣaani Pɔle vɔlu taazuve, ti ɣeni kaazu ga tɛɛvɛ ga naa GALA sei vɛlei wu. ³⁰ Taazuve naa pɛ ge ɣeni gaama wuulee, nuɓuseiti ti ɗa ɣula adeti pɛ ga kpizɛi, ti ɗa va, ti Pɔle zoni, ti kula GALA sei vɛlei wu, ti kpogiti daaɣulu gaamanɔ. ³¹ Ti ɣeni ɣɛɛzu, ti Pɔle va, eyɛsu ma wooi zeeli Wɔlɔme salavusu bulugiti unda ɣooɣuluɓai ma ga Zeeluzalɛme taazuve ɣa wuulee. ³² Gaamago nɔ, é salavusuiti ta ta-ɣundigiti seɣeni, ti li bebei vɔ pelei ga kpizɛi. Ti kooɣuluɓai ɣaai ma ta salavusuiti, ti benɪ Pɔle loɣa vai va. ³³ Kooɣuluɓai maabuɣani Pɔle va, é so, é devei ve ga ti gili ga yɔlɔɣɔ felegɔ. Naa vɔluma, é ti ɣaaɣani ga toɣa ga bɛ, ta leeni ɣa é kɛai. ³⁴ Kɛɛ bebei zaama eɛɛ pɛ ge ɣeni nɔnɔ wosu, ti ɗa ɓain, ti woo la liini ga faa ɣila. Tei kooɣuluɓai la ɣeni faa nɔpɛ gaɣaazu naama vaa zupui zaama, é devei veeni ga ti lii la kooɣani zu. ³⁵ Siɛgi zu Pɔle ɣeni la nu lɛzuvɛ, kɛni salavusuiti ti seɣeni, tɔzei bebei ná-ziiɣulai va, ³⁶ mazɔlɔɔ bebei ɣeni polu, ti ɗa ɓain, ti ɗa ɣɛ ma: «À paa!»

Pɔle ɓɛ vai bebei vɔ

³⁷ Siɛgi zu ti ɣeni Pɔle lɛɛzu la kooɣani zu, é kooɣuluɓai ɣaaɣani, é ɣɛ ma: «Da kɛ gɛ ɓɛ è vɔ ɓaa?» Naa ɣɛ ma: «È Geleke wooi ɣwɛɛ mu ɓaa?» ³⁸ Da lei è va ɣɛ mu ga Ezipete nui naa, nii é vuutugi leveai feya, é li ga nu vaa nu waanaanigɔ (4 000) tevebai zu?» ³⁹ Pɔle ɣɛ ma: «Ba-o, nɔn, ná ga Zuifu ɣiteɣite, sɔlɔɔɛ

Taalese, Silisi yooi zu, nà ga sòbelama laa wolai naa zu nu. Nà è maanεενεzu, va bu, gè bəε nuβuseiti pə.» ⁴⁰ Tei kooɣfuluβai vaani bu, Pəle yeni loni nu lεεzuve, é yee ɣε bεbε nuβuseiti ma ga ti maagε kpə. Naa leini təontəon, Pəle təozei ga bəεa ti və Alame wooi zu, é ɣε ti ma:

22

¹ «Kèeni ta kèεleaiti, à willo nii ma gè bosu ga nà-goozuɣfulagi.» ² Naa mətə leini vɔlu təontəon, siegi zu ti menini la ga Pəle ɣa bəezu ti və Alame wooi zu. Pəle ɣeni ti ma: ³ «Nɔn, nà ga Zuifui ta, sòbɔge Taalese, Silisi yooi zu, keke gè kulasui woge taa wolai nii zu, gè kalagi zəɔɔ Gamaliyεle yeezu, nii a ke gè vile gi-mεmεwolani ta-ləgi ɣwεεgai vɔlu ga ɣiteɣite. Sèbεzeɣeni gola GALA ná-fai zu, eɣevelei wo la za. ⁴ Gè kidaaleve vele niinei nii ma nuiti woinzeɣe eyεsu saai da zeeli tanigaa ma, gè zunuiti ta anzanuiti gili, gè da ti vili kasoi ɣa. ⁵ Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ta totuɣoiti pε ta zoo ɣεεzu ga nà-zeele. Gè falima zεveiti səɔɔni vɔlɔ ti ya, ga é ve ade-ɣεεlɔinti Zuifuiti zea, siegi zu gè ɣeni liizu la Damase ga gè naama ɣidaaleve nuiti gili, gè va ga tiye Zeeluzalεme, nii a ke gè faa ze i ti ma.

⁶ Tei gè ɣeni pelei ma, maaβuɣazuve Damase va, folo gaaləgai ma ziegi zu, gaamago wozakala golai ta ɣulani geeɣəlogi zu, é da volo maaɣoolii zu.»

⁷ Gè looni zooi ma, gè wooi ta menini, é da ɣε mə: «Səle, Səle, lee vaa zu é woinzeɣezu?» ⁸ Gè ɣeni ma: «Be ɣa ga de, Məliɣii?» E ɣε mə: «Nà ɣa gè ga Nazalεte nui Yesu, nii é woinzeɣezu.» ⁹ Slepəɣoiti ti wozakalagi ɣaani, keke ti la ɣeni naama nui woomenisu, nii é ɣeni bəezu pə. ¹⁰ Gè ɣeni ma: «Məliɣii, lee ɣa nà ke?» Məliɣii ɣε mə: «Wuzeɣe, é li Damase, ta naa pε bo é ma, nii maanεai ga é ke.» ¹¹ Tei wozakalagi naa ma voloi gəazuɣoleni, slepəɣoiti ti sɔni zeei va, ti li ga ze Damase.

¹² Zunui ta ɣeni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu ɣeni de, é ɣoloni GALA ná-təgi ve. Zuifuiti kpein ti Damase ti ɣeni təɣə vagoi wosu. ¹³ E vaani, é ɣε mə: «Kèeloun Səle, wozaga vɔlu!» Gaamago nə, gəazuve zεɣeni ma, gè wele ba. ¹⁴ E ɣeni mə: «Ade-mεmεwolani ta-GALAGI yeeloge é va kaite ma yeelugə ga é ziimai ɣwεε, é Telebo Nui vete, ta é daawooiti mēni. ¹⁵ Da ɣεεzu ga ná-zeelei nuβuseiti pε gaazu, é vile naama vai va, nii é kaai ta é menigai. ¹⁶ Lee vaa zu nu m é nekεsu? Wuzeɣe, é batize, da-ɣotoiti ti gba é va, é bəɣə ɣaliva Məliɣii ma.»

¹⁷ Naa vɔluma, siegi zu gè vaani la vɔlu Zeeluzalεme, yeeta gè ɣeni GALA falizu GALA sei vεlei wu sūɣili. ¹⁸ Gè weleni, gè Məliɣii ɣa, é da ɣε mə: «Suvile, é ɣula Zeeluzalεme va, təozei nuβusei niiti ti zeini ná, ti la woiloga pε da-zeele wooi ma, é vile nɔn ba.» ¹⁹ Gè gooɣaaoteni, gè ɣε mə: «Məliɣii, ti pε ti suɣwεeni ga gè ɣea liizu GALA dεbi vεleitɔ bu, gè da naama nuiti pili kasoi ɣa, ta gè da ti loɣa, niiti ti ɣidaaleveai é ma. ²⁰ Anεε balaa siegi zu ti ɣeni da-zeelei Etiyeni vaazu la, nà bəɣəi gè ɣeni ná, gè vaani bu, nà ɣa gè ɣeni makεsu ma nu vaa nuiti ta-zεfeiti ba.» ²¹ Naazu Məliɣii ɣeni mə: «Li, nà é levesu ɣoozama poun zii ɣiligiti pə be.» »

Pəle vili fai kasoi ɣa

²² Ti woiloni goo ma, eyεsu é naama wooi wo. Keke naa vɔluma ti woɣulani, ti ɣε mə: «À nii ɣεɣala nui vaa! Maa la nεeni ga wo va ze vulua!»

²³ Ti ɣeni kpeei loozu, ti da ta-zεfeiti pili ya, ti da fufiligi wuzeɣe geezuve.

²⁴ Kooɣfuluβai devei veeni ga ti lε ga Pəle kooɣajai zu, ti gaazaɣa ga kpakoi, nii

a ke ti kwεε lee vaa zu nuiti ti bainsu gani toun daalɔɔfoma. ²⁵ Tei ti gɛni gilizu ga ti va doɔa, Pɔle salaɔusu gundigii gaazaɔani, e gɛ ma: «Zobo feeve wo ya ga Wɔlɔme nu loɔa, nii nã-tukpɔi gaa la de vɔlɔ leveni?» ²⁶ Salaɔusu gundigii naa menigai ma, e liini e gɛ kɔɔɔfuluɔbai ma: «Lee gɛ e vaazu keezu? Zunui nii gɛ ga Wɔlɔme nu.» ²⁷ Kɔɔɔfuluɔbai vaani, e gɛ Pɔle ma: «Bo mã, da ga Wɔlɔme nu gitegite?» Pɔle gɛ ma: «Ungo.» ²⁸ Kɔɔɔfuluɔbai gɛ ma: «Wali wola gɛ nɔun gɛ kula, gɛ va gɛ ga Wɔlɔme nu.» Pɔle gɛ ma: «Nɔun, sɔlɔɔge su.» ²⁹ Zoiti ti gɛni gaazaɔasu ga kpakɔi, naati ti beni ba. Kɔɔɔfuluɔbai wola luani, e kwεεgai ma ga Pɔle gɛ ga Wɔlɔme nu, tama e naa gɛliai ga yɔlɔɔɔiti.

Pɔle gɛni tukpɔɔaaleve nuiti kakala

³⁰ Poluma zobui, tei kɔɔɔfuluɔbai gɛni pɔ ga e naama vai gɛwee gitegite, nii Zuifuiti ti Pɔle veelalazu su, e fieni, e devei ve ga zalaɔa gɛla gundigiiti ta tukpɔɔaaleve nu wolaiti pɛ ti gaaɛ ba. Naa vɔluma e devei veeni ga ti yei ga Pɔle, e naa vɛleni ti zaama.

23

¹ Pɔle wɛleni tukpɔɔaaleve nu wolaiti pɛ ba, e gɛ ti ma: «Kɛɛleaiti, sɛwe GALA gaazu ga kisie vagoi eyesu za voloi.» ² Keɛ zalaɔa gɛla gundigii wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti gɛni Pɔle goba, ga ti naa loɔa daave. ³ Naama ziegi zu Pɔle gɛni ma: «GALA ka e loɔa, sigi kolegi! Da zeini ga e nã-tukpɔi gaaɛve ga tɔgi, e zɛba e da devei ve tɔgi laalɔɔfoma ga ti doɔa!» ⁴ Zoiti ti gɛni nã, naati ti gɛni Pɔle ma: «Da GALA nã-zalaɔa gɛla gundigii wolai voomusu!» ⁵ Pɔle gɛni ti ma: «Kɛɛleaiti, gɛ la gɛa kwεε ga zalaɔa gɛla gundigii wolai ve, tɔɔzei seveve GALA sevei zu ga: «Mina woo jɔu wo da-nubuseiti ta-gundigii ma.» »

⁶ Tei Pɔle kwεeni ga kpɔgi gɛlazuve gɛ ga Saduseyeinti, gilazuve gɛ ga Falizieinti, e woɔɔfulani tukpɔɔaaleve nu wolaiti saama, e gɛ ma: «Kɛɛleaiti, nã ga Falizien, Faliziein ta nã-doun zunu gɛ ga ze, kitogi e zɛa gɔveiti buzege vai zu saai ya, naa maavele gɛ za tukpɔɔaalevezu la.» ⁷ E naama wooi wogai ma, maagaali lɔni Falizieinti ta Saduseyeinti zɔɔɔzu, bebei gaaɔgweeni su fele. ⁸ Tɔɔzei Saduseyeinti ti gɛni bosu ga gɔveiti ti la wuzegea saai ya, geezugɛela la nã, ta zɛnvu la nã, Falizieinti ma ti laave naama vaiti pɛ da. ⁹ Kpɔe wolai leveni, Falizieinti pɔ pele tɔ kalamɔin tanigaa ti wuzeɔeni, ti maagaali vili su, ti gɛ ma: «Gi la zunui nii zɔ jɔu nɔpe kaazu. Be gɛ e kwεε ni zɛnvui ta gɛ kpɔeai pɔ, ba geezugɛelai ta gɛ kpɔeai pɔ?» ¹⁰ Kpɔeai zuwɔlɔni, kɔɔɔfuluɔbai gɛni luazu ga naiti ti mina Pɔle vaa, e devei veeni salaɔusu bulu gila zea ga ti yei ti Pɔle gɛla ti zaama, ti lɛɛ la kɔɔlaɔai zu.

¹¹ Naama yee bidii, Maligii gɛlani keɛɛma Pɔle ve, e gɛ ma: «Zɛbezege, e gɛa ga nã-zeelei Zeeluzalɛme, keni balaa e gɛ ga nã-zeelei Wɔlɔme taazuve.»

Zuifuiti ta-yaavai Pɔle laalɔɔfoma

¹² Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai gɛlini, ti gɛna ga tanɔpe ge mina daami wo ba kpɔle, keni ta Pɔle vaana pɛ. ¹³ Zoiti ti naama yaavai beteni, ti mɔinni nu vuunaanigɔ (40) ma. ¹⁴ Ti liini zalaɔa gɛla gundigiiti pɔ be ta totugɔiti, ti gɛ ti ma: «Gi minazegeve, gi gɛna ga gi la ani nɔpe pokɔɔɔga, ni gi la de Pɔle vaani. ¹⁵ Wa balaa mu, a zoloo faa gɛla ma wa tukpɔɔaaleve nu wolaiti, wo bɔe kɔɔɔfuluɔbai vɔ, ga e va ga Pɔle wo vɔ, ege wa gɛ nã-fai wuuveɛesu ga pagɔ. Goun, gi gɛvele betevɛ naama zie su ga e va gɛ e zeeli, gi paa.»

¹⁶ Kele Pöle daabeɪ yaavai naa zuɣwɛɛni, é liini kɔɔlaɣai zu, é suɣula Pöle ma. ¹⁷ Pöle salaɔusu ɣundiɣi gila tolini, é ɣe ma: «Li ga zunu loungoɪ nii kɔɔɣuluɔbai ɔɔ be, faa ɣa kisu ga é bo naa ma.» ¹⁸ Salaɔusu ɣundiɣii naa liini ga zunu loungoɪ kɔɔɣuluɔbai ɔɔ be, é ɣe ma: «Kasofa nui Pöle ɣe gè va ga zunu loungoɪ nii é ɔɔ, faa ɣa kisu ga é bo è ma.» ¹⁹ Kɔɔɣuluɔbai zunu loungoɪ zoni zeei va, é lii la, ti maagelesa ge leve, é ɣe ma: «Lee ɣa è pɔ ga é bo má?» ²⁰ Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Zuifuiti ti zolooge ma ga ti va é ɔɔ be ga é Pöle leve tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɔ lina, eɣe ta ɣe ná-fai wuuɔetesu ga pagɔ.» ²¹ Kele mina woilo ti-woo ma, tɔɔzei tanigaa ta ti zaama ta moɪn nu uuunaanigo (40) ma, niiti ti minazeɣeai, ti ɣona ga ti la daami woga ɔa kpɔɔle, ni ti la de Pöle vaani, ti ɣevele beɔeve na, da nɔ ɣa niina, ti è ɔɔunsu ga è va bu.» ²² Kɔɔɣuluɔbai beni zunu loungoɪ va, é li, kele é naa laa maabakpani, é ɣe ma: «Mina bo nu nɔpe ma ga é vaave è niima vai wo má.»

Ti Pöle leve fai masagi Felikise ma

²³ Naa voluma, kɔɔɣuluɔbai ná-salaɔusu ɣundiɣi felegɔ lolini, é ɣe ti ma: «À salaɔusu unfelegɔ (200) ɣevele beɔe, ta soo biɔe zalaɔusu vuuloɣela (70), naa veɛ kpɛɛn vili nu unfelegɔ (200) va, za bidii nɔ lelei laaɔuusiei ma, wo li Seezalee. ²⁴ Keni ɔalaa wo sooiti faaɣe Pöle ve, naa ɣa a ke é zeeli zou zewe ɣundiɣii Felikise ma ga pagɔ.»

²⁵ Ná-sevei zu wooi ɣaa, nii é keeni: ²⁶ «Kelode Lisiyase ɣa é ná-tuɔɔ gooi laazelizu ná-nu vaɔo wolai zou zewe ɣundiɣii Felikise ma. ²⁷ Zuifuiti ti zunui tei soni, nii gè tevesu é ma, ti ɣenina paazu, eyesu gè zoloo ná ma, ga salaɔusui ɔulugiti ti kula ti ya, gè kwɛɛgai ma ga toɣa ga Wolome nu. ²⁸ Tei gè ɣeni pɔ ga gè so ungi ɣwɛɛ, gè liini la ta-lukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala. ²⁹ Gè peɔeni ga ta peelalazu, é vile ta-lɔgi ma vaiti ba, kele é ɣula naa volu, é la faa ɣili koloɣoloni, nii nu a paa su, ɔa nu a gili ma vaa zu. ³⁰ Kele nui ta goi vea ga yaavai ɣilive ma ga ti paa. Naa ɣa é kea, gè la ná maabɔunsu, gè tevega é ma, gè maalɔɔ nuiti deve ga ti va è ɔɔ be, ti baazaɣa ná.»

³¹ Tei salaɔusuiti ti naama levei zɔɔɔni, ti Pöle zegeni ga kpidii, eyesu ti zeeli Antipatili. ³² Poluma zobui, ti ɣaleni ma kɔɔlaɣai zu, ti ze soo biɔe zalaɔusuiti zea, ti li ta naati. ³³ Ti zeeliam Seezalee, naati ti sevei veeni zou zewe ɣundiɣii ya, ti Pöle lee la. ³⁴ Siegi zu é beni la ga sevei ɣala, é Pöle ɣaazaɣani naa zeɣezuve ma. Tei é kwɛɛni ga naa zeɣeve Silisi ɣovii ma, ³⁵ é ɣeni naa ma: «Nà è woomeni, siegi zu é maalɔɔ nuiti ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Elɔde ná-masa pelei wu.

24

Pöle maalɔɔ vai zou zewe ɣundiɣii Felikise ma

¹ Folo laɔlugo volu ma, zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Ananiase, ta totuɣoiti, naa veɛ laavaawo gila ba daaseigi ga Teeletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zewe ɣundiɣii Felikise ɔɔ be, ti baazaɣa ma ga Pöle laalɔɣo. ² Ti naa lolini, Teeletule ná-kpɔezuɣulal laozeini ɣani: «Ee, gá-nu vaɔoɪ Felikise, é zaala ɣa gi ziilei daazeeliam zu la, ta falibo pagɔɪ niiti ti zooi zu, gi naati sɔɔɔga ga da-ɣima wotii maavele. ³ La da ga yeedeɣalal pe su, ta ade pe gi da-vaava ɔɔɣoɪ wuuɣwɛɛ. ⁴ Kele gi la pɔ ga gi è lebi zeini ada ɣilagi, naa ɣa é ba, soma da-nu vaɔolai zu, é woilo gi-woo ma yeedeɣalal buɣako laawu. ⁵ Gi kaave ga zunui nii ɣa ga deɔbulusa nu wola nuɔuseiti saama, toɣa kpɔɔi laozu Zuifuiti pe zɔɣɔzu eteai zu ná pe, toɣa é ga Nazalɔte ɣalabo nuiti ta-lotuɣoɪ. ⁶ E ɣaabaani vɔɔo ga é GALA

sei velei gɔzɔ, tama gi so. [Gi ɣeni pɔ ga gi ná-tukpɔi ɣaaleve, eɣevelei gá-lɔgi la. ⁷Kele kooɣfulubai Lisiyase vaani ga maabaai, é kula gi ya, ⁸é devei ve ga gi va, gi gá-baazaɣai la è vɔ be.] Da boɣɔi gaazaɣa, è naama vaiti kwee niiti gi ti-ma baazaɣai wosu è ma ga daalɔɣɔ.» ⁹Zuifuiti ti vaani bu, ti ɣe ma zekana niima vaiti ti la.

Pɔle ná-goozuɣulagi

¹⁰Zou zɛve ɣundiɣii yeeleteni Pɔle ma ga é boe, Pɔle kpɔei zɛɣeni, é ɣe ma: «Gè kweeni ga kaite da ɣa è tukpɔɣaalevezu gá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozuɣulagi wosu è ma ladalai pe su. ¹¹Da boɣɔi da zoo è poluɣula ga é la de leveni folo puugɔ maazu felegɔ (12) va, gè leeni Zeeluzalɛme GALA deɓi vai ma. ¹²Nu la kàani GALA sei velei wu, ba GALA deɓi velei bu, ba taazuve gi va da maaɣaali ɣe ga nu, gè va nuɓuseiti buzeɣe kpɔleve vaa ma. ¹³Niima nuiti ti la zooga ti va gaama ɣila kpalaa de naama vaiti su, niiti ti màalɔɔ zu ti zu. ¹⁴Nii gè kweeni naa ɣa ga, ná gi-mɛmɛwolani ta-GALAGI leɓizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti ɣeezu ma, gaagwe velei. Nɔn, dàave naa pe da, nii seveai tɔgi zu ta GALA goo wo nuiti ta-zɛveiti su. ¹⁵Kitogi ɣa zèa, é lo GALA ba, naama ɣitogi ɣa balaa ga tɔnɔ, ga gɔveiti ta wuzeɣe saai ya, telebo nuiti ta telebotala nuiti. ¹⁶Naa ɣa é ba, ná ɣaabaazu kele yeenɔpe ga peelalazu nɔpe ge mina ɣe bà ná-kisièi zu, GALA ta nuiti gaazu.

¹⁷Naa volu kona moïnmoïn tevegai ma, pàave ga gè faaboɣɔi ɣe ná-zou zu nuiti be, ta gè zalaɣa ɣula, gè fe GALA be. ¹⁸Názu ɣa ti kàani la GALA sei velei ma goizuve, kpegai ma ga ná-ɣade fai pe ke, beɓe la ɣeni kɔba, zɔngɔ la ɣeni ná. ¹⁹Kele Zuifu tanigaa ti zeɣeai Azi, naati ka ti va ti pète, tiya nu ka volɔ maa ɣea neeni ga ti va ti baazaɣa è ma, ni faa ɣa ti ɣisu nɔn daalɔɣɔma. ²⁰Ni naa laade, zɔiti ti ve, naati ti deena nii nɔpe ti kaai ga pèelalazuve, siɣi zu gè ɣeni la tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala. ²¹Kenì, ni ti yiiɣaawanave mà, tɔzei naama wooi va gè boni kpaun ti zaama ga: «Kitogi é zèa gɔveiti buzeɣe vai va saai ya, naa maavele ɣa ta tukpɔɣaalevezu la wo ɣakala.» »

²²Tei Felikise boɣɔi faa ɣiteɣite kwee é vile kidaaleve vele niinei va, é ku loni ma de, é ɣe ti ma: «Siɣi zu kooɣfulubai Lisiyase vaazu la, ná da-vai wuuɔete niina.» ²³E devei veeni salaɔusu ɣundiɣii ya ga é make Pɔle ma kasoi ɣa, kele é mina da ga naa wola bata, ta é mina pele leve naa ná-nui tanɔpe tuɣɔ ga ti va faa ɣe be.

²⁴Ku ɣeeni fele naa vóluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii é ɣeni ga Zuifui ta. E nu leveni ga ti va ga Pɔle, é woiloni naa woo ma, é vile kidaalevei va Yesu Kilista ma. ²⁵Kele tei Pɔle ɣeni boezu, é vile telebodai va, ta boɣɔzogi, naa ve tukpɔi va é vaazu, Felikise luani gola, é ɣe Pɔle ma: «Gula volu de, voloi ná yeeɣɣala vaɣɔ zɔlɔɔ da, ná è loli niina.» ²⁶E ki ɣeni ba ga Pɔle ɣa wali veezu zea, naa ɣa é keeni é ɣeni naa lolisu da valafala, é da yepe pɔ.

²⁷Ti yeni naa zu kona felegɔ leve, naa vóluma ti Felikise maavalibo ga Pɔlisiyuse Fesetuse. Tei Felikise ɣeni pɔ é Zuifuiti ziima vai ɣe, é Pɔle yeni kasoi ɣa.

25

Pɔle wooɣula vai masagi Seezaal ma

¹Siɣi zu Fesetuse folo savagɔi ɣeni la zooi unda, é zeɣeni Seezalee, é le Zeeluzalɛme. ²Zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani pɔ, ti baazaɣa ma ga Pɔle laalɔɣɔ. ³Ti gola maaneneni ga naa ɣe ga faaboɣɔ wola ti

ve, é Pòle leve ti ma Zeeluzaléme. Ti yaavai zeini Pòle luḡo ga ti paa pelei zu. ⁴ Fesetuse ti wooḡaavoteni ga Pòle ḡa kasoi ḡa Seezalee, naa vòluma tò bḡḡoi toḡa ḡalesu ma fala. ⁵ E ḡeni ti ma: «Zḡiti ti ga nu ðiingiti wo zaama, naati ti vilé pòlu, gi li, ni zunui nii faa ḡologolo kεεve, ti maaḡaazaḡa la.»

⁶ Fesetuse folo lḡava ḡa folo puuḡo nḡ ḡeeni ti va Zeeluzaléme, é yei vòlu Seezalee. Poluma voloi, é zeini tukpḡaalevezuve, é devei ve ga ti va ga Pòle. ⁷ Sieḡi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzaléme ti yei Seezalee, naati ti ḡakuni ma, ti da maalḡa ga faaḡa golaiti, nii tiya bḡḡoi ti la ḡeni zooga gaama ḡεzeḡεze bo su. ⁸ Pòle woozuḡulani, é ḡe ma: «Gè la faa nḡpe gaazani Zuifuiti ta-lḡi ma, ta GALA sei vèlei ma, anεε masagi Seezaal ḡalaa ma.» ⁹ Tei Fesetuse ḡeni pḡ é Zuifuiti ziima vai ḡe, é ḡeni Pòle ma: «Da pḡ ga è li Zeeluzaléme, ade pε ade ye ná da-lukpḡoi ḡaaleve ḡazu, é lo niima vai va?» ¹⁰ Pòle gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ba-o, ná loni ve masagi ná-tukpḡaalevezuve, ve ḡa ná-tukpḡoi ḡaalevezu ná. Gè la telebotala vaa nḡpe kεeni ga Zuifuiti, eḡevele da bḡḡoi é naa ḡwεeni la. ¹¹ Ni ná ga saba nu, ḡaa ni gè faa ḡologologe, nii soloogai saai ma, gè la ḡelēni nḡun saa vai va, kele ni gaama nḡpe ge la niiti ta-ḡaazaḡai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nḡpe zea ga é nḡun fe ti ya. Ná wooḡulazu masagi Seezaal ma, gè suḡula ma.» ¹² Sieḡi zu Fesetuse ta nu wolaiti ti ḡeni la ga un pεε bḡḡo va, é Pòle wooḡaavoteni, é ḡe ma: «È wooḡulaa Seezaal ma, naa ḡa é ba, keni niina é li nḡ ti Seezaal ḡakala.»

Pòle lo fai Agelipa ta Belenise ḡakala

¹³ Ku ḡeeni fele, naa vòluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee. ¹⁴ Tei é ḡeni ku ḡεεzu ná fele, Fesetuse Pòle ná-fai kεeni ga masagi, é ḡe ma: «Felikise zunui ḡila zεge ve kasoi ḡa. ¹⁵ Sieḡi zu gè liini la Zeeluzaléme, zalaḡa ḡula ḡundigiti ta Zuifuiti ta-lotugḡiti ti baazaḡani ga daalḡo, ti ḡe gè ná-saa vai leve. ¹⁶ Gè ḡeni ti ma: «Wòlḡme nuiti ti la da ga nui zaa vai levea nḡ, ni ti la ma nui loni maalḡo nuiti kakala, ti va lukpḡ ta naati é woozuḡula.» ¹⁷ Naa ḡa é kεeni ti vaani ve, gè la ku ḡili toni ma, poluma zobui nḡ gè zeini tukpḡaalevezuve, gè devei veeni ga ti va ga zunui naa. ¹⁸ Gè ḡeni ḡisiezū ga kpḡeḡḡḡiti ta vaazu maalḡozu ga faaḡaaza golaiti, kele naa la ḡeeni. ¹⁹ Nii baagi é ḡeni ti yḡḡozu, naa ḡeni nḡ ga fai tanigaa ti viléḡai ta-ḡala pelei va, ta zunū ḡila nii daa ga Yesu, nii é zaani, tama Pòle ḡεεzu ma toḡa vulua. ²⁰ Gè pεteni ga gè la zooga deve nḡpe seḡezu naa ḡeḡala vai zu, naa ḡa é kεeni, gè Pòle ḡaazaḡani, ni toḡa pḡ ga é li Zeeluzaléme, ti ná-tukpḡoi ḡaaleve miná. ²¹ Kele Pòle wooḡulani niina masa golai ma, é naa ḡwεε faa loo ná-fai zu, gè deveve ga ti make ba kasoi ḡa eyεsu gè teve Seezaal ma.» ²² Agelipa ḡeni Fesetuse ma: «Ná ḡalaa ná pḡ gè zunui naa woomeni.» Naa ḡe ma: «Lina da goomeni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti kεeni tukpḡaaleve vèlei wu lḡbiya wolai zaama, kḡḡulubaiti ta taazuve nu wolaiti ti ḡeni ti vòlu. Fesetuse devei veeni ti va ga Pòle. ²⁴ Naama ziḡi zu Fesetuse ḡeni ma: «Masagi Agelipa ta wḡiḡi pε wo gi ḡoba, zunui nii é wo ḡakala, nii ḡa Zuifuiti ti ma vèbe wolai vaani, ti baazaḡa mā ga daalḡo Zeeluzaléme ta taai nii zu, ti da ḡain, ti ḡe zunui nii maa la mḡ kεeni, é va ye vulua. ²⁵ Nḡun gè kaave ga é la faa ḡaazani, nii nu a paa su, kele tei ta bḡḡoi é wooḡula masa golai ma, gè ḡisieve ga solooge ga gè teve naa ma. ²⁶ Kele tama faa ḡiteḡite ge la ná, nii ná seve ná-faa zu masa golai ma, naa ḡa é kea gè toliga wo ḡakala, kele da ḡiteḡite è ḡakala, masagi Agelipa, naa ḡa a kε ada bena ga gaazaḡa, gè ḡe kwεε nii gè vaazu sevezu.»

27 Tɔɔzei toɔa bɛ ga kelegeletala va ga gɛ kasoɔa nu leve, ni gɛ la sɔgi ɔulani kelema, nii ɛ laani unma.»

26

Pɔle nɔ-goozuɔulagi masagi Agelipa ɔaazu

1 Agelipa ɔeni Pɔle ma: «Kpɔei ɔa ɛ ya, da zoo ɛ woozuɔula.» Pɔle yeemaaleni, ɛ woozuɔula, ɛ ɔe ma: 2 «Ee, masagi Agelipa, gɔla undaanεεve ga gɛ woozuɔula ɛ ɔaazu, ɛ vile naama vaiti pɛ ba, nii Zuifuiti ti daazu unma. 3 Tɔɔzei da bɔɔɔi ɛ Zuifuiti kεε vaa ɔlɔmaiti kwεε kala, ta ta-bɔεzuɔulaiti. Nɔ ɛ maanεεεzu soma kae, ɛ yiilɔ, ɛ woilo gɔo ma.

4 Zuifuiti pɛ ti siε velei ɔwεε, kaite kɛai ma ga buzeɔe niinegi nɔ-nuɔuseiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalɛme taazuve. 5 Kaite ti kwɛeni, tiya bɔɔɔi ni ta pɔ ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gɛ nɔ-eteai ɔεεve ɛ zoloo kpɔgi naa ma, nii nɔ-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa ɔa ɛ ga Falizieiinti ta-bɔgi. 6 Niima zieiɔi zu ti va ga ze tukpɔɔaalevezuve, tɔɔzei kitogi naa va, nii ɛ zɛa minazeɔeɔi zu, nii GALA ge kεeni ade-mεmεwolani bε, 7 ada-woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) pɛ kitoge naa laazeeli vai va, ti da GALA debi ma vaa zu kpidi vεε folo va. Ee, masagi Agelipa, naama ɔitogi maavele ɔa Zuifuiti ti mɔalɔzu su! 8 Toɔa ɔale mu! Wo la laani da baɔ ga GALA ka zoo ɛ zenɔvui ve gɔveiti zea ɔolu?

9 Nɔun nɔ bɔɔɔi gɛ ɔisieni de ga keni gɛ leve ga pele goi ma zii pɛ, gɛ wuzeɔe Yesu Nazalɛte nui laaseigi laalɔɔma. 10 Naa ɔa gɛ kεeni Zeeluzalɛme, zobogi nii gɛ sɔlɔni zalaɔa ɔula ɔundiɔiti zea, gɛ lo naa ma, gɛ da kidaaleve nui ma mɔinmɔin pili kasoi ɔa. Ni a la ɔena ga ti zaa vai leve vai, gɛ ɔeni ɔɔpεεzu ba ga ti maanεεve ga ti za. 11 Gɛ ɔeni levesu sie mɔinmɔin su GALA debi ɔveiti pɛ bu, ga gɛ ɔeni faa zeizu ti ma, gɛ bɔi ti la ga ti ɔele ta-ɔidaalevei va, nɔ-ziiɔulali lateve pele ma ti laalɔɔma, gɛ ɔeni liizu gɛ da ti zo wεen laaiti su.

12 Naa ɔa gɛ yɛni su yeeta, zalaɔa ɔula ɔundiɔiti ti valini mɔ ga ta-zobogi gɛ li Damase. 13 Ee, masagi, gɛ yɛni pelei zu, folo bekpegi gɛ wozakalagi ɔa, ɛ zeɔe geegɔlɔgi zu, ɛ da volo gi-maaɔoolii zu ga sieɔɔɔiti, ma zezei levegai foloi nɔnɔi va. 14 Gi pɛ gi looni zooi ma, gɛ wooi ta mɛnini, ɛ da bɔε pɔ Alame wooi zu, ɛ da ɔe mɔ: «Sole, Sole, lee vaa zu ɛ wɔinzeɔeɔe? Da bɔɔɔ maawanazu ga da bɔɔɔ lɔna ani ɔaazɔɔagiti ga.» 15 Gɛ ɔeni ma: «Bε ɔa ga de, Mɔliɔii?» Mɔliɔii ɔe mɔ: «Nɔ ɔa gɛ ga Yesu, nii ɛ wɔinzeɔeɔe. 16 Kele wuzeɔe, ɛ lo ɔɔɔiti ga, mazlɔɔ gɛ ɔulaa ɛ vε kelema, nii a ke gɛ ɛ ɔe ga nɔ-botidε nui, ɛ da zeele wooi wo nuiti ma ga ɛ kɔave, ta ɛ naama vaiti bo ti ma, niiti gɛ vaazu ti lεεzu ga de mɔnɔ. 17 Nɔ ɛ unmɔ Zuifuiti ma ta zii ɔiligiti, niiti gɛ ɛ levesu ti zaama. 18 Nɔ ɛ levesu, nii a ke ɛ ti-ɔaazuɔeti seɔe ma, ɛ ti ɔula kpidi zu, ti va wozakalagi ɔa, ɛ ti ɔula Setana nɔ-zobogi wu, ti va GALA pɔ, nii a ke ti zuvaaye ga ta-ɔfoiti ta ti tɔnɔ zɔlɔɔ ɔɔma, ta niiti ti ɔadegai ga kidaalevei maavele nɔun ma.»

19 Masagi Agelipa, naa ɔa ɛ kεeni, gɛ la zooni gɛ va ɔele kulakεemai naa zu vai va, nii gɛ sɔlɔni, ɛ ɔula geegɔlɔgi zu. 20 Kele gɛ tɔzeini de, gɛ daazeeli Damase nuiti ma, naa voluma Zeeluzalɛme nuiti, naa ɔa ɛ zeelini Zudee yooi zu nuiti pɛ ma, gaabelɛ ga zii ɔiligiti, gɛ ɔeni ɔεεzu ti ma, keni ti zie velei maavalibo, ti ɔidaaleve GALA ma, ta ti kεεwotiiti ke niiti ti zoologai maavalibogi ma keai ta-eteai zu. 21 Naa maavele ɔa ɛ kea Zuifuiti ti sɔgai GALA sei velei wu, ti ɔe ti pɔa. 22 Kele GALA kpave nɔun maazu, ɛ yeɔa su za zeeli zaɔɔa, nɔ vε mu, gɛ da zeele wooi wo bolomadɔɔiti ta seizumaanεεgiti

ma. Niima gè bosu, naa la ga faa ɣili nɔpɛ, keni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ɣa zeeli. ²³ Naa ɣa é keeni Kilista a la ɓɔɓ, ta é ɣe ga nu mɔungi gɔvɛiti saama, é wuzegɛ, naa volumna é kizo fai ma wozakalagi laazeeli de Zuifuiti ma, é leɣa zeeli zii ɣiligiti balaa ma.»

Masagi Agelipa ɣisu vai

²⁴ Tei é ɣeni ɓɛɛzu ɣanu, Fesetuse ɓainni la, é ɣe ma: «È litige, Pòle! Da-vaagwe golai ɣana é bologá!» ²⁵ Pòle gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ba-o, nà-nu vaɣɔ wolai Fesetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama ɓɛi, gè ti woge balaa ga ɣimalai. ²⁶ Toun vɔɓ masagi Agelipa ɓɔɣɔi niima vaiti sugwee, naa ɣa é keezu gè la ɓɛɛzu pɔ ga ineine, dàave da ga niima vai tanɔpe ge la ɣeɛni zeemazu, tɔzei ti la ɣeɛni ga daɔɣuzu va. ²⁷ Masagi Agelipa, é laave nei GALA goo wo nuiti gooitida? Nɔn, kisuɣalage ga é laave ti la.» ²⁸ Agelipa ɣeni Pòle ma: «Da-ɣisiei zu, su la mɔ ɣoozani, è kè ga keletien!» ²⁹ Pòle ɣe ma: «Subuɣani ɓa sugoozani, nà GALA falizu ga da ɣila nɔ laade, keke zɔiti pe ti gɔoi menisu za, wo pe wo ɣe ga kèbele, é ɣula gili ɣalui niiti polu!»

³⁰ Naa wogai ma, masagi ve-o, zou zewe ɣundiɣii ve-o, Belenise ve-o ta zɔiti pe ti sei woni ti ɣoba, ti pe ti wuzegeni. ³¹ Siegi zu ti ɣeni ɣulazu la, ti ɣeni ɣeezu ɓɔɣi ma: «Zunui nii la faa nɔpe keeni nu a paa ma vaa zu, ɓa é va vili kasogá ma vaa zu.» ³² Agelipa ɣeni Fesetuse ma: «Ni zunui nii la ɣeni woogulani masagi Seezaal ma, nu a la yeebe ba.»

27

Pòle lii vai Wɔlme

¹ Tei ti ɓeni ga deve ga gi le batoi zu, gi li Itali yooi zu, ti Pòle ta kasogá nui taɣiligaa veeni masagi Oguste ná-salavusu ɓulu kundigii ta ya, nii daaseigi ɣeni ga Zuliuse. ² Gi leeni Adalamite batoi gila su, nii é ɣeni levesu bato losuɛti Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ɣeni gi va, Maseedoiné yooi zu nu ɣeni de, ná-taazuve ga Tesalonike. ³ Poluma voloi gi zeelini Sidon. Tei Zuliuse ɣeni ga nu ɓɔɣɔ Pòle ve, é vaani bu ga naa li ɓɔɔlaiti pɔ be, é kpɔba zɔɔɔ ti ya. ⁴ Gi zegeni miná, gi da zie ga Sipele ɣake ɣobu velei, tɔzei fiilei ɣeni gi laagomisu. ⁵ Siegi zu gi Silisi ta Panfili ɓolodei ɓudeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu. ⁶ Salavusu ɣundiɣii Alegezandili batoi gila kaani miná, é da li Itali, é gi le naa zu. ⁷ Folo moinmoin daawu gá-batoi la ɣeni ziezɔ valafala, gi wola ɓɔɓni, gi va zeeli Kenide taai ɣobave. Tei fiilei la ɣeni keezu gi va li miná velei, gi leveni ga Salemonee velei, gi leve Kelete ɣake ɣobu velei. ⁸ Gi leveni naama ɣake ɣobuve ga kpalai nɔ, eyesu gi zeeli adave ta naa laasei ge ga «Bato losu vaɣɔi,» Lasee taai ɣobave.

⁹ Yeeɣɣala moinmoin ge leveni ɣana, bato zu ziei ɣeni liizu ga wola ɓaa, tɔzei zugi ma ziegi leveni niina. Naa ɣa é keeni, Pòle ɣeni ti ma: ¹⁰ «Bɔɔlaiti, nà kaazu ga ni ada ɣena ade siei nii wo nɔ ti, faa zuɣologolo moinmoin ka ɣeezu ga batoi ta suɣaɔi, keke ada balaa ade undaa ɣa ɣe é vili.» ¹¹ Kele salavusu ɣundiɣii laani bato ɓize nui ta bato kee nui la, é leve Pòle wooi va, é ɣeni bosu. ¹² Naa volumna tei bato losuve la ɣeni ɓani ga nu samai leve ná, nuɓusei ɓɔɔɔzu zolooni ma ga gi zegɛ ná, ni toɣa zoo ɣeezu gi zeeli Fenikise, Kelete bato losuve nii gaavotegai lekpe ma nu yeezazuve folo liizu velei ma, ta lekpe ma nu ɣɔvezuve folo liizu velei ma, nii a ke gi samai leve miná.

Fiile wolai lokoleve vai kpolodei ɣa

13 Lekpema nu yeezazu vele viile goi vaani fee, ti g̃isiɛni ga ti yiima vai laazeelia ti ve, ti kolu g̃apɔgi g̃ulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kelete joba vele. 14 Kele su la g̃eni g̃oozani, fiile n̄oi nii daaseigi ga «Wulakilon,» naa lokoleveni zie zaama laai maazu. 15 Fiilei batoi zegeni ya, naa la g̃eni zobo sɔbɔni fiilei ma, gi bɔgɔ yeni zea, é da li ga giye. 16 Gi leveni zie zaama you goi ta joba, daaseigi ga Keloda. Tei é g̃eni gi tago maalɔg̃uzo, gi g̃aabaani kele gi kein koi mazɔlɔ. 17 Ti teai ma batoi zu, ti kpɔba vele g̃aizieni, ti batoi zaamaɟili ga galuiti. Tei ti g̃eni luazu ga é mina vili naɟae munɛmunɛgi zu, ti fiile zuzo segei yeini, naa g̃a é keeni ti bɔgɔ yeini fiilei ya, é da li ga giye. 18 Poluma voloi, tei fiilei g̃eni batoi wo la niikpisu, ti ná-kasɔi g̃ilazu vilini ya kpolodei wu. 19 Foloji zavasié, ti batoi bize zɔɔlaiti pilini ya kpolodei wu ga ti bɔgɔ yeeti. 20 Folo m̄ainm̄ain daawu nu la m̄o g̃eni foloi ta somideg̃aiti kaazu. Fiilei g̃eni liizu ga zeeɟaaba nɔ kenein, gaabelasu kito nɔpe ge la m̄o g̃eni gi ve, ga g̃a ye vulua.

21 Suɟoozani niina gi la daami wosu, Pɔle wuzegeni nuɔuseiti saama, é g̃e ma: «Wo petega, bɔɔlaiti, ga maanɛeni ga wo woilo ḡoo ma, ade mina zege Kelete, naazu ade g̃ea g̃izosu niima maanɔg̃i ta faa zuɟologologi nii ma. 22 Kele ná wo lenɛsu niizu ga wo zebzege, wo tanɔpe ge la valaga zenvui ma, keni batoi nɔ g̃a é ḡologolosu. 23 Za kpidi GALAGI nii ḡe zea ta ḡe debizu, naa ná-geezugeelai gila maabuɟave b̄a, 24 é g̃e m̄a: «Pɔle, mina lua, tɔzei keni é lo feya Seezaal g̃aazu, to vɔlɔ ka GALA ge è-zieɔg̃ɔiti pe kaliva é ma, tanɔpe ge la zaa.» 25 Naa g̃a é ba, a zebzege mu, b̄oaiti, tɔzei n̄un daave GALA da, ga velei bogai la m̄a, zekana é g̃eezu la. 26 Kele keni de ade vili ya zie zaama laai gila su.»

27 Nii g̃eni ga kpidi puugɔ maazu naanisiei (14), fiile wolai da li nɔ ga giye Meeditelanee bolodei g̃a, kua zaamai bato bize nuiti ti gaaɟaani ga gi maabuɟa kakei ta va. 28 Ti kɔgɔ galui vilini ziei wu, ti ka ga buɟoozave ga metele vuusavagɔ maazu lofela (37). Gi va lago li poun, ti pili m̄onɔ, ti ka ga metele vuufelegɔ maazu lɔsava (28). 29 Kele tei ti g̃eni luazu ga batoi mina loɟa k̄tuiti ba, ti kolu g̃apɔ naanigɔ vilini batoi boga vele, ti bala ga wozai seɟema vai. 30 Tei bato bize nuiti ti g̃eni pɔ ga ti vɔla, ti g̃ula batoi zu, ti kein koi vileni ziei g̃a, ege ta g̃e liizu poun ga ti kolu g̃apɔgiti pili velela vele. 31 Pɔle g̃eni salavusu g̃undig̃ii ma ta salavusuiti: «Ni niima nuiti ti la yeni batoi zu, wo la m̄o g̃izoga.» 32 Salavusuiti ti kein koi ma galuiti teveleveni naazu, ti be ba, é loo bu.

33 Wozai sege ma la yɔg̃ɔzu, Pɔle g̃eni nuɔuseiti pe tenɛsu ga ti daamii wo, é g̃e ti ma: «Za g̃a ga folo puugɔ maazu naanisiei (14) wo da maaboungi wo, wo la de daamii nɔpe boni. 34 Ná wo maanɛɛɛɛzu deɟemu ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a ke wo g̃ula ve, naa vɔluma à la d̄a: Wo tanɔpe undeg̃ai g̃ila kpalaa ge loa ya.» 35 E naa wogai ma, é bului zegeni, é mamagi ve GALA be ti pe gaazu, é galeɟale, naa vɔluma é tɔzei ga mia. 36 Zɔiti pe ti zebzezegeni, ti tɔzei ga daamii woga. 37 Gei kpein gi g̃eni batoi zu, gi g̃eni ga nu unfelegɔ puulɔfela maazu lɔzita (276). 38 Ti daamii wogai ma, ti baa kpe, ti ta g̃ulani batoi g̃asɔi ma, moloi da ga beleegi, ti da naa vili kpolodei wu.

39 Siegi zu wozai segeni la ma, ti la g̃weɛsu g̃aani kakei va, ti weleni, ti zie bekegi ta vete ta ma naɟaegi, ti g̃eni g̃eezu, ni ta zoo ti zɔ batoi va miná vele. 40 Ti kolu g̃apɔgiti ma g̃aluiti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato bize aniiti ba. Ti fiile zuzo segei wuzegeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele. 41 Kele ti zigani naɟae sig̃igi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felegɔi gaaleai

ba yoofozu, ti bata ná. Uelave batani ba kpe é la feni niikpisu, voluzuve dfa galegale ga kpolodei ná-zeeгаабааи.

⁴² Salavusuiti ti zolooni ma ga ti kasofa nuiti pe paa, naa ga a ke ta mina ye lasesu, é va vela. ⁴³ Kele tei salavusu fündigii feni po ga é Pole gizo, é la feni vaani bu, ti va naama vai ge. E devei veeni ga zoiti pe ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ga mounpa, ti kakei mazoloo. ⁴⁴ E ge zoiti ti zei gulu zeveti ma, ba batoi ma bulukpulgiti ma. Vele gana ese pe ge kakei maazoloni la ga pagó.

28

Pole feni ma zie zaama yooi zu daa ga Maleté

¹ Gi julaaи ma faabaagi laawu, gi kwéeni ga zie zaama yooi naa laasei ka ga Maleté. ² Ná nuiti ti yeezeini gi wu ga pagó, ti abu wolai gaazoni, ti gi pe toli ga gi góole, toozei tonai ta kóolei ga é feni vaazu ga gola. ³ Pole kpatagalagi ta gaaléeni ba ga é pu abui ga, kele abui liegi maavele ma, peegaali gila ge julani su, é so zeei va. ⁴ Ná nuiti ti kaalii gaai ma zeléni Pole yeei va, ti feni geezu bofo ma: «Gaama zu zunui nii ga ge ga nu vaa nui ta, kulaa no ga feya faa boii zu kpolodei wu, gaamano ada-galagi ná-tukpoi la vaani bu, é va ye vulua.» ⁵ Kele Pole kaalii vóbeni abui zu, é la vólo ma zoolé nope gaagaani. ⁶ Naama nuiti ti feni ná maabóunsu, é feni ti gisu ga ti Pole ga zeei ve, ba é loo é za gaamano. Tei ti lébini maabóungi naa zu, ti la faa noo nope kaani, é va ge ga Pole, ti-gigi valiboni, ti da ge ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Ná gobave zie zaama yooi naa ma nu wola móungi daaseigi ga Pubiliuse ná-kpeleiti ti feni ná. E yeezeini gi wu ga nenégi, é gi laazuvee folo savago laawu. ⁸ Pubiliuse keege feni zeebezu, kólokpádimai ta keléndegi ga é feni ba. Pole léeni po be, é GALA fali be, é yeela ma, é balo. ⁹ Naa voluma, seebe nui niiti kpein ti feni zie zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pe ti valoni. ¹⁰ Ti unfema wola veeni gi ve, gi liizuve nii pe é feni ga gi bedema ani, ti naa pe feeni gi ve.

Pole zeeli vai Wólome

¹¹ Alu savago leveni pe gi va le Alegezandili batoi gila su, nii é samai géeni zie zaama laai zu, batoi naa laaseigi voluve feni ga «Gala felegóiti ti ga yoogiti.» ¹² Gi zeelini Silakuse taazuve, gi ke miná ga folo savago. ¹³ Gi zegéni miná, gi da li ga kake jobu velei, eyesu gi zeeli Legio. Poluma voloi lekpema velei nu yeezazuve viilei lokoleveni, gi kéeni ga folo felegó gi va zeeli Puzole. ¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa gaani miná, ti gi maanéneni ga gi doogó gila ke ti va. Uele gana gi zeelini la Wólome. ¹⁵ Wólome gidaaleve nuiti ti gi-maawoo menini, ti vile pele ma gi laagomisú eyesu ti va adave ná laa ga Apiyuse loogoi, ta ve ná laa ga Wéen Laazu Uele Savagoi. Siegi zu Pole ti gaani la, é GALA mamani, naa voluma ino ge looni.

¹⁶ Siegi zu gi zeelini la Wólome, ti vaani bu ga Pole ye bofo vele wu, salavusui gila ge da wele ma.

¹⁷ Folo savago lebegai ma, Pole Zuifuiti ta-lotugóiti tolini ga ti gómi ta naati. Siegi zu naati ti vaani la po be, é feni ti ma: «Kéleaiti, ge la faa gólogoloni adanubuseiti ma, ge la ade-memewolani ta-vaa vólbmai ta gólogoloni balaa. Ané naa ve, ti sóni, ti píli kasoi ga Zeeluzaléme, ti kula miná, ti fé Wólome nuiti zea. ¹⁸ Naati ti begai ma ga ná-faiti buuvete, ti feni geezu, ti píle, toozei ti la feni nòun so kaani, nii soloogai nu va vaa ma. ¹⁹ Kele tei Zuifuiti ti la feni vaazu naa wu, kee gelegele ge la feni ná keni ge woogulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga woin ga má ga ge ná-nubuseiti maaló. ²⁰ Naa ga é kea ge toligi wogai la ga

ade ɟa, ade yɛɛɛ é vile naama vai va, tɔɔzei Izelayele ná-kitogi maavele ɟa za gè yɔlɔɟi nii zu la.»

²¹ Zuifuiti ti gooɟaavoteni, ti ɟɛ ma: «Gi la sɛvɛ zɔlɔni, é va zeɟe Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-ɟɛeloin gila kpalaa ge la vaani, é va da-vaa ɲou wo gi ma. ²² Kele woin ɟa gi ma ga da bɔɟɔi è da-ɟisiei le ga giye. Nii é ga kalagi naa è vɔɔɛai ba, gi kwɛɛni ga ade pɛ nuiti ta wuzɛɟezu daalɔɟma ga gola.»

²³ Ti ku ɟili toni ga ti ɟomi. Naama voloi zeelii ma, ti vaani pɔ be, ti mɔin, é leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyɛsu kpɔkɔi zeeli, Pɔle bɔɛni ti vɔ, é ná-kalagi wo pelei le ga tiye: E GALA ná-masadai ma wooi laazeelini ti ma, é Moize ná-tɔgi zu wooiti seɟeni ta GALA goo wo nuiti ta-bɔɛiti, é ɟaaɓa kele ga é ti-ɟigi lati, é lo Yesu ná-fai va. ²⁴ Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la keɛni pɛ ti va la da. ²⁵ Siegi zu ti ɟeni zeɟezu la Pɔle vɔ be, tiya letele ti la ɟeni zolooni faa ɟila ma, Pɔle niima ɟisie ɟilagi woni ti ma, é ɟɛ ma: «Gaama ɟeni Zenvu Nadegai ya, siegi zu é ɟeni bɔɛzu la wo-mɛmɛwolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maavele, é ɟeni ti ma:

²⁶ «Li, è ɟɛ niima nuɓuseiti ma:

wa la woilo nɔ,

kele wo la faa ɟaaɟaa pɛ.

Wa la wɛle nɔ,

kele wo la wozaaɟaa pɛ.

²⁷ Tɔɔzei niima nuɓuseiti ti ɟɛa ga kigaaza nuiti,

ti bɔɟɔ woizuɔlɔba, ti yeevɛɛ ɟaazu,

naa ɟa a ke ti ɟaazu mina wozaaɟa,

ti-woiyɛɟeiti ti mina faa mɛni,

ti-yii mina faa ɟaaɟa,

ti va ɟale ma pɔ,

nii a ke gè va ti ɟɛdɛ.» »

²⁸ Pɔle ɟeni ti ma volu: «À kwɛɛ mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa ɟana zeelizu zii ɟiligiti ma, naati mu ta woilo ma.» ²⁹ [Pɔle naama wooi wogai ma, maaɟaali wolai yeni Zuifuiti zɔɟɔzu, ti da li.]

³⁰ Pɔle keɛni ga kona felegɔ pelei naa wu, nii é seɟeni. E ɟeni yeezeizu nuiti pɛ bu ná, niiti ti ɟeni vaazu pɔ ga ti ka. ³¹ E ɟeni GALA ná-masadai ma vai laazeelizu, é da kalagi wo, é vile Maliɟii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpɛ ge la ɟeni kpetevɛni naa va.